

**PLENA VORTARO
DE
ESPERANTO
KUN
SUPLEMENTO**

PLENA VORTARO DE ESPERANTO

VERKITA DE

Profesoro E. GROSJEAN-MAUPIN

Direktoro de la Sekcio : « Komuna Vortaro »
ĉe la Esperantista Akademio

A. ESSELIN, S. GRENKAMP-KORNFELD, Profesoro G. WARINGHIEN

Membroj de la Lingva Komitato

Naǔa senŝanĝa eldono

Kun

**SUPLEMENTO Kompilita de
Prof. G. WARINGHIEN**

1980

SENNACIECA ASOCIO TUTMONDA
67, AVENUE GAMBETTA, PARIS-20

*Ciuj rajtoj rezervitaj por ĉiuj landoj
inkluzive de Sovetlando.*

Copyright by SAT 1934.

ANTAŪPAROLO

Jam de longe la dezirindeco de PLENA VORTARO estas de ĉiuj rekonata k Zamenhof mem jam en la jaro 1911 deklaris, ke « ni ekstreme bezonas PLENAN VORTAREGON ». Tamen pro la malfacileco k longdaŭro de la tiucela laboro, pro la multaj malhelpoj, kiujn kaŭzas la mult-nombreco k diverslanda dissemiteco de la Lingvakomitatanoj, k precipite pro la manko de la necesaj monaj rimedoj, la afero ŝajnis ĝis tre malproksima tempo nerealigebla.

La kuraga iniciatemo de la Direkciono de SAT k la laŭdinda malavareco de diversaj SAT-anoj ebligis la efektivigon de tiu ĉi verko, kiun ĉiuj, k precipite la Lingvakomitatanoj, povos facile ekzameni, esplori k pridiskuti tiamaniere, ke, kiam la Esperantista Akademio estonte prenos sur sin, īau la deziro de Zamenhof, la eldonon de Oficiala Plena Vortaro, la nuna verko oportune liveros la necesan preparan bazon, sur kiu la oficiala eldono povos starigi.

Efektive la Vortaro, kiun ni prezentas nun al la esperantista publiko, konsistas el du apartaj partoj :

1-e Unu vortaro de la komuna lingvo, verkita nur de la Trio, konsistanta el Prof. GROSJEAN-MAUPIN, Direktoro de la Akademio Sekcio por la Komuna Lingvo, Prof. WARINGHIEN, Lingvakomitano k S-ro ESSELIN, Lingvakomitano, — sub la kontrolo k direktado de Prof. GROSJEAN-MAUPIN ;

2-e Unu teknika vortaro, verkita nur de S-ro GRENKAMP-KORNFELD.

Kiel la Trio estas responda nur pri la parto, kiun ĝi verkis, same S-ro GRENKAMP-KORNFELD estas responda nur pri la parto, kiun li, sen kontrolo de la Trio, prilaboris.

Estas pritraktitaj de la Trio, la sekvantaj partoj :

1-e Ĉiuj oficialaj vortoj ;

2-e Ĉiuj neoficialaj vortoj ne signitaj per vinjeto aŭ klariga mallongigo ;

3-e Ĉiuj neoficialaj vortoj signitaj per la vinjetoj : ♣, ♧, ₩, ⓧ, aŭ per la mallongigoj : (Bb), (G), (Fon), (V), (Ar), (K), (R), (Rk).

Al S-ro GRENKAMP-KORNFELD, Lingvakomitano, apartenas ĉiuj aliaj vortoj. Plie, en kelkaj okazoj, S-ro GRENKAMP-KORNFELD aldonis al oficiala vorto iun specialan, pure teknikan sencon, kiu koncernas la fakojn : , Δ, ⋄, ⋲, ⋳, ⋴, ⋵, ⋶, ⋷, ⋸, ⋹, (Mh), (Sc).

ANTAŬPAROLO

Por precizigi la aŭtorecon k respondecon de ĉiu, ni indikas ke Prof. WARINGHIEN pli speciale verkis la gramatikan parton de la vortaro (afiksoj, prepozicioj, konjunkcioj) k la sinonimojn, k ke Prof. GROSJEAN-MAUPIN zorge reviziis la tutan verkaĵon de la Trio, ofte ŝangante, kompletigante aŭ eĉ tute revertante, precipe en tiu ĉi dua eldono.

Nun ni volas plenumi agrablan devon, kaj ne citante detale la riĉan ekzistantan vortaran literaturon, kiun ni profitis, ni varme rememoras al Prof. CART, Prezidinto de la Esperantista Akademio, k kore dankas al S-roj Prof. AYMONIER, Ing. BOBIN, KREUZ, LA COLLA, MAZZOLINI, Prof. MIGLIORINI, k al aliaj britaj k slavaj samideanoj, kiuj sendis al ni multajn interesajn rimarkojn k sugestojn. Okaze de ĉi tiu dua eldono ni esprimas krome nian sinceran dankon al multaj diversnaciaj, ankaŭ japanaj, samideanoj, kiuj sendis al ni interesajn rimarkojn. Ni citu nur S-ron M.-C. Butler k S-ron S.-H. SCOTT, kiu bonvolis disponigi al ni la notojn kolektitajn dum plej detala k plej diversa legado. Speciale por la teknika parto, S-ro GRENKAMP-KORNFELD dankas antaŭ ĉio al S-ino FALLOT, ĉefredaktorino ĉe la Internacia Instituto de Intelekta Kooperado, pro ŝiaj bonvolaj multaj traserĉoj efektivigitaj en diverslingvaj sciencaj revuoj, al Prof. MESNY, eminenta sciencisto, kiu bonvolis tralegi multajn el liaj libroj rilataj al elektro-scienco, al sia amiko LAURAT (Revo), la eminenta ekonomiisto, kiu bonvolis tralegi preskaŭ ĉiujn liajn disenojn pri la ekonomia kaj materialista historioj, k per tio trankviligi lian konsciencon, ke nenie li provis ilin misklarigi; al S-roj BUTLER, D-ro DÖHLER, Generala Ing. ROLLET DE L'ISLE k WÜSTER, kiu bonvolis afable respondi liajn demandojn. Li ne povas ankaŭ forgesi la *Polan Bibliotekon*, kiu ne nur disponigis al li apartan ĉambron por lia laboro, sed venigis multajn verkojn el aliaj eksterlandaj biblioteko k eĉ kelkajn speciale aĉetis.

Fine ni citu la nomon de S-ro LANTI, kiu seninterrompe bonvolis al ni helpadi kaj konsiladi, kaj nur dank' al kies aktiveco, ĉiam sagaca sinteno kaj takto efektivigis la entrepreno.

Kun sincera danko la aŭtoroj akceptos k atentos ĉiujn seriozajn kritikojn k sugestojn, tiel, ke la verko povu pliboniĝi per ĉies helpo.

PARIZO, en decembro 1933.

Prof. GROSJEAN-MAUPIN.
ESSELIN.
GRENKAMP-KORNFELD.
Prof. WARINGHIEN.

KOMUNLINGVA PARTO

Tiu ĉi Vortaro estas destinita por servi ne nur al tiuj, kiuj deziras ĝuste kompreni ĉiujn esprimojn k nuancojn de ia esperanta teksto, sed ankaŭ al tiuj, kiuj volas korekte k bonstile verki ion en esperanto. Por helpi al tia verkado, ni multigis la klarigajn rimarkojn pri la sinonimoj k la komparojn k resendojn al la signifoparencaj esprimoj.

La uzanto facile rimarkos, ke ĉi tiu Vortaro distingigas ankaŭ per la multeco de la cititaj ekzemploj. Ni efektive opinias, ke tia abundo estas la plej taŭga rimedo ne nur por montri la generale regantan uzadon, sed ankaŭ por komprenigi la sencon de la vortoj aŭ esprimoj k por precizigi iliajn nuancojn. En tiu ĉi dua eldono Prof. GROSJEAN-MAUPIN ankorau pliriĉigis la sinonimaron k plimultigis la nombron de la ekzemploj, precipie de la Zamenhofaj. Ankaŭ li plimultigis la Rimarkojn.

Car ni antaŭ ĉio celis la plej eble grandan praktikan utilecon, ni intence preterlasis tiujn el la kunmetitaj derivitaj vortoj, kies senco k kompreno prezentas nenian malfacilajnon, k ni kontraŭe insistis pri la malfacilaj k hezitigaj punktoj, penante por plene klarigi ilin. Kun aparta zorgo ni pritraktis la metaforajn sencojn kiuj estas unu el la precipaj fontoj por vivigi k riĉigi la lingvon, kondiĉe, ke ili estu generale k internacie facile kompreneblaj.

La legantoj bonvolu rimarki, ke ne troviĝas en nia verko propraj nomoj. Sekve ili vane serĉus, ekzemple, klarigojn pri *Koreo*, *Koreujo*, *Koreio*, *Svislando*, *Svisujo*, *Svisio* ks. formoj, troveblaj en la esp. literaturo. Ne estas nia tasko ekzameni la problemojn pri unuecigo de landnomaj formoj; la estonto solvos, se solvebla, tiun problemon.

Similan rimarkon ni volas fari pri alia punkto, nome uzo aŭ neuzo de sufiksoj en kazoj, ĉe kiuj bonaj aŭtoroj uzas k aliaj same bonaj forlasas. Cetere, studante la verkaron de Zamenhof, oni konstatas, ke plej ofte la hazardo, la kaprico decidis pri almeto aŭ forlaso de sufiksoj. Oni ja trovas en *Originala Verkaro*, ekzemple, la formojn *eblo*, *ebleco*, *frenezo*, *frenezeco*, *neceso*, *neceseco*, *oporluno*, *oporluneco*, *pentro*, *pentrajo*, *nutro*, *nutrajo*, *konstruo*, *konstruaĵo*, ks. en kazoj, ĉe kiuj estas neeble klarigi, kiel Zamenhof jen almetis sufikson, jen forlasis ĝin.

Kelkaj aŭtoroj sisteme forlasas la sufikson *ec* ĉe radikoj kun adjektiva signifo. Kiam ili almetas ĝin ĉe tia kazo, estas nur pro eŭfonia konsidero. Ni simple notas tiujn faktojn por averti la legantojn, ke ili ne vane serĉu en la P. V. respondon al demandoj, kiuj rilatas la stilon k estas ekster nia kompetento kiel vortaristoj.

KOMUNLINGVA PARTO

Ni estas konvinkitaj, ke unu el la plej gravaj servoj, kiujn povas fari la P. V. estas efike kontribui al la necesa kribrado, senbalastigo, purigo kaj siksigo de nia en la lasta tempo tro rapide dikiĝinta k senutile ŝveliginta vortaro. Kvankam la P. V. devas esti antaŭ ĉio konstatilo k registrilo, kiu atentigas la uzantojn de esperanto pri la evoluo de la lingvo, pri la ekzisto k interbatalo de la samsignifaj vortoj aŭ formoj, pri la neceseco forigi tian duoblecon, k.t.p., ĝi tamen ankaŭ estas diskreta konsilanto. Ni speciale altiras la atenton sur la signon (Ev.), per kiu ni signas la vortojn k esprimojn, kiujn ni senſancelige k firme malrekomendas; sed kompreneble ni ne povis meti tiun avertilon apud ĉiuj radikoj, kiuj ne plaĉas al nia persona gusto k kiujn ni ne konsilas. Tia elektio estas la tasko de la Lingvaj Institucioj. Nia plej forvora deziro k espero estas, ke tiu ĉi verko, frukto de multaj jaroj da diligenta k senlaca laboro, senprokraste utilu por antaŭprepari la iompostioman plisimpligon k unuecigon de nia kara lingvo, k ke ĝi pli poste estu iam, konforme al la penso de Zamenhof, solida bazo por estonta Oficiala Plena Vortaro. Tiucele ni ne forgesu la konsilon de nia Majstro k ni ne tro rapidu; ni memoru ankaŭ la vorton de mond fama lingvisto, kiu favoras al esperanto, Prof. MEILLET : « Ju pli senſanĝa, des pli utila estas lingvo ».

Parizo, Decembro 1933.

E. GROSJEAN-MAUPIN.
G. WARINGHIEN.
A. ESSELIN.

TEKNIKA PARTO

Mia tasko por la dua eldono estis simpla : resti en la kadroj de la unua eldono t.e. ne plišveligi mian parton, sed ĝin iom pliharmoniigi. Konsekvence mi forigis kelkajn ŝajne tro sciencajn vortojn k enmetis kelkajn pli utilajn.

Kun vera plezuro mi konstatas, ke oni kritikis nur du vortojn. La unua *ſofero* prenas nun la pli uzatan formon : *ſoforo*. La alia vorto, kiu ricevis kelkajn kritikojn, sed ankaŭ aprobojn, estas *gazbando*. La kritikoj malaprobaj venis plej parte de tiuj, kiuj malatentis ĝian prononcon.

Se je ĉirkaŭ kvindeko da leteroj, tio estis la solaj rimarkoj pri la vortformoj de mi uzitaj en la TEKNIKA PARTO, tion mi dankas al tio, ke mi nenie sekvis mian personan guston, sed nur certajn regulojn, kiuj jam ekzistas en nia vivanta lingvo por la enkonduko de teknikaj vortoj¹. Mi ne sekvis blinde la unuajn vortarojn, kiuj havis merititan famon, ĉar ili estis la unuaj provoj, sed kiuj enhavas grandan kvanton da eraraj formoj k vortoj. La devo de la nunaj vortaristoj estas ne ruinigi la normalan evoluon de nia lingvo k ne simie k senkritike sekvi la malnovajn vortarojn eĉ kun iliaj evidentaj preseraroj.

La plej ofte uzatajn teknikajn afiksojn mi metis ne en la vortaron, sed publikigas en aparta tabelo. Mi atentigas ankaŭ, ke nur la plej popularaj botanikaj, zoologiaj ktc familialoj, ordaj ktp nomoj estas difinitaj en la vortaro, sed ne ĉiuj, kiujn mi uzis en la disinoj.

Mi esperas, ke la esperantistaro akceptos tiun duan eldonon kun la sama gojo, kun kia ĝi akceptis la unuan.

Estu tiu dua eldono, brila pruvo, ke esperanto fariĝinte vivanta lingvo k meritante la saman respekteton, kiel ĉiu alia lingvo, havas jam belan nešangeman lingvan bazon, — kion pruvas ankaŭ la nešangemo de la vortformoj k de disinoj de ĝia TEKNIKA PARTO.

Parizo, en decembro 1933.

S. GRENKAMP-KORNFELD.

¹ Ne ĉi tie estas loko por paroli pri tiuj reguloj.

Sciencaj kaj Teknikaj Afiksoj

(la plej ofte uzataj)

Prefiksoj.

di- ☐. Prefikso uzata por formi la nomon de substanco, en kiu la pezo de la oksigeno k de la elektronegativa elemento estas laŭ la rilato 2 : 1 : —*oksidio*, —*karbonato*, —*kromato*.

Sufiksoj.

- ac-** ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de familio, per ĝia aldono al la radiko aŭ de la tipa genra nomo : *rozo*, *roz—oj*, aŭ de la tipa karakterizilo : *legumeno*, *legumen—oj*; *umbelo*, *umbel—oj*.
- al-** ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de ordo, per ĝia aldono al la radiko de la tipa genro de la ĉefa familio : *poligono*, *poligon—oj*.
- at-** ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de acida salo : *klorato* (MCIO_3) ; *sulf—oj estas pli acidaj ol sulfitoj*.
- hidr-** ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de kombino de metaloido kun hidrogeno : *brom—a*, *jod—a*.
- id-** ☐. Sufikso uzata por montri duelementan kombinon sen oksigeno : *kalia brom—o* (KBr).
- il-** ☐. Sufikso formanta radikalojn : *azot—o*, *karbon—o*.
- it-** 1 ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de malpli acida salo ol -ata.
2 ☐. Sufikso por formi la nomon de organa inflamo : *apendico*, *apendic—o* ; *bronko*, *bronk—o*.
- iv-** ☐. Sufikso uzata por formi vortojn kun aktiva kapablo, povo, scio, kontraŭe al la pasiva -*ebli* ; ĝi do havas la signifon : kapabla, pova : *produkti—a* (= produktokapabla, produktopova).
- iz-** ☐. Sufikso uzata por formi vortojn kun la signifo : provizi per, kovri per : *stan—i* (= surkovri per stano).
- oid-** 1 ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de subfamilio, per ĝia aldono al la radiko de la tipa genra nomo : *asfodelo*, *asfodel—oj*.
2 ☐. Sufikso uzata por formi la nomon de familio, per ĝia aldono al la radiko de la tipa genra nomo : *sciuro*, *sciur—oj*.
- oz-** ☐. Sufikso uzata por formi vortojn kun la signifo : provizita de, plena de, riĉa je ks : *sabl—a* (= sabloriĉa).

Signifo de la Signoj kaj Mallongigoj

Bildoj kaj signoj de fakoj

♥	Anatomio, fiziologio.	▲	Zoologio.
■	Arkitekturo.	(Ar)	Arkeologio.
●	Astronomio.	(Bb)	Biblio.
♣	Vidaj belartoj.	(Bi)	Biontologiaj sciencoj.
♦	Botaniko.	(Fv)	Fervojo.
☒	Hemio.	(Fon)	Fonetiko.
£	Komerco, financo.	(Ge)	Geografio.
✿	Entomologio.	(G)	Gramatiko, lingvistiko.
♂	Beleto, literaturo.	(H)	Historio.
□	Fiziko.	(K)	Katolikismo.
§	Filozofio.	(Ku)	Kuirarto.
🎬	Fotografio.	(M)	Materialista doktrino.
⚓	Maraferoj.	(Me)	Meteorologio.
△	Matematiko, geometrio. mezuro.	(Mh)	Marksismo, historia materialismo.
⚕	Medicino, farmacio.	(Opt)	Optiko.
¶	Militarto.	(R)	Religioj.
✳	Mineralogio.	(Rk)	Kristanaj religioj.
◎	Mitologio.	(Sc)	Sciencoj.
♪	Muziko, danco.	(Sp)	Sporto, ludo.
📻	Radio, elektro.	(Tea)	Teatro.
+S	Sociologio, politiko, juro.	(Ti)	Tipografio.
⚙	Tekniko, mekaniko.	(V)	Versfarado.

Referencoj de la ekzemploj, nomoj de aŭtoroj

Z	Zamenhof	C	Christaller	F	Fulcher k Long	K	Krestomatio
B	Bein	D	Millidge	G	Grabowski	N	Bennemann
R	Rollet de l'Isle	V	Vérax	Y	Diversaj aliaj vortaristoj.		

Mallongigoj

abs.	absolute, senkomplemente	kc	kaj ceteraj.
adj.	adjektivo.	ks	kaj similaj.
adv.	adverbo.	ktp	kaj tiel plu.
akuz.	akuzativo.	konj.	konjunkcio.
anst.	anstataŭ.	Kp	Komparu.
esp.	esperanto.	Ll	Lingvo Internacia.
Ev.	evitinda.	LK	Lingva Komitato.
f	figure, metafore.	ntr	netransitiva.
fam.	familio.	p. p.	parolante pri.
G	genro.	part.	participo.
inf.	infinitivo.	pref.	prefikso.
interj.	interjekcio.	prep.	prepozicio.
(iu) (io)	metita antaŭ la signif- klarigo de verbo mon- tras ke la subjekto estas ĉiufoje persono aŭ ajo.	pron.	pronomo.
(iu) (io)	metita antaŭ la signif- klarigo de adjektivo si- gnifas : kvalifikante per- sonon aŭ kvalifikante ajon.	prop.	propozicio.
k	kaj.	Rim.	Rimarko.
		sk	subkomprenu.
		subst.	substantivo.
		tr.	transitiva.
		veg.	vegetaĵo.
		Vd	Vidu.
		x	tr. k ntr.
		Z	Zamenhof.

Signoj

=	enkondukas sencoklarigon aŭ samsignifan esprimojn.
~	servas por anstataŭi la radikon diklitere presi- tan ĉe la komenco de la artikolo.
-	servas por anstataŭi la forestantajn literojn en mallongigita radiko.
()	la parentezoj servas por enteni klarigojn aŭ an- kaŭpormontri, en okazo

de dubo, ke la komparoj
enkondukataj per Kp
aŭ Vd koncernas nur la
laste pritraktitan vorton
aŭ signifon, sed ne la
antaŭajn vortojn aŭ si-
gnifojn.

Ciferoj Kiam iu cifero senpere
sekvas iun vorton, tio
signifas, ke temas nur
pri tiu el la diversaj
sencoj de tiu vorto, kiu
estas montrita en la
koncerna artikolo per
sama cifero.

SIGNIFO DE LA SIGNOJ KAJ MALLONGIGOJ

Dupunkto post la mal-longigajo (f) montras, ke la koncernata vorto estas uzata metafore en ĉiuj sekvantaj ekzemploj.

Antaŭmetita steleto montras la radikojn apartenantajn al la Fundamento.

Granda litero komence de la diklitere presita radiko, kiu estas la temo de la artikolo, montras, ke tiu radiko estas oficiala.

La sinonimaro estas presita per grandaj literoj, kompreneble la sinonimoj jam troviĝantaj en la difinoj ne estas denove cititaj.

Ĉiuj Zamenhofaj radikoj, kiuj ne estas oficialaj, estas signitaj per Z. Tiuj, kiuj estas oficialigitaj, estas nur escepte tiel signitaj.

La nomon de hemiaj substancoj sekvas ilia hemia formulo.

Plena Vortaro de Esperanto

A

abako. 1 Supera plata parto de kolona kapitelo. 2 Δ Speco de kalkulilo, konsistanta ĉefe el buletoj ŝoveblaj sur stangetoj. 3 Δ Geometria desegno, uzata por anstataŭi kalkulon en la solvo de kelkaj matematikaj problemoj.

***Abato** (K). Estro de monaĥejo titolata abatejo.

Abdiki (tr) 1 Forlasi la reĝecon. 2 Memvole forlasi ian altan oficon aŭ rangon. (Kp. EKSIĜI).

abdomeno Parto de la korpo, inter la torako k la pelvo, kiu entenas la intestojn.

***Abelo.** Insekteto el fam. de himenopteroj, kiu produktas mielon (*apis*). ~ ujo. Korbo aŭ kesteto por logigi ~ojn : *en ~ujon ne blovuZ* (ne incuti koleremulon). ~ ejo. Loko, kie ~ bredisto aranĝis ~ ujojn.

aberacioz. 1 * Diferenco inter la ŝajna k vera situo de astro. 2 (Opt) Disperso de la lumradioj, kiu kontraŭstaras la formiĝon de preciza bildo.

***Ablo.** Arbo konifera (*abies*). Kp. PICEO, PINO, LARIKO, CEDRO.

Abismo. 1 Profundegajo : *la ŝipo, renkontinte glacitavolegon, en~igis.* 2 (f) Plena, gisfunda ruinigo : *miaj esperoj forfalis en la ~onZ.* 3 (f) Plena, esenca neakordigebla malsameco : *estas ~ o inter ambaŭ opinioj; fremda animo estas ~ o sen limoZ.* Kp. FAŬKO, FUNDO, MARO, SENFUNDADO, GLUTEJO.

AbiturienteZ. Mezgrada diplomito, kiu finis la gimnazian kursaron, sukcese plenuminte la koncernan ekzamenon : *havi sian ~ an diplomon.* Kp. BAKALAŪRO.

***Ablativo.** Kazo de deklinacio en hindueŭropaj lingvoj, esprimanta propre la deirpunkton.

Abnegacio. Volonta forgeso pri sia propra utilo aŭ bono. Kp. REZIGNO, SINDONEMO, SINOFERO.

aboco. 1 Alfabeto. 2 Alfabetumo. 3 (f) Elementa instruo pri iu scio : ~ o de fiziko, de sennaciismo.

abol(ici)i (tr). Definitive nuligi leĝon aŭ forigi kutimon : *sklaveco estis ~ ita en Usono nur en 1865.*

***Abomeni** (tr). Malamegi pro fizike naŭzaj aŭ morale malplaĉegaj ecoj : ~ i odoron, la ostrojn, la mensogon, la militon ; ~ i trinki akvonZ ; ni deziras forigi de ni tion, kion ni ~ as ; senti~on al, antaŭ, kontraŭ iu, io, ~ az, ~ indaz. Kaŭzanta ~ on, malloga : ~ a odoroB, vizaĝoB, agoB ; ~ inda homo ; vi ~ indigis vian beleconZ ; sin fordoni al la fiafaj k ~ indafaj de sia koroZ. Kp. ANTIPATIO.

***Aboni** (tr). Kontrakti por ricevi, antaŭe paginte, dum difinita tempo, gazeton aŭ ian ajn komercacjon : *mi de du jaroj ~ as la revuon ; ~ igu al mi logion en la Operejo ; la revuo havas multajn ~ intlojn. ~ o.* 1 Tiucela kontrakto : *la prezo de la ~ o estas multekosta.* 2 Daŭro de tiu kontrakto : *via ~ o finiĝas en majo.*

Aborti (ntr). 1 Naski antaŭtempe nevivpovan idon. 2 (f) Halti en sia malvolvo, senrezultatiĝi, fiaski : *la senprudenta entrepreno ~ is. ~ lgi.* 1 Kaŭzi ~ on. 2 (f) Haltigi la malvolvon, sukceson de io, senrezultatiĝi, fiaskigi. ~ ulo. Nevivpova ido.

***Abrikoto.** Frukto de arbo el fam. de amigdalacoj (*prunus armeniaca*).

abrotanoZ Veg. el la fam. de kompozitoj havanta odoron de citrona selo (*artemisia abrotanum*).

Abrupta. Malagrable subita, senprepara : ~ e demandi, frapi, aperi; en la kanto ~ e alternis tirata moleco k raŭka malmoleco. Kp SKUI.

***Abseso.** Amaso da puso en organikaj teksajoj. Kp FURUNKO.

absceso Δ . Unu el la du koordinatoj, kiu servas por difini punkton sur ebeno.

absido. Duonronda funda parto de preĝejo, formanta ekstremon de la navo k enhavanta la fiorejon k altaron.

***Absinto.** Amararoma veg. (*artemisia absinthium*). ~ ajo. Verda likvoro preparita el ~ o.

Absoluta. 1 Tute sendependa de ĉiu ajn povo aŭ kontrolo; kies aŭtoritato estas senlima k ĉiopova : ~ a rego, povo. 2 Senkondiĉa, malrelativa, senrezerva, sencepta, senmanka, nepra : ~ a principio, regulo, logiko; mi faros vian landon ~ a dezertoZ; ~ a manko de singardoZ; mi estis ~ a amiko de via entreprenoZ; ~ e nenion kompreni; restis nenio ~ e, nek por mordi nek por glutiziZ; ~ e (senkomplemente) uzata verbo. 3 Gramatike sendependanta de la entenanta frazo : ~ a ablativo, ~ a participo. 4 Senmiksa, hemie pura : ~ a alkoholo. — **ismo.** Sistemo de regado per ~ a aŭtoritato.

absolvIZ (tr). 1 (R) Pardonis k nuligi la pekojn, pekliberigi. 2 Malkondamni, senkulpiĝi, deklari iun senkulpa. **RIM.** Nekorekta estas la signifo plenumi (*kurson*).

Absorbi (tr). Okupi ekskluzive la spiriton aŭ la atenton : lia laboro ~ as tutan lian personon; ~ ita per la legado li ne rimarkis mian eniron; la esprimo de lia vizago estis ~ itaB.

Abstini (ntr) 1 Neuzi, pro principio, diversajn ajojn (alkoholo, tabako, ktp). 2 (K) Neuzi viandon.

abstinencoZ = abstinado.

Abstrakti (tr). Konsideri parton aŭ econ izolante ĝin el la tuto al kiu ĝi apartenas : oni nomas substanco tion, kio restas el iu objekto, kiam oni ~ is de ĝi ĉiujn ĝiajn percepteblajn ecojn. ~ a. Konsiderata aparte de la tuto al kiu ĝi apartenas, malkonkreta : diskutado ~ a k teoriaZ; geometria punkto estas ~ (af)o.

Absurda. Kontraŭa al la komuna sago : la ideo pri la senfina movo estas ~ a; ekzistas grandega nombro da vortoj (fremdaj), kiuj al ĉiu estas konataj sen elernado, k iujn ne uzi estus rekla ~ oz; oni povas pruvi tiun geometrian proponon per ~ eco (pruvante, ke, se oni akceptas ĝin, oni ricevas ~ ajan konsekvencojn). Kp SENSENCA, KONTRAŬRACIA, MEMKONTRAŬDIRE.

Abunda. Estanta en pli ol suficianta kvanto : ~ a rikollo, stilo, argumentado, programo; ~ a larmojZ, harojZ; saĝo ~ a sed ne profundaZ; miaj okuloj ~ e fluigas akvonZ; kiu ripetas ~ e, lernas plej funde. Kp RIČA, MULTA, AMASA, SVARMI. Vd NAĜI, BANI, VERŠI, PLUVO, HAJLO, MARO. ~ eco. Malmanko, suficegeco : ~ eco da fruktoj, da pluvo, da vizilantoj, da paroloj; paroli el la ~ (ec)o de koro (elversante sian koron). **Tro** ~ eco, super ~ eco. Tia kvanto, kian oni ne povas utili. Kp SUPERFLUA. **Mal** ~ a. En pli malgranda kvanto ol la nepre necesa : mal~o de nutraoj devigis la sieĝitojn kapitulaci.

abutmento Fortika masonaĵo konstruita ĉe ambaŭ ekstremoj de ponta arko por kontraŭstari ĝian puson.

***Acero.** Arbo parenca je platano k sikomoro (*acer*).

acetatoZ Salo el vinagra acido k bazo.

aceto = vinagro.

acetilo C²H³O. Radikal de acetata acido.

acetilenoZ C²H². Bruligebla gasa hidrokarbonido, uzata por lumigado k aliaj industriaĵ bezonoj.

acetono . Senkolora likvajo, kun odoro de vinagro, kiu oni produktas per distilo de ligno.

***Acida.** 1 Havanta akran guston, kiel tiu de vinagro aŭ citrono : via

vino estas nur ia abomena ~ajoz. 2 (f) Malagrabla pika : *~a humoroz*, *tono*. ~o. Kombinajo de hidrogeno kun metalo, ruiganta laksunon.

Ač. I^e Sufikso esprimanta malbonecon, malbonan kvaliton : *éeval~o* (malbona ē.) ; *dom~o* (malbela d.) ; *rigard~i* (stulte r.) ; *babil~i* (stulte, vante aū malice paroli.) Kp FI.

IIe Vortero memstara samsignifa : *~a*, *senvalor a voço de publikulino* ; *~aj* ; *lia stato pli k pli ~igas*.

***Ačeti** (tr). Akiri per mono : *~i firme, kontante aū kredite* ; *~i ion de, el iuz* ; *de~i ion de iu*. Povata esti ~ata : *~eba domo, juĝisto*. **El~i**. Pagi por liberigi iun el kaptiteco fizika aū moralia : *ce la Romanoj, la sklavoj povis sin el~i* ; *taū kristana kredo, Jesuo el~is la homoja per sia morto*. **Sub~i**. Delogi per mono, korupti. (Vd. SMIRI).

***Ad.** Sufikso esprimanta ĝenerale la agon k uzata por derivi:

I^e substantivojn: 1 el substantiva radiko por signifi pli malpli daŭran agon faritan per la ilo montrata de la radiko : *martel~o*; *telefon~o*; *bros~o*; *kron~o*; *afis~o*. RIM. 1. La responda verbo estas sensufikse derivata de la substantivo : *marteli* (ne : *martel~i*), *kroni* ktp. 2 el la verba radiko por signifi: a) ĝeneralan k abstraktan ideon de la ago esprimata de la radiko : *la uz~o de la artikolo estas tia sama*, kiel en aliaj lingvoj (Kp la uzo de l'artikolo en tiu okazo ne estas korekta); oni aūdis muzikon k *kant~on*; *la ŝtel~o estas via profesio*K; *venĝ~o estas mia metio*Z; *ciuj pozicioj de homa korpo, star~o, ir~o, salt~o, klinig~o al ciuj flankoj, grimp~o sur ciuj muroj, disdon~o de salutoj, plenum~o de plej diversaj gestoj*Z; *la ir~o de la aferoj*Z. RIM. 2. Pro ĉi tiu senco ad servas por nomi la artojn, kapablojn ktp : *la kanti~o estas tre agrabla okupo*Z (ne : *okup~o*, ĉar temas ne pri daŭra kanto, sed pri la scipovo kanti); *la pentr~o*. b) longdaurecon aū ripetigon de la ago esprimata de la radiko : *lia hieraūa parolo estis tre bela, sed la tro multa parol~o lacigis lin*Z; *la paſ~o daŭris tre longe*Z; *parol~o* (oratorajo) *eloquentia*; *matričigas ne nehav~o*, sed tro granda

dezir~oz; *don~o de almozoj neniam matričigas*Z.

IIe verbojn el verbaj aū substantivaj radikoj, por prezentri la agon en sia malvolviĝa k insisti pri ties daŭro aū ripetigo : *martel~i* (longe marteli); *vizil~i* (otte viziti); *zorg~i* (konstante zorgi); *mi sal̄~is la tutan tagon de loko al loko*Z; *li kur~is ĝis li falis*Z; *eiun tagon ven~as multaj fremdutoj*; *la unuaj esperantistoj pacience elmet~is sin ne sole al konstanta mok~o, sed eĉ al grandaj oferoj*Z; *kugloj senteze fal~is*; *almoze elpet~i al si panon*; *la mastrino renkonti~is sin ĉiam gentile*Z; *mi esperas, ke la esperantistoj nun ofte kunven~os k korespond~os inter si*Z. (Kp RE.) RIM. 3. Tiu ĉi formo servas por traduki la imperfekton de la latinidaj lingvoj. RIM. 4. Kelkaj esp-istoj uzas ad kiel memstaran vorteron : *tumbrilo ~is kuši* (plue kušis, daŭris kušante) *sur tegmentoj*; *ni ~e* (konstante) *progresas, la ekonomio vivo de l'homaro ~e* (senĉese, pli k pli) *sennaciigas*; *~e uzata voro*. (Vd. AC, AR, EG, ET, UL, k.l.p.)

adago b. Muzikverko, kies movo estas malrapida. ~e. Malrapide.

Adapti (lr). 1 Taüge, ĝuste kunigi ion materialen al io : *~i lenilon al vazo, seruron al pordo*. 2 (f) Konformigi por specialej celoj aū kondiĉoj : *oni devas ~i sian parolon al la cirkonstancoj*; *tiuj versoj estas malbone ~itaj al la muziko*. Kp ALFARI, ALGUSTIGI, AKOMODI.

adekvataZ \$. Konforma, egalvalora, taŭga esprimanta.

Adepto. 1 Homo akceptinta doktrinon k interesiganta pri ĝi. 2 Homo lerninta arton aū sciencon k okupiganta pri ĝi : *la ~oj de esperanto*. Kp ANO, ALIČINTO, DISCIPLIO. ~igl. Igi iun ~o al io : *mi ~igis min amikon al nia grupo*. Kp VARBI.

***Adiaŭ.** Vorto per kiu oni salutas iun, kiam oni foriras de li : *mi diris ~ al miaj lastaj espero*; *diri ~ al la mondo surteraz* (morti); *kapsigni ~on al iuz*; *ni faris por la foriro de nia prezidento ~an kunvenon*. ~i (x). Kapsigni ~on al iuz; *diri ~ al : li ~is ŝin, al si kun larmoj*.

Adicil (tr). Aldoni nombrojn, kvantojn unu al la alia, k kunigi ili en unu solan : *se ni ~as 4 k 4 ni ricevas 8. ~o*. La supre montrita operacio.

***Adjektivo** (G). Vorto esprimanta la kvaliton, k generale rilatanta kun substantivo : *en esperanto la ~o havas la finajon a ; la ~o povas esti aŭ epitela aŭ predikata.*

adjunktoz. Helpanta oficisto : *~o de urbestro, de direkto.*

Adjutanto. Oficiro, kiu komunikas al la subuloj la ordonojn de generalo.

***Administristi** (tr). Prizorgi la funkciadon de publika aŭ grava privata organizo : *~i societon, distrikton, ministrejon.* **~antaro.** Grupo de personoj, kiuj ~as ion. **~ejo.** Loko en kiu sidas administrantaro.

Administracio. 1 Administrantaro. 2 Administrejo.

***Admiri** (tr). Esti ravita per ia beleco aŭ supereco : *~i pezaĝon, virinon, statuon, muzikon, heroaĵon, viron ; stultulo trovas ĝian pli grandan stultulon, kiu lin ~as.*

Admiralo. Estro de milita ŝiparo.

Admiralitato. 1 Admiralaro. 2 Admiralejo. 3 Admiralficejo.

admitanco ↗. Grandeco inversa de l'impedanco de elektra cirkvito.

***Admoni** (tr). 1 Instigi, kuraĝigi per parolo al ia ago aŭ devo : *la instruisto ~is la lernantojn al diligentezo ; ~i la popolojn al paco ; la polican ~is la popolamason disirion ; mi ~as vin sekvi tiun ekzempon ; per lerta ~o (reklamo) al luas la monoz ; oni pli facile donas ~on al monon.* Kp REKOMENDI. Vd KVALITO. 2 Inviti iun per parolo, ke ni ne faru ion, severe mallaŭdi, riproci : *la instruisto ~is la lernantojn pro ilia maldiligentezo ; de~i iun de ioz (mal-konsili ion al iu).* (Kp AVERTI.) **Re~o.** Kvina libro de la hebrea Lego, kie Dio denove ~as la Izraelidojn al sia servo.

Adopti (tr). 1 Alpreni, per oficiale, laŭlega akto, iun kiel sian propran filon aŭ filinon. 2 (f) Alpropriĝi al si : *~i opinion, metodon, kondulon, manieron, lingvon, kostumon, modon.*

***Adori** (tr). 1 Respektigi k honoregi kiel dion : *la hebreoj ~is en la dezerto oran bovidon ; vivanton ni malhonoras, mortinton ni ~asz.* 2 Amagi : *~i virinon,*

poezionB ; ĉiu abomenaĵo havas sian ~antonzon.

Adreso. 1 Preciza loko, kie iu logas. 2 Surskribo sur leterkoverta aŭ pakajo, montranta la nomon de iu k la precizan lokon, kie li logas : (f) *ili esprimis sub mia ~o sian favoron por la afero Esp-o.* ~i. (tr) 1 Skribi adreson sur letero, pakajo. 2 Sendi ion al la loĝejo de iu. 3 Direkti parolon al iu : *~i al iu sian dankon.* Kp SIN DIREKTI, TURNI. **~antoz.** Tiu kiu adresas. **~atoz**, **~ulo.** Tiu, kies nomon surhavas la letero aŭ pakajo.

adstringaz ™. Havanta la econ kuntiri la histojn, kiujn ĝi tuſas : *aluno estas ~a substanco.*

***Adulti** (ntr). Peki kontraŭ la geedzeca fideleco. **Sang~o.** Seksrilatoj inter proksimaj samfamilianoj.

Advento. La kvar semajnoj antaŭ Kristnasko.

***Adverbo** (G). Nevariebla vorto esprimanta lokon, tempon aŭ manieron : *tie, nemian, tiel, ankaŭ, varme, sencelle.*

Advokato. 1 Persono oficiale rajtigita por defendi en juĝeo la interesojn de procesanto aŭ akuzato. 2 (f) Porparolanto : *estu mia ~o antaŭ mia edzino.*

adzo ☰. Speco de hakilo uzata de carpentistoj k barelistoj.

***Aero.** Spirebla nesimpla gaso, kiu ĉirkaŭas la teron : *preni iom da freša ~o.* ~a. 1 Konsistanta el aero : *~a veziketoB* ; (f) *gloramo havas esencon ~an kaj senfundamentanz* ; *konstrui ~ajn kastelojnZ* (revi pri ĥimeraj profitoj). (Kp VENTA, SENBAZA, MALFIRMA. Vd PENDI 3.) 2 Estanta en la aero : *kelkaj vegetaĵoj havas ~ajn radikojn.* ~uml. (tr) Pasigi aerondon tra io, por forigi malbonajn haladojn ; ventoli : *oni zorge ~umu la dormočambrojn ĉiun matenon. ~stono.* Aerolito.

aerobia ☰. Vivanta en aero.

Aerolito. Stono falinta sur teron el la etera spaco.

aerometroz (Sc). Instrumento por mezuri la densecon de gasoj.

aeronaŭtoz. Tiу, kiu veturas en aero-stato.

aeronaütkoz. Scienco pri aerveturado.

Aeroplano. Aparato kapabla sin levi kaj movi en la aero, ne estante pli malpeza ol ĝi, dank' al la premo de la vento sur siaj surfacoj.

aerostato^z. Aparato, generale sferaū cigarfirma, entenanta gason pli malpezan ol la aero, k servanta por sin levi k veturi en la aero. Kp BALONO.

***Afable.** Plaĉa per ĝentileco, bonakcepto, agrablaj vortoj, komplezo : *~a vorto pli atingas ol forto^z; akcepti ~e; rigardi mal~ez.*

afazio ^F. Perdo de la parolkapablo, sen paralo de la langaj muskoloj.

afekcio^z. 1 ^F Malsano, malordo en la organaro : *li hattis por spiri, ĉar la krutaj ŝluparoj ~is lin.* 2 Emocio, pasia ekskistiĝo, sentoskuo : *emocita de la aklamo k ~ita de la murmurado de la gratulantoj.* 3 ^F. Senta fenomeno konsiderata nur laŭ la vidpunkto de ĝia agrableco aŭ malagrableco : *tiu vorto sufiĉis por elvoki ~ajn reagojn.*

***Afekti** (tr). Ŝajnigi ion per nenaturaj, nesimplaj manieroj : *~i solenan sintenadon, gravan mienon; si ~adis antaŭ la spegulo; hipokritulo ŝajnigas por kaši, ~ulo por paradi.* Kp KOKETI, POZI, CEREMONIO, DANDO.

afelio ⁺. Punkto de la orbito de planedo, kiu estas plej malproksima de la suno. Kp PERIHELIO, APSIDO.

***Atero.** 1 Ĉio ajan kio estas en la mondo, konkreta aŭ abstrakta, nedifinita montrata : *sen povo kolero estas ridinda ~oz; dum mia vojaĝo mi vidis interesajn ~ojn; gravaj ~oj; scienco ~o; pri kiu ~o li parolas? eĉ la plej nekredeblajn ~ojn li kredas.* Kp AJO, OBJEKTO. 2 Objekto de posedo, okupo, celo : *la ~o ne urgas; mi aranĝis la ~on; nun ni transiru al la ~oz (la diskutata temo); pri kio estas la ~oz?* *saga tenas ~on, malsaga esperon;* mi formetas de mi ĉian oficialan rolon en nia aferoz; zorgu pri viaj ~oj! *tio estas alia ~o; estas lia ~o* (tio koncernas lin) skribi al lia patro. 3 Tio, kio estas diskutata antaŭ jugisto : *mi esperas, ke mia ~o baldaŭ venos antaŭ la tribunalo; krima, sensacia ~o.* 4 Komerclo, negoco : *negocaj ~oj estas severajz; ludo aparte, k ~o aparte^z; tago festa, for ~ojz.*

Aifikso (G). Vortero, kiu estas metata antaŭ (= prefikso) aŭ post (=sufikso) la radiko : *mal, et, ul, ktp.*

afido ⁺. G. de malgrandaj hemipteroj, kiuj suĉas la sukon de plantoj (*aphis*).

Afiso. Sciigo al la publiko, presita sur papero kaj ordinare gluita sur muro. *~i (tr).* 1 Sciigi ion per ~o : *li ~is, ke morgaŭ li senpage razos.* 2 (abs.) Fiksri ~on : *tie ĝi malpermesas estas ~i.*

Aflikti (tr). Morale suferigi : *lia mensogo kaj perfido ~is sin. ~o.* 1 Stato de tiu, kiu estas ~ita : *mi ne volas fari al mi ~on pro tio^z.* 2 Ago ~i. Kp ĈAGRENO, MALĜOJO.

afonio ^F. Senvoceco.

Aforismo. Konciza, sencoriĉa principo, rilata al scienco aŭ arto. Kp MAKSIMO, PROVERBO, SENTENCO.

Afranki (tr). Antaŭpagi la sendkostojn de letero aŭ pakajo : *nesuſiĉe ~ita letero estigas monpunon por la adresulo. ~ite.* Antaŭpagite ĉe poŝto.

afrikato. (Fon.) Kombino de plosivo k frikitativo, ĉe kiu plosiva alteno estas sekvata de frikitativa forteno (c, t, g). Kj LABIALO, PLOSIVO, FRIKITIVO.

afto^z ^F. Sendangera ulcereto en la bušo.

Afusto. Portilo de kanono aŭ mitralilo.

***Agī** (ntr). 1 Eksterigi siajn kapabojn, produkti ian efikon, uzante sian forton aŭ kapablon : *~i justez, noble, nesingarde, kun kolero^z; vortojn ŝparu, ~ojn faru^z; nenia ~o farigas sen pago^z (sen bona aŭ malbona re~o); plena libereco de ~ado^z; ilia ~ado estas dangerega por nia afero^z; ~ada rolo^z;* 2 Konduki iel kontraŭ iu, trakti iun : *~i afable kun (kontraŭ) iu.* Re~o. 1 Retorna efiko de io, sur kion io alia ~is : *la atmosfero, saturita de intergenta malpaco, per neevitebla natura re~o naskis la esperantisman movadon^z.* 2 Reakcio 2. **Kun~i** (ntr). Kunlabori. **Sen~ado.** Nenionfarado. (Kp DORMO, MALPENO, MALVIGLA.)

***Agaci** (tr). Kaŭzi malagrablan, incitan senton ĉe la dentoj aŭ ĉe la nervaro :

frotado de fajlilo ~as; la patroj mangis nematuraj vinberojn, k la dentoj de la filoj ~igisZ.

agaragaro. Gelateno tirata el kelkaj specoj de hindaj algoj, k uzata por apreturi ŝtofojn aŭ por prepari laksigilojn.

agarikoZ G. de fungoj, kies kelkaj specoj estas mangebraj, aliaj venenaj (*agaricus*).

Agato. Speco de kvarco, kun diversaj koloroj vejnoj, kiu briliĝas per polurado. Kp ONIKSO.

agavo G. de amarilidacoj, simila al alo (*agave*).

agendoZ. Kajero en kiu oni notas laŭ tiu tago la farotajn aferojn.

Agento. Persono, kiu estas daŭre komisiita de iu por fari ion : *komerca, diplomacia ~o. ~eo.* Oficejo regita de unu aŭ pluraj ~oj : *teatra, luiga ~eo.*

Agiti (tr). 1 Moveti rapide kaj ripete, ĉiudirekten rapide skuetadi ; = skui 2 ~u la boteleton antaŭ ol trink la kuracilon ! malpacience li sin ~is ; febra ~igo ; maro ~igas furioze ; mi aŭdis ek~on de flugiloj. 2 Naski en animo sinsekvajn sentojn, kiuj gin malkvietygas ; = skui 3 : *sia spirito estis ~ata de malrankviliĝaj pensoj.* 3 Malkvietygi, inciti homamasojn por politika celo : *li komencis vastlan sisteman ~adon per publikaj paroladoj.* (Kp PROVOKI, PROPAGANDI.) 4 Ĉiuflanke pripensi, ekzameni k diskuti ideon : *li ~is en sia animo grandiorajn projektojn.*

***Aglo.** Rabobirdo (*aquila*). ~eca. Simila al ~o : ~eca nazo, rigardo.

aglomeriz (tr). Kunigi en densan nedisigeman mason.

aglutiniZ (tr). 1 Kunigi gluecajn substancojn. 2 (G) Formi vortojn, kunmetante memstarajn vorterojn, kiuj konservas ĉie sian propran signifon : *esperanto estas ~a lingvo.*

agnato Familiano el la vira linio.

agnoski (tr). 1 Rekonii 2 : *ne ĉiuj filozofoj ~as la senlimecon de la universo.* Kp KONFESI. 2 Rekonii 3 : *nur kiam esp-o estos oficiale ~ita de plej multaj registaroj, ni povos pensi pri ŝangoj en la lingvo.*

agnostikismo Doktrino laŭ kiu la fundo de ĉio k precipite Dio estas nekoniebla. Kp SKEPTIKA.

Agonio. Dolora lasta batalo de mortanto kontraŭ la morto. ~i (ntr). 1 Esti tuj mortonta : *saturi la kreskaĵojn ~antajn de l'soifoB.* 2 (f) Esti tuj finigonta : *la tago ~is ; tiu brila epoko ~as.* (Kp KADUKA, KREPUSKO, AÜTUNO.)

agorafobio Mensa malsano karakterizata per timo al malplena spaco. Vd KLAÜSTROFOBIO.

***Agordi** (tr). 1 Starigi laŭ la diapazono ĝustan rilaton inter la diversaj sonoj de unu aŭ pluraj muzikiloj : *la violonisto ~is sian instrumenton ; violonoj kaj violonĉeloj ~igis.* 2 (f) Inkliniĝi iun al ia agmaniero, emigi iun al io, taŭge humorigi iun por : *li estas ĉiam kritike, melankolie ~ita ; lia animo ~igis piez ; tiuj mensogoj ~is vin maljuste kontraŭ mi.* ~o. 1 Gusta rilato inter la diversaj sonoj de unu aŭ pluraj instrumentoj : *la lastaj ~oj eksilentis.* 2 Emo, humoro : *doni al la interparolo pli ĉiutagan ~onB ; tia politika situacio kreas ~ojn momente malfavorajn por nia mouado.* Kp TONO. 3 (V) Speco de rimo, en kiu samsonas nur la konsonantaj elementoj : *ondo-abundo ; post festo venas fastoZ, ~illoZ.* 1 Diapazono. 2 Ilo por ~i instrumenton.

agro. Kulturebla kampo.

***Agrabla.** Kiu plaĉas kaj plezurigas : *la vizaĝo de tiu infano estas ~a ; lia vizito estis al mi tre ~a ; pli bona estas vorto afabla ol kuko ~az ; sento de ~ecoZ ; estas al mi tre ~e, ke mi havas nun la okazon saluti vinZ.* Mal~a. Malpezuriga, malplaĉa, teda, koleretiga : *mal~a odoro, voĉo, kuko, renkonto.* (Kp NAÜZA, ABOMENA.)

Agrafo. Metalhoketo, kiu enigas en ringeton (agrafingo) por fiksi la randojn de vesto aŭ tuko. ~i (tr). Kunigi, fermi per agraflo.

agrikulturoZ. Agrokulturado.

Agronomo. Agronomiisto.

Agronomio. Scienco pri agrokulturo.

agropiro G. de gramenacoj, kun longaj horizontale diskreskantaj radikoj, kiu multe malutilas al la kulturkampoj (*agropyrum*).

***Ago.** Kiomo de la tempo pasinta depost la naskigo : *kia estas via ~o?* *kioman, kian ~on vi havas?* *en la ~o de 8 tagojz,* de 20 jarojz. ~1 (ntr). Esti atinginta la ~on de : *kiom li agas?* *li estas dekkvinjara.* ~a. Havanta ian ~on : *mi estas pli ~a ol vi;* *esti 5 jarojn ~a;* *~uloj de unu monatoz.* **Plen~a.** Havanta la ~on, kiu donas ĉiujn civitanajn rajtojn. Vd GRANDA, PROFUNDA.

Agio. Diferenco inter la nominala k efektiva (laükursa) valoro de la mono.

agiotiz (ntr) £. Spekuli pri la prezosango de la borsaj valoroj aŭ de komercajoj.

ailanto ♂. G. de simarubacoj, arbo devena el Ekstremoriento (*ailanthus*).

***Ajlo.** Bulba akragusta vegetaĵo uzata kiel spicajo k kuracilo (*Allium sativum*).

***Ajn.** Vorteto, kiu almetigas apud vortoj demandaj aŭ sendifinaj por insisti pri la nedifiniteco : *la eniro estas libera por iu ~ (aŭ por ĝiu ~); iu ~ posedanto de bieno donas al siaj brutoj konvenan manĝonB; si scias nenion pri io ~; donu al mi ion ~ por trinki; la esperantaj ŝlosiloj donas la eblon al homo de ia ~ nacio tuj kompreni la skribafonZ; neniu esprimo, kiun la gazelaro ne akceptas, havas ian ~ sancon triumfi; de kiu ~ flanko la vento blovas, ni estas ŝirmataj; ĝiu ~ ne estas kapabla fari ĝion ~; la spertaj esperantistoj skribas per stilo preskaŭ simila, al kiu ~ nacio ili apartenas; tiel ni devas agi, kiaj ~ estas niaj politikaj opinioj; kiam ~ vi venos, mi vin volonte akceptos; la lingvo internacia fine nepre triumfos, kiom ~ la rutinistoj batalas kontraŭ ĝi; kiom ~ vi lin batos, li ne iros.* Kp KIU, Rim. ~a. Ia ~.

ajuto ♀. Tubeto aŭ specialforma plato luitita al la fino de tubo, kie elflusia fluidaĵo, por reguligi tiun elfluon.

***Aj.** Ie Sufikso esprimanta konkretan, materian objekton aŭ eksteran montrilgon de sento : *flu~o* (io flua); *ov~o* (io farita el ovo); *glaci~o* estas dolĉa glaciigita frandoz; *amik~o* (amika faro); *rest~o* de la rikoltot; *aparten~o*; *belig~o*; *vendebl~o*; *abomenind~o*; *fer~istoj* k *kupr~istojz.*

II* Uzata memstare : *li prenis siajn ~ojn sur la ŝultron k elirisZ.* Rim. I. Kun

verba radiko **ajo** povas signifi jen *antafo*, jen *alafo* : *nutr~oZ, mang~oZ.* Rim. 2. Substantivo formita el adjektiva radiko per la sufikso **aj** (*bel~o*) diferencas de la vorto **ajo** memstare uzata kun akompano de adjektivo (*bela ~o*). La unua esprimo montras esencan konstantan kvaliton; la dua signifas, ke ia ajo havas ian okazan neesencan kvaliton.

ajura. Kvalifikas ion, kie oni intence lasis multajn malplenaĵojn; puntosimila : *~aj ŝtrumpoj por virinoj; la ~a silueto de la Eiffelturo; triangulaj ~oj.*

Akacio. Arbo el fam. de papiliacoj (*acacia*).

Akademio. 1 Societo, konstanta k oficiala, de sciencistoj, literaturistoj aŭ artistoj : *la franca ~o estis fondata en 1634.* 2 (Ev.) Supera lernejo. ~ano.

1 Membro de sciencia, literatura aŭ artista ~o. 2 (Ev.) Tiu, kiu studis aŭ studas en supera lernejo.

akantoz. Veg. rimarkinda pro tre largaj kaj elegante dentrandaj folioj (*acanthus*) : *la korintordaj kapiteloj estas ornmitaj per ~aj folioj.*

Akaparl (tr). 1 Aĉeti kiel eble plej multajn varojn, kaj poste, per reteno, maloftigi ilin sur la merkato, por vendi ilin pli kare. 2 Propriĝi al si, kaŭzante al aliaj malutilon : *la romana imperiestro iam post iom ~is ĝiujn povojn.* Kp MONOPOLO, TRUSTO, KARTELO.

***Akaro.** Tre malgranda insekto, kiu kaŭzas la skabion (*acarus*).

***Akeeli** (tr). 1 Plirapidigi, plifruigi : *ni devis ~i nian returniron; febro ~as la pulson; suno ~as la vivon de vegetaĵoj; per dubo ni ~as danĝeronZ; tro rapida ~o ne kondukas al celoz.* 2 Pliprogresigi, sukcesigi, helpi al io : *la aligo de scienculoj forte ~us la progreson de esperantoz; la artoj ricevis grandan ~on dum tiu epoko.*

***Akcenti** (tr). 1 Plilaŭtigi la voĉon sur unu silabo de vorto : *en esp-o oni devas ~iam ~i la antaŭlastan silabon.*

2 Nete k forte prononci ĉiujn silabojn de vorto por reliefigi ĝin. (Kp INSISTI, MARTELI 2.) ~o. 1 Plilaŭtigo de voĉo.

2 Neta prononco de la silabo, por insisti pri ideo : *diri kun ~o.* (Kp EMFAZO, TONO.)

*Akcepti (tr). 1 Konsenti ricevi ion, kion iu donas aŭ proponas : *~i monon donacon, rekompencon.* Rim. : Akcepti diferencias de ricevi, per tio, ke ĝi montras la manieron de la ricevo, la spirititan staton de la ricevanto. Vd. PORDO, BRAKO. 2 Lasi eniri iun hejmen : *la malfeliĉa knabino, trovinte nenian, kiu volus ŝin ~i, mortis en arbaro^z; sinjorino X ~as ĉiun jaudson; oni ~as laŭ vizago, oni forlasas laŭ saĝo.* 3 Konsenti pri io, allasi ion : *la propono estis ~ita de ĉiuj; ~i kambion* (sin devoutigti pagi ĝin) ; *~i la batalon.* (Kp PRENI SUR SIN.) 4 Esti trafita de iu ago, kiu modifas la staton de la trafita objekto, povи ricevi econ, ekhavi ian econ : *liu regulo ~as multajn esceptojn; ~i tre diversajn formojn; por respondi al la demando kien, la vortoj ~as la finafon de l'akuzativo^z; li ~is seriozan mienon^z; la okuloj ~is esprimon de prudento k memkonscioz.*

Akcesora. Neĉesa, malprecipa, flanka : ~a demando, profito.

Akcelo $\ddot{\text{z}}$. Atesto pri partopreno en la kapitalo de financa societo, valorpapero : *~a societo. ~ulo.* Kiu posedas ~o(j)n : *la leĝo organizas sindikatojn da ~uloj.*

Akcento. 1 Malfeliĉa, neatendita okazo : *hieraŭ okazis grava ~o sur la fervojo al Parizo.* 2 $\ddot{\text{z}}$ Ne daŭra modifo de la esto aŭ substanco : *koloro, pezo, malmoleco estas ~oj de la materio.*

*Akcipitro. Dumtaga rabobirdo el fam. Falkoidoj, simila je la nizo (*astur*).

Akциzo. Imposto, kiu oni devas pagi por mangajoj, trinkajoj, materialoj, aŭ por diversaj ŝtataj servoj. Urba ~o. Imposto pri diversaj varoj, kiam ili eniras en urbon. Kp BOGANO.

akileo $\ddot{\text{z}}$. G. de kompozitoj (*achillea*)

*Akiri (tr). Havigi al si : *mi ~is tiun pentraĵon je malalta prezo; peke ~ita ne estas profit^z; lasu min re~i mian spiron; ~i domon, prozelitojn, amikon, scion, saĝon, potencon, sukceson^z, influon; la parolanto ~is la plimulton de la voĉoj; nenia ofero estas tro granda, se ni povus per ĝi ~i al ni lingvon komunuman^z; tiu propono ~is la aprobon de ĉiuj; mi ~is la konvinkon, ke...; vi devas ~i por tio la permeson de la Akademio;*

*tiu tegendo ~is grandan amplekson; labor~i^z; milit~ajo; rab~o^z; ĉas~o^z; batal~o^z; iun plen~i (placiute al iu, gajni ies amikecon, favaron : *la preleganto plen~is siajn aŭdantojn.*) Kp ATINGI, GAJNI, KONKERI, KAPTI, PRENI, RICEVI, RIKOLTI.*

Aklami (x). Saluti, akcepti, aprobi per favorraj krioj : *~i iun, al iu; ~e oni nomis lin prezidento.* Kp KRII, APLAŬDI, OVACII.

*Akno. 1 Malsaneca ruĝa ŝvelajeto sur la haŭto. 2 Haŭtmalsano karakteriza per rugaj ŝvelajetoj. ~ero = ~o 1.

akomodiz (tr). Algustigi, adapti ion, por ke ĝi povu funkciu : *la homaj okuloj tre rapide ~igas al diversaj distancoj; sin ~i al nova situacio.* Kp ALKONFORMIGI.

*Akompagni (tr). 1 Esti aŭ iri kun iu aŭ io : *mi ~is miajn gastojn ĝis ilia domo; ĉiun sian vorton li ~is per premo sur la brakon de sia najbaro; liaj malfacilaĵoj ~as ĉiujn kongresojn; la filantropio ne ĉiam ~as la riĉecon; tiun teatran pozon ~is vizageprimo, kiu signifis ravilecon^z; aprobo havas valoron nur se ĝin ~as konformaj agoj; tiu ĉi ideo ~adis Esp-on de ĝia naskiĝo ĝis la nuna tempo^z; ni promenis en ~o de nia kuzo.* 2 $\ddot{\text{z}}$ Kunludi : *mia fratino ~is min per la piano; la kantisto ~is sin mem. ~(ant)aro.* Grupo de personoj, kiuj ~as iun por honoro aŭ gardo.

akonito^z $\ddot{\text{z}}$. Veg. el ranunkolacoj tre venena, uzata en farm. (*aconitum napel-lus*).

Akordo. 1 Sameco de sentoj aŭ opinioj inter pluraj personoj, aŭ gustu konveneco inter pluraj aferoj : *esti en ~o kiel pelo k mordo^z (esti tre malkonkorda. Kp KATO); kontrakti ~on (Kp KONSENTO, KONCERTO 2).* 2 Samtempa harmonia sonado de kelkaj tonoj; harmonio 1 : *perfekta ~o. ~i (ntr).* Esti en ~o : *1 ~i kun iu.* 2 *tiuj koloroj bone ~as. ~igl.* Fari, ke du aŭ pluraj personoj aŭ aferoj iĝu en ~on : *kaze ~igi vorton kun alia^z; peni por ~igi la naciajn fierocojn (Kp PACIGI); ~igi horloĝon. ~igl.* 1 Veni en ~on : *ili ~igas por vin trompi^z; kun la kreskado de la tempo ĉio ~igos^B; ~igema (konsentema) karaktero.* 2 = *~i : la adjektivo*

~igas kun la substantivo; la privata intereso tute ~igis kun la generala.

akordiono **b**. Portebla blovinstrumento, kun klavarlo, en kiu oni estigas la sonon alterne tirante k pušante rektangulaj faldblovilon (= harmoniko 2).

***Akra.** 1. Karakterizas ion kies rando estas tranĉa aŭ pika : *tre ~a razilo; ~aj denlojz; malgranda birdeto, sed ~a ungetoz.* 2 Karakterizas ion, kies lateroj estigas angulon pli malgrandan ol ortangulo ; pinta, akuta : *~a angulo; la bonodora fojno igis ĉiun preterirantan ĉevalon ~igi la orelojnZ.* 3 Impresanta forte k dolorete la sentumojn : *~a malvarmo, sonoz, kontrastoZ, briloZ, voĉoz, bojadoB, ruĝo, fajroZ, ventoZ, doloro; la pipro estas ~a.* 4 (io) Severega, malmilda : *~a batalo, krizo; ~aj mokojz, riprokojz; ~a tonoz; li ~e atakis la pastrojnB.* 5 (io) Sagaca, subtila, penetranta : *~aj okulojz; si observis lin ~e per ŝajne mallevitaj okulojz.* **~ajo.** 1 Tranĉando. 2 Akuta rando ; ego : *la ~ajoj de tegmentoj havas iafoge ornamitajn tegolojn.* **~igl.** Fari ~a : *~igi malfacilan situacion; sperlo saĝon ~igas; lernado de Esp-o ~igas la komprenon de la gepatra lingvo; tiu deklaro pli~igis la disputon; la ekonomia krizo pli~igis; la apetito ~igados dum la mangadoz; maljuneco mal~igas la vidadon; post longa uzo mal~igas la tranĉiloj.* **~iglo.** Stono aŭ ilo por ~igi la tranĉilojn.

akro. Malnova angla unuo de termezurado (proksimume 40 aroj).

akrediti (tr). Oficiale akceptigi (iun) : *ambasadoro ~ita apud la germana registaro.*

akreditivo **f**. Letero per kiu banko aŭ bankiero de unu loko malfermas al aŭ ĉe sia korespondanto krediton de fiksita sumo.

***Akrido.** Saltinsektlo (*locusta*).

Akrobato. Ŝnurdancisto k gimnastikisto. **~ajo.** 1 Malfacila gimnastikajo. 2 (f) : *lingva ~ajoZ; rimaj ~ajoj.* (Kp JONGLI 2).

akromata (Opt). Senigita je la abertura, kiu kaŭzas la kolora disperso.

***Akso.** 1 Linio, ĉirkaŭ kiu turnigas korpo : *la ~o de nia globo trairas tra ambaŭ polusoZ; ~o de rado.*

2 Centra, al randoj paralela linio : *~o de vojo.* **3 (f)** Centra, plej grava organo en iu organizo : *tiu komitato estas la ĉefa ~o de la societo.* **~ingo.** Parto de la rado, kiu ĉirkauas senpre la akson. Kp PIVOTO.

Akselo. 1 Subbrako, kavo sub la ŝultra artiko. 2 Subbranĉajo.

Aksiomo. Veraĵo evidenta per si mem : *la matematiko baziĝas sur ~oj.* Kp MAKSIMO, PRINCIPO, SENTENCO.

Akto. 1 Dramparto, enhavanta kelkajn scenojn. 2 Oficiale dokumento atestanta ion : *testamento estas leĝa ~o.* **~isto.** Oficisto, kiu konservas aŭ skribas la oficialajn ~ojn. **Inter~o.** Tempo inter du ~oj, ĉe la teatro.

Aktiva. 1 Produktanta, laboranta, aganta : *li estas tiel ~a, ke li apenaŭ dormas;* *~a membro;* *ne~a firmano* (ano de komerca societo, kiu pruntedonas kapitalon, ne partoprenanto en la administrado de la afero); *vere ~a kuracilo;* *~a propagando;* *~a pruvo de kompatoZ;* *~aj eksplodoj de pasioZ.* 2 (G) Esprimenta agno : *« amata » estas pasiva,* *« amanta » ~a vorto.* **~o.** 1 Posedataj aŭ ricevotaj sumoj : *la ~o de liu banko malsuperas ĝian pasivon.* 2 (G) Aktiva konjugacio.

Aktor. Teatra ludisto, tragedia aŭ komedia. Kp HISTRIONO.

AktualaZ. 1 Ekzistanta en nuntempo. 2 Interesanta pro nuneca karaktero : *la demando pri internacia lingvo estas ĉiam ~a.* Kp SENSACIA, FUORO.

akumuli (tr). 1 Pli ol sufiĉe, ekscese amasigi ion : *~ado de kapitaloj, de pruvobj.* 2 (Mh) Uzi parton de la plusvaloro ne por persona konsumado, sed por pligrandigo de la produktiga kapitalo.

akumulatoroZ **↳**. Aparato por amasigi provizor da elektro k ĝin redoni laŭvole.

Akurata. 1 Faranta la farotajon je la gusta tempo, je la interkonsentita horo : *~a oficisto;* *~e veni al la servoZ;* *li venas ĉiun tagon ~e je la oka;* *~e pagiZ;* *la ~eco, kun kiu la suno levigas mateneB;* *mi promesas ~e servi al viaj mostojZ;* *~e resendi la pruntitajn librojn;* *observi ~ege la interkonsenlojn de internacia juro.* 2 (Ev.) Ekzakta : *~e kalkuliZ.*

akustiko^Z. 1 Parto de la fiziko, kiu koncernas la sonojn. 2 Sonaudebleco : *la ~o de la salonego estas tre bona.*

***Akuši** (tr). 1 Elpuši homan idon el la utero : *la patrino ~is belan infanon^B.* 2 (f) Malfacile produkti ian verkon : *li ~is antaŭ nelonge dikan tezon. ~igiz.* Helpi la ~on de virino. *~(ig)istinoz* Virino, kies profesio estas zorgi la akusojn. *~intino.* Virino, kiu jus ~is.

Akuta. 1 Malpli larga ol ortangulo : *la trianguloj havas almenaŭ du ~ajn angulojn* (= akra 2). 2 (Pri malsano) prezentanta fortajn simptomojn, rapide graviganta : *li suferas ~an flizon.* 3 b (G) Klara k penetranta kiel la altaj notoj de la gamo : *~a vodo, ~aj vokaloj.* 4 = akra 5 : *~a observado.*

Akuzi (tr). Aseri iun kulpas pri io. *~i iun pri sendankemo; ~iu ~ato ne estas kulpulo.* *~(al)io.* Io, pri kio oni akuzas iun : *li devas respondi pri tri malsamaj ~ajoj.*

***Akuzativo.** Kazo deklinacia, signita en esp-o per fina n k montranta 1 rekton komplementon de verbo : *ne batu la fraton; lupo lupon ne mangas; mi konas lin.* 2 Celon de movo (post la prepozicioj allasantaj ĉi tiun signifon) : *meti mangelon sur sin; la muso kuris sub la liton^Z; la hirundo flugis trans la riveron^Z; mi vojaĝas en Hispanujon^Z; preni sur sin iun taskon^Z; feti la kulpon sur iun.* RIM. : Oni ne uzas akuzativon post prepozicio signifanta persimemalonvon kiel al, gis. 3 Ĉiaspecajncirkonstancoj komplementojn, ĉe kiuj ĝi anstataŭas prepozicion : *morgaŭ mi veturo Parizon* (= al P.) ; *dum la irado hejmenz* (= al hejmo) ; *li atvenis lunden; mi promenis la tutan tagon^Z; cent fojojn mi provis; la domo estas 30 metrojn larĝa k 4 etaĝojn alta.* RIM. 1. Mallogike k malkonsilinde estas anstataŭigi per akuzativo prepozicion, kiu havas sencon kontraŭan al la funda k esenca senco de akuz. k iu signifas formovon, malproksimigon, deiron, eliron, kiel : **el, de, ekster.** Diru *eliri el turbo*, ne : *eliri urbon.* RIM. 2. Oni renkontas kelkoje ĉe Slavoj k ĉe Z mem, eĉ en liaj plej lastdataj verkoj, nekutiman uzon de akuzativo por montri la komplementon de substantivo signifanta agno k deve-nanta de transitiva verbo : *la akuzativo*

estas enkondukita el neceso, sed la uzado ĝin en okazo de senbezono pli multe malbeligas la lingvon ol la neuzado en okazo de bezono^Z ; la Ligo havas la celon zorgadi pri la disvastigado k enkondukado en la tuta mondo unu neŭtralan lingvon^Z ; akceptu mian koran dankon por la elektio min kiel honoran membron^Z ; la infanoj mortus de soifo, se la patrinoj ne trinkigadus ilin per enversado al ili akvon en la bušon el sia propra bušo^K ; operacio konsistanta en farado de truo en la stomako k fermado ĝin poste per vitro^K ; la konstanta alkalkulado sin al ia speciaj gento anstataŭ al la komuna nacio de la lando forte subtenas la gentan ŝovinismon k malpacon inter la samlandanoj^Z. Kvankam teorie pravigebla k kelkfoje oportuna, ĉi tiu konstruo ne estas konsilinda. Oni preferas uzu anstataŭ akuzativo la prepoziciojn al aŭ je, kiu liveras ankaŭ taŭgan rimedon por ebligi la eviton je la dubasceco de la prepozicio de.

***Akvo H²O.** Fluajo, el kiu konsistas la riveroj k maroj : *~o silentia subfosas la bordon; el malgrandaj ~eroj farigas grandaj riveroj^Z.* **a.** 1 El ~o : *~a trinkajo.* 2 Vivanta en ~o : *~aj bestoj. ~oprovizi^Z, ~i^Z, ~umi^{iZ}.* Malsekigi surverſante aŭ trafluigante ; oni devas ~umi florojn post la sunsubiro (Vd roso). *~ujo.* Loko por ricevi k konservi ~on. *~ofalo, fal~oz.* Kaskado. *~okondukilo.* Tubo, tra kiu oni irrigas ~on. **Sub~igl.** Kovri per ~o, meti sub la ~on : *la Holandanoj, por sin defendi, sub~igis sian landon.* **Sub~igl.** Profundigi sub ~on : *la submariipo sub~igis, ĉar ĝi ekvidis kroziston malamikan.* **Super~i^Z.** (tr) Inundi : *la herbejoj estis super~itaj B.* **Super~ego.** Diluvio. **Tra~igl.** Alkonduki ~on sur kulturatan ter-sacon ; irrigaci. **Akvafarto^Z.** Gravurajo per morda acido.

Akvarelo. Pentrajo sur papero per akvofandebaj koloriloj.

Akvario. Akvujo, generale vitra, por akvaj vegetaĵoj kaj fiŝoj.

akvatinto. Procedo de gravurado per acido, imitanta la lavumadon.

akvedukto. Masonaja kondukilo, subtera aŭ surponta, kiu kondukas akvon inter du malproksimaj lokoj.

Akvilegio. Veg. el ranunkolacoj (*aquycia*).

***Al.** 1º Prepozicio montranta : **1** Fizikan proksimigo en ia direkto : *kuri ~ in*; *eliri renkonte ~ iuZ*; *iri ~ la urbo, ~ la lernejo, ~ la onkluz* (ĉe la onklon); *venos ~ vi mizeroz*; *mi apogos min ~ viZ, ~ la muro; via koro sin tirune ~ pekuoloZ*; *riveretoj fluas ~ riverojZ*; *la suno klinigis ~ la okcidentoB*. **2** Direkton aŭ celon de ia movo, ago, sento, penso, **volo** : *frapi ~ la pordo; Jeti, prezentri ion ~ iu*; *etendi la manonZ, direkti sian voconZ, levi la okulojn ~ iuZ*; *sin turni ~ iuZ*; *rigardi ~ la strato*; *tiu pordo kondukas ~ la parko; enirejo ~ ĝardeno; jen la vojo ~ Parizo*; (**f**) *la kongreso estas en bona vojo ~ efekti-vigo; sopiri ~ sia hejmo; deziri bonon ~ iu*; *fidi ~ iu*; *minaci, flati, kontraŭstari, pardonri ~ iu*; *diri, skribi, ordoni, respondi, pagi ~ iu*; *amo, abomeno, inklini ~ iu*; *montri entuziasmon ~ esperanto; intenco ~ bono k malbonoZ; favora ~ io*. RIM. 1. « **Al** ordinare montras nur la celadon al iu loko, dum la akuz. povas enhavai en **si** ankaŭ la ideon de atingo de la celo. En tre multaj okazoj al povas tre bone esti uzata por esprimi direkton, tamen ne en ĉiuokazoj oni povas tion fari. En la plimulto da okazoj la diferenco inter **al** k **akuz.** estas malgranda. » (Z) RIM. 2. **Al** montras kelkfoje la rezultaton de movo : *disrompi vazon ~ pecoj* (en pecojn). Kp G1S. RIM. 3. Post kelkaj verboj al havas sencon simple egalan al tiu de akuz. : *danki, helpi, aludi, kompati, obezi, aŭskulti iun aŭ ~iu*. RIM. 4. Post kelkaj verboj oni trovas, eĉ ĉe Z, uzon de al tute kontraŭan al la vera senco : *ursino ~ kiu estas rabitaj gjaj infanojZ; steli, forpreni ion ~ iuZ; demandi, peti ion ~ iu*. Kp DE. Tia uzo, influata de naciismoj, estas evitinda. **3.** Atribuon, destinon, apartenecon : *doni, proponi, komisi, sendi ion ~ iu*; *prezentri ~ vi mian embarason; apliki leorion ~ la praktiko; konveni ~Z; kulimigi iun ~ io; evitigi ion ~ iu*; *trinkigu ~ li akvonZ; kondamni iun ~ mortoZ*; *sankta ~ la EternuloZ; preta ~ ĝio; bali al si tuberonZ; akiri ~ si gloronZ; preni ~ si la liberecon, la rajton fari ion; li faris ~ si vestonZ; mi plantis ~ mi ĝardenojnZ; mi kolektis ~ mi argentonZ;*

pretagi ~ si mangajon, tranĉi ~ si la piedon; mulo, ~ kiu oni devas kateni la busonZ; la brutojn ili rabis ~ siZ; ~ mi apartenas fortioZ; ĝio bona estas ~ via disponoZ; knabo lasita ~ si memZ; vi prenos ŝin ~ viZ. **4.** Koncernatecon, interesatecon : *rilati, servi, malutili, plaĉi, cedi ~ iuZ*; *si malfermas sian manon ~ la malriĉuloZ; tio ŝajnas ~ mi bona; la malamo, kiun li eksentis ~ ŝiZ; mi konas mian devon ~ mia patro; ni estas sklavoj ~ faraonoZ; la luno estas kaŝata ~ ni de densaj nuboj; bone estas ~ tiu, kiu observas la legonZ; ~ malriĉulo ovo kiel ~ riĉulo bovoZ; estus dezirinde, ke ni estu amikoj ~ ĉiuoj nacioj; si estas malbona ~ ĉiu; ne estu tro severa ~ li; fremda, supera ~ iu; troa petolo estas dangera ~ koloZ; venis fino ~ mia latinoZ; ne estas piediranto kolego ~ rajdantoZ.* Kp POR, PRI, KUN, KONTRAŬ. **5** Adicion, kompletigon : *alligu ilin ~ via koloZ; aldoni du ~ kvar; aldoniĝos ~ vi jaroj da vivoZ.* Kp PLUS. **6** Gramatikan rilaton inter subst. el verba deveno aŭ kun verba signifo k ties objekta komplemento : *estimo ~ ies viriĝo; la bombardado ~ la haveno devigis la Turkojn cedi; antaŭparolo ~ la verko; la akcepto ~ la kongresanoj; post longa observado ~ si; flegado ~ iu; provo ~ koloniigado; tiu letero estas tre grava por la trovo ~ la kulpulo; temas pri la mortigo ~ la edzino de la maristo (~ la maristedzino). Ne konfuzu kun : la mortigo ~ la edzino fare de la maristo); sistema agitado ~ la publika opinio; kontentigo ~ spiritaj bezonoj; subteno ~ iu; la maldungado ~ laboristoj ēsis; la defendo ~ patrujo; malpermeso de la registaro ~ la pola lingvo; kiel gravan taskon ili konsideras la klerigadon ~ la membraro.* RIM. Tiu pli k pli ĝeneraliganta uzo de **al** por anstataŭi post subst. la akuzativon, kiu estus normala post la responda verbo, estas tre utila por eviti la dubasencecon de la prep. **de**. Kp AKUZATIVO, JE 3, DE 8. **7** Post adj. aŭ adv. pli malpli precizan rilaton pri metafora proksimeco aŭ malproksimeco : *konforma, egala, malegala, simila, parenca, najbara ~; konforme ~; spite ~; danki ~.*

IIº Vortero kun la sencoj **1, 2, 6** de la prep. : *~ajo* (aldonaĵo), dependaĵo,

flankajo); ĉiun bonan esprimon, kiu ekzistas en iu ajn lingvo, lingvo arta havas plenan rajton ~igi (propri, apartenigi) ~si^Z; ili discipline ~igos siajn fortiojn al nia granda armeo^Z; se gut' ~guto ~iĝas (kuniĝas), maro fariĝas^Z; ~iĝi al esperantista grupo; al tio ĝi ~iĝas multlego da deklinacioj neregulaj^Z; al lia antaŭa embaraso ~iĝis nun ion da konfuzo^Z; al la koreco ~igadis videbla nuanco de silenta kompato^Z.

III* Prefisko kun la sencoj 1, 2, 4, 6 de la prepozicio : 1 ~veni, ~kuri ~porti, ~esti. 2 ~konduki, ~sekvi, ~rigardi. 4 ~propri; ~mezuri veston al iu^Z; ~fari; ~gustigi. 6 ~doni (doni plie, adicisci); ~diri (diri plie); ~meti; la neesprimita subjekto estas facile ~pensebla.

alo^Z. 1 Ĉiu ekstrema flanka parto de la nazo. 2 Ĉiu ekstrema parto de helico, ŝraŭbo. 3 Ĉiu ekstrema flanko de konstruo. 4 Ĉiu ekstrema flanko de armeo aŭ parto.

Alabastro. Speco de mola stono diafanata, similanta marmoron.

Alarmo. Signalo por anonsi minacantan dangeron aŭ voki al batalo aŭ helpo : *krii ~on. ~i* (tr). Voki ~ante. ~isto. Pesimista homo, kiu malrankviligas la publikon, konstante anonsante minacantajn, plej ofte fantaziajn, dangerojn. ~a. Dangeroplena, malrankviglia : *la ~a stato de la regno*.

***Alaudo.** Kampobirdo (*alauda*).

albo (K). Pastra blanka tola ĝispieda mesvesto.

albatroso^Z G. de procelarioidoj, vivanta sur sudaj maroj (*diomedea*).

Albino. Homo, kies haroj estas blanke senkoloraj pro denaska manko de pigmentoj : *la ~oj havas karminruĝajn okulojn*.

Albumo. Bindajo en formo de libro, por konservi notojn, fotografaojn, desegnojn, ktp.

albumeno^Z Substanco, kiu ĉirkaŭas la embrion, ĉe kelkaj grajnoj, k ĝin nutras dum la ĝermado.

albumino^Z Blanka k viskeca substanco, kiu konsistigas la blankon de

ovo k plej grandan parton de la animalaj k vegetataj ĉeloj.

albuminuro^Z Ĉeesto de albumino en la urino (= malsano de Bright).

alburno La unua ligna tavolo; ĝenerale blanka, kiu troviĝas senpere sub la ŝelo, k formas ĉiuare novan rondon ĉirkaŭ la basto.

***Alclono.** Fišomanĝanta marbirdo el fam. de paseroj (*alcedo*).

alēemillo G. de rozacoj kun verdetaj floroj (*alchemilla*).

Aldo. 1 La plej malalta virina voĉo. 2 Violono, intera inter violono k violoncelo.

aldehido Organika komponaĵo, aroma, likva, senkolora, kiu rezultas el alkoholo, el kiu oni eltiris du atomojn de hidrogeno per oksidigo.

Aleo. 1 Vojo en ĝardeno. 2 Larga strato, ombrita pér du vicoj da arboj; avenuo.

Alegorio Literatura aŭ plastika prezento, per kiu oni homigas abstraktajn ideojn : *la Justeco kun siaj pestiloj estas ~o*.

alegro^Z Muzikajo, kies movo estas viva k gaja. ~e. Vive k gaje. ~eto. Muzikajo, kies movo estas rapideta. ~ete. Rapide.

Aleno^Z. Kudrilego uzata de ledlaboristoj, ŝuistoj.

alezi (tr). Glatigi la internon de cilindro, tubo, ktp. per speciale ilo. ~ilo. Instrumento por alezi.

alf Afrika gramenaco, kies trunketoj oni uzas por fabriki mataojn aŭ paperon (*alfa*).

Alfabeto. Literaro, literlisto : *la esperanta ~o enhavas 28 literojn; li neniam venkis la ~on*^Z; *li ŝvitias ankoraŭ super la ~o^Z, ~umo*. Libro por lernigi ~on al infanoj. Kp. ABOCO.

alfenido^Z Metala komponaĵo, imitanta la argenton, uzata interalie por fabriki mangilarojn (= argentano).

Algo. Marherbo (*algae*).

Algebro. Scienco de kalkulado pri la kvantoj, reprezentataj per literoj k ne per ciferoj.

Aläemio. Okulta scienco, kiu per siemaj procedoj k magiaj formuloj serĉis la štonon de la saĝuloj k aliajn himerojn.

***Alla. 1** Diferma, malsama : *li estas tute ~a ol li estis ; la rezultato estis tute ~a ol ni esperis ; kun la tempo la formo de la lingvo eble estos ~a ol tiu, pro kiu ni nun laboras*z ; *nun sia rideto estis ~a ol matene*z ; *~aj domoj, ~aj homoj*z ; *~loke*z ; *~tempe* ; *~vorte* ; *~vestigi*. Rim. Se alla estas akompanado de negacio, oni povas post ĝi uzi indiferente of aū **krom** : *la kongreso ne povos elekti ian ~an linguon krom lingvo arta*z ; *mi ne alportados oferojn al ~aj dioj krom la Eternulo*z ; *la diletanteco ne povas esti io ~a krom aldono, ornamo de la vivo*z ; *ne scii ~an lingvon krom sia propra*z ; *nia tuta vivo estas nenio ~a ol konstanta incensado pro lia honoro*z. 2 Dua el du personoj aū grupoj : *krei malamon inter unuj gentoj k ~ajz* ; *unuj ridas, ~aj ploras ; helpi*z, kompreni unu la ~anz ; *tiu fratoj farigis tute fremdaj unuj al ~ajz*. 3 (pron.) ~a homo, ~ulo, proksimulo : *ne kondamnu ~an, oni vin ne kondamnos*z ; *ne moku mizeron de ~a, ĉar baldaŭ venos via*z. ~e. 1 Alimaniere : *nekomprenite, li metis ~e la demandon* ; *paroli ne ~e ol kun ironia rideto*z. 2 En kontraŭa okazo ; se ne : *obeu, ~e vi estos punata* ; *~e oni pensos, ke ni ĉiu havas tiun ideon*z. o~. Io ~a : *tio kaj ~oz* ; *la sperto baldaŭ montris tute ation*z. ~gl. Fari ion ~a, ŝangi, modifi : *por ke oni ne rekonus lin, li ~igis sian vocon* (Kp TRANSFORMI). **Inter**-~e. Inter ~aj aferoj. Rim. La vorto **alla** k ĝiaj derivajoj estas nun ofte konsiderataj kiel simplaj vortoj apartenantaj al la tabelo de korelativoj (iu, ia, tiu, tia, ĉiu ktp). Kvankam tia uzado ne estas tute korekta, oni renkontas ofte la vortojn **allu** (iu ~a), **alles** (de iu ~a), **allel** (~maniere), **alle** (~loke), **allam** (~foje).

allanco. Regna interligo.

Allibio. Prubo, ke akuzito estas ali-loke ol ĉe la loko de la krimo, kiam ĝi estis plenumata.

Alligatoro. Amerika krokodilo, kiu atingas eĉ longecon de 5 metroj.

Alineo. 1 Malplena interspaceto, kiun oni metas inter unu frazo k la antaŭa, komencante ĝin ĉe la sekanta linio.

2 Poco de la teksto entenita inter du mal-plenaj interspacoj.

alteracio. Efekta ripetado de sama aū parenca konsonanto ĉe la komenco de vortoj aū de silaboj : *ordo bez̄nas ordonon* ; *lukti firme, forte, fajre* ; *samaj aspiroj kaj esperoj* ; *vibras vok' en vaga vento* ; *laboro donas liberon*.

alizo ♀. Frukto de alizarbo. ~arbo. Veg. el la fam. de rozacoj (*sorbus aria*). Rim.

***Alko.** Norda cervo kun largaj kornoj (*cervus alces*).

alkalo ♂. Nomo de kelkaj metalaj oksidoj kun samaj reakcioj (potaso, sodo, kc). ~(*ec*)a. Havanta saman reakcion, kiel ~o. ~oldo. Organika ~eca substanco (afeino, kokaino, morfino).

Alkoholo C₂H₆O. Fluajo ricevita el distilado de vino, greno k diversaj fermentintajoj. ~ajo. Trinkajo enhavanta pli aū malpli da ~o (= brando). (Kp EBRUIGAJO.) ~ismo. Malsana stato kaŭzita de trouzado de ~ajoj.

Alkovo. Enĉambra litničo, iafoge fermebla per kurtenoj aū pordo.

Almanako. Libro enhavanta kalendaron, kun astronomiaj sciigoj, pri-veteraj antaŭdiroj k diversaj informoj.

***Almenau** (adv.). 1 Ne malpli : *por iri vi bezonos ~ tri horojn*. 2 Se ne aliaj : *eĉ se vi obeas, ~ mi kontraŭstaros tiun ordonon*.

***Almozo.** Mondonaco, monhelpo al malriĉulo : *petadi ~on*z. ~l, ~petiz. (tr) Peti ~e. ~ulo. Homo, kiu petas pri ~o. ~isto. Homo, kiu vivas per ~oj. ~donema. Volonte k malavare donanta ~ojn.

***Alno.** Arbo el betulacoj (*alnus*).

Alooz. Veg., kies rezino estas laksiga (*aloe*).

alojo ♀. Miksajo de kunsanditaj meta-loj. Kp AMALGAMO.

alongo ♀. Papera folio, kiun oni aligas al kambio sur kies dorsa flanko ne plu estas loko por ĝiroj.

alopatio ♀. Medicina doktrino, kontraŭa al la homeopatio, k kuracanta per kontraŭajoj.

alopecio ♀. Tuta aū parta senhareco.

alozo Fišo el la familio de klupeoj (*clupea alosa*).

alpako^Z. 1 Sudamerika speco de lamo. 2 Lano de tiu besto. 3 Teksajo el tiu lano. **alsino** G. de kariofilacoj (*alsine*).

***Alta.** 1 Granda, laŭ vertikala k suprenira direkto : ~a arbo, monto, domo; de rigardo tro ~a (direktata ~en) malsaniĝas la okulo^Z; supreniri ~en^Z; jeti ~en en la aeron^Z; la luno estis ~e supre^Z; rokaj muroj staris ~e^Z; la neĝo kuſiſ ~e ekstere^Z; mal~e klinigi^B; mal~a relief^B; malalte rigardi iun de ~e^Z. 2 Granda, laŭ metafora senco, nobla, supera : ~a penso, sento, celo, varmo, lernejo, ofico, rango, temperaturo, prezro, ŝato, ŝaſo; en plej ~a mizerio al Dio esperu^Z. 3 Enhavanta multajn vibrojn : la tono de tiu piano estas tro ~a por mia voĉo. ~ajo. Alta loko, monteto. ~igi. Igi ~a : ~igi la prezojn; ricevi rangoplistiglon; precipi dank'al la lingvo la homo ~igis super la bestoj^Z; mal~igi la fiereson (humiligi) de iu (Kp LEVI).

altano^Z. 1 Artefarita ebena teraso, kiu superas la ĉirkaŭojon. 2 Belvidejo.

***Altaro.** Rita tablo, sur kiu estas farataj la religiaj oferoj, la diservo, ktp : li ŝtelas de najbaro por doni al ~o^Z; bela paro por ~o^Z (geedziĝo); ricevi grizan haron ne vidinte ~on^Z (maljuniĝi fraule).

***Alteo.** 1 G. el fam. malvacoj (*allœa*) 2 Speco uzota en farmacio (*allœa officinalis*).)

***Alterni** (ntr). Sin sekvi laŭvice unu la alian, kun pli aŭ malpli da reguleco : la sezonoj ~as; la suno k la luno ~as en la cielo; ĉirkaŭ la tablo, oni ~igis la virojn k la virinojn (aŭ: kun la virinoj). ~a. ~anta : ~a elektra fluo; ~aj rimoj (ordigitaj laŭ skemo a b a b.)

alternanco Duonperiodo de alterna fenomeno.

Alternativo. Necesa elektro inter du eblaj k kontraŭaj decidoj : esti malica aŭ stulta, ni penu eviti tiun ~on; silenti aŭ morti, jen kia ~o prezentigis al la surprize kaptita gardostaranto; sin trovi antau ~o; solvi ~on^Z. Kp DILEMO.

alternatoro Mekanika generatorio de alterna kurento per elektromagneta indukto.

altruismo. Malegoismo.

***Aludi** (x). Nerekte paroli pri iu aŭ io, elvokante la ideojn, sed ne citante la vorton : *la ministro ~is la fusajn packontraktojn*; mi tute ne intencis ~i vin, al vi; *la participa finafo ~ot ~as estontecon pli ĝuste ol devigecon*; ĉi tiu fezo k nezorge ligita kravalo ~is la liberecon de la kampara vivo^B; doni signojn per la okulo, k ~i per siaj piedoj^Z; por ŝaſulo sufiĉas ~o^Z; la muziko ŝajnas al mi ~o al iu senlima, ie ekzista feliĉo^B; en serco k ludo ofte sidas ~o^Z. (Vd KOVRI 6.)

***Alumeto.** Ligna peceto ŝmirita per fosforo aŭ speciala substanco, kiu ekbrulas per frotado.

aluminio AL⁸O⁸. Aluminia oksido.

Aluminio. Al. Blanka, tre malpeza metalo, kun argenta brilo.

***Aluno.** Duobla sulfato de aluminio k de alia metalo (kalio, amonio, fero, kromo) : *la kalian ~on oni nomas ofte simple ~o*.

aluvio^Z Tavolo da tero alportita k delasita de la akvoj.

alveolo^Z Kavajeto.

alvuso. Fiſidaro, fiſidetoj por provizi riverojn k lagojn.

***Ami** (tr). 1 Havi inklinon por iu, ŝati kare iun : li ~as tiun ĉi knabinton pro ŝia beleco k boneco^Z; ne bela estas ~ata, sed ~ata estas bela^Z; mia plej ~ata^Z. Kp FAVORI. 2 Ŝati, volente uzi ion : ~i kafon, viandon; ~i esti laudata^Z; kiu ~as honoron, ~u laboron^Z; mono ~as kalkulon^Z (Kp FRANDI). 3 Volonte fari ion : mi ~as vivi alie ol ĉiu^Z; vid~a turismo^Z; mi ~as promeni en arbaro; li ~as danci, fanfaroni pri sia fortio^Z; vi ~as preni, ~u redoni^Z.

~o. Inklinio al persono aŭ ideo : havi, senti, porti^Z ~on al; oni ne forgesas facile sian unuan ~on^Z. (Kp KORINKLINO, KORLIGIĜO, SIMPATIO.) ~adi, ~ajoz. (Ev) Sekse ~i, amori. ~ajoz. ~afero, ~intrigo. ~ajema. ~intrigema, flirtema, ~induma. ~ajistino. ~donantino, amorantino, amoratino. ~anto. Tiu 1 kiu amike ~as. 2 kiu sekse ~as. 3 kiu ŝatas, amatoro : et por pomo pritranta troviĝas ~anto^Z. ~atajoz. Preferata okupiĝo (Kp ĈEVALETO). ~egi.

Pasie ~i. Kp ADORI 2. ~eti. Iom ~i. ~inda. Meritanta ~on : por la ge~antoj *čio estas ~inda en la ~ato*. Kp ĉARMA, PLĀCA. ~indumi (x). Peni por placi al virino : ~indumi iun, kun iuZ (Kp FLIRTI, KOKETI). En~igl. Eksenti fervoran ~on por iu : en~igl aIZ, por iuZ, en iuNZ. Ge~antoj. Paro da inter~antoj. Mal~o. 1 Pasio, kiu inklinigas al malbondeziro aŭ malbonagaj kontraŭ iu. 2 Forta malinklino kontraŭ io (Kp ABOEMENO, ANTIPATIO, NAUZO, MALFAVORO). Pl~i. Preferi. ~ovendistino. Virino kiu metie amoras, publikulinino. Glor~o. ~o al gloro. Hom~o. ~o al niaj kunhomoj, al la tuthomaro. Kp FILANTROPIO. Sin~o. Egoismo.

amalgamiZ (tr). Kunmiksi hidrargon kun metaloj. ~o. Kunmiksado de hidrargo kun metaloj.

amanito ♂. Tre venena fungo, g. de agarikacoj (*amanita*).

AmaraZ. 1 Maldolča por la gusto, kiel galto, aloo, genciano, leontodo, kakao : por bušo ~a, por koro dolča. 2 Tiel maldolča por la koro, kiel por la lipoj ; akra, malmilda : morto de patrino *estas ~a doloro* ; ~a bedaŭro, moko, parolo, kritiko, ripročo.

amarantoZ ♂. Jara planto, kies floroj estas malhele karminruĝaj (*amarantus*).

amarillido ♂. Ornama bulba planto, kun grandaj, bonodoraj floroj (*amaryllis*).

amatoroZ. 1 Tiu, kiu amas k kolektas belartajojn aŭ kuriozajojn. 2 Neprofesiulo, diletanto.

* Amaso. Multnombra, ĝenerale sendorda kolekto, multo da : *la unuaj piramidoj estis nur ~o da ŝtonoj* ; *la popol~o atakis la reĝan palacon* ; *~o da monoZ, da ŝaldojZ* ; *tiaj proponoj estis faritaj al ni en granda ~oZ* (tre multaj) ; *en ~o (popol~o) eĉ morto estas pli gajaZ* ; *al kuko k kaso ĉiam venas ~oZ* (Vd VIELO) ; *~e dissemataj mensogoj k kalumniajZ* ; *~a bučado* ; *~a kurveno*. KPALFLUI, SVARMI, ABUNDA, DENSA, KOLEKTIVA. Vd MONTO, MARO. ~gl. Kolekti por fari ~on : *~igi sciigojn* ; *~igi aron da kuraĝulojZ* (Kp AKAPARI, AKUMULI, AGLOMERI, AGLUTINI).

amazonoZ ☺. 1 Virino el tribo de militistinoj, kiuj ne akceptis virojn inter si. 2 Rajdantino.

ambasadoZ. Ambasadora delegitaro.

Ambasadoro. Oficiala, plej alta reprezentanto, konstanta aŭ ne, de iu regno ĉe alia regno. ~eo. 1 Palaco de ~o. 2 Administrejo de ~o : *la ~ejoj posedas diplomatan eksterlandecon (eksterteritoriecon)*.

* Ambaū. Du kune, du same, duopaj : mi k mia frato estas ~ esperantistoj ; ~ manoj, okuloj ; oni devas fari diferencon inter la ~ kazojZ ; ~dekstra (uzanta ~ manojn kiel dekstran) ; ~flanka ; ~flanke de la pordo staras statuoj ; ~tranĉa glavoZ. RIM. Uzo de la artikolo apud ambaa estas senutila k malkonsilinda.

Ambicio. Gloramo, honoramo : *ekzistas laudindaj ~oj*. ~a. Havanta ~on. ~i(x). Esti ~a pri : mi ne ~as tian gloron, al tia gloro.

amblo Z. Speciala irmaniero de kvar-pieduloj, kiam ili levas samtempe ambalojn de sama flanko.

* Amboso. 1 Fera bloko, sur kiu forigitis batas metalojn : *esti inter martelo k ~oZ* (troviĝi inter du malamikoj k ricevi ambaaflanke batojn kaj malagrablajojn) ; *pli felicis estas martelo insulata ol ~o kompatata Z*. 2 Osto en la orlo.

Ambro. Parfuma substanco eltitrita el intestoj de makrocefalo, odoranta analoge kiel mosko.

Ambrozio. 1 ☺. Ekskluziva manĝaĵo de la dioj. 2 Bongustega manĝaĵo.

Ambulanco. Movebla milithospitalo ; provizora vunditejo.

amebo Z ☺. Malgranda protozoo simila al gelatineca ero, kiu vivas en akvoj maraj aŭ riveraj, kapabla movigi k sangi sian formon.

* Amelo. Substanco ordinare tirtita el grenoj k uzata por rigidigi la tolajon.

amen Z. Hebreo vorto, signifanta « tiel estu ! » k uzata kiel lasta vorto de pregoj : *diri ~ al io (gin aprobi)* ; *se ne estus « se » k « tamen », mi al ĝio dirus ~Z* ; *~ diablon ne forpelas Z*.

amend(ament)o. Parta ŝango al lego aŭ al diskutata projekto. Kp KOREKTO.

Ametisto. Violkolora juvelstono.

***Amfibio.** Animalo kapabla vivi egale sur tero k en akvo, kiel foko, martestudo.

amfibraño, amfibrako z. Trisilaba versero, konsistanta el unu longa aŭ akcentita silabo inter du mallongaj aŭ senakcentaj : *doloro. ~a verso*. Konsistanta el ~oj : *en songo princinon mi vidis*.

Amfiteatro. 1 Antikva ronda konstruo, kun multetaĝaj benkoj, por spektakloj : *sur la deklivoj ~e kušas urbeto* B. 2 Ĉambrego, ordinare duonronda, kun multetaĝaj benkoj, por aŭskultantoj.

Amforo. Antikva alta botelego el argilo kun pinta bazo k kun du teniloj, por konservi vinon, oleon.

amianto ♀. G. de melantacoj (*amianthium*).

***Amiko.** Persono, amata k amanta, kiu estas korligita kun alia pro inklinio sed ne pro seksumo, nek pro familiareco : *~o en ĝojo k ploro* z; *~o estas kara, sed vero pli kara* z; *~on montras malfelicio* z; *~a helpo, konsilo, riproĉo; ne ekzistas en komerco ~eco nek ŝerco* z. *~ajo. ~a ago, montro de ~eco : fari ~ajon al iu; prezentu al via patro miajn ~ajon.* **Mal~o.** 1 Persono de kiu oni estas malamatata : *estinta ~o estas plej dangera mal~o* z. 2 Kontraŭulo, kontraŭbatalanto. 3 Kontraŭmilitanto : *la mal~oj decidis siegi la urbon*.

Amnestio. Leĝa ĝeneralaj punliberigo.

amnezio ♀. Parta aŭ kompleta perdo de la memoro.

***Amoniako NH₃**. Gaso konsistanta el azoto k hidrogeno, ofte uzata en akva solvavo.

amonito ♀. Speco de fosilia konko.

Amoro. 1 ☺ Dio de amo : *oni reprezentas ~on sub figuro de flugilhava infano*. 2 Seksaj pasio k voluptua inklinio al iu. ~i. Sekse ami. *~ant(in)o.* Kiu sekse amas.

amorfa ♀. Sen regula k difinita strukturo.

Amortizi (tr). 1 Nuligi ŝuldon aŭ ĉioman elspezon por aĉetitaj maŝinoj

aŭ aliaj laboriloj per iom-post-iomaj pagoj. 2 ↘ Malpliggrandigi la sinsekvan oscilojn de vibrado.

ampelopso ♂. Ornama grimpa veg., de vitacoj, kies folioj similas tiujn de vinbero (*ampelopsis*).

ampero ↘. Mezuruno de intenseco de elektra fluo : *unu ~o estas la intenseco de fluo, kiu transportas unu kulombon dum unu sekundo*.

ampermetro ↘. Aparato por mezuri la intensecon de kurento.

***Amplekso.** Dimensio, grado de grandeco, konsiderata rilate al tio, kion ĝi enhavas : *bildo laŭ natura ~o; ~o de katastrofo, organizo, krizo, jeto, balanciĝo, signifo, ideo; tiu principio havas pli grandan ~on ol nure juran; vasta ~o da farila terno* z. Kp SPACO, VOLUMENO. (**Multo**)~a. Havanta grandan ~on: *~a verko, spirito, sciado* z; *sam~aj grandoj; la agado de nia socio* tagon post tago dis~igas (Kp VASTA). ~i (tr). Havi ~on de; enhavi, enteni : *la ĉielo ne povas vin ~i* z; *la registara deklaro ~as ĉiujn nunajn politikajn demandojn; ni ordinare kunlegas tutan serion da vortoj ~ilan per unu vido.* (Kp ENHAVI, ENTENI, ENVOLVI, ENSPACI, ĈIRKA UPRENI, ETENDI.)

amplifikatoro ↘. Aparato por pligrandigi la amplitudon de elektraj oscilioj k kiujn oni ĝenerale ricevas kun tre malforta intenso : *ekzistas alfrekvencaj, malfrekvencaj, magnetaj, rezistancaj k transformatoraj ~oj*.

amplitudo ↘. Maksimuma valoro de unu alterna grando ĉe ĉiu alternanco.

ampolo N. 1 Ventroforma boteleto. 2 Elektra lampo.

amputi (tr). Detranĉi membron, organon de vivanta estajo.

amuleto. Objekto, kiu, per supozata magia efiko, ŝirms kontraŭ dangero, malsano, sorĉo, ktp.

***Amuzi** (tr). Agrable k gajige distri : *infanoj bezonas ~on.* Kp GAJIGI, MAL-ENUICI. ~a. ~anta. ~ilo. Objekto por ~i. Kp LUDILO. ~isto. Profesia gajigisto en cirko, teatro, ktp : *li ne estas artisto, sed nur ~isto.* (Kp ARLEKENO, PUR-

LESKULO, PULCINELO, KLAUNO, PAJACO,
HISTRIONO.)

*An. 1º Sufikso signifanta membron de grupo, de nacio, adepton de doktrino, logantón de loko : *samide~o*, *Luter~o*, *kalvin~o*, *Amerik~o*; *Pariz~o*.

IIº Samsignifa vortero, uzata memstare : *~o de la Berlinia grupo*. *~aro*. Grupo, societo. *~igl*. Eniri en grupon : *~igi al ia kongreso*. RIM. En la senco de adepto de doktrino an estas tute samsema kiel *ist*. La diferenco inter la vortoj *Kristano*, *Mahometano*, *budista*, *kalvinisto*, *materialisto* k.s. estas nur malsameco de formo respondanta al la kutimoj de la naciaj eŭropaj lingvoj.

Anagalo. Jara veg., kun ruĝaj aŭ bluaj floretoj, venena al birdoj (*anagallis*).

Anagramo. Sangarango de la literoj de vorto, por fari alian vorton : *nomo — mono, resano — anero*.

Anakronismo. 1 Eraro pri dato de historio. 2 Afero ne konforma kun kutimoj de difinita epoko : *Shakespeare —e paroligas Grekojn pri horlogoj*.

analfabeto Z. Homo, kiu scipovas nek legi nek skribi.

analitiko Z. Δ. Parto de matematikaj sciencoj, kiu baziĝas sur la apliko de la algebro al la geometrio.

Analizi (tr). Diserigi tutajon, por pli bone esplori ties erojn : *~i hemian solvafon, frazon, libron*. Vd *SINTEZO*.

Analogia. Simila, laŭ kelkaj rilatoj, al alia afero de malsama speco ; parte simila : *la flugiloj de vespero estas organo ~a, sed ne simila, je la flugiloj de birdo*. *~eco*. Parta simileco de malsampecaj objektoj.

Analogio. Analogoco. *~a*. Konforma al la *~o* : *~a rezono konkludas, pro simileco de du aferoj laŭ unu rilato, pri ilia simileco ankaŭ laŭ aliaj rilatoj*.

***Ananaso.** Frukto de amerika veg. (*bromelia ananas*).

Anapesto. Trisilaba versero, en kiu post du mallongaj aŭ senakcentaj silaboj sekvas unu longa aŭ akcentita silabo : *apostol'*.

Anarño, Anarklo. 1 Socia k politika doktrino, kiu bazigas sur la principio de absoluata individua libereco k sur forigo de ĉia ŝtata regado ; senregoco, senrestreco. 2 Senordego. *~a*. 1 Konforma al la *~a* doktrino. 2 Senregula, senordega, haosa : *~a vivmaniero*. *~ismo*. *~o* I. *~isto*. Adepto de *~ismo* (Kp *KOMUNISTO*, INDIVIDUISTO). *~ulo*. Homo kies konduto k vivmaniero estas senregula, senordega.

anarkismo = anarkiismo.

anarkisto = anarkiisto.

***Anaso.** Korta naĝbirdo (*anas*).

anastigmata (Opt). Senigita je astigmatoco. *~o*. *~a* objektivo.

anatemo Z. Solena eklezia malbeno. *~i* (tr). Solene malbeni iun aŭ ian opinion.

Anatomio. Scienco pri la strukturo de la organismoj.

anēo ♂. Maldika elasta langeto (plejofte el ligno) kies vibrado produktas sonojn ĉe kelkaj blovinstrumentoj, kiel ekz. la hobojo.

Anēovo. Malgranda mara fišeto, simila al sardeleto, kiun oni uzas kiel spicajon (*engraulis*).

andanto ♂. Muzikverko, kies movo estas meze rapida. *~e*. Mezrapide.

androgina ♀. Havanta virseksajn k insekajn florojn.

Anekdo. Mallonga, kurioza aŭ sprita rakonto.

Aneksi (tr). 1 Aldoni al regno fremdan teritorion. 2 Aligi ion malpli gravan k neĉefan al io ĉefa k pli grava. *~ajo*. 1 Aneksita lando. 2 Neĉefajo, dependaĵo. (Kp *AKCESORA*.)

anelidoj . Klaso de ringvermoj.

anemio Z. ♀. Manko de sango, malbona stato de la sango.

anemometro □. Instrumento por mezuri la forton k la rapidecon de la vento.

Anemono. Veg. el fam. de ranunkolacoj, kun belaj floroj (*anemona*).

anestezi (tr) ♀. Senigi iun je la sentokapablo helpe de specialaj substancoj. *~o*. Pli aŭ malpli kompleta senigo je la sentokapablo, kaŭzita de specialaj

substancoj aū de malsano. **~ilo** Substanco por anestezi : *kloroformo*.

anfrakto Malregulforma kavajo.

Angelko. Aroma veg. el fam. de umbeliferoj (*angelica*).

angio Organa tubo, tra kiu fluis sango aū alia korpa fluidajo.

***Angilo.** Serpentosimila mangebla fišo (*anguilla*).

Angino. Gorginflamo.

angoro Z. 1 Malsaneca sento de sufoko kun korpremateco : *~oj de la agonio*. 2 Sento de sufoko pro timego, maltrankvilego : *en horo de ~o Z; plena de ~o k teruro Z; la morto de mia patro naskis en mi doloran ~on*. **~i** (ntr). Senti *~on*. **~a**. Timplena, premsenta.

***Angulo.** 1 Nefermita parto de ebeno limigita de du sin renkontantaj linioj ĉu rektaj, ĉu kurbaj. 2 Nefermita spaco limigita de du aū kelkaj sin reciproke renkontantaj surfacoj : *la veturilo turnis ~en*. 3 (f) Malvasta, malofte vizitata aū rigardata loko : *en malproksima ~o sur la kamparo vivis iam...* 4 Nedifinita loko : *la kvar ~oj de la tero*. **Rekt~o.** Ortangula paralelogramo. **Tri~o.** Ebena figuro limitita de 3 lateroj.

angviso Nedangera rampulo, simila al serpento, sed el fam. de saŭrioj (*anguis*).

***Angelo.** 1 (R) Ĉela spirito adoranta k servanta Dion; ĉela sendito : *malbona ~o* (Diablo). 2 Bonkorega, tolerema homo : *si estas ~o de mildeco; mi ne kredas, ke neutraulo fundamento faros el la homoj ~ojn Z* (Vd. NIGRIGI); *parolo ~a, sed penso pri stelo Z* (Vd. HIPOKRITI, KISO).

angéloso Z. 1 Katolika prego. 2 Prog-eja sonorado anoncanta tiun pregon, je la 6-a, la 12-a k la 18-a horoj.

anheli (ntr). Malfacile k forte spiri : *~i pro kurado*.

anhidra Z Ne enhavanta akvon.

Anilino C₆H₅N. Senkolora fluajo, tirata el terkarba gudro, k uzata en fabrikado de koloriloj.

***Animo.** 1 Spirita, viviga principio de la homo : *oni ofte kontraümetas la nemateriecon de la ~o al la materieco de la*

korpo; fordoni sian ~on al la diablo; eligi sian ~on Z; lia ~o forkuris en la pinton de la piedo Z (li timegiĝis. Vd TREMI, HAÜTO); *ili vivas per unu ~o en du korpoj Z* (Vd INTIMA, FIDO). 2 (R) Tiu spirita principio, konsiderata kiel nemateria k disigbla de la korpo post morto k mem senmorto : *la ~oj de la Purgatorio; pregi per la ~o de iu; vagi kiel turmentita ~o*. 3 (M) Tuto de niaj konsciaj statoj rezultantaj el materiaj movoj. 4 Principo de la sentoj k pasioj, tuto de la moralaj ecoj, bonaj aū malbonaj, konsiderata kiel diferenca aū kontraŭa je la intelekta principio : *nobla ~o; sonoj ne audeblaj, sed senteblaj por ĝi ~o senteme Z; staras antaŭ miaj ~aj okuloj Z; kanti per sia tutla ~o (fervorege); Tolstoj estis pliĝuste granda ~o ol granda intelekto* (Kp PSIKO, KORO). 5 (f) Ĉefinstiganto : *li estas la ~o de la rivelbo, de la entrepreno B* (Kp MOTORO, KERNO). **~i** Z. (tr) 1 Vivigi : *~ita estajo; trovi la ĝustan vojon al ~ado de la lingvo*. 2 Vigligi : *~i la enuan atmosferon de oficiala kunveno; ~ita parolado K, diskuto; ~itaj komentarioj*. 3 Inspiri : *poemo ~ita de malamo al la tiraneo; ~itaj de ĝi tiu spirito ni proponis...* **Unu~e.** Ĉiukonsente. **Egal~eco.** Konstanteco de humoro (Kp TRANKVILA, FLEGMO, EKVILIBRO).

animalo. Besto I; vivanta estajo, esceptante la vegetaĵojn.

***Anizo.** 1 Veg. el fam. de umbeliferoj, kies grajnojn oni uzas por fabriki likvorojn (*pimpinella anisum*). 2 Frukta grajno de tiu veg.

***Ankaŭ** (adv). Kaj plie, same, egale kiel aliaj : *~ mi estas esperantisto; ne nur... sed ~; amiko de amiko estas ~ amiko; ~ dum ridado povas dolori la koro Z; ~ diablo tondron suferos Z*. **RIM.** Ankaŭ devas ĉiam esti metata sempera antaŭ la vorto, kiun oni volas emfazi.

ankilozo Z Senmoveco de artiko : *suferi je ~o. ~igo*. Operacio aū procezo kaŭzanta *~on*.

***Ankoraū** (adv). 1 Ĝis la nuna momento : *la lampo ~ brulis Z; ~ neniam mi vidis lin; la sukceso ~ ne estas certa* (Vd CERTA_2); *mi lin ~ ne konas Z; virino ~ junia Z; esti ~ ĝe la komenco*

de la vojo Z ; nia atendata amiko ~ ne venis ; siaj fortoj ~ ne estis ruinigilaj. Kp JAM NE, NE PLU. RIM. Oni metu ankoraū antaŭ la nea vorto : ~ neniu placiis al ĉiu Z ; ~ neniam Z . mi ~ nenion scias Z. 2 Denove, ree, plue : ripetu la lecionon ~ unu fojon ; li diris ~ kelkajn vorlojn Z ; la infano estas ~ pli pala ol hieraŭ Z.

***Ankro.** 1 Fera ilo kun du hokegoj, kiun oni enavigas por fiksi ŝipon : *jeti, levi ~on.* 2 Similspaca objekto por alterigi aerostatojn. ~ (ad) i (ntr). Restadi en loko, kie oni jetis ~on. ~ (ad) ejo. Loko, kie oni povas ~adi, rodo.

anoblo Z G. de koleopteroj, kies larvo mangas lignon (*anobium*).

anodo Z Positiva elektrodo de pilo. Vd KATODO.

Anomallo. Eksternormajo, deflankigo de la ĝeneralaj reguloj.

***Anonci** (ir). 1 Antaŭsciigi : *mi ~os al vi mian alvenon ; la kongresanoj devos sin ~i plej baldau.* Kp AVIZI, ANTAŬDIRI, PROFETI, AŪGURI, KONJEKTI. 2 Publike sciigi : ~i per gazeloj. Kp REKLAMI, DISFAMIGI, PUBLICI, HEROLDI, TRUMPETI. 3 Komunikado al la domastroj la nomon de vizitanto. ~o. Paroloj aŭ skriboj por ~i : *edziĝ~o ; komerca ~o.*

Anonima. Sennoma : ~a aŭtora, lettero ; komerca ~a societo (kies asocianoj ne publikigas siajn nomojn k riskas nur siajn enmetitajn kapitalojn) ; sin kaši sub ~eco.

anormala Z. Nenormala, eksternorma. Kp ANOMALIA.

anso Z, 1 (Ev.) Klinko. 2 Kurba elstara tenilo por preni, porti, tiri, levi, malfermi : ~o de ujo, vazo, kruco, korbo, tirkesto, pordo, klapo ; ~opoto Z.

***Ansero.** 1 Palmopieda kortobirdo kun longa kolo (*anser*) : celante ~on li trafis aeron Z. 2 (f) Malsaga homo.

***Anstataŭ.** Prep. signifanta : en la loko de, plenumante la rolon, la taskon de : *vi povas uzi citronon ~ vinagro ; ne servas larmo ~ armo Z ; vi dormas ~ labori ; li batis Petron ~ (bati) Paŭlon Z.* ~i (tr). Esti en la loko de ; esti uzata ~; plenumi ies rolon aŭ taskon : *mielo ~as*

sukeron ; nenio ~as la sanon ; dum mia foresto mia kolego ~os min. ~o. Ago de tiu, kiu ~as. ~a. ~anta. ~e. ~ tie. ~igi. Meti en la lokon de : uzi ~ ; doni al iu la rolon de : ~igi dornobarilon per muro, oficiston per oficistino.

antagonismo Z. Stato de kontraŭbatalo : ~aj fortoj.

antagonisto Z. Kontraŭbatalanto, kontraŭulo.

antarcta Z. Sudpolusa.

***Antaŭ.** 1º Prep. montranta : 1 Lokon pli proksiman rilate al tiu, kiu rigardas, aŭ lokon al kiu rigardas la ĉefa flanko de la objekto, la fronto de io : ~ la domo staras arbo ; oni metis ~ mi glason ; iru ~ mi, jen mi venas post vi Z ; la militistoj venis ~ la urbon Z ; li montris reklen ~ si ; subite li ekvidis la abismon ~ siaj piedoj ; sin jeti ~ la piedojn de iu Z ; ~ ni sin etendis la sensima maro ; se ĉiu balaos ~ sia pordoliam en la tutu urbo estos ordo Z. 2 Lokon, rigardatan de iu, = kontraŭvizage de, sub la okuloj de, en la ĉeesto de iu, kiu rigardas : *paroli ~ la publiko ; klinigi ~ iu ; mi petos la permeson veni ~ viajn okulojn Z ; meti ~ iun Z ; foriri de ~ iu ; cedi, humiliigi, tremi, timi ~ iu ; respekti, timo ~ iu ; kaši ion, nenion ~ iu ; malkovri sian koron ~ iu ; ne jetu perlojn ~ la porkojn Z.* 3 Tempon pli fruan ol alia, = pli baldau ol : *ne laŭdu la lagon ~ vespero ; la kunveno finigis ~ la deka ; fiereco venas ~ la falo ; atendu min se vi alvenos ~ mi ; oni devas pagi ~ la fino de la monato ; ~ mortigo de ursino vendu gian felon ; li forveturis ~ tri tagoj (tri tagojn ~ hodiau, tri tagoj pasis ekde tiama) ; jam ~ du jaroj li mortis (du jaroj pasis de post tiama) ; ~ ne longe ; ~ ol foriri ; ~ ol li foriroj.* 4 Rangon pli altan ol alia : *mi ŝatas vin ~ (prefere ol) li ; la pliboneco de esp-o ~ Volapük estas ekster dubo Z ; ~ ĉio silentu.* RIM. Por eviti konfuzon inter la tempa k loka sencoj de **antaŭ** oni povas uzi la pli precizajn formojn **jam** **antaŭ** aŭ **pli frue** ol pri tempo k **le** **antaŭ** pri loko, aŭ uzi en la tempa senco ~ ol eĉ kun substantivo, supozante neesprimitan verbon : *li venis ~ ol mi ; vi cedos ~ ol mi.* Sekvata de akuz. **antaŭ** povas havi nur lokan sencon.

IIe Vortero esprimanta ĝenerale pli proksimecon aŭ plifrucon : **~a.** 1 Loke pli proksima : *pruo estas ~a parto de ŝipo.* 2 Pli frua : *la ~a semajno estas pli bela ol la nuna.* **~e.** 1 Antaŭloke : *~e pasis la prezidanto ; la rajdistoj iradis ~e.* Kp FRONTE. 2 Pli frue : *skribu al mi ~e por anonci vian alvenon ; ~e pripensu, poste agu ; leĝo valoras por poste sed ne por ~e Z ; li donis al ili grandan sumon da mono ~e (anticipe), por ke ili komencu sian laboron Z.* Kp ANTAŬTEMPE, ANTAŬDATE. **~en.** Celante pluen al pli ~a loko : *la aliaj irotis ~en Z ; rigardu ~en ; ~en (iru ~en) por la progreso.* **~i.** (tr) Esti ~a al : *portiko ~as la palacon ; (abs) via horloĝo ~as (trofruas).* **~ajo.** 1 Loke ~a parto, parto plej proksima alla rigardanto, fronto. 2 Io jam okazinta, ~a fakteto. **~igl.** Meti ion ~ io alia. **~enigi.** Igi iri pluen, progresigi : *tia aprobo multe ~enigis nian aferon.* Kp AKCELI, FAVORI. **~enema.** Iniciatema, progresema. Kp ENTREPRENEMA, AMBICIA. **~igl.** 1 Elstari. 2 Antaŭeni, atingi celon pli frue ol ~eco. Stato de iu aŭ io, kiu estas loka aŭ tempe ~alia : *la ~eco de la eltronvo apartenas al li.* **~ulo.** Tiu, kiu ~as tempe : *ni profitas la spertojn de niaj ~uloj.*

IIIe Prefikso esprimanta la samajn ideojn : **~brako.** Parto de la brako inter la kubuto k la mano. **~ĉambro.** Ĉambro tra kiu oni eniras en apartementon, atendejo. **~diri** (tr). Anticipi anonci estontajon. **~forigi,** **~haltigi.** Haltigi, forigi ion ~ ol ĝi komencigis. **~iri** (tr). Iri pli rapide ol. **~jugó.** Tro rapida nesufiĉe informita jugo : *formetu tiun ~juĝon Z ; sen~juĝa homo Z.* **~legi** (tr). Laute legi en la ĉeesto de. **~pagi** (tr). Pagigi pli frue ol la deviga fiksita pagdato. **~plenumi** (tr). Plenumi deziron de iu ~ ol ĝi estis esprimata. **~rimedo.** Rimedo por neebligi ion. **~senti** (tr). Malklare esperi aŭ timi ion pro senpruva instinkta divena sento. **~signo.** Signo anoncanta ion anticipi. **~tempo.** Tro frua, okazanta ~ la ĝusta aŭ kutima tempo. **~tuko.** Tuko per kiu onikovras la autaŭan parton de la vestoj por ŝirmi ilin. **~urbo.** Parto de urbo plej malproksima el la centro. **~veni** (tr). Veni pli frue ol : *mi ne ~venos vian decidon Z.* **~vidi** (tr). Anticipi koncepti

la estontecon, anticipe ricevi aŭ formi al si ideojn pri la estontecon. **~zorgi** (x). Zorgi pri io, kio ankoraŭ ne estas, ankoraŭ ne okazis : *por ~zorgi oni devas ~vidi.* **Mal~.** Prep. kutime uzata nur en loka senco, = en loko pli malproksima je la rigardanto aŭ en loko al kiu estas direktata la dorso, la malĉefa flanko de objekto : *mal~ si li aŭdis krion ; la kato saltis el mal~ la muro ; Dio gardos vin mal~e Z.* Kp POST.

antemo G. de kompozitoj (*anthemis*).

Anteno. 1 Palpaj fadenformaj organoj trovigantaj sur la kapo de multaj insektoj k krustuloj. 2 Longa k flekslebla stango, kiun oni fiksas al mezo aŭ supre de masto por teni triangulan velon. 3 Konduko, plej ofte el drato, por disradiadi la ondojn de radioelektra sendstacio aŭ por kaptadi la ondojn de aliaj radiostacioj.

antero Veziforma ujeto de la stameno k iu enhavas la polonen.

Anticipi (x). Fari, plenumi, preni ion antaŭ la konvena, deviga aŭ kutima tempo ; diri, fidi ion antaŭ ĝia farigo : *~i la estonton ne estas ĉiam prudente ; mi ne volas ~i la konkludojn, pri la konkludoj ; ~a pago ; ~e ĝui la estontan felion ; ~e refuti ; ~ema spirito.*

antidot Kontraŭveneno.

antifono Antaŭpsalmajo kantata parte antaŭ psalmo aŭ tute post ĝi.

antifrazo. Intanca ironia aŭ eufemisma uzo de iu vorto aŭ esprimo en senko kontraŭa al ĝia efektiva signifo.

antikristo Z (K). Kontraŭulo de Kristo, kiu aperos antaŭ la fino de la mondo k estos venkata de Kristo.

* **Antikva.** 1 Iam ekzistinta k de longe ne plu ekzistanta ; pratempa : *la ~a greka lingvo ; en ~a tempo ; demeti ~si la ~an Adamon Z.* (plibonigi sian konduton). Kp ARKAICA. 2 Tre malnova, malmoderna : *~a modo, ~ajo.* Tre malnova objekto : *kolektantio de ~ajo.* **~eo.** 1 Eco de tio, kio estas ~a. 2 ~a epoko, ~ajisto. Vendisto de ~ajoj.

Antilopo. Sovaga rapidkura remað-besto (*antilope cervicapra*).

* **Antimono.** Blanka blueta metalo, lamenita strukturo, uzata en industrio medicino.

antinomio Z. Kontraŭeco de du principoj aŭ tezoj.

Antipatio. Malsimpatio, malinklino. ~a. Kaŭzanta ~on : ~a homo ; ~a estis al mi iu kutimo. ~i (x). Havi ~on kontraŭ : ~i iun, al iu. Kp ABOMENO.

antipirino ♀. Blanka amara pulvoro eltrita el terkarbo k uzata kontraŭ febro k neŭralgio.

Antipodo. Loko de la tero, kušanta sub niaj piedoj sur la alia duonglobo, k diametre kontraŭa al la loko, sur kiu ni staras : *kiam estas tagmezo en iu loko, estas noktomezo en ĝia ~o.* ~a (f). Tute kontraŭa : ~aj opinioj ; nacio tute fremda k ĉe ~a por ni.

antirino ♂. G. de skrosfulariacoj, kies floro similas iomete la bušegon de leono (*antirrhinum*).

antisemito Z. Malamiko al judoj. ~ismo. Politika doktrino malamika al judoj.

antisepso Z ♀. Procedo per kiu oni detruas en kirurgio la infektantajn mikrobojn per kemiaj substancoj. Kp ASEPSO. ~i (tr). Fari ~on. ~a. 1 Bazita sur la ~o. 2 Kapabla detruila infektantajn mikrobojn, kontraŭmikroba, sen-mikrobiga.

Antitezo. 1 Retorika figuro, per kiu oni kontraŭmetas du malajn vortojn aŭ ideojn por plirelefigi ilin : *feliĉo venas gule, malfeliĉo venas flue ; en bušo Biblio, en koro malpicio.* 2 Filozofia argumento, kiu kontraŭstarigas al tezo por kontroli ĝian pravecon. Kp DIALEKTIKO.

Antologio. Kolekto da prozaj aŭ poeziaj pecoj kompilita laŭ la beletra vidpunkto. Kp KRESTOMATIO.

antonomo (G). Vorto rekte kontraŭ-signifa de alia.

antracito Z. Plej bonkvalita speco de terkarbo, konsistanta el preskaŭ pura karbono k liveranta grandan varmon.

antraksio Z ♀. Grava profunda inflama absceso de la subhaŭto.

antropoida ♂. Homsimila : ~a simio.

Antropologo. Antropologiisto.

Antropologio. Scienco pri homo k homaj rasoj.

antropometrio. Metodo de polica mezurado de la homa korpo.

antropomorfismo. §. Atribuo al la dieco de la formo, pasioj aŭ sentoj de homo.

***Anunciacio** (K). Festo memoriganta la anoncon pri la naskigo de Jesuo, fari-tan de angelo al Maria.

anuso Z ♥. Ekstremo de la intesto el kiu eliĝas la fekajoj.

Aorto. La ĉefa arterio, komenciĝanta de la koro.

apaĉo. Danĝera kanajla sentaŭgulo, precepe en grandaj urboj.

apanago Z. Bienoj donataj de regnistro al princoj de la reganta familio, k redonataj ĉe la morto de la ~ulo se li havas neniu idon.

Aparato. 1 Kunajo de objektoj aŭ instrumentoj servanta por plenumi ion : *telegrafo ~o ; aŭtomata disdonia ~o ; ~o por distili vinon.* Kp EKIPAGO. 2 Aro da organoj rilatantaj al sama fiziologia funkcio : *la digesta ~o.* 3 Aro da oficaj organizoj por plenumi socian aŭ societan funkcion : *la ŝtataj administradoj ~oj.*

***Aparta.** 1 Malkuna, disigita de, mal-komuna : *sendi dokumentojn sub ~a koverto ; mendis du ~ajn ĉambrojn en hotelo ; al tiu sanktulo ~an kandelon Z ; ni protestas nur kontraŭ tio, se ~aj (izolaj) personoj volas ŝangi Esp-on Z ; por ĉiu horo de la tago li havis ~an surtulon ; amikeco ~e, negoco ~e Z ; en esp-o la vortoj estas pli naturaj k pli bonsonaj se ili estas ne kunmetitaj sed uzataj ~e Z ; ellerni unu saman akcenton por ĉiu vorto estas multe pli facile ol memori por ĉiu vorto ~an akcenton Z ; ~lingvaj k ~moraj gentoj Z.* Kp UNUOPA, IZOLITA. 2 Speciala, neordinara : *mi legis vian leteron kun ~a intereso ; esprimis akceptita en ~a senco.* Kp UNIKA, ORIGINALA, FAKA. ~ajo. 1 ~a rezervata loko : *si venis supre en la ~ajon de la virinjo Z.* 2 Karakteriza proprejo, specialeco : *tio estas ~ajo de la slavaj lingvoj.* ~igi. Disigi, meti en ~an lokon : *~igi la diversajn sencojn de unu vorto ; la maro ~igas Anglujon de la kontinento ; fari ~igon inter la grajno k la pajo ; ~igi la tuberkulozulojn de la celaraj malsanuloj ; la tutu dorso de la statuo de ~igis kiel unu peco Z.*

Apartamento. Komforta, eĉ luksa ogejo el pluraj ĉambroj.

***Aparteni** (ntr). 1 Esti ies proprajo aŭ posedajo : *la domo ~as al mia patro Z ; al ĉiu konvenas, kio al li ~as Z ; la gratuloj ~as al* (estas merititaj de) *la tuta kunklaborantaro Z ; (f) la estonteco ~as al ni Z.* 2 Esti afero de iu, dependi de : *la lingvaj demandoj ~as ekskluzive al la Lingva Komitato Z.* 3 Esti parto de io, iu el... : *li ~as al la laborista grupo ; tiu ĝi birdo ~as al la geno de paseroj ; tiu ĝi floro ~as al la aŭtuno ; tiu provinco ~as al la plej riĉaj ; li ~as al niaj amikoj Z. ~ajo.* Proprajo, posedajo, dependaĵo : *Esperanto estas egalrajta ~ajo de ĉiuj siaj uzantoj ; tio ĝi estas nur okaza ~ajo de kelkaj lingvoj Z.*

Apatio. Malvigleco, indiferenteco : *kun malespero k ~o lasi fali la manojn Z.* Kp MARASMO.

apel(ac)i = apelacio.

Apelacii (x). 1 Alvoki al supera tribunalo kontraŭ verdikto de malpli supera jugistaro : *la ~a kortumo nuligis la decidon de la tribunalo.* 2 (f) Proteste alvoki : *~i la publikan opinion, al la publika opinio, al homeco.* Vd INSTANCO.

***Apenaū** (adv). 1 Ne pli multe ol : *tio kostas ~ kvin frankojn ; mi restis ~ tri tagojn en Berlino.* 2 Preskaŭ ne : *li ~ scias legi ; si povis ~ reteli siajn larmojn ; la ventego ~ ne drongis la ŝipon.* 3 Tute juse : *li estis ~ foririnta, kiam vi venis ; ~ si venis al la fonto, si vidis infanon tie starantan Z ; ~ li ricevis la leteron, li tuj sendis la respondon K ; ~ li finis, jen (aŭ jam) li vidis.*

apendico. 1 Akcesora parto. 2 Tubforma organo, troviĝanta sur la intesto, ĉe la cekumo.

apendicito Inflamo de apendico.

***Aperi** (ntr). 1 Sin vidigi, ekmontriĝi, farigi videbla : *iu nekonata ~is ĝe la pordo ; la unuaj floroj ~as en la ĝardeno ; tempo toleras, sed vero ~as Z ; post silenta tempo ~os revigligiĝi Z ; kiam povas ~i ia dubo, la rajto de decidato apartenas nur al la LK Z ; en tiuj okazoj, kie malkompreniĝo povas ~i Z ; tiu ĝi neceseco ~as nur tre malofte Z ; nun la unuan fojon nia kongreso ~as sub la oficiala sankcio de registaro Z ; iufoje en la kapo de iu sam-*

ideano ~as la sekventa demando Z ; se ~as iaj demandoj, kiuj koncernas la rajton ilin solvi ? Z tiu ideo ~is ĝe li tre frue Z. Kp ASPEKTI, SPRUCI, ESTI LEGEBLA, BRILI. 2 Sin montri ia aŭ tia, ŝajni : *~i senkulpa Z, pli granda Z ; ~i mensoganto Z ; miaj rimedoj de solvo ~os eble kiel tro simplaj al la legitimo Z ; Espo vere ~as kiel sola kandidato por lingvo internacia Z ; kiel grandega malhelpo ~os la reciproka envio de la popoloj Z ; tia ŝango ~as kiel tute neakceptebla Z.* 3 Esti publikigata (pri libroj, gazetoj) : *la revuo ~as ĉiemonate.* 4 Sin prezenti ie : *en granda nombro ili ~is por deziri al ni bonvenon Z ; mi ~as antaŭ vi kiel tradicia malfermanlo de niaj kongresoj Z ; jam la trian fojon vi ~as antaŭ la tribunalo ! ~(aj)o.* Tio, kio ~as : *tio estas ~o (fenomeno, fakteto) tute natura Z ; en ĉiu lingvo natura sur ĉiu pašo ni renkontas la sekvantran ~on Z ; li rigardadis la levigón de la suno, k tiu ~ajo lin ravis ; fantoma ~ajo. ~igi Vidigi : *~igi sian koleron Z* (Kp MALKOVRI, MALKASI, MANIFESTI, ELDONI, ELŠELIGI). **Mal~i** (ntr). 1 Fariĝi nevidebla, ne plu esti videbla : *mal~i kiel vapo Z, kiel ŝono en maron Z* (Vd PAFT). 2 Neniigi, ne plu esti : *tiel mal~is tia granda homo ; mal~is ilia fortio Z* (Kp ĈESI, MORTI, PEREI, ESTINGIĜI, DRONI. Vd SCENO). **Mal~igi** (tr). 1 Nevidebligi (Vd VUALO). 2 Neniigi (Kp EKSTERMI, DETRUI, FORFANDI). **Re~anto.** Fantomo de mortinto (Kp OMBRO).*

aperitivo. Trinkajo, kiu laŭdire ekskitas la apetiton.

aperti (tr) = malfermi. **~ajo.** Aperature.

aperturo Z. Malfermajo : *la fenestra ~o fermiĝis Z ; alruļu grandajn ŝtonojn al la ~o de la kaverno Z ; gardu la ~on de via bušo Z ; ~o de sako Z, de tubo, de puto Z ; ~o por la kapo en mezo de tuniko Z.*

Apetito. Deziro manĝi : *bona ~o estas signo de sano ; dum la manĝado venas ~o Z. ~igaz, ~veka Z.* 1 Ekscitanta la apetiton. 2 (f) Alloga, dezirinda : *~a virino.*

Apio. Veg. el fam. de umbelacoj, sovaĝa aŭkulturata (*apium*). Kp CELERIO.

apika. Krute vertikala : *~a roko* ;
la *šipo alfundiĝis ~e*.

aplanata (Opt). Estanta de tia surfaco, ke ĉiu lumaj radioj elirantaj el la sama punkto renkontigas ĉe la sama fokuso. *~o*. *~a* objektivo. *~eco*. Eco de *~a* sistemo. *~ismo*. Aro da fenomenoj rezultantaj el *~eco*.

* **Aplaŭdi** (x). 1 Montri aprobon per klakfrapo de la manoj : *~i oratoron, al oratoro, spektaklon ; fari al iu ~on sur la vangon* Z (vangfrapi). 2 (f) Forte aprobi, samopinii : *mi ~as vian iniciaton, al via iniciato ; alian ne mallaudu, vin mem ne ~u* Z.

Apliki (tr). 1 Uzi por praktiko teoriajn sciojn : *~i metodon, regulon, lezon* ; *~i sian sperton, talenton* B *al la solvo de la sociaj problemoj* ; *kion utilas konsilo ne ~ata ? tiu rimarko ~iĝas al la nuna okazo* ; *puraj k ~itaj scienco*. 2 Uzi por speciaj celoj, en speciaj okazoj : *~i kuracilon* B, *severaj rimedojn* ; *~i al iu la faman ekkriion de la poeto* Z. Kp UTILIGI, PRAKTIKI.

aplombo Z. Tre granda memfido, nekonsternebleco : *sin prezentii kun ~o* ; *~e aserti malverajon*. Kp AROGANTECO.

apofizo . Osta elstarajo : *akcesora, dorneca, frunta, tempia ~o*.

* **Apogi** (tr). 1 Subteni k firmigi objekton pere de alia : *~i trabon ĉe muron* ; *~i muron per trabol* ; *plafono ~ita sur kolonoj* ; *~i la kapon sur la mano(n)* B ; *sin ~i al kolono* Z, *sur ies brako* Z. 2 (f) Pliautoritatigi : *~i proponon* ; *peti ~on de iu* ; *facile trovi ~on* Z ; *al via talento mankas la ~o de lernardo* Z ; *por vendisto mensogo estas necesa ~o* Z ; *li ~as stajn postulojn sur la kutimo* ; *sin ~i sur ies opinio*. *~lo*. Tio, kio servas por apogion aŭ por sin apogi : *~ilo de kaduka muro* ; *(dors)~ilo de benko*.

Apogeo. 1 Punkteto de la orbito de astro, ĉe kiu ĝi estas plej malproksima de la tero. Kp PERIGEO, ZENITO, KULMINO. 2 (f) Plej supera, plej alta grado ; egeco : *esti de la ~o de famo, de sukceso*. Kp EKSTREMECO, ZENITO.

apogaturo b. Melodiornamo, konsistanta el unu noteto sen fiksita daŭro, k akompananta la ĉefan noton.

apokalipso Z. Libro de la Nova Testamento, pri la fino de la mondo. *~a* (f). Mistera, tute malklara : *~aj paroloj*.

apokopo (G). Forlaso de unu aŭ kelkaj silaboj en fino de vorto : *aŭt(omobil)o, fot(ografa)f)o, tram(veturil)o*.

Apokrifa. Neaŭtentika ; falsa : *~a verko*.

Apologo = fablo.

apologio Z. Parola aŭ skriba defendo k pravigo de io aŭ iu. solene farita : *fari ~on de sia politiko* ; *la ~o de Sokrato*. Kp PLEDADO, LAÜDO, SENKULPIGO.

Appoleksio. Cerba sangalfluo, kiu senigas la malsanulon je la sentoj k movoj, sed ne de la spirado. Kp PARALIZO.

apostato Z. Homo, kiu publike forlasis sian religion aŭ partion ; renegato.

aposteriora. Bazita sur faktoj k spertoj, k ne sur teorio : *Esperanto estas artefarita ~a lingvo*. Kp APRIORA.

Apostolo. 1 Ĉiu el la 12 disĉiploj, kiujn Kristo elektis por prediki evangeliion. 2 (f) Fervora, sindona propagandisto : *~o de ideo* Z ; *Zamenhof estis vera ~o de la homomo*. Kp MISIO, PIONIRO.

Apostrofo. Superlinia komoforma signo, montranta la forigon de vokalo. *~i*. 1 (ntr) Meti ~on. 2 (tr) Elizii : *en espoo oni povas ~i la A de la artikolo, k la o de la substantivo*.

Apoteko. Butiko, kie oni preparas k vendas medikamentojn.

Apoteozl (tr). 1 Diigi. 2 Glorege per egaqaj laudoj. *~o*. 1 Diigo. 2 Glorego.

Apozicio (G). Apudmeto de du substanzoj, el kiuj unu servas kiel epiteto por difini la alian : *Alberto, rego de Belgoj* ; *mi ne konas Romon, defurbon de la regno* ; *Priamo estis la grandan urbon Trojo* Z ; *li ricevis la titolon konsilisto*. *~i* (tr). *~e apudmeti*.

* **Apro.** Sovaga porko (*sus aper*).

apreturo. Speciala glazuro por finpretagi teksajojn, ledojn kc. *~i* (tr). Finpretagi per tia glazuro.

* **Aprilio.** Kvarta monato de la jaro.

aprilara. Bazita sur teorio, ne sur faktoj, spertoj : *Volapük estis artefarita ~a lingvo*. Kp APPOSTERIORA.

***Aprobi** (tr). 1 Opinit ion bona. Kp KONSENTI, AKCEPTI, AMEN. 2 Deklari ion bona k laudinda : *~i agon, ideon; fari ~an kapmovon Z.* Kp LAUDI, APLAUDI, SANKCII. 3 Deklari iun, post oficiala ekzameno, tauga por ia posteno : *~ita profesoro.* Vd DIPLOMO.

apsido Z *. Punkteto kie planedo estas plej proksima aŭ plej malproksima de la suno.

***Apud.** Prep., memstara vortero k prefikso esprimanta la proksimecon, la pli-malpli grandan najbarecon : 1 *~propra domo štelisto ne štelas Z;* *~plena manĝotblo ĉiu estas tre afabla Z;* *la batalo ~ Solferino.* 2 *li loĝas en la ~a domo;* *la ĉapelo staras sur la tablo, k la gantoj kuŝas ~e.* 3 *li ~estas al sia patro;* *~meti.* Kp ĉe, EN.

***Ar.** I^o Sufikso esprimanta kolekton da samspecaj estuloj aŭ objektoj, kiuj estas esence ligitaj inter si k formas unu apartan tuton, unu kolektivan objekton : *hom~o* (tuto de la homoj); *maro estas gut~o;* *sip~o* (kolekto da kelkaj ŝipoj formantaj specialan aranĝon); *arb~o* (kolekto da vivantaj arboj kovranta vastan spacon); *pro multo da arboj li arb~on ne vidas* (vidas nur detalojn, sed ne la tuton).

II° Memstara samsignifa vortero : *~o.* Grupo, amaso : *~o da dehakitaj arboj* (nura amaso ne formanta apartan tuton). *~igl.* Kolekti, kunvenigi, kungrupigi : *~igi multajn dokumentojn.* *~igl.* Kolektigi : *la polito dispeis la ~igintojn;* *post lia morto multaj legendoj ~iĝis ĉirkaŭ lia nomo.* (Kp KUNAJO, AMASO, GRUPO, TRUPO, BANDO, KOHORTO, TA'CMENTO, HORDO, GREGO, ARMEO, LEGIO, KLANO.)

aroZ. Mezurunuo por kampoj en la metra sistemo = 100 kv. metroj.

arao G. de papagoj (*ara*).

Arabesco. Ornama desegnajo, lau la araba maniero, konsistanta el kunkopletitaj linioj : (f) *tra la verda foliaro la suno desegnis sur la tero lumajn ~ojn.*

arako Z. Brando eltirita el rizo.

arakido Oleoriĉa planto, g. de legumenacoj (*arachis*).

***Araneo.** Besteto el fam. de artikuloj, okkrura k okokula, senflugila, kiu teksas

retajon por kapti insektojn (*aranea*). *~ajo Z.* *~a reto.*

***Arangi** (tr). 1 Meti lau ĝusta ordo, ordigi : *~i ĉambro, liton;* *~i librojn en biblioteko;* *la du armeoj sin ~is kontraŭ la komuna malamiko Z;* *ord~i Z; vort~o.* 2 Pretigi, organizi, prepari, prizorgi : *~i kongreson, feston, interkomuniĝadon, belan akcepton;* *sin ~i komforte;* *fari taŭgan ~on.* *~ema Z.* Elturnigema, elpensema, eltrovema. *Al~i Z.* Adapti. **Kun~o.** Kunordigo. *Mal~i.* Malordigi. (Kp KONFUZI, MALHELPY, PERTURBI, REVERSI, RUINIGI).

araŭkarlo G. de koniferoj, kreskanta en tropikaj landoj (*araucaria*).

***Arbo.** Ligna veg. kun alta trunko, branĉoj k folioj (ekz : kverko, platano, pomujo, ĉerizarbo). *~aro.* Vd AR. *~eto.* Arbusto aŭ arbedo. *~etaro.* Kolekto da *~etoj* kune kreskantaj. *~etajo.* Arbustotufo, vepro.

Arbalesto. Speco de pafarko, streĉata per risorto k provizita per ligna stango por alceligi la pafon.

arbedo. Veg. kun ligneca malalta trunketo, kiu disbranĉigas tuj de la bazo (ekz : lilako, ribujo, kratago).

***Arbitra.** Libervola, propradeċida, laŭkaprica, senkontrola, despota : *~a ago, juĝo, regulo, povo;* *čiuj vortoj de Volapük estis ~e elpensitaj Z.* *~o.* *~a ago :* sevuraj reguloj permesantaj nenian escepton nek ~on Z; *agi lau sia ~o Z;* *oni ne povas kreli lingvon lau sia ~o Z.*

Arbitracio. Decido pri ia grava mal-konsento, farita de juganto elektita de la disputantoj : *čiu internacia malkonsento devus esti finita per ~o.* *~i (tr).* Juĝi per *~o.* *~anto, Z ~ulo.* Interkon-sentita jugonto.

arbitraĝo F. Spekulacia operacio, kies bazo estas elprofithi la kurzdiferencon de valoroj (valorpaperoj, akcioj, devizoj, valutoj ks) en diversaj lokoj por per vendo-aĉeto havi netan profiton. Kp AĜIOTI, SPEKULACII.

arbusto Z. Arbedo malpli alta ol la arbedo, k kies trunketo estas ligneca ĉe la bazo k herbeca ĉe la supro (ekz : berberiso, rubuso, eriko, frambujo) : *dorn~o Z.*

arbuto Frukto de ~ujo. ~ujo. G. de erikacoj, kun ruĝaj beroj (*arbutus*).

***Arēo.** Vergeto kun ĉevalharoj por ludi sur kordaj muzikiloj.

Ardi (ntr). 1 Esti blanke varma, varmega, brulegi : *fajro, fero ~as*. Kp FLAMI. 2 (f) Esti tre pasia, tre fervora, ekstrema viveca : *koro, okuloj ~as; ūbra volo ~as en liaj vejnoj; interna kolero, ūgo ~is sur liaj vangoj* (Kp HOLI). ~a. Varmega, pasia, fervora, tre viveca : *~a fajro, suno, ĉevalo, atako, intereso, atento, deziro; ~aj paroloj; homo ~a en la diskuto*. ~ajo. Io ~anta : *karb~ajo, ~(ec)o*. Stato de tio kio ~as. ~ejo. ~anta fajrejo : (f) ~ejo de agitado (Kp FOKUSO, CENTRO, KERNO, KRULEJO). ~lo. Inkandeska mufo.

***Ardeo.** Marĉa birdo longkrura, longkola k longbeka (*ardea*).

***Ardezo.** Nigregriza ŝtono, facile disreibla en tavolojn, per kiu oni tegas tegmentojn.

areo Tersurfaco, spaco inter difinataj limoj : *~o de triangulo; la inundo kovris milhektaran ~on*. Vd TERENO, ARENO, REGIONO.

***Areno.** 1 Loko en la centro de cirko por bataloj k ludoj. 2 (f) Kampo de agado aŭ de idea batalo : *la politika ~o; Oriento iĝas ~o de plej gravaj okazaĵoj; tiu demando preparas ~on al multaj pridiskutadoj*. Kp KAMPO, TERENO, SPORTEJO.

Areometro. Ilo por mezuri la densecon de la fluojoj.

areopago 1 Antikva supera tribunalo en Ateno. 2 (f) Aŭtoritata jugantaro.

***Aresti** (tr). Kapti iun por lin malliberigi : *~i steliston. ~ito*. Homo ares-tita. ~o. Ago de ~anto. ~igo. Stato de ~ato.

argano Aparato por levi pezajn materiojn, k ilin movi en la aero.

argentano Kunmetita metalo, imitanta argenton.

***Argillo.** Glueca knedebla tero, konstanta el alumino k silico, el kiu oni faras per kuirado brikojn, tegolojn, vazojn, statuetojn kc.

argono Arg. Senodora, senkolora gaso, ekzistanta laŭ tre malgranda kvanto en la tera atmosfero.

argonaŭto Molusko, g. de cefalopodoj, vivanta en varmaj maroj (*argonauta*).

***Argumento.** Rezona pruvo en diskuto : *tiel la granda ~o de niaj kontraŭuloj disfasas; la ~oj per kiuj oni kontraŭtio ĉi batalas Z; se niaj ~oj estas malĝustaj, forjetu ilin Z. ~i* (ntr). Prezenti ~ojn, diskutante k ekpruvante per rezonado.

***Argento.** Ag. Brileblanka valora metalo. ~a. 1 El ~o : *~a kulero, monero*.

2 Havanta econ, aspekton de ~o : *~a sonoro, sono, brilo, rido. ~i* (tr)

1 Surkovri per maldika tavolo de ~o : *~ito kulero. 2 Igi ~aspektado : la luno ~is la tegmentojn*.

argirolo Argento en koloida stato, uzata kiel antisepsajo.

Ark... Vd ARK...

Ario. Muzika ritma melodio.

ariergardo. Taĉmento gardanta la postan parton de armeo; postgvardio.

aristo. 1 Longaj k pintaj ostoj de kelkaj fiŝoj. 2 Fadenforma surkreskojado de la spiko de kelkaj gramenacoj, hordeo, sekalo ke.

Aristokrato. Homo, kiu apartenas al la nobelaro, al la privilegiitaj klasoj.

Aristokratio. 1 Regimo en kiu la politika povo apartenas al la aristokratoj. 2 Aristokrataro.

aristolokio G. de ~acoj kun grim-pantaj tigoj (*aristolochia*).

Aritmetiko. Scienco pri nombroj.

***Arko.** Kurblinio; parto de cirko. ~ajo. ~forma konstruaĵo : *triumfa, bonvena ~ajo; ~ajo de ponto, de tunelo; (f) la ĉielo ~ajo. ~ajaro.* Arkadaro. ~igi. Igi ~forma : *~igi (fleksi) branĉon, la brovojn; la kato ~igis la dorson* (Kp ĜIBO). **Apog~o.** ~o servanta por apogi muron, konstruaĵon : *la gotikaj katedraloj havas grandajn ornamitajn apog~ojn*. **Ciel~o, pluv~o.** Sepkolora ~o sur la ĉielo post pluvo. **Pal~o.** ~forma batalilo por jeti sagojn : (f) *trostreĉi la pa~/on* (tropostulii). **Pint~o.** Ogivo : *longa pint~a fenestro* Z.

Arkado. Arkajo sur kolonoj, prezenta sub si malplenajon : *promeni sub la ~oj. ~aro.* Vico da ~oj.

Arkaika. Malnoviginta, ne estanta plu en uzado (precipe pri vortoj k esprimoj). Kp EKSMODA.

***Arkalsmo.** 1 Arkaikajo. 2 Intenca imitado de malnova maniero aŭ stilo.

arkeo Z (Bb.). La ŝipo konstruita de Noa por savi el la dilubo sian familion k ĉiujn specojn de bestoj.

Arkeologo = Arkeologiisto.

Arkeologio. Scienco pri la monumentoj k artoj de la antikva epoko.

arkeopteriko ✎. Tre kurioza fosilia besto, kies strukturo pruvas, ke la birdoj devenas de la lacertoj k la plumoj de la skvamoj.

arkiduko. Membro de la rusa aŭ austria imperiestra familio.

Arkipelago. 1 La maro, kun multaj insuloj, inter Grekujo k Turkujo. 2 Insularo prezantanta geografian unuon.

Arkitekto = arkitekturisto.

***Arkitekturo.** La belarto de la konstruado.

arkitravo Z 🏠. Malsupra parto de entablemento.

Arkivo. 1 Kolekto da malnovaj aktoj k dokumentoj : *historiaj ~oj.* 2 Loko kie oni gardas dokumentojn, ~ejo : *formeli ion en ~on Z* (f. flankenlasi. Kp KALENDLO, FORGESI, ENTERGI) ; *jam aparteni al la ~o B* (esti eksmoda). ~isto. Oficisto gardanta, aranganta ~ojn.

arkta. Nordpolusa. ~o. ~a regiono.

***Arlekeno.** Gaja burleskulo, origine prezentita de la itala komedio.

***Armi** (tr). 1 Provizi per bataliloj por ataki aŭ defendi : *~i soldatojn per paſitoj*; *per fatiloj ~itaj kamparanoj*; *ne servas larmo anstataŭ ~o.* 2 Plifortigi per diversaj rimedoj, subtrabalo, laŭcela ilo, kc : *konstruo el ~ita* (subferigita) cemento; *per ne~ita* (nuda, senlorna) okulo B. ~ilo. Ciuspeca batalilo : (f) *aplombaj mensogoj estas iliaj preferataj ~iloj*; *doni ~ilojn en la manojn de niaj malamikoj Z.* ~ilejo. Provizejo de ~iloj, arsenalo. ~ajo Z, ŝirm~ilo. ~ilo por sin ŝirmi, kiraso, ŝildo. Mal~i, sen~igl Z.

Forigis la ~ilojn de... : *la demando pri generala mal~ado* (mal~igo).

armaturo ✎. 1 Metalaj stangoj, pecoj aŭ fadenoj, kiuj plifortikigas masonajon, carpentajon, fandajon aŭ iun ajn ferlaboron. 2 Ĉarpentajo, kiu subtenas konstruajon dum konstruado. 3 < **magneta** ~o. Fera peco, kiu fermas la magnetan cirkviton. ~o de **kondensatoro**. Nomo de la du platoj aŭ metalfolioj inter kiuj troviĝas izolanta korpo k kiuj kune formas la kondensatoron. ~i (tr). Provizi per ~o.

Armeo. 1 La tuta militistaro de iu ŝtato. 2 Parto de tiu militistaro, konsistanta el diversaj trupunoj, korpusoj, regimentoj aŭ aliaj taĉmentoj, sub la komando de unu ĉefgeneralo. 3 (f) Multnombra kolekto da homoj aŭ bestoj : *~o de la laboristoj, da akridoj, da pelantoj Z.*

Arniko. Veg. el fam. kompozitoj, kies tinktuoro estas uzata kontraŭ kontuzoj (*arnica*).

Arogi Z (tr). Malhumile postuli, pretendi pri io; nejuste atribui aŭ alproprigi al : *~i al si ian meriton*; *la sekretario ~is al si la rajton modifi la decidon de la komitato*; *mi ne ~as al mi kredi ke mi konvinkos vin*; *vi ~as al vi esperi, ke vi kaptos viiron per flatoj Z.* Kp UZURPI.

***Aroganta.** 1 Ofende fiera, impertinenta : *~a fripono, entrepreno, parolo.* 2 Kiu arogas al si. Kp MALRESPEKTA, TROMEMFIDA, MALMODESTA. Vd ALTE, KRAČI.

Aromo. Delikata, agrabla odoro, parfumo, precipe efikanta sur la gustorganon : *~o de teo, de kafo, de vanilo*; *~o de splico k floroj levigis al ili Z*; *čiu floro havis balzaman ~on Z*; *~a likvorlo Z, aero Z*; *~aj laŭrbarboj Z, branĉoj Z*; (f) *tiuj rakontoj ne povas transdoni la ~on de la realeco Z*; *~o de romantiko*, ~ajo. Substanco havanta ~on. ~i (ntr). Havi ~on. ~igi. Parfumi ion per ~ajo : *bukedoj da floroj ~igis la aeron.* Kp ODORO, SPICO.

aroruto Z. Nutra fekulo eltirita el radikoj de kelkaj tropikaj plantoj.

Arpego. Akordo, kies sonojn oni ne audigas samtempe, sed unu post la alia, ~i (ntr). Fari ~ojn.

arseno **Z**. As. Hemia elemento. Solida metaloido de ferogriza koloro.

arsenalo **Z**. 1 Armilprovizejo. 2 Armilaro : *la bandilo kunportis kun si tutan ~on.*

***Arseniko**. 1 Stalgriza solida metaloido, kies komponoj estas tre venenaj. 2 Iu el la venenaj komponoj de ~o.

aršino **Z**. **Δ**. Rusa mezuro de longeco (= 0,71 metro).

***Arto**. 1 Praktika apliko de la scioj k reguloj akirataj per studio : *medicino, diplomatio, pedagogio, konstruado estas ~oj; laŭ ĉiu lego de la ~o Z; vivon travivu estas ~o malfacila Z; al la filo ne instruu naĝ~on Z.* 2 Prezentado de impresoj, sentoj, ideoj laŭ subjektiva originala percepto ; belarto : *arkitekturo, pentr~o, skulpt~o, muziko, poezio estas ~oj; la ~o estas imito, sed ne simpla kopio de la naturo.* 3 Kreado de la homa faro kontraste al la kreado de la naturo : *tiu haveno estas kreita de naturo k aranĝita de ~o. ~a.* 1 Koncernanta ~on. 2 Konforma al la reguloj de la beleco, ~oplena, ~ista, ~isma. 3 Farita per homa ~o, sed ne kreita de la naturo : *ĉe la ~a lumo; ~e daŭrigata juneco; ~a lingvo. ~ajo.* 1 Io farita laŭ la reguloj de iu ~o. 2 Bel~a verko. 3 ~efaritajo : *~afaj hararo.* Kp ARTIFIKO. ~ismo. Delikata sento pri la beleco. ~isto. Tiu, kiu praktikas bel~on. ~efarita. ~a 2. Bel~o. Ĉiu el la ~oj, kiu celas la belecon : arkitekturo, beletro, muziko, skulptudo, pentr~o...

artemizio **Z**. Aroma amara planto, g. de kompozitoj (*artemisia*).

Arterio. 1 Tubeto, kiu kondukas la sanguon el la koro ĝis ĉiuj partoj de la korpo. 2 (f) Trafikvojo.

arteria **Z**. Karakterizas puton profunde boritan, el kiu akvo elsprucas per si mem : *per ~aj putoj oni kreis en Algerio multajn oazojn.*

***Artifiko**. 1 Arte lerta farmaniero. ~o de jonglisto. Kp AKROBATAJO. 2 Arte lerta kombinajo : ~o de advokato. Kp DEJURNIDO. 3 Trompa ruzajo : ~o de fikomercisto. Kp INTRIGO. ~i (tr). ~e fari. **Sen~a**. Sincera, lojala, honesta.

***Artiko**. 1 Organa ĉarniro, kuniganta du partojn de la korpo, tiel ke ambaŭ

povas movigi : *pied~o, vertebraro ~o.* 2 Mekanika kunligo de du pecoj, kiuj povas movigi ĉirkau la punkto de kunligo. ~o (ig)1 (tr). 1 Kunligi per ~o. 2 (Fon) Movi la bušorganojn por nete audiigi sonon : *~igita parolo* (kiu estas disigbla en diferencaj precizaj silabojn). ~iga punkto. Loko en la bušo, kie sono estas ~igita. Kp pozicio.

artiklo **f**. Speco de varo.

***Artikolo**. 1 (G). Vorteto uzata antaŭ substantivo por ĝin determini : *la difinita ~o en esp-o estas LA.* 2 A parte pritraktata temo en gazeto, revuo, vortaro, enciklopedio. 3 Ĉiu aparta speco de komercaj, varspecoj. Kp ARTIKLO.

artikuloj **kt**. Nomo de branĉo enhavanta la bestojn, kies korpo konsistas el ringoformaj artikitaj pecoj.

Artillerio. 1 Ĉiuspeca kanonaro servanta por la milito : *armeo abunde provizita per ~o.* 2 Speciala parto de la militistaro, kiu uzas k servas la kanonojn : *baterio, regimento de ~o. ~ano; ~isto. ~a soldato.*

***Artišoko** **Z**. Legoma veg. el fam. kompozitoj (*cynara scolymus*).

***Artrito** **Z**. Inflamo de la artikoj. Kp PODAGRO, REÜMATISMO.

artritismo **Z**. Artritema temperamento.

***Aso**. Ludkarto kun nur unu punkto.

asafetido **Z**. Malbonodora rezino uzata kiel nerva kuracilo.

asbesto **Z**. Fibreca mineralo, teks-ebla, nebruligebla.

***Asekuri** (tr). 1 Fari kontrakton por kompensi per mono okazeblajn riskojn : *~i domon kontraŭ incendio; sin ~i kontraŭ akidentoj, morto; ~i sian vivon.* 2 (f) Protekti, sekurigi kontraŭ io : *lia sorte estas de nun ~ita; laboro ~as kontraŭ mizerio.* Kp CERTIGI, GARDI, SENDANIGERIGI, ŜIRMI, SUBTENI. ~o (ad)o. Ago ~i. ~o. Kontrakto por ~i. ~a. ~a kompanio, agento, kontrakto. ~isto. Tiu, kiu sin okupas pri ~oj.

asepsio **Z**. Procedo per kiu oni evitas en kirurgio la alporton de infektantaj ĝermoj. ~a. 1 Bazita sur ~o : *~a metodo.* 2 Libera de mikroboj : *~a instrumento, vundo.* ~i (tr) Uzi ~on.

Aserti (tr). Firme certigi, pretendi, ke io estas vera. ~o. Firma certigo pri io : *tia ~o estas iom senprudenta*.

Asesoro. Helpa kunsidanto de jugisto. Kp ASISTI.

Astaflo. Speco de bitumo, kiu servas por surkovri stratojn. ~i (tr). Surkovri per ~o.

asfiksio z. Interrompo de la vivaj funkcioj per cēsigo de spirado, sufoko. ~i (tr). Kaŭzi la sufokon de iu : *~ita per la gasoj*.

astodelo ♂. G. de liliacoj, abunda en Grekujo, kun belaj flavaj floroj (*aspodelus*).

***Asigni** (tr). 1 Destini k disponigi sumon por difinita pago : *la registro ~is grandan sumon por la batalo kontraŭ la tuberkulozo*; ~i al iu salajron z. Kp TRANSDONI, ĜIRI. 2 Destini, difini, fiksii : *~i al iu lokon, rolon, rendevuon*. ~o. Dokumento per kiu oni ~as. (Kp MANDATO, PAGORDONO).

Asimilli (tr). 1 Proprigi al sia korpo sorbitan substanccon. Kp ENKORPIGI, DIGESTI. 2 (f) Alproprigi al sia spirito : *~i ideojn, novan metodon*. Kp ENSPIRITIGI, ENKAPIGI, ENCERBIGI. 3 Similigi al si, anigi al si : *la Romanoj ~is ĉiu ĝiaj tirkauantajn popolojn*. Kp ANEKSI.

asisti z (tr). Pro ofica devo ĉeesti por helpi al iu (profesoro, pastro, kuracisto, jugisto). Kp ASESORO, ADJUNKTO, DIAKONO.

asizo ♀. Kunsido de kriminala tribunalo. ~a. De ~o : *~a tribunalo ne estas konstanta, ĝi estas laŭbezone kunkovata*.

askalon(ik)o. Veg. uzata kiel spicajo (*allium ascalonicum*).

askarido z ♂. G. de intestaj parazitaj vermoj (*ascaris*).

asketo z. Piulo celanta perfektigón per korpaĝ rigorajoj. ~ismo. Sisteme ~a vivo.

asklepiado z. 1 ♂ Planto, en kiu abundas blanka laktosimila suko (*asclepias*). 2 (V) Speco de verso konsistanta el horjamboj.

Asocio. 1 Grava societo por komuna celo. 2 Kunligiteco : *~o de la ideoj*. Kp GRUPO, KOMPANIO, LIGO, UNUIGO.

~i (tr). 1 Kungrupigi en ~on. 2 Kunligi : *Per ~ado de la ideoj* z. ~ito z, ~ano. Membro de ~o.

Asonanco. 1 Efekta ripeto de sama aŭ simila vokalo : *noktuo jam ululis sur forumon*; mia mizero, mia mizero, ĝu mi vin finos iam suferi? 2 Kvazaŭrimo, per neperfekta samsoneco de vortfinajoj k nura sameco de la akcentitaj vokaloj. (Ekz : faros — baron; angelan — belaj; fervore — humora; senĝena — vengema; muta — suna; lavos — banon; korbato — sorbado) : *~aj versoj*. ~i (lg) (tr). Fini per ~oj.

***Asparago.** Legoma veg. el fam. de liliacoj (*asparagus*).

Aspekti (ntr). Ŝajni, ekvidigi, vidigi ian aŭ alian eksterajon : *Li ~as palez, malgoje, bonfarte; gaje ~antaj domoj z; bele ~as, kiäm oni en sociole montrigas en uniformo z*. Kp APERI, MONTRIGI, MIENI, ELRIGARDI. ~o. Maniero, laŭ kiu io sin montras : *li havas agrablan, mizeran ~on; la kamparo havis ~on de ŝaka tabulo kun verdaj k flavaj kvadrapoj b; la pejzažo prenas severan ~on; la urbo havis ~on kvazaŭ en festo b*. Kp MIENO, EKSTERAO. ~e. Laŭ ŝajno, laŭ ~o : *malgranda ~e, granda intelekto z*.

Aspergi (tr). 1 (R) Sprucigi sanktan fluajon sur ion aŭ iun : *~i per akvo z, per oleo z*. 2 Delikate, pluvgutele sursprucigi ion aŭ iun : *~i florojn*. ~lo. Ilo por ~i.

asperulo z ♂. G. de rubiacoj (*asperula*).

***Aspido.** Venena serpenteto (*aspis*).

Aspiri (x). Fervore celi, forte deziri : *~i al pli bona sorto, al grandaj faroj z, pri io z; ~i la finon de ĉiu militoj; rigardi k ~i ne devigas akiri z; ~i al la mano de fraŭlino* (Kp SVATI). *Ne mankas ~antoj por tiu ofico, sed mankas kompetentuloj*. Kp KANDIDATI, AMBICII, PRETENDII, AROGI. Rim. : Oni deziras aŭ celas ion ajn, oni aspiras al io bona, agrabla, supera, oni ambicias ion altan, superan k malfacile atingeblan, oni sopras pri io perdita.

astako ♂. Rivera kankro el la klaso de krustacoj (*astacus*).

astero z ♂. G. de kompozitoj (*aster*).

asterio Molusko el la klaso de ekinodermoj, havanta formon de stelo (= marstelo) (*asterias*).

asterisko (Ti). Signo kun formo de steleto, uzata en presarto : *.

asteroidoj Z Malgrandaj planedoj, kiel tiuj, kiuj troviĝas inter la orbitoj de Marso k de Jupitero.

astigmata (Opt). Havanta astigmatismojn aferacion. **~eco**. Vida malklareco pro malegaleco de okullenca kurbigo.

astigmatismo Z (Opt) = astigmateco.

Astmo. Malsano karakterizata de mal-facila spirado kun konvulsioj de la spiraj muskoloj.

Astro. 1 Ĉiela korpo : suno, kometo, planedo. 2 Stelo.

astragalo. 1 G. de legumenacoj (*astragalus*). 2 Modura ornamo, kiu ĉirkaŭas la supran ekstremon de kolono : ~oj troviĝas ĝefe ĉe romanordaj kolonoj. 3 La artikaj kalkaneaj surfacoj : malantaŭa k meza.

astrakano. Krispa felo de ŝafidoj, uzata por peltoj, k kies nomo devenas de la urbo Astrakan.

astrolabo Instrumento por determini la pozicion de astro al tiu de la observanto.

Astrologo = astrologiisto.

Astrologio. Himerita arto diveni la estonton laŭ la astroj.

Astronomo = astronomiisto.

Astronomio. Scienco pri la astroj.

***Ataki** (tr). 1 Komenci batalon kontraŭ malamiko : ~i landon, popolon, urbon ; la lastan el amaso ~as la hundo Z ; (f) : šipon rompitlan ĝiuj ventoj ~as Z ; uragano ~is la tutan regionon ; ~o de rabistoj ; ~i iun per paroloj, skriboj ; demando ofte ~ita sed neniam solvita. Kp SIEGI. 2 Ekkapti, trafi, frapi (pri sentoj k malsanoj) : la febro, tremo Z, suferego Z, sopiro al la hejmo Z, teruro lin ~is Z ; la deziro ~is min ke... ; novaj, gis nun nekonataj pensoj ~is la kapon de la junu virino Z ; furioza puño de pasio ~is ŝin Z ; krizo ~is la industrian ; ~o de gojdo, rido, pasio, kolero. 3 Ekdifekti, mordi : rusto ~as feron. ~ema. Batalema, spitema : ~ema

humoro ; (f) la ~emo (fortego, torrenteco) de la vento B.

ataksio Patologio senordeco de korpaj movoj.

atašeo Oficisto apartenanta al ambasadoreja personaro : armea ~o.

Atavismo. Hereda influo de la prapatroj sur la postfiloj.

Ateismo. Doktrino, kiu neas la ekziston de Dio.

Ateisto. Persono, kiu neas la ekziston de Dio.

***Atenc!** (tr). 1 Malrespektaj krimi kontraŭ iu aŭ io : ~i iun, kontraŭ iu Z ; ~i la vivon de iu (provi murdi iun). 2 Malrespektaj trakti respektindajon : ~i ies rajtojn ; ~i la leĝojn, la liberecon ; ~i la lingvon (grave malobei la regulojn de la lingvo).

***Atendi** (tr). 1 Resti gis iu alvenos aŭ io okazos : ~i amikon, sciigon ; li ~as, ke la okazo venu al lia nazo Z ; ~is, ~is gis lin ĉerko elendis Z ; ~i la horon de la malfermo ; lia ~o estis trompita ; ~a salono. Vd OKAZO 3, KURIERO. 2 Antaŭvidi ion, esperante aŭ timante : ~i baldaŭan sukceson ; sorto ofte alsendas, kion oni ne ~as Z ; de nia nuna kongreso ni ne povas ~i gravajn decidojn Z ; mi ~as de vi favoran respondon ; tion oni ne povas ~i de lingvo internacia Z ; kontraŭ bato sen~a ekzista nenia defendo Z. 3 Esti jam okazonta, esti jam preta, destinita por iu : jam la morto lin ~as ; granda surprizo vin ~as. ~eo. Loko, ĉambro por ~i, ĉe stacidomo, kuracisto kc. **Ne~ite**. Laŭ ne~ita maniero : ne~ite li aperis.

***Atenta**. Turnanta k fiksanta sian spiriton al io : estu ~a pri la leciono. ~i (x). 1 Turni k fiksi sian spiriton al : ~i la paroladon de oratoro, la spektaklon ; ~u pri mia konsilo ; ~u la vojon, laŭ kiu vi iris Z ; ~u, ke vi ne falu ; okulo ne ~as, dorso eksentas Z. Kp GARDI, MALDORMI, STRECI, ZORG. 2 Rigardi kiel gravan, zorgi, sekvi, obci : ~i la konsilojn donitajn ; mal~i la reproĉojn. ~igl. Turni la ~on de iu al io : ~igi iun pri surskribo, dangero. ~o. Ago aŭ stato de tiu, kiu ~as : meti, turni Z, dediĉi sian ~on al io Z, sur ion ; mi turnas vian ~on sur tion, ke... Z ; okupi la ~on de

iu. Preter~i. Z Ne ~i. **Sen~a.** Ne ~anta (Vd BLINDA).

* **Atesti** (tr). 1 Certigi fakton, kiel vidinto, aŭdinto aŭ eksciinto : *~i la senkulpecon de la akuzito; alvoiki iun kiel ~anton.* 2 Prudi, montri : *via hezito ~as, ke vi mensagas; per lia ago vi ~is vian perfidon; griza barbo saĝon ne ~as z.* ~o. Ago, vortoj, dokumento, per kio oni ~as ion : *alvoiki la ~on de ĉiu, kiuj partoprenis;* *fari ĝe la juĝeo sensacion ~on;* *~o pri kapableco, pri bona konduto; ricev~o;* *unua ~o estas la vesto z;* *la statistikoj liveras pri tio elokventan ~on.*

atika. 1 Rilatanta la antikvajn atenanojn : *~a dialekti.* 2 Similanta la puran, elegantan, delikatan stilon aŭ lingvon de la atenanoj. 3 Similanta la spritan, pikantecan ĝentilecon de la atenanoj. ~eco, ~ismo. ~a modo, dir-a u farmaniero.

* **Atingi** (x). 1 (iu, io). Sukcesi tuſi ion konkretan, malproksime kuſantan, ŝangante mem sian lokon, aŭ etendante membron, aŭ jetante ion : *~i la supron de la monto, la urbon; la hundoj kur~is la ŝeliston; etendante la brakon, li ~is la pomon; la kuglo ~is lin ĝuste en la koro; pli malproksime ol oni povas ~i per la rigardo; nur per unu pafpo li ~is la celpunkton.* 2 Okupi spacon ĝis, etendiĝi ĝis ī loko aŭ tempo : *la akvo ekstere ~is ĝis la fenestro z;* *la tegmento ~is ĝis la tero z;* *la inundo ~is tre vastan areon;* *la arbaro ~as ĝis la lago;* *la stango ne estis susiĉe longa por ~i la fundon;* *~i la vesperon de sia vivo z.* 3 (f) Sukcesi renkonti aŭ ricevi ion abstrakte : *~i grandecon, altecon, agón, altan prezon, gradon, mezuron;* *~i rezultaton, efektivigón z,* *sukcesson, la konsenton de iu z,* *profiton, rekompencon;* *oni ne povas kredi ĝis kia grado ~as la facileco de tiu lingvo z;* *ilia nombro ~os certan ciferon z;* *afabla faro pli ~as ol vorto z;* *pro sia inteligento k ruzo li ~is la prezidantecon z;* *sine mi ~is, ke li prenis la kvitancor z;* *čiuj oficoj de la Ligo estos egale ~ebraj por viroj k por virinoj.* Kp AKIRI, GAJNI, TRAFI. Vd CELO.

Atlaso. 1 Dolĉemola, brila k glata speco de silkajo : (f) ~a haúlo. 2 (Ev.) Kolekto da geografiah kartoj, k pli generale da

desegnajoj, figuroj por speciala fako : *~o geografia, historia, anatomia, moda.*

Atleto. 1 Homo profesie praktikanta la sportojn, kiuj bezonas rimarkindan fortecon. 2 Homo tre fortia. ~ismo. ~a arto, profesio.

Atmosfero. 1 Gasa maso ĉirkaŭanta astron. 2 (f) Ĉirkaŭantaj cirkonstancoj, medio : *vivi en ~o de malviro;* *la traktadoj okazas en favora ~o;* *la interna ideo de Esp-o ne estas dogmo, ĝi estas ~o;* *la sujoka ~o de homa malamo-(Kp SFERO).* 3 □ Mezurunuo de premo pri gasoj, vaporoj.

atolo (Ge). Ringoforma insulo formita de koraloj.

Atom. 1 Plej malgranda, supoze nedivebla ero de materio. 2 Plej malgrandega materiero konsistanta el pluraj elektronoj turnigantaj ĉirkaŭ unu protone : *la korpoj diferencias per la nombro de elektronoj ekzistantaj en iliaj ~oj.* ~ismo. Doktrino pri la ~a konsisto de la materio k universo, k ilia formigo per kuniĝo de ~oj.

atonio Z ♀. Malvigeleo de la organoj.

atrepsio ♀. Malsano de novnaskitoj, kaŭzata de malordo en la nutrado.

Atribui (tr). 1 Asigni, destini, doni ion al iu kiel lian : *~i al iu la unuan premion en konkurso;* *~i la patran domon, kiel parton de la heredajo, al la plej aĝa filo;* *~i sumon de mil frankoj por la loterio.* Kp ALDIFINI. 2 Rigardi, juĝi, opinii ion kiel ies apartenajon, aljuĝi : *verko ~ila al Homero;* *~i al iu iun malkovron;* *li ne havas ĉiujn meritojn, kiujn oni al li ~as;* *~i grandan eifikon al nova kuracilo;* *~i signifon al vorto.* 3 Rigardi, opinii ion kiel kaŭzitan de iu aŭ io, aljuĝi : *~i al iu la malsukceson de la afero;* *~i ies morton al akcidento (Kp IMPUTI).*

Atributo 1 ♀ ♣. Distingilo, insigno, emblemo de ia metio, korporacio, dio, uzata precipe en belarto : *pesilo estas la ~o de la juĝpovo;* *rado k globo estas ~oj de la Fortuno.* 2 ♀ Esenca konstanta senŝanga eco de la substanco. Vd PREDIKATO.

* **Atriplo.** Legoma veg. el fam. de kenopodiacoj (*atriplex*).

atrofio Z Malsaneca malkresko de iu organo. Kp KRIPLA. ~igl. Esti en stato de ~o. Kp ABORTI. ~(igl). Kaŭzi ~on.

atropino Z C¹⁷H²⁰O⁸N. Alkaloido, tre venena, elitrata el beladono, k plilarĝiganta la pupilon.

***Atuto.** Gajniga koloro en la kartludoj. ~i (ntr). Meti, ludi~on. **Super~i** (x). Meti superan ~on en la batalon.

***AÜ.** Kunordiga konj. montranta du aŭ plurajn alternativojn : *ēu vi trinkos teon ~ukfon? Jes ~ ne?* *Diru tion ~ al la patro ~ al la patrino; pomujo ~ (alivorte, alidirite) pomarbo estas vortoj egale bonaj;* *Usono ~ (alinome) Unuigita Statoj.*

***Aüdi** (tr). **1** Senti, percepti per la oreloj : oreloj ili havas, sed ne aüdas; parolanto semas, ~anto rikoltas Z; bojas hundido kiel ĝi ~as de hundoj Z. Kp AÜSKULTI. **2** Sciigi per aüdado : mi ~is multon pri vi; mi ~is, ke vi rezignas vian postenon. ~(ad)o. **1** Perceptado de sonoj : unu nido pli taŭgas ol dek ~oj Z. **2** Kapablio ~i. ~a. Koncernanta la ~adon. ~igl. Produkti ~eblan sonon : ~igis sian vocon; la tondro ~igadis brue frapon post frapo Z. **Ne~ita** Z. Nekreblebla, senekzempla.

aüdacil (ntr). **1** Riski fari ion, malgraŭ la dangero aŭ malhelpoj; malmitti : li ~is eniri (en) la sieĝatan urbon. **2** Riski fari ion spitante la decajojn : ēu vi ~os respondi al la admono de via patro? la malkoncentriĝo de nia organizado ebligis ĝiajn ~ojn al niaj kontraŭuloj. ~a. ~oplena, riskemega, malmalta : ~a pampheto, revo, paradoxo, kokoleco, entrepreno, mieno, štelisto. Kp KURAĜA.

Aüdienco. Akcepto de oficialulo al vizitantoj : peti ~on ĉeZ; aranĝi ~on por iu Z; ricevi ~on.

Aüditorio. Aükultejo, ĉambrego por publikaj lekcioj, lekciejo.

aüguro Z. **1** Diveno pri estonto, bazita sur flugado aŭ kantado de birdoj (en antikva Romo). **2** Antaüsigo : *tiu unua sukceso estas bona ~o por la fina venko de nia afero;* *la korvo estas malbona ~a.* ~i (tr). **1** Diveni laŭ ~oj. **2** Antaüvidi. ~isto Z. Pastro kies rolo, ĉe la antikvaj Romanoj, estis diveni estonton laŭ ~oj.

***Aügusto.** Oka monato de la jaro.

Aüklo. Procedo de vendo per publika konkuro, kie la pliproponanto ricevas la aĉeteblajon : *~a vendo, propono.* ~i (tr). Vendis ~o. ~isto. Komisiito por ~e vendi.

aülo. Solenejo, festoĉambrego ĉe universitato. Kp AÜDITORIO.

aüreolo Z. **1** Luna rondo ĉirkau la kapo de la sanktuloj, ĉe pentraĵoj; nimbo, glorkrono. **2** (f) Prestiĝo, brila famo : *la ~o de la sukceso, de la venko.*

aüriklo Z Ĉiu el la du supraj kavajoj de la koro.

aürikulo Z. **1** Speco de primolo, kiu floras antaŭ la komenco de printempo (*primula auricula*). **2** G. de maraj limakoj (*auriculus*).

aüroro Z. **1** Matena krepusko, matenuro. **2** (f) Esperiga komenciĝo : *ēe la ~o de la vivo;* *la ~o de novaj tempoj;* *~as nova epoko.* **3** Diuno de la mateno : *~o kun rozkoloraj fingroj.*

***Aüskulti** (tr). **1** Atenti por aüdi : kiu bone ~as bone lernas; ne ~inte ne kondamnu Z; ~i sub la pordo, trans la muro Z; kiu ~as, kie li ne devas, tiu aüdas, kion li ne revas Z. **2** (f) Obei, sekvi : *li ne volis ~i miajn konsilojn.* (Brust) ~i. Kuraciste esplori la internajn bruojn de la pulmoj k de la koro. **Sub~i.** Kaše ~i.

aüspicio Z. **1** Antaüsigo pri estonteco : *la afero sin prezentas sub favora ~o.* **2** Protektado, patronado : *la kongreso okazos sub la ~o de la registaro;* *eldoniĝis multaj valoraj verkoj sub la ~o de SAT.*

aüto. Aütomobilo. ~isto. Motoristo. **aütentika** Z = aütentika.

Aütentika. **1** Nedubceleb certa, vera, originala : *~a dokumento.* **2** Oficiale certigita. ~igl. Oficiale certigi.

Aütobiografio. Priskribo de la vivo de iu persono, skribita de tiu persono mem.

aütobuso. Aütomobila omnibuso.

aütodafeo (K). Punbruligo de herezuloj.

aütididakto Z. Homo, kiu instruis sin mem, sen la helpo de instruisto; meminstruito, memlerninto.

Aütografo. Skribajo programane farita de iu persono mem : *kolekto da ~oj;* *~a dokumento.* Kp MANUSKRIPTO.

aütoprafio Z. Procedo per kiu oni mekanike reproduktas manskribajojn.

Aütokrato. Absoluta regnistro. ~ismo. Aütokratio.

Aütomatico. Sistemo de absoluta regado.

Aütomato. 1 Mekanikajo, kiu ŝajnas agi propramove, kvazaŭ vivanta estas. 2 Aparato, kiu funkciias per mekanismo sen bezono de homa direktado : *disdona ~o, pes~o. ~a.* 1 Funkcianta per mekanismo sen homa direktado : *~a aparato.* 2 (f) Farita kvazaŭ mekanike, sen influo de la volo : *~a movo, laboro. ~e.* Laŭ maniero *~a*, mekanika : *~e ripeti ; si sin apogis ~e sur lian brakon Z.*

Aütomobilo. Senĉevala veturilo movata de motoro. ~isto. Kiu uzas aŭ kondukas ~on.

Aütonomia. Politike sendependanta, memstara, precipe pri lando, provinco. ~eco. Politika sendependenco.

aütonomio Z = aütonomeco.

Aütoro. 1 Verkinto (de libro aŭ de scienco, literatura, belarta verko). 2 Farinto, kreinto, elpensinto : *li estas ~o de sia propra malfeliço ; la kunkulpulo estas punata kiel la ~o mem. ~signo.* Signo montranta la ~on de iu tekstloko ; referenco.

Aütoritato. 1 Ordonpovo : *~o de regnistro, de legoj.* 2 Spirita povo, influo, bazita sur plenfidindaj kvalitoj : *li havas grandan ~on sur siaj kolegoj pro sia kompetenteco ; en nia afero povas ekzisti nur ~eco moralia Z. ~a.* Havanta ~on I aŭ 2 : *~a persono Z, decido, raporto ; laŭ la opinio de aliaj personoj, kies jugo en tiaj aferoj estas pli ~a ol mia Z ; ~a teksto ; ~a tono Z. ~(ul)o.* 1 Estro. 2 Kompetentulo, fidinda eminentulo : *şajnaj ~oj Z.*

Aütuno. 1 Tria sezono de la jaro, inter somero k vintro. 2 (f) Ekkadukiĝo. (Kp KREPUSKO, VESPERO, VELKI, KLINIGI).

***Avo.** Patro de patro aŭ patrino : *patrin/lanka ~o Z.*

avaloo £. Garantio de kambio per akceptata subskribo.

avangardo. 1 Taĉmento gardanta la antaŭan parton de armeo. 2 (f) Pionireco : *~a partio ; ~aj literaturistoj.* Kp ANTAÜGVARDIO.

avantaĝo. Tio, kio donas ian superecon, preferaĵon, superan profiton aŭ enhavas pli grandan utilon, oportunon : *čiu formo de regado havas stajn ~ojn ; la amikeco havas tiun ~on super la parenceto, ke... ~a.* Prezentanta ~on : *~aj kondiĉoj, ~a prezo. ~e.* Kun ~o : *tiu kuracilo estas ~e anstataŭigita per la nova.*

***Avara.** 1 Monavida, monama, tro monspara. 2 (f) Tro ŝparema pri io : *~a je helpo, pri laŭdoj. ~i (tr).* Esti avara pri, agi ~e pri io : *patro ~as, infanoj malsparas ; ~i al iu nutrajon B, karesojn B ; ~i la laŭdojn, helpon. Mal~a.* Facile donanta : *pri havo najbara (de najbaro) oni estas mal~a Z ; mal~a je promesoj.* Kp AVIDA, DOMAĜI, ŜPARI.

***Avelo.** Speco de nukso, frukto de avelujo. ~ujo. Arbo el fam. de kupulacoj (*corylus avellana*). Kp JUGLANDO.

***Aveno.** Veg. el fam. gramenacoj, uzata kiel nutraĵo por ĉevaloj k aliaj bestoj (*avena*).

***Aventuro.** Neatendita k riska neordinara okazajo. ~ema. Deziranta k serĉanta ~ojn. ~isto. Homo, kiu havas nenian difinitan profesion k trovas vivrimedojn nur en riskoplenaj plej ofte nehonestaj artifikoj. Kp FRIPONO. ~ulo. Homo, kiu spertis multajn ~ojn.

aventurino ✽. Speco de kvarco, entenantaj malgrandajn orbrilajn pecetojn.

avenuo. Larga strato, ambaŭflanke borderita per arboj, ordinare kun perspektivo al monumento aŭ pejzaĝo.

averio. 1 Difikto al ŝipo aŭ al ĝia ŝarĝo. 2 Difikto okazanta al ĉiuspecaj varoj. ~i (ntr). Ricevi ~ojn : *la ŝipo grave ~is dum la ŝtormo.*

***Averti** (tr). 1 Antaŭsciigi k atentigi iun pri io : *mi ~as vin, ke tion ĝi vi en mia parolo ne trovos Z ; la punkto ~as la leganton mallaŭtigi la vocon (ke li devas mallaŭtigi la vocon) ; meti ~on en la klubo ; ni ~as ilin ne esperi subvencion.* Kp AVIZI. 2 Antaŭsciigi k atentigi iun pri minacanta dangero aŭ malbono, por ke oni gin evitu : *~i iun pri danĝero B, eraro, risiko ; la instruisto ~is la knabon, ke li estos punata, se li ne laboras pli diligente ; ~i iun kontraŭ lia malnobla konduto Z ; ~i iun de grava eraro ; li decidis ĉeesti la kunvenon mal-*

graŭ ~oj de siaj amikoj ; mi deklaras por ~o de ĉiuj malkompreniĝoj, ke... z ; ni forgesas ~on, ni memoras' la sperton Z (Kp ADMONI). **3** Malkonsili iun de io ; konsili iun, ke li ne faru ; deadmoni iun de io Z ; dekonduki iun de io : *li ~is min, ke mi ne faru la projektilan pojagon* ; ~u ŝin, ke ŝi ne kantu ; tie ti la komoj ~as la leganton ne rigardi la interkomajn vortojn kiel la objekton de la verbo ; la eldonado de literatura revuo estas dezirinda, sed mi ~as ne ekeldonini ĝin facilame (ke li ne rigardu... ; ke oni ne ekeldonu...) : *min ~is la zorgo, ke min trompo de rabisto ne fordonu al la sklaveco z* ; ne malnobla estas la zorgo, kiu penas min ~i, ke mi ne trompu mian region Z (Kp ADMONI). RIM. En tiu senco estas nepre necese aŭ meti **ne** antaŭ la infinitivo, por ke oni ne donu **averti** la 1-an sencon, aŭ uzi negativan dependan propozicion **ke... ne... ~u.**

aviado. Arto aerveturadi per aparatoj pli pezaj ol la aero. ~i (ntr.). Aerveturri per tiaj aparatoj. ~lo. Flugmašino, aeroplano. ~isto. Aerveturisto per ~iloj. Kp AERNAVIGADO, AERŠIPO.

***Avida.** Fortege deziranta ion : *~a je gloro, al laudoj, pri ribafoj; donu fingron al ~ulo, li tulan manon postulas z; sang~a z; nobla ~eco z; mon~a. ~i*

(tr). Esti ~a je : *~i ripozon post longa penado; kiu ~as pli bonan, perdas plej bezonan Z.* Kp AVARA, DEZIRI, SOIFI, AMBICII. Vd VENTRO, LEPORO, MARCIPANO, SVINGI, KAPTI.

aviso ~. Milita rapida, nearmita, uzata por transporti leterojn, telegramojn kc.

***Aviso.** Sciigo, anonco, informo : *presti ~on en gazetoj; sciigi aferon per speciale ~o; gasto sen ~o estas agrabla surprizo Z.* ~i (tr). Sciigi pri io.

azaleo ~. G. de erikacoj kun grandaj multnombraj belkoloraj floroj (*azalea*).

azaro ~. G. de aristolokiacoj (*asarum*).

***Azeno.** **1** Kvarpieda longorela sarg-besto (*asinus*). **2** (f) Malkleraĉa homo : *forveturis ~ido k revenis ~o Z.*

Azilo. Rifugejo, kie oni trovas sekurecon k flegadon : *~o por matruuloj, kadukuloj, frenezuloj.*

***Azoto** N. Simpla, senkolora, senodora, sengusta gaso, el kiu konsistas kvar kvinonoj de la aero k plej granda parto el la organikaj substancoj k teksaĵoj ; ĝi ne brulas k ebligas nek brulardon nek spiradon. **~a acido.** Tre morda fluajo uzata en industrio k gravurado (Kp AKVAFORTO).

B

ba z. Interj. esprimanta surprizon.

babao. Kuko kun sekaj vinberojo, surverŝita per rumo.

***Babilli** (x). **1** Intime, familiare interparoli : *la senzorge tra~itaj* (pasigitaj ~ante) horoj en la drinkejo. **2** Tro multe paroli k pri negravaj aferoj ; *~adi : li ~as anstatau labori; kiu multe ~as, pensas malmulte z; ~adi teorian sensencafon z; ne timu trandilon, timu ~on z.* (Vd LANGO). Kp PEPI, KLAČI, MUELIL.

babiruso ~. Speco de hinda porko (*sus babyrussa*).

babordo Z. Maldekstra flanko de ŝipo rigardante al la pruo : *la ~o estas signita per ruĝa fajro.* Kp TRIBORDO.

babušo. Speco de pantoflo sen postajo nek kalkanumo.

Bacilio. Speco de mikrobo kun formo de bastoneto. Kp BAKTERIO.

***Bagatelo.** **1** Afero negrava, malserioza : *li malsparas la tempon per ~oj.* Kp VANTA, SENSIGNIFA. Vd PINGLO. **2** Objekto negrava, malmultekosta. Kp SENVALORA. **~ema.** Inkлина okupiĝi per negravaj aferoj. Kp FRIVOLA, PEDANTA.

bajadero. Hinda dancistino.

***Bajonetos.** Pika k kelkfoje tranĉa mallonga batalilo, kiu adaptiĝas al la tubo de pafilo.

***Baki** (tr). 1 Kuiri en forno, malmoligante per varmo : *~i panon, viandon, brikojn ; ne la diaj mem ~as la potojn* Z. 2 (f) Verki ion, prepari k elfari ion : *mi devis re~i la tutan verkon* Z ; projektoj el~itaj en rapideco k sen sufiĉa pripenso ; multaj nove~itaj esperantistoj, antaŭ ol ili sufiĉe ellernis la lingvon, fariĝas verkantoj k ambicias presigi siajn verkaĵojn. **~isto.** Panfaristo.

bakalaŭro Z. Plej malalta universitata titolo : *la ~o komencis paroli latine* Z. Kp ABITURIENTO. Vd MAGISTRO.

bakanalo. 1 Antikva festo je honoro de Bakuso. 2 Bruega orgio.

bakelito Q. Izolanta substanco konstanta ĉefe el karbolo k formolo, tre ofte uzata en elektro k radio.

Bakterio. Mikroskopa organismo, kiu kaŭzas fermentadon, putradon, puson k diversajn malsanojn; mikrobo. Kp BACILO.

Balo. Kunveno en kiu oni dansas. **~eto** Z. Teatra danco kun muziko k mimiko, sen paroloj.

***Balai** (tr). 1 Forpuši la polvon aŭ malpurajon per speciaj ilo, konsistanta el fasko da vergetoj aŭ haregoj : *se ĉiu ~os antaŭ sia pordo, tiam en la tuta urbo estos ordo* Z (Vd METIO). 2 (f) Dispuši, perforte forigi : *la vento for~as la nubojn, la foliojn ; la venkinta partio ~is siajn kontraŭantojn ; la malnovaj pensmanieroj estas for~itaj.* **~ajo.** 1 ~itajo. 2 (f) Senvalorajo. (Kp RUBO, BALASTO, BAGATELO, FORJETAJO). **~ilo.** Ilo por ~i : *sidi kiel muso sub ~ilo* Z (absolute silenti).

Balado Q. 1 Ĉe romidaj popoloj, poemo kun pli malpli fiksita formo (tri aŭ kvar strofoj k duonstrofo). 2 Ĉe la aliaj popoloj, eposa (= rakonta) poeziaj kun lirika forma.

balancelo T. Speco de ŝipeto kun granda velo fiksita sur anteno.

***Balanci** (tr). 1 Movi alterne supren k malsupren : *sin ~i sur tabulo* B ; oni ~as la kapon por jesu k oni skuas ĝin por nei ; ~i kontente, senkrede la kapon ; ~i la kapon taŭ la takto de la muziko Z ; la pastroj ~adis la fumilojn Z ; ~iĝi tien k reen Z ; cignoj ~iĝadis sur la akvo Z ; lia animo ~iĝas kiel ŝipeto dum la ventego. Kp LULI, SVINGI, ŜANCELI.

Vd DANSI. **~illo.** Tabulo metita sur ŝtupo aŭ subtenita per ŝnuroj por ~igi.

Balasto. 1 Ŝtonoj, sablo aŭ aliaj pezaj materialoj, per kiuj oni ŝargas ŝipojn por konservi ekvilibron, aŭ aerostatojn por plipezigi ilin. 2 Samspeca ŝargajo ŝutita sur fervoja grundo, por firmigi la transversajn trabojojn. 3 (f) Senutila superfluo, superflua malfacilajo : *plej multaj neologismoj estas nur ~o por la lingvo* (Kp RUBO, BALAAJO). **~i** (tr). Ŝargi per ~o. **Sen~igi.** Forigi de io la ~on, malembarsi (Kp KRIBRI, MALPEZIGI).

***Balbuti** (ntr). 1 Paroli kun haltetoj k ripetoj de silaboj : *ofte liu, kiu ~as parolante, ~esas ~i kantante*. Kp KARTAVI. 2 Malfacile, kriplige, nedistingeble paroli : *la infanelo apenaŭ komencas ~i ; ili posedas la lingvon tre malbone k malfacile ~as anstataŭ paroli flue* Z.

***Baldakeno.** 1 Tapeto formanta tegmenteton super trono, altaro, lito. 2 Kovrila tapeto portata sur stangoj, kiu oni tenas dum solenajo super la kapo de religiaj aŭ civilaj altranguloj.

***Baldaŭ.** Adv. Post mallonga tempo : *mi ne atendis vin tiel ~ ; ĝis ~a revido.*

baledo = baleto.

***Baleno.** Grandega mara mambesto (*balæna*). Kp MAKROCEFALO, CETACO. **~ajo.** Korneca lameno, garnanta la randon de la supera makzelo de la ~oj, utiligata por firmigi korsetojn, ombrelojn, k en diversaj industrioj.

balgo V. Regule zigzage refaldita ledo, tolo k. s. kunliganta du moveblajn partojn de iu aparato, tiel ke oni povas illin proksimigi aŭ malproksimigi : *~o de akordiono, de fotografaparato, de fajroblovilo ; intervagona ~o.*

balisto. Antikva militmašino por jetado de Ŝtonoj, sagegoj, ktp.

Balistiko. Scienco pri la irlinio k rapideco de jetitaj aŭ paftaj korpoj.

Balkono. Plata elstarajo ĉe fasado de domo, ĉirkaŭita per balustrado k komunikiganta kun la interno. Kp ALTANO, VERANDO.

Balono. 1 Malplena malpeza bulforma ludilo, kiun oni jetas per mano aŭ piedo.

Kp PILKO. 2 Aerostato. 3 Vitra sferforma vazo uzata en kemio. Kp RETORTO.

Balot. (x). 1 Montri sian opinion pri io per voĉdoni : ~e elekti iun ; la propono estas akceptita ĉe la lasta ~ado ; ~rajta komitato. 2 Voĉdoni pri kandidato : ~i la prezidanton, pri, por, kontraŭ la prezidento ; la komitato estas ~ata por 5 jaroj. ~ilo. Globeto aŭ papero servanta por montri sian opinion ĉe voĉdonado.

balteo V. Rubando, rimeno el ledo aŭ ŝtofo tra ŝutre portata k servanta por subteni glavon aŭ alian pezajon.

balastro V. Ronda, kvadrata aŭ diversforma koloneto ordinare vazo-forma en sia mezo. ~aro. Vico da ~oj.

***Balustrado**. Barilo aŭ apogilo konstanta el vico da kolonetoj aŭ palisetoj kunigitaj per supra horizontala trabo : ~o de teraso, balkono, ŝuparo, forejo.

Balzamo. 1 Bonodora rezino de diversaj vegetaĵoj. 2 Kvietiga kuracilo por korpa doloroj. 3 (f) Morala trankvilingilo, konsono : laboro estas ~o kontraŭ ĉagreno. ~a. Havanta odoron aŭ efikon de ~o : ~a spiro, ~a medikamento ; (f) ~a konsolo B. ~l, en~igl (tr). Ensmiri, konservi per ~o : la Egiptoj en~igis la mortintojn.

Balzamino. Veg. el fam. balzaminacoj (*balzamina*).

***Bambuo**. Granda arbeca kano el Hinduo, el kies trunko oni faras meblojn, konstruojn (*bambusa*).

***Bani** (tr). 1 Trempi, meti iun aŭ ion en akvon, fluajon, por lavi aŭ kuraci : ~i infanon, ĉevalon ; sin ~i ; Anglujo estas ĉiuflanke ~ata de la maro. 2 (f) Superversi per, malsekiĝi per : larmoj ~is liajn vangojn ; si estis ~ata per larmoj ; herbejoj ~ataj de roso (Kp SATURI, ĈIRKAŬONDI). ~igl. Sin ~i, fariĝi ~ata : la arboj ~igas en la rivero ; oni trouvis lin ~igantan en sia sango ; pezago ~iganta en la brilioj de la suno B. Kp DRONI, SUPERVERSI, SATURI. ~o. 1 Ago sin ~i. 2 Fluajo en kiu oni sin ~as : la ~o estas tro varma. ~eo. Domo, ĉambro en kiu oni sin ~as. ~uj. Bankuovo. ~urbo, ~loko. Loko, kie oni kuracas per ~oj (mineralaj, maraj). ~gasto]. Malsanuloj, kiuj venas en ~urbon per sin kuraci. Ŝvit~o. ~o en

seka tre varmigita aero. **Sun~o**. Elmetado de la korpo al la sunradioj. **Fiks~o**. Hemia solvajo uzata por igi fotografaj nedifektebla de la lumo.

Banala. Ordinare, ofte uzata de tiu ajn ; seninteresa pro senoriginaeco : ~aj laŭdoj, ~a esprimo, veraĵo ; la ~ajoj de la ĉiutaga vivo. Kp VULGARA, TRI-VALA, STEREOPIA, GURDITA, ŠABLONA.

Banano. Mangebla, fingroforma frukto de tropika arbo (*musa paradisiaca*).

***Bando**. 1 Irantaro : ~o da junuloj, da migrantaj birdoj B. 2 Aro da individuoj obeantaj unu ĉefon, ordinare kun malšata nuanco : ~o da rabistoj. Kp GRUPO, HORDO, TRUPO.

Bandago. Longa tola strio por ĉirkaŭvilo aŭ semovigi vunditan korpoparton : *hernia* ~o. Kp ZONO, ĈIRKAŬLIGAJO. ~i (tr). Garni per ~o : ~i vundon z, vunditon z, la piedon z ; li alvenis kun ~ila kapo. Kp VINDI.

Banderolo. Rubando el papero por ĉirkaudigi ion : *gazeto sendita sub ~o kun adreso*.

Bandito. Dangera rabisto.

Banko. Ŝtata institucio aŭ privata firma por financaj operacioj (pruntoj, kambioj, ĉekoj, vendo k aĉeto de valorajoj). ~isto. Oficisto aŭ estro kiu sin okupas je ~aj aferoj. ~estro. Direktoro de ~o. ~bileto. Papera mono eldonita de ~o.

bankedo. Komuna mango kun multaj partoprenantoj, plejofte samkorporacionoj aŭ samsocietanoj. Kp FESTENO.

banklero Z. Bankmastro, bankposedanto.

bankizo. Tre vasta tavolego da glacio en polusaj maroj.

Bankroti (ntr). 1 Ĉesigi la pagon de siaj ŝuldoj en komerco, k lasi deklari tiun staton per jugo : ~into, ~ulo. 2 (f) Fiasko, malsukcesi : lia senlima indulgo ~is z ; ĉiuj niaj penoj ~is. ~o. Stato de komercisto, kiu ~is : intencis ~o, fripona ~o.

***Banto**. Ornama nodo. Kp KOKARDO, ROZETO.

baobabo ♂. Giganta arbo el tropikaj landoj (*Adansonia digitata*).

***Bapti** (tr). 1 Rite kristanigi iun per akvo k doni al li apartan nomon. 2 (f) Doni nomon al iu aū io : *~i ſipon, ſonorilegon.* ~o. Religia aū civila ceremonio per kiu oni ~as. **~ato**. Tiu, kiu ricevas la ~on. **~opatro**. Tiu, kiu prezantas infanon por ~o, donante al ĝi gian antaūnomon. **~ofilo**. La ~ito rilate al la ~opatro. **~onomo**. Antaūomo.

***Bari** (tr). 1 Fermi vojon por malhelpi la trairon : *~i ſtraton, komunikon, la eniradon al tu z, la vojon B, la revenon B, la riveron B, la fluon de la rivero.* 2 (f) Malhelpi : *~i la progreson al la konkurenco, al la kalumnio; kio ~as la regan ordonon ? Z kontraū~i la vojon al ĉiuj reformoj.* Kp **EMBARASI**, MALAKCELI, OBSTRUKCI, ŠTOPI, BRIDI. Vd **BASTONO**, TRABO. ~o. Io, kio ~as aū malhelpas : *pro limoj k ~oj malpaas najbaroj z; gardu vin du ~oj, lipoj k dentaroj z (parolu nur singarde); esp-o forigas la lingvajn ~ojn; la Fundamento ne prezantas ian ~on kontraū la evolucio de la lingvo z; pro multaj materiaj malhelpoj k ~oj la laboro haltis.* (Kp MURO). ~ajo. ~o en konkreta k materia senco : *konstrui ~ajon en la rivero* (Kp **BASTONO**, TRABO, BARILO). ~lo. Palisaro, krado, muro apartiganta lokon de alia : *malantaū ~ilo kuraĝo estas facila z* (Kp **BARIERO**, LIMO, **BARIKADO**). **Cirkau~i**. 1 Cirkaufermi per ~iloj. 2 (f) Ĉiuflanke haltigi, ĉiumaniere malhelpi : *la viro regas, sed la virinon ĉio cirkau~as z.* **Dis~i** z. Apartigi per ~o. **Plekti~lo**. ~ilo el densaj vivantaj arbetoj, aū detranĉitaj branĉetoj (Kp HEGO).

Barako. Provizora konstruo, plejofte el ligno, por logigi soldatojn, laboristojn, malsanulojn, rifugintojn. Kp **BUDO**, KABANO, KAJUTO.

***Barakti** (intr). 1 Forte skui, movi la membrojn, luktante por sin liberigi : *~i en ŝlimo, en akvo; la kapitulo furioze ~is B; ~i kontraū la morto; ~i kiel fišo ekster la akvo z.* Kp **SVINGI**, TORDIGI, KONTRAÜSTARI, MALCEDI, REZISTI, LUKTI. 2 (f) Forte penadi : *~i kontraū malfacilajoj, kontraū la cirkonstancoj; li ~as en kontraüdiroj; mallaj projektoj ~is en lia kapo z; nun en ŝia kapo ~is nova demando z; la internacia vivo ~as por sin organizi.*

***Barbo**. Haroj de vango k mentono : *~o de viro, kapo; falsa, artefarita ~o. ~ajo.* Io simila al ~o. ~a. ~hava. ~isto. Barbiro. ~lano z. ~lanugo. ~ulo. ~hava homo. ~fišo. Riverfišo el fam. karpoidoj (*barbus*).

Barbaro. 1 Necivilizita homo : *la ~oj invadis Eŭropon dum la 5-a jarcento.* 2 (f) Krueculo, senkompatulo. ~a. Karakterizata per necivilizeco, krudeco, maldelikateco, krueleco : *~a lingvo, konduto, ago, kutimoj.* Kp sovAGA, MALHUMANA. ~ajo. ~a ago.

barbarismo z (G). 1 Uzo de vorto ne ekzistanta en la lingvo. 2 Kruda lingva malkorektajo. Kp SOLECISMO. 3 Barberaco.

***Barbiro**. Tiu, kiu profesie razas aū tondas barbon, tondas k kombas harojn. Kp KOMBISTO, FRIZISTO, RAZISTO.

***Barēo**. Rusa acideta supo el betoj.

Bardo. 1 Kelta poeto-kantisto. 2 (largasence) Praa nacia poeto.

***Barelo**. Ronda ventroforma ujo el lignaj kurbaj tabuletoj kunfirmigitaj per feraj aū lignaj ringoj kun du plataj fundoj, uzata por enteni vinon, akvon aū aliajn fluajojn : *~o malplena sonas plej laute z* (plej fanfaronas senvaloruloj k senmerituloj). Vd **GLORI**, RADO). Kp **KUVO**, SITELO. ~eo. ~fabriko. ~eto. 1 Malgranda ~o. 2 Cilindra ujo, en kiu troviĝas la risorto de horloĝo ; turniĝa peco de revolvero, entenanta la kartocojn. ~isto. ~faristo. ~igi z (f). Ventrodikiĝi kiel ~o.

Barelief. Skulptajo, kies figuroj malmulte elstaras el ebena fono k estas iom platiigitaj. Kp ALTRELIEFO.

baremo. Tabelo de antaŭpretaj kalkuloj.

bargo. Ŝargoato, kun plata fundo, uzata sur riveroj.

bario z **X** Ba. Metalo argenteblanka, fandebla antaū la ruĝigo ; denseco 3,78.

Bariero. Movebla barilo por fermi pasejon.

Barikado. Improvizita barajo kontraū atako, stratbarilo. ~i. (tr) 1 Bari per ~o. 2 Forte bari, fermi : *~i sian pordon B.*

barito Ba O. Oksido de bario.
~papero. Papero ŝmirita per barita tavolo k uzata por specialaj laboroj fotografaj aŭ en presarto.

Baritono. 1 Vira voĉo inter baso k tenoro. 2 Baritonulo.

barkarolo Z. Venecia kanto de gondolistoj.

***Barko.** Ciuspeca senferdeka ŝipeto. **Balen~o.** ~o kun pinteformaj ekstremaoj.

barografo Skribanta barometro.

baroko. Arkitektura stilo karakterizata per strangaj neregulaj distorditaj linioj kiu furoris en Italujo dum la 17a jarcento. Kp nokoko. ~a. Konforma al ~o.

Barometro. Instrumento por mezuri aerpremon.

Barono. Nobela titolo pli malalta ol grafo.

baroskopo Pesaparato, uzata por montri fenomenojn de la gasa premo.

barto V. Ĉiu el la elastaj lamenoj, kiuj pendas el la rando de la supra makzelo de baleno k estas uzataj por garni la korsetojn.

Baso. 1 Plej malalta vira voĉo : (f) *čiam la profunda ~o de la akvofalo nin akompanadis.* 2 Basulo.

Baseno. 1 Granda pelvo. 2 Akvujo en ĝardeno, parko. 3 Apartigita parto de haveno, ŝirmita kontraŭ la ventegoj. 4 Regiono en kiu fluas rivero kun gajaj affluaj flankriveroj.

basio G. de sapotacoj, uzata en sapfabrikado (*bassia*).

***Basko.** 1 Pendanta parto, sub la talio, de frako aŭ de alia trunkvesto. 2 Trenajo de vesto : *la ~oj de la Sinjoro plenigis la templon* Z.

***Basto.** Plej interna parto de la arbo-selo.

Bastardo. Infano naskita ekster laŭ-lega edzezo. ~eco. Stato de ~o.

***Bastiono.** 1 Fortikajo el tero aŭ masonaĵo elstaranta el remparo. 2 (f) Defendilo, ŝirmilo : *la Hungaroj longtempe funkciis kiel ~o de la Kristanismo kontraŭ la Turkoj.*

***Bastono.** Stangeto, ĝenerale ligna, kiu utilas por sin apogi, por bati aŭ

kiel insigno : *kiu batil deziras trovas ~on* Z (Vd RABIA); (*promen*)~o, *lam~o*, ~o de polican, de maršalo; *jeti ~on en la radon* Z (estigi malhelpajojn). ~i (tr). Bati per ~o. Kp BRANČO, KANO, LATO, PALISO, TABULO, TRABO, VERGO.

***Bati.** 1 (tr). Ektuŝegi iun aŭ ion per rapida forta movo (ordinare per mano, piedo aŭ objekto permane tenata), abrupte trafi : *~i hundon, tapišon, tamburon; ~i la tablon per la pugno; ~i sian bruston pro pento; la maro furioze ~as la digon; altan arbon ~as la fulmo* Z; *vojon ~itan herbo nekovras* Z; *la pluvo ~as en la fenestrojn; la horloĝo ~as (anoncas per ~sono) la horon;* (f) *sorco ~ita homo.* 2 (ntr). Esti forte k ripede movata : *la horo jus ~is* (estis anoncita per ~sono); *lia koro komencis vivege ~i* B; *lia korelo ~adis per fortis spasma* Z. 3 (tr). (Bb) Pun~i, punfrapi. (Kp PLAGI, FRAP 5.) ~o. 1 Ago de ~anto aŭ rezulto de la ago : *ricevi ~ojn; doni al iu la ~on de morto* Z. 2 (f) Subita k forta ago, kiu malutilas aŭ doloras al iu, difektas aŭ ruinigas ion : *~o de l'sorto* Z (malfeliĉajo). ~ado. Ago ~i ripete : *la inter~ado longe daŭris; ~ado de tapišo; ~ado de laktok produktas buteron* Z. De~i, for~i. ~i por forigi : *de~i la kapojn al papavoj* Z; *neniaj mokoj de~os nin de nia vojo* Z. Dis~i. ~i por disigi : *dis~i muron; el la tero dis~ita de la piedoj farigis marco* Z; (f) : *li revenis dis~ila ne nur korpe sed ankaŭ anime; ĉiu li taj revoj estis krude dis~itaj; dis~i la argumentojn de iu; lia spirito estis dis~ita per kontraŭaj pasioj.* El~i. Eligi ~ante : *el~i fajron el stono* Z (Vd KOJNO). En~i. Pene klopodi por enigi : *en ~i najlon en la muron; malpuraj malskafoj sin kolektis en la en~ajoj de piedoj k hufoj* Z; (f) *en~i ideon en la kapon de iu* Z. Kun~i. Interfrapi : *kun~i la dentojn* Z. Re~i. Trafe kontraŭagi, kontraūmeti : *re~i ek~on, argumenton* B; *mi povus facile per malmulte da vortoj re~i tiujn atakojn* Z. Tra~i. ~i por trairi : *tra~i al si vojon* Z *en la nego, en homamaso.* Mort~i. Ĝismorte ~i.

***Batali** (ntr). 1 Peni por venki iun atakante aŭ defendantane, precipie en mi-

lito : *la armeo kurage ~is; la knaboj inter~is per neĝbuloj; li fervore ~is k venkis en tiu sporta konkursو. Kp LUKTI.* **2** Peni por superi aŭ forigi kontraŭajon : *ni devis ~i kontraŭ grandaj malfacilaĵoj z; li ~is kontraŭ kortušiĝo z.* Kp BARAKTI. **3** Ataki aŭ defendi per spiritaj armiloj : *oni povas ~i kontraŭ tio per fortaj argumentoj z; ~i por triumfigi siajn ideojn.* Kp REFUTI, KRITIKI, KONTESTI. **~o.** Ago de ~anto : *la ~o apud Solferino; estas en mi ~ado inter du sentoj; la ~o pro la ekzistado, pri la vivo z.* Kp KONFLIKTO. **~ema.** Inkлина ~i. ~allo z. Ilo, kiu servas por ~i, armilo.

Bataliono. Parto de infanteria regimento, konsistanta el 2 ĝis 4 rotoj.

batato z. **ং.** G. de konvolvulacoj, kies tuberoj estas mangeglaj (*batatas*).

Baterio. **1** Artilleria grupo kun sia ilaro, konsistanta el la kelkaj kanonoj. **2** Grupo da elektraj piloj.

Batisto. Plej delikata tolo el lino.

batrako. = senvostulo.

baūo ঢ. Tratrabo, longa trabo, kiu trairas ŝipon k kunligas la du kontraŭaj flankojn por pli fortikigi ilin k subporti la ferdekon.

baūdroeo. Tre maldika membrano farita el bova aŭ ūfa intesto.

Bazo. **1** Malsupra subportanta parto de objekto : *~o de turo, de vazo, de statuo, de monto, de triangulo, de vegetaĵo; argentaj ~ojn li faris sub la tabulojn z; el malnova ~o novaj plantidoj kreskas z.* Kp FUNDAMENTO, FONDO, FUNDO, GRUNDO, PIEDESTALO, SOKLO. **2** (f) Esenco, fundamenta principio : *~o de teorio; la justeco estas la ~o de socio; volo, laboro, obstino estas la ~oj de sukceso.* **3** Substanco, kiu naskas salon per kombiniĝado kun acido. **~i** (tr), **sur~igi.** Apogi sur, fundamenti sur, doni kiel ~on al io : *~i konstruon sur la roko; ~i sian opinion, rifuzon sur io z; sin ~i sur la kutimo; por li la tutu vivo estas ~ita sur la monaprofito; tiu regulo estas ~ita sur praktikaj konsideroj.* **~igi** (ntr). Havi kiel ~on : *la turo ~igas sur dika masonaĵo; nia metodo ~igas sur la praktiko.* **Sen~a.** Al kiu mankas ~o : *sen~aj teorioj, pretendoj* (Kp NEPRAVIGITA, NESE-
RIOZA, AERA).

Bazalto. Tre malmola nigra vulkana ŝtono.

***Bazaro.** **1** Loko, kovrita aŭ ne, kie estas multaj diversaj vendobudoj, foir-ejo. **2** Magazeno, en kiu oni vendas plej diversajn komercajojn, ordinare je malkara prezo, ciovendejo.

Baziliko. **1** Rektangula apudforuma konstruo kun duonrondaj ekstremajoj, servanta kiel juĝejo, borso, kc, ĉe antikvaj romanoj. **2** (K) Titolo privilegie konsentita de papo al kelkaj pregejoj.

Bazilisko. **1** Fabelo serpento, kiu mortigis per nura rigardo. **2** Speco de granda sendangera lacerto (*basiliscus americanus*).

beata. **1** Feliĉega **1.** **2** (K) Solene proklamita de la Eklezio kiel preskaŭ-sanktulo.

***Bedo.** Gardena strio da tero por kulturi florojn aŭ legomojn.

***Bedaüri** (tr). **1** Ĉagrene senti la perdon de iu aŭ io : *~i la mortintan patrinon, la forpasintan junecon; nia ~ata prezidanto.* Kp MALGOJI, FUNEBRI. **2** Esti malkontenta pro ia faro aŭ manko : *mi ~as mian severeon z; ~i la mal-sparitan tempon; mi ~as, ke mi vin ĉagrenas z, ke mi ne povos vin viziti.* Kp PENTI, DOMAGI. **~o.** Sento de tiu, kiu ~as. **~e.** Kun ~o, ~ante : *mi ~e eksciis lian morton, havis neniu monon.* **~inda.** Kiu meritas, naskas ~on : *~inda okazaĵo. ~inde.* Laŭ ~inda maniero, domaĝe : *~inde mi ne povos veni.*

begonio **ং.** Veg. ornama kiel belkoloraj floroj (*begonia*).

***Beko.** **1** Antaŭa pinta korna ekstremaĵo de la bušo de la birdoj. **2** (f) ~simila ekstremaĵo du kelkaj objektoj : *~o de skribplumo, gas~o (flam~o, flamingo, brulilo).* **~i** **1** (tr) Piki per ~o : *~i grajnojn z, la trunketojn de la herboj z.* **2** (ntr) Kanti : *se birdo tro ~as, la katon gi nekas z.* **Kun~igi.** **1** Sin reciproke piki per ~o. **2** (f) Interkvereli. **Capo~o.** Elstara antaŭajo de ĉapo, ŝirmanta la okulojn ; viziero. **Flav~ulo** B. Junia senspertulačo.

bekvadrato **ং.** Kromsigno nuliganta antaŭan bemolecon aŭ diecon de tono.

***Bela.** Plaćanta al vido, audo, spirito : ~a infano, vazo, kanto, animo, ago ; la ~oj de la naturo ; studio pri la ~o en artoj. Kp ADMIRINDA, BRILA, ELEGANTA, GRANDIOZA, POMPA, RAVA. ~eta. Iom ~a, pli plaća ol konforma al la reguloj de ~eco. ~ega, super~a. Ekstrema ~a, precipe spirite k morale, noble k impone ~a.

***Beladono.** Venena veg. el fam. solanacoj (*atropa belladonna*).

beletero = beletristiko : ~isto Z.

Beletristiko. Literaturo lau la artisma vidpunkto, belliteraturo.

belvedero V. Konstruo, teraso aŭ alta loko, el kiu oni guas malproksiman vidajon. Kp ALTANO, BALKONO.

bemolo ♀. Kromsigno, duontone malaltiganta la noton. **Du~o.** Kromsigno malaltiganta la noton je unutono.

***Beni** (tr). 1 Alvoki dian favoron sur iun aŭ ion : *la patro mortante ~is stajn infanojn* ; *la pastro ~is la ſipon*. Kp KONSEKRI. 2 Respektre danksenti pro io : *la posteuloj ~os nian memoron* Z. 3 (f) Favori : *Dio ~as la laboron per riĉa rikollo*, ~is vin per lertecon Z ; *la naturo ~is tiun landon per sanigaj fontoj* ; *milda lando ~ata de la naturo*. ~o. 1 Ago aŭ vortoj por ~i : *donaci ~on* Z. 2 (f) Favoro, feliĉigilo, sukcesilo, profitilo : *bona infano estas ~o de Dio* B ; *ili sentas la ~on de paco* ; *el peno ijas ~o* Z ; *ordo estas ~o por ĉiu entrepreno* Z. **Mal~i.** 1 Alvoki la dian malfavoron sur : *mal~i filon, sakrilegiulon*. Kp ANATEMI, ESKOMUNIKI. 2 Malfavori : *mal~ita tago, lando*.

bendo C = strio 1.

benediktano. Monaflo, kiu sekvas la regulon de S. Benedikto, konsilantan la literaturajn k sciencajn studiojn. ~a **laboro.** Tre granda k paciençpostulantala laboro.

benefico Z. Prezentado (spektaklo, sperto, koncerto) profite al iu aktoro aŭ socia, filantropia entrepreno.

***Benko.** Longa tabula sidilo kun aŭ sen dorsapogilo.

benzeno ♂ C⁶H⁶. Hidrokarbido, eksaktata el gudro, ofte uzata por forigi grasajn makulojn.

Benzino. Fluajo flamigebla, eltitrata el petrolo, uzata por funkciigti motorojn.

benzoo. Aroma balzamo eksaktata el hinda arbo, uzata kontraŭ piko de kuloj.

benzolo Z ♀. Komponaĵo konsistanta el benzeno k tolueno, uzata por lumigado k hejtado.

***Bero.** Mola frukto de diversaj vegetaloj (ribo, vinbero, rubuso, frambo, sorpo, kc). **Vin~o.** Frukto, el kiu oni faras la vinon. ~aro. Kolekto da ~oj sur sama trunketo (Kp GRAPOLO).

berberiso Z ♀. Arbusto kun rugaj, agrabla acidetaj beretoj (*berberis*).

bergamoto Z ♀. Speco de oranĝeto, el kiu oni eksaktas bonodoran oleon (*citrus bergamia*).

beribero ♀. Malsano, ofta en varmegaj landoj, kaŭzata per mangado de sensitivitaminaj mangajoj ekz. de poluritario.

Berilo. Juvelstono, speco de smeraldo kun koloro de marakvo.

berilio Z ♀ Be. Malofta hemia elemento, metalo.

***Besto.** 1 Vivanta estajo kapabla senti k sin movi, sed ne posedanta racion : *la ~a, vegetafo k minerala regnoj*. Kp BRUTO, ANIMALO. 2 (f) Homo stulta k kruda kiel ~o : *~aj inklinoj, ~a krimo, buĉado* Z ; *nur tiam povos malaperi tiajn ~ojojn* Z. Kp BRUTULO, IDIOTO, SENSAĜULO, SOVAĜULO.

***Beto.** Veg. kun dika radiko, el fam. kenopodiacoj : 1 Nomo de genro (*beta*), kiu entenas diversajn specojn : *mangebla ~o, suker~o, ~o por brutoj*. 2 Nomo (*beta ruber*) de la plej konata speco, la mangebla karminruĝa ~o.

bet(e)lo ♀. 1 Speco de hinda grimpapiproarbo (*piper betle*). 2 Ebriiga maĉajo el ~aj k aliaj folioj, uzata de kelkaj aziaj popoloj.

betono Z. Cemento miksa kun ŝtonetoj k sablo. **Fer~o, subferigit~o,** armita ~o. ~o fortikigita per internaj feraj stangoj, tre uzata por la nunaj konstruoj.

betoniko ♀. Veg. el fam. de labiacoj (*stachys betonica*).

***Betulo.** Blankligna arbo kun tre flekseblaj branĉoj (*betula*).

bevelo C. Klintrancita rando : *~e trancita spegulo*. *~i* (tr). Klintranĉi.

***Bezoni** (tr). 1 Suferi pro manko de io necesa, kion oni ne posedas : *~i monon, ripozon* ; *~i ripizi, iri, trinki*. Kp DEZIRI. 2 Esti en stato, kiu postulas ion kiel necesan, laŭcelan aŭ utilan : *ni antau tio ~as plej severan unuecon Z* ; *la klasikaj verkistoj ofte ~as komentariojn Z* ; *pri tio ni ne ~as paroli Z* ; *ni ne ~as aldoni sufikson Z* ; *ni ne ~as timi, ke oni ilin reciproke konfuzos Z* ; *ni ne ~as decidi, ke oni uzu ekskluzive nur la nominativon Z* ; *tio ~igas multe da tempo* (Kp MALHAVI, POSTULI, NECESIGI, URČI). *~o*. 1 Sufero pro manko de io necesa : *~o leĝon ne obeas Z* ; *~o estas plej forta ordono Z*. 2 Tio, pro kies manko oni suferas : *havi grandajn, malmultajn, moderajn ~ojn*. 3 Stato, kiu postulas ion, kiel necesan, laŭcelan aŭ utilan : *clareco estas ~o de normala spirito* ; *en okazo de ~o, de sen~o Z*, *~a Z*, *~ata*, mankanta sed necesa : *por vino bona ŝildo* (reklamo) *ne ~a Z*; *5 jaroj estis ~aj por venki ilin* (Vd AVIDI). *~ajo*. *~o* 2. **Sen~a.** Ne~ata, nenecesa : *sen~a radiko* ; *tio ĉi estas sen~a limo Z* ; *tio ĉi sen~e ligus nin Z* ; *malpermesi la uzadon de tiu ĉi formo estas tute sen~e Z*.

Biblio. La sankta libro de hebreoj k kristanoj.

Bibliografio. Listo da aperintaj libroj aŭ da fontolibroj uzitaj por verki ion.

Biblioteko. 1 Kolekto da libroj. 2 Ŝranko por libroj. 3 Ejo, ĉambro en kiu oni konserveras librojn.

Biciklo. Durada velocipedo. *~eto*. *~o* kun du egalaj radoj.

***Bleno.** 1 Kampara terposedaĵo. 2 (f) Propraĵo : *la internacia lingvo neniel uzurpas la ~on de la naciaj lingvoj*. Kp TERENO, KAMPO, REGIONO.

***Biero.** Fermentinta trinkajo el hordeo k lupolo.

Bifsteko. Maldika rostita tranĉaĵo da bovoj.

bigamio Z. Stato de viro havanta samtempe du edzinojn, aŭ de virino havanta samtempe du edzojn. *~ulo*. Tiuj, kiu vivas *~e*.

Bigoto. Homo ekscese fervora en plenumo de la eksteraj religiaj devoj, pasante k afekte pia. Kp PIETISTO, FANATIKA, HIPOKRITA.

bilo Z. Komerca, negocebla valorpapero.

Bilanco. Tabela kalkulo, laŭ aktivo k pasivo de la financa stato de firmo. *~i* (tr). Starigi *~on* : *~i konton*. Kp INVENTARO, SALDO.

Billardo. 1 Ludo, ludata per ebura globoj sur tablo tegita per drapo. 2 Tiu tablo mem.

bilboko. Ludilo konsistanta el borita globeto alligitaj per ŝnureto al bastoneto, per kiu oni devas pikkapti la globeton.

Bildo. 1 Videbla aspekto de la objektoj : *tiu montara pejzaĝo prezentas plej plaĉan ~on*. 2 Videbla aspekto de objekto resendata de akvo aŭ spegulo : *rigardi sian ~on en spegulo* ; *la rivero spegulas la ~on de la luno*. 3 Videbla aspekto de objekto reprezentata per desegno, pentrado, skulptado : *libro kun belaj ~oj*. 4 Tio, kio similas, imitas, simbolas : *al li naskiĝis filo laŭ lia ~o k simileco Z* ; *li estas la vivanta ~o de sia patro B*; *tiuj mildaj kamparaj ludoj estas la ~o mem de la paco*; *rakonti ion klar~e Z* (plastike). 5 Reprezentajo de objekto en la imago : *mi ĉiam revidas en spirito la ~on de tiu terura tago*; *mi ~igis al milian plezuron*. 6 Metaforo : *~oplena stilo*. Kp FIGURO, IKONO, ILUSTRAĴO, KOPIO, PORTRETO, FAKSIMILO.

Bileto. Surskribita paperfolieto, kiu rajtigas por eniro, partopreno, ricevota mono : *fervoja, teatra, loteria ~o; bank~o B*.

bilgo ♀. La plej malsupra parto de la holdo.

billiono Z. 1 (Angla-germana sistemo) miliono da milionoj (= mil miliardoj). 2 (Ev.) (Franca sistemo) mil milionoj (= miliardo).

bimetallismo £. Mona sistemo bazita sur duobla normo k en kiu la valora rilato inter la oro k argento estas precize fiksita.

***Bindi** (tr). Kunkudri la foliojn de libro k surmeti sur ilin rigidan kovrilon. *~ajo*. Librokovrilo.

Binoklo. Malgranda dutuba teleskopo uzata en teatro aŭ dum ekskursoj, dulorneto. Kp LORNO, NAZUMO, OKUL-VITRO.

binomo Δ . Esprimo konsistanta el du termoj kunligitaj per la signo plus aŭ minus.

biografo. Tiu, kiu verkis biografion.

Biografio. Rakonto pri la tuta vivo de iu persono.

biologo. Biologiisto.

Biologio. Scienco pri la fenomenoj de la vivo k de ĝiaj diversaj formoj.

biontologio. Scienco pri la vivantaj estatoj.

biplano Φ . Aeroplano havanta du parojn da aloj. Vd MONOPLANO.

***Birdo.** 1 Dupieda, flugilhava, ovnaska vertebrulo, kovrita de plumoj : *éti estas ankoraŭ ~o sur la tegmento Z* (neefektivigita revo. Vd CERTA 2). 2 (f) Ridinde afekta homo : *bela birdo Z* (dando).

Bireto. Oficiala kvarangula aŭ ronda kapvesto, portata de pastroj, kardinaloj, ĵugistoj, profesoroj.

Bis. Ekkrio por peti ripetadon (= refoje ! Ankoraŭ unu fojon !).

***Biskvito.** 1 Speco de pano aŭ de kuko, dufoje aŭ longe bakita, gis plena sekeco : *soldato ~o*. 2 Senglazura porcelano aŭ fajenco : *statuetto el ~o*.

***Bismuto** Bi. Flavblanka metalo uzata en medicino.

bistro Z. Kolorilo nigrebruna, farita el fulgo. ~a. Bruna kiel ~o.

Bisturiko. Sekcilo, kirurgia tranĉilo.

bito $\ddot{\text{z}}$. Ligna aŭ gisa ŝtupo uzata por fiksii ŝnurojn aŭ ĉenojn sur la ŝipo.

Bitumo. Nigrebruna terpečo. ~i (tr). Kovri aŭ ŝmiri per ~o.

Bivako. Kampa haltejo sub libera ĉielo. ~i (ntr). Stari ~e : *~i sur la kampo Z*.

bizon V бизон . Amerika sovaĝa bovo (*bisonus*).

blago Z. Ŝerca mensogo. ~i z (ntr). Serce, mistike mensogi.

***Blanka.** Havanta koloron de neĝo, eburo aŭ lakto. ~o. ~a koloro aŭ kolorilo. ~(aj)o. Io ~a : *vestita en*

grizajo k ~aju; ov~ajo (senkolora, ~iganta per kuirado, albumina parto de ovo). ~eta. Dube~a, duon~a. ~igl. Fari ion ~a : *nigran kornikon sapo ne ~igos; ~igi muron; ~igi kanabitolon ēe suno; de zorgoj ~igas la haroj Z. ~ulo.* Homo el ~kolora raso.

blanketo Z. Subskribo metita malsupre de senskriba papero, kiun oni donas al iu, lasante al li plenpovan.

Blasfemi (x). 1 Insulte ofendi Dion aŭ religion. 2 Insulte malbeni : *~i kontraŭ iu per koleraj vortoj Z. ~o.* Vorto de ~anto.

***Blato.** Hejma nokta insekto el la klaso de ortopteroj (*blatta*).

Blazono. Insignoj de nobelo, urbo, regno, gildo. Kp SILDO, HERALDIKO.

***Bleki** (ntr). 1 Krii (p. p. bestoj) : *šaf~i, ĉeval~i, ran~i, kokin~i*. 2 (f) Kolere aŭ ploro kriegi. ~o. Krio de besto. Kp GRUMBLI, PEPI, BOJI, MUĜI, MIAŬI, TRILY, HENI, GRUNTI, KLUKI, ULULI.

blendeo Z. 1 Σ Natura zinka sulfido. 2 Σ Ŝtalaj platoj, kiujn oni fiksas sur militŝipo aŭ sur militmaŝino por ŝirmi ĝin kontraŭ pafajoj. ~i. (tr) Provize je ~oj.

blenoragio $\ddot{\text{z}}$. Mikroba mukopusa inflama elfluo de l'uretro.

blenoreo Z $\ddot{\text{z}}$. Kronika blenoragio, venera malsano karakterizata per inflamo kun elfluo ĉe la seksorganoj.

***Blinda.** 1 Senigita je vidkapablo : *ti estas ~a de sia naskiĝo*. 2 (f) Perdinta la kapablon ĝuste k critike ĵugi : *la amo k la kolero estas ~aj; ~a imitado, obeado; ~a konfido kondukas al perfido Z. ~e.* 1 Kiel ~ulo. 2 Sendistinge, senkritike, trafe-maltrafe : *~e kredi, sin jeti ~e antaŭ la dangeron; la stilo Esp-a ne imitas ~e la stilojn de atiaj lingvoj Z; ~e pafi, eble trafi Z. ~igl.* 1 Senigi momente aŭ definitive je la vidkapablo : *la eksplodo ~igis laboriston; rektele rigardi la sunon ~igas.* 2 (f) Konfuzi la jugkapablon, senigi je sagaco : *~igita de pasio, de rutino Z, de partieco, de siaj teorioj.*

blito $\ddot{\text{z}}$. G. de kenopodiacoj, legomo simila al kardono, kun mangēblaj folioj (*blitum*).

Bloko. Peza, unupecia maso da materia (ligno, ŝtono, teksajo ktc). Kp MASIVA, KOMPLEKSA, BARIKADO, ŜTIFO. ~i (tr) 1 Bari per ~oj. 2 Blokadi. **Rul~o.** Ilo por levi aŭ mallevi pezajojn, kiu konsistas el rado turniganta sur akso, k ĉirkaŭkavigitaj por glitigi ŝnuron. Kp PULIO.

Blokado. Ĉirkaŭsieĝado, ĉirkaŭbaro de fortikajo, urbo, haveno per seninterrompa gardo, por malhelpi la eniron de necesajoj. ~i (tr). Ĉirkaŭsieĝi.

* **Blonda.** Flava (p. p. haroj), havanta koloron mezan inter ora k helbruna.

* **Blovi.** 1 (ntr) Puši, ekmovi la aeron iamaniere : *la vento ~as B*; ~i sur la varman supon, sur la fajron por *jin ekscliti*, en fluton, per trumpetelo Z, per la korno de ribelo Z. 2 (tr) Puši la aeron sur aŭ en ion : ~i la supon Z, la teon Z, trumpeteton Z; (f) tiu espero ~as freſan fortion en niajn brustojn; re~i en iu la fajron de l'vengemo Z. ~o, ~ado. Pušo de aero: neĝa blovado B (neĝa ventego). ~ajo. La aero, spirajo, odoro, kiu estas eligata aŭ alportata de la ~ado (Kp PARFUMO, HALADZO, AROMO). ~ilo. Speciala ilo por ~i : *si revigligis la fajron per ~ilo* (Kp BALGO). **Dis~i, for~i** (tr). Forigion per ~o : *la vento for~is la nubojn Z, mian ĉapelon*; dis~i la iluziojn de iu. **Tra~o.** Fluo da aero, kiu trairas ejon aŭ lokon de iu flanko al alia kontraŭa : *la tra~oj estas ĉiam dangeraj por la sano*. **Plen~i** (tr). Ŝveligi, pusigi per ~o : plen~i sapan vezikon; plen~ila velo B; plen~i la lipojn Z (malſate); plen~i sin de malhumileco Z. **Spir~i** (ntr). ~i elspirante. ~ekscliti fajron. ~estingi (tr). Ekscliti ~ante : ~ekscliti fajron. ~estingi (tr). Estingi ~ante : ~estingi kandelon.

* **Blua.** Ĉielkolora, lazura : ~a kiel cejano, kobalto, safiro, turkiso. ~o. ~a koloro aŭ kolorilo : *Prusa ~o, marista ~o*. ~(aj)o. Io ~a, ~a makulo, ~a parto : *bati ~afon al iu Z; ~ajo sub la okulo Z*.

blufi Z (ntr). Fanfaroni por trompi, ĉarlatani : *čio estas nur ~o Z*. Kp BLAGI, BOMBASTO, EMFAZI, MISTIFIKI, BRILBLINDIGI. Vd POLVO.

Bluza. Ŝirma manikhava vesto por la supra parto de l'korpo, gis la talio aŭ la genuo; mallonga kitelo.

* **Bo.** Prefikso montranta la proedzigan parencecon : *bofrato* (frato de la edzo rilate al lia edzino, aŭ frato de la edzino rilate al ŝia edzo); ~parenčiĝi kun iu Z.

* **Boao.** 1 Granda serpento, ne venena, sed dangera pro sia premsufokanta fortego (*boa constrictor*). 2 Longa virina peltajo, kiu ĉirkaŭvolvas la kolon kiel serpento.

boaco = norda cervo (*rangifer*).

boardi †. Zigzage navigi pro la kontraŭa vento.

* **Boato.** Barko kun kvadratforma postajo. Kp ŜIPETO.

* **Bobeno.** 1 Cilindroforma ilo sur kiu oni ĉirkaŭvolvas fadenon. 2 ↘ Speciala arango konsistanta el cilindro ĉirkaŭvolvita per elektra fadeno. ~ego. Granda ~o por ĉirkaŭvolvi ŝuregon ĉirkaŭgin (Kp KAPSTANO). ~i (tr). Volvi ĉirkaŭ ~o (Kp VINDI). Glit~o. Navedo.

bogio (Sc). Speciala kvarrada veturaparato, kiu subportas ambaŭ ekstremaĵojn de vagono aŭ lokomotivo.

* **Boji** (ntr). 1 Hunde bleki : *hundo ~as, homo vojas Z* (oni ne devas zorgi senkaŭzajn insultojn). 2 (f) Atake, ofendre parolaci : *li neniam estas kontenta k ~as kontraŭ ĉiu k ĝto*.

Bojkoti (tr). 1 Are rifuzi havi iujn ajn komercajn rilatojn kun iu. 2 Are rifuzi dungadon aŭ dungigon.

bokalo ♀. Vazo el vitro, fajenco ktp, kies aperturo estas larga k kolo tre mallonga.

Boksi (ntr). Pugnolukti. ~o. Arto, sporto de pugnolukto.

bolardo †. Fera paliso sur kajmuro uzata por alligi la ŝipon.

* **Boli** (ntr). 1 Varmiĝi (p. p. fluajo) gis svarma formigo de vaporaj veziketoj, kiuj krevas ĉe la supraj : *pura akvo ~as je la temperaturo de 100 gradoj*. Kp ŜAŬMI, ARDI. 2 (f) Esti en stato de forta malkvieta k eksclitiga : *la maro ~as B; ~i de kolero B, senpacienco, pro ĝojo; la popolo, preta ribeli, ~as B; ~is terura tumulto B; lia sango ~is de pasio B; ~antaj paroloj; ~as kolero en lia koro; la batalo ~is en lia animo* (Kp ARDI, FULMI, EKSPLODI). 3 Esti tre

vigla, fervori : *la laboro ~is et dum la noko B*; esti plena je ~anta energio; *trabori la bruston plenan de ~anta vivo Z.* ~igi. Varmigi fluajon gis ~igo.

boleto ♂. G. de fungoj, el kiuj pluraj specoj estas mangéblaj (*boletus*).

boldido ♀. Meteoro, kiu trairante la atmosferon postlasas luman trenajon k alproksimiĝas sufiĉe al la tero, por ke oni distingi ĝian amplekson. Kp AEROLITO.

bolſevismo. 1 Sistemo pri organizado de revolucia internacia movado politika, kies ĉefaj karakterizoj estas : marksimismo kiel doktrina bazo ; celado al starigo de proletara diktatoreco ; la partioj aŭ naciaj sekcioj estas konsiderataj kiel armeoj komandataj de internacia stabo ; la partianoj obeas severan, soldatecan disciplinon. Tiu politika tendenco nas-kigis en la rusa socialdemokrata partio, ĉefe sub la influo de Lenin, k konkeris la ŝtatan potencon en Sovetio dum la jaro 1917. La termino originas de rusa vorto *laŭ gia senco de plimulto.* 2 En Sovetio, sinonimo de komunismo. 3 Senmoraleca politika taktiko, sin bazanta sur la jezuita diro, ke la celo pravigas la rimedojn.

bolſevisto. Adepto de bolſevismo.

bolto Z. ♂. Metala ŝraubo kun larĝa kapo. ~i (tr). Kunligi per ~oj. ~ingo. Spirale truita metalpeco, kiun oni ŝraūbas sur la ~o por ĝin alifksi.

boluso ♀. Granda pilolo, kiu pezas pli ol kvindek centigramojn. Kp GRANOLO, PILOLO.

Bombo. Eksploda metala globo aŭ kesto. Kp GRENAZO, OBUSO.

Bombardi (tr). 1 Daure kanoni ion. 2 (f) Ripete senpacencie direkti postulojn al iu : ~i iun per letero; *sub la konstanta ~ado de tiuj personoj, kiuj postulis ŝangojn, mi fine cedis Z.*

Bombasto. Ŝvelparolo, tropompoco, tro-grandigo en la parolo. Kp EMFAZO, FANFARONAO, PARADO, PATOSO.

bomblkso Z. ♂ Insekto el la ordo de papiilioj, el kies kokono oni fabrikas la silkon (*bombyx*).

***Bombono.** Malgranda franda sukerajo.

***Bona.** 1 Posedanta la karakterizojn ecojn de sia speco ; konforma al sia celo, destino, al la regulo, al la devo ; taûga

la ūregula : ~a ŝtofo, instruisto, aparato ; ~a konduto ; ~a civilano ; ~a stilo.

2 (io) Feliĉa, favora, profitanta : ~an tagon, vojaĝon ! en ~a horo Z ; ~a novajo, ideo ; ~a afero ; plej ~a estos se vi ĝin forgesos Z. 3 Humana, kompatema, helpema : ~aj sentoj, ~a koro, ~a homo.

4 Afabla : estu tiel ~a k proksimigu ; havi la ~econ... i z. ~o, ~ajo. Io ~a : ne repagu ~on (bonfaron) per mal~o ; la homoj senĉese celadas al sia ~o Z (utilo, feliĉo) ; tio estas tre grava por la ~o (sukceso) de nia afero Z ; ~o posedada ne estas ŝatata Z ; pli~o estas malamiko de ~o Z ; en tiu mal~o estas iom da ~o Z (Kp PROFITO, PREFERAJO, AVANTAGO)

ulo. 1 Virtulo : *la ~uloj k la mal~uloj.* 2 ~kora k simplanima homo. ~e.

1 En ~a maniero : ~e labori ; ~e al ni estas, ke vi alvenis Z ; ~e fari al iu Z ; ~ (sufiĉe, plene, tre) sci Z ; kiu ~e (komforte) sidas, tiu lokon ne ŝanĝu Z ; pli~o (prefera) ŝleksiĝi ol rompiĝi Z. 2 Konsentite, mi aprobas : nu ~e, iru Z ; nu, ~e, mi sekvos vian konsilon (Kp JA, JES). **Pli~igi.** Meti en pli ~an staton, forigante difektojn : *pli~igi aparaton, metodon* (Kp KOREKTI, REFORMI, AMENDI).

Re~igi. Meti denove en ~an staton, ripari : *re~igi difektitan mašinon, eraron Z.* **Mal~agi.** Fari ion mal~, difekti ion : *akcidento mal~igis la veturilon ; alkoholo mal~igas la sanon* (Kp VENENI). **~trovi** (tr). Opiniion ~a : *laŭ via ~trovo (plaĉo).* ~veni (ntr). Esti akceptata kun kora kontentece : *tu estas al mi tre ~vena Z ; estu ~venintaj en mia domo !* ~venigl (tr). Saluti iun, certigante al li, ke li estas akceptata kun kora kontentece. ~voli (tr). Afable voli, favore voli : *~volu akcepti tiun donacon.* **Mal~avida** Z. **Mal~farema,** malica.

bonzo. Budaisma pastro.

***Bori** (tr). Fari tratruron per pinta ilo : ~i ion, ~i truon en io ; *la muroj estas tra~itaj per kugloj ;* (f) ~anta (akra, ŝira) doloro, ĉagreno ; eterna vico da aŭtomobiloj pacience ~as sian vojon tra la moviganta kaoso. ~ilo. Pinta tranĉranda ilo por ~i. **Rim.** Negusta estas la senkomplementa uzo de **bori** en la nura senco de **enigi, enpenetrigi, kavigli,** ĉar **bori** ĉiam enhavas la ideon pri tratruro.

boro (B). Simpla elemento, metaloido.

borage . Vila veg. kun bluaj floroj, uzata en medicino (*borrago*).

***Borakso.** Natria salo de boro.

***Bordo.** Strio da lero tušanta etendajan da akvo : *~o de rivero Z, de lago, de maro*; (f) : *trovigi ĉe la ~o de senfundajo B* (esti preskaŭ ruinigita); *sur la ~o* (tute proksime de. Kp SOJLO) *de la mortovi donas savon al la fremduto Z; malriĉa en sen~an* (senliman, senhelpan) solecon *jetita vi-rino Z*. Kp RANDO, PLAÜDEJO, KAOJ, STRANDO. *Al~igl.* Atingi la ~on naĝante aŭ ŝipante. *Al~iglo.* Loko aranĝita por la al~igo de ŝipoj. *Super~igl.* Elversiĝi super la ~o, superakvi la ~on (Kp INUNDI).

Bordelo. Prostituejo, malĉastejo.

***Borderi** (tr). 1 Kunfalди kunkudri la randon de ia tuko; garni per galono randon de vesto, tuko. 2 Ĉirkaŭgarni ian objekton per io : *tablo, vazo ~ita per kupra rondo; granita ~ajo de trotuaro*. 3 Ĉesti, stari ĉe la rando, ĉe la limo de io : *arboj ~as la vojon; strato ~ita de scivolaj rigardantoj; la ĉielo estis delikate ~ita de la vesperruĝo B*. Kp GARNI, GARNITURI, KADRI, PASAMENTI.

***Borsó.** 1 Ejo destinita por financaj aŭ komercaj spekulacioj. 2 La spekulaciaj operacioj mem : *la ~o estas firma, malvigla*.

Bosko. Belarangita arbareto en parko.

bostono . Speco de valso, origina el Ameriko, karakterizata per modera movigo.

***Boto.** Alta ledia piedvesto, kiu atingas ĝis genuo : *najbaro ne ĝemas, kiiam ~o nin premas Z; la afero ne maršas per sepmejlaj ~oj* (eksterordinare rapide). *~eto.* Piedvesto meza inter ~o k ŝuo, iom superanta la maleolon. *~isto.* Faristo de ~oj k aliaj piedvestoj : *ĉe ~isto la ŝuo estas ĉiam kun truo Z*.

Botaniko. Scienco pri la vegetaĵoj. *~isto.* Tiu kiu sin okupas pri ~o.

botaŭro . G. de ardeoidoj, rimarkinda pro sia tre laŭta bleko (*botaurus*).

***Botelo.** Vazo plej ofte vitra, kun mallarga kolo. Kp KARAFO, FLAKONO. *Trans~igl.* Elversi en alian ~on.

***Bovo.** Remaĉanta kornbesto (*bos domesticus*). *~ajo.* Viando de ~o.

Braceleto. Ornamajo portata ĉirkaŭ la manradiko, la brako, aŭ la kruro (ĉirkaŭbrako, brakringo, krurringo).

braĝo = karbeto.

brajl'eo. Speciala skribo por blinduloj, elpensis de Braille (Braj).

brajli (tr) . Faldi velon sur la jardon.

***Brako.** 1 La supera membro ĉe la homo : *ni iris ~o en ~o Z* (f. en plena akordo); *si paſis ĉe (sub Z) la ~o de sia edzo*. 2 Parto de liu membro ekde ŝultro ĝis kubuto. 3 (f) Parto de objekto, kiu etendigas, flanke de ĝi kiel ~o : *~o de cirkelo, de argano, de kandelabro Z, de lustro, de helico, de levilo, de apogsego, de rivero* (Kp ALO, BRANCO). **Sub~o.** Akseko. **Antaŭ~o.** Parto de la supera membro, ekde kubuto ĝis mano. **~ingo.** Braceleto. **~ego.** Komforta sego kun dors- k ~apogilo (Kp FOTELO, KANAPO). **Ĉirkaŭ~i, en~igl, brakumi** (tr). Ĉirkaŭigi per ambaŭ ~oj.

brakicefalo (Sc). Homo, kies krania larĝo egalas al ĝia longo. Vd DOLIKOCEFALO.

***Bramo.** 1 Riverfiŝo el fam. de karpoj (*abramis brama*). 2 Tria, plej supera parto de masto.

Bramano. Hinda pastro de Bramao. **~ismo.** Religio de Bramao.

***Brano.** Grenselo apartigita de la faruno per muelado.

***Branĉo.** 1 Ligna stango, kiu kreskas el la trunko aŭ el aliaj branĉoj. Kp VERGO, BASTONO. 2 (f) Io, kio dispartigas el la ĉefparto, kiel ~o el la trunko ; dividajo, fako : *la diversaj ~oj de scienco Z, komerco; la ~oj de rivero; la ~oj de la montaro B; sep~a kandelabro*. Kp ALO, BRAKO, FORKO, FILIO. *~ajo Z.* *~asko.* *Dis~igl.* Disdividiĝi.

***Brando.** Alkohola trinkajo, farita per distilado de fruktoj, grenoj, vino.

Branko. Spirorgano de la fiŝo.

brankardo. Portilo por malsanuloj, vunditoj, tenata de du homoj.

***Brasiko.** Legoma veg. el fam. de kruciferoj (*brassica*). **Flor~o.** Speco de ~o kun densaj mangebraj floroj (*brassica*

bolrytis) (Kp BROKOLO). ~napo. Speco de ~o kun tubera mangébla radiko (*brassica napobrassica*). ~rapo. Speco de ~o kun tubera mangébla trunko similanta rapon (*brassica rapa*). **Burgon~o**, **Brusel~o**, Speco de ~o kun mangéblaj burgonoj (*brassica gemmifera*).

* **Brava.** 1 Preta por kontraǔstari dangeron; sentima, kuraǵa : *kontraū musoj ~ulo, kontraū homoj timulo* Z ; *estas sciate en la tuta urbo, ke vi estas ~ulino* Z. 2 Preta por plenumi sian devon; honesta, senaristika, lojala. 3 Preta por fari komplezon al aliaj; bonkora. ~e. 1 ~amaniere. 2 Bone! (por aprobi k aplaŭdi).

bravissime Z. Tute brave 2.

Breō. Trarompajo, trafendego, mank-loko en muro, roko, plektobarilo : *ripari la ~on de ŝipo; fermi la ~ojn en la murego* Z ; (f) *stopi la ~on en la budžeto*. ~eto. Randrompajo, rompdifekto, skrap-dentento ĉe la rando de vazo, kruoĉo, telero, glaso, tranĉilo ks. ~{ig}l. Fari ~on : ~itaj ŝonegoj B ; *niaj vicoj baldaŭ ~igis. ~et{ig}l.* Fari ~eton : *reakrigi ~etitan tranĉilon.*

bredi C (tr). Kulturi k eduki bestojn (bovojn, ĉevalojn, birdojn kc) por la uzado de la homo.

breloko Z. Ornama pendajo de poš-horloĝa ĉeno.

bremso N. Mekanika aparato por malak-cell, haltigi aŭ reguligi movon aŭ funkciardon de maſino : *aerprema ~o por trajnoj. ~i* (tr). 1 Haltigi aŭ malrapidigi ion per ~o. 2 (f) Moderigi, reteni : *mi devis ~i tiun junulan riskemon.* Kp BRIDI. ~šuo. Malmola maso, kiu, ĉe ~ado, frotas sur la moviĝan pecon por haltigi aŭ plimalrapidi ĝian movon.

* **Breto.** Horizontala tabulo por sur-meli objektojn : ~oj de etaĝero, de ŝranko. ~aro. Etaĝero.

breviero Z. 1 Latina preĝolibro por katolikaj pastroj, enhavanta la devigajn preĝojn difinitajn por ĉiu tago de la jaro. 2 (f) Konstante k volonte relegata libro.

* **Brido.** Kaprimeno por konduki ĉevalon aŭ alian beston. ~i (tr). 1 Sur-meli ~on al. 2 (f) Moderigi, kvietigi,

obiegi : *devo k volo ~as ĉiuja pasiojn ; ~i sian bušon* Z. Kp TENI, BUTONUMI, REGI, KATENI, BREMSI. **Sen~a** Z. 1 Liberigita el ~o. 2 (f) Senmodera, senlima, trolibera : *sen~a kolero, ambicio, fantazio, pasio.* **Sen~igl.** 1 Demeti ~on. 2 (f) Lasi plenan liberecon : *la sen~igila polvono faris bučadon* Z.

Brigado. 1 Parto de armeo enhavanta ĝenerale du infanteriajn regimentojn. 2 Organizita propracela aro.

brigo ♀. Velŝipo kun du mastoj k kvadrataj veloj.

* **Brisko.** 1 Longkvadrata peco el bakiita argilo, uzata por konstrui : *dronanto domon proponas, savito ~on eĉ ne donas* Z (post la danĝero oni forgesas la promesojn). 2 Ĉiu ~forma ajo : ~o de sapo. Kp ŜTONO, TEGOLO. ~eto Z. Malgranda ~o (speciale el kun-premita pulvoro de terkarbo).

* **Brilli** (ntr). 1 Eligi aŭ resendi helan lumon : ~as suno, oro, spegulo, polurita metalo, blanka neĝo ; *liaj okuloj ~is pro plezuro ; ne ĉio ~anta estas diamanto* Z ; *ne ĉio utilas, kio brilas* Z (Vd ORO). Kp FAJRI, FLAMI, FLAGRI, FULMI, GLIMI, LUMI, HELI. 2 (f) Altiri la atenton per sia prospereco, eleganteco, lukso : ~anta sukceso, festo, socio, stato, sano. Kp FLORI. Vd JUVELO. ~o. Hellumo sendata de io : ~o de fajro, de kvarco ; ĉe la ~o de la luno ; (f) : *ni ne lasu nin trompi per la ~o de la vortoj ; ~eto de kontenteco ŝteliris trans lia vizaĝo.* ~a. ~anta : ~a festo, kuraĝafo, venko, stilo ; ~e glorigi iun B. **Re~i.** Lume spieguliĝi : *la steloj re~is en la lago.*

* **Brillanto.** Facetita diamanto.

Breō. 1 Pinglo refaldita tiele, ke ĝia pinto kročigas en hoketo aŭ ŝirma ingeto. 2 Ornama juvelo provizita per samspeca pinglo. Kp AGRAFO, BUKO.

* **Brodi** (tr). Kudrornami teksaĵojn per reliefaj desegnaĵoj. ~ajo. Brodita desegnaĵo. ~teksli. Traplekti diverskolorajn metalajn aŭ silkajn fadenojn, per formi desegnaĵojn.

* **Brogl** (tr). 1 Trempo ion en bolantan akvon aŭ surversi per bolanta akvo. 2 Brulvundi iun per bolanta fluajo : *propera supo ~as, fremda allogas* Z ; *siilo eĉ sur malvarman akvon blovas* Z (Vd

KORNIKO, SPERTO). ~ajo Z. Akvo en kiu oni kuiris viandon (Kp BULJONO).

broki ♀ (tr) = brodteksi. ~ato. Teksaĵo ~ita per argentaj aŭ oraj fadenoj.

Brokanti (x). 1 Aĉeti k vendi okazajn nenovajn k malmulte valorajn objektojn. 2 Komercaĵ. Kp KOLPORTI.

brokolo ♂. Speco de italdevena florbrasiko.

Bromo (Br). Hemia elemento, metaloido, kies komponaĵoj servas en medicino k en fotografado.

Bronko. Ĉiu el ambaŭ kanaloj, kiuj sekvas post la trakeo k kondukas la aeron en la pulmojn.

Bronkito. Bronka inflamo.

* **Bronzo**. Kunfundajo de kupro k stano, al kiu oni ofte aldonas alian metalon. ~a. 1 El ~o : ~a vazo. 2 Simila al ~o : ~a koro (malmola kiel ~o); ~a vizaĝo (~kolora). ~i (tr). 1 Surkovri per tavoleto da ~o. 2 Doni al io aspekton de ~o : la suno ~as la haŭton. ~ajo. Objekto el ~o, plej ofte artisma.

* **Broso**. Ilo farita el haregoj aŭ vergetoj plantitaj sur tabuleto, por forigi per frato la malpurajon. ~i (tr). Froti ion per ~o : ~i vestojn, tapison, barbon, dentojn, harojn. Kp BALAI, SENPOLVIGI, PURIGI, SKRAPI.

Brošuro. 1 Maldika presaĵo, kunkudrita sed ne bindita. 2 Libro kunkudrita aŭ kungluita sed ne bindita. ~i (tr). Kunkudri foliojn de presaĵo.

* **Brovo**. Arkforma superokula hararo : *kuntiri, kunšovi la ~ojn z.*

* **Brui** (ntr). 1 Aǔdigaj konfuzaj sonoj sen harmonia eco : *~as la vento tra la arboj, la ondoj de la maro; ~as militkrioj tra la mondo; ŝuldoj ne ~as, tamen dormon detruas Z.* Kp PLAÜDI, KRAKİ, KLAKI, EKSPLODI, TONDRI, TUMULTI, SIBLI, SUSURI, MUĞI, SONORI, TINTI, ZUMI, GRINCI, KNARI, ČIRPI. 2 ~e krii pro kolero, protesto. 3 (f) Klopoj por atentigi la publikon : *oni multe ~as pri tiu libro; se e ĉe la tuta mondo ~os pri nia afero Z.* ~o. 1 Aro da konfuzaj sonoj : *ne faru tian ~on! ~o de rompo; ~o metala, plaŭda, raspa; paſ~o; ~o de susurado de folioj.* 2 (f) Sensacia famo :

la alveno de la ambasado kaŭzis multan ~on; multe da ~o por nenio; pli da ~o (fanfaronado) ol da faro Z (Kp FRAKASO). ~a. 1 ~anta, laŭtega : ~a kunularo. 2 (f) Sensacia, altiranta la atenton : *~a sukceso z; fari ~an reklamon.* ~ero (Fon). Ciu fonemo konsistanta el aervibradoj de senregula periodeco (ekz. s, š, f, h, p, t, k). (Kp KONSONANTO, SONORO).

* **Brulli** (ntr). 1 Konsumiĝi per fajro : *la ligno, la kandelo ~as; fajro ~etas sub la cindro;* (f) *la afero ne ~as Z* (ne urgas). 2 Esti varmega kiel fajro : *via mano ~as de febro; fero ~e varmega Z.* 3 (f) Esti en forta eksciteco : *~i de amo, de scivolo, de deziro B, pro senpacienco Z.* Kp ARDI, FLAMI, FLAGRI. ~o. Stato de ~antajo. ~ego. Granda ~o, kaŭzanta difektojn k perdojn. Kp INGENDIO. ~a. 1 ~anta. 2 ~igebla : *ligno estas bona ~a materialo Z.* ~igl. 1 Konsumiĝi de fajro : *~igi lignon, paperon, herezulon, domon* (Kp CINDRIGI). 2 ~vundi : *ne estingu fajron, kiu vin ne ~igas Z.* Ek~igl. Ekflamigi ion : *ek~igi fajron, kandelon. ~ebla Z, ~igebla.* Povanta ~i. ~ema. Facile ~anta. ~umo. Inflamo. ~ilo. Parto de lumigilo aǔ varmigilo el kiu eliĝas la flamo. ~difikto, ~vundi (tr). Vundi, difekti per fajro aǔ varmego : *li ~vundis sian fingron ĉe la forno.*

* **Bruna**. Malhele kaštankolora. Sun~o. Malhela koloro de la haŭto, kaŭzita de elmetado al sunaj radioj.

* **Brusto**. Parto de la korpo, ekde kolo ĝis ventro, enhavanta la pulmojn k la koron. Kp BUSTO, SINO, TALIO, TORSO.

* **Bruto**. 1 Kvarpieda hejma paštobesto (bovo, ĉevalo, porko, ŝaflo). 2 (f) Homo krudaĉa, senbride perfornata, sensaga : *~e batii iun. ~aro.* Kolekteto da samspecaj paštobestoj (Kp GREGO). ~igl. Igi iun ~a : *alkoholo ~igas la homon.*

buo ♀. Nağbarelo, flosanta ilo alfiksita ĉe la fundo, en maro aǔ rivero, k uzata por signali ian dangeran lokon aǔ por alligi ŝipon.

* **Bubo**. Petola knabeto. ~ado. Malbonedukita ~o.

* **Bubalo**. Speco de sovaĝa bovo kun dikega kapo (*Bos bubalus*). |

* **Bući** (tr). 1 Mortigi brutojn por homa nutrado. 2 (f) Amase aŭ kruela mortigi : *~as la lupo, oni ankaŭ gin ~os z; milito estas ~ado, kiu senhonorigas la homaron; virino lango ~as sen sango z.* ~ejo. 1 Loko kie oni ~as la brutojn. 2 Loko kie okazis kruela eksterma batalo.

* **Budo.** Senluksa barako aŭ butiketo el lignaj tabuloj : *gardena ~o por kulturiloj; postena soldato ~o; ~o de ŝuflukisto; butika ~o z.* Kp KABANO, KAJUTO.

budalismo. Religio fondita de Budao dum la 5-a jarcento antaŭ Kristo.

budalisto. Año de la budismo.

Budgeto. Antaükalkulo de la jaraj en- k elspezoj de ŝtato, urbo, firmo aŭ privatulo. 2 La tuta sumo de la jaraj en- k elspezoj.

Buduaro. Eleganta intima saloneto, kie virino vestas sin aŭ akceptas kelkajn intimajn amikojn.

* **Bufo.** Verukhaŭta besto el fam. de senvostuloj, simila je rano (*bufo*).

* **Bufedo.** 1 Meblo provizita per manĝaĵoj disponebaj por invititoj aŭ klientoj ĉe teatro, balo, stacidomo. 2 Ejo, kie staras tiu instalajo.

bupro Z. Pušrisortego por moderigi la kunpušiĝojn de vagonoj.

buđeto = budgeto.

* **Buko.** Diversforma ringo, ordinare metalia, kun movebla pinglo por fiksi zonon, rubandon kc. ~i (tr). Fiksi per ~o : *~i rimenon, sakon. ~dorno.* Pinta movebla pinglo, adaptita al ~o, kiu servas por fermi gin, trapikante rimenon aŭ rubandon. Kp AGRAFO, BROČO.

* **Bukedo.** 1 Kunligajo da detranĉitaj floroj : *~o da, el siringofloroj.* 2 (f) Aro da belajoj : *~o da belaj virinoj, da agrablaĵ versoj.*

* **Buklo.** 1 Spirale volviganta fasketo da haroj : *blondaj ~oj.* Kp. TUFO. 2 Ringforme kurbigita fadeno, rubando, ŝnuro. Kp BANTO, MAŠO, NODO. ~a, ~iga. Spirale volviganta. ~igil (tr). ~eformi : *~itaj haroj z.* Kp FRIZI, KRISPI.

Bukso. Arbeto ĉiam verda el fam. eŭforbiacoj, kiu facile akceptas per ton-

dado ĉian formon, k kies flavkolora, malmolega ligno servas por fari glitboenojn, kranojn ktp (*buxus*).

* **Bulo.** Poco da ia ajn materio kun proksimuma formo de globo, sfero : *~o el tero, pasta, viando, neĝo, papero, pano; la nubo kun~igis en unu solan grandan mason z.* **Faden~o.** ~forma volvajo da fadeno. Kp MASO, PILKO.

* **Bulbo.** 1 Legomo el fam. de ajlacoj, prezantanta tuberon super la radiko, k havanta akran guston ; cepo (*allium cepa*). 2 Malsupra parto de la trunketo de kelkaj herbecaj vegetaloj tuberiganta super la radiko sed subtere aŭ ternevide : *~o de lilio, de tulipo.* 3 (f) ~oformata objekto : *oni de malproksime rekonis la ~ojn de la rusaj preĝejoj.*

buldogo Z. Speco de hundo kun elstarantaj makzeloj, pli malgranda ol la dogo (*canis frigator*).

buleo. Papa dekreto.

buleno ♀. Ŝnuro fiksita ĉe la mezoj k flankoj de velo k kiu servas por devigi gin al oblikviĝo k akcepto de la vento.

* **Buljono.** Nutra fluajo farata el boligitaj legomoj kun aŭ sen viando. Kp BROGAJO.

* **Bulklo.** Paneto, pankuko el pli malpli delikata faruno.

bulteno. Perioda informilo de societo.

Bulvaro. 1 Ĉirkauemparda promenejo interne de urbo. 2 Larĝa strato borderita per arboj. Kp ALEO, AVENUO.

bumo ♂. Ligna masteto uzata por pillongigi maston.

* **Burdo.** Insekteto abelsimila el la klaso himenopteroj (*bombus*).

* **Burgo.** 1 Civitano, urbano. 2 Mezklasulo, ne nobelo nek riéulo, kvankam ne proletario nek malriĉulo. 3 Homo havanta kapitalon k ekspluatanta laboristojn, kapitalisto. 4 Homo politike neprogresema, ne deziranta ŝangi la sociordon (Kp FILISTRO).

* **Burgono.** Ŝvela volvajo de veg., el kiu elvolviĝas la folioj k la floroj. Kp BUTONO, ĜERMO : (f) ofte la senco de iu vorto differencas de alia nur per la bildo, kiun ĝi entenas ~e. ~i (tr). 1 Naski ~ojn, ekkomenci montri foliojn aŭ elorojn. 2 (f) Ekkomenci prosperi : *vigla*

esperantista novado ~as nun en la urbo (Kp EKBRLI, EKFLORI, ĜERMI).

Burleska. Ekstravagance komika, kontrastiganta la noblecon de la temo kun la trivialeco de la stilo : *~a poemo*. Kp GROTESKA. **~ulo.** Pajaco, gajigisto (Kp HISTRIONO, ARLEKENO).

Burnuso. Longa araba mantelo kun kapuço.

burokrato. Rutinema, aroganta skriboficisto : *la ~aj formalafoj, ĉikanoj*. **~aro.** 1 La tuta klaso de la ~oj. 2 Povo, influo de la ~oj.

busprito *z* Masto, kiu elstaras el la ŝipo k iu portas jibon.

Busto. 1 Supera parto de la homa korpo, kun la kapo k la brusto. 2 Skulptaĵo prezentanta ĉi tiun parton, ofte sen la brakoj. Kp TORSO, TRUNKO, TALIO.

***Bušo.** 1 Kava parto en la kapo de homo aŭ besto, per kiu ili sin nutras : *~o de homo, bovo, leono, hundo, rato*. 2 Sama parto de la homa kapo, konsiderata kiel servanta por paroli : *en ~o Biblio, en koro malpio* *z*; *ne movi la ~on* (tute silenti); *stopi, fermi al iu la ~on* (silentigi) (Vd LIPO, LANGO). 3 (f) Enirà aŭ elira aperturo : *~o de forno, de rivero en la maro* (Kp FAŬKO, ENFLUEJO). **~a.** 1 De la ~o. 2 Parola, voĉa : *~a interparolado, literaturo* *z*. 3 (Fon) Dum kies prononco la velo estas levita k baras la pasejon inter la ~o k la naza kavajo : *~a vokalo* (Kp NAZA). **~ego.** *~o* de

grandaj bestoj. **~umo.** Ilo por teni fermata la ~on de bestoj k malhelpi la mordojn : (f) *la gazetaro portas ~umon* (ne povas libere paroli). **En~ajo.** Transversa stangeto, kiun oni ŝovas en la ~on de ĉevalo por direkti ĝin per alfiksitaj bridoj. **Plen~o.** Kvanto, kiun povas enteni la ~o.

***Bušelo.** Mezuro por grenoj k ŝuteblaj materioj (angla = 36,5 litr., franca = 10 l.).

buteo Rabobirdo, fam. de fal-koidoj (*buteo*).

***Butero.** Grasa substanco eltirita el laka kremo per trabatado : *vivi kiel kuko en ~o* *z* (sate k glate); *čio iris kiel sur ~o* (glate). *~igl.* Sangi en ~on.

***Butliko.** Teretaĝa ejo, senpere alirebla el la strato, kie oni vendas podetale. Kp BAZARO, BUDO, MAGAZENO.

***Butono.** 1 Plata aŭ globforma peceto el la korno, metalo aŭ ŝtofo, uzata por kunteni partojn de vestoj aŭ de aliaj objektoj, k kelkfoje nur por ornami : *~o de jako, de sako, de manumo, de suo*. 2 Io similanta ~on : *prem~o de elektra sonorilo*. 3 Burgono de floro; florkapeto. **~(um)l** (tr). Kunigi per ~oj, enigante ilin en la destinitajn fendoj : *~umi surtulon pro malvarmo*; (f) *~umi iun malvaste* *z* (severe obeigii iun). **Mal~(um)l.** Disigi partojn de vesto eligante la ~ojn el la fendoj. **~truoj.** Fendeto por enigi la ~on.

C

Caro. Regnistro en slavaj landoj.

***Cedi** (ntr). 1 Ne kontraŭstari : *fine la malamika armeo ~is; al tiu čio ~as, kiu monon posedas* *z*; *hakilo estas tranĉa, sed la branĉo ne ~as* *z*; *la rutino fine ~is al la sana prudento;* *~i al nacia kutimo, al siaj pasioj, al la admonoj,* *al peto* *z*, *al la deziro* *B*, *al la kaprico de iu* *B*, *al via insistado* *z*; *la febro ~is;* *la nokto ~is al griza vintra tagiĝo* *z*; *la tago ~as al la nokto* *z*; *la sento de persona indeco ne ~is en si antaŭ la timo de mi-zero* *z*; *mi ~as, ke vi estas prava.* Kp

OBEI, KLINIČI, SUBIČI, FLEKSIĜI. 2 (tr) Lasi al iu ion, kion oni okupis, posedis aŭ pretendis : *~i sian lokon, seĝon* *B*, *la tronon, siajn rajtojn*; (f) : *la espero ~is lokon al plena disreviĝo; sia antata paleco ~is la lokon al flama ruĝo* *z*. Kp REZIGNI, SIN RETIRI, ALLASI, TRANS-DONI, MALOKUPI, PERMESI, KONCESII, ABDIKI. **~o.** Ago de iu, kiu ~as : *mi ne povas fari pliajn ~ojn; disciplina ~o de la malplimulto al la plimululo* *z*; *oni povas riproci al tiu traduko tro da ~o al iu apartaj kutimoj de la rusa lingvo.* **~ajo.**

Tio, kion oni ~as. ~ema. Inklina ~i, akordigema. **Mal~i.** Rifuze kontraūstari, rezisti (Kp LUKTI, BARAKTI).

* **Cedro** . Granda arbo el fam. koniferoj (*abies cedrus*).

cedrato . Frukto de ~ujo : *kandita ~selo, konfititaj ~oj. ~ujo.* Speco de citronarbo (*citrus cetraria*).

cefalopodoj . Klaso de moluskoj, kies kapo estas cirkuala de brakoj servantaj por kaptik portila nutrajon alla bušo (= kapopieduloj). Kp **POLPO, SEPIO**.

* **Cejano.** Kampa veg. kun blua floro, el fam. kompozitoj (*centaurea cyanus*).

cekumo . La unua parto de la dika intesto tuj post la maldika.

* **Cell.** 1 Aldirekti jeton, pafon aŭ atakon por trafi ion : *~i anseron, trafi aeron Z; ~i leporon per pafilo Z; ~i al leporo; ētio ~as min? oni ~as mian vivon Z.* 2 (f) Aldirekti rigardon, deziron aŭ klopodon al io, peni por atingi, por plenumi ion : *nia ekskursu ~is la akvofalon; ētuij okuloj ek~is lin; ~i justecon, sukceson, profiton, al profito; ~adi ētuij al unu vero, al unu felico Z; la Esp-ismo ~as reciprikan komprendon inter ētuij homoj Z; la Esp-ismo ~as nur al tio, ke ia taūga k vivipova komprenilo inter la popoloj ekzistu Z; ~i mortigi iun Z* (Kp INTENCI, ASPIRI, DEZIRI, AMBICII). ~o. ~atajo, ~itaĵo : *la libro tute taūgas por sia ~o; oni ofte kulpigas nin pri ~oj, kiujn ni neniam havis Z* (Kp PROGRAMO). ~ado. Penado por atingi ~on : *mi klarigis al vi, kio devas esti ~ado de niaj kongresoj Z.* **Laū~a.** Konforma al la ~o, ~taūga, konvena. ~e. Laū~e : *serce dirite, ~e trafite Z.* **Sen~a.** Senutila, vana : *sen~a diskutado B; sen~aj klopodoj; sen~a vivo estas frua morto Z.* ~lo. Gradigita, ofte truita, plateto, metita ĉe la malantaŭa parto de paſtilubo, por algüstigi la klinon de la pafilo al la distanco de la traſotajo. ~tabulo. Trafota tabulo, kiu servas en pafezercoj. ~grajno. Buleto fiksita ĉe la antaŭa ekstremaĵo de paſtilubo, k servanta por direkti la pafilon al la ~o, per rigardado tra la ~ilo.

celebri Z (tr). Plenumi laükutime ian ceremonion : *~i feston Z, datreveton, meson.* Kp SOLENI, OFICI, FESTI.

Celerio. Legoma kulturita apio (*apium graveolens*).

celoidino . Speco de kolodio uzata en la fabrikado de la impresigema tavolo de fotografa papero.

celuloido Z. Facile flamiga komponaĵo el kamforo k nitrocelulozo, el kiu oni fabrikas diversajn objektojn.

Celulozo. Solida substanco, el kiu precepi konsistas la vegetaĵoj.

cembro Z . Arbo el la fam. de koniferoj (*pinus cembra*).

* **Cemento.** 1 Speciala mortero el pulvoro de argilaj k kalkaj ŝtonoj, kiu sekigante farigas tre malmola k ne-penetrebla de la akvo : *Portlando ~o; (f) lingvo ne povas esti simpla kolekto da vortoj, sed devas havi ~on k vivon Z.* Kp **BETONO.** 2 (f) Pulvoro el ligna karbo, kiu oni aldonas al la fandata fero por ĝin ŝtagili. ~i (tr). 1 Firme kunigi per ~o. 2 (f) Firme kunigi, firmigi : *forta solidareco ~is nian grupon.* 3 (f) Modifi la konsiston de metalo, plej ofte de fero, intermetante ĝin kun karboligna pulvoro en mufloj k lasata ĝin sub la efiko de tre alta temperaturo.

Cendo. Monero, centono de dolaro, de guldeno.

cenomano *. Geologia etago en la sekundara epoko.

cenotafo V. Tombosimila monumento memoriganta mortinton.

* **Cent.** Dekfoje dek. **Po~o, el~o.** Valoro aŭ taksado difinita rilate al la nombro 100. Rim. Oni tre ofte povas uzi indiferente ambaŭ vortojn ; oni tamen preferu la vorton **po~o**, kiam oni precipe atentas la ripetigon de la **po~a** nombro ; sed oni preferu la vorton **el~o**, kiam oni precipe atentas la apartigon de la **el~a** nombro k de la tutajo : *la numero de la naskigoj estis 2 po~oj de la loĝantaro; ili produktas 30 pliajn po~ojn ol antaŭe; la pinoj konsistigas 60 el~ojn de la tuta arbaro; la arbaroj apenaŭ kurvas & el~ojn (centonojn) de la regna teritorio; li devis pagi 10 el~ojn de la kostoj; el la lernantoj nur malgranda el~o finas la studadon; 20 el~oj de la membroj estas kamparanoj; tiom granda el~o da originalafoj ankoraŭ neniam estis atingata* (Kp

PROCENTO). ~uma. Centezimala. **Jar-o z., ~jaro z.** Periodo de 100 jaroj.

centaūro z. Mitologia estajo, duon-homa k duonĉevala.

centaūreο ♂. G. de kompozitoj uzata por tizanoj (*centaurea*).

centavo z. Monero uzata en Sudameriko, centono de « peso ».

centezimala z. Bazita sur sistemo en kiu la koncernata tuto estas dividita laŭ cent egalaj partoj; centuma : ~a *termometro*.

centiaro. Terena mezurunuo. = kvadrata metro.

Centigramo. Centono de gramo.

Centilitro. Centono de litro.

Centimo. Centono de franko.

Centimetro. Centono de metro.

Centro. 1 Geometria punkto egal-distanca al ĉiuj punktoj de la rondo. 2 Meza parto de objekto aŭ loko : ~o de rado, de karto, de urbo (Kp MEZO, AKSO, PIVOTO). 3 Ĉefa punkto, fokuso, plej aktiva parto : ~o de komerco, de societo, de ribelo ; Londono farigas unu el la plej gravaj ~oj de nia afero z. (Kp KERNO, KORO, ANIMO, ESENCO). 4 Modera partio, kiu sidas meze inter la ekstremoj. ~a. Estanta en ~o : ~a punkto, kvarlalo, regantaro. ~i z., ~ig z., al ~igi, kun ~igi. Centralizi, koncentrigi.

Centralizi (tr). Kunigi en komunan punkton : ~i la komercon de la dia-mantoj ; ~i administradon B.

centrifuga. 1 □ Movanta, aganta el la centro, decentrokura : ~a forto. 2 ♂ ~a infloresko. Infloresko ĉe kiu la centra floro elvolviĝas la unua.

centripeta. 1 □ Movanta, aganta al la centro, alcacentrokura. 2 ♂ ~a infloresko. Infloresko ĉe kiu la eksteraj aŭ la mal-supraj floroj elvolviĝas la unuaj.

Cenzuri (tr). Kritike esplori k kontroli presaĵojn, precipe laŭ politika k moral-a vidpunktoj. ~isto. Oficisto komisiita por ~i. RIM. Uzo de la vorto **cenzuro** kun la signifo de taksocifero en ekzameno aŭ lerneja kurso estas evitinda germanismo.

cepo = bulbo 1.

Ceramiko. Arto baki teron, k fari potojn aŭ kahelojn.

* **Cerbo.** 1 Organo konsistanta el maso da mola substanco, entenata en la kranio k formanta la centron de nerva sistemo.

2 (f) Spirito, meno, penso : *venis al mi en la ~on, ke... z.*; *tia ~o iris promeni z* (li estis tute distrita). (Vd KAPO.)

~eto. Maso da nerva substanco, kiu estas sub la posta parto de la ~o. ~a-jo.

Besta ~o, konsiderata kiel mangajo. ~ujo. Kranio. ~umi (ntr). Penenge streĉi sian penson, spiriton pri io : *ne valoras ~umi pri tia bagalelo*. En ~igl. Profunde firmigi en la menson. **Sen-ulo.** Sen-pripensa homo. **Osto-~o z.** Mola substanco, similanta la ~an substanc-on k entenata en iaj ostoj (Kp MEDOLO).

cerbero. 1 Mitologia trikapa hundo gardanta la subteran mondon. 2 (f) Tre severa k malafabla pordisto.

cerealo ♂. Nomo de plantoj, kiuj produktas mangablajn grajnojn : *hordeo, aveno, sekalo, tritiko, klp.* Kp GRENO.

cerebolo = cerbeto.

cerefolio. ♂ Aroma herba veg. el fam. umbelacoj (*cerefolium salivum*).

Ceremonio. 1 Eksteraj formoj de religia aŭ civila solenajo : *edziĝa ~o*. Kp ETIKETO, FORMALAOJ, RITO, LITURGIO. 2 Eksteraj formoj, iomete ĝenaj, de ĝen-tileco en neintimaj interrilatoj : *ne genu vin, do lasu ĉiajn ~ojn*; ~a vesto, ~ema homo. Kp AFEKTO. **Sen-~a.** Sene-tike, senĝena, familiara : *sen-~a vizito; tiuj vortoj estas simple sen-~a menso-gado z.*

cerezino z ♂. Speco de minerala vakso.

cerio z ☿ Ce. Hemia elemento. Maiofta metalo mola k griza.

* **Certa.** 1 Nedubanta : *mi estas ~a pri tiu informo, pri la sukceso; mi estas ~a, ke la Esp-istoj alte taksoj la gravecon de tiu fakteto z.* 2 Nedubeble : *la informo, la sukceso estas ~a; ~aj k lego kiel amen en pregoz.* 3 (Nur antaŭ la subst.). Disineble sed ne difinita, ĉar oni ne volas aŭ ne bezonas difini : *mi konas ~an gazeliston, kiu...; ~aj personoj opinias, ke...; en ~aj okazoj ont devas esti tre singarda.* RIM. Pli bone estas en tiu senco uzi la esprimojn **iu, ia aukelka, ioma**, por eviti konfuzon kun la senco **I k 2. ~e.** En ~a maniero : ~e

kiel duoble du kvar Z (Vd OMBRO). ~eco.
1 Stato de iu, kiu kredas posedii la veron: *pli da okuloj, pli da ~eco Z; oni ne havas absolutan ~eon, ĝu la evoluado de la homo okazis tie tamen sama maniero; kun ~eca tono de voĉo B* (Kp APLOMBO).
2 Eco de io, pri kio oni ne povas dubi: ~eco de iu alesto; ofte la ~eco de historia jalto estas malfacile kontrolebla. ~igi (tr).
1 Aserti, ke io estas vera, ~a : mi ~igas vin, ke li venos B, ke li mensogis; li penis ~igi al si en la animo, ke... (Kp ATESTI, PROMESI, GARANTII). **2** Fari ion nedubebla, firmigi, sensaneligi: ~igi la funkciadon, seninterrompon de io, la felicōn, la sorton B, la savon de iu; tiu ruzo ~igis la venkon (Kp ASEKURI). **Mal~a, ne~a, sen~a.**
1 Dubebla. **2** Dubebla (Vd BIRDO, PASERO, HOKO, SUPO, FIĜO, NEBULO, MANO, DEMANDO, PALPI).

cerumeno ♡. Flava substanco sekreciata en la orelo.

ceruzo ☒ 2 PbCO² + Pb (OH)². Blanka plumba oksido, uzata en pentrado kiel kolorilo.

* **Cervo.** Sovaga remaĉbesto, kies viro portas grandajn disbranĉigantajn kornojn (*cervus*). **Norda ~o.** Speco de ~o vivanta en polusaj regionoj k uzata kiel jungbesto (*cervus rangifer*).

cerviko ♡. Plimallargâ parto de organo: *denta ~o*.

cetacoj ☐. Ordo de mamuloj al kiu apartenas: baleno, makrocefalo, kaĉaloto.

* **Cetera.** Ciu restanta, ĉiu alia; ĉiu, kiu oni ankorau ne mencias: *unuj jesas, aliaj neas, ~aj silentas; la ~aj lingvoj havas akcenton malregulan Z. ~e.* Krom tio, aliflanke. ~o. Ĉio restanta: *faru vien aferon, Dio zorgos ~on Z.*

cezio Z ☒ Cs. Hemia elemento, mola metalo de la alkala grupo.

cezuro (V). Vortfinigo de difinita loko, en versojo, kelkfoje ebliganta paŭzeton.

* **Ci.** **1** Pronomo de la dua persono en ununombro, uzata por alparoli iun ceremonie. **2** Kelkfoje alparolante al Dio.

ciano Z ☒ CN. Radikalo. Senkolora, tre venena gaso, formita de karbono k nitrogeno.

cibeto Z. **1** Moskodora graseca substanco, sekreciata el la glando de iu speco

de afrika kato. **2** ☐ Besto produktanta tiun substanccon; ~kato (*civetta viverra*).

cicerino (Ti). Preslitero, kies grandeco estas dekdupunktata, k servas kiel unuo de tipografia mezuro.

cidero Z. **1** Mitro de la juda ĉefpastoro. **2** Turbano de la persaj reĝoj.

Cidonio. Lanugôsela mangébla frukto de ~arbo. ~arbo, ~ujo. Arbo el fam. pomacoj (*cydonia*).

Cidro. Fermentinta trinkajo el suko de pomoj; pomvino.

* **Cifero.** **1** Skribsigno de nombroj: *arabaj, romanaj ~oj.* **2** Nombro: *la ~o de la vunditoj estas alta.* ~plato. Plato de horloĝo kun ~oj por signi la horojn.

Cigano. Homo el vaganta gento devena el Hindujo, konata en Eŭropo sub diversaj nomoj.

* **Cigaro.** Longforma kunvolvajo el sekigitaj tabakfolioj por fumi. ~ingo. Tubeto en kiu oni metas ~on por fumi. ~ujo. Skatoleteto en kiu oni konservas aŭ portas ~ojn.

* **Cigaredo.** Cilindreto da fumtabako, envolvita en maldika papero.

* **Cigno.** **1** Granda, ordinare blanka naĝbirdo, kun longa fleksebla kolo (*cygnus*). **2** (f) Harmonia poeto, aŭtoro: *kanto de ~o Z* (lasta plej bela verko de aŭtoro).

Cikado. Sudlanda hemiptera insekto, kiu faras grincan bruon per frotado de la subventraj membranoj (*cicada*).

* **Cikatro.** Restanta signo de vundo post resaniĝo. ~igi. Fermiĝi, postlasante ~on.

Ciklo. Ĉiam egala periodo, post kiu ripetiĝas en sama ordo samaj fenomenoj: *la ~o de la lunfazoj estas 19 lunaj jaroj; la festoj faru sian ~on Z.* **2** Aro da poemoj rilataj al sama temo: *la ~o de Karlo la Granda, de la Ronda Tablo.* **3** Velocipedo. ~isto. Velocipedisto.

ciklameno ☐. Daŭrviva, ornama veg., g. de primolacoj (*cyclamen*).

cikloido Δ. Kurbo naskita de punkto apartenantaj al iu cirklo, kiu ruligas sur fisiko rektolinio. Vd EPICIKLOIDO.

Ciklono. Turniganta antaŭeniranta uragano, kirloventego. Kp TROMBO.

Ciklopo. Mitologia giganta forĝisto, kun unu sola okulo en la frunto. ~a.
1 De ~o. 2 Kolosa.

* **Cikonio.** Granda longpieda migranta birdo, ofte nestanta sur tegmentoj k kamentuboj (*ciconia*).

* **Cikorio.** Veg. el fam. kompozitoj, kun mangebaj folioj, k kies rostitajn radikojn oni uzas por miksi kun kafo (*cicorium*).

Cikuto. 1 Venena veg. el fam. umbelacoj (*cicuta*). 2 Venena suko el tiu veg. : *la Atenanoj kondamnis Sokraton trinki ~on.*

cilio. 1 Rigidaj haroj, kiuj troviĝas sur la korpo de iuj insektoj, aŭ ĉe randoj de vegetaj organoj. Kp OKULHARO. 2 Moveblaj harformaj elstarajoj de protoplasmo, kiuj troviĝas ĉe iuj celoj.

Cilindro. 1 Longforma, ronda, k rektaj geometria figuro havanta kiel bazojn du egalajn rondojn. 2 Samforma objekto : ~a ĉepolo; rul~o por enpremi stonojn sur vojoj. 3 Samforma ujo en kiu sin movas pišto : *pumpila, motora ~o.*

* **Cimo.** Plata, malbonodora insekto (*cimex*). Lit~o. Speco kiu troviĝas precipe en litoj, k pikvundas homojn (*c. lectularius*).

cimatio 1 Modluro konsistiganta la supran parton de kornico. 2 Modlura ornamo, kiun oni fiksas ĉe muro proksimume je la nivelo de la okuloj, k kie oni kutimas pendigi en ekspozicioj la plej belajn pentraĵojn.

* **Cimbalo.** Muzikilo, konsistanta el du metalaj diskoj, kiujn oni frapas unu kontraŭ alia.

* **Cinabro** HgS. Ruĝa sulfido de hidrargo, uzata kiel kolorilo.

* **Cinamo.** Aroma ŝelo de tropika arbo el fam. laŭracoj, uzata kiel spicajo (*cinnamomum*).

* **Cindro.** 1 Grizkolora brulrestaĵo : ~oj de ligno, karbo, papero, herboj. 2 Korparestaĵo de la mortintoj : *paco al liaj ~oj!* ~igl. Meti per brulo en staton de ~o, tute forbruligi : *domo ~igita de brulego;* ~igi kadavron. ~ulino Z. Malpura servistino.

Clinika. 1 Apartenanta al antikva sekton de filozojoj, kiuj afekte malSATIS

la komforton k sociajn decregulojn : ~a doktrino, filozojo. 2 Senhonte maldeca ; senhontega ; montranta indiferentecon k malSATON por ĉiu ajn noblaĵo : ~a parolo, kondulo; afekti ~econ, ~ismon. ~ulo. ~a homo : *Diogeno estas la plej fama el la ~uloj.*

* **Cipreso.** Rezina piramidforma arbo el fam. koniferoj (*cypressus*).

ciprino Genro de riverfiŝoj, kies tipo estas la karpo (*cyprinus*).

* **Ciro.** Ŝmirajo por brilpoluri la ŝuojn. ~i (tr). Brilpoluri.

Cirko. Rondforma, ĉirkaŭfermita loko, por rajdaj, akrobataj k burleskulaj spektakloj.

* **Cirkelo.** Ilo kun du moveblaj, ĉarnire kunigitaj brakoj, uzata por desegni rondojn, aŭ mezuri liniojn.

cirklo Z. 1 Rondo I : *la kanalo k la soso ĉirkaŭis duon~e la dezerton* B. 2 Rondo 2.

cirkonferenco = rondo 1.

* **Cirkonstanco.** Detala apartaĵo, kiu akompanas fakton, flankfakto : *favoro ~o;* *tio dependas de la ~oj;* *pro~a lego;* *malpligravigaj ~oj.* Kp KONDICO, OKAZO. ~aro. La tuto de la ~oj, kiuj karakterizas situacion (Kp KONJUNKTURO).

Cirkuli (ntr). 1 Rondire moviĝi : *la sango ~as de la koro al la koro tra la pulmoj.* 2 Ire k reire moviĝi : *amaso da homoj k veturiloj ~as en la urbo;* *estas malpermesite staradi :* ~u! 3 Pasi de iu al alia : *mono, varoj ~as;* *ripeti unu el la komunuzaj frazoj, kiuj ~as en la mondo* Z; *famo, epidemio ~as.* ~ado. Movo de io, kio ~as : *vigla ~ado de homoj.* Kp TRAFIKO.

* **Cirkulero.** Komuna aviza letero difendata al multaj personoj.

cirkumeldi Z (tr) (R) Cirkaŭtranĉi prepucon.

Cirkumfleksa (G). Supersigno, kiu formo de akuta angulo, kium oni uzas por ŝangi la sonon de kelkaj vokaloj aq konsonantoj.

cirkvito La tuto de kondukiloj, aparatoj k mašinoj, tra kiuj trafluas la elektra kurento.

ciruso (Me). Tre maldensaj nubojoj, aspektantaj kiel plumaro.

Cisterno. 1 Rezervujo por pluvakvo, ordinare subtera. 2 Rezervujo por nafto.

* **Citi** (tr). 1 Laūvorte ripeti, skribi aŭ parolo, vorton, frazon aŭ tekston, fragmenton de iu verko : *la supre ~ita vorto*. 2 Aparte signi, montri iun aŭ ion, mencii : *neeble estas ~i tiujn nomojn ; oni ~as lin pro lia boneco ; mi povas ~i al vi interesan faktoron*. ~**(aj)o**. La ripetita teksto. **Re~i Z.** Laute, laūvorte k iom mekanike ripeti ion parkere lernitan : *re~i lecionon* (Kp DEKLAMI).

Citadeio. Plej fortika rezistejo en urbo.

citzo G. de legumenacoj, arbo kun flavaj floroj, satataj de la kaproj (*cylisus*)

* **Citro.** 1 Antikva korda muzikilo, speco de liro. 2 Muzikilo, kun plata ligna kesto k metalaj kordo, kiujn oni gratas por ludi.

* **Citrono.** Hele flava, acidsuka frukto de ~ujo. ~**ujo**. Arbo el fam. aurantiacoj (*citrus*).

Civila. 1 Nemilitista : *~aj vestoj, ~a kurajo*. 2 Neeklezia : *~a edzoj*. 3 Ne politika, sed privata : *~aj rajtoj* ;

~a juro (nekriminala). ~**ulo**. Nemilitisto k nekleriko.

* **Civilizi** (tr). Morale, intelekte, socie mildigi, kulturi, klerigi, plidelikatigi barbarejn gentojn : *la Grekoj ~is la antikvan mondron ; esperanto celas atingi la tutan ~itan mondron*. ~**(ad)o**. Ago ~i. ~**(ec)o**. Stato de ~itoj. Kp KULTURO.

Civiliaclo. Civilizeco.

Civito. 1 Autonoma urbo, konsiderata kiel politika tuto. 2 Tutajo de la urbano posedantaj la politikajn rajtojn. 3 Tutajo de la regnajn posedantaj la politikajn rajtojn. ~**ano**. Homo guanta la politikajn rajtojn, ano de la politika korpo, ĉu en sendependa urbo, ĉu en regno : *~anaj sentoj k devoj Z; inter~ana milito. ~ismo*. ~ana virto. **Mond~aneco**. Kosmopolitismo.

cizeli (tr) Prilabori, skulpti metalon per specia marleto : *cizante oni forigas pecetojn de metalo, ~ante oni premfrapas la metalan suprafon*. ~**lo**. Malgranda marleto por ~i. Kp cizi, GRAVURI.

* **Colo.** Malnova malgranda mezuro de longeco, proksimume 25 milimetroj : *(f) li ne lasis defali ĝe unu ~on de siaj pretendoj Z*.

Ĉ

čabrako Z. Subsela kovraĵo de ĉevalo.

* **Čagreni** (tr). 1 Kaŭzi malplezuron al iu, kontraŭstarante al liaj intencoj aŭ deziroj : *tiu perdo de tempo ~is min ; ~ita, ke oni lin tiel trompis Z ; se ni ne trovos pli bonan esprimon, tio ne devas nin ~i Z*. Kp INCITI, ČIKANI, TEDI. 2 Malgojigi, aflikti, morale dolorigi : *tiu morto tre ~is min ; ~ita vizago Z*. Kp TURMENTI. ~**a**. ~**anta** : *la modo estas por mi tre ~a afero*. ~**gi**. Senti ~**on** : *li kutimis al la orienta malrapideco k ti tule ne ~igis k ne perdis la tempon B*. Kp BEDAŪRI, PENTI. ~**(ig)o**. Sento de tui, kiu estas ~ita : *ĉe ~o de la koro Z ; por unu ~o, por alia festeno Z ; ofte grandan ŝojon akompanas grandaj ~oj B*; bedaŭro k ~o sulton ne kovras Z (Kp MALBONHUMORO).

čako Z. Alta rigida kapvesto, uzata en iuj armeoj.

* **Čamo.** Montara remaĉbesto el fam. antilopoj kies haŭto servas por fari delikatan ledon. Kp ŠAMO.

* **Čambelano.** Oficisto, zorganta pri la interna loĝeo de suvereno.

* **Cambro.** 1 Ciu el la apartaj ejoj de loĝeo, komunikigantaj per pordoj. Kp KAMERO, KABINETO, ĈELO. 2 Ejo en kiu kunvenas diversaj oficialaj institucioj. Kp SALONO, SOLENEJO, AÜLO. 3 Tiuj institucioj mem : *~o de deputitoj ; komerca ~o*. ~**isto**. Servisto, kiu sin okupas pri purigo k bonordo de privataj loĝ~oj. **Antaŭ~o**. 1 Parto de loĝeo, ĉe la enirejo, kie oni demetas la mantelojn, ĉapelojn, pluvombrelojn, ktp. (Kp KORDORO, VESTIBLO). 2 Salono, en kiu la

vizitantoj de oficialulo aŭ eminentulo atendas la akcepton.

* **Campano.** Franca tre konata ŝaumvino, elpensita de Dom Pérignon, benediktano, en la 18-a jarcento.

Campiono. 1 Porbatalanto de partio, doktrino, societo ktc. 2 Venkinto en sportkonkuro, rekordulo : *li atingis la ~econ pri piedpilklo.*

* **Cano.** Elstaranta peco de paſilo, per kiu oni frapas la kartooen por ĝin eksplodigi.

Cantaĝi (x). Trudpostuli de iu monon aŭ favoron per skandalminaco.

* **Capo.** Kapvesto sen elstara rando k sen viziero : *bekhava ~o; pli kara kapo ol ~o.* Kp **KUFO.** **Verto**~o. Ronda duonsfera ~eto kovranta nur la verton, uzata de katolikaj pastroj.

* **Capelo.** Kapvesto kun elstara ĉirkaŭrando.

* **Capitro.** Dividajo de libro, dokumento ktc, signita per iu titolo aŭ numero.

* **Car.** Konj. montranta, ke la propozicio, kiu sekvas ĝin, estas la motivigo aŭ klarigo de la antaŭiranta aŭ postiranta prop. : *mi ridas ĉar vi grimacas; ĉar ni ne obeas, mi punos vin; ĉar ni decidis kurvenadi ĉiufare, tial ni devas klarigi al ni, por kio ni kunvenas Z.* Kp **TIAL KE, NOME, KAŬZE, EFEKТИVE.**

Caro. 1 Antikva durada veturilo por kurludoj, bataloj, en kiu oni ne sidis, sed ĉiam staris. 2 Ŝargveturilo: *jungi sian ~on Z.* 3 Solena radveturilo: *funebra ~o.*

* **Carlatano.** 1 Migranta foira vendisto de kuraciloj. 2 Trompisto trouzanta la publikan kredemon, brue serĉanta la popularecon. ~i (ntr). ~e agi.

* **Carma.** Delikate plaĉa k loga pro sia agrableco : ~virino, vizaĝo, ornamo, vesto, rakonto, kamparo. ~o. Logo de dio, kio estas ~a. ~i (tr). Delikate plaĉi k logi : *sia ~as ĉiujn per sia amindeco k spriteco; pentraĵo ~anta la okulojn.* Kp **RAVI.** ~igi. Havigi ~on al io : *agrabla babilado ~igis la vojaĝon.*

* **Carniro.** Kunajo de du pecoj movelblaj ĉirkaŭ unu komuna akso. Kp **ARTIKO, PORDHOKO.**

* **Carpentri** (tr). 1 Prilabori lignon aŭ feron por konstrui : ~i kolonojn Z. 2 Kun-

meti trabojn por fari konstruojn : *malforde ~ila domo.* 3 (f) Forte konstrui : *homu fortlike ~ita; bone ~ita drumo.* ~ajo. Kunmetajo el lignaj aŭ feraj pecoj per subteni konstruaĵon (Kp TRABARO, ARMATURO, SKELETO). ~isto. Homo, kies metio estas ~i.

* **Carpio.** Fadenajo el diserigita eluzita tolajo per surkovri vundojn (nun ne plu uzata).

carto. 1 Mezepoka dokumento konsentanta privilegio. 2 Kontrakto fiksanta generalajn principojn por la rilatej inter diversaj partoj de la socio. 3 **Ĉ.** Kontrakto inter la lamento k la luiganto de si po la transporto de komercaj.

* **Casi** (tr). 1 Persekuti bestojn por ilin kapti aŭ mortigi : ~i *kunklojn, perdklojn, aprojn, fișojn...* 2 (f) Konstante fervore peni por akiri ion : ~i *profiton Z, monon, honorojn, famon.* ~isto. Homo, kiu profesie aŭ sporte ~as. ~hundo. Hundo dresita por ~ado. **Stel**~i. Kaše, senrajte ~i.

casio ♀. Suba parto de veturilo, kun aksoj k radoj. Vd **FRAMO, KADRO.**

* **Casta.** 1 Pura, senpeka pri seksaj aferoj : ~a junulo, konduto. 2 Ne eksista voluptajn dezirojn : ~a romano. Kp **VIRGA, DECA, VIRTUA.** **Mal**~i. Sekse diboči, mal~e kondutu.

* **Ce.** 1^e Prepozicio montranta: 1 Tujan apudecon, senperan proksimecon, samlokecon, tuſecon : *sidi ~ tablo, ~ la fajro Z, ~ la fenestro Z; stari ~ la flanko de iu; esti maldika ~ la koksoj Z; ringego krevis ~ la barelo Z; se ~ iu elfalis la haroj Z; sin sidigi ~ la tablon; mi loĝas ~ la strato N; li estis ~ si en la domo Z; konsentili loĝi ~ (en la domo de) iu Z; li lasis sian veston ~ mi Z; steli ~ stelisto estas malfacile; morgaū mi iros ~ mian onklon (en la domon de mia onklo); venu ~ min morgaū; mi rapidis ~ lin; ~ la malsupro de la monto B; ~ rando de arbaro; sidi ~ la maro Z; restu tajloro ~ via labore Z; li estas profesoro ~ la universitato; esti en favoro ~ iu B; insisti ~ iu Z; ~ la komparativo oni uzas la konj-n ol Z; ~ ni (en nia lando) ne vivas venenaj bestoj Z; ~ bonaj aŭtoroj Z. 2 Samtempecon : ~ la sunsubiro; ~ malbona vetero; ~ la komenco Z; ~ lia alveno; li estis kaplita ~ l'freša*

faro, kun la peko en la mano Z. **3** Interilatecon inter la cirkonstancoj : labori ~ lumo de la lampo ; ~ table malplena, babilo ne flusas Z ; dormi ~ malfermitaj fenestroj ; plezuri ~ muziko ; li ne kuraĝis paroli ~ la alesto de la mastro ; li ekskitigas ~ la plej malgranda bagatelo ; ~ la du supozoj, vi estas malprava ; ~ tiu okazo ; ~ tiuj vorloj ; mi ridos ~ via malfeleco Z ; ~ ekzistado (supozante ekzistadon) de lingvo internacia, ĉiu tradukoj estus farataj nur en liun ĝi lastan Z ; ~ manko de ; ~ sia rapideco, li forgesis sian ĉapelon ; ~ la leĝo de internacieco granda arbitro en la elektado de vortoj ekzisti ne povas Z ; ec ~ la plej bona volo mi ne povas alkulimiĝi al tia ideo Z. **4** Kontraston inter ia cirkonstanco k la priparolata ago, = malgraŭ : ~ tiuj belaj paroloj, li donis nenion ; ~ tra ĝentila ekstero mankas ofte sincero Z ; ofte ~ vesto velura suferas stomaŭko Z ; ni trenas veturilon kiel bovoj, k ~ tio ni multe deklamas pri sendependece Z.

II^a Prefikso kun la senco **I** : ~estis (alesti) ; havi ion ~mane (tute preten sub la mano).

* **Cefo.** Tiu, kiu estas ĉe supera, unua rango, precipe pro honoro, havante ordonponon aŭ ne : ~o de oficejo, ~ministro, ~redaktoro, ~urbo, ~vojo, ~verko, ~artikolo. Kp ESTRO, MASTRO. ~a. Precipa, plej grava. ~e. Precipe. ~i (ntr). Esti ĉe unua rango. ~ulo Z. Precipa persono.

Ceko. Mandato, kiu rajtigas iun ricevi monon el la banka konto de la subskribinto. Kp KAMBIO, TRATO.

* **Celio.** **1** Cambreto, malgranda ejo ĉiuflanke fermita : ~o de mallibrejero, de monaĥo, vaksa ~o de abeloj. Kp KABINETO, KAMERO, KARCERO, ALVEOLO. **2** Ero de la organika tekso, kiu konsistigas vegetaĵojn k bestojn. **3** Unua ŝtupo en kelkaj partiorganizo. ~aro. Organika tekso ; histo.

* **Cemizo.** Subvesto, plej ofte tola, kiun oni ordinare portas sur la hauto.

* **Ceno.** **1** Ligilo, plej ofte metalala, el interkunigitaj ringoj : ~o de hundo, de poŝhorloĝo ; ora kol~o kun ornampendaĵo. Kp KATENO. **2** (f) Sinsekvo da samspecaj objektoj aŭ aferoj : ~o da montoj B, da

insuloj B, ~o da ideoj ; tio estos ~o de zorgoj k suferoj Z ; seninterrompa ~o da veturiloj B ; la ~o de la generacioj. ~ero. Ciu aparta ringo de ~o (Kp MAŠO). ~i Z (tr) en~igi Z. Ligi per ~o. El~igi Z. **1** Liberigi de ~o : el~igita hundo. **2** (f) Senbridigi : el~igita kolero ; milito el~igis ĉiujn malvirtojn.

* **Cerizo.** Bongusta frukto de ~ujo. ~ujo. Arbo el fam. rozacoj (*cerasus*).

* **Cerko.** Kesto en kiun oni metas la korpon de mortinto. Kp TOMBO, SAR-KOFAGO. ~a. **1** De ~o. **2** (f) Funebra, malgōjiga : ~a tono. ~veturillo. Veturilo por transporti la mortinton.

* **Cerpī** (tr). **1** Preni fluajon el iu loko aŭ ujo : ~i akvon el fonto, puto, krueo ; longe ~as la krueo, ĝis ĝi fine rompiĝas Z. **2** (f) Elpreni, eltiri : ~i dokumentojn el la fonto mem ; ~i librojn el la biblioteko ; ~i el fremda monujo B ; el la tempo pasinta ni ~as instruon por la tempo venonta Z ; ~i utilon el vojaĝo, el kurso ; ~i inspiron el io Z ; el tiu periodaj festoj ni ~as kuragon por pluaj laboroj Z ; el tio ni povas ~i la konkludon, ke. El~i (tr). **1** ~i el : el~i vinon el la barelo. **2** Ĝisfine ~i, tute preni, plenkonsumi : el~i la tutan vinon de la barelo ; eldonon, libro nun el~ita ; la programo, mia pacienco estas el~ita ; tiu peniga suprenirado lacegigis k tute el~is miajn fortojn ; mia tuta mono el~igis ; lia solvo ne el~is la problemon ; el~i ĉiujn elebojn. **For~i.** El~i **2**. Kp SEKIGI, ELSUĆI, FORUZI, ELTRINKI, KONSUMI, LACEPELI, TROSTREĆI. ~eto. Plenkuler : ~eto de akvo.

* **Cesi** (ntr). Ne esti plu, ne agi plu, ne daŭri plu, interrompi : la kurso, pluva Z, brujo ~is Z ; li ~is paroli, esperi Z, labori Z ; kia brujo ! ~u, mi petas ; ~u honori min per tiu titolo Z ; venos la tempo, kiam la homoj ~os esti lupoj unuj kontraŭ aliaj Z ; tiam ili ~is paroli pri reformoj Z ; aliaj formoj ~as esti uzataj Z ; ne ~i kun siaj demandoj Z. Kp HALTI. ~igl. Fari, ke io ~u, ke iu ~u agi ; interrompi, fini : la instruisto ~igis la kurson ; la laboristo ~igis sian laboron Z ; la vento ~igis la pluvon ; oni petas la kongresanojn, ke ili ~igu la babilodon ; ne ~igi siajn demandojn Z ; tiam la uzado de tiu vorto

estos absolute ~igila z. Kp ESTINGI, ROMPI, SUFOKI, HALTIGI. ~igl. Komenci ~i, iom post iom ~i : ~igis la pluvo z. **Sen~a.** Daûra, konstanta, neinterrompita : *sen~a pluvo, sen~e babiladi.*

* **Cevalo.** Kvar piedulo, uzata kiel jung-k rajdbesto : (f) *amata ~eto z* (amatajo, preferata okupigo). Kp MANIO. ~povo, vapor~o (HP aü CV). Konvencia unuo de forto en mekaniko, egalaj je la teorio forto necesa por levi 75 kg gis 1 m dum 1 sekundo.

Cevrono z. Ciu el la traboj oblikve fiksitaj ambaûflanke de la tegmenta ĉeftrabo por subteni tegmenton.

* **Ci.** 1 Adverba vorteto uzata antaŭ aü post montraj adjektivoj, pronomoj k adverbioj por esprimi plejproksimecon en spaco aü en tempo : *tii ~, ~ tie, ciò ~.* 2 Prefikso samsema : *~kune z; ~sube; ~apude; ~flanke; ~foje; ~okaze; ~rilate; ~landa z; ~jara; ~teia z.* RIM. Z uzas ĝi anstataŭ ĝitie : *~ ne estas akvo z; servistoj ankaŭ ~ estis z; ankaŭ ~ mi forlasas homojn z.* Analogie oni pli k pli uzas ĝi anstataŭ ĝittiu, ĝitiun, ĝitiuj, ĝitiujn, kio eble ne estas konsilinda, krom poezie.

* **Cia** (kolektiva adj.). De ĉiu speco, kvalito : *~ homo povas tion fari; ~ dono estas bono z; si meritis ~n laudon z; ne ~n penson metu sur la langon z; ĝe ~ vetero. ~okaze.* Kia ajan estas la okazo, en ĉiuspeca okazo.

* **Cial** (adv.). Pro ĉia motivo, tia kaŭzo : *tio estas ~ konsilinda.*

* **Clam** (adv.). 1 En ĉiu tempo : *mi trinkas ~ mi an kafo sen sukero.* 2 En la tuta pasinta tempo : *li ~ serĉis la veron.* 3 En tuta la estonta tempo : *mi restos por ~ via amiko. ~a.* Konstanta : *mia ~ amo al vi; por~a adiaŭo z.*

Elēerono. Gvidisto por fremduloj.

* **Cle** (adv.). En ĉiu loko : *li vojaĝas tien, k ~ oni lin renkontas; nenie semata, ~ trovata z.*

* **Ciel** (adv.). Laŭ ĉia maniero : *ili ~ helpis al ni.*

* **Cielo.** 1 Blua, ŝajne arkaja spaco, kiu etendigas super nia kapo, k en kiu sim movas la astroj : *bela sennuba ~o; (f) (glor)altigi iun gis la ~* (Kp APOTEZO). 2 (Rk) La restadejo de Dio,

angeloj k sanktuloj : *al li ŝajnas, ke li estas levita al la ~o* (plene feliĉa) (Kp PARADIZO). 3 Dio : *la ~o faru, ke...; volu la ~o, ke... ~iro* (Rk) 1 Mirakla levigo de Jesuo al la ~o. 2 Kristana festo ĉi tion memoriganta.

* **Cies** (nevariebla pron). De ĉiu, kiu apartenas al ĉiu : *esperanto estas ~ propraĵo z; klopodi pri ~ favoro estas pleje malsaga laboro z; ~ okuloj kun teruro deturnigis z; ~voĉa elektro.* Vd NENIU, Rim.

* **Cifi** (tr). Difekti ion per kunpremo, krispetigante ĝin : *~i veston, teksaĵon, paperon; la fumo levigis kiel ~ila rubando; ~itaj haroj. ~ajo.* Io ~ita (Kp ĈIFONO).

* **Ĉifono.** 1 Difekta, eluzita peco da teksajo, da vesto, kc. Kp ĈIFAJO. 2 Senvaloraj ŝirpecoj, senvalaroj : *~a vesto z; sanga ~o de mortinta besto K; la politikaj traktatoj ofte farigas nuraj ~oj. ~isto.* Metia kolektanto de ~oj. ~ulo. Homo vestita per ~oj. ~figuro. ~a figuro proksimume similanta homon, starigita en ĝardeno por fortimigi la birdojn.

Ĉifro. Sekreta interkonsenitita skribsignaro : *skribi ~e, per ~o; ~a telegramo.* ~i (tr). Transskribi ion en ~on. Vd DEČIFRI.

* **Ĉikanî** (tr). 1 Fari al iu malpravajn kontraŭajojn, malhelpojn, malagrablojn. Kp ĈAGRENI, TURMENTI. 2 Tro subtile kritikaci, pedante disputadi. Vd HARO.

* **Ĉio.** Kolektiva pronomo, uzata nur pri ajoj, k montranta, ke oni konsideras la tuton de la koncernataj aferoj : *ne ~ brilanta estas diamanto z; al ~ oni povas alkulimiĝi z; ~, kio servas al la fraligado de la gentoj, apartenas al la verda standardo z; li amas sian monon pli ol ~n en la mondo; mi faris ~n, kion mi povis; ~pova z; ~pardona z; ~nsciado z; ~npova.*

* **Ĉiom** (adv.). Tutkvante ; ĉio, laŭ kvanta rilato : *donu al la lupo iom, li postulos ~* (Kp AVIDA); *~ li prenis. ~a. Tutkvanta, tuta.*

* **Ĉirkau.** 1 Prepozicio signifanta : 1 En la spaco ronde kušanta ĉiuflanke de io : *la tero rondiras ~ la suno; la popoloj, kiuj logis ~ ili z; li kolektis ilin ~ si z;*

danci kiel kato ~ poto z ; kapti iun ~ la korpo z ; meti sakon ~ siajn lumbojn z. **2** Proksimume samtempe kun : ~ la vespero z ; ~ majo ni foriros z ; ~ la tempo de la edzinigo z ; ~ la mezo de la jarcenco z. **3** Proksimume gis la nombro, cifero, kvanto de : ili estis kun li ~ 400 viroj z ; ili logis tie ~ dek jaroj z ; li havas ~ 60 jaroj ; la vesto kostas ~ cent frankoj.

IIe Adverbo samsignifa kiel la prezpoz. **3** : li havas ~ 60 jarojn ; la invititoj estis en la nombre de ~ 30 homoj z ; la vesto kostas ~ cent frankoj ; estos kredeble sufice por ~ du semajnoj z ; la koncerto daŭris ~ 3 horojn B ; nia infanterio maršas dum unu tago ~ 13 egiptajn mejlojn B.

IIIe Vortero samsignifa kiel la prezpoz. **1** : ~a. Estanta ~ io. ~e. **1** Ronde ~ io : ~e de la domo, de la ĝardeno, de la urbo ; li militis ~e kontraŭ tiuj siaj malamikoj z ; danci ~e en la salono z ; ĉiuflanke rigardi ~en z ; sendi ~en z ; la akvo verŝigis ~en de la altaro z. **2** Proksimume, parolante pri nombro, kvanto : la reĝo kunvenigis la profelojn, ~e 400 homojn z ; tio kostas ~e tri frankojn ; li ~e havas 60 jarojn. ~l (tr). Esti ~ io : galerio ~is la korton ; urbo ~ita de muro z ; la patro estis ~ita de la tuta familio ; (f) lia nomo estas ~ata de gloro. ~ajo, ~ejo, ~o. Spaco aŭ regiono ~ io : promeni en la ~ajo de la urbo (Kp NAJBARAO). ~igi. Igi ~ita : ~igi ion al io z. ~igi urbon per trupoj ; (f) ~igi iun per sia protekteto (Kp ENFERMI, ENVOLVI, ZONI, SUPER-ŠUTI).

IVe Prefisko kun la senco **1** de la prep. : ~iri (tr). Iri ~e : li ~iris la korton ; (f) komencis ~iri strangaj famoj ; ili ~mangos ĉiujn arbojn z. Kp VAGI, ~kolo. **1** Ligilo metata ~ la kolon de besto. **2** Ornamento portata ~ la kolo (Kp ĈENO, RINGO). ~mano. Braceleto. ~preni. Meti la brakojn ~ io aŭ iu : ~preni amikon, arbon (Kp CIRKAÜ-BRAKI, ENBRAKIGI).

cirpi z (ntr). Eligi akran k malagrablan sonon, kiel iuj insektoj, precipie cikado k grilo. Kp GRINCI, PEPI, ZUMI.

* **Ciu.** **1** (singulare k plurale). Nedifina kolektiva pron. signifanta : esceptante nenion k sendistinge : ~(j) diras ke... ;

li estas sola kontraŭ ~j ; mi pli ŝatas lin ol ~n alian ; ankoraŭ neniu plaĉis al ~z ; facile komprenas ~, kiu nur deziras kompreni z ; ~j enterigitaj estas plenaj de meritoj z ; mi ne volas tuijn aŭ liujn librojn, mi volas ~jn. **2** (singulare k plurale) Nedifina kolektiva adj. samsignifa : ~ homo estas mortema ; ~ vulposian voston laŭdas z ; ~j anoj ĉeestis ; ~okaze (= en ~j okazoj) ; si legis ~n libron, kiun si povis ricevi z ; ni ~j kunvenis por priparoli la aferon. **3** (nur singulare) Nedifina disdivida aŭ apartiga pron., signifanta senesceptan dispartigon k montranta, ke la persono aŭ afero pri kiu temas, estas konsiderata individue, aparte de la kolektivo al kiu ĝi apartenas : ~ havas sian propran guston z ; ~j forkuris, ~ al sia tendo z (Vd NENIU, Rim.) ; ~ por si, por ~j Di' z ; ~forĝas sian sorton z ; mi ne nomos ~n el ili aparte z ; la diversnacaj tradukoj de ~ el ili. **4** (nur singulare) Nedifina disdivida aŭ apartiga adj. samsignifa : mi donis 3 pomojn al ~ infano ; por ~ faro estas horo z ; ~medalo du flankojn posedas z ; ~tage (= en ~ tago) ; grandaj oferojn postulas la lernando de ~ lingvo natura z ; ni devas taksi ~n homon laŭ liaj meritoj z. Rim. Kiam la pronomo ĝi ne anstataŭas antaŭan difinitan substantivon, ĝi havas nedifinitan sencon, k representas nur personojn : ~(j) diras ke... ; ~ havas sian propran guston z ; ~ estis junulo, ~ estis pekulo z. Tiu ĉi rimarko valoras por lu, neniu, tiu.

* **Cizi** (tr). **1** Prilabori delikate malmolajn materiojn (stono, ligno, metalo), per ~ilo, frapante sur ĝin per martelo k forigante ioman materion : sur marmora tabulo estas ~ita lia nomo. Kp SKULPTI, CIZELI.. **2** (f) Zorgege prilabori literaturan verkon : ~i versojn ; artisme ~itaj esprimoj. ~ilo. Ŝtala ilo, longa k plata, kun tranĉa ekstremajo, uzata por prilabori malmolajn materiojn, k havanta ordinare lignan tenilon. ~ileto. Malgarda samspecia ilo, speciale uzata de metalĉizistoj k juvelistoj.

* **Cj.** Sufisko almetata post la unuaj literoj de vira propra nomo por formi karesan derivacion : Petro, Peđo ; Nikolao, Nikolčo, Nikojo, Ničo ; patro, pađo.

* **Cokolado.** Bongusta nutrajo farita el kakao k sukero.

čoto G. de akantopteroj, fišo kies kapo estas piramidiforma (*cotus*).

* **Ču.** Konj. uzata en rekta aŭ nerekta demando, kiam neniu alia demanda vorto estas en la frazo, k nur por montri ian dubon : ~ *vi venos?* ~ *(estas) vere?* ~ *ne (estas vere)?* *mi ne scias ~ mi povos veni;* ~ *pro timo,* ~ *pro fiereco li nenion respondis;* ~ *li koleras,* ~ *li ri-*

das, li ne havas trankvilon Z; li ekster-miĝos, ~ li estas fremduto, ~ li estas indiĝeno Z; tiu ŝufisko ĉiam konserveras egalan signifon, tute egale ~ ĝi estas uzata en la fino de alia vorto aŭ mem-stare Z. **RIM.** La vorto ĉu ni devas, kiom eble, uzadi nur en senko demanda, ankaŭ en la senco de necerteo au de dubo. Sed mi neniam konsilus uzi ĝin tute sen-bezone anstataŭ **Jen** k aŭ (Z. Ling. Resp.).
Kp AŬ, JEN.

D

* **Da.** Prep. uzata por rilatigi kun iliaj komplementoj la vortojn, kiuj esprimas precizan aŭ neprecizan kvanton, nombron, mezuron, pezon : *glaso ~ akvo, dekduo ~ pomoj;* ~ *ĉevalo ili havis 736 Z; unu kilogramo ~ teo, dekdu jaroj ~ laborado;* *peco ~ ŝtofo; spaco ~ tero Z;* *80 paĝoj ~ teksto; plenmanoj ~ cindro Z;* *sistemo ~ signoj Z;* *mulle ~ papero, pli ~ akvo, guto ~ veneno, dikta tavolo ~ fojno;* *hajlo ~ kugloj;* *svarmo ~ veteriloj Z;* *torrentoj ~ lumo;* *sen ia ombro ~ dubo;* *nokto pasigita inter torrento ~ larĝoj k flamoj de honto Z.* **RIM.** 1 La mezurvorto estas kelkfoje neesprimita : *mi faros, ke ~ vidvinoj ĉe ili estos pli ol ~ sablo ĉe la maro Z;* *la neĝo falas, same kiel se ~ ĝi pluvus.* **RIM.** 2 Oni uzas **da**, kiam la antaŭa vorto respondas al la demando : **kliom multe?** *Bukedo ~ rozoj* montras ian kvanton da floroj; *bukedo de rozoj* atentigas pri la speco de la floroj, ne pri ilia kvanton; *peco ~ pano Z* (Kp *elpreni pecojn de riĉaj ŝtofoj Z*). Oni ne devas uzi **da** : 1º antaŭ la artikolo **la** : *kvaronjaro estas parto ~ jaro Z.* (Kp *kvaronjaro estas parto de la jaro Z.*) 2º Antaŭ la mezurvortoj : *50 markoj ~ rekompenco, mil frankoj ~ rento.* (Kp *sumo de 50 liroj.*) 3º Antaŭ la demonstrativaj aŭ posedaj adjektivoj : *mi dezirus iom ~ kuko* (Kp *mi dezirus iom de tiu ĉi kuko*); *multo ~ partianoj kolektiĝis* (Kp *eiuhore kreskas la nombro de niaj partianoj Z.*)

dafno Genro de timeleacoj, arbedo (*daphne*).

* **Daktilo.** 1 Bongusta frukto de ~arbo (*Phænix dactylifera*). 2 (V) Verspiedo,

konsistanta el unu longa (aŭ akcentita) k du mallongaj (aŭ senakcentaj) silaboj : *tiu ĉi (— ~ —).*

Dalio. Ornama vegetaĵo kun diversformaj floroj de tre brilaj k diversaj koloroj (*dahlia*).

dalmatiko (K). Diakona vesto por diservo.

daltonismo Z Nekapablo de ĝusta kolorperceptado.

* **Damo.** 1 Atuta diskro de la ~ludo. 2 Figuro de regino en la kartludoj. **~oj, ~ludo.** Ludo por du personoj, ludata sur tabulo dividita laŭ cent kvadratoj alterne nigraj k blankaj, sur kiu oni puŝas disketojn.

damao Remaĉanta mambesto, genro de cervoidoj, kun palmoforma kornaro k makulpunktiita haŭto (*dama*).

damagi I. = **domagi** Z.

* **Damasko.** Speco de silka ŝtofo, unafoje teksita en urbo Damasko.

damaskeni Inkrusti orajn aŭ argentajn fadenojn en metalon : ~ila klingo, *štalo.*

damni (tr). Kondamni je infero.

* **Danci** (ntr). Ritme movi la membrojn, ordinare kun akompano de muziko : ~i antaŭ iu sur piedoj k manoj Z (flategi iun); ~i valson; (f) la ŝipelo ~as sur la ondoj (Kp **SALTI, BALANCIDI**).

~o. Ritma movado de la membroj. Kp **POLKO, MAZURKO, KVADRILLO, BALO, BALETU.** ~arto. Arto~i. **Šnur~isto.** Akrobato, kiu maršas k ~as sur streĉita ŝnuro.

* **Dando.** Viro, kies precipa zorgo estas elegante observi modon. ~i z (ntr). Konduki kiel ~o. Kp PARADI, PAVI, KOKEȚI.

* **Dangero.** Ebleco de malbono, de malfeliĉo : *Veni, fali en ~on; meli en ~on de morto; eviti ~on; ~o pendas super iu B, minacas iun B; tiam la eston-teco de nia afero estos absolute ekster ~o Z.* Kp RISKO. Vd HARETO. ~a z. Enhavanta, prezentanta ~on : ~a vojo, situacio, malsano, homo, najbaro. ~i (ntr). Esti ~a : *por virla orelo ne ~as vorto malbela Z.* En~igi. Meti en ~on (Kp ŜANGELI). **Sen~a.** 1 Ne prezentanta ~on : *sen~a malsano; pri tio pli sen~e estas silenti.* 2 Ne estanta en ~o ; sekura ; ekster~az : *la publika sen~eco estas certigata de la policanoj.*

* **Dankl** (x). 1 Esprimi per vortoj ŝuldan senton pro ricevita servo : *mi ~as vin, al vi, pro (por) via komplezo.* 2 Montri per faro ŝuldan senton pro ricevita servo ; reciproki servon pro ricevita servo : *li ~is al mi per donaco; si ~is al li per amplena rigardo; vi ~as al mi per perfido B.* Kp REPAGI, REKOMPENCI. 3 Konsci, ke oni havas la moralan devon reciproki al iu riceviton servon : *mi tre ~as al li pro lia helpo.* 4 Ŝaldi : *al liu neatendita cirkonstanco mi ~is la vivon; la tutan nian civilizzon ni ~as nur al la posededo de lingvo Z.* ~o, ~ado. Vortoj aŭ faroj por ~i : *~on pro tio, ke vi venis al mi Z; ili meritas nian ~adon.* ~emo. Inklino al ~ado, ~a sento : *~emo estas malofta virto.* ~a. Konscianta, ke oni ŝuldas al iu reciprokecon pro ricevita servo, k preta esprimi per vortoj aŭ pruvi per faroj sian ~emon : *esti tre ~a al iu; ~a rigarda.* **Sen~a.** 1 Ne havanta aŭ ne montranta ~an senton. 2 Ne kompensanta la penon : *sen~a laboro.* ~e al, ~' al Z, ~e (akuzZ). Per la servo farita de iu, pro la faro de iu, la efiko de io : *~' al mia amiko, mi sukcessis; ~' al mia bastono, mi ne falis; ~e la intervenon de tiu vorto Z.*

dartro ♀. Nomo de kelkaj haŭt-malsanoj, kiuj estas nekomunikeblaj, malrapide kuraceblaj, sencikatrakaj, facile reaperantaj, ofte heredaj k jukantaj.

* **Dato.** Preciza tempo de ia okazajo : *la ~o de la kongreso ne estas ankoraŭ*

fiksita; freš~a, nov~a gazeto. ~i (tr). Meti la ~en sur io : *~i leteron.* ~reveno. Ĉiujara sam~a memorigo pri io. ~igl. Esti komencigita ĉe ia ~o aŭ tempo : *tiu modo ~igas jam de ok jaroj.* Rim. Estas nekorekta la uzo de la vorto dato por signifi alion ol la pritempan indikon.

* **Dativo** (G). Deklinacia kazo, kiu signifas generale atribuon.

* **Daturo.** Tre venena veg., el fam. solanacoj (*daturo*).

daubo ♂. Ĉiu el la kurbigitaj tabuletoj, kiajn oni uzas por fari la korpon de barelo.

* **Daūri** (ntr). 1 Fariĝi dum ia tempo, konsumi ian tempon, estadi : *la milito ~is 4 jarojn; ne ĉiam ~as bona vetero nek homa sufero Z.* 2 Konserviĝadi dum longa tempo, ne forpasadi dum longa tempo : *lia gloro ~os tra la jarecoj; sia fervoro ~as malgraŭ ĉiuj malhelpoj; belo pereas, vorto ~as (Kp vivi).* 3 Esti plue, ne esti finita, plue farigi kiel antaŭe, restadi en sama stato, ne ĉesi, ne halti : *samaj malbonoj ~us ekzisti; la diskuto ~is ankoraŭ, kiam ni alvenis; malgraŭ la striko la fabrikado ~is; tiel ~i ni ne povas Z.* (Kp PERSISTI, TENIĜI). ~o. Tempo dum kiu io ~as : *en la ~o de (dum) la pasinta jaro Z, de multaj jaroj Z, de momento Z.* ~a. 1 ~anta : *~a sukceso; jar~a vegetaĵo* (kiu ~as nur dum unu jaro). 2 (Fon) Kies teno ~as ioman tempon k povas esti ~igata : *fruktivoj estas ~aj sonoj.* ~eco. Stato de tio, kio ~as. ~e. 1 Plue estante en sama stato, kiel antaŭe, ne finiĝante : *Esp-o ~e vivas k floras Z; mi ~e suferis; ~e resti.* Kp KONTINUE, ŜENČESE, ĈIAM. Rim. Malkonsilinda estas la uzo de daure samseme kiel plu, ĉar ili ne estas sinonimaj : ~e labori signifas propre longtempe labori, sed korekte ĝi ne povas signifi daūrigi la laboron, plue labori. 2 Dum longa tempo, malmomente : *neniam la civitoj ~e kunigis por formi pli grandan unuon; ~e loĝi, kreski.* ~igl. 1 Igi ~a : *la vento ~igis la froston.* 2 Plue fari, ne ĉesi : *~igi la laboron Z; la artikolo estas ~igota; la ~igo de la libro aperos post 3 monatoj;* ~ige rideti Z, skribi; envio estas ~igilo de malamo (Kp SUBTENI, NUTRI, KONSERVI). Rim. Z. admononas : « Oni povas diri : la laboro ~as

(= estas plue, ne estas finita), sed oni ne povas diri : *mi ~as labori* (= mi estas plue labori, mi ne estas finita labori). Ankaŭ ne estas bone diri, kiel mi mem bedaŭrinde faris kelkfoje : *mi ~igas labori* (= mi igas esti plue labori). Oni devas diri : *mi ~igas mian laboron* (= mi igas mian laboron esti plue) aŭ : *mi laboras plue.* » **Mal-a, sen-a, ne-a.** **Ne-aanta** : *ne-a pluvo* (Kp MOMENTA, PASANTA, EFEMERA. Vd VEZIKO).

dazipo ~~kt~~. G. de malgrandaj mammestoj, kies dorso estas kovrita de skvama karapaco (*dasispus*).

***De.** 1° Prep. montranta : **A)** Rilante al la verbo : **1** La punkton de la spaco, kie komencigas movo, la malproksimigon, la deiron, k metafore la malsimilecon, la devenon : *foriri ~ iu loko*; *veturi ~ Parizo gis Berlino*; *desalти ~ ĉevalo*; *la vazo falis ~ la tablo*; *puši ion ~ si*; *ti mezuris la larĝon ~loke de la pordego gis la korto Z*; *savu min ~ miaj malamikoj*; *viši ~ sia vizaĝo la ŝviton*; *ili diferencas ~ ni nur per la koloro*; *deveni ~ nobela gento*; *ricevi ~ iu donacon, gratulon*; *la helpo venis ~ li*; *salutu lin ~ mi*; *forkuri ~ antaŭ iu Z*; *eliris ~ apud li ĉiuj Z*; *sin levi ~ ĉe la tablo Z*; *si prenis mian filon ~ te mi Z*; *preni ~ super la kapo de iu Z*; *ekstermi popolon ~ sur la tero Z*. Kp FOR DE, DELOKE DE, EL, DEVENE DE, KAŬZE DE, KOMISIE DE. **2** La punkton de la tempo, kie komencigas ago : *~ nun*; *~ mateno gis vespero*; *~ du jaroj li malsanas*; *~ iu tempo Z*; *~tempe ~ siaj plej junaj jaroj Z*; *~ eterne*; *~post la apero de homo Z*; *konskrita al Dio ~ el la ventro de sia patrino Z*. Kp DE POST, TUJ DE, EKDE, DETEMPE DE. **3** La metaforan devenon, la kaŭzon : *tremi ~ febro*, *paligi ~ kolero*; *dispremita ~ timo*; *l'aero resonis ~ brujo terura*; *~ kantado senpaga doloras la gorgo Z*; *ili malaperis ~ subita teruro Z*; *ili ebriigis, sed ne ~ vino Z*; *la tero plenigis ~ maljustafoj Z*; *ne satigas la okulo ~ vidado Z*. Kp PRO, KAŬZE DE. **4** La aganton de la ago esprimata per pasiva aŭ pasivsenca verbo : *li estas ĉirkaŭita ~ la tuta familio Z*; *si estas amata ~ ĉiuj*; *dika branĉo rompis ~ la vento*; *la tero estas kovrita ~ neĝo Z*; *la tablo estas kovrata ~ la ser-*

vanto per tapiŝo. Kp FARE DE, DE LA FLANKO DE, INICIATE DE, PER. **5** La apartenecon : *~ kiu estas tiu libro* (al kiu apartenas tiu libro, aŭ kiu estas la aŭtoro de) ? ; *tio dependas ~ la cirkonstancoj*.

B) Rilatante al subst. : **6** La posedanton : *la libro ~ Petro*; *la genio ~ Zamenhof*; *la palaco ~ la reĝo* (reĝa p.); *la kanto ~ la birdoj* (birda k.); *la ĉirkaŭafoj ~ la urbo*; *li estas la fiero ~ sia patro*. **7** La possedatan econ aŭ la rilaton inter du substantivoj, el kiuj la dua estas mezuro de la unua : *ĉevalo ~ blanka koloro* (blankkolora ĉ.); *potoj k kruoj ~ plej diversa formo k grando B*; *floroj ~ nekomparebla odoro B*; *homo ~ granda talento* (grandtalenta h.); *sakoj ~ diversaj grandeoj*; *bestoj ~ sama speco* (samspecaj b.); *libroj ~ sama valoro*; *afero ~ duba karaktero*; *sumo ~ mil funtoj*; *alto ~ dudek metroj*; *ni iru vojon ~ 3 tagoj en la dezerto Z*; *daŭro ~ tri monatoj*; *atingi la agón ~ okdek jaroj*; *vi faris eraron ~ tri frankoj*. **8** Difinitan limigitan apartaĵon de priparolata aŭ jam priparolita ajo : *donu al mi pecon ~ liu kuko Z*; *akceptu duonon ~ la kuko, kiun mi aĉetis*. Kp DA. **9** La aganton de la ago, kiun esprimas subst. derivita de verbo : *la amo ~ la gepatroj al siaj idoj*; *la ekspluatado ~ la homo al (aŭ je) la homo*; *la mortigo al (aŭ je) la edzo de lia edzino*; *la konkero al (aŭ je) Anglujo de la Normanoj*. Kp FARE DE. **10** La objekton de la ago, kiun esprimas subst. derivita de verbo : *mortigo ~ homo estas krimo*; *la preparo ~ la venonta kongreso*; *la prezentado ~ Hamleto en Antverpeno*; *la enkonduko ~ esp-o en la programojn*; *mi dankas pro la komuniko ~ via letero*; *multaj estas la elpensintoj ~ lingvoj internaciaj*. Rim. La uzo de **de** 9 k 10 post verba subst. naskas kelkafoge konfuzon : *la nutrado ~ la infanoj ~ ilia patrino estas la plej sana*; *la akcepto ~ la kongresanoj ~ la urbestraro okazis hieraŭ*; *mortigo ~ la edzo ~ lia edzino*. Por tion eviti oni povas uzi du rimedojn : **1)** Anstataŭigi de 9 per prepozicio esprimo : *nutrado ~ la infanoj fare ~ ilia patrino*; *akcepto ~ la kongresanoj fare ~ l'urbestraro*. **2)** Anstataŭigi de 10 per al aŭ per akuz. aŭ gia anstataŭo. **je** : *nutrado la infanojn (aŭ*

je la infanoj, aŭ al la i.) ~ ilia patrino ; akcepto la kongresojn (aŭ al, aŭ je la kongresoj) ; la bombardo al la haveno devigis la Turkojn cedi ; premita ~ la vidoje tie kompatinduloj li svenis ; ekspluatado al malsuperaj rasoj ; solvo al la problemo ; konfisko al gazetoj ; bezono al plorado. **11** Simple la gramatikan dependecon kun iom malpreciza senco : *la prezo ~ pano ; sukceso ~ entrepreno ; utilico ~ esp-o ; konkludo ~ la parolado ; ŝtono ~ falpušiĝo ; sub la masko ~ homamo.* **RIM.** Pro la multsenco de **de** estas ofte konsilinde anstataŭigi *gin*, se eble, per pli preciza prep. (en, el, pri, pro, super, kontraŭ, antaŭ *ke*) : *la kongreso en Göteborg ; la fruktoj el la ĝardeno ; la konkluo de la leciono ; la enspezoj el la festo ; la elspezoj pro la festo ; la ministro akceptis la honorprotektojn super la kongreso ; la problemo pri la senarmiĝo ; doni pruojn pri sia kurago ; la modo pri tio pasis jam ~ longe z ; la preparoj por la festo, ktp.*

C) Rilatante al adj. aŭ adv. : **12** montras simple la gramatikan dependecon : *glaso plena ~ akvo ; esti kontenta ~ io ; (mal)proksima ~ ; meze ~ ; norde ~ , kauze ~ ; helpe ~ , komence ~ , kondicione ~ , sekve ~ ; for ~ lokuloj , for ~ l'koro.* **Kp JE.**

II° Vortero kun la senco 1 aŭ 2 : *~igl. ~meti, apartigi, disigi. ~igl. Apartigi. Ek~. Eke ~.*

III° Prefikso kun la senco 1 aŭ 2 : *~meti, ~fali, ~salti, ~veni, ~vojigti, sin ~teni ; ~post ; ~tempe ~z ; ~loke ~z (ekmalproksimiĝe ~, ekipante ~).*

Debato. Diskuto laŭ ordigita maniero en oficiala kunveno (kongreso, parlamento ktp) : *la lego estis akceptata sen longaj ~oj. ~i (tr). Oficiale diskuti.*

Debeto. Tuto de ĉiuj sumoj ŝulditaj de iu al komercisto : *via ~o atingus gis 1.700 dolaroj. ~i (tr). Enskribi en konton la ŝuldojn de iu ; malkrediti : oni ~as la klienton per ĝio, kion li ricevas, k oni kreditas lin per ĝio, kion li pagas.*

debito Z. Facila podetala aŭ pograndanta de varo : *tiu komercaĵo havas grandan ~on.*

debitoro £. Ŝuldanto.

debitui Z (ntr). 1 Sin prezentii unafoje antaŭ la publiko : *tii akloro ~is kun*

granda sukceso. 2 Unafoje elpaŝi, agi ; komenci : li ~is en tute malalta posteno ; nia ~o, la unua terno libro de nia lingvo, eliris en lingvo rusa Z.

***Deci** (ntr). 1 Esti konforma kun la sociaj kutimoj, kun la gentilaj moroj, kun la reguloj de bonedukiteco k moraleco : *~as, ke vi viziti vian instruiston ; ne ~as fumi tie ĉi ; kiaj ceremonioj ~as Z ? 2 (Ev) Konveni : al li ~as ne gratulo, sed mallaŭdo ; la krono, kiu ~as al la belo Z ; tiu koloro ne ~as al la brunulinoj.* **Kp TAÜGI, KONGRUI.** **RIM.** Post **dec** oni uzas indikativon, se oni esprimas simplan jugon aŭ konstaton : *ne ~as, ke vi tiel laŭte krias. Sed, se oni volas esprimi malpermeson aŭ ordonon, oni uzu la u-modon : ne ~as, ke vi tiel laŭte kriu. ~a. ~anta. 1 : ne estas nun ~a tempo por viziti lin ; elektu pli ~ajn esprimojn ; akcepton ~an ni al li faros Z ; la simpla ~eco ordonas al vi silenti ; mal~a vesto. 2 : tio estos por li ~a puno Z ; ~a rekompenco ; en ĝio devas esti observata la ~a mezuro ; esp-o jam gajnis por si ~an postenon en la interpopolaj rilatoj ; tio ne estas ~a kaŭzo por fierigo Z.* **Kp KONFORMA.** *~e.* En ~a maniero. 1 : *~e akcepti iun ; oficisto en ~e butonumila uniformo B ; vestita malriĉe sed ~e. 2 : mi lernis ~e lin ŝati ; lernante fremdajn lingvojn, ni ne havas la eblon ~e fordoni nin et al unu el ili Z.*

***Decembre.** La dekdua k lasta monato de la jaro.

***Decidi** (tr). Definitive fiksi post pri-penso opinion, jugon aŭ volon : *mi jam de longe tion ~is Z ; mi ~is, ke vi ...u Z ; li ~is transloĝigi ; oni ~is organizi kurson ; ni ~is ne paroli plu pri iaj reformoj Z ; oni ~is por ti la plej facilan rolon ; (f) : la loto ~os inter vi ; ĉe tiu malsano, unu horo povas ~i inter vivo k morto Z ; la ~ita loko de sia sorto Z.* **Kp SOLVI, DIFINI, DESTINI.** *~igl.* 1 *Igi ~anta : mi ~igis mian amikon veni en la teatron ; nur monmanko ~igis nin hallti. 2 Igi ~ata : tio ~igis la militon. ~igl. 1 *Igi ~anta ; ek~i : post longa ŝanceliro, li fine ~igis. 2 Igi ~ata : la entrepreno rapide ~igis. ~igis a.* **Estiganta ~on :** *~a batalo, venko, voĉo de la prezidanto, pruovo, motivo, cirkonstanco. ~o. ~ado aŭ ~ajo : fari ~on Z ;**

sangī sian ~on; *juĝista ~o* (Kp VERDIKO); *čiuji siajn argumentojn ili penadis konformigadi al tiu antauefarita ~o z;* *por la ~o de la demando estas kreita komitato z;* *tiu demando iom post iom per la uzado ricevis ~on pli difinitan z;* *mi ne povis ~e (certe) diri, kian formon ni devas uzi z;* *li restis kun kliniita kapo, sen~e.* **Antaŭ~o.** ~o, kiun oni faris antaŭ ĉia diskuto aŭ pripenso (Kp ANTAŬUZO). ~ema. Inklina ~i, kiu facile ~as, sensanceliga : ~emo estas ĉefa kvalito de regnestro (Kp ENERGIA, ORDONEMA, AÜTORITATA, DOGMEMA).

Decigramo. Dekono de gramo.

Decilltro. Dekono de litro.

Decimala. Bazita sur sistemo en kiu la koncernata tuto estas dividita laŭ dek egalaj partoj.

Decimetro. Dekono de metro.

* **Deciſri** (tr). 1 Speciale transskribi tekston de ĉifro en klaran lingvon. 2 Pene legi malbone skribitan tekston aŭ malklare esprimitan personon : ~i papiroſon ; (f) sur lia indiferenta vizaĝo si penis ~i lian deziron (Kp DIVENTI, KONJEKT).

* **Dediĉi** (tr). 1 Tute fordoni al, plene oferi por : ~i multajn jarojn al la lernado de lingvoj z; sin ~i al la politiko; ~i grandan parton de la revuo al la literaturo; ~i plenan atenton al iu problemo z; la tutu kunsido estis ~ata al tiu diskuto; Z ~is sian vivon al la realigo de sia ideo. 2 Meti sian verkon sub la honora patronado de iu : ~i poezion al amatino. 3 Donaci ekzempleron de sia verko al iu, respektante skribante sur ĝin lian nomon : ~i libron al recenzisto, al amiko. ~o. 1 ~ado. 2 Por~a surskribo.

Deduktio (tr). Fari konkludon el la tuto pri la parto, el la specaro pri la specoj, el ĝenerala principio pri konsekvencoj : silogismo estas ~a rezonado. Kp SINTEZO, DEMONSTRI.

* **Defendi** (tr). Helpi, protekti iamaniere kontraŭ atako : ~i urbon kontraŭ la sieĝantoj; ~i per armiloj, agoj, parolado; li ~is sin mem, sen ia helpo; ne ~as oro kontraŭ doloro z; la tasko de advokato estas ~i la akuzitojn antaŭ la tribunalo; la delegito fervore ~is la projekton z; ~i opinion, preten-

dojn; al li ne mankas ~o kontraŭ ofendo z; mi estas sen~a z.

defensivo ¶. Defendo de milita pozicio kontraŭ atakanta malamiko. Vd OFENSIVO.

defili z (tr). 1 Provoki al batalo aŭ konkurso : ~i iun pri kuro, bilardo, duelo. 2 Spiti, maltimi, maleviti : ~i la danĝeron.

Deficitio. Sumo, kiu mankas por ke la enspezoj egalu la elspezojn en bilanco.

defilli (ntr) ¶. Parade marši antaŭ iu estro aŭ estraro.

Definitiva. Malprovizora, nešanĝebla, decida, finofara : ~aj kondiĉoj; ~a respondo, prezo. Kp LASTINSTANCA. ~igl. Igi ~a : post la ~igo de la lingvo z. Kp SOLVI, FIJKSI, FIRMIGI, DECIDI, DIFINI.

deflactio L. Malplimultiĝo de la papermona kvanto en la cirkulado. Vd INFLACIO.

* **Degeli** (ntr). 1 Malglaciigi, malfrostigi, fluidigi de varmo, fandiĝi : la ~o de la negoj; la suno ~igas la stratojn; ~a vetero. 2 (f) Iom post iom malgrandigi, malaperi : atentinte la utilacon de la afiksoj, Z rimarkis, ke la vortaro pli k pli ~as en liaj manoj z (Kp SOLVIGI, FORDISIĜI, FORFLUGI, FORFLUI, FORPASI, DISNENIĜI, PERDİĜI).

* **Degeneri** (ntr). Perdi la originajn kvalitojn : ĉiu ili estas ~intoj; libereco ne devas ~i en anarkion; la ~o de Romanoj ebligis la barbarajn invadojn; alkoholo ~igas la rasojn. Kp PUTRI.

* **Degradi** (tr). Senigi iun je lia rango, malaltigi ies rangon : ~i oficiron, oficiston; (f) ~a ago.

dehiski (ntr) ¶. Malfermiĝi per la natura disigo de la valvoj : ~a frukto. ~(ad)o. Ago, per kiu perikarpo malfermiĝas por eligi grajnon, antero polenon.

deismo z ¶. Doktrino, kiu asertas la ekzistadon de Dio, bazante sin nur sur raciaj pruvoj k malakceptante revelacion; = diismo. Vd TEISMO.

* **Dejori** (ntr). Plenumi sian servon laŭ difinita tempo : li nun ~as dum la nokto. Kp SERVI, OFICI. ~o. Difinita tempo fiksita por la plenumo de ofica servo : mia ~o komencigos je la kvara horo. Kp DEVO, FUNKCIO, OFICO, TASKO.

***Dek.** Duobla kvin : *mi havas ~ finojn ; ~o da homoj ; iam la Eklezio ricevis la ~onajon de ĉiu rikoltoj.*

Dekadenco. Komenco de ruiniĝo, de malforigo, de malprosperigo : *~o de literaturo ; la ~o de la Roma Imperio. Kp KADUKECO, AGONIO, KREPUSKO, AŪTUONO. ~i (ntr).* Esti en stato de *~o. ~igl.* Igi en staton de *~o* : *alkoholo ~igas popolojn. Kp DEFALI, DEGENERI, KLINIGI, MALPROGRESI.*

Dekagramo. Dek gramoj.

Dekalitro. Dek litroj.

Dekametro. Dek metroj.

Dekano. 1 (K) Unuarangulo de eklezia distrikto, konsistanta el kelke da parohoj. 2 (Protestantismo) Administranto de eklezia distrikto. 3 Ĉefprofesoro de universitata fakultato.

dekanti (tr) Forversi likvajon el ujo, lasante en ĝi la fundo salintaj nnesolvajojn.

Deklami. 1 (tr). Laûte prononci, kun artismo taûga tono : *~i versojn. 2 (abs).* Per sonoraj senen havaj frazoj emfaze k patose paroli : *oni multe ~is pri sendependeco z.*

Deklari (tr). Oficiale aŭ publike sciigi : *en la aldono al la Dua Libro Z ~is, ke li fortasas siajn aŭtorrajtojn pri esp-o ; ĉiuj ~is sin kontraŭ la propono. ~o. Deklaracio.*

Deklaracio. Deklaritajo : *la ~o de la esp-a Akademio difinas la rolon de la Lingvaj Institucioj.*

***Deklinacio.** Aro de la modifoj, kiujn en kelkaj lingvoj ricevas substantivo, pronomo aŭ adjektivo laŭ ĝia sekso (genro), nombro k gramatika rolo ; kazaro : *esp-o havas dukazan, k latino seskazan ~on. ~i (tr).* Eldiri la kazaron de iu vorto.

***Deklivo.** Oblivka, klinita supraĵo rilate al la horizontalo : *kruta ~o de monto.*

dekokti Longe boligi en akvo vegetaĵojn por solvi ĝiajn solveblajn substancojn.

Dekolti (tr). Nudigi la kolon, gorgon aŭ ŝultron : *si estis maldece ~ila.*

dekor(ac)i (tr) = dekoraci.

Dekoracio. 1 Artismaj ornamoj de ĉambro, domo, ĝardeno, urbo : *nia standardo estas ~o por niaj kongresoj z.*

2 Pentritaj toloj prezentantaj vidajon de la loko, kie okazas teatra sceno. 3 B = ordono 2. ~i (tr). Artisme ornami : *salon ~ila per freskoj.*

dekremento Nombro, kiu karakterizas la amortizon de osciloj. **Logaritma ~o.** Logaritmo de l' rilato de la amplitudo de unu oscilo al la sekвanta oscilo.

Dekreto. Oficiala ordono de plej supera ĉtata reganta povo (kontraste al lego) : *eldoni ~on. ~i (tr).* Ordoni per *~o.*

***Dekstra.** Troviĝanta ĉe la flanko kontraŭ al tiu de la koro : *~a mano. ~e.* Ĉe la ~a flanko : *~e staras statuo ; turnigu ~en. ~ano, ~ulo.* Persono apartenanta al la konservativaj aŭ reakcias partioj, kiuj sidas en Parlamentejo ~e de la prezidento. **Mal~ulo.**

1 Kiu uzas kutime mal~an manon anstataŭ *~a.* 2 Apartenanta al la antaŭenemaj partioj, kiuj sidas mal~e de la prezidento. *~uma* Δ. Turniĝanta aŭ volviĝanta laŭ la direkto de horloĝa montrilo.

dekstrino Amela gumo.

Delegi (tr). Sendi iun, kiel reprezentanton : *nia societo ~is tri membrojn al la kongreso.* Kp DEPUTI, KOMISII, MISII. *~ato, ~ito, ~ita persona.*

Delegacio. Delegitaro.

***Delfeno.** Mara mambesto el fam. de balenoj (*delphinus*).

delfinio G. de ranunkolacoj (*delphinium*).

***Delikata.** 1 Plaĉa per sia altkvalito k nevgulgareco : *~a manĝo, vino, parfumo, plizio, esprimo, nuanco, koloro, punto, rideleto ; ~aj trajtoj, manoj ; ~ledaj ŝuoj.* Kp RAFINITA, SUBTILA, NOBLA. Vd POLURI. 2 Neforte k neakre impresanta niajn sentumojn aŭ nian spiriton : *~a fajfo, bruo, tušo, pašo, diferenco, deklivo, vento, kiso ; ~a sono de l' pluovo falanta sur molan teron B ; ~a nebulo.* Kp MILDA, DOLČA. 3 Facile rompebla, facile difektebla : *~a teksaĵo, vazo, aparato ; ~a kiel aranea reto ; felice estus ~a floro ; ~a aĝo, sano, haŭto.* Kp MALFORTA, MALDIKA. 4 (f) Facile malbonigebla, postulanta subtilan spiriton k grandan zorgon por sukcesi : *mi ne povas diskuti kun virino pri tiel ~a*

afero ; ~a punkto, situacio, cirkonstanco. Kp TIKLA. 5 Facile impresebla, sentema, akresenta : ~a orelo, pestilo, spirito ; ~a konato de karakteroj. Kp SUBTILA, SAGACA. 6 Taktoplena, diskreta, netroiganta, ne offendema : ~a laudo, montri sijan ~ajn morojn z. 7 Malfacile kontentigebla ; elektema, rafinita ; tro~a (Kp POSTULEMA, FRANDEMA). **Mal~a.** 1 Malpla~a per sia malaltkvalito k vulgareco, kruda. 2 Forte k akre impresanta. 3 Fortika, malfacile difektebla. 4 Malakresentema, malsubtila, malfacile impresebla. 5 Sentakta, nediskreta, troigema, offendema. **Mal~ulo.** Krudulo (Kp ŠTIPO, BRUTA). ~e. 1 Nekrude, netroe, milde : la vojo iris ~e supren ; ~e klini la kapon ; herboj ~e ondantaj ; li ~e premis sian sultron. 2 Subtile. 3 Taktoplene : trakti iun ~e. **Mal~e.** Krude : li mal~e tiris min antaüen (Vd MALKARESI).

delliko ♂. Kontraülega puninda ago, malpli grava ol la krimo (= krimeto, punindajo.) Kp KRIMO, PEKO, KULPO.

* **Deliri** (ntr). Esti en stato de nedaura spiritia malordola kauzita de febro, malsono, aü ebrieco, k karakterizata per halucinaciaj imagoj k malkonsekvencaj senkonsciaciaj paroloj : ame ~i Z. ~o. Stato de tiu, kiu ~as. ~ajo. Senordaj, senskvaj, malsagaj k duonfrenzej paroloj, similaj al tiuj de iu, kiu ~as pro febro : *tiu artikolo estas nur ~ajo.*

delkredero ♀. Garantio prenita sur sin pri solventeco aü pagokapableco de iu.

deltlo Z (Ge). Triangula insulo formita de disbranĉigo de rivero ĉe ĝia enfluo en la maron : ~o de Nilo.

deltoldo ♥. Muskolo levanta la brakon.

Demagogo. Politikisto, kiu pro propra utilo flatas la popolon k ekscitas ties pasiojn, anstatau eduki ties prudenton.

Demagogio. 1 Klopodo por iigi estranto de la popolo, ekscitante ĝiajn pasiojn per belaj vanaj paroloj aü promesoj. 2 Senbrida superregado de demagogoj.

* **Demandi** (tr). Peti pri sciigo, informo : ~i iun pri lia nomo, pri la farto de iu Z, pri la ĝusta vojo, pri konsilo, pri ordonoj B ; ~i konsilon de iu Z ; ~i ies permeson Z ; ~i la opinion de iu Z ; sin ~i ĝu... Z. ~o. 1 Vortoj de ~anto. 2 Problemo,

temo pridiskutota : la ~o pri internacia lingvo Z ; estas nur ~o pri la tempo ; ~o pri vivo aü morto Z ; la ~o estas pri... (aü : ĝu...) ; fari, eldiri, starigi Z, meli Z, levi Z, prezenti, adresi Z, direkti, solvi, decidi ~on Z ; ĝi havas ankoraŭ signon de ~o Z (estas tute ne certa. Kp BIRDO) ; ~a pronomo, signo. RIM. Oni zorge evitu la eraran uzon de demando en la signifo de peto.

demaršo ♂. Diplomata pašo, ago (noto, buša deklaro ks), por atingi iun difinitan celon : la finance malforta registaro faris ~ojn por atingi novan eksterlandan prunton.

dementi ♂. Malkonfirmi, nei aü regustigi fakton aü intencon : la registro ~is mensogajn komunikojn de eksterlandaj furnaloj.

demisil = abdiki 2.

Demokrato = demokratiano.

Demokratio. 1 Reĝimo en kiu la politika povo apartenas, jen pere, jen senpere al la popolo k en kiu estas plej fortaj la sendistinge egaligaj tendencoij. 2 Demokrataro.

* **Demono.** 1 (R) Diablo. 2 (f) Homo, havanta tre malican karakteron.

demonstri (tr). Plene k nepre pruvi per dedukto : la Euklida postulato ne estas ~ebla. ~o = demonstracio 1.

Demonstracio. 1 Nepra pruvi per dedukto. 2 Perfekta elpruvi. 3 (Ev) Manifestacio.

Demonstrativo (G). Montra pronomo aü adjektivo.

* **Denaro.** Speco de antikva malgranda romia monero.

denominator Δ. Malsupra termo de frakcio aü de raporto. Vd NUMERATORO, Kp DIVIDANTO.

* **Densa.** Karakterizas ion, kies eroj, tre proksimaj unuj al aliaj, estas multnombre enhavataj en malgranda volumeno : ~a arbaro, laubo, nebulo, pluvo, malumo, solvafo, hararo, trupo, popolamaso ; ~foliaj arboj ; tro mal~a aero sufokas la homon ; mal~aj spikoj Z ; ~e loĝata lando ; vesto ~e brodita per oro ; la grizeco ~e argentis liajn harojn. ~eo. 1 Eco de tio, kio estas ~a. 2 □ Rilate, de la maso de io al ĝia volumeno. ~eo,

Loko en arbaro, kie la arboj k arbetoj estas ~aj. ~igl. Igi ~a : ~igu la vicojn!

* **Dento.** 1 Elstara osteto, en bušo de homoj k bestoj, kiu servas por mordi k mači la nutrajon : *tranĉaj, kojnaj, muelaj ~oj; la ~oj klakas; kunfrapi la ~ojn; montri la ~ojn* (f. minaci); *nuksoj venis kiam ~oj elfalis Z* (Vd MALFRUA); *la ~o de l'tempo formordis la piramidojn.* 2 Elstara pinto aŭ tranĉajo ĉe la rando aŭ la supraĵo de objekto : *~o de kombilo, rado, segilo, muro, roko, monto.* ~a. 1 De ~o : ~a emajo. 2 ~hava : ~a rado. ~ego. Longa ~o, kiu eliras el la bušo de iuj bestoj (elefanto, apro). ~aro. Tuto de la ~oj : *li havas falsan ~aron. ~(ig)l. ~osiforme tranĉi aŭ arangi la randon de io : ~ita rado, muro, falbalo, folio; la pintoj de la montaro segil~is la horizonon* (Kp BREČETI, FESTONI). Tri~o. Forko kun tri ~oj. ~ingo. Kavajeto en la makzela osto, entenanta la radikon de ~o. ~okarno. Karno de la makzeloj ĉirkaŭanta la ~ojn (Kp GINGIVO). ~ostango. Stango provizita per ~oj, por kroci.

dentalo (Fon). Konsonanto aŭ kvazaŭ-vokalo, kies brueron naskas la fermo aŭ la malvastigo de la buškanalo per alproksimigo de la langa pinto al la dentoj (t, d, s, z, l, n, c, ē, ĝ). Kp LABIALO, PALATALO, VELARO.

* **Denunci** (tr). Sciigi juĝiston aŭ autoritatajulojn pri ies krimo aŭ kulplo.

Departemento. 1 Sekcio de ministrejo : *~o pri fervojoj.* 2 Franca administra distriktaaro, estrata de prefekto.

Depešo. Urĝa sciigo, sendita per rapida vojo, precipe per telegrafo.

Deponi (tr). Konfidi al iu multvalora-jon gardotan : *~i monon en banko Z, en ŝparkaso, pakajon en stacia pakgardejo, provizon da mangafoj en la kabano; ili ~u la vestojn en la ĉambro Z; ciu traktato devas esti ~ita en la Sekretariejo de la Ligo; ~itajon trompe forpreni Z.*

depoto ♀. Parto de la trupuno, kiu restas dum la milita tempo en la garnizono.

deprimi (tr). Senenergiigi, tute malvigligi k senkuraĝigi : *li estas ~ita de sia malsukceso.*

* **Deputi** (tr). Elekti k sendi kiel reprezentanton en parlamenton : *čiu moderna demokratio havas ~itaron. Kp DELEGI.*

Derivi (tr). Devenigi vorton de alia pli simpla : *la vorto "homaro" ~iĝas de "homo"; ~ita vorto.*

dermo ♡. La suba tavolo de la haŭto. Vd EPIDERMO.

dermatologo (Sc). Scienculo, kiu studas ~ion; specialisto en la ~io.

dermatologio ♀. Parto de la medicino, kiu pritraktas haŭtmalsanojn.

dermatozo ♀. Generala nomo de haŭtmalsanoj.

dermito ♀. Inflamo de la dermo (= haŭtinflamo).

* **Des.** Adv. uzata antaŭ pli k malpli responde al **ju** por montri ke io varias paralele k depende de alio : *mi ~ pli lin šatas, ju pli mi lin konas; ju pli oni posedas, ~ pli oni avidas Z; ju pli da mono, ~ pli da zorgo Z; ju pli da aetantoj, ~ pli alla la prezo Z; ju pli rapide, ~ pli bone; homo estas ~ pli felita, ju malpli da bezonoj li havas.* Rim. Kelkfoje la dua parto de la komparo montrata per **ju pli** ne estas esprimita, k **des** akceptas tiaokaze sencon similan al tiu de **tiom** : *~ pli bone Z! Li rifuzis la postenon ~ pli, ke ĝi estis senpaga; mi ne volas ripeti miajn vortojn, ~ pli, ke ĉiu el vi facile mem trovos la respondojn Z.*

* **Desegni** (tr). 1 Imiti per krajonaj, plumaj aŭ penikaj strekoj la formon, sed ne la koloron de io; aperigi la konturojn de io : *la ~(aff)oj de Rembrandt.* 2 (f) Montri, priskribi la ĉefajn trajtojn de io, la distingilojn de io : *li ne estas tiel terura kiel oni lin ~as B; li mallonge ~is la ĉefajn liniojn de sia projekto.* Kp LINIO, FIGURO, BILDO, SILUETO, SKIZO, KONTURO, PENTRI, STREKI, TIRI. ~igl. 1 Esti ~ita. 2 Montri sian konturojn : *la montoj ~iĝis ne tre klare B.*

Deserto. Lasta parto de eŭropaj mangoj, konsistanta el fromaĝo, fruktoj k dolĉajoj.

desinfekti Z (tr) ♀. Mortigi mikrobojn aŭ miasmojn en logejo, vestoj, tolajo ktp : *~i ion (per io)* (= malinfekti). ~illo. Aparato por ~o.

desmodio ♂. G. de legumenacoj (*desmodium*).

Despoto. Regnistro, kies aútoritato estas absoluta, aútokrata, tirana. **~ismo.** Regado de ~o. Kp DIXTATORO.

Destini (tr). 1 Antaúfiksi la celon aú la uzon de io : *li ~is testamente siajn librojn al la urbo; donacoj ~itaj por iu z; ~i lokon por ia objekto; vagonaro ~ita por Vieno; ni ~is tiun daton por via parolado.* Kp DIFINI, ASIGNI, DEDIČI, DISPONI. 2 Antaúdecidi la sorton de iu : *la sarto ~is al li vivi modeste; ~i an sorton por iu B; ĉiu homo estas ~ita por morto; la patro ~is lin por komerca kariero.* Kp DECIDI. 3 Antaúdecidi ion : *tiel ~is la sarto Z; la sarto ~is, ke mi vivu Z; la limoj al li ~itaj de la naturo Z; tia eksperimento estas ~ita al malsukceso.* ~o. 1 Ago destini. 2 Antaúfiksitaĵo, antaúdinfita sarto, celo, uzo : *la ~o de Romo estis konkeri la mondon; la ~on de iu testamento postlasajo oni ne rajtas sanĝi* (Kp SORTO, FATALO, ALVOKIĜO).

Antaú~(ismo). Religia doktrino, laŭ kiu la sarto de ĉiu homo estas fatale fiksita de Dio antaŭ lia naskigo.

* **Detalo.** 1 Malgranda parto, konsiderata kontraste al la tuto : *zorge raportu pri ĉiuj ~oj; mi forgesis multajn ~ojn de la afero.* 2 Maigravajo, akcesorajo : *droni en ~oj Z; bagateloj eksteraj ~ajoj Z; la ĉiutagaj ~ajoj.* ~ado. 1 Preciza k aparta konsiderado pri ĉiu parto de tuto : *fari la ~adon de konto.* 2 Pomalgranda vendado (Kp DEBITO). ~a. 1 Poparta, iompostiomia : *repreni ~e, kion oni donis mal~e.* 2 Enhavanta ĉiujn ~ojn, preciza k kompleta : *~a analizo de verko B; ~a fakturo, rakonto.* 3 Vendanta pomalgrande : *~a komerco.* 4 Akcessora, malgrava : *~a eraro.* ~isto. ~vendisto. **Mal~a.** 1 Ĝenerala, sen~a : *rakonti lau mal~aj trajtoj.* 2 Pograndi. ~l (tr). 1 Komplete fari, konsiderante aparte ĉiujn partojn : *li ~is la historion de esp-o de 1887 gis 1900.* 2 Pomalgrande vendi : *tie ĉi oni ne ~as la ŝtopecojn.*

detektilo <. Pruvu la ĉeeston de elektraj ondoj per ~ilo. ~ilo. Aparato por pruvu la ĉeeston de elektraj ondoj : *ekzistas diversaj ~iloj: kristala, magna, valva ktp.*

detektivo Z. Ano de sekreta polico, eĉ privata ; kašpoliciano.

detektoro < = detektilo.

Determini (tr). 1 Precize fiksi ion ne certan : *~i la sencon de iu vorto, la kaŭzon de iu akcidento, la distancojn inter luno k tero, la specon de vegetaĵo B, la motivojn de ago.* Kp DIFINI, ENKLASIGI. 2 (G) Pliprecizigi la sencon de apuda frazero : *la artikolo ~as la substantivon; verbo ~ita de adverbeto.*

determinismo £. Doktrino, laŭ kiu ĉio en la universo, eĉ la homaj voloj, estas la nepre necesa rezulto de antaŭaj kondiĉoj. Kp FATALISMO.

* **Detrul** (tr). Ruinigi, pereigi, nuligi, nenigi : *~i urbon; la pluo ~is la rikolton; lia morto ~is ĉiujn niajn projektojn; ~i la sanon, la konkordon, la trankvilon B; ~i ĝis la fundo de l' fundamento Z; tiuj vortoj ~os ĉiujn niajn gisunajn akirojn Z;* *~ita estas ĝia potenco Z; niaj ~itaj esperoj Z; liaj fortloj estis ~itaj Z; kia granda homo detruigis Z!* *tiu profunda plano ~iĝis Z; lingvo internacia ne celas ~i la lingvojn naciain; ne~ebla konvinko.* Kp EKSTERMI, FORIGI, FALIGI, MALKONSTRUI, RENVERSII, POLVIGI, CINDRIGI, ROMPI, FRAKASI, ABOLICI, FORSTREKI, FORVISSI, DISBATI, RUINIGI, KONSUMI, FORBALAI, MORTIGI. Vd HUNO, VANDALO. ~o. Ago ~i : *milito kaŭzas ĉiam senprofitajn ~ojn; tio estas ~ado nur por ~emo; la ~igo de la urbo.* ~a. ~anta.

* **Devi** (ntr). 1 Ne povi ne fari ion pro ia materia neceseco, praktika bezono, morala lego aú fremda sintrudanta volo : *čiu vivanto ~as morti; lernolibron oni ~as ne tralegi sed tralerni Z; tiun ĉi demandon ~as decidi instruitaj homoj Z;* *la mebloj estis aranĝitaj bonorde kiel ~as esti Z; por ĉiuj rilatoj intergentaj oni ~as uzi lingvon neŭtralan Z; kiu volas mensogi, ~as bone memori Z; teruran nokton ~is mi travivi Z; mi ~as sendi tiun leteron antaŭ morgaū; kiu ~as, tiu povas Z; filo ~as obei la patron; vi ~as paroli pli laute; pri gustoj oni dispulti ne ~as Z; oni ne ~as havi tro da konfido al si mem Z; nenian trinkafon el vinberoj li ~as trinki Z (estas malpermesite, ke li trinku); tial ni neniam ~as (estas malpermesite, ke ni) paroli en niaj kongresoj pri aferoj politikaj Z; mi ne ~as malatenli tion Z; se ni ne*

trovas pli bonan esprimon, tio ne ~as nin ĉagreni z; ili ne ~is lasi rimarki, ke ili nenion vidas z; ĝi tiu ĉi ideo estas aktiva aŭ pasiva, tion ĉi la sufikso aŭ lute ne ~as montri al ni z; mi certigas vin, ke kun mi vi ~as nenion timi z; ni ne ~as miri, ke tia sistemo ne povis trovi amikojn z. Kp ŜULDI, BEZONI, NEPRE. **2** Kelkfoje ĝi montras la certecon aŭ eĉ nur la probablecon; = certe ...i, probable ...i: *ili ~is koleri, ĉar li neniam skribas al mi post de tiom k; kiel ravita vi ~as esti z; tiu sciigo ~as esti falsa; li ~as esti frenze; se ĝi ne farigos nun, ĝi ~as jam iam farigi en estontece z; tiuj argumentoj ~is ŝajni al tiuj homoj tiel same infanaj kiel al ni nun ŝajnas iliaj tiamaj kontraŭparoloj z; prezento al vi, kiel tiuj arboj ~is brili en la suna lumo z.* ~o z, ago~o z. Farotajo necesa pro lego, moralo aŭ konveno: *plenumi sian ~on B; la unua ~o de homoj estas ne malutili reciproke; mi konas mian ~on al mia estro* (Kp DEJORO, TASKO, OFICO, JUGO, REGULO, DISCIPLINO). ~iga. Altrudi ion al iu: *si ~igis sin mangi en la kuirejo z; mi ~igos lin konfesi sian mensogon; la scienco ~igis la naturon, ke ĝi montrus iajn limojn z; li timis ~ontigi sin al pagado de grandaj sumoj z* (altrudi al si en la estontece la pagadon) (Kp SUBIGI, CEDIGI). ~igo. Altrudo. ~iga. Postulata de la legoj, moralo aŭ konveneco: *gi estas ~iga formalajo. Sin~igo, mem~igo.* Altrudo al si mem de ioma modereco en deziroj aŭ bezonoj: *la sin~igo estas la komenco de la gentileco k ĉe de la moralto. Ne~iga.* Laŭvola.

devili Z (ntr) 1 (Sc). Devojiĝi de la normala pozicio, direkto: *~o de l'stomako, de l'kompaſmontrilo.* 2 (f) Dekliniĝi de la regula konduto: *si ~is de la virta vojo B.* Kp DETURNIČI, DEVOJIČI, FLANKENIČI. ~a angulo □. Angulo formata per la direktoj de la radio antaŭ k post la ~ado.

*** Devizo.** 1 Mallonga frazo, akompananta blazonan insignon. 2 Mallonga frazo, montranta principon de konduto adoptitan kiel distingilon de privata persono, firma, korporacio: «libereco, rgleco, frateco» estas la ~o de la franca Respubliko. 3 £ Kambio aŭ ĉeko en fremda valuto, pagebla je difinita loko eksterlande k negocata en borsa.

devono ✽. Unu el la malsupraj formacioj de la primara epoko k konstanta el kelkaj etagoj.

*** Dezerto.** Regiono en kiu tute mankas vegetaĵoj k logantoj: *voki, prediki en ~o* (senutile peni por konvinki). ~a. Simila al ~o, senhoma. ~ulo. Ermito.

*** Dezirli** (tr). 1 Koncie emi al io, aspiri posedon aŭ ĝuon de io: *~i dormon; ~i aŭdi muzikon; kiom la koro ~as z* (abundege); *havi ~on por io.* 2 Esprimi al iu bonvolan esperon, ke li ĝuu ian feliciton: *~i al iu bonan farton, felicen vojaĝon, felicon z; ~esprimoj por novjaro.* Kp AVIDI, BEZONI, SOPIRI, ENVII, AMBICII, BRULI, SOIFI. ~ego. Pasia, senbrida ~o. **Bon~i.** ~i 2: *akceptu miajn sincerajn bon~ojn!*

*** Dio.** 1 ⊖ Mita supernatura estaĵo. 2 (R) Supernatura, eterna, perfekta k ĉiopova spirita estaĵo, kreinto k gvidanto de la universo: *~o volu, ke...* (mi tre deziras, ke...) 3 § Principo de ekzistado, unueco k komprenebleco de universo. 4 (M) Estaĵo elpensisita de la homa imago por klarigi al si la ekziston de la mondo. ~a. 1 De ~: *la ~a potenco.* 2 Perfekta, kvazaŭ ĝi estus de ~: *si havis ~an volon, ~ajn formojn.* ~ismo § = desismo. ~patrino (Rk). Maria, patrino de Jesuo. ~servo. Kulto, meso.

Diabeto. Malsano karakterizata per neasimilado k perurina ellasado de sukero.

*** Diablo.** 1 (R) Estro de malbonaj angeloj, kiu ribelis kontraŭ Dio: *ne pentru la ~on sur la muro z.* Kp SATANO. 2 (Rk) Unu el la rivelintaj angeloj: *la ~oj vin prenu z; al tiuj ~oj z.* Kp DEMONO. 3 (f) Tre malica homo.

diabolo (Sp). Ludilo konsistanta el bobeno, kiun oni movigas, jetas supren k rekaptas per ŝnuro havanta tenilon ĉe ĉiu ekstremo.

Diademo. 1 Larga rubando tenanta la harojn de virinoj, ofte ornamita per juveloj. 2 Reĝa krono.

Diafana. Trairebla per lumradioj, sed ne travidebla: *~a ŝtofo, ondo, vazo z, emajlo;* (f) *~aj manetoj.*

diafizo ♥. La longa parto de osto inter gajz du ekstremoj: apofizo k epifizo.

Diafragmo. Muskolo apartiganta la bruston de la ventro.

Diagnozo. Ekkono de malsano per ĝiaj simptomoj. ~1 (tr). Difini malsanon laŭ ĝiaj simptomoj.

Diagonalo. Rekta oblikva linio, iranta de unu angulupro al alia, interne de poligono. Kp DIAMETRO, TRANSVERSA.

Diagramo. 1 (Sc) Grafika desegno, kiu helpas klarigiun fenomenon. 2 (tr) Grafiko prezentanta la variojn de algebra funkcio de fizikaj grandoj.

diakil(on)o Plastro el aglutina substanco.

Diakono (Rk). Kleriko helpanta al sacerdoto.

Dialekto. Speciala formo, kiun ricevas iu lingvo en iu regiono : *ni devas gardi la lingvon de pereiga disfalo je diversaj ~oj z ; la latina lingvo dis~iginte naskis latinidajn lingvojn.* Kp IDIOMO, JARGONO, SLANGO.

Dialektiko. 1 Arto konvinki per metoda rezonado. Kp LOGIKO, METODOLOGIO. 2 (Mh) Teorio uzata de Marks k lia skolo por klasigi la historiajn faktojn k por klarigi la evoluon de la realo rigardata kiel konstante transiranta de iu difinita ekvilibro, nomata tezo, al rompiĝo de ekvilibro, nomata antitezo, ĝis nova ekvilibro, nomata sintezo, starigas. 3 Tro subtila rezonmaniero (Kp CERBUMADO).

dializo . Hemia analizo bazita sur la propreco de iuj korpoj povantaj facile trapanetri la porajn membranojn.

Dialogo. 1 Interparolado. 2 Literatura verko en formo de interparolado. ~1 (ntr). Interparoli.

diamagneto (Sc). Korpo, kiun magneto forpušas.

* **Diamanto.** Juvelstono, el pura kristaliga karbono. ~a. 1 El ~o. 2 Brila, kiel ~o : *~aj rosaj gutoj.* Kp BRILIANTO.

Diametro. Rekta linio, pasanta tra la centro de rondo k kuniganta du punktojn de ĝia ĉirkaŭlinio.

Dianto. Veg. el fam. de kariofilacoj, kies pluraj kulturataj specoj havas belajn florojn k fortan iom pipran bonodoron (*dianthus*).

Diapazono. Ilo per kiu oni audiĝas senŝanĝan noton, laŭ kiu oni agordas la muzikilojn.

diapozitivo . Pozitiva fotografa kopio sur vitro.

diareo = lakso.

diartrozo . Movebla artiko.

diaso . Unu el la mezaj formacioj de la sekundara epoko.

dlastazo . Fermento, kiu aliigas amelon en dekstrinon.

diastolo . Periodo de kordilatigo inter du sistoloj.

diatermo . Metodo de speciala varmokuracado per alttensia elektra fluo.

diatezo . Emo de la organismo al osta samspeca malsanigo.

diatona b (pri gamoj). Konsistanta el tono k duontonoj.

* **Diboēi** (ntr). Malvirte, malaste, malsobre vivi : *la vento ~is* (furiozis, senbridigis) *sur la kampoj B.* Kp ORGIO. **For~i** (tr). Perdi per ~o : *li for~is ĉion, ĝis la lasta ĉemizo Z. ~eo.* Loko, kie oni povas ~i (Kp BORDELO, DRINKEJO).

Didaktiko. Arto instrui : *~a poemo estas versa verko en kiu oni traktas teknikan temon.*

* **Didelfo.** Saltanta mambesto, kies inoj havas sur ventro poſon por porti la idojn (*Didelphus*).

dielektriko . Substanco, kiu ne kondukas elektran fluon. ~a. Havanta econ de ~o.

dierezo. 1 Dusilabiga pronoĉo de ditsongo : *ofte la francoj ~e prononcas la diftongon aū.* 2 Signo montranta tiun pronoĉon ; tremao.

dieso b. Kromsigno duontone altiganta la noton. **Du~o.** Kromsigno je unu tono altiganta la noton.

Dieto. Speciala nutromaniero : *observi severan ~on ; ~o vegetara.*

* **Difekti** (tr). Kaŭzi malbonan staton de io, tiel ke ĝi iĝas malpli taŭga, malpli valora : *~i al si la brakon ; unu ovo malbona tutan manĝon ~as z ; unu malamiko pli ~as ol cent amikoj protektas z ; ~i vazon, meblon, maſinon ; (f) ~i la sanon, virton z, ĝojon z, honoron z, famon, rajtojn de iu z ; facile ~ebla aparato ; lia gloro estas ne~ebla z.* Kp KRIPLIGI, MALUTILI, KONFUZI, VUNDI, PUTRIGI,

VENENI, SUBOSI, FUŠI, SABOTI, ROMPI, HAKI. ~o. Malbona stato de io, kio estas ~ita ; manko, malperfekta : *en ĉiu objekto trovigas ~o Z* (Vd FLANKO 2) ; ~oj de domo *kaduka Z* ; *la forigo de akuzativo estus granda ~o por la flesbleco, riĉeco k precipoco de la lingvo Z* ; *fari ~on al iu Z* ; *si falis sed faris al si nenian ~on Z* ; *lia karaktero havas grandan ~on* (Kp AVERIO, VUNDO, KRIPLAJO, MAKULO, BATU, ROMPO, ĝIBO). ~igl : *mia pluvombrello ~igis de vento; nenie rompiĝas aŭ ~igas la kontinueco inter la lingvo malnova k nova Z.* ~igema. Delikata 3. **Sen~a.** Ne~ita (Kp TAÜGA, NETUŠITA, BON(STAT)A, VIRGA).

* **Diferenci** (ntr). Esti malsama : ~i de, je iu, per, pri, pro io; ili forte ~as inter si per la saĝo Z; ĉiu tiuj projektoj abisme ~as de Esp-o. Kp DEKLINIĜI, VARII, KONTRASTI, DISTINGIĜI, DEVII, DIVERGI. Vd MARO, FENDO, ABISMO. ~a. Malsameco : oni devas fari ~on inter ambaŭ okazoj Z; malgrava estas la ~o inter profitemo k profitemeco. Kp DISTANCO, NUANCO, MALKONSENTO. ~a. Malsama : *li estas tre ~a je (de, ol) sia frato.* Kp DIVERSA, ALIA, MALPROKSIMA, FREMDA, ANTIPODA. ~igl. 1 Igi malsama. 2 Distingi, malkonfuzi : ~igi la verbojn laŭ translimeco k netranstimeco ; ~igi la juston de la maljusto.

diferencii (tr) Δ. Kalkuli la ~alon de funkcio.

diferencialo Δ. Infinitezima elemento de la variado de funkcio. Vd INTEGRALO.

* **Difini** (tr). 1 Precize mallonge klarigi la signifon de iu vorto : *la sufisko um ne havas ~ilan sencon; la adjektivo ~as la substancivon k la adverbo ~as la verbon.* 2 Precize mallonge konigi la karakterizojn ecojn de io : *havi ~itan formon; ni iras al celo klare ~ita k nepre atingota Z.* 3 Precize k daŭre antaŭfiski iun aferon por aparta celo : ~i salajron, premion, rendevojn ; *en la ~ita tempo B; oni ne devas ~i severajn regulojn por tiuj detaloj Z;* ~i komitatlon por esplori aferojn ; *najz infanjaroj ofte ~as nian estontan vivon.* Kp DETERMINI, DESTINI, FIJKSI, ASIGNI, ATRIBUI. ~a artikolo (G). Artikolo montranta, ke iu vorto jam renkontiĝis en la antaŭa teksto aŭ estas

sufiĉe konita de la (aŭdanto aŭ) leganto. **Sen~a modo** (G). Infinitivo.

difrakto □. Fleksebleco, deviigo de la lumaj radioj, kiam ili renkontas mal-difanajn korpojn.

Difterito. Infekta gorĝa malsano karakterizata per formigo de falsaj membranoj sur la muka haŭto, kiuj alguiĝante al la spiraj kanaloj malhelpas la spiradon ; krupo.

Diftongo (Fon). Kombino de du malsamaj vokaloj, unusilabe prononcataj, kies unu estas sonanta k la alia konsonanta : aū, eū, aj, ej, oj, uj.

difuzi Z (ntr) □ ☰. Ciudirekten disvastiĝi. ~o. Fenomeno en kiu gaso, lumo, varmo disigas al ĉiuj direktoj.

* **Digo.** Remparo starigita por ŝirmi lokon kontraŭ inundo de rivero aŭ maro : (f) *ilia sango estas tro bolanta, rompantha ofte ~on de prudento Z.* ~i Z, en~igl (tr). 1 Bari per ~o. 2 (f) Malakeeli, haltigi. Kp KONTRAŬSTARI, MALHELPY, BRIDI, MODERIGI.

* **Digesti** (tr). Igi nutrajon asimilebla, solvante ĝin per specialaj sukoj, kiuoj stomaŭo k intestoj sekrecias. ~iga. Faciliganta la ~on.

digitalo Z ☰. G. de skrofuliacoj. Tre venena planto, kies floroj similas formon de gantofingro, uzata en medicino por malrapidigi la korbatojn (*digitalis*).

digitalino ☰ C⁸⁵H⁵⁶O¹⁴. Venena alkaloido de la digitalo.

Digno. 1 Respekteto, kiun oni meritas per sia konduto : *la ~o de lia vivo akiris al li ĉies estimon; havi la senton de sia ~o Z; mi trovos al vi situacion indan je via ~o.* 2 Konscio pri la respekteto, kiun oni meritas, memrespekteto : *eksplodo de virina fiereco k de homa ~o Z; kun ~oplena tenigo Z; mia ~o devigis min forlasi la prezidentan postenon.* ~a. 1 Meritanta la respekteton : ~a socia pozicio Z. 2 Konscia, ke oni meritas la respekteton.

* **Dika.** Granda laŭ la tria dimensio, kiu estas nek larĝeco, nek longeco : ~a homo, libro, krajono, ŝnuro, mantelo, ventro ; mal~a folio ; ~aj gutoj de ŝvito Z ; *la ~eco de tiu tabulo estas ducentimetro;* (f) *mal~a voĉo;* ~e skribila Z ; *greno ~e muelita;* *kie mal~e, tie rompiĝas Z;*

~trunka viro z ; viando~a mano z. Kp GRASA. ~igl. Igi ~a (Kp BARELIČI, ŠVELI).

diklina ☰ (pri plantoj). Havanta nur unuseksajn florojn.

diklorido ☰. Kombinajo konsistanta el du atomoj da kloro je unu atomo da metalo.

* **Dikti** (tr). 1 Laüte paroli vortojn, skribotajn de iu alia : ~i versojn ; skribi sub ~ado de iu z ; li faris dek erarojn en la ~ajo B. 2 Ordene altrudi : ili pretendis ~i legojn al la tuta esperantistaro z ; tial la truso povas ~i la prezojn. 3 (f) Montri ion kiel necesan : la singardo ~is al ni tiun konduton ; faru, kion ~as al vi la koro ; la humaneco ~is al mi mian devon ; reguloj k limoj ~ataj de la cirkonstancoj.

Diktatoro. Eksterordinara provizora estro de ŝtato, kun absoluta povo. Kp DESPOTO, AÜTOKRATO, TIRANO, ARBITRA.

dilati (tr) □. Plilarĝigi, plivastigi. ~o. Fenomeno en kiu la amplekso aŭ la volumeno de gasa, likva aŭ solida substanco pligrandigas. ~igl. Plivastigi, plilarĝigi.

Dilemo. Rezono prezentanta alternativon inter du kondiĉoj k kontraŭaj asertoj, kiuj ambaŭ kondukas al sama konkludo : *enfermi sian kontraŭulon en ~o.*

Dilenta. Persono, kiu sin okupas pri arto aŭ scienco neprofesie k celante nur sian plezuron. Kp AMATORO. ~ismo. Spirita stato de tiu, kiu sercas nur sian plezuron en la sciencoj aŭ artaj okupoj, neniel celante veron aŭ generalan utilon.

* **Diligenta.** Konstante k zorge laborema : ~a lernanto ; nia ~a kolegaro ne laciĝas en laboro pacas z ; mal~a mano malriĉigas z ; ~e atentu ; ili ~e pasis la noktojn en gaja festenado z ; la horoj treniĝas mal~e ; la ondoj malfortiĝis k farigis kvazaŭ mal~aj B. Kp AGEMA, FERVORA, ZORGEMA, ATENTA. Vd ABELO, FORMIKO.

dillui (tr) □ ☰. Maldensigi solvajon per solvilo.

Dilujo. Superakvego, inundego : la Biblia ~o ; antaŭ~a monstro.

diluvio ☰. La plej malsupra etago de la kvaternara epoko ; laŭ kelkaj geologoj ĝi estas la rezulto de la dilubo.

* **Dimanĉo.** Unua tago de la semajno, morgaño de sabato, k ripoztago por kristanoj.

Dimensio. Ĉiu el la tri direktoj, laŭ kiuj oni mezuras korpojn : largeco, longeco, alteco (aŭ dikeco).

diminutivo z (G). Vorto derivita de alia per sufikso, kiu malgrandigas aŭ malgravigas la enhavatan ideojn : ~a sufikso en esp-o estas ~et.

dinamo z ☰ <. Mašino de rotacia indukto, kiu aliformigas mekanikan energion en energion elektran.

Dinamiko. Parto de la mekaniko traktanta pri la rilatoj inter la fortoj k la movoj, kiujn ili produktas.

dinamismo z ☰. Doktrino kiu samigas materion kun forto.

Dinamito. Eksploda substanco, konsistanta el nitroglycerino k neutra substanco.

Dinamometro. Instrumento por mezuri la forton de homo, besto aŭ motoro.

dinamotoro <. Elektra mašino, kiu povas funkciu samtempe kiel motoro k kiel generatorio por kontinua fluo.

dinaro. Jugoslava monunuo.

Dinastio. Sinsekvo da regnistroj el sama familio, heredantaj la tronon unu de alia.

dinornito ☰ ☰ ☰. Grandega fosilia birdo, dufoje pli granda ol homo, simila al hodiaŭaj stilzbirdoj k renkontata en la Aŭstralia pleistoceno : ~o finpereis nur antaŭ ducent jaroj.

dinosauroj ☰ ☰ ☰. Fosiliaj rampuloj, karakterizataj per malgranda kranio k per forte disvolvitaj malantaŭaj ekstremaĵoj. Oni ilin renkontas en diversaj grandecoj de grando de kato ĝis kvinmetra alto k dudekkvarmetra longo : ~oj vivis en la triaso, liaso, juraso k krelaceo de la sekundara epoko.

dinoterio ☰ ☰ ☰. G. de fosiliaj mamuloj simila al elefanto, sed iom pli granda.

diocezo. Katolika aŭ anglikana eklezia distrikto, regata de episkopo. Kp EPARKIO.

diodo Duelektroda lampo.

dioptrio (Opt). Konvergebleco de lenso, kies fokusa distanco egalas unu metron.

dioptriklo (Opt). Parto de la fiziko, kiu pritraktas la refrakton de lumaj radioj tra diversaj medioj.

dipleksa (pri sendaparato). Povanta efektivigi samtempe du malsamajn sendojn sur du malsamaj ondlongoj.

diplodoko . Fosilia rampulo apartenanta al la ordo de dinosaŭroj, kiu atingis ĝin la longon de dudekkvar k la alton de kvin metroj, kun antaŭaj ekstremajoj pli mallongaj k pro tio moviginta salte.

Diplomo. Oficiala dokumento atestanta rajton, privilegion aŭ rangon titolon : *pergamena, papirusa ~o; ~o pri nobeligo; ~o de profesoro; post sukcesa ekzameno li ricevis la ~on de abituriento.* ~i (tr). Aljuĝi ~on al : *~ita instruisto.*

Diplomato. 1 Diplomatiisto. 2 (f) Ruzulo, havanta kvazaŭ ~an lertecon. ~a. De ~o : *~a ruzo, karaktero.*

Diplomatio. 1 Branĉo de la politiko, koncernanta la rilatojn kun alilandaj registaroj. 2 Diplomaturo.

dipsako G. de ~acoj, kies dornojn oni uzas por kardi ŝtonon (*dipsacus*).

dipteroj Z Klaso de insektoj, kiuj posedas nur du flugilojn.

diptiko. Fermebla pentraĵo sur tabulo, konsistanta el du kunfaldeblaj partoj.

***Diri** (tr). Konigi sian penson per vortoj, esprimi : *~i libere sian opinion z; ~i koran dankon al iu z; el la bušo multaj vortoj eliras, sed ne ĉiuj ion ~as z* (estas signifoplenaj, gravaj); *se oni povas tiel ~i z; mi ~is al mi, ke popolo povas erari z; ~i al si en la pensoj z, en sia koro z; oni rajtas ~i tiun verkon tiel perfekta kiel povas esti homa farago;* (f) *la senco ~as al ni, ke la sufikso estas necesa z; la nerefuteblaj leĝoj de la logiko ~as al mi, ke tio estas la sola vojo z.* Kp SCIIGI, ASERTI, PAROLI, RAKONTI, RIMARKIGI. ~o. Tio, kion oni ~as. **Al~i** (tr). ~ante aldoni. **Antaŭ~i** (tr). Anonci okazontajojn. **Dis~i** (tr). ~ante disvastiĝi (Kp BABILI, PERFIIDI, DISPORTI, DISANONCI, DISTRUMPETI). **El~i**

(tr). Vortigi, formuli, esprimi. **Kontraŭ~i** (tr). Esprimi kontraŭan opinionon, kontraŭdiskuti. **Kvazaŭ~i, duon~i** (tr). Alude diri. **Laŭ~e**. Konfirma al la komuna ~o. **Oni~o**. Komuna ~o, famo. Kp KLAĈO. **Popol~o**. Proverbo.

direkcelo Z. 1 Direktantaro, estraro. 2 Ejo okupata de direktantaro.

***Direkti** (tr). 1 Irigi iun laŭ la ĝusta vojo al difinita celo : *~u la petantojn al la inspektoro; sin ~i alie z.* Kp TURNI, ORIENTI, GVIDI, PREZENTI. 2 Turni aŭ movigi ion al difinita celo (p. f.) : *~i ĉaron, aŭtomobilon, paſilon, paſon, ŝipon B; ~i la rigardon z, la okulojn z, la paſojn B, atenton, peton B, demandon, leteron al; ~i sian parolon al iu z; ~i siajn klopodojn al io; unua paſo iron ~as z; for~i sian ĉaron; kuſi kun la piedoj ~itaj al la pordo z; surskriboj ~itaj kontraŭ la ministro, kontraŭ Italuijo z; mi ne scias, kien mi devas ~i la suspekton z; ~i la interparoladon al alia temo z; leĝo ~ata kontraŭ la socialistoj; homo projekta, Dio ~as z.* Kp CELI, ADRESI, GVIDI, KONDUKI, PILOTI. 3 Gvidi k kontroli la konduton de iu : *~i lernantojn, parohanojn; ĉiu sin ~as, kiel la kap' al li diktas.* Kp ADMINISTRI, REGI. 4 Gvidi k kontroli la funkciadon de io, ne kiel helpano sed kiel ordonpova esto : *~i entreprenon, laboron, studiojn, maſtrumadon, orkestron, diskuton, firmon, gazeton, konsciencon.* Kp KONDUKI, ADMINISTRI, REGI. **Sin ~i al**. 1 Sin movi al io konkreta : *sin ~i al la urbo, al sudo z, orienten.* 2 Celi al io abstrakta : *ne sukcesinte, mi ~is min al la industrio.* Kp SIN TURNI AL. ~iĝi al. 1 Esti movata al. 2 (f) Celi al : *la aleo ~igas al la urbo; lia penso ĉiam ~igadis al tiu problemo z.* ~o. 1 Alcela linio : *montri al iu la ~on; laŭ ~o al z, en ~o al z;* multo da provoj estis farita en tiu ĉi ~o z; turni en alian ~on; tiu okazaĵo donis la ~on al ĉiuj miaj estontaj celadoj z. 2 Instrukcio pri la rimedoj, kiuj kondukas al difinita celo : *la kongreso disiñis ~ojn al la plenumanta komitato.* 3 Ago de tiu kiu ~as : *li laboras sub mia ~o.* ~a. ~anta. ~ado. ~o 3. ~ilo. Ilo por ~i ŝipon, veturilon, biciklon. ~illisto. Homo, kiu, manovrante la tiucelan ~ilon, irigas ŝipon laŭ la difinita ~o.

Direktoro. Direktisto de ofico, institucio, gazeto : *~o de banko, liceo.*

Direktorio Z \hat{z} . Konsilantaro havanta specialan publikan mision.

Direktriko Δ . 1 Rekto, kiu, kun punkto nomata fokuso, determinas konikon. 2 Linio sur kiu sin apogas alia moviganta linio kiu direktas ĝin.

* **Dis.** 1° Prefikso esprimanta malkunigojn, dividon, forigón en diversajn direktojn : *~siri paperon*; *~jeli flugfoliojn*; *~semi grajnojn*; *~peli birdojn*; *~kurigi malamikojn*; *~sendi cirkuleron*; *~bali muron*; ili tute malkonsentas k *~opinias*; *~membrigo de la ideoj en memstaraj vortojn z*; *~vastiĝo de opinio*; ili *~etendis la manojn*; *~babili*, *~doni*, *~fali*, *~flugi*, *~liberigi*, *~pecigi*, *~plekti*, *~polviĝi*, *~porti*, *~rabi*, *~specigi*, *~starigi*, *~sprucigi*, *~trumpeti*, *~versi*, *~dividi*, *~frakast*, *~rompi*. Rim. Tiu prefikso havas kelkfoje sencon tre proksiman al tiu de **mal** aŭ **sen** : *~volvi* (malvolvi); *~faldi* (malfaldii); *~revigi* (senrevigi); *~harmonia*.

II° Samsignifa vortero uzata memstare : *~a*. Maldensa, dismetita, dissemita : *la ~aj dometoj de la vilaĝo*; *la trupoj atakis laŭ ~a ordo*; *la lampoj lumis ~e en la nokto* (Kp SPORADA). *~eco*. Malkuneco, aparteco, malproksimeco, diferenco, malamikeco : *la intergenta ~eco z*. *~igi*. Aparigi, dividii, malkunigi : *li ~igis la batalantojn*; *la suno ~igis la nubojn*; *~igi interligon z*; *fremdaj elementoj ~igis la sacion B*; *oni devas ~igi tiujn du proponojn* (Kp DISMETI, DISJETI, DISSEMI). *~iĝi* : *ni ~igis en diversajn flankojn z*; *post alkutimiĝo doloras ~igo z*.

Disciplino. 1 Deviga regularo k lernita obeo necesa por la bonordo de iu anaro : militista, monaha *~o*; mi al *čiu instruis ~on z*; *~a cedo de la malplimulto z*; *ne dekliniĝi de la ~a vojo z*; *~e aligi siajn fortojn al la komuna armeo z*. 2 Reguloj rekommenditaj por certigi la bonan funkciadon de la homaj kapabloj : *intelekta, sciencia ~o*. *~emo*. Volonta absoluta obeo al iu regularo : *~emo estas nepre necesa en nia movado*. *~i* (tr). Alkutimiĝi iun obei al *~o* : *li baldaŭ ~is la lernantojn*; *~i siajn impulsojn*.

Disĉiplo. 1 Tiu, kiu studas sub instruanto. 2 Tiu, kiu sekvas ies doktrinon : *Platono estis ~o de Sokrato*.

Disenterio. Infekta inflamo de la intesto, kaŭzanta daŭran lakson.

diserti (ntr). Prezenti detalan metodan studadon pri scienco, filozofia aŭ literatura temo : *la profesoro ~is pri Kant. ~ajo*. Verko traktanta pri scienco, filozofio aŭ literatura temo.

disertacio Z = disertajo.

Disko. 1 Metala ronda platajo, kiun la antikvaj grekoj uzis en la jetludoj : *Diskobolo estas statuo de ~ofertanto*. 2 Objekto *~on similanta* : *~o de suno*, *de fervoja signalo*.

* **Diskonti** (tr). Pagi al iu por bilo aŭ kambio antaŭ la pagtempo, deprenante procentaĵon pro la antaŭtempa pago. *~o.* 1 Ago de tiu, kiu *~as bilon* : *~obanko*. 2 Procentaĵo deprenita pro la antaŭtempa pago : *kiam la kapitaloj abundas, la bankoj malaltigas la ~an procenton*.

Diskreta. 1 Diranta nur, kion konvenas diri; scianta konservi sekretion : *la sendolo estu ~a k fidela*; *la plej ~a amo lasas ĉiam elaperi sian sekretion*. 2 Faranta nur, kion konvenas fari, modesta, nesintruda, taktoplena, ne troiganta : *~a malaprobo*; *li faris ~an uzon de sia aŭtoritato*; *lia konduto en mia domo estis ĉiam ~a* (Kp SINDETE-NEMA). 3 (f) Delikata, neforta, netroa : *~a parfumo*. **Mal~a.** 1 Senkoncidere babilanta. 2 Sentakta, malmodera, sinestruda. 3 Troa.

diskriminanto Δ . Determinita funkcio de la koeficiento de duagrade ekvacio : *nuligo de ~o signifas, ke la ekvacio havas duoblan radikon*.

diskurso \hat{z} . Ordigita, iom longa parolado celanta konvinki. Kp ORACIO.

Diskuti (ntr). Interargumenti pri malsamaj opinioj : ekzameni opinion, argumentante pri ĝia praveco aŭ malpraveco : *~i kun iu pri politiko, religio, pri la situacio*; *oni longe ~is pri tiu propono*. Kp DISPUTI, POLEMIKI, DEBATI. **Pri~i** (tr). Samsence : *~i proponon, la politikon de la partio*. Kp REFUTI, KONTESTI. **(Kontraŭ)~ebla**. Ne povanta esti akceptata sen *~o*. Kp DUBA. **~inda**. Estanta inda je *~a klarigo*. Kp SERIOZA.

disocii (tr) Parte aū progrese mal-komponi : *la liberigilaj substancoj nomi-gas ~atoj.*

disonance z. 1 Malharmonia agordo. 2 (f) Manko de harmonio, malakordo : *la plej malgrandan ~on de la koloroj si tuj rimarkis; profunda ~o inter la karaklero.*

Disepsio. Malfacila k doloriga digesto.

dispersi (Opt). Kaŭzi ~on. ~o. Fenomeno konsistanta el tio, ke refraktigante la fasko de blanka lumo malkomponigas en diverskolorajn radiojn. ~a angulo. Angulo formata de ekstremaj radioj, kiuj iras gis la ekstremoj de la spektro. ~eco. La propreca intenseco, kiun havas medio dum la okazo de ~o.

* **Disponi** (x). Uzi, laŭ sia plaĉo, iun aū ion : *vi povas ~i pri mi; mi ~as mal-mallutan tempon; ĉu tiuj seĝoj estas an-koraŭ ~ebraj? mi estas al via ~o; havi sub sia ~o z; ĉiu ano ~as nur unu vocon.* Kp DECIDI, ESTRI. Vd PROPONI, MANO. ~igl. Meti ion sub (je) ies ~o : *igi ĉambron al societo.*

* **Disputi** (ntr). Malpací akre diskutante : *~i kun iu z; ili inter~is pri la rango; ~ema virino; la toto ĉesigis la ~ojn z; kvietigi ~on z; sin miksi en malpropan ~on z; havi ne~eblan aŭto-ritatecon z.* Kp KVERELI, POLEMIKI, KONFLIKTI, KONTESTI. Pri~i (tr). Akre diskuti pri io.

Distanco. Longo de interspaco : *~o de la tero al la luno; en ~o de kelkaj paſo(j) de li.* Paf~o, traf~o. ~o gis kiu oni povas trafi per paſo.

distiko (V). Versduo : *elegia ~o (kon-sistanta el heksametro kun pentametro).*

* **Distilli** (tr). Purigi substancen vapo-rigante per varmo ĝajn vaporigemajn erojn k poste refluigante la vaporojn per malvarmo : *~i brandon; ~ita akvo; ~ilo.*

* **Distingi** (tr). 1 Rimarki diferencon inter objektoj, personoj aū ideoj: *~i ion de io z, disde io, el io; ~i petroselon de cikuto, veron de malvero; ~i la bluon de la verdo; oni povas ~i tri periodojn en tiu epoko; morto ne ~as (sendifference traktas), etiuj egale atingas z; via Dio ~is vin el inter la popoloj z.* Kp MALKONFUZI. 2 Klare, precize, nete percepti : *tia mallumo regis,*

ke oni ne multe povis ~i z; li ne povis ~i, ĉu ...as z; ne povis ~i la fizionomion de iu B; pro la nebulo ni ne ~is la detalojn de la pejzažo. 3 ~igi : *la idealeco, kiu lin tiel bele ~as z. ~igl.* Konigi ion aū iun kiel diferencon de alia aū eminentan inter la aliaj : *lia ĉapo ~igis lin inter etiuj liaj kamaradoj* (Kp DIFERENCIGI, APARTIGI, KONTRASTIGI, KARAKTERIZI, MARKI, SIGNI). ~igl. 1 Sin montri dife-rencio de aliaj : *inter la mebloj ~igis malnova tablo; lia punca kapuo akre ~igis ĉe la profunda nigreco de la haro z.* 2 Sin montri klare k precize : *la ruinoj nete ~igas sur la monto.* 3 Sin montri diferenca de alia per ia supereco, merito ; esti supera, eminenta : *tiu sistemo ~igas per ekstrema simpleco z; en la lernejo li ~igis per sia talento por matematiko.* (Kp BRILI, KONTRASTI, ELRELIEFIGI).

~(ig)a. Klare, nete diferençiganta ; kiu precize karakterizas : *la ~iga eco de bono komedio estas, ke ĝi ridigas. ~iga.* 1 Sin montranta diferenca de ceteraj : *la dua ~iga eco de lingvo arta estas ĝia fleksibleco z.* 2 Sin montranta supera, eminenta, bonega. Kp ELSTARO, RELIEFA, MALVULGARA. ~Inda. Meritanta pro ia supereco, ke oni ~u lin : *li estas unu el la plej ~indaj pentristoj; ~indaj servoj, meritoj, kvalitoj.* ~lo. Signo, per kiu oni povas ~i : *klareco estas ~ilo de bona stilo.* Kp DIFERENCIGILO, KARAKTERIZAJO. ~(ig)ulo, ~indulo, ~ito z. Mal-vulgara, eminenta homo (Kp ELITO. Vd KREMO, FLORO).

distordo. 1 (Opt) Aberacio kon-sistanta el tio, ke bildo, kiu estas iom malproksime de la ĉefo akso de lenso aū de ne enfokusigita objektivo, estas kurbe reproduktata. 2 Aliformigo de elektra aū magnetna kampo sub la influo de alia kampo aū de okaza kaŭzo. 3 Negusta reproduktado de sono ĉe ricevado en radio-telefonio.

* **Distri** (tr). 1 Malhelpe deturni la spiriton de ĝia okupiĝo : *la lernantojn ~is zumado de mušo; la urba bru tro ~as min.* Kp MALABSORBIGI, MAL-ATENTIGI. 2 Deturni la spiriton de ĝiaj prizorgoj, agrable okupante, amuzante ĝin : *mi provis min ~i en la societo z; la kuracisto diras, ke mi devas ~i min.* Kp MALSTREĆI, MALENUIGI, MALLACIGI.

3 (Ev.) Disigi : *en la ĉambro estis ~itaj multe da seĝoj z. ~igl.* **1** Esti malalentigata. **2** Esti amuzata. **3** (Ev.) Disigi : *ili ~igis en la tutan landon z; la espero ~igis kiel fumo z. ~igema.* Ne kapabla fiksi sian atenton aŭ neatenta pro tro profunda medito : *la grandaj sciencistoj estas ofte ~igemaj.*

distribul Z (tr). Disdividi, disdoni, dispartigi : *li ~is grandajn sumojn al la mizeruloj; la leterportisto ~as la leterojn; ~i laboron inter ĉiuj.*

* **Distrlikto.** Precize limita teritorio havanta apartan administran unuecon. Kp GUBERNIO, PROVINCIO, DEPARTAMENTO, KANTONO, KVARTALO.

disurio F. Malfacileco en urinado.

Ditirambo. **1** Lirika entuziasma poemo. **2** (f) Entuziasmaj laudoj.

divalento F. Metalo, kies unu atomo substituigas en kombiniĝo al du atomoj de hidrogeno : *hidrargo, kupro, plumbo, zinko.* Vd VALENTO.

Divano. **1** Turka sofo. Kp KANAPo. **2** Turka ŝtata konsilantaro.

* **Diveni** (tr). Malkovri per supozoj, rezonoj aŭ hazardo ion, kion oni ne scias : *~i ŝaradon, enigmpon, penson, intencojn, sekreteton; mi ne povas ~i la kaŭzon; por tion ~i ne necesas peni.* Kp KONJEKTI, SUPOZI, SUSPEKTI, HIPOTEZO. **~isto.** Pastro, ĉe la antikvuljoj, kiu antaŭdiris la estonton. Kp PROFETO, AŪGURO. **~prove.** Fidante al la hazardo, laŭ la ŝanco de l'atra; trafe maltrafe **~prove elekti** Z.

diverĝi Z (ntr) Δ □ (pri direktoj, linioj aŭ radioj). Malproksimiĝi unu de la alia : *kiam fasko da paralelaj radioj trairas vitran lenson, kies rando estas pli dikia ol la centro, la fasko ~as t. e. ĉiuj gaj radioj malproksimiĝas unuj for de la aliaj. ~o.* Fenomeno **~i.** **~a fasko.** Fasko da radioj, kiu ~as. **~igl.** Igi ~a. **~iga lenso.** Lenso, kiu ~igas la faskon da paralelaj radioj, kiuj trairas ĝin. **~igeco.** Mezurata propreco, kiun havas lenso por ~igi. Vd KONVERGI.

* **Diversa.** **1** Malsamspeca : *laŭ ~a maniero; stonoj de ~a grandeco; monopaperoj de ~a valoro; homoj de ~a eksteraflo, de ~aj specoj z, agoj k karakteroj; tiun ĉi flankon ~aj esp-istoj povas klarigi al si en la plej ~a maniero k en la*

plej ~aj gradoj z; ~gentaj loĝantoj z; ~konsista z. Kp ALIA, DIFERENCA, MOZAIKA, KALEJDOSKOPO. **2** (Nur plurale). Kelke da malsamaj : *ni aĉelis ~ajn ilojn; ~aj detaloj z, cirkonstancoj z, lokoj z.* Kp PLURAJ. **~eco.** Malsameco : la ~eco de la klimatoj. **~igl.** Igi ~a. (Kp VARIIGI, ŜANĜI, DIFERENCIGI).

* **Dividi** (tr). **1** Fari partojn el tuto, apartigi partojn de tuto : *~i la kukon en 6 partojn, taŭ 6 partoj; ~i la homojn en 2 taĉmentojn z; ~i 10 per 2; la bervojo ~is profunda sulko z; Francujo estas ~ita en departementoj; ~i sian tempon inter diversaj taskoj z; la diverslingveco ~as la homan familiion; ~a suſikso; ~ebla nombro; la homaro ~is sin batale z; Nilo ~igas en kelke da brakoj B; la popolo ~igis en 2 klasojn B; la korporacio sub~igis taŭ la diversaj metioj z.* Kp ON, DIS, FENDI, DUIGI, TRANĉI. **2** Disdoni al ĉiu sian parton : *la patro ~is la pomojn inter la infanoj.* Kp DISTRIBUI, DISPARTIGI. **3** Preni ĉiujn sian parton el komuna tuto : *~i heredon kun fratoj; kiu ~as kun ŝelisto, tiu malamas sian animon z; ~i kun iu la mizeron Z, ĉiujn dangerojn de la vojo.* Kp PARTOPRENI. **~ajo.** Parto (Kp FAKO, BRANĉO, SEKCIO).

dividendo Z E. Jara neta profito de kompanio aŭ akcia entrepreno ĉu societo k kiu estas dividata inter la kompanianoj aŭ akciuloj j.

Divizio. **1** Parto de armeo (generale 4 regionoj), **2** Parto de administracio.

dizerti F. Fuĝi el militista servo kun la intenco ne plu reven ĉi al ĝi.

* **Do.** **1** Konj. montranta la logikan sekvon, la konkludon ; = sekve. **2** Konj. montranta la surprizon : *kion do vi volus ricevi? kie do li estas?* **3** Konj. uzata por insisti : *venu do; aŭskultu do; demandu do tian homon.*

docento Z. Instruanto en universitato ne ricevinta titolon de profesoro. **Privat~o,** **libera ~o.** Privata klerulo, kiu ricevis permeson fari kurson en universitato k estas salajrata nur de la kursanoj mem.

Dogo. Speco de fortika hundo kun fortikaj makzeloj k pendantaj lipoj.

Dogano. **1** Imposto starigita pri iuj komercagoj, kiam ili eniras teritorion,

limimposto. Kp AKCIZO. 2 Administracio zorganta pri la ~aferoj. ~ejo. Oficejo, ĉe kiu oni pagas limimposton. ~isto. Oficisto de la ~a administracio.

* **Dogmo.** 1 Punkteto de religia aŭ filozofia doktrino, kiun oni ne povas pruvi k senpruve devas kredi : *la ~o de la Triunuo ; la senmorteo de la animo estas ~o de la Platona filozofio.* 2 (f) Principo, kiun oni ne rajtas kontraŭdiskuti. ~a. 1 Apartenanta al ~o. 2 Ne permesanta kontraŭdiskuton. ~emo. Emo aserti aŭtoritate sen sufiĉa kritiko. ~ismo. Doktrino asertanta la eblecon de la kono pri la absoluta. ~aro. Doktrino.

doĝo Z. Venecia aŭ Genova respubliko-estro.

Doko Z. 1 Havena baseno ĉirkaŭita de kajoj por ŝargi k malŝargi la ŝipojn. 2 Apudkaja magazeno por provizore konservi la elshipigitajn komercajojn. 3 Akva aŭ seka baseno, enkiu oni riparas la ŝipojn.

Doktoro. 1 Titolo de persono ricevinta la plej altan universitatan rangon. Kp ABITURIENTO, LICENCIULO, MAGISTRO. 2 (Ev) Medicina doktoro, kuracisto. 3 Homo, kiu instruas doktrinon : *la ~o de la Eklezio.*

Doktrino. Aro da principoj k sistemaj teorioj, kiujn iu religio, filozofio aŭ scienco instruas : *la ~o de Epikuro, de la katolika eklezio.* Kp DOGMARO.

Dokumento. Skribajo aŭ signifa objekto, kiu servas kiel pruvo k atesto : ~oj pri la origino de la milito ; genealogiaj ~oj Z. Kp ARKIVO. ~i (tr). 1 Pruvri per ~oj. 2 Provizi per ~oj.

Dolaro. Monunuo de Usono.

* **Dolĉa.** 1 Agrable impresa guston, kiel sukero aŭ mielo : ~a pomo, suko, vino ; ~ajoj (sukeraĵoj) ; mal~a (amara. Kp VERMUTO, ACIDA) kiel absinto. 2 Agrabla por la sentumoj : ~a melodio, voĉo, bonodoro Z, tapiço, ŝlofo, fantazio Z, veluro ; lia parolo fluis ~e k agrable ; ~e dormadi Z. Kp GUIGA, ĈARMA, PLAĈA, GLATA, VELURA. 3 Agrabla por la korsoento, milda, malsevera, karesa : ~a homo, vizaĝo ; ~aj (karesaj) vortoj ; flustri ~ajojn al amatinco (Kp MALAKRA, GLATA, MIELA, MODERA, FACILA, KVIETA, DELIKATA 2) ; mal~a senio de neplenumita espero Z ; mal~igi la vivon al iu.

dolĉamaro Z. Speco de solano kun violaj floroj (*solanum dulcamara*).

dolkokocefalo (Sc). Homo, kies kranio estas plilonga je unu kvarono ol ĝia larĝo : *Skandinavoj estas ~oj.*

* **Dolori** (tr). (io) Sentigi al iu tre malagrablan korpan aŭ spiritan impreson. (RIM. 1 Oni uzas tiun sensufiksan formon se oni precipe konsideras aŭ atentigas la subjektivan senton k la konscion de la estigata doloro) : *ne ~as frapo sur fremda kapo Z ; tia operacio tre ~as Z ; ili batis min sed tio min ne ~is Z ; dum la frosto vetero mia reumatismo min ~as ; min ~as ĉtie Z ; la kruro ~as min, al mi ; ~as lin la malfavoro B ; forte min ~as la nepovado helpi vin Z.* Senkomplemente : *mia kruro ~as ; miaj ostoj ~is dum la vojaĝo B ; ankaŭ dum ridado povas ~i la koro Z.* Kp SUFERIGI, TURMENTI, ĈAGRENI, AFLIKTI, DOLORIGI. ~lgl. (iu aŭ io) Kaŭzi al iu tre malagrablan korpan aŭ spiritan impreson. (RIM. 2 Oni uzas tiun sufiks-havan formon se oni precipe konsideras aŭ atentigas la objektivan kaŭzon de la doloro) : *kurante mi ~igis al mi la piedon ; ĉu mi ~igis vin ? espero prokrastita ~igas la koron Z* (RIM. 3. Oni ofte uzas la simplan vorton **dolori** anstataŭ **dolorigi**). ~o. 1 Tre malagrabla korpa impreso : *sentii en la brusto akran, mordantan Z, kruelan ~on.* Kp SUFERO. 2 Tre malagrabla spirita sento, malplezuro, aflikto : *havi ~on en la animo B ; rigardi kun ~o la reciprokan fremdecon, kiu dividias inter si la filojn de sama lando Z.* ~a. 1 Senticanta ~on : ~a vundo, dento ; tre ~a estas por ĝojantaj refalo tro subita en malĝojon Z ; vi ne pušu tiel ~e Z. 2 Esprimanta ~on, estigita de ~o : ~a krio ; ~ege plori Z. ~iga. ~iganta : ~ige surlreti la piedojn de iu Z ; la knabo maldelelikate k ~ige premis la paseron en la manoj Z. ~igl. Senti ~on. **Sen~a.** Sentiganta nenian ~on. **Sen~iga.** Foriganta la ~on.

* **Domo.** 1 Konstruo, kie loĝas homoj : *mi restos hodiaŭ ~e Z ; iri ~en Z ; ~aj ŝuoj ; ~besto.* Kp KABANO, KAJUTO, BARAKO, PALACO. 2 Hejmo. 3 Nobela, eminenta familiaranaro : *edzoligigi kun ~o de nobelo Z* (Kp DINASTIO). ~ano. 1 Kunloganto en iu ~o, sam~ano. 2 Kunvivanto en iu hejmo, samhejmano.

***Domago.** 1 Bedaūrindajo : *kia ~o ! estas ~o, ke vi perdis vian libron.* 2 (Ev.) Malprofito, difekto : *la hajlo kaŭzis gran-dajn ~ojn ; ripari la ~ojn kaŭzitajn de la milito ; post ~o venas saĝo Z ; domo brul-~igita.* Kp MALBONAJO, PERDO, AVERIO. ~a. Bedaūrinda : *tio estas ~a afero. ~e.* Bedaūrinde : *estas ~e, ke ; kiel ~e ! ~i* (tr). 1 Timi bedaūrindajon, difekton, per-don pri io ; deziri ŝpari, konservi, ne elspezi, ne difekti ion : *li ne acelis la libron, ĉar li ~is la monon Z ; li ne eliris en la pluva vetero, ĉar li ~is sian veston ; kiu ~as grošon perdas la tulan pošon Z ; paſu, k ne ~u sagojn ; ne ~i sian penon ; li forkuris, ĉar li ~is sian vivon* (Kp MALOFERI, AVARI). 2 Timi malutili al iu, timi ofendti aŭ dolorigi iun, indulgi iun : *pro spritafo li eĉ patron ne ~us Z.* 3 (Ev.) Difekti : *brulego mulle ~is la urbon.* Kp DAMAĜI.

***Domeno.** 1 Speco de mantelo kun kapuo, uzata precipe en maskobaloj. 2 Speco de ludo konsistanta el 28 tabuletoj, kiujn oni devas kunigi laŭ la nombro de punktoj skribitaj sur ili.

domicilio g¹b. Loko, kie oni havas siajn ĉefaferojn ĉu okupon kiu estas konsiderata kiel kutima laŭleĝa restadejo.

dominikano. Ano de ordeno fondita de sankta Dominiko.

***Doni** (tr). 1 Meti en posedon aŭ je dispono de iu, ĉu provizore, ĉu definitive : *~i ludilon al infano ; ~i al iu salajron, rekompencon ; ~i al iu por manĝi kaj trinki ; ~i doton, nomon, garantion, sian vocon, ekzemplon, edukon, helpon, favoron, honoron, atenton, konsenton, liberecon, pruvon ; ~i balon, feston ; la semo ~os fruktojn ; nur senvularaj objektoj ; ~is (liveris) por tiu dekoracio la materialon ; ~i (etendi) al iu la manon B ; kolero pravecon ne ~as ; la ĉielo ~u ke... Kp DONACI, OFERI, KONSENTI.* 2 (f) Estigi, rezultigi, fari agon : *~i rezultalon Z ; la semoj ~is (produktis) trunketojn Z ; ~i (fari) signojn per la okulo Z ; ~i baton, vangofrapon ; ~i al iu sur la nazon Z ; ~i lecionon, jugon, laudon, raporton, sankcion, punon, instrukeion, ordonon, komision, la tonon ; ~i profiton ; ~i bonan impreson pri ; ~i esperon, kontentigon, antaŭenpušon, karakteron de, vidon al ; tiuj formoj ~us grandan*

konfuzon Z ; tiu odoro ~as kapturiĝon ; tia elparolado ~as nenian malkompreni-gon Z ; se simila lingvo eĉ povus esti finita, ĝi nenion ~us Z ; en la ~ita (definita, tiama, konsiderata) okazo Z ; la ~itafoj de la problemo. **Al~i.** ~i, meti, fari, diri plie, krom tio, kion oni jam ~is, metis, faris, diris : *nenion al~u al via respondon ; al~i al vorto la finon N ; tagoj al~iĝas al tagoj k la situacio ne ŝangiĝas ; jus aperis la kvara al~o al la Fundamento (Kp ALVICIGI, ALIGU) ; esti al~ita al iu (esti preta servi ĉiuokaze al iu).* **Al~iteco.** Emo servi ĉiuokaze al iu (Kp SINDONEMO). **El~i.** Publikigi k vendigi ian ajn verkon : *el~i vortaron ; el~isto ; la dua el~o estas jam elcerpita (Kp APERIGI).* **Dis~i.** ~i al multaj, distribui : *dis~i promesojn Z.* **For~i.** Tute k definitive ~i : *li for~is al la grupo sian tutan profilon ; sin for~i al la propagando, al sporto, al staj pastojo ; kun plena amo si for~igis al la objekto de sia laborado Z* (Kp FORLASI, DEDICI). **Re~i.** 1 ~i returne al la ~into ion, kion oni ricevis : *li ankoraŭ ne povis re~i la pruntitan monon ; re~i salutojn Z, bon-dezirojn Z* (Kp RECIPROKI, REPAGI). 2 Re-komenci : *oni re~os al iu laŭ lia konduto.* (Kp REPAGI). 3 Puni per samo pro tio, kion oni suferis : *mi re~os al vi ĉiuoj ofendojn viajn ; tio estas justa re~o Z* (Kp REPAGI). 4 Kopii, reprodukti : *la portreto ĝuste re~as tian fizionomion ; lia stilo re~as tian karakteron.* (Kp SPEGULI). **Trans~i.** ~i al iu ion riceviton de alia : *mi trans~is al li vian leteron ; trans~i hereditan bienon.* **Ofer~i.** Oferi. **Sin~(em)a.** Preta servi ĉiuokaze al iu aŭ al io, ne zorgante pri sia intereso : *tia amiko estas pli sin~a ol frato ; la sin~o de Z al esp-o estas admirinda ; sin~a klopopodo.*

***Donaci** (tr). Senkompense doni, kiel ateston de bonvolemo, amikeco, favo, ktp : *mia patro ~is al mi belan libron ; oni povas multe ~i k ne esti amata ; al ĉevalo ~ita oni buſon ne esploras Z.* Kp DOTI, OFERI. ~o. ~itajo : *noujaraj ~oj ; doni, fari ~on ; elokvento estis en li natura ~o.* ~e. ~e ricevi, ~e prezenti. ~ema. Volonte ~anta (Kp MALAVARA).

***Dorloti** (tr). 1 Ameme k karese trakti iun k tro indulgi ties dezirojn aŭ kapricojn : *~i infanon ; sin ~i (todelikate sin flegi) ; kiu volas panon, ne ~u la manon Z*

(ne ŝparu penon); *li ekde infaneco kutimiĝis al ~igado*. Kp MALHARDI, SIBARITO. **2 (f)** Superſuti per favoroj : *lando ~ata de la naturo*. **3 (f)** Daŭrigi tro indulge malbonajon ĉi iu : *~i la fieracon, la maniojn de iu* (Kp NUTRI). **4 (f)** Daŭrigi en si ion revatan trovante el ĝi plezuron : *~i esperon; nur fantaziuloj povas ~i tiun himeron* (Kp NUTRI).

* **Dormi** (ntr). **1** Esti en stato de korpa k spirita senaktiveco, kiu ordinare okazas dum ĉiu nokto, k estas necesa por ripozigi la homojn k la bestojn : *nia sukceso ne lasas ilin ~i z; ~i ŝtonan* (profundan) *~on* B. **2 (f)** Ne agi, resti senaga, kvieti : *la longe ~intaj semoj komencis doni la unuajn trunketojn z.* **~o.** **1** Stato de ~anto : *~o estas duonmorlo*. **2** Senaktiveco, senprogreso (Kp LETARGIO, MARASMO, STAGNO). *~egi* (ntr). Profunde *~i*, *~eti* (ntr). Duon~i. *~igi*. **1** Igi iun ~anta : *la patrino lulante ~igas la infanton; ~igi pacienton per kloroformo*. **2 (f)** Trompante trankviligi : *~igi la suspektojn de iu* B. **En~igi**, *~igi 1* : se eĉ iu ĉi ideo en~igadus je tutaj dekjaroj, ĝi jam neniam mortos z. **For~i** (tr). Perdi pro la ~o : *for~i la okazon* Z. **Mal~i** (ntr). Sin deteni de ~o dum la kutima ~otempo : *li mal~is jam tri noklojn apud la malsana patro*. **Tra~i** (tr). Pasigi ~ante : *tra~i la nokton*. **Sen~eco**. Malsana stato, en kiu oni ne povas ~i. *~omalsano*. Infekta malsano karakterizata de konstanta ~emo; beribero.

* **Dorno**. **1** Natura pikilo de vegetaĵoj : *nenu rozo sen ~o*. **2** Pikilo simila al ~o : *buko~o*. **3 (f)** Malhelpajo, malplezuro. *~a*. **1** Plena je ~oj : *kiel ~a kano en la mano deebriulo, tiel estas sentenco en la bušo de malsagulo* Z. **2 (f)** Plena je malhelpajo k malplezuroj. *~eo*. *~arbetaro*.

* **Dorso**. **1** Malantaŭa parto de la homa korpo, de ŝultroj ĝis pelvo : *montri, turni la ~on al iu* (f. montri sian malaton); *mortigi iun de post la ~o; post la ~o de iu* (f. perfide, kaše); *viajn malamikojn mi turnos al vi ~e z; fali ~en z* (Vd DRAŠI). **2** Supera parto de la korpo de bestoj, de kapo ĝis vosto : *grimpri sur la ~on de ĉevalo; la kato gibigis la ~on*. **3 (f)** Malantaŭa parto de objekto : *~o de klingo, de libro, de mano, de ŝeĝo, de folio*. **4 (f)** Supera kurba parto

de objekto : *la nuda ~o de l'monto; la ŝaŭmaj ~oj de la ondoj*. *~direkte, ~en*. Returno : *la anasoj iris ~en z*.

* **Doto**. Havajo, kiun edzino havigas per la edzigo al sia edzo, aŭ edzo al sia edzino : *bela vizago estas duono da doto z; ~aj havafoj; sen~a filino*. **~i** (tr). **1** Doni ~on al iu : *li riĉe ~is sian nepinon*. **2 (f)** Havigi iajn kvalitojn : *natura lin ~is per lirika temperamento, per tre saĝa spirito; riĉe natur~ila lando* (Kp BENI, FAVORI).

Dozo. **1** Difinita kvanto de medikamento : *provu unue malgrandajn ~ojn*. **2 (f)** Difinita kvanto de io : *toma ~o de poezio z; ŝi posedas suficien ~on de prudento por kompreni; ĉe plej malgranda ~o da honesteco k bona volo* Z. **~i** (tr). Mezuri la kvanton de iu medikamento : *oni devas tre prudente ~i la venenajn kuracilojn*.

dragi (tr) ♀. Skrapante forigi ŝimon, sablon aŭ ŝtonojn el la fundo de maro aŭ rivero per ~maſino. *~maſino*. Speciala skrapmaſino konsistanta el metalaj ujoj fiksitaj sur unu senfina ĉeno, k kiuj movigate elskrapas la fundon k suprenlevas la elskrapojon.

Dragono. Soldato de malpeza kavalerio, kiu povas batali rajde aŭ piede.

* **Drako**. **1** Fabelo besto, kiun antikvuloj imagis kun flugiloj, ungegoj k serpenta vosto. **2** Ludilo por infanoj, konsistanta el malpeza skeleto kovrita per papero aŭ ŝtofo, kiu oni levigas en aero tirante ĝin kontraŭ la vento. **3** Aparato, similime de leviganta, uzata por sciencaj celoj.

Drakmo. **1** Antikva greka monero. **2** Nuna greka unuo de mono k pezo.

drakona Z. Severega, kiel la legoj de Drakono.

drakunkolo. Aroma ĝardena veg., uzata kiel spicaĵo (*artemisia dracunculus*).

Dramo. **1** Teatra verko. **2** Teatra verko, kie la tragika elemento miksiĝas kun la komika : *la ~oj de Ŝekspiro*. **3 (f)** Terura okazo (Kp TRAGEDIO, FATALO, KATAstroFO). **~a**. **1** Teatra. **2** Miksita je tragediko k komiko. **3 (f)** Tre emociiga : *~a situacio*. *~igi*. Igi ~a : *la romantikaj poeloj ofte ~igis sian vivon*.

dramaturgio Z. **1** Arto de teatra verkado. **2** Teorio pri tiu arto.

* **Drapo.** Teksaĵo el lano uzata por vestoj : *kia ~o, tia vesto z.*

* **Drapiri** (tr). Ornami, kovri per pendanta, multfalda ŝtofo : *~i liton, fenestron ; la ~ajoj de solena estrado ; la grekaj statuoj estas admirinde ~itaj ; (f) la ĉielo subite ~igis per malhelaj nubo(j).* Kp TAPETI, DEKORI, GARNITURI.

drasta Z. 1 Fortege efikanta (p p kuracilo). 2 (f) Fortege impresanta, produktanta fortan efekton : *~a esprimo, ~a sceno* (Kp ENERGIA).

* **Draši** (tr). 1 Bati la grenon por eligi la grajnojn : *~i fojon* z (vane peni). 2 (f) Forte bati, bategi : *~i al tu la dorson* Z (Kp TANI) ; *~i pianon ; agu anstatau senese ~i nur vortojn* (Kp VANA). ~ilo. Instrumento por ~i, konsistanta el du bastonoj kunigitaj per rimeno, el kiuj la pli longa servas kiel tenilo k la malpli longa k pli dikla kiel batilo. ~eo. Loko, el sekia k malmola tero, kie oni ~as. ~ajo. ~ita greno. ~mašino. Mašino por ~i.

drato Z. Metalfadeno. **Pikli** ~o. Metalfadeno garnita per pikiloj, k servanta por bariloj.

drednaŭto Speco de granda militaŭto.

dreliko Z. Speco de maldelikata tolajo, por sakoj, laborvestoj ktp.

dreni Z (tr). Sekigi tro malsekan grundon per subteraj tuboj. ~lo. Subtera tubo, por elfluigi akvon el tro malseka grundo.

* **Dresi** (tr). Instrui beston por iu celo : *~i hundojn por ēso ; ~i leonojn ; cirkisto ; la plej malfacila ~ado estas tiu de la katoj.* Kp EDUKI, EKZERCI, MALSOVAĜIGI.

drilado Z Arbara nimfo.

drilo Boraparato konsistanta el stango en kiu estas fiksita borilo k kiu povas rapide turnigi ĉu per arco kies ŝnuro ĉirkaŭas pulieton, ĉu per ŝraŭbe borita stango, kiun oni glitigas laŭlonge de la stango havanta tiam helican ŝraŭbajon.

* **Drinki** (tr). Malmodere trinki ebriiganjojn : *~i vinon ; ~i kiel funelo ; li malsanas ĉar li ~adis la lutan semajnon ; ~emulo malriĉigas ; post~a kapdoloro* Z. **For~i** (tr). Perdi per ~ado : *for~i sian monon.* ~eo. Trinkejo de alkoholajoj.

drivi (ntr) Flosi laŭ la pušo de la fluo aŭ de la vento devianta el la difinita vojo.

* **Drogo.** Substanco uzata en hemio k farmacio.

Dromedaro. Unuĝiba kamelo (*camelus dromedarius*).

* **Droni** (ntr). 1 Perei per sufokigo en akvo : *~anto eĉ herbeton kaptas avide* Z. 2 Sipperei per subakviĝo, enabismiĝi : *la ŝipo ~is kun la tutu ŝipanaro.* 3 (f) Enprofundiĝi k malaperi aŭ perdiĝi : *~i en amaso da kusenoj ; ~antaj en koto reloj ; domo ~anta en silento k duonlumo* B ; *la voño ~is en bruo ; ~i en krepusko* B, *nebulo, mallumo, malproksimo ; en azia lukso ~is la energio de l' faraonoj* B ; *tute ~inta epoko.* 4 (f) Embarasigi k implikiĝi, esti supersutata k embarasata per io : *~i en ŝuldoj* Z ; *~i en detaloj* Z ; *~i en laboroj* jis super la oreloj Z. 5 (f) Enprofundiĝi k esti ekskluzive okupata per : *~i en medito* B, *en revoj, en siaj pensoj, en malespero* B, *en larmoj, en enuo, en admiro* B. ~igl. 1 Igi ~anta 1 k 2 : *por ~igi hundon, oni nomas* ĝin *rabia* Z ; *~igi ŝipon* (Kp SUBAKVIGI, MERGI, ALFUNDIGI, ENABISMIGI). 2 (f) Enprofundiĝi : *~igi la manojn en la sangon de iu ; la infano ~igis en la longaj haroj de l' hundo siajn malgrandajn manetojn* B ; *~igi glavon en ies bruston* B ; *la brilo de la luno ~igis la montetojn kvazaŭ en vasta argenta bano ; liu kvartalo ~igas en luksegaj ĝardenoj.* 3 (f) Malaperigi, ĉesiĝi : *la tondra ruligaðo de aŭtomobiloj* ~igas (superbruas, senaŭdigas) *čiujan aliajn bruojn ; la ribelo estis* ~igita en sango. **Siñ** ~igi. Sin mem mortigi per subakviĝo.

droso Ŝnuro aŭ ĉeno ĉirkaŭvolvanta la direktilan radon de la ŝipo k iu movas la direktilon.

droško. Speco de rusa veturilo, fiakro, lukalešo : *preni* (lui) ~on Z.

druido. Pastro ĉe la antikvaj Keltoj.

drupo Karna frukto havanta nur unu kernon : *čerizo, pruno* (= kerno-frukto).

* **Du.** Unu k unu. ~ono. Unu el la 2 egalaj dividoj de tuto : *je la tria* (horo) **h** ~ono ; *~onfunto* ; *ne havi* ~onon da *pensu en la kapo* Z ; *komenco bona, laboro* ~ona Z ; *~one fari ion* (fuſi). ~obla 1 ~ofje pli granda : *~obla profilo* ; *~obla sumo da mono* Z ; *ricevi* ~oble pli Z. 2 Konsistanta el ~ partoj : *~obla*

kaverno Z ; ili faris la surbrustajon ~oblaz. 3 ~foja : ~oblaz frapo Z. ~oniganto Δ. Rekto, kiu dividias angulon en ~ egalajn angulojn.

dualo (G). Speciala nombro, kiu en kelkaj lingvoj (greka, hebrea) estas uzata kiam oni parolas pri du personoj aŭ du aferoj. Kp SINGULARO, PLURALO.

Dualismo. 1 Religia aŭ filozofia sistemo, akceptanta du principojn por klarigi la ekziston de l'universo, kiuj sin kontraŭbatalas eterne k estas nepre neakordigeblaj : *la maniheismo estas religio ~o* ; ~o de la materio k de la spirito ; (f) *la homo tiam portas en si ~on de tendenco*. Vd MONISMO. 2 Politika sistemo, laŭ kiu du sendependaj ŝtatoj havas nur unu regnestrон.

* **Dubi** (x). Ne esti certa pri io, ne scii, ĉu ĝi estas vera aŭ ne : ~i ion Z, pri io Z ; ~i la utilacon de io Z ; mi ~as, ĉu li akceptos ; mi forte ~as, ĉu iu serioze konsilus enkonduki tian grandan rompadon en nian aferon Z ; mi ~as, ĉu troviĝos iu, kiu konsilus solvi la aferon alie Z ; neniu ~os, ke konstanta regulo estas mil fojojn pli bona Z ; ni ne povis ~i, ke oni devis sen ia sanceliĝo akcepti Z ; ĉu vi ne ~as pri via sukceso ? kiu ~as, sin detenu ! Kp SIN DEMANDI, ŜANCELIGI, HEZITI, SKRUPULU. ~igi. 1 Igi iun ~anta. 2 Igi ion necerta : ~igi la venkon. ~o. Intelekta stato de tiu, kiu ~as : senti ~on pri io ; esti en ~o pri Z ; esti atakila, kapitila de ~o ; tio forigas ĉiu ĉiuj ~ojn Z (Vd RISKO). ~a, (pri)~ebla. Pri kio oni povas ~i : ~a formo, rezultato ; la respondo ne povas esti ~a ; tre ~a plibonafo Z ; en ĉiu ~aj okazoj, oni preferu la nominativon Z ; la deziralo al la paco estas ne~ebla realo (Kp NECERTA. Vd VIANDO, SELAKTO). ~inda. Pri kiu oni ne povas ne ~i : ~inda aserto, fideleco, venko. **Ekster~a** Z, **Sen~a** Z. Pri kiu oni ne povas ~i : garantio de sen~a sukceso Z. **Sen~e.** Tute certe : sen~e vi pravas.

Duelo. Antaŭkonsentita batalo inter du personoj pro privata malpaco : *inviti iun al ~o* ; ~atestantoj. ~i (ntr). Batali ~e : ~antoj.

Duetto. Muzika komponaĵo por du voĉoj aŭ instrumentoj.

* **Duko.** Nobelo, kies titolo estas meza inter tiu de markizo k tiu de princo.

Arki~o, ĉef~o. Titolo de la membroj de la iamaj imperiestraj familioj de Aŭstrujo k Rusujo.

Dukato. Malnova ora monero.

* **Dum.** 1° Prep. montranta la tempon, en kies daŭro io okazas : *fleksu arbon ~gia juneco* Z ; *apetito venas ~ la manĝado* Z ; ~ la parolado li dormis. Kp ĈE 2, EN 3.

1° Konj. montranta : 1 La tempo, kiam io okazas (= en la tempo, kiam) : *forĝu feron, ~ ĝi estas varmega* Z ; ~ vi estos feliciaj, vi havos multajn amikojn ; ~ vi paroladis li dormis. RIM. Kelkaj uzas en tiu senco **dum** kiam, kio estas senutila nekoncilia tauto. 2 Agon aŭ okazon kontraŭan al tiu, kiu oni priparolas (= kontraste kun tio, ke) : *vi estas junaj ~ mi estas maljunaj* ; ~ *Espodaure vivas, Volapük jam longe estas mortintaj* Z ; ~ la naciaj lingvoj estas rigidaj, esp-o kontraŭe estas sensine fleks-ebla. RIM. Kelkaj uzas en tiu senco **dum** ke, kio estas iom duba esprimo. Kp ĈE 4, KONTRAŬE, SED.

III° Prefiks uzata kun la senco de la prep. : ~viva membro, rento ; ~nokta irado.

IV° Vortero memstare uzata : ~a Z. 1 Samtempo. 2 Provizora, intertempo, ĝisa. ~e (adv). 1 Intertempe, ~ tiu tempo : *ili sin preligis, ni ~e babilis* ; ~e oni alvenis al la manĝeo Z. 2 Provizore, ĝise : *ni ~e lasu flanke tiun demandon* Z ; estas pli prudente akcepti ~e la lingvon en ĝia nuna formo Z. 3 Kontraste kun tio ; kontraŭe ; malgraue ; tamen : *principoj k postuloj puassis k malhelpis unu la alian, ~e en la teorio ili ŝajnis al mi tule bonaj* Z ; ~e lingvo arta, anstataŭ tiu haoso, donas al vi sole nur ses vortetojn Z. RIM. Estas mal-korekta k nepre evitinda la uzado de la adv. **dume** en la senco de la konj. **dum**.

dumpingo ḡ. Vendo de iu produkto je pli malalta prezo eksterlanden ol enlande : *en la nuna epoko, ~o estas tre disvastigita en multaj landoj*.

duno. Apudmara sabla monteto.

* **Dungi** (tr). Interkonsenti kun laboristo, servisto aŭ oficisto por havigi al si lian servadon laŭ difinita salajro : ~i varisistinon ; *asekuri siajn ~itojn kontraŭ akcidentoj* ; *mi mal~is lin pro malhonesteco*. **Sin ~igi.** Interkonsenti kun ~anto.

duodenio ♡. Parto de la maldika intesto troviganta malantaŭ la stomako.

duodenito ♀. Inflamo de la duodenio.

dupleksa ✕. Rilatanta al sistemo de senfadena aŭ fadena telegrafo aŭ telefono k iu ebligas al ĉiu stacio efektivigi samtempe la sendon k la ricevon de komunikoj.

duplicato Z. Kopio, dua ekzemplero de dokumento: *~o de fakturo, de naskigatesto*.

duro Z. Hispana k portugala argenta monunuo, valoranta kvin pesetojn.

duramatro ♡. La plej ekstera k la plej forta el la tri meningoj, kiuj enolvias la cerbon. Vd PIAMATRO.

Dušo. Sprucigo de akvo sur iun parton de la korpo : *pluv~o, preni ~on. ~i* (tr). Sprucigi akvon sur iun.

E

* **Ebena.** 1 Epiteto karakterizanta suprajon, kies ĉiu punktoj estas proksimume ĉe sama nivo, prezentantaj nek kavajojn nek elstarajojn : *la supraĵo de la maro estas hodiaŭ ~a; mal~a regiono*. Kp PLATA, GLATA. 2 (f) Facila, prezentanta nenian malhelpojon : *flua k ~a silto*. Kp GLATA. ~o Δ. Supraĵo, kiun ĉiupunkte tuſas ĉiu rektaj linio, kiu havas kun ĝi du komunajn punktojn : *tra tri punktoj povas pasi nur unu ~o. ~{(aj)}o, ~ejo*. Loko aŭ lando ~a : *la rusland ~o estas pilongigajo de la vaslega nordazia ~o; Tibet estas alt~ajo*. ~igl. Igi ~a 1 k 2 : *~igi vojon; ĉio tie estis ~igita kun la tero Z; ~igi ĉiujn malfacilaĵojn* (Kp GLATIGI). ~bati Z. ~igi batante.

* **Ebl.** I^e Sufikso montranta, ke io povas esti farata (pasiva ideo), k iu ordinare povas esti taŭga aldonata nur al radikoj transitivaj : *manĝ~a fungo; brulig~a materio Z; facile plenum~atasko; problema nur internacie solv~a; travid~a vitro; neleg~a skribo; nekred~a afero; kie ne estas konsil~e, tie ne estas help~e Z; nelacig~e labori; mi kred~e (versajne) ne povos veni; vid~eco; fand~eco; nebrulig~eco; vojo ne reven~a Z*.

IIe Samsignifa memstare uzata vortero : ~a. Povanta esti, okazi : *la supozo estas ~a sed malmulte versajna; ne~a estas la sukceso; estas ~e (tio estas ~a) ke; respondu kiel ~e plej rapide; mi tute ne deziras, ke la Akademio donudu al ni kiom ~e pli da decidoj Z*. ~igl. Igi ~a : *esper~e mi ~igos al li la vojaĝon, la edziĝon; tiu hipotezo ~igas kompreni la evoluadon; ~igi, ke iu faros (aŭ faru)*

ion. (Kp PERMESI). ~e. Eventuale, okazeble, povas esti ke: *~e li venos; ~e mi povos helpi al vi. ~{(ec)}o. Eventualeco: ekzistas nenio ~o respondi tiun demandon Z; mi ne havas la ~on forveturi; la sufikso donas la ~on el unu vorto fari aliajn vortojn; pro la lingva diverseco ni ofte ne havas la ~on kompreniagi id kun similaj al ni homoj Z*.

* **Ebono.** Speco de bele nigra k tre malmola ligno. ~a. 1 El ~o : *~a skatolo. 2 ~koloro : ~aj haroj. ~ujo, ~arbo*. Arbo produktanta ~on (*diospyros ebenus*). ~arto. Arto konstrui meblojn aŭ similajojn laŭ procedoj, kiuj malebligas, ke ties paneloj estu influataj de normala temperaturo. ~isto. Metiisto kiu konstruas meblojn laŭ ~artaj procedoj.

ebonito ✕. Kaučuko malmoligita per vulkanizo, uzata kiel izolilo en elektraj aparatoj.

Ebria. 1 Epiteto karakterizanta iun, kies cerbo estas konfuzata de alkoholo : *duonmorte ~a; por ~ulo ne ekzistas dangero Z; vera opinio montrigas en ~o Z*. Kp DRINKI, MALSOBRA. Vd VAPORO, GLASO. 2 (f) Epiteto karakterizanta iun, kies cerbo estas konfuzata de pasio aŭ emociego : *~a de ĝojo B; ~a pro la venko; lin ~igis la sukceso B; ~{(ec)}o de amo, de entuziasmo*. Kp DELIRO, FRENEZO. ~igajo Z. ~iga trinkajo.

ebulo ♂. Speco de sambuko, kies floroj k beroj estas uzataj en medicino (*sambucus ebulus*).

Ebujo. Blanka k malmola substanco, kiu konsistigas la dentegojn de elefanto. ~a. 1 El ~o : *~a statuelo. 2 Kies koloro*

ă ŝajno similas tiun de ~o : *~aj ŝultroj de virino ; ~aj dentoj.*

* **Ee.** 1° Sufikso esprimanta abstraktan ideon de kvalito aŭ stato : *mol~o, blank~o, bon~o, bel~o, cert~o, sol~o, infan~o, hom~o, reg~o ; la alt~o de tiu altajo ne estas granda ; sian amik~on li pruvis per multaj amikajoj ; penetrēm~o ; senkler~o ; ventanim~o Z ; la rejo prenis sur sin la protestant~on super nia kongreso Z ; silk~aj (havantaj la kvalitojn, aspekton, naturon de silko) haroj ; lign~a trunketo ; vibr~a rigardo ; dezerti~a silento Z ; mi donas al vi unu pecon prefer~e antaŭ viaj fratoj Z.*

II° Samsignifa memstara vortero : ~e (en sia ~o) kiel prezidanto li akceptis ; peko k eraro estas ~oj de l'homaro Z ; ~aro (karaktero, esenco, naturo) (Kp TRAJTO, DISTINGILO).

* **Ee.** Adv. signifanta : ne nur sed plie ; sed krom tio : *kontentigi ĉiujn ~ anĝelo ne povas Z ; ~ kiu plej bone pafas tamen iam malrafas Z ; ~ sur la suno trovigas makuloj Z ; ~ signo ne restis, kie urbo estis ; kaj mi ~ diros ke ; ~ se mi volus halli, mi ne povus Z ; mi ne diros ~ unu vorton Z (absolute nenion vorton).*

edelvejso ♂. Veg. el la fam. de kompozitoj, kies floro estas laneca k kreskas sur altaj montoj (= negoflоро) (*gnaphalium leontopodium*).

edemo ♀. Ŝvelo kaŭzata per enfiltrigo de sero (= akvošvelo).

Edeno. 1 Plezurplena ĝardeno kie, laŭ la Biblio, Dio lokis Adamon k Evan 2 (f) Plezurplena loko.

* **Edifi** (tr). Doni bonan ekzemplon al iu, inspiri piajn aŭ virtajn sentojn : *lia fervoro ~is ĉiujn ĉeestantojn ; homo kies vivo ~as ĉiujn ; ~a prediko ; mi ne amas la ~ajn moralajojn.*

Edikto. Legforta ordono de regnistro. Kp DEKRETO, UKAZO.

edinolo ♀. Hemiajgo uzata por rivelbano.

edro Δ. Ebena limiganta volumen- ajiō : *ekzistas ankaŭ duon~o, du~o, tri~o, kvar~o ktp. Mult~o.* Solido limigita de ĉiuj flankoj per ebenoj. **Mult~a,** Havanta formon de mult~o. Kp FLANKO, SURFACO, FACO.

* **Eduki** (tr). 1 Direkti la elvolviĝon de fizikaj, moralaj k intelektaj kapabloj de infano aŭ junulo : *oni ~is lin kiel idealisto ; sin dediĉi al ~ado de junuloj. Kp ZORGI, VARTI, KULTURI, DISCIPLINI, GUVERNI, INSTRUI.* 2 Dresi beston : *~i tigron Z, hundon, papagon. Kp MALSOVAGIGI, INSTRUI.* 3 Instrui iun pri la manieroj kutimoj de ĝentileco k dececo. 4 Flegi vegetaĵon : *~i hederon Z ; vegetaĵoj ~itaj en oranĝerio Z. ~isto.* Homo, kiu profesie ~as infanojn aŭ junulojn aŭ bestojn. (Kp INSTRUISTO, PEDAGOGO, MENTORO, DRESISTO). **Bon~iteco.** Kvalito de tiu, kiu obeas la kutimojn de ĝentileco k dececo.

* **Edzo.** Viro laŭleĝe ligita kun virino por kunvivado k fondo de familio. **~ino.** Same ligita virino : *preni al si kiel ~inon ; ~o k ~ino estas ge~oj. ~{in}igl.* 1 Fari iun ~{in}on per laŭleĝa aŭ religia ligo : *li ~inigis ŝin al si Z ; ~iga ceremonio Z, promeso Z (Kp FIANCIĜO), formulo Z, ringo Z.* 2 Doni kiel ~{in}on : *la gepatroj ~igis la filon B. ~{in}igl (kun, al). Igi ~{in}o. ~igo.* 1 Laŭleĝa ligo de viro kun virino : *~igo laŭ koro ; fari ~igopeton al knabino Z (Vd MANO) ; ~igo pro amo flamanta al sako sonanta Z ; malsamranga ~igo (Kp MEZALIANCO) ; ~igofesto.* 2 (Rk) Sakramento, kiu sanktigas la unuigón de viro kun virino k havigas al ili dien helpon por kristane vivi. **Inter~igl** Z, **ge~igl**, **kun~igl**. Igi ge~oj : *inter~igl kun iu Z. Eks~igl.* Laŭleĝe rompi la ~igan ligon. **~eco.** Stato de ge~oj : *la ligo de ~eco Z. ~eca.* Rilata al ~eco : *~eca juro ; ~ece felice ; ~eca (laŭleĝa) infano. Sen~{in} eco. Fraŭleco.*

Efekto. Forta impreso farita sur la koron aŭ spiriton, precipa de belarta verko, spektaklo, kc. : *tiu parolado faris eksterordinaran ~on ĉe la aŭskultantoj ; aspiri sensacian ~on Z ; ili ne esperas atingi praktikan celon, sed volas nur fari ~on ; lum~oj en pentraĵo ; grand~a frazo, titolo.* Kp FURORO, DRASTA.

* **Efektiva.** Reale ekzistanta, estanta ne nur ŝajna : *en okazo de ~a neces(eco) ; vi faris al mi ~an surprizon ; li estas ~a (funkcianta) generalo. ~e.* 1 Verfakte, reale : *mi dubas ĉu li estas ~e rajtigita.* 2 Adverbo anoncanta, ke la sekvanta frazo konfirmas aŭ motivas la antaŭan jusan aserton : *Volapük ne povis suksesi,*

— e ji postulis tro grandan penadon por la memoro k la lernantoj deus ktp. Z (Kp ĈAR, PRUVE). ~ajo. La realajo : anstataŭ niaj belaj revoj ni spertis teruran ~ajon Z. ~eco. Eco de tio, kio estas reala, fakte ekzistas : en ~eco Z. (~e). ~igi. Realigi, plenumi : ~igi intencon, ideo, planon, la pacon ; tio estas ne~igebla utopio Z (Kp ATINGI, AKIRI, ELFARI). ~igi. Realigi, plenumigi : la kongreso fine ~igas tiun ĉi jaron ; la bela revo de l' homaro ne tuj ~igas ; kiel hirundo forflugas, tiel senforta minaco ne ~igas Z.

Efemera. Unutaga, nedaura, rapide pasanta : beleco de rozoj estas ~a ; la proponataj sistemoj estas nur nepripensitaj ~aj provoj. ~o. Insekteto el ordo de nevropteroj, kiu vivas nur unu tagon en matura stato (ephemera).

efemeridoj ☀. Astronomiaj tabeloj sciigantaj la pozicion de planedoj por ĉiu tago de la jaro.

eferveski (intr) ✎. Boli produktante eligan gason en ia likvajo : kiam acidatojas iuj substancoj ĝi ~as. ~a. Kaŭzanta ~on : ~a pulvoro. ~o. Ago de tio, kio ~as ; rezulto de tiu ago.

* **Efiki** (ntr). Havi efektivan rezultaton : la ripozo bone ~is al li, sur lin ; se la jodo malbone ~as ĝe vi, ni uzos alian medikamenton ; niĝaj klopodoj fine ~is ; pli ~as riproĉo ĝe saĝulo ol cent batoj ĝe malsagulo Z ; la ŝangoj en la nuna kontrakto ~os tuj kiam ili estos aprobitaj de la Liganoj. ~a. ~anta : ~a kuracilo, rimedo, helpo, klopodo, ekzemplo, admono ; simplaj sed ~aj mašinoj Z ; sen~a kuracilo, konsilo, kolero ; pli ~e ol bato pelas malsato Z (Kp AKTIVA, ENERGIA, FORTA, DRASTA). ~a kaŭzo ☀. Kaŭzo, kiu fakte ~as (kontraste al la cela kaŭzo). ~o. 1 Ago de tio, kio ~as, ~a povo : mi sentis la sanigan ~on de la sunaj radioj. 2 Rezultato de tiu ago : ofte de kaŭzo senenhava venas ~o plej grava Z ; teruraj estas la ~oj de la novaj venenaj gasoj (Kp EFEKTO). ~(ec)o. Kvalito de io ~a : kuracilo de granda ~eco ĝe artrituloj ; ago havas ~iam pli da ~eco ol parolo.

efloreski (intr) ✎. Pulvorigi sur la supraĵo de substanco. ~o. Fenomeno ~i. ~a. ~anta.

efluvo. 1 □ Elradiado kiel fizika aperaĵo, kiu ofte produktas videblajn fenom

enojn. 2 Elektra malŝargo, kiu sin manifestas ĉirkaŭ kondukilo troviganta en la aero, sekve de l'ionizo de la atmosfero, kiam la elektra tensio sur la surfaco de tiu ĉi kondukiloj atingas tre altan valoron.

* **Eg.** 1° Sufikso esprimanta plej altan gradon de grandeco aŭ intenseco, ordinare kun specialego de la ideo enhavata en la radikvorto : bel~a, veni~o, bus~o, pet~i, puš~i, rid~i ; pafil~o ne estas granda pafilo sed kanono. Kp TRE, MULTO.

II° Vortero uzata memstare : ~a. Plej forta, plej intensa, ekstrema : ~a entuziasmo. ~eo. Plej alta grado. Kp KULMINO, ZENITO, PAROKSISMO. Rim. Estas eraro kredi, ke la sufiksoj eg k et simple k ĉiufoje egalvaloras la vortojn forta aŭ granda k malforta aŭ malgranda. Efektive ili montras la plej altan aŭ plej malaltan gradon en ideo aŭ afero diferenca je tiu, kiun montras la nura radiko. Pro tio la vortoj kunmetitaj per eg k et ordinare respondas al tute alia naciilingva vorto ol la simpla radikvorto.

* **Egala.** 1 Havanta saman grandon, samajn dimensiojn, saman kvanton, saman valoron, kiel tio, kun kio oni ĝin komparas : du kvantoj, ~aj je tria, ~as unu la alian ; nenio, kion oni povas deziri, estas ~a al saĝo Z ; ne respondeu al malsagulo, por ke vi mem ne farigu ~a al li Z ; ne~aj pesiloj Z ; 2 Ne varianta k restanta ĉiam la sama, kiaj ajan estas la cirkonstancoj : ~a animo ; ~a humoro, paſo, pulsuo, voĉo. 3 Simila, sama (Ev) : nomo ~a sed esenco mala Z ; la senco de tiu prep. estas ĉiam ~a Z ; ĉiu litero estas elparolata ĉiam ~e Z. 4 Prezentanta nenian motivon por esti preferata, t.e. indiferenta : ~e ĉu vi estas riĉa aŭ senhava Z ; ~e kiam li venos, kien li iros ; tute ~e ĉu ia prepozicio starus aŭ ne Z. ~i (x). Esti ~a al : suspekto pruvon ne ~as Z ; lia merito ne ~as al liaj pretendoj. ~igi (tr). Igi ~a : ~igi la ŝancojn. **Sen~a.** Unika, nekomparebla. ~pezo. Ekvilibro : (f) sub la influo de diversaj auditaj opinioj, ili perdis la ~pezon Z. **Tagnokt~eo.** Ekvinokso. ~animeco. Konstanteco de la humoro.

Egidio. 1 (ɔ) Ŝildo de la greka diino Palaso (Pallas). 2 (f) Ŝirmo, protekto : esti sub ies ~o.

eglefino Z ✎. Speco de gado (*gadus aeglefinus*).

Egoismo. Ekskluziva memamo, kiu igas nin serĉi en la vivo nian propran pleruron aŭ profiton : *~aj pensoj, celoj, agoj.*

Egoisto. Egoismulo : *~aj emoj, pensoj; ~a karaktero.*

egopodio G. de umbelacoj kun nur unu speco (*aegopodium podagraria*).

egreto Tufo da surkapaj plumoj de iuj birdoj (= plumtufo).

ego 1 Rekto komuna al du apudaj edroj. 2 Longforma altaĵo ; kresto.

* **Elo.** 1 Ripetiĝo pli malpli klara de sono holtigita de suprajo, kiu ĝin resendas al la orelo. Kp **RESONI.** 2 (f) Ripetiĝo de diro, opinio, famo : *li estas nur ~o de sia majstro; min atingis nur kelkaj ~oj de la jusaj diskutoj; ~e resonis Z;* (f) plej multaj el tiuj novekreitaj vortoj forflugis sen~e en la neniaj.

* **Ej.** I^e Sufikso montranta lokon difinitan per io aŭ karakterizantan per io : *lern~o, dorm~o, hund~o, bov~o; herb~o; dens~o; log~o; kuir~o; eval~o, pref~o; deven~o; senakv~o; komenc~o, naskiĝ~o; wagonara alir~o.*

IIe Samsignifa memstara vortero : *malvasta ~o; mi amas la ~on de via domo Z.* Rim. **ej** diferencas de **ujo** per tio, ke **ujo** estas efektiva, materia, fizika objekto, entenanta ion, kiel meblo, kesto, sako, ktp, dum **ej** estas loko, spaco, karakterizanta per io konkreta aŭ abstrakta.

* **EK.** I^e Prefikso signifanta 1 Komenciĝantan agon : *subite ni ~vidis la maron; ~sonis la sonoriloj; se homo ~aŭdas ion konalan Z; kiam vi ~parolis, ni atendis aŭdi ion novan, sed ni trampiĝis Z; ~bruligu kandelon ĉar estas jam mallume Z; ~de (komencante tuj post) tiu dato.* Rim. En tiu senco la prefikso **ek** (komenco de ago) ludas, ĉe la netransitivaj verboj, la saman rolon kiel la sufikso **iĝ** (veno en staton) : *~sidi aŭ sidigi, ~starigi aŭ starigi, ~kuſi aŭ kuſigi; ~dormi, ~droni.* 2 Momentan, nedeaŭran agon : *~krii Z; mi ~saltis de surprizo Z; du ~briloi de fulmo trakuris tra la malluma ĉielo.* Rim. : En tiu senco la prefikso **ek**, same kiel ĝia kontraŭo **ad**, estas uzata kiel konjugacia afikso, por precizi la sencon de la perfekto : ĝi prezantas la agon kiel simplan k nedeaŭran temperon, k tradukas

la francajn « simplan pasinton » k la grekan « aoriston » : *tio ĉi ~enuigis la virinon; si ~brulis per envio; la vento ~sancolis la akvon.*

IIe Memstare uzata vortero kun la senco 1 : *~e de.* Komencante tuj post. *~i.* Komenciĝi : *post la raportoj ~is vigla diskutado.* *~igl.* Komenci : *temas pri la ~igo de grava agado.*

ekarto. 1 Diferenco de la proksimuma valoro de iu grando al la ekzakta : *~o de la observo.* 2 (pri kompaso) Sumo de la anguloj de deklino k devio : *la angulo formita de la kompasa montrilo kun la astronomia meridiano estas la ~o de kompaso.* 3 Distanco inter la celita k trafita punkto : *oni distingas jenajn ~ojn : horizontalan, laŭdirekton, altecan, laŭdistancan k vertikalan.*

ekaŭdatoj Familio de la plej konataj specoj kiel rano kaj bufo (= sensostaj amfibioj).

ekio G. de boragacoj, planto kun bluaĵ k blankaj floroj (*echium*).

ekimozo Surkorpa kontuza makulo subplena por sango.

ekino G. de ekinodermo, mara animalo mangēbla, simila al kaſtano.

ekinodermoj Klaso de animaloj kies ĉefaj genroj estas kovritaj de dornoj : *karakteriza tipo de ~oj estas ekino.*

Ekipli (tr). Provizi iun aŭ ion per ĉiu necesaj iloj : *~i soldaton, turiston, armeon, ŝipon; la fabriko estas ~ita per plej modernaj mašinoj.* *~ajo.* Aro de ĉiuoj iloj destinataj por ŝipo, armeo, fabriko ktc. *Šip~isto.* Homo, kiu ~as ŝipon je siaj kostoj, k ĝin uzas por komercado.

eklampsio Malsano de virino ofta dum la lasta tempo de ŝia gravedeco aŭ tuj poste k karakterizata per konvulsiaj, epilepsiaj spasmoj k per albuminurio.

eklektika Z. Elektanta el diversaj sistemoj la opiniojn, kiuj ŝajnas plej oportunaj aŭ plej veraj por elfari sian propran sistemon. *~ismo.* Sistemo de la ~uloj.

Eklezio. 1 Tuto dè anoj de iu kristana religio : *katolika, evangelia ~o.* 2 (K) La katolika ~o : *la papo estas la estro de l'~o.* 3 Kristana pastraro, ekleziularo. *~ulo Z.* Pastro. *~ano.* Adepto de ia kristana religio.

Eklipso. Nedaŭra ŝajna malapero de astro : *parta, plena ~o de l'suno. ~a lumturo* $\ddot{\text{L}}$. Turo kun intermitat lumbriloj. \sim (tr). 1 * \bullet Nedaŭre kaši. 2 (f) Ŝajnigi malpli rimarkinda la superecon de iu pro sia propra supereco : *li ~as ĉiujn konkuranlojn.*

ekliptiko $\text{z} \bullet$. Orbito, kiun faras la tero ĉirkaŭ la suno dum unu jaro.

Ekloko. Poemeto, kie oni paroligas paštistojn. Kp IDILIO.

ekonomo Z . Administranto de domo aŭ bieno. Kp INTENDANTO.

Ekonomio. 1 Sistema k sparema ordo en mastrumado aŭ administrado de domo, bieno, institucio, regno : *hejma, socia, monda, agrikultura ~o.* 2 Scienco pri produktado k disdividado de la riĉoj. 3 Situacio de institucio aŭ regno laŭ vidpunkto de riĉeco k materia prospereco : \sim a konkurredo Z ; \sim a krizo. 4 Atingo de celo per plej simplaj k plej efikaj rimedoj; spárado : *la scienco estas ~o pri pensado; la reguleco de la lingvo enkondukas grandegan ~on en la nombro de la vortoj, kiujn oni bezonas lerni Z ; ni uzu niajn fortlojn ~e k sage Z .*

ekonomiko = ekonomio 2.

ekrano Z . 1 Diversforma mebleto, kiun oni uzas por sin ŝirmi kontraŭ ardo de fajro. 2 Objekto, kiu hältigas varmon, lumon, radiojn : *elektra ~o.* 3 Blanka tuko, aŭ nura blanka tabulo, sur kiu oni projekcias luman bildon de objektoj : *kinemalografa ~o. ~ego.* Mebleto el faldablaj platoj por sin ŝirmi kontraŭ aerfluo en ĉambro, aŭ por apartigi ian parton de ĉambro.

* **Eks.** 1^e Prefikso signifanta, ke oni forlasis profesion, okupon, staton; iama, estinta k ne plu estanta : \sim *kapitano, ~oficisto, ~fabrikanto, ~reĝo, ~kutima, ~edzigi.*

IIe Samsignifa memstara vortero : \sim a. Estinta : *tiu urbo estas ~a fortikafo de la Romanoj.* \sim ĝi. Senoficigi, forliberigi. \sim ĝi. Memvole aŭ kontraŭvole forlasi sian oficon (Kp ABDIKI, DEMISII, REZIGNI).

* **Ekscelenco.** Honora titolo por ministroj k altranguloj.

ekscentriko B . Disko, ringo aŭ cilindra stango, kies rotacia akso ne okupas la centron : \sim *a disketo, ringo, stango.*

ekscepco g^{t} . Defenda rimedo por prakrasti la finon de la proceso aŭ por kritiki ĝian formon.

Eksceso. 1 Stato de tio, kio transpasas la moderecon; ega troeco : *dia ~o estas malbono; mi ne povas kredi je la ~o de mia felico; ~o de malseko.* 2 Ago transpasanta la limojn de modereco, sobreco, justeco, humaneco; maljustaĵo, tiranajo, malhumanago : \sim *de tirano; ~oj en la manĝado.* Kp SUPERMEZURO, EKSTREMO. \sim a. Transpasanta la moderecon, ege troa.

* **Ekscliti** (tr). 1 Igi tre intensa la funkcion de iu korpa organo aŭ ian korpan senton : \sim *i la nervojn, la apetiton, la soifon; kurado ~as koron.* Kp STIMULI, PLIVIVIGI, PLIVIGLIGI. 2 Igi eksterkutime forta ian movon de la animo : \sim *i la fervoron, aktivecon, atenton, scivolemon, koleron, envion de iu; li estas ~ita per la brando.* Kp INCITI, AKCELI, AGITI 2, INSTIGI, FAJRO 2. 3 (f) Igi pli intensa la aktivecon de io : \sim *i la fajron Z .* Kp VIGLIGI, BLOVI. \sim ĝi. Igi ~ita, malkvietigi : *li estas tre ekkolerema, k ~igas ĉe la plej malgranda bagatelo Z ; ~igis kiel bolanta lakto Z .* \sim eco. Stato de tiu aŭ tio, kiu estas ~ita : *čarma tono de gója ~eco regis en la domo; granda konfuzo k ~eco skuis la tutan urbon.*

ekscitatoro \leftarrow . Aparato por produkti elektran eksciton aŭ kurenton de ekskito.

e(k)skludi = ekskluzivi.

Ekskluziva. 1 Esceptanta ĉion aŭ ĉiun alian : \sim *a societo, privilegio, rajto de kopio, superregado de la ĉefaj lingvoj.* 2 Eksterlasanta aŭ formetanta la menciiatan aferon aŭ personon : *la prezo de la mango estas ~a je, de la vino; ambaŭ teorioj ne estas reciproke ~aj.* Kp INKLUVIZA. \sim e. 1 Esceptante ĉion alian : *sin dediĉi ~e al la botaniko; havi sencon ~e aktivlan Z ; uzi Esp-on ~e por celoj praktilikaj Z .* Kp NUR, UNIKE. 2 Eksterlasante la menciiatan aferon aŭ limon : *ni lernis ĝis la 9-a ĉapitro ~e; la bileto validas por 20 tagoj ~e je (de) la dimanĝoj.* Kp EKSTER, KROM. \sim (tr). Esti ~a pri, eksterlasi : *la prezo de la mango ~as la vinon; la bileto estas nepre persona k ~as la transdonadon al alia persono (Kp ESCEPTI, FORIGI, KONTRAŬI, MALPERMESI. Vd ENHAVI, ALLASI).*

Ekskomunikl (tr). 1 (K) Forpeli el la eklecio. 2 (f) Solene forpeli el iu partio.

ekskorlacllo Z Haŭta skrapvundeto. ~l. Skrapvundeti la haŭton.

ekskrecio Funkcio per kiu la neutilaj (sekrecitaj) restajoj de la animalo estas eligataj el la korpo. ~l. Malplenigi per ~o. ~a. Rilatanta aŭ servanta al ~o.

Ekskremento. Restajo de la digestitaj nutraoj, eligitaj el la ventro. Kp FEKO, MALPURAJO, REKREMENTO, FEÇO. ~a. 1 De ~o. 2 (f) Malestiminda, malšatinda : ~a animo Z. Kp KOTA.

* **Ekskurso.** Longa plezura aŭ esplora promenado : sciencia, enmonta, geologia ~o.

e(k)skuzi (tr). Prezenti motivon aŭ pretekston por senkulpigi iun aŭ malpligravigi la riproçatajon : ~i sian foreston ; sin ~i pri io. ~o. Motivo aŭ preteksto por senkulpigi iun aŭ malpligravigi la kulpon : prezenti efektivan ~on ; vi akceptu niajn ~ojn.

ekslibriso. Surskribo aŭ bildo, kiun iu surmetas sur la libroj de sia biblioteko, por montri, ke ili estas lia proprajo.

ekspansio Z. 1 & Plivastiĝo, plietendigo : kolonia ~o de ŝtato. **Politika** ~o. Plivastiĝo de la povo aŭ de politika influo. **Ekonomia** ~o. Ekkonkero de debito en fremdaj landoj. 2 Dilatiĝo aŭ dispremiĝo de gaso aŭ de vapo en aparato aŭ maŝino : vapormaſino kun triobla ~o.

* **Ekspedi** (tr). Sendi al difinita adreso, loko : ~i leteron, komercajon, armeon. ~o. 1 ~ado. 2 ~itajo.

ekspedicio Z. 1 Aro da soldatoj aŭ ŝipoj, senditaj por porti militon en iun malproksiman landon. 2 Aro da homoj aŭ ŝipoj senditaj por esplori malproksiman regionon por komerca aŭ sciencia celo : ~o al la norda poluso.

Eksperimento. Metoda provo por kontroli aŭ pruvi iun hipotezon per observo de intence produktita fenomeno : la ~oj de Pasteur pri la spontanea nasko ; kun lingvo natura neniuj kuraĝas fari iajn ~ojn Z. ~l (tr). Fari ~ojn. ~a. Bazita sur ~oj : fiziko estas ~a scienco. Vd LABORATORIO.

eksperto = ekspertizisto.

ekspertizi Z (tr). Komisie esplori aŭ taksi iun aferon, kiel faka spertulo : la

ministro petis ~on de tri profesoroj pri la demando. ~lsto. Faka spertulo, komisiita por proponi decidon pri iu duba afero aŭ por taksi la valoron de io.

eksplikl (tr). Klarigi k kompreni ion, montrante ĝian signifon, ĝian naturon, ĝiajn kaŭzojn aŭ motivojn : ~i tekston malfacilan.

* **Eksplodi** (ntr). 1 Forte k brue skui aeron, pro subita plivolumenigo de gaso : dinamilo facile ~as. Kp EKFLAMI, FLAGRI. 2 Brue diskrevi, pro granda interna premo de l' gasoj : bombo, mino, vapormaſino, torpedo ~as. Kp DISROMPIĜI, DISSALTI, DISSPLITIĜI. 3 (f) Subite k brue eksplorigi fortan senton aŭ pasion, kiun oni ne povas plu deteni : ~i de furioso, de kolero, pro gojo, per rido B, per larmoj ; li ~is, dirante, ke... Z ; li penis trankviliĝi la ~ojn de sia edzino B. 4 (f) Subite k brue komenciĝi : la milito ~is neatendite ; ~as gojo Z, striko, ribelo, katastrofo, krio. ~o. 1 Brua subita plivolumenigo de naskigantaj gasoj : ~o de lumgaso, de mingaso ; ~motoro. 2 Brua subita diskrevo pro interna premado de gasoj : ~o de kadronego, de vulkano. 3 (f) Subita brua eksplorigo de forta sento aŭ pasio : ~o de kolero, gojo, amo ; voĉo plena de flamecaj ~oj. 4 (f) Subite brua komenciĝo : ~o de milito, ribelo, kriego. ~ajo. Substanco, kiu povas ~i : dinamito, nitroglicerino estas ~oj. ~ema. 1 Facile ~anta : ~emaj substancoj. 2 (f) Facile incitiga : ~ema karaktero ; li estas ~ema kiel pulvo Z (Kp FLAMIGEMA, FULMA, BOLI). ~igl. Kaŭzi ~on ; fari, ke io ~as : unu fajrero sufiĉas por ~igi pulvon ; ~igi bombon, koleron, ribelon. ~iglio. Aparato per kiu oni ~igas minon, torpedon ktp.

Ekspluati (tr). 1 Uzadi ion, valorigante ĝin por sia profito : ~i minejon, fervojon, firmon, gazeton ; malbone ~ita kolonio ; ~i bienon, fabrikon ; (f) ~i sian kapablon ; si ne scias ~i sian influon al la ministro B ; ~i la publikan scivolemon. 2 Troprofiti el ies laboro, ne donante justan kompenzon : ~i proletaron ; la premata k ~ata popolo B ; ~i la klientojn (Kp ELSUČI, SENPLUMIGI. Vd UNGEGO). 3 Trouzi : ~i ies paciencon. ~egl B. ~i 2 k 3.

eksponi (tr) 1 Mekanike elmeti plakon aŭ alian impresigeman substancen

al la luma efiko. **2** Prezenti klare k detale iun temon por taûge komprengi ĝin : *~o de la motivoj Z.*

eksponencialo *Δ.* Funkcio kies valoroj varias laŭ geometria progresio, kiam la varianto varias laŭ aritmetika progresio (= eksponenta funkcio).

eksponento *Δ.* Nombro skribata dekstre de nombra aŭ algebra kvanto k montranta ĝis kia potenco ĝi devas esti altigata (= potenciganto).

Eksporti (tr). Transporti en eksterlando por vendado la komercagojn aŭ produktajojn de iu lando : *~i petrolo.* **~(ad)o.** Ago *~i.* **~(aj)o.** ~itaj komercagoj.

ekspozи (tr) = ekspozicio.

* **Ekspozicio.** **1** Publika prezantado, elmontrado de diversaj produktoj de industrio, k arto : *~o de pentraĵoj, de tolaĵoj, de aŭtomobiloj; universala ~o.* **2** Kolektado ~itaj objektoj. **3** Ejo, kie oni ~as. *~i* (tr). ~e prezenti.

Ekspresa. **1** Tre rapida (pp vagonaro). **2** Sendita por speciaj celo (pp kuriero, letero, komunikajo). *~o.* **1** Rapidira vagonaro, kiu haltas nur ĉe ĉefaj stacioj. **2** Speciaj kuriero: *sendi leteron per ~o B.*

Ekstazo. Ravigo de la animo, kiu momente kvazaŭ perdas koncion: *preĝa, ama, admiris ~o.* Kp ENTUZIASMO. *~i* (ntr.). Esti en stato de ~o.

ekstemporalo *Z.* Lerneja ekzerco, farata improvizante, senprepare.

* **Ekster.** *I^e* Prepozicio montranta : **1** Objekton, malinterne de kiu staras alia objekto, = male de *en* : *mi staras ~ la domo k li estas interne;* *li baraktas kiel fiŝo ~ la akvo Z;* *{l}: la estonteco de nia afero estas absolute ~ danĝero Z;* *tio estas ~ dubo;* *ne rezonus pri tio, kio estas ~ via melio Z.* Kp EL, FOR, DE, RIM. Nelogika k ev. estas la uzo de akuz. post ~, malgraŭ multaj Z-aj ekzemploj, ĝar la komplemento de tiu prep. neniam montras la celon aŭ direkton de la movo: *iri ~ la urbon Z,* *elsendi iun ~ la tendaron Z;* *elporti ion ~ la urbon Z;* *eliri ~ la pordon Z.* **2** Objekton, kiu oni apartigas de tiuj, pri kiuj oni asertas ion (= krom, esceptante): *~ tio, el la diritaj vortoj, ni povas ankoraŭ fari aliajn vortojn;* *ni ~iū estas kulpaj,* *~ (= sed ne)* Aleksandro;

~ li, ĉiuj mortis; *~ tiaj okazoj li vivis sola B;* *li ne vidis ~ la milito alian rimedon.* Kp ESCEPTE, EKSKLUSIVE, INKLUSIVE.

IIe Vortero kun la senco *I* de la prep. **~a.** **1** Estanta ~ objekto, en la parto de la spaco, kiu komenciĝas tie, kie finiĝas la objekto : *la ~a mondo* (kiu estas ~ la homo); *~a korto de domo;* *~a (nur ŝajna) pieco.* **2** Estanta en la parto de objekto, kiu direktiĝas al la supredirita parto de la spaco : *~a flanko de domo, vazo, muro.* **~e.** **1** En ~a loko, en la parto de la spaco ~a al iu objekto : *oni konstruis ~e remparon;* *li kuris al la viro ~en Z;* *si flugis super la urbo ~en Z;* *ni iris ~en et la urbo* (aŭ prefere: *ni iris ~ la urbo).* **2** En la parto de objekto, kiu direktiĝas al la ĉirkaŭanta spaco : *liu objekto estas bela, sed nur ~e.* **~o, ~ajo.** ~a parto : *li ne imponas per ~ajo, sed estas ja granda scienculo Z;* *ne jugu pri afero laŭ ~ia ~o Z;* *estis sen ~ajo Z* (ne imponi per sia ~ajo) (Kp ŜAÑJO). *~igī.* Eliri : *~igī el veterilo Z.* **~ulo.** Lernanto loĝanta ~ la lernejo.

IIIe Prefikso havanta la sencon *I* de la prep. : *~urba gastejo Z;* *ministro por ~landaj aferoj Z;* *~lega;* *~ordinara Z;* *~danĝera Z;* *~duba Z.*

* **Ekstermi** (tr). Plene pereigi, tute detru, nenigi: *la fajro ~os la palacojn Z;* *~i popolon;* *~i urbon;* *~i la memoron pri Z;* *~i malbonan kutimon;* *ili ~igis kiel sekaj pajlo Z;* *ĉiuj pereos de glavo k de malarto* ĝis ili tute ~igos Z; *~anta fajro Z.* Kp BUČI, ELRADIKIGI, FORVIŠI, DISPOLVIGI, CINDRIGI.

* **Ekstra.** **1** Plia krom la kutima nombro : *~a eldonajo Z, trajno, kelnero, laboro.* Kp ALDONI. **2** Eksterordinare bonkvalita : *~avino, čokolado.* Kp DELIKATA, RAFINITA.

Ekstrakto. **1** Elemento eltirita el la malsimpla substanco. Kp TINKTURU, ESENCO. **2** Eltirajo el libro, verko. *~i* (tr). **1** Eltiri specialan elementon el la malsimpla substanco : *~i gudron el la ŝtonkarbo;* *~i azoton el la aero* (Kp DISTILI, INFUZI, DEKOKTI). **2** Apartigis pecon el libro aŭ generale eron el multeco. **3** *{l}* Eltiri konsekvencon el io : *el liuj ekzemploj oni povas ~i generalan regulon.*

ekstravaganco *Z.* Ago aŭ parolo kontraŭa al la komuna saĝo, sensenca strang-

ajo : *kelkaj lirikaj poetoj faras el sia arto harmonian ~on.* Kp DELIRO, FRENEZO, PETOLO. **~a.** 1 Kontraŭa al la komuna sago, sensence stranga. 2 ~e aganta, faranta ~ojn. **~i** (tr) ~e konduti.

* **Ekstremo.** 1 Estanta ĉe la finfino, plej malproksima : *~a Oriento ; depūtito el ~a maldeko ; homo de ~a maljuneco.* 2 Estanta ĉe la plej alta grado : *ni sentas nek la ~an varmon, nek la ~an malvarmon ; ~a plezuro, mildeco, lerteco ; ~igi teorion ; en ~a okazo, en ~a situacio* (en okazo de ekstrema bezono, supozante la plej malfavoran okazon). **~e.** Treege, plej : *kordo ~e streĉita ; ni ~e bezonas plenan vortaregon* Z. **~o**, **~ajo**. La plej malproksima fino, parto : *~o de membroj, de ŝipo.* **~o**, **~eco**. La plej alta grado : *malaj ~oj estas proksimaj ; peli, puŝi siajn postulojn gis ~o ; la dioj gardu nin de tia ~o ! la gis ~eco streĉita kordo krevis Z.*

eksudi (ntr) . Eliri kiel ŝvito tra histo : *la sango ~as kelkafoge tra poroj.* **~o**. Ago de tio, kio ~as. **~ajo**. Likvajo, kiu ~as.

ektoplo . Kontraŭnorma lokiĝo de organo : *testika ~o.*

ektraplo Z . Renversa eksterigo de palpebra mukmembrano. Vd ENTROPIO.

Ekvalo. Matematika egalajo enhavanta almenaŭ unu nekonatan nombron : *algebra ~o.*

Ekvatoro. Imagta ronda linio limanta la geometrian ebenon rektangule krucigantan kun la turniga akso de la tero k dividanta la terglobojn en du duonsferojn.

ekvatorialo . Teleskopo turniganta ĉirkaŭ akso paralela al la tera akso, kun sama angula rapideco kiel la tero k kiu ebligas observi la movon de la astroj.

Ekvilibro. 1 Egalpezo ; stato de korpo, kiu, altirata de egalaj sed kontraŭaj fortoj, restas senmove : *~o de pesilo ; ~o de flosanta korpo ; firma, nefirma ~o ; esti en ~o ; rompi, perdi ~on.* 2 Stato de fortoj, kiuj sin reciproke nuligas : *elektro en ~o sur la supraĵo de korpo.* 3 (f) Bonorda egleco de potenco aŭ de valoro inter kontraŭaj aferoj : *~o de spirito, de humoro* Z ; *estigi ~on inter enspezoj k espezoj ; ~o de la budžeto ; politika, eŭropa ~o.* **~i** (tr). Esti egalpeza kiel. **~igl.** Meti en staton de ~o : *~igi budžeton.* **~isto.** Cirka artisto, speciale

lerta por konservi la ~on en gimnastikaj ludoj. Kp ŜNURDANCISTO, JONGLISTO.

ekvinokso . La tempo de l'jaro, kiam okazas egaleco de la nokto kun la tago (= tagnotka egaleco) : *printemps, aŭtuno ~o.* **~a punkto.** Punkteto de la tiela sfero, ĉe kiu okazas la intersekco de la ekvatoro k de la ekliptiko.

ekvipolenta Δ. Havanta la saman longon k direkturon.

ekvivalento Z. 1 (Sc) Δ Egalvaloro aŭ egala amplekso : *mekanika ~o de la varmo ; mekanika efiko de unu kalorio ~as 425 kilogramojn.* 2 Kvanto da simpla substanco, kiu povas en kombinajo anstataŭi alian substanccon produktante saman efikon aŭ ludante saman rolon : *hemia ~o.*

Ekzakta. Science ĝusta k severe preciza : *~a difino, senko, kalkulo ; ~aj scienco(j) (matematiko(j)) ; ~a rakonto, reprodukto.* Kp SENERARA.

ekzalti Z (tr). Levi senton de la animo gis alta grado de intenseco, tre eksitante : *~i fervoregon, imagon de iu ; ~ita kapo, spirito.* Kp FLAMIGI, PASIIGI, ENTUZIASMO, FRENEZO, FERVORO, EKSTAZO.

* **Ekzameni** (tr). 1 Zorgeme rigardi, detale esplori : *~i demandon, problemon, aferon ; ~i ne devigas preni* Z. 2 Provi per demando la sciojn de kandidato : *la kandidato estis ~ita pri la hemio.* **~o.** 1 Detala esploro. 2 Kontrolo de la scioj de kandidato : *trapasi, elteni ~on ; fari sian ~(ig)on* Z ; *sukcese trapasi, plenumi ~on ; sukcesi ~on ; sin prezenti al ~o.*

ekzantemo Z . Ruĝaj makuloj sur la haŭto, kiuj aperas ĉe diversaj infektaj malsanoj : *lifa ~o.* Kp EKZEMO, ERUPCIO.

ekzegezo Z. Klariga metoda interpreto de teksto (historia, jura, teologia ktp). **~isto.** Fakulo pri ~o, speciale pri ~o de la Biblio.

* **Ekzekuti** (tr). Leĝe mortigi krimulon : *prokrasti la ~on.* **~isto.** Homo kies metio estas ~i. **Elektro~i.** ~i per elektro.

Ekzemo. Haŭta malsano karakterizata per veziketoj k skvametoj de epidermo.

* **Ekzemplo.** 1 Ago aŭ konduto konsiderata kiel imiteblaĵo : *~o proponas sed ne ordonas* Z ; *mian proponon mi prezentis nur kiel ~on* Z ; *sekvi ~on ; doni bonan*

~on de humileco ; *li fariĝis instrua ~o en la bušo de la saĝuloj* Z. 2 Peco de teksto, kiun oni citas por konfirmi gramatikan aŭ filologian klarigon : *la uileco de vortaro kuſas grandparte en la ~oj.* 3 Fakto, afero prezentata kiel konfirmo por iu aserto aŭ okazo : *tiu krimo estas ~o de sovaĝa krueleco, estas sen ~o.* Kp KAZO. ~e. Jen konfirmanta ~o. **Sen~a.** Neniam antaŭe farita aŭ okazinta, senkompara, senegala.

* **Ekzemplero.** 1 Ĉiu el la kopioj reproduktantaj iun unikan tipon : *~o de libro, de gazeto ; bela ~o de gravuraĵo.* 2 Ĉiu el la estuloj de sama speco : *malofta ~o de konko ; li estas kurioza homa ~o B ; ne suficias unu ~o por ke ni povu juĝi ĉiujn aliajn.*

* **Ekzercl** (tr). Lertigi per la praktiko : *~i soldatojn ; sin ~i en parolado Z ; ~i sian orelon Z, sian langon, muskolojn, fingrojn ; ~i sian spiriton per la rezonado, sian memoron ; vere ~ita aktoro ; niaj kongresoj estas ~anta k edukante antaŭparolo (enkonduko) por la estonta historio de la homaro* Z. Kp DRESI, PRAKTIKI, HARDI. RIM. La esprimoj *~i lingvon, ~i ian lernotajon* aŭ similaj estas nepre mal-korektaj ĉar la verbo *~i*, konforme al sia gusta signifo, povas havi kiel rektan komplementon nur ian lernantan personon aŭ plilertiĝontan organon aŭ beston. *~o.* Io por *~i* sin aŭ aliajn : *gramatikaj, korpaĵoj, ~o de legado.* **~ado.** Ago *~i* : *~ado povas ŝangi ēt la naturon mem* Z. *~aro.* Libro enhavanta aron da *~oj. ~igl.* Sin *~i* : *eiutage ~igi Z ; ~igi en esperanta parolado Z ; oni multe devas ~igadi antaŭ ol veni al perfekteco.* *~iteco.* Lerteco akirita de *l' ~igado.*

ekzergo ♀. 1 La spaco rezervata sur medaloj, moneroj aŭ similaj por meti sur ĝi surskribon. 2 La surskribo mem.

* **Ekzilli** (tr). Devigi iun foriri el sia patrujo, malpermesante, ke li tien revenu. *Alenanoj ~is Temistoklon ; nenium ni ~u, ĝar malpia estas la ~o !* Kp ELEPHI, FORPUSI, PROSKRIBI.

* **Ekzisti** (ntr). Efektive k nune esti : *mi pensas, do mi ~as ; homoj ne ĉiam ~is ; socio ne povus ~i sen lego ; tiu monumento ne ~as pli ; ne ~as honoro sen laboro ; nia societo ne vivas, ĝi nur ~as.* Kp VEGETI. *~ado.* 1 Stato de tio, kio *~as* : *ni ricevis la ~adon de niaj gepatroj ;*

nei la ~adon de komploto. 2 Vivo de l' homo : *esti sen rimedo por ~ado ; malglora ~ado ; akiri ~adon por si k por la familio* Z ; *treni sian senesperan ~adon* Z. *~ajo Z.* 1 Estajo : *ēiu viva ~ajo Z.* 2 Estulo, vivulo.

ekzorc(ez)ijo (tr) (K). Preĝi por forpelii la diablon : *~ajo.* Tiucela prego.

ekzota(lk)a. Devenanta el tre malproksima fremda lando.

* **El.** 1^a Prepozicio montranta : 1 La limigitan spacon aŭ la objekton, de kies interno io sin movas eksteren : *forpelii iun ~ la domo ; eliri ~ la urbo ; flago pendis ~ la fenestro ; depost lia reveno ~ Hispanujo* Z ; *vi prenos edzinon por mia filo ~ tie* Z ; *atakoj de la nomadoj ~ la dezerto* Z ; *ni bezonas krudajojn ~ eksterlando ; inter la fremduloj estis unu kantisto ~ nordo* Z ; *ne gutas mielo ~ la ĝielo* Z ; *li ŝtelis juvelojn ~ la trezorejo ; tiri ~ kesto ; ĉerpi ~ puto ; trinki ~ glaso ; voĉlegi ~ malnova libro* Z ; *forstreki ~ teksto ; (f) per tio li estis iom skuita ~ siaj revoj* Z ; *letero sendita ~ tre malproksime ; l'animo via brilas ~ l' okuloj* Z ; *la lipoj ridetadis ~ (kontrastante kun) la nigra barbo* Z ; *la steloj eklumis ~ la klara etero* Z ; *~ sub la kanapo la muso kuris sub la liton* Z ; *~irigi iun ~ sub la jugo* Z ; *belaj rakontoj ~ trans la montoj* Z ; *~iris fajro ~ antaŭ la Eternulo* Z ; *si forkondukis lin ~ inter la filoj de la rego* Z ; *Dio parolis ~ meze de la fajro* Z. 2 La antaŭan staton de io, kio sangiĝis k aliigis : *cio fariĝis ~ polvo k refariĝos polvo ; ili forĝos ~ siaj glavoj plugilojn* Z ; *veki ~ dormo ; tiri, eliri ~ embaraso ; eksigi ~ la servo ; levi sin ~ mizeraj situacioj ; siri ~ iluzio ; ~ la necesecon oni devas fari virton* Z ; *sendube via gloramo faras por vi ~ Danujo malliberejon* Z ; *kio fariĝis ~ vi ?* Kp DE, EN 5. 3 La abstraktan originon, la kaŭzon de sento aŭ ideo, la bazon de rezono : *rakonto ~ la Biblio ; vortoj ~ la Fundamento ; monumento ~ la antikva tempo ; sciigi ~ la gazetaro ; mi ne scias ~ kia kaŭzo* Z... ; *tio fariĝis ~ (pro) simpla senhelpa necesece k ne ~ ia lingva lego* Z ; *fari ion ~ (pro) simpla kaprico* Z ; *krii ~ la tutaj gorgo* Z ; *am, bedaŭri ~ tutaj koroj ; ni ~ tio vidas, konkludas, ke ; ~ tiu reformo rezultis, ke ; ~ la dirita regulo sekvas, ke... ; ili vivadi*

~ ŝparo ; li tion desegnis ~ la memoro ; mi donos al vi pocentan profiton ~ la vendado ; traduki ~ la latina lingvo. Kp DE, PRO. 4 La aron, kies unu eron oni tiras aŭ abstraktas ; la devonon de parto apartigita de la tuto : unu ~ ili Z ; du ~ la plej fortaj ; la plej fortaj ~ ĉiu ; kelkaj ~ la ĉefoj Z ; restis iom ~ la viando Z ; doni al iu ~ sia pano ; la ĉeja ~ la devoj estas fari malbonon al neniu ; de tie oni ĝuas vidajon ~ la plej kuriozaj ; tio estas la lastaĵo ~ nia havo Z ; si kanlas plej bone ~ ĉiu ; ~ du malbonajoj elektu la malpli grandan ; miaj kolegoj ~ la oficejo Z ; si perdis la klientaron ~ la ultaj sferoj Z ; kolektigis al ti ~ la Izraelidoj granda amaso Z. Kp INTER. 5 La materialon, kiu konsistigas ion ; la erojn de tuto : kolzono ~ perloj ; statuo ~ marmoro ; mantelo ~ veluro ; manĝo ~ verdajo Z ; pudingo ~ pomoj ; domo ~ brikoj ; vesto ~ flanelo ; tegmento ~ verdaj folioj ; plekti kronon ~ floroj Z ; vortaro ~ ĝirkau mil vortoj Z ; haremo ~ dek virinoj ; (f) nia urbo havas pasinton ~ gloro ; (f) mia gojo estaskovrata de malhela vualo ~ malgajeco ; la tutaj trezoro ~ scienco amasigita de la homaro ; heredajo ~ tradicioj ; miksaĵo ~ timo k respekteto ; aro ~ eminentaj personoj (Kp DA) ; la verko konsistas ~ kvina parto.

II° Vortero uzata memstare kun la senco 1 de la prep. : ~e. Ekstere : *feli ion ~en Z* ; la pluva akvo verŝigis en siajn suojn k ~en Z. ~igl. ~irigi, ~jeti, ~lasi : ~igi (Kp ELBATI) *fajreron ~stono* ; ~igi (Kp ELTIRI) *kortuſajn sonojn ~ sia violon* ; la forno ~igas (Kp ELRADII, ELSENDI, DISVASTIGI, PRODUKTU) cirkauen agrablan varmon Z. ~igl. ~iri.

III° Prefikso montranta : 1 Direkton de la interno eksteren : ~veturi ; ~tiri karbon ~ minejo ; ~bati najlon ~tabulo Z ; ~veni ; ~meti ; ~preni Z ; ~tranĉi ; ~ēzigi en la roko loĝejon por si Z ; ~doni rezultaton, libron ; ~diri koran saluton ; ~paroli Z (prononci) ; ~paſi Z, ~siri Z ; ~premi vinberojn Z ; ~voki rememoron ; ~terigi trezoron ; ~cenigi hundon Z. 2 Ĝisfinan plenumon de ago : ~trinki botelon ; ~lerni (tute plene lerni) ; ~kreski Z ; ~fini ; ~cerpi (cerpi, ĝis nenio restas) ; ~koni ; ~labori Z (labori ĝis perfekteco) ; ~aŭskulti Z (ĝisfine) ; ~pagi Z (tute pagi) ; ~mortigi ;

~porti Z (ĝisfine toleri) ; ~uzi Z (uzi ĝis ekstrema, difekta per la uzado) ; ~frotita Z (forigita, difekta per la frotado) ; ~trinki Z ; ~bruli Z ; ~baki Z ; neniu povas liajn okulojn ~teni Z. Rim. : Por esprimi tiun sencon oni pli taŭge uzas la prefiksojn fin- aŭ tut-, aŭ for, kiuj ne estas dubsencaj (finlerni, fintrinki, tutpagi, forcerpi, ktp). 3 Ricevon, akiron de io per la ago montrita de la radiko : ~peti (ricevi per petoj) ; ~flati Z, ~almozi panon Z ; ~forĝi mensogon Z ; ~aŭdi iun Z (plenumi lian peton) ; ~devigi monon el iu Z ; ~pensi Z ; ~trovi Z ; sin ~turni (eliri ~ malfacila situacio) ; ~kalkuli (ricevi rezultaton per kalkulo). Rim. : En tiu senco la prefikso per estas ankaŭ ofte uzebla, k preferinda (perflati, perlabori, peralmozi, permili).

elo Z. Angla biero.

* **Elasta.** 1 Epiteto kvalifikanta ion, kio facile kuntirigas, etendigas aŭ aliformigas pro premanta aŭ tiranta forto, k reprenas sian antaŭan formon, kiam tiu forto cesas : *lu gasoj estas tre ~aj* ; ~a ergo, selko, risorto ; ~aj paſoj B. 2 (f) Facile fleksebla k adaptebla al la cirkonstancoj : *la signifo de la afiksoj devas resti ~a* ; *la lingvo iom post iom pli~igas Z*. Kp MALRIGIDA, ADAPTIĜI, RISORTO. Vd KAŬČUKO.

elatero ♂. Torditaj k elastaj filamentoj, kiuj fiksas ĝe la placenton la sporojn de la hepatikoj k ilin forjetas rektigante.

elaterio ♀. Koroda likavo de ekbalioj.
elatru ♀. G. de koleopteroj (*elater*).

* **Elefanto.** Plej granda el la nunaj kvar-pieduloj, vivanta en Afriko k Azio, k havanta longan fortan rostron, kiun ĝi lerte uzas kiel manon : *fari el muso ~on Z* (troigis).

elefantlazo ♀. Malsano, kiu igas la haŭton raspecie malglata simile al tiu de elefanto k iu kelkofoje kaŭzas ŝvelon de la ĉela histo.

Eleganta. Gustoplene distinginda : ~a homo, vesto, mantelo, stilo, verkisto ; ~a (simpila k klara) *demonstracio*. ~ulo. Homo ~a (Kp DANDO).

Elegio. Malgranda lirika poemeto, kun melankolia aŭ sopira karaktero. ~a. 1 Rilatanta al ~o : ~a poezio. 2 Plorema kiel ~o : ~a tono.

*** Elekti** (tr). 1 Preni el du aū el multaj, pro prefero : *~i sejón, amikon, vinon ; el du malbonoj plej malgrandan ~u ; li bezonas nur ~i inter multaj ~indajoj ; ~i lote Z ; sen~o* (hazardo, trafe maltrafe). Kp KLIBRI. 2 Montri per voēdonado preferon por iu kandidato : *~i deputaton, prezidianon, papon ; ~i iun prezidento ; multaj vokitoj, sed ne multaj ~itoj Z ; la ~antaro estis multnombra ; li estas tro juna k ne estas ~ebla* (Kp BALOTI). ~o. Ago de tiu, kiu ~as : *fari ~on inter... ; ni devas observi plej severan ~on Z ; havi liberan ~on inter... Z ; ni ne havas ~on ; la periodo dum la ~oj.* (El) ~ita. (Adjektive uzata pri persono aū afero.) Apartenanta al la bonaj k preferindaj : *~ila socio ; plej ~itaj libroj* (Kp ELITO). ~ema Z. Subtile rasinanta k malfacile kontengig-ebla ēe la ~ado : *tro ~ema ricevas neniun Z* (Kp POSTULEMA, DELIKATA 7. Vd BONO).

Elektro. Unu el la formoj de la fizika energio, kiu montriĝas per lumaj, varmaj k mekanikaj fenomenoj. ~a. 1 Produktata de ~o : *~a fajrero, lumo ; ~aj fenomenoj.* 2 Rilatanta al ~o : *~a mašino, kondukilo, ~igl.* Igi ~a, funkciigi per ~o : *oni ~igis la fervojon en nia lando.* ~um. 1 Igi korpon kapabla produkti ~ajn fenomenojn : *~(um)i sukcenon per frotado.* 2 Meti sub la influo de ~o, kuraci per ~o : *en la ~oterapijo oni ~(um)as la malsanulojn.* 3 (f) Eksciti, entuziasmigi, movigi, skui : *Zamenhof ~(um)adis la kongresaran per siaj paroladoj.* □ ~a (a centr)ejo. Ejo, kie oni produktas ~an energion por lumigado, tramvojoj, industria bezono ktp. ~a fajrero. Fajrero, kiu estiĝas inter elektroj apartigitaj per dielektriko, se la tensio estas sufiĉe alta : *por estigi fajreron en la aero ēe la distanco de elektroj je 1,5 cm., estas necesa tensio de ĉirkaŭ 17,000 voloj, krome dependa de la formo de elektroj.* ~a fluo. Fluo de ~o laŭlonge de kondukilo. ~a forno. Forno, kiu donas dank' al ~a fluo, necesas varmon. ~a streco. Tensio. ~aj unuoj. Mezurunuoj por ~aj grandoj : *ampero, farado, julio, volto, vato ktp.* ~isto. Specialisto en la ~oscienco aū ~otekniko. Vd ŜARGO.

elektrismo. Aro de la elektraj fenomenoj.

elektrizi ↗ = elektr(um)ji.

elektrodo ↗. Unu el la kondukantoj, kiun oni mergas en la elektroliza bano : *ekzistas du ~oj : katodo (negativa) k anodo (pozitiva).*

elektrodinamiko ↗. Parto de la fiziko, kiu pritraktas la fenomenojn de la reciproka efiko de magnetaj kampo k de elektraj fluoj. ~a. Rilatanta al la dinamikaj fortoj kreitaj de la elektra fluo aganta sur sin mem aū sur aliajn kurentojn : *kiam kurentoj kreas ĉirkau si magnetan kampom, du kurentoj sin altiras aū forpuas kiel du magnetoj.*

elektrodinamismo ↗. Aro de fenomenoj kreitaj de la elektraj fluoj.

elektrodinamometro ↗. Aparato, kiu metita en elektrodinamikan efikon inter du cirkvitoj, servas por mezuri kurenton, tension aū alian elektran forton.

elektroforo Z ↗. Aparato de elektrostatika indukto, kiu servas por produkti malgrandajn ŝargojn de statika elektro.

elektrohemio ↗. Parto de la hemio, kiu pritraktas la hemiajn efikojn de la elektro. ~a. Rilatanta al la hemia transformado de substancoj per elektra fluo.

elektrolito ↗. Nomo donata al ĉiu substanco malkomponebla per la elektra fluo.

elektrolizi Z ↗. Malkomponi substancojn per elektra fluo en ĝiajn konsistigajn elementojn aū almenaŭ en du aū plurajn elemento-grupojn.

elektromagneto ↗. Artefarita magneto konsistanta el fera stango ĉirkau kiu estas volvita elektra fadeno kiu magnetigas, kiam la kurento trafluas la volvajon. ~a (pri fenomenoj). Rilatanta al reciproka efiko de elektra kurento sur magneton aū elektromagneton, ĉu per vario de la magneta alterno al la indukto de elektromotora forto ĉu de kurento. ~a kampo. Elektra k magneta kampo produktita per ~aj ondoj.

elektromagnetismo ↗. Parto de la elektra scienco, kiu pritraktas la reciprokan efikojn de kurentoj sur la magnetojn.

elektrometro ↗. Aparato por mezuri la diferencojn de potencialo. Kp ELEKTROSKOPO.

elektron ↗. Infinitizeime malgranda ero de atomo ŝargita per negativa elektro. Vd ATOMO, PROTONO.

elektroskopo <. Instrumento por konstati la elektron k difini ĝian pozitivecon aŭ negativecon. Kp ELEKTROMETRO.

elektrostatiko <. Parto de la fiziko, kiu pritraktas la fenomenojn aŭ la elektrajn sargojn, kiuj manifestigas per ripoza aŭ statika stato. ~a. Rilatanta al la elektro produktata per statikaj mašinoj.

elektroterapio Z. Kuracado de mal-saneaj afekcioj per elektro.

elektrotipo O. Kuprajo, sur kiu oni reproduktis per elektrolita surfundajo, gravurojn aŭ relieve tipografiajn kompostojon.

elektrotipio O. Apliko de la galvano-plastiko al la metalizo de presklišoj.

Elemento. 1 Unu el la kvar fundamentaj substancoj (aero, fajro, akvo k tero), kiuj laŭ kredo de la antikvuloj konsistigis la universon : *la ekstere furiozantaj ~oj.* 2 Unu el tiuj kvar substancoj rigardata kiel medio taŭga por la vivo : *barakti kiel fiŝo ekster sia ~o;* (f) *li estas en sia ~o kiam li parolas pri sociologio.* 3 Substanco supozita simpla, k konsistanta el samsubstancoj eroj : *la hemiistoj eltrovis ĉirkaŭe 60 ~ojn.* 4 Ciu el la konsistigaj eroj de tutajo : *vortoj estas la ~oj de parolo; la ~oj de elektra pilo; la intelektaj ~oj de la socio; fremdaj ~oj atfluas en la landon B; tiu rezono enhavas en si ~on de necerteco Z.* 5 Ciu el la plej necesaj k plej simplaj principoj de scienco, per kiuj oni komencas la instruadon pri ĝi : *~oj de fonetiko, gramatiko, fiziko.* ~a. 1 Konsistiga k simpla, nemalkomponebla : *la ~aj korpoj.* 2 Fundamenta, baza : *la ~aj fortoj de la vivo.* 3 Komence, plej simpla, unuagrada : *~a lernolibro de aritmetiko; ~a lernejo; batali por la plej ~a homa libereco Z;* ~e simpla.

elevatorio Z. Aparato por suprenlevi ŝargojn, varojn, eĉ ŝipojn : *~o konsistas principe el sen/in/a ĉeno.* Vd ARGANO, KAPSTANO, VINÇO.

Elfo. Aera koboldo de la skandinavia mitologio. Kp GENIO, FEO.

Ellksiro. 1 Kuracilo en formo de alkohola solvajo. 2 (f) Solvajo posedanta miraklajn ecojn : *~o de la juneco.*

elimino O. G. de gramenacoj (*elimus*).

Sabla ~o. Herbo kreskanta en sablo (*elimus arenarius*).

elimini Z (tr). 1 ~o lom post iom forigi el la korpo malutilajn substancojn : *~i venenon el la sango.* Kp EKSKREMENTO. 2 Forigi, malaperigi, malakepti : *~i nekonaton el ekvacio; ~i hipotezon, nomon el listo; ~i ekzamenaton, kandidaton.*

Elipso. 1 (G) Forigo de unu aŭ kelkaj vortoj, kiujn oni ne jugas nepre necesas por la kompremo : *en la frazo « mi vidis lin, sed ne vin » oni faras ~on de la verbo en la dua propozicio.* 2 Kurba fermita linio, en kiu la sumo de la distancoj de ĉiuj ĝiaj punktoj al la fokusoj estas ĉiam konstanta : *la planedoj laŭiras ĉirkaŭ la suno tre longformajn ~ojn* (Kp OVALO, ORBITO).

elipsido Δ. Solido kreita per la rivoluo de duonelipso ĉirkaŭ unu el siaj aksoj : *la tero havas la formon de platigita ~o.*

elito C. Plej bona parto el aro, plej elektitaro : *la ~o de la armeo, de la scienculoj; ĉiu socio bezonas intelektan ~on; ~a karaktero, animo.* Kp EMINENTA, DISTINGINDA, STABO, KREMO.

elitro ♂. Ciu el la eksteraj surflugiloj, kiujkovras la alian, veran paron da flugiloj ĉe multaj insektetoj.

ellzeo Z. 1 Fabelo lando, kie laŭ la antikvaj kredoj, la herooj, la virtuloj logis post la morto en eterna printempo : *la ~aj kampoj.* 2 Paradizo 2 : *ĉiu ~aj scenoj de mia infaneo Z.* Kp EDENO.

Ellzil (tr). Forigi la finan vokalon de vorto : *en esp-o nur la substantivo k la artikolo povas esti ~ataj.*

* **Elokvento.** 1 Posedanta la talenton facile, konvinke k bele paroladi : *~a oratoro; la ~eco estas anima kapablo, kiu igas nin estroj super la koro k spirito de aliaj; la tro konsanta ~eco enuigas; sciu ~i, sciu ankaŭ silenti Z.* 2 Bela k konvinke : *~a parolado, stilo, rigardo.*

elzeviro (Ti). 1 Libro presita de Elzevir'oj : *la konata familio de prestisoj Elzevir' estis establita en Nederlando en la 16-a k 17-a jarcentoj.* 2 Malgrasa prestiparo simila al tiu uzita en ~oj : *~aj literoj, ~a skribo.*

* **Em.** Ie Sufikso montranta inklinan aŭ kutimon al io : *labor~a, koler~a, babil~a, mang~a; tim~a Z; dorm~a Z; erar~a; fals~a bušo Z; pur~a Z; ver~a Z; muzik~a Z; virl~a Z; gast~a Z;*

ekonomi~a Z; dogm~a Z; altrudi~a, batal~a; singard~a Z, kred~eco; drink~ulo Z; mort~ulo Z. RIM. 1 Kun adjektiva aū substantiva radiko oni povas ankaū uzi sufikse anstataū em la radikon **am**, kiu tamen pli insistas pri la konscieco k la volateco de la inklinio : *verama, varmama, gastama, ekonomiam, glorama.* RIM. 2 La adjektiva finajo a k la sufikso **ec** donas al la sufikso em la sencon de daūra aū kutima inklinio : *koler~a; spār~a Z; nelaci~a spirito Z; kiel rapid~aj bildoj de magia lanterno Z; si forpušadis tiujn dubojn de si kiel ion tro altrudi~an, tro pezan por ŝiaj fortoj Z; kred~eco.* Male la simpla substantiva finajo o preferas donas al em la sencon de nededaūra, pasanta inklinio : *senti dorm~on, vom~on.*

II° Vortero memstara signifanta preferas nededaūran inklinon al io : *mi estas ~a akcepti vian proponon; mi estas ~a al akcepto je via proponi; havi ~on al io; mi estas laca k ~as dormi; lia sintenado ~igis min al pardono* (Kp TENDENCO).

* **Emajlo.** 1 Vitrosimila diverskolora glazuro, per kiu oni kovras potojn, fajencojn, metalon : *nedifekteblaj estas la ~aj koloroj.* Kp LAKO. 2 Speco de brila natura glazuro, kiu ŝirms la dentojn. ~I (tr). Kovri per ~o.

emani (ntri). (Sc) (plej ofte pri gasoj k radio) Eligi nevideble. ~o. Ago per kiu eligmaj (vaporigemaj) substancoj ~as el la korpoj. ~ajo. 1 Tio, kio ~as. 2 ~anta gaso : *nitono estas radiuma ~ajo. ~agi (ion).* Eligi : *radiumo ~igas energion.*

Emancipi (tr). 1 Liberigi el la patra aū kuratora povo. 2 (f) Liberigi iun el la dependo de supera aŭtoritato : *la universala voĉdonado ~is la popolon; dum la Renesanco ~igis la spiritoj; vi devas ~i vin el tiu stulta modo; la ~ado de la sklavoj, de la virinoj* (Kp MALKLAVIGI, EGALRAJТИГ).

* **Embaraso.** 1 Ĝeno al la moyoj, al la agado, kaŭzita de materiaj malhejpoj : *~o de strato, de veturiloj, de stomako.* 2 Situacio el kiu oni ne povas facile eliri, sanceligo en la decido : *esti en granda mona ~o Z; ~o de ricevo Z; eltriri iun el ~o B; por forigi ĉiujn ~ojn, uzu nur la lastan formon Z; ĉiuj rimarkis lian ~on; sensina ~o montrigis en ĉiuj liaj trajtoj Z;*

la ~oj de la ŝtato (Kp SENELIRA, EKSTREMA, OBSTRUKCO, IMPLIKI, STOPI. Vd HELPI, FINO). ~I (tr). 1 Ĝeni la moyojn, la agadon per materiaj malhejpoj : *tiu pakajo ~as min; veturiloj ~as la straton; mal~i ĉambron.* 2 Meti iun en situacion, el kiu li ne povas facile eliri : *la dismembrigo de la lingvo neniom ~as la lernanton; tiu demando multe ~is lin; li ~igis en mensogon; ~ile respondi B* (Kp KONFUZI, KONSTERNI). ~a. 1 Kaŭzanta ~on : *la elektro de taŭga formo estas ofte ~a.* 2 ~oplena, vidiganta ~on : *hav ~an mienon.*

embargi (tr) ⚓. Malpermesi provizore al ŝipo la elveturon el la haveno aū gian malsarginon.

emberizo Z ⚓. G. de paseroj (*emberizo*).

Emblemo. Figuro de objekto aū estulo konvencie reprezentantaj abstraktan ideojn : *verda stelo estas ~o de esp-o; pesilo estas ~o de la justeco.* Kp SIMBOLO, ATTRIBUTO, INSIGNO, ALEGORIO.

embolo ⚓. Ensanga koagulajo kaŭzanta la ~ion.

embollo ⚓. Sangovaza obstrukcio kaŭzita de ensanga koagulajo : *~o de pulma arterio povas kaŭzi la morton.*

embrazuro Z. 1 ⚓ Internaj flankoj de fenestro aū de pordo. 2 = fenestronido. 3 ⚓ Aperturo en muro, ŝipo aū fortikajo, tra kiu oni pafas (Vd KRENELO).

* **Embrio.** 1 Unua formigo de vivanta estojo en la utero de la patrino, kiam ekaperas la unuaj organoj. Kp ĈERMO, FETO. 2 (f) Komence kruda skizo de ideo, teorio, projekto.

embriogeno (Sc). Serio da formoj per kiuj pasas ĉiu organismo ekde embrio ĝis la naskiĝo.

embriologo (Sc). Scienculo, kiu studas la ~ion; specialisto en la ~io.

embriologio Z (Sc). Scienco, kiu pritraktas la disvolvigon de organismoj ekde ilia stato de embrio ĝis ilia naskiĝo.

* **Embusko.** 1 Loko, kie oni sin kaſas por surprize ataki malamikojn : *fali en ~on.* 2 Sinkaſado por surprize ataki malamikojn : *li felice evitis ĉiujn ~ojn kontraŭ sia sukceso; fari ~on.* Kp INSIDI, KAPTILO, ENFALILO. ~I (x). Resti

kašita, atendante por surprizi malamikon : *~i iun z, kontraū iu z.* ~lgl. Postenigi ~e : *li ~igis 20 soldatojn post la luro.* ~lgl. Sin kaši ~e : *(f) virino ~iginta poste de sia ventumilo B.* ~eo. ~o 1.

emergi (ntr) □ (Opt). Eliri (el io) : *kiam radio ~as el iu medio, gi estas nomata ~anta radio ; la ~a ebeno estas ebeno normala je la ~a faco de la medio, k iu entenas la ~antan radion ; la ~a angulo estas formata de la ~anta radio kun la normalo ēe la ~a punkto.* Kp {EL}MERG(i)g).

emerito Z. Oficisto, kiu post disinta tempo de servado, ricevas pension : *~a profesoro ; ~a salajro Z, pensio ; ~e vivi Z ; li ūgas sian ~econ.* Kp VETERANO.

emerituro Z. Emerita pensio.

emetiko ♀. Antimona aŭ kalia tartrato, kies solvajo estas uzata por vomigado.

Emfazo. Pli forta pronocondado de la parolo ; insista pligrandigo, afekta aŭ ne, en la tono k esprimmaniero ; soleña, pompa tono : *li deklaris kun ~o, ke li estas delegito ; troa ~o efikas ridige.* Kp PATOSO, ŜVELPAROLO. RIM. Emfazo ne enhavas saman malfavoron nuancon, kiel **bombasto**, ~i (tr). Diri ~e : *li ~is tiujn vortojn* (Kp AKCENTI, SUBSTREKI, RELIEFIGI).

emfizemo ♀. Malsano kaŭzata de la dilatiigo de histo aŭ organo pro gasa dispremo : *haŭla, pulma ~o.*

Eminenco. Titolo de kardinaloj : *lia ~a Mošto.*

* **Eminentia**. 1 (iu) Supera, distinginda pro sia rango, merito, talento aŭ scio : *~a oratoro, profesoro, sciencisto ; ~e inteligenca.* Kp UNUARANGA, FAMA, GLORA. 2 (io) Supera, distinginda pro sia altkvaliteco : *~a servo, afero Z, rolo, rango, kapablio ; ~a instruiteco ; ~e tauga, grava.* Kp ELSTARA, RIMARKINDA. ~ulo. Persono ~a .(Kp LUMO 4, KORIFEO, HERO). ~ularo. Tuto de la ~uloj (Kp ELITO).

Emocii (tr). Forte tuši, movi la animon : *~i iun gis larjom ; ĉiu estis ~itaj Z* (Kp SKUI). ~o. 1 Kortušo : *tiuj paroloj estigis grandan ~on en la ĉeestantaro ; dolora ~o montriĝis sur sia vizaĝo.* 2 ♀ Ĉiu ajn afekcio stato. ~a. Kortusanta : *~a rakonto, situacio, gesto.* ~lgl. Esti movita, kortušita de io : *li ~igis antaŭ tia mizerio.* Kp AGITI, EKSCITI, AFEKCI.

empiemo ♀. Pusa amasiĝo ĉefe enpleura. Vd PLEŪRO.

empiro ♀. Stilo de meblaro, kreita dum la regado de Napoleono la 1-a.

Empirio. 1 ♀ Sperto konsiderata kiel bazo de filozofio k scienco. 2 Nesciencia rutina metodo bazita sur nura praktika nesufiĉe kontrollita sperto. ~a. 1 Bazita sur metoda scienca sperto. Kp POSTEKSPERIMENTA, APOSTERIORA. Vd SPEKULATIVA, TEORIA. 2 Bazita sur sensciencia rutina sperto. ~ismo. 1 Filozofia doktrino, laŭ kiu ĉiu ideoj devenas de la sperto (Vd RACISMO). 2 Empirio 2. ~aĉa. Empiria 2. ~isto. Sekvanto de ~ismo. ~ulo. Homo fidanta la rutinan k krudan sperton.

empirismo Z = empiriismo.

empiristo Z = empiriisto.

Emulsio. Lakteca fluajo, kiun oni eliras el olehavaj grajnoj.

emulsino ♀. Fermento analogia al la diastazo, kiun oni trovas en migdaloj.

* **En**. 1^e Prepozicio montranta : 1 La lokon, interne de kiu estas io aŭ iu : *mi onklo loĝas ~ Berlino ; mi sentas min sana kiel fiŝo ~ akvo ; mia koro tremas ~ mi ; ~ malproksimeco oni ekvidis bluajn montojn ; la infano kuris ~ la korto ; la suno rebrilas ~ la klara akvo ; (f) mia amo restas ĉiam ~ la limoj de la infana devo ; (f) ~ la lingvo esp-o ni vidas la estontan lingvon de la tula mondo ; (f) ~ tiu propono kusas la solvo de la problemo.* 2 La lokon, internen de kiu almovigas iu aŭ io : *iri ~ teatron, meti ion ~ sian pošon ; la infano kuris ~ la korton ; jeti ~ sakon ; skribi ~ libron Z ; la birdo flugas ~ la ĉambro Z ; sablero fulis ~ mian okulon ; fali ~ kapitilon.* 3 La tempon, dum kiu farigas ia ago : *mi parolos al vi ~ tempo pli oportuna Z ; ~ la tago, kiam mi vidis ŝin, mi ŝin amis ; ~ la venonta jaro, mi vizitos Germanujon Z ; ~ unu vespero, mi tio verkis ; ~ la daŭro de unu monato ; ~ malbona vetero Z* (Kp ĈE, JE, DUM). 4 La staton, kiu karakterizas objekton ; unu el la cirkonstancoj, inter kiuj farigas la ago : *danĝere estas lasti lin plu ~ tia libereco Z ; la forto grandigas ~ premaleco ; mi vagis ~ granda mizerio Z ; ili venis ~ granda nombro (grandnombre) ; lernigu la manieron, ~ kiu oni devas vivi inter ĝentilitaj*

personoj Z ; paroli ~ alia maniero Z ; kien vi iras ~ lia izoleco ? ; ~ granda kolero ; ~ konsento ; ~ akompano kun iu ; mia pulso ~ takto batas ; malfermi la pordon ~ la plena largo Z ; li kuris malsupren ~ (per) kelkaj saltoj ; vi mangos vian panon ~ (ĉe) la ŝvito de via frunto ; ~ liaj okuloj Z (laŭ lia juĝmaniero, opinio) ; disflugigi kiel polvo ~ vento Z ; morti ~ turmento ; en (je) la nomo de ; siaj haroj estis kunvolvitaj ~ (per) pezaj plektoj ; ~ longaj girlandoj pendis mirindaj kreskaĵoj Z ; puntoj k bantrzeloj kuniĝis ~ (laŭ) mirinda bonordigita senordeco Z (Kp LAŬ, ĈE, PER, JE). 5 La finan staton de ŝanĝiginta objekto, la rezultaton de alii : fendi ŝtipon ~ 2 partojn B ; li rompis la vazon ~ pecelojn ; la fumo longiĝis ~ mirindaj fantomojn ; kunpremi la manon ~ pugnon ; traduki libron ~ alian lingvoon ; la lando estis dividata ~ 9 provincojn ; miloj da voĉoj kufandigis ~ grandegan harmonion ; la glacio forgiulis ~ brilajn larmojn ; la milito kondukis mullajn ~ mizeron ; lia malkašemeo atiformigis ~ arrogantecon Z (Kp EL 2).

II° Memstara vortero kun la senco 1 aŭ 2 : ~a. Interna. ~e Z. Interne. ~igl Z. Penetrigi : si ~igis la manojn en siajn densajn harojn Z. ~igi. Penetri, enprofundi : kiam fratoj batulas, fremdule ne ~igu Z (Kp SIN MIKSI, INTERVENI. Vd NAZO) ; la gazetoj ne trovas necesa ~igi en tion, pri kio ili skribas Z.

III° Prefikso kun la senco 1 k 2 de la prepozicio : 1 la libro ~havas 30 ĉapitrojn (Vd HAVI) ; la ĉambro ~enenis 40 personojn (Vd TENI, FERMI). 2 ~gluti, ~skribi, ~blovi, ~brakigi, ~viciigi, ~kasigi, ~terigi, ~logiĝi, ~sipiĝi, ~dormigi.

enanto ♀. Herbeca planto, g. de umbelacoj (*enanthe*).

enantemo ♀. Surmukmembrana erupcio.

encefalo ♀. La tuto de organoj, kiujn enfermas la kranio.

encefalito ♀. Inflamo de la encefalo.

encikliko. Papa cirkulero pri iu punkto de doktrino.

Enciklopedio. Verko, enhavanta la resuman tuton de la homaj konoj pri unu aŭ ĉiuj scienco, ordinare farata en formo

de vortaro. ~a. Resumanta la tuton de la homaj konoj pri unu aŭ ĉiuj fakoj : ~a vortaro, spirito.

end-. Proponata neoficiala sed multe uzata sufikso, signifanta : kion oni devas ...i ; kiu devas esti ...ata : sekva~a (kion oni devas sekvi, sekvota) ; tiu letero estas tuj respond~a ; la frazo estas kompletig~a jene ; mi skribos al vi pri la far~a laboro ; la prezo estas antaue pag~a. Rim. Ne konfuzu : leg-enda kun legend-a.

endemio Z ♀. Malsano reganta konstante en iu lando aŭ regiono. ~a. Havanta karakteron de ~o ; enlanda, loka. Kp EPIDEMIO.

Endivio. Legomo, speco de cikorio (*cichorium endivia*).

endokardo ♀. Interna membrano de la koro. ~ito. ♀ Inflamo de ~o.

endokarpo ♀. Membrano, kiu envolvias la grajnojn. Vd EPIKARPO, PERIKARPO.

endoplasm ♀. Interna iom pli malproksime de ĉela surfaco troviganta parto de protoplastro.

endoskopo ♀. Instrumento por ekzameni kavojn kies aperturo estas mallarga : oni ekzamenas vezikojn per ~o.

endotermia ♀. Karakterizanta fiemian reakcion ĉe kiu la varmo estas konsumata.

Energio. 1 Forto de la volo, streĉita al iu celo, k persista por ĝin atingi : li ĉiam montris grandan ~on. 2 Fizika forto, kapabla je iu laboro : elektra ~o ; muskola ~o. ~a. 1 Posedanta ~on : ~a karaktero, estro. 2 Forte impresanta, drastra 2 : ~a esprimo, muziko. ~ismo. Kosmologia sistemo, en kiu oni konsideras la ~on, k ne plu la materion kiel la substancon de la fizika mondo.

enfilli (tr) ♀. Pafilaŭlonge : per artilerio aŭ maſinpaſiloj oni ~as la malamikajn poziciojn.

* **Enigma**. 1 Malfacila proponata divenotajo : klarigi, solvi ~on. Kp LOGOGRIFO. 2 (f) Malklara, malfacile komprenebla afero : la ~oj de la naturo ; lia karaktero estas por mi ~o (Kp MISTERIO). ~a. Malfacile komprenebla : ~a vorto, rigardo, frazo (Kp SFINKSA).

Enketo. 1 Juĝa aŭ oficiala esploro. 2 Metoda esploro pri ia okazajo aŭ opinio. ~i (x). ~e esplori.

enotero G. de ~oidoj, mangablaj k ornamaj herboj (*oenothera*).

ento Abstraktajo konsiderata kiel reala ekzistajo.

entabuleto Parto de konstruo, kiu apogigas sur la supro de kolonoj k ilin kunligas : ~o konsistas el arkitravo, friso k kornico.

enterito Inflamo de la maldika intesto.

entjero Nefrakcia nombro.

Entomologio. Scienco pri la insektoj.

entozooj 1 Internaj parazitaj animaloj. 2 Intestaj vermoj.

* **Entrepreni** (tr). Komenci la plenumadon de grava tasko, kiun oni prenis sur sin : ~i la tradukadon de la Biblio Z ; ~i ekspedicion, vojaĝon Z ; ni ne ~os konvinkti tiun ĉi publikon Z ; ~ema homo. ~o. 1 Ago de tiu, kiu ~as. 2 ~itajo : ĉiu ĝi ~oj prosperas. 3 Firmo, kiu plenumas difinitajn taskojn. ~isto. Homo, kiu profesie ~as laborojn por aliaj personoj : ~isto por masonado, domkonstruado, transportado ktp.

entropio Turnigo de la palpebro al la okula globo. Vd EKTROPIO.

* **Entuziasmo**. Admira aŭ espresa fervorego : ĉiu eltrwinto parolas kun ~o pri sia eltrovaĵo ; la ~o forprenas la kritikan kapablon ; blinda ~o. Vd VIBRI. ~a. Plena je ~o : ili estas ~aj al (por) esp-o. ~igi. Plenigi je ~o : tiu spektaklo ~igis lin. ~(em)ulo. Facile ~iganta homo : la ~uloj estas tre bezonataj por la homa progresado.

* **Enui** (tr). Malplezuri pro senintereso aŭ neokupiteco : mi ~is la tutan tagon, atendante vin. Kp OSCEDEI. ~o. Stato de ~anto : la laboro estas plej bona kuracilo kontraŭ ~o (Kp TEDO, SPLENO, MELANKOLIO). ~a. De ~o (Kp GRIZA). ~igi (tr). Kaŭzi ~on : lia parolado ~igis ĉiu ĝin ; tiu sencela vagado baldaŭ lacigas k ~igas ilin Z. ~(ig)a. Kaŭzanta ~on : ~iga viro, libro, teatraĵo ; monotona, terure ~iga sono Z ; malfacila k ~a laborado Z ; scienco havas semon ~an sed frukton bonĝuan Z.

enuklei (tr) Eltranĉi kunradike tumoron aŭ okulon.

enukleacio Metodo de enukleo eltranĉo.

enverguro 1 Largo de la vela parto fiksita al la vergo. 2 Largo de la velaro sur ŝipo. 3 ~~longo~~ Longo de la etenditaj flugiloj de birdo.

* **Envil** (x). 1 Deziri havi tion, kion alia posedas : ~i ion al iu Z ; kion oni ne scias, tion oni ne ~as Z ; la princo povis ~i al ili B ; elokventeco, kiun multaj ~us al li. 2 Senti malĝojon k malamon kontraŭ iu, kiu posedas ion, kion oni mem malhavas : ~i iun pro io Z ; ~i la riĉulojn ; ne ~u la malvirtulojn ; pli bone estas ~igi ol komparigi Z. ~o. Stato de ~anto : felico k riĉo ~on elvakas Z ; la reciproka ~o de la popolo Z. ~ema. Inklini al ~o. ~inda. Meritanta ~on : ~inda felico. Kp JALUZI, AVIDI.

eoceno La plej malsupra geologia etago de la terciara epoko.

eozino C20H2K2Br4O5. Ruĝa substanco tre koloriga, uzata en la fotografia.

epakto Ago de la luno ĉiu ĵare je la unua de januaro.

eparkio Z. Distrikto regata de episkopo en la greka eklezio ; diocezo.

ependimo Epitelio de la cerba k mjela kavo.

ependimito Inflamo de la ependima kanalo.

epicikloido Kurbo naskita de cirkla punkto ruliganta sur la periferio de alia cirklo. Vd CIKLOIDO.

Epidemio. Infekta malsano, samtempe atakanta multajn personojn en unu loko. ~a. Havanta la karakterojn de ~o : la pesto estas ~a ; (f) ~a entuziasmo, idioeco Z.

Epidermo. Ekstera preskaŭ travidebla tavoleto de la haŭto.

Epifanio. Kristana festo de la Tri Regoj.

epifizo Dika fino de longa osto. Vd APOFIZO, DIAFIZO.

epiforo Senĉesa nevola eligo de larĝoj.

epigastro Superventra parto de la abdomeno : ~a kavo.

epigloto Laringa valvo fermanta la eniron de la spira kanalo, kiam oni ion englutas.

epigono ♀. Perianto de la ina organo de la muskoj.

Epigrafo. 1 Mallonga surskribo, metita sur konstruaĵo por indiki ĝian destinon, daton ktp. 2 Devizo (Kp SENTENCO, MOTO).

Epigramo. Mallonga versareto esprimanta satiran kritikon.

epikarpo ♀. Ekstera parto de la perikarpo. Vd ENDOKARPO, MEZOKARPO, PERIKARPO.

epikura Z. Rilatanta la doktrinon de la greka filozofo Epikuro. ~ano. Adepto de ~ismo (precipe la 2-a senco). ~ismo. 1 Doktrino de Epikuro, ke felico konsistas en sendezireco. 2 Doktrino, false atribuita al Epikuro, ke la felico estas ĝui la voluptojn de la vivo ; satado de nuraj korpaĝoj.

Epilepsio. Malsano karakterizata de la perdo je l' konscio k de konvulsioj.

epiloblo ♀. G. de enoteracoj (*epilobium*).

Epilogo ♂. Fina parto de verko, malo de prologo.

epiornito ♂ * . Granda fosilia birdo, simila al struto k vivinta en Madagaskaro.

*** Episkopo.** 1 Katolika diocezestro. 2 Anglikana diocezestro. 3 Greka eparkiestro. ~ujo, ~lando. Eklezia distrikto regata de episkopo. Cef~o. Ĉefo de ~oj de iu provinco aŭ lando.

epistolo Z ♂. 1 Beletra versa letero : *la ~oj de Horacio*. 2 Apostola letero en la Nova Testamento.

epistrofo ♥. Nomo de la dua kola verterebo, havanta vertikalan apofizon k sur kiu turniĝas kranio.

epitafio Z. Tomba surskribo.

epitelio ♥. Ĉelajo, kiu surkovras la suprajon de mukozoj.

Epiteto. (G) Adjektivo, aldonata senpre al substantivo, por ĝin kvalifigi : *bela homo, granda domo*. Kp PREDIKATO.

epitomo Z. Resumo, mallongigo de lerneja libro.

Epizodo. 1 ♂ Akcesora agado, ne streĉe ligita kun la ĉefa temo, en rakonto aŭ poemo : *la ses lastaj libroj de Eneido estas plenaj je ~oj*. 2 Aparta kurioza fakteto en historia aŭ grava okazintago :

~oj de kongreso ; kortuša ~o de la Revolucio (Kp INCIDENTO). ~a ♀. Mal-ĉefo, akcesora : ~a rolo, tasko, okazaĵo.

epizootio Z ♀. Epidemio malsano ĉe animaloj : *diu animala speco havas siajn ~ojn*.

*** Epoko.** 1 Jararo prezentanta gravan momenton en la historio. 2 Jararo prezenter apartan propran karakteron : *antlühistoria* ~o; *mez~o* (inter la moderna k antikva ~oj). ~faranta. Historie aparte grava : *la eltrovo de la presario estas ~faranta momento en la homa historio*.

*** Epoeto.** Militista surultra ornamajo, ordinare montranta la rangon.

Eopeo ♀. Longa versa rakonto pri herooj : *Iliado, Eneido, Rolandkanto, Nibelungkanto estas ~oj*.

eposo Z ♀. La rakonta poezio : *la romanoj estas prozaj ~oj*.

*** Er.** I^e Sufiks signifanta unu el la komistikaj elementoj de tutajo : *sabl~o* Z, *fajr~o* Z, *mon~o* Z, *neĝ~o* Z, *polv~o* Z; *hakado de ligno donas lign~ojn* Z; *el malgrandaj akv~oj* (gutoj) *fariĝas grandaj riveroj* Z; *de ŝafo senlana ĉe lan~o taigas* Z.

IIe Memstara samsignifa vortero : ~o. Peceto, elemento : *~elo da pano* Z. Kp PARTO, GUTO, FLOKO, FRAGMENTO, PECETO, ATOMO. Dis~igl. Disigi en elementojn (Kp DISMEMBRIGI, ANALIZI).

ero Z, **erao**. Difinita epoko, de kiam oni komencas la kalkuladon de la jaroj; tempokalkulo, jarkalkulo : *~o de la Olimpiadoj, de la fondo de Romo; kristana ~o; ~o de l'Heĝiro*.

erantido ♀. G. de ranunkolacoj (*eranthus*).

*** Erari** (ntr). 1 Deflankiĝi de la ĝusta vojo, perdi la ĝustan vojon : *ne ~u sur la vojo; ni longe ~is en la arbaro; mal-safeco de homo ~igas lian vojon* Z; *~as for la penso al mia familia domo* Z. Kp VAGI. 2 Deflankiĝi de la vero, malguste opinii : *vi ~as, sinjoro; ~i en kalkulo, en gramatiko; nur liu ne ~as, kiu neniam ion faras* Z; *la aspekto ~igis lin* (Kp TROMPIĜI, MALPRAVI). 3 Deflankiĝi de la moralaj devoj, peki : *la ~inta filo*. ~o. Malvera opinio, kaŭzita de nescio; mal-ĝusta opinio; malkorektajo : *pro ~o ne*

pravigas la faro Z ; peko k ~o estas ecoj de l'homaro Z ; peko pro, per ~o Z ; gramatika ~o (Vd HARO) ; kiu forfetas la instruon restos en ~o Z ; mi ne farus la ~on se li estus tuj dirinta al mi la veron Z ; pres~o ; rebonigi Z, korekti ~on. ~a. Enhavanta ~o(j)n, malgusta, malkorekta : ~a teksto, rezono, kalkulo, respondo, metodo ; la frazo estas ne tute bonsita, sed ne rekta ~a Z. ~ema Z. Povanta ~i : la papo estas ne~ema pri la dogmo. ~igl Z. Konduki en ~on (Kp TROMPI, BLINDIGI). ~lumo Z. Lumeto vaganta sur la marcoj, produktata de malkomponigo de organikaj substancoj.

erblo Er. Hemia elemento, metalo : *atoma pezo* : 167,7.

erbino Er²O³. Erbia oksido.

ero (Sc). Neprilaborita metalo, metalhava stonajo, minajo. Kp MINAJO.

ergo Laborunuo respondanta al la laboro produktata de unu dino, kies apoga punkto translokigas je 1 em al la direkto de la forto.

ergino Substanco formata en organismo per influo de malsanigaj agantoj k aganta kontraŭ ili.

ergografo Aparato por noti la laboron per ergoj.

ergologio (Sc). Scienco, kiu pritraktas la racigona de la laboro.

ergometro Instrumento por mezuri la laboron per ergoj : *~o estas ankaŭ uzata en la medicino por mezuri la laboron de muskolo*.

ergoto. 1 Parazita fungo, kiu kreskas sur kelkaj gramenacoj k malsanigas ilin. 2 Pinta ungo kreskanta malantaŭ la piedo ĉe kelkaj animaloj : *koka ~o*.

ergotino C³⁵H⁵⁹N⁵O⁵. Alkaloido ekstraktata el ergoto k uzata en farmacio kontraŭ hemoragio.

ericino G. de tagpapilioj (*erycina*).

Eriko. Arbeto el la familio de erikacoj, kun rozaj aŭ blankaj floroj, kreskanta en sablaj teroj (*erica*).

*** Erinaco**. Malgranda insektomanganta mambesto, kies haŭto estas kovrita de pikiloj (*erinaceus*).

eringlo G. de umbelacoj, kreskanta sur vojbordoj (*eryngium*).

erifoforo G. de ciperacoj, uzata por ornami lagetojn (*eriophorum*).

eritrozino Ruga substanco tre koloriga, uzata en histologio k fotografio.

erizimo G. de kruciferoj, uzata kiel kontraŭskorbuta k puriga medikamento (*erysimum*).

Erizipelo. Infekta malsano, karakterizata de febro k inflamo de la haŭto, precepe k plej ofte de la vizaĝa haŭto.

* **Ermeno**. Eta kvarpiedulo, el la fam. de musteloj, kun multvaloraj blankaj plutoj (*putorius herminea*).

* **Ermito**. 1 Piulo vivanta en soleco. 2 (f) Homo, kiu sisteme evitas la aliajn, k izole vivas. ~eo. Loko, kie vivas unu aŭ pluraj ~oj.

Erotika. 1 Temanta prila amo, parolante pri literatura verko : *~a versajo, poemo*. 2 Esprimanta seksan voluton.

erotomanio Cerba afekcio karakterizata per malĉastaj ideoj.

erozio Geologia difektigo de la rokoj, kaŭzata de la akvo. ~a. Rilatanta al ~o aŭ produktita de ĝi. ~i (tr). Fari ~on al.

* **Erpi** (tr). Skrapi kampon, disrompante la terbulojn per tiucela instrumento : (f) ~i la maron Z (provi neeblan aŭ vanan, senefikan faron). ~lio. Fera denta instrumento por ~i.

Erudicio. Multscieco pri detaloj k dokumentoj en ia faka scienco. ~ulo. Homo posedanta ~on : *ne ĉiu ~ulo estas scienculo*.

eruditio = erudicio.

eruko G. de kruciferoj, kun flavaj, fortodoraj floroj, kulturata pro ĝiaj folioj mangataj kiel salato.

Erupcio. 1 Vulkana elsputo. 2 Apero sur la haŭto de makuloj, aknoj, veziketoj ktc. ~i (ntr). Fari ~on.

erupti = erupcio.

* **Escepti** (tr). Apartigi k ne kunkalkuli ; intence preterlasi ; malakcepti : *~i iun el kunveno ; ~i iun de, el komuna leĝo ; ĉia konkuro estus por ĉiam ~ita Z ; celadon al Lingvo Internacia ne devas ~i ĉe la plej varmega blinda sovinismo Z ; se ni ~os ian kriantan erarpašon, ĉiu devas konsenti ke Z. Kp EKSKLUSIVI. ~o. ~itajo : gramatika ~o ; ne ekzistas regulo sen ~o Z. ~a.*

Eksterordinara : *li okupis gravan post-enon, dank'al ~aj kapabloj; en momento de ~a sincereco.* ~e (abs). En ~a maniero ; per, pro ~o. ~e de. Kun ~o de, ~(ant)e... (akuz.) : ~e de li, ~iu estis góoj; li pardonis al ~iu, ~e de sia filo (aū ~e sian filon). Kp KROM, EKSTER, EKSCLUZIVE, FLANKELAS. ~e se. Krom se; sed ne se : *mi venos, ~e se pluvos. Sen~e.* Nepre, absolute; ne farante, ne havante ~on.

* **Esenco.** 1 Tio, kio konsistigas la pran naturon de io : *bruo potenca, nula ~o z; homo estas laŭ sia ~o sociema estojo; mi ne tute klare komprenis la ~on de via demando z; la tuta ~o de lingvo estas bazila antaŭ ĝio sur interkonsento z; la ~o k celo de niaj kongresoj z.* Vd ŜANĜI. 2 Ĉefaj, plej gravaj ecoj de io : *al homo, kiu ne konas la ~on de la muziko, ŝajnas ke nenio estas pli facila ol ludi fortepianon z; la diferenco de la lingvoj prezantas la ~on de la diferenco de la nacioj z* (Kp PRINCIPO). 3 Densigita eltirajo el iuj substancoj ordinare bonodoraj aū aromaj: *naturaj (roza, citrona ktp) aū artefaritaj ~oj.* ~a. 1 Konsistiganta la propran naturon de io : *~aj karakteroj de ia speco; ~aj elementoj de ŝtono.* 2 Estanta plej grava en io : *la ~a devo de homo estas vivi laŭ la racio; problema ne~a z; estas ~e agi kun rapideco* (Kp PRECIPA, FUNDAMENTA).

* **Eskadro.** Aro da militšipoj sub komando de admiralo.

eskadro z. Parto de kavaleria regimento, komandata de oficiro havanta rangon inter kapitano k subkolonelo; skadr(on)o.

eskapi (x). Sukece eviti per forkuro : ~i ion, de io, el io.

eskaro z. Interna tera aū masonaja deklivo de fosajo aū fortikajo. **Kontraŭ-~o.** La ekstera deklivo de fosajo aū fortikajo.

Eskorti (tr). Akompani iun por lin gardi, helpi, honori; akompani kaptiton por malhelpi lin forkuri : *princo ~ita de sia guardio; la policanoj ~is la arrestitojn.* ~o. ~antoro.

esotera z. Intime, aparte instruata al la adepto : *la ~a doktrino de Aristoteло.* Mal~a. Publike al ĉiuj instruata.

* **Esperi** (x). Kredi, ke tio, kion oni deziras, realigos : ~i venkon, felicon, heredojon; ~i ion, al io, pri io; ~i al iu z (fidi al iu por la realigo de deizo); ~i ion de iu; ~i ricevi pagon; mi ~as, ke vi venos (aū : ke vi venu), ke ni suksesos, ke nia voko ne restos vana z; li ~is, ke ili sukcesus. Kp FIDI, ATENDI, ANTAŬVIDI, DEZIRI, SOPIRI. ~o. 1 Ago ~i : meti sian ~on sur; perdi ~on; ~o logas, ~o mensogas z; ~o panon ne donas z. ~atajo : doni grandajan ~ojn; detru, vanigi ~on. 3 Persono aū afero pri kiu oni multe ~as : *lia filo estas lia sola ~o z.* ~eble. Laŭ tio, kion oni povas ~i : ~ebles li venos. ~iga. Donanta ~ojn, promesplena, bonaugiura : *iga florado, debuto; mult~iga infano.* Mal~i (tr). Tute perdi ~on : *mi mal~is pri mia savo* (Vd PESIMISMO). Mal~igl, sen~igl. Senigi je ~o.

Esperanto. Lingvo internacia kreita de Zamenhof en 1887. ~isto. Persono, kiu scias k uzas ~on. ~isteco z. Scio k uzado de ~o. ~ismo z. 1 Penado disvastiĝi en la tuta mondo la uzadon de lingvo neŭtrale homa z. 2 Dirmaniero speciala al ~o : *tiu formo jam de tre longe uzata farigis ~ismo z.*

* **Esplori** (tr). Zorge peni por precize ekponi ion per ekzameno, observo aū eksperimento : ~i aferon, fenomenon, mal-sanulon, akuziton; al ĉevalo donacita oni buson ne ~as z; ĉiunokte la fiŝkaplisto rigarde ~as la aspekton de l' ĝiela B; ~i nekonatan landon; ~i, kion kaſas la koro de knabino; por fremda koro ne ekzistas ~o z (Vd ABISMO 3); ~a komitato; ~ema rigardo. Kp ENKETI, STUDI, SIN INFORMI, SERČI, EKZAMENI, SONDI.

* **Esprimi** (tr). Montri sian penson aū senton per paroloj, gestoj aū aliaj audeblaj aū videblaj signoj : *se mi volas ~i direkton, mi uzas akuziton z; liaj rigardoj ~is teruron; ~i koran dankon z, sian favoron z, opinion, deziron, gojon, kontentecon, doloron* (Kp ELDIRI). ~o. 1 Montri de penso aū sento per paroloj aū gestoj : *malgoja ~o kuſis sur sia frunto.* 2 Dirmaniero : *tiu ~o estas malklara, internacie nekomprenebla.*

* **Esti** (nir). 1 Verbo esprimanta la ekziston : *mi pensas, do mi ~as; Dio diris : ~u lumo z; la homo konsideru tion,*

kio li ~as, rilate al tio, kio ~as; sen regalo ne ~as balo Z. 2 Verbo esprimanta la fakton, ke iu aū io troviĝas en iu loko aū situacio : ~i en urbo, en duko, en embaraso; neniu ~is Z (ceestis). 3 Verbo uzata por kunigi la predikaton kun la subjekto : riĉeco ~as frato de' fireco; pri havo najbara oni ~as malavara Z; ~is silento en kampoj Z; kio ~as (okazas) al vi ? Z; ~is vespero Z. RIM. La esprimo **tio estas**, ofte mallongigite skribata **t.e.**, estas ordinare uzata adverbe, samsignife kiel **nome 2** : *la simpla esp-isteco*, t.e. *la simpla lernado k uzado de esp-o*, neniu devigas atigi al ia ideo Z; *la akuzativo montras direkton*, t.e. movardon al ia loko Z; *por la hodiaŭa tago mi ricevis duoblan pagon*, t.e. *dek frankojn Z*; *por esprimi direkton ni aldonas la finafon n*, t.e. *la finaflo*, kiu signas la akuziton. 4 Verbo uzata por formi la kunmetitajn tempojn : ~i amata; vi ~os punata; laŭ la projekto de la ingeniieroj tiu ĉi fervojo ~as konstruata en la daŭro de du jaroj, sed mi pensas, ke ĝi ~os konstruata pli ol tri jarojn Z; ĉiu jam de longe ~is foririntaj, kiam mi alvenis. 5 Verbo uzata kun adverbeto aū samseanca esprimo por esprimi impreson, kiun oni sentas : ĉie ~as varme, sed hejme pli ĉarme Z; ~as al mi agrable revidi vin; ~as al mi bone, komforte tie ĉi; kiel ~as al vi ? (= I kiel vi fartas ? 2 en kia stato vi ~as ?): ~is al ŝi kiel se.....us Z. ~ajo. 1 Tio, kio ekzistas, vivas : ĉiu viva ~ajo Z. 2 ~ulo. ~ulo. Ekzista, vivanta homo aū besto. ~ant(ec)o. Nuna tempo. ~int(ec)o. Pasinta tempo. ~ont(ec)o. Venonta tempo. ~igl. Kaŭzi, formi, produkti (Kp NASKI, ALPORTI, ALVOKI, VEKI, KREI, VENIGI, OKAZIGI, KAŬZI, PRODUKTI, STARIGI, TEKSI). ~igl. Igli ekzistanta. **Al~i, apud~i, ĉe~i** (x.). ~i en iu loko, kiam io okazas : ĉe~i kunvenon, ĉe~i en, ĉe kunveno; en ĉe~o amata, en for~o insultata Z; multnombra ĉe~antaro. **For~i** (ntr.). ~i malproksima, ne ĉe~i: mi for~is dum du tagoj; for~i el oficejo; ~i kondannita for~ante; la for~anto ĉiam estas malprava Z. **Mal~i** (ntr.). Manki. **Ne~o**. Neekzisto : kontraŭ ne~o ne helpas protesto Z.

Establi Z. (tr) Fondi k arangi organizon por ke ĝi povu funkciu k daŭri. Kp STARIGI, INSTALI, MALFERMI, FONDI.

(aj)o Z. Daŭre funkcianta organizo. Kp INSTITUCIO, INSTITUTO, ENTREPRENO, FIRMO. ~eo. Restadejo de funkcianta organizo.

Estetiko. 1 Parto de la filozofio, kiu temas pri belo en naturo k en artoj. 2 ~eco, konformeco al la reguloj pri beleco : esp-o estas plena je harmonio k ~o Z. ~a. Konforma al la sento de la belo : ~a spektaklo; bone deklamila, kun ~a tono.

* **Estimi** (tr). Alte taksi ies moralan aū spiritan valoron : oni ŝatas la talenton, oni ~as la honestecon B; se vi scius, kia li estas, vi lin pli ~us; ~i iun, la meriton de iu, la farojn de iu. ~o. Ago ~i k rezultato de tiu ago : bona ~o valoras pli ol oro k argento; lia merito altiris al li la ~on de la kompetentuloj. ~inda. Meritanta ~on. **Mal~i**. Malalte taksi ies moralan aū spiritan valoron : saĝon k instruon la malsaguloj mal~as Z; mi mal~as lin pro lia mensogemo.

* **Estingi** (tr). 1 Ĉesigi bruladon : ~i fajron, brulegon. 2 Ĉesigi lumadon : ~i lumon, kandelon, lampon; la lumilo ~igis; la vespera cielruĝo ~igas; la roza brilo ~igis en la ĉielo Z. 3 (f) Ĉesigi k kvietigi la ardono aū eksciton : ~i soifon, deziron; lia fervoro komencos ~igi. 4 (f) Ĉesigi, malaperigi : pardono ~as pekon Z; ~i ŝuldon; ~igis ilia bonkoreco k iliaj riĝetoj; lia revado ~igis ĝe la brilo de nova pasio; ĉiutage ~igas multaj homaj vivoj Z; lia memkonfido ~igis B; tiu familio ~igis; ~iganta voĉo, rigardo, okulo (Kp SUFOKI, PASI, VELKI, MORTI, FORICI, NENIIĜI, FORVIŠIĜI, ELVAPORIĜI). **Brul~isto**. Fajr~isto.

* **Estro**. Iu, kiu estas ĉe supera k unua rango, k posedas efektivan ordonpovon : *ella ~o vi farigos sklavo; regn~o, urb~o, polic~o, sipo~o, lernej~o, labor~o Z, cent~o Z, gardist~o Z*. Kp ĈEFO. ~ado. Ago ~i. RIM. Ne konfuzu kun **estrado**. ~eco. Ordonpovo de ~o : *la kadukulejo, kiu estas sub lia ~eco Z*. ~aro. Aro da ~oj : *la ~aro de kongreso, de firmao, de societo*. ~i (tr). Esti ~o super, regi : ~i firmon; en sta hejmo ~as karbisto Z; ~igi iun super la lando Z (Kp KOMANDI, MASTRI, DIREKTI, GVIDI).

Estrado = podio : *ĉirkaŭradita ~o Z*. **estuaro** (Ge). Golfo formita per enfluo de rivero.

* **Ešafodo.** Alta subčiela planko, sur kiu oni ekzekutas krimulojn.

* **Et.** 1° Sufikso esprimanta la malplej altan gradon de grandeco aū intenseco, plej ofte kun speciaj de la radikvorta ideo (Vd EG) : *dom~o, urb~o, trančil~o, plugil~o, glob~o; en nia lando troviĝas ne montoj, sed mont~oj; lag~o, bru~o, pek~o; donac~oj subtenas amikecon Z; rid~i ne estas iom ridi, sed esprimi gojon per nuraj movoj de okuloj k de lipoj; bel~a, varm~a (preskaŭ, sed ne plene varma); ruđ~a; kano romp~ita Z.* RIM. Et estas ofte uzata kun karesa senco, anstataŭ **Ej,** **nj** : *palr~o, patrin~o z, man~o z.*

II° Samsignifa memstara vortero. ~a. **Malgranda,** malintensa : *granda nubo, ~a pluo Z; la plej ~aj detaloj; ~aj partumoj B; ~burgo; ~komerci; ~anima; ~skale.* RIM. Per tiu ĉi neordinara pseŭdoprefiksa kunmeto oni reliefigas la abstraktecon k metaforecon de la eteco. **Etburgo** ne estas **malaltstatura burgo**, sed **homo kies burĝeo estas malaltranga.** ~ulo Z. **Malgrandulo.** ~igl Z. Malgrandigi.

* **Etago.** Samnivela parto de domo : *sur la dua ~o Z. Inter~o. ~o inter ter~o k unua ~o. Bel~o.* Unua ~o, ĉef~o. **Subter~o, kel~o, ~o sub la nivelo de la tero.** ~igl. Aranĝi laŭ ~oj : *urbo ~igita sur la monteto.*

etágero. Mebleto konsistanta el kelkaj bretoj, fiksita super alia, k ordinare pendanta ĉe la muro.

etapo = stadio 2, 3 k 5 : *la regimento faris hodiau longan ~on.*

* **Etato.** 1 Tabelo de la nomoj k salajroj de oficistoj. 2 Detala tabelo.

* **Etendi** (tr). 1 Malvolvi laŭ la longo, longigante en unu direkto : *~i la brakojn al la tielo Z; ~i la manon al iu Z; ~i rubandon, ferfadenon; ~i la membrojn; ~i la kapon tra la fenestro, super la sultron de iu Z; ~i sian rigardon malproksimen.* Kp STRECI. 2 Doni, prezenti ion ~ante la brakon : *~i ringon al iu B.* 3 Malvolvi ĉiudirekten,kovrante pli ampleksan spacon : *~i tolafon sur ŝnuro por ĝin sekigi; ~i la flugilojn; ~i flagojn, tendon, kurtenon, mantelon; ~i fumnubon antaŭ la fronto; ~i tapiŝon sur*

table(n), tapeton sur muro(n); ~i reton, velon B; li ~is siajn batalionojn sur la kampo; ~i pajlon sur la tero (Kp STERNI).

4 Plilongigi aū pliampleksigi metalon, malplidikigante ĝin : *~i oron per martelado, per fadenigilo; bat~i foliojn de oro Z.* 5 (f) Disvastiĝi ĉiudirekten : *la maro kuſiſ ~ita antaŭ ſi Z; la vento dis~as la bonodoron de floroj B; oni devas ~i la regulon al ĉiuj similaj okazoj; ~i sian programon.* **Sin** ~i. ~i siajn membrojn. 2 ~igl. ~igl. 1 **Malvolvig** laŭ la longo : *sur ambaŭ bordoj ~igis seninterrompa vico da dometoj B* (Kp STERNIGI, KUŠI). 2 **Malvolvig** ĉiudirekten : *la branĉoj ~igis ĉirkau la tutu fronton Z; longa ombro ~igis sur la plafonon Z; nebulo ~igis super la valo; dolĉa parfumo ~igis tra la aero; bonodoro dis~igis Z.* (Kp DISVASTIGI). 3 Okupi vastan spacon aū tempon : *la grenkampoj ~igas gis la horizonto; la nemezurebla maro ~igis antaŭ li Z; la Pireneoj ~igas inter Francujo k Hispanujo; tiu periodo ~igas de 1884 gis 1900.* 4 (f) Disvastiĝi ĉiudirekten : *la sciigo ~igis rapide; la interesoj, la konkurenco nun ~igas al la tutu mondo.* ~ajo. Io ~iganta iom vaste laŭ ĉiu direkto : *granda ~ajo da akvo.* ~ebla. Povanta esti ~ata : *kupro estas ~ebla metalo.*

* **Etero.** 1 Senpeza elasta substanco, kiun oni supozas penetri ĉiujn korpojn k transsendi la diversajn formojn de energio. 2 Tre facile vaporiganta fluajo, devenanta de efiko de acido sur alkoholo.

* **Eterna.** 1 Havanta nek komencigon nek finigon : *Epikuro supozis ~ajn atomojn; la ~ulo Z; ~eco.* 2 Havanta nenium finon : *inter ili komenciĝis ~a milito Z; nek ĝojo nek malĝojo daŭras ~e Z; en la daŭro de multaj miljaroj ili ~e bataladis inter si Z; la ~a dormo (merto); por ~e (senfine); ~igi diskutadon, ies nomon, ies virtojn.* Kp ĈIAMA. 3 Kies finon oni ne antaŭvidas : *la ~a Urbo (Romo); la regiono de la ~aj neĝoj; ~an dankemon juri al iu.*

Etiko. Scienco pri la moralo : *bedaŭrinde la tekniko progresas pli rapide ol la ~o.* ~a. 1 Koncernanta ~on : *~a/ principoj.* 2 Morale bona : *~a faro.*

etikedo = etiketo 3.

Etiketo. 1 Ceremoniaro ĉe solenajoj. 2 Reguloj de la eksteraj manieroj en monundo. 3 Karteto, fiksita sur objekto, por montri la enhavon, prezon, destinon, adreson ktp.

etilo C_2H_4 . Radikalo, kiu kombinigas en multaj organikaj komponoj.

etileno C_2H_4 . Senkolora gaso, kiun oni ricevas per distilitado de la karbo.

Etimologio. 1 Scienco pri la deveno de la vortoj : *~a vorlaro*. 2 Deveno de vorto : *oni ne konas la ~on de multaj vorloj*.

Etiologo . Studo pri la kaŭzoj de la malsanoj.

etmoldo . Nomo de frunta osto.

Etnografio. Scienco pri la popoloj, iliaj moroj, vivmaniero, legendoj ktp.

etnologo (Sc). Scienculo studanta la ~ion ; specialisto en la *~io*.

etnologio Z (Sc). Branĉo de la antropologio, kiu esploras la originon k la parencecon de popoloj.

etologo Z (Sc). Scienco pritraktanta la devenon de la moroj k de la moralo.

etudo Z. 1 Muzika verko kreita por ekzercoj : *~oj de Chopin (Sopen)*. 2 Pen-trajto aŭ desegno rapidefara por ekzercro, provo, studio, sen zorgo pri detaloj.

eudiometro Z Aparato por la analizo k sintezo de gasoj.

eudiometrio Z Metodo de la analizo per eudiometro.

eufemismo Z. Perifrazo, dirmaniero por mildigi la krudecon de la ĝusta vorto : « *senjina dormo* » estas *~o anstataŭ morto* ».

eūforbio G. de *~acoj*, kies radikoj efikas laksige (*euphorbia*).

eūforblacoj Familio de dukotiledonaj unupetalaj plantoj.

eūgeniko (Sc). Scienco pri la plej bonaj kondiĉoj al la reproduktado de l' homo.

eūkalipto Arbo, g. de mirtacoj (*eucalyptus*).

Eūkaristio. (K) Sakramento, kiu laŭ la katolika dogmo, vere k substance enhavas la korpon, sangon, animon k diecon de Jesu-Kristo, sub la ŝajnoj de pano k vino. Kp KOMUNII.

Eūnuko. Kastrita gardisto de orientaj haremoj.

eūropio Eŭro. Hemia elemento, tre malofta metalo ; atomezzo : *152,0*.

evakul (tr). Malokupi lokon : *~i landon, fortikajon, hospitalon ; la malamiko ~is la okupitan teritorion*. Ago *~i aŭ rezulto de tiu ago : la rapida ~o devigis nian armeon lasi la artilerion al malamikoj*. Kp MALOKUPI, VAKUIGI.

Evangello. 1 Unua parto de la Nova Testamento enhavanta rakontojn atribuitajn al Mateo, Marko, Luko k Johano pri la vivo, agoj k predikoj de Jesuo. 2 La tuta Nova Testamento. 3 La instruo de Jesuo. 4 (f) Instruo pri iu doktrino prezentata kiel nediskutebla vero. *~a*. 1 Konforma al *~o* : *~a moralo* ; *~a tono, rigardo*. 2 Protestanta.

evento. Difinita, sufiĉe grava okazajo.

Eventuala. Povanta okazi, depende de necertaj cirkonstancoj : *la ~aj profitoj de la afero*. *~e*. En okazo de bezono : *skribu, ~e telegrafo*. *~(aj)o*. *~a fakteto*. Kp EBLA, OKAZO, HAZARDO.

Evidenta. Tiel klara k senduba, ke ĝi ne bezonas pruvon : *la vero ne estas ĉiam ~a por la spirito* ; *~a eraro*. Kp CERTA, VIDEBLA, OKULFRAPA, PALPEBLA. *~eco*. Klareco, kiun prezentas la vero al la spirito estigante la certecon : *la ~eco de la geometriaj demonstracioj*. *~e*. Tute sendube.

evikeli (tr) Senigi je la posedo de bonafide akirita havo.

* **Eviti** (tr). 1 Peni ne renkonti iun : *~i la babilutojn*. 2 Peni ne esti trafita de io : *~i frapon, danĝeron, morton, eraron ; ankorau neniu ~is la sортон Z* ; *li ~igis (šparis) al mi multajn erarojn*. Kp FORKURI, SIN FORSAVI. *~ema*. Penanta *~i la malfacilajojn* : *~ema respondeo* ; *li ~eme respondis la demandojn Z* (Kp MALPRECIZA, SINGARD). *~ebla*. Kiun oni povas *~i* : *ne~ebla* (Kp NEPRE. Vd KONDAMNI) *estas la morto*. **Mal~i** (tr). Kontraŭstari, kontraŭiri, spiti : *kuraĝe mal~i la danĝeron*.

Evolu (ntr). 1 Iompostiom disvolviĝi ; regule k la laŭnature kreskadi aliformigante : *esp-o ~as laŭ natura k rekta vojo Z*. 2 Pasi tra diversaj iompostiomaj ŝangoj : *kun la tempo, lia karaktero ~adis ĝis ekstrema mildeco*. *~o*. 1 Iompostiom laŭ-natura disvolviĝo k aliformigo : *~o de la*

bestoj, plantoj, lingvoj; la teorio de la ~ado. 2 Iompostiomia ŝangiĝo : *la ~o de la lingvaj teorioj, de la militaj metodoj* (Kp PROCESO 2).

Evolucio. Evoluo. ~i. Evolui.

evonimo Arbedo, g. de celastracoj (*evonymus*).

Ezofago. Tubo kondukanta la nutraĵon de la gorĝo ĝis la stomako.

* **Ezoko.** Mangebla riverfiŝo (*esox*).

F

* **Fabo.** Legoma veg., kun grandaj grajnoj, vicigitaj en longa ŝelo, interne lanuga (*faba*). ~eto. Fazeolo.

fabacoj. Fam. de vegetaĵoj, kies tipo estas fabo, ankaŭ nomata papiliacoj aŭ legumenacoj.

* **Fabelo.** 1 Fantazia rakonto pri mirigaj aventuroj : *~oj de Andersen, de Perrault*. 2 (f) Mensoga rakonto : *tio estas ~o de maljunaj avinoj por luli infanojn*. Kp MITO, LEGENDO, MIRRAKONTO. ~a. 1 Apartenanta al ~o : *~aj vortoj z, tempoj; ~a estajo*. 2 Eksterordinara, nekredebla : *~a riĉeco*. Kp MIRAKLA, MIRIGA.

* **Fabolo.** Fantazia rakonto, kies agantoj estas plej ofte bestoj aŭ senvivaj objektoj, k pruvanta moralan instruon : *~oj de Ezopo, de La Fontaine*. Kp APOLOGO.

* **Fabriko.** Ejo, en kiu oni produktas pogrande komercaĵojn : *~o de drapo, ŝuoj, ludiloj, medikamentoj*. ~i (tr). Produkti komercaĵojn en ~o. ~ado. Ago ~i. ~anto. Posedanto k estro de ~o. Kp MANUFAKTURO.

faco (Sc). Generale ebena parto de la supraĵo de objekto, limigita de geometria figuro : *~o de glitvalvo, de martelo*. Kp EDRO, FLANKO, LATERO, SURFACO.

* **Faceto.** Malgranda glata supraĵo : *~o de brilianto, de kristalo, de prismo*. ~i (tr). Fari ~ojn sur : *~i diamantojn*.

* **Facila.** 1 Senpene farebla : *~a laboreo B, tasko, problema, lingvo, vojo B, spiro; ~aj versoj* (kiuj ŝajnas senpene faritaj k fluantaj). 2 Senpene eltenebla, apenaŭ sentebla, neintensa : *~a (milda) vento z, klimato, riproño; ~a (neforna) rideto, saluto z, dormo*. ~e. Laŭ ~a maniero : *mi ~e malvarmumas; ~e forgesi, pardonii, paroli; esp-o estas ~e lernebla*.

~igi. 1 Igi ion ~e farebla : *~igi al iu la laboron*. 2 Mildigi, kvietigi : *~igi la koron; rakontu al mi vian malgojon, per tio vi eble ~igos vian animon* Z (Kp MALPEZIGI, SENŠARČIGI. Vd RICEVI). **Mal-~ajo.** Io pene farebla aŭ plenumebla ; malhelpajo (Kp BARO, FROTPUNKTO, IMPLIKO, DORNO). ~anima Z. Senpriprensa, senkonsidera, neseroza. ~pieda. ~e movanta la piedojn, ~e iranta.

fado . Fenomeno konsistanta el sinsekvoj plimalfortigoj aŭ plifortigoj de audeblo en radiorecieviloj.

* **Fadeno.** 1 Longa maldika ŝnureto el kundorditaj fibroj, uzata por kudrado aŭ teksono : *~o el lino, kotono, lano, silko; enkudriligi ~on; ŝirigis la ~o sur la bobeno* Z (la afero malsukcesis); *~o iras kien kudrilo ĝin tiras* Z (li devas obei); (f) *nia savo pendas nur sur ~o malforta* Z; (f) *teni ĉiujn ~ojn en sia mano* (cion direkti); *la kolumno iom dis~igis* (maltekSIGIS) *sur la rando* Z. 2 Longa maldika fibro : *argentaj ~oj montrigis sur liaj tempioj*. 3 Longa maldika cilindra vergeto el metalo : *ora ~o; sen~a telegrafado* (Kp DRATO). 4 (f) Sinsekva interligiteco : *perdi la ~on en la parolo* Z (besi kompreni aŭ ĉesi povi sin esprimi pro malatento aŭ forgeso pri la cèlita senco) : *~o de la ideoj; ~o de la rakonto; ĉiuj fakoj de la scienco estas ligitaj inter si per nešireblaj ~oj* (Kp ĈENO, SEKVO, KONSEKVENCO). ~aro. Bulo, volvajeto da ~oj.

faetono Z. Malpeza malkovrita kalešo sen pordetoj. Kp KALEŠO, FIAKRO.

* **Fago.** Arbo el fam. kupuliferoj, uzata por hejtado k por fabrikado de mebloj, k el kies semoj oni povas ekstrakti bonegan oleon (*fagus*).

fagocito . Ĉelo, kiu englutas k detruas malsanigajn mikrobojn.

fagopiro. G. de poligonacoj, kies grenon oni uzas por fari mangéblan farunon (*fagopyrum*). Kp POLIGONO.

Fagoto. Ligna blovmuzikilo, kun langeto k klapetoj, por ludi la malakutajn partiojn. Vd FLUTO, HOBODO.

fajo Z. Dika silkajo de plej bona kvalito.

* **Fajenco.** 1 Speco de argila tero, el kiu oni faras potojn. 2 Objekto, bakita k glazurita, farita el tiu tero. ~ajo. ~o 2.

* **Fajfi** (x). 1 Estigi plej akutan muzikan sonon, blovante tra lipoj, beko aū speciale ilo : *as infano, merlo*. 2 Estigi akutan intensan nemuzikan sonon per ia ajn rimedo : *ili ~is tra la fingroj Z; la vento ~as B; la lokomotivo ~is; la ~ado de kugloj; mok~i aktoron*. 3 (f) Sibli 1. ~ilo. Malgranda ilo uzata por ~i. Kp FLUTO. ~lego. Granda ilo uzata sur ŝipoj, en fabrikoj ktp.

* **Fajli** (tr). 1 Malkrudigi aū glatigi ĉu metalon, ĉu lignon, skrapante ĝin per speciale ilo. 2 (f) Delikatigi, perfektigi, detale finprefigi iun verkon : *dum longaj jaroj Z obstine ~is sian lingvon* (Kp POLURI, RAFINI). ~ajo. Metalaj deskrapajoj, devenantaj de la ~ado. ~ilo. Ilo, provizita je multo da strietoj, per kiu oni ~as.

* **Fajro.** 1 Fenomeno konsistanta en brulkonsumado de diversaj substancoj, kun produktado de lumo k varmo : *fari (ekbruligi) ~on Z; blovekscili la ~on Z; dezertigi landon per ~o k glavo Z; tro akra ~o estas sen daŭro Z*. Kp FLAMO, ARDO. 2 (f) Entuziasmo, granda fervoro, ardeco : *en la ~o de la kolero; diskutis kun ~o; reblovi en iu la ~on de la venĝemo Z*. Kp VERO, FLAMO. Vd INCITI. ~a. De ~o, simila al ~o, havanta econ de ~o : *~a ardo, brilo B, deziro B; ~aj okuloj, rigardoj; la interna de la tero konsistas el ~a fandita maso*. ~e. En ~a maniero : *~e ami, paroli. ~i (ntr)*. Bruli kun ~o.

~ero. Arda parteto 1 eljetita de brulanta korpo. 2 produktata per frotado de du malmolaj korpoj. 3 eligata de elektrumita korpo : *elektra ~ero. ~ilo Z*. Malgranda ilo por produkti ~erojn per frotado de silikstono k ŝtalpeco, aū per alia procedo. ~ostango. Pikiilo por ekskiti ~on. ~oprenilo Z. Dubraka ilo por preni brulantajn materion. ~ejo. Loko, en kiu ~o

brulas. ~ujo. Parto de forno aū kameno destinita por enteni la ~on. (Art)~ajo. Arta ~o, konsistanta el raketoj k petardoj, kiujn oni ekbruligas en festoj (Kp ILUMINAJO, PIROTEKNIKAJO). ~ajisto. Tiu, kiu faras art~ajojn. ~estingisto. Año de korporacio, speciale komisiita por estingi brulegojn ; brulestingisto, fajrobrigadano.

* **Fako.** 1 Aparta dividajo de meblo, kesto aū objekto, difinita por enteni ajojn aū personojn, apartigante ilin : *~oj de skribotabolo, de ŝranko, de vojaĝoko/ro; ~meblo; sum~o (Kp KUPEO) de vagonaro*. 2 (f) Aparta branĉo de scienco, arto, industrio, komerco, kc : *literatura ~o; politiko ne estas mia ~o; diversa komerco (Kp SEKCIO, KLASO, REGIONO, ĈELO, PROFESIO)*. ~isto, ~ulo Z. Tiu, kiu sin okupas pri aparta teknika ~o (Kp SPERTULO, EKSPERTIZISTO, KOMPETENTULO).

Fakiro. Hindia mahometana piulo celanta perfektiglon per korpa rigorajoj.

fakoero G. de porkoj el Afriko, kiu havas kvar kojndentojn.

Faksimilo. Ekzakta reproduktajo de skribo, desegno. Kp KOPIO, IMITATO, FOTOGRAFAJO.

Fakto. Tio, kio efektive okazas : *esp-o vivas, tio estas ~o; la historiaj ~oj. ~e. ~o estas ke, efektive, reale*. RIM. Sekvata de dipunkto, tiu adverbo samsignifas kiel « jen la pruvo, konfirmo, pravigo » (Kp EFFEKTIVE, KONFIRME, NOME, PRUVE, CAR).

Faktoro. 1 Komerca komisiita agento.

2 Ciu el la nombroj, kiujn oni multiplikas unu per alia, por ricevi la rezulton.

3 Kaŭzo de fenomeno aū de rezultato : *~o de sukceso; la vera ~o de la evoluo de esp-o estas preskaŭ ekskluzive la gazetaro*.

faktorio Z; Kontoro de komerca kompanio en malproksimaj fremdlandoj aū en kolonio. Kp AGENTEJO.

* **Fakturo.** Detala noto pri la kvanto k prezo de venditaj komercagoj. ~i (tr). Enskribi sur ~on.

Fakultato. Ciu el la diversaj fakoj de Universitato : *la ~oj beletra, scienco, jura, medicina*.

* **Fall** (ntr). 1 Rapide k plejoste nevole mallevigi, iri de supre malsupren pro la

propra pezo : renkontinte ŝtonon mi preskaŭ ~is ; ~i en riveron, en kavajon, en kapitolon Z (p. f.), sur la genuo, sub la radojn de omnibuso ; ~i svene ; lasi ~i la manojn Z (f. perdi la kuragon) ; la muro ~is (dis~is) ; la botelo ~is el mia mano ; ~as pluvo, la folioj ; la sceneja kurleto ~is (mallevigis) ; ~antaj haroj, vestoj (pendantaj malsupren) ; la suno jam ~as Z (mallevigas, subiras) ; la krepusko, la nokto ~as B (alvenas) ; ~i al iu al la kolo Z, ~i sur la kolon al iu Z (sin amikejeti sur) ; ~i sur iun kun glavo Z (sin malamikejeti sur) ; ili ~pušigoj k ~os Z. 2 (f) Transiri de pli alta aŭ pli bona stato al pli malalta aŭ pli malbona : ~i en malfalon Z, mizeron, malesperon, dangeron Z, malfavoron Z, timon Z, pekon Z, malsanon, deklamadon ; kiel malaltan mi ~is Z ; ~inton ĉiu alakas Z ; re~i en la rutinon, en la malmolan realecon ; la tutalando ~is en la manojo (sub la potenco) de la malamikoj ; li ofte ~is (enprofundigis) en mediton ; la varmo, aerpremo, febro, prezoj ~is (malpliigis) ; lia aroganteo ~is antaŭ la juĝisto ; nova strečigo de la momente ~inta energio ; la entrepreno, la movado, tiu teorio, modo ~is (malsukcesis) ; la ministraro ~is (deviseksigi). (Kp MALSUKCESI, MALPROSPERI, FIASKI, DEKADENCI, FORFALL.) 3 (f) Ruiniĝi, perei : multaj homoj ~is en la batalo ; ambau gazetoj ~is post unu jaro Z ; la popolo ~as sub la ŝargo de la impostoj ; la romana imperio ~is tre malrapide ; ĉiuj miaj esperoj ~is ; lia tutaliberterismo ~is antaŭ la vereco de l'fakto B (Kp DIS~I, FOR~I, MALAPERI. Vd ABISMO). 4 (f) Rapide trafi iun aŭ ion, plejoste parolante pri okazanta malfeliĉajo : mizero Z, insulto Z, malbeno, teruro ~is sur lin Z ; sur lian verton ~os lia krino Z ; profunda dormo ~is sur lin ; la pesto ~is sur la landon ; lia rigardo Z, suna radio ~is sur min Z ; la pilboneco de esp-o antaŭ volapük ~as al ĉiu en la okulojn Z ; la elektro, loto ~is sur lin ; sur vin ~as la ŝargo, tasko, devo zorgi pri tio (Kp TRAFI, RENKONTI, FRAPU, BATI, AKIRI, AKCEPTI). ~igi. 1 Renversi, ĝi ~inta : ~igi arbon, muron, infanon ; esp-o ~igas la lingvobarojn ; la krizo ~igis agrikulturon en malbonan situacion. 2 Lasi ~i : ~igi ankron, senespere la brakojn. 3 De~igi ion, pluvigi, buti : ~igi pomojn de arbo ; ~igi kuglojn

sur la malamikojn. ~eti Z, duon~i, ~سانcelliĝi Z (ntr). Preskaŭ ~i farinte mispašon. ~igilo. 1 Kaŭzo de ~o. 2 (f) Kaŭzo de malhelpo, de malsukceso, de ruiniĝo ; ŝtono de ~pušigo Z. De~i (ntr). 1 ~i de supre : la folioj Z, fruktoj, haroj, dentoj de~as. 2 ~i de alte (f) : de~i de siaj esperoj, pretendoj ; la prospereco de la regno multe de~is ; la de~o de la romana imperio estis malrapida (Kp DEKADENCI, DEGENERI, DEVOJIČI, DEGRADIĜI). Vd SITELO). 3 Malfideligi, apostatiĝi, malaniĝi, forlasi partion, deturnigi de, ribeli kontraŭ : la Israelidoj de~is de la Eternulo Z ; de~i de la religio de siaj patroj Z ; Moab de~is de Izrael post la morto de Ahab Z ; revenu, de~intaj infanoj ! Z tiu popolo havas koron de~emar k neobeeman Z. De~ajo. 1 De~inta parto de io. 2 Forfetajo. Dis~i (ntr). Diserigante ruiniĝi, perei : pro la tertremo multaj domoj dis~is ; la kadaŭro jam dis~is en putrajon ; dis~o de societo, entrepreno, regno ; ni devas eviti la dis~on de la lingvo en dialektojn Z (Vd ARGUMENTO). En~i (ntr). 1 ~i en ion profundan : en~i en kavafon, truon, riveron. 2 ~i en malbonan staton : en~i en malsanon Z, dangeron, mizeron Z, malesperon Z, deklamadon Z. 3 Rapide sin jeti en ion. Kp ENPENETRI, INVADI. 4 Kavigo : en~inta brusto B ; en~intaj okuloj Z, vangoj Z. En~eo, en~uojo Z, en~illo Z. Kaptilo. For~i (ntr). ~i k malaperi, ~i k perei : la esperojn de mia vivo mi vidis for~i en la abismo Z ; mi pensis pri tiuj miloj da kadaŭroj for~intaj sur la batalkampo. Sub~i (ntr). 1 Fleksiĝi, mallevigi sub io tro peza : la brandoj sub~is sub la nego. 2 (f) Ne kapabli kontraŭstari al, cedi al, esti subpremita, venkitita de : ili sub~alis sub la malfeliĉo ; mi ne sub~is al la malbona sorte Z.

Falango. 1 Macedona batalaranĝo, konsistanta el taĉmento da soldatoj armitaj per longaj pikiloj k ordigitaj laŭ profundaj vicoj. 2 Anaro organizita por batalo (Kp REGIMENTO, LEGIO). 3 Ĉiu el la artikigitaj partoj, el kiuj konsistas fingro.

falaro ♂. G. de gramenacoj (*phalaris*).

falaropo ♂. G. de stilzbirdoj el la arkta regiono (*phalaropus*).

* **Falbalo.** Krispe faldita strio el ŝtofo almetita ĉe jupo aŭ robo por ornami ĝin.

* **Falēti** (tr). 1 Detranĉi herbon k grenon per ~ilo : ~i grenon ; ~a (irareira) movado ; pri~i kampon. 2 (f) Buĉi, amase k rapide mortigi : la pafado ~is multajn rekrutojn ; la tempo ~as la homajn vivojn. ~ilo. Longa, larga, iom kurba ŝtala klingo, fiksita al longa ligna tenilo, k servanta por detranĉi herbon k grenon : ~ilo estas atributo de Tempo. ~ileto. Malgranda ~ilo, duonronde kurba kun mallonga tenilo, por detranĉi grenon aŭ herbon. ~mašino. Mašino anstataŭanta ~ilon por rapide k grandkvante ~i rikoltojn.

* **Faldi** (tr). Duoble aŭ pluroble fleksi tukon, paperon k generale ion ajan maldikan k iom vastan, almetante unu sur alian la diversajn fleksojn : ~i teleron, tukojn por ilin loki en ŝrankon ; ~i paperon en formo de akordiono ; zorge ~ita vesto ; ~i la frunton ; duige (aŭ duoble) ~i ; kvaroble ~i paperfolion. Kp SULKIGI, KRISPIGI. ~o, ~ajo. La ~ita parto : robo kun multaj ~oj ; gladi ŝtofon por forigi la ~ojn ; (f) : ni povas rigardi en la plej kaſitajn ~ojn de lia koro Z ; la ~o de la kutimo. ~ebla. Kiun oni povas facile ~i : ~ebla seĝo ; ~ebla aparato. ~umi (tr). ~i teksojn per daŭr-aj paralelaj regulaj ~oj : ~umita jupo. **Dis~i, mal~i** (tr). Dismeti, etendi la ~itajn partojn, malvolvi, disvolvi : mal~i la gazeton por tralegi ĝin ; (f) : la lingvo ankoraŭ ne dis~is ĉiujn stajn eblajojn ; dis~igas la luksego de la somero. **Re~i** (tr). 1 Supren ~i : re~i la manikon ĝis la kubulo. 2 Pluroble ~i, zigzage fleksi (Vd AKORDIONO, BALGO).

* **Falko.** Taga rabobirdo servanta por ĉasi malgrandajn bestojn (*falco*).

* **Falsi** (tr). Trompe ŝangi, aliigi la staton aŭ konsiston de io ; trompe imiti la ŝajnon de io : ~ila laktlo, vino ; ~i dokumenton B, la veron ; oni poste ~is la sencon de miaj vortoj Z. ~a. 1 ~ita : ~a dento, hararo (Kp NENATURA, ARTAJA). 2 Malvera, neautentika : ~a aserto, kalkulo, pentrajo, subskribo. 3 þ Negusta : ~a noto ; ~e kanti. 4 ~ema : ~a atestanto Z, lango Z. ~igl Z. ~i. ~ema Z. Malsincera, mensoga (Kp HIPOKRITA, JEZUITA).

falseto þ. Akresona kapvoĉo. **falto** Z. Haŭtsulketo.

* **Famo.** 1 Publikaj, rondirantaj, ne-precizaj diroj ; onidiroj Z : kuras la ~o ke Z ; kuriĝi Z, *disvastiĝi* ~on Z ; tiu ~o trakuras la urbon (Kp FLUGI) ; mi eksatis laŭ la ~diroj, ke... Kp KLAĈO. 2 Granda diskonateco ĉe la publiko pri iu aŭ io : havi bonan, malbonan ~on. Kp RENOMO, REPUTACIO, GLOBO. Vd TRUMPETI, REKLAMI. ~a. Tre konata : ~a aŭtoro ; ~ulo Z ; larĝe ~a globo Z ; ~e konata scienculo, elpensajo. ~eco Z. Vasta konataeco. (**Dis**) ~igl, ~ecligl. Vaste konatigi. ~emulo Z. ~avida homo. Mis~igl. Malfavore diskonatigi (Kp NIGRIGI). Sen~ulo Z. Nekonata homo.

* **Familio.** 1 Aro formata de la patro, patrino k infanoj : vivi en ~o. 2 La tuta parenco generale : aparteni al nobela ~o. 3 (G) Grupo da specaroj (gentoj, genroj) : ~o de rozacoj ; lingvoj de la hind-eŭropa ~o. ~a. Rilata al ~o ; de ~o : ~a domo, vivo, simileco B ; ~aj gójoj.

Familiara. Intime saceremonia : ~a esprimo, stilo, gesto, tono ; ~aj manieroj B ; li estas tro ~a kun siaj superuloj. ~ulo. Persono, kiu konstante k saceremonie interrilatas kun alia. Kp INTIMA, SEN-GENA.

Fanatika. Blinde fervora k senindulge ekscesanta en religio, politiko aŭ doktrino : ~a monaho, ~a senkompano ; ~eco, ~ulo. Kp ZELOTO.

* **Fandi** (tr). 1 Fluecigi per varmo solidajn korpojn : ~i metalon B, vakson, buteron B, neĝon. 2 ~e fabriki, ~e muldi : ~i sonorilegon, kanonon, statuon. ~igl. 1 Fluecigi per varmo : vakso ~igas de fajro ; ~iganta kandelo (Kp DEGELI, SOLVIĜI). 2 (f) Kormoligi, morale malfortigi : ~igti pro (aŭ de) kompato ; sia animo ~igis pro plizurego ; lia fiereco ~igis en la humiliigoj Z. 3 (f) Malaperi kunkonfuzigante : ĉio ~igis en pala krepusko ; la nubo ~igas kun la horizonto ; pli aŭ malpli frue la ideoj de la esp-ismo k pacifismo tule kun~igas Z (sendiferencigos) ; kun~igto de nacioj en pli larĝan unuon ; ~igantaj (harmonie intermixitaj) koloroj (Kp FORFLUI, PERDIGI, DISNENIĜI). **Dis~i, for~i** (tr). Malaperigi : lumaj radioj dis~is la

rígidecon de siaj trajtoj Z ; tia konduto for~is la antaŭjujojn de la nobelaro Z ; la tempo for~is tiun rigidan indiferent-econ.

fandango *b.* Hispana popola danco akompanata de kastanjetoj.

fanerogamoj *g.* Branĉo al kiu apartenas ĉiuj plantoj, kiuj sin reproduktas per floroj. Vd KRIPTOGAMOJ.

Fanfaro. *1* Muzikistaro, kiu uzas nur kuprajn muzikilojn. *2* Gaja ario por kupraj muzikiloj : *časa, militista ~o.*

* **Fanfaroni** (x). *1* Sin glori pro afektataj meritoj, kiujn oni ne posedas : *~i pri kurago Z, potenco Z ; ~i kuragoj Z, potencon Z ; ~i per citatoj Z ; ~i per dono, kiun oni ne faras Z ; li ~is, ke neniu povos lin venki Z.* Kp AROGI, PRETENDI. Vd SONI, KNARI. *2* Sin mem bombaste laŭdi : *ne ~u irante, ~u revenante Z ; ~i per sia riĉeco Z.* Kp FIERI, SIN GLORI, PARADI, PAVI, BRUSTOŠVELI. *~ado.* Sintenado de ~ulo : *li tion faris nur pro ~ado. ~ajo.* Ago de ~ulo : *tiu minaco estas nur ~ajo. ~ulo.* ~anta homo (Kp MALMODESTA, AROGANTA).

fantasmagorio. *1* Arto por aperigi fantomojn per optikaj iluzioj en mal-luma ĉambro. *2* (f) Efektoj produktataj per iluziigaj rimedoj en beletro k belartoj.

Fantazio. *1* Krea imagpovo : *tio flamigis sian infanan ~on.* *2* Kaprica sendirekta k senregula vagado de la imago : *li ĉiam havas iujn ~ojn Z* (Kp EKSTRAVAGANCO). *3* Kaprica vagado de la imago ekster la realo k ebllo : *oni parolis pri tio kiel pri ia dolêa ~o Z ; senenhava ~o Z* (Kp DELIRO, ILUZIO, ĤIMERO, REVO, SONGO, UTOPIO, FABELO, MITO. Vd AERO). *~a.* *1* Imagoplena. *2* Kaprica, sendirekta, senregula : *si pleklis ~ajn kronojn el floroj Z ; ~a vesto.* *3* Nereala, senbaza, nur imagita : *~a rakonto ; tio estas ne ia ~a revo, sed apero tute natura Z.* *~i (tr).* *1* Kaprice imagi : *~i strangan rakonton* (Kp PREZENTI AL SI). *2* *~e verki, fari : amusa sceno ~ita de Aristofano.* *~ulo.* Homo tre kaprice k strange aganta. Kp ORIGINALO.

* **Fantomo.** *1* Apero de mortinto sub videbla sed ne palpebla figuro ; spirito *2* : *la ~o de la patro en Hamleto ; ~a aperajo ; lian palan vizaĝon la luno ~e*

plurumis. Kp VIZIO. *2* (f) Nura ŝajno, sen realeco : *li estas senpova ~o de rego ; post tiu longa malsano li estis nur la ~o de si mem ; postkuri la ~on de la globo* (Kp ILUZIO, ĤIMERO). *~i (ntr).* Aperi kiel aŭ kvazaŭ *~o.*

* **Fari** (tr). *1* (Bb) Estigi ion, eligante ĝin el la nenio ; krei : *k Dio ~is la grandajn lumojn k la stelojn Z.* *2* Estigi objekton, eligante ĝin el la materio ; produkти, fabriki : *~i tablon, mašinon, paperon, bieron, statuon, šlosilon, domon, muron, vojon.* (Kp PRETIGI). *3* Estigi verkon eligante ĝin el la spirito ; doni formon, verki : *~i verkon, romanon, versojn, tragedion, tradukon* (Kp KOMPONI. Vd KOMPILI). *4* Plenumi agon ; estigi efikon ; okazigi rezultaton : *~i siajn klasikajn studiojn, klasojn, sian taskon, sian devon ; ~i kurson, paroladon, štelon Z, rabon Z, venĝon Z, krimon, atakon, meson, miraklon ; ~i sukcesan kuracardon, profitan aferon ; ~i komerccon, melion ; ~i feston Z, Paskon Z ; havi multon ~otan (por ~i) ; dirile, tuj ~ite ; kontraŭ ~o ~ita ne helpos medito Z ; ~i ordon Z ; tio nenion ~as Z (estas indiferenta) ; ~i makulon Z, rondon Z ; ~i (formi) golfejon ; ~i vundon al iu, difekton al io ; ~u al li nenion malbonan ; (f) ~i al si la vojon* (Vd TRABATI) ; *~i doloron, timon Z, embarason, favorafon, fidelaĵon Z, perforaĵon Z, maljustaĵon, petolaĵon ; ~i honoran, komplezon, plezuron, surprizon ; ~i eraron, diferencon, distingon inter ; ~i bonan mielon Z ; ~i (prezentil) demandon ; ~i (alprenil) decidon ; ~i (konduki) militon ; ~i (eltri) konkludon ; ~i (plenumi) servon Z ; ~i (interkonsenti) kontrakton, pacon ; ~i (ekbruligi) fajron, lumon ; 5 k 7 ~as (estas, rezultigas) 12 ; du botoj ~as paron ; 60 minutoj ~as unu horon* (Kp EFIGI, EFEKTIVIGI, KAŬZI, FORMI). *5* Igi ...a, doni ian econ al iu aŭ io, pasigi de iu stato en alien : *oni ~is lin generale ; tio ~is lin gója ; ~i iun mokatajo Z ; mi ~os el viaj urboj dezerton Z ; ~i al si oportune Z* (komforte k senceremonie sin arangi) ; *~i el neceseco virton Z.* *6* Agi iamaniere : *~u laŭ via plaĉo ; ~u al ill (agu pri ili) kiel vi volas ; mi ne sciis kion ~i pri li, pri gi (iamaniere agi) ; mi ne ~is laŭ mia koro Z* (Kp KONDUTI) ; *pento~i Z (pentii).* *7* Agi (absolute) : *kiu mulle parolas, ne mulle ~as Z ; kritiki*

estas facile, ~i malfacile Z; ne parolu, sed ~u; li ~as nenion; nenion~anto; nenian~anto. **o.** Tio, kion oni ~as : *jugu laŭ ~oj, ne laŭ paroloj B; inter diro k ~o estas maro Z; pli da bruol da ~o; lupo ŝanĝas la harojn (mienon) sed ne la ~ojn Z.* **ado.** Daŭra produktado : *~ado de meblej; vin~ado, vort~ado, vers~ado. ~e de. ~ita de (montras la aganton) : la ekspluatado de la homo ~e de la homo; ili konsentis pri reguligo de salajroj k labor-kondiĉoj ~e de la ministro; tio fuzo de l'gastigemo ~e de niaj societanoj estas tre bedaŭrinda; dum vizito al nia sidejo ~e de tiuj fremdaj kolegoj; kelkaj membroj postulas la administradon de la filioj ~e de la asekuritoj mem. FIM. Oste oni povas eviti la substantivon uzante alian parolturnon : *postulas, ke la filioj estu administrataj de la asekuritoj mem* (Kp FLANKO 5, FLANKE DE 3, AGE DE, DEVENE DE.) **~ajo Z, ~itajo Z.** Tio, kio estas ~ita de iu ; produkto de la laboro ; (el)laborajo ; verko. **~ebla.** Povanta esti ~ata, efektivigebla, realigebla. **~isto.** Tiu kiu profesie ~as, produktas : *pan~isto, brand~isto, vers~isto* (Vd IST 1). **~ig1Z.** Igi, ke iu ~u ion : *~igi al si novan veston. ~ig1Z.* **1** Esti ~ata, okazi : *subite ~igis nokto; mi ne memoras, kiel tio ~igis.* **2** Veni de iu stato en alian ; iĝi : *li ~igis malsana (li malsaniĝis); ~igis soldato, esperantisto; en infano vidigas, kiel homo ~igos Z; kio ~igis el (aŭ pri) mi ? ~igo Z.* Okazajo. **Al~1Z** (tr). Algustigi, taŭgigi por, konformigi al : *bone al~ita vesto; al~i stenografian sistemon al (por) esp-o* (Kp ADAPTI). **El~1Z** (tr). Tute, komplete ~i. **Bon~1Z** (ntr). Bonvole helpi proksimulon : *bon~anto ofte ricevas nur mal-dankon.* **Mal~1Z** (tr). Malestigi, detru iom ~itan : *mal~i dum la nokto la laboron de la tago.* **Sen~a Z.** Neni~anta : *Dion fidu, sed sen~e ne sidu Z; resti sen~e Z.**

farado ⌂. Praktika mezurunuo de elektrostatika kapacito : *~o estas kapacito de elektra kondensatoro, kiu sub tensio de unu vollo entenas unu kulombon.* Vd ELEKTRAJ UNUOJ.

faradizi (tr) ⌂. Kuraci per induktaj kurentoj.

farandolo ⌂. Provencdevena danso, dum kiu la dancantoj sin tenas permane en longa vico.

faraono Z. Reĝo en antikva Egiptujo. **farbo Z.** **1** Koloriga substanco ; kolorilo : *mirindaj kreskafoj, tiaj, kiajn oni vidas pentritajn per ~oj k oro sur la rando de malnovaj libroj Z.* **2** Ŝmirajo, kolorilo por refreſiĝi aŭ akcenti la vizag-koloron : *šmire al si la vizagoj per ruja ~o; la aktoroj uzas multajn ~ojn* (Kp ŜINKO). **~i** (tr). Kolorigi : *la boato estis ~ila ruje k blanke Z; bele ~ita virina vizago.*

farēo Z. Hakita k spicita viando, legomajo aŭ fruktajo por enmeti internen de mangajo. **~i** (tr). **1** Plenigi per ~o : *ansero ~ita per prunoj k pomoj Z.* **2** (f) Plenigi per multo da : *liaj kritikoj estas ~itaj (superplenaj) per eraroj; teksto ~ita per šablonaj esprimoj.*

* **Faringo.** Kava parto inter la bušo k la ezofiga tubo.

fariseo Z, farizeo B. **1** Ano de juda sekto, kiu afektis eksteran piegecon. Kp PIETISTO. **2** (f) Homo afektanta eksteran, nur ŝajnan piecon k morseverecon : *mi ne toleros tian ~ismon k mensogemon B.* Kp HIPOKRITULO.

* **Farmi** (tr). Lue preni laŭ kontrakto por difinita tempo, teron, bienon por ĝin kulturi k uzi je sia propra risiko k profito (~e preni). Kp EKSPLUATI. **~o. ~a** prenado : *~bieno, ~domo, ~anto, ~isto, ~ulo.* Tiu, kiu ~as bienon. **~gi.** Lui sian bienon al ~anto (~e doni).

Farmaclo. Scienco pri medikamentoj k ilia preparado. **~isto.** Tiu, kiu praktikas ~on. Kp APOTEKO.

farmakologio Z ⌂. Teorio pri la medikamentoj k ilia uzo.

farmakopeo Z ⌂. Farmacia kodo, kiu pritraktas kiamiciere oni preparas la medikamentojn.

Farso. Vulgare komika, neseroza teatrajeto. Kp BURLESKA.

* **Farti** (ntr). Esti en bona aŭ malbona stato, rilate al la funkcioj de l'organismo : *kiel vi ~as?* **Bon~o.** Stato de bona funkciado de l' organismo ; sano.

* **Faruno.** Muelajo el grenoj, post apartigo de brano : *tritika, hordea, sinapa ~o; ~o el linsemo.* **~ajo.** ~a mangajo.

Fasado. Fronto de konstruajo, enhavanta la ĉefan enirejon.

fascio ♥. Ĉelara aŭ fibreca membrano, tre mal dikka k iki surkovras kelkajn viscerajn membranojn.

fasciolo ☰. G. de parazitaj bestetoj, kiu vivas en la hepato (*fasciola*).

faselino Z. Fasko el branĉetoj por fari barojn, ŝtopplenigi fosajojn ktp, precipue uzata en militarto. Kp GABIO.

* **Fasko.** 1 Aro da kunigitaj samspecaj longformaj objektoj : ~o *de rafaneto* Z, *branĉoj*, *floroj*, *pajlo*, *haroj*, *stosiloj*, *pafiloj*, *muskolfibroj*; *ornama plumo* ~o. 2 Ligajo da vergetoj ĉirkaŭ hakilo, kiu estas emblemo de la publika povo, ĉe antikva Romo. 3 Aro da lumaj radioj devenantaj el sama lumfonto : *luma* ~o. 4 (f) Kunigo k unuigo : *kunigi en* ~on *biujn disigitajn fortotojn*. Kp GARBO, KVASTO, TUFO, PENIKO.

* **Fasono.** 1 Formo, maniero, laŭ kiu estas farita vesto : *eleganta*, *laŭmoda* ~o *de robo*. Kp MODO. 2 Laboro, per kiu oni donas formon al vesto : *mi pagis tricent frankojn por la ŝtofo*, *k kvarecent por la* ~o. Kp KONFEKCIJO. ~1 (tr). Doni ~on al vesto : *bele, krude* ~ila mantelo (Kp TAJLORI, ALTRANCI).

* **Fasti** (ntr). 1 Ne mangi, sin deteni de mangado. 2 (R) Sin deteni de viando aŭ de iuj nutraĵoj pro pieco. ~o. 1 Ago ~i : *post festo venas* ~o Z (malfeliĉo sekvas felicon); *por riĉulo* ~o, *por malriĉulo* festo Z. 2 Tempo de la ~o : *la granda* ~o Z (~o antau la Pasko).

fašismo. 1 Ital politika movado celanta la organizadon de la ŝtato sub severa disciplino laŭ korporacia grupigo de la produktistoj por plipotencigo de la nacio. 2 (Mh) Ital politika sistemo iniciatita de Mussolini por per diktatoreco disbatii k detruii la socialistan k komunistan tendencojn, kiuj dangerigis la kapitalistan regimon en la lando post la fino de l' mond milito.

fašisto. Adepto de fašismo.

fato Z = fatalo.

Fatala. 1 Neevitblebla, nepre okazonta : *la* ~aj *dekretoj de* l'sorto. 2 Tre malfeliĉiga, malbonsânciga, kaŭzanta pereon, ruinigon : *si portis tiun* ~an ringon; ~a *pasio*. ~o. Antaŭfiksita, neevitblebla super-ega lego de la okazontajoj : *super ni regas neسانجهbla* ~o Z; *tiel ordonis la* ~o;

la ~o *destinis al li* ĉiajn *mizerojn*; *per sekutita de la* ~o. RIM. : Oni uzas la vorton **fatalo** preferante pri malbona ŝanco. Kp SORTO, DESTINO, FATO, FORTUNO. ~ajo. Malfeliĉaĵo, malbonsâncio. Kp KATASTROFO, PLAGO. ~ismo §. Doktrino, laŭ kiu ĉio estas neevitble antaŭfiksita malgraŭ ĉiu ajn kontraŭstaro de la homa volo : *~isme rezignaci* (Kp DETERMINISMO, ANTAŬDESTINISMO).

fatamorgano Z = mirago.

* **Fauko.** 1 Buŝego de sovaĝaj rabaj bestoj : ~o *de tigro*, *serpento* Z. 2 (f) Larga malluma aŭ timiga aperturo : ~o *de kaverno*, *minejo*, *tunelo*, *fornego*, *kanono*; *la intermondo large malfermis sian* ~on B. (Kp FENDEGO). 3 Aperturo de vazo : ~o *de glaso*, *de botelo*. 4 (f) Abismo, sensundoj : ~o *de la morto* Z, *de la ondegoj*. ~1 (ntr). Esti large malfermita : *ĉirkaue* ~is profundaj *fendegoj* Z, *abismoj*.

fauno Z. 1 ☺ Kapropieda kampara diajo. 2 La bestaro de iu regiono, terasco, epoko.

* **Favo.** Kaphaŭta malsano, kaŭzata de parazito k karakterizata per krustoj. Kp SKABIO, PLIKO. ~a. 1 De ~o : *~aj krustoj*. 2 Malsana pro ~o : *unu* ~a ŝafo tutan *safran infektas* Z. ~ulo. 1 Malsanulo pro ~o. 2 (f) Fihomo.

* **Favora.** 1 (iu) Bonvola, helpopreta, indulga (ofte pro aparta arbitra prefero) : *estro* ~a al (por) *siaj subuloj*. Kp KOMPLEZA. 2 (io) Helpotaŭga, faciliga, sukcesiga : ~a *vento*, *vetero*, *cirkonstanco*; ~a *argumento* (Vd PLEDI); *tiu grundo estas* ~a *por greno*. ~o. 1 Bonvola, ~a inklinio (ofte pro aparta arbitra prefero) : *attiri la* ~on *de iu*; *trovi* ~on *ĉe* iu Z. 2 ~a ago, helpo; ~ajo : *superstuli iun per* ~oj; *peti* ~on; *suferi mal*~on (Kp KOMPLEZO, PROTEKTO, PATRONADO, INTERESO). ~1 (x). 1 Esti ~a al : ~i iun, al iu; ~i *ian entreprenon*, *al entrepreno*; *kiun* ~as la sorte, *por tiu eĉ koko estas oportua* Z; *la dioj* ~is vin *per granda virto* B; *ni estis* ~itaj *per bela vetero* (Kp AKCELI. Vd RIDI, KARESI, BENI). 2 Esti preferite ~a al : ~i *siajn amikojn*, *al siaj amikoj*. ~ato. Tiu, kiu guas apartan ~on. ~igi. Igi ~a : *rekomendi* ~igon *al la disvastigo de humanismo*. ~koreco, *koro*. ~o. 1 Bonvola bonkora sento al iu. 2 (Rk). Graco.

Fazo. 1 Perioda aspektošango en turnigo de astro : *la ~oj de la luno*. 2 Ĉiu el la difinitaj sinsekvaj statoj en la evoluado de fenomeno : *~oj de malsano, de milito*. Kp STADIO.

* **Fazano.** Birdo el fam. kokoj, kun belkoloraj plumoj ĉe la viro (*phasianus*).

Fazeolo. Mangeblo amelhava legoma veg., fabeto (*phaseolus*).

* **Feo.** Fabelo estajo kun supernatura povo : *gartistinaj rakontoj pri ~inoj*; (f) *~a* (mirinde bela) iluminado. Kp KOROLDO.

* **Febro.** 1 Malsana stato, karakterizata per plirapidigo de la pulso k plialtiĝo de la korpa temperaturo. 2 (f) Forta ekscitaco, pasia ardo : *monluda, politika ~o*; *la militista ~o infektis ĉiujn landojn*. ~a. 1 Kaŭzata de *~o* : *~aj signoj*. 2 (f) Arda : *~a malpacienco, laboro, deziro*. ~i (ntr). 1 Esti en malsana *~a* stato. 2 Esti en maltrankvila arda stato de animo. *~ulo*. Malsanulo je *~o*.

* **Februaro.** Dua monato de la jaro.

* **Feço.** 1 Ŝlima, kaĉa surfundajo de fluajoj : *~o de biero, de vino*. Kp REKREMENTO, SEDIMENTO. 2 (f) Plej malbona, plej malestiminda parto : *~o de la homaro*.

federi (tr) = federaci : *Belgujo estas nia ~ilo*. *~o*. Federacio.

Federacio. Ligo, unuiĝo, kungrupigo de memstaraj ŝtatoj, societoj aŭ organizoj por komuna celo. *~i* (tr). Kunigi per *~o*.

feki (ntr) ♀. Eligi *~ajon*. *~(ad)o*. Ago *~i*. *~ajo*. Eligita ekskremento.

fekulo. Mangeblo ameleca pulvoro, ekstraktebla el grenoj, faboj, terpomoj ktc. Kp FARUNO, AMELO, GRIO.

fekunda. 1 Naskipova : *~a virino; ~igi floron*. 2 Multe naskinta : *~a ŝafino*. 3 (f) Fruktodona, multefrukta, multe produktanta : *~a tero, ideo, verkisto; ~igi lerion per sterkafo*.

* **Felo.** Kruda besta haŭto kun aŭ sen haroj : *la ~o tanadon ne valoras* Z (Vd KOSTO, KANDELO). Kp HAÜTO, PEUTO, LEDO. *~isto*. Pretigisto de *~oj*. **Sen~igi**. Detiri la *~on* : *senlanigu, sed ne sen~igu* Z (ne tro ekspluatu). *~sako*. Pretigita *~o* por enteni fluajon : *konsumiĝis la akvo de la ~sako* Z.

felandrio ♂. Speco de enanto (*œnanthe phellandrium*).

feldspato ✕. Mineralo konsistanta el alumina silikato k alkalo, trovble en granitecaj rokoj.

* **Fellēa.** 1 (iu) Sentanta animan plenkontentecon : *~a homo; mi estas ~a vin renkonti*; *havi ~an mienon* B. Kp ĝOJA, BEATA. Vd ĈIELO. 2 (iu) Favorata de la sorte ; sukesanta, bonſanca : *~a en siaj entreprenoj; ~a je monludo; al ~ulo ĉe koko donas ovojn* Z (Vd RIDI). 3 (io) Plenkontentiganta la animon : *~a vivo; deziri al iu ~an feston; ~a karaktero*. Kp ĈARMA, RAVA. Vd PARADIZO. 4 (io) Favora, sukesa, bonokaza : *~a renkonto, situacio, cirkonstanco; ~a akuso; la operacio havis ~an sekvon; alkonduki aferon al ~a fino* Z; *kelkaj ~aj ideoj kuragiĝis min* Z (Kp PROSPERA). *~o*. 1 Sento, stato de plenkontenteceo : *ne estas sur la tero senmanka ~o; nemiksita ~o* Z; *~o de koro* Z; *la naskiĝo de filo estas por li granda ~o; ebria de ~o* Z; *sopiri je perditlo ~o*. 2 Bonſanca : *la ~o lin akompanas; havi ~on ĉe virinoj* Z; *ne veku mal~on, kiam gi dormas* Z (Vd VEZIKO). 3 *~a okazajo* : *~o fierigas, mal~o saĝigas* Z; *ne ĉiu havas egalan ~on; mal~o malofte venas sole* Z; *erareco en kelkaj naciaj tradukoj ne prezentas grandan mal~on* Z. *~e*. 1 En *~a maniero* : *~e vivi; la naganjo ~e atingis la bordon*. 2 Bonſance, malbedaŭrinde, maldomage : *~e tiu periodo daŭris ne longe* Z; *~e la entrepreno ne sukcesis* Z; *~e la akcidento ne estas grava; ~e estas, ke ~igl. Fari iun ~a : lia edziĝo, liaj infanoj, liaj sukcesoj tute ~igis lin. ~ego*. Ekstrema *~o* : *la ĉielo ~ego de la dioj*. **Mal~a**. Adj. esprimanta la malon de *~a*. (Kp MIZERA, KOMPATINDA, VENENITA, ĈAGRENA). **Mal~e**. En *mal~a* maniero ; malbonſance, bedaŭrinde, domage : *mal~e estas, ke vi rompis al vilaj brakon; vorto mal~ekreita* Z.

Felletono. Malsupra parto de gazeta folio, en kiu oni publikigas popoce romanon, daŭrigante ĝin en pluraj sinsekvoj numeroj, aŭ kiu entenas periodajn artikolojn pri literaturo, scienco kc.

feloldoj ♂. Fam. de mamuloj, kies tipo estas la kato.

felpo Z. Velursimila teksajo, kun pli longaj plate kuſantaj haroj.

* **Felto.** Štofo ne tekspita, farita el kunglita k kunpremitaj haroj aŭ laneroj.

Feminismo. Doktrino k movado, kiu celas havigi al la virinoj la egalecon kun la viroj laŭ la socia, ekonomia, jura k politika vidpunktoj.

Feministo. Partiano de feminism.

* **Femuro.** Parto de la homa malsupra aŭ besta malantaŭa membro, de genuo ĝis kokso : ~osto. Kp KRURU, GAMBO, TIBIO, SURO.

feno Z (Me). Varma suda vento.

* **Fendi** (tr). 1 Dividi malmolan materion laŭ ĝia longeco : ~i stonegon per kojnoj ; ~i lignon ; troa sekeco ~is la teron ; du~ita hufo ; vase ~ita bušo ; (f) la statu konstruaĵo komencis ~igi B ; (f) ~i la koron (tre malĝoĝigis) ; ~i haron (Vd HARO). Kp TRANCI, SEGI, HAKI, ŜIRI, KREVIGI, SPLITIGI, ROMPI, FRAKASI. 2 (f) Dividi la partojn de amaso, ĝin rapide trairante : la hirundo, la sago ~as ta aeron ; la ŝipo ~as la ondojn ; li ~is la popolamason ; la krioj ~is la aeron ; la ekspreso ~as la nokton ; fulmoj senĉese tra~is la mallumon. Kp DISIGI, TRAKURI. ~o. 1 Mallarĝa laŭlonga truo : ~o en muro, en vazo. Kp BRECO. 2 (f) Aparteco, malsameco : estas profunda ~o inter ambaŭ sistemoj. Kp DIFERENCO, ABISMO, SKISMO. ~ego. Interkrutejo. Kp FAUKO.

fendro ♀. Ŝirmilo, kiun oni starigas antaŭ la kameno por malhelpi, ke la brulanta karbo falu sur la plankon.

* **Fenestro.** 1 Aperturo en muro de konstruaĵo por enlasi lumon k aeron, ordinare garnita per vitrajo. 2 Kadro(j) garnita(j) per vitrajo(j) por fermi tian aperturon. ~eto. Tre malgranda ~o (Kp LUKO, GICETO). **Montra** ~o. ~o en butiko por elmontri la komercajojn. ~okruceto. Ĉiu el la festejoj, kiuj kruce dividias ~on. ~opordo. Pordo provizita per ~o.

fenikoptero Z G. de stilzbirdoj kun rozkoloraj k ruĝaj plumoj (*phoenicopterus*).

Fenikso. 1 ♂ Fabela birdo renaskiganta el sia cindro. 2 (f) Persono superega, unika en sia speco (ofte ironie uzata).

* **Fenkolo.** Aroma legomo el fam. umbeliferoj (*foeniculum*).

fenolo C⁶H⁶O aŭ C⁶H⁵(OH). Solida korpo, senkolora, de akra, malagrabla odoro, kristaliga en belajn pintojn k ekstraktata el la karba gudro : ~o estas bona desinfektilo.

Fenomeno. 1 Perceptebla per la sentumoj apero ; natura okazajo : *astronomiaj, fizikaj, spiritaj* ~oj. 2 (f) Malofta, eksterordinara, stranga afero : *renkonti vin estas vera* ~o B (Kp MIRAKLO). ~a. Malofta, stranga, eksterordinara : ~a aventuro, floro, estulo (Kp MONSTRA).

* **Fero** Fe. Malmola forĝebla metalo, tre uzata en multaj industrioj : *forgi* ~on dum ĝi estas varmega Z (ne eliasu la okazon). ~a. 1 De ~o, el ~o. 2 (f) Senceda, severa, neindulga : ~a volo, konstanteco ; teni iun per ~a mano Z (Kp BUTONUMI) ; ~a disciplino, lego, realo ; ~a (nelacigebla) pacienco. ~eca, ~hava. Enhavanta ~ajn substancojn : ~eca tero, akvo. ~(aj)o. Objekto el ~o : malnovaj ~ajoj ; huf~o. ~ajisto. Metisto, kiu faras aŭ vendas ~ajn objektojn. ~lado. 1 ~a plato. 2 Stanita ~a plato. ~rubro. Malnova neuzebla ~ajaĉo. ~vojo. 1 Relvojo por vagonoj, tramveturiloj. 2 Sistema por transporti homojn k pakajojn per relvojo k vagonaroj : *la ~vojaj kompanioj*.

* **Ferdeko.** Planko kovranta la tutan kavon de la ŝipo, aŭ formanta super ĝi etagojn : *du~a, tri~a ŝipo*.

Ferio. Libera tago, dum kiu oni ne estas devigata labori. Kp FESTO.

ferli (tr) Volvi velon k alligi ĝin sur jardon. ~o. Ago ~i k rezulto de tiu ago.

* **Fermi** (tr). 1 Meti ion en staton, kiu malebligas eniron aŭ eliron : ~i ĉambron, domon, havenon, pordon, barilon, tirkeston ; ~i enirejon per barilo, breton per tabuloj ; ~i libron ; ~i la manon, lipojn, okulojn ; kun ~itaj dentoj ; tio ~is la bušon al miaj kontraŭuloj (f. -silentigis ilin) ; ne~ita (publika) letero ; ne~ita vundo ; ~i iun en ĉambro ; (ĉirkaŭ)~i ĝardenon per krado ; ~i la landlimojn al la trafiko ; ~ata (ekskluziva) societo, sekto ; ~o de teatro, de muzeo. Kp ŜLOS, HERMETIKA. 2 (f) Ĉesigi : ~i kunvenon B, kongreson Z, diskuton ; ĉiuj rimedoj estas ~itaj (fariĝis neuzeblaj) por vi Z ; ~i la maršon, procesion (esti la lasta en) ; tiu

balo brite ~is la serion da festoj (Kp KRONI). **Mal~i** (tr). 1 Meti en staton, kiu ebligas eniron k eliron : *mal~i siajn brakojn al amiko*; *mal~ita letero* (kiun oni mal~is por legi); *mal~ajo* (aperturo) *de puto, grolo, en muro; de tie mal~igas bela vido al la mero*. 2 (f) Komenci : *mal~i balon B, kongreson Z, baloton; nova periodo mal~igas* (Kp INAUĞURI). **En~i** (tr). Meti en ion ~itan; teni ~inte en io : *en~i iun en ĉambro; zorge en~i la provizojn; en~u la katon; peza en~ita aero.* (Kp ENŠLOSI, ENTENI.) **~ita** (Fon). (Silabo) finiĝanta per konsonanto aŭ per konsonanta kvazaŭvokalo : « *jam, kaj* » *estas ~itaj silaboj*. **Mal~ita** (Fon). (Silabo) finiĝanta per sonanta vokalo aŭ kvazaŭvokalo : « *du, la* » *estas mal~itaj silaboj* (Kp VASTA).

fermato Signo, kiu haltigas momente la movon k montras, ke la daŭro de la noto k de la silento, super kiu ĝi estas lokita, povas esti plilongigata.

***Fermento.** Organika substanco, kiu kaŭzas malkomponiĝon de la organikaj korpoj. **~i** (ntr). Malkomponiĝi sub influo de ~o : *~inta trinkaĵo, pasto. ~ado.* Malkomponiĝo per ~o : *~ado de vino produktas vinagron. ~ema.* Facile ~anta.

ferolo G. de umbelacoj (*ferula*).

ferotipio Arto brilantigi fotografajon.

***Fervoro.** Diligenca agemo, ardo por iu aŭ io : *religia, politika ~o; ~a espisto; ~e labori. ~i* (ntr). Esti ~a : *tro ~i estas dangere. ~igl.* Fari iun ~a. Kp VARMO, FLAMO, ENTUZIASMO, VIGLECO, FEBRO, BOLI.

***Festo.** Publikaj aŭ privataj ceremonioj k plezuroj por soleni iun okazojn : *Paska ~o; ~o de la 1-a de Majo; nom~o de iu persono; foira ~o; ~olago.* Kp SOLENO, FERIO. **~i** (x). Fari ~on pro : *~i ~on Z, geedziĝon, jubileon, datrevenon; ~i iun per festeno; ~u al mi tri fojojn ĉiu jare Z* (Kp CELEBRI, SOLENI, GLORI).

***Festeno.** Luksa k abunda mang'o : *edziĝa ~o.* Kp BANKEDO, REGALO. **~i** (ntr). Gui ~on (Kp FRANDI).

Festono. 1 Ornama arkoformaj girlando el kunplektitaj floroj, folioj, branĉetoj.

2 Ornamajo imitanta arkoformajn girlandojn. 3 Ornamajo de rando de ŝtofo formita per regulaj arkoformaj dentetoj, ordinare broditaj : *elegante ~ita ĉemizo.*

festuko G. de gramenacoj (*festuca*).

feto Nomo de l'embrio ekde la tempo, kiam ĝi vidigas trajtojn de estajo k ĝis la tempo, kiam ĝi forlasas la uteron de la patrino. Vd EMBRIO.

Fetiĉo. 1 Objekto respektigata de sovaĝuloj kiel sidejo de magia povo, aŭ kiel loĝejo de diajo. Kp IDOLO. 2 Objekto, kiun superstiĉaj homoj konsideras kiel bonsanciga. Kp AMULETO, TALISMANO. 3 (f) Persono, konsiderata kiel netuŝebla, nekritikebla. **~ismo.** 1 Religia rilato inter homo k ~oj. 2 (f) Blinda admira fido al iu persono.

fetoro Z. Malagrablega, naŭza odoro. Kp HALADZO, MIASMO.

Feudo. Mezepoka nobela bieno donita de supra sinjoro al vasalo laŭ difinitaj kondiĉoj : *~a bieno, sinjoro, régimo.*

~ulo. Vasalo. **~oĉeo, ~estro.** Supera sinjoro, rilate al vasalo. **~ismo.** **~a régimo.**

fezo Z. Turka ĉapo el ruĝa aŭ blanka drapo, kun pendanta nigra peniko.

fi. I^o Interjekcio esprimanta malestimon k abomenon : *fi al vi!* II° Prefikso esprimanta malestimon : *~komcreisto Z; ~buſo Z; ~insektoj Z.* III° Samsignifa memstara vortero : *~a nuanco, senco, tono; ~ajo Z; ~eco.* RIM. : Kvankam fi k aĉ povas en multaj okazoj esti prekaŭ indiferente uzataj, ili tamen diferencas inter si per tio, ke aĉ estas preferere objektiva, dum fi estas preferere subjektiva; aĉ povas montri simple, ke iu aŭ io estas malbonkvalita, netaŭga, aŭ ke oni opinias ĝin tia; fi esprimas individuan malŝatan aŭ abomenan senton de la parolanto.

flakro. Luebla kalešo je dispono de publiko. **Motor~o.** ~o movita per motoro. Kp DROŠKO.

***Fianĉo.** Persono, kiu promesis formale edziĝon : *~o k ~ino estas ge~oj. ~i(in)gi.* Fari iun ~i(n)o : *la patro ~igis sian filon. ~i(in)igl.* Promesi geedziĝon al iu : *~igi kun iu.*

Flasko. Plena malsukceso : *renkonti ~on Z. ~i (ntr).* Plene malsukcesi. Kp

FALI, BANKROTI, ABORTI, ENTOMBIĜI, RUINIĜI.

* **Fibro.** Maldika fadeno, kiu, en laŭlonga kunmeto kun samspecaj fadenoj, konsistigas la teksajojn de la homaj, bestaj k vegetaj korpoj : *muskolaj* B, *lignaj* ~oj; ~oj de *silka fadeno*; (f) *kontraŭ tiu mensogo mi protestas per ĉiuj ~oj de mia koro* Z.

fibrino Z ♀. Organika substanco, kiu estas en la sango k limfo, k kiu disigas el tiuj likvajoj en formo de filamentoj. **Vegetaja** ~o. Substanco analoga al la animala ~o kiu oni trovas en gluteno.

fibromo ♀. Tumoro el fibra histo.

fibulo. 1 Prahistoria aŭ antikva broĉo. 2 Arkforma fermebla pinglo kun ŝirmita pinto (Kp AGRAFO). 3 ♥ Osto troviganta kontraŭ la tibio, ĉe la malantaŭa parto de la kruro.

* **Fidi** (x). Plenkredi je la kapablo, servo, helpo de iu, aŭ je la efiko de io: *ne malrankviliĝu k ~u al mi, mi bone plenumos la komision; ~i nur propran okulon* Z; *plene ~i pri medikamento; li tro ~as al siaj forteloj, je sia saĝo; mi ~as vian vorton* Z; *ne ~u heredon, ~u posedon* Z (*~u havataj pli ol havataj;*) ; ~igi (igi ~anta) *iun* Z. Kp KONFIDI, KREDI. ~o. Sento de ~anto : *la ~o pri la sukceso; perdi la ~on al Dio; meti sian ~on sur iun* Z; *trompi la ~on de iu* Z. **Inda** je ~o : *~inda persono, metodo, konsilo. Mem-~o* Z. ~o je si mem, je sia saĝo, kapabla (Kp FIERECO, AROGANTECO, MALHUMIL-EKO). **Bon-~o.** Senartifika, tute ~inda sincereco. **Mal-~i** (x). Tute ne ~i.

* **Fidela.** 1 Plenumanta kun konstanta akurateco k sindoneco la faritajn promesojn; ne trompanta la konfidon de iu; ne perfida : ~a servisto B, *disciplo, edzino, parlano, hundo; starī ~e ĉe siaj principoj; konservi ~ecan al iu* Z. Kp LOJALA. 2 Konforma al originalo aŭ al vero, ekzakta : ~a traduko B, *rakonto, raporto, memoro, historiisto; ~e ripeti la diritajn vortojn.* ~ulo. Homo ~a, precipie al sia religio. **Mal-~i.** Sin montri mal-~a (Kp DETURNIĜI, DEFALI, APOSTATIĜI, PERFIĐI, TRANSKURI).

* **Fiera.** 1 Konscia pri siaj meritoj : *modesta, sed nobla, ~a homo; kun ~a*

kuraĝo; ni estas ~aj pri tiu nomo de utopiistoj Z; *vi rajtas esti ~a pri tia filo; fari mienon ~an al ludo mizeria* Z (Sajnigi sin kontenta pri tio, kion oni ne povas eviti); ~a kastelo Z. 2 Malhumila, tro sin-ŝantanta, aroganta : *humila kun la superuloj, k ~a kun la subuloj; mi rompos vian ~an obstinecon* Z; ~e rigardi de supre Z, de alte la aliajn Z; *la riĉigo tiel ~igis lin, ke li ne plu min salutas* (Kp VANTA, MEMFIDA, FANFARONI, MALMODOESTA. Vd ALTE, NAZO). ~{a}j)o. Tio, pro kio oni estas ~a : *tiaj herooj estas la ~o (~indajo, glorio) de Italuo* Z. ~{ec}o. Eco de ~ulo : *kun ĝojo k ~eco mi konstatas, ke vi ĉiam montris al mi konfidon* Z; *antaŭ la pereo iras ~eco* Z; *malalligi ies ~econ* Z. ~ulo. Homo ~a (Vd PAVO). ~i (ntr). Esti ~a : *li ~us pro sia forleco; en felico ne ~u* Z; *kiu riĉiĝas, tiuu ~iĝas* Z (Kp FANFARONI, PARADI). ~inda. Epiteto esprimanta ion pri kio oni prave povas ~i : *tio ne estas ~inda; tio ne estas ~indajo* Z (Kp GLORO, HONORO).

fifro p. Malgranda ligna blovinstrumento simila al fluto (= fluteto).

* **Figlo.** 1 Videbla ekstera formo de estaĵo aŭ objekto : *subite virina ~o ekstaris antaŭ mi; sia luta ~o estis sem-nova* Z; *nun ŝi per sia luta ~o elsoviĝis en la lumon* Z; (f) *li estas grava ~o de la angla literaturo.* 2 Reprezentajo de estaĵo aŭ objekto per belarto : ~oj de dioj; *sankt-~o* Z. 3 Liniaro, sistemo de punktoj, linioj k suprajoj : *geometriaj ~oj.* 4 Metafora esprimo : *retorikaj ~oj.* ~a. Metafora : *vorto uzata lai la ~a senco.* ~i (tr). 1 Prezentii, reprodukti formon, ~on de estaĵo aŭ objekto : *la statuo, pentraĵo, bildo ~as personon, leonon, floron, vazon.* 2 (f) Havi nur la eksteran ŝajnon de : *li ~as kiel estro, sed efektive estas nur subulo.* ~anto (Tea). Akcesora neparolanta aktoro.

FIKCIÖ. Arbitra kreajo de la fantazio : *poesia* ~o : *fabelaj ~oj.* Kp MITO, FABELO. ~a. Imagita, nereala, nur ŝajna, konvencia : ~a rakonto, hero; ~a bilanco; *bankbiletoj estas nur ~a mono; komitato havanta forton ne ~an sed efektivan* Z.

Fiksi (tr). 1 Firme senmovigi almetante al io : *~i flagon ĉe fenestro, ankon ĉe la fundo, tabulon per najloj, najlon en muro, rompilan membron per bandago*. Kp ALLIGI, ALKROČI, NAJLI, ALFORČI. ALGLUI, FIRMIGI. 2 (f) Igi senmova, nešanganta : *~i la okulojn Z, la atenton sur io; ~ita rigardo Z; ~i (precizigi) regulon, sencon de vorto, netušeblan fundamenton Z; ~i sian konvinkon; ~i prezon, rende-ruon; ĉe la ~ita horo, dato*. Kp DIFINI. 3 Igi fotografajon nedifektebla de la lumo. *~a* Nemovebla, nešanganta : *~a aparato; ~aj rigardoj; manĝo laŭ ~a (antaŭ-ita) prezo (Kp KARTO); ~a koloro de ŝtofo; festo okazanta je ~a dato; ~e rigardi al iu en la okulojn Z, en la vizagojn Z. ~eco. Eco de tio, kio estas ~a. ~igl. Igi ~ita : (f) tiu sceno ~igis en mia memoro.*

Fiktiva = fikcia.

Fillo**. Virsekса ido, rilate al la ge-patroj. *~igl.* Igi iun sia *~o*, adopti. **Duon~o*. *~o* de antaŭa edziĝo, rilate al la nova edzo aŭ edzino.

filadelfo G. de *~eoj*, arbeto kun blankaj k tre bonodoraj floroj (*phila-delphus*).

filamento. 1 Tre maldika metal-fadeno. 2 Metala, tre delikata fadeno, kiu, varmigita de elektro, produktas lumon en la lampo. 3 Anatomia elemento, tre maldika, fadenforma. 4 La malsupra parto de stameno. *~eca*. Havanta karakteron de *~o*.

filanto G. de eūforbiacoj (*phyl-anthus*).

Filantropo. Humanulo, homaramanto, bonfarema homo.

Filantropio. Humaneco, homaramo, bonfaremo. Kp KOMPATO, HELPEMO.

filatelo Z, filateli Z. Konado k kolekt-ado de poštmarkoj. *~isto*. Kolektanto de poštmarkoj.

filharmonio Z. Nomo de diversaj muzik-aj aŭ koncertaj societoj.

Filio. Institucio, societo, firmo dependa de alia ĉefa firma ; subfirma.

filligrano Z. 1 Delikata ajura teksoj el oraj aŭ argentaj fadenoj : *korbo el ora ~o; (f) : la lunaj radioj brilis tra la ~o (reto) de la branĉaro B; la ~oj*

(ajuraj skulptaĵoj) *de la pregeja turo. 2* Travidebla desegno, marko en papero : *~o de bankbileto. ~i (tr). ~e prilabóri, formi ~on: kadro ~ita laŭ la maŭra stilo.*

***Filiko**. G. de kriptogamoj kun belaj grandaj verdaj folioj (*filix*).

filastro Z. 1 Tiu, kiu ne estas studento de universitato, aŭ ne militisto ; fiburgo. 2 Homo sen idealo, kiu zorgas nur pri la ciutagaj, vulgaraj aferoj, k estas indiferenta pri la altaj, noblaj ideoj (Kp PROZA, SENPOEZIA).

filimo 1 Impresebela membrano el celuloido aŭ el simila substanco uzata por fotografaĵo aŭ *~ado*. 2 Banderolo de impreseblej *~oj*. 3 Banderolo de rivelitaj *~oj*, kiujn oni projekcias sur ekranon en kinematografejo : *oni ludis belan ~on en nia kinejo. ~i (ion aŭ iun)*. Fotografi sur kinematografan *~on* : *~i dramon, komedion, scenon, konatan artiston. ~udi*. Ludi por *~o*. *~aktoro, ~artisto*. Aktoro, artisto, kiu ludas por *~oj*. *~kaseto*. Speciale kaseto por la uzado de *~oj* en fotografilo : *por ~kasetoj oni uzas plut~ojn. Kartoē~o, rul~o*. Cilindro-forma volvajo de *~o* k nigra papero, dank' al kiu oni povas ŝargi la fotografilojn en plenumo.

filoksero Z Tre malgranda insekto detruanta vinarbedojn (iam *phylloxera, nun peritymbia vastatrix*).

Filologo = filologiisto.

Filologio. Scienco, kiu helpe de la historio, literaturo, arkeologio, mitologio, popollegendaro, esploras la lingvojn kiel organojn de la spirita vivo de la popoloj. *~isto*. Scienculo kiu studas la *~on*.

Filozofo. 1 Scienculo, kiu esploras k pritraktas la filozofion. 2 Praktike saĝa k trankvilinama homo, kiu pacience toleras la malfeliĉajojn. *~i (ntr)*. 1 Esplori k pritrakti la filozofion. 2 Saĝe k trankvile vivi tolerante kun pacienco la malfeliĉajojn.

Filozofio. 1 Scienco pri la esencaj plej generalaj principoj k kaŭzoj de la stato. 2 (en germanlingvaj landoj) Tuto de ĉiu natursciencoj (fiziko, hemio, zoologio, botaniko ktc) k moralaj scienco (historio, filologio, psikologio ktc). *~i (tr) = filozofi.*

***Filtrī** (tr). 1 Pasigi tra penetrebla tavolo fluajon por ĝin purigi, k eligi la

restantaj solidajn pulvorecajn partojn, fecojn ktp. Kp KRIBRI. 2 Traigi la lumon tra ekranon por haltigi parton de la kolorradioj. ~ilo. Aparato por ~i : *papera ~ilo ; Pasteur'a ~ilo ; ~ilo por kajo. ~igi.* 1 Klariĝi aŭ purigi per ~ado (Kp TRAFLUETI). 2 (f) Diserige trairi kvazaŭ tra ~ilo : *lumo ~igas tra kurtenoj de fenesistro ; ilustra interparolado ~igis tra la fermita pordo.*

fimbrilo Delikata filamento, kiu provizas la receptaklon de kelkaj kompozitoj.

* **Fini** (tr). 1 Ĉesi fari, ne daŭrigi plue ian agadon : *~u do, mi petas Z ! ĝu vi ~is ? mi ~is labori ; la laboristo ~is sian laboradon ; mi ~is la verkadon de mia libro ; ~i paroli Z, ludi, danci ; estas tempo ~i vian revadon ; ~i vivi ; ~i sian vivon Z ; ~i la diskutadon, la bruon.* 2 Tufarsi, plenumi, konduki ian aferon ĝis la punkto aŭ momento, kiam ĝi estas kompleta k-cesas : *mi ~is mian labor(af)-on, verkon, taskon, raporton ; ~i la klasojn de la gimnazio Z ; li komencis de la plej maljuna kaj ~is per la plej junaj Z ; la kurso, kunsido estas ~ita ; ~ila pentraĵo ; unu, du, tri, kvar, ~ita la far'Z (cio estas ~ita !) ; la reston vi poste al mi ~os Z (~os rakonti) (Kp DETRUI, EKSTERMI, ESTINGI, RUINIGI, FALIGI, RENVERSI, ABOLICII, NULIGI). RIM. La radiko **fin** estas ankaŭ kunmetite pseŭdosufikse uzata en tiu ĉi senco 2 : *~labori, ~konstrui, ~cerpsi, ~pagi, ~verki* (Kp TUTE, EL). 3 Konsistigis la lastan parton de io : *komunado ~is la kunvenon ; tiu konkludo ~as inde vian paroladon ; kapitelo ~as la kolonon* (Kp FERMI, KRONI). ~o. 1 Ĉeso de agado : *la ~o de kantludo ; meli ~on al la diskutado, al iu stato Z, al la milito ; (f) Cezaro haris malcelikan ~on* (morton). 2 Lasta parto de io, en tempo aŭ spaco : *de unu ~o de la tero ĝis alia ; de la komenco ĝis la ~o ; la ~o de libro, de kanto ; logi en la ~o de la mondo (tre malproksime) ; la du ~oj (ekstremoj) de bastono ; si kunpremis en ambaŭ manoj la ~ojn de la tuko Z ; la ~etoj de siaj piedoj Z ; venis ~o al mia latino Z* (farinte ĉion, kion mi povis, mi tamen ne povas eliri el embaraso) ; *bona vino al la ~o Z* (plej bona venas la lasta) ; *je la ~o de la**

monato (Kp EKSTREMAJO, VESPERO, VOSTO). ~a ~anta 1, 2, 3 : *la ~a bato Z ; la ~a vorto apartenas al li ; la ~aj notoj de muzikajo* (Kp DECIDA, LASTA). ~e. 1 Ĉe la ~o (tempo aŭ loko), laste : *longe ŝtelas ŝtelisto, tamen ~e li pendas Z ; unue marsis muzikistaro, poste la urbestraro k ~e la kongresanoj* ; *~e, sed certe ne malplej grave Z.* 2 Post longa atendado : *~vi alvenas ! ~ajo.* 1 ~o 2. 2 (G) Lasta variebla parteto de vorto, kiu ŝangiĝas laŭ la gramatika rolo (sekso, nombro, kazo, modo, tempo aŭ persono) : *la ~a silabo AŬ ne estas en esp-o ~ajo, sed nur vort~o* (Kp FLEKSIO). ~igi (ion de iu). Komisiis iun por ke li finplenumu ian taskon : *~igi la komencitan kurson (helpe) de alia instruanto.* ~igi. 1 Ĉesi : *kio komencigis, liu ankaŭ ~igas Z ; ~iganta vivo, ceremonio, epoko, eklipso ; ~igo de la mondo* (kiam ĉio vivanta estos mortinta) (Kp MORTI, ESTINGI, RUINIGI, PASI, FORKURI, FORFLUI, VELKI, AGONII). 2 (per io) Havi kiel ~an parton, en la tempo aŭ spaco : *la korpo ~igas per fiŝa vosto ; per tio ne ~igas ankoraŭ la fleksebleco de la lingvo Z ; la koncerto ~igos per kantado de himno ; la entrepreno ~igas per fiasko.* El~i (tr). Tut~i. **Sen~a.** 1 Havanta nenion ~on, en tempo aŭ spaco ; senlima, senmezura : *la eterna silento de tiuj sen~aj spacoj timigas min ; la sen~eco, la sen~ajo.* 2 Tede, supermezure longa : *li faras ĉiam sen~ajn predikojn.* 3 Kies unu ekstremajo estas alligitis al la alia, tiel ke la tuto formas flekseblan cirklon : *sen~a ĉeno, rimenko.* **~ofara.** Lasta, definitiva,perciga : *doni la ~ofaran (mortigan) baton al iu Z.* ~ita. 1 Ĉesinta. 2 Tute plenumita, perfekta, definitiva. 3 Havanta limon aŭ mezuron. **Ne~ita.** 1 Ne ankorau ĉesinta. 2 Ne tute plenumita, neperfekta, nedefinitiva. 3 Havanta limon aŭ mezuron, sed povante tamen senĉese pligrandiĝi ; matematiko uzas nombrojn ~ilajn k ~ne~ilajn, sed ne sen~ajn (Kp NEDIFINITA).

Finalo. Fina parto de muzikajo.

Financo. 1 Monaj rimedojoj, pri kiuj disponas iu ŝtato aŭ privatulo ; stato de la en-k elspozoj : *havi prosperajn ~ojn ; la gazeto galis pro manko de ~oj Z ; ministro pri la ~oj.* 2 Fako de tiu, kiu sin okupas pri ~aj aferoj ; arto profitigi

monon : ~o dependas de industrio k reciproke. Vd BUDGETO, BILANCO, KAPITALO, EKONOMIO. ~a. Rilata al ~o : la ~aj malfacilafoj de la aŭtoro prokrastis la eldonon. ~i (x). ~e subteni : ~i entreprenon, al entrepreno, propagandon, esplorin. ~isto. Specialisto pri ~aj aferoj, kondukanto de gravaj ~aj aferoj (Kp KAPITALISTO, BANKISTO, BANKIERO. Vd STELI).

* **Fingro.** 1 Ĉiu el la moveblaj ekstremajoj de la manojo k piedoj ĝe la homo k besto : *la dika Z, montra Z, longa Z, ringa Z, malgranda Z ~oj; marši sur la ~oj de la piedoj; (f) meti la ~on sur ion Z* (serĉante trafi ion); *oni tuñas kvaraū per ~o* (evidente vidas) *la ekonomian faktoron; bruligi siajn ~ojn* (f. kompromiti sin, sperti malagrablajojn. Kp LIPHARO) en ia afero. 2 Largo de ~o, rigardata kiel proksimuma mezuro : *la kuglo pasis je du ~oj de lia vizago;* (f) *ne estas eĉ duon~o da simileco Z. ~ingo Z.* Ĉapeto, en kiun kudrante oni enmetas la ekstremajon de ~o por ĝin ŝirmi.

finialo ♣. Florsimila ornamo finanta pintajon.

* **Firma.** 1 Ne mola, ne cedanta sub la premo; konsistanta el forte kunitigitaj eroj : ~a viando; ~a tero. Kp DENSA, REZISTA. 2 Forte fiksita, neſancelebla : ~a paſo Z, konstruafo, muro, apogilo; sidi ~e sur la selo (Kp FORTIKA, SOLIDA, KOMPAKTA, STABILA. Vd MASONI). 3 (f) Certa, konstanta, malfacile ŝangebla : ~a situacio, ofico Z; ~a decido Z, volo B, karaktero; ~a voĉo Z; ~e elleni atakon; ~e starigita pacio; tio ~igas la pacion, la kuragon, mian opinion; ~igi ĝe iu la ~opinion, ke... Z. Kp KONSTANTA, DAUREMA, PERSISTA, NESKEUEBLA, NEROMP-EBLA. Vd KONFIRMI, GRUNDO, FERA.

* **Firmo.** 1 Nomo de komerca entrepreno, ekz. « Centra Espa Librejo ». 2 Komerca entrepreno mem : *konata /idinda ~o.*

firmamento. Ĉiela arkajo.

firsto #. La plej alta konveksa tegmentosupro. Kp EGO, SUPRO. ~olinio. Tegmenta suprolinio.

Fisko. 1 Ŝata trezorejo, regna kaso. 2 Ŝata administracio, kies tasko estas la

enkasigo de la impostoj. ~a. Rilata al ~o : ~a lego.

* **Fistulo.** Daŭra absceso kun konstante fluanta puskanaleto.

* **Fiso.** Vertebra besto, kun branĉoj k naĝiloj, vivanta en akvo : *la mangota ~o estas ankoraŭ en la rivero Z* (Kp NECERTA). ~isto. Tiu, kiu bredas, kaptas aŭ vendas ~ojn. ~(kapt)i, ~easi (tr). Provi kapti ~ojn : ~akaptisto. ~hoko. Hoko por ~okapti.

fitolterapio \$. Kuracado per plantoj.

Fiziko. Scienco, kiu studas la proprecojn de la korpoj k la fenomenojn, kiuj okazas ĝe ili ne ŝangante ilian molekulan strukuron. ~a. 1 Rilata al ~o : *la ~aj legoj.* 2 Materio, korpa (kontraste al moralaj, spirita) : *~aj bezonoj; la ~a mondo; la ~a k moralaj flankoj; respondi al ĉiuj aparte estas por mi ~e neele Z.*

fiziografio (Sc). Scienco pri lando laŭ la fizika rilato.

fiziologo = fiziologiisto.

Fiziologio. Scienco pri la organoj k funkcioj de la vivantaj estajoj.

Fizionomo. 1 Tuto de la vizagaj trajtoj kun ilia esprimo : *plaĉa ~o; dankoplena ~o; ~o de felicito.* 2 (f) Karakteriza aspekto de iu afero : *ciu popolo havas sian apartan ~on; priscribi la ~on de proceso, de urbo, de lando; Esp-o havas sian propran spiriton k ~on Z; la traduko bedaŭrinde ŝanĝis la ~on de la verko; la homoj pliej volonte akceptas la proponojn, kiuj havas instruitan (sciencon) ~on Z.*

fizioterapio (Sc). Scienco pri la kuracado per fizikaj faktoroj : *helioterapio, hidroterapio, aeroterapio ktp.*

Fjordo. Mallarĝa, longa k tre profunda golfo, kies bordoj estas krutaj : *~oj de Norvegujo.*

* **Flago.** Poco de kolorita tolo, adaptita al stango, kiu servas kiel ornamo en festoj aŭ por fari signalojn : *la esp-a ~o; la Sipoj elmetis la ~ojn.* Kp STANDARDO. ~i. ~ornami : *diverskolore ~itaj sipoj Z.*

Flagri (ntr). 1 Eligi tremantan rapide movigantan flamon : *la flamo de la kandelo ~adis en la aerblovo Z; ~antaj torĉoj; de tempo al tempo la flamo ek~adis en la lanterno Z; granda vento komencis*

~igi la lampojn ; strioj de lumo, kvazaŭ flugiloj de ventmuelliloj, ~is per senĉese rondirantaj fulmoj ; pluvego da fulmoj trafendis la mallumojojn per terura ~ado ; (f) : la pasioj, la ribelo ~as (ardas, bolas, eksplodas) ; ilia gajemo ne ~as k elsprucas kiel okazus en sudlandoj. 2 Intermite tremo k skue brili : siajn vestojn malklare k ~ante lumigis la flamoj de l'afiro B ; siaj okuloj larmo ek~is ; ruĝe ~is erikejof. 3 Rapide tremi, skuiĝi en aero, flirti (p.p. malpezaj objektoj) : flagoj ~is ĉe la fenestroj. 4 Subite ekflami kun fajroj : pulvo ~as (Kp EKSPLODI). ~etl. 1 Eligis tremantan rapide movigantan lumeton : pale, malbrile ~elis kelkaj kandeloj ; ~elo de estingiganta lampo. 2 Intermite tremo k skue brileti : tremanta luna lumo ~etas sur la lago. 3 Malforte flirti, malpeze ŝvebi (p. f.) : sur lia vizaĝo ~elis rideto. Kun~ado. 1 Generala brulego. 2 (f) Generala konfliktego, tumultego.

flagoleto b. Malgranda ligna blovinstrumento.

flakono Z. Boteleto por parfumoj, medikamentoj, likvoroj, plej ofte fermita per ĝustege adaptita ŝtopilo el sama materio. Kp KARAFO.

flakurtio ♀. G. de ~acoj, kies fruktoj estas mangobelaj (*flacurtia*).

* **Flamo.** 1 Hela brilo, produktata de gasoj eligantaj el brulanta materialo : ~o de ligno, karbo, gaso, papero, lampo, fajro, incendio ; esti en ~oj (brulegi) ; trafi el la fajro sub ~on Z (fali en ankoraŭ pli malbonan situacion). 2 (f) Eksciteco, ardo, pasio : en la ~o de kolero (Kp FAJRO, EKZALTECO, FERVORO, ENTUZIASMO). ~a. 1 Brutala kun ~o. 2 (f) Arda, pasia : ~a tevalo ; ~a deziro, kapo Z, amiko de esp-o Z ; ~a amikeco, silo ; ~aj okuloj. ~l (ntr). Esti en ~a stato (p. f.) : pro nesingardo de iu fumanto la arbaro ~as ; ~as la ruĝo de l' sunlevigo ; ~i per kolero Z ; ~i por virino B ; lia vizaĝo ek~is pro honto, pro offendita fiero ; ribelo subite ek~is (Kp ARDI, BRULI, FLAGRI). (EK)~gl. Meti en ~an staton (p. f.) : ek~igi fajron, lampon ; ek~igi deziron, ribelemon en la koroj. ~gl. Ek~i (p. f.) : ~igi pro amo, kolero, fervoro. ~igema. Facile ~anta : ~igema substanco, karaktero Z. ~ingo. Ekstremajo de tubeto, ĉe kiu brulas la gaso ; lumingo, gasbeko.

flambergo ¶. Speco de longa glavo.

* **Flano.** Mola kuirita miksaĵo el lakto, ovoj k sukero, kiun oni ankaŭ ofte etendas sur torto : maco~o ŝmirita per oleo Z.

* **Flanelo.** Maldika delikata teksoj el lano.

flango ♂. Elstaranta randajo por fortikigi pecon aŭ por ebligi ĝian kunigon kun alia : tuba ~o ; ~o fiksita, movebla, surlulita, surnilita, surſraŭbita ; ~a bolto, ~oſraŭbingo.

* **Flanko.** 1 Dekstra aŭ maldekstra parto de io : ~o de la korpo ; staris ĉe la ~o de iu ; paſi ~o ĉe ~o Z ; havi sabron ĉe la ~o Z ; ~o de vujo, armeo, ŝipo (Vd BABORDO) ; ŝi elkreskis ĉe mia ~o ; meti la manojojn al la ~oj (koksoj). 2 Ĉiu el la partoj aŭ suprajoj de iu objekto : antaŭa k dorsa ~o de paperfolio, de monero ; ekstera k interna ~o de pordo, de muro ; (f) ĉiu medalo du ~oj posedas Z (čio havas bonajojn k malbonajojn). 3 Ĉiu direkto, konsiderata aparte de la aliaj : tedita, li turnis sin al alia ~o ; ĉe (aŭ sur) la ~o de la sunlevigo ; vi ĉirkauis ilin de ĉiu ĵoj B ; ŝi ne scuis en kiu ~o oni devas serci Z ; ŝi direktis sin en la alian ~on Z ; ni disigis en diversajn ~ojn ; li lumigis per la lanterno en ĉiu ĵojn. 4 (f) Ĉiu speciale aspekto de iu afero : preni, konsideri ion el la plej bona ~o ; tio estas lia malforja ~o Z (vundeblo loko) ; malforta ~o de argumento ; ĉe ambaŭ ~oj, tiu afero estas malbone komencita. 5 (Ev. ĉar dubasenca) (f) Partopreno de iu en ia faro : tio estas granda peko de via ~o Z ; tiu sciigo venas de bone informita ~o ; por gardi nian lingvon kontraŭ anarkio de la ~o de apartaj personoj Z ; tio estas prudenta de la ~o de la konsilisto Z ; tio ne estas malnoblaĵo de la ~o de la proponintoj Z ; malgraŭ ĉia balalado de la ~o de la rutinuloj Z ; tiu projekto eble bezonas klarigojn de mia ~o Z ; de mia ~o Z (pri tio, kio koncernas min) ; la malfejlo estas tute sur mia ~o Z ~a. 1 Estanta ĉe ~o : ~a parto de domo ; ~aj statuoj ĉe pordego ; ~a vojo (disiganta de alia). 2 (f) Malĉefa, negrava : ~aj detaloj, konsideroj ; ~a persono. ~ajo. 1 ~a parto : la ~ajoj (aloj) de la kastelo. 2 Akcesora, malgrava afero : tio estas nur ~ajo en la diskuto. ~e. 1 Sur sia propra

~o : ~e kuši ; ~e porti saketon ; mia~e.
2 Aparte de iu konkreta objekto, ne-apude: *mi ~e sidis, nek äudis, nek vidis* Z.
3 Aparte, ekstere de la afero : *se geedzoj sin batas, fremdulo restu ~e* Z ; *ni devas nin teni ~e de tiu afero* Z ; *lasi ~e* (ne enkalkuli, ne priatenti, preterlasi, ne-zorgi) ; *ne lasu ~e tiun demandon.* ~en.
 Al la ~o, eksteren, malapuden : *~en (iru)!* (foriru, cedu la lokon) ; *~en meli* ; *~en paroli* (Tea) (alparoli personon ne estantan sur la scenejo). ~e de.
1 Ĉe la ~o de iu aū io ; ĉe, apud : *~e de la faraonoj k ofte super ili estis la pastroj* B ; *stari ~e de la estro* ; *sidi ~e de la fenestro.*
2 Aldone al io, krom io : *~e de tiu fabriko oni fondis filion* ; *~e de tio, oni devas ankaū diri, ke...* **3** (Ev. ĉar duba-senca). Fare de : *por evili persekutojn ~e de la registaro* ; *tio postulas generalan akcepton ~e de la publiko.* ~i Z (x).
 Esti ĉe la ~o de iu aū io : taĉmento de kavalerio ~is la infanterion ; palaco ~ita de du turoj. ~igl Z, de~igl Z, for~igl Z.
1 Deklinigi de iu loko, vojo ; devojiĝi.
2 (f) Deklinigi de iu devo, temo ; ekster-temiĝi : *mi ~igadis de tiuj ĉi reguloj nur tie, kie tion ĉi postulis apartaj cirkon-stancoj* Z ; *de~iga respondo, demando* Z.
Dls~igl Z. Dividiĝi, disigi.

* **Flari** (tr). **1** Percepi odorojn per la nazo : *~i odoron de tabako, de brulaĵo.*
2 Esplori odorojn per la nazo, ~esplori, pri~i : *~i florojn, viandon; hundo ~as sur la vojo.* ~o. Kapablo ~i, ~a sentumo. ~ado. Ago ~i : *per mallonga ~ado blinda hundo tuj rekonas sian mastron.* ~tabako. Pulvora tabako por la nazo. En~i. Ennazigi : *en~i tabakon* Z.

* **Flati** (x). **1** Provi placi al iu, provi logi aū igi favora iun per troaj laudoj : *~i iun, al iu* Z ; *~i ies ambicion* ; *~aj vortoj* ; *~a portreto* ; *rolo tre ~a sed tre ŝargia* Z ; *ĉirkaŭ~adi k ĉirkaŭflirtadi virinon* Z. Kp KARESI. **2** Esti tre agrabla al : *tiaj interrilatoj ~is lian ambicion* Z ; *mi estis tre ~ita de la favora akcepto, kiun vi faris al mi* Z ; *mi ne ~as min* (ne havas la eble iluzian esperon), *ke mia koro estas sama, kiel tiu* B ; *ili ~is al si, ke ilia ruzo sukcesis* ; *vi ~as al ui, ke vi falos kiel herooj* Z. ~anto, ~ulo. Homo, kiuemas ~i.

* **Flava**. Samkolora kiel interna bulo de kokinovo, citrono, oro, matura tritiko.

~eta. Iom, proksimume ~a. ~o. La ~a koloro. ~ulo. **1** Homo el ~a raso. **2** Laboristo kontraŭa al la klasbatala politiko. **Ovo~(a)j** o. ~a nutra parto de ovo. ~malsano. Malsano devenanta de la galo, k karakterizata per la ~igo de la haŭto (= iktero).

* **Flegl** (tr). **1** Prizorgi malsanulon, k igi lin observi la kuracardon. Kp VARTI. **2** (f) Prizorgi ion : *~i ĝardenon, vojon, sian popularecon, stajn interesojn* ; *~i la rilatojn inter ambaŭ landoj* ; *tiu teatro ~as la klasikan arton.* ~istino. Virino, kies metio estas ~i malsanulojn.

* **Flegmo**. Malvarmsango, trunkvila sin-reganta senpasieco, neemociemo : *diskuti kun ~o* ; *~a homo* B, *tono, karaktero.* Kp APATIO, INDIFERENTECO.

Flegmono F. Etendita pusa inflamo (= abcesego).

* **Fleksi** (tr). **1** Kurbigi, arkigi : *~i ferfadenon* ; *~i la branĉojn flanken* Z ; *~u arbon dum ĝia juneco* Z (ne lasu pasi la gustan momenton !) ; *~i la korpon, la brakon* ; *li malrapide pasis, ~ita de mal-espero* ; *(mult)~ita* (multkurba, serpentuma) vojo Z. **2** (f) Cedigi, obeigi : *~i la junajn spiritojn sub disciplino* ; *~i la venkiton sub severa lego* ; *vian obstinecon mi ~os* (Kp HUMILIGI, MALFIERIGI) ; *~i la lingvon laŭ sia gusto.* ~a Z. **1** ~ita. **2** ~ebla : *~aj vermoj* Z, *brakoj* Z. ~o, ~ajo. ~ita parto de io : *la rivero havas multe da ~oj* Z ; *la ~ajoj de la vojo.* ~igl. **1** Kurbigi : *pli bone estas ~igi ol rompi* Z ; *~igi sub pezo ŝargo* ; *branĉoj ~igas pro pezo de la fruktoj* ; *tie ~igas la vojo.* **2** (f) Cedigi, submetiĝi : *~igi antaŭ la forto, sub la destino* ; *lia kurago ~igis* ; *Esp-o kreskis regule, neniam ~igante* (deklinigante, misformigante) aū *kripligante* Z. ~igo. Movo, per kiu io ~igas : *~igo de risorio* ; *ce la ~igo de la rivero.* ~ebla. Epiteto karakterizanta ion, kion oni povas ~i, aū iun, kiun oni povas cedigi : *kano estas ~ebla* (Kp MOLA, ELASTA) ; (f) ~ebla lingvo, stilo ; *ne~ebla karaktero* (Kp FERA). ~igema. Facile ~ebla : *longa ~igema kolo de cigno* Z. Genu~i (ntr). Surgenuiĝi.

Fleksio (G). Modifoj de vorto laŭ deklinacio k konjugacio. Kp FINAJO. ~a. Karakterizas vorton, kiu povas modifiĝi laŭ deklinacio aū konjugacio. **Sen~a.**

Karakterizas vorton, kies formo ne ŝangiĝas.

fleso Speco de pleūronekto (*flesus*).

* **Fliko** (tr). 1 Ripari almetante pecon por kovri truon (precipe pri vestoj) : *~i ŝirilan robon, difektitan ŝuon; ~i truon en tegmento Z; multpece ~ita pantalon; surkudri pecon por ~i mantelon.* 2 (f) Fuše, mallerte ripari ion : *~i rompitam amikecon; ~i la karton de Eŭropo, la pacon.* **~ajo**. Surkudrita (aŭ surmetita) peco k riparita parto. **~isto**. Tiu, kiu metie **~as**. **~aci** (tr). Senzorge, mallerte **~i**.

flikteno Inflama veziketo sur hauto aŭ mukmembrano.

flinto (Opt) Speco de tre refraktiga vitro.

* **Flirty** (ntr). 1 Delikate movigi en la aero tien k reen, flugi ĉirkaŭ io tien k returneni : *la papilioj ~is ĉirkaŭ floroj B; la flagoj ~as en la aero, en la vento Z; gaje ~anta plumajo Z; gracie ~antaj dansistinoj; tra la branĉoj ~adis sunradio;* *la flamoj ~is (flagris); lasi ~i siajn rigardojn; si estas ĉirkau~ata de siaj longaj haroj k de sia verda tuko Z.* 2 Amindumi kvazaŭ flugelante de uno al alia k ne celante edziĝon : *si havas sian preferitan ~anton* (Kp KOKETI). **~ema** Z. 1 Volonte **~anta**. 2 (f) Malkonstanta, malserioza.

* **Floko**. Peceto, tufeto da maldensa k malpeza materio, kiu balancigas en aero, malrapide falante : *~oj de lano B, neĝo Z, fulgo, vato; ~aj nubo*. Kp ERO, GUTO.

* **Floro**. 1 Parlo de veg., ordinare kolorka odora, enhavanta la reproduktajn organojn : *bukedo da ~oj; doni (naski) ~ojn Z; ~polo; ~deseigna ŝlofo.* 2 (f) Brila prospero : *en la ~o de la juneco, de beleco, de siaj jaroj.* **~i** (ntr). 1 Naski **~ojn** : *la vegetafoj ~as en printempo.* 2 (f) Brile prosperi : *vivu k ~u B! ~anta sano, aĝo, rizago, knabina kapo Z; en la ~antaj tagoj de Romo; la arloj longe ~adis en Grekujo; la komerco ~as; la gajeco de l vivo en mi neniam plu re~os Z.* **~ado**. 1 Stato de tio, kio naskas **~ojn**; tempo en kiu naskiĝas **~oj** : *tiu vegetafoj havas malfruan ~adon.* 2 (f) Tempo de brila prospero. **Ek~i** (ntr). Komenci **~i**. **For~i** (ntr). Perdi siajn florojn; velki. **~folieto** = petalo.

Floreno. Aüstra monero.

* **Flosi**. 1 Kunajo, aro da arbaj trunkoj jetitaj en riveron, por ke la fluo ilin transportu. 2 Similspeca trabaro, konstruita por transporti homojn aŭ diversajn materiojn. **~i** (ntr). Surakviĝi, resti sur akvo, kuŝi sur fluajo ne enprofundigante, naĝi pro malpezeco en maniero de **~o**, maldroni : *la barelo ~as; ~anta bastono, ŝipruinajo; (f) super la ebenaĵo ~is (svebis) opalkoloraj nubo*. Kp NAĈT. **~igi** Z. 1 Fari ke io **~u**, meti en **~an** staton. 2 ~e transporti : *~igi lignojn; ~igilaj arboj*. RIM. : *Z uzis kelkfoje la formon flosi kiel transitivan anstataŭ flosigi.* **~ado**. 1 Per~a transportado. 2 Stato de tio, kio **~as**. **~isto**. Tiu, kiu kondukas **~on**. **~ilo**. Objekto au ilo, kiu **~as**, servanta por montri nivelon aŭ rapidecon de fluo, aŭ por subteni ion en akvo : *kork~ilo de hokfadeno por fiskatpi. ~linio*. Nivelon ĝis kiu enakviĝas ŝipo.

* **Flui** (ntr). 1 Movigi seninterrompe malsupren laŭ deklivo (pp fluajoj) : *la rivero rapide ~as; akvo ~as en riveron, tra truo de barelo B; sangoo ~as en la korpo, el la vundo; liaj larmaj torrente, rivero ~is; fandita bronzo ~as en la modelilon.* 2 Amase, seninterrompe direktigi ien : *mono ~as al riĉulo, batoj al malriĉulo Z; siaj abundaj haroj ~is en grandaj buklaj super la ŝultroj; el tiu nebulo rivero ~is nehomaj kriegoj B; en la landon al~is pli k pli fremdaj elementoj B; al~as fremdaj friponoj Z; rigardi la preter~antan homamason.* 3 (f) Facile k glate trapasi de iu loko aŭ momento al alia : *la vivo en la urbeto ~is unutone B, trankvile; lia parolo ~as dolice k agrable; la tempo ~is gaje; en la aero ~is odoro de violoj Z; el siaj haroj ~is ebriga odoro; benoj ~is sur la landon Z; ondo da malvarmeta vento ~is (enblolis) en la ĉambro* Z. Kp VERŠCI, KURI, FLUGI, RULIGI. **~o**. 1 Movo de tio, kio **~as** : *la ~o de la rivero estas rapida; naĝi kontraŭ la ~o; sen~a akvo; la ~o de la tempo, de la okazoj, de l rememoroj.* 2 Io, kio amase k seninterrompe sandirektigas : *~o da homoj rapidas al la festo; tiu regiono tre altiras la ~on de la turistoj; diversaj ~oj da opinioj; mi ne povas kontraŭstari al la ~o Z; ti lasis sin kaphti de la generala*

~o B ; *nova ~o da pensoj regis lin* Z ; *elektra ~o* ; *la al~o de fremduljo detruis la unecon de la raso* B. (Kp ONDO, RIVERO, TORENTO). **~a.** 1 ~anta : *~a akvo*. 2 (f) Facilmova, facila, senhezita, rapida : *~a stilo* ; *~e paroli* Z ; *feliĉo venas gute, malfeliĉo venas ~e* Z, *~ajo*. 1 *Io ~eca* (Kp FLUIDA, LIKVA). 2 *Io, kio ~as (p. f.)*. *~aja, ~eca*. Kvalifikas unu el la 3 statoj de la materio, inter la solida k la gasa, k karakterizas substancojn, kiuj pro granda movebleco de la molekuloj prenas la formon de la ujo entenanta ĝin, sed kies volumenon kunpremado povas apenaŭ ŝangi. **~eo.** Kavajo pli malpli profunda, en kiu ~as rivero. **Al~o k for~o.** Tajdo, movo de levigo k de mallevigo de la maro, kiuj alterne surkovras k malkovras siajn bordojn. **De~ilo.** Kanaleto servanta por for~igi la pluvon, la malpurajn akvojn : *tegmenta, strata de~ilo* Z. **Dis~i** (ntr). 1 *~i ĉiudirekten*. 2 (f) Disigi, disvastiigi : *sonoj de flutoj dis~is en la silento; en la urbo dis~as paroloj alarmaj; la tutu popolo dis~is sur la placoj k la stratoj; en la malluma dis~is (malaperis) la suproj de la kolonoj* B ; *la koloroj k formoj dis~as en neesto* B ; *vi dis~igas kiel saŭmo sur la maro* Z (Kp DISFLUGI, DISIRI, PERDIĜI). **El~i** (ntr). 1 *~i el io : fonto el~as el la monto*. 2 (f) Eliigi el io : *tiuj du faktoloj jam per si mem el~as la konkludo, ke* Z ; *el~os multaj profitoj el tiu fonto* Z. **En~ejo.** Loko, kie rivero ~as en alian riveron aŭ en maron. **Kun~(ig).** 1 Kunigi intermixante siajn akvojn : *Rejno k Mozelio kun~igas*. 2 (f) Kunigi : *čio kun~as en unu melodion; espereble farigas iam kun~igo de la homoj en unu ĉiuhoman popolon* Z. **Kun~ejo.** Loko, kie du riveroj kun~igas. **Super~a.** Superanta la bezonon, superabunda : *spesmilo super~a poſon ne ſiras* Z ; *tiamaniere grandega nombro da vortoj farigas super~a por la lernado* Z ; *de super~o malbonigas la quo* Z ; *pri tio mi trovias super~e tie ĉi detaile paroli* Z (Kp SUPIĆEGA, MALMANKA). **Tra~eti** (ntr). Traguteti : *pluovo tra~etis tra fendo de la tegamento*.

* **Flugi** (ntr). 1 Sin movi en la aero per tiuelaj membroj, kiel la birdoj k insektoj. 2 Sin movi en la aero per tiucela aparato (aeroplano), ĝenerale pli peza ol aero. 3 (f) Rapide trapasi de iu loko aŭ momen-

to en alian : *dikaj nubo*j ~is en la ĉielo ; *la rigardo ~adas super bluaj vastafoj* ; *~ema kiel vento* Z ; *li venis kun turbano k ~elanta beduena mantelo* Z ; *estis tia ventego, ke la tegoloj de~is de la tegamento* Z ; *al li ~as (sin direkta)* mia kora danko Z ; *la polvo dis~as; dis~antaj haroj* ; *la novafo rapide dis~is tra la lando; en la aero dis~is akraj krioj; murmur de surpriziĝo el~is el la bušo*, *tra~as inter la ĉeestantoj; tra~i senzorge la vivon; tiu penso tra~is lian spiriton; stranga ideo tra~is al li tra la kapo; la famo trans~is el unu bušo en alian* Z ; *jeti preter~antan rigardon sur iun* Z. Kp FLUI, KURI, ŜVEBI, NAĞI, FLOSI. **~o, ~ado.** Movo de io aŭ iu ~anta. **~illo.** 1 Membro de la ~bestoj ĉe ambaŭ flankoj de la korpo, k kiun ili movas por sin porti en la aero : *~ilo de birdo, insekti; disfaldi, disvastiigi* Z, *disvolvi la ~ilojn* Z. 2 Simila k samcela parto de ~aparato : *~iloj de aeroplano* (Kp ŜVEBILo). 3 Tio, kio etendigas duope aŭ kvarope ĉe ambaŭ flankoj de iu ajo ; = alo : *~iloj de nazo, helico, muelico, konstruaĵo, kastelo, armeo* (Kp FLANKAJO, LOBO). 4 Tio, kio povas svingi kiel ~ilo : *~ilo de pordo* Z (Kp KLAPO). **~lla.** ~ilhava. **~drako, ~ludillo.** Aparato aŭ ludilo alligata per ŝnuro k supreniganta en aero per tirado kontraŭ la vento. **~pendi, ~glitti** (ntr) = Ŝvebi. **For~i** (ntr). 1 Foriri ~ante. 2 (f) Malaperi, forigi : *jam de longe for~is mia juneco; la dormo for~is de liaj okuloj*. **Alte~a** (f). Idealema, nobla, altespirita : *ali~aj pensoj; alte~aj kvazaŭsciencaj frazoj* Z. **Preter~e.** Preterpase, rapide, senatente aŭ sendetale.

* **Fluida.** Karakterizas fluecan aŭ gasan substancojn, kies molekuloj malmulte altenegas inter si k facile glitas unu sur alian. **~(aj)o.** ~a korpo : *akvo k aero estas ~oj*. **~gi.** Meti en ~an staton : *~igi glacion* B, negon ; *la vintro mal~igis la riverojn* (Kp FANDI).

fluktui (ntr). 1 (Sc). Al-k reflii: *ulceroj ~as*. 2 (f) Alterne varii : *~ado de la opinioj, de la borskursoj* (Kp ŜVEBI 5).

fluoro Z F Fe. Hemia elemento, verdeteflava gaso, malkomponanta akvon k formanta kombinaĵojn kun ĉiuj elementoj esceptante oksigenon.

fluoreski (intr) (Opt). Lumi dum la prilumigo. ~a. Havanta econ ~i. ~eco. Propreco ~i : *~eco estas nur dum prilumiga fosforeskeco.* Kp FOSFORESKI, REFLEKTI.

fluso ♀. Tempo de la tajdo, dum kiu la maro altigas : *la maksimuma altijo de la maro dum la ~o nomiĝas altmaro.* **Mal~o.** Tempo de la tajdo, dum kiu la maro malaltigas : *la maksimuma malaltigo dum la mal~o nomiĝas malaltmaro.* ~i (ntr). Fari ~on. Kp TAJDO, ALFUO, FORFLUO.

Flustri (x). 1 Mallaute paroli : *~i kelkajn vortojn al iu Z ; ~i kun iu pri io ; ~i al iu en la orelon ; lia voto estas nur ~o en uragano.* Kp SUFLORI. 2 (f) Murmureti, brueti (io) : *rivereto ~as sur la stoneloj ; ~antaj ondoj Z* (Kp SUSURI). 3 (Fon) Paroli per ~o. ~o (Fon). Parolmaniero, meza inter la voĉo k la spiro, kiu konsistas el daŭra bruero, produktata de la spirblovo, kiam ĝi frotas sed ne vibrigas la malfermatajn voĉkordojn. ~a (Fon). Karakterizata per ~o : *~a vokalo, konsonanto.*

***Fluto**. Muzikilo, konsistanta el ligna aǔ metalo tubo kun truoj k klavetoj, en kiun oni lipblovas per flankaj truo. ~i (tr). Muziki per ~o aǔ kvazau per ~o : *la merlo ~as sian kanton.*

fobio ♂. Kronika malsano karakterizata per timo : *aero~o, akvo~o.*

foino ♂. Malgranda mambesto, speco de mustelo (*mustela foina*).

***Folro**. Granda komerca kunveno, je perioda dato, por elmontri k vendi varojn. ~eo. Loko en kiu okazas ~o. Kp BAZARO, MERKATO.

***Fajo**. Ĉiu el la okazoj, kiam io farigas : *li sonis tri ~ojn ; konstanta regulo estas mil ~ojn pli bona Z ; je la unua ~o Z ; por la lasta ~o ; unu ~on por ĉiam Z ; solvi per unu ~o ĉiuja malfacilaĵojn Z ; ĉiu~, kiam vi venos, oni akceptos vin plezure ; vi ĉiu ~on faras la saman eraron ; oni devas mult~e legi tekston por ĝin bone memori.* ~e Z. En nedifinita tempo : *~e estas reĝo... (Kp IAM). ~e..., ~e. Jen..., jen : ~e si ridis, ~e si ploris. Re~e.* Denove.

***Fojno**. Matura herbo, kiun oni falĉas k sekigas ĉe la suno por ĝin konservi kiel

nutraĵon por la brutoj. **Post~o.** ~o el dua rikolto en sama jaro.

***Foko**. Mara amfibio felhava mambesto (*phoca*).

***Fokuso**. 1 Punkteto, kie kuniĝas la radijo senditaj de unu lumfonto, post ilia trairo tra optika sistemo. 2 Δ Difinita(j) punkto(j), kiu(j) servas por determini aǔ konstrui la kurbon de elipso, parabolo aǔ hiperbolo. 3 (f) Centro, ĉefaj punkto : *tiu placo estas iam la ~o de la urba vivo ; ~o de la epidemio ; tuberkuloza ~o ; ~o de la konscio ; en~igi la atenton, la intereson* (Kp KERNO).

folado ♂. G. de maraj moluskoj, kiu vivas en rokoj (= borkonko) (*photos*).

foldo ♀. Entajlo, entranceto farita laŭlonge en lignaĵo, metalpeco : *labininta, piſtingra ~o.* ~i (tr). Fari ~on. Vd KANELO, MODLULO, RABOTI, MORTEZO. En~igi. Loki iun pecon en ~on. **Glit~o.** ~o por ion enŝovi k movi en ĝi : *glit~o por tabulo, tirkesto, kuliso.*

***Folio**. 1 Tre diversforma organo de arboj k aliaj vegetaĵoj, ordinare verda k maldika, kiu kreskas sur branĉoj aǔ trunko, k servas por asimili la karbon-acidon de la aero, necesan por la nutrado de la vegetaĵo. 2 (f) Maldika, plata objekto, plimalpli komparebla kun arba ~o : *kupra, ora, stana ~o ; paper~o ; ~oj de libro.* Kp PLATO, PLAKO. ~aro. La tuto de la ~oj de vegetaĵo. ~i (tr). Naski ~ojn. ~i Z, ~umi (tr). Transturni la pagojn de libro por rapide trairigardi k dise tralegi ĝin. ~igi. Platigti metalon en ~on : *~igita argento Z.* **Flug~o.** Unu-aǔ malmult-aǔ presaĵo, ne brošurita, ordinare uzata por propagando aǔ reklamo. **Tri~o.** Herbo kun tripartaj ~oj, el fam. fabacoj, kiu servas por nutri brutojn (*trifolium*).

foliklo. 1 ♀ Frukto, kiu estas formita de unu karpela folio, k faldata tiamaniere, ke ĝi havas nur unu fendon, kiu malfermiĝas ĉe la matureco. 2 ♥ Nomo de diversaj sakelformaj organoj, haroj, glandoj : *dento~o, har~o, vizikecraj ~oj de l'ovario, limfa ~o, intestaj ~oj.*

fololio ♀. 1 Involukra folio. 2 Ĉiu folieto (foliero) sur komuna pedunklo, el kiuj konsistas kunmetita folio : *la folioj de akacio konsistas el ~oj.*

folkloro ♀. Popollegendaro, popolabelaro. Kp EPOSO, TRADICIO.

fomenti Z ♀. Apliki varman kuracilon sur malsalan korpoparton por mildigi, kvietigi gian doloron. ~o. Ago ~i. ~ajo. Tio, kion oni ~as. ~a. Havanta ecojn de ~ajo : ~aj kompresoj.

fono Z. Efektive ebena aū pro malproksimeco ŝajne ebena parto, el kiu io elreliefigas aū elkontrastas : *la dometo ĉarme aspektis sur la ~o de folioriĉaj arboj*; oni vidis ŝian profilon sur la ruĝeta ~o de la flamo Z; *sur la ~o de la horizonto desegniĝis ruinoj*; *la trunkoj desegnis sin nigre k klare sur la blanka neĝo~o*; verda stelo sur blanka ~o; ora ĉenelo balanciĝis sur la malhela ~o de lia surtuto; *la ~o de tiu romano estas Germanujo*; (f) en la brujo, sur la ~o de interparoloj oni povis distingi sonojn de flutoj k kriojn de la ĉefoj B. Kp FUNDO.

* **Fondi** (tr). 1 Krei, starigi organizon : *~i institucion, societon B, foiron, premion, urbon, familion*; kiel ~into de Esp-o mi ricevis multajn gratulajn leterojn Z; *~o de laborista klubo*. 2 (f) Motivi, bazi : *tiu opinio estas ~ita sur nesciado de la historio Z; sensencajo ~ita sur nenio Z* (Kp FUNDAMENTO). ~ajo. Establejo kreita por specia, ordinare socia, celo, k provizita per sufici kaŭpitalo aū rento por povи daŭre funkciadi. **Sen~a**. Senbaza, senmotiva : *sen~a postulo, gusto Z*.

fonemo (Fon). Ĉiu el la unuopaj, aparte distingebaj sonoj de la lingvo : ekz. a, b, ū, k, h.

Fonetiko. 1 Parto de la lingvistiko, scienco pri la lingvaj sonoj. 2 = fonetismo : *esp-o praktike kombinas en siaj vortoj la grafikon k la ~on. ~a.* 1 Rilata al ~o : ~aj studoj. 2 Konforma al ~o : ~a ortografio.

fonetismo. Sona konsisto de la vortoj, kompare kun la skriba. Kp FONETIKO, GRAFISMO.

Fonografo. Aparato, kiu registras ĉiujn specajn sonojn (voĉo, kanto, muziko), k povas ilin reprodukti laŭvoje.

fonogramo ♀. Depešo ekspedita telefono.

fonometro Z □. Instrumento por mezuri la intensecon de la sonoj.

fonoskopo ♀. Instrumento havanta mikrofonon k aūdilon, k per kiuj oni povas mem kompari la intensecon de la voĉo.

* **Fonto**. 1 Loko, kie akvo aū alia fluajo eliras el la tero : *ĉe la ~o de rivero*; *ĉerpi akvon el la ~o*; *~o de petrolo B*; *subtera ~o*; *la ~o senakvigis Z*. 2 La elfluajo mem : *varma, abunda ~o*; *~o da akvo Z*; (f) *miaj okuloj estas ~o da larmoj Z*; *kapti, aĉeti ~on*. 3 Origino de materia forto : *~o de lumo, de energio*. 4 (f) Origino, deveno, kaŭzo : *ĉerpi dokumentojn el la ~o*; *aŭtoritata ~o de informoj*; *mi konas la ~on de tiuj mensogoj*; *tiuj militoj estis la ĉefa ~o de la inspiro de la poetoj*; *troa ambicio estas ~o de malfelico*; *~o de profito, de enspezoj*; *monavido estas ~o de multaj militoj*; *pro elsekiĝo de la materialaj ~oj Z* (rimedoj). ~opumo. Speciale skribilo enhavanta provizon da inko. ~i (ntr). 1 Eliĝi el ~o (Kp ŜPRUCI). 2 (f) Deveni de : *oni miras, ke tia verko povas ~i el la cerbo de moderna homo*.

* **Fontano**. 1 Loko aū konstruajo, el kiu artefare elfluas akvo : *per statuoj ornamila ~o*. 2 Konstruajo kun artefarita tubaranĝo, kiu alten ŝprucigas akvon.

fontanelo Z ♡. Mola parto de la kranio ĉe tre junaj infanoj.

* **For**. 1° Adv. signifanta : 1 Malaperon k perdigon en malproksimo : *~ de l'okuloj, ~ de la koro Z; pasinta doloro ~ el memoro Z; ~ vi(n) l ~ la manoj(n)!* *~ la revoj(n)!* *~ plezuro(n)!* ĉiu espero estas ~; *la digo estis ~ k la torrento povis libere elfluegi*. 2 Malproksimecon : *Marta staris jam kelke da paſoj ~ de ŝi Z; ve al tiu, kiu devas vivi ~ de la gepatroj k de la gefraloj Z; sur la kampo, ~ de l' mondo Z; fikse rigardantaj ~ antaŭen sur la nigra oceano*; *la libretoj estis dissenditaj ~ en la mondon*; *tio estas ~ de mia intenco*.

II° Vortero signifanta : 1 Malproksimecon : ~a. Malproksima : *li loĝas en ~a angulo de Siberio; nia plej ~a kolonio; la ~a horizonto; ~aj veloj glitis sur la maro; ~a estontece; en seskilometra ~eco troviĝas ruinoj*. ~e. Malproksime : *mi loĝas pli ~e; la stacidomo estas ~e je*

duonhoro; li etendis al la amiko la brakojn de ~e. ~en. Malproksimen: rajdi multe da mejloj ~en Z; ili diskuris ~en; vojaĝi ~en; tiun demandon li juĝas de punkto tre alta k ~en videbliganta. ~ajo K. Malproksimajo : li malaperis en la ~ajo.

2 Malaperon k neniiĝon: ~igi. Malaperigi, nenigi: ~igi makulon, brecon, mankon; multaj ĉagrenoj k suferoj povus esti ~igataj, se... Z; por ~igi ĉiujn dubojn Z, embarsojn Z (Kp EKSTERMI, LIKVIDI, FORVIŠI). ~igi Z. Malaperi, nenigi : iom post iom re~igis akvo de sur la tero Z.

III° Prefikso havanta la sencojn 1 k 2 de la adv., sed plej ofte la unuan : 1 ~akrigl. ~igi akrigante: ~akrigi la brecetojn Z. ~aĉeti. Malaperigi la varojn el la merkato aĉetante ĉiom. ~argumenti. Argumentante senpravigi k sen-valorigi. ~beni. ~igi per beno: ~beni al iu la pekojn Z. ~decdili Z. Decidi la ~igon, ~laslon de io, rezigni pri io. ~danci, ~drinki Z, ~labori, ~ludi, ~dormi. ~igi, perdi, forgesi, dancante, drinkante ktp: ~drinki sian ĉagrenon, sian monon; ~dormi la okazon Z, la tutan lagon. ~difekti Z. Difekti objekton: ~igante ion de ĝi. ~direkti. Deturni: ~direkti sian ĉaron Z. ~eskorti. ~konduki eskortante. ~frostigi. Detruigi per frosto. ~froti. ~igi frotante. ~leki. ~igi lekante: la fajro ~lekit la akvon Z. ~malaperi. Tute malaperi. ~mangi. Tute konsumi mangante. ~pafi. ~igi pafante: per sia mallerteco li nur ~pafis la birdojn; (f) li pafis sin for Z (subite malaperis). ~preni. Preni por ~igi. ~putri Z, ~putrigi Z. Tute putrigi, nenigi aŭ senvalorigi putrigante. **Antaŭ~igi**. Eviti, maleblegi per antaŭa singardo: *antaŭ~igi akcidenton*.

2 ~esti. Esti malproksime, ne ĉeesti: ~estanto ĉiam estas malprava Z. ~kapti Z. Malproksimen konduki kiel kapititon. ~klini. Malproksimigi klinante, deturni: ~klini brancon; (f) ~klini la koleron de iu Z. ~meti Z. Meti malproksimen, malproksimigi. ~ofendi. ~puŝi iun ofendanten. ~porti Z. Porti malproksimen. ~teni. Teni malproksimigante: *tio ~tenas de esp-o multajn personojn* Z. ~vagi. Malproksimen vagi: ~vagas flanken ĉiam liaj pensoj al la gepatra domo Z. ~veturi Z. ~iri veturnante.

forcepso F. Hirurgia instrumento uzata en malfacilaj okazoj de akušado (=akušado).

forficulo Z. G. de ortopteroj, kies abdomeno finigas per du pinčiloj (*forcicula*).

* **Forgesi** (x). 1 Ne plu memori pri; ne plu konservi memoron pri: ~i la pasintan malfeliĉon, instruon, ies nomon B, rendevuon; ~i pri io Z; ~u mian konsilon, averturon; ne ~u min. Kp VIŠI, FORFLUGI.

2 Ne atenti pri, ne zorgi pri, preterlasi: ~i nomon en la listo B; ~i siajn promesojn, siajn devojn; oni facile ~as la ricevitajn bonfarojn; formeti la aferon en la keston de ~o Z (Kp ENTOMBIGI, ENTERIGI. Vd ARKIVO, KALENDO). 3 Lasi, restigi objekton pro malatento: mi ~is hejme la monujon; ~i sakon en vagonaro. **Mem~o, sin~o**. Abnegacio, malegoismo: en tiu okazo li montris plenan sin~on. **Ne~ebla**. Inda je memoro: ne~ebla amiko, okazo.

* **Forgl.** (tr). 1 Prilabori metalon per fajro k martelo, precipie feron k stalon: ~i kradon, hufferon; ~ego Z; ~isto Z.

2 (f) Prepari, estigi per sia penado: ĉiu ~as sian sorton Z; ~i vorton Z. 3 (f) Hardi, malmoligi: la mafeliĉo ~as la karakeron. **Ai~i** (tr). 1 Fiks i al io per ~ado: al~i maningon al sabro. 2 (f) Semovigi ĉe iu loko, daŭre restigi: la malsano al~as lin al la lito Z, al la ĉambro; pro surprizo li restis kvazaŭ al~ita sur sia loko; diversaj monaj aferoj al~is lin al la urbo; al~i sian rigardon al aŭ sur ion aŭ iun Z; al~i al si la rigardon de la publiko Z (Kp ENRADIKIGI, ALGLUI, FIJKSI, FIRMIGI). **Kun~i** (tr). 1 Kunigi per ~ado. 2 (f) Firme k daŭre kunigi: *kun~i sin al amiko Z* (Kp ALGLUI, ALLIGI).

* **Forko.** 1 Ilo provizita ĉe sia ekstremaĵo per du aŭ pluraj longaj dentoj, k servanta por piki ion, kion oni volas preni k levi. 2 (f) Parto de io, kio disbranĉigas, kiel du dentoj de forko: ~o de arbo, branĉo, relo; voj~o (vojkrucigo) (Kp BRAKO, BRANĈO, KRUCO). ~eto. Sama, pli malgranda, ilo, uzata por mangado. ~ego. Sama ilo, kun fortikaj dentoj, uzata por levi fojnon, garbon, herbo-faskon ktc. ~igi. Disbranĉigi kiel ~o: la kanalo dis~igis laŭ du direktoj. **Son~eto**. Diapazono.

*** Formo.** 1 Ekstera aspekto : *la ~o de meblo, vazo, membro, placo ; en ~o Z, sub la ~o de triangulo Z, de piramido, de sonorilo ; doni al io la ~on de sfero ; ricevi, akcepti Z, preni la ~on de.* Kp FIGURO, LINIARO, FASONO, ARANGO. 2 Maniero de la ekstera montrigo : *la ~o de regado ŝanĝis post la milito en multaj lundoj ; la unuan fojon si nun eldiris en ~o de laŭta plendo lion, kion si portis en si de longe Z ; la gramatikaj ~oj* (Kp SPECO). 3 Maniero de la ekstera montrigo konsiderata kontraste al la enhavo, al la esenco : *la poeto donis al tiu banala temo originalan ~on ; la ~o de tiu parolado estas agrabla, sed la enhavo estas bagaleta ; la riproĉo estas prava, sed gia ~o estas tro akra* (Kp REDAKTO, STILO, FORMULO). 4 Konformeco al la bonedukaj manieroj, al dececo, konveneco, aŭ al la legaj formalaĵoj : *akurate observi la ~ojn ; mi protestas nur pro ~o. ~a. Nur laŭ la ~o 3 k 4. ...~a* (en kummetajo). En ~o de, en ~o ...a, havanta ~on de ..., aŭ ~on ...an : *faden~a, arko~a, pir~a, long~a, bel~a Z. Plen~a Z.* = formala 4 ; meritanta sian nomon : *havi plen~an kaptodoron Z ; plen~a vojo tie trakondutas Z ; pri tio mi havis kurn li plen~an disputon Z.* **Unu~a Z.** Havanta nur unu ~on, senŝanga, nevaria, maldiversa (Kp UNUTONA). **~i** (tr). 1 Krei, fari, estigi ion, donante al ĝi difinitan ~on, aranĝi laŭ difinita ~o : *~i poton el argila tero B ; ~i rondon per cirkelo ; ~i societon ; la fluo ~is profundan kavon ; pre la mulleco de la pasaĝeroj oni devis ~i duan vagaron ; ĉiu povas el unu vorto ~i diversajn altajn Z ; ~i al si juĝon pri io Z.* 2 Konsistigi, estigi ion, alprenante al si ian difinitan ~on, sin prezenti sub ia difinita ~o : *la vaporoj ~as nubojn B ; la popolamaso ~is longan vicon antaŭ la teatro ; ĝe tiu loko la strato ~as anglon ; la bordoj de Nilo ~is bulvardojn B ; la limon ~is kanalu B ; la egipta popolo ~is kvazaŭ unu personon B ; la virinoj ~is pli ol du trionojn de la ceestantoj ; ĉenaĵo da moneroj ~is belan kolringon ; la dekstraj partioj ~as tri grupojn en la Parlamento ; la infanoj ~is rondon ĉirkaŭ la patrino ; la bazon por tiu rideco ~as la abundo de karbo ; ~i kvadraton* (sin ordigi kvadrato) (Kp PREZENTI). 3 Havigi per edukado k instruado iajn kvalitojn k

kutimojn, prepari al ia profesio aŭ metio : *tiu instituto ~as bonajn inĝenierojn ; homo ~ita per libroj* (Kp PREPARI, EDUKI, KULTURI). **~igl.** Estigi laŭ difinita ~o ; ricevi ~on : *granda kavaĝo ~igis sub la domo ; la societo ~igis en la jaro 19...* ; el tiuj oficisloj ~igis iom post iom la hereda aristokrataro B. **~ado.** Ago ~i : *~ado de societo ; vorl~ado* (vortfarado). **~aja Z.** Formala, laŭ~a Z. **~itajo.** Produkto. **~ilo, ~ujo.** Kava modelilo, en kiun oni versas molan materion, kiu mal-moliĝante konservas la ~on de la modelilo : *~ilo por kuko, statuo, fromaĝo, glaso, papero* (Kp MATRICO, MULDILo). **Ali~i Z, all~igi Z.** Doni alian ~on ; trans~i : *ali~ila frazon, sian veston ; ĉirkaŭis ŝin nokta mallumo, kiu maltranĉilecon ali~igas en timegon Z* (Kp ŜANGI, ALIIGI, METAMORFOZI). **Ali~igl.** Ricevi alian ~on : *ēio iom post iom ali~igas en la mondo ; la matharmonio ali~igas en harmonion Z ; sencesaj ali~igoj prezentigadis antaŭ ŝtaj okuloj Z.* **De~i** (tr), **fuš~i, mis~i, ~odifekti.** Malaperigi la donitan ~on, doni malbonan ~on, defaligi de la bona ~o. **Re~i** (tr). Doni alian pli bonan ~on : *re~i la socion, la lingvon Z, la regularon ; fari re~ojn ; re~isto Z, re~emulo Z.* **Trans~i Z.** Ali~i. **Trans~ismo** §. Doktrino kiu kialigas la diferencigón de la vegetajaj k bestaj specoj per trans~igo de primitiva tipo, kiu dum jar miloj evoluadis adaptigante al la medio.

formacio Z. 1 ***** Speciala aranĝo de la tavoloj de la tero, rilate al unu geologia epoko. 2 **¶** Diversa aranĝo, laŭ kiu ordigas la eroj de korpuso aŭ armeo : *balata ~o ; la sanitaraj ~oj.*

Formala. 1 Rilata al la formo, sed ne al la esenco de la afero, laŭforma, priforma : *la reformistoj traktadas tiun principon tro ~e Z ; mia demando estas nur ~a, sed ne tujas la principon ; la ~aj diskutoj ne intereresas min.* 2 Laŭkutima, laŭregula, laŭlega ; konforma al konveneco, al dececo : *~a kontrakto B ; prezenti ~an raporton Z ; li plenumis ĉiujn ~ajn detalojn de la edziĝa ceremonio.* 3 Farita laŭ ceremonia formo : *~a vizito ; poste okazis ne~a festo k balo ; ~a akcepto de vizitantoj.* 4 Plenprecize esprimita, en preciza formo, plenforma, nepra : *~a*

ordono, devo, volo; oni deziras ~e vian opinion. ~ajo. Precize difinita maniero, formo, laŭ kiu oni devas agi por obei la kutimon, regulon, legon : *mundumaj, juraj ~ajoj; si trasercis la meblojn nur pro ~ajo. ~ismo Z.* Tro pedanta atento k oboeo al la ~ajoj; ~emo.

formaldehido H_2CO . Organika kombinajo, senkolora gaso kun neagrabla incitanta odoro : *~o estas forta infektilo.*

Formato. Dimensio de libro, laŭ alteco k largeco : *duonfolia ~o, kvaronfolia, okonfolia* (kies tipa paperfoliego estas faldita laŭ du, kvar aŭ ok folioj); {f) *verkisto de granda ~o* (eminenta).

***Formiko.** Insekto vivanta en societoj, el la klaso de himenopteroj (*formica*) : *~a energio, persisto; meti bastonon en la ~ejon* {f) *Maitrankviliĝi senzorgan anaron.*

formingo b. Antikva sentušila kordinstrumento, iom simila al liro, citro.

formolo Z . Akva solvajo de formaldehydo.

Formulo. 1 Resuma simbola skribformo esprimanta rezulton de algebra kalkulo aŭ scienco lego : *la ~o de la akcelo de la pezeco. 2 Preciza dirformo, fiksita de la lego aŭ kutimo : ~o de naskiĝa akteto, de petskribto; ~o de juro B, de gentileco. 3 Preciza, mallonga dirformo : prezenti proponon laŭ taŭga ~o. ~aro.* Kolektado ~oj. ~1 (tr). 1 Esprimi per ~oj 1 k 2 : *~i la komponon de la aero. 2 Mallonge, precize vortigi ion : ~i demandon, deziron Z, sian opinion; io ankorau ne precize ~ita, sed de tiuj bone sentata... Z.* Kp REDAKTI, FORMALA, FORMO, TEKSTO.

***Forno.** 1 Masonita fajrujo por baki panon, fandi metalojn, kuirri potojn, kalkoštanojn, brikojn, aŭ por aliaj industriaĵoj celoj. 2 Fajrujo por kuirri mangajojn. 3 Fajrujo por hejti ĉambron, loĝejon : *vivi inter ~o hejtita k tablo kovrita Z* (large k komforte). *~ego, alt~o, fand~o. ~o por fandi metalmangajojn. ~osida Z* {f). 1 Frostotima. 2 Hejmama.

fornikso \heartsuit . Volbo, arkaja parto : *cerba ~o* (interna parto de la kranio); *konjunkliva ~o, vagina ~o.*

forsto. Metode flegita arbaro.

***Forta.** 1 Kapabla venki kontraŭstaron k produkti grandajn efikojn materiajn aŭ moralajn : *~a homo, luktisto, nacio, motoro, registaro; ~a helpo, volo B, esprimo; kontraŭ ~a mano la lego estas vana Z; li en ĝio estas ~a Z* (multkapabla); *~korulo Z.* Kp POTENCA.

2 Nefacile rompebla, solida, fortika : *~a muro, fortikajo, ŝnuro, teksaĵo, papero; ~a sano, pozicio.* Kp FIRMA. 3 Altgrada, intensa ; posedanta en alta grado siajn karakterizajn ecojn : *~a sento, kolero, intereso, bezono, dozo, fulmotondro, streko, profito, utilo, diferenca; en plej ~a grado Z; ~a malsano, febro, varmo, tuso, koloro, lumo, odoro, voĉo; ~a kafo, biero, vino, cigaro.* 4 (Fon.) Kvalifikas la konsonantojn aŭ kvazaŭvokalojn prononcatajn pli intense. 5 (V) Kvalifikas la silabojn aŭ tempojn, prononcatajn pli intense ol la najbarajn. ~e. 1 En ~a maniero : *~e bali.* 2 Multe, tre : *~e malpura Z; ~e goji, dubi Z, deziri Z, voli Z, sin amuzi Z; mi ~e volus sciigi, kiel Z. ~o.*

1 Kapabla venki kontraŭstaron k produkti grandajn efikojn : *~o de vivo, volo B, spirito; ~o de la esperanta movado; kie regas la ~o, tie silentas la rajto Z; ~oj de la naturo B; per tiuj ~oj Z, per la tutu ~o, per propriaj ~oj Z; perdi, streki la ~ojn; kiu havas ~on, havas rajton Z; larmoj kun nereteneblo ~o versigis sur siaj vangoj; la malnova dialekto restas en sia plena ~o Z; militaj, maraj ~oj.* 2 Solideco, fortikeco, malfacila rompebleco : *~o de ŝnuro, de sano; hodiau ~o, morgaŭ morto Z.* 3 Alta grado, intenseco : *~o de febro B, de vino.* 4 \square Cia kaŭzo kapabla produkti, modifi aǔ nuligi movon. *~ega.* Malmodere, sensbridge ~a. **Mal~a.** Kontraŭo de ~a en tiuj sencoj : *tiuj vortoj estas mal~aj Z; en mal~a grado Z; mal~a en la kalkulado Z, en la muziko Z* (Kp KADUKA, SANCELIGA, SENRADIKA, PALA, MALSANA, VELKA). **Mal~ajo.** Mal~a flanko (precipe f., pri la karaktero) : *li havis la strangan mal~ajon, ke li ...is Z* (Kp TIKLA). **Mal~igl.** Igi mal~a : *malsano mal~igis lin; fremdaj elementoj mal~igis la unuecon de la socio B* (Kp SUBFOSI, FROSTIGI, SENSANGIGI, KONSUMI). **Mal~igl.** Igi mal~a : *la vento, la entuziasmo mal~igas* (Kp ESTINGIĜI, LACIĜI, KVIETIĜI). Per ~i

(tr). Per ~o devigi, trudi, akiri : *per~i virinon z, infanom.* **Per~a.** Trudita per ~o : *per~a morto; per~a amo estas plej ~a malamo z; akiri per~e la regadon; altrudi per~e sian opinion z; si per~e sin kvietigis k aperigis ridezon sur siaj lipoj z; kion sorto ne donis, tion per~e ne seru z; nur al *per~o cedas per~o; fari per~afon al Z* (Vd ŜTATA). **Per~eta Z.** Malmilda. **Super~i** (tr). Esti pli ~a ol.*

* **Fortepiano.** Granda muzikinstrumento kun horizontalaj kordoj k klavarlo. Kp PIANO.

* **Fortika.** 1 Havanta firman, rezistan koniston ; malfacile rompebla, difekt-ebla, venkebla : *~a masonajo, fadeno, membro; ~a alleto; ~a sano, volo, argumento (malfacile refutebla); ~a firmo, amikeco z, drapo; ~e ligi; vitro k felico ne estas ~aj z.* Kp FORTA, FERA, ŜTALA. Vd ROKO. 2 Provizita per remparoj : *~a urbo, loko. ~igl.* Igi ion ~a, aŭ pli ~a : *~igi muron, palacon, vilagón; ~igi la amon z; ~igado de lingvo internacia z. ~ajo.* ~a konstruaĵo per defendi lokon, urbon kontraŭ armeo.

fortuno z. 1 Diino de la ŝanco. 2 Bona sorto. Kp DESTINO, HAZARDO, FATO.

Forumo. 1 Placo de antikva Romo, kie la popolo pritraktis la publikajn aferojn. 2 Loko, kie oni diskutas pri publikaj aferoj ; centro de la publike vivo. 3 (f) Jugopovo de la publike opinio : *sin prezentri antau la ~o de la scienco.*

* **Fosi** (tr). 1 Fari kavajon eltrante teron : *~i teron B, rokon, sablon; ~i kanalon z, kav(aj)on z, puon B, tombon; ~i ~on z; dis~i la teron z; duone dis~ita pavimo el brikoj z.* Kp KAVIGI, BORI, PLUGI. 2 Serĉi ion kaſitan, farante kavajon. 3 (f) Profunde esplori demandon : *filozofie ~i en teorioj z. ~ado.* Ago ~i. ~ajo. ~ita, ordinare longa kavajo. Kp BUTO, TOMBO, MINEJO, SULKO, GALERIO, ŜAKTO, TRANCÉO. ~lio. Cia ilo por ~i : *pik~ilo (pioĉo); plat~ilo (spato).* **En~i** (tr). ~i por enterigi. **El~i** (tr). 1 = ~i. 2 Elterigi, eltriri per ~ado : *el~isto de oro.* **Sub~i** (tr). 1 Subtere ~i. 2 (f) Kaſe prepari la ruinigon, la malsukceson de ; perfide malutili al, nevideble iom post iom difekti : *tia metio sub~as la sanon; la trolaboro, la ĉagreno sub~as lin; sub~i per kalumnoj la*

reputacion de iu; kelkaj personoj komencis sub~adi la autoritatlon de niaj kongresoj z; tiaj komplotoj sub~is la potencon de la regno. **Serĉ~i** (tr). 1 = ~i. 2 Serĉi ion kaſitan : *serĉ~i en sia pozo z.*

fosfo . Plimallongigita nomo de fosforo, uzata nur en la nomoj de hemiaj kombinoj : *~ato, ~ito.*

fosfato . Salo de ~a acido.

fosfaturio . Eligo de tro da fosfatoj en la urino.

* **Fosforo.** F. Hemia elemento, metaloido, facile eklbruligebla, uzata interalie por fabriki alumetojn. Rim. Por formi la ~ajn komponaĵojn, oni uzas en hemio la mallongigon **Fosfo**, ekz. *fosfato, fosfito, fosfido.*

fosforeski (ntr) . Lumi en mallumo ĉu proprce ĉu post prilumigo. ~a. Havanta ecojn de ~o. ~o. Fenomeno ~i. Kp FLUORESKI, REFLEKTI.

fos(or)ito . Natura kalcia fosfato.

fosilio . Nomo donata al ŝtonigintaj vegetaĵoj aŭ animaloj restajoj aŭ postsignoj, kiujn oni trovas en teraj tavoloj pli fruaj ol la nuna geologia epoko. ~a. Rilatanta al ~o, havanta econ de ~o. ~igl. Fariĝi ~o.

* **Foto.** 1 Trabo el ligno aŭ fero, vertikale starigita por subteni ion k uzata en ĉarpentado : *ambaŭflankaj ~oj de pordo, fenestro, de portebla stupelaro.* 2 Pinta trabo el ligno aŭ fero, vertikale starigita en tero : *montra ~o de vojkruciĝo; ~oj de feradeno barilo; en-akvaj ~oj por subporti konstruaĵon.* Kp STANGO, PALISO.

fotil = fotografi.

fotelo B = braksego.

fotogliptiko . Arto gravuri helpe de la lumo (= lumgravuro). Vd FOTOGRAVURI, GLIPTIKO.

Fotografi (tr). Fari bildojn de objektoj aŭ personoj per hemia agado de la lumo sur impreseblan tavolon, sternitan sur vitra aŭ celuloida plato, kun helpo de speciala aparato, nomata senluma kamero : *~i monton, familon. ~ajo.* Bildo farita per ~ado. ~(ist)o. Persono, kies profesio estas ~i. ~lio. Aparato por ~i. ~arto. Arto ~i.

fotografio . Fotografarto k ĉuij kun ĝi ligitaj laboroj.

fotogravuri (tr) . Produkti per fotografa procedo gravuritajn klišojn. Kp FOTOGLIPTIKO.

fotokromio . Procedo de fotografo donanta bildojn en naturaj koloroj.

fotolithografio (Ti). Litografa presarto en kiu la desegno estas transigata sur la stonon per fotografaj metodoj.

fotometro . Instrumento por mezuri la intensecon de la lumo.

fotosfero . Luma k gasa atmosfero, kiu ĉirkaŭas la sunon.

fototelegrafl . Distance transsendi bildon per elektraj kurentoj aŭ elektromagnetaj ondoj. Kp TELEFOTOGRAFI.

fototipo . Procedo permesanta ricevadi reliefajn klišojn el kiuj oni povas reprodukti bildojn per presarto.

*** Frago.** Frukta bongusta bero de l' ~ujo. ~ujo. Veg. el fam. de rozacoj, kies beroj estas mangataj kiel deserto aŭ konfitatoj (*fragaria*).

*** Fragmento.** 1 Rompopoco de objekto : ~o de vazo, vitro, osto. 2 Aparta parto, peco de literatura verko : *citi nur ~ojn de poemo*. Kp ERO, SPLITO, STUMPO. ~ig(i)1 (tr). Disigi en ~ojn : ~igi la malfacilaĵojn por pli facile ilin solvi. ~a. Disigita en apartajn, ne sufiĉe kunligitajn partojn ; al kiu mankas unueco : ~aj konoj ; ~a (hakita) frazo, stilo.

fragmito . G. de gramenacoj, uzata por fabriki balailojn (*phragmites*).

*** Frajo.** Ovoj de fiŝoj kaj ranoj. ~l. Demeti sian ~on.

frajti (tr) . Ekspedi komercajon, ŝargon kontraŭ pago per kiu ajn transporta rimedo : oni ~as šipe, aeroplane, fervoje, omnibuse. ~igi. Ekspedigi per ~o. ~(ad)o. Ago ~i : *ekzistas diverspecaj ~oj* : (*fervoja*) ~o, *omnibuso* ~o, *aeroplano* ~o, *šip*~o. *Šip*~o = kargo. ~ajo. Objekto ekspedata ~e. (*Ordinara*) ~ajo. ~ajo ekspedata per ordinara, kutima rapideco. **Rapida** ~ajo. ~ajo ekspedata per pli rapida ol ordinara rapideco. **Eksresa** ~ajo. ~ajo liverata al adresato tuj post ĝia alveno al destinita loko. ~isto. Tiu, kies profesio estas ~i.

~iganto. Tiu, kiu ~igas per helpo de ~isto. ~letero. Formularo, kiu enhavas ĉiujn detalojn de la ekspedata komercajo k kiu akompanas ĝin. Kp. ĈARTO, KARGO. Vd FRETO.

*** Frako.** Vira ceremonia vesto kun du mallarĝaj postaj baskoj. ~ulo. Homo per ~o vestita. Kp JAKO, SURTUTO, REDINGOTO, JAKETO.

*** Frakasi** (tr). 1 Perforte k brue disrompi, dispecetigi : ~i vazon, ĉaron Z, la denlojn de iu Z ; kurante en la mallumo li ~is sin je la muro Z. Kp POLVIGI. 2 (f) Plenvenki malamikon, okazigante al li grandajn perdojn : ~ita armeo. 3 (f) Tute detru, ruinigi : ~i nacion Z ; cion tempo ~as ; la kruela realo ne ~is lian kuraĝon ; ĉiu provoj de la reakcio ~igis ; mia fidio, mia espero tute ~igis (Kp ROMPI, EKSTERMI, NENIIGI). 4 (f) Afliktegi : ~i la koron de iu Z ; tiu rememoro ~as min Z. 5 (f) Plene refuti : ~i argumenton (Kp. NULIGI). ~o, ~ado. 1 Disrompo, dispecetigo. 2 ~bruo ; granda ~o en malgranda glaso Z (granda bruo por nenio) ; eliri sen ~o el granda embaraso Z ; bruo de batalo estas en la lando k granda ~ado Z.

Frakcio. Kvanto esprimanta unu aŭ plurajn partojn de la unuo dividita en egalajn partoj. ~igi. Dividi en ~ojn. Kp ONO, PARTUMO.

*** Frakseno.** Bela arbo el fam. oleacoj, kies fleksebla ligno estas uzata por fari tenilojn, meblojn, bastonojn ktp ; ties folioj servas por prepari sanigan trinkajon (*fraxinus*).

framo . Kadroforma ĉefparto, trabaro de objekto, kiu portas la aliajn diversajn pecopartojn : ~o de braksegilo ; ~o de mekanika segilo ; fenestro~o. Vd ĈASIO, KADRO.

*** Framasono.** Ano de iu kultura societo kun sekretaj ritoj, ekzistanta en multaj landoj k celanta la kunhelpon inter siaj membroj k generale la plibonigon de la moraleco, frateco k justeco en la socio.

*** Frambo.** Bongusta mangebla bero de ~ujo. ~ujo. Arbeto el fam. rozacoj (*rubus idaeus*). Kp RUBUSO.

franciskano. Ano de ordeno fondita de Sta Francisko.

*** Frandi** (tr). Tre ŝati, plezure mangi ion kiel delikatan bongustajon : ~i

bomboj, likvorojn, pastecon ; la infanoj ~is la kukon ; la vermoj ~u lin Z ; (f) la tiulempaj Grekoj tre ~is la pirataj ojn. Kp GUSTUMI, SIN REGALI, MANGEGLI. ~a (io). 1 Delikata loganta la guston. 2 (f) Tre alloga : tiel ~an titolon Z ambi-cias multaj homoj. ~ema (iu). Tre šatanta hongustajojn. ~ajo. Delikatajo, kiu logas la guston.

* **Frangolo.** Arbeto el fam. rammacoj, kies beroj k ŝelo estas uzataj kiel laksigilo (*rhamnus frangula*).

* **Frango.** Ornamajo el pendantaj fadenoj por borderi randon de vesto, meblo ktc. Kp KVASTO, PENIKO, GALONO. ~i (tr). Ornami per ~oj.

Franko. Franca monuno enhavanta 100 centimojn.

frankolino 猫. G. de birdoj, simila al la perdriko (*francolinus*).

* **Frapi** (tr). 1 = bati 1 : ~i iun per bastono, per kuglo ; ~ila de la fulmo ; ~i razon por ĝin rompi ; ~i al si la kapon, la ventron ; ~i al iu la vangon ; ~i birdon sur la bekon Z ; malseka aero ~is iliajn vizaĝojn Z ; ~ila de la radioj de la suno, li ĝuis trankvilan plezuron Z.

2 Batante produkti sonon : ~i lamburon, rimbalon ; ~i ĝe Z, je la pordo Z, sur la pordon de iu ; oni ~as ; kiu ~as, al iu oni malfermas Z ; la maro ~as ĝe la rokoj ; lia koro ~is kun granda rapideco Z ; lia pulso, la tempioj forte ~is pro emocio ; kun ~i la manojn (klaki per la manoj) (Kp BATI 2, PLAÜDI, APLAÜDI). 3 (f) Subite k forte atentigi, mirigi : ~i la atenton, la okulojn Z ; ~i (ant) a ekzemplo, urgumento, simileco ; ~ante bela, pala Z.

4 (f) Malmilde trafi, subite tuſegi : kvazaŭ tiuj vortoj ~us sin per ia rememoro Z ; penso, kiu ~is ŝian koron Z ; lin ~is teruro Z ; ~ila de blindeco (Kp FALISUR, KAPTI, EMOCII, SKUI). 5 (Bb) Pun-bati, puni : ili estis ~itaj de la Dia kolero ; la Eternulo ~is la popolojn per granda ~o Z (Kp BATI 3, PLAGI, VIPI). ~o. Ago de ~anto, aŭ rezulto de tiu ago : oni aŭdis tri ~ojn sur la muro ; vango ~o Z ; tiu morto estis por li neatendita ~o. ~ado.

Ago de ~anto : almozula ~ado ĝe multaj pordoj. ~ilo. Ilo por ~i : ~ilo de pordo, horloĝo, sonorilego (svingilo). ~i. Ektuſegi, puſtuſegi kontraŭ io : ~i kontraŭ tablo, muro ; ĉu vi ~is aŭ ~iſis ? Z

Inter~iĝi, kun~iĝi. Esti malmilde trafita, malmilde intertuſegi : *liaj dentoj inter~iĝis*. **Sun~o.** 1 Haŭta inflamo kaŭzita de suna varmego. 2 Cerba malsano kaŭzita de suna varmego.

* **Frato.** 1 Virseksa ido de samaj gepatroj, rilate al sandevenaj idoj : (f) mensugo k ŝelo estas du ~oj Z. 2 Año de kelkaj religiaj ordeno k de kelkaj societoj. 3 (f) Persono, kiu oni amas kiel ~on, k iu reciprokas tian amon : *amiko farigas ~o en mizero Z ; milit~o. ~a.* De ~o : ~a amo. ~eco. 1 Parenceco inter ~oj. 2 Ama, helpema, kvazaŭ ~a sento al iu, aŭ generala al la tutu homaro ; homamo. **Duon~o.** Virseksa ido nur de sama patro aŭ nur de sama patrino, rilate al la sampatraj aŭ sampatrinių idoj. **Inter~iĝi.** Interrilati kvazaŭ ~e, kun ~aj sentoj. **Lakto~o, nutro~o.** Ido mammnutrita de fremda patrino, rilate al la propraj idoj de ĉi tiu lasta.

fraterkulo 猫. G. de palmipedoj el arktaj regionoj (*fratercula*).

fratrio. Ĉe antikvaj Grekoj religia k socia grupigo de kelkaj familioj, simila al la itala kurio. Kp TRIBO.

* **Fraulo.** Ne edziniginta viro. ~ino. Ne edziniginta virino. ~eco. Stato de needzeo. Kp KNABO, JUNULO.

Frazo. 1 Kunajo da vortoj prezentanta kompletan sencon : *tiu ~o estas tro longa ke ne klaras ; tiu vorto estas subjekto de la ~o* ; (f) *muzika ~o.* 2 Afektaj, beisonaj, senkernaj, malmultsignifaj paroloj : *grandaj ~oj, malgrandaj agoj.* (Kp EMFAZO, BOMBASTO, AFEKTO, PATOSO). ~aro. 1 Kunajo da ~oj. 2 Kolekto da modelaj antaŭpretaj ~oj. ~i (ntr). Paroli per afektaj, malmultsignifaj ~oj. ~isto. Tiu, kiu kutimas ~i : *~ista sensencajo Z.* **Cirkaŭ~o.** Dirmaniero, laŭ kiu oni esprimas ideon, personon aŭ objekton ne rekta per la propra vorto, sed per aludo aŭ karakteriza detalo, ekz. « la reĝo de Olimpo » anst. « Jupitero » ; « la ĉefurbo de Italuo » anst. « Romo ».

Fregato. 1 Malnova milita ŝipo kun tri mastoj k kvadrataj veloj. 2 Mara palmon-pieda birdo, kies flugo estas tre rapida (*tachypedes*).

frekvenco ♀ <. Nombro de periodoj (aŭ cikloj), kiuj okazas en unu sekundo.

Alta ~o. Frekvenco karakterizita per elektromagneta onto aŭ per kurento induktita de tiu ĉi onto en cirkviton.

frekvencometro □ <. Aparato por mezuri principe la ondlongon k faktante la frekvencon de radioelektraj ondoj.

frekventi (tr). Ofte venadi, vizitadi, ĉeestadi; kutime interrilati kun : ~i personon, lokon, kurson, muzeon, teatron; tre ~ita promenejo; ~i eminentulojn.

* **Fremda.** 1 Alilanda, eksterlando : *la ~aj lingvoj, homoj, landoj, kutimoj; ministro por ~aj aferoj.* Kp EKZOTA, TRANSMARA. 2 Ekstera k senrilata al la koncernata persono aŭ afero ; malpropera, aliula : *tiuj fratoj fariĝis tute ~aj unuj al aliaj Z; ~a malfeliĉo ne instruas Z; diskuto tute ~a je la temo; li estas ~a al nia societo; al homo nenio homa devas esti ~a; gentileco estas al li ~a; ne dolorigas frapo sur ~a kapo Z* (Vd NAJBARA); el ~a pošo oni pagas facile Z; reciproka ~eco dividias inter si la naturaj filojn de sama lando Z; vivi ~ule en iu lando Z; pli k pli largiĝas la ~igo inter la patro k liaj infanoj.

* **Frenea.** 1 (iu) Perdinta la prudenton pro mensa malsano : *hosipitalo por ~uloj.* 2 (iu) Perdinta la sinregadon pro pasio ; malsagega : *ti estis ~a pro jalozo, gojo; ti atingis tian gradon de ~eco, ke li volis sin mortigi.* Kp FURIOZA. 3 (io) Malsagega, sensenca : ~a amo, dezirio, espezo B; *tio estas nur multekosta ~ajo.* Kp MANIO, EKSTRAVAGANCO, DELIRO. Vd ZUMI, MUŠO. ~I (ntr). Esti ~a. ~igi. Igi iun ~a : la kolero ~igis lin. ~igi. Fariĝi ~a : ~igi de malamo, pro envio.

frenologo (Sc). 1 Scienco pri cerbo k kranio. 2 Arto konkludi el formo de kranio pri intelektaj kapabloj : *la ~o ne plu havas konsideron laŭ la nuna stato de l' scienco.*

Fresco. Pentraĵo per akvaj koloriloj sur freša stukajo de muro : ~e pentri.

* **Fresa.** 1 Pro juseco bonkvalita, bona-stata : ~a pano B, viando, ovo, akvo, aero. 2 Nedifektita de maljuseco, de eluziteco : *homu ankoraŭ ~a malgraŭ longa vojaĝo; ~aj batalantoj; ~a vesto; ĉiam ~a estas la memoro pri lia morto; ~a entuziasmo.* 3 Jusa, ne malnova : ~a modo, tombo Z; ~data informo; plej ~aj

novaĵoj de gazeto; krimulo kaptita de l' ~a faro Z; ĉu vi ricevis ~ajojn (~ajn sciigojn) pri li? ~eco. State de io ~a. Re~igi. Fari ion denove ~a : *fliko k re~igi vestojn B; re~igi la kolorojn de pentraĵo, la aeron en la ĉambro, la memoron pri farita promeso; sin re~igi (sin meti en bonan, ~an staton); re~iga spirila bano.* Re~igajo Z. Trinkajo. Mal~a. Tute ne ~a (Kp ARKAICA, MALNOVA, VELKA, KADUKA).

treto ☐. Listelforma, ronda aŭ plata ornamo, ortangule kurbigita : *ekzistas ~oj konkavaj, konveksaj aŭ nur pentrataj.* ~I (tr). Fari ~on. Kp GILOŠO, MEANDRO. Vd FRAJTO.

frezi ☀. Prilabori, entajli lignon, metalon per ~ilo : ~i foldojn. ~lo. Speciale ilo provizita per diversspecaj dentetoj simile al fajlo, munita sur turniganta akso k per kiu oni mordas lignon, metalojn : *cilindra, dentrada, helica, kavo ~ilo.* ~mašino. Mašino por ~i : portigna, pordentradita ~mašino.

frikativo (Fon). Daŭra konsonanto, produktata per malvastigo de la bukanalo, tra kiu la spirblovo eliras nur naskante frotan brueron (f, v, s, z, ŝ, ĥ). Kp LABIALO, PLOSIVO, AFRIKATO).

* **Fringo.** Paserbirdo kun varikoloraj plumoj k diketa beko (*fringilla cælebs*).

* **Fringelo.** 1 G. (*fringilla*) el passerbirdoj enhavanta multajn specojn (fringo, kanabeno, kardelo, kanario, kc.). RIM. La teknikaj vortaristoj ne interkonsentas pri la preciza signifo de iu vorto. 2 Z Speco el la paseroj kun citronkolora plumaro (*fringilla spinus*).

* **Fripono.** Ruza malhonestulo : *vizaĝo de Katono, sed virto de ~o Z.* ~I 1 (ntr). Agi ~e. 2 (tr). Proprigi al si per malhonestajoj : ~i monon de (al) iu. Kp KANAJO, TROMPISTO.

Friso. 1 Arkitektura ornamajo inter la arkitravo k la kornico. 2 ☐ Ornama aranĝo ĉirkaŭ vazo, aŭ supre de pordo, kameno. 3 (Tea) Pentritaj strioj pendantaj ĉe la supro de la scenejo por reprezentanti plafonon aŭ ĉielon. Kp DEKONACIO, KULISO.

Friti (tr). Kuirri mangajon en bolantia oleo aŭ graso : ~itaj terpomoj, fiŝoj. ~ajo. ~ita mangajo. ~lo. Pato por ~i :

elsalti el la ~ilo en la fajron Z (f. por eviti malbonon sin jeti en alian. Vd VLUVO). Kp ROSTI, BAKI.

fritilario ♂. G. de liliacoj, kies ĉefa spoco estas t. n. imperiestra krono (*fritillaria*).

Frivola. 1 (io) Malserioza, bagatela, vanta : *~aj aferoj, pensoj; ~a konduto*. Kp VENTA. 2 (iu) Inklina al malseriozaj, vantaj aferoj : *~a virino* (Kp VANT-ANIMA, FACILANIMA).

* **Frizi** (tr). Krispe, bukle kombi harojn, volvante ilin ĉirkaŭ varmigita ilo : *~i harojn, barbon, plumojn; arte ~ita kapo, virino. ~ajo. ~ita buklo. ~ilo*. Hera ilo prenilforma, por *~i. ~isto*. Kombisto, barbiro.

* **Fromago**. Mangajo farita el kazeigita lakto.

frondo ♀. Organo, kiu portas la reproduktan aparaton ĉe la plejmulto de la senkotiledonaj plantoj : hepatiko, filiko, likeno : *~o respondas al la tigo k folioj te la kotiledonaj plantoj*.

* **Fronto.** Antaŭa, laŭlarga, kvazaŭfrunta parto de objekto : *~o de konstruafo, de palaco, de armeo; ~a fenestro; ~artikolo de gazeto* (tiu ĉe la plej antaŭa loko ; ĉefartikolo). Kp FRUNTO, FRONTONO, FASADO. *~e*. Sur la *~a* flanko. *~e al*. Kontraŭrigarde al, vidalvide al. *~i* (ntr). Sin turni prezentante *~on* kontraŭ io aŭ iu por batali : *~i kontraŭ malamikon, danĝeron, malbonancon; nia domo ~as kontraŭ* (rigardas al) parko. *Al-~i* (tr). *~i kontraŭ* : *al-~i danĝeron, malsanon*.

Frontono. Triangula aŭ duonronda ornamajo, ĉe la antaŭa parto de konstruafo, super pordo, portiko aŭ fenestro. Kp FRONTO, FASADO.

* **Frosto.** Malalta temperaturo, malvarmo, kiu glaciigas akvon : *la ~o élion detruis en la gárdeno; tremi pro ~o; (f) eksenti ~on en la dorso* Z (ektimi). Kp GLACIO, PRUJNO. *~a*. Glaciige malvarma : *~a vetero, vento; la ~aj dezertoj de la poluso; hodiau estas ~e.* *~i* (ntr). Esti *~e* : ofte *~as ankoraŭ en marto; ~as al mi en la piedoj*. *~igi.* 1 Fari ion glaciige malvarma, glaciigi : *vintra vento ~igas nin gisoste; malvarmo ~igis la riveron; ili fosi penige en la ~igita tero.* 2 (f) Haltigi : *tiuj vortoj ~igis la entuziasmon*.

~igti. 1 Esti malmoligita, rigidigita aŭ difektita de la malvarmo : *rivereto, tero, floroj ~igis; la ~igintaj fingroj ne plu povas teni la plumingon.* 2 (f) Esti haltigitaj : *ilia gageo ~igis ĉe tiu terura vido*.

* **Froti** (tr). Plurfoje tien k reen prem-šovi ion sur io : *~i la haŭton per harmufo post bano; ~i pargelon* B; *tiuj varoj brilis spegulsimile ~purigitaj* Z; *~lavi tukojn.* Kp GRATI, SKRAPI, VIŠI, POLURI. *~o.* 1 Ago *~i*. 2 Rezisto de du objektoj, kiuj ŝovigas unu sur alia ; inter-*~igo* : *~punkto* (f : malfacilajo). **De-~i** (tr). 1 aante forigi : *la surskribo sur la tomba stono preskaŭ tule de-~igis* Z. 2 Supraje skrapdifekti.

* **Frua.** Okazanta plej tuje, plej proksime de la taŭga, difinita deirtempo : *~e, en ~a mateno* Z, *~matene; en lia ~a juneco; ~aj, ~maturaj fruktoj; tro-~a (antaŭtempo) morto* (Vd JUNA). *~e, ~tempe* Z. En *~a tempo* : *~e levigū k ~e edziĝu* Z; *kiu pli ~ venas, pli bonan lokon prenas* Z; *la horloĝo iras tro ~e* Z; *la komitato devas dissendi kiel eble plej ~lempre inviton* Z; *ne pli ~e ol* (ne antaŭ) matene *li venis hejmen* Z; *ne pli ~e ol* kiam Z (ne antaŭ ol); *oni ne devas tro ~e fanfaroni* (Vd LAÜDI, MOKI, RIDI, MANO, URSO, VENKO, VESPERO, TRIUMFI). **Mal-~a.** Okazanta nur post la taŭga, difinita limtempo : *en la mal-~a nokto* (mal-*~e* en la nokto); *mal-~aj rikoltoj* (tro mal-*~e* maturigintaj); *por mal-~a* (tro mal-*~e* veninta) *gaslio restas nur osto* Z; *la horloĝo iras tro mal-~e* Z; *plibone mal-~e ol neniam* Z (Vd KATO, MUSTARDO, MOMENTO, DENTO, IDEO). **Mal-~(ig)i.** Okazi aŭ alveni tro mal-*~e* : *pardonu, ke mi mal-~as; la horloĝo mal-~as* (ne sufice rapidas aŭ montras tro mal-*~an* horon). **Mal-~igi.** Fari, ke io okazas mal-*~e*, kaŭzi prokraston : *la malbona vetero mal-~igis la rikoltojn; tiu akcidento mal-~igis nian alvenon*.

* **Frugilego.** Birdo el fam. de korvoj (*corvus frugilegus*).

* **Frukto.** 1 Produktuo de la vegetaĵoj, devenantaj de la floro k enhavanta la semon ; ekz. pomo, ĉerizo, frago, giano : *laŭ la ~o oni arbon ekkonas* Z; *porti* (produkti) *fruktojn* Z. 2 Ĉiu produktuo devenantanta de la tero aŭ de la vivantaj estuloj : *la ~oj de la tero, de brutaro* ;

la infano, ~o de la patrina ventro. 3 (f) Rezultato : lernado sen ~oj ne restas Z; mizerio estas ofte ~o de mallaborem; *la lasta kongreson donis gravajan ~ojn; la ~oj de la sperlo de miljaroj Z;* ~o de l' *imago Z.* ~i (ntr). 1 Doni ~ojn aü idojn: *la Izraelidoj ~is* (multiigis) k *diskreskis Z.* 2 (f) Doni rezultaton, sukcesi : *la plano bone ~is.* ~i. Igi multe~a : *~iga superakvo. ~odona, ~oporta.* Riĉa, donanta multajn ~ojn. Kp FEKUNDA. Sen~a Z. 1 Ne ~odona. 2 Vana, senrezultata. ~uzo g^t. Lega rajto laŭ kiu iu povas utiligi aferon, posedadon, heredajon, prenanante por sia profito nur la produktajojn aü rentojn, sed ne tušante la bienon aü la kapitalon.

* **Frunto.** 1 Superokula parto de la vizago inter la tempioj : *sulkigi la ~on B; rigardi ~en* (rekte en la vizagón); montru al li amikan ~on (vizagón). 2 Simila parto de la kapo ĉe bestoj. Kp FRONTO. ~ajo. Frontono.

* **Ftizo.** Tuberkulozo, precipice de la pulmoj.

fugo Z b. Muzika verko, kies temo ludita de unu instrumento estas ripetata de la aliaj : *la ~oj de Bach.*

fuĝi (x). Forkuri por sin savi de reala aü imagita dangero : *~i dangeron; ~i antaŭ malamiko, brulego; ~i el la urbo, el mallibereto, en fremdlandon, tra la kamparo.* **Trans~into.** Homo, kiu forlasis sian partion por transiri en alian (Kp TRANSKURINTO, DEFALI 3).

Fuko. G. de maraj algoj (*fucus*).

fukcio b. G. de enoteracoj, kun belaj pendantaj floroj (*fuchsia*).

fuksono Z f. Anilina rugajo.

fulli (tr). Premegi drapon por igi ĝin pli densa k pli fortika, aü harojn por fabriki felton.

fulardo Z. 1 Malpeza silka teksajo por vestoj, kravatoj ktp. 2 Silka koltuko.

* **Fulgo.** Nigra densa materio lasita de fumo en kamentubo : *~okolora.* Kp BISTRO. ~i. Nigrigi, makuli per ~o : *~igita kameno.*

fulligulo g^t. Sovaga anaso de bela nigro k kun flavruĝa kolo k kapo (*fuligula*).

fulliko g^t. G. de stilzbirdoj, kiu vivas apud marĉoj (= akvokoko) (*fulica*).

* **Fulmo.** 1 Atmosfera fenomeno konstanta el elektra malšargo inter nubojoj kiel brilo k bruo. 2 Aparia aspekto de tiu fenomeno, konstanta el la granda rapidpasanta fajro strio inter nubojoj ; ~obrilo : *allan arbon batas la ~o Z; ekbriliis sur la ĉielo grandaj zigzagaj ~oj; liaj okuloj fetis ~ojn B; en la daŭro de ~o; kun ~a rapideco.* 3 (f) Subita k maldaura ekbrilo : *ek~oj de genio, de saĝo.* 4 (f). Timinda puno. ~i (ntr). Ekbrili, p.p. ~o : *ek~as; (f) : ~as lancoj Z; ~o (bolanta) knabego Z; ~anta rigardo; en la pupiloj ~elatis britoj Z; sur ŝiaj lipoj senese tremadis ~elanta rideto Z.* **~obati, ~ofrapo** (tr). Trafi per ~o. **~ofrigilo, ~osirmilio.** Pinta fera vergo starigita sur la supro de konstruaĵo por ĝin ŝirmi kontraŭ la ~o. **~otondro.** Nedaura pluvego kun ~oj k tondroj : *kiu semas venton, rikoltas ~olondron Z.* Kp URAGANO, ŜTORMO.

* **Fumo.** 1 Speco de vapora nebulo enhavanta materiajn solidajn erojn k eliganta el brulanta korpo : *~o de ligno, pajlo, tabako; ~o de pipo, de brulego; sen~a karbo, pulvo; ne ekzistas ~o sen brulo Z* (ne estas efiko sen kaŭzo. Vd TERNO). 2 (f) Senvolata efemero : *gloro estas nur ~o.* ~i. 1 (ntr) Ellasi ~on : *ligno, kameno Z, lampo, vulkano ~as; (f) ~as (bolas, eksplodas, fulmas) via kolero kontraŭ ili Z; ~igi incenson Z.* 2 (tr) En- k elspiri tabakan aü aroman ~on : *~i cigaron, pipon, el pipo; estas malpermesite ~i ĉi tie.* ~i. ~i 1 : *post longaj jaroj da kvieco la vulkano rekomenas ~igi.* ~ado. Ago ~i. ~aji Z (tr). 1 Saturi per ~o por konservado : *~ajita ŝinko, haringo.* 2 Nigrigi per ~o : *~ajita vitrajo.* **~tubo.** Tubo, tra kiu eligas la ~o de fajrujo, forno, kameno ktp.

fumario b. G. de ~oidoj, al kiu apartenas amaraj k sangopurigaj herboj (*fumaria*).

* **Fundo.** 1 Plej profunda malsupra parto de io kava : *~o de puto, maro, valo, vazo, barelo; detruitaj gis la ~o de l' fundamento Z; renversi ion la ~on supren; li esploris ion la ~on de la glaso Z* (li estas ebrieta); *al kavo sen~a stopado ne helpas Z.* 2 Plej malantaŭa parto de io : *~o de ĉambro B, koridoro, scenejo, arbaro.* 3 Efektive aü ŝajne plej malantaŭa parto de tio, kion oni vidas, konsiderata

kontraste al la antaŭaj partoj : *~o de pejzaĝo, horizonto, pentraĵo* (Kp FONO). 4 Supraĵo de teksajo, sur kiu kontraste elvidigas desegnitaj aŭ broditaj ornamajoj : *ruĝa strio, verda stelo sur blanka ~o* (Kp FONO). 5 (f) Plej intima, kaŝita parto : *danki el la ~o de la koro; en la ~o de sia koro li malamas ŝin.* 6 (f) Plej esenca parto de io : *la ~o de la homa ŝaĝeco* (Kp BAZO, FINO, FUNDAMENTO, KERNO). 7 (f) Plej alta grado de malboneco : *la ~o de la mizerio B, de la malvarto* (Kp EGEKO, EKSTREMO, ZENITO, PLEJ. SUPRA PUNKTO). ~a. 1 Estanta en la ~o : *~a akvo, ŝimo, fečo, fišo.* 2 (f) Penetranta la esencon de la afero : *~aj konoj; ~a klarigo* (Kp KERNA, PROFUNDA). ~e. 1 Ĉe la ~o : *~e de la maro.* 2 (f) Plene, plendetale : *~e scipovi lingvon. Gis~e.* 1 Gis la ~o. 2 (f) *~e 2 : esplori gis~e la aferon. Sen~ajo Z.* Abismo. *Sur~ajo.* 1 Ŝlomo el la solidaj materioj, kiuj amasiĝas sur la ~o de fluajoj (Kp FEČO, SEDIMENTO, REKREMENTO). 2 (f) Plej malbona, plej malestiminda parto : *la sur~ajo de la logantaro Z.*

*Fundamento. 1 Masonajo servanta kiel bazo por konstruado. Kp GRUNDO. 2 (f) Esenca bazo, ĉefaj principo : *la ~o de Esperanto; la ~oj de la ŝtato, de teorio; sen~a propono Z, motivo Z.* ~a. 1 Apartenanta al la ~o : *~a ŝtono B.* 2 (f) Esenca, baza : *~a regulo, principio, argumento; tion oni devas ~e (gîsfunde) esplori Z.* ~i (tr). Firme starigi, bazi : *konstruado bone ~ila; ~i metodon sur la sperto.* Kp RONDI.

*Funebro. 1 Malĝoja sento pro ies morto, pro malfeliĉego : *estas granda ~o en la domo, en la tutu lando.* 2 Eksteraj montroj de tia malĝojo ; ~a ceremonio : *oni faris al li imponan ~on; la ~o daŭris unu jaron B; multaj personoj ĉeestis la ~on.* 3 Vestoj de ~o : *survesti, porti ~on pri iu Z.* ~a. 1 Malĝoja pro morto, malfeliĉego : *~a sento, mieno, rakonto.* 2 Rilata al ~o : *~a vesto Z, proceso Z, ceremonio; ~e vestila.* ~i (x). 1 Interne senti ~on : *~i la morton de iu B; ~i pri iu Z; ~i pri, pro la morto de iu; ~i la perditan feliĉon, pro la perdita feliĉo.* 2 Ekstere montri ~on : *~i iun, pro iu Z, pri iu; ~i per longa ceremonio la filon, la morton de la filo.*

*Funelo. Ilo, kies supra parto estas konusforma, k finiganta per rekta tubo, uzata por verŝi fluajon en barelon, vazon, botelon ktc.

*Fungo. Kriptogama veg. sen klorofilo, el kiuj iuj specoj estas manĝeblaj k aliaj venenaj : *ſimo estas ~eto.*

funguso . Fungosimila elkresko, kiu kreskas el la interno de vundo aŭ de absceso.

funiklo. 1 La arterio k la du vejnoj, kiuj kunligas la feton al la placento (= umbilikala ŝnuro). 2 Organo, kiu kunligas la ovolojn al la placento.

Funkcio (ntr). 1 (iu) Agi plenumante oficon, difinitan daŭran komisiitan servon : *~i kiel urbestro, sekretario, agento.* 2 (io) Plenumi la propran difinitan taskon, parolante pri organo, mašino k generale ĉiu ajan ilon aŭ organizo : *la koro, la kruroj, la mašino ne regule ~as; la mašino ne plu bone ~as; la entrepreno, fabriko, societo, estraro, kurso, kunveno ~as ankoraŭ; la teatroj ne ~os hodiaŭ.*

~o. 1 (de iu) Aparta fako, ofico organizita por plenumi difinitan servon ; kampo de agado, en kiu oni plenumas difinitan servon : *la publikaj ~oj; la ~o de administranto, redaktoro; la kasisito rezignis sian ~on.* 2 (de io) Aparta servo de organo, mašino ktc, konforma al ĝia destino : *la ~o de la stomako estas digesti; esp-o bonege plenumas en la praktiko ĉiujn ~ojn, kiujn ni povas postuli de lingvo internacia Z; la diversaj ~oj de vorto en la frazo (subjekto, predikato, komplemento).* 3 Kvanto kiu varias depende de alia. *~ado.* Ago de tiu aŭ tie, kiu ~as ; agado celanta plenumi difinitan servon : *la ~ado de horloĝo; la ~ado de la kurso ĉesas dum somero; la banko ĉestigis sian ~adon; la diverslingveco tre ĝenas la ~adon de internacia kongresoj; la komisiono postulas la mal~adon de ĉiu ĵurnal/fabrikoj.* ~ulo. Homo komisiita por plenumi daŭran difinitan oficon, ~on ; oficisto : *štata aŭ privata ~ulo.*

*Funto. Mezuro de pezo diversvalora laŭ la landoj (proksimume duono de kilogramo). Vd STERLINGA.

furo Ĉasputoro (*pulorius furo*).

***Furaĝo.** Ĉiu rikoltita herba veg., verda aŭ sekigita, servanta por nutri brutojn.

Furio. 1 ♂ Infra diino de venĝo : *la tri ~oj*. 2 (f) Furioza virino.

furiro ♀. Suboficiro, kiu zorgas pri la logigo k nutrigo de la soldatoj dum la restado en fremda loko (= loĝejpreparisto).

***Furioza.** Pasie, freneze, senbride kolera : *~a homo, hundo, ago*. Kp SOVAĜA. ~eco. Stato de iu *~a. ~i* (ntr). Esti *~a* : *la komercisto ~is*; (f) *la ventego, la batalo, la persekutoj ~as*.

Furoro. Momenta, ĉien disvastiganta modo, favoro, sukceso. *~i* (ntr). Esti en ega favoro, esti tre pasie disvastigata : *danco, aktoro, kiu ~as*.

***Furuko.** Malgranda dolora absceso de la häuto.

furzi (ntr). Ellasi intestajn gasojn, plej ofte kun bruo k malbonodoro.

fusilo ♀. Portebla pafilo, konsistanta el ligna afusteto k ŝtala tubo, pli longa ol tiu de karabeno : *militista, ĉasa ~o*.

Kp KARABENO, PAFILO. ~isto. Soldato armita per *~o*. Kp FUZILIERO.

fusto. 1 ♂ Parto de la kolono inter la bazo k la kapitelo. 2 ♀ Parto de iuj objektoj, je kiu oni kaptas, tenas mane : *~o de pafilo, kandelabro, pokalo*. Kp ANSO, BASTONO, ŜAFTO, TENILO, TIGO, TRUNKO.

***Fusteno.** Ŝtofo el lino k kotono.

***Fuši** (tr). Malbone fari pro intanca aŭ nevola senzorgoco ; faraĉi : *la tajloro ~is mian veston; vi ~is la kuirafon; la lernanto ~is sian taskon*. Kp SABOTI. ~ajo. ~ita tasko, objekto : *tia libro estas nur ~ajo. ~ulo, ~isto*. Homo kiu kutime *~as*. ~alpi. Difekti palpante, maldelekitate palpi. *~uzi*. Difekti uzante, malbone uzi. Kp MIS, Aĉ.

futbalo (Sp). Piedpilklo.

***Futo.** Mezuro de longo, diversa laŭ la lando, proksimume triono de metro.

futuro (G). Verba tempo esprimanta estontan agon aŭ staton. Kp PREZENSO, PRETERITO, PERFEKTO.

fuzi (ntr). Longe flagradi sen eksplodo. **fuziliro** Z. Fusilisto.

G

gabio Z ♀. Cilindra korbo sen fundo plenigita per tero k uzata plej ofte de artilerio por rapida arango de redutoj. Kp FASČINO.

***Gado.** G. de marfiſoj, kies ĉefaj specoj estas moruo k merlango (*gadus*).

gadolinio ♀ Gd. Hemia elemento, malofta metalo, kies atompezo estas 157,3.

gafo ♀. Stango, kiu surtenas la skunvelojn.

gagato ♀. Speco de nigra lignito, uzata por juveloj.

***Gaja.** 1 (iu) Estanta en viva, facil-anima k bonhumora stato, k montranta sian kontentecon per eksteraj signoj ; ridhumora, gojmiena : *~a homo, ~a urbo Z; ~e vivi; mal~a spirito; morte mal~a Z* (Kp ĝoja). 2 (io) Kaŭzanta tian staton, *~iga* : *~a kanto, vetero, koloro,*

rakonto, spektaklo; sur la kameno brulis ~a fajro Z. ~i (ntr). Esti *~a* (Kp RIDI, PLEZURI). **Mal~i.** Esti mal*~a* (Kp FUNEBRI). *~igi*. Fari iun aŭ ion *~a* : *~igi ĉiujn per spritaj sercoj; ~igi la lecionon; ~igu vin Z. ~iga, ~iganta: ~iga spektaklo; grimaca ~igista vizaĝo* (Kp KOMIKA, BURLESKA, RIDIGA).

gajako ♀ G. de zigofilacoj, arbo (*guajacum*). *~ligno*. Tre malmola k oleeca ligno de *~o*.

gajakolo ♀ $C_7H_{10}O^2$. Etero, kiun oni ekstraktas el rezino de gajako k el krezo-to de fago.

***Gajlo.** Tubero kreskanta sur la folioj de kelkaj vegetaĵoj, precipie de kverko k rozuo, k kaŭzita de piko de insekteto.

***Gajni** (tr). 1 Akiri ion bonan per sia penado : *~i monon, premion, batalon, sperton, salajron, la vivimedojn, sian*

vivopanor, ies favoron, konfidon, t̄ies korojn; ~i ion el io Z. 1 Akiri ion bonan per favo de la sorte : *~i en loterio Z, en kartludo B; ~i velon; ~i proseson; kiu ne riskas, tiu ne ~as Z.* Kp ATINGI, RICEVI, PROFITI, ENSPEZI, RIKOLTI, KONKERI. ~o. 1 Ago ~i. 2 ~itajo. Mal~i (tr). Perdi : mal~i batalon, vekuradon.

* **Galo.** Maldolča, verde flava sekrecio de la hepato : (f) *incili la ~on al iu Z* (koleretigi iun). ~a veziko. Parto de la hepato, en kiu kolektigas la ~o.

Gajanto. Veg. el fam. amarilidacoj kun malgrandaj blankaj sonoriformaj floroj, floranta en la fino de la vintro (*galanthus*).

galanta Z. Seksgentila, flirtema, amin-dumema ; uzanta kontraŭ la virinoj rafinitan ĝentilecon, kun la deziro plaĉi al ili k akiri ilian favoron : *kun danda aplombo k dolce ~a tono Z.*

* **Galanterio.** Akcesoraj objektoj de vestajaro k tualeto (rubandoj, kombilettoj, pudriloj, ruĝigiloj kc.).

Galantino. Malvarma mangajo farita el pecetigita kurrita porka aŭ kokida viando garnita per sia propra gelateneca suko.

galbulo G. de ~oidoj, birdo vivanta en tropika Ameriko (*galbula*).

galeno Z PbS. Natura plumba sulfido, metalaspekta, grizebla, uzata por detektoroj.

galeopiteko G. de ~oidoj (*galeopithecus*).

Galero. 1 Rema k vela militŝipo en antikva k meza epoko. 2 Samspecia ŝipo uzata por punlaboro pro gravaj krimoj. 3 Punlaboro : *kondamnita je ~oj.* 4 (f) Ege peniga laboro.

* **Galerio.** 1 Longa kovrita ekstera ejo de domo, uzata kiel promenejo aŭ rigardejo : *~o de monahejo; korto kun graciaj arkadaj ~oj.* Kp KORIDORO. 2 Tre longa salono plej ofte uzata por elmontri artajojn aŭ kuriozajojn. 3 Kolekto da artajoj aŭ kuriazajoj : *~o de pentraĵoj B pri naturscienco.* 4 Subtera koridoro, trairejo : *~o de minejo B, de subtera fervojo.* 5 Cirkauloklo por la publiko ĉe altaj etagoj en teatro. ~eto. Balustradeto ornamanta la supron de meblo : *maha-gona litelo, cirkauita de ~eto Z.*

gallo G. de rubiacoj (*galium*).

galleismo Z. Franclingva aparta dirmaniero.

galimatio Z. Konfuzega, sensenca, tute nekomprenebla diraĵo aŭ skribajo.

galinulo G. de raloj, parenco al fuliko (*gallinula*).

gallumo Z Ga. Hemia elemento, malofta metao.

* **Galono.** Dika mallarga rubando el oro, argento, silko aŭ alia ŝtofo por ornami aŭ borderi veston, ĉapelon, kurtenon, uniformon. ~i (tr). Ornamo, borderi per ~o : *~ita vesto; or~ita oficiro, lakeo.*

Galopo. 1 Plej rapida kurmaniero de ĉevalo. 2 (f) Tre rapida kuro. ~e. ~ante : *la bubo ~e forkuris B.* ~i (ntr). ~e kuri. Kp TROTOKA, PASO, AMBLO.

* **Galošo.** 1 Piedvesto, plej ofte kaŭčuka, kiun oni metas sur la ŝuoj por ŝirmi kontraŭ malsekeco. 2 Speco de ledo ŝuo kun ligna plandumo. Kp LIGNOŠUO.

galvana Z Rilatanta al elektra kurento produktita de pilo aŭ al io produktata de tia kurento : *~a elektro, kurento.* ~ajo. ~a klišo reproduktita relieve per ~oplastiko. ~ismo. 1 Elektraj fenomenoj produktataj de hemia energio. 2 Parto de la elektroscienco, kiu pritraktas fenomenojn de la ~a fluo.

galvanizi (tr) 1 Surkovri ion per maldika tavolo de metalo helpe de elektroliza kontinua kurento : *oni ordinare ~as metalajn surfacojn per zinka tavolo, tiele defendante ilin kontraū rustigo.* 2 Submeti al kontinua kurento. Kp ELEKTRI, FARADIZI.

galvanometro Z Aparato por mezuri la intenzecon de malfortaj elektraj kurentoj k montri ilian direkton per devio de magneta montrilo.

galvanoplastiko Z Arto k procedo apliki galvanon kurenton por kovri objekton per maldika tavolo de metalo.

galvanoskopo Aparato por pruvi la ĉeston k la direkton de elektra kurento : *~o estas malpli preciza galvanometro k nun malmulte uzata.*

galvanoterapio Apliko de galvanismo al kuracarto.

* **Gamo.** Serio de la sep muzikaj notoj vicigitaj laŭ ilia natura ordo en la intertempo de unu oktavo.

* **Gamašo.** Senplanda piedvesto por ŝirmi la supron de la ŝuo k la malsupran parton de la kruro. Kp TIBIINGO.

gambo. Tuto de la suba membro de homo. Kp KRULO.

gambito (Sp). Taktiko en ŝakludo, dum kiu oni oferas komence figuron por akiri per tio favoran situacion.

gamelio ♫ ♪. Soldato aŭ ŝipana mangovazo.

gango (Ge). Tereca maso, kiu envolvias mineralon, multekostan ŝtonon. Kp GEODO.

Ganglio. Tubero, kiu troviĝas en difinitaj punktoj de la limfaj tubetoj k de la nervoj, k defendas kontraŭ infektoj sveligante k retenante la mikrobojn.

gangliono ♥. Limfa glando.

Gangreno. 1 Detrua iom post iom etendiganta putriĝo de ia parto de vivanta korpo. 2 (f) Morala infektiĝo, malvirteco. ~{ig}1 (tr). Igi ~a, kaŭzi ~on : ~ita membro, spirito, mondo.

* **Ganto.** Vesto por la mano : *jeti al iu la ~on* B (f : alvoki al batalo, defii); *levi la ~on* B (f : akcepti la batalon, la defion). Kp MURO. ~i (tr). Surmeti ~on al iu : *sin ~i*. **Fer~o.** ~o el la ferlamenoj, uzata de mezepokaj kavaliroj. **Duon~o.** Speco de ~o kovranta la manon nur ĝis la dua falango de la fingroj.

gapi (x). Sempense, naive k iom stulte rigardadi, malfermegante okulojn k bušon : ~i la pasandojn ; ~i al io, al iu ; ~a admiru. ~vagi. Sencelle promeni interesigante pri strataj bagateloj. ~ulo. Tiu, kiu emas ~i.

* **Garantil** (x). 1 Promesi la farigon de io sub sia propra respondeco : ~i promeson, kontrakton, ŝuldon, prunton ; ~i pri, por prundo B, por arestito B ; ~i la kvaliton de varoj ; kiu ~as, tankvilon ne scias Z. 2 Firme aserti ion vera k certa : mi ~as la fakton ; li ~is al mi, ke li venos ; ni ne povas ~i la guselecon de liu informo ; mi donos klarigon, ne ~ante, ke mia klarigo taŭgas por ĉiu okazoj Z ; mi tute ne ~as pro tio, kia si fariĝos en la estonteco Z. 3 Igi ion certa : liu metodo

~as rapidajn progresojn ; la vivo k la tempo ~is al nia lingvo naturan forton Z ; la sukceson ~as al ni lia konata energio Z ; la nomo de la aŭtoro ~as la valoron de la verko. 4 Gardi kontraŭ io, evitigi ion : edziĝo najbara ~as de eraro Z. ~o. 1 Promeso k respondeco de tiu, kiu ~as : doni sian ~on ; vendi ion kun, sen ~o ; disputu pri ĝio, sed sen ~o Z ; kiu donis ~on, tiu pagu la ŝuldon Z. 2 (f) Certigo : konkordo estas la plej certa ~o de senduba sukceso Z. ~a. ~anta : ~a kapitalo. ~ajo. Objekto aŭ mono asignita por plifirmigi la akceptitan respondecon : oni postulis de la administranto ~ajon de duduk mil frankoj. ~anto. Tiu, kiu ~as. ~ulo. Persono, transdonita al malamiko kiel ~ajo. Kp PRIRESONDI, KAŬCII, ASEKURI.

* **Garbo.** 1 Fasko da falĉita greno. 2 Simila dika kunligajo da detranĉitaj vegetaj trunketoj : ~o da pajlo, fojno, floroj. 3 (f) Aro da longaj ajoj : tutaj ~oj da rapidaj, oraj, blindigantaj radioj Z ; tiuj pensoj, kvazaŭ ~o da fulmoj, trakuris la kapon de Marta Z. Kp FASKO. ~ejo. Loko por konservi ~ojn (Kp GRENEJO). ~ligi Z. Aranĝi k ligi ~e.

* **Gardi** (tr). 1 (iu) Atenti, zorgi por eviti minacantan dangeron aŭ eblan malbonon al iu aŭ io : ~i iuri kiel la globon de la okulo Z ; li lokis ~anton por ~i la vojon Z ; ~i iun kontraŭ malrespekto, perfarto Z ; sin ~i kontraŭ surprizo Z, superakvoj B ; kontraŭ sufero mi vin ~os ; dubo ~as kontraŭ risko Z ; ~u min kontraŭ miaj amikoj, kontraŭ miaj malamikoj mi ~os min mem Z ; Dio ~os vian piedon kontraŭ reto Z ; kontraŭ tia odoro oni devas ~i sian nazon ; ~u vin de tia malpaciго ; ~u vian piedon de la vojstrekro de pekuloj Z ; ~i region, urbon, trezoron, postenon, ŝafaron ; kiu sin ~as, tiu sin savas Z ; bone ~anta hundo ; mi zorgas pri ŝi, sed ŝi mem tute ne zorgas pri ŝi k tute ne sin ~as Z ; si estis por mi ĉiam kara ~atajo Z ; ~i (prizorgi) la interesojn de iu ; la Lingva Komitato estas kreita nur por ~i la ekstrema necesan kontinuecon en nia lingvo Z ; sin ~i, ke ne ...~u (zorge eviti fari danĝeron aŭ malbonan agon) ; ~u vin, ke vi ne falu Z, ke vi ne plu faru tian eraron Z ; on ordonis, ke mi min ~u Z, ke neniu vidu min Z. 2 (iu) Atenti, zorgi, por eviti, ke

iu faru malbonon aū kaūzu dangeron : ~i krimulon, malliberulon ; kiu ~as sian langon, tiu ~as sian animon kontraū malfeličoj Z ; ~u vin (E atentu). 3 (io) Servi por evitigi dangeron aū malbonon ; ŝirmi : remparo ~as la urbon ; tuko ~is la nukon kontraū la suno ; la netušebleco de la Fundamento ~as la unuecon de la linguo Z. 4 (iu) Konservi por baldaū uzo ; teni nedifikita aū nešangita por difinita destino : ~i kandelon per la nokto Z ; ~i lokon por plua enskribo ; ~u miajn vortojn en via memoro Z ; ~u miajn konsilojn, moral-instruojn en via koro Z ; ~u vian monon, mi ne bezonas gin ; kiu ~as prudenton, tiu trovas bonon Z. 5 Konservi, reteni : ~i sekretlon, pozon, dokumenton ; ~i ſidelecon at iu, la memoron pri bonfaro ; mi ~as la esperon, ke venos pli favoraj tempoj ; ~i sian personan dignon Z, sian junecon, favorecon ; ~i sian opinion, konvinkon. ~o. 1 Ago ~i. 2 ~antaro. ~e. 1 ~ante, por ~i. 2 ~eme : sin teni tre ~e Z ; tre ~e porti paketon. ~(ad)o. Ago ~i : esti sub la ~o de iu Z ; meti iun sub ies ~on Z ; la komitato ekzistas por la ~ado de la interesoj de la tutu Espistaro Z ; fari nokto~on. ~isto. Homo kies okupo, ofico estas ~i : kampo~isto ; ēas~isto ; ~isto de muzeo ; antaū la pordego trouigis ~istejo Z. ~ostari, ~estari (ntr). Dejori starante ĉe posteno. ~ostaranto. Soldato, kiu dejoras ~ante ĉe sia posteno, ~osoldato. Antaū~i (tr). Antaūišimi : prudento antaū~as de Z, kontraū malfeličoj Z ; kinino antaū~as de febro ; infanoj antaū~itaj kontraū difterio per injektoj ; antaū~a homo Z (Kp ANTAŪSAVI). Sin~(em)o. Atento, pizorgo, detenemo pri siaj agoj aū paroloj por eviti malbonon ; saĝeco, per kiu oni senkulpe k sendangere kondutas : havu sin~on kontraū la fajro ; oni devas kultimi al granda sin~o por trapasi la stratojn de la modernaj urbegoj. Sin~a Z, sin~ema. Havanta sin~on : sin~a kontraū Z, pri Z, kun Z ; ni tiuj devas esti tre sin~aj en la lingvaj demandoj ; aranĝi sin~econ Z. Sen~ulo Z. Nesen~ulo.

Gardenio. Arbeto el fam. rubiacoj, kun belaj dikpetalaj floroj (*gardenia*).

* **Gargari** (tr). 1 Tralavi, finlavi (pp glaso), teleroj, tukoj) per nura multa

akvo, sen sapo : oni devas ~i la flanelon per tre klara akvo. 2 Tralavi la bušon aū la gorĝon per iu fluajo, kiun oni skuas en ĝi. 3 (f) Konfuze prononcači ion kvazaŭ ~ante la gorĝon : li el~is kelkajn ne-kompreneblajn vortojn. (Kp BALBUTI). ~ajo, ~illo. Medikamento por ~i al si la gorĝon.

gargojo ♀. Elstaranta kanaleto, ofte skulptita kun formo de vomanta besto aū homo, el kiu la akvo de tegmentoj falas eksteren, distance de la muroj. Kp DEFLUILO.

Garni (tr). 1 (iu) Almeti ion al objekto por ĝin ŝirmi aū plifortigi : ~i muron per pikiloj, vitron per kadro, barelon per feraj ringegeoj, fendon per cemento, braksegeon per tego. (Kp PROVIZI). 2 (iu) Almeti ion al objekto por ĝin kompletigi laŭ ĝia destino : ~i bibliotekon per libroj, feneſtron per vitrafo, veston per butonoj ; ~i tablon, teleron ; bifteko ~ita per legomoj ; ~i vazon per floroj. (Kp PROVIZI, EKIPI). 3 (iu) Almeti akcesorajon al objekto por ĝin ornami : ~i ĉapelon per plumoj ; li ~is la domon per multekostaj statuoj Z. 4 (io) Servi por ~i : kadro ~anta ŝpeglon ; brodajoj, kiuj ~as robon ; juvelo ~ita per diamantoj k safiroj Z. (Kp PROVIZI, GARNITURI). ~ajo, ~illo. Tio, kio ~as : sia kostumo havis ~ajon el sambukaj floroj Z.

Garnituro. Akcesorajo por ornamo ; ornama garnajo : ~o de vesto ; vesto el veluro viruĝa, kun riĉa ~o da krem-koloraj puntoj ; kamen~o. ~i (tr). Almeti ~on ; orname garni : ~i ĉapelon.

Garnizono. 1 Militistaro gardanta fortikojn, urbon aū daŭre loĝanta en ĝi : restigi Z, starigi Z ~on ; resti ~e en urbo Z ; ~a urbo ; urboj, kie staras malgrandaj ~oj Z. 2 ~ejo.

Garolo. Birdo el fam. de korvoj (*garulus glandarius*).

* **Gaso.** Aersimila fluidajo, kies molekuloj tre malmulte altenigas inter si k ĉiam emas disigi (aero, hidrogeno, lumiga ~o, ktp). ~a. Estanta en stato de ~o. ~eca. Havanta la naturon de ~o. ~igl. Igi ~a, meti en ~an staton. Lum~o. ~o por lumigi, produktita per distilado de karbo. ~beko. Ekstremajo de tubo, ĉe kiu eligas k brulas lum~o ;

flamingo, brulilo. **~mufo.** Speco de ĉapeto, teksita el asbesto, kiun oni metas sur ~bekon por pliintensi la lumon de la flamo, kiu igas ĝin ardanta. **~ujo.** Granda rezervujo por lum~o ĉe la fabriko. **~mezurilo.** Aparato por reguligi la fluon k registri la kvanton de la distribuita lum~o. **Min~o.** Flamiĝema k eksplo-dema ~o en la karbominejoj. Kp VAPORO.

gasometro Z *. Granda rezervujo por gaso k eliganta ĝin sub konstanta regula premo.

* **Gasto.** 1 Vizitanto amike k senpage akceptata de dommastro ĉe la hejmo aŭ ĉe la tablo : **~o en tempo malgusta estas stono sur bruslo Z**; **se oni amas la ~on, oni zorgas la paston Z**; **~o kiel fiŝo baldaŭ fariĝas malfreša Z**; **por ~o ne petita mankas kulero Z**; **estu bona (bonvenanta) ~o**; (f) **lignaj vilagoj, kie la fajro estas ofte terura ~o.** 2 Vizitanto pagante akceptata en hotelo aŭ restoracio. **~i** (ntr). Esti **~o** : **ĉe la pastro ni ~as Z.** **~igl.** Akcepti kiel **~on** : **ricevi ~igon ĉe iu; en~igti en hotelo Z.** **~iganto.** Tiu, kiu akceptas hejmen **~on**. **~ejo.** Malgranda, malluksa hotelo aŭ restoracio. **~ama, ~(lg)ema.** Satanta akcepti **~ojn** k afable trakti ilin : **~ama homo; (f) ne~ama k dezerta lando Z; gui la ~amecon (~igon) de iu Z.**

gasterosteo **ĜA**. G. de dolēakvaj fiŝoj, kiu konstruas neston k havas dornojn sur sia dorso (= dorniſieto) (*gasterosteus*).

gastornito **ĜA** *. G. de grandaj fosiliaj birdoj.

gastronomo Z = gastronomiisto.

gastronomio Z. Sperta ŝatado pri delikataj manĝoj. Kp FRANDI.

gastropodoj **ĜA**. Klaso de moluskoj, kies tipo estas heliko.

gastrostomio **Ĝ**. Operacio por starigi daŭran stomakan haŭt-aperturon. Vd GASTROTOMIO, LAPAROTOMIO.

gastrotomio **Ĝ**. Operacio, dum kiu oni malfermas stormakon elekstere k celas la forigon de fremda korpo aŭ tubero. Vd GASTROSTOMIO, LAPAROTOMIO.

gaŭlito **ĜA**. Geologia etago de la sekundara epoko.

gavialo **ĜA**. G. de krokodiloj (*gavialis*). **gavoto Z.** Eksmoda ceremonia franca danco.

Gazo. Delikata travida teksajo el silko, lino ktp.

* **Gazelo.** Tre eleganta, sveltkrura, rapidkura remaĉulo el fam. de antilopoj (*antilope dorcas*).

* **Gazeto.** Perioda presaĵo sciiganta la aktualajojn : *duonmonata, semajna ~o; ĉiutaga ~o* (jurnal). **Viva ~o.** Improvisa teatro, sceniganta aktualajojn, plej ofte satire. **~aro.** Tuto de la **~oj** en iu loko aŭ lando : **la ~aro amike akceptis la aperon de nia revuo B.** **~isto.** Homo, kiu profesie skribas en **~oj**. **~istaro.** Tuto de la **~istoj** en iu loko aŭ lando. Kp REVUO, BULTENO, INFORMILO.

* **Ge.** 1° Prefikso montranta la kunecon de ambaŭ seksoj : **~patroj** (patro k patrino); **~edzoj** (edzo k edzino); **~fratoj** (frato k fratinon); **ili amas sin ~frate;** **~sinjoroj** (sinjoro k sinjorino aŭ sinjoroj k sinjorinoj); **~masistroj.**

1° Samsignifa vortero : **~a.** Hilata al ambaŭ seksoj : **~a lernejo.** **~igo.** Seks-kunigo. **~igl.** Seks kunigi.

geheno Z (Bb). Infero.

gejsero (Ge). Natura ŝprucfonto de varma akvo.

geko Z. G. de lacertoj (*platydactylus*).

gelato **Ĝ**. Duonsolida, tremanta maso, kiu konsistas el malvarmitaj solvajoj de gelateno aŭ el iuj plantaj substancoj. **~igl.** Fariĝi **~o**.

* **Gelateno.** Azota substanco malfluueca sed mola, kiun oni ekstraktas el la ostoj k kartilagoj de bestoj. **~ajo.** 1 Suko el besta substanco, kiu enhavas **~on** k malvarmiĝinte fariĝas malfluueca sed mola : **~ajo de bovido, de fiŝo; ŝinko garnita per ~ajo.** 2 Suko elpremita el fruktoj, kiu, sukerite k malvarmiĝinte, fariĝas malfluueca sed mola kiel **~o** : **~ajo el pomo, riboj. ~eca.** Iavitanta la aspekton de **~o**.

geolozo **Ĝ** $C^6H^{10}O^5$. Substanco simila al gelateno, ekstraktata el iuj algoj k uzata kiel kulturmedio por bakterioj.

Gemo. 1 Ĝiuspeca multvalora juvel-stono. 2 (f) Perlo 3. **~isto.** Tiu, kiu komercas **~ojn**.

Genciano. Herba veg. treege amara, kun blua floro, uzata por fari infuzojn, likvorojn (*gentiana*).

Genealogio. Tabelo de deveno k parenceco de la membroj de gento : *fari, starigi la ~on de familio; la ~o de David, de raséevalo.* ~a. Rilata al ~o : (f) ~a arbo (kies trunko estas la unuaj gepatroj, k branĉoj la posteuloj).

generi Z (tr) (p.p. virseksulo). Produkti vivantan samspecan kiel si estajon; naskigi : *Abraham ~is Jakobon; de li devenis la tutu ~o Z* (idaro). ~ado. Ago ~i : *homa, besta, vegeta ~ado; spontanea ~ado* (produktudo de vivo, okazanta laŭ kelkaj scienculoj sen antaŭa ĝermo). ~a. Rilata al ~o : ~aj organoj.

***Generacio.** Tuto de la proksimume samagaj homoj vivantaj dum la sama tempoperiodo kalkulata laŭ la mezkvanta daŭro de la tiama homa vivo : *la nuntempa ~o malamas la militon B; Esp-o travivis jam tutan homan ~on Z; k mortis Jozef k ĉiuj liaj fratoj k tiu tutu ~o Z; oni kalkulas proksimume kvin ~ojn en unu jarcento; ĉar riĉeco ne daŭras elerne, k krono ne restas por ĉiuj ~oj Z; liaj heroaj faroj transrakontigas de ~o al ~o.*

Generalo. Militestro supera al kolonelo, kiu komandas brigadon, divizion, korpuson aŭ armeon. **Cef~o.** Plej supera ~o, kiu komandas la tutan militistararon k ĉiujn aliajn ~ojn de lando aŭ lignanaro.

generatoro. 1 <, Aparato aŭ mašino, kiu produktas kontinuan aŭ alternan elektran energion de alta aŭ malalta frekvenco aŭ tensio : *kiam oni parolas pri elektra ~o temas en realeco nur pri transformigo de mekanika, kaloria aŭ hemia energio en elektran.* 2 ♀ Mašino produktanta energion : *gas~o, glaci~o.*

genezo Z. 1 La unua libro de la Biblio, rilata al la origino de la mondo. 2 (f) Origino, deveno : *skizi la ~on de la ideo pri lingvo internacia.*

Genio. 1 Antikva diajо, kiu zorgas pri la destino de ĉiu homo : *la Romanoj oferis al siaj ~oj.* 2 Fabela estajo, feo, koboldo kc : *bonaj, malbonaj ~oj.* 3 Plej alta grado de la homaj kapabloj ; superega inteligento : *por krei lingvon internacion estis necesa la ~o de Zamenhof B; jam ne unu universala ~o, kiu*

povus reformi la mondron, forputris ja en la senfeligejo Z; se lia ~o ne superas en tio ĉi mian Z. (Kp TALENTO, SPRITECO, NATURDOTO). ~a. Havanta ~on : ~a homo, spirito, verko, eltrovo; kiel ajn ~a la sistemo estus Z; ~ulo.

Genisto. Arbeta veg. el fam. fabacoj, kun flavaj floroj (*genista*).

***Genitivo** (G). Deklinacia kazo, kiu montras posedon, kvaliton, la tuton, de kiu oni prenas parton ktp, ordinare tradukita en esp-o per la prepozicioj *de k da.*

***Genoto.** Eta raba besto el fam. de ursoj kun bela valora felo (*genetta*).

genro. 1 (G) Seksa karaktero de substantivo aŭ pronomo : *vira, ina, neutra ~o; la gramatika ~o ne ekzistas en esp-o.* 2 Grupo da zoologiaj aŭ botanikaj specoj, kiuj prezentas komunajn karakterojn ; specaro, gento, grupo.

***Gento.** 1 Grupo da kelkaj familioj devenantaj de unua sama prapatro, kune vivantaj k ordinare regataj de unu sama estro ; subdivido de nacio ; popoleto : *la sovagaj ~oj de Afriko; la ~o de Jakob; la hebreaj ~oj; la romanaj patriciaj ~oj* (Kp FAMILIO, KLANO, TRIBO, FRATRIO). 2 Raso : *la homa ~o; la germanaj ~oj.* 3 Subdivido de familio en zoologio k botaniko (= specaro, genro) (Kp VICO, KLASO, ORDO).

***Genuo.** Antaŭa parto de la artiko kuniganta la femuron kun la kruro : *preni infanon sur la ~ojn.* (Sur)~i (ntr). 1 Fleksi la ~ojn. 2 Sur~igi.

geodo ♀. Minerala, kavforma maso, sfereca, interne kovrita de kristaloj. Kp GANGO.

Geodezio. Scienco per kiu oni difinas la grandon kaj formon de la tero aŭ de parto de la tero.

geofiziko (Sc). Scienco pri la fizikaj legoj de la tero.

geografo = geografiisto.

Geografio. Scienco, kiu pritraktas la aspekton de la diversaj regionoj de la tero : *nomoj propriaj k ~aj ricevis en la vorlaro apartan lokon; ~a karto.*

Geologo = geologiisto.

Geologio. Scienco, kiu studas la solidan ŝelon de la tero k la fenomenojn rilatajn al ĝia konsisto.

geometro (Sc). 1 Scienculo studanta la geometrion ; specialisto en la geometrio. 2 Tiu, kies profesio estas mezuri la kampojn (= kampomezuristo). Kp GEODEZISTO. 3 G. de noktaj papilioj (*geometra*).

Geometrio. Scienco, kiu pritraktas la liniojn, surfacojn k solidojn (volumenojn) : *Eüklida* ~o (bazita sur la postulato de Eüklido) ; *priskriba* ~o (ebliganta la precizan ebanan reprezentadon de spaca figuro) ; ~isto.

georgino Z = dalio.

geotrupo G. G. de koleopteroj, vivanta en sterkojaj (= sterkoskarabo) (*geotrupes*).

gepardo G. G. de sovaĝaj feloidoj (= ĉasleopardo) (*acinonyx brookes, antaŭe cynailurus*).

Geranio G. Veg. el fam. geraniacoj, kun belaj brilkoloraj floroj (*geranium*).

gerbilo G. G. de malgrandaj mammestoj, musidoj (*gerbillus*).

gerleno S. Snurego konsistanta el kelkaj haŭseroj.

germanlumo Ge. Hemia elemento, malofta metalo, kies atompezo estas 72,5.

Gerundio. 1 (Latina gramatiko) Deklinaciebla infinitivo, rigardata kiel substantiva formo de verbo. 2 (Latinidaj, angla, esperanta gramatikoj). Speco de senšanga partcipio, kun senco de dependa propozicio tempa aŭ kaŭza : *en la frazo « audinte lian mensogon, li ekstaris » la vorto « audiante » estas ~o*.

* **Gesto.** Ciu montra, esprima movo de la korpo, precipe de kapo, brako, mano : *jesa* ~o, *nea* ~o ; ~o de kolero, surprizo. ~i (ntr). Fari ~on. ~adi (ntr). Fari multajn rimarkeblajn ~ojn. ~ema. Inklinata ~adi parolante. Kp MIMIKO.

geumo G. G. de rozacoj (*geum*).

gibi (tr) L. Pasigi jardon de unu flanko de masto sur la alian.

giĉeto. Fenestreto en pordo, mureto kc, destinita por interparoli aŭ pasigi ion. Kp LUKO.

Giganto. Homo eksterordinare, ne-normale granda ; grandegulo : *la mitologioj* ~oj. Kp KOLOSO, TITANO. ~a. Grandega : ~a homo, monto, laboreo ; mi

vidis ~an virinan figuron Z ; iliaj abelaj klopodoj k iliaj ~aj projektoj Z (Kp KOLOSO, MAMUTA).

gildo Z. Komerca aŭ metia korporacio.

gloši (tr). Ornami per retaje interplekitaj strekoj surmetalan aŭ surpaperan desegnajon. ~(ad)o. Ago aŭ arto tiel ornami. ~(aj)o. Tia ornamo.

Gilotino. Mašino por senkapigi kondamnitojn. ~i (tr). Senkapigi per ~o. Kp EKZEKUTI.

gimnasto = gimnastikisto.

Gimnastiko. Arto pri ekzercado de la korpo per taŭgaj movoj por ĝin plifortigi k lertigi : *instrui* ~on ; ~aj ludoj, ekzercoj. ~i (ntr). Fari ~ajn ekzercojn. ~isto. Spertisto en ~o (Kp SPORTISTO, AKROBATO).

Gimnazio. Mezgrada lernejo (diversmaniere organizita ĩaŭ la landoj) = liceo. ~a diplomito = abituriento. Kp KOLEGIO 3.

gimnosperma G. 1 (pri ovolo aŭ grajno) Evoluanta sur karpefolio restinta pli malpli malfermita. 2 (pri plantoj). Produktanta grajnojn en ne tute fermita ovario. ~oj. Subbrando de ~aj plantoj, unu el la du grandaj dividoj de fanerogamoj.

gimnostoma (pri muskoj). Havanta servvalvan urnon.

gimnoto G. G. de ~oidoj, simila al angilo, k elvokanta elektrajn fenomenojn : *la elektraj maſargoj de ~o povas paralizi sufice grandan beston (gymnotus)*.

gineceo. 1 (ĉe antikvuloj) Aparta loĝejo por la virinoj en la hejmo. Kp HAREMO, SERAJLO. 2 Inaj organoj de flor.

ginekologo F. Scienculo studanta la ginekologion ; specialisto en la ginekologio.

ginekologio F. Parto de la medicino, kiu pritraktas la seksajn organojn de la virino, ilian fiziologion k malsanojn.

gingivo ♀. Karno, kiu ĉirkaŭas la radikojn de dentoj (= dentkarno).

ginostemo G. Kolono formita de kunitigitaj stamenoj k stiluso ĉe orkideaj floroj.

gipaeto G. G. de falkoidoj, simila al vulturo (*gypaetus*).

* **Gipso.** Pulvorigita kalka ŝtono, uzata en konstruaro por ŝmire aŭ tegi murojn.
~I (tr). 1 Ŝmire, tegi per ~o : *~i plafonon*. Kp STUKI. 2 Miksi ~on al io, surŝuti per ~o : *~i vinon por ĝin klarigi, kampon por ĝin plibonigi*.

Gilando. Ornama kunkonfektaĵo el floroj k folioj, en formo de kurba ĉeno : *~oj da artaj rozoj Z.* Kp FESTONO.

giroskopo ♀. Aparato konsistanta el peza rado tre rapide rotaciante : *la ~o estis inventita en la jaro 1852 de Foucault (Fuko) k servas kiel eksperimenta pruwo de la tera rotacio.*

gisi ♀. Fandfari, elfandi feron, veršeferminadon kun karbo en specialaj fornegoj. ~ado. Ago ~i : *sekstabla, verdsabla ~ado; tera ~ado.* ~{(aj)o}. Produkteto el la pritrakto de fermentado per karbo, forgebla per martelo.

gisto. Feĉo de fermentanta biero, uzata kiel fermento.

* **Gitaro.** Muzika kvar- aŭ seskorda instrumento, per kiu oni ludas pinĉante la kordojn.

glabelo ♥. Spaco inter la nazo k brovoj.

glaco ♀. Fandversiĝa travidebla vitro plej ĝenerale polurita sur ambaŭ surfacoj k uzata precipite por speguloj, montronfenestroj (= spegula vitro). Kp VITRO, DOMVITRO, SPEGULO.

glacea Z. Briligitaj per glatigo (p.p. papero, ledo ktp) : *~aj gantoj.* ~igl. Briligitaj per glatigo. Kp GLAZURO.

* **Glacio.** Akvo malfluidigita, solidigita per malvarmo : *la rivero forrulas ~on; artefarila ~o;* (f) : *konstrui kastelon sur ~o Z* (Vd AERO); *śia alueno disrompis la ~on* (ĉesigis la intergenatecon) *de la gisnuna rigida konversacio Z;* *mielo sur lango k ~o* (indiferenteco) *en koro Z.* Kp FROSTO. ~a. 1 Karakterizata per ~o : *~a praepoko; ~aj maroj.* 2 Malvarmega : *~a vento;* (f) : *~a (malardega, malpasiega) vizago;* *~a (malfavorega, malafablega) akcepto;* *la ~a tavolo da antaŭjuĝoj de la mondo estas nun rompita Z.* ~aro, ~ejo. Konstanta amaso da ~o en montaroj. ~ujo, ~ranko, ~tenejo. Kesto aŭ ejo destinita por konservi ~on. ~ajo. Frandajo farita el sukero k ~igita kremo kun bongustaj aldonajoj : *vanila, cokolada ~ajo.* ~igl. 1 Malfluecigi,

solidigi fluajon per malvarmo : *la frosto ~igis la lagon.* 2 Meti en malvarmegon staton : *la ekstera frosto ~igis min, miajn fingrojn;* (f) *tute ~igita de teruro.* ~igl. 1 Malfluecigi pro malvarmo : *la rivero ~igas.* 2 Veni en malvarmegon staton : *la soldatoj ~igis dum la nokta gardostaro;* (f) *la rideto ~igis (haltis, malaperis) sur ŝtaj lipoj B;* *~igi de timo.* ~pluvo. Pluvo, kiu glitige ~igas tuسانte la teron (Kp HAJLO, NEGÖ, GLITVETERO). ~insulo, ~monto. Pecego da ~o izole naĝanta en polusaj k apudpolusaj maroj (Kp BANKIZO). ~umi. Glacegi. ~rompilo. Ŝipo speciale ekipita por rompi la ~on.

glaciso ♀. Neabrupta deklivo, natura aŭ artefarita, kiu etendigas antaŭ fortikajo, paflino ktp.

* **Gladi** (tr). Glatigi per varmega ilo, gin premiante tien k reen (sur tukoj, vestoj ktp) : (f) *tiel dirante, si ~is per la mano la silkan litkovrilon.* ~lo. Fera ilo por ~i. ~istino. Virino, kies metio estas ~i.

Gladiatorio. Batalanto kontraŭ homo aŭ besto en la cirkoj ĉe antikva Romo.

gladiolo ♀. G. de iridacoj (*gladiolus*).

* **Giano.** Frukto de kverko. Vd GRAJ-NINGO, NUKSO. ~pendajo. Kvasto.

* **Glando.** Organo, kies funkcio estas produkti sekrecion : *ekstera, interna ~o.*

glareolo ♀. G. de maraj stilbirdoj (*glareola*).

* **Glaso.** Vitra vazo por trinko : *~o de, por biero, vino, mozelino, ĉampano;* *~o da (mezuro, kvanto) vino;* *li esploris iom la fundon de la ~o Z* (estas ebrieta). Vd SUPER. C 3.

* **Glata.** 1 Malraspa, sen elstarajoj sur la supraj ; sur kiu la fingro facile glitas : *~a vitro, ŝtofo, haŭto;* *la akvo farigis ~a kiel spegulo Z;* *~a kiel manplato;* *finita k ~igita Z* (tute preta) ; *~e kombitaj haroj B;* *~e razi iun;* *Ezav estas harkovrita k Jakob estas homo ~a Z.* 2 (f) Senobstrukta, senembarasa : *~a vojo* (p. f.) ; *vojo ~a kiel bilardo;* *inter la ~ajoj de la valo estas via parlo Z.* 3 (f) Facila, progresanta sen malhelpoj aŭ baroj : *~a laboro, stilo, parolo;* *vivo ~e ne fluas Z;* *mi esperas, ke ĝio ~e pasos B;* *vivi sate k ~e Z;* *~e travivi la tagojn;* *la afero ne iras ~e Z* (Vd TUBERO) ; *por*

—e mensogi oni spriton bezonas Z ; la adaptigo al la novaj kondiĉoj ne plenumiĝis tute —e ; li —e venkis en la konkurso (Vd RELO, BUTERO). 4 (f) Karesa, dolĉa, lerte flata : virino, kies paroloj estas ~aj Z ; per sia —a buso la adullulino lin entiris Z ; la buso de malcastulino elversas mielon k sia gorgo estas pli —a ol oleo Z ; gardu vin kontraŭ —a lango de fremdulino Z ; —e komplimenti iun. —igi. Igi —a : —igi sian barbon ; karese —igi (ordigi) al knabo la harojn ; la vento plugas k —igas akvajn montojn B ; —igi (trabati) la vojon al iu ; —igi (reguligi) sian stilon ; —igi la malfacilaĵojn ; lia malafabla vizago iom —igis Z. Mal—a. Raspia, maldolĉa por la tuſo ; obstrukcio ; malfacila : mal—a lano, vojo, verko, vivo ; mal—aj versoj.

glaucio ♂. G. de papavacoj (*glaucium*).

glaukonito ♀. Speco de verda mineralo.

* **Glavo.** 1 Generala nomo de ĉiu manuzeblaj hak- aŭ pikbataliloj konsistantaj el longa klingo k mallonga tēnilo. Kp SABRO, SPADO, RAPIRO, PONARDO, BAJONETO. 2 (f) Punpovo : la —o de la Lugo. —ingo. Sirma ingo, en kiu oni enigas la klingon de —o. —batil, —otranĉil, —opliko (tr). Frapi, tranĉi, piki per —o.

Glazuro. Vitrigebla ŝmiraĵo, per kiu onikovras la potojn aŭ porcelanajojn por fari ilin nepenetrebaj k glatbrilantaj. —i(tr). Ŝmiri per —o : —ita terpoto.

glekomo ♂. G. de labiacoj (*glechoma*).

glicerio ♀. G. de akvaj gramenacoj (*glyceria*).

glicerido ♀. Generala nomo de glicerin- aji eteroj : *margarino, stearino* (= glicerin- etero).

glicerilo ♀ C⁸H⁶. Radikalo.

Glicerino. C⁸H⁸O⁸. Densa, dolĉa fluajo, ekstraktata el grasoj, k uzata por ŝmiri la haŭton, fabriki eksplodajojn ktp.

glicino ♀. Nomo de iu rivelilo.

glicineo. ♂ G. el familio de legumenacoj, kies plej konata speco, nomata *cina* —o, distingiĝas per pendantaj traŭboj da belaj helviolaj floroj (*wistaria*).

Glicirizo. Veg. el fam. de fabacoj, el kies radiko oni ekstraktas dolĉan sukron, uzatan kontraŭ tuo aŭ en medikamentoj (*glycyrrhiza*).

Glikozo. Sukera substanco troviganta en vinberoj, amelajo ktp.

* **Glimo.** Mineralo kun metaleca brilo, kiu facile tavoligas per diafanaj lamenteetoj : verda —o el Siberio, roza —o el Ameriko. —brili (ntr). Brilegi kiel —o : la neĝo —brilas sub la suno.

gliptiko ♀. Arto gravuri sur multekostaj ŝtonoj : egyptoj estis en la antikvaj tempoj majstroj en la —o ; ekzistas diversaj —oj : intajlo k cameo. Vd GEMO, FOTOGLIPTIKO.

gliptodonto ♂ ♀. G. de grandegaj fosiliaj sendentaj mambestoj, vivinta en la kvaternara epoko de Ameriko.

gliro ♂. G. de malgrandaj roduloj (= dormomuso) (*glis*).

* **Gliti** (ntr). 1 Facile surŝovigi sur glata aŭ grasa supraĵo : oni —as kiel sur sapo ; ŝtono —as sur la glacio ; mi lasis min —i en la kavaĵon ; molekuloj de fluidaĵo facile —as unu sur alia ; dehakitaj arboj —is laŭlonge de la deklivo ; fiŝoj —as en akvo, birdoj en aero ; de —i de la cévalo B. 2 Antaŭenigi sur glata supraĵo, konservante sian ekvilibron : la infanoj —is gaje sur la nova glacio. 3 Perdi la starecon k ekvilibron, marŝante sur glata supraĵo : mia piedo ek—iis sur la vaksita pargeto, k mi falis. 4 (f) Pasi senbrue, facile, nerimarkite : la servistoj senbrue —is inter la mangantoj ; centoj da bildoj —is tra liaj pensoj Z ; senvole —is miaj okuloj al mia ŝranko ; lian koron tra—as mallumaj nubo Z ; ili tra—iis inter la ĉeestantaro ; la pezo —rapide preter—iis antaŭ liaj okuloj ; ili —as (falas) iom post iom en profundan mizeron (Kp ŜVEBI, FLUI, FLUGI, NAĜI, PRETERPORTIĜI). —(ad)o.

1 Ago —i : —ado de sportistoj ; fali pro —ado. 2 (Fon) Preskaŭ neperceptebla transiro inter du sinsekvaj distingebaj pozicioj de la voĉorganoj. —(ig)a. 1 Tiel glata aŭ grasa, ke oni —as marŝante sur ĝi aŭ ekkapitante ĝin : —a pargeto, angilo ; okazon kaptu ĉe l'kapo, ĉar la vosto estas —a Z ; —iga substanco. 2 (f) Evitema, elturniga, malfacile kaptebla : spiritoj —igaj, kiel serpenta korpo Z ; angile —aj argumentoj. —llo. Ilo —anta aŭ servanta por —i. 1 —veturilo. 2 —buo. El—i Z ; for—i Z (ntr). 1 Forigi —ante : fișo el —as el mano ; el lia mano ĉiu monero

el~as Z (li estas tute malparema). **2** (f) Forigi nerimarkite, ellasi^g : *el~i el domo, el ĉambro; (f) tiu vorto servole el~is el lia bušo; el~igis el sub ŝiaj piedoj la fundamento de sia materiala ekzistado Z; la povo for~is el tiaj manoj; el sub la ŝajno de ĝentileco el~is* (aperis, elvidigis) ĉiumomento la malšato **B**; *tiu demando el~is la registarojn* (la registaroj ne atentis tiun demandon). **En~i** (ntr). Eniri ~ante : *ili singarde en~is tra la truo B; la polvo en~is en la keston; diversaj malordoj en~is en la kortegon B.* **~ali.** *~i 3. ~umi Z, ~kuri Z.* *~i 2.*

* **Globo.** Sferforma, bulforma korpo aŭ objekto : *ronda balono estas ~o; ter~o; kartona geografia ~o; okul~o; ~o de bilardo.* **~a.** **~forma** : *~e kunvolvita tuketo Z.* **~eto.** Malgranda ~o : *aer~eto; sangaj ~etoj; farmaciaj ~etoj.* **Faden~o.** Volvajeto da fadeno. **Plat~o.** Mondo-karto.

globulario G. de ~acoj kun bluaj floroj, havantaj laksigan proprecon k tre oftaj en Eŭropo (*globularia*).

* **Glori** (tr). (iu) Honori iun donante al li grandan famecon, konigante ĉien lian indecon, publikigante sian admiriron; laudegi : *~i la heroojn; ~i scienculon per statuo; ~i la belajn agojn, genian poeton, Dion; estu ~ata la nomo de Dio!* kiu nenion valoras, plej multe sin ~as Z (Vd BARELO, RADO); *sin ~i pro sia riĉeco* (Kp FANFARONI, FIERI, VANTA). **~o.** **1** Famobrilo; admirio de la plejmulto por ies merito, talento, genio : *sen laboro nenia ~o Z; la ~o estas la suno de la mortintoj; oni ne pagas per ~o al sia tajloro Z; konfesi, laudi, prikanti ies ~on; bona ~o pli valoras ol oro Z.* **2** ~iga persono aŭ afero; fierindajo : *li estas ~o de la nacio Z* (Vd ESPERO 3, ĉozo 2). **~a.** **1** Posedanta ~on : *~a poeto, scienculo.* **2** Donanta ~on, ~iga : *~a venko, okazo, laboro, kanto.* **~e.** Laŭ ~a maniero : *ne ~e estas serĉi sian ~on Z.* **~igl.** Esti la kaŭzo de la granda fameco, ĉiekonateco de iu aŭ io : *la grandaj scienculoj ~igas la naskiglandon; lia verko ~igas lin pli ol la laudoj.* **Mal~i** (tr). Misfamigi; diskonigi la malbonan famon de iu aŭ de io : *mal~i friponon.* **Mal~o.** Malbonfamo, malšato de la plejmulto por ies morala aŭ intele-

kta valoro : *akiri, meriti mal~on; disanoni ies mal~on.* **Mal~a.** Havanta mal~on. **Mal~igl.** Esti kaŭzo de malbonfamo por iu : *lia konduto en tiu okazo tute mal~igis lin.* **Mal~iga.** Donanta mal~on. **~krono.** Aŭreolo 1.

glosa Z. Noto, klariganta la sencon de vorto malklara aŭ malofta. **~aro.** Vortaro pri arkaikaj aŭ specialaj vortoj.

gloto Kavoforma parlo de laringo inter la voĉaj kordoj. **~a plosivo** (Fon). Kraketo, produktata de la abrupta fermigo k malfermigo de la gloto antaŭ la eliaso de vokalo, per kiu la nordgermanoj faras la altenon al vokalo komencanta vorton.

* **Gluo.** Duonflueca ŝmirajo, kiu sekigante kapabligas forte kunigi du objektojn : *~o el araba gumo; farun~o; fiš~o; ~(ec)a substanco; ~aĉa haŭlo de angilo.* **~i** (tr). Kunigi per ~o : *~i afišon sur muron;* (f) *~i sian atenton al io.* Kp MASTIKI, LUTI. **Al~i** (tr). *~i* objekton al pli granda : *al~i poŝtmarkon.* **Al~igl.** (p. f.) Forte aliĝi, kuniĝi per si mem kun alia objekto : *la birdo al~igis al la kapitulo; mia lango al~igis al mia palato Z; ŝaj okuloj al~igis al li Z; li al~igis per sia tuta koro al tiu lando Z; lia animo al~igis al ŝi Z; la malnova kutimo al~igis al li* (Kp ALFORGIĜI, ALLIGIĜI, ALFIKSIIĜI, ALFIRMIĜI, ALKROČIĜI). **Kun~i** (tr). **1** *~i* kune du objektojn : *kun~i dissiritajn pecojn de letero.* **2** (f) Kunteni. **Kun~igemo.** Kuntenigemo. **Mal~i** (tr). Disigi du ~itajn objektojn.

glumo Ciu el la brakteoj, kiu ŝirmas elektrene spiketon de gramenaco. Vd LODIKLO, PALEO.

* **Gluti** (tr). **1** Malsuprenigi ion tra la gorgo en la ezofigo k stomakon : *~i viandon, bieron, pilolon B; senmače ~i; fišo pli granda malgrandan (en)~as Z.* **2** (f) Malaperigi profunde en si : *la maro (en)~is la ŝipon; la ocean' el bord' elirinta sovaĝe ~as l'ebenaon Z; densaj nubo(j) ~is la sunon; ~i per la okulo (avide rigardri, dezirri); tiu entrepreno ~is grandajn kapitalojn Z; tiu tradukado en~as neproduktive multlon da laboroj Z; li baldaŭ (en)~is multajn sciojn (rapide k maldetale lerni).* **For~i.** Malaperigi ~ante : (f) : *for~i* (malklare duone

prononci) *la vortojn Z; li silentis, forante siajn timojn.* ~o. 1 Ago ~i : fari malbonan ~on Z; tusi pro malgusta en ~o Z. 2 Kvanto de tio, kion oni ~as per unu fojo; ~kvanto : *li ĉion formangis per tri ~oj.* ~ema. Avide manganta, mangegema. ~ejo Z. 1 Gorgo. 2 (f) Abismo (Kp FAŪKO).

gluteo. Sidvango.

gluteno ✎. Glueca substanco, tre nutra, kiu troviĝas en la faruno de cerealoj.

gnejso ✎. Skisteca rokajo el kristaloj, kiuj konsistas el kvarco, feldspato k glimo.

gnejto ✎. G. de ~acoj (*gnetum*).

Gnomo. Fabela malgranda estajo, gardanta trezorojn en la interno de la tero. Kp KOBOLDO, FEO.

gnomono Z ✎. 1 Malnova sunhorloĝo kun vertikala ombrojetilo. 2 La ombrojetilo mem.

* **Goblo.** Malgranda bongusta riverfiŝo (*gobio*).

goeleto Z. Malpeza dumasta velſipo (= skuno Z).

golo (Sp). Rezulto de sporta ludo atingata per jeto de pilko en la celon. ~ejo. Kadro tra kiu devas esti jetata la pilko por atingi ~on. ~ulo. Tiу el la trupo, kiu gardas la ~ejon, por eviti la enjeton de la pilko.

* **Golfo.** Parto de maro eniganta en la teron : ~o de Botnio, de Finlando.

Gondolo. Longa, plata barketo, kun ambaŭ eksremajoj levitaj en formo de cignokolo, movata per stangoj aŭ remiloj, k uzata en Venezio. ~isto. ~veturigisto, ~kondukanto.

gongo ♀. Orienta instrumento konstanta el metala disketo, kies resonado estas tre forta.

gonokoko ♀. Mikrobo kaŭzanta la blenoreon.

* **Gorĝo.** Interna kava parto de la kolo, per kiu oni glutas k spiras : *tralavi (gargari) la ~on Z; krii Z, ridi Z plen ~e, el la tutu ~o Z; teni iun ĉe la ~o; ~premi iun (~preme sufoke mortigi); meli tranĉilon al ies ~o Z; freša mielo estas dolēa por la ~o Z; (f) la morto jam tenas*

lin ĉe la ~o; gi jam staras al mi en la ~o Z (tedegas min).

Gorillo. La plej gronda simio el Afriko, el fam. de antropoidoj. Kp ŜIMPANZO.

Gotika. Franca arhitektura stilo de la 12-15-a jarcentoj, karakterizata per volboj apogitaj sur ogivkruciigo k akrepintaj arkajoj.

graco (Rk). Spirita helpo senmerite donita de Dio al homo por savigo; Difavoro.

* **Gracia.** Plaĉa per facilaj k harmoniaj movoj aŭ bele proporcias formoj : ~a virino, vazo, silto; ~aj lipoj Z. Kp DELIKATA. ~e. Laŭ ~a maniero : ~e prezentzi tason al vizitanto; li saltas ~e, kiel ursa ebria Z (ironie). ~eco. Kvalito de iu aŭ io ~a : ~eco de infana vizaĝo, de antikva statufragmento. **Mal~a.** Havanta senharmoniajn movojn aŭ formojn. ~o ○. Nomo de tri antikvaj diajoi, reprezentantaj la plej gracian belecon.

gracila = svelta.

* **Grado.** 1 Mezuro de kvalito, forto, intenso : *krimo, kiel virto, havas siajn ~ojn; eleganteco de alta ~o; la plej alta ~o de amo, teruro; ~o da bonstato, da perfekteco, da kapableco Z; malforta ~o Z; sufiĉa ~o Z; ŝis kia ~o Z; li malsaniĝis en tia ~o, ke oni malesperas lin savi; ~o post ~o (iom post iom); ~oj (rango, sed plilarĝsenco) de ofico, de honoroj; (G) ~oj de komparo (pozitivo, komparativo k superlativo). Kp ŜTUPO. 2 Ĉiu el la egalaj dividoj de cirklo, termometro, skalo ke : 5 ~oj super la nulo; 39 ~oj de febro; kioma ~o da malvarmo estas ? angulo de 45 ~oj. ~igi. 1 Distribui la ~oj de io, vicigi : ~igi la ekzercojn en terno libro. 2 Dividi per ~oj, marki ~ojn sur io : ~igi termometron. ~a Z. 1 Relativa : diferenco neesence, sed ~a. 2 Iompostiom, malsubita. **Laŭ~e kiel** (aŭ **kiom**). Proporcie kiel (Kp LAŬ LA MEZURO KIEL, LAŬ TIO KIEL, ĜUSTE TIOM KIOM).*

* **Grafo.** Nobela titolo supera al barono k malsupera al markizo.

grafiko Z. 1 Arto reprezentati objektojn per desegnaj linioj. 2 Grafismo. ~ajo. Scienca desegno, servanta por la tekniko k reprezentanta la fenomenojn aŭ illajn abstraktajn rilatojn per geometriaj figuroj (skaloj, kurblinioj ke) : ~ajo pri varioj

de temperaturo, trafiko, kc. (Kp SKEMO, DIAGRAMO). ~a Z. Koncernanta la reprezentadon de objektoj per desegnaj linioj : *la ~aj artoj* (skribo, desegno, gravuro).

grafismo. Skriblitera konsisto de la vortoj kompare kun la sonprononca. Vd FONETISMO.

Grafito. Grizenigra, mola speco de karbono, uzata precipe por fabrikii krajonojn.

grafologo Z = grafologiisto.

Grafoglio. Arto ekkoni la karakteron de iu per ekzameno de lia skribo.

grajlo. (Me) Speco de hajlo en formo de tre malgrandaj grajnoj.

* **Grajno.** 1 Malgranda semo, precipe de greno : *~o de trikitio, aveno, rizo, pizo, pipro; ~o (kernetto) de pomo, piro; ~ajo el freſaj ~oj Z.* Kp SEMO. 2 Malgranda globa ajo, komparebla al *~o* : *~o de hajlo, pulvo; sur la fundo de la rivero trouigas ~oj da oro Z; ~eto da vitro penetris en lian okulon Z; ~etoj de sablo Z; ~oj de kolzono.* Kp ERO. 3 (f) Iometo da : *estas tamen en la afero ~o da vero; li ne havas en la kapo eĉ unu ~on da saĝo Z.* Kp GUTO, OMBRO. ~Igi. Fari *~ojn* el la maso. ~Igi. Kreski aperigante sem~ojn. Dis~Igi. Deſiri la *~ojn* : *dis~igi spikon, vinberaron.* ~ingo. Speco de kaliketo fixse tenanta parte enigitan *~on*; kupulo : *la glano estas entenata en ~ingo.* ~oledo. Malglate ledo, kvazaŭ kovrita per *~oj*; ŝagrino.

grajpo ♀. Kurba stango alligita al kilo. **Antaŭa ~o.** *~o kiu kunligas la kilon al la antaŭkilo. Malantaŭa ~o.* *~o kiu kunligas la kilon al la malantaŭa kilo.*

graki Z (ntr). 1 Bleki kiel korvo. 2 Estigi raūkan bruon en la gorgo, eligante mukon.

Gramo. Pezunuo en la metra sistemo (= 1 kc. da distilita akvo).

* **Gramatiko.** 1 Scienco pri la lingvaj reguloj : *generalia ~o* (scienco pri la reguloj komunaj al ĉiu lingvoj); *kompara ~o* (scienco pri la samecoj k malsamecoj de pluraj lingvoj, devenintaj el unu sama, kiujn oni komparas k klarigas unu per alia); *historia ~o* (studanta la historion de la formigo de la reguloj); *priskriba*

~o (priskribanta nur la nunan staton de la reguloj). 2 Libro klariganta tiujn regulojn : *aeti latinian, esperantan ~on.* ~isto. Spertulo en *~a scienco.*

gramenacoj ♀. Fam. de unukotiledonaj herbecaj plantoj : *aveno, hordeo, maizo, sekalo, triliko.*

gramofono ♂. Fonograf-aparato reproduktanta la sonojn per diskoj.

* **Granato.** Frukto de *~arbo*, kun multaj internaj rozkoloraj ĉeloj k abunda dolĉa suko. *~arbo, ~ujo.* Arbusto el fam. mirtacoj (*granatum punica*).

* **Granda.** 1 Superanta la ordinarajn dimensiojn : *~a (vasta) tablo, varzo, ĉambro, kampo, maro; ~a (alta) monto, turo, homo, besto; ~a (longa) rivero, bastono, daŭro; fiŝo pli ~a mal~an englulas Z; ~a telero, malplena kulero Z; ~a kapitalo.* Kp AMPELSA, KOLOSA, GIGANTA, ELEFANTA, MAMUTA. 2 Superanta la ordinaran gradon, intensa, alt-kvalita : *~a vento, kunveno, kvanto da akvo; ~a poeto, verko, talento; Ludoviko, Frederiko la ~a; ~a doloro, kurajo, gloro, ĝojo, kolero, felicio, fiereco, honto, miro, profito, riĉeco, valoro, venko, malvenko; ~aj malbonoj, ~aj rimedo Z; ~a ofico, ~aj zorgoj Z.* Kp FORTA, POTENCA, TROA, PROFUNDA, EMINENTA, GRANDIOZA, GRAVA, NOBLA. ~Igi. Kreski. ~ulo, ~sinjoro. Altranga nobelo. ~egulo. Giganto. ~aga Z. Jam tre maljuna. ~anima. Posedanta noblajn moralajn ecojn super la ordinara grado. **Mal~a.** 1 Ne atinganta la ordinarajn dimensiojn : *mal~a arbo, skatolo* (Kp ETA, MIKROSKOPA, LILIPUTA, MINIATURA). 2 Malalt-grada, malaltkvalita : *mal~a animo, brujo* (Kp BAGATELA). **Mal~egulo.** Tre malaltkreska homo (Kp PIGMEO, ETULO, NANO). **Po~e, pomal~e** (aeti, vendi). Laŭ gronda aŭ malgranda kvanto.

Grandioza. Frapante, impone granda : *~a vidajo, monumento, ceremonio, manifestacio, rezultato, servo, elpensajo, stilo; ~a iluminado; ~a diverseco de niaj ideoj Z; eldoni ~an pazigrafian provon Z.* Kp MAJESTA, POMPA. **Mal~a.** Troſpare, nenoble malgranda : *mal~a festo; mal~aj antaŭjuĝoj.*

* **Granito.** Tre malmola erupcia rokajo konsistanta el miksaĵo da glimo, kvarco k feldspato. **~a.** 1 El *~o* : *~aj pavimeroj,*

muroj. 2 (f) Obstinega : *lia ~a kapo ne enlasas alian opinion.*

granolo ♀. Malgranda pilolo, kiu ne pezas pli ol kvin centigramojn. Vd BOL-USO, PILOLO.

graplo ♂. Speco de malgranda ankro kun multaj brakoj.

grapolo. Kunajo da floroj aŭ fruktoj pendantaj laŭlonge k ĉirkaŭflanke de komuna trunketo : *~o de akacio, litako, vinbero, ribo, da vinberoj, da riboj.* Kp SPIKO, BERARO, PENIKO, FASKO.

* **Graso.** 1 Ŝmartaŭga k facile fandebla substanco en la korpo de bestoj. 2 Similnatura substanco el diversa deveno : *oleo estas vegetala, vazelino minerala ~o.* Kp LARDO, SEBO, BUTERO, MARGARINO, VEGETALINO. ~a. 1 Konsistanta el ~o, natursimila al ~o : *~a parto de viando; ~a makulo; ~a ŝmirajo.* 2 Havanta multe da ~o, dika : *~a viando, ansero; ~dika homo Z.* 3 (f) Bone sterkiti, fruktodona : *~a grundo, kampo.* ~igi. 1 Fari iun ~a : *~igi porkon.* 2 Fari ion ~a, smiri per ~o : *~igi paton, suojn, pajlitubon.* 3 (f) Sterki : *~igi teron, ĝardenon.* ~igi. Igi ~a : *ta porkoj tre facile ~igas; (f) la akciuloj ~igas (riĉigas) per altaj dividendoj.* ~igajo. Sterko. **Mal~a.** 1 Havanta malmulte da ~o : *la sep malgrasaj bovinoj el la Biblio.* 2 (f) Malmulte fruktodona, malbone sterkiti : *mal~a grundo* (Kp MALRIČA).

* **Grati** (tr). Froti malforte k suprare per akra aŭ raspa objekto : *~i per ungo la haŭton, kiam ĝi jukas; ĝevalo ~as la teron per sia hufo; hundo ~as ĝe l' pordo; la malliberulo ~is sur la muro versojn k bildojn Z; ~i (ludi gratante) mandolinon, gitaron; en unu sako du katoj, tiam mordoj k ~oj Z; inter la doornoj li ricevis kelkajn fortajn ~ojn Z.* Kp SKRAPI. ~vundi. Vundi ~ante : *~vundi al iu la vizagón.*

grateni (tr). Surkovri mangajon per panraspitajo kun butero, k baki ĝisbrune : *~ila terpoma kačo.* ~ajo. ~ita mangajo.

gratif(ik)i (tr). Doni laŭvolan kromsalajron aŭ rekompencan mondonacon : *~i iu per 100 frankoj.* ~o. Kromsalajro, mondono.

gratifikacio Z = gratif(ik)o.

* **Gratuli** (tr). Esprimi al iu per gentilego vortoj sian kontentecon pro sukceso aŭ felico okazinta al li : *mi sincere ~as vin pro via elekto; ~i telegrafe la junaj geedzojn.* Kp KOMPLIMENTI, BONDEZIRI. ~o. Vortoj por ~i : *prezenti al iu siajn geojn.* ~a. Esprimanta ~on : *~aj paroloj, ~a letero.*

* **Grava.** Atentinda pro sia granda influo aŭ siaj grandaj sekvoj : *~a persono, oficisto, okazo, kunveno Z, motivo Z, decido, malsano, helpo, dokumento; tiu ĉi ~a tago restos por mi memorinda Z; unueco estas la plej ~a bazo de lingvo internacia B; aŭskultu, ĝar mi parolas ~afon Z.* Kp SERIOZA, SIGNIFA. ~e. Laŭ grava maniero : *~e vundita Z; ne (estas) ~e! Z ~i (ntr).* Esti ~a : *sed tio ne ~as! ~as, ke vi mem iru salutu la urbestron.* ~eco. Eco de io ~a : *oni ne povas malgrandigi la ~econ de tiu de-mando; vi vidas nun la ~econ de tiu legoprojekto.* **Mal~a.** Bagatela, ne meritanta atenton. **Mal~ajo.** Ne atentinda bagatelaĵo. **Malpli~igi.** Fari malpli ~a : *malpli~igi sian kulpon per pento.*

* **Graveda.** Portanta idon en la utero : *si estas ~a de nur tri monatoj;* (f) : *nigraj nuboj ~aj je pluvo (pretaj ellasi pluvon); decido ~a je multaj sekvoj.* ~igi. Fari inon ~a (Kp NASKIGI, PATRINIGI). ~igaj. Fari ĝi ~a : *la filinoj de Lot ~igis de sia patro;* (f) : *monto ~igis, muso naskigis Z* (grandioza peno, eta efiko. Kp ETA); *oni ~igas per malhonestajo, k naskas krimon Z; tiu ~igis malbonon k naskis mensogon Z* (Kp NASKI, AKUŠI).

graviti (ntr). 1 (Sc) Celi, pezi al centrala punkto. 2 * Sin movi konforme al la leĝo de la reciproka altiro de korpoj en la universo. ~o. 1 Forto de ~anta korpo. 2 Forto laŭ kiu la korpoj sin altiras reciproke.

* **Gravuri** (tr). 1 Desegni sur ligno, ŝtono, metalo kc per pinta ŝtala ilo aŭ per acido. Kp ENSKRIBI, ENTRANCI, ĈIZI, GILOŠI, STREKI. 2 (f) Fari fortan k longedaŭran impreson sur la spiriton : *~i ion en sian memoron, en la koro; versoj ~igas pli facile en la memoro ol prozo.* Kp ENSKRIBI, NOTI, GARDI, KONSERVI, ENSTAMPI, ENRADIKIGI. ~ajo. Desegnajo per ~ado. ~ilo. Ŝtala ilo por ~i; grifelo.

gretti (tr). 1 Enigi vivantan branĉeton aŭ burĝonon en alian vegetaĵon, tiel ke ĝi plue kresku, = inokuli 2 : *~i arbon, sovaĝan pomujon, rozujon ; ~i branĉon sur alispcean trunkon.* 2 Transporti vivantan parton de animala korpo sur alian : *~i glandon, haŭtpecon. ~ajo.* En-ita branĉeto aŭ burĝono.

grego Z. 1 Brutaro : *~o da bovoj Z ; la nobeloj traktis ilin kiel ~on.* 2 (f) Senorda kunanaro. Kp HORDO, BANDO, TRUPO, ARO. *~a.* De *~o*, karakterizanta *~on* : *~o sento. ~ejo Z.* Loko, kie oni gardas *~on*.

grejso *. Speco de roka ŝtono, konstanta el silikaj grajnetoj aglomeritaj en kalkeca aŭ silikeca maso (= sablo-ŝtono). Vd GNEISO.

*** Greno.** 1 Veg. el fam. gramenacoj, kies semoj estas panigeblaj (tritiko, aveno, maizo, rizo ktc) : *konsumi sian ~on antaŭgia maturiĝo Z* (antaŭelspezi estontajn enspezojn) ; *turka ~o* (maizo). 2 Semo de tiuj vegetaĵoj, grajno. *~ejo.* Parto de domo, kie oni konservas draſitan *~on*.

*** Grenado.** Ferglobo, plenigita je pulvo k garnita per meco aŭ eksplodigilo, kiun oni jetas per mano aŭ speciaj jetiloj, por ke ĝi eksplodu meze de la malamikoj. Vd OBUSO. *~isto.* Soldato speciale destinata por jeti *~ojn*.

grenato. Malhele ruĝa juvelŝtono, kapabla gravuri la kvarcon. Kp RUBENO. *~koloro.* Vinruĝa : *~(koloro) robo.*

*** Grío.** Nomo donita al la grajnoj de greno, kiam ili estas senigitaj je ilia ŝelo k maldelekti pistaĵoj. *~ajo.* Kaĉo el *~o*.

grifo Z. 1 Mitologia flugilhava besto kun kapo de aglo k korpo de leono. 2 Nomo de diversaj rabobirdoj.

*** Grifelo.** Pinta ŝala ilete, oblikve tranĉita ĉe unu el siaj ekstremoj, kiun la gravuristo uzas por desegni sur metal-platon. Kp CIZELILO, ĈIZILO.

grifono B. Speco de hundo kun longaj hirtaj haroj. Kp PUDELO.

*** Grillo.** Nigra saltanta insekto, el fam. de ortopteroj, vivanta en fendoj, sub ŝtonoj k ofte en la varmaj partoj de domo, k aŭdiganta akran bruon per la frotado de la flugiloj : *la krikrio de l' ~oj* ; (f) *ia*

o zumas al li en la cerbo (li estas frenetza, havas strangajn ideojn). Kp KAPRICO, MUŠO).

*** Grimaco.** Vola aŭ nevola streco de la vizagaj muskoloj, kiu misformas la trajtojn donante al ili neordinaran k ofte ridindan aspekton : *~o de moko, de doloro. ~i (ntr).* Fari *~ojn* : *kiu ~as per la okulo kaŭzas suferon Z ; ~anta masko. ~ema.* Kutimanta *~i*.

Grimpli (ntr). 1 Pene translokri sian korpon sur oblikva aŭ vertikala suprajlo per helpo de piedoj k de manoj : *~i sur arbon, rokon ; ili ~is tra la kamentubo malsupren Z.* 2 Pene supreni sur altan lokon : *~i sur altan turon ; sur ~i monton ; si en ~is la boaton.* 3 Suprenrampi sin alkreosteante al io : *~anta rozuo, pizo. ~ema.* Karakterizas vegetaĵon, kiu nature *~as. ~iga.* Karakterizas vojon, kiu devigas la vojirantojn *~i. ~ulo.* Besto kiu emas *~i.*

*** Grinci** (ntr). Eligi akran malagrablan k tre akutan sonon pro kunfrotigo kun alia malmola objekto : *fero ~as sur vitro B ; štosiilo ~as en seruro ; ~as orgeneto, grilo, mašino B, segilo Z, dentoj Z ; ~i per la dentoj Z.* Kp KNARI, KLAKI, ĈIRPI. *~igi.* Fari, ke io *~u* : *~igi la denton al iu Z.*

Gripo Z. Febra epidemio malsano, karakterizata per kapdoloro, lacegeco en ĉiuj membroj k nazkataro.

*** Griza.** Havanta koloron mezan inter blanko k nigro ; cindrokoloro, senkoloro : *~a barbo, vetero, nubo, nebulo ; ~hara maljunulo ; la polvo ~igas la folion ; li rapide ~igas ; ~eslava (lankoloro) ; gloro por junuloj estas ilia fortio, k ornamo por maljunuloj estas ~eco Z ; ~aj (f) senplezuraj, enauaj tagoj.* Kp PALA. *~o. ~a koloro. ~(aj)o.* Io *~a.*

Grogo. Varma trinkajo farita el brando, sukero k akvo.

*** Groso.** Frukto de *~ujo.* *~ujo.* Arbejo el fam. saksifragoj, kun manĝebraj lanugaj beroj (*ribes grossularia*) Kp RIBO.

*** Groso.** Tre malgranda monero en diversaj landoj : *nuda k kruda, sen ~o en pošo Z* (tute mizera). Kp SOLDO, CENDO.

*** Groto.** Artefarita aŭ kurioza kaverno

Groteska. Ridinde stranga, precipa pri aspekto aŭ formo : *~a karikaluro, gesto, sintenado, danco, vizaĝo, homo.* Kp BUR-LESKA.

* **Gruo.** 1 Granda, longakrura migranta birdo (*grus cinereus*). 2 Longstanga levmašino : *ērkaŭ ĉiuj insuloj krakis ~oj kun sileloj* B (Kp ARGANO).

grumo Z. Juna lakeo, precipa en hotelo k kafejoj.

Grumbli (ntr). Obtuze murmuri pro malkontenteco. Kp GRUNTI. **~ulo.** Homo, kiu kutimas ~i.

Grundo. 1 Tero, konsiderata laŭ sia hemia konsisto, sia kvalito por kulturo, sia firmeco por konstruo aŭ alia uzado : *sabla, malseka ~o; en la malseka argila ~o oni vidis la postesignojn de la piedoj de la anaso* Z ; *tiu ~o ne taŭgas por greno, por dancado; la geologo esploris la konsiston de la ~o;* (f) : *prepari favoron ~on por la propagado; ni do restu sur la firma ~o de la konstatitaj faktoj.* Kp FUNDO, TERENO. 2 Fundo 3 : *pentrafoj sur ora ~o Z.*

grunti Z (ntr). Bleki kiel porko. Kp GRUMBLI, RONKI.

* **Grupo.** 1 Aro da samspecaj objektoj, kunigitaj por sama celo : *~o da pentrafoj, da dokumentoj, da argumentoj.* 2 Aro da personoj, kiujn io komuna kunigas : *~o da laboristoj, da rigardantoj; ~o da infanoj kune ludantaj; ~o politika* (da deputitoj samopinaj) ; *status ~o; marşı po~e* (Kp BANDO, TRUPO, HORDO, PARTIO). 3 (Fon) Aro da ofte kunigitaj literoj : *la ~oj br, kv, ~igl.* Arigi en ~ojn : *~igi la argumentojn en tri kategoriojn; la fotografisto ~igas la klientojn; la tuta Esp-istaro ~igis ĉirkaŭ sia standardo* Z. 4 (Bi) Specaro, genro. **~aĉo.** Malestiminda ~o (Kp KOTERIO).

Gruzo. Sablego el la dikaj grajnoj, dispecigitaj ŝtonetoj. Kp SILIKO, PIRITO.

guano Z. Sterko de maraj birdoj de Sud-Ameriko, tre forta grasigajo.

guašo. Penrajo, en kiu oni uzas farbojn miksitajn kun gumo k mielo.

gubernatoro Z = guberniestro.

Gubernio. Administracia parto de lando aŭ kolonio. **~estro.** Administranto de ~o. Kp DEPARTEMENTO, PROVINCO, DISTRIKTO.

* **Gudro.** Nigra glua substanco, restajo el distilado de keno aŭ karbo. ~i (tr)

Šmire per ~o : *~i ŝipon Z, ŝnuron; ~ila pavimo de strato.*

* **Gufo.** Nokta raborbirdo el fam. de strigoj (*bubo maximus*). Kp NOKTUO.

gulo 猪. G. de musteloidoj (*gulo*).

Guldeno. Aŭstra k nederlanda monero ; floreno.

* **Gumo.** Glua suko el iaj arboj, kiun oni uzas por glui, apreturi, brili, aŭ kiel doligago en bomboj, pasteloj, kc : *araba, elasta ~o; lak~o; skrap~o* (gumo preparita por forfroti krajonajn aŭ inkajn strekojn). Kp KAŬČUKO, SIROPO. ~i (tr). Šmire aŭ densigi per ~o : *~i pošmarkon, trinkajon.*

gumiguto Z. Speco de sekigita flava rezina gumo, uzata kiel kolorilo k ankaŭ kiel laksigilo.

* **Curdo.** Malgranda portebla organeto kies klavaron aŭtome funkciigas cilindro turnata per manturnilo. ~i (tr).

1 Ludi per ~o : *la mizerulo ~is melankolian arion.* 2 (f) Fari aŭtome, maſine, rutine, kvazaŭ turnante senpense la turnilon de ~o : *~itaj* (banalaj, malmulte signifaj, tede ripetitaj) *frazoj.*

gurnardo 鱼. Speco de triglo (*trigla gurnardus*).

* **Gusto.** 1 Eco de ia substanco (manĝajo aŭ trinkajo), kiu kaŭzas agrablan aŭ malagrablan sentumajon sur la lango k la palato : *~o de viando, fumo; sala, sukera, malplaĉa ~o; fremdo manĝo havas bonan ~on* Z (Vd KISO). 2 Kapablo ricevi de ia substanco agrablan aŭ malagrablan sentumajon per la lango k la palato : *li havas bonan, delikatan, difektilan ~on; oni neniam povas fidri lian ~on, ĉar li troſatas la salajojn; la organo de la ~o.* 3 (f) Eco de la karaktero, kiu kaŭzas, ke la homoj trovas plaĉon aŭ malplaĉon en io aŭ iu ; karakteriza ŝatmaniero : *kiom da homoj, tiom da ~oj Z; ĉiu havas sian propran ~on Z; pri ~oj oni disputis ne devas Z; lios estas demando de ~o Z; ŝati aŭ ne ŝati teatron estas afero de ~o; agi laŭ persona ~o; esti laŭ la ~o de iu Z* (plaĉi al) (Vd ELEMENTO 2, MUELILLO, VOKITA). 4 (f) Sagaca k ĝusta sento pri la kvalitoj k mankoj de arta verko ; bon~o, bel~o : *lia kritikado montras seneraran ~on; oni povas distingi la naturan k la akirilan ~ojn.*

~1 (ntr). 1 (io) Kaŭzi agrablan aŭ malagrablan sentumajon sur la lango k palato : *tiu mangajo bone, abomeninde, acide ~as.* 2 (io). Esti agrabla aŭ malagraba ; kaŭzi plaĉon aŭ malplaĉon : *post longa laboro bone ~as la dormo; en malsano malbone ~as la plej karaj okupigoj.* ~igi. 1 Doni ~on al mangajo ; spici : *bona saŭco ~igas fiŝon; malsato plej bone ~igas la manĝon.* 2 (f) Igi agrabla : *tiu pruwo ~igis al li la sportojn.* ~umi (tr). 1 Intenc estropri, provi ~on de io : *~umi manĝon, vinon.* 2 (f) Gui aŭ sperti ion : *~umi plezuron, malvolon; vi volis ~umi nobelecon Z.* **Bon~a.** 1 (io) Agrabla por la palato aŭ la spirito : *bon~a viando, vesto, mehlaro, dramo.* 2 (iu) Posedanta estetikan ~on : *bon~a kritikisto.* **Sen~a** 1 (io) Indiferenta por la palato aŭ la spirito ; senkaraktera, seninteresa : *sen~a mango; azoto estas senkolora, senodora k sen~a gaso; sen~a serco, laŭdo, poemo.* 2 (iu) Ne posedanta estetikan ~on. **Vin~umisto.** Profesia spertulo, komisiita por ekprovi la ~on k kvaliton de la vinoj : *bona vin~umisto rekonas la originan landon je la unua sorbo, la grunden je la dua k la jaron je la tria.*

gušo. Longforma unuĉambra duparta grajnujo de la fabacoj (Kp KAPSULO 4, SILIKVO).

***Guto.** 1 Globeto, malgranda ero, kiu defluas el fluajo : *~o de pluvo, de sango, de ŝvito; ēc ~o malgranda, konstante frapante, traboras la monton granitan Z;* ŝviti per dikaj ~oj; verſi ~on post ~o. 2 Malgranda kvanto da fluajo : *~o da vino, da akvo, da veneno; restas ankoraŭ kelkaj ~oj en la fondo de la glaso; sen ~oj malgrandaj maro ne ekzistas Z;* maro estas nur ~aro Z. 3 (f) Iometo da io abstrakta : *estas neniu ~o da senko k logiko en tiuj spritaj mokoj Z* (Kp ERO, GRAJNO. Vd ARO, ALIĜI); pli helpas ~o da felice ol barelo da saĝo Z. ~1 (ntr). Delfui, fali po~e : *de la rozolioj ankoraŭ ~as roso; tarmoj ~is de siaj vangoj; ne ~as mielo el la ĝielo Z* (neniu akiro sen laboro. Kp ROSTI); *subite ek~is pluvo; pluvo tra~as tra la tegmento; malpacema virino estas kiel konstanta ~ado Z* (Kp ŜVITI). ~igl. Faligi ~ojn, verſi po~e : *la folioj post la pluvo ~igas la akvon per milkoloraj perloj.*

~e, po~e. ~o post ~o, iom post iom malrapide : *verſi po~e; felico venas ~e, felico venas flue Z.*

Gutaperko. Rezina gumo, simila al kaŭčuko, k uzata precipe por tegi elektrajn kablojn.

guturalo (Fon). Nomo, kiun kelkaj fonetikistoj donas al la velaroj.

***Guverni** (tr). Direkti k prizorgi la edukadon de infano, kunvivante kun ĝi. ~ist(in)o. Vir(in)o, kies profesio estas ~i.

guzulo Z þ. Gitarforma unukorda instrumento uzata ĉe kelkaj slavaj popoloj.

***Gvardio.** 1 Militista taĉmento komisiita por observi k gardi : *meti ~on ĉe ĉiuoj pordegojn de la urbo.* 2 Plej bonaj regimentoj, speciale elektitaj por la gardo de regnestro. **Antaŭ~o.** Avangardo. **Post~o.** Ariegardo.

***Gvidi** (tr). 1 Montri al iu la vojon güstean, irante kun li k helpante al li por atingi la celon, kiun li intencas trafi : *~u k konduku min Z; ~i blindulon, vizitantojn, fremduojn en urbo, en muzeo; ~i ekskursantojn sur la monto; (f) aliajn li ~as k mem ne vidas Z.* 2 (io) Montri la linion ĝuste kondukantan al la celo, direkti la movon al la celo : *la pasiflubo ~as la okulon al la celpunkto; la polusa stelo ~is la iradon de la esploristoj; kompaso ~as la maristojn; diversaj markoj ~is ilin sur la güstea vojo.* 3 (f) (iu aŭ io) Montri, sciigi al iu la konduton kondukontan al la celo : *~i la publikan opinion; la lipoj de piuloj ~as multajn Z; liaj pasioj ~is lin.* 4 (f) (iu) Montri, sciigi per siaj spertaj konsilioj, kiamaniere afero plej bone funkcias : *~i ies konduton, konsciencon; ~i esperantlan kurson.* Kp DIREKTI, KONDUKI. **Sin ~i.** 1 Trovi la direkton : *la maristoj sin ~as per la kompaso; sin ~i per palpado en la mallumo; ĉiu sin ~as, kiel li vidas Z* (Kp ORIENTI). 2 Esti ~ata : *sin ~i per naciaj gustoj, per simpatioj aŭ antipatioj Z, per severaj principoj Z, per kaprico Z, per ekstera ŝajno Z; la lingvo esp-o sin ~is per tiu ĉi lego Z.* ~(ad)o. Ago de iu aŭ io, kiu ~as : *ekskurso sub la ~ado de la esp-ista grupo; per ~ado de ŝnuro, kompaso; ĉiu laboras laŭ sia propra ~o Z; ~ado de kurso; riĉeco sen ~o, kiel ĉevalo sen brido Z.* ~a. ~anta 2 : ~a

punkto, modelo Z, principio. ~ilo. 1 Io, kio servas por ~i : ~ilo de pajilo (butoneto montranta la rektan linion al la celo) ; ~ilo de ciklo Z (pli ĝuste : direktilo) ; (f) tiu principio seruis al li kiel ~ilo dum lia tuta vivo ; plej bona ~ilo estas la

lango Z (ĉar ĝi ebligas informiĝi). 2 ~folio, ~libreto : la organiza komitato publikigis kompletan ~ilon pri la kongresa urbo. ~isto. Homo, kiu profesie ~as turistojn. ~libro. Libro por ~i vojaĝantojn.

Ĝ

gangalo. Hindia marĉbararo, logata de multaj sovaĝaj bestoj.

* **Gardeno.** Loko, generale apuda de domo, priplantita per utilaj aŭ porplezuraj vegetaĵoj : *flor~o, legom~o* ; *publika ~o* (Kp PROMENADEJO, KORSO) ; *~kulturo*. Kp PARKO. ~a. Rilata al ~o : *~a palisaro* ; *~aj* (nesovaĝaj) *floroj* ; *~a kulturo* (pli intensa ol tiu de kampo). *~isto.* Homo metie zorganta pri ~oj. *~urbo.* Urbo, laŭ kies plano la domoj estas dise aranĝitaj inter herbejoj k arboj, k ĉirkaŭitaj per ~o. **Stud~o, eksperiment~o, botanika ~o.** ~o destinita por la scienco studio pri la vegetaĵoj.

gazbando b. Moderna dancorkestro amerikdevena, karakterizata per aldono de strangaj diversspecaj instrumentoj.

* **Gemi** (ntr). 1 Esprimi doloran senton per plendaj, ne artikigitaj sonoj : *la vundito mallaŭte ~is* ; *aŭdigis en la nokto korſirantaj ~oj*. Kp LAMENTI, SOPIRI. 2 (f) Aŭdigigi plendan delikatan bruon, similan al ~o : *la rivereto ~as sur la ŝtonoj* ; *la turtoj ~as en la arboj* ; *~blovo de la vento* ; *~o de la melankolia pluovo tra la folioj*. Kp MURMURI, PEPI. **Ek~i** (ntr). Profunde spiri prolaceo aŭ malgojo. **Plor~i** (ntr). Aŭdigigi spasman bruon de gorgo, pro grava doloro fizika aŭ moral-a : *plor~i ĝe la tombo de la filo* (Kp SINGULTI).

Gemelo. Ciu el la idoj naskitaj ĝe la sama akuso ; dunaskito.

* **Geni** (x). 1 Malfaciligi aŭ malhelpi ies movojn ; maloportuni al iu, malkomfortigi iun : *eu la pakajo ~as vin ? ne ~u la iradon, al la irado* ; *tiu senĉesa bru ~as min* ; *ne ~u vin pro mi* ; *malfeliĉo sin ne ~as, faru geston, tuj ĝi venas Z*. Kp EMBARASI, OBSTRUKCI, BARI. 2 Mal-

faciligi ies agojn aŭ decidojn pro moralaj malhelpoj : *via ĉeesto ~is lin* ; *havi mienon tre ~itan Z* ; *tre ~as min, ke mi devas fari tiun viziton, tiun klopodon* ; *li forte sin ~is saluti tiun friponon Z* (li malvolonte, sindevige salutis) ; *eble ili sin ~as fari al mi malagrablajon Z* (sin ~as, por ne fari ; ili malvolonte faras ; ili hezitas fari) ; *oni ofte sin ~as eldiri* (sin ~as por ne eldiri ; malvolonte, timeme, hezito eldiras) *libere sian opinion, por ne kontraŭbatali publike la majstron Z* (Kp KONFUZI, KONSTERNI, ENUI, PENI, TEDI, HONTI, TIMI, HEZITI). **Rim.** Ĉar *sin ~i* kun infinitivo estas dubasenca (**1 sin~i por fari** ; **2 sin~i por ne fari**), estas rekomendinde uzi ĉiam post ĝi **por aŭ por ne**, laŭ la senco. **(a) o.** Malopportunajo, embaraso : *la diverseco de la lingvoj estas granda ~o por la internaciaj rilatoj*. **~a Z.** Malopportuna, malhelpanta, embarasanta, malagrabla, ĉagrena : *jen tre ~a ajero, okazajo, prokrasto*. **~(at)eco Z.** Sento de iu, kiu sin~as : *lia ~ateco faris lin ion ridinda, k mallerta* ; *~eca mieno Z, rideto*. **~ulo.** Teda, malhelpanta altrudulo. **Sen~a.** 1 Ne ~anta sin kontraŭ aliaj, sincerenmonia, intimeca : *sen~a homo, junulo* ; *sen~a invito, kunveno, mango* (Kp NEGLIGA, FAMILIARA). 2 **Ne~ata, ne~ita :** *si penis aperigi sen~an ridezon Z* (Kp LIBERA). 3 Ne sufide ~anta sin kontraŭ aliaj ; tro saceremonia ; malkonvena ; senhonta ; sen~aca ; tro sen~a : *sen~a konduto, vesto* ; *sen~e paroli kontraŭ iu* (Kp MALRESPEKTA, AROGANTA, CINIKA, IMPERTINENTA). **Sin~a.** 1 Sin ~anta por aliaj : *li estas afable sin~a por ĉiu* k *ĉiam preta helpi* (Kp SINDONEMA, KOMPLEZEMA). 2 Tro ~anta sin kontraŭ aliaj ; nesufide memfida ; hontema ; ne-

postulema : *li restas ĉiam sin~a antaŭ la traŭlinoj, antaŭ la profesoro; almoze-petanto sin~a restas kun sako malplena Z; timema sin~ado Z* (Kp DISKRETA).

Gendarmo. Polica soldato, ĝenerale rajdanto.

Generala. Rilatanta senescepte al tuto aŭ al la plej granda parto el personoj aŭ objektoj; neaparta, neindividua : *~a kунveno, regulo, opinio; ~aj ideoj; ~a malarmado; mi sendas al vi mian ~an prezaron; ~a pardonon. ~igi. Fari, ke io havu ~an amplekson : ~igi regulon, doktrinon, legon, kutimon.*

* **Gentila.** Observanta la sociajn decojn, bonmaniere afabla : *~a homo B, konduto, ago; ĉe tro ~a ekstero mankas sincero Z; ~e donu al ŝi trinki. Kp BONTONO. Mal~a. Tute ne ~a : mal~a k fiero knabino* (Kp AROGANTA, IMPERTINENTA, KRUDA). *~aĉa. Flate tro ~a. Mal~ulo. Homo malafable kruda. ~homo. Homo rimarkinda per sia delikata ~eco k elegantaj manieroj.*

gentlemano Z = ĝentilhomo.

* **Germo.** 1 Komenca formo de l' embrio, reproduktonta vegetajon aŭ beston : *~o de pizo, kerko, haro. Kp BURĒONO. 2 (f) Komenca elemento de progresonta afero : havi la ~on de malsano, de ĉiu malvirtoj; tiu ideo estas la ~o de la tutu sistemo; tiu eltrovo portas en si ~ojn de vera revolucio en la industrio; lia malsameco enhavas la ~on de multaj dispustoj. ~i (ntr). 1 Aperigi ~on komencante kreski : *la semoj jam ~is. 2 (f) Komenci disvolviĝi, formigi : la deziro ~is en mi; delonge tiu ideo ~is en lia cerbo; literaturo nur ekkomencas ~i en tiu lando; la ~ado de la virtoj en la koro; el la reciproka ekkono k kompremo ~as la paco* (Kp EKPERI).*

geto Ambaŭflanka konstruo, kiu bordas la ŝanelon de haveno por ŝirmi ĝin kontraŭ la ondoj.

Ĝi. Pronomo de la tria persono en singularo, por montri ajon aŭ estulon, kies sekson oni ne bezonas precigi : *la tranĉilo tranĉas bone, ĉar ~ estas akra Z; la infano ploras, ĉar ~ volas manĝi Z; ĉu ~ estas vi ? jes, ~ estas mi; ĉu ~ estas ebla, ke... ~a. Apartenanta al ~ : domo k ~aj depend-*

ajoj (Kp TIES). **RIM.** Z Konsilas uzi la vorton **gi** nur por anstataŭi objekton aŭ aferon, same kiel li anstataŭas personon, sed ne uzi tiun ĉi pronomon ĉe senpersonaj k senobjektaj esprimoj kiel *pluvos; hodiaŭ estas varme; estas eble ke; tio estas ebla*. Kelkfoje Z uzas **gi** anstataŭ **tio** : *mi konvinkigis, ke la materialo por la vortaro devas esti romana-germana, sangīta nur tiom, kiom ĝin postulas la kondiĉoj de la lingvo Z; gi estas tiu nokto, kiu estas dedicata al la Eternulo Z.*

* **Gibo.** 1 (ĉe bestoj) Dorsa natura elstarajo, kaŭzita de grasamaso : *~oj de kamelo. 2 (ĉe homo) Dorsa aŭ brusta nenormala elstarajo, kaŭzita de kurbeco de la spino aŭ de la brustosto (sternumo) : la du ~oj de Pultinelo; propan ~on neniu vidas Z* (Vd KRITIKI, TRABO, NAZO). **~ajo.** Konveksajo en objekto (Kp TUBERO). **~ulo.** Homo havanta ~on. **~igi.** Kurbigi : *timigite la kato ~igis la dorson.*

Gino. Angla grenobrando aromigita per juniperaj beroj.

giril Z (tr) £. 1 Meti subskribon sur la dora flanko de bilo, kambio aŭ ĉeko k per kiu oni cedas ĝin k ĝian valoron al citita persono aŭ al ĝia prezentonto : *~i kambion al iu. 2 Transpagi iun sumon el sia konto en la konton de iu alia : K-do B ~is hodiaŭ per ŝata banko la sumon de 20 rubloj en la konton de SAT. ~o. 1 Subskribo de ~anto. 2 Ago ~i. ~ajo. 1 Girita papero : bilo, kambio, ĉeko. 2 La girita sumo. ~ato. La posta havanto de bilo, ĉeko, kambio. ~illo. Transpagilo. Kp SUBSKRIBI, RESPONDECI. Vd DEBETI, KREDITI, TRANSPAGI.*

* **Giraflo.** Granda duhufa remaĉulo el Afriko, kun tre longa kolo (*camelo-pardalis giraffa*).

* **Ĝis.** I^e Prepozicio montranta la punkton de la spaco aŭ de la tempo, aŭ la mezuron, kiun la ago atingas, sed ne transpasas aŭ preterpasas : *li vidas nur ~ la pinto de sia nazo Z; tute ruĝa li estas de la kapo ~ la piedoj; li veturis de Berlino ~ Parizo en fiakro; ~ ĉi tie aliur sed ne plu Z; mi ne forgesos lin ~ mia morto; mi restos ~ morgaŭ; li restas senokupa de maleno ~ vespero; la proceso estas prokrastita ~ semajno; ~ kiam (~ kia momento) vi jugos maljuste*

k privilegios la malvirtulojn Z ? ~ antaū kelkaj jaroj la japana popolo devis kaši sian vizaĝon, kiam la imperiestro pasis; ilia kalkulo kreskis en la daŭro de tri tagoj ~ kelkaj centoj da frankoj; la kolonoj havis 4 ~ 5 etaĝojn da alto B; mi ekstermos de la homo ~ la bruto Z; de majesta ~ ridinda estas nur unu paſo Z; mi sidas en laboroj ~ super la oreloj Z (Kp AL). Rim.: Kelkfoje oni povas uzi preskaŭ indiferente la prep. **gis** aū **antaū** : *li ne skribis ~ hodiaū, aū : li ne skribis antaū hodiaū.* Tamen **antaū** estas ĝenerale preferenda, ĉar pli preciza, dum **gis** estas ofte dubsenca : *li certe alvenos ~* (preferere : **antaū**) dimanĉo ; *la tasko nepre devas esti finita ~* (preferere : **antaū**) la komenco de la monato ; mi dubas, ĉu la aranĝoj estos pretaj ~ (preferere : **antaū**) la Kongreso (Kp ANTAŪ 3).

IIe Konj. dependiga, signifanta « **gis** la momento, en kiu » : *longe ĝerpas la kruco, ~ fine ĝi rompis Z ; mi ne kredis al la diroj ~ mi venis Z ; mi atendos, ~ venos tempo pli oportuna ; mi ne trankviliĝos tiel longe ~ la demando estos solvita Z ; ni batalos por nia ideo, tiel longe ~ ĝi pli aū malpli frue estos plene efektivigata ; oni ne devas atendi ~ la domo renversiĝus Z.* Rim. : **gis** **klam**, kelkfoje uzata anstataū la simpla konj. **gis**, estas senutila pleonasmo. En la citita ekzemplo de Z la vorto **gis** estas prepozicio, ne konjunkcio, k **klam** estas adverbo.

IIIe Prefikso uzata kun la senco de la prepozicio : **~iri** (Kp ATINGI) ; **~nuna** (de la plej malnova ~ la nuna; **antaūa**) : *fine morlis nia plej kara samideano k amiko, kiu estis la animo de niaj ~nunaj kongresoj Z ; ~vivi (atingi vivante) : la plimulto de ni ne ~vivos tiun momenton Z.*

* **Goji** (ntr). Senti vivan plezuron en la animo : *mi ~as vin vidi ; mi ~as, ke vi restas ; ~i pri ies sukezo B, malfeliĉo ; naskinto de saĝulo ~os pro li Z.* Kp GÜI. **~o.** Viva plezuro de la animo : *havi ~on de io, pro io, pri io ; kaŭzi ~on al iu ; difekti, fuſi ies ~on ; amiko en ~o k ploro Z ; vivi en ~o k plezuroj (Vd GAJVIVI) ; saĝa filo estas ~o (~igajo. Kp ESPERO, GLORO) por sia patro ; por malsagulo estas ~o fari malbonon Z.* ~a.

Sentanta aū montranta ~on : ~a homo, koro, vizaĝo, ridejo, krio, lumo, ~aj petoluloj. Kp GAJA, KONTENTA. **~igl.** Igi ~a : *laboro lacigas, sed akiro ~igas Z ; saĝa filo ~igas la patron Z ; suna vetero ~igas la koron ; ~iga sciigo. Mal~i (ntr).* Senti vivan malplezuron en la animo, afliktigi : *mal~i pro la morto de amiko B ; koro scias sian propran mal~on, k en ĝia mal~o ne partoprenas fremduto Z ; nek ~o nek mal~o daŭras eterne Z ; akiri la mal~an (ne enviindan) gloron desubfosanto Z ; enviemulo mal~igas sian domon Z* (Kp FUNEBRI, MALESPERI, MALLUMA, NUBA).

* **Gui** (tr). 1 Senti egan plezuron, precepe sentuman, pro la posedo de io : ~i belan spektaklon, naturon, delikatan manĝon, frēsan aeron B, ĉeeston de amiko, belan promenadon ; ~i la vivon Z, ~i volutupon Z ; ŝtaj karesoj ~igos vin en ĉiu tempo Z ; estos al mi ~e lin revidi Z ; kiu venus plej frue, sidas plej ~e Z (komforte) ; mi ~as konstantate tion. Kp GOJO, FRANDI. 2 Posedi aferon, de kiu oni havas utilon aū plezuron : ~i profiton, gastligon, superecon, rajton, liberecon, konfidon de iu ; ~i grandan estimon en la sciencaj sferoj ; ~i sorton B, sukceson, prosperon, muzikon, sanon, ripazon, trankvilon, afablajn gastemon, interparoladon, diversajn favorojn, rabaton, la samajn laborkondiĉojn, altan salajron ; tiuj kantoj ~as la amon de la popolo. Kp PROFITI, SPERTI, UZI. ~**(ad)o.** 1 Ekstrema plezuro pro la posedo de io : *vivi en ĝojo, ~o k bruoj ; la domo estis ~o por la okuloj Z ; aŭskulli kun ~o Z ; flugis for la ĝojo de l' juneco, la ~ado de l' unuaj jaroj Z.* Kp ĈARMO, RAVIĜO, VOLUPTO. 2 Posedo de io, de kio oni havas utilon aū plezuron : *retrovi la ~adon de la libereco. ~amo.* Inklini al volupto.

* **Gusta.** 1 Severe konforma al la vero aū regulo : ~a sentenco, ago B, esprimo B ; kiu estas verama, tiu diras tion, kio estas ~a Z ; ~a pesito, horloĝo, vorto, vojo Z, kalkulo, respondeo ; **mal~a** lingvistika metodo. 2 Severe konforma al sia celo : *malle da fiancoj, sed la ~a ne venas Z ; vor' en ~a momento faras pli ol argento Z ; li estas la ~a homo por tio ; ĉiuj konfesas, ke la esenco de nia lingvo estas ~a ; ~alferita vesto ; ~eco de paſo ; sprit' en*

tempo ne~a estas tre malbungusta Z ; ~a dempe Z (Vd VOKI, TEMPO). **~e.** 1 Konforme al la vero aū taūgeco : *~e difini vorton ; la ~e nomita rimo estas la samsoneco de du akcentitaj vokaloj k de ciuj fonetikaj sekvantaj elementoj* ; por *~e vidi k juste juſi Z* ; *tio ne estas malfamo, por ~e diri.* 2 Tute precize : *~e antaū monato li mortis* ; *~e pro tio mi ne volas respondi* ; *li sidiĝis ~e antaū mi* ; *~e en la sama tago ili alvenis* ; *li estas ~e la sama homo, kiun mi renkontis.* **~ajo.** Io konforma al la vero

aū al sia celo : *fari la ~afon en ~a tempo* ; *mia buſo parolos ~afon Z.* **~igl.** Fari ion aū iun ~a : *~igi la horloĝon, la kravaton Z* (*~e arangī*) ; *ne penu ~igi blasphemanton, penu ~igi saĝulon Z* ; *drinkinte li povos forgesi la legojn k li mal~igos la juĝon de la prematoj Z* (Kp ORDIGI, REGULIGI). **Al~igl.** Alkonformigi (Kp AKOMODI, ADAPTI, KONVENIGI, AKORDIGI). **(Re)~igl.** Fari ~a per korekto : *re~igi eraron, sciigon* (Kp REBONIGI, RIPARI).

H

* **Ha.** Interjekcio esprimanta surprizon, doloron aū, ĝenerale, ian emocion : *ha ! kia originalulo vi estas ! ha, fine vi alvenas !*

* **Hajlo.** Glaciiginta, grajniforme dcnse falanta pluvo : (f) *~o da kugloj Z.* **~i** (ntr). 1 Fali (p.p. ~o). 2 (f) Fali dense kiel *~o.* *~ero Z.* *~ograjno.* *~eto,* *~nego.* Maldikgrajna *~o*, malmola k maldiafana. Kp PRUJNO.

* **Haki** (tr). 1 Frapi por tranĉi per batoj de diversformaj pezaj iloj : *~i arbon, bovokorpon ; de~i* (falig ~ante) *kverkon ; ~i per glavo B* ; *~i pajlon, viandon* (distranci en pecetojn). 2 Maldelikate tranĉi kvazaū per batado de *~ilo* : *el~i sian vojon tra arbaro ; vojo tra~ita en stōnegoj ; cirkā~i* (malkrudigi, prepare formi) *statuon* ; (f) : *~ita voĉo, pronočo, parolo* (spasme interrompita, ne interligita) ; *li diris per glacie malvarma, akre ~ata tono Z* ; *~ita stilo* (tro mallongfrazia, sen sufici interligiteco) ; *~maniere paroli.* 3 Difekti aū detrui kvazaū per batado de *~ilo* : *la hajlo ~is la rikoltojn, la grenojn* ; (f) *troa laboro sub~is lian farton.* **~o.** *~ilbato :* *unu ~o kverkon ne faligas Z* ; *~o post ~o estas la plej efika atako Z* (atingi celon per ripetitaj penoj k provoj). **~ado.** Ago *~i* : *~ado de ligno donas lignerojn Z* (oni devas akcepti sen surprizo la konsekvencojn de siaj agoj). **~ilo.** 1 Instrumento por tranĉi, konsistanta el larĝa, dikia, peza klingo kun mallonga tenilo : *~ilo de arb~isto, carpentisto* ; *~ileto de hejtisto, de lignošufaristo* ; *~ilo estas tranĉa, sed*

ne cedas la branĉo Z (malgraŭ liaj penoj li ne sukcesas venki la baron). 2 Diversforma fraptranĉa instrumento por distranci en pecetojn : *~ilo por pajlo, viando.* **Arbo~isto.** Metiisto, kiu faligas arbojn.

* **Halo.** 1 Malfermita tegmentita vendeo : *vin~o, drap~o* ; (analogie) *~o de stacidomo.* 2 Ĉambrego : *fest~o, honor~o* ; *granda ~o de hotelo.* Kp SALONO, SOLEN-EJO, AÜLO.

* **Haladzo.** Malbonodora, pli malpli venena gaso eliganta el korpo aū objekto ; miasmo : *morliga, naūza, sufoka ~o* ; *marĉa, strata ~o* ; *~o de forno, fumo, sulfura bano, militaj gasoj* ; *memmortigo per ~o B* ; *la venintoj eksentis la ~on de la samovaro B.* **~i** (ntr). Eligi *~on* (Kp ELSPIR, ŜVITI). **~a.** Malbonodora, naūza, putra : *~aj vaporoj de sulfuro* ; *malluma ~a kajuto B* ; *venenaj muojoj putrigas k ~igas la oleon de parfumisto Z.*

Halebardo. Longa pinta lanco kun fera ekstremajo, simila al hakilo.

haleluja Z. Hebreia vorto, signifanta « laŭdu Dion », uzata interjekcie ĉe la fino de kelkaj religiaj kantoj.

haloo. 1 * Luma cirklo, ringo, kiu cirkauas ofte astrojn : *suna, luna ~o.* 2 **Luma difuzo**, kiu ĉirkauas la fotografan figuron de brillanta punkto ricevita sur impresebla plako. **Kontraū~ilo.** Sirmilo kontraū la *~o*.

halogeno **Z.** Generala nomo donata al kloro, bromo, jodo k fluoro (= salformanto, salnaskanto).

*** Halti** (ntr). Ĉesi agi, iri, movigi ktp : *la soldaloj ~is post longa marsado ; la vagonoj ~as dek minutojn ĉe tiu stacio ; ~u ! (ne iru plue) ; jam de hieraŭ mia horloĝo ~is ; kiu tra rapide saltas, tiu baldaŭ ~as Z ; (f) sia rigardo ~is sur unu el ili.* Kp PAŬZI, RIPOZI, INTERMITI, STRIKI, FROSTIĜI. ~adi. Restadi ~ante : *la policanoj kritis al la homamaso : ne ~adu ! ~ejo.* Loko, kie oni ~as (Kp STACIO, ETAPO, STADIO). ~igi. Ĉesigi agi, iri, movigi ktp. : *~igi veturilon, vagaron, trupon, ĉevalon, mašinon, larmojn, propagandon ; li ~igis iun pasanton, por demandi lin pri la vojo ; la ekkriroj ~igis la oratoron ; li kuris al la abismo k oni ne ~igis lin.* 2 Semovigi, fiksi : *~igi sian rigardon sur iu, io ; ~igi la spiron (Kp PARALIZI).* ~igilo. Ilo por ~igi : 1 (pp veturiloj) (Kp BREMZO). 2 (f) : *tio estis ~igilo por lia fervoro* (Kp BRIDO). ~iguo. Ligna aŭ fera peco, servanta por ~igi per frotpremado sur la rado. **Antaŭ-igi.** Malhelpi, ke iu evitindajo okazu : *antaŭ-igi la revenon de malsano. Sen-a.* Senĉesa, seninterrompa : *sen-a laborado ; sen-a vagonoj (kiu iras rekte al la destinita loko, ne ~ante dumvoje) ; sen-e propagandi ; nia afero kreskas regule k sen-e Z* (Kp KONSTANTA, KONTINUA, DAŪRA).

haltero Z. Mallonga stango, kies ekstremajoj estas enforigitaj en du fer-globojn, kiun oni movas por ekzerci la brakojn muskolojn.

halucino, halucinacio Z. Stato de nedaura frenezeco, en kiu oni perceptas ian sentumajon, kvankam ekzistas neniu ekstera objekto kapabla ĝin produkti ; senteraro. ~a. Kaŭzita de ~o, simila al ~o : *~a teruro ; (f) ~a filmo ; ~a parado de fantomoj.* ~ato, ~uilo. Malsanulo, kiu sentas ~ojn. ~i (tr). Senterarigi iun, kaŭzi ~on al iu. ~igi (ntr). Senti ~ojn.

Hamako. Ŝnura reto aŭ tolajo, horizontale pendigita per siaj du ekstremajoj k formanta porteblan liton, en kiu oni kuſas, aŭ sin balancas.

*** Hamstro.** Malgranda dentskrapanta mamulo el fam. de musoj, vivanta en Nordgermanujo k Sovetujo (*cricetus frumentarius*).

hanso Z. Komerca asocio de negocistoj aŭ urboj : *teŭlona ~o ; ~a urbo.*

*** Haro.** Fadenforma epiderma elkresko-ajo, pli malpli dense kovranta la korpon de bestoj k de homo : *tondi ~ojn ; kombi al si la ~ojn ; maldika kiel ~o ; la ~oj de negroj similas stupon ; blonda, griza ~aro ; la ~aranjo de la virinoj multe ŝangiĝis de kelkaj jaroj ; (f) disfendi, displitigi harojn (subtilaĉe diskuti) ; lia vivo estas sur ~eto Z, pendas de, el ~eto Z (estas en ekstrema dangero) ; li estas ~plena kiel urso ; ~stariga eraro.* Kp FADENO, FIBRO, FILAMENTO, PERUKO, HARTUBERO, BUKLO. ~aro 1 Z Peruko. 2 Kap~oj. ~ego. Dika ~o de iuj bestoj : *~egoj de apro, de ĉevalo vosto. ~ligo.* Kunplektitaj tufoj da longaj kap~oj. **Kol~aro.** Longaj pendantaj ~oj ĉe kolo de iuj bestoj (leono, ĉevalo). **Lip~oj.** ~oj ĉe la supera lipo : *bruligi al si la lip~ojn Z (agi nesufiĉe singarde k devi penti pri tio).* **Okul~oj.** ~oj ĉe la rando de palpebroj. **Sen-a.** Ne havanta ~ojn, perdinta la ~ojn : *sen-a kapo, maljunulo* (Kp KALVA). **Vang~oj.** ~oj kreskantaj ĉe la vangoj.

*** Hardi** (tr). 1 Meti brulvarmigitan ŝalon en malvarman fluajon por ĝin pli malmoligi k pli elastigi : *bone ~ita glavo.* 2 Malmoligi : *~i gipson, cementon.* 3 (f) Igi nesenenteja, krudigi, fortigi : *~ita kontraŭ la frosto, la malsano ; mizero ~as korojn ; maljunulo ~ita en malfeliĉoj ; bone ~ita soldato ; favorkoreco k veremeco ~as region Z ; obstine ĝi paſas, provita, ~ila, nia brauega anaro Z ; ~ijinta krimulo.* ~eco. Kvalito de io ~ita : *~eco de ŝtalo, gipso, karaktero, volo.* **Mal~i** (tr). 1 Brulrigigi ~itan ŝalon k lasi ĝin malrapide malvarmiĝi, por nuligi gian ~an malmolecon. 2 Moligi, malfortigi : *la riĉeco mal~as la kuragon.*

Haremo. 1 Apartamento rezervita ĉe la mahometanoj al la edzinoj ; virinejo. Kp GINECEO, SERAJLO. 2 La aro de iuj edzinoj : *Salomonon havis ~on el tricent virinoj.*

*** Haringo.** Marfišo, da kiuj sennombraj aroj venas ĉuijare de la glacia maro (*clupea harengus*).

harmono b. En akustiko, ĉiu el la flankaj sonoj produktataj de vibranta kordo, kune kun la ĉefsono.

Harmonio. 1 Samtempaj sonoj agrablas por la orelo : *~o de voĉo, de versoj ; ~oj kantoj.* Kp BELSONECO, AGORDO, MELODIO. 2 (f) Arango de la diversaj partoj de tuto, tiel ke ĉiu el ili akordas kun la aliaj : *~o de l'Universo ; ~o de bone komponita disertacio.* Kp SIMETRIO, PROPORCIECO, ORDO, AKORDO. 3 (f) Interakordo, paco inter pluraj personoj : *la ~o de edzoparo ; konfuzi la ~on de la ŝtato ; en nia societo plene regas ~o B ; en malsata familio mankas ~o Z ; ŝafaro ~a lupon ne timas Z.* Kp KONKORDO, KONSENTO. *~i* (ntr). Esti en ~o kun : *nij animoj ~is Z ; tio malmulte ~as kun via nobla spirito ; tiuj tapeloj bone ~as kun la meblaro.* *~lgi.* Arangi laŭ ~o, krei ~on inter : *~igi la kolorojn.*

Harmoniko. 1 Scienco pri la harmonio. 2 Portebla blovinstrumento kun klavaro, en kiu oni estigas la sonon alterne tirante k pušante rektangulan faldblovilon; tir-~o, akordiono. 3 Muzikilo konsistanta el klavaro da metalaj aŭ vitraj lamenoj (frap-~o) aŭ el vico da truoj garnitaj per vibrantaj lamenetoj, tra kiu oni blovias (buš-~o, blov-~o).

Harmoniumo. Malgranda transportebla orgeno.

*** Harpo.** Granda triangula muzikinstrumento, staranta sur sia bazo k provizita per vertikalaj diverslongaj kordo, kiujn oni pinas k vibrigas per ambaŭ manoj : *pinēti ~on. ~i* (ntr). Ludi ~on.

harpalo G. de karaboidoj (*harpalus*).

Harplo. 1 (○) Fabela monstro, simbolanta ventegon k kiun oni prezentis kun virina vizaĝo k vultura korpo. 2 (f) Virino kun treege malakordigema karaktero. 3 Speco de amerika falko (*thrasaelus harpyia*).

Harpuno. Sagforma lancu provizita per longa ŝnuro k uzata por kapti grandajn fișojn, balenojn ktp. *~i* (tr). Trapiki per ~o.

haŭbizo Z. Mallonga kanono, destinita por pafi laŭ granda celangulo.

*** Haŭto.** 1 Ekstera membrano, kiu tegas tute la korpon de homo k de multaj bestoj : *serpentoj ĉiujare dejetas la ~on ; ~ego de porko ; sub-a piko ; vento al*

*mi ekflugis sub la ~o Z (pro timo) ; sin streci el la ~o Z (kunigi ĉiujn siajn fort-ojn). Kp LEDO, FELO. 2 Maldika kovrajo similanta ~on : *~elo sur la supraĵo de takto ; ~elo de persiko, d pruno.* Kp TAVOLETO, ŜELETO. *~ero.* Skvameto, kiu elfalas el la ~o, plej ofte el la kap-~o. *Sen-lgi.* Senigi je la ~o : *sen-igi la kranion de la malamikoj ; sen-igi porkon, angilon B ; (f) senlanigu, sed ne sen-igu Z (uzu, sed ne trouzu).**

*** Havi** (tr). 1 Porti : *~i bastonon ĉe la mano k ĉapelon sur la kapo ; arbo ~anta foliojn, fruktojn.* 2 Posedi, disponi kiel proprajon : *~i domon, monon, liton, ĉambalon, ĉevalon, riĉaĵojn ; ~i panon frēsan, plumon por skribi ; ne rifuzu al via proksimulo, se vi ~as (sk. tion kion li bezonas) ĉe vi Z ; vi ne ~os per kio pagi ; ~i (ricevi) ion de iu ; (f) ~i ion dirolan, ion por diri ; ~i respondon tute prelan.* 3 Posedi, prezenti ian konkretan karakterizon, ian propran aspekton : *~i barbon, dikan korpon, ĉiujn dentojn ; domo ~anta tri elagojn ; Parizo ~as belajn monumentojn ; tiu libro ~as sescent paĝojn ; la diamanto ~as belan brilon ; ~i rompitajn brakon, la manojn malpuraj(n) ; ~i fortan fundamentojn ; parko ~anta muron.* 4 Posedi apartan abstraktan econ ; estia ; esti en ia stato ; sperti iun senton : *ne ĉiuj homoj ~as egalajn karakterojn ; ~i afablecon, kapablon, indon, meriton, mankon, saĝan spiriton, bonan apetiton ; ~i ĝojon, ĉagrenon, esperon, malamon, febron, kapdoloron B, bonan intencon, timon, honton, la forton fari ; ~u fidon ! ~i tridek jarojn B ; ~u ĝojon de via edzino Z ; tablo ~anta unu metron da longo ; tiu vorto havas signifon de mezuro Z ; la kongreso ~as nenion komunan kun la politiko Z.* 5 Esti en interrilato, en kunestado kun : *~i patron, du filojn, servistojn, gasteojn, kamaradon, estron ; ~i iun kiel amikon.* 6 Generale interrilati kun io : *kiun daton, kian veteron ni ~as hodiau ? ~i proceson kun iu ; ~i plenumotajn devojn ; ~i multe da amikoj ; ~i sufice por trinki. ~-(a)jo.* Tio, kion oni posedas : *li malsparis grandan parton de sia ~-(a)jo ; ~o, kiun vi rabis de matrikeloj, estas en via domo Z ; pri ~o najbara oni estas malavara Z (Vd LEDO).* **Bon-~o.** 1 Sufiĉeco da ~o ; duonriĉeco

ebliganta komfortan vivon. **2** **E** Dispon-ebla ~ajo ē konto aū bilanco. ~igl. Helpi al iu por ke li ricevu aū atingu ion, alporti, doni, liveri : *~igi al infano belajn bildojn*; *~igi al iu situacion, konfidon*; *~igi al si monon, plezuron.* **En~i** (tr). ~i en si : *tiu vortaro en~as ĉiujn komune uzatajn vortojn*; *mia journalo en~is artikolon pri esp~o*; *la vilago en~as kvindek domojn*; *la palaco en~as (entenas) trezorojn de arto*; *la praa hindeŭropa nacio kredeble en~is rasojn diversajn* (Kp ENTENI, ENFERMI, ENVOLVI, ENKALKULU, AMPLEKSI). **En~o.** Tio, kio estas en~ata : *la en~o ne povas esti pli ampleksa ol la en~anto*; *tabelo de en~o.* **En~eco** **Z.** Kvanto, kiun en~as aū povas en~i io : *en~eco de bolelo, de ŝipo.* **For~i.** Ne posedi k ne bezoni : *oni povas for~i lin Z.* **Mal~i, ne~i** (tr). Ne posedi ion bezonatan, suferi pro manko de : *tiun vortaron nenien praktika esp~isto povas mal~i.* **Sen~ulo.** Homo sen ~o, mizerulo. **Senen~a.** Malplena (plej ofte f.) malgrava, sensenca, vanta : *senen~a diskuto, argumento*; *ofte de kaŭzo senen~a venas efiko plej grava Z*; *kial do vi parolas senen~ajon?* **Z** (Kp SENSENIGA, VANTA, FANTAZIA). **Sen~igl.** Senigi iun de sia ~o (Kp SENMONIGI, MALRIČIGI, ELSUČI, RUINIĜI, PERDIGI). **Sen~igl.** Perdi sian ~on : *pro tiu terura brulego li tute sen~igis* (Kp RUINIĜI). **Sur~i** (tr) Porti sur si : *sur~i ĉapelon, veston*; *la kovertro sur~is multajn poŝmarkojn; nia domo sur~as ardezan tegmenton.* **RIM.** : **Hava** estas ofte uzata kiel sufikso, kun la senco ~anta, provizita per : *flugil~a, mon~a; sion~a vojo; sablo~a grundó.* Kp KUN B I, PLENA, RIČA, OZ.

* **Haveno.** **1** Nature aū arte ŝirmita loko ĉe bordo de maro aū rivero, kie la ŝipoj povas rifuĝi, efektivigi sian en-ſargadon k elſargadon ktp : *milita, komerca ~o; feliĉe alveni ĉe la ~on* (p. f.). Kp RODO, BASENO, DIGO, VARFO. **2** (f.) **Rifugejo** : *lia domo estis ~o por la persekutato; serĉi ripozan ~on en monahejo.*

Hazardo. **1** Neantaŭvidebla ŝanco, prospera aū malprospera okazo : *~o estas malbona gardo Z*; *la ~o de la milito, de la ludo; la blinda ~o; per ~o k ne pro malamika intenco mi vundis lin; mi ~e*

renkontis lin. Kp RISKO, LOTO, LOTERIO. **2** Nekonata forto, imagata kiel supernatura estaĵo, kiun oni rigardas kiel kaŭzon de la okazoj, kies efektivan kaŭzon oni ne konas : *ni kutimas nomi ~o la interkruciĝon de kelkaj neinterdependaj vicoj da kaŭzoj.* Kp SORTO, FORTUNO, DESTINO. **~i** (tr). Forlasi al la ~o : *kiu nenion ~as, nenion gajnas.* ~a (io). Bazita sur ~o, dependa de ~o : *~a batalo, karlundo, riĉigo, malfeliĉo; ~a solvo de problema; ~e riski monon* (Kp RISKEMA, NECERTA).

He. Ekkrio poralvoki, alturnila atenton.

Hebreo. Antikva nomo de la semida popolo, kiu fiksigis en lando Palestino k konsideris Abrahamon kiel sian patronon. Kp JUDO.

* **Hedero.** Grimpanta vegetaĵo el fam. de araliacoj, dediĉita de la antikvuloj al Bakuso, kiu atenigas per kroĉradiketoj al arboj k muroj, kiujn ĝikovras per sia ĉiamverda foliaro (*hedera helix*).

hedisaro **Y.** G. de legumenacoj, herbo (*hedysarum*).

Hegemonio. Superregeco de iu popolo : bataladi pri ~o Z.

hego. Barilo konsistanta el vivantaj arbetoj, kies branĉoj interplektigas.

* **Hejmo.** Propra aparta domo aū loĝejo, kie oni vivas konstante k mastre ; familia restadejo : *vagulo ne havanta ~on B; li estis el~igita el sia lando Z; konstanta ŝiks~a loĝanto Z.* Kp DOMO, FAMILIO, MASTR(UM)AJO, PENATOJ. ~a. **1** De ~o, rilata al ~o : *~a lando, lingvo; nia lingvo estas al ili ~a Z* (malfremda); *~a (negligi) vesto; ~a dometo estas kiel patrineto Z; ~aj diajoi.* Kp FAMILIARA, INTIMA. **2** Vivanta ĉe ~o : *~aj bestoj, katoj, ŝafinoj Z.* Kp MALSOVAĉA. ~e. En sia ~o : *ĉu s-ro N. estas ~e?* reveni ~en; senti sin kiel ~e (ne ĝeni sin, sidli komforte); *al ŝi fariĝis en la koro an-korau pli agrable k ~e Z; tiu ĉi ideo en la publiko ne estas tiel ~e* (kutime akceptata), kiel ĝi devas esti Z. ~eca Z. Kvazaŭ ~a (Kp KOMFORTA. Vd NESTO). ~ama, ~osida. Ŝatanta restadi ~e. **Sen~ulo.** Vagulo (Kp NOMADO, MIGRI). ~veo. Dolora sopiro al ~o (Kp NOSTALGIO).

* **Hejti** (tr). Varmigi per tiucela aparato fornon, ĉambron, loĝejon : *~i kamenon;*

—i apartamenton per gasaj ~iloj; la forno ĉesas ~i Z; forno forte ~ita de la bakisto; ~i lokomotivon; la centra ~ado (kun unu fajrujo k pluraj ~otubaroj). **Isto.** Homo, kies metio estas —i loĝejon aŭ mašinon.

Hekatombo. 1 Bufofero el cent bovoj, ĉe antikvuloj. 2 (f) Amasmortigo de multaj homoj: *la ~o de la milito* (Kp MASAKRO).

heksaedro Δ = sesedro.

Heksametro (V). 1 Verso, konsistanta el ses piedoj, inter kiuj la kvar unuaj povas esti spondeoj aŭ daktiloj, la kvina estas ĉiam daktilo k la sesa spondeo. 2 Sespieda laŭakcenta verso, laŭpove imitanta la antikvan ~on.

Hektaro. Kvadrato, kies ĉiu latero estas longa je cent metroj; cent aroj.

Hektogramo. Cent gramoj.

Hektolitro. Cent litroj.

Hektometro. Cent metroj.

* **Hela.** 1 Donanta aŭ ricevanta vivan lumen, tre luma, lumplena: ~a fajro B, ĉielo, vetero, tago B; ~a ĉambro; la varma k ~a radio de l' suno; sur la ~a fono lumigata de la lampo aperis B...; la steloj ~e lumis Z; mal~a arbaro, muro, kariero, nokto, vetero. Kp SERENA, BRILA, LUMA, KLARA 1. 2 Lume kolorigita, viv-kolora, pli proksima al blanko ol al nigro: ~a, mal~a ruĝo; la ~e blua ĉielo; mal~e oraj haroj. Kp PALA. 3 Laute brile sonora: la laŭta, ~a voĉo de la koko B. Kp KLARA 2. **~eco.** Eco de io ~a: ni havas ~eonokto, kiam brilas luno Z. **~gl.** Igi ion ~a: la lampo ~igas la ĉambren; dis~igu la fajron Z (igu ~a ekscitante gin); ~igi fotografaĵon per bano; tiu sciigo mal~igis la gojan feston. **~ig.** Igi ~a: la vetero ~igas; lia zorgoplena vizago ~igis; mal~iginta koloro. **RIM.**: La esenca senco de **hela** estas la lumeco, tiu de **klara** estas la distingebleco; tial oni ne uzas **hela** pri la penso aŭ spirito.

heleboro Z. G. de ranunkolacoj, ornama planto, kies radiko estas venena (*helleborus*). **Nigra** ~o (*helleborus niger*). Kp VERATRO.

heleno. Antikva nomo de la hindeŭropaj triboj, kiuj flksiĝis en Grekujo. **~ismo.** ~a koncepto pri civilizo.

hellianto ☽. G. de kompozitoj, kun granda flava floraro (= sunfloro) (*helianthus*). **Tubera** ~o. (= terpiro) (*helianthus tuberosus*).

hellantemo ☽. G. de cistacoj, kun belaj, orflavaj floroj (*helianthemum*).

Helico. 1 Ŝraŭbforma duoble kurba linio ĉirkauanta cilindron. 2 Ŝraŭbforma aparato, kiu irigas ŝipon en akvo aŭ fluigas ĝin en aero.

Heliko. Surtera molusko kun spirala konko (*helix*). Kp LIMAKO.

hellkrizo ☽. Generala nomo de plantoj, ĉefe el la fam. de kompozitoj, kies involukro estas kolora k kiuj ne ŝangiĝas dum longa tempo. (*helichrysum*).

helikso ♥. Elstaro, kiu borderas la orlekkonkon.

helostato (Opt). Instrumento, kiu permisas projekcii la radiojn de la suno al unu fiksita direkto malgraŭ la movigo de la tero.

heliotropo. 1 Veg. el fam. boragacoj kun bonodoraj violaj floretoj (*heliotropium*). 2 Speco de amorfa kvarco.

hellumo Z ☐ He. Hämia elemento. Gaso trovata en gasoj ekstraktataj el kelkaj maloftaj mineraloj kies atomepo estas 4,00.

* **Helpi** (x). 1 (iu) Faciliĝi ies agadon, partoprenante ĝin: ~i unu la alian Z; se via tasko estas tro longa, mi ~os vin; li ~is la infanon, al la infano porti la pezan sitelon; li tre mulle ~is la disvastigon (aŭ al la disvastiĝo) de la lingvo; nek ~ebla, nek konsilebla Z (senrimede perdita, ruiningita); li ~is al mi la tradukon (aŭ: li ~is min por la traduko) de tiu malfacila teksto. Kp APOGI, SUBTENI. 2 (iu) Havigi al iu rimedon kontraŭ malfacilajo aŭ malbono (dangero, peniga laboro, nizerlo ktp): oni konsilas k konsolas, sed ~i ne volas Z; ~i senlaborulon; ni neniel povas ~i al ŝi; vi ne povas ~i miajn embarasojn. Kp DEFENDI, PROTEKTI. 3 (io) Faciliĝi ion al iu, esti utila por, efika por aŭ kontraŭ io, rimedi kontraŭ io: kontraŭ *kalumnio* ~as *nenion* Z; ne ~is petoj nek minacoj Z; ne ~os riĉo en la tago de nia morto; ĉiuj miaj admonoj Z, penoj de p cigo nenion ~is Z; mensogaj vortoj, kiuj

neniom ~as Z ; kion ~as (neniel utilas) nun tro malfruaj plendoj ? Z al fi' kuirita akvo ne ~as Z (kiam oni estas perdita, ~o ne plu utilas) ; (f) la cirkonstancoj ~is mir ; la silento multe ~as la mediton. Kp AKCELI, FAVORI, PROGRESIGI. ~i al si. Trovi rimedon per eliri per propraj fortoj el embaraso situacio : *ec en fremda lando li al si ~as ; kiamaniere ~os al si la sinjorino en la mondo ? Z ne scii ~i al si (resti en senelira situacio) ; ~i al si per io Z (uzi ion por sin ~i).* ~anto, ~isto. Tiu, kiu ~as alian, sed ne anstatauas. ~o. Ago de ~anto : *ne rifuza al mi vian ~on B ; krii ~on, pro ~o ; peti ~on de iu ; serci ~on de iu, ĉe iu.* ~a. ~anta, donanta ~on en okazo de bezono : *~a mono, trupo, lingvo.* ~e. Laŭ ~a maniero : *ĉe lia alkoko, ni kuris ~e (por ~i) al li ; la vento blovas ~e (favore).* ~ema. Volonte ~anta (Kp KOMPLEZEMA). ~lo. Rimedo por ~i : *esp~estas bona ~ilo por la tervado de la naciaj lingvoj.* Kun~i (tr). Kunlabori, doni ~on en komuna afero : *kun~i ion, por io, kun iu ; kun~anto por la kompilo de vortaro (Kp KONTRIBUI, KONTINGENTI, KOTIZI).* Mal~i (tr). 1 (iu) Malfaciligi ies agadon per diversaj kontraŭagoj : *pardonu, eble mi mal~as vin ? la polican diris al li, ke li mal~as la pasantojn B ; renversita aŭtomobilo mal~is la cirkuladon.* Kp EMBARASI, GENI, MALOPORTUNI, TEDI. 2 (io) Malfaciligi aŭ malebligi ion : *la varmeglo mal~is, ke mi finu la laboron ; nenio mal~as, ke... ; bru mal~as la aŭdadon ; lia foriro neniom mal~as la traktadojn ; la netusebleco de la Fundamento ne mal~as al la lingvo perfektiĝadi Z ; la nokto mal~as nin vidi Z.* Kp BARI, KONTRAŬI, BRIDI, GENI, SUFOKI, ESTINGI, HALTIĜI. Mal~o. Malfaciligo, malfacilajo : *multaj mal~oj rezultas el la lingva diverseco ; meti al iu mal~ojn sur la vojo(n)* (Kp BARO, BASTONO, TRABO, DORNO, TUBERO). Mal~a. Malfaciliga, genanta : *en nia agema tempo la poezio estas preskaŭ mal~a Z.* Sen~a. 1 Kvalifikas iun, al kiu mankas ~o : *sen~aj k sensagaj bestoj Z ; starri sen~e.* 2 Kvalifikas ion, kion oni ne povas plibonigi ; neriparebla : *tio okazis el simpla, sen~a necesezo Z.*

helvelo G. de ~acoj (*helvella*).

hematito ☆. Tre ofta mineralo, ruĝa oksido de fero, ekzistanta en multaj varioj k specoj, de belaj kristaloj ĝis grajnetaj masoj.

hemerokal(id)o ☾. G. de liliacoj, planto rimarkinda pro belo de siaj floroj (*hemerocallis*).

hemlono 荷蘆. Speco de sovaga azeno vivanta en Okcidenta Azio : *~o estas transira besto inter la azeno k ĉevalo (equus hemionus).*

hemiptero ☿. Ordo de suĉinsektoj kundu paroj da flugiloj, kies ekstera paro estas ofte korneca. ~a. Apartenanta al ~oj.

hemisfero (Sc) plej ofte ☽. 1 Ĉiu el la duonpartoj de sfero (= duonsfero). 2 Ĉiu el la du partoj de la tero dividitaj per la ekvatoro. 3 Ĉiu el la du partoj de la ĉela sfero dividitaj per la ekvatora ebeno. ~a. Havanta formon de ~o.

hemoglobino 赫米格洛賓. Ruĝa substanco troviganta en la sango : *oksidigo de la ~o en la pulmoj regeneras la sangon.*

hemoragio 赫米拉吉歐. Sangelfluo, sangado. ~a. Karakterizata per ~o.

hemoroidoj 赫米羅伊多. Vejnaj varikoj de l'anuso, kiuj sangadas. ~a. 1 Rilatanta al ~oj. 2 Havanta formon de ~oj.

heni (ntr). Bleki kiel ĉevalo.

* Hepato. Granda glando, kiu produktas galon k glikozon : *ĉe la homo la ~o troviĝas en la supera parto de la dekstra flanko de la abdомeno ; oleo el ~o de moruo.* ~ajo (Ku). ~o de iuj bestoj uzata kiel nutraĵo : *~ajo de bovido ; gras~ajo (~o de ansero aŭ anaso, tre grasigita per speciala nutraĵo k plena semmoveco) ; pasteteo de gras~ajo.*

hepatiko ☽. Speco de anemono el la fam. de ranunkolacoj (*anemone hepatica*).

herakleo ☽. G. de umbelacoj (*heracleum*).

heraldiko Z. Scienco pri blazono.

* Herbo. Mola vegetaĵo, kies aeraj partoj restas ĉiam verdaj k mortas ĉiun jaron : *tritiko, aveno, rizo, plantago, petroselo, laktuko estas ~oj ; malbona ~o froston ne timas Z ; medicinaj ~oj ; ~oriĉaj paſtejoj ; ~omanĝ(ant)aj bestoj.* ~a. Malbona ~o, malutila por la kulturado. ~aro, ~ejo. Loko, kie kreskas

sovaĝaj aŭ kulturitaj pašt-oj. **~ero.** Ĉiu el la trunketoj de ~o. **~obedo.** Belarangita bedo kun ~o en parko, ĝardeno ktp. Kp RAZENO, GRAMENACOJ. **~okolekto.** Kolekto de vegetaĵoj sekigitaj k ordigitaj laŭ scienca klasifiko.

herbario Z. Herbkolekto.

* **Heredi** (tr). 1 Laulege ricevi ion de mortinto : ~i ion de iu ; de lia patro li ~is nur ŝuldon ; ~anto ; kun-~anto. 2 (f) Havi post siaj parencoj aŭ antauuloj, qui post ili aŭ same kiel ili : ~i la gloron de siaj praaŭoj ; ~ita kutimo ; honoron ~as saĝulo Z. 3 Havi post siaj parencoj pro denaska transigo : ~i de sia patro tuberkulozon, inklinon al matematiko. **~(a)j-o.** Tio, kion oni ~as : riĉa ~ajo ; dividi ~on kun siaj fratoj ; ~ajo el gloro, virto, memorindajoj ; (f) tiu leĝo estas nur ~ajo de la antauaj registaroj (Kp POSTLASAJO, RESTAJO). **~a.** ~ita aŭ ~ota : ~a bieno, proprajo ; ~a malsano ; ni ne devas ~e nutri por senfinaj generacioj intergentan disecon Z. Fari, ke iu ~u ion : ~igi ion al iu Z ; ~igi iun pri io ; saĝulo ~igas siajn nepojn. **Pri-a.** Rilata al ~eco ; pri-~a leĝo, rajo. **Sen-~igl.** Senig iun je la atendita ~ajo : sen-~igi maldankan filon.

* **Herezo.** 1 Doktrino aŭ opinio kontraŭ al iu religia dogmo k tial kondamnita de iu eklezio : ~a kredo, aserto. 2 (f) Opinio tute kontraŭ al la komune akceptataj ideoj : tio, kion vi diras, estas ~o en medicino. Kp PARADOKSO, MENSOGO. **~l.** Esti ~ulo, ~e opinii. **~ulo.** Homo, kiu kredas aŭ predikas ~on : en mezejopo oni bruligadis ~ulojn (Vd AÜTODAEFO). **Cef-~ulo.** Homo, kiu iniciatis ~on.

Hermafroditia. Havanta samtempe la naskorganojn de ambaŭ seksoj : ~a besto, floro.

hermet(ik)a Z. Perfekte fermita : ~a fermo ; ~e slopita bolelo.

herminio G. de noktuoidoj, kiu similas velkintan folion (*herminia*).

* **Hernio.** Tubero produktita de parto de intesto, kiu eligis tra fendo de la ĝin kovranta membrano k formis ŝveligan sub la haŭto : *entordita* ~o (kie la intesto estas streĉe premita de la randoj de la fendo).

* **Heroo.** 1 Duondio, filo de dio k homino aŭ de homo k diino : *Heraklo estis* ~o. 2 Homo nobla pro sia naskigo, rango, kuraĝo aŭ talento : ne estas ~o por sia servisto ; ministroj estas ofte nekonataj, humilaj ~oj ; tiuj ~oj de la spirito estas la fiero de la lando Z ; la ~oj de la scienco ; ~a konduto. 3 Ĉesa persono de historio, aventuro, rakonto aŭ teatraĵo : la ~oj de « Iliado » ; la ~o de la « Revizoro » estas nur fripono. **~ajo.** Ago inda de ~o. **~eco.** Kvalito karakterizanta ~on.

Heroldo. Regna militisto aŭ oficisto, kies rolo estas anonsi gravajojn (proklamo de kronado, de milito ktp) : (f) li estas ĉiam la ~o de sia propra gloro. Kp KURIERO. **~l** (tr). Kvazaŭ ~o diskonigi : ~i la famon de eltrovinto ; (f) la suno ~is la festlan tagon (Kp DISFAMIGI, DISTRUMPETI, GLORI).

hetajro. Alte kulturita k altsocia prostitutino.

heterogena Z (Sc). De malsama naturo, de malsama deveno : ~aj ecoj, principoj ; korpo konsistanta el ~aj elementoj. Vd HOMOGENA.

Hetmano. Generalo de kozakoj.

Heziti (ntr). Pro dubo ŝanceliĝi, halti ; ne scii certe, ĉu oni faros aŭ diros ion, aŭ ne : ~i inter du decidoj, partioj ; ~i kun respondo Z ; ~i pri la finado ; ~i deklamante rolon ; mi ~as preni sur min tiun taskon ; tiu rimarko forte ~igis min ; sen-~e paroli, deklari ; ~aj respondoj, pasoj ; ~ema karaktero. Kp ŜANCELIGI, TIMI, PALPI.

Hiacinto. Bulba veg. el fam. de liliacoj, kies floroj estas diverskoloraj k forte bonodoraj (*hyacinthus*).

hiato (Fon). Senpera sinsekvo de vokaloj ordinare pli malpli malagrabla por la orelo, ekz. « la arbo ; amata infano ; apelacio ».

hibisko G. de malvacoj, rimarkinda pro siaj grandaj, belaj floroj (*hibiscus*).

hibrido Z Planto aŭ animalo, devenanta de du malsamaj specoj aŭ rasoj : ~oj estas nur malofte fekundaj. **~a.** Devenanta de du malsamaj specoj, de du rasoj.

Hidro. 1 Fabela serpento kun sep aŭ naŭ kapoj, el kiuj ĉiu, kiam oni

gin tranĉis, estis tuj anstataŭata de alia.
2 Speco de polipoj (*hydra*).

* **Hidrargo** (Hg). Metalo argentosimila, fluida je la ordinara temperaturo, k uzata por fabrikado de termometroj k speguloj : (f) *li estas vera ~o Z* (senĉese movigas).

hidrato ♀. Nomo donata al ĉiu substanco, kiu povas esti konsiderata kiel kombinajo de akvo kun alia substanco. ~a. Kombinita kun akvo. ~gl. Formi ~on, kombini substanccon kun akvo.

hidraŭliko Z (Sc). Scienco pri la fortoj k efikoj produktataj de akvo. ~a. 1 Rilatanta al akvo. 2 Funkcianta per akvo : ~a *bremso, mašino, premilo*. 3 Malmoliĝanta en akvo : ~a *kalko*.

hidroaeroplano ♂ = hidroplano.

hidrocefalo ♀. Malsano kaŭzata per anasigo de akvo en la nervaj centroj, ~a. 1 Rilatanta al ~o. 2 Karakterizata per ~o : ~a *infano, ulo*. Malsanulo karakterizata per ~o.

hidroelektra ♂ (pri elektra mašino). Movata per akvo : ~a *pilo, mašino*.

Hidrofobio. Timo de la akvo, kiu karakterizas iujn malsanojn.

* **Hidrogeno**. H. Gaso plej malpeza, senkolora, kies kombinajo kun oksigeno produktas la akvon : *la atomo de ~o estas la fundamento de preskaŭ ĉiuj hemiaj elementoj*.

hidrokarbido ♀. Substanco konsistanta el hidrogeno k karbono (= hidrogena karbido) : *acetileno*.

hidrometro (Me). 1 Instrumento por mezuri la rapidon de akva alfluo. 2 Instrumento por mezuri la premon de akvo.

hidrometrio Z (Me). Scienco pri la mezurado de akvajoj.

hidroplano ♂. Aeroplano, kiu levigas de sur la akvo k mallevigas sur ĝi. Kp AEROPLANO, BIPLANO, MONOPLANO. Vd AEROSTATO, AVIADO, BALONO.

Hidrostatiko. Parto de la fiziko, kiu studas la ekilibron de la fluidoj.

Hidroterapio. Medicina sistemo de kuracado per akvo.

Hieno. Nokta raba mamulo el Afriko k Azio, sin nutranta per kadavrajoj (*hyaena*).

Hierarĥio, Hierarkio. Klasifiko de rangoj, oficoj, postenoj laŭ gradiga ordo : *militista, eklezia, katolika ~o ; malofta estas la landoj, kie la militistaj oficoj estas metitaj en la ~o pli malsupre ol la civilaj*.

hieratika. Rilata al la sanktaj, pastraoj : ~a *sintenado* (senmova, kiel tiu de la egiptaj pastroj).

* **Hieraŭlo**. Adverbo, signifanta « en la jus antaŭa tago, unu tagon antaŭ la nuna » : ~o *nokte* (aŭ : *en la ~a nokto*) : *la ~o ; ne bedaŭru ~an* (sk. tagon) *ne atendu morgaūan, ne forlasu hodiaūan Z. Antaŭ~. Du tagojn antaŭ la nuna*.

Hierogлиfo. 1 Skriba sistemo, kiu uzas figurojn de homo, bestoj, vegetaĵoj, objektoj por reprezentri ideon aŭ sonon : egiptaj, meksikaj ~oj (Kp IDEOGRAFIO, FONETIKO 2). 2 (f) Nelegebla skribo, nekomprenebla stilo : *tio estas por mi pura ~oj*.

Higieno. Scienco studanta la rimedojn por konservi la sanon. ~a. 1 Rilata al ~o : ~a *traktato*. 2 Saniga, konforma al ~o : ~a *vivo B, promenado*.

Higromетро. Instrumento por mezuri la malekecon de la aero.

higroskopo (Me). Instrumento permesanta juĝi proksimume la malsekon de l' aero. Kp HIGROMETRO.

hilumo ♂. Kunliga punkto inter la placente k ovolo, per kiu la grajno ricevas sian nutrajon de sia planto.

himeno. 1 ♀ Membrano de la vulvo ĉe virgulinoj. 2 ♂ Membrano ĉirkaŭanta florbutonon k iu dissiriĝas ĉe ĝia ekfloro.

himienio ♂. Membrano kovranta la receptaklon de la fungoj k iu portas la sporojn.

himenopteroj ♀. Ordo de insektetoj karakterizata ĉefe per du paroj da membranecaj flugiloj k kies supra paro estas pli longa : *abelo*.

Himno. Kantota poemo por honori Dion, diajon, heroon, idealon kc. : *la ~o de la esp-istaro*. Kp PSALMO, KANTIKO.

hinĝo = pordhoko.

hiperbolo Z. 1 Δ Kurbo, kies distanco ĝis du fiksita punktoj prezantas konstantan diferencon. 2 ♂ Retorika figuro, per kiu oni trofortigas esprimon por pli forte efekti, ekz. : *li estas morte ebria ; tondra*

voço ; *glaciiginta de teruro* (Kp SUPERLATIVO).

hiperboloido Δ. Surfaco, kies ĉiu ebenaĵ sekcejoj paralelaj al akso estas hiperboloj : *rotacia ~o* ; *unupeca, dupeca ~o*.

hiperiko Z G. de gutiferacoj kies floroj, infuzitaj en oleo, estas uzataj kontraŭ vundoj (*hypericum*) : *la brando havis almiksafon de ~o Z.*

Hipertrofio. Nenormala trograndigo de organo.

Hipnoto. Arte kaŭzita dormo, dum kiu la dormanta pli malpli perdas propran volon k' obetas aŭtome al la volo de dormiganto. ~a. Rilata al ~o : ~a dormo ; ~aj procedoj. ~ismo. Scienco pri ~o. ~igi. Dormigi per ~aj procedoj.

hipocikloido Δ. Kurbo naskita de punkto de cirklo, kiu ruligas interne de alia cirklo. Vd CIKLOIDO, EPICIKLOIDO.

Hipodromo. Loko por ĉevalaj vetkuroj aŭ rajdaj ekzercoj.

hipofondrio Z Nerva malsano, karakterizata per malgaja stato de la animo kun senkaŭza timo pri la sano. ~ulo. Homo, suferanta la ~on.

hipokastaño. Bela arbo, el fam. sapindacoj, kies nemangebla frukto similas kaštanon (*esculus hippocastanum*).

* **Hipokriti** (tr). 1 Ŝajnigi ne posedatan virton aŭ meriton : *~i amikecon, honestecon ; promesojn belajn ili ~as Z.* Kp AFEKTI, KOMEDII, KISO. 2 (abs) Ŝajnigi virton aŭ piecon, esti nesincera : *li ~is dum sia tuta vivo.* ~a. ~anta : *~a konduto, rigardo, respondo ; cinikismo estas ofte ~eco.* ~ulo. ~anto (Kp KOMEDIANTO, FARISEO).

Hipopotamo. Granda dikhaŭta senhara mamulo, kun malaltaj kruroj, kiu vivas en rivero k' lagoj afrikaj (*hippopotamus*).

Hipoteko. Rajto donita al kreditoro pri nemovebla havo, kiel garantiao de ia ŝuldo : *preni, doni ~on ; sip~o* ; *~a akto.* ~i (tr). Ŝargi nemoveblan havon per ~o : *li ~is ĉiujn sijan domojn.*

hypotenuzo Z Δ. Latero kontraŭa al la ortangula triangulo : *la kvadrato de ~o egalas la sumon de la kvadratoj de la du aliaj lateroj.*

Hipotezo. Nepruvita supozo, provizore akceptata por klarigi k' komprengi konstatitajn faktojn, sed kontrolota per pluaj eksperimentoj : *la ekzisto de etero estas nur ~o ; sciencia ~o plej ofte konsistas en la supozo de nekonata leĝo, de kiun oni deveginas eksperimentaĵajn konkludojn.* ~i (tr). Metode supozo.

Hirta. 1 Rekte staranta (p.p. haroj aŭ similajoj) : *la ~aj pikiloj de atakata histriko.* 2 Konfuze malordigita, malgridata : *~a barbo ; (f) ~a stilo. ~igi.* Igi ion ~a : *1 la kato timante ~igas siajn harojn ; la kolero ~igas la plumojn de la koko ; 2 la vento dis~igis la kapon de la infantino.*

* **Hirudo.** Dika vermo, kiu suĉas la sangon de bestoj, k' kiun oni uzas en medicino por eltiri malgrandan kvanton da sango : *meli ~ojn al iu ; gi helpos kiel ~' al mortinto Z.*

* **Hirundo.** Migranta birdo el la ordo de paseroj (*hirundo*) : *unu ~o printempon ne alportas Z* (oni povas neniun konkludi el ununura ekzemplo).

hisi Suprentiri per ŝnuro : *~i k mal~i flagon.*

* **Hiskiamo.** Venena veg. el fam. solanacoj, uzata kiel dormigilo (*hyoscyamus niger*).

Hisopo. 1 (Bb). Nekonata vegetaĵo, citata en la Biblio kiel tre malgranda k' bonaroma. 2 Veg. el fam. de labiacoj kies mielsimila suko estas uzata en medicino (*hyssopus officinalis*).

histo Organika ĉela teksajo.

Histerio. Nerva malsano, karakterizata per sufokigoj, konvulsioj ktp kun patologioj mensaj k' korpa simptomoj, sed sen perceptebla fiziologia difekto.

* **Historio.** 1 Scienco studanta kronologie la pasintajn okazojn de la homaro k' la sociajn faktojn : *geograffio k' kronologio estas la du okuloj de la ~o ; ~a verko, senpartico ; ~isto.* 2 Rakonto pri gravaj memorindaj okazoj, kronologie aranĝitaj : *antikva ~o ; la ~o de la Centjara milito, de Jesuo ; la ~o de mia vivo* (Kp KNONIKO). 3 Rakonto pri aparta k' iom ampleksa okazajo, kiu trafis iun : *la ~o de la korvo kun vulpo ; la eksterordinaraj ~oj de E. Poe ; en la tuta mondo neniu scias tiom multe da ~oj, kiel la dio de dormo Z ; belaj ~oj por infanoj* (Kp

FABELO, ROMANO, NOVELO). **4** Tuto de la sinsekvaj statoj de estajo, kiu ŝangigas (Kp EVOLUO, PROCESO 2). **Pra~o, antaŭ~o.** Parto de la arkeologio, kiu studas la pratempon, pri kiu ni havas neniujn skribitajn dokumentojn. **~a.** **1** Rilatanta ~on : *~a verko*. **2** Registrita de la ~istoj, efektiva : *~a fakteto*. **3** Pri kiu oni posedas skribitajn dokumentojn : *~aj tempoj*. **4** Registrinda de la ~o, tre grava, decida : *~a momento*.

* **Histriko.** Dentskrapema mamulo, kies haŭto estas kovrita de longaj pinglegoj (*hystrix*).

histriono Z. **1** Burleskulo amuzanta la publikon per vulgaraj k krudaj komikajoj. **2** Aktoroĉo.

* **Ho.** **1** Interj. esprimanta la surprizon, indignon, doloron : *~! kia ridinda vesto!* *~ ve!* *li mortis.* **2** Interj. signifanta alvokon : *~ vi, granda fonto de l' amo k vero Z!*

Hobojo. Muzika ligna blovinstrumento kun duobla langeto k klavoj.

* **Hodilaü.** Adverbo signifanta « en la nuna tago » : *~ vespero*; *~ estas festo*; *~ por mono, morgaū senpage Z*; *~ forte, morgaū morto Z*; *en la ~a tago*.

* **Hoko.** **1** Kurbigita, ĝenerale pinta ferpeco, uzata por altiri al si ion aŭ por pendigi ion sur ĝi : *pendigu vian mantelon sur la ~o*; *kurbigū ~o loŭ postuloj de l' loko Z*. Kp AGRAFO, KROČILO. **2** Kurbigita ferpeco, fiksita ĉe la pordokadro, en kiu enigas k turnigas kročilo fiksita ĉe la portoklapego : *la pordo delevigis de la ~o k pendis malrekte Z*. **3** Fiš~o: *ankoraŭ la ezoko ne estas sur la ~o Z*; *kapti fišon sur ~on Z*. **~a.** Kurba kiel ~o : *~a nazo*. **~i** (tr.). Kroci per ~o : *~i fišon*. **~adeno,** **~snuro.** Fadeno provizita per ~o(j) por fiškapti. **~stango.** Bastono kun ~o-cela eks-tremajo. **Fiš~i** (tr.). Fišeasi per ~adeno.

hoekeo (Sp). Pilka ludo, ĉe kiu la pilko estas pušata k batata per specialaj kurbobastonoj t. n. ~iloj : *la regularo de ~oludo similas tiun de la piedpilka ludo*. **~lo.** Speco de kurbigita bastono uzata ĉe la ~a ludo.

hola Z. Interj. por haltigi iun parolantan aŭ pasantan, aŭ por alvoki.

holdo Z . Interna plej malsupra parto de ŝipo; ŝipkelo.

* **Homo.** Dumana mamulo, karakterizata per vertikala tenigo, racia inteligenteco k parolkapabolo (*homo sapiens*). Kp VIRO. **~a.** De ~o : *la ~a parolo*; *~aj kadavroj*. Kp HUMANA. **~aro.** La ~a gento. **~aranismo.** Doktrino postulanta, ke ĉiu rigardu k amu ĉiu landajn homojn kiel siajn fratojn. **~ama.** Zorganta pri la felico de l' ~oj. **~ido.** Ido de la speco ~o (Kp INFANO). **~ino Z.** Ino de la speco ~o (Kp VIRINO). **~evitulo.** ~o, kiu mal-satas k evitas aliajn ~ojn. **~mangulo.** Kanibalo. **~plena, mult~a.** Enhavanta multajn ~ojn; logata de multaj ~oj : *~plena strato*; *mult~a lando*. **~iu~a.** Universala. **Kavern~o.** Praa ~o, kiu logis en kavernoj. **Komun~a.** Interesanta ĉiujn ~ojn. **Sen~a.** Nelogata de ~oj. **Sen~igl.** Senigita je logantoj : *pesto k milito sen~igis la tulan landon*. **Super~o.** ~o havanta eksterordinare superajn kvalitojn.

Homeopatio. Kuraca sistemo, konstanta en aplikado al malsanuloj de malgrandegaj dozoj da medikamentoj, produktantaj ĉe sana individuo la simptomojn de malsaneo analogia al tiu, kiun oni volas kuraci. **~a.** **1** Rilata al ~o : *~a metodo*. **2** Malgrandega : *~a dozo*.

homogena Z. **1** (Sc) Kies ĉiuj partoj havas saman naturon, konsiston : *~a fandajo*. **2** Δ (pri polinomo). Kies ĉiuj termoj estas samgradaj. Vd HETEROGENA.

homologa. **1** Δ Kies flankoj ĉe similaj figuroj respondas al si k kuſas kontraŭ egalaj anguloj. **2** \vartriangle Kies strukturo havas la saman hemian formulon k la samajn hemiajn ecojn : *~a serio*; *~aj elementoj*. **3** \heartsuit Samforma, samstruktura, sed servanta al diversaj celoj fiziologij ĉe malsamaj bestoj aŭ vegetaĵoj : *la piedoj de kvarpiedulo k la naĝiloj de fiſo estas ~aj organoj*. **~eco.** Kvalito, propreco de tio, kio estas ~a.

Homonimo. Vorto, kiu havas la saman formon kiel alia, sed malsaman sencon : ekz. **ero** (elemento de objekto) k **ero** (jarkalkulo). **RIM.** : Por eviti konfuzon inter iuj ~oj, Z en la Bb metis apostrofon post la radiko de la pli malofta ~o : *triliiko gis cent kor'oj k vino gis cent bal'oj Z* (kor'o k bat'o estas nomoj de hebreaj mezuriloj).

* **Honesta.** 1 Konforma aū konformigaanta al la honoro ; honorinda ; virta : ~a amiko, ago, nomo Z, intenco Z ; la ~uloj vin laudos ; ne kredas fripono, ke ~uloj ekzistas. Kp BRAVA, LOJALA, VIDINDA. 2 Severe respektanta fremdan proprumajon ; ne trompema : ~a komercisto ; mal~a pano neniam profitas.

* **Honorि (tr).** (iu) Trakti iun kun ĉiuj signoj de granda respekto ; montri sian respektkon aū altestimon al iu per eksteraj signoj : ni ~as la memoron de nia majstro ; festo por ~i la memoron al iu Z ; ~i iun per ordeno, titolo, donaco ; oni devas ~i la gepatrojn ; ni ĉiuj ~as tiajn agojn ; li ~is min per sia amikeco B ; ~i kadavron de malamiko ; ~i enterigas per sia ĉeesto B ; ŝi ne ~is ilin per sia atento. ~o. 1 Altestimo, granda respekto, kiun oni meritas per la neriproĉindeco de sia karaktero, per la nobleco de siaj agoj, aū per la ŝatateco de siaj verkoj : ne ekzistas ~o sen laboro Z ; la saĝo donos al vi ~on ; akiri, serĉi, trovi, ŝui, ricevi, atingi ~on Z ; perdi ~on ; estas ~o por homo ĉelegi malpacon ; pli bona estas virtuo sen oro, ol oro sen ~o Z ; li scias la principojn de ~o Z ; ĉu mi havas la ~on paroli al s-ro N. ? per mia ~o Z ! (Kp DIGNO, GLORIO). 2 Signo de tiu estimo k respekto : faru ~on al Dio el via havo Z ; la soldatoj donis al mi ~on per la paſiloj Z ; ~o ne donas, kion stomako bezonas Z ; manko de ~o ne estas mal~o Z ; ceremonio por ~o al V. Hugo ; ekstere ~o, interne doloro Z ; li estas la ~o de sia patrujo (li ~igis sian patrujon). ~a. 1 ~iganta : ~a titolo, ofico B, guardio ; ~a edzakompananto ; ~a medalo ; ~a profesio, ago, konduto, karaktero. 2 Havanta titolon nur por ~o sed plenumantra neniela oficon : ~a profesoro, prezidanto (Kp TITOLA). ~e. Laŭ ~a maniero : leviĝi ~e al la mortintoj ; doni balon ~e al iu ; ~e trakonduki la vizitanton tra la salonoj ; estas pli ~e forgesi tiun moron ol ŝin sekvi Z. ~igl. Esti la kaŭzo, kial iu estas ~ata ; esti ~o por : lia ĉeesto ~igis nin ; liaj verkoj ~igas lin ; lia konduko vin ~igas. ~iga. ~a 1 : la ŝargo estas peza sed ~iga. ~inda. Meritanta ~on : ~inda familio ; mia ~inda kolego ; la ~indeco de lia filo estas difektila de tia akuzajo. ~digno. Morala digno, kiun naskas dezirante de fremda estimo k respekto : la ~digno de

judgisto estas zorge k senpartie esplori la aferojn ; mi vengis mian ~(dign)on, k tiun de mia patro ; esti stimulata per la ~digno. **Mal~i, sen~igl.** Esti kaŭzo, kial iu perdas estimon k ~on : tia bučado mal~as la civilizitan mondron Z ; malvirtoco, ne malriteco mal~as homon ; tiu kondamno sen~igis lian familion (Kp MALGLORI). **Mal~a.** Mal~anta : mal~a ago ; ricevi mal~an nomon Z. **Sen~a.** Perdinta ĉian ~dignon, malestimata : sen~a fripono, virino (Kp MALBONFAMA).

honorario Z. Neperioda salajro por iu servo de personoj praktikantaj liberalan profesion : ~o de kuracisto, de advokato. ~i (tr). Pagi ~on al iu.

* **Honti (x).** Senti malagrablan konfuziōn k humiliagon, pro konscio je malhonorajo, malhonestaĵo, maldecajo : vi devus ~i vian tenigon aū pri, pro via tenigo ; kiu ~as nenion, ne timas Dion Z ; mi ~as, ke mi tiel longe prokrastis mian viziton ; ne ~u penti pri faro, ~u persisti en eraro Z ; la membro de unu nacio humiliigas antaŭ la membro de alia nacio, parolas lian lingvon, ~ante la sian Z. ~o. 1 Sento de ~anto : ruigigi pro ~o B ; kie timo, tie ~o Z ; fari ~on al iu. 2 Io, kion oni ~as aū devus ~i ; ~indajo : lia ~o ne elvisigas ; li estas la ~o de sia familio ; mi ne transvivos tiun ~on ; tia malpureco estas ja ~o (Kp MAKULO, MALGLORO). ~ema. Facile k plej ofte senkaŭze ~anta : tiu timema k ~ema knabino ruigas antaŭ ĉiu nekonata persono. ~igl. Fari, ke iu ~u : ~igi mal-laboreman lernanton ; kunkulo de mal-ĉastulino ~igas sian patron Z. ~indajo. ~o 2 : li farigis ~indajo por siaj najbaroj Z. **Seks~emo.** ~emo pri seksaj aferoj. **Sen~a.** Ne facile sentanta ~on : sen~a virino, vizaĝo ; sen~e mensogi (Kp CINIKA, IMPERTINENTA).

hop Z. Interjekcio por inviti al salto.

* **Horo.** 1 Dukekkvarona parto de la tago : kioma ~o estas Z ? kvaron~o aū ~kvarono ; la ~montra ombo de la sunhorloĝo Z. 2 Difinita momento de la tago : estis la ~o, kiam la leonoj iras por trinki ; oni donas por manĝi je ĉiu ajan ~o ; je lia lasta ~o (la momento de morto) ; last~a sciigo de gazeto (ricevita je lasta momento, jus antaŭ la presado). ~aro, ~libro. Libreto, en kiu oni sciigas

la ~ojn, kiam okazas diversaj faktoj : *fervoja, tajda ~aro, ~montrilo*. Turniganta vergeto por indiki la ~on ĉe horloĝo. **Ciu~e.** Je ĉiu ~o : *vi devas trinki ciu~e du kulerojn de tiu medikamento*. **Po~e.** Por ĉiu ~o : *la seruristo postulas dek frankojn po~e*.

hordo Z. 1 Nomadaro, nomada popolo. Kp TRIBO. 2 Nomada bandaĉo : *la Eternulo sendis sur Judujon ~ojn da Haldeoj* Z. 3 Senorda, sendisciplina k malbonfara bando.

* **Hordeo.** Grena unujara vegetaĵo el fam. gramenacoj, kies grajnoj estas uzata por fari krudan panon, por nutri bestojn aŭ por fabrikii bieron (*hordeum*).

Horizonto. 1 Ĉirkaŭa linio, kie finiĝas nia vidkapablo, kie la tero ŝajnas kuniĝi kun la ĉielo : *antaŭ liaj okuloj etendigis vasta ~o ; la suno staris proksime al la ~o Z ; malaperi de la ~o* ; (f) : diversaj teorioj k projektloj aperas k tuj malaperas de la ~o ; *la politika ~o nubijis*. Kp PERSPEKTIIVO, PEZAKO, RONO. 2 (f) Limigita regiono, el kiu ne eliras la spirito ; amplekso de la penso : *tio plivastigis lian spiritan ~on ; la ~o de tiuj homoj ne transpasas la limojn de ilia malvasta lando ; tiu scienco eltrovo malfermas novajn ~ojn* ; griza, sen~a vivo.

* **Horizontala.** Paralela al la supraj de senmova akvo, rektangule kruciĝanta kun la vertikala linio de la loko : *~a ebeno ; ~a pozicio*.

* **Horloĝo.** Aparato por mezuri la tempon k montri la horojn : *sabla, suna ~o ; po~o, mur~o ; jen grincas la vek~o ; mia ~o montras la dekan* ; streči ~on. ~isto. Homo, kiu fabrikas aŭ zorgas la ~ojn.

hormino ♂. G. de labiacoj, longviva herbo kun grandaj bonodoraj floroj, kultarata kiel ornama planto (*horminum*).

Horoskopo. Observado pri la situacio de iuj planedoj aŭ stelaroj, je la horo de naskiĝo de infano, laŭ kiu la astrologoj pretendis antaŭdiri la estontan sorton de tiu infano : *starigi ies ~on*. Kp AŪGURO, PROFETAO.

Hortensio. Arbeta el fam. de saksifragacoj, kun belaj longdaŭraj floroj (*hydrangea hortensia*).

* **Hortulano.** Birdo el ordo de paseroj, kies karno estas tre delikata (*emberiza hortulana*).

Hospitalo. Ejo, kie oni kuracas, ordinare senpage, malriĉajn malsanulojn. Kp SANATORIO.

* **Hostio** (K). Senfermenta rondforma oblato, konsekrota aŭ konsekrita dum la meso. ~uo. Sanktigita vazo por konservi konsekritajn ~ojn. ~montrilo. Ornamita ~ingo, ĝenerale similanta radiantan sunon, uzata por prezenti la Eükristion al adoro de fideluloj.

* **Hotelo.** Domo, kie la vojaĝantoj povas pagante logi k plejoste ankaŭ manĝi ; gastejo. ~isto, ~mastro. Pose-danto aŭ administranto de ~o.

hu Z. Interj. por inciti aŭ insulte timigi, ofte ŝerce.

hubo Z Δ. Iama kampomezuro, havanta ĉirkaŭ 10-15 hektarojn.

* **Hufo.** Korna piedbazo de multaj bestoj : *~o de ĉevalo, bovo, porko, kapro. ~fero.* Arkforma plata ferpeco, kiun oni najlas al la piedoj de ĉevaloj k muloj por eviti difektigojn de la ~oj. ~feri (tr). Najli feron al ĉevalo. ~obati (ntr). Forte batii per ~piedo. **Unu~ulo.** Besto, kies ~o estas nature nefendita : *ĉevalo k ĉiuj ĉevalparencaj bestoj (azeno, zebro kc), estas unu~uloj, bovo, porko, kapro estas du~uloj*.

Humo. Nigrebruna tero, konsistanta el malkomponiĝintaj vegetaĵoj, uzata kiel sterko ĉe ĝardenkulturo.

Humana. Posedanta la kompatemon, helpemon, homamon, kiuj estas la plej noblaj kvalitoj de la homo : *oni ne povas esti justa, se oni ne estas ~a ; ne-a kruelaĵo. ~eco.* Eco de ~a homo. ~igi. Igi iun ~a : *~igi militistojn, sovaĝulojn. ~ismo.* Doktrino, serĉanta en la helen-latina civilizo la plej bonan rimedon por ~igi k klerigi la homaron (Kp KLASIKA, HELENISMO). ~isto Z. Fakulo studanta la helenatinan civilizon k la antikvajn klasikajn literaturojn.

Humero. Osto de la brako, liganta la kubuton al la ŝultro.

* **Humila.** 1 (iu) Volonte sin malaltiganta ; malfiera : *~a antaŭ, kun, kontraŭ potenculoj ; ~a servisto ; ne iras*

hakilo al kolo ~a Z ; la ~eco antaŭ la naturo estas signo de vera scienculo. **2 (io)** Montranta, pruvanta malfierecon, respektion : *~a letero, voĉo, peto.* Kp MODESTA. Vd ŠAFO, LAKEO. *~igl.* **1** Igi iun ~a : *la misteroj de la mondo devus ~igi nian spiriton.* **2** Ofende montri al iu, ke li devas esti ~a : *gardu, ke vi ne ~igu lin per viaj arogantaj paroloj ; ~igi ies fiergecon.* *~igl.* Sin malaltigi antaŭ iu aū io : *li ~iĝis antaŭ sia Dio Z ; la malgrandaj nacioj devas ofte ~igi antaŭ la grandaj ; ~igi al sia sorto, al la forto de la cirkonstancoj Z* (Kp OBEI, REZIGNACHI, SUBMETIĜI). **Mal~a.** **1 (iu)** Publike k sem-motive sin altiganta pro tro bona opinio pri si mem, aroganta, trofiera : *mal~a majstro, kortegano, oficisto ; de mal~eco venas malpaco ; mal~eco estas kara plezuro Z.* **2 (io)** Montranta, pruvanta mal~econ : *mal~a tenigo, rigardo, projekto* (Kp MALTIMA, MALRESPEKTA).

* **Humoro.** **1** Kutima aū okaza stato de la temperamento aū de la spirito ; animo-stato : *melankolia, milda, akra, acida Z, trankvila, gaja ~o ; kreigas iom post iom internacia ~o malfavora al la milito ; bon~ulo ; nun li ne ŝerceme ~as ; malbon~igi iun ; kontraŭ doloro helpas bona ~o Z.* **2** Originala k milda gajemeco, speco de ŝerco, precipe ĉe anglaj aŭtoroj, laŭ kiu verkisto elmetas kun seriozeco k sciencia ŝajno satirajan burleskojn : *~a parolo, rakonto ; ~ajo ; ~isto ; ~plena libro.* Kp HUMURO.

humuro = humoro 2.

* **Hundo.** Hejma kvarpieda besto, tre inteligenta k fidela (*canis domesticus*) : *~o estas plej bona amiko de homo ; ~o gardanta du pordojn restos malsata Z* (oni ne povas servi du mastrojn samtempe) ; *ei kontraŭ la suno ~o bojas sen puno Z* (tion oni diras al iu, kiu miras, ke oni lin kritikas) ; *oni lin konas kiel makulharan ~on Z* (Vd LUPO) ; *~o bonras estas bona por ĉaso Z* (li havas ja kvalitojn aū la mankojn de siaj parencoj aū avoj) ; *mordancaj ~oj kuras ĉiam kun vundoj Z* (malpaculon ĉiu batas) ; *bojanta ~o ne mordas Z* (kiu multe minacas, ne estas la plej dangera) ; *ne timu ~on bojantan, timu ~on silentantan Z* (id.) ; *por ~on dronigi oni nomas ĝin rabia Z* (oni ĉiam trovas pretekston por malutili malamaton). **~a.** **1** De ~o : *~a mordo.* **2 (f)** Mizera ; konvena por besto, ne por homo : *~a vivo Z. ~herbo.* Agropiro.

Hura. Interj. de ĝoja aū aproba aklamo. *~o. ~krio. ~i (x). ~krii.*

hurdo. Ajura plata plektajo el salikaj branĉoj aū metalfadenoj por sekigi fromagojn, fruktojn aū por aliaj uzoj.

hurli (ntr) = ululi 2.

* **Husaro.** Soldato de malpeza kavalerio, kies uniformo similas tiun de hungaroj.

* **Huzo.** Granda sturgo (*acipenser huso*).

H

Kameleono Z = kameleono.

* **Haoso.** **1** Laŭ la greka koncepto pri mondorigino, konfuza stato de ĉiuj elementoj de la universo, antaŭ la organizado al ili de la dioj. **2 (f)** Senorda konfuzo : *~o de ruinoj ; plena ~o en diskuto ; internacia lingvo estas nepre necesa por forigi la lingvan ~on Z ; bolanta ~o da vanaj imagajoj.* **~a.** **1** Rilata al ~o. **2 (f)** Senorda : *~aj rokoj, ideoj.*

* **Hemlo.** Scienco studanta per analizo k sintezo la konsiston de la materiaj substancoj k la fenomenoj ĉe kiuj

sanigas la interna strukturo de la korpoj. *~ajo.* ~a produkto.

* **Himero.** **1** Mitologia monstro, kies buŝo vomis flamojn. Kp HIDRO. **2 (f)** Neefektivigebla utopio : *longlempre multaj kredis, ke artefarita lingvo estas ~o ; ~a projekto B.* Kp ILUZIO, REVO, FANTAZIAJO. Vd AERA, KASTELO, DORLOTI, LULLI.

Hirurgo Z Hirurgiisto.

Hirurgio Z **1** Parto de la medicino pritraktanta la kuracadon de malsanoj per operacioj. **2** Arto kuraci malsanulojn

per operacioj. ***Isto.** Specialisto en firur-gio.

*** Holero.** Epidemio malsano, preskaŭ ĉiam mortiga, karakterizata per gravaj intestaj malordoj, intensa malvarmo k spasmaj kuntirigoj de membroj.

*** Horo.** Aro da personoj, kiuj akorde k samtakte dancas, movas la membrojn, kantas aŭ parolas : *~oj de nimfoj ; la ~oj de la Opero, de la greka tragedio ; ~aj popolaj societoj.* **~ajo.** Kanto

speciale verkita por esti kantata de *~o. ~ejo.* Loko de la pregejo, kie kantas ordinare la pregeja *~o.* **~estro.** Gvidanto k direktanto de *~o.* **~jambo.** Verspiedo, konsistanta el du mallongaj aŭ senakcentaj silaboj metitaj inter du longaj aŭ akcentaj (*— ~ ~ —*).

Horeo Nerva malsano, karakterizata per sencesaj konvulsiaj senvolaj movoj : *elektra, falsa, fibretara, hereda, hysteria, paraliza ~o.*

I

*** Ia.** Nedifina adjektivo, signifanta : « de ne precize difinita speco ; de mi ne scias kia kvalito » : *vi devis elekti ~n vorton pli simplan Z ; tie mi sentis min ~ fremduto Z ; via vino estas nur ~ abomena acidajo Z ; tie ĝi estas ~ kaſila afero Z ; li intencas ~n friponafon Z ; ĝi estas ~ speco de malbona antaŭsenzo Z ; tiuj mal-facilajoj estas alkondutikitaj (limigitaj) al ~ unu aŭ du reguloj Z ; tiu artikolo estas nur ~ kolekto da kalumnoj ; mi juras per ĉiuj dioj, se ~j ekzistas B ; ni ne estas ~ teoriaj fantaziuloj Z ; multe helpi al vi per ~j bonaj konsiloj mi ne povas, ĝar mi neniam ankorau parloprenis en ~ kongreso Z ; timigita de ~ ŝajnafo Z ; la dramo havis lokon en ~ urbeto de Italuo Z ; al la patrino estas necese havigi ~n negrandan komforton Z ; neniu povas diri, ke mi havas ~n rilaton al la afero Z ; sen ~ kaŭzo ; sen ~ sanceligo Z ; tiu ĉi ĉapitro havas nun intereson nur historian, se ĝi havas ~n Z.* RIM. ia montras nur la kvaliton, la naturon, la specon, la econ, sed neniel la individuecon. Tamen ĉi tiu diferencigo estas ofte indiferenta ; tial Z rimarkigas, ke « ofte oni povas sen eraro diri **la, kia, nenia** anstataŭ **lu, klu, neniu** ».

*** Ial.** Adverbo, signifanta : « pro ia kaŭzo » : *strange, la mondo ~ rigardas nin senkonfide ; niaj leteroj ~ ne estas alvenintaj.*

*** Iam.** Adverbo, signifanta : 1 en ia tute ne difinita tempo : *ni, esperantistoj, devas labori pli energie ol ~ (~ ajan) ; se mi vin ~ portis en la koro, vivu Z ; et ĉiu,*

kiuj ~ min ĉirkaŭis, vi estas la plej brava Z ; tiun sinjoron mi vidis ~ ajan ; ~ k ~ (de tempo al tempo). 2 En ia pasinta tempo : *~ ni havis region ; ~ ni estis amikoj, sed lia konduto fremdigis lin al mi.* 3 En ia venonta tempo : *kio vivas, necese devas ~ morti Z ; mi ne povas esperi, ke li ~ sukcesos ; alingu min morto, se ~ eĉ la ombro de sopiro povos min tiri al alia viro Z ; ~ poste venos la venko Z ; ~ mi faros ĝin, sed mi ne scias kiam.* RIM. 1 Kiam en la propozicio estas jam ia nea vorto, **iam**, laŭ la 12-a regulo de la gramatiko, anstataŭas **neniam**, sed gardas ties sencon : *li al neniu helpis ~ ; neniu ~ ion aŭdis pri la najplingalo Z ; mi ekruligos por li funebren toreon, kian ankorau neniu reĝo havus ~ Z.* RIM. 2 Ĉar **iam** havas egale estintan k estontan sencon, tiu adverbo povas en kelkaj okazoj esti dubasenco. Por forigi tiun konfuzon, oni povas, laŭ la okazo, aldoni al **iam** la adverbojn **antaŭe** aŭ **poste**. Tamen en plej multaj okazoj la tempo de la verbo suficias por forigi ĉian dubon. **~a.** ~ estinta : *~a oficiro (eksoficiro) ; ~aj bestoj, de longe malaperintaj.* RIM. Kvankam **lama** povas teorie havi ankaŭ la sencon **iam estonta**, ĝi tamen estas, pro praktika oportuneco, efektive uzata nur parolante pri pasinteco.

*** Ibiso.** Longkrura birdo, manganta serpentojn k aliajn rampulojn, pro kio ĝi estas rigardata kiel sankta de la antikvaj Egiptanoj (*ibis*).

*** Id.** 1° Sufikso esprimanta ĝeneralan ideon de naskiteco : *kio estas hom~o ? Z*

princ~o (filo de princio) ; *hund~o* (naskito de hundino) ; *bov~o* estas nematura bovo Z ; *la filoj, nepoj k pranepoj de rego estas reĝ~oj Z* ; *la Hebreoj estas Izrael~oj, ĉar ili devenas de Izrael Z* ; *la Napoleon~oj esperis longe ricevi denove la tronon de Francujo Z* ; *brut~o Z* ; *kreskaf~o Z*, *plant~o Z*.

II^a Memstara samsignifa vortero. **1** Naskito, infano, filo : *geedzoj kun multaj ~oj*. **2** Posteulo ; postnepo post multaj generacioj : *ni estas ĉiuj la ~oj de Adam*. **3** (f) Disciplo : *la ~oj de Apolono, de Orfeo, de Platono, de Lutero, de sankta Bruno. ~aro*. **1** Aro de la homoj devenantaj de sama praavo. **2** Posteularo. **3** Disciplaro.

Ideo. Abstrakta koncepto de la spirito pri objektoj aŭ ecoj ; pensajo, komprencado : *havi nenian ~on pri la muziko, pri justo k maljusto ; vera, falsa, ĝusta, klara, malklara ~o* ; *per asociado de la ~oj* ; *~oēno (~associo)* ; *estas neebli havi ~on pri tia riĉafo Z* ; *ĉiuj tiuj ~oj dancas, valsas en mia cerbo* ; *venis al mi en la kapon la ~o, ke...* ; *bona ~o venas post la pereo Z* ; *la ~op ri arbo, Dio, lingvo internacia* ; *ni ne scias el kia lingvo Z prenis la ~on de la nedifina prepozicio je* ; *entuziasmiĝi, batali, morti por ~o* ; *la doktrino de Platono pri la ~oj*. Kp IMAGO, KONCEPTO, IDEALO. **~a.** **1** Imaga ; ekzista nur en la spirito, sed ne en la realo : *la ~a mondo* ; *la riĉeco (Kp AERA, ĤIMERA, VANA, SUBJEKTIVA)*. **2** Ideala (Ev). **~ismo.** Filozofia sistemo, laŭ kiu la materia mondo estas ŝajno, ekzistanta nur en nia spirito, ne en la realo (Kp SUBJEKTIVISMO). **~isto.** Adepto de la sistemo de ~ismo. **Sam~ano.** Tiu, kiu havas komunan ~on, komunan celon kun aliaj : *la esperantistoj sin salutas ordinare per la vorto « sam~ano »*.

Ideala. Konforma al la ideo, kiun ni havas pri la perfekteco : *~aj formoj* ; *~a beleco, perfekteco* ; *~a virino. ~o*. La plej alta perfekteco, kiun oni povas imagi sed neniam plene atingi : *la ~o revita de la poeto* ; *konstanta pacoj estas plej nobla ~o de la homaro*. **~gl.** Doni al io aŭ iu ~an karakteron : *ne estas bone tro ~igi la mondron k la homojn, ĉar tio preparas kruelajn elrevigojn*. **~ismo, ~eco.** **1** Celado al ~o, al perfekteco ; senzorgo pri

la reala vulgara vivo (Kp SPIRITUALISMO). **2** Ideismo (Ev). **3** Koncepto pri arto kiel tradukanto de ia ~o, ne kiel sklavema imitanto de la realo (Kp REALISMO). **~isto Z.** **1** Homo, kiu celas al ~o, ne zorgante pri la krudaj faktoj de la vivo (Kp REALISTO). **2** Ideisto. (Ev) **Sen~a.** Ne zorganta pri ~o, atenta nur pri la materia flanko de lamondo.

Idento. **1** Tute simila ; sama : *esti ~a kun io Z* ; *ambau vortoj estas ~aj Z* ; *la du kongresoj prenis ~ajn decidojn* ; *la moralaj ecoj ne estas ~aj ĉe ĉiuj homoj*. Kp EGALA. **2** Ĝuste unusola, unusama k ne alia ol tiu, pri kiu temas ; mema : *tio povas eble esti bazita sur tiu interna ideo, sed neniam esti rigardata kiel ~a kun ĝi Z*. **~eco.** **1** Plena simileco ; sameco : *la ~eco de ambau projektoj estas evidenta* ; *~eco pri la ideoj*. **2** Eco de persono, kiu estas vere ne alia ol li asertas esti aŭ ol oni kredas, ke li estas ; memeco : *starigi la ~econ de akuzito* ; *pruvui sian ~econ (Kp LEGITIMADO)*. **~gl.** **1** Igi aŭ opinii ion ~a kun alia : *oni ne devas ~igi registarion de iu ŝtato kun la popolo mem B* ; *la aktoro devas ~igi sin kun la persona, kiun li ludas* ; *oni ne devas ~igi iun ajan politika-religion kredon kun esp-o nek la liberpenson kun ateismo Z*. **2** Trovi la veran individuecon de iu aŭ io : *~igi krimulon, kadavron* ; *~igi pentrajon (trovi gian aŭtoron)* ; *~igi nomon de loko (trovi la antikvan respondantan nomon)*. **~gl.** Igi ~a kun iu aŭ io : *~igi kun sia modelo, rolo* ; *lia vivo presekaū ~igis kun tiu granda entrepreno*.

Ideograffo. Sistemo de skribado, en kiu oni reprezentas ne la sonojn de la vortoj, sed la ideojn mem helpe de ĉiuspecaj signoj, desegnoj ktp : *la hinoj uzas ĝisnun ~an skribardon*. **~ajo.** Desegno aŭ signo reprezentanta ideon : *la ciferoj estas veraj ~oj*.

Ideologio. **1** Scienco pri la deveno k formiĝo de la ideoj. **2** Idearo de iu : *mistiika ~o* ; *la ~aj faktoroj ludas grandan rolon en la historio*.

* **Idilio.** **1** Poemeto pri la laŭnatura, kampara vivo, k plejoste pri naivaj amoj de paštisto : *la ~oj de Teokrito, Vergilio* ; *(f) ~a vivo, pejzaĝo*. **2** Trankvila k naiva amo : *la sennuba ~o de lia infanaĝo*. Kp EKLOGO.

Idiomo. Lingvo propra al nacio aŭ provinco : *la ~oj de la Centreŭropo*. Kp DIALEKTO, JARGONO, SLANGO, ~ajo. Idiotismo.

Idioto. 1 Homo senigita je inteligenteco pro cerhaj difektoj : *alkoholismo ĝe la patro igas ofte la infanojn ~oj*. 2 Homo tute ne inteligenta ; malsagiga. ~eco. Stato de ~o. ~igi. Igi iun ~o : *la kutima ebrievo ~igas*.

Idiotismo. Nelogika aparta vortokonstruo, propra al iu lingvo sed ne al aliaj : *ankaŭ en Esp-o troviĝas diversaj nemultaj ~oj Z*; *lingvo absolute logika k tute sen ~oj estus lingvo serviva k tro peza Z*.

* **Idolo.** 1 Statuo, figuro de diajo, kun formo de estulo aŭ de objekto, k honorata per kulto : *~o el ligno, argento, oro ; la kulto de la ~oj ; la paganaj ~oj*. 2 (f) Persono aŭ afero, al kiu oni fervorege servas, kvazaŭ per kulto : *śia filino estis sia ~o, k tion malmulte meritis ; liu politikisto iğis la ~o de la popolo ; la mono estas lia ~o. ~ano*. Adoranto de ~o.

* **Ie.** Adverbo signifanta « en iu loko » : *mi iam rekonis vin ~, sed mi ne plu memoras kie ; la malvivan korpon li ~n trenis for ; ni iros ~n en la montaro por ekskursi*.

* **Iel.** Adverbo signifanta « laŭ ia maniero » : *eu mi povas ~ helpi al vi ? neniu havas la rajton ~uvi vian kapon Z. ~e*. Emfaza samsenca formo : *~, iome, duone malbone Z*.

* **Ies.** Nevariebla pronomo, signifanta « de iu », « apartenanta al iu » : *subite li aūdis ~ vocon ; goji pri ~ malfelico Z ; esti objekto de ~ atento Z ; sieĝi ~ pordon Z*.

* **Ig.** Sufikso almetebla al ĉiaj radikoj k esprimanta per si mem la agon de ia kaŭzo, ne precizigante la manieron, kiel efikas tiu kaŭzo, per peto, ordono, trudo aŭ interna neceseco.

I^e Kun neverba radiko, Ig signifas : « agi tiamaniere, ke iu alia estu en la stato esprimita de la radiko ; fari, ke iu estu ia aŭ iel » ; alivorte oni devas ĉiam subkompreni antaŭ la sufikso la finajojn ~a aŭ ~e :

A) Kun ADJEKTIVA radiko : *akr~i (~i akra), ali~i, apart~i, bel~i, blank~i, blind~i, cert~i, dik~i, ktp ; laboro*

lac~as ; kiu tro sin prav~as, tiu sin mem kulp~as Z ; tiu flamo lumas, sed tute ne varm~as ; la prudento neces~as nin venki la naturon Z (~as necese, ke ni venku).

B) Kun ADVERBA, PREPOZICIA aŭ ARIKSA radiko : *al~i (fari ke iu venu al, meti ion ĉe ion, almeti ion) ; dis~i (igi disen) ; el~i (fari, ke io estu el) ; en~i ; for~i ; sur~i, ktp ; ni devas labori por kun~i, ne por dis~i*.

C) Kun SIMPLA SUBSTANTIVA radiko, Ig aldonigas al la adjektiva formo derivita de la radiko : *entuziasm~i (~i entuziasmo) ; flam~i (~i flama) ; glaci~i, pint~i, publik~i, raft~i (traktaton), regul~i, ruin~i, ktp ; liu fonto ŝton~as objektojn*. RIM. 1 : Kun kelkaj substantivoj, kiuj montras mem kvaliton pli guste ol objekton, Ig subkompreningas antaŭ si la finajon -o : *an~i (igi ano) ; edz~i (igi edzo) ; fianc~i, ktp*. RIM. 2 : Kelkaj verboj signifantaj « meti ion en la staton montrantan de la radiko » aŭ « doni al io la formon montrantan de la radiko » estas senpre derivitaj per la sufikso Ig el substantivaj radikoj : *amas~i (meti en staton de amaso, arangi en maniero de amaso) ; kruc~i bastonojn (aranĝi en formo de kruco) ; garb~i grenon Z ; foli~i argenton Z ; natur~i beston (laŭ-natur~i, arangi tiel ke ĝi konservu naturan vivantan aspekton) ; ord~i (laŭ-ord~i, arangi laŭ ordo) ; pec~i (meti en staton de pecoj) ; polv~i Z ; seri~i (aranĝi laŭ serioj) ; vic~i (aranĝi laŭ vicoj)* (Kp I^e, D, c). RIM. 3 : El aliaj substantivaj radikoj oni sammaniere derivas per la sufikso Ig sen prefikso prepozicio verbojn signifantajn « havigi al, provizi per, garni per » (Kp 1z) : *bukl~i hararon ; gust~i mangon ; korp~i ideon (oni uzas ankaŭ enkorp~i. Kp D) ; leg~i popolon Z (doni legojn al) ; lim~i kampon (doni limojn al) ; rajt~i senditon (doni rajton al) ; rim~i versojn ; tru~i ladon (provizi per truoj) ; vort~i decidon (doni vortan esprimon al)*. RIM. 4 : Konforme al la principio permesanta forlason de afikso, kiu ne estas nepre necesa, la esperantistaro pli k pli kutimas forigi ĉe la verboj aluditaj en RIM. 2 k 3 ne nur la prefikson sed ankaŭ la sufikson Ig en la okazoj, kiam la derivita verbo evidento povas havi nur unu sencon : *embarasi*,

niveli, animi, balzami, bridī, bukli, digi, jiguri, formuli, gudri, kadri, limi, loki, lumi, maski, makuli, nodi, numeri, ombrī, ori, sulfuri, vaksi, uuali, zoni, ktp. Kp la analogaj verboj senpere derivitaj de nomo de ilo : *martelo-marteli.* Oni ankaŭ rimarku, ke la mala responda verbo konservas ambaŭ afiksojn : *senanim~i, senbrid~i, senmask~i,* ktp (Kp 1^e, D RIM. 2).

D) Kun SUBSTANTIVA RADIKO ANTAŬITA DE PREFIKSA PREPOZICIO, **ig** havas diversajn sencojn, laŭ la speco de la prefikso, sed la substantivo estas ĉiam de la komplemento de tiu prepozicio. **a)** Kun loka prepozicio, **ig** signifas : « meti en la lokon esprimatatan de la radiko » : *albord~i* (venigi al la bordo) ; *alcentri~i* (puși al la centro) ; *devoj~i* (forklini de la vojo) ; *lartik~i* (el~i el la artiko) ; *elnod~i* ; *enbalzam~i* (meti en balzamon) ; *endig~i* (meti en digojn) ; *endom~i*, *enkadr~i*, *enkalteš~i*, *enkorpa~i*, *enkas~i*, *enlim~i*, *enlit~i*, *enman~i*, *ensabl~i* (šipon), *enšip~i*, *enter~i*, *entomb~i* ; *interdig~i* (meti inter digojn) ; *subaku~i* (meti sub akvon) ; *surkruc~i* (meti sur krucon) ; *surter~i*, ktp. **b)** Kun prep. esprimanta senecon aŭ forigon, **ig** signifas : « senigi je la objekto esprimata de la radiko » : *senakvo~i* (sen~i je akvo) ; *senbrid~i*, *senbukl~i*, *mallum~i*, *senmask~i*, *senor~i*, *senplum~i*, *senpolv~i*, *detron~i*, *senvual~i*, *dezona~i*, ktp. **c)** Kun prep. esprimanta la manieron (laŭ, en f.), **ig** signifas : « meti en la staton esprimatatan de la radiko » : *endanger~i* (meti en dangeran situacion) ; *laülini~i palisojn* (Kp 1^e, C, RIM. 2). RIM. 1 : Ĉar kelkaj verbaj radikoj ne ebligas, ke oni devenigu de ili verbojn kun maniera aŭ seniga signifo, oni devas tiri tiajn verbojn el la responda substantiva formo : *alfin~i* Z (konduki al fino ; rad. fini), *endorm~i* (meti en dormon; rad. dormi); *malbril~i* (senigi je brilo ; rad. brili) ; *sendev~i* (liberigi iun je devo) ; *senesper~i* (forpreni esperon de iu) ; *senmov~i*, *sensem~i*, *senvid~i*, ktp. Kiam la substantiva formo estas sufikshava, tiu sufikso ordinare malaperas en la kunmetado : *enloĝ~i* (enloĝ(ej)igi, meti en loĝejon ; rad. loĝi) ; *envetur~i* (meti en veturilon ; rad. veturi) ; *senarm~i* (senigi je armoj ; rad. armi) ktp. (Kp RIM. 3). RIM. 2 : Ĉar tiu formo de

vortfarado per **sen** estas ordinare pli klara k pli drasta ol la formado per **mal**, oni ofte kreas analogajn derivajojn, kvankam ekzistas pli simpla kontraŭajo k neajo per prefikso **mal** : *seninfekt~i* (malinfekti) ; *sensigel~i* (malsigeli) ; *senšargi~i* (malsargi) ; *senvesti~i* (malvesti) ; *senarmi~i* (malarmi), ktp. RIM. 3 : Oni atentu ne konfuzi du ŝajne similajn sed efektive tute malsamajn formojn de kunmetado, kiuj ambaŭ konsistas el prefiksaj prepozicioj aŭ adverbio, substantiva radiko, k sufikso **ig**. La unuan tipon, en kiu la subst. estas komplemento de la prep., ni priparolis supre (I^e, D) ; la alian tipon prezentas vortoj kiel *kunord~i*, *subord~i*, *dispec~i*, *kunamas~i*, kies formado estas tute malsimila, ĉar en ili la subst. ne estas komplemento de la prep., sed tiu ĉi prep. aŭ adv. estas prefiksaj aldona al jam aparte ekzistanta verko rekte derivita de subst. per la suf. **ig** (Kp 1^e, C), tiamaniere, ke oni devas analizi tiajn vortojn ne jene : *kun-ordo-igi* = *igi kun ordo*; *sub-ordo-igi* = *igi sub ordo*; *dis-pecoj-igi* = *igi dise de pecoj*, sed jene : *kun-ordigi* = *ordigi-kun* (igi en ordon paralele kun io alia); *subordigi* = *ordigi-sub* (igi en ordon sub io alia, depende de io alia); *dis-peci-igi* = *peci-dis* (dise meti en staton de pecoj), kc.

IIe Kun VERBA radiko **ig** signifas : « agi tiamaniere, ke iu alia faru la agon esprimitan de la radiko » :

A) Kun netransitivaj verboj, **ig** subkomprengas antaŭ si la participan sufikson -anta (aŭ -inta); alivorte ĝi servas por transitivigi netransitivajn verbojn : *abort~i* (igi iun abortanta) ; *brul~i*, *ées~i*, *daař~i*, *dev~i* (fari ke iu devu), *dorm~i*, *enu~i*, *est~i*, *fal~i*, *goj~i*, *halt~i*, *ir~i*, *kur~i*, *kuš~i*, *kutim~i*, *mort~i*, *pas~i*, *pend~i*, *pere~i*, *rapid~i*, *sid~i*, *star~i*, *sufer~i*, *spruc~i*, *ven~i*, ktp. RIM. : Kiel pri multaj verboj, la subjekto povas direkti la agon sur sin mem (resendaj verboj) : *sin mort~i*, *sin sid~i*, *sin star~i*, ktp.

B) Kun transitivaj verboj, **ig** subkomprengas antaŭ si la participan sufiksojn ~anta (aŭ ~inta) aŭ ~ata (aŭ ~ita); alivorte ĝi havas senecon jen aktivan, jen pasivan. **a)** Aktiva senco : *sei~i* amikon pri novaĵo Z (igi amikon scianta) ;

trink~i ĉevalon je akvo ; vi vane penas kred~i min, ke tio estas vero Z ; vi min manĝ~os, mi vin trink~os Z ; tondro kampulon memor~as pri Dio Z ; la patrino dev~is ŝin mangi en la kuirejo Z ; ili lern~is sian langon paroli malveron Z ; ĉio konjekl~as min, ke... ; la ideoj pens~as, la sentoj ag~as ; mi decid~is mian amikon veni en la teatron ; pli bone estas envi~i ol kompat~i Z, ktp. **b)** Pasiva senco : *sci~i novajon al amiko Z* (igi novajon sciata) ; *trink~i akvon al ĉevalo* ; *mi mang~is kokinon al miaj gastoj* ; *humileco pardon~as eĉ grandajn krimojn Z* ; *li sent~os al vi sian skurĝon Z* ; *ili kompren~is la neordinaran desegnon* ; *kion la magistrato anono~as al mi per vi ?* *marĉandado aĉeton ne dev~as Z* ; *tiu afero decid~is la militon* ; *kolor~i muron* ; *hav~i panon al iu* ; *kon~i sci~on* ; *abon~i gazeton al iu* ; *aŭd~i sian vodon* ; *disting~i iun*, ktp. RIM. 1 : Kvankam iu sama Ig-verbo povas esti jen aktiva, jen pasiva, gi ne povas havi siajn du komplementojn en akuzativo, sed unu el ili devas esti konstruata kun prepozicio ; oni ne povas diri : « *sci~i amikon novajon* », sed oni devas uzi unu el la du supre montritaj konstruoj. RIM. 2 : La supraj reguloj aplikiĝas al la verboj derivitaj per Ig de verboj jam kunmetitaj kun prefikso : *la pluovo malsoif~as* (igas malsofanta) *la teron Z* ; *vi elhak~is* (igis elhakata) *al vi tombon Z* ; *li elciz~is* (igis elcizata) *en la roko loĝejon por si Z* (Kp I^e D, RIM. 3). RIM. 3 : Kvankam la pasiva senco estas pli ordinara k ofta, la Ig-verbo povas kelkfoje esti dubasenca. Por forigi ĉiun dubon, oni povas, laŭ la konsilo de Z, esprimado de tiu sufikso Ig la participan sufikson, ekz. : *la farmisto mangant~is aŭ mangat~is siajn kokinojn* ; *konant~i amikon pri libro*, *konal~i libron al amiko*. Esprimado de tiu sufikso estas necesa, kiam oni volas precizigi, ke la ago okazos en la estonteco : *sin devout~i al la pagado de grandaj sumoj Z*. RIM. 4 : Kelkaj espistoj, precipie german- k anglolingvaj, ŝajnas rigardi la sufikson Ig kiel necesan karakterizilon de ĉiu transita verbo k inklinas superflue k taŭtologie aldoni ĝin al simplaj transitivaj radikverboj, kiu ĝi tute ne bezonas ĝin ; ekz. anstataŭ la simplaj korektaj formoj *elekti, konvinki, minaci, fini, sin vesti*, ktp, k samsence

kiel ili, oni uzas la formojn erarajn *elekt~i, konvink~i, minac~i, fin~i, sin vest~i, tromp~i, konfuz~i, sufok~i, prepar~i, konsol~i, montr~i, vek~i*, ktp. Jam en jaro 1909 s-ro Boirac, prezid. de la Akad., protestis kontraŭ tiu malkorekteco. Oni ankaŭ atentu, ke tia troa uzado de Ig kun verba transira radiko tute diferencas de la nenececa, sed en dubaj okazoj tute korekta almeto de tiu suf. al substantiva radiko (Kp I^e, C, RIM. 3). Oni povas ankaŭ uzi la sufikson Ig kiel memstaran verbon (Kp IVe).

IIIe De ĉiuj verboj derivataj per Ig, oni povas regule devenigi :

A) Substantivojn, kun la senco : « *ago -igo* », aŭ « *-igajo* », ekz. : *la mort~o je Cezaro* ; *aprobi la nul~on de kondiĉo* ; *kondamniita je pend~o* ; *estu trunkvila, mi donos al vi kontent~on*.

B) Adjektivojn, kun la senco : « *-igo*, *apovanta -igo* », ekz. : *san~a aero* ; *mort~a frapo* ; *ruin~ema filino de Babel Z*.

C) Adverbiojn, kun la senco : « *laŭ -igo maniero* », ekz. : *enu~e paroladi* ; *dev~e rideti*.

RIM. : Ĉe tiuj derivitaj adjektivoj k adverbioj, la sufikso estas ofte malmulte utila, k tial forlasita : *disting(~a)*, *dolor(~a)*, *lim(~a)*, ktp.

IVe **Igi** (tr). Uzata memstare, havas la saman sencon kiel la sufikso (Kp ĉe la komenco) ; ĝi diferencas de **fari**, per tio, ke **fari** signifas, ke io estas ŝangata de ia ekstera kaŭzo, dum Ig nenion precizigas pri la kaŭzo, k havas sekve pli vastan ampleksmon : *li ~is fari al si veston* ; *mi ~is rakonti al mi la novajon* ; *ŝiaj hipokrite mallevitaj okuloj ~is supozit tion*.

RIM. : Kvankam la ordo de la vortoj estas sufice libera en esp-o, oni kutimas, pro klarenco, meti inter Ig k la infinitivo la subjekton de tiu infinitivo, k post la infinitivo ties komplementon : *tiu ĉi brava konduto de nia junularo ~os lin pripensi, k faros lin pli cedema B* ; *kolero de reĝo estas kuriero de morto, sed homo sagas ~as ĝin pardoni Z* ; *kio do ~is ilin vagadi Z* ? ĉe ne ekzistas alia bono por la homo, krom mangi k trinki k ~i sian animon ĝui plezuron de sia laborado Z ? *la bezono de viaj servoj ~is min vir voki Z* ; *la amuzo ~is min forgesi pri la horo* ; *mi ~is lin forkuri* ; *la farmisto ~is siajn*

amikojn mangi la kokinojn ; trovi rimedojn por ~i la mondona komenci uzadi la lingvon Z. **Igē** (uzata memstato). Adverbo signifanta la kaŭzecon, k montranta la aganton : *čio okazis ~e de tiu virino ; la malvenko de Anibalo ~e de Scipiono ; la fondo de Romo ~e de Romulo* (Kp AGE DE, FARE DE).

ignamo **Z**. Mangeba radiko de dioskoreoj.

Ignori (tr). Ne voli scii ; intence ne atenti ; koncie preterlasi : *sagulo ~as ofendojn Z ; la aeroplano ~as la landlimojn ; nia movado jam ne estas ~ebla*. Kp ENTERIGI. Vd OKULO, KONSPIRO, STRUTE.

igvano **G**. G. de grandaj lacertoidoj, brilkolora k kies karno estas tre ŝatata.

igvanodonto ***G**. Grandega fosilia reptilio, vivinta en la kretaceo.

* **İgē**. Sufikso almetebla al ĉiaj radikoj, esprimanta per si mem ŝanĝon de stato, ne precizigante ĉu la kaŭzo de tiu ŝanĝo estas ekstera (trudo, nepersona fortio) aŭ interna (konscia aŭ senkonscia volo, evoluo ktp) ; ĝi povas sekve esprimi tute egale agon pasive toleritan (*spiegulo romp~as*) aŭ aktive faritan de la subjekto sur sin mem (*mi sid~as ; tiuj prel~as al nia komuna festo Z* ; *grup~i ĉirkaŭ sia standardo Z* ; *klin~i antaŭ falsaj aŭtoritatoj Z* ; *ne deklin~i ae sia vojo Z* ; *li iom fel~is malantaŭen Z* ; *star~i Z* ; *lev~i Z*).

I Kun ne verba radiko, **İgē** signifas : « vole aŭ nevole transiri en la staton esprimatan de la radiko ; akiri, alpremi ian novan kvaliton » ; alivorte oni devas ĉiam subkompreni antaŭ la sufikso la finaĵojn -a aŭ -e :

A Kun ADJEKТИVA radiko : *akr~i* (igi akra) ; *ali~i*, ktp (Kp **İgē**) ; *larmoj virinaj baldau sek~as Z*.

B Kun ADVERBA, PREPOZICIA aŭ AFIKSA radiko : *al~i* (veni al, sin meti al) ; *al~i al ia ideo Z* ; *dis~i* (iri disen) ; *kun~i en la domo de siaj gepatroj Z*, ktp.

C Kun SIMPLA SUBSTANTIVA radiko, **İgē** aldonigas al la adjektiva formo derivita de la radiko : *entuziasm~i* (= īgi entuziasmo), ktp. RIM. 1 : Kun kelkaj substantivoj, kiuj montras mem kvaliton pli ĝuste ol objekton, **İgē** subkomprenis antaŭ si la finaĵon -o : *an~i* (igi ano) ; *edz~i*, *fianc~i*, ktp. RIM. 2 : Pro sia

pasiva senco, la sufikso **İgē** servas por derivi de substantivoj senpersonajn verbojn esprimantajn precipe komencon de divido de tempo : *tag~as* (tago komencigas) ; *malen~i*, *krepusk~i* ; *post longa vintro ree printemp~os* ; *jam aŭtun~as* k *bruas la vento*. RIM. 3 : Konforme al la generala principio permesanta forlason de ĉiu ne tute necesa afikso, oni ofte formas senpere, sen prefikska prep., el simpla substantiva radiko verbon signifantan tre largsencojn : *veni en la staton aŭ situacion de* ; esti aranĝita en maniero de, laŭ la formo de ; ricevi la formon aŭ aspekton de ; esti provizita, garnita, kovrita per ». Ekz. : *amas~i* (veni en la staton de amaso, ricevi la aspekton de amaso) ; *embaras~i* (veni en embarasojn) ; *korp~i* (ricevi korpon) ; *kruc~i* (ricevi formon de kruco) ; *mask~i* (sin kovri per masko) ; *mont~is akvo Z* ; *ond~i* (preni ondan formon) ; *ord~i* (ricevi ordan staton) ; *pac~i* (veni en pacan staton) ; *perl~i* (guti laŭ formo de perlloj) ; *sulk~i* (ricevi sulkojn) ; *tru~i* (ricevi truojn) ; *vu~i* (esti kovrata per vualo), ktp.

D) Kun SUBSTANTIVA RADIKO ANTAŬITA DE PREFIKSA PREPOZICIO **İgē** havas diversajn sencojn, laŭ la speco de la prep., sed la substantivo estas ĉiam komplemento de tiu prep. **a)** Kun loka prefikska prep. **İgē** signifas : « vole aŭ nevole veni en la lokon esprimatan de la radiko » : *albord~i* (veni al la bordo) ; *devuj~i* (eliri el la vojo) ; *enkales~i*, *enlit~i* (sin meti en kalešon, en la liton) ; *ensabl~i* (esti pušata en sablon) ; *enšip~i* (eniri en ŝipon) ; *entomb~i* (esti metata en la tombon) ; *envic~i* (sin meti en la vicon) ; *subakov~i*, *surmar~i*, *surter~i*, *surlag~i* (sin meti sub akvo(n), sur maro(n), tero(n) aŭ lago(n)) ; *surkruc~i* (esti krucumata), ktp. **b)** Kun prefikska prep. esprimanta senecon aŭ forigon, **İgē** signifas : « ne plu havi, perdi la objekton esprimatan de la radiko » : *mallum~i* (perdi sian lumon) ; *senfoli~i* (perdi siajn foliojn) ; *senmask~i* (forigi sian maskon) ; *senplum~i* (perdi siajn plumojn) ; *detron~i* (esti pelata for de la trono) ; *servual~i* (ne plu havi vualon), ktp. RIM. 1 : Ĉar kelkaj verbaj radikoj ne ebligas, ke oni devenigu de ili verbojn esprimantajn la manieron aŭ la senecon, oni devas ilin tiri de la substantiva

responda formo : *endorm~i* (transiri en dorman staton ; rad. dormi) ; *enpens~i* (esti absorbita en pensoj) ; *etrev~i*, *disrev~i* (eliri el siaj revoj pro kontraŭa realajo) ; *senmov~i*, *sensent~i*, *senvid~i* (perdi aŭ momente neuzi la kapablon sinmovi, senti aŭ vidi) ; *senzorg~i* (momente formeti siajn zorgojn), ktp. Kiam la substantiva formo estas sufisk-hava, tiu sufisko ordinare malaperas en la kunmetado : *enlog~i* (eniri en loĝejo(n)) ; *envetur~i* (eniri en veturilo(n)). RIM. 2 : Ĉar la formo de vortfarado per **sen** estas ordinare pli klara k pli fortta, oni ofte derivas verbojn per tiu prefikso (ekz. *senvesl~i*) preferante ol uzi la verbon formatan per **mal** kun resenda pronomo (*sin malvesti*). RIM. 3 : Oni ne konfuzu du ŝajne similajn sed efektive tute malsamajn formojn de kunmetado, kiuj ambaŭ konsistas el la prefiksa prepozicio aŭ adverbo, substantiva radiko k sufisko **ig**. La unuan tipon, en kiu la substantivo estas komplemento de la prepozicio, ni preparolis supre (I^e, D) ; la alian tipon prezentas vortoj kiel *deflank~i*, *enradik~i*, kies formado estas tute malsimila, ĉar en ili la substantivo ne estas komplemento, de la prepozicio k oni devas analizi ne jene : *de-flanko-igi* = *iĝi de flanko* ; *en-radiko-igi* = *iĝi en radiko*, sed jene : *de-flankiĝi* = *flankigi de* ; *en-radikiĝi* = *radikiĝi en* (Kp 1G, 1^e D, RIM. 3).

I^e Kun VERBA radiko, **ig** signifas: «vole aŭ nevolu transiri al nova stato esprimita de la radiko, kaj rezultanta de ago farita de iu ajn, inkluzive de la subjekto» :

A) Kun netransitivaj verboj, **ig** subkompreningas antaŭ si la participan sufison -anta (aŭ -inta) : *li falis sub la radojn de veturanta vagonaro*, *k mort~is Z* ; *mia ĉapo, flugante, pend~is sur la branĉoj de la arbedo Z* ; *es~i Z, dorm~i, droni~i, kuš~i, sid~i, star~i*, ktp. RIM. 1 : Kiam oni volas precizigi la aŭtoron de la ago, oni devas uzi **ig**-kun resenda pronomo : *sin dronigi*, *sin kušigi*, *sin mortigi*, *sin sidigi*, *sin starigi*, ktp. RIM. 2 : Ĉar transiro al nova stato ne facile distingas de komenco de tiu nova stato, oni povas indiferente uzi la prefikson **ek**-kun la sama senco kiel **ig**-: ĉe la netransitivaj verboj. Tiu uzo estas eĉ rekondindata: *eksvari* (preferante ol *star~i*) ; *eksidi* (preferante ol *sid~i*) ; *ekkuši* (preferante ol *kuš~i*).

B) Kun transitivaj verboj, **ig** subkompreningas ĉiam antaŭ si la participan sufison -ata (aŭ -ita) ; alivorte, **gi** servas por netransitivigi transitivajn verbojn : *jen montr~is tero Z* ; *la koro al mi prem~as Z* ; *profundaj planoj detru~as Z* ; *laŭ sia labore laboristo taks~as Z* ; *kio vend~as kaŝite, vend~as profile Z* ; *homo ne povas kompreni la aferojn, kiuj far~as sub la suno Z* ; *sur turkan tapišeton met~is la manĝaro* ; *venis la tempo, kiam la kanabon sem~as k la tero koor~is de semo* ; *li ekscl~as kiel bolanta laktlo Z* ; *sub la sankta signo de l' espero kolekt~as pacaj batalantoj Z* ; *fin~i, komenc~i, nask~i, renkont~i, romp~i, trov~i, vid~i*, ktp. RIM. 1 : Kiel oni vidis per la ekzemploj, la **ig**-verboj estas kelkfoje uzataj kun senco de pasiva verbo. Kvankam la ideoj esprimataj de tiuj du formoj estas tre proksimaj, ekzistas tamen la diferenco. La **ig**-verbo prezentas la statušanĝon laŭ ĝia daŭro, dum la pasiva verbo (esti -ata, -igata) prezentas tiun ŝanĝon kiel finitan k jam anstataŭitan de nova stato. RIM. 2 : Kvankam, ĉe komenco de la lingvo, oni trovas kelkajn maloftajn ekzemplojn de **ig** uzata kun transitiva verbo k subkompreninganta antaŭ si la participan sufison -anta (čiu sciigis pri tio Z ; por ke la publiko povu kon~i tiun lingvon ĉiuflanke Z), **gi** estas nun ordinare anstataŭigita en tiu senco per la prefikso **ek** : *li ĉion ekskios*, *kiam li vek~os*.

IIIe De ĉiu verboj derivataj per **ig** oni povas regule devenigi :

A) Substantivojn, kun la senco : « stato de -iganto » : *aliform~o de vesto*, *amas~o da homoj*, *malamik~o*, *blind~o*, *cikatr~o*, *pašt~eo* Z, ktp.

B) Adjektivojn, kun la senco : « ig-anta, povanta -igi » : *balanc~a foliaro*, *>tagren~a mieno*, *distling~a junulo*, ktp.

C) Adverbiojn, kun la senco : « laŭ -iga maniero » : *distr~e respondi*, *edz~e kunuvividadi*, *ekscit~e babili*. RIM. : Ĉe tiuj derivitaj adjektivoj k adverbioj, la sufisko estas ofte malmulte utila, k tial forlasita aŭ anstataŭata de la pasiva sufisko **it** : *malfru(iĝ)a*, *komenc(iĝ)a*, *decid(iĝ)e* ; *ekscitile babili*, *distrile respondi*, *ēagrenile mieno Z*.

IVe **Igi** (ntr). Uzata memstare havas la saman sencon kiel la sufisko (Kp ĉe la komenco) ; ĝi diferencas de **fariĝi** per

tio, ke **fariĝi** signifas, ke la subjekto ŝangiĝas pro la influo de ekstera kaŭzo, dum **igl** tute ne precizigas la kaŭzon, k havas sekve pli vastan amplekson : *kun la tempo la vivo ~as pli bona* (ne : *far~as*, ĉar neniuj faras ĝin pli bona); *iom post iom lia karaktero ~is tre malgaja k malkonfidea*; *la cielo ~as malhele ruĝa, poste violkolora, k fine grizblua*. RIM. : Tiu diferenco ne estas ĉiam severe obeata.

* **Iātiokolo.** Gluo fabrikata el flosveziko de kelkaj fijsoj.

Iātlosaŭro *. G. de grandegaj saŭroj, vivinta en maroj dum la sekundara epoko.

Ikono (Rk). Sankta bildo, pentraĵo (sed ne statuo), kiun la ortodoksuloj honoras per kulto.

Ikerlo . Malsano karakterizata per flavigo de la hauto k de la okula konjunktivo : *simpla, infekta, kalaro, obstrukcio ~o* (= flava malsano).

* **Il.** 1^a Sufikso signifanta ĝenerale tion, kio servas por efektivigi ion k 1 montranta la instrumenton, aparaton aŭ organon servantan por plenumi la agnon esprimatan de la radiko : *per hak~o ni hakas, per seg~o ni segas, per fos~o ni fosas, per kudr~o ni kudras, per lond~o ni tondas, per sonor~o ni sonoras, per fajf~o ni fajfas Z; kavaliro sen arm~oj estas birdo sen flug~oj; lum~o ne lumigas sian bazon; buter~o, detru~oj, direkt~o, fajl~o, glad~o, haltig~o, ilumin~o, klak~o, lud~o, pes~o, pez~o, pendig~o, pik~o, rigl~o, sprucig~o, straŭbtur~o, viš~o, vers~o*, ktp. RIM. : Kelkaj verboj esprimas agnon, por kies plenumado oni povas aŭ devas uzi plurajn instrumentojn. La korespondaj Il-vortoj montras egale ĉiu ĉi ajan el ili, k havas sekve malprecizan sencon : *manĝ~o* povas esti, laŭ Z, telero, kulero, tranĉilo, forketo, glaseto aŭ telertuketo; *lum~o* estas torčo, kandelo, gasbeko aŭ elektra lampo; *paf~o* montras jen karabenon, jen fusilon, jen revolveron, jen pistolon; *milit~o* estas ĉio ajan, kio servas por milito, ktp. Estas do ofte necesa anstataŭigi la Il-vorton per la propra nomo de la instrumento. 2 Kiam la radiko ne allisas ideon de objekto aŭ instrumento, la sufikso il montras, pli ampleksige, la rimedon aŭ procedon uzatan por plenumi la agnon esprimatan

de la radiko : *abon~o, voĉdon~o, propagand~o, kurac~o, incil~o, malpacig~o, transport~oj, komunik~oj, pruv~o, kunvok~o; la sola ebla solv~o de la problemo Z; al malvero ne mankas kovr~o Z; plend~o Z, sufer~o Z, terur~o Z, ktp.* RIM. : Estas ĝenerale rekondinde ne uzi la sufikson il anst. **aj** por nomi substancojn, ŝtonojn. Tamen tiu regulo ne estas absoluta, ekz. *kurac~o Z, ruĝig~o Z, kolorig~o Z*.

IIe Uzata memstare, **illo** = instrumento, aparato : *ilo ne devas fariĝi celo*.

illeo . Parto de la maldika intesto.

Ilekso. Arbeta, ĉiam verda, kun brilglataj k pikaj folioj k rugaj beroj (*ilex aquifolium*).

* **III.** Persona pronomo de la 3-a persono en pluralo, por ĉiuj seksoj.

Illico . G. de magnoliacoj (= stelanizo) (*illicium*).

Ilumo . La plej granda osto el la tri ostoj, kiuj formas la kokoston. Vd ISKIO, PUBOSTO.

* **Ilumini** (tr). Ornami per lumiloj domojn, stratojn, parkojn, kc, okaze de festo. **~(ad)o.** Ornama festa lumigado. **~illo.** Ornama lumilo. Kp ARTFAJRAJO, LANTERNO, LAMPIONO.

Ilustril (tr). 1 Ornami tekston per bildoj aŭ desegnajoj rilataj al ĝi : *~i libron; ~ita revuo. 2 Ornami per bildoj : ~ita poštarko. 3 (f).* Klarigi ideon per komparo aŭ ekzemploj : *~i regulon per multaj ekzemploj; ~i sian penson per metaforoj k figuroj. ~ajo.* 1 Desegno, kiu ~as. 2 Ekzemplo, kiu klarigas.

Iluzio. 1 Eraro de sentumojo, pro kiu ni rigardas falsajn sâjnojn kiel realajn : *vidaj, aŭdaj ~oj; teatra ~o.* Kp MIRAGO. 2 Eraro de la spirito, pro kiu ni rigardas falsajn revojn kiel efektivajojn : *fari al si ~ojn Z; ta ~oj de la juneco; tio estas nur ~o; tio estas lasta mortpiko al miaj ~oj; nenia ~o devus plu vin flati.* Kp FANTAZIO, SONGO, DELIRO, FIXCIO, HALUCINO, HIMERO, UTOPIO. Vd SABLO. **~a.** Estanta nur ~o, kaŭzanta falsan ĝojon : *~a promeso, projekto, espero.* **~i** (tr). Kauzi ~on : *ne ~u vin per tro granda espero Z* (Kp MISTIFIKI). **~igl.** Esti en stato de ~o (Vd KANO). **Sen~igl.** Eliri el ~o (Kp ELREVIGI, DISREVIGI).

Vd DISBLOVI). **Sen~igl.** Perdi ~on (Kp ELREVIČI). ~Isto. Amuzisto, kiu lerte trampas la rigardantojn per falsaj ŝajnoj k rapide faritaj jonglajoj (Kp JONGLISTO, PRESTITIDIGITATORO).

* **Imagi** (tr). 1 Ree prezenti al si en la spirito antaue viditajn bildojn, antaue perceptitajn sentumajojn aŭ antaue spertitajn sentojn tiel intense, ke ni kredas ilin vidi, percepti aŭ senti : *tio estis pli terura ol ĉio, kion oni povas ~i ; ~u (al vi) la timigan brulardon ; ~u mian ĝojon ĝe liu video ; ~u vin sur mia loko, kion vi farus ?* (Kp KONCEPTI, PENTRI). 2 Krei bildojn aŭ scenojn ne ekzistantajn en realo, kombinante elementojn tiritajn el la memoro : *oni ne scias kion ~i por lin distri ; la poeto ~is, ke post sia morto Jeanne d'Arc reaperus antaŭ la reĝo ; ~i alian finon por la komedio ; ĝi estas nur ~ila rakonto* (Kp SUPOZI, FANTAZII). ~o, ~ado, ~emo, ~povo. Kapabla ~i : 1 hau viglan, malforlan ~on. 2 Malsanulo pro ~o ; lia eksicitita ~o faris al li petolafojn Z ; tiu poeto havas drastan ~adon. ~(a)j. 1 Antaue vidita bildo aŭ antaue sperita percepto aŭ sento intense reaperanta en spirito : *la vortoj elvokas en nia spirito pli aŭ malpli precizajn ~ajojn ; en fundo de la arbaro min sekvas la ~ajo de mia amo* (Kp BILDO 5). 2 Nereala bildo aŭ sceno konstruita de la spirito : *la realo ofte superas ĉiujn ~ajojn ; tiuj fantomoj estas ~oj de tempo estonta, de tempo tute nova Z ; tiu historio estas bazita nur sur ~ajoj* (Kp FANTAZIO, REVO, NIMERO, ILUZIO, UTOPIO). ~a. 1 Koncernanta la ~on : *la ~a povo, forto*. 2 Ekzistanta nur en la ~o ; nereala, falsa : *~a malsano ; ~aj sukcesoj ; ni volas vivi en la penso de aliaj homoj per ~a vivo. ~ema*. Havanta grandan k facilan ~povon : *~ema fabelisto, mensogulo. Ne~ebla*. Ne povanta esti ~ata, superanta ĉian ~ajon : *ne~ebla sufero, krueleco*. Rim. : **Imago** havas sencon pli ampleksan ol **fantazio**, kiu estas nur ia speco de **imago**. Krome **fantazio** enhavas preskaŭ ĉiam la ideon de kaprico, amuzo, petolado, kiu ne havas **Imago** : *oni fantazias fabelon aŭ kabaretan vavigazon, sed oni imagas romanon aŭ draman intrigon*. **Imagi** diferencas de **koncepsi** per tio, ke **Imagi** supozas ĉiam konkretan reprezenton, dum **koncepsi**

koncernas abstraktan ideon : *la senfinecon de la spaco aŭ la kuardimensiecon de la mondo oni povas koncepti, sed ne imagi*.

imanenta §. Karakterizas, rilate al iu estulo aŭ estularo, ĉion, kio estas entenata en ili k ne rezultas de ekstera supera agado ; samspecia, samnatura : *la ~a justo* (rezultanta de la natura ordo de la mondo) ; *laŭ Spinoza Dio estas ~a en la mondo* (Vd PANTEISMO). Kp TRANSCENDA.

* **Imiti** (tr). 1 Agi same, kiel alia persono, ordinare rigardata kiel modelo : *simie ~i iun ; moki iun ~ante liajn gestojn ; ~i la patron, aktoron ; ~u lian ekzemplon ; ~i Vergilion, Ciceronon (~i itiaj verkojn)*. 2 Fari objekton tute similan al alia objekto, rigardata kiel modelo : *~i statueton, romanon, ies subskribon, diamanton, malnovan modon ; tiu dramo estas ~ila de multaj fremdaj verkistoj ; rakonto ~ila laŭ, el la malnova legendo*. Kp KOPII. ~(ad)o. Ago ~i : *bona ~ado de aktoro al lia modelo. ~ajo*. Objekto aŭ verko ~anta alian : *~ajo de konata verko, de juvelo, de oro* (Kp FAKSIMILO, FALSAJO).

impedanco □ ↘. Ŝajna elektra rezistanco de cirkvito, kiu trafluas alterna kurento (= rezultanta rezisto).

Imperativo. 1 Gramatika modo per kiu multaj lingvoj esprimas la ordonon en sendependaj propozicioj (ekz. : *venu ! ne faru tion !*) ; la ~o tradukiĝas en esp-o per la u-modo, kiu estas pli largsenca k esprimas generale deziron aŭ volon en sendependaj aŭ dependaj propozicioj (Kp SUBJUNKTIVO, VOLITIVO). 2 (f) Ordona, neprima formulo de moralaj devoj : *la ~o de la konscienco*. ~a. 1 Rilata al la gramatika ~o : *~a modo, formo*. 2 Nepre trudanta, deviganta : *~a ordono, devo ; ~a mandato* (Kp NEPRA, ABSOLUTA).

Imperfekto. Verba tempo, uzata en kelkaj lingvoj (latina, franca kc), k montranta : 1 pasintan agon, konsideratan kiel okazantan samtempe kun alia pasinta ago. En esp-o tiu ideo tradukiĝas jen per simpla preterito (*kiam mi entiris, li fumis*), jen per preterito de la helpverbo k prezenca participo de la radikverbo (*ĉe la sama momento, kiam ŝi ploregis, li estis rideleanta*). 2 longedaŭran aŭ kulinman pasintan agon. En esp-o tiu ideo tradukiĝas ordinare per preterito de la

verbo, al kiu oni aldonas la sufikson AD : tie si sidadis k observadis la junan regidon ; kiam estis suno, ili etendadis k sekigadis la velojn ; ofte la fratinoj ĉirkaŭprenadis unu la alian k suprennaĝadis super la akvon Z. RIM. : Kelkaj gramatikistoj nelogike difinas la nomon ~o por la sola verba ĉirkaŭfrazo **estis-anta**.

* **Imperio.** 1 Granda regno, bazita sur militforto, enhavanta ordinare diversajn venkitajn popolojn, k kies estro sin rigardas kiel superan al la reĝoj : la Roma, Japana, Germana, Aŭstra ~o ; la ~o de Hindujo ; la Napoleona ~o. 2 La tuto de granda regno kun siaj kolonioj : la Franca, Brita ~o ; akiri al si gravan kolonian ~on. ~a. Apartenanta al ~o : ~a lando, kolonio, krono, titolo. ~l (tr). Regi, kiel ~o ; superpotenci : dividu k ~u ! la romana ~ado iam elendiĝis super Angluo. ~estro. Plej alta titolo inter la regnestroj : la Reĝo de Granda Britujo k ~estro de Hindujo. ~ismo. 1 Doktrino de la partianoj de ~a formo de regado (Kp ABSOLUTISMO, FAŠISMO). 2 Doktrino, agado de tiuj, kiuj celas por sia patrujo superregadon super fremdaj landoj ; mondregemo. 3 (Mh) Lasta evolustadio de la kapitalismo. ~isto. Partiano de ~ismo ; ~ismano.

Imperialo. Suregmenta fako de veturnilo aŭ vagono, arangita por sidigi veturnantojn.

Imperialismo = imperiismo.

Imperialisto = imperiisto.

imperiumo. Ĉe la antikvaj romanoj, plej supera leĝa aŭtoritato : supera povo ordono super la armeoj k en la ŝtato : *civila, milita* ~o.

Impertinenta. Maldece aŭ arogante malrespektanta : ~a homo, konduto, letero, parolo, tono, rigardo ; ne havi sufice da inteligento por konvene paroli, nek sufice da prudento por silenti, jen la kaŭzo de ĉia ~eco. Kp MALGENTILA.

impeti (ntr). 1 Forte k vive sin jeti antaŭen : la ondoj ~as kontraŭ la bordo. Kp SIN SVINGI. 2 (f) Arde, fervore aspiri al iu celo : li per tutu koro ~is al repaciigo ; sia animo senĉese ~is al Dio. ~o. 1 Forta k viva antaŭenjetigo ; eksalto : la nekontraŭstarebla ~o de la arabaj kavaliroj ;

rompi la ~on de rivero per digoj. Kp EKSVINGO. 2 (f) Fervorego ; arda aspiro al iu celo : ataki, paroli kun ~o ; la ~oj de nobla animo ; doni al la propagando la gis nun mankantan ~on. Kp IMPULSO, TORENTECO, VERVO. ~a. Karakterizata per ~o : ~a kuro, stilo, gajeco ; si ~e ĉirkaŭprenis sian fratidon ; fontano ~e sprucanias. ~ega. Perforte ~a : ~ega lo rento, vento, kolero, karaktero ; ~ege protesti.

impliki (tr). Logike enteni, enhavi en si ion ne formale esprimatan : la ideo de ordo ~as la ideon de ordiganta inteligento ; tiuj kromaj ecoj ne estas esencaj por la difino, sed ili estas ~itaj en ĝi ; multaj ĉiuagaj lingvaj faktoj ~as malfacilajn problemojn ; ~ita kondiĉo, senco ; tio ~ite rezultas el la regulo. **Mal~i** (tr). Komplete k klare esprimi elementon de tuto : estas prudente mal~i ĉiujn klaŭzojn de kontrakto ; mal~anta formulo ; mal~ita kondiĉo.

* **Impliki** (tr). 1 Malfaciligi aŭ malhelpi la movojn de iu aŭ io, senorde ĉirkaŭvolvante fadenojn aŭ ĉirkaŭplektante malliberigilojn : ~i siajn piedojn en ŝnurvolvafon ; ~i ĉevalon per piedligiloj ; ~i fiŝojn en reton ; virsafo ~igis per la kornoj en la arbatafaj Z ; birdoj ~igintaj en kapitlon Z ; bulo da inter~itaj fadenoj Z ; ~itaj haroj B ; faldoriĉa k ~a teksajo Z. Kp ĈIRKAŬTORDI, ĈIRKAŬVOLVI, VINDI, LIGI, ĜENI, OBSTRUKCI, BRIDI. 2 Malfaciligi, malhelpi la agadon de iu aŭ la efikon aŭ solvon de io per komplikoj, senordoj, kunsuzoj : ~i iun en proceson, en malagrablan aferon B ; ~i kalkulton B ; ~i regulon per tri multaj detaloj ; tiu okazo ~is miajn projektojn Z ; per sia pekoado malbona homo sin ~as Z ; malvirtulaj ~igas en (ne povas eliri el) la malfeliĉo Z ; sed tie ĉi li ~igis, konfuziĝis k estis devigata iom silenti B ; ni ne ~u la lingvojn per tri mallarĝaj reguloj k ligiloj ; li volis konjekti la direkton, sed tuj liaj pensoj ~igis B (Kp BARI, ĜENI, EMBARASI, BRIDI). 3 = impliki. ~eco. Stato de io ~ita : la ~o de fadenoj, kun kiuj ludis la katoj ; la ~o de senprispense balotitaj leĝoj (Kp LABIRINTO). ~ajo. Afero ~ita : la proceduro estas ekslerordinara ~ajo ; tio povas okazigi internaciajn ~ajojn. **Mal~i** (tr). Ordigi, klarigi konfuzojn.

Imponi (x). Trudi al iu cedeman respekton, obeeman admiron pro sia supereco : *forta volo ~as ĉiujn, al ĉiuj ; trompe ~i al iu per fanfaronon ; la ministro esperis ~i la popolon per ilia publika aresto ; pro sia ŝajna kompetentecon li ~is al la simpluloj.* ~a. ~anta : ~a manifestacio ; ~a monto, ruino, vidajo, verko, monumento ; ~aj ordenoj Z (Kp MAJESTA, GRANDIOZA, SOLENA, OKULFRAPA). ~eco. Eco de iu aŭ io ~a (Kp PRESTIĜO, AÜTORITATO).

Importi (tr). Venigi, enporti en landon komercaĵojn aŭ aliajn ajojn el ekstera-lando : ~i varojn, grenon, novan industrian, madon, morojn, ideojn. ~a. Rilata al ~ado : ~a komerco, statistiko.

Imposto. Deviga kontribuo de regnanoj al la generalaj bezonoj de ŝtato, urbo ktp : *pagi pezajn ~ojn ; pagi sian ~on per mono, per naturajoj.* Kp TRIBUTO, AKCIZO, DOGANO, DEPAGO. ~i (tr). Lege meti ~on sur iun aŭ ion : ~i vinon, alkoholajojn ; ~i fortan depagon al provinco, lando. **Lim~o.** Dogano 1. **Sang~o.** Devigo de la milita servado.

impotentia Z. Senigita je virseksa kapablo : *la ~eco estas motivo por eksediĝo.* Kp KRIPLA, INVALIDA.

impozi (tr) (Ti). Arangi tiamaniere la diversajn enpaĝigitajn kompostajojn de folio, ke ili estu laŭvice, kiam la folio estas faldita.

* **Impreso.** 1 Influo, efiko, farita sur la sentumoj, la koro aŭ la spirito : *senti ~on de malvarmo ; sub la ~o de teruro, li forasis la postenon ; tiu parolado, pentraĵo, virino faris sur min potencan, profundan ~on, nur malfortan ~on ; nia nombro faris ~on.* Kp EFEKTO, IMPONO. 2 Fizika efiko de lumradioj sur fotografa plato : *tempo de ~o.* ~i (tr). Estigi, fari ~on sur : *la akcidento, kongreso profunde ~is lin ; tiu ceremonio ~is min neforgetseble ; favore, melankolie ~i iun ; tia aserto ~as kiel paradoxo ; oni havis la ~on kvazaŭ ĝio dormas Z ; ~ita de la admono (Kp GRAVURI).* ~a. Faranta fortan ~on : ~a spektaklo, rakonto, propagandilo. ~ebia, ~igema. Povanta esti facile ~ata : ~igema karaktero, knabo ; ~igema fotografa plato (preparita por ricevi la efikon de la lumradioj).

Impresario Entreprenisto de cirkaj, teatralaj, ĉiupsceaj spektakloj aŭ koncertoj.

Improvizi (tr). 1 Tuj k senprepare verki : ~i paroladon, versafon, muzikon. 2 Senprepare organizi ion : ~i manĝardon por neatenditaj gastoj ; ~i ekskurson, balon, akcepton ; li estis lerta ~anto de ludoj por la infanoj. ~e. Senprepare : ~e ludi rolon de la teatro ; ~e akompani per piano. ~ajo. Io verkita aŭ organizita senprepare. ~isto. Homo, kiu kutimas verki aŭ rolludi senprepare.

Impulso. 1 Ekuupo de fizika forto, kiu ekmovas ion : *la ~o estas donita de la motoro al la mašino ; milda ~o de favora vento.* Kp IMPETO, SVINGO. 2 Ekpreno de instinkto aŭ de la anima tendenco, kiu instigas servole k senkontrole al ia ago : *li ne povas rezisti al sia unua ~o ; la ~o estis pli forta ol lia volo ; agi taŭ sia propra ~o* (Kp INSTIGO, INICIATO, INCITO 2). ~i (tr). Doni ~on al : 1 *la vapoろ ~as la pištón* (Kp MOVI, FUNKCIGI). 2 ~ita de sia konscienco. *de la kolero ; la movado estas nun ~ata precepe de la junuloj* (Kp PELI, PUŠI). ~a. Donanta ~on : ~a forto, motivo. ~igema. Facile sekvanta ~on, nesinreganta : ~igema karaklero, virino.

Imputi Z (tr). 1 Atribui sumon al ia konto : ~i ŝuldon de societo sur la disponebaj profitoj ; tiu elspezo devas esti ~ita sur la pasintjara bilanco (Kp ALKALKULI) 2 Atribui ion al la dividparto de iu : ~i meblojn, pentraĵon, domon en la heredan parton de iu (Kp ALJUČI). 3 Atribui al iu la pirespondecon de io : ~i al iu krimon, malsukceson, heroajon, verkon ; ~i la akcidenton al la mallerleo de la kondukisto (Kp KULPIGI).

Imuna. 1 Tute ŝirmita kontraŭ infekta malsano. 2 Ne respondeca antaŭ la lego, ŝirmita per lega privilegio. ~eco. Stato de iu ~a : 1 ~eco kontraŭ ti/oida febro povas esti akirita per serumo. 2 ~eco de la Parlamentanoj. ~ig Z. Fari iun ~a : vakcino ~igas kontraŭ variolio.

* **In.** I^e Sufikso esprimanta ĉe a estajoj la sekson organizitan por naski idojn : *patr~o, frat~o, hund~o, ĉeval~o, kok~o ; amat~o, bel(ul)~o, virg(ul)~o.*

IIe Samsignifa vortero uata memstare : **Ino.** Estajo de ido: aska sekso : *virbestoj k iliaj ~oj Z ; t plej danĝera*

homo - malbona ~ en domo Z. **Ina.** 1 Havanta la sekson de ino : ~aj floroj, organoj. 2 (V) Karakterizanta rimon finigantaj per neakcentita silabo : *oro, koro* (Kp *VIRA*).

Inaüguri (tr). Solene malfermi, komenci : ~i eksposicion, monumenton, kurson, novan metodon. Kp **INICIATI.** ~o, ~ado. Solena malfermo, komenco : *fari* ~on Z ; ~ado de la tomba monumento de D-ro Z okazis en Aŭgusto 1927.

Inaüguracio = inaügur(ad)o.

incendio = brulego.

Incenso. 1 Nomo de kelkaj specoj de rezinoj, brulantaj kun bonodora fumo k uzataj en religiaj ceremonioj. Kp **ODORUMO, PARFUMO, OLIBANO.** 2 (f) Agrableco de laudoj, de flatajoj. ~i (tr). 1 Honori iun aū ion brulgante ~on : ~i *pastron, altaron, ĉerkon.* 2 (f) Laudi, flati : *konstanta* ~ado Z. Speco de balancebla parfumbrulilo.

incidi (ntr) □ (Opt). Fali sur surfacon : *kiam radio* ~as sur iun surfacon, *tiu radio estas nomata* ~anta radio ; *la* ~a ebeno estas ebeno, normala al la surfaco, k iu entenas la ~antan radion ; *la* ~a angulo estas la angulo formata de la ~anta radio kun la normalo ē la ~a punkto, t. e. ĝe la punkto, kie la radio trafas la surfacon.

incidento Z. Flanka k akcesora negrava fakteto, ordinare iom malhelpa, kiu okazas dum la irado de pli ampleksa afero ; interokazo : oni ne devas trogravigi la ~ojn de la konferenco.

* **Iniciti** (tr). 1 Koleretigi : *urson evilu, duonpatrinon ne* ~u Z ; *la* ~ita pastro ne lasis sin distri de siaj ideoj B ; ~i hundon, abelojn ; diskutu kun ~ita vođo. Kp **TURMENTI, ĈAGRENI, SPITI, PROVOKI.** 2 Vive k malmilde eksciti ian movon de la animo : ~i koleron, senton, faluzon, fieron B, enion, deziron, pasion ; mi vidas, ke mia silentio ~as vian malšalon ; ~i kverelon, ribelon ; malbone kaſita ŝeliston ~as Z ; lia modeseco estis ~ilo por liaj malamikoj ; senhonlaj virinoj log~adis la pasantojn Z. Kp **INSTIGI, NASKI, VEKI.** 3 Vive k malmilde eksciti la funkcion de korpa organo aū ian sentumajon : ~i la nervojn ; tro kruda lumo ~as la okulojn ; ~i la galon (f : kolerigi) ; ~i la sojfon, la doloron ; *la* ~anta blankeco de la

neĝo ; ~anta flaveco de la sabla dezerto B. Kp **AGITI, AGACI.** 4 Eksciti la aktivecon de io : ~i la fajron Z ; *la* ~itaj (furiozaj) ondoj de maro. ~ado. Ago ~i : 1 ekbalo de nazo aperigas sanguon k ~ado de kolero kaŭzas malpacon Z ; *la* ~ado de ŝovinismaj sentoj kondukas al milito. 2 : ~ado de la vidnervo per ia ajan procedo naskas ĉiam dolorajn sentumajojn. ~ec o, ~igem o. Stato de iu aū io ~ita. ~igema, ~ebla. Facile ~iganta : ~igema karaktero, humoro ; *la* ~ebla bubaloj. RIM. : Inciti enhavas ĉiam en si ideon de malmildeco, akreco, krudeco, eĉ malagrabaleco ; oni do ne devas uzi ĝin sendistinge anstataŭ **eksciti**, kiu enhavas esence nur la ideon de plivigligo.

incizivo ♀. Ciu el la antauaj dentoj, kiu servas al distranco de nutro (= trancdento).

* **Ind.** I^e Sufikso esprimanta, ke io aū iu prezentas suficiajn kondiĉojn, por ke oni direktu al ĝi aū al li la agon esprimatan de la radiko ; ĝi ordinare estas aldonata al radiko de transitivaj verboj : *kred~a* (meritanta esti kredata) *aserto* ; *laŭ~a* *ofero* ; *pun~a* *kulpo* ; *lej~a* *libro* ; *rid~a* *diplomato* ; *mir~a* (meritanta, ke oni miru pro ĝi) *okazo* ; *tiu ēi grava tago restos por mi* ĉiam *memor~a* Z ; *tim~ajo* Z ; *kri~ajo* Z ; *kred~eco* de atestanto, de rakonto ; *lia rid~eco superas ĉian imagon*. RIM. : Kvankam **Ind** per si mem ne esprimas ideon de devigo, tamen ĝi prezentas ofte en sia pasiva senco nuancon tute proksiman k kelkfoje egalvaloran je tiu ideo. Efektive *nepardon~a* *kulpo* estas kulpo, kiu ne meritas pardonon, k sekve, kiu ne devas esti pardonata. Ekz. : *maſano kaſ~a por la mondo* Z (kiun oni devas kaſi) ; *konstrui sur dilelandecon sian fizikan ekzistadon* estas nefareble k nefar~e Z (ne povas k ne devas esti farata) ; *Eneo estas konsider~a kiel la plej pura modelo de l' vera Romano*, ktp. Same ankaŭ la participa finajo **ot** prezentas ofte sencon de devigo analogan al tiu de la sufikso **Ind**, ĉar la ideo de estonteco konfuzigas en multaj okazoj kün tiu de devigo. En tiaj okazoj oni povas indiferente uzi **ot** aū **Ind** : *jen estas la sola metodo sekvolta aū sekv~a* ; *por plenumi tiel noblan taskon ne estas uzotaj aū uz~aj dungatoj* ; *mi tion ne povas fari sen ofero de utiliga*

*tempo konserv~a aŭ konservota por resanigeblaj soldatoj. Kelkaj uzas la neoficialan sufikson **end-**, kiu havas nur la sencon de devigo : *restas ankoraŭ multo farenda antaŭ ol ni triumfos.**

IIe Vortero memstare uzata, proksimume samsignifa : **Inda.** **1** Meritanta ion : *~a je credo, puno, pri laudo, por rekompenco ; la okazo estas ~a je detala priskribo ; ne estas ~e perdi tempon por tio Z.* **2** Sammerita, samvalora kiel : *filo ~a je sia patro Z ; mi farigis ~a vin Z.* **3** Meritoplena, honorinda : *~a ĉefo, karaktero, sintonado.* Kp **DIGNA.** **Indi** (tr). Meriti. **Ind(ec)o.** Eco de tio aŭ tiu, kiu meritas esti trafita de la ago esprimanta de la radiko : **1** Merito : *grajno da malbono por la okul' de l' mondo ofte kovras la ~on de plej bona homo Z. **2** Respekto, kiun oni konsciias meriti per sia konduto ; digno : *ne respektante nian ~on Z ; pun~an krimon vi lasis sen konvena puno, kian postulis via ~o Z ; preni ~ecan mienon Z.* **3** Valoro : *mia vivo ne havas por mi ~on Z ; la regido konsideris, ke tia kapablo havas pli grandan ~on, ol cio, kion oni povus doni dote al alia fraŭlino Z.* **Indigi.** Igi ~a : *lia pento ~igis lin je pardon.* **Malinda.** **1** Ne meritanta ion : *li estas vere mal~a je rekompenco. **2** Ne digna : *mal~a viro, konduto, ago.* **Senindulo.** Homo sen valoro k merito.**

Indekso. **1** Indika tabelo, ordigita laŭ alfabeto ordo : *~o de proprej nomoj; historia ~o.* Kp **KONKORDANCO, REPERTUARO, LISTO.** **2** (K) Listo de la libroj, kies legadon malpermesas la katolika elezio.

indio **☒** In. Hemia elemento, argento-blanka metalo, kies atomepo estas **114,8.**

Indiano **Z.** Amerika ruĝhaŭtulo.

Indico. **1** Signo, kiu gvidas al io, kiu permesas trovi aŭ supozion ; duonpruvuo, duonmontro : *trompaj ~oj ; tiu ruĝigo estas la ~o de lia konfuzo ; oni trovis ~ojn de lia krimo.* **2** Δ Nombra cifero, akompananta algebraan nombron k lokata apud ĝi dekstre k malsupre. **3** \square Rilato de la sinuso de la incida angulo al la sinuso de la refrakta angulo. **4** \square Nombro, karakterizanta substancen laŭ ĝia hemia aŭ fizika eco k kiun oni metas apud ĝin en krampoj aŭ parentezoj.

Indieno **Z.** Maldensa kotona kolordesignita teksajo.

* **Indiferenta.** **1** Prezentanta nenion motivon por prefero, por intereso : *prenu ĉi tiun aŭ alian libron, la elektos estas ~a por mi ; deposit la morto de lia filo ĝio farigis ~a por li ; bagatela detalo tute ~aj ; la opinio de la publiko estas ~a por tia artisto ; ~e (festas), ĉu li venos aŭ ne, kiam li venos, kiel li agos.* Kp **SENDIFERENCA, TUTEGALA.** **2** Havanta nenion preferon, nenion intereson pri iu aŭ io : *homo ~a pri, por ĝio Z, kontraŭ iu Z ; ~a spirito, koro ; li rigardis tiun spektaklon kun ~aj okuloj ; li traveluris la plej belajn landojn kun plena ~eco.* Kp **MALVARMA, GLACIA, APATIA, FLEGMA, INERTA, SENZORGIA.** **~e.** **1** Tute same, tutegale, senprefere : *li ~e traktas plej diversajn aferojn.* **2** Ne sentante intereson ; seninterese : *~e vidi la fremdan mizeron ; ~e rilati al la sciencoj, al sia tasko.*

Indigo. Malhelebla kolorilo, ekstraktata unuatempe el la ~ujo. **~ujo.** Arbo el tropikaj landoj produktanta bluan kolorilon. **~okoloro,** **~a.** Havanta la bluan koloron de ~o.

* **Indigni** (ntr). Senti k ekmontri koleron k malestimon pro maljustajo aŭ malnoblaĵo : *čiu ~is pro, pri tia konduto ; li forte ek~is kontraŭ ili Z. ~o.* Sento de ~anto : *esprimi sian ~on. ~a.* Esprimanta ~on : *~a tono, rigardo. ~e. ~ante : li forjetis ~e tiun malhonestan proponon.* **~igi.** Kaŭzi, naski ~on : *lia mallojalaj kondulo ~igas ĉiujn ; ~iga trompo, perfido (Kp OFENDI, HARSTARIGA).* **~igajo,** **~indajo** **Z.** Afero, kiu meritas ~on.

Indigeno. Landano, kiu devenas de la pralogantoj de la lando.

Indiki (tr). Precize konigai al iu la bezonatan sciigon : *li ~is al mi la lokon de la pošticejo ; grandliteraj afišoj ~as la vojon ; ~i la horon, la tagon de kunveno ; ~i al ternoj bonan ternolibron ; ~i al iu kuraciston ; la barometro ~as la aerpremon ; la termometro ~is 30 gradojn da varmo ; la finaĵo « n » ~as la akuzativon ; veni je la ~ila horo ; ~i rimedon por io ; vi forgesis ~i vian novan adreson.* Kp **MONTRI, SCIIGI, INFORMI, MARKI.** **~o.** Ago ~i, aŭ ~ajo : *peti ~on de iu ; tiuj ~oj suficios al ni ; la temperaturo de la korpo estas grava ~o por la kuracisto ; mi sekvis la ~ojn de la kuirlibro (Kp MONTRO, RECEPTO).*

Indikativo. Verba modo montranta la agon aŭ staton kiel realojn ne dependantan de iu ajn kondiĉo aŭ volo : *en esp-o oni ĉiam uzas ~on, kiam ne estas specia motivo por elekti alian modon.*

Indikatoro **G.** Aparato, kiu servas al indiko de tensio, premo, laboro ktp de mašino : *la vorto ~o estas ĉefe rezervata por ~oj de fazo, kurento aŭ de frekvenco, por aliaj mezuraparatoj oni diras ĝenerale indikilo.*

Individuo. 1 Ĉiu organizita estajo, homa, besta aŭ vegetaja, rigardata kiel unu aparte de sia speco aŭ grupo : *abelujo enhavas grandan nombron da ~oj, ordigitaj laŭ tri seksoj; nacio ne konsistas el ~oj, sed el familioj.* 2 Persono ne konata aŭ ne nomata (oftle kun fia senco) : *jen stranga ~o; ĉu vi konas tiun ~on?* 3-a. Propra al ~o, persona, aparta : *~a opinio, gusto, laboro; la ~a libereco estas garantita al ĉiuj regnanoj; bona instruado ofte bezonas esti ~a; la artikolo montras, ke ni parolas pri objekto ~e difinita Z.* **~eco.** Eco, kiu karakterizas ~on : *ĉiu homo havas sian propran ~econ.* **~ismo.** Doktrino, laŭ kiu ĉiu homo devas agi k vivi por propra, ~a celo, sendepende de aliaj homoj k konsenti al la sociaj necesecoj k al kolektiva kunagado nur laŭ propra decido. **~isto.** Partiano de ~ismo, ~ismano.

Individualismo = individuismo.

Individualisto = individuisto.

Induktio (tr.). 1 Rezoni, konkludante el apartaj faktoj al ĝenerala lego, el specoj al specaro, el efikoj al kaŭzo : *el tio, ni povas ~i, ke... Kp DEDUKTI.* 2 < Produkti elektran fluon per distanca efiko de magneto aŭ de alia apuda elektroflujo. **~a.** Karakterizata per ~o : 1 ~a rezondo, metodo. 2 ~a bobeno, fluo.

* **Indulgi** (x.). 1 Malsevere trakti ies kulpon aŭ pekon, esti pardonema kontraŭ iu erarinta : *~i pekintan filon; ~i al, kontraŭ iu; ~i kulpon, pri kulpo; ~u lin pro lia penlo; forta kolero devas esti punata, ĝar se vi ĝin ~os, ĝi farigas ankoraŭ pli granda Z; esti ~ata Z.* Kp KOMPATI, PARDONI. 2 Milde agi kontraŭ iu, ne ofendi, montri konsideron al, domagi : *oni devas ~i la orelojn de la infanoj B; la kalumnio ~os eble vian puran nomon Z; li ne ~as vian rangon*

nek oficon Z; ~i venkitan malamikton; (f) la krizo ~is nian landon. ~o. 1 Malsevere, pardonemo : peti ~on; meriti ~on de iu. 2 Respektanta konsidero, modereco kontraŭ iu aŭ io : havi ~on kontraŭ malsanulo; oni devas lernigi la infanojn montri ~on al la maljunuloj. ~ema. Inklini al ~o. Sen~a. 1 Severa, ne pardonema (Kp RIGIDA, FERA, KRUELA). 2 Senrespekta, senkonsidera (Kp KRUDA, MALGENTILA).

indulgenco **Z** (K). Plena aŭ parta antaŭliberigo je la punoj merititaj pro pekoj, konsentita de la Eklezio laŭ difinitaj kondiĉoj (festo, prego, almozo ktp) : *gajni, meriti ~ojn.*

* **Industrio.** 1 Arto, metio aŭ plej generale aparta agado per kiu oni produktas riĉajojn aŭ plivalorajojn per transformado de krudaj materioj : *la ~o de fero, minoj, libro, ledo.* 2 Tuto de la artoj k metioj per kiuj oni produktas riĉajojn per transformado de krudaj materioj, kontraste kun terkulturo k komerco : *la ŝtato devas interakordigi la bezonojn de terkulturo k ~o; lando kun prospera, naskiĝanta ~o.* 3-a. 1 Rilata al ~o : *~a ekspozicio, societo, lernejo, laboristo; ~aj artoj, produktoj.* 2 Havanta fortan ~on : *~a lando, urbo; ~igo de l' kolonioj.* **~isto, ~ulo.** Profesiulo, kiu mastras aŭ direktas ~an aferon.

Inertia. 1 Ne havanta propran movon : *~a stono, kadavro.* 2 (f) Ne agema, ne havanta iniciatokapablon, senenergia : *~a spirito; resti ~a antaŭ la dangero; ~a (pasiva) kontraŭstaro.* **~eco.** 1 Natura eco de la materio, laŭ kiu korpo emas daŭrigi k persisti gajni staton de movo aŭ senmovo. 2 (f) Manko de iniciato, neagemeo, senenergio : *al ĉiuj admonoj li respondas per ne venkebla ~eco (Kp APATIO, SPLENO, MARASMO).* **~forto, ~eca forto.** Forto posedata de iu ajn korpo k kontraŭanta al ĉiu ŝango ĉe movigo aŭ senmovigo.

* **Infano.** 1 Homido, rilate al la ge-patroj : *por patrino ne ekzistas ~o malbela Z; ~ino Z.* 2 Homido kontraste al plenkreskinta homo (gis la 12-a jaro proksimume) : *en ~o vidigas, kia homo farigas Z; gardejo por ~oj.* Kp IDO, KNABO, NASKITO, BUBO. **~a.** 1 Rilata, apartenantanta al ~o : *~a ludo, vesto, pupo,*

klaso. **2** Naive sensperta k senprudenta : *~a argumento Z, senzorgoco. ~istino.* Servantino komisiita por varti ~ojn ; vartistino. **Mir~o.** ~o havanta mirigajn kapablojn : *Mozarto estis vera mir~o.* **Suē~o.** Juno ~o, ankoraŭ mammutrata : *(f) la suē~a periodo de nia lingvo Z.*

Infanterio. Parto de la militistaro, kiu batalas k ordinare translokigas piede. **~ano.** Soldato de ~o.

* **Infekti** (tr). **1** Komuniki al iu ĝermojn de malsano : *infanoj ~itaj de siaj kamaradoj en la ternejo; ~i vundon per kontakto; ~i iun per flizo; mušo k ratoj estas ofte kaŭzi de ~ado; unu fava ŝafotutan ŝafaron ~as Z.* **2** (f) Komuniki malvirton aŭ malbonajon : *~i la morojn de la popolo; tiu doktrino ~is la tutan landon; la hodiauā mondo estas ~ita de envio k egoismo; gi ~is vin per la manio farigi granda homo Z* (Kp VENENI). **3** (f) Komuniki k plivastigi iun ajn kutimon, senton aŭ pensmanieron : *ni devas ~adi la mondron per nia kara ideo Z; la rido ~is min; ~i iun persiagaj humuro Z* (Kp INOKULI, INSPIRI). **~a.** Kapabla komuniki ĝermojn de malsano : *~a organo, malsano; la plibonigemeco farigas ĉiam pli ~a Z.* **~ajo Z.** Substanco produktita de mikroboj, kiu transdonas la malsanon de individuo al alia (Kp VIRUSO). **Mal~i, sen~igl** (tr). Detru la malsanigajn ĝermojn, forigi la ~ajn kaŭzojn : *mal~i vestojn, apartamenton* (Kp IMUNA, ANTISEPSA).

* **Infero.** **1** Ĉe la antikvuloj, subtera loko, kie logis la animoj, bonaj aŭ malbonaj, de la mortintoj : *Vergilio rakontas viziton de Eneo en la ~o.* **2** (K) Loko, kie la kondamnitaj animoj de la pekuloj suferas eternan punon : *iru en la ~on (f: ne plu incitu min) kun viaj pruvoj Z!* **3** (f) Loko, situacio, en kiu oni forte suferas : *tia domo, vivo estas ~o.* **~a.** **1** Rilata al ~o : *la ~aj turmentoj; la ~aj pordegoj.* **2** (f) Havanta la malbonegecon de la ~o ; multsuferiga : *~a karaklero, krueleco, malico, brujo Z; tio postulas ~an paciencon k sencesan ekzerciĝadon Z.*

Infinito **Δ.** Senlima grando, senlima malproksimo. **~a.** Senlime granda, senlime malproksima (= malfinita). **~igl.** Fari senlime granda, malproksima. **~igl.** Fari ĝenlime granda, malproksima. Vd INFINITEZIMO.

infinitezimo **Δ.** Senlima malgrando. **~a.** Senlime malgranda. **~a kalkulo.** Parto de la matematiko, kiu entenas la diferencialan k integralan kalkulojn k iu pritraktas la ~ojn. **~a kvanto.** Kvanto varianta k iu povas farigi pli malgranda ol ĉiu kvanto donita. Vd INFINITO.

Infinitivo. Verba modo, esprimanta la agon aŭ staton laŭ plej generala, sendifina maniero ; *i*-modo : *~o estas kvazaŭe verba substantivo.*

inflacio **f.** Troa plimultiĝo de l' papermona kvanto en la cirkulado : *la post-milita ~o en diversaj landoj estis la kaŭzo de multaj ekonomiaj krizoj.* Vd DEFLACIO.

Inflamo. Malbona stato de iu organo de la korpo, karakterizata de plialtiĝo de la temperaturo, ŝvelo, ruĝeco k doloro ; = brulumo : *la medicinisto uzas la suifikson -ilo por nomi la ~ojn: bronkilo, laringito, ktp. ~i (ntr).* Esti en stato de ~o. **~igi.** Kaŭzi ~on.

infloresko **ℳ.** La aranĝo de la floroj sur la tigo de planto.

* **Influi** (x). Morale aŭ materie efiki al iu aŭ io : *la varioj de vetero ~as al la nervoj; la malsano ~is lian humoron; mi volas neniel ~i vin; bonaj ekzemploj pli forte ~as ol admonoj B; tiu argumento tre forte ~os sur mia(n) decido(n); ~i la sorton de la lando B; li estas ĉiam ~ata de sia pliaĝa frato; tiuj gramatikaj formoj ~as unu la alian; la homo volo senese ~as sur la lingvaj(n) aferoj(n); oni kredis iam, ke la astroj ~as super la sorto; facile ~ebla homo.* **~o.** Efiko al iu aŭ io : *la ~o de la majstro super liaj disciploj; havi ~on sur iun Z; sub la ~o de agitantoj Z.* **~o de la puno al la kulpinto ;** posedii grandan politikan ~on ; *gi grandan ~on ĝe la ministro; la ~o de la luno al la tajdoj; ~o de varmo k plavo sur la rikoltoj; ~o de tro brila lumo sur la okulo.* **~a.** Havanta ~on : *~a oratoro; sen~eco de la gramatiko sur la vortaron Z.*

Informi (x). Doni al iu sciigojn aŭ klarigojn pri io de li ne ankoraŭ konata : *ni havas la honoron ~i vin, al vi, ke ni malplialtigas niajn prezojn; ~u lin, ke la libro estas elserpita; senprokraste ~i iun pri la akcidenta morto de lia filo; ~i kandidaton pri la programo; bonvolu ~i min, ĉu vi akurate ricevis la jarlibron ?*

bone ~ita homo, gazeto. Kp sciiggi, KONIGI, AVIZI, ANONCI. ~o. Io, pri kio oni ~as : doni, liveri al iu ~ojn pri io; preni ~on Z; oficejo de ~oj Z. ~a. Donanta ~ojn : ~a bulleno, oficejo Z; ~aj gazeloj (kontraste al la politikaj gazetoj). ~ado. Ago ~i. ~igi. Esti ~ita, ricevi ~ojn aū serĉi, peti ~ojn, fari la neceson, por esti ~ata pri io : iu k ~igu pri tio, kio okazis en la urbo; mi venos ĉi tien mem por ~igi Z; journalista ~igado (Kp ENKETI, ESPLORI, STUDI). ~lo. Skribajo, bulteno per kiu oni povas ~igi. (**Gazeto**) ~isto. Tiu, kiu profesie serĉas k liveras ~ojn por gazeto. RIM. : **Indiki** signifas : « doni al iu, kiu petas, konkretan sciigojn, ekz. nomon, numeron de domo ktp. ». **Informi** signifas : « doni al iu, kiu nenion petas aū nenion precize atendas, sciigojn pri novajo, okazajo ktp. ». Oni **indikigas** al si ion, pri kies ekzisto oni estas certa, sed kion oni ne povas per si mem trovi. Oni **informigas** pri ĉio, kio povis okazi aū kio povas ekzisti en tia aū tia afero. Oni petas k ricevas **indikojn** pri io, pri kies ekzisto aū realeco oni scias, sed pri kies precizaj cirkonstancoj oni ne povas mem serĉi sciigojn; oni petas k ricevas **informojn** pri ĉio, kio povas okazi aū ekzisti sed pri kies okaziĝo aū ekzisto oni ne scias. Pli, la **indikoj** estas ĝenerale konkretaj apartaj sciigoj (nomo, numero, horo, strato, ktp), dum la **informoj** koncernas pli ampleksajn k mal-simplajn aferojn aū okazajojn.

* **Infuzi** (tr). Verſi bolantan akvon aū fluajon sur ian substancen por ke tiu fluajo prenu la esencajn sukojn el tiu substanco: ~i teon, kamomilon, kafon. Kp DEOKTO. ~ajo. Solvajo ricevita per ~ado.

* **Ing.** I^e Sufikso signanta objekton, en kiu unu alia objekto aū membro estas parte enigita k fiksita, generale per sia ekstremajo: *bastoneto* en *kiu oni fiksas plumon* por skribi estas *plum~o*; *tubeto* en *kiu oni tenas cigaron* por *gin fumi* estas *cigar~o*; *kandel~o Z*, *fingr~o Z*, *pied~o Z*, *flam~o Z*, ktp. Kp uj.

IIe Samsignifa memstara vortero: **Ing.** Objekto, kiu servas por surkovri, ŝirmi alian objekton parte enigitan en ĝi: ~o de glavo. **Eningi.** Meti ion en (gian) ~on. **Ellingi.** Eligi ion el (gia) ~o: el~igi glavon.

ingredienco Z. Ĉiu aparta substanco, kiu konsistigas miksaĵon, trinkajon, medikamenton ktp. Kp ELEMENTO, ERO.

* **Ingveno.** Parto de la korpo inter la malsupro de ventro k la kokso: ~a hernio.

* **Ingeniero.** Homo, kiu per helpo de sciencaj metodoj kondukas k direktas teknikajn laborejojn (konstruadon de mašinoj, vojoj, pontoj ktp, aū ekspluatadon de terbieno): ~o pri agronomio, minejaj, metalurgio; ~o en fabriko de hemiajaj.

inhali (tr) ♀. Enspiri vaporon aū gason porkurace: ~i eteron. ~ (ad)o Ago ~i aū la rezulto de tiu ago. ~ajo. ~ata gaso, vapo. ~lo. Aparato por ~i.

Inhibicio ♀. Nerva fenomeno, kiu malpligas aū ĉesigas funkcion de organisma parto.

inici (tr). Enkonduki iun en konon pri iu afero pli malpli sekreta (religio, sekto, scienco ktp): ~i iun pri la sekretaj ritoj de Osiris; ~i disiplon en la filozofion; tiu libro estas bona matematika ~ilo; la infanoj ~ataj ~al la metia laboro. Kp ENSEKRETIĜI, MALPROFANIGI, LERNIGI, INSTRUI.

* **Iniciati** (tr). Esti la unua, kiu proponas aū faras ion: ~i novan metodon, eksperimentojn, kuracilon; li malltime ~is en, pri tiu afero. Kp KOMENCI, ENTREPRENI, DEBUTI, LEVI, INSTIGI. ~o. Ago de tiu, kiu ~as: lia ~o sukcessis; preni sur sin la ~on de la afero. ~emo. Kapabolo de tiu, kiu emas ~i: homo sen ~emo; ~ema karaktero.

iniciativo Z = iniciat(em)o.

iniciatoro Z = iniciatanto.

injekti Z 1 (tr) ♀. Ensprucigi per speciala ilo likvajon sub la haŭton aū en kavon de la korpo: ~i ion al iu; ~i morfinon al malsanulo. 2 ♀ Ensprucigi likvajon. ~o. Ago, procedo ~i aū la rezulto de tiu ago. ~ajo. ~ata likvajo. ~lo. 1 ♀ Instrumento kun akrepinta, tre maldika fintubo, por ~i. 2 ♀ Aparato por ~i: ~opumpiloj; peraera, perakva, pervapora ~ilo.

injektoro ♂. Speciala pervapora injektilo por enigi akvon en kaldronon de vapormaŝino per la premo mem de la vapo de tiu kaldrono.

* **Inko.** Kolora fluajo uzata por skribi, presi aŭ desegni : *nigra, ruĝa ~o. ~ujo.* Malgranda vazo por ~o. **Hina ~o Z.** Specala nigra kolorilo por desegni. Vd LAVUMI, TUČI.

inkandeski (ntr) □ ☈. Varmigi ĝis blankarda stato. ~a. Varmiginta ĝis blankarda stato, estanta en blankarda stato : *~a korpo, lampo, lumo. ~o.* Fenomeno ~i. ~igl. Fari ~a.

* **Inklina.** Daŭre aŭ nedaure impulsata al io de natura movo de la animo : *~a al virto, por studio, al oboeo, al kontraŭdiro, por matematiko; mi estas ~a akcepti vian proponon ne fari tion Z.* ~l. (ntr) Esti ~a, havi, senti ~on al : *mi ~as akcepti; oni tro ~as forgesi; mi ~as al la opinio, ke... ~o.* Natura daŭra aŭ nedaura impulso de la animo al io aŭ iu : *infana ~o restas ĝis la fino Z; li havas ~on al la malediligenteco; havi (kor)~on por iu Z; edziĝo pro ~o (pro amo); deziro k ~o ordonon ne obeas Z; havi la ~on entuziasmiĝi Z.* Kp TENDENCO, INSTINKTO, EMO, VOLONTE. ~igl. Fari iun ~a al : *tio, anstataŭ ~igi (favorigi) ilin al nia afero ankorau pli ilin malproksimigas de ni Z; sincera pentlo ~igas la mastron al pardono.* Kp KLINI, TIRI. ~igl. Igi aŭ esti ~a al : *mi ~igas sekvi vian konsilon; ili kor~igis unu al la alia Z.* **Mal~a.** Sentanta naturan movon de la animo forpuسانtan de io : *li estas mal~a al, kontraŭ ĉiaj oficialaj ceremonioj; mal~a por plenumado de tiaj faroj Z; mi ne estas mal~a eksĉii ion de la misteroj de supera mondo Z* (Kp ABOMENANTA, MALEMA, ANTIPATIA).

Inkluziva. Klaresprime enhavanta en si : *la prezo estas ~a de la sendoksoj. ~e.* Enhavante la koncernatan aferon aŭ limon : *mi forestos de lundo ĝis jaûdo ~e (enkalkulant jaûdon); ekzistas diversaj aûdaj signoj ~e de la parolo (inter kiuj estas la parolo); la prezo estas kalkulataj ~e afrankon; li donis al David ankaŭ siajn militajn vestojn ~e sian glavon Z.* ~l (tr). Klaresprime enhavi en si : *tiu prezo ~as la manĝojn k la trinkojn; la akcepto en la kunvenon ~as kompreneble la vođonrajton.* Kp IMPLICI.

Inkognito. Diplomatia fikcio, per kiu altrangulo vojaĝas sub fremda nomo k evitas al si la oficialajn ceremoniojn : *la gazetoj anoncas, ke la reĝo alvenis ~e al Parizo.*

Inkrusti Z (tr). Ornami la suprajon de objekto per enigita pecetoj de alia materialo : *kestelo ~ita per argento. ~ajo.* Desegno farita sur objekto per ~ado : *meblo kun ~ajo de perlamoto, eburo, ktp.*

inkubo Z 1 (K). Diablo, kiu prenis formon de viro por kuniĝi kun virino. 2 Peniga aŭ teruranta sonĝo kun sento de premeganta pezo.

Inkvizicio. Eklezia institucio k tribunalo, starigitaj por serĉi k juĝi herezulojn k sorĉistojn, kiujn ĝi punis helpe de la civila povo per brulado.

Inkvizитoro. Membro de la inkvizicia tribunalo.

* **Inokuli** (tr). 1 Enigi vivantan branĉeton aŭ burgonon en alian vegetaĵon, tiel ke ĝi plue kresku (Kp GREFTI). 2 Intenc (ordinare por antaŭsirmado aŭ kuracado) enkonduki en iun vivantan organismon la mikrobon de iu infekta malsano : *~i iun kontraŭ la variolo (Kp VAKCINI).* 3 (f) Komuniksi al iu ian senton, kutimon : *~i saĝon al iu Z; lia patro ~is al li la kulton de Danto; ~i en ies animo la abomenon al la milito B; la mahometanoj ~is multe el sia civilizo al la negroj (Kp INFEKTI, INSPIRI).*

* **Insekteto.** Multspeca klaso de senskeletaj sespedaj bestetoj, kiuj preskaŭ senescepte ricevas la definitivan formon nur post pluraj metamorfozoj : *mušo, papilio, formiko, akrido estas ~oj, sed araneo ne estas ~o.* La ĉefaj subdividoj (= ordoj) de la klaso de ~oj estas : lepidopteroj (papilioj), himenopteroj, koelopteroj, hemipteroj, dipteroj. **Fi~o, ~ačo.** Parazita malpura besteto (pulo, pediko ktc).

Inserti (tr). 1 ☈ Enigi unu parton de planto en alian : *~i slamenojn sur la ovarion.* 2 ♥ Alfaksi, enfaksi unu parton de korpo kun la alia. Kp GREFTI. ~o. Ago ~i ; stato de tio, kio estas ~ata : *muskola, ligamenta, surosta ~o. ~ajo. ~ata parto.*

* **Insidi** (x). Prepari sekretan ruzan kombinacion por trompi k malutili iun : *ne ~u kontraŭ la domo de virtulo Z; ~i kontraŭ la virto de virino, kontraŭ ies bonfamo; neniu vidas kio lin ~as Z (ni ne antaŭvidas la malfelicon, kiu nin minacas).* Kp EMBUSKI. ~o. Io, per kio oni

***as : la demandoj de la juĝisto estis plenaj je ~oj** (Kp ARTIFIKO, RETO, KAPITLO). **~a.** Enhavata ~ojn : ~aj karesoj, demandoj, rezonoj, atakoj ; virino plena je ~a k subtila ĝarmo. **~ema.** Inkлина ~i al aliaj : ~ema fiadvokato ; procesma k ~ema individuo (Kp ĈIKANEMA). **RIM. : Embuski** havas esence la signifon de milita aŭ parermila atako celante la malliberigon aŭ la mortigon de iu. **Insidi** koncernas nur la neperfektajn atakojn kontraŭ ies honoro, felico, riĉeco, ktp. **Artifiko** diferencas de **insido** per tio, ke ĝi difinas nur malgravajn, detalajn trompajojn kiel falsan pesadon, mensogon ktp : krome oni kombinas **artifikon** pli por sia propra profito ol por aliula malaprofito, dum per **insido** oni celas ĉiam k antau ĝio la malutilon de aliulo.

*** Insigno.** 1 Tuto de la emblemoj, difinitaj per heraldiko, kiuj servas kiel distingigaj signoj al iu nobela familio, al urbo ktp ; blazono. 2 Distingiga signo de rango, ofico, societo ktp : *la esp-istoj alprenis verdan stelon kiel ~on.* Kp ATRIBUTO, EMBLEMO, SIMBOLO.

Insistī (ntr). Persisti ĉe sia opinio aŭ postulo : *ne ~u pri via pelo, kiu ni ne povas konsenti ; estas necese ~i pri tiu regulo ; oni devas ~i pri la graveco de la unueco en la internacia lingvo ; li ~is ĉe li, ke li prenu Z.* Kp AKCENTI, EMFAZI, RELIEFIGI, SUBSTREKI, URĀI, TRUDI. **~(ado).** Ago ~i : *li tedaas nin per sia ~ado.* **~a.** ~anta : ~a pelo ; ~e ripetita reklamo ; sen~e diri.

Inspektī (tr). Kontroli laŭ ricevita komisio la funkciadon de io aŭ la agadon de iu : ~i ternejon, ŝipon, armeon, fabrikon ; ~i laboristojn, oficistojn. Kp EKZAMENI, KONTROLI, REVIZII. **~anto,** ~isto Z. Oficisto komisita por ~i.

Inspektoro = inspektisto.

*** Inspiri** (tr). 1 Estigi en ies koro aŭ spirito ian senton aŭ malprecizan ideon : ~i heroajon, bonan ideon, planon, projekton al iu ; eĉ el malliberejo li ~as siajn fidelulojn ; ideoj ~ilaj de aktualaj cirkonstancoj ; *Z estis ĉiam ~ila de la plej pura homomo ; la ĉiu taga vivo ~as tiun poeton ; ~i amon, respekton, timon, kuragón, gojon, bedaŭron al iu ; mia opinio ne estas ~ata de blinda simpatio ; tiun esprimon ~is al li lia patra lingvo ;*

tiuj principoj ~is la kongreson ; la komitato laboris sub la konstanta kontrolado k ~ado de Z. Kp INFLUI, INSTIGI, SUGESTII, DIKTI 3, SUFLORI, KONSILI. 2 Havigi al iu superhomajn aŭ belajn admirindajn ideojn : *la profelino estis ~ita de Apolono ; Moeso ~ila de Jehovo ; Muzoj ~is Homeron ; min io el supre ~is Z ; rigardo, mieno ~ita ; la ~iteco de la Profetoj estas certigila de la Eklezio ; (f) lertaj ~ita mano de talenta desegnisto Z.* **~o.** Io, kion iu ~is al alia : *agi laŭ ies ~o ; la dia ~o ; la popola kanteto estas la ĉefa fonto de lia ~o (~iteco)* (Vd ĈERPI).

Install (tr). Starigi, meti ion en la destinitan lokon k ĝin taŭge arangi por ke ĝi bone funkciu : ~i mašinon, novan ilaron, elektron, bančambron ; ~i fontanon sur placo ; oran bovidon li ~is en Dan Z ; ~i kurson, fabrikon, hospitalon, bibliotekon ; bone ~ita oficejo ; ~i firmon eksterlande. Kp ESTABLI, FONDI, NESTO, ARANGI, ORGANIZI. **~ajo.** Tuto de la arangoj faritaj por la funkciado de iu afero : viziti la ~ajoj de fabriko, minejo, kazerno, foiro ; rimarkindaj ~ajoj por malsanuloj.

Instanco. 1 Grado de juĝa povo : tribunalo de unua ~o, de apelacia ~o ; konduki aferon ~is la plej alta ~o ; last~e. 2 Autoritato posedanta juĝan aŭ decidan povon : *la magistrato k ĉiu publikaj ~oj de la urbo akelas la entreprenon ; niaj plej altaj ~oj eble iam decidos alie ; la publika opinio estas la lasta ~o en politiko ; transigi ideon al la ~o, kiu povas ĝin efektivi.*

*** Instigi** (tr). Per ekscojtoj k admonoj puŝi iun al ia ago : *la oficiro ~is la soldatojn al rapida marso B ; ~i ĉevalon per viro ; miaj amikoj ~is min aniĝi al la asocio ; ~i homon kontraŭ homo Z ; ~i iun al batalo, ribelo, kontraŭstaro, paciencon ; ~i ribelon, strikon, interpacigón, la diligentojn de iu ; (f) : tiu espero ~is lin energie labori, forlasi la urbon ; la malfacilafoj renkontitaj dum la vojaĝo ~is lin lerni esp-on ; al tiu esploro min ~as scivolemo ; la nubo vetero ~is min kumpreni la pluvobrelon ; nur interesaj libroj ~as la legemon k la adētemon.* Kp IMPULSI, INSPIRI, STIMULI, ADMONI, PELI, PUŠI, PREMI, URĀI, INFLUI, VEKI, KURAĜIGI, SUGESTII, SUFLORI, KONSILI, INVITI, INICIATI, INKLINIGI, INCITI. **~o.** Ago

~i: agi laŭ la ~o de iu; sub la ~o de la instinkto de memkonservo. **Mal~i.** Deadmoni iun de io, malkonsili ion aliu. **Sub~i.** Ne rekte, alude ~i. **RIM.** : Inter la supre montritaj sinonimoj, **admoni**, **instigi**, **stimuli** enhavas en si la ideon de celado al ia ago, dum **influi**, **inklinigi**, **inspiri** ne enhavas tiun ideon. **Admoni** k **instigi** montras, ke oni penas por decidigi iun al ia ago, dum **stimuli** signifas nur peni por ke iu jam aganta agu pli vigle ». Inter **admoni**, **impulsi** k **instigi** ekzistas tuu diferenco, ke **impulsi** povas havi kiel subiekton nur ian senton (*la kolero, amo impulsas lin*), dum **admoni** k **instigi** koncernas decidigantan personon alian ol la admonito aŭ aferon eksteran je la instigito. Plie, **admoni** enhavas la ideon de paroloj necesaj por decidigi, **impulsi** atentigas pri la subita komenco de la decidiĝo. Oni **admonas** prezentante logikajn motivojn k persuadajn parolojn, kontraŭe oni **instigas** per ekscitado de sento, k oni estas **impulsata** de neprispinta, preskaŭ senkonscia forto de la animo. Fine oni **admonas** nur al bonajoj aŭ noblajoj, dum oni **instigas** aŭ **konsilas** al ĉiaj faroj, eĉ al la malbonaj. **Influi** koncernas generalan efikon de iu aŭ io al iu, ne celante ian precizan agon aŭ animstaton. **Inklinigi** signifas « havigi al iu ian precizan animstaton, taŭge humorigi, agordi iun al difinita sento ». Same kiel **impulsi**, **inklinigi** ordinare ne havas personon kiel subiekton (*lia pento inkliningas min al pardonon*). **Inspiri** signifas « havigi al iu ideon aŭ senton » sed ne « decidigi iun al ia ago ».

Instinkto. Aŭtomata aktiveco, ekzistanta precipie ĉe la bestoj, kiu evidentigas per nevolaj, nelernitaj k neperfekteblaj agoj: *la kruelaj ~oj de la tigro*; *la mirinda ~o de la abelo*, *kastoro, formiko*; *la migrantaj birdoj sin orientas per nekomprenebla ~o*; *~o de memkonservado*, *memkonserva ~o* (~o per kiu la besto aŭ la homo faras la agojn necesajn al konservado de sia vivo); *kvazaŭ kondukila de natura ~o*; *~a movo* (ne regata de la volo). Kp **IMPULSO**, **INTUICIO**.

Institucio. Daŭra publikaj au privata organizo, fondajo: *la publikaj ~oj de lando, urbo*; *la juraj ~oj*; *la hospitaloj, la lernejoj estas plej utilaj ~oj*; *la Lond-*

ona komerca ĉambro estas tutmonde konata ~o. Kp **INSTITUTO**.

* **Instituto.** Nomo de diversaj institucioj, precipie uzata pri altlernejoj, aŭ korporacioj sciencaj k artistaj: *~o de hemio, de ingenierarto, de komercu*; *la franca ~o* (tuto de la francaj kvin akademioj); *franca ŝtata ~o de junaj blinduloj, surdmutuloj*. Kp **ESTABLEJO**, **INSTITUCIO**, **EDUKEJO**.

* **Instru (x).** **1** Transdoni al iu sciencajn metodajn konojn aŭ utilajn precizajn sciojn: *dancu la dancisto, k muziku la muzikisto, sed ~u nur la ~ituloj Z*; *~i infanon pri gramatiko*; *~i gramatikon al infano*; *~i al iu la legojn Z*; *li ~is mian brakon streĉi pafarkon Z*; *oni ~is sin danci k paradi*; *mi ~os vin, kion vi devas paroli Z*; *~i al iu, kiel (li povos) sukcesi*; *mi ~os (montros), kio estas moki min Z*; *~i iun per sia ekzemplo; por ke la ~itaj lingvistoj povu tuj kompreni la tekston Z*; *la ~ita mondo Z*; *bone, tre alle ~ita homo Z*; *liaj ~aj (de ~itulo) paroloj tre imponas Z*. **2 (f)** (pp okazajoj) Montri al iu la laŭcelan konduton: *nin ~as eraro, kiun faras najbaro Z*; *~ita de la malfelico*; *praktika sperto nin ~as, ke...*; *tio ~os al vi la singardemon*. Kp **LERNIGI**, **KLERIGI**, **EDUKI**, **INSTRUKCII**. **~(ad)o.** Ago, arto de tiu, kiu ~as: *doni ~on; preni de io ~on Z*; *nova metodo por ~ado*; *la ministro de la publiko ~ado*; *ricevi bonan ~adon*. **~(aj)o.** Kono, scio ~ita al iu: *kano (batado) k ~o donas saĝon Z*; *la bušo de la saĝuloj semas ~on Z*; *aŭskulti, observi, malſati ies ~ojn*; *profili la ~ojn de profesoro*; *laŭ la plej frēsaj ~oj de la scienco*; *aŭskulti la ~ojn de la vivo Z, de la historio*; *tiu terura ekzemplo servu al vi kiel ~o* (Kp **LECIONO**, **ADMONO**, **PREDIKO**). **~(itec)o.** Tuto de la akirataj konoj, scioj; stato de ~ita homo: *havi ampleksan ~itecon*; *saĝon k ~on malpiulaj malestimas Z*. **~a.** ~anta, ~oplena: *~a leciono, ekzemplo, rakonto, libro*. **~ejo.** Lernejo. **~igl.** Igi ~ita: *~igi sen profesoro*; *per fremda sperto neniu ~igas*; *~igu, jugiſtoj de la tero Z*. **~isto Z.** Homo, kiu profesie ~as (Kp **PROFESORO**, **DOCENTO**, **LEKTORO**). **~itulo Z.** Homo bone ~ita (Kp **KLERULO**). **Moral~o.** ~o pri la moralaj devoj, pri la konduto. **Mem-**

* **It(u)lo.** Homo, kiu ~is sin mem sen ~isto ; aŭtoididakto. **Pri~a.** Rilata al la ~ado, pedagogia : *pri~a metodo, programo; pri~a sego* Z (katedro pri pedagogio).

* **Instrukcio.** Tuto de la ordonoj k klarigoj, ordinare donitaj de superulo al subulo, pri agmaniero aŭ konduko de afero : *sekvi la ~on de la ĉefo; baldaŭ aperos la ~o pri la aplikado de tiu nova lego; doni al ambasadoro sekretan ~on.* Kp DIREKTO 2, KONSILO.

Instrumento. Fabrikata objekto, speciale destinita por fari ian agon aŭ laboron : *hirurgiaj, terkulturnaj, muzikaj ~oj; blov~o* (muzikilo, en kiu sonoro estas produktata per blovado) ; *kord~o* (muzikilo, en kiu sonoro estas produktata per vibrado de kordo) ; *frap~o* (muzikilo, en kiu sonoro estas produktata per frapado). Kp APARATO, MAŠINO, ILO.

* **Insulo.** Terparto, ĉiuflanke ĉirkaŭata de akvo. ~aro. Grupo da ~oj ; arkipelago. ~ano. Loganto de ~o. **Duon~o.** Terparto ĉirkaŭata de akvo escepte de unu flanko, per kiu ĝi kunigas kun la kontinento : *la itala duon~o.*

* **Insulti** (tr). Maldece agi kontraŭ iu per ofendaj paroloj : *li koleras k ~as; kiam pasanto jam trinkis, li la paton ~as Z; la patrino ~is ~as, ke ŝi ne volas labori Z; sia patrino ~is ŝin, kial (demandante kial) ŝi revenis tiel malfrue Z; ne rapidu ~i, volu aŭskulti Z.* Kp OFENDI MALLAÜDI, IRPРОЧИ, HUMILIGI. ~o. Vortoj per kiuj oni ~as : *superſutu, superfeti iun per ~oj Z; ~aj paroloj; ~o ne algliuigas Z* (Vd VANGOFRAPO). ~**(It)ajo.** Io aŭ iu, kiun oni ~as : *ni farigis mokalajo k ~ajo per niaj ĉirkauantoj Z. ~ema Z.* Volonte ~anta.

intajlo ◎. Gliptikajo kun konkava gravuro. Vd (EN)TAJLO, KAMEO.

Integra. Materie tute kompleta ; el kiu oni forprenis neniu parton : *~a kvanto, sumo, liverajo; konservi la ~eon de la lando; la ~eco de deponajo.*

Integrali (tr) Δ. Fiksia integralo de la diferencialo : *~i funkcion.* Vd DIFERENCII, INTEGRALO.

integralo Z Δ. Neapartigebla, nedividbla tuto. Vd DIFERENCIALO, DIFERENCII, INTEGRI.

Intelekto. Kapablo pensi k kompreni : *homo estas animalo naturdotita je ~o; la bestoj posedas ian specon de ~o; la internacia vorto ~o devenas de du latinaj vortoj, kiuj signifas elekti inter.* Kp INTELIGENTECO, MENSO, SPIRITO, RACIO, SAĜO, PRUDENTO, SAGACO. ~a. Rilata al ~o : *la ~aj kapaboj, fortoj; homo havas ne nur korpajn sed ankaŭ ~ajn bezonojn; ~aj motivoj* (kontraste al la sentaj) ; *malgranda aspekte, sed granda ~e Z. ~ulo Z.* Homo, kiu sin okupas k interesigas pri ~aj aferoj, kiu precipelaboras per ~o.

Inteligenta. Facile komprendanta k vigle pensanta : *~a infano, lernanto, servisto; li ne estas tre ~a rilate al sia aĝo; (f) ~aj rigardoj, respondej.* Kp SAĜA, SAGACA, PRUDENTA, SPRITA. ~eco. Kapablo facile kompreni k vigle pensi : *plenumi sian taskon kun ~eco; havi grandan ~econ pri la negoco; tiuj plej altaj reprezentantoj de la monda ~eco.*

* **Intendi** (tr). Konscie k klare ekvoli fari ion en nedifinita tempo : *~i fari ion Z; li ~is plibonigi sian konduton, sed lia volo estas tro malforta; ~i malbonon Z, malicon Z, ian friponafon; jam de longe mi ~as vizili vin, sed mi nescias, ĉu mi povos dum tiu ĉi monato.* Kp CELI, PLANI, PROJEKTI, VOLI, PROPONI AL SI. ~o. Konscia movo de la volo celanta ion : *~o en la koro de homo estas profunda akvo, sed homo sagas ĝin elĉerpos Z; havi Z, prepari Z bonajn, malbonfarajn ~ojn Z; ~oj fortikigas per konsilo Z; malkaŝi sian ~on al amiko; estas for de mi tia ~o. ~a.* Konscie volita : *tio estas ~a mallertajo; ~a fuŝado; bon~a sed vana klopodo; tui~e mi parolas laŭte.* **Sen~a.** Nekonscie, nevolte farita : *sen~a mortigo; mi devas ŝajni sen~a Z* (aganta sen~e) ; *pardonu, ke mi puſis vin, ĉar mi lion faris tute sen~e.*

Intendant. 1 Persono komisiita por mastrumi domon, bienon de riĉulo aŭ nobelo : *~o de la princa palaco.* 2 Oficisto direktanta gravajn publikajn servojn : *militista ~o* (komisiita por provizado k administrado de la vivrimedojo por armeo) ; *~ino ĉe la ministroj por higieno; fabrika ~ino* (zorganta la higienon de laboristoj k de iliaj infanoj).

Intensa. Karakterizas ion, kies efiko estas altgrade energia : *~a malvarmo,*

febro, sono, frosto, lumo, koloro, emocio, bedaŭro, kulturo, laboro, trafiko. Kp FORTA, AKTIVA, VIGLA, VIVA, ~eco. Alta grado de aktiveco : ~eco de varmo, lumo ; elektra ~eco ; la ~eco de la febro malaltigis. ~agi. Pliigi la aktivecon ; plifortigi la efikon : estas necese ~igi la laboron por fini la konstruon en la difinita tempilimo ; ~igi la limon, la elektran fluon, la propagandon, la protestojn (Kp AKCELI, INSISTI).

* **Inter.** 1^e Prepozicio montranta : 1 La pozicion de iu aŭ io en la spaco, kiu apartigas du aŭ plurajn personojn aŭ objektojn : ~ la fenestro k la pordo estas tablo ; ~ Francujo k Polujo kuſas Germanujo ; rompu la murojn ~ la popoloj Z ; esti ~ martelo k amboso (Vd AMBOSO) ; sur la kameno ~ du potoj staras fera kaldoiron ; ~ la mano gis la buſo ofte disverſigas supo Z ; la rivero fluas ~ du vicoj da salikoj ; esti enfermila ~ kvar muroj ; la vojo iris en la mondono, ~ la misterajn altajojn k nekonatajn spacojn, ~ la barojn k dangerojn Z ; en ŝovinte la kapon ~ la arboojn B ; dum du tagoj li restis ~ vivo k morto ; heziti ~ du devoj, ~ sia devo k sia amo. Kp MEZE DE. 2 La pozicion de io en la tempo, kiu apartigas du aŭ plurajn momentojn aŭ faktojn : venu ĉe min ~ la dekdua k la kvara ; ~ la levigo k la subiro de la suno. 3 La situacion de iu aŭ io en aro da personoj aŭ objektoj ; = en la mezo de, en la nombro de : ~ lupoj kriu lupe Z ; ēc ~ piuloj ne mankas pekuoj Z ; vivi ~ kamparanoj ; li estas la plej juna ~ la konkurencoj ; estas al mi place ~ vi ; ili dividis ~ si la profiton ; ~ aliaj aferoj si devis ĉerpi akvon ; se vi pistos malsagulon en pistujo ~ griafo, lia malsageco de li ne apartiĝos Z ; elekti ~ pluraj ; oni lasis lin ~ la mortintoj ; Dio rekolektos vin el ~ ĉiu ĉiuj popoloj, ~ kiu ĉiuj li disfetis vin Z ; vi ne povos eliri ~ ilin Z (Kp KUN, EL 4). 4 La rilatecon, kiu kunigas du aŭ plurajn personojn akordigantaj aŭ malakordigantaj : tagmanĝo ~ amikoj ; ~ ni dirito (vi ne devas tion diri al aliaj) ; libere komuniĝadi ~ si Z ; la judoj edziĝas ~ si ; la konsento ~ proksimaj nacioj ; komuna deus esti ciò ~ geedzoj ; la loto decidos ~ ili k ĉesigos la disputon Z ; Dio jugos ~ ni ; mensogoj k kalumnioj arte kreas malamon ~ unuj gentoj k aliaj Z ; semi malpacon ~

fratoj Z ; la milito ~ Romo k Kartago ; ~ de la fratinoj kreskis la fileto Z.

IIe Prefikso kun senco 1, 2 k 4 de la prepozicio : sed oni devas distingi du kazojn, laŭ tio se la radiko, kiu sekvas **Inter** en la kunmetitajo, estas ties komplemento aŭ ne.

A) La komplemento de **inter** estas la sekvanta radiko : 1 ~kolon(ej)o (spaco ~ du kolonoj) ; ~rip(aj)o (viandpeco ~ du ripoj) ; ~linio (spaco ~ du linioj) ; ~ferdeko, ~etaĝo, ~foliigi, ktp. 2 ~akto (tempo ~ du aktoj) ; ~regado (tempo ~ du regadoj), ktp. 4 ~nacia (kiu estas ~ diversaj nacioj) ; ~homa terteco.

B) La komplemento de **inter** ne estas esprimata : 1 ~ajo (ajo ~ du objektoj) ; ~aldoni (aldoni ~) ; ~irejo ; ~spaco ; ~rompi (rompi ion ~ du punktoj) ; ~miksi ; ~meli. 2 ~tempo (tempo ~ du okazoj) ; ~ago (ago ~ aliulaj agoj) ; ~rompi (rompi ian dauron ~ du momentoj) ; ~okazafo. 4 ~helpi (helpi por starigi akordon ~ du aŭ pluraj personoj) ; ~parolo, ~konsento, ~vidigo (parolo, konsento, vidigo ~ du aŭ pluraj personoj). 5 Per pliampleksigo de tiu lasta senco, **Inter** estas uzata fine por montri reciprokecon : *sin ~helpi* (helpi unu al la alia) ; ~sekvo (serio da objektoj aŭ okazoj, kiu sin sekvas unu la alian) ; ~transmeti (sandig la reciprokan ordenon de du aferoj) ; *sin ~akuzi, ~ami, ~frapi; sin ~ligi, ~bući; ~kruciĝi, ~plektigi.*

Interdikto Z (K). Eklezia puno, kiu malpermisas al pastro doni la sakramentojn k fari la meson.

* **Interesi** (tr). Eksisti la atenton de iu : 1 (iu) Donante al li profitan partoprenon en iu afero : ~i iun en komerca, industria socioeto ; sin ~i en entrepreno ; ~ita oficisto. 2 (iu aŭ io) Tuſante aŭ koncernantante lian utilon aŭ bonon : per kio tiu afero povas vin ~i ? neniel ĝi min ~as ; la nova lego ~as multajn industriojn, ĉiujn komercistojn ; tiu eltrovo ~as la sciencon ; tio ~as vian reputacion, vian sanon ; la teksto estos disdonata al la ~aloj. 3 (iu) Favorigante lin al iu : tiu matrīca familio ~as multajn personojn ; sin ~i al iu. 4 (iu aŭ io) Ekvekante scivolemon : ĉu la libro ~is vin ? la lingvistikaj demandoj ~as multajn esp-istojn B ; la mehaniko tre ~as lin ; elektu vi heroon

taūgan por nin ~i ; ~i infanon pri matematiko, per rakontoj; oratoro, kiu scias ~i siajn aūskultantoj; ni laute kantadas esp-ajn kantojn k per ĉi tio ~as la publikon. **~o.** 1 Profitparto en komerca afero : posedi grandajn ~ojn en societo, entrepreno ; tiu oficisto havas ~on en la profitoj ; mi havas ~on zorgi pri la profitoj de la firma Z ; li defendas la ~ojn de usona kapitalo. 2 Ebleco akiri bonon, utilon aū profiton : la tuta esp-istaro havas grandan ~on pri la oficuala enkonduko de sia lingvo en lernejoj ; la ~o de la mondo estas havi unu helpan lingvon, ne du aū tri ; tion postulas la ~o de la afero Z ; en via propra ~o atentu tiun avertion ; ili devas batali por siaj subpremantoj kontraŭ la ~oj de sia propra nacio ; en la ~o de la Aziaj popoloj ; mi devas gardi miajn monajn k moralajn ~ojn ; maldefendi la ~ojn de sia lando ; servi la ~ojn de sia klaso ; tio estas ~o por mia decido ; pro konkurrantaj ~oj ili troviĝadis en konstanta malpaco Z. 3 Deziro akiri bonon, utilon aū profiton : la persona ~o tro ofte kondukas la homojn Z ; ne ekzistas kareso sen ~o Z ; li parolas el la koro, ne pro ~o Z. 4 Favora sento, simpatio por iu, volonta atento pri io ; ~igo : mi havas grandan ~on al, por tiu familio ; mia konsilio estas nur pro ~o al via sano ; renkonti grandan ~on ; li sukcesis ligi la ~on de la lernantoj (Kp ZORG). 5 Ebleco ekveki ies scivolemon : tiu libro havas grandan, nenian ~on ; la leganto trovos fortan ~on en tiu romano. **~a.** ~anta : ~a romano ; propono ~a por la industrio. **~egl** (tr). Pasie ~i iun. **~igi.** 1 Fari ion ~a : por pli~igi la gazeton. 2 Igi iun ~ata : ~igi la komercan cambron pri esp-o. **~igl**, sin~i. Igi ~ata (eiusence) : 1 ~igi en la profitoj. 2 Ni ĉiu ~igas en tiu demando. 3 Mi ~igas pri li Z. 4 ~igi pri libro, pri oratoro (Kp SEKVI). **~igo.** Stato de iu ~ata ; ~o 4 : vigla diskutado post la raporto evidenligis profundan ~igon de la delegitoj koncerne la esp-ajn aferojn. **Sen~a.** Ne~anta : lia opinio estas tute sen~a por mi (Kp INDIFERENTA, MALGRAVA, BAGATELA, BANALA. Vd GURDITA). **Sen~igo.** Indiferentece pri (Kp SENFERORECO, FLEGMO).

Interezo. 1 £ §¹ Kompenso, kalkulita en procentoj, kurante pagota krom la ĉefa ŝaldo de ŝuldanto por la fruktuzo de

fremdaj valoroj. 2 (Mh) Parto de la plusvaloro, aperanta kiel kompenso kalkulita en procentoj, kurante pagota krom la ĉefa ŝaldo de ŝuldanto pro la fruktuzo de fremdaj valoroj. Kp RENT(UM)o, PROFITO, (EN)SPEZ(AR)o, KVOTO, VALORO, KUPONO.

Interferi (ntr) □. Kaŭzi ~on : kiam oni reflektigas sur du metalaj ebenoj reflektitoj, formantaj angulon de preskaŭ 180°, lumon faskon, tiamaniere, ke, post reflektigo, okazu du faskoj sin tranĉantaj laŭ tre agra angulo, la radioj renkontiĝante ~as ; kiam oni ricevas ilin sur blanke ekrano, aperas britaj k malbrilaj strioj nomataj ~aj franĝoj. **~o.** Plimalfortigo de la lumo kaŭzata en kelkaj okazoj per interkruciĝo de lumaj radioj. **~a.** Kaŭzanta ~on : ~aj franĝoj, strioj. **~aj franĝoj.** Mallumaj strioj, kiuj aperas en luma interfero. **~igaj speguloj.** La speciale aranĝitaj speguloj, per kiuj oni reflektigas la radiojn de la fasko, por ke ~o okazu.

* **Interjekcio** (G). Ekkria senfleksia vorto, esprimanta subitan ekmovon de la animo ; ekz. : Ho ! Ve ! Pi ! For !

* **Intermitt** (ntr). Periode interrompiĝi, k rekomenaci ĝi ordinare post egalaj intertempoj : la febro ~as. **~o.** Periodo, dum kiu io ~anta interrompiĝas : li reprenis sian laboron dum la ~oj de lia malsano. **~a.** ~anta : ~a fonto, febro, pulso ; lumturo kun ~aj ekbriloj. **~e.** Laŭ ~a maniero : la luno ~e brilis inter la nubo.

* **Interna.** 1 Enhavata aū okazanta en la limoj de objekto, de korpo aū de iu fermita spaco ; maleksteria : ~a parlo de urbo, domo, korpo, ventro, kesto, frukto ; ~a flanko de muro, pordo ; ~a malsano, doloro ; ~aj organoj de mašino ; ~a karto (tute ĉirkaŭita de konstruaĵoj) ; ~a maro (enfermita meze de granda terparto aū de kontinentoj, ekz. Mediteraneo, Kaspia maro) ; ~a lernantlo (loĝanta en la lernejo). 2 Okazanta en la limoj de lando, kontraste al la eksterlando : ~a milito (intercivitana) ; ministro pri ~aj aferoj (enlandaj). 3 (f) Koncernanta la spiritajn, moralajn ecojn, kontraste kun la korpaĵoj, materiaj : la ~a vivo (spiritita) ; la ~a kulto (kontraste kun la ekstera k videla) ; la ~aj sentoj, fortoj ; la ~a ideo de esp-o. **~e.** En ~a parto : 1 tiu frukto estas ~e putra ; iri ~en de Egiptujo Z ; et, de

~e z; ~e prenola medikamento; ~e de domo. 3 li klinigas antau li, k lin mokas ~e; fiereco k zorgo batalis ~e de ŝi z. ~o. La ~a parto, spaco: ~o de domo, ŝipo, lando. ~ajo. Tio, kio estas enhavata en la ~o de io: la ~ajoj de la homo, de bestoj; mia ~ajo giojaz. ~igl. Meti en la ~on de, igit ~a: ~igi lernanton; ~igi fremduojn dum la milito. ~igi ion en la spiriton de iu; ~ulo. ~a lernanto. ~lando. La ~a parto de lando, plej malproksima de la marbordo.

Interpelacio Z, Interpelaco. Publika de-mando farita de deputato en parlamento al ministro por ricevi klarigojn pri la agoj de la registaro. ~i (tr). Direkti ~on al ministro.

Interpoll (tr) 1 Δ. Kalkuli funkcio en la intervalo de du observoj. Vd EKSTRA-POLI. 2 ♀ Enkonduki senaverte en tekston vortojn, frazojn aŭ ĉe longajn partojn, kiuj ne apartenas al la originalo.

Interpreti (tr). 1 Traduki al fremduto ion el lingvo de li nekomprenata: *la kunveno daŭris kvin horojn, sed la diskutado daŭris efektive nur unu horon, ĉar estis necese ~i tiun paroladon.* 2 Klarigi ion dubsencan k malfacile kompreneblan: ~i tekston, legon, sonĝon (Kp KOMENTARII). ~o. Vortoj per kiuj oni ~as: *duba ~o de teksto* (Kp GLOSO, KOMENTARIO). ~isto. Homo, kies profesio estas ~i al fremduoj: *la interparolado estis afabla, tiom almenaŭ kiel ĝi povas esti, kiam oni interparolas per ~isto.*

* **Interpunkcio.** Signoj, kiuj servas por apartigi la frazojn aŭ la diversajn partojn de la frazo: *uzi la Z-an ~on; ~o estas skribto de la silentoj en la parolado.* Kp KOMO, PUNKTO, KRAMPO, SIGNO, CITOLO. ~i (tr). Apartigi per ~aj signoj la frazojn aŭ erojn de frazo.

Intervalo. 1 ♂ Interspaco disiganta du notojn: *disonancaj ~oj.* 2 Δ Intervalo-tempo, interspaco.

Intervjuo. Interparolado de gazetisto kun fama persono por demandi lin pri lia vivo, agoj aŭ opinioj k raporti en gazeto. ~i (tr). Demandi iun per ~o.

* **Intesto.** Digesta tubo ĉe homo k bestojn, lokita en la ventro k kondukanta de stomako ĝis anuso.

* **Intima.** 1 Karakterizata per profunde komunaj sentoj k plena konfido k senĝeneco: ~a amiko; vivi kun iu en ~a amikeco Z; ~aj interrilatoj; ~a interparolado; (f) *Esp-o estas al li same ~a (malfremda, senĝene uzata) kiel la gepatra lingvo.* Kp FAMILIARA, HEJMCEA. 2 Ekzista tute interne; ne aperanta ekstere; nepublika: ~aj sentoj, konvinkoj; *la ~a vivo; ~aj aferoj; ~a (sinceremonia) vizito, festo.* ~eco. Eco de io ~a: *vivi en granda ~eco kun iu; ~ece brilelis la telereloj Z.* ~ulo. Persono alligata al alia per reciprokaj sentoj k plena konfido (Kp KONFIDO, KONFIDENCULO).

* **Intrigti** (ntr). Ruze aranĝi kombinon por sukcesigi aŭ malsukcesigi aferon: ~i por ricevi oficon, postenon; ~i por, kontraŭ iu. ~o. 1 Ruza agado por sukcesigi aŭ ne aferon: *en politikaj aferoj pli ofte sukcesas ~oj ol merito; havi am~on kun edzinigita virino.* Kp KOMBINO, ARTIFIKO, RUAZO, LERTAJO. 2 Sinsekvo da implikajoj, kiuj formas la bazon de teatra verko aŭ romano: *simpla, mal-simpla ~o.*

Introspekti ♀ Metoda memobservo de la konscio.

Intuicio Z. Kono senpere kvazaŭintinkte akirita de la spirito sen bezono de rezono aŭ pruvo: *li per genia ~o ekkaptis novan sciencan legon.* ~a. Karakterizata per ~o: *~a kono, veraĵo; ~a karaktero; li nur ~e, ne komprenderante sin mem, konstruis novan teorion.*

Intuo Y ♀. Senpera k tuja ekkonsciado de iu pensobjekto kaptita en ĝia individua realeco k konita en ĝia kompleto.

Inundi (tr). Kovri per nenormala superfluo da akvo: *la rivero ~is la kampojn, detruante la rikoltojn; la ~o kovris la tutan ebenafon.* Kp SUPERBORDIGI, SUPERVERŠI.

Invadi (tr). 1 Perforte eniri k ekokupi fremdan landon: *la malamikaj armeoj ~is la landon; (f) la pesto ~is la landon.* 2 Grandnombre eniri iun lokon: *la popolamaso ~is la domon; la gaja junularo ~is la dancejon; domo, ŝipo ~ita de ratoj; (f) nokto ~is la teron Z; la akvo ~is la kampojn; gardeno ~ita de herboj; la politiko ĉion ~as.* ~o. Ago ~i

lu ~oj de la Barbaroj detruis la Roman imperion; ~o de akridoj.

Invalido. Homo, kiu ne plu kapablas plenumi sian laboron, servon, oficon pro kripleco aŭ malforteco : *laborista, militista ~o. Kp IMPOTENTA, KADUKA, STUMPIGITA, ~eco.* Stato de ~o : *asekuro kontraŭ ~eco.*

Inventi (tr). Krei, elpensi ion novan per la forto de la spirito : *~i mašinon, novan metodon, procedon, modon, kombinon. Kp E.L.TROVI. ~o.* Ago ~i : *~o de la presado. ~(aj)o.* Io ~ita : *palento pri ~o. ~isto.* Homo, kiu sin okupas pri elpensado de novaj ~ajoj.

Inventaro Z. Detala etato, en kiu estas sinsekve enskribitaj ĉiu objektoj, varoj, valoroj apartenantaj al iu persono, socio, firma. *~i (tr).* Starigi ~on : *~i siajn komercajn.*

Inversa. Estanta en mala, kontraŭa pozicio aŭ direkto rilate al alia : *la antipodoj estas rilate al ni en ~a pozicio; la gvidisto erarinte pri la vojo returniris en ~a direkto; ~a bildo; ~a rilato (rilato de du kvantoj, kies unu pligrandigas laun la mezuro kiel la alia malpligrandigas); la korpoj sin alliras laŭ ~a rilato de la kvadrato de sia distanco. ~e.* En ~a maniero : *la akvo spegulas ~e la objektojn; moni piſton de supre malsupren k ~e.* Kp RENVERSE, RETURNE. *~igl.* Meti en ~an pozicion aŭ direkton : *~igi bildon, elektran fluon, la rolojn.*

Inversio Z (G.). Arango de frazo, kiu ne prezentas la ordinaran ordon : *~o estas ofta en poeziaj.*

investi Z (tr). 1 Solene enoficigi : *~i ambasadordon Z, episkopon, novan direktorion.* 2 f Elspezi monon, kapitalon por produktodona celo kiel ekz. por plibonigi laborejon, alkonstru novan domon, alaĉeti novajn mašinojn ktp : *~iu serioza industria entrepreno bezonas ~ojn.*

investituro Z: Mezepoka rajto de reĝoj elekti k investi la episkopojn.

* **Invitti** (tr). 1 Afable peti iun, ke li venu : *~i iun al balo, al ia amuzo Z, koncerto, festeno, ceremonio; ~i al danso, por dansi; ~i amikon, gaston en sian domon; mi ~is vin al mi Z; malafable akcepti la ~itojn de sia edzo; anstataŭ sur la tronon min ~i, vi eble min elpelus el la*

regno Z. 2 Afable peti, instigi, ke iu faru : *~i iun fari paroladon; oni ~is lin rakonti siajn vojaĝojn; li ~is ilin manĝi panon Z; al mi li komisiis, ke mi ~u vin alesti ankaŭ al la prezidenta Z; (t) la belvetero ~as (logas) al promenado; bela tapiso ~as stidi Z. ~o.* Ago, vortoj de tiu, kiu ~as : *fari, akcepti ~on; ~a letero; mizero faras viziton ne atendante ~on Z.*

Involukro **Y.** Aro da folioloj, kiuj akompanas floron aŭ infloreskon : *folioloj akompanas ĉefe infloreskon de umbelo ĉe umbelacoj k de kapitulo ĉe kompositoj.*

* **Io.** Nedifina pronomo, montranta iun objekton, aferon, ideon : *pli bona ~ ol nenio Z; kiam vi ekparolis, ni atendis aŭdi ~n novan Z; ~mankas en la skribilaro; ĝi ne estas ankoraŭ ~ grava Z; saĝulo scias ~n, sed neniu scias ĉion Z; mi aŭdis, ke li pro ~ forveturis Z.* **RIM.** : **Io** nemian estas uzata pri personoj. Sed oni gin uzas kelkfoje plurale kiel substantivo : *lia potenco konsistas el diversaj ~j, el kiuj ĉiu aparte ne estas grava, sed ĉiu kune donas al li grandan forton Z.* En tia okazo, la korrelativa relativa estas **kiu**, kiel por substantivoj, k ne **klo**, kiel por la pronomo,

* **Iom.** 1 Adverbo montranta nedifinitan sed plej ofte, en praktiko, malgrandan kvanton aŭ nombron : *donu al mi ~da teo, ~da panon; preni ~ el la sango Z; mi volus havi ~ de tiu kuko, ~ el via riĉeco; ~ da tempo; en ĉiu malbono estas ~ da bono Z.* Vd GUTO, GRAJNO, ERO, OM BRO, FLOKO. 2 Adverbo montranta nedifinitan sed plej ofte, en praktiko, malaltan gradon aŭ mezuron : *post du horoj la forno estis nur ~ varmeto Z; ~ malfrue; mi ankaŭ aŭdis k mi ~ kredas Z; per helpo de vortaro mi komprenis ~ vian leteron Z; ~ post ~ Z (laŭ nepercebleblaj gradoj. Kp GUTO, PAŠO, NESTO); kun la tempo, la formo nova ~ post ~ elpušos la formon malnovan, kiu farigas arkaismo Z.* ~a. Nedifina adjektivo, montranta ne-precizan malgrandan kvanton aŭ nombron : *~aj aŭskultantoj protestis; ~post~a evoluo; ~post~a unuiĝo de la homaro Z* (Kp PLURAJ, KELKAJ).

* **Iri** (ntr). 1 Moviĝi de iu loko al alia : *~i paše, galope, piede, ŝipe, ĉevale; pied~i, ŝip~i; la ĉevalo, veturilo, aeroplano, rivero ~as rapide; ~i sur la strato,*

sur la maro, tra la aero, laŭlonge de la rivero ; el interne de la nubo ~is tre hela flamo Z. **2** Moviĝi al iu difinita loko aŭ celo : ~i en la urbon, en la lernejon, al la fonto ; ~adi ofte en la teatron Z ; ~i al la patro, ĝe la patron ; ~i al la kongreso, al la diservo ; ~i hejmen ; kien vi ~as ? ~i ĝe la kuraciston, ĝe la notarion ; la rivero ~as al la maro ; ~i promeni ; ~i ĝerpi akvon, ~i renkonte al iu ; ~i sian vojon ; ~i rektele laŭ la vojo Z ; ~i laŭ la vojo de la prudento Z ; multe ~ata strato, tra la fenestro la vapo ~as sur la kortlon ; (f) de tie ~as du ŝoseoj al la haveno B ; (f) la vojo ~as (kondukas) al la urbo ; (f) la muro ~as (etendigas) de la domo ĝis la lago. Kp PASI, PAŠI, MARŠI, VETURI, HAJDI, MIGRI, VOJAĜI. **3** Funkcii per interna movo : la horloĝo ~as bone laŭ la minuto Z ; ĝi la maŝino ~as ? 4 (f) Prospere aŭ malprospere progresi : kiel ~as la proceso, la entrepreno, la komerco ? sen mensoga rekomenado ne ~os la vendo Z ; ĝio glate ~os Z ; la fratiĝado de la homaro ~ados antaŭen ĝiam pli k pli potence Z. ~**(ad)o.** **1°** Ago ~i : 1 bileto por ~o k re~o ; fari longan ~adon. **2** la ~ado al Budapeŝto per rivero estas ĝarma k ri~oziga ; (f) : ni ne povas tie ĝi analizi tiun ~on de la pensoj Z ; la ~o de la okazintaj en la mondo Z. **3** bona ~ado de maŝino ; igi motoron en ~adon. **4** la ~ado de la socioeto, de la aferoj, de la negoco estas malvigla. **II°** Maniero laŭ kiu iu aŭ io moviĝas : gracia, malpeza, flirtant, ~ado. ~**ejo.** Ciuj ajn loko aŭ vojo laŭ kiu oni povas ~i (Kp PASEJO, PROMENEJO, KORIDORO, KOMUNIKEJO). ~igl. **1** Fari, ke iu aŭ io moviĝu de unu loko al alia : mi ~igos vin sur rekta voystreko Z ; ~igi velurilon ; la motoro ~igas la aŭtomobilon. **2** Fari, ke io funkciu : ~igi motoron ; la rivero ~igas la mueilon ; mi ne povas ~igi tiun horloĝon. **3** Ebligi, ke iu aŭ io ~u : tiu vojo ~igas al la urbo. ~**ebla.** Laŭ kiu oni povas ~i : ~ebla vojo. ~**lioj** Z. Longaj stangoj provizitaj per altefiksita piedapoga hoko, kiujn oni uzas por marŝi starante alte super la tero k por trapasi marĉojn ; paſtstango, stilzo. **Al**~i (x). Moviĝi por atingi iun aŭ ion : al~i al la bordo ; al~i la bordon ; al~i amikon por lin gratuli ; oni povas diversmaniere al~i la problemon. Kp ALPAŠI, ALPROKSIMIĜI, ATINGI, VIZITI. **Antaŭ**~i (x).

~i antaŭ io aŭ iu : muzikistaro antaŭ~as la procesion. **Antaŭen**~i (ntr). ~i celante antaŭen ; (f) progresi : ni devas ĝiam antaŭen~i ne timante la malhelpojn ; antaŭen~a metodo, reformisto. **Ĉirkau**~i (x), **rond**~i (ntr). Moviĝi ĉirkau io aŭ iu, formante rondon, kurban fermitan linion : la tero ĉirkau~as la sunon ; la sango rond~as en la korpo. **De**~i (ntr). ~i komencante de iu loko, punkto : la aero-plano de~is de Romo ; la de~punkto de ekskursu, de elpensaĵo. **Dis**~i (ntr). ~i en diversaj flankoj : post la fino de la kunveno ni tuj dis~is ; tie la vojo dis~as en kvar direktoj. **Ek**~i (ntr). Komenci ~i : doni la signalon de la ek~o en velkurado. **El**~i (ntr). **1** ~i eksteren el iu loko : el~i el la ĉambro ; el~i renkonte al iu ; el~i el velurilo ; el la kaldrono el~as vapo ; la ĉambro, la fenestro el~as (rigardas al, donas vidon al) sur korton Z, sur parkon, sur straton ; el la ĉefaj konstruo el~as du atoj ; la glavoj el~is el la ingoj ; kiu rabi el~as, ofte nuda revenas Z ; (f) el~ante el tiu principio, oni konkluadas, ke... ; la el~o de Hebreoj el Egiptujo ; (f) oni ne vidas el~on el tiu mizero B ; la el~eo estas dekstre post la ŝtuparo ; la strato finiĝas per senel~ejo (vojo fermata ĝe unu ekstremaĵo) ; (f) tiu situacio estas vere senel~a (tiel implikiata, ke oni ne povas el~i el ĝi). **2** Elpaši 3, fari publikan paſon : mi estis ankoraŭ tro junu por el~i publike kun mia laboro Z ; unu ĝirkonstanco ĝijs min prokrasti mian publikan el~on kun la lingvo Z. **En**~i (x). ~i internen de iu loko : en~i en la ĉambrojn ; en~i la ĉambrojn ; (f) en~i novan vojon, epokon ; glavo pendis en la glavingo de lia lumbo k facile povis el~i k en~i Z ; en~i (anigi) (en) societon, komitatlon Z ; en~i en (ekokupi) oficon ; nur la vortoj, kiuj suksesis en~i (en) la ĉiutagan literaturon povas vivi daŭre ; en~i facile en la memoron Z ; (f) espero en~is en ŝian koron Z ; (f) la racio ne en~is ilian cerbon ; (f) la prezidanto ne permesis al la oratoro en~i tiun kampon ; malpermisis en~o ; la en~eo estis obstrukcita per homamaso (Kp ENIGI). **For**~i (ntr). ~i for de iu loko : for~i de la urbo ; for~i por libertempo ; la servantino for~is serĉi la krucon ; for~u de homo malsaga ; miaj ordonoj ne for~u de viaj okuloj Z ; forpelu ilin k for~os malpaco Z. **Laŭ**~i (tr). ~i laŭ-

longe de io : *laū~i bordon, riveron, post-signojn*. **Preter~i** (tr). Pasi laulunge k flanke de io, k ĝin lasi post si : *preter~i arbaron; ni preter~is tri vilagojn survoje; li sidis por rigardi la preter~antojn*. **Re~i** (ntr). 1 ~i k veni returne al la deira loko : *~a k re~a bilelo*. 2 Iridenove, duafajo : *mi re~os al vi la proksiman semajnon*. **Sub~i** (tr). ~i sub ion : *sub~i tegmenton, branĉaron; la suno sub~as* (sk. la horizonton) ; *de la sunlevigo gis la sunsub~o*. **Sur~i** (tr). ~i alten sur ion : *sur~i tegmenton, stuparon, arbon, montojn* (Kp GRIMPI). **Supren~i** (tr). ~i gis la supro de io : *supren~i stuparon Z, etagon; li tuj malsupren~os* (Kp LEVIGI). **Tra~i** (tr). ~i trae de io, de unu flanko al alia : *oni devas tra~i korlon por en~i en la domon; tra~i naĝante la riveron; netra~ebla vojo; tra~ejo* (pascojo). **Trans~i** (tr). 1 Movigi transen de io, pli malproksiman ol io : *la vagonoj fus trans~is la limon de la regno; mi trans~is la Rubikonon Z* (reznigs pri la eblo reiri). 2 (f) Metafore translokiĝi, pp abstraktaj, kiujn oni samigas al konkretaj objektoj : *multaj Volapükistoj malkaše trans~is al esp~o Z; super tiuj faktoj ni povus silente trans~i al la tagordo Z; la heredajo trans~is en fremdaj manojn; ŝia amo trans~is al la konkuranto Z; lia senbrideco trans~as ĉiujn limojn Z* (estas ja troa, tute ne tolerebla). 3 (f) Igi en alian staton, ŝangi : *trans~i de goj' al doloro Z; subite lia vido trans~is en rapideman tonon Z, en malklaran murmuradon Z; la tutu lando trans~is en posedon de l' venkinto Z, sub la prusan regadon*. **Trans~a**. 1 Nedaŭra, pasa, provizora, transita. 2 (G) Transitiva.

Iredenta. Celanta liberigon de la tutan nacian teritorion. **~ismo**. Politika doktrino de tiuj, kiuj obstine celas la nacian liberigon.

Irido. Vegetajo kun grandaj ornamaj ordinare violaj floroj, el kies radiko oni faras bonodoran pudron (*Iris*).

Iridio Ir. Hemia elemento. Grizeblanka, tre malmola k fortika metalo, trovata kun plateno en kelkaj mineraloj, tre malfacile prilaborebla k fandebla, uzata ĉe produktado de diversaj mezuriloj, por pintoj de stalaj instrumentoj ktp.

irigac(i)o. Alkonduko de akvo per tuboj, kanaloj ktp, sur la suprajon de tro sekaj grundoj. ~i (tr). Alkonduki akvon sur kulturatana terreno.

Iriso. Ronda, kunstrebla, diverskolora membrano en la okulglobo, kun centro por enlaso la lumradiojn.

Ironio. Moka dirmaniero, laŭ kiu oni esprimas ian personon tute kontraŭan al tio, kion oni intencas komprengi : *liaj komplimentoj estas nur ~oj; Swift k Voltaire estas majstroj pri ~o; (t) ~o de la sorto (okazo strange kontrasta kun la atenditajoj)*. ~a. Karakterizata per ~o : *~aj laidoj; kun ~a k malestimata ridejo; ~a gesto, frazo; ~e paroli. ~i (ntr)*. Paroli ~e : *ēu vi seriozas aŭ ~as?* Kp MOKI, SERCI.

iskio Osto, kiu kun la pubusto k ilumo formas la koksoston, la zonon de la pelvo. Vd ILIUMO, PUBOSTO.

iskiatiko Ischia neŭralgio.

islamo Z (R). Mahometana doktrino k religio, mahometismo.

Ism. Sufikso signifanta : 1 Doktrinon aŭ sistemon (religion, filozofian kc) de iu persono k de ties sekventoj : *platon~o, mahomet~o, kristan~o, kartezi~o, marks~o* (doktrinoj de Platono, Mahometo, de la Kristanoj, Kartezianoj, ktp). 2 Doktrinon aŭ sistemon rilatan al iu temo : *spirit~o* (doktrino pri la spiritoj de mortintoj); *util~o Z* (doktrino pri la utilo rigardante kiel ĉefprincipo de homa konduto); *militar~o* (doktrino pri la neceseco de la militistoj); *imperi~o; car~o; kast~o; esperant~o, liberpens~o, helen~o*. 3 Manieron, laŭ kiu oni kutime parolas aŭ agas : *angl~o* (dirmaniero speciale al Anglio); *german~o, franc~o, latin~o, ital~o* ktp; *diletant~o; prozelit~o*; *paroh~o; kanibal~o Z; vandal~o* (detruemo); *alkoholismo* (stato karakterizata per kutima trinkado de alkoholo). RIM. : Ne konfuzu la vortojn kunmetitajn per la sufikson **ism** kun aliaj memstaraj internaciaj vortoj, ĉe kiuj la finajo **ism** apartenas al la radiko : *turismo, grafismo, katehismo, barbarismo, solecismo*.

* **Ist**. Sufikso esprimanta : 1 Personon, kiu profesie, daŭre, preferas aŭ ofte sin okupas pri la afero difinita de la radiko : *dent~o* (kuracisto pri dentoj); *art~o*

(homo okupata pri arto); *garden~o, leter~o, pošt~o, traniel~o, fals~o Z, kudr~ino, hejt~o, serv~o, makler~o, mar~o, ŝtel~o; komere~aro; paf~a socioeto; verk~o verkas librojn k skrib~o simple transskribas paperon Z; li estas mensog~o k malnoblulo Z; granda parol~o estas duba far~o Z.* **2** Adepton aŭ subtenanton de iu teorio, skolo, doktrino (ismano): *buda~o, esperant~o, utopi~o.* RIM.: Laŭ tiu lasta senco **ist** estas sam-senca kiel **an** k al ĉiu **ism**-vorto respondas **ist**-vorto, eĉ kiam **ism** estas finaĵo k ne sufikso: *turismo, turisto; monoteismo, monoteisto; sovinismo, sovinisto.*

Istmo. Mallarĝa terkolo inter du maroj, kuniganta du terpartojn: *~o de Panama, de Suez.*

Iterbio ☐ Yb. Hemia elemento. Malofta metalo, kies atompezo estas 173,5.

Itrio ☐ Y. Hemia elemento. Malofta metalo, kies atompezo estas 89,33.

* **Iu.** **1** Nedifinata pronomo uzata por montri personon aŭ ajan, konsiderantan individue k aparte inter aliaj samaj: *~ venis; ~ tion diris al mi; mi restigos ~jn el la homoj ĉi tie Z; tion diris al mi ~, kiu bone tion scias.* --- *Tiu ~ mensagis Z; li estas ja pli merita ol ~ ajan.* Vd ĉiu RIM. **2** Nedifinata adjektivo, uzata por montri ke la persono aŭ objekto estas konsiderata kiel simpla unuo inter aliaj samaj: *~j homoj havas apartajn kapablojn por la matematiko; mi legis tion en ~ libro mia.* RIM. **Iu** montras la individuecon de

homo aŭ objekto kontraste kun la tuto de samaj aliaj. **Ia** montras la speciajan kvaliton de homo aŭ objekto kontraste kun la malsamaj kvalitoj de la aliaj.

* **Izoli** (tr). **1** Apartigi de la aliaj, mal-helpante ĉiujn komunikojn aŭ rilatojn: *~i leprulon B, tuberkulazon, frenezulon; ~i monumenton; ~ila domo en kamparo; sin ~i en sia funebro, laboro; la kalumnio ~is lin for de liaj amikoj; sufero ne venas ~ilaj Z; ~i frason de la kunteksto (Vd MURO, BARO).* **2** ☐ Ĉesigi ĉiun kontakton kun korpoj kondukantaj la elektron: *oni devas zorge ~i la kondukiilojn.* **3** ☐ Apartigi korpon for de la hemiaj elementoj, kun kiuj ĝi estas kombinita. *~a. ~ita: vivi en ~a domo; vivi ~e, sen amikoj. ~i (It)eco.* Stato de io aŭ ĝi *~a. ~illo* ☐. Subportilo el ~anta substanco por *~i elektran kondukilon.*

Izomorfa. **1** ☐ Havanta la saman formon kiel la alia. **2** ☐ Kristaliganta laŭ la sama aŭ tre simila formo.

Izoterna. **1** ☐ Havanta la saman meznombren temperaturon. **2** (Ge) (pri linio). Pasanta tra ĉiuj lokoj de la tero, kiuj havas la saman meznombren temperaturon. *~o. ~a linio.*

Izotopa ☐ (pri kombinoj). Konsistanta el la sama hemia kvanto, sed kies atom-pezo diferencas.

Izotropa ☐ (pri korpo). Posedanta la samajn fizikajn proprecojn en ĉiuj direktoj.

J

* **Ja.** **1** Adverbo por plifortigi, akcenti, plifirmigi, sendubigi aserton, jesigon aŭ certigon (pli forta ol **sendube**): *vi ~ scias, ke...; sed mi ~ estas pli laborema ol ŝi; mi ~ skribos al li.* Kp EFEKTIVE, SENDUBE. **2** Adverbo uzata por cedi pri io vera, sed el kio oni devenigis malgustajn konsekvencojn; en tiu senco **ja** estas ofte sekvata de **sed** aŭ **tamen**: *li estas ~ mia amiko, sed mi ne aprobas lian kondulon; li ~ estas plene kulpa, tamen oni devas lin kompati.*

Jado ☐. Malmola k polurebla minerala silikato el alumino k kalko, k kies koloro estas verda aŭ verdeta.

Jaguardo. Raba amerika katparenca besto kun flava nigre makulita felo (*felis onca*).

Jahurto. Lakto kazeigita per speciaj fermento, tre saniga por la intestoj; = jogurto.

Jafito Z ☢. Eleganta, luksa, malpeza promenišipo.

* **Jako.** Ekstera vira vesto, malfermigaanta ĉe la antaŭa parto, manikhava, kovranta la korpon ekde la ŝultroj ĝis proksimume la koksoj : *la ~o estas la ordinara senceremonia vesto de la okcidentaj eŭropanoj.* ~eto. Mallonga ~o : ~eto de kelnero.

Jakobeno Z. Fanatika radikalulo.

* **Jam.** Adverbo signifanta : 1 Depost nun ; ekde nun ; senplie ; senalie ; sen plua atendo : *mi ~ havas mian ĉapelon, nun serĉu vi vian Z ; ~ estas tempo iri domen Z ; ni iras al nia celo ~ kun plena frankvileco Z ; riĉigadi la lingvon per novaj vortoj oni povas ~ nun Z ; ĉu vi forgesas ~, ke vi kristano estas ?* 2 Tuj depost tiam ; tuj ekde tiam : *post unu horo la forno estas ~ varma ; ~ de tri tagoj mi ne fermis la okulojn ; vi bezonas nur meti en la leteron iun vortareton, k la adresulo vin ~ komprenos Z ; kiel longe (deposit kiam) vi estas ~ fositos ? Z ; ~ dek jarojn (deposit dek jaroj) li loĝas tie ĉi ; lia uzado estas ~ arbitraĵo k honokus al haoso Z ; post unu sola duonhoro li ekposedas la tutan gramatikon k al li restas ~ nur la simpla k facile akirado de provizo da vortoj Z ; vi bezonas nur simple ekpensi pri la esenco de tiu ĉi trazoj k vi ~ komprenos, ke ili (la kritikoj) ne havas eĉ la plej malgrandan fundamentojn Z.* 3 Antaŭ nun : *se li ~ venis, petu lin al mi Z ; ĉu vi ~ trovis vian horloĝon Z ? li ~ kelkfoje demandis pri vi ; mi ~ diris al vi, ke mi foriras.* 4 Antaŭ tiام : *kiam vi venis, li ~ diris (estis dirinta) al mi la veron Z ; kiam via domo estis konstruata, mia domo estas ~ longe konstruita Z ; mi sin embrakigis, sed ŝi ~ mortis.* 5 Pli frue ol oni atendas aŭ atendis : *post semajno eble vi trovos ~ ian sciigon ; la verko estas ~ preta ; li kredas sukcesi k ~ rideblas.* RIM. : *Z. uzas iafoge jam kun aparta senco, kiu ekzistas en la slavaj k germanaj lingvoj sed ne estas konforma al la ĝenerala uzado de la ceteraj : en tiu okazo jam kun futuro signifas fine ; pli malpli baldaŭ : ili estas tom malbonedukitaj, sed kun la tempo ili ~ solidigos ; ili tion ne povas ankorau fari bone, sed la afero ~ iros ; ne ploru, vi iel ~ venos tien. Tia uzo estas tute nerekondindinda. Jam... ne.* Tiu esprimo havas la sencon de **Jam 1** k **2** sekvante de **ne** : *ve, multaj el niaj pioniroj ~ ne vivas Z ; centoj da miloj da radiketoj subtenas nian*

*arbon, kiu ~ (de nun) ne timas la venton Z la naciaj lingvoj havas akcenton mal-regulan k malfacilan, kiun ili ~ (de nun) ŝanĝi ne povas ; li ne estas sufiĉe klara, sed terti nun li ~ (depotis tiu momento) ne havas la eblon ; ĉe se ni volus nun halli, ni ~ ne povus Z ; vidante la partiecon de la prezidento, li ~ (depotis tiam) ne parolis (li tute ne parolis) ; kiu okazon forſovas, ĝin ~ ne retrovas Z. Kiel oni vidas per tiu lastaj ekzemploj **Jam...** ne ne samsignifas ĉiam kiel **ne...** plus : sed ĝi montras precize ŝanĝon de stato, speciale neefektivigintan deziron aŭ intencion. Ne... Jam.* Tiu esprimo estas, laŭ la konsilo de Z, evitinda, k anstataŭigota per **ankoraŭ...** ne.

Jambo Z (V). Versero konsistanta el du silaboj, el kiu la unua estas mallonga aŭ senakcenta, k la dua longa aŭ akcenta (~ —).

Janičaro Z. Iama korpogardisto de la turka sultano.

* **Januaro.** Unua monato de la jaro, laŭ la Gregoria kalendaro.

* **Jaro.** Divido de la daŭro : tempo dum kiu la tero faras kompletan rondiron ĉirkaŭ la suno (proksimume 365 tagoj k 1 kvarono) : *per la saĝo aldoniĝos al vi ~oj da vivo Z ; kiom da ~oj vi havas ? kiom ~a vi estas ? mi estas dek~a ; griza pro mull~eco ; cent~a jubileo ; cent~ulo. ~cento.* Daŭro de 100 ~oj : *la scienco multe progresis dum la XIX ~cento. ~libro.* Libro onhavanta ĉiujn interesajn sciigojn pri la jus pasinta ~o. **Ciu~a.** Revenanta aŭ rekomenciĝanta ĉiun ~on : *ciu~a vegetaĵo, ceremonio.* **Duon~, ~duono.** Sesmonata duono da ~o. **Super~o.** ~o enhavanta 366 tagojn.

Jardo. 1 Angla mezurunuo de longo egala al 0,917 de metro. 2 **£.** Ligna stango al kiu estas fiksata velo.

* **Jasmeno.** Arbeto el fam. oleacoj, kun bonodoraj floroj (*jasminum*).

Jaspo *.
Malmola k nediasi-fana ŝtono, simila al agato, havanta multkolorajn striojn k makulojn. ~l. Farbi multkolore imitante la kolorojn de ~o : ~i la randojn de libro.

* **Je.** Komuna prepozicio, kies senco estas nedifinita k kiun oni ĉiam povas uzi, kiam la senco ne montras klare, kia

prepozicio konvenas. Oni tamen devas uzi ĝin kiel eble plej malofte, k preskaŭ nur en la sekvantaj okazoj : 1 Antaŭ la komplemento de adjektivo : *mia vivo estas plena ~ zorgoj*; *ili prenis decidon tute kontraŭan ~ tiu, kiun oni esperis*; *čiuj estas kontentaj ~ si mem*; *mi jugis lin malkapabla ~ ia alia labore*; *mi esperas, ke nia trupo estas sufice libera ~ tiuj mankoj Z*; *mi ne estasinda ~ tiu honoro*; *mia domo estas proksima ~ la arbaro*; *riĉa ~ brutoj Z*; *avida ~ gloro*; *simila ~ la patro*; *utila ~ la homaro*. 2 Antaŭ la nerekta komplemento de verbo, precipe kiam tiu verbo havas jam rektan komplementon : *li kulpigis sian kamaradon ~ tiu friponafo*; *bone estas se vi tenos vin ~ unu afero*; *la ŝiprompigo tenas sin ~ tabulo Z*; *la reĝo vetis kun li ~ ses berberaj ĉevaloj Z*; *estas bone konsenti ~ tiu ĉi provo Z*; *eu vi ne kompatis ~ maljuna servisto?* *mi ne kalkulis ~ tiu malhelpo*; *ili troviĝas senigita ~ ĉio kara al si*; *kredi ~ Dio*; *jen ~ kio mi persistas*; *malpacinte kun sia edzino, li eksedzigiis ~ si Z*; *koniginte ~ tiu nobla homo, mi luj amikiĝis ~ li Z*; *la avo mortis ~ ia ne-komprenebla malsano*; *la libristo estis okupita ~ enskribado de ciferoj k notoj en grandan libron Z*; *malsaniĝi ~ la lepro*; *konsisti ~, ludi ~, atenti ~, kompari ~, kontentiĝi ~ Z*, *sininteresi ~ Z*; *paropreni ~ Z*; *mi ridas ~ lia naiveco Z*; *la pozon duonkuسان si ɔ̄ngis ~ pozo sida Z*. 3 Antaŭ la objekta komplemento de substantivo el la verba deveno : *havi rajton ~ io Z*; *la akcepto ~ la kongresanoj okazis en la universitatejo*; *dum atendo ~ la pramo ili promenis*; *tiu eco povas doni utilan pruvilon ĉe diferençigado ~ brilantoj veraj de malveraj*; *la disvenko ~ Hispanujo de Amerikanoj estis la komenco de una nova pli prospera periodo por Hispanujo*. Kp AL 3, Dv. 8, AKUZATIVO. 4 Antaŭ cirkonstanco komplemento de tempo, mezuro ke : *~ la tria (horo)*; *~ l' mateno*; *~ la lasta fojo*; *~ kioma horo foriras la vagonaro?* *la abono finiĝas ~ la fino de julio*; *muro alta ~ kvin metroj*; *vi estas certe ~ duono da kapo pli alta ol mi Z*; *mi estas ~ unu jaro pli juna ol vi Z*; *la kanalo havas longon ~ 10 kilometroj*; *preni iun per la mano ~ la kolo*; *~ unu vespero la alilandulo sidis sur sia balkono Z*; *si reliriĝis ~ kelke da*

pasoj Z; *~ kiu prezo vi havas ĉambron?* *ili ne volis aĉeti ~ kredito*; *la unua ĝenflokloko dense falas teren ~ (kun) grandeja ĝojo de la junularo*; *junoj ofte suferas ~ (pro) absoluta manko de singardo Z*; *Ezopo vestigis ~ (per) sako*; *li dissiris la vestojn ~ peeoj (en pecojn)*; *li ekdormis ~ eterne Z*.

* **Jen.** Adverbo uzata por anonsi ion, pri kio oni atentigas : *~ mi (estas)!* *~ floroj por vi*; *~ kiom mi ŝuldas*; *~ kion mi faros*; *~ tiujn ekzemplojn vi devas sekvi*; *~ vi havas Z* (tio ĉi koncernas, trafas vin); *sed ili preferus ankoraŭ longajn jarojn havi ~ (kiun oni montras al vi, pri kiu mi parolis) ĉi tiun favoran sinjoron, kies koro estas plena de kompato B*; *~ tio min hältigas Z*; *vi serĉas la princon?* *~ li estas Z*; *~ estas la tempo por agi*; *~ por unu fojo ŝi malgajigis*; *~ Ofelio perdis la prudenton Z*. **Jen... Jen.** Alifoe, alifote : *~ marsante, ~ kurante li venis al la domo*; *ŝi kutimas havi ĝe sia zono ~ rozon, ~ diamanton Z*; *~ li veturis tra arbaroj, ~ meze tra urbo Z* (Kp FOJE, IAM). **~a.** Montra adjektivo, signifanta « tiu sekventa » : *ankoraŭ pli mallonga vojo estas ~a Z*. **~e.** Tiel, kiel oni tuj diras : *li parolis al li ~e*; *ni ~e arangos la aferon Z*. **~o.** Tio ĉi, kio sekvas; tiu sekvantajo : *mi volas komunikii al vi la ~on B*; *via unua afero, kiam vi venos en la urban, devas esti ~o Z*.

* **Jes.** Interj. uzata por konsenti, aprobi, permesi : *eu vi venos?* *~, mi venos*; *eu mi povas eliri?* *~;* *čiuj estis ~opiniataj pri tio Z*. **~a.** Konsentanta, aprobanta, permesanta : *~a responde*. **~i (x).** Diri *~, konsenti* : *~i demandon*; *al mia demando, li kap~is*. **~igi.** Konfirmi : *li ~igis al mi sian alivenon* (Kp CERTIGI, ASERTI). **Mal~i.** Nei.

Jesuo, Jezuo. 1 (Rk) Juda profeto, kiun la kristanoj rekonas kiel fondinton de ilia religio, k ĝenerale kiel filon de Dio aŭ ĝe Dion mem. 2 (K) Dua persono de la sankta Triunuodo, kiu por reaĉeto de la homaro mortis sur kruco en Jerusalem.

Jezuito. 1 Membro de la religiula societo (propranome kompanio) fondita de Ignaco de Lojola. 2 (f) Timinda hipokritulo.

Jodo I. Simpla korpo, havanta formon de folietoj blue grizaj kun metala brilo,

uzata en medicino k fotografado : *~a tinkturo.*

jodoformo . Kontraūsepsa substanco konsistanta el karbono, jodo k hidrogeno : *la odoro de ~o estas algluigema k malagraba.*

jogurto = jahurto.

jono . Nomo de molekulo aŭ de atomo, kiu gajnis aŭ perdis elektronojn. *~izi.* Produkti *~ojn.*

jonkvilo . Ornama planto kun blankaj k flavaj floroj el la fam. de amarilidacoj (*narcissus jonquillia*).

* **Ju.** Adverbo, uzata antaŭ pli k **mal-pli**, responde al **des**, por montri ion de kies varioj dependas la varioj de alio : *cerbo pli prudenta, des lango pli silenta Z; ~laboro pli publika, des pli granda la kritiko Z; ~ pli da furoj, des pli da suspekto Z.*

Jubileo. 1 Solena pekabsolvo, kiun la papo konsentis unue po ĉiuj cent jaroj, poste po ĉiuj kvindek k hodiaŭ po ĉiuj dudekkvin. 2 Festo, per kiu oni soledas la centan, kvindekian aŭ iafoge eĉ la dudekkvinan datrevenon de iu grava fakteto : *25-jara ~o de esp-o; festi ~on; la kvarcentjara ~o pri la eltrovo de Ameriko.*

Judo. Viro, kiu devenas de la antikvaj Hebreoj, aŭ havas la saman religion kiel ili. *~ejo, ~kvartalo.* Parto de urbo, kie oni iam devigis la *~ojn* logi. *~eco, ~ismo.* Religio k religia civilizo de la *~oj.*

Judaismo = judismo.

* **Jugo.** 1 Transversa ligna peco, kiun oni ligas ĝe la kornoj aŭ sur la kolo de la bovoj, por ilin jungi. 2 Transversa lancio, ligita al du aliaj fiksitaĵoj en la tero, sub kiu la antikvaj Romanoj devigis la venkitojn trapasi. 3 (f) Sklaveco, servuto, lundo de ia ajan aŭtoritato : *iri sub ~on Z; forskui, defeti la ~on Z; kurbiĝi sub la ~o de la despotismo Z; la ~o de la decoj, devo, leĝoj; ~o propravola ne estas mal-mola Z; la popolo sin liberigis de (aŭ el sub) la absolutista ~o.* Vd **MALLIBERA, KATENO, KARCERO, TIRANECO, DESPOTECO, PREMI.** **Sub~igi.** Sklavigi, subpremi.

* **Juglando.** Nukso de *~ujo, ~ujo, ~arbo.* Arbo el fam. *~acoj*, kiu produktas oleoriĉan mangeblan nukson, kies lignon oni uzas por meblofarado (*Juglans regia*).

* **Jugl.** 1 (tr) Laŭlege k jure decidi, ĉu iu estas kulpa aŭ ne, prava aŭ ne : *~i juste; homo, kiun oni devas ~i estas ~oto; la proceso, kiu estis ~ita hieraŭ; ~i kiel arbitraciulo; ne ~u, tiam vi ne estos ~ata Z; li ~u inter vi k mi; (f) la historio lin ~os senindulge.* Kp ARBITRACIIL. 2 (x) Esplori aferon, libron ktp, k esprimi sian opinion pri tio : *la recenzistoj severe ~is la verkon; ~i pri ies konduto; ŝajnon ne fidu, ~i ne rapidu Z; arbon oni ~as laŭ la fruktaj Z; ne ~u pri afero laŭ ĝia ekstero Z; pri propria afero neniu ~as libere Z; ~i ion perfekta, iun tro severa.* Kp TAKSI, ŜATI, KRITIKI, EKZAMENI, MEZURI. *~(ad)o.* Ago *~i aŭ rezultato de tiu ago: peti la ~on de iu Z; ellabori al si tute klaran ~on pri io Z; kiom da ~antoj, tiom da ~oj Z* (Kp KAPO); *mondfina, lasta ~o Z; propra~e Z; fripona alestanto mokas ~on Z; elparoli, eldiri ~on favore por iu; tiu ideo devas trairi la ~on de la publiko Z; kiu komencas ~on (proceson) iras sub jugon Z; konsideri personojn ĝe ~ado ne estas bone Z. ~a, ~ista.* Jura : *~a afero Z* (proceso), *disputo Z, decido, ministro; ~e batali kun iu Z. ~ejo.* Loko, kie oni *~as* : *~eja servisto Z* (Kp TRIBUNALO, KORTUMO, AREOPAGO, FORUMO). *~isto.* Homo, kies oficiala ofico estas *~i: arbitracia ~isto Z; paciga ~isto.* Al~i (tr). Asigni al iu ion. Kp ALSKRIBI, ATRIBUI, ALDIFINI. **Pri~i.** *~i 2: proponi ion al la pri~o de la publiko Z.*

jujubo . 1 Frukto de zizifo. 2 Suko ekstraktata el zizifo. *~arbo.* Vulgara nomo de zizifo.

* **Juki** (tr). Kaŭzi al iu malagrablan impreson en la haŭto, kvazaŭ de multaj incitetaj piketoj pro kiuj oni sentas la bezonon sin gradi: *grati la ~antan vongan; la strumpo ~as min; la mano lin ~as Z* (f. li volonte batus); *grati iun, kie ~as al li* (f. flati ĝe la malforta flanko).

* **Julio.** Sepa monato de la jaro.

* **Juna.** 1 Ne ankoraŭ grandaĝa; ekzistanta de relative nelonga tempo : *~a virino, knabo, ĉevalo, folio; ternu ~a, vi scios mal~a Z; la pli ~a filino; gratuli la ~ajn geedzojn; la ĉilia esp-a movado estas tre ~a; ~ularo Z; ~ulaj jaroj Z.* Kp NOVA. 2 Havanta la kvalitojn de la *~eco, viglecon, ardon, frešecon* ktp :

oni povas esti ~a ĉe la kvardeka jaro, k mal~a ĉe la dudeka; si ~igas deposit sia edziĝo; ~aj pizo Z. **3** Ne havanta ankoraŭ la kvalitojn de matura ago : ~a vino, bovido (Vd LAKTO, ŜELO). **~eco.** Tempo de la vivo inter la infaneco k matura ago : *en sia plej delikata ~eco; afekti la ~eon; la ~eco rapide forpasas; (f) tio estas ankoraŭ la ~eco de la mondo.* **Mal~a.** Grandaga ; ekzistanta jam de relative longa tempo ; *mal~a avo, amiko, vino, amikeco, hundo, arbo, monumeto; aspekti kiel mal~a pomo Z; mal~ulaj faltoj Z;* *~eco ne scias, mal~eco ne povas Z; la ĉagrenoj mal~igas B; la nacioj mal~igas kiel homoj (Kp KADUKA, RUINA, INVALIDA, KRIPLA, MALNOVA, ARKAIA).*

* **Jungi** (tr). Alligi tirontan beston aŭ motoron al la tirota objekto : *~i ĉevalon al velurilo; li ~is sian ĉaron Z; la soldatoj sin ~is al la kanono; ne ~u la bovor malantaŭ la plugilon Z;* *~i lokomotivon al vagonaro; kiu sin en~is, devas tiri Z;* (f) *por efektivigi tiun planon oni ~is ĉiujn plej eminentajn fortlojn de la lando;* (f) *la homo spirito ~is (obeigis) la naturajn fortlojn.* **~ilaro.** Aro de la rimenoj, ŝnuoj ktp uzataj por ~i. (**Kun**)~(It)ajo. ~itaj bestoj.

* **Junio.** Sesa monato de la jaro.

* **Junipero.** Ĉiam verda arbeto el fam. koniferoj, kies beroj estas uzataj por aromigci brandon (*juniperus*).

Junko. Herbeca unukotiledona veg. kun rondaj, rektag k fleksleblaj trunketoj, kreskanta en malsekaj grundoj, uzata por fari maton, korbojn ktp (*juncus*).

Junkro Z. Juna nobelo.

Junto **⊖.** **1** La kuniga interspaco inter du kunigitaj štonoj, brikaj, metalaj aŭ lignaj pecoj, kiun oni plenigas per glu,

mastiko, mortero. **2** La kunigo mem. Vd FOLDO.

* **Jupo.** Virina vesto kovranta la mal-supran parton de la korpo, ekde la zono : *la ~oj pro modo mallongigis; ~a (de la edzino) regado.* **Sub~o.** ~o portata sub la ekstera ~o.

Juro. Legoscienco : *studi la ~on; roma, kanona ~o.* Kp RAJTO, PRAVECO. **~a.** Konforma al la lego ; ordonita de la lego. **~isto.** Specialisto en la ~aj k jugaj aferoj.

* **Justa.** **1** Konforma kun la lego k juro : *~a jugo, decido.* Kp RAJTA, LEGA, LEGITIMI. **2** Respektanta egale k senpartie la rajtojn de aliaj homoj, k haviganta al ĉiu lian apartenajon : *~a homo, konduto, divido, parolo, ago; mal~a profilo.* Kp GUSTA, PRAVA. **~eco.** **1** Karaktero de tio, kio estas konforma je la juro : *mi dubas pri la ~eco de via postulo; doni, fari ~econ al iu Z.* **2** Morala virto, pri kiu oni respektas la rajtojn de proksimulo : *praktiki la ~eon; nur per ~eco staras forteki la tronon Z; kaŝitajn donacojn akceptas malvirtuto por deklini la vojon de la ~eco Z.* **Mal~a.** Ne ~a: *mal~a profito, trezoro, homo, puno, milito; mal~aj suspekloj, pretendoj.* **Mal~ajo.** Mal~a ago : *suferi, toleri, venigi mal~ajon.* Kp DIFEKTO, DOMAGO. **Mal~eco.** Manko de ~eco : *la mal~eco incitas lin; (f) la mal~eco de la sorte.*

Juto. **1** **⊖** G. de liliacoj, hindia teksebla planto. **2** **⊖** Teksebla materialo ekstraktata el ~o : *hindoj teksas siajn vestojn el ~o.*

* **Juelo.** **1** Ornamajo, ĝenerale malgranda, tre multekosta pro la materio (oro, argento, gemoj) aŭ la prilaboriteco. **2** (f) Multvalorajo (Kp TREZORO, PERLO).

~isto. Homo, kiu prilaboras k vendas ~ojn. **~eo.** Vendejo de ~oj. **~ujo.** Skatolo por ~oj.

J

Jaboto Z. Muslina aŭ punta ornamajo, almetita ĉe la surbrusta fendo de la temizo aŭ korsajo.

Jako Z. **1** Vira ceremonia vesto, kovranta la supran parton de la korpo, de la ŝultroj preskaŭ ĝis la genuoj, k iu enhavas baskojn cirkaŭantajn tute la kor-

pon ; redingoto. **2** **⊖** Konektilo por simpla, duopa aŭ multopa kondukilo, plej ofte uzata pro sia oportuno en la telefono. Kp KONTAKTILO, KONTAKTINGO.

Jaketo. **1** Vira vesto, kun baskoj rondigantaj ĉe la antaŭa parto k malkovrantaj la antaŭajn de la femuroj. **2** Virina jako.

* **Jaluza.** 1 Sentanta doloran maltrankvilon pro la timo pri perdo aŭ difekto de iu sia posedajo, kiun oni pro tio fervore prizorgas : *~a pri sia famo, situacio, pri siaj rajtoj; nia Dio estas ~a Dio Z.* 2 Sentantan doloran suspektoplenan maltrankvilon pri la fideleco de amata persono : *~a kiel tigro; amo k ~o estas gefralo Z;* (f) *tiu nacio ~e volas konservi sian suverenecon. ~I (ntr).* Esti *~a : ~i pri Z, pro io, al, kontraŭ iu.*

Jamboreo. Vorto prunita el sudafrika lingvo por esprimi grandan internacian kunvenon de skoltoj.

Jargono. 1 Lingvo fuſita pro nesciado ; lingvaĉo. 2 Lingvaĉo, konsistanta el pli malpli kripligitaj vortoj prunitaj el diversaj lingvoj, k uzata de alilingvanoj por faciligi la interkompenigojn pri ĉiutagaj aferoj : *la mediteraneaj maristoj uzas ~on, kie miksiĝas franca, itala k araba lingvoj.* 3 Konvencia lingvo, konsistanta el intence kripligitaj aŭ fremdaj vortoj, k uzata de samprofesianoj por ne esti komprenataj de la profanoj ; slango : *la ~o de la stelistoj, ciganoj, aktoroj, gimnazianoj ktp.*

* **Jaudo.** Kvina tago de la semajno, rigardante dimancon kiel la unuan : *en la tria semajno Z (neniam).*

jeleo = gelatenajo.

* **Jeti** (tr). 1 Rapide formovi de si ion tra la aero en alian lokon : *~i akvon sur straton; ~i ludkubetojn, sagojn al iu; ~i iun en riveron; ~i leteron en paperkorbon; ~i šalon sur siajn ŝultron; trafi du celojn per unu ~o; la ~o (loto) estas farita Z;* (f) *~i la kulpon sur iun Z.* 2 Rapide direkti parton de sia korpo al iu flanko : *~i la brakojn antaŭen; kun la kapo ~ila posten B; ~i la okulojn sur ion.* 3 Rapide direkti ian agon, efikon al io : *~i la rigardon ĝirkaŭen Z; ~i flugan rigardon sur iun Z; pasante ~i vorton al iu B; la suno ~is oblikve siajn radiojn; la montoj ~is (etendis) longajn ombrojn sur la ebenajon B; tiu fakteto ~as plenan lumon sur la aferon; ~i ofendon al iu en la vizajon Z; ~i kalumnojn B, miskrediton sur iun.* 4 Rapide estigi ian senton ēe iu : *~i timon en iun, teruron sur la landon.* 5 Malmilde, vivege puši : *~i iun kontraŭ muro; la ŝipo estis ~ita de la ventego sur la rokojn; tiu sciigo ~is*

*sangon al siaj vangoj; (f) ~i teruran krion B; ~i iun terez; sin ~i al la segulo B; sin ~i vizagallere Z; sin ~i sur iun Z (por ataki lin); sin ~i sur la liton, lacegita; ~i sin tien k reen en la sego Z; ame sin ~i al la kolo Z, sur la kolon Z, en la brakojn de iu; ~i iun en la ĝojon, en la mizeron Z; tiu morto ~as nin en funebron; ~i la loĝantaron en grandan timon B; febre sin ~i al la laboro B; sin ~i en la dibocon; (f) li ~is siajn regatojn al la konkero je Hindujo; ~fermi pordon Z. ~egi Z. Fortege ~i. ~igl. Sin ~i, īgi ~ita : li ~igis surgenun; ondo da sango ~igis en ŝian kapon Z; (f) tio ~igas en la okulojn, al okuloj (estas tute evidenta). ~igadi. Sin malmilde k ripete movi, turni : *~igadi sur la plankon Z; li ~igadis en sia tito pro febro; pasioj, kiuj antaŭe dormis profunde, nun estis vekitaj k furioze ~igadis Z.* **De~i** (tr). Faligi de si, lasi fali de si. **Dis~i** (tr). ~i disen : *dis~i monerojn al buboj; la domoj kuſas dis~ite en la valo Z; apartaj dis~itaj ekzemploj Z; la dis~iteco de la laboro Z kaŭzis prokraston (Kp DISSEMI). **Ek~i** (tr). Subite ~i. **El~i** (tr). ~i eligante : *el~i kraĉon, fajron, (f) el~i la koleron Z; socia el~ulo Z (pario); vi ne devas el~i (elspezi malspare k senutilo) tri spesmilojn por la edziniga krono de via filino Z (Kp ELSPUTI, ELVOMI, ELKRAĈI, SPRUCIGI). **For~i** (tr). ~i por forigi : *for~i malpurafon, malbonan pomon; for~i konsilion Z, instruon Z, la malĝojon Z, la preĝon de iu Z;* (f) *mi for~is (rezignis) mian unuan projekton Z, liujn utopiojn Z.* **El~ajo, For~(Ind)ajo.** Senutila senvalorajo : *pajlo, cindro k ĉiaspecaj for~ajoj Z;* (f) *el~ajo de la homaro Z (Kp BALAAJO, FAJLAJO, KOTO, ŜAŪMO, RUBO, FEĈO, REKREMENTO, ELKRAĈAO, VOMAJO, MALSATINDAJO).* **~lanceo.** Armilo, simila je lanceo, kiun oni ~as de malproksime. **Ston~lo.** Aparato por ~i malproksimen stonetojn.***

jlibo Triangula velo, kiu troviĝas sur la antaŭa parto de ŝipo.

jokeo Z. Homo, kies metio estas rajdi en ĉevalaj vetkuroj.

* **Jongli** (ntr). 1 Lerte jeti en aeron diversajn objektojn k rekapti por ilin tuj rejeti. 2 (f) Lerte ludi : *~i per la rimoj. Kp AKROBATI.* **~isto.** Profesia ~anto,

lerta amuzisto. Kp ILUZIISTO, PRESTIDI-GITATORO.

Julo \triangleleft . Praktika unuo de elektra laborenergio valoranta 0,102 kg : en elektrodinamiko unu $\sim o$ estas laboro efektivigita per elektra kvanto de unu kulombo fluanta sub tensio de unu volto. Vd ELEKTRA(j) UNUO(j).

* **Juri** (tr). Atesti jen Dion, jen iun aŭ ion, kiun oni opinias sankta, ke oni diras la veron aŭ plenumos promeson : *li \sim is al mi, ke li ne trinkos plu ; \sim u al mi fidel-econ k obedon Z* ; \sim i \sim on Z ; pri nenio oni povas \sim i Z (esti certa) ; \sim i per la nomo de l' patrino B, per la tomblo de l' patro ; \sim inta oficisto. \sim o. Atesto aŭ promeso, pri kiu oni \sim as : *kie \sim on vi aŭdas, malbonon suspektu Z* ; *tion li rakontis, postulante \sim on pri diskreto* ;

*se la sango bolas, tiام langa la \sim ojn ne avaras Z ; rompi sian \sim on. \sim a. Konfirmata per \sim o : \sim a interkonsento ; \sim a promeso. Je \sim i, kun \sim i (ntr). Konspiri : je \sim i kontraü iu Z. \sim ligi Z. Ligi per \sim o. \sim peti Z. Peti per \sim oj : *si \sim petis, ke mi lin forpelu. \sim rompli*. Ne plenumi sian \sim on aŭ fari falsan \sim on.*

Juraso \star . Unu el la supraj formacioj de la sekundara epoko.

Jurnalo. Ciutaga gazeto. \sim isto. Profesio kunlaboranto de \sim o.

* **Jus**. Adverbo signifanta « ĝuste antau nun aŭ antau tiam » : *mi \sim alvenas ; \sim batis la tria horo, kiam ni eniris en la urbon ; ĝuse pri tio mi ja \sim parolis Z. \sim a. \sim okazintia : plej \sim a (\sim aperinta) numero de jurnalo* (Kp PREŠA).

K

kabo. Terkapo, promontoro.

Kabalo. Mistika k mistera doktrino devenanta de la hebrea tradicioj modifitaj de la orienta magio.

Kabano. Malriĉa dometo, konstruita el krudaj k ne ĉiam solidaj materialoj : \sim o de kampulo, de montano ; ter \sim o ; \sim oj de sovaĝuloj. Kp KAJUTO.

Kabareto. Trinkejo aŭ vesperkunvenejo, kie poetoj k kantistoj diras siajn propriajn verkojn ; humura literatura kunveno.

kabineto Z. 1 Ĉambro destinita al intelekta laboro : \sim o de kuracisto B, oficisto ; *antaŭ la apero de esp-o multaj asertis, ke lingvo ne povas esti kreita en \sim o Z ; \sim aj pruvoj Z* (Kp LIBRA, RETORTA). 2 Speciala ĉambro, kie oni ekspozicias sciencajn aŭ artajn kolektojn por studio : \sim o de naturafoj Z (Kp GALERIO). 3 Ministraro : *la \sim o eksigis*.

Kablo. 1 Ŝnurego el vegetaj aŭ metalaj fadenoj, por movi ŝargegojn : *tren \sim o de balono*. 2 Fasko da kupraj fadenoj, tegitaj per izoliloj, por konduki elektron : \sim odepešo.

Kabrioleto. Duradaunučevala kalešo, malfermita ĉe la antaŭa parto k provizita per faldebla ledo kovrilo.

* **Kaēo**. 1 Mangajo havanta aspekton de mola pasto k farita precipe el faruno miksita kun lakteto aŭ el legomoj longe kuritaj k duonfluecigitaj per akvo : \sim o da fazeoloj, terpomoj ; *faruna \sim o por infanoj* ; *tro da kuiristoj \sim on difektas Z* (malbona rezulto pro tro multaj kunlaborintoj). (Kp BULJONO, GRIJO, SUPO, MARMELADO, KOMPOTO). 2 (f) Malbone preparita mangajo : *kiu \sim on kuiris, tiu ĝin manĝu Z* (ciu devas priespondi pri siaj faroj) ; *el faraco farigas \sim o Z*. 3 (f) Iosimila al \sim o : *kota, sanga \sim o* (Kp ŜLIMO).

kaēaloto \triangleleft = makrocefalo.

Kadavro. Korpo de mortinta homo aŭ besto : \sim a palo kovris lian vizagon. Kp SKELETO.

Kadenco. 1 Harmonia kombino de la vortaj sonoj, precipe en prozo : *igi/razon*. 2 Harmonia sinsekvo de taktoj finantaj muzikan frazon. Kp RITMO, TAKTO, MELODIO.

Kadeto. Aristokrata junulo studanta en oficina lernejo.

kadmio Z \triangleleft Cd. Hemia elemento. Blanka metalo, kies atompezo estas 112,40, uzata por alojoj k pro siaj saloj.

* **Kadro**. 1 Borderajo, ordinare kvadrata sed ankaŭ diversforma, el iu ajn

materialo, per kiu oni ĉirkaŭigas pentraĵon, spegulon, fenestron ktp : *la orita ~o mirinde reliefigis la nigran figuron de la maljunulino* (Kp GARNITURO). **2** Vidajo, kiu ĉirkaŭas ion : *la urbo kuſis en ~o el freſa verdaſo ; la palaco liveris bonegan ~on al nia kongreso* (Kp FONO). **3** Ĉio, kio ĉirkaŭas ian okazojon ; cirkonstancoj ĉirkaŭantaj ĉefan pasagon : *la disdonado de la diplomoj okazis samtage, en la ~o de adiaŭa vespertino aranĝita je la honoro de nia fremda samideano ; la historia ~o de tiu citajo estas sufieke konata.* **4** Difinitaj limoj de la reguloj k celoj de iu organizo, doktrino aŭ verko : *establi novan organizon en la ~o de nia asocio ; tiu agado okazas ekster la ~o de nia ofico ; ni proponas nur krei neŭtralan eksteran ~on, kiu povus unuiĝi inter si ĉiujn memstarajn homojn Z ; la naciaj ~oj ; krevi la malnovaj ~oj de la sciencoij.* **~1** Z (tr), en ~igl. **1** Ĉirkaŭigi per ~o : *en~igi fotografon ; ~i ſenestrон per cedro Z ; ore ~ila kameo Z.* **2** Ĉirkaŭi, kvazaŭ ~o : *la herbejo estis en~igita de allaj montoj Z ; blue ~itaj okuloj Z.* RIM. : Estus preferinde uzi **enkadrigi** en la 1-a propre senco, k **kadri** en la 2-a metafora.

kadrato (Ti). Malgranda vergo, havanta kvadratan sekcon, iom pli malalta ol preslitoj k uzata por apartigi kompostitajn vortojn, por intermeti preslitoj ktp. **~eto.** Malgranda k mallarga ~o.

kaduceo. Vergo provizita per du flugiletoj, ĉirkaŭ kiu volviĝas du serpentoj, atributo de Merkuro.

*** Kaduka.** **1** Baldaŭ falonta, ruiniĝa (io) : *~a dometo Z, bario Z, muro ; malhela k ~a urbo apud la Rejno* (Kp ŜANCELIĜA, KLINIGANTA, VERMOTRUA, VELKA, PUTRA, ŜIMA). **2** Baldaŭ mortonta, malforta, malسانema pro maljuneo (iu) : *mia patro estis neniel ~a, kiam li mortis Z ; ~ulo ; la surdeco estas unu el la plej oftaj ~ajoj de la maljunuloj ; ~ulejo.* **3** Baldaŭ finiĝonta, malaperonta, nedaura, nefirma (io) : *sur la nubo la suno pentris ~ajn ĉielarkajn figurojn B ; la lago kuſis sub ~a nebulo B ; ~aj esperoj B ; homaj intencoj estas ~aj kompare kun la dekreloj de l' ĉielo B ; sen mi viaj aferoj estus tre ~aj Z ; ~a vidpunkto ; la entrepreno estas en ~a stato. **4** (io) Perdinta sian juran efikon pro transpaſo de difinita templimo,*

senvalidiginta : *~a klaŭzo. ~eco.* Stato de iu aŭ io ~a (Kp KREPUSKO, AGONIO). **~ega.** Senkonsciiginta pro granda maljuneo. **~egeo.** Senkonsciiga malsano de la maljunuloj. **~igl.** Igi ~a : *~igintla morale k mense Z* (Kp VELKI, KONSUMIĜI).

*** Kafo.** **1** Semgrajnoj de ~arbo. **2** Trinkajo preparita el tiuj grajnoj. **~arbo, ~ujo.** Araba arbo el fam. rubiacoj (*coffeea arabica*). **~ejo.** Loko, kie oni trinkas ~on k aliajn sensoifigajojn. **~kruēo.** Vazo por fari aŭ enteni la ~trinkajon. **~ujo, ~skatolo.** Ujo por konservi la ~grajnojn.

kafeino ☰ ☲. Alkaloido ekstraktita el kafo, uzata en la medicino por fortigi k stimuli la koron aŭ nervojn.

kaftano Z. Longa drapa vesto de Judoj k Turkoj.

*** Kagō.** **1** Portebla loĝejo, el metal-fadenoj aŭ lignaj vergetoj, en kiu oni konservas vivajn birdojn aŭ malgrandajn bestetojn. **2** Portebla aŭ fikska granda loĝejo, el feraj stangoj k kradoj, por enfermi sovaĝajn bestojn aŭ homojn.

*** Kahelo.** Plato el ia ajan materio, krom ligno, kiun oni uzas por pavimi aŭ tegi internon de domo, fornون ktp. Kp CERAMIKO, FAJENCO.

*** Kaj.** Konj. liganta du frazojn, pro-poziciojn aŭ vortojn havantaj saman gramatikan rolon, k signifanta « plie, aldone ». RIM. : Kelkfoje **kaj...** **kaj** estas uzata anstataŭ **tie...** **kiel** : *~ mi ~mia frato Z.*

Kajo. **1** Terbenkego, firmigita per muro, laŭlonge de rivero aŭ ĉe la marbordo, uzata kiel strato aŭ elsiĝejo. **2** Alta trotuaro konstruita laŭlonge de fervojo por ebligi al la pasaĝeroj facilan en- k elvagonigon : *la staciaj ~oj.*

*** Kajero.** Kunigajo da kelkaj paperfolioj, falditaj aŭ ne : *~o por skriblernando ; tiu libro enhavas dek ~ojn kune binditajn ; eldoni libron per apartaj ~oj Z.*

kajto = drako 2 k 3.

*** Kajuto.** Sursipa ĉambreto, por ŝipanoj aŭ pasaĝeroj. Kp BUDO.

Kakao. Grajno, entenata en la frukto de la ~ujo, k el kiu oni faras la ĉokoladon.

~ujo. Arbo el la fam. de malvacoj (*theobroma cacao*).

kakatuo Z G. de papagoj, kun plomoj de vivaj koloroj (*cacalua*).

kaktuso Z G. de ~acoj, ekzotika planto, grasa k dorsneca (*cactus*).

* **Kalo.** Loko en la haüto, precipa ĉe piedoj aŭ manoj, malmoliginta pro la frotado. ~a. Havanta ~ojn : ~aj manoj de laboristo.

kalandro G. de kurkuliodoj, koleoptero, kiu mangas la tritikajn grajnojn (*calandra*) (= grenskarabo).

kalandriz (tr) Glatigi tolajojn, ŝofon, paperon per specialaj rulcilindroj, por doni al ili brilecon. ~o. Ago ~i. ~ilo. Mašino por glatigi k brilantigi ŝtofojn, glacegi paperon : ~iloj estas formataj el tri rulcilindroj : *du kartonaj k unu metalataj*.

kalcio Z Ca. Hemia elemento. Metalo flaveblanka, kiun enhavas la kalko.

kalcini (tr). Cindrigi per forta varmigo nefandeblajn substancojn : ~ita magnezo.

* **Kaldrono.** 1 Granda metalvazo por kuiri, boligi ktp : ~o ridas pro poto, k mem estas kota Z ; ne balalu pol' el tero kontraŭ ~o el fero Z (ne ataku pli fortajn ol vi). 2 (Ge) Rondvalo. ~ego. Granda ujo, kie oni vaporigas akvon, por funkciigi vapormašinojn.

Kaleidoskopo. Optika aparato, enhavanta tri spiegelojn k multajn diverskolorajn vitropicecojn, k donanta simetriajn bildojn, kiuj ŝangiĝas ĉe plej malgranda movo de l' aparato : (f) *konfuzaj idoj* ~as (sense ŝangiante pasas, svarmas) en lia kapo.

kalendo Z. Unua tago de la monato ĉe la Romanoj : *formeti gis la grekaj ~oj* Z (prokrasti la aferon gis la tago de sankta Neniamo. Ne ekzistis ~oj en la greka kalendaro).

Kalendaro. 1 Sistemo pri kalkulo k divido de la tempo : *la franca revolucio provis starigi novan ~on anstataŭ la Gregoria*. 2 Libreto aŭ tabelo, montranta la dividojn de la jaro laŭ sezonoj, monatoj ktp : *poz~o* ; *ſirfolia ~o*.

Kalendulo. Vegetajo el fam. kompozitoj, kun flavaj floroj (*calendula*).

* **Kalešo.** Kvarrada, kunrisorta, ĝenerale kovrita veturilo por personoj : *vojo neirebla por ~oj*. ~ego Z. Granda luksa ~o. ~isto. 1 Kondukanto de ~o. 2 Kon-

struisto de ~oj. ~ajo. Ĉio en veturilo, kio ne estas la radaro k la motoro.

* **Kalfatri** (tr). Ŝtopi fendojn de ŝipo per stupo k gudro.

Kallo K. Hemia elemento, metala, vaporigema, kiu oksidiĝas en malseka aero.

Kalibro. 1 Diametro interna de tubo : ~o de kanono, paſilo. 2 Ekstera diametro de cilindra aŭ sfera korpo : ~o de kuglo, obuso. ~i (tr). Mezuri la ~on de io. ~igil. Fari, ke iu korpo havu ian precizan ~on.

Kalifo. Regnistro de Arabujo, kiu kunigas la politikan k religian povojn.

* **Kallko.** 1 Piedhava, plejofte metala, iom luksa pokalo : *se la ~o tro plenigas, la vino elverigas* Z ; (f) *por la maldolēa ~o, kiun ili trinkas el la manoj de la samtempuloj, la posteuloj konstruos al ili monumentojn* Z. 2 (K) Sanktikigita vazo, uzata por konsekro de la vino dum la meso. 3 Ekstera parto de floro, ordinare verda k formita per folietoj nomitaj sepaloj (Kp KOROLO).

kaliklo Verticelo da folioj ĉirk-aŭanta la kalikon ĉe multaj floroj k formanta kvazaŭ duan kalikon. ~(ohav)-a. Havanta ~on.

* **Kalkoto.** Kotona teksajo, similanta tolon sed pli dikia ol perkalo.

kalistefo G. de kompozitoj konsistanta nur el unu speco, devenantaj el orienta Azio, nun multe kulturata en Eŭropo kiel ornama planto : ~o similas grandan lekantron (*callistephus chinensis*).

* **Kalko.** Kalcioksido, ĉeflemento de marmoro, gipso, k uzata kiel mortero. ~i Z (tr). Surkovri surfacon per ~o, por ĝin blankigi. ~umi (tr). Surjeti ~on sur kampon, por plibonigi la teron. ~argilo. Marno.

* **Kalkano.** Posta parto de la homa aŭ simia piedo : *li turnis sin sur la ~oj*. ~umo. Posta suba parto de la ŝuo : *li skuas la pugnon k batas per ~umo la plankon* Z ; *kaŭčukaj, turnigeblaj sub~umoj* (moveblej ~umoj), kiujn oni fiksas sub la ordinarajn, por ŝirmi ilin kontraŭ tro rapida foruzo). ~sidi (ntr) = kaŭri.

kalkaneo Kalkana osto.

* **Kalkuli.** 1 (tr) Operacii per nombroj por trovi alian serĉatan nombron : *~i konton, la procenton de sumo, la distancon inter tero k suno ; ~i per la memoro ; amikon karesu, sed ~i ne forgesu Z ; ni amu nin frate, sed ~u akurate Z* (guste, precize). 2 (tr) Nombri ; determini kvanton ; serĉi la nombron da objektoj : *~i la nombron de la steloj en stelaro, sian monon, la voĉojn por k kontraŭ B ; ~i per fingroj.* 3 (tr) Meti en ian kategorion ; konsideri kiel ; taksi, sati : *~i kiel devor Z ; ~i iun profiton kiel nenion Z ; ne ~ante ion ; ~ante plej alte Z* (maksimume) ; *gi povus esti ~ata al la plej gravaj el ĉiuj kongresoj, kiu(j) iam ekzistis Z* ; kontuzitaj kubuloj ne estas ordinare ~ataj al belajoj Z ; la ideoj de Kolombo estis ~ataj kiel infanoj Z ; malmultaj preseraroj, al kiuj mi ~as ankaŭ du-tri crarojn kontraŭ la akuzativo. 4 (ntr) Fidi iun ; konfidi al iu : *se mi estos devigita forlasi por kelkaj jaroj nian aferon, mi ~as je vi, mi esperas, ke vi ne lasos ĝin fali Z ; mi ~as sur vi por helpi min.* 5 (ntr) Fiksi sian konduton laŭ la valoro de iu persono aŭ objekto : *li estas malamiko, kun kiu ni devas ~i ; la kongreskomitato ne ~is kun vizito al la muzeoj ; ni devas ~i kun la kutimo Z.* ~o. 1 Operacio per nombroj : *bonaj ~oj, bonaj kunuloj Z ; erara ~o ; ~o pri probablecoj.* 2 Nombrado : *mono amas ~on Z ; ni ne faru ~on de liaj kulpoj, ties ~o estus tro longa.* 3 Konto : *la librojn mi presis je mia propra ~o k risko Z ; bonvolu meti en mian ~on la pagon por tiuj ĉi ekzempleroj Z ; li prenas ĉion je ~o* (kredite), *k eĉ unu kopekon ne volas pagi Z ; kelnero, donu al mi la ~on ; ni devas antaŭ ĉio preni en ~on* (apenti, konsideri) *la montrojn de la sperto Z.* 4 Ŝparo, modereco en la elsespoj : *kiu vivas sen ~o, baldaŭ estos almozulo Z* (Kp MEZURO, PESO, SINGARDO, KONSIDERO). 5 Preciza koncepto : *multaj homoj ne kutimas donadi al si precizan ~on pri siaj simpatioj k antipatioj Z.* Al~i (tr). 1 Aldoni per ~o : *li timas, ke oni al~os lin mem al la nombro de tiuj malsaguloj Z.* 2 Atribui, imputi : *je la demando, al kiu popolo oni al~as min, mi respondas Z.* De~i, el~i (tr). Depreni de konto : *de~i la rabaton.* (Kp SUBTRAHI) Kun~i. (tr) Kunigi en ~ado. En~i (tr). Enhavi, enteni : *la federacio en~as dek grupojn ;*

la kataluna literaturo estas tiu, kiu en~as plej abundajn tradukojn ; en~ante ion (Kp KUNE KUN, PLUS). Pri~i (tr). Antaŭmezuri, pripensi : *si ne pri~is sian agon Z.*

Kalomelo Hg²Cl². Hidrarga protoklorido, uzata kiel laksigilo aŭ kontraŭvermilo.

kalorio □ <. Unuo de varmokvanto. Granda ~o. La varmokvanto necesa por varmigi 1 kg da akvo je 1° C. Malgranda ~o. La varmokvanto necesa por varmigi 1 g da akvo je 1° C.

* **Kalsono.** Tola aŭ kalikota pantaloneto, portata sub pantalone aŭ jupo. Ban~o. Pli mallonga ~o, uzata en kelkaj landoj por sin bani.

* **Kalumnii** (tr). Malutili al ies honoro aŭ ŝatateco per mensogaj akuzoj : *~ante konstante, oni eĉ anĝelon nigrigas Z.* ~o. Ago aŭ vortoj de ~anto : *se ~o eĉ pasas, gi ĉiam ion lasas Z* ; serpenton oni povas evili, ~on neniam Z ; kontraŭ ~o helpas nenio Z (Kp koto).

Kalva. 1 Perdinta la kapharojn : *kapo malsaga nek griziĝas, nek ~iĝas Z* (Kp ALOPECIO). 2 Senvegetaĵa : *~a monto* (Kp NUDA).

Kalvario Z. 1 Monteto apud Jerusalem, sur kiu Jesuo estis krucumata. 2 (K) En la preĝejoj, serio da pentraĵoj aŭ skulptaĵoj, prezentanta la ~an vojon, kiun Jesuo sekvis de la Tribunalo ĝis la ~o, k kiun la popola pieco dividis laŭ 14 momentoj, nomitaj stacioj. 3 (f) Tre malfeliĉa k turmenta vivo.

Kamarado. 1 Tiu, kiu loĝas kutime en sama loko ol alia, k tial familiariĝas kun li ; kunvivanto : *lerneja ~o ; lit~o ; ĉambro~o ; li estas frato~o kun ĉiuj ministroj Z ; ~o de malsagulo farigas malsaga Z* (Kp KOMPANIANO). 2 Samokupulo, kolego, ktp : *voj~o Z.* ~i (ntr). Esti ~o : *mi kun li delonge ~as.* Rim. : La kamaradecon naskas la kunvivado, la kolegecon la samokupado. La rilatoj inter kamaradoj estas pli trivialaj ol tiuj inter kolegoj. Amikeco povas ne ekzisti inter kamaradoj nek familiareco inter kolegoj.

kamarillo. Kortega intriganta kunularo (Kp KLANO, KOTERIO, PARTIETO, SEKTO).

* **Kambio.** Laŭformula pagordono aŭ pagpromeso de difinita sumo, je vido aŭ

je fiksita dato, prezentota ĉe indikita adreso. La ~o estas negocebla laŭ specialaj komercaj legoj k utimoj, ofte girebla, k ĝia plenumo estas severe protktata de leĝo.

Kambrio ✽. La supra geologia formacio de la primara epoko.

Kameo. Juvela ŝtono reliefa skulptita, en kiu oni utiligas la diversajn kolorojn de la tavoloj por nuanci la diversajn partojn de la skulptaĵo.

* **Kamelo**. Remaĉanta mamulo, altkrura, kun unu aŭ du ĝiboj ĉe la dorso, vivanta en Azio k Afriko (*camelus*).

Kameleono ☿. G. de lacertoidoj kun kolorŝangema haŭto (*chameleo*).

Kamello. 1 Arbeta el fam. teacoj, devenanta el orientazio, kun belaj floroj (*camellia*). 2 Floro de tiu arbeta.

* **Kameno**. Parto de ĉambro, kie oni arangis por hejtado, kurirado aŭ aliaj celoj, masonitan aŭ metalan aparaton, konsistantan el fajrujo k fumtubo : *fari fajron sur la ~o Z*; *du sinjoroj en unu bieno, du mastrinoj ĉe unu ~o neniam vivas sen reciproka malbeno Z*. Kp FORNO. Vd KAPUÇO. ~skrapisto. Homo, kies metio estas purigi ~ojn k fumtubojn je fulgo. ~tubo. Fumtubo por ~o.

* **Kamero**. 1 Senfenestra ĉambro : *la parkisto ricevas mizeran ~on apud la porkejo*. 2 Senluma kesteto : *~o de fotografiaparato*. 3 Organika kavo : *~etoj de la koro* (aŭrikloj k ventrikloj) (Kp ĈELO).

Kamerlingo Z (K). Kardinalo administranta la Eklezion, dum vako de la Sankta-Seĝo.

* **Kamforo**. Blanka aroma substanco, vaporigema, ekstraktata el la ~arbo, k uzata en medicino k kontraŭ tineojo. ~arbo, ~ujo (*laurus camphora*).

* **Kamizolo**. 1 Manikhava subvesto el lano aŭ kotono, kovranta la supran parton de la korpo, ĝis la lumboj. 2 Speco de jako : *la nigra ~o de la patricioj Z*; *la flauleda ~o de la rafdoservisto Z*. Kp TUNIKO, JAKO.

* **Kamloto**. Dika k maldelikata lanštofo.

* **Kamomilo**. Herbo el fam. kompozitoj, kies floroj estas uzataj en medicino (*chamomilla*).

* **Kampo**. 1 Terpeco, ebena aŭ preskaŭ ebena, kulturita aŭ kulturebla : *tritikaj k*

hordeaj ~oj; *~aj floroj Z*; (f) *la negaj ~oj Z* (Kp AGRO). 2 Loko en kiu io okazas : *balal-~o*; *~o de l' mortintoj Z*. 3 Loko, inter kies limoj efikas ia ago : *operacia ~o* (parto de la korpo, kiun troras operacio); *magneta ~o* (parto de la spaco, kiun regas magnetismo) (Kp MEDIO). 4 Sumo de la aferoj, kiujn atingas ia agado : *~o de laboro, de aktiveco*; *la ~o de la historio prezentas multegajn enigmojn*; *tiu temo malfermas ~on al (ebligas) plej granda fantazio*; *prepari ~on por mondpacvo* (Kp ARENO, TERENO, SPACO, REGIONO). ~aro. Aro de la ~oj, kontraste al la urboj. ~arano, ~ulo. Terkulturisto, loĝanta en ~oj, ofte maldeklikata k maklera. ~(ad)I Z (ntr). Loĝi en ~oj, stariginte provizorajn loĝejojn aŭ tendojn por trupo aŭ armeo : *la Romanoj ~is en tiu valo*; *la skoltoj ~as en la arbaro*. ~(ad)ejo. Loko, en kiu oni ~as; tendaro.

Kampanjo. Sistema agado por difinita celo : *entreprenei energian ~on por la popolklerigado*.

kampanilo ☿. Turo memstara aŭ surstaranta konstruon k en kiu oni lokas sonorilojn aŭ horloĝon.

kampanulo Z ☿. G. de ~acoj kun sonoriformaj floroj, tre ofte renkontata en arbaroj, ĝardenoj (*campanula*).

* **kampeño** ☿. 1 Arbo el Suda Ameriko, kies ligno liveras ruigan tinkturon. 2 Nomo donata al la peza k malmola ligno de tiu arbo.

* **Kano**. Alta herbo el fam. gramenacoj, kies trunketoj iĝas per sekiĝado fortikaj, k estas uzataj kiel bastonoj, iloj aŭ meblomaterialo : (f) *sin apogi sur rompila ~o* (iluzie kalkuli pri neefektiva helpo, van fidi senpovan helpon). **Suker~o**. Speco de ~o, kies suko donas sukeron.

* **Kanabo**. Alta herbo el fam. kanabacoj, el kies fadenoj oni faras ŝtofojn, teksajojn aŭ ŝnuojn (*cannabis*).

Kanabeno. Birdo el ordo de paseroj (*linaria canabinus*).

* **Kanajlo**. Senhonora homo ; malnobla fripono. ~aro. Aro da malestiminduloj. **Proto~o** Z. ~ego.

Kanal. 1 Artefarita plejoste subĉela kondukejo por akvo : *urbaj ~oj por mal-purajoj B*; *la Suez'a ~o*; *strat~eto* (apud-

trotuara defluilejo). **2** Organa tubo : *spir~o ; buš~o* (formita de la malfermita bušo k ĝin sekvanta *spir~o*). **3** (f) Pero, perado : *konigi sian opinion per la ~o de la revuo*.

Kanalizi Z. Provizi per kanaloj.

* **Kanapo.** Larĝa apogsego por pluraj sidantoj. Kp SOFO.

* **Kanario.** Flava kantbirdo el ordo de paseroj (*passer canarius*).

* **Kancelario.** **1** Loko, kie oni metas sur diplomatiain aktjojn aŭ politikajn dokumentojn la sigelon de la ŝtato, k oni konservas ilin : *papa ~o ; jujeja ~o ; ~a stilo*. **2** La ~a administracio mem : *la ~o rifužis aprobi la projekton*. **3** Loko en oficejo, en kiu oni akceptas la klientojn, konservas aŭ esploras la dokumentaron ; sekretariejo : *banka ~o* (Kp KONTORO).

* **Kancellero.** Ministro aŭ ŝtata ĉefoficisto, al kiu estas konfiditaj la ŝtataj sigeliloj k kiu zorgas precipe la jugan administracion.

Kancero 肺. Malofte kuracebla tumoro.

* **Kando.** Purigita, kristaligita k preskaŭ diafana sukero.

* **Kandelo.** Lumigilo, konsistanta el cilindra seba, stearina aŭ vaksa maso, ĉirkaŭanta mecon : *vaks~o Z ; seba ~o Z ; gardu ~on por la nokto Z* (sparu, ĉar eble vi bezonas pli poste) ; *al ĉiu sanktulo sian ~on Z* (respektu ĉiujn respektindulojn) ; *fari rabon k ŝelon por oferi al Dio ~on Z* (estu nur ŝajne k ekstere pia) ; *la tutu ludo ne valoras ~on Z* (la rezultato ne valoras la penon) ; *de malgranda ~o forbrulis granda kastelo Z* (malgranda kaŭzo, granda efiko) ; *perdi la ~on* (la saĝon) *el la kapo Z. ~ingo.* Ilo por fiksi ~ojn dum ilia brulado k lumigado.

Kandelabro. Luksa plurbranĉa kandelingo.

Kandidato. **1** Homo, kiu aspiras al ofico, posteno aŭ titolo k oficiale konigas sian aspiron : *~o al parlamento, al la posteno de direktoro, al la gimnazia diploma*; (f) *esp-o estas nun la sola serioza ~o en la mondo Z.* **2** (en protestantaj landoj). Homo, kiu aspiras al pastreco. ~i (x). Klopodi por atingi aspiritajon : *~i al, pri io ; ~i ambasadorecon* (Kp AMBICII, CELI, DEZIRI).

kanelo Z 桂. Longa rekta ornama sulko. ~i (tr). Ornamo per paralelaj ~oj : *~itaj kolonoj Z.*

kanguruo 长尾袋鼠. Vulgara nomo de la makropo.

Kanibalo. Ano de iuj sovaĝaj triboj, kiuj manĝas homan karnon.

kanino. Kojdento.

kanjono. Vasta k profunda valo, kies bordoj estas krutegaj, kiel la valo de Kolorado. Kp RAVINO, FAÜKO.

* **Kankro.** Speco de riveraj mangheblaj krustuloj (*astacus*) : *li scias, kie la ~oj pasigas la vintron Z* (li estas tre ruza) ; *~a pinčilo*.

Kanono. **1** Cilindra metala tubo pretigita por enteni pafajojn (obusojn, mitralion), kiujn eljetas la eksplodo de pulvo, k portita de movebla aŭ nemovebla afusto ; pulvopatilego : *kampa, ŝipa, sieĝa ~o. ~i* (tr). Pafi iun aŭ ion per ~o. **Strek~o.** ~o, kies tubo estas interne strekita por pliprecizigi la pafadon. **2** (K) A. Eklezia regulo, koncernanta la kredon k disciplinon. B. Ekleziah katalogoj de la sanktuloj aŭ de la testamentaj libroj. **(En)~igi.** Solene enskribi iun en la ~on de la sanktuloj aŭ beatuloj.

Kanoniko (K). Honora titolo donebla de episkopo al pastro alligita al katedralo por reciti la publikajn pregojn k konsili la episkopon.

kanonizi B (tr) = enkanonigi.

kanoto Z. **1** Promena plezura boato. **2** boato.

* **Kanti** (tr). **1** Eligi voĉmodulitajn harmoniajn sonojn aŭ vortojn, ofte kiel signo de gojo : *la ŝuisto ~is la tutan tagon ; ~i arion ; ofte ~as la bušo kiam ploras la koro Z* (Vd DOLORI). Kp DEKLAMI. **2** Eligi kriojn aŭ sonojn harmonie modulitajn (pp birdoj) : *la najtingalo ~as sian amdoloron Z.* Kp BLEKI, ĈIRPI, PEPI. **3** (f) Estigi mildan harmonian murmuron (pp ajoj) : *la akvo ~as boligante ; la radspinilo ~is en la silentla ĉambro.* Kp SUSURI, FLUSTRI. **4** Glori per versoj ; versfaradi honore al iu aŭ io : *mi ~os Vian fortlon Z ; mi ~os al Vi per harpo Z ; Vergilio ~is Eneon*; (abs.) *amo k printempo igas la poetojn ~i.* Kp LAÜDI. ~o. Ago ~i aŭ ~itajo : *la malnova ~o jam forgesita en la oreloj al ni*

resonas Z ; la libro de la ~oj de Heine ; la Alla ~o (ama poemo el la Biblio). ~eti (tr). ~i duonvoče, mallauôte, ne klare prononcante la silabojn. ~isto. 1 Tiu, kiu profesie ~as. 2 Poeto. Pri~i (tr). ~i 4. **Re~ajo.** Parto de ~o, kiun oni re~as post ĉiu strofo.

kantarello Z. G. de agarikacoj; mangebla, ofta, oranĝkoloro fungo (*cantharellus*).

* **Kantarido.** Skarabo forte odoranta, kies veneno vezikigas la haŭton, uzata en medicino por vezikplastroj (*lytta vesicatoria*).

Kantato. Lirika poemo taŭga por esti muzike kantata.

kantiko. Pia edifa kanto.

kantino Z. Butiko, destinita por speciala aro de personoj, kie oni vendas trinkajojn k manĝajojn al soldatoj, laboristoj, lernantoj, malliberuloj, pensiuloj, logantaj aŭ laborantaj ĉiuj en sama establejo.

Kantono. 1 Divido de la francaj sub-departementoj ; subdistrikto. 2 Ĉiu el la regnoj formantaj la Svisan konfederacion.

kantonmento. Domhava loko, kie trupoj instaliĝas por iome restadi. Kp KAMPADEJO. ~i (ntr). Restadi ~e.

* **Kantoro.** Pregeja kantisto.

kanuleo Z. Tubo, kiu oni aligas al sprucigilo aŭ ofte uzas ĝe kelkaj operacioj.

* **Kanvaso.** 1 Lin aŭ kanaba tolo, tre larĝmaše k retece teksita, sur kiu oni faras brodajon aŭ punton. 2 (f) Skizo, generalaj trajtoj : *jen la ~o laŭ kiu ni povus laborti*.

kanzono. Versajo, plejofte gaja, sprita aŭ moka, konsistanta el egalaj strofoj finigantaj per rekantajo k destinita por esti kantita : *la ~oj de Béranger ; la vin~oj de Horacio*.

kaolinino Z. Blanka argilo, el kiu oni fabrikas porcelanon. ~a. Estanta el ~o. ~igl. Igi ~o, transformigi en ~on.

kaoso = ūaoso.

* **Kapo.** 1 Parto de la animala korpo, supra ĝe la dupieduloj k antaŭa ĝe la kvar-pieduloj, enhavanta la carbon k la organojn de pluraj sentumoij : *levi, mallevi la ~on ; kreli la tulan lingvon de l' ~o gis la piedoj* Z (komplete) ; *kun la ~o qantaŭ-e(n)* Z, *malsupren* Z ; *la sama afero, sed kun la ~' al tero* Z (renversite) ; *čio staris sur la ~o* Z (estis renversita) ; ~jesi,

jeze balanci la ~on Z ; *skui la ~on* Z (nei) ; *kiu ~on posedas, kombilon jam trovos* (se oni posedas la gravajon, oni trovas facile akcesorajn) ; ~o majesta, sed cerbo modesta Z ; ~doloro ; *trans-a salto* ; ~loko Z, ~a parto de lito Z. (Kp KRANIO). 2 Tiu sama korpa parto, konsiderata kiel sidejo de inteligento k saĝo : ~o estas por tio, ke oni zorgu pri ĝio Z ; *kalkuli en la ~o* Z ; *streĉado de la ~o* Z ; *mi havas aliajn aferojn en la ~o* Z ; *saga ~o duonvorton kompenras* Z ; *pro ~o mal-saĝa suferas la kruroj* Z (se oni havas malbonan memoron, oni devas kuri pli ol unufoje) ; *rompi al si la ~on* Z (f. cerbumi) ; *kiel ~rompaj estas la devoj de urbestro Z ! multo en ~o, sed nenio en pozo* Z ; *tio venis al mi en la ~on* (mi ekpensis pri tio) ; *enskribi, enmeti, bone noli, bone slusi ion en la ~o* Z ; *frenezan ideon enpreni al si en la ~on* Z ; *enbatii ion en sian ~on* Z (zorgi por bone memori ion), *en ies ~on* Z ; *en~igi ion al iu* (memorigi) ; *ordigi al iu la ~on* Z (mal-milde riproĉegi) (Vd LAVO, PREDIKO, SAPUMI, TANI) ; *havi bonan ~on* (esti inteligenta) ; *malplen~ulo* (stultulo) ; *li ne havas ~on de ministro* Z (li ne estas tre lerta ; Vd PULVO) ; *perdi la ~on* B ; *havi ion da vaporo en la ~o* Z (esti ebrieta) ; *turni la ~on de la virineto* B (enamigi ilin al si) ; *mi metos ilian konduton sur ilian ~on* Z (mi respondigos ilin pri ilia konduto) (Kp PENSO, CERBO, KONSCIO, REZONO, PRUDENTO). 3 Tiu parto konsiderata kiel signo de individuo ; persono, unuo : *kiom da ~oj, tiom da opinioj* Z ; *prikalkuli laŭ~e* Z (laŭ la nombro de la personoj) ; *tagmanĝo je dek frankoj po~e* (popersone). 4 Supra, plej alta parto de objekto : ~o de pinglo B, papavo Z, spiko Z, brasiko Z, arbo ; *metalala ~o de bastono* Z, *de pafilo* Z (kolbo) ; ~o de domo Z, *de kolono* Z (kapitelo) ; *sen~igita tremolo* ; *esti ĝe la ~loko* (frontono) de io ; *la artikolo estas presita ~e* (supre) de la pago (Kp FRONTO, FASADO). 5 Plej antaŭa parto de io : ~o (antaŭajo, pruo) de ŝipo Z ; *li marŝis ĝe la ~o de la irantaro*. 6 Ter~o. (kabo). ~eto. 1 Florburgono, butono 3. 2 Pordoprenilo. ~opiede. Karakterizas la pozicion de du personoj aŭ objektoj, kies iu havas la ~on en la loko, en kiu la alia havas la piedojn. ~rompa Z. 1 Kolrompa, mortiga : ~rompa salto Z. 2 Cer-

bostreĉa. **~turniĝo.** Malsaneca sento pri nefirmeco en la spaco, k pri manko de ekvilibro, pro kiu ŝajnas turniĝi la objektoj ĉirkaŭ la malsanulo : *havi Z, ricevi Z, senti ~turnon Z.*

* **Kapabla.** Povanta fari ion ; havanta la ecojn aŭ plenumanta la kondiĉojn necesajn por fari ion : *~a al ĝio B, por iu tasko, al heroo, je krimo ; ~a deposituli monon per skandalminaco ; ~a direktoro ; ~ulo ; ne~a* (Vd SPJKO). **~(ec)o.** Ecoj, kondiĉoj necesaj por fari ion ; *Dio donis oficon, Dio donos ~on Z ; mi memoros vin, gis mia kapo perdos la ~on de ĉia memorado Z ; havi ~on por desegnado Z ; antaŭ ~o por la kantarto Z.* **~i** (tr). Esti ~a je io.

Kapacito. **1** (Sc) □ Gasa, likva aŭ solida materiokvanto, kiun povas enteni ujo : *~o de vazo.* **2** Elektrovanto. **~o de kondukilo.** La konstanta rilato, kiu ekzistas inter la ŝargo de la kondukilo (elektrovanto) k la elektra potencialo al kiu ĝi estas altigata. Vd FARADO.

* **Kapelo.** **1** (K) Malgranda preĝejo, kiu estas nek paroĥa, nek prioreja : *tua supre sur la monto, la silenta ~eto Z.* **2** Parto de preĝejo, enhavanta altaron. **3** Cambro, en privata domo, destinita por Diservo : *~ano* (pastro dungita por servi en tia cambro). **4** Aro de la muzikistoj, ludantaj aŭ kantantaj en ~o ; preĝeja horo : *~estro = forestro.*

kaperi Z (tr). Korsare kapti malamikan ŝipon. **~isto.** Korsaro **2.**

Kapilaro (Sc). Harforma angio, organo, kies interna diametro estas treege malgranda. **~a.** Rilatanta al ~o : *~a aktiveco, analizo, hemio.* **2** Havanta formon de ~o : *~aj tuboj. ~eco* □. Propreco de ~aj tuboj rilate al likvajoj, kiuj ilin trafluas : *la suprenfluo de la suko en la plantoj estas fenomeno de ~eco.*

Kapitalo. **1** Parto de la riĉaĵoj uzata por produktado ; profiton donanta proprumajo ; tuto de la provizoj k iloj, t. e. laborrimedojoj : *(f) enmelri en siajn verkojn grandan ~on da tempo, laboro, povosciado k ekzercileco Z.* **2** Sumo de posedata mono, konsiderata kiel cefajo, kontraste kun la rento, konsiderata kiel akcesorajo. **3** (Mh) Valoraro (produktiloj, laborforto k mono), kiun propr(aj)ulo ne uzas por

sia persona laboro k kiu kreas plusvaloron, dank' al la fakteto, ke ĝi estas monopolo de la ekspluatanta klaso : *dum sia rondira cirkulado la ~o senese formiĝas : mono, varo, mono ktp.* **Konstanta ~o** (Mh). Produktiloj, krudajoj, helpmaterialo. **Variebla ~o** (Mh). Konsumiloj de la salajrularo (valoro de la laborforto). **Socia ~o** (Mh). Sumo de ĉiuj ~oj funkciataj en la homa socio. **Individua ~o** (Mh). ~o funkcianta en entrepreno k apartenanta ĉu al unu ~isto ĉu al ~ista societo. **Fiktiva ~o** (Mh). Monsumo ne funkcianta en la produkta aŭ cirkulada proceso, sed donanta interezon : *stataj obligacioj.* **Financa ~o** (Mh). **1** ~o subiganta la industrian k komercan ~on (Hilferding). **2** Interpenetrado de banka k industri-komerca ~oj gis tiom forta grado, ke ĝi kondukas al koncentrigo de produktado k sekve al monopoloj (Lenin). Krome ekzistas ankor-aŭ i. a. : **Industria, komerca ~o** (Mh). Donanta profiton. **Mona, prunt(edon)a ~o** (Mh). Donanta interezon. **~isto.** **1** Homo posedanta ~on. **2** (Mh) Homo, kiu utiligas sian ~on por havigi al si renton, laborigante proletojn (Kp PLUTOKRATO).

* **Kapitano.** **1** Ŝipestro. **2** Rotestro.

* **Kapitelo.** Ornama skulptaĵo, kiu elstaras ĉe la supera parto de kolono : *dorika, jonica, korinta ~o.*

Kapitulo Z. Antikva citadelo de Romo.

* **Kapitulaci** (ntr). **1** Venkite transdoni sin k sian armeon aŭ fortikajojn al la malamiko, je precizaj kondiĉoj fiksitaj kune kun li : *la sieĝiloj ~is post kvar monatoj.* **2** (f) Rezigni, forlasi entreprenon : *Don Juan post kvardeko certe devos ~i pli ol unu fojon B.*

Kapoko. Speco de kotono kun mallongaj fibroj, produktata de hindia arbo el fam. bombacoj (*ciodendron anfractuosum*), k uzata por kusenoj, matracoj, ktp.

Kapolo. Multekosta konveksforma ŝtono, polurita sed ne facetita.

* **Kaponio.** **1** Kastrita koko, kiun oni grasisgas por ĝin manĝi. **2** (f) Kastrito : *~voðo.*

* **Kaporo.** **1** Arbeto el fam. kaporacoj, kies burgonojn oni konservas en vinagro k uzas kiel spicajon (*capparis spinosa*). **2** **~a burgono.**

Kaporalo. Plej malsupera infanteria suboficiro : *bona ~o revas esti generalo Z* (oni rajtas esti ambicia).

* **Kapoto.** Granda dikā kapuĉhava mantelo.

* **Kapro.** Duhufa kvarpieda remaĉula dombesto kun kornoj k barbo ĉe la mentono (*capra*) : *tro neutrata ~o farigas kiel apro Z* (feliĉo fierigas) ; *barborita kiel ~oviro* ; *propeka Z*, *pekporta ~o* (kiun la hebrea ĉepastro ŝargis per ĉiuj pekoj de Izrael).

* **Kapreolo.** Cervoparenci remaĉulo, loganta en Eŭropo k Azio (*capreolus*).

* **Kaprico.** 1 Subita, nekonstanta, neantaŭvidebla k senmotiva volo : *infana ~o* ; *si estas plena je pacienco por viaj ~oj Z* ; *~oj de grandsinjoroj k multego da kreditoroj Z*. Vd MUŠO, GRILU. 2 Neantaŭvidebla, ŝajne senkaŭza, stranga ŝango : *~oj de la modo, de la fortuno* ; *la ~oj de la elektra forto B.* ~a. Aganta laŭ ~oj: 1 *~a fiantino restos eterne fraŭlino Z*. 2 *~a pluovo B* ; *šia kostumo konsistis el paro da grandegaj ~aj ŝuoj, kiuj ĉiam direktatis sin alie ol ŝtaj piedoj Z*. Kp FRENEZA, STRANGA, ARBITRA, FANTAZIA. ~e. En ~a maniero. ~i (ntr). Havi ~ojn : *ĉe stomako malsata ne ~as palato Z*.

Kaprifolio Z = lonicerio.

Kaprikorno *. Unu el la zodiakaj stelaroj.

Kaprimulgo . G. de noktaj paseroj kun larĝa beko (= noktohirundo) (*caprimulgus*).

Kapriolo Z. Salto en aero, laŭ kapra maniero. ~i (ntr). Aersalti ; salti multe k malpeze.

Kapsiko . G. de solanacoj, kies frukto estas uzata kiel spicaĵo (*capsicum*). Vd PAPRIKO.

Kapstano Z . Vertikala vinčo kun horizontalaj stangoj : *oni levas la ankron de ŝipo per ~o aŭ vindaso*. Vd ARGANO, KRIKO. Kp VINČO, VINDASO.

* **Kapsulo.** 1 Skatoletforma objekto. 2 Metalu ujetlo kun formo de duonfero. 3 Ujetlo el gelateno aŭ obliato, uzata por enteni malbungustajn medikamentojn. 4 Nomo de la perikarpoj, kiuj spontane malfermiĝas, kiam ili estas sekaj.

* **Kapti** (tr). 1 Jeti subite la manon sur ion aŭ iun ; subite preni, ekpreni ion per

rapida movo : *dronanto eĉ herbeiton ~as avide Z* ; *kiu ~as tro vasele, konservas malmulte Z* ; *li volis frakasi la statuon, sed lia amiko ~is lian brakon Z* ; *~i ĉapelon de la hoko* ; *~i sin per ambaŭ manoj je la kapo* ; *~i la penikon por pentri Z* ; *subile aperis viro, kiu ~is ŝin ŝirkau la korpo k volis ŝin kisi Z* ; *~i iun per la mano, ies manon* ; *voli ~i oleon per mano Z* ; *fari ~an movon per la bušo Z* ; *si malfermis la lipojn por ~i aeron* ; *~i aeron* ; *~i fortan pozicion* ; *multajn amikojn la morto ~is (rabis, forprenis) dum la pasinta jaro Z* (Kp PRENI, POSEDI, TIRI). 2 Sukcesi atingi k firme teni iun, kiu prevas forkuri : *~i ŝteliston* ; *~ordona letero* ; *ne ~ita, ne punita Z* ; *tupo dormanta ŝafon ne ~as Z* ; *~i birdon per relo, en retlon Z*, *vulpon per ~ilo* ; *la hoketo ~is Z* (sk. la fiŝon) ; *milit-~ito* ; *revenigi la for~itojn Z* ; *iri en (for)-~ilecon Z* ; *konduki iun en ~ilecon Z* ; (f) : *~i per fotografilo interesan grupon* ; *~i la okazon* (Kp BABI, OKUPI, TRAFI). 3 Sukcesi havigi al si ion nematerian : *mi ne povas ~i en ŝi la sencon Z* ; *tiu parolado ~is ĉiujn korojn* ; *mitan dienton ~is speciale tiu fakteto* ; *min ~is ia dubo* ; *~i la rigardojn* ; *li lasis sin ~i de la generala fluo B* (Kp PRENI, TIRI, RARI). 4 Enigi en iun, infekti iun (p. p. malsanoj k sentoj) : *timo, teruro, kolero, rido ~is lin* ; *agonio ~is la malsulanon Z* ; *terura milito ek~is preskaŭ la tutlan Eŭropon* (Kp OKUPI, INVADI). 5 Neatendite trafi, surprizi : *~is nin pluvego neatendite B* ; *la aerŝipo estis ~ata de ventego* ; *la aŭtomobilu, ~ata de ekspreza vagonaro, disspliĝis*. 6 (f) Delogi, logtrompi : *virina ridejo pli ~as ol relo Z* ; *mi lasis min ~i de tiuj trompuloj Z* ; *lasis sin ~i per lertaj vortoj Z*, *per flato Z* ; *~i la koron de iu Z*. ~i (aj)o. Akiro. ~ema. 1 Avida. 2 Artifika, insida. ~lo. Aparato por inside ~i bestojn aŭ homojn (Kp RETO, ENFALILO, INSIDAJO). ~gl. Esti ~ita per iu aŭ io : *ilia piedo ~igis en la relo*, *kiun ili metis Z* ; *~igis per sia vorto Z* (esti devigata plenumi promeson) ; *li ~igis per la ĉarmo de tiu virino*. Ek~i (tr). Provi ~i. En~i (tr). Faligi en ~ilon. Re~i (tr). ~i ion, kion oni lasis forgili : *li re~is sian falantan ganton* ; (f) *per forto de la volo si re~is la forglitantan memkoncion Z*.

* **Kapuceno.** Franciskana monaĥo, primitive almozpetanta, kun bruna robo k

pinta kapuço : *kun barbo tiel longa, kiel tiu de ~o.*

* **Kapuço.** 1 Kapvesto, alkudrita al mantelo : *~o monaĥon ne faras Z* (ne jugū laŭ ekstero. Vd VESTO). 2 Io simila al *~o* : *kamen-~o*. (egmenteto kun formo de renversita funelo, masonita super la fajrujo en la malmodernaj kamenoj k servanta kiel enirejo al la sumtubo).

* **Kara.** 1 Amata : *~a patrino ; nia ~memora majstro ; ~ulino* ; esti *~a al iu Z, por la koro de iu Z.* 2 Alteſatata, grandvalora : *čiu por si mem estas la plej ~a Z ; ~a estas dono en minuto de bezono Z ; sia estas pli ~a ol najbara Z ; vi ŝtelis de mi ~an horon Z.* 3 Multekosta, altpreza : *~a loĝejo ; tro ~a aranĝo por mal-~a tagmanĝo Z* (Vd KANDELO) ; *pli-~iĝo de la vivo ; pli-~igi la varojn ; pagi ~e Z ; kosti ~e Z, mal-~e Z ; tempo de ~eco Z.*

* **Karabeno.** Milita pulvopafilo, pli longa ol pistolo, k kies tubo estas interne strekita.

* **Karafo.** Vitra aŭ kristala largbaza botelo uzata por akvo aŭ vino. Kp FLAKONO, BOKALO.

Karakoli (ntr). Rajdi fantazie, kun multaj saltejoj k returnigoj.

* **Karaktero.** 1 Aro de la distingigaj, individuigaj trajtoj ; ecaro : *la ~o de la vera virto estas la modesteco ; ~on ul kanto donas la tono Z ; miaj opinioj k verkoj havas ~on absolute privatan Z ; tiu stilo havas specialan ~on Z ; kelkaj ne komprenas la ~on de nia afero Z ; glu-marko trafe esprimanta la ~on de la kongresurbo ; sen-~a kapo, pejzaĝo, skulptaĵo.* 2 Aro de la moralaj kvalitaj, kiuj distingigas animon : *nobra, maledikata, afabla ~o ; forteco de ~o Z ; la ~oj de la Shakespeare'aj herooj estas profunde studitaj.*

Karakterizi (tr). 1 Montri, difini la karakteron de io : *oni povas ~i la 19-an jarcenton kiel la jarcenton de la historio ; ne ekzistas ĉe unu epiteo, kiu ~us la belecon de Heleno Z.* 2 Konsistigi, estigi la karakteron de io : *la artlikiga parolo ~as la homon.* Kp SIGNI, STAMPI, MARKI, DISTINGI. ~a. ~anta : *~a trajto, gesto ; la litero n estas ~a por la akuzativo.*

Karamboli (ntr). 1 En la bilarda ludo, tuſi per sia globo la du aliajn. 2 (f)

Kolizii : *pramo ~is kun vaporſipeto k subakvīgis. ~o.* 1 Ago ~i. 2 (f) Kolizio.

Karamelo. Rostita bruniĝinta sukerlo.

Karapaco . Osteca, korneca aŭ kalkcea ŝelo, kiu ĉirkaŭas la korpon de multaj animaloj kiel ekz. tiun de testudoj aŭ krustacoj : *la ~o de krokodilo estas nedifektebla per kuglo.* Vd KIRASO, KRUSTO, SKVAMO, ŜELO.

* **Karaso.** Mangebla fišo, el fam. de karpoj (*carassius vulgaris*).

Karato. 1 Unuo de mezurpezo, uzata por perloj k diamantoj (= 205 miligramoj). 2 Parto de pura oro, pezanta unu didekkvaronon de la tutaj pezo : oro je 12,15 ~oj (= kies 12 aŭ 15 partoj estas el pura oro, k 12 aŭ 9 el alia materio) ; oro je 24 ~oj (= nepre pura).

Karavano. 1 En Oriento aŭ Afriko, aro da pilgrimantoj aŭ komercistoj, kun iliaj ŝargbestoj, vojaĝantaj kune pro sendangereco aŭ oportuneco. 2 Grupo da kunvoj-agantoj. ~eo. Haltejo por ~oj.

* **Karbo.** 1 Malmola nigra substanco, konsistanta el preskaŭ pura karbono, devenant nature aŭ arte de ligno, k uzata por hejti : *ligno-~o ; ŝton-~o aŭ ler-~o ; konservas ĉe ~o la strukturon de l' arbo Z* (oni konservas ĉiam signojn de sia deveno) ; *blanka ~o* (fluakvo uzata por produkti elektron) ; *nigraj ~igitaj traboj ; la macoj ~iĝis en la forno Z.* 2 Arda, ekbruliganta ligno : *~oj ekflamis de Dia bušo Z ; ardantaj k brulantaj ~oj Z ; sidi kvazaŭ sur flamantaj ~oj B* (senpecifikecege. Kp PINGLO). ~eto. Duonkonsumita, facile ekbruligebla ligno-~o ; braĝo. ~desegnaĵo. Desegnajo farita per ~krajono 1. ~krajono. 1 Poco da ligno-~o uzata por desegni. 2 ~peco, cilindra aŭ prisma, uzata kiel pozitiva poluso en elektraj aparatoj. ~min(ej)o. Loko, kie oni eliras ~on el tero.

Karbolo Z = fenolo.

Karbono C. Hemia elemento, el kiu precepi konsistaskarbo, grafito, diamanto, k kiu trovigas en ĉiu vivanta estajo, vegetajo aŭ animalo.

Karbunklo 1 Infekta malsano karakterizata per danĝera pustulo : *la ~o estas plej ofte transigata per piko de mušo.* 2 Komunikebla malsano de plantoj, ĉefe ĉe cerealoj, dum kiu iuj organoj estas

anstataūataj de nigra aū bruna pulvoro.
Vd KARBUNKOLO. ~a. Rilatanta al ~o :
~a bacilo.

karbunkolo Z . Helruĝa rubeno aū
grenato. Vd KARBUNKLO.

Karcero. Mallargā k malluma ĉelo de
malliberejo, kelkfoje eĉ subtera kamero
por punitoj aū kondamnitoj : *meti iun
en ~on Z ; en~igi ribelulon.*

* **Kardo.** Multdorna herbaĉo el fam.
kompozitoj (*carduus*).

kardamino . G. de kruciferoj (*carda-
mine*).

kardano G. Sistemo de alligo aū pendigo
de objekto interne de du ringoj, kiuj
turnas unu en la alia k dank' al kio la
enigita objekto ne balanciĝas : *oni utiligas
la ~on en la fabrikado de ŝipkompassoj,
tampoj ks.*

* **Kardelo.** Birdo el ordo de paseroj
(*fringilla carduelis*).

kardio . Enira aperturo de la stom-
ako.

Kardinalo (K). Ĉiu el la 70 elektistoj k
konsilistoj de la papo, ordinare elektitaj
inter la pastroj k episkopo(j).

kardono . G. de kompozitoj, man-
ĝebla legomo (*cardunculus*) (= hispana
artišoke).

kareno . La malsupra parto de ŝipo,
kiu troviĝas sub la akvolinio : *la ŝip~oj
estas ordinare kovrataj per kupro.*

* **Karesi** (tr). 1 Delikate k ame tuſeti :
selante ĉevalon, oni gin ~as Z (oni devas
flati tiun, de kiu oni postulas ion al li
malagrablan) ; *~i siajn lipharojn Z* ; (f)
~i al in la barbon Z (flategi. Kp LEKI) ;
~i kontraŭ la haroj Z (malflati, malplaci) ;
(f) *~i iluzion* (dorloti 4) ; (f) *la tumo ~as
la murojn ; la ondoj ~is la dezerlan
bordon.* 2 Plezurigi, feliĉigi : *tiu koloro
~as la rigardon, la okulojn ; min mono
neniam ~is Z ; viaj konsoloj ~as mian
vunditan animon Z.* 3 Favori, protekti :
kiun la sorte ~as, al tiu ĝio sukcesas Z (Kp
DORLOTI). ~o. Ago ~i : *ne ekzistas ~o
sen intereso Z ; ursa (mallerta) ~o Z.*
~a. ~anta : *~a tuſo, kiso ; ~aj vortoj.*
Mal~i Z. Malmilde trakti.

kargo £. Ŝargo de varoj sur ŝipo : *la
~a prezo estas difinita en ĉarto subskribita
de ŝipmastro k de la ~anto ; la ŝipkapitano*

estas responda pri la ~o. ~i (tr). Lui
ſipon por ŝargi ĝin per ekspedotaj varoj.
~anto. Tiu, kiu ~as. ~boato. Speciale
boato por transporti varojn. **Senſarga**
~o. Mono pagita por neſargitaj varoj.
Kp FRAJTO.

Karlero. Profesio, okupo, al kiu oni sin
dedicas : ĉefo celo de la agoj : *la ~o de la
arto, de la sciencoj ; la diplomatio ~o* ;
(f) *la ~o de la gloro. ~ismo.* Kondu-
maniero de ambiciulaĉo, kiu konstante k
senskrupule celas la plileviĝon k sukseson
en sia ~o : *egoismo k ~ismo. ~isto.*
Tia homo : *for duvizaĝuloj k ~istoj el nia
movado.*

karliko Z . G. de ~acoj (*carica*).

Karlkaturo. Groteska desegnajo, pre-
zentanta la ĉefajn trajtojn de iu facile
rekoneblajn sed malbeligitajn k difektit-
ajn per komika troigo. ~i (tr). Desegni
ies vizagon per ~o.

Karloflo. 1 Arbo el fam. mirtacoj
(*caryophyllus aromaticus*). 2 Najloforma
sekigita florburĝono de tiu arbo, uzata
kiel spicajo.

Kariolo. Durada malpeza nekovrita
veturo.

karit(at)o (K). Supernatura virto, per
kiu oni amas Dion super ĉio k la
proksimulon kiel sin mem pro amo al Dio.

karlino . G. de kompozitoj, speco de
kardo (*carlina*).

karmeziño Z. Malhela ruĝo.

* **Karmino.** Rozruĝa kolorilo, ekstrakt-
ata el la kočenito : (f) *~aj lipoj.*

Karno. 1 Mola fibreca substanco,
troviĝanta sub la haŭto de la animaloj,
konsistiganta la muskolojn k kontrastanta
kun la haŭto k la ostoj : *mi hakos al vi la
akrajn spronojn en la ~on Z ; la hundoj
formangos la ~on de Izobel Z* ; ĉeesti kun
~o k ostoj (proprapersonc) ; *la bestoj
dis~is la kadauraon Z ; ~oriĉa besto ;
sen~a skeleto ; ~osira tigro ; ~okoloraj
ſtrumpoj* ; (f) *tranĉi rekte en la ~on Z* (akre
k trafe kritiki). Kp VIANDO. 2 Tiu substanco,
konsiderata kiel karakterizo de l' homa
naskigado : *nek ~o k sango, sed la koro
faras nin patroj k filoj Z ; iri la vojon de
ĉiu ~o Z* (morli) ; *laŭ la kristanaj Jesuo
estas en~iginta Dio.* 3 Mola fibreca substanco,
lokita sub la ŝelo de l' fruktoj,
konsiderata kontraste kun la kerno(j) : *la*

~o de persiko, de melono. ~ulo Z. Mortemulo. Dent~o. Parto de la buša ~o cirkauanta la radikoj de la dentoj.

* Karnavalo. Tempo, dediĉata al amuzajoj, kiu iras de la festo de l' Tri Regoj, ĝis la Cindromerkredo, precipe dum la lastaj tagoj antaŭ la granda fasto.

* Karoo. Unu el la kvar specoj de ludkartoj, distingebla per malgrandaj ruĝaj kvadratoj : ~a aso.

* Karobo. Mangēbla frukto de ~arbo. ~arbo. Arbo el fam. fabacoj (*ceratonia siliqua*).

* Karoto. Veg. el fam. umbelacoj, kun mangēbla ruĝa radiko (*daucus carota*).

* Karpo. Bongusta riverfiŝo (*cypinus carpio*).

karpeo ♡. Ostaro de la manradiko.

* Karpeno. Arbo el fam. kupulacoj, kies ligno estas uzata por mebloj (*carpinus betulus*).

* Karto. 1 Kartonfolieto, uzata kiel korespondilo : *posta-o*; *ilustrita ~o* (kies unu flanko prezentas desegnaĵon aŭ fotografaĵon). 2 Kartonfolieto, oficiala aŭ ne, kun surskriboj ĉu presitaj, ĉu manskribitaj, uzata kiel rekonilo : *vizit~o* (~o kun nomo k adreso); *balotrajtiga ~o*; *legitimiga ~o*; *porcirkula ~o* (Kp BILETO). 3 Kartonfolieto, sur kiu estas presita aŭ skribita tabelo de la mangajoj disponebaj ĉe restoracio, kun la prezoj apude : *mani lau la ~o* (kiam la kliento elektas mangajojn sur la ~o, k pagas sekve varian prezon). (Kp MENUO, FIKSA.) 4 Maldiĉa kartonfolieto, rektagule tranĉita, prezentanta sur unu flanko kolorajn gravurajojn, uzata por ludi diversajn ludojn : ~aro (aro da 32 au 52 ~oj); *meti ion sur la ~on* Z (riski); *mi sentis, ke mi metas sur la ~on la tutan estontan trankvilecon mian* Z; *meti ĉion sur la lastan ~on* (riski la lastan ŝancon); *la vivo staras sur la ~o* Z (en ekstrema situacio); *blindulo ~ojn ludi ne devas* Z (oni estas responda pri siaj eraroj); *niaj esperoj disfalis kiel dometo el lud~oj*. 5 Folio el kartono aŭ papero, sur kiu estas figurita la surfaco de l' tera globo, aŭ de unu el ĝiaj partoj (= geografia ~o, land~o), aŭ la ĉielo kun ĝiaj astroj (= astronomia ~o). ~aro. Atlaso 2.

* Kartavi (ntr). Prononci la literon « r » per la gorgo.

Kartelo Z ē ĝia. Interkonsento de organizoj por komuna kunagado. ~o ekonomia bazigas sur kontrakto de produktantaj en la celo forigi la liberan konkurencon k influi la prezojn laŭ komuna reguligo de produktado k debito. ~o politika. Interkonsento de politikaj partioj por komuna kunagado. Kp KONZERNO, TRUSTO.

* Kartilago. Fortika, elasta, fleksbla organika teksajo.

* Kartoĉo. 1 Cilindra ujeto, el kartono aŭ metalo, entenanta pulvorsargon k plumberojn, uzata por ĉaspafiloj. 2 Kunmetajo de kuglingo k de kuglo, uzata por pistoloj, revolveroj, karabenoj k militpafiloj. ~ego. Kunmetajo de obusingo k de obuso uzata por rapidpafaj kanonoj. Kp PULVUJO, PRAJMO.

Kartografio. Arto verki geografiajn kartojn.

* Kartono. 1 Pli aŭ malpli dikaj folioj, faritaj el paperpastro pistita, gluita k sekigita sub premilo : *glui fotografajon sur ~o*. 2 Simila pasto, uzata por fabriki aliajn objektojn : ~a pupo, masko.

Kartušo. Ornamo, cirkauanta, plataĵeton, sur kiu ĝenerale estas skribajo, nomo, titolo, devizo, insigno.

* Karuselo. 1 Festa turniro, kie kavaliroj aŭ rajdistoj turniĝe k artisme manovras : (f) *haosaj pensoj ~as* (kirligas) en *lia kapo*. 2 Porinfana amuzilo, konsistanta el lignaj rajdbestoj k seĝoj, metitaj sur granda ronda platajo, kiu turniĝas cirkau sia akso.

* Kaso. Monkesto : *regna ~o*; *vivi de sparita ~o* Z (mono); *kiu rompis la glason, tiu ordigu la ~on* Z (kiu pagante la perdon, ĉar ĉiu devas priespondi pri siaj faroj). Kp poço, SAKO. ~eo. Ĉambro, destinita por enspezado k elspezado de mono, k en kiu oni konservas la ~on. ~isto. Oficisto, kiu en- k elspezas monon en ~eo; societano, kies tasko estas kolekti la kotizojn k prizorgi la monon. En~igi (tr). Enspezi monon.

Kasacil (tr) ĝia. Lege nuligi tribunalan jugon, dekreton, proceduron, verdikton : *la ~a kortumo ~is la verdikton de la unua*

instanco. ~o. Leĝa nuligo al tribunala ĵugo, dekreto, proceduro, verdikto.

* **Kaserolo.** Metala kuirpoto kun tenilo.

kaseto . Plata skatolo, ordinare ligna aŭ metala, por plako aŭ filmo k kiun oni ŝovas en kameron. ~o **kun turnebla ŝovkovrilo**. ~o kies ŝovkovrilo per ĉarniroj aligita ne estas tute eltitrata dum la fotografado, sed malantaŭ la ~o turnata. **Almet**~o. ~o, kiun oni ne ŝovas en la foldojn de la kamero, sed nur alpremas al ĝi. **Duobia** ~o. ~o ŝargebla per du plakoj aŭ platfilmoj. **Filmpak**~o. ~o ŝargebla per filmpakoj. **Kartoēfilma** ~o. ~o por kartoēfilmoj. Ŝargebla ordinare eĉ ĉe taglumo. **Sang**~o. ~o ŝargebla per difinita aro da plakoj. ~ujo. Ujo por konservi k unporti aron da ~oj.

* **Kasko.** Metala aŭ leda kapširmilo por soldatoj.

kaskado Z. Malgranda akvosalo : (f) *senfina ~o da demandoj*.

kaskedo. Ĉapo kun viziero.

Kasto. En kelkaj nacioj, ĉiu el la sociaj klasoj, kiuj ne miksigante unu kun alia, formas la bazon de la politika k religia konstitucio. **~ismo.** Politika sistemo bazita sur la ~oj.

Kastanjeto. Ligna aŭ ebura klakilo, ronda k konkava, kiun oni alligas duope al la fingroj por sonigi ilin, frapante ilian konkavan flankon unu kontraŭ alia.

* **Kastelo.** 1 Fortikigita logloko, defendita per fosajo, remparoj k turoj (Kp CITADELO). 2 Lukso sinjora domego en la kamparo : (f) *konstrui ~ojn en aero* Z, *sur glacio* Z (revi himerajn projektojn).

* **Kastoro.** Belfela mamulo, kun larga plata vosto, socie vivanta k lerte konstruanta surakvajn loĝejojn.

* **Kastrl** (tr). Senigi homon aŭ beston je naskigpovo, fortranĉante la sekscajn glandojn : *la ~itoj soprane kantas* B.

kasuaro . G. de kurantaj birdoj el Aŭstralio, simila al struto k kies plumoj servas kiel ornamo (*casuarius*).

* **Kašl** (tr). 1 Forigi ion de ies okuloj, metante ĝin en sekretan lokon, aŭ kovrante ĝin per io : *oni ~is lin de Atalja* Z; *si forkuris k ~is sin en la plej proksima arbaro* Z; ~i oran ringon por ke oni ĝin

ne trovu Z; *fremdan vundon ~as vesto* Z (ni ne scias pri la suferoj de proksimulo); *neĝo ~as nur ĝis printempo* Z (nenio restas longe sekreta); *la lumo estas ~ata al mi per la kurtenoj* Z; ~i al si la vizaĝon post la manoj; *jeti ~ilan rigardon en libron* Z (Kp MASKI, KOVRI, ŜLOSI, VUALI).

2 Forigi ion de ies scio, ne dirante aŭ ne esprimante tion : ~i aferon, siajn projektojn, siajn pensojn; *sagulo ~as sian ofendon* Z; *saga homo ~as scion* Z; *tiuj belaj paroloj ne povas ~i la faktor*; ~i ion antaŭ iu Z; *sin ~i de iu*; *pli bona estas riproĉo ne~ita ol amo ~ita* Z; *akcepti ~itajn donacojn* Z; *tuso k amo ne estas ~ebraj* Z; *senco~aj* (enigmaj) *fragoj* (Kp IGNORI, SEKRETI, MENSOGI, SUFOKI, FORSILENTI, HIPOKRITI). ~{it)e. 1 Sin ~ante : *kio vendigas ~ite, vendigas plej profite* Z. 2 Neesprimante. ~ejo Z. Loko, kie oni ~as sin aŭ ion. ~ema Z. Havanta inklinon por ~i siajn pensojn; sekretama. ~illo. Objekto malantaŭ kiu oni ~as sin aŭ ion (Kp KOVRILo, EKRANO, PRETEKSTO). **Mal**~i (tr). Diskonigi, klare sciigi ~itajon aŭ ~indajon : *la tempo ciam mal~as la veron* Z; *sian intencon Dio mal~as al la piuloj* Z; *kiu mal~as sekretlon estas kiel kalumnianto* Z (Kp REKONI, KONFESI, MONTRI, APERIGI, REVELACII, PUBLIKIGI, MALKOVRI, MANIFESTI, SENVUALIGI, SENMASKIGI). **Mal**~o. 1 Ago mal~i. 2 (R) Supernatura inspiro per kiu Dio konigas ion al iu ; revelacio. **Mal**~a. 1 Diskonita : *lia honto fariĝis tro mal~a, por ke mi povu akcepti lin hejme* Z (Kp FAMA). 2 Sin mal~anta ; lojala : *mal~a konduto* (Kp SINCERA).

* **Kaštano.** Manĝebla frukto de ~arbo : *~hara fraŭlino* Z (kun ~koloraj haroj). ~arbo, ~ujo. Arbo el fam. kupulacoj (*castanea vesca*).

* **Kato.** Hejma musĉasanta mamulo kun bela felo (*felis domesticus*) : *kiam ~o promenas, la musoj festenas* Z (kiam mastro foriras, ne sin genas la servantoj); *danci kiel ~o ĉirkaŭ polo* Z (peni por plaĉi); *vivi kun iu, kiel hundo kun ~o* Z (malamike); *kiam ~o jam formangijs, forpelado ne helpos* Z. ~a. Rilata al ~o, propra al ~o : ~aj pašoj; ~aj (flataj) manieroj.

Katafalko. Funebra parada podio, sur kiu oni metas la ĉerkon de mortinto, kiun oni volas honori.

kataklismo (Sc). Naturkatastrofo, kaŭzanta tre gravajn difektojn k ŝangojn sur la surfaco de la tero.

Katakombo. Subteraj galerioj uzitaj kiel tombejo aŭ ostejo.

Katalepsio. Nervaj patologioj stataj, karakterizataj per inerteco de la volaj muskoloj k perdo de sentpovo.

Katalogo. Tabelo de objektoj ordigitaj laŭ difinita ordo : *~o de pentraĵo, de libroj, de muzeo.* Kp LISTO, TABLEO, BIBLIOGRAFIO, REPERTUARO. *~i* (tr). Registri en *~o* : *~i bibliolekon.*

* **Kataplasmo.** Kuracilo, konsistanta el varma, mola k maiseka maso da medicinaj substancoj, entenita en maldensa ŝtofo, k metata sur korpa parto.

* **Kataro.** Muka fluo pro inflamo de muka membrano : *~o de l' nazo, de l' intesto, ktp.* Kp MALVARMUMO.

* **Katarakto.** Maldiafanigo de l' okuleno, kaŭzanta kuraceblan blindecon.

Katastrofo. Subita malfeliĉega okazajo : *fervoja ~o; lio povas ~e efiki al la vivstato de la laboristoj.*

Katedro. Surpodia seĝo por predikantoj aŭ profesoroj.

Katedralo. Episkopa preĝejo : *hispana proverbo diras, ke por konstrui preĝejeton, oni devas projekti ~on.*

Kategorio. Ĉiu el la klasoj, en kiuj oni ordigas samspecajn personojn, objektojn aŭ faktojn : *la gramatikaj ~oj* *~a.* 1 Rilata al *~o.* 2 Senkondiĉa, firma, nepre, postula, tute klara : *~a tono, rifuzo; ~e respondi, aserti, paroli Z.*

Katefismo, Katekismo. 1 Elementa lernolibro, prezantanta per demandoj k respondoj la ĉefajn punktojn de religio. 2 Elementa ia ajn lernolibro, konsistanta el demandoj k respondoj : *~o de politika ekonomio.*

Katefisto, Katekisto. Instruanto pri katehismo *1.*

Kateklizi, Kateklizi (tr). Instrui la religiajn elementajn principojn : *la mistiistro ~as la nigrulon.* Kp PREDIKI.

* **Kateno.** Fortika ĉeno uzata por ligi la malliberulojn k malhelpi ilin forkuri : *havi ~ojn sur la piedoj Z.* *~i* (tr), en*~gl.* 1 Ligi per *~o* : *~i krimulon, beston.* 2 (f) Ligi per moralaj spirita

devigoj (danko, ŝuldo, logo ktp) : *kiu donacon prenas, tiu sin ~as Z; ili sidis en mallumo, ~itaj de mizerio Z; kial do ni devas senbezone ~i nin Z?* *kiu sian langon ~as, Dio lin benas Z;* en lingvaj demandoj *~iu superflua decido malutile ~as Z;* *dangere en~igi la lingvon Z;* tro rapida edziĝo, porciama *~igo Z.* 3 (f) Ligi per kvazaŭmateriaala altireco : *li staris, kvazaŭ ~ite al la tero* (Kp FORGI); *~is min tiu grandioza spektaklo* (mi ne povis foriri rezignante tiun spektaklon).

katizi (tr) ♀. Doni apreturan gluon, brilecon al ŝtofo. *~o.* Ago *~i* aŭ la rezulto de tiu ago : *~on oni prifaras per hidraŭlika mašino.* De*~i.* Forpreni, forigi la apreturan gluon, brilecon de ŝtofo.

katodo ♂. Negativa elektrodo de pilo. Vd ANODO.

Katolika. Propria al la kristana Romana eklezio, kies estro estas la papo : *~a dogmo, kredo, preĝeo, eklezio, pastro.* *~o.* Ano de la *~a religio.* *~ismo.* *~a doktrino, dogmaro.*

* **Katuno.** Malpeza kotona teksaĵo, generale surprisa per koloraj desegnaĵoj : *indieno, kalikoto, kretono, nankeno, perkalo estas ~oj.*

Kaŭcio. Monsumo, kiun oni deponas, aŭ kiun oni promesas pagi por garantii la plenumon de interkonsento aŭ kontrakto farita de si mem aŭ de alia : *doni, havigi ~on; liberigi akuziton per, kontraŭ ~o.* *~i* (tr). Doni *~on* por iu.

Kaŭčuko. Elasta gumo, konsistanta el preparita suko de kelkaj amerikaj aŭ afrikaj arboj aŭ lianoj : *sulfur~o* (*~o prilaborita per sulfuro, k pli malmola ol la kruda*) ; *~a mantelo.* Kp GUTAPERKO.

Kaūrl (nlr). 1 Sidi sur la kalkanoj : *la malfeliĉa knabino ~is en angulo de la ĉambro; ~e sidigi Z.* 2 Sidi kuntirigante por sin kaši aŭ por eksalti : *la tigro ~is en la allaj herboj.* *~igl.* 1 Sidigi sin sur kalkanoj. 2 Kuntiri sin.

kaŭstika ☛ (pri substanco). Brulantanta, kaŭteriza, mordanta : *~aj rimedoj.* *~ajo.* *~a substanco.* *~eco.* Eco de tio, kio estas *~a* : *la ~eco de acidoj.* Kp BRULI, FROTI, KAÜTERIZI, KORODI, MORDI, RODI.

* **Kaŭterizi** (tr). Vundi per fajro aŭ kaŭstikajoj por kuracaj celoj. *~ilo.*

Mehanika rimedo por bruikuraci la karnon. **~ajo.** Hemia rimedo por sama celo.

*** Kaŭzo.** 1 Tio, pro kio io estas aŭ igas tia, kiel ĝi estas : *la unua ~o* (antaŭ kiu oni povas koncepti nenion alian) ; *la efika ~o* (la fenomeno necese antaŭa al alia) ; *la cela ~o* (la celo, kiun celas inteligenta ~o). 2 Tio, pro kio io okazas ; kialo : *~o de milito, de malsano ; ne esti sen ~o Z* ; *~e de tio Z* (pro tiu ~o) ; *la proceso al kiu tiu ĉi bela loko donas la ~on Z* ; *tiam min malbeno ne mia~a* (kies ~o ne estas mi) *subite min apartigis de la amojo Z*. 3 Tio, pro kio oni faras ian agon : *mi havis multajn ~ojn, agante liel* ; *havi plenan ~on por ...i Z* ; *mi ekvidas nun la ~on de lia kolero ; doni al iu ~on por plendi Z*. Kp FONTO, RADIKO, ĉERMO, MOTIVO, PRAVIGO. **~i** (tr.). Esti la ~o de ; estigi, okazigi : *tiu vorto ~is la malpacon* ; *~i doloron Z, laboron Z, bedaŭron al iu* ; *tiaj komplezaj servoj ~as multajn elspezojn* ; *akeidento ~ita de aŭtomobilo*. Kp ESTIGI, NASKI, KREI, KUNTRENI, VENIGI, ENPORTI, ALPORTI, SEKVI, REZULTATIGI, INSTIGI, VOKI, VEKI. **~eco** Rilato inter la ~o k ĝia efiko : *principo pri ~eco* (laŭ kiu čio, kioekzistas, havas ~on).

*** Kavo.** Malplenajo en solida materio aŭ en organo : *~oj en tero, en arbo, en pano, en fromaĝo* ; *peli pavon, fali ~on Z* (malsukcesi) ; *~vojo* (profunde fosita en tero) ; *kot~ajo* ; *rado~oj* (faritaj de veturirradoj en ne pavimita vojo) ; *~ego en monto* (Kp PROFUNDEGAJO, ABISMO) ; *la ĉarmaj ~etoj de fraŭlinaj vangoj Z* ; *kor~etoj* (Kp KAMERO) ; *okul~oj* ; *internaj naz~oj* (Kp NAZTRUOJ) ; *man~o Z*. Kp FOSAJO, TRANĉEO, KAVERNO, TROGO. **~a.** *~oforma* aŭ enhavanta ~ojn : *~a vojo, relo, dento* ; *~aj okuloj, vangoj* ; *~eca (kaverna) voĉo*. **~I** (ntr.). Esti ~a. **~igl Z.** Igi ~a aŭ estigi ~ojn en : *trinki el sia ~igila mano Z* ; *pluo ~igis la teron* ; *~igi vojon, pajseĝon* ; *~itaj trunkoj Z* ; *(en)~igintaj vangoj, okuloj*. **Dis~ajo.** Malregulforma natura ~ajo. **Mal~a.** Konveksa.

Kavalero. Parto de armeo konsistanta el rajdsoldatoj.

*** Kavaliro.** 1 En antikva Romo, civitano apartenanta al tiu el la tri klasoj, kiu

estis meza inter la pleba k la patricia. 2 En mezepoko, nobelo ricevinta la ~econ. Kp KAVALERIANO. 3 Tiu, kiu havas la malpli altan gradon de ordeno : *~o de la Honora Legio* (Kp OFICIRO, KOMANDORO). **4** Unu el la sakfiguroj, prezentanta ĉevalon. **~eco.** 1 Militista institucio, kun religio k heroa karaktero, starigita ĉe la feŭda nobelaro, k trudanta al siaj anoj malmiton antaŭ la dangero, lojalcon, protektadon al malfortuloj k ĝentilecon al virinoj. 2 Eco, titolo de ~o. **~a.** Propri aŭ rilata al ~o : *~a armilaro* ; *~aj poemoj*. **~eca.** Havanta la herooan karakteron de la mezepoka ~eco : *~eca konduto, sindonemo*. **~ajo.** 1 *~eca ago. 2 Z Ordeno.*

kavalkado Z. Pompa ceremonia aŭ plezura promenado de rajdantaro.

*** Kaverno.** 1 Natura profunda subtera kavo : *la antaŭhistoriaj homoj logis en ~oj*. Kp GROTO. 2 Malsaneca kavo en organo : *~oj de la pulmoj ĉe tuberkulozo* ; *~en arbo Z*. **~a.** 1 Prezentanta ~on : *~en arbo Z, ŝtonego, dento, pulmo*. 2 (Obtuze sonora kiel ~o : *~a blovo, sterloro, rovo* (Kp TOMBA, ĈERKA).

*** Kaviaro.** Frandajo farita el salita sturma frajo.

*** Kazo.** 1 (G) Ĉiu el la diversaj formoj, kiujn en kelkaj lingvoj alprenas substantivo, pronomo aŭ adjektivo, laŭ sia gramatika rolo : *en esp-o ~oj ekzistas nur du : nominativo k akuzativo Z* (Kp DEKLINACIO). 2 Difinita aparta okazo : *en tiu ~o mi prenas pluvombrelon* ; *la lego ne antaŭvidis tiun ~on*.

*** Kazeo.** Densa solidiginta ne fermentinta parto de lakto, el kiu oni faras fromaĝon. **~i.** Solidiĝi, iĝi ~o. **~igajo.** Fermento, ĝenerale ekstraktita el stomaiko de junaj ankoraŭ laktonutritaj remnaculoj, kiu servas por ~igi laktom.

kazelno Z Albumina substanco de la laktoto. Vd LEGUMINO.

Kazemato. Arkaja subtera ĉambro en kastelo aŭ fortikajo.

Kazerno. Konstruaĵo destinita por logi soldatojn.

Kazino. Konstruaĵo por publikaj kunvenoj k amuzoj (dancoj, monludoj ktc) precipe en kurac-aŭ banurboj.

kazuisto. Teologiisto, kiu studas la solvojn de konsciencaj duboj.

kazulstiko. Parto de la moral teologio, kiu temas pri la konsciencaj malfacilajoj.

* **Ke.** Dependiga konjunkcio, enkondukanta : 1° Kompletigajn propoziciojn, kun rolo : 1 de subjekto : *estas al mi tre agrable, ~ mi havas la okazon nun saluti vin Z ; ne bone estas, ~ la malsanuloj fumas tian fortan tabakon Z* ; 2 de apozicio : *tiun supozon, ~ li estas trompisto, mi tuj pruvas al vi; mi faras al vi donacon, ~ el via bušo eliros perloj Z ; malgraŭ tio, ~... ; 3 de predikato : lia penso estas, ~ ni devas akcepti la inviton ; 4 de objekta komplemento : mi sentas, ~ la morto baldaŭ min vokos Z.* RIM. 1 : Post verboj signifantaj « diri, kredi, pensi » k la analogaj, Z kelkfoje subkomprendas la konjunkcion : *vi scias ja, vi ilin al mi donis ; kredu, mi dedicas la tutan mian animon nur al mia rego ; mi diras al vi, si ricevos enterigon kristanan.* RIM. 2 : Post la konj. **ke** oni povas trovi ĉiujn modojn laŭ la senco : *zorgu, ~ la reĝo ricevu la leterojn Z ; ne ekzistas ĝi la plej malgranda kaŭzo, ~ aperus ia nova lingvo, kiu elpuſus esp-on Z.*

II° Cirkonstancajn propoziciojn, kun rolo de komplemento : 1 de kaŭzo : *mi estas furioza, ~ mi staras kiel malpraulo, dum mi estas prava Z ; mi gojas, ~ vi bone fartas ; mi dankas, ~ vi venis.* RIM. : En tiu senco **ke** estas ordinare precizigita per **tial, pro tio, pretekste** : *ĉiuj ŝatis esp-on tial, ~ ĝi alproksimigas la homajn korojn Z ; 2 de celo : ekzistas ezoko, ~ fiŝo ne dormu Z ; trapiku lin, ~ li momente falu Z ; kiu mi estas, ~ mi iru al faraono Z ?* RIM. : En tiu senco **ke** estas ordinare precizigita per **por** : *al ĉiuj anoncu, por ~ ĉiuj sciу Z ; 3 de rezulto : la muroj estas ornamilaj per grandaj pentraĵoj, ~ estas plezuro ĉion tion vidi Z ; paca silento, ~ ne blovas ĝi vento Z ; kio estas al la popolo, ke ĝi ploras Z ?* RIM. : En tiu senco **ke** estas ordinare precizigita per **tiel, tiamaniere, tia, tiom** : *mi tiel kuris, ~ mi ne povas retrovi la spiron ; 4 de kondiĉo : supoze ~ estas dioj, tiuj dioj estas bonaj ; mi morgaŭ foriros, kondiĉe ~ vi min akompanos.* RIM. : Oni neniam uzu **ke** en la tempaj cirkonstancaj frazoj (Kp **kiam, ĝis, dum, ol**), nek antau u-modu en ordona aŭ dezira ĉefpropozicio : *Dio volu Z.*

* **Keglo.** Ĉiu el la lignaj kolonetoj, kiujn oni penas vete renversi, jetante inter ili lignan globon. ~aro. Ludo per ~o.

kelranto ♂. G. de kruciferoj (*cheiranthus*).

kejlo ♂. Ligna aŭ metala peco, generale kojnoforma, uzata anstataŭ najlo, por perforte stopi truon aŭ rigide kunfiksii du partopecojn : *afjustiga, duobla, kalkana, konkava, kvadrata, ronda ~o.* ~i. Ligii aŭ fiksii per ~o.

* **Kelo.** 1 Subtera ĉambro, en kiu oni konservas provizojn, vinon, nutraĵon, karbon, ktp: *li havas nek ĉelon nek ~on Z* (li estas senhejmulo) ; *malfermita ~o tentas al ŝtelo Z.* 2 (f) La tuta provizo da vino entenata en la ~o : *li estis fiero de sia ~o Z.* ~isto. Servisto, kiu zorgas speciale pri la vinprovizioj.

kelidonio ♂. G. de papavacoj, kies suko estas flava k kaŭstika : *la kaŭstika suko de la ~o estas uzala kontraŭ la verukoj* (*chelidonium*).

* **Kelka.** 1° Nedifina nombra adjektivo, kiu signifas : 1 (singulare) Nedifinitan kvanton de tuto, kies dividoj ne estas esprimeblaj per nombroj : *metu ~an ordon en vian paroladon Z ; antaŭ ~a tempo Z ; kun ~a hezitado Z ; en ~a maniero Z, rilate Z ; doni ~an klarigon Z ; ĉiu, kiu opinias, ke responde pri lia demando povus havi ~an intereson por aliaj personoj, volu... Z ; en tiuj okazoj, ~a libereco apartas al ni nenian malutilon Z ; ~tempa ĝeso ne estas forgeso Z* (Kp **IU, IA, IOMA**). 2 (singulare) Nedifinitan, sed difineblan kvanton = certa 3 : *~a nombro da novaj vortoj Z ; falis ~a nombro el la soldatoj Z.* 3 (plurale) Nedifinitan kvanton da pluraj nombrelaj aferoj, kontraste kun la tuto aŭ kun pli granda kvanto : *atendu nur ~ajn (malmultajn) minutojn ; ni prenos simple ~ajn ekzemplerojn Z ; ~aj homoj sentas sin la plej feliciaj, kiam ili vidas la suferojn de siaj najbaroj ; tiuj ~aj (malmultaj) novaj esp-istoj deziras diki legojn al la tuta popolo esp-ista Z ; ~laga ekzerciĝo Z* (Kp **IUJ, DIVERSAJ, IOMAJ, PLI OL UNU**).

II° (plurale) Samsenca nedifina nombropronomo : *~aj pensas, ke... ~e.* Analoge kun **MULTE, IOM kc**, tiu adverbeto estas uzata kun la senco de subst. mon-

tranta nedifinitan sed ne tre grandan kvanton : *nur ~e da homoj stidis en la ĉambro* ; *~e da ni Z* ; *permesu diri al vi ~e da vortoj Z* ; *mi volis doni al ŝi ~e da violoj Z* (= *~on da aŭ kelkajn*) ; *oni ne povas tion fari laŭ mendo en la daŭro de ~e (malmulte) da semajnoj Z* ; *li donis al la almozulo la ~e da spesdekoj, kiujn li havis Z* ; *dum la ~e da minutoj de ĉi tiu rigardado Z* ; *ili ellernis tiun lingvon en la daŭro de iaj ~e da semajnoj Z*. RIM. 1 : *Oni donis arkaike al kelkaj, kelke da la senco de pli ol unu, pluraj* : *dum ~e da semajnoj li maljunigis je ~e da jaroj B.* RIM. 2 : **Kelka** estas iasoje pleonasme uzata kiel prefikso por insisti pri la nedifiniteco de la kvanto : *~uij* ; *~iom* ; *mia laboro valoras ~oble pli, ol kiom vi donas al mi por ĝi Z*. La formo singulara **kelkiu**, uzata kun la senco de iu estas tute malracia, ĉar **kelkaj** montras ĉiam pli ol unu, k **kelka** ne povas esti uzata pri nombrelaj aferoj.

* **Kelnero.** Servisto, kiu alportas la trinkajojn aŭ mangajojn al la klientoj de kafejo aŭ restoracio.

kemio = hemio.

* **Keno.** Rezinoriĉa ligno : *~a torĉo*.

Kepo. 1 Militista ĉapo, kun larga viziero. 2 Simila kapvesto por lernantoj k.c.

* **Kero.** Unu el la kvar koloroj de ludkarto, signita per rugaj koroj.

kermeso. Granda publike festo en Flandro.

* **Kerno.** 1 Tre malmola ligneca tego de la grajno en la interno de iaj fruktoj (pruno, abrikoto, persiko k.c.). 2 Tiu grajno mem : *~o de migdalo, nukso*. 3 (f) Centra, esenca parto de io : *mi trovos la ~on de la vero Z* ; *li trovis la vojon penetrantan ĝis la mistera ~o de ĉiuj aferoj* ; *la ~o de la festo estas la parolado de la prezidento* ; *la malproksimeco de la civilizaj ~oj* ; *lio estas precize la ~o de la demando* ; *la ~o (plej bona parto. Kp SUKO, MEDOLO) de la popolo*. *~a (f) Esenca, fundamenta* : *tiel ~a diro ! la ~a ideo entenata en tiu vorto estas... ~eca*. Fortika, sukplena, drasta : *~eca stilo Z*. *~eto.* Unu el la malgrandaj ~oj en la interno de kelkaj fruktoj (piro, pomo, orangó, citrono). (Kp GRAJNO 2.)

* **Kerubo.** 1 (Bb) Supernatura estajo, en formo de flugilhava virbovo kun homa kapo. 2 (K) Āngelo de la dua ĉielo horo, kiun oni prezentas en pentraĵoj aŭ skulptaĵoj per flugilhava kapo de infano. Kp SERAFO. 3 (f) Ĉarma infano.

* **Kesto.** Ujo, ĝenerale ligna k kvarangula, por enteni diversajn ajojn : *posta ~o* ; *tir~o* (fako, ingigita en ŝranko, tablo, komodo k.c., k laŭvole elirebla).

* **Kla.** 1 Ekkria k demanda adj., kiu montras la kvaliton, naturon, specon en sendependa prop. : *~ bruo ! ~ amaso ! Z ~ malsago ĝo mi estas ! Z ~ granda homo detruigis Z ! ~j nekalkuleblaj riĉafoj estas disversitaj en la granda regno de la naturo ! Z ~n uniformon li portis ? ~n respondon donis la mastrino Z ? ~j estas la kondiĉoj ?* 2 Ekkria k demanda adj. montranta la kvaliton, naturon, specon en dependa prop. : *vi scias, ~estas nia celo Z* ; *ekrigardu, ~jn okulojn li havas, nigraj aŭ ne Z* ; *mi ne scias, ~n komprenon vi havas pri la libereco Z* ; *li ofte ne povas diri, ~n formon ni devas uzi Z*. 3 Relativa adj. kun sama signifo : *mi donis al vi la libron tian, ~ ĝi estas* ; *~askiĝis, tia grandiĝis Z* ; *~ patro, tia filo Z* ; *tiu sufisko donas al vi la eblon esprimi ĉian profesion, ~ nur povus aperi en via cerbo Z* ; *mi konas vin tiel longan tempon, ~n povas ampleksi mia memoro Z* ; *tio estas brulofero, ~ estas farata ĉe la monto Sinaj Z* ; *postlui kontingon, ~n ajan vi volas Z* ; *~ ajan estas la rezulito, mi persistos*.

* **Kial.** 1 Demandanta adv. signifanta « pro kia kaŭzo ? » : *~ vi ne respondis al mi ?* 2 Demandanta dependiga konj., kun sama signifo : *li diris al mi, ~ li tiam ne volis respondi* ; *la kaŭzo, kial mi faris tion, estas...* 3 Vortero signifanta kaŭzon, motivenon : *ĉiu tiel havas sian ~* ; *jen la ~o de tui decido* ; *en ĉi tiu ~o kuſas ĉiuj aliaj* ; *doni al iu evil~ojn. ~igl. Komprengi ion montrante ĝiajn ~ojn.*

* **Klam.** 1 Demandanta adv., signifanta « en kiu tempo ? » : *~ vi foriros ?* 2 Dependiga konj., signifanta « en la tempo, dum kiu » : *~ oni estas riĉa, oni havas multajn amikojn Z* ; *ĝi blekas nur, ~ ĝi malsatas* ; *de la momento, ~...* ; *de la tago, ~...* ; *de ~Z* ; *post ~* ; *ĉiun fojon, ~...*

* **Kie.** 1 Demandanta adv., signifanta « en kiu loko ? » : *~ li estas ?* 2 Relativa adv..

signifanta « en la loko, en kiu » : ~ jukas, tie ni gratas Z; ~ estas sufero, estas ankaŭ espero Z; li logas tie, ~n eĉ birdo ne flugas Z; mi flankigadis de tiu ĉi reguloj nur tie, ~ tion ĉi postulis apartaj cirkonstancoj Z (Kp. TIAM, KIAM); en tiaj okazoj, ~ vi ne scias, ĉu... Z; laŭ la krio de la koko, tuj spirito ĉiu, ~ ajan li vagas, rapidas hejmen Z; ~n kudrilo iras, tien fadenon ĝi tiras Z.

* **Kiel.** 1 Ekkria k demanda adv., signifanta « kiamaniere ? kiagrade ? » : ~ bela si estas ! ~ vi faritas ? ~ estas via nomo ? Z 2 Konj. signifanta « sammaniere al, ne alie ol, sammaniere ol, samgrade ol, en tia maniero kia, kompare al, same je » k enkondukanta komparon : barakti ~ ŝiĝo ekster la akvo Z; la popolo interproksimigos ~ unu familio Z; ~ ponardo en mi penetras ĉiu vorto Z; la estro estas por siaj soldatoj ~ bona patro Z; ni staras unu apud alia ne ~ fremduloj, sed ~ fratoj Z; li estas ~ ekziliita Z; ili farigos ~ tute ne ekzistintaj Z; proponi sin ~ servistonon Z; si kuris ~ rabia Z; ni sentas nin ~ samgentanoj Z; la estrino de la nacioj farigis ~ vidvino Z; li propagandis ~ unua liuijn ideojn Z; ~ esp-istojn tiu ĉi batalado ne povas vin tuvi Z; elekti la lingvon franca ananglan, ~ pli vastigitajn en la mondo Z; senti sin tute ~ hejme; li komprenas predikon ~ bovo muzikoj Z; tiu ĉi terura ekzemplo servu al vi ~ instruo; ~ rekompencon li petis nur glason da vino; ni rigardis tion ~ nian devon; estis al si ~ se (= kvazaŭ 1) si poaſus sur akrajn tranĉilojn Z; li eksaltis, ~ se oni lin pikus. 3 Nerekte ekkria, demanda aŭ duba konj. kun signifo de maniero aŭ grado : terure, ~ mi volas manĝi Z; si faris tion por vidi, ~ granda estos la gentileco de tiu knabino Z; antaŭ ol mi transiro al la klarigo de tio, ~ mi solvis la problemon Z; ~ ajan (kvankam tre) malfacila estas nia tasko, ni persistas; ~ ajan (eĉ se tre) multmalte vi pagos, mi estos kontenta; ~ ajan ĉiu el niaj aŭskultantoj rilatas al tiu aŭ alia formo de lingvo internacia, ni dubas, ĉu trovigos inter ili eĉ unu, kiu dubus la utilacon mem de tia lingvo Z; ~ ajan la afero estos, en tiu okazo li devos ja ... i Z; ~ ajan eksterordinare teruraj ŝajnis iaj epizodoj, ili ne povis egali la abomenecon de tio ĉi; venu ~ eble plej baldaŭ (tiel baldaŭ kiel estos

eble); mi deziras ĉapelon ~ eble plej malpezan. 4 Korelativa konj. respondanta al tiel, tia, tiom : mi estas tiel fortia (aŭ : same fortia) ~ vi; mi obeos tiel, ~ mi promesis; ni ne estas tiel naivaj, ~ pensas pri ni kelkaj personoj Z; li kuris (sk. tiel), ~ rapide li povis; tiel baldaŭ, ~ ili nur povas Z; tio estas ja pli profila, tiel por ilia gloro, ~ por ilia pozo Z; nemiam oni vidis tian malfeliĉan sorton, ~ mia Z; mi gojas, ke vi havas tian saman opinion, ~ mi Z; la uzado de la artikolo estas tia sama, ~ en la aliaj lingvoj Z; li meritas havi liajn filojn, ~ vi estas Z; li havas tiom same da talento k kapablo, ~ mi Z. RIM. 1 : Car post **Kiel** la verbo estas ofte subkomprenata, oni iafoge hezitas pri la kazo de la sekvanta subst. Por forigi ĉiun dubon, oni nur restarigu la subkomprenatan ideon : mi elektis lin ~ prezidanto (car mi estas prezidanto; la prezidanto estas la sama persono kiel la subjekto); mi elektis lin ~ prezidenton (por fari el li prezidanton; la prezidanto estas la sama persono kiel la komplemento); mi faros vian idaron ~ polvo de la tero Z (tiel multenombra kiel estas). RIM. 2 : Se oni volas akcenti, ke la eco montrita de la komparo estas neefektiva, oni uzu preferere **kvazaŭ** : ni akceptis lin ~ region (car li estas efektive reĝo); ni akceptis lin **kvazaŭ** region (kvankam li ne estas efektive reĝo). ~a = kia (kun pli da insisto) : antaŭ ĉio demandu, ~aj Danoj loĝas en Parizo, de kia speco Z. ~e. Formo pli akcentita de la adv. ~.

* **Kies.** 1 Demanda senfleksia pronomo, signifanta « de kiu, de kiuj ? » k montranta la apartenecon : ~ lombo tio ĉi estas Z ? ~ tiuj ĉi soldatoj ? — De la Norvego Z; pri ~ morto vi plendas ? 2 Nerekte demanda pronomo, kun sama signifo : scias la kato, ~ lardon ĝi mangis Z: mi demandos lin, ~ verkon li tradukis. 3 Relativa pronomo, signifanta « de kiu, de kiuj », k montranta apartenecon : la lando, ~ gastoj ni estas Z; ~ panon oni mangas, ties agojn oni laudas; malproksimaj landoj, ~ lingvojn ni ne komprendas Z; por kio do tiuj reformoj, ~ sola propono estas jam danĝera por nia afero Z; dum 3 jaroj, post ~ finigo ili estis komencantaj Z. RIM. 1 : **Kies** ne estas ordinare sekvata de la artikolo; tamen oni trovas ĝe Z : de mi, ~ la amo estis sankta, si mal-

alligis al pekulo ; kc. RIM. 2 : Kiam **kies** estas komplemento de subst. dependanta de prep., oni metas ĝin inter la prep. k la subst. : *jen estas la signoj, per ~ potenco ni atingos la celon Z ; la serpento, de ~ mordo mortis via patro, nun portas tian kronon Z.* RIM. 3 : En la es-serio nur **kies** k **ties** povas egale resendi al personoj aŭ objektoj, dum **ies, nenes, ĉes** resendas ordinare nur al personoj : *mi travivis minuton, ~ terurecon mi ne povas priskribi al vi.* RIM. 4 : En tiu sama serio **kies** k **ties** povas esti indiferente singularaj aŭ plurala, dum **les** estas ordinare nur singulara k **ĉes** nur plurala : *jen montrigis altaj bluaj montoj, sur ~ suproj brilis la neĝo Z ; niaj samideanoj, ~ vortoj eble ŝajnis al vi tro fabelaj Z.*

* **Kilo.** Malsupra ĉeftrabego, iranta de la antaŭa gis la posta parto de ŝipo k sur kiu sin apogas la tutaj ĉarpentajo : *la ~o estas kvazaŭe la spino de la ŝipo.*

Kilogramo. Milo da gramoj. ~**metro.** Unuo, esprimanta la laboron necesan por levi unu ~on je unu metro.

Kilometro. Milo da metroj.

kilovato <. Unuo de potenco valoranta mil vatojn. Vd ELEKTR(AJ UNUOJ).

kilovolto <. Unuo de elektra tensio aŭ de potenciala diferenco valoranta mil voltojn. Vd ELEKTR(AJ UNUOJ).

kimero = himero.

kimono. Nacia japana vesto.

kino. 1 V Kinkono 2. 2 Kinematografo : ~oprezentudo. ~**eo**, ~**teatro**. Kine-matografejo.

kinematiko **o**. Parto de la mekaniko pritraktanta la movojn k tute nekon sideranta la fortojn, kiuj ilin elvokas.

kinematografo **Z**. Aparato, projekcianta sur ekranon fotografajn lumbildojn, kies multejo k rapideco naskas iluzion de efektiva movo. ~**eo**. Loko, en kiu oni povas vidi ~ajn bildojn ; filmteatro. ~**ajo**. Filmo. ~**i** (tr). Projekcio ~ajn bildojn.

Kinino. Senkolora kristala substanco, ekstraktita el la ŝelo de kinarbo, k uzata kontraŭ febro.

kinkono. 1 **G.** de rubiacoj, el Peruo, kiu liveras amaran k kontraŭfebran ŝelon. 2 **La ŝelo de la ~o : la ~o estas eksplu-**

ata pro siaj teraŭpikaj proprecoj. Vd KININO, KINKONINO.

kinkonino **z** **¶**. Alkaloida substanco de la kinkono : *la ~o estas uzata en la medicino plej ofte kiel ~a sulfato.* Vd KININO, KINKONO.

* **Kio.** 1 Demanda pronomo por neŭtrajoj : ~ okazis ? pri ~ estas la demando ? 2 Nerekte demanda pronomo por neŭtrajoj : *neniu scias, ~ morgaŭ lin trafojs Z ; li demandis ŝin, ~n ŝi faras tie ĉi, tute sola Z ; rigardu, ~ eliras el la bušo de via fratino Z ; mi klarigis al vi, ~ devas esti la celado de niaj kongresoj Z.* RIM. : En tiu senco, oni neniam esprimas la antaŭajon **tio**. 3 Relativa pronomo uzata anstataŭ **kiu**, kiam ĝia antaŭaj estas a) **io, tio, ĉio** (esprimata aŭ ne) ; b) antaŭa tutaj prop. ; c) substantivigita adjektivo kun nedifinita signifo : *mi volas, ke tio, ~n mi diris, estu obiecta ; sorto ofte alsendas, ~n oni ne atendas Z ; ~ mia, tio bonaZ ; la urbo faris dijon, ~n ili povis por ke ni elportu la plej bonan memoron Z ; ~n jen estos l' una vidoto, ĝi estos al Dio oferola Z ; pri ~ ajan prudentan vi al mi parolas, viaj vortoj ne perdiĝos Z ; la naturo konservas sian moron, ~n ajan la honto dirus Z ; si possedis fenomenon memoron, ~ ŝin kapabligis traduki sen notoj plej longan paroladon ; nun li havis tempojn por ekzerci la soldatojn, ~ estis lia plej amata okupo B ; li ridas konstante, ~ estas nelorebla ; la kongresoj kunsidoj okazos en unu sola domego, ~ multe helpos al la bona aranĝo ; la plej bona, ~n oni povas fari, estas... Z ; mi promesis ne kaŝi antaŭ vi eĉ la plej malgrandan, ~n mi povas ekscipi pri la sorto de via frato Z ; la sola, ~ mirigis ilin, estis tio, ke ili facile komprenis la lingvon Z ; tio estus la plej terura, ~ povus al mi okazi Z ; tio estis la plej agrabla, ~n oni povis al ŝi donaci Z ; la sola, ~n ili deziras, estas nur, ke oni lasu ilin trankvile vivi Z ; la unua, ~n ili aŭdis, estis... Z ; la blanka, ~n li vidis, estis nur ŝaŭmo sur la akvo K.* RIM. : En tiu senco oni povas subkompreni la antaŭajon **tio** nur kiam ĝi estas je la sama kazoj kiel **klo** : *redonu, ~n vi prenis.*

* **Kiom.** 1 Ekkria k demanda adverbeto, signifanta « kia(n) nombro(n), kia(n) kvanto(n) ? ! » : *vi ~ havas da jaroj ? ~ da lingvoj vi parolas ? ~ da soldatoj tie ĉi pereis ! ~ ofte li tion diris ! ~ mi*

ſuldas? ~ ofte ni kune promenis! ~ multe vi ſuferis Z! ~ da tempo k laboroj estas perdaſ por la elernado de fremdaj lingvoj Z! ~ multe vi donus por tio, ſe vi povus vidi Z. **2** Nerekte demanda konjunkcio, kun ſama ſignifo: diru al li, ~ da gaſtoj venos; mi volus ſcii, ~ de la ſtofo ili pretingis Z; mi volus ſci, ~ estas vera via humileco B; la malgranda faritajo malaperas ĉe la rigardo, ~ fari restas Z. **3** Relativa konjunkcio, ſignifanta « (tiel granda nombro aŭ kvanto), kiel »: ~ da kapoj, tiom da ēapoſ Z; ~ da homoj, tiom da gustoj Z; mi havas tiom da mono, ~ vi; mi prenas kiel atestantojn vin ĉiujn, tiom ~ vi estas Z; ĉiu donas al mi prunte (tiom), ~ mi volas Z; tiom malproksime, ~ iras la rigardo; kolektu ĝin ĉiu en tia kvanto, ~ li bezonas por manĝi Z. **4** Relativa konjunkcio, ſignifanta « laŭ la mezuro, laŭ kiu... »: ~ mi vidas, vi havas nur unu filon; la apero, ~ mi komprenas, al nia land' malbonon antaŭdiras Z; mi estas je unu jaro pli jun/a, k tamen je ~ mi estas pli saĝa ol vi Z! ĝi estas pli da malbono, ol ~ mia kapo povas elpenzi Z; la azeno jam ne iros pli rapide, ~ ajen vitri batos Z; ~ ajen ni rompis al ni la kapon, ni ne povis kompreni Z; la lingvo esp-o malgraŭ ſia absoluta reguleco k facileco penis, ~ nur eble, konſervi la neſanĝitan formon de la vortoj Z. **RIM.**: La esenca ſenco de **kiel** estas la maniero, tiu de **klom** estas la mezuro. Sed ĉar **kiel** ſignifas ankaŭ la gradon, k **klom** la metaforan mezuron, oni vidas, ke la du konjunkcioj povas kelkfoje esti ſendiference uzataj (Kp KIEL EBLE PLEJ Z; KIOM NUR EBLE Z). **~a.** Adjektivo, demandanta pri kvanto, nombro, rango de: ~a horo nun estas Z? ſur ~a etago li loĝas? ſur ~a paĝo troviĝas tiu vorto? ~ara vi estas?

klosko. Gardena paviloneto.

* **Kiraso.** 1 Metala, iafoje leda armajo, ŝirmanta la bruston k dorson: ~o de *kavaleriano*. 2 Aro de la ŝtalaj platoj fiksitaj sur milit ŝipo, por ĝin ŝirmi kontraŭ pafajoj (Kp BLENDAO). 3 Osto, korneca aŭ kalka tegajo, kiu ŝirms la korpon de testudoj, krustuloj ktc. (Kp KARAPACO). ~i (tr.). Provizi per ~o: *menso -ita de (obstina en) antaŭjugoj k fiereco*.

Kirli (tr). Komuniki al fluajo rapidan turnmovon, kiu ĝenerale naskas ŝaŭmon :

ronde forte agiti : ~i ovojn B, kremon ; la uragano ~is la ondegojn de la maro ; la folioj pelitaj de l' vento ~e flugis. Kp. VIP. ~igl. Turniĝi rapide kun ŝaŭmo : la maro ~igis sub la vento ; polvo, neferoj, ~igas en la aero ; (f) la pensoj ~igis en lia cerbo. ~(a)j. Rapida, ŝaŭmiganta rondturno : ~ajoj el flamko k cindrokovras la stratojn ; akvo~o Z ; vento~o Z ; ~ov-entego (Kp CIKLONO) ; (f) ~ego da tumult-aj emocioj.

Kiršo. Speco de ĉerizbrando.

kirurgo = **hirurgo z.**

kirurglo = firurgio z.

* **Kisi** (tr.) 1 Tuſi per la lipoj por esprimi amon aŭ respekton : *~i la manon aliu Z*; *~i iun sur la vango*; *~i krucifikson*; *batu malbonulon*, *li vin flatos*, *~u, li vin batos* Z. 2 (f) Milde, delikate tuſeti : *la ondoj al-~as la kolonojn*; *la branĉoj ~as la klaran spegulon de la akvo Z*; *la lastaj radioj de la suno silente ~is la supron de la montoj*. ~o. Ago *~i* : 1 ordonita *~o havas guston maldolcan Z*; *interسانجی ~ojn*; *premi ~on sur la vangon de iu Z*; *kovri iun per ~oj Z*; *sendi perfingran ~on al iu Z*; *~o de Judaso Z* (amikajo de perfidonto); 2 *la arbaron jam tuſis la flava ~o de aŭtuno B.*

* **Kitel.** Vasta manikhava vira vesto el vulgara ŝtofo, kovranta de ŝultro ĝis genuoj; longa bluzo.

* **Kiu.** 1 Demanda pronomo uzata sendreso al apuda substantivo k montranta personon : ~ *venis*? 2 Demanda pronomo uzata por resendi al apuda substantivo k montranta personon aŭ objekton : ~ *el ni kapablus tion*? *el tiuj libroj*? ~ *n vi prenos*? 3 Demanda adjektivo pri personoj aŭ ajoj : ~ *lernanto tion faris*? ~ *n daton ni havas hodiaŭ*? *pri libro vi parolas*? 4 Relativa pronomo pri personoj aŭ ajoj : ~ *vivos, tiu vidos* Z; *plej bone ridas, ~ laste ridas* Z. Kp. KIA. RIM. : Kvankam Z ne ĉiam obeis tiun regulon, estas nepre konsilinde uzi **kajn** k generale ĉiujn korelativajn vortojn komencantaj per **k**, kiam ili estas akompanataj de la insista nedifinita vorteto **ajn**, nur en dependa prop. kompletiganta la sencon de alia sendependaj memstaraj prop., k uzi en la sendependaj memsignifaj propozicioj nur la formojn komencantaj per i aŭ ĝi : 1 ~ *ain venos*,

vi ne enlasu (lin) ; ~ ajn volas, tiu ankaŭ povas ; ~ ajn tion diras, mi restas dubanta ; de ~ ajn flanko la vento blovos, ni estas ŝirmalaj ; tiu homo, ~ ajn li estas, ne estas malsagulo ; la spertaj esperantistoj skribas per stilo preskaŭ simila, al ~ ajn nacio ili apartenas Z ; en ~ ajn loko li sin kaſos, oni fine trovos lin ; ~jn ajn argumentojn vi prezentos, vi ne konvinkos min ; ~ ajn vi estas, vi devas obei la legon.

2 *Donu al mi iun ajn libron ; mi povos suprengrimpri sen la helpo de iu ajn ; li pli sincere funebris ol iu ajn el la parencoj ; la esperantaj ŝlosiloj donas la eblojn al ĉiu homo de iu ajn nacio tuj kompreni la skribafon ; mi ne permesos tion al iu (aŭ ĉiu) ajn ; iu (aŭ ĉiu) ajn povos eniri, se vi lasos la pordon neſlosita ; vi scias pli bone ol iu (aŭ ĉiu) ajn, ke... ; nian lingvon ĉiu povas libere uzi por iu (aŭ ĉiu) ajn celo.*

Klabo V. *Tubera bastono, pli dikia ĉe unu ekstremajo ol ĉe la alia, malnova kontuza armilo.*

Klaĉi Z (ntr). *Babili dissemente malicajojn : ~i kontraŭ iu ; si estas terure ~ema. ~o. Dissciigita malbonvola dirajo : mi ne konfidas al la urbaj ~oj B.*

Kladonio ♂. *G. de likenoj, uzata en terapiko : la ~o estas la ĉefa manĝo de norda cervo (cladonia).*

* **Klafto.** *Rusa mezurunuo de longeco (= 1 m. 95).*

Klaki (ntr). *Aŭdigi sekam mallongan sonon per rapida kruda movo de io kontraŭ io : ~i per la mano, per la fingroj Z, per la lango Z ; ~as vipo, vango/rapo, dentoj, pordo, beko de cikonio, ekpafo, bato, plujo (sur vitroj), moneroj (sur metalplato) ; tondro~egoj. Kp KNARI, KRAKI, PLAŬDI, ŜMACI. ~ileto. Kastanjeto. ~ĉapele. Alta ĉapelo, povanta platiĝi, por ke oni ĝin portu sub la brako.*

Klano. **1** *En la sovaĝaj societoj, grupo da individuoj, kiuj konsideras sin kiel parencoj unu al aliaj, sed kiuj rekonas ekskluzive tiun parencecon per tio, ke ili havas saman totemon. Kp TRIBO, GENTO.*

2 *Partietačo, intrigantaro. Kp KOTERIO, SEKTO, KAMARILYO.*

Klangulo ♂. *G. de migrantaj anasoj (clangula).*

* **Klapo.** **1** *Diversforma kvazaŭporda stopilo el ligno aŭ metalo, destinita por*

*enlasi (aŭ ellasi) fluajon aŭ gason. **2** Ĉiu el la moveblaj partoj de dupeca konko ; valvo. **3** (f) Moderigilo : *mankas ~o en lla kapo Z* (li estas malsaga). ~ego. Movebla parto de pordo, pordoflugilo. **Sav~o.** ~o, kiu en kaldronego de vapormaſino malfermiĝas per si mem sub forta premo, por lasi eligi parton de la vaporo, k malhejpi tiel eksplodon de la kaldronego : (f) *la vulkanoj estas la sav~oj de la tera globo.**

* **Klara.** **1** *Malkonfuza, pura ; tra kiu oni povas distinge vidi : ~a akvo, rivero, vino, lumo ; trankvilaj kaj ~aj okuloj ; el ~a (sennuba) ĉielo tondro ekbatas Z. Kp HELE I, DIAFANA, PRECIZA, NETA, KRISTALA. **2** (pp sono) *Ne obtuza, malraŭka ; distingible sonanta en la orelo : ~a voĉo. Kp HELE 3. **3** (f) Facile komprenebla ; distingible por la spirito : ~a stilo, spirito, esprimo, penso ; ne tute ~aj instinktoj Z ; ne~a demando ; konservu ~econ de la kapo Z ; havi ~econ pri io Z. Kp EVIDENTA, PRECIZA. RIM. : *klara ne povas kvalifikii personon. ~e. Distingible : 1 por la okulo : tra maldensa pinaro, oni povis vidi tute ~e flavajn murojn. **2** por la orelo : ~e akcenti la vortojn Z ; **3** por la spirito : ~e rememori ion Z ; tiuj sentoj ne~e aperis en lia konscio B. ~igi. Igi ~a ; malkonfuzi : 1 ~igi feban vinon ; kun okuloj mal~igitaj de laroj ; **2** tusi por ~igi sian vocon ; **3** ~igi malfacilan tekston, enigmon, problemon, propozicion ; ĝis la afero ~igos Z (Kp KOMPRENIĜI, KOMENTARII, EKSPLIKI, MALVOLVI).***

Mal~a. *Konfuza por la okulo, orelo aŭ spirito : en akvo mal~a oni fiškaplas facile Z ; mal~aj okuloj Z ; mal~aj konturoj de montaro ; mal~a ideo Z, rifuzo Z, esprimo ; ties vizagoj k vestojn mal~e lumigis la flamo ; mal~igi rivereton Z ; movmal~igi la akvon Z ; mal~igi la prudenton de iu B (Kp NEBULA, NUBA, ENIGMA, SFINKSA, MISTERA, HIEROGLIFA, APOKALIPSA, KABALA).*

* **Klariono** ♀. *Latuna blovmuzikilo kun akuta sono, uzata ofte ĉe infanterio. ~a. Havanta sonon de ~o : ~a voĉo. ~i (ntr). **1** Produkti sonon per ~o. **2** ♀ Alvolki soldatojn signale per ~o : oni ~is la levigon, tagmezon, preparigon al formarso, amasiagon, enkazernigon.*

* **Klarneto.** *Muzika ligna blovinstrumento kun beko, langeto k klavoj.*

* **Klaso.** 1 Dividajo de popolo laŭ iuj civilaj aŭ politikaj kondiĉoj : *la tri ~oj de l' patricioj, kavaliroj k plebanoj en la unikva Romo.* 2 Aro da personoj havanta samajn ekonomiajn interesojn, morojn, kutimojn : *la reganta, la meza, la laborista ~o; la ~balalo; bon~a Z, alt~a homo Z.* 3 Aro el ĉiu lernantoj, kiuj sekvas iun gradon de studkurso : *la altaj, malaltaj ~oj.* 4 Aro da personoj aŭ objektoj, kungitaj laŭ rango, kvalito aŭ naturo : *tiu libro celas ĉiujn ~ojn da legantoj; tiuj varoj formas apartan ~on; unua~a inĝeniero, vagono; botanika ~o* (Kp SPECO, KATEGORIO, GRUPO). 5 Kurso 1 : *fari stajn klasikajn ~ojn Z.* (En) ~igi. Klasifikasi.

Klasifiki (tr). Arangi, grupigi laŭ klasoj : *~i stajn notojn, kolekton; la agado de la firma oni povis ~i sub tiu speco de skermado... Z.* ~o. Metoda disdonado laŭ klasoj : *botanika, hemia ~o.*

Klasika. 1 Rilata al la lernejaj klasoj : *~aj libroj.* 2 Rilata al la greklatina antikva literaturo, konsiderata kiel bazo por klerigado : *~aj aŭtoroj; ~a eduko.* 3 Konforma al la tradiciaj reguloj k sekve modela, imitinda : *~a poeto, stilo.*

klaŭno Z. Cirka burleskulo.

klaŭstro ♣ = Klostro. ~ofolio ♠. Mensa malsano karakterizata per timo al fermita spaco. Vd AGORAFOBIO.

klaŭzo g+e f. Speciala rezervo, kondiĉo, enskribita en kontrakto, traktato, inter-konsento, leĝa akto.

* **Klavo.** Tabuleto aŭ butono, kiun oni premas por funkciigi muzikan instrumenton aŭ alian aparaton : *~o de piano, de skribmašino; ne traſi la ġustan ~on* (f. maltrafi). ~aro. Vico da ~oj de instrumento : *~aro de orgeno.*

klavilklo ♦. Osto, iom kurba, liganta la sternum kun la skapolon.

kleo p. Signo lokata ĉe la komenco de la noliniaro por montri la nomon de ĉiu noto k ĝian altecon. Kp ŜOSILO.

klemato Z. = klematido.

klematido ♀. G. de ranunkolacoj, volve grimpanta (*clematis*).

* **Klera.** Instruita ; kapabla pro instrueco juĝi klare k rekte ; kulturita : *akademie ~a homo Z; observi la ġustan*

mezuron estas arto, kiu montras altan ~econ Z; artisma Z, artista Z, muzika ~eco Z; nun finiĝas mia ~eco Z (Vd FINO); *sciencon oni ne mendas, ~econ oni ne vendas Z.* ~igi. Fari iun ~a : *la ~igantoj de la popolo Z; elemente ~igita homo; talento ne sole natura, sed ankaŭ ~igila Z; ek~igi iun pri matematiko; ministro por publika ~igado.* Mal~a. Tute kruda, ne instruita (Kp ANALFABETO).

kleriko Z. Iu, kiu apartenas al la eklezia hierarkio ; ekleziulo.

klerikala B. Favora al la klerikaro k al ĝia superregado : *~a partio; kontraŭ~a agitado.* ~ismo. Politiko favora al la klerikaro.

Kliento. 1 En la antikveco, plebano simetinta sub protektado de patricio. 2 Persono, kiu konfidas kutime siaj aferojn al aferisto (notario, advokato ktp) aŭ sian sanon al kuracisto : *la ĵugistoj senkulpigis mian ~on; ~aro de dentisto.* 3 Persono, kiu aĉetas kutime ĉe iu komercisto : *~o de viandisto, de banejo, de restoracio; mult~a butiko.*

klifo Y. Marborda alta krutajo.

kliko. 1 ♀. Malgranda dentforma intermetilo ĉu por haltigi la movon de dentrado ĉu por ebligi ĝian turniĝon nur en unu direkton. 2 Bandaço.

* **Klimato.** Tutajo de la atmosferaj k veteraj kondiĉoj de iu regiono : *modera ~o. Al~igi.* Kutimigi al iu ~o.

* **Klini** (tr). 1 Oblivkigi ion vertikalan ; fleksi malsupren aŭ flanken : *~i la kapon, la frunton antaŭ iu; sin salute ~i; gracia ~o de la kapo Z; mi ~as min antaŭ vi Z; la nego ~is al la tero la branĉojn de l'abioj B; sin ~i malantaŭen k rigardi la plafonon;* ~ita sub la ŝarĝo de la jaroj; arbo ~ita de la vento; (al)~i la orelon al iu Z. 2 (f) Emigi, inklinigi, cedigi : *~i la pardonemo la animon de la reĝo Z; mi ~is mian koron por plenumi viajn legojn Z; plena sako ĉiun mastron al vi ~os Z; devi sin ~i (cedi) antaŭ la cirkonstancoj Z.* ~igi. 1 Stari nevertikale : *~igi ĝis la tero antaŭ iu Z; ador~igi Z; ~igintaj krucoj B;* ~igintaj turo de Pizo ; *la veturilo ~igis k trafis en kavon.* 2 (f) Malleviĝi, kiel io ~iganta ; proksimiĝi al sia finiĝo : *la suno ~igas al la horizonto;*

la jaro ~igis al sia fino Z ; ~igi al la tombo Z ; la tago jam forte ~igis Z ; la imperio ~igis al sia ruino. Kp KADUKA.

3 (f) Cedi: *li ~igis respekte antaŭ la lego^B ; en juĝo ne ~igu alla opinio de la plimulto Z ; ~igado antaŭ ŝajnaj aŭtoritatoj Z.* **De~ig.** (tr). Flankeniĝi, deturni, deteni: *ili vane penos de~i nin de nia vojo Z ; kaſitajn donacojn akceptas malvirtulo, por de~i la vojon de la justeco Z ; de~i la koron de la Izraelidoj de la transiro en la landon Z.* **De~igi.** 1 Flankeniĝi (de la gusta vojo). 2 Flankeniĝi de vero aŭ justo: *de~igi de la bona konduto, de la reguloj Z, de sia juro Z.* **De~igo.** 1 Flankeniĝo: *de~igo de la magnetaj montriloj.* 2 Malobserveado de la reguloj aŭ de la moralo: *čiu ĵiaj de~igoj estos pardonitaj ; per nede~iga irado rekte antaŭen Z ; li sende~ige iris al la elektita celo Z.* **For~i** (tr). Aliigi la direkton de io, malproksimiĝi ĝin de si: *for~i la kapon Z, sian orelon Z, pilkon ; (f) for~i ies koleron, riprokojn, koron Z ; for~i la rajton de fremdulo Z ; for~igi de la virto Z, de la ordonoj Z.* **~rando.** Oblikve tranĉita rando de plata objekto: *~rando de spegulo, de ĉizilo (Kp BEVELO).*

Klingo. Metala plata parto de instrumento aŭ arnilo, destinita por tranĉi aŭ pikti: *~o de tranĉilo, glavo, ĉizilo, hakilo.*

Kliniko. Sekcio de hospitalo, kie majstro instruas siajn disciplojn, farante antaŭ ili diagnozojn ĉe la litoj de malsanuloj.

klinko V. Poco de pordofermilo, konstanta el metala dika lameno, pivot-fiksita ĉe unu ekstremajo, kiuun oni povas levante aŭ mallevante enigi en hokon fiksitan ĉe la pordokadro. Kp ANSO 1.

***Kilistro.** Laksiga aŭ nutra fluajo, ensprucigita en la rektan inteston tra la anuso. ~i Z. Doni ~on: *~ilo Z.*

Kliši (tr). Fari ~on de io. ~{(a)}o. 1 (Ti) Reliefa reprodukto sur metalaj plato de la stampo de kompostajo el moveblaj karakteroj. 2 Fotografia negativo fiksita sur vitro aŭ membrano k servanta por fari pozitivajn kopiojn. 3 (f) Tro uzata senoriginala esprimo: *tiu frazo estas nur ~ajo* (Vd GURDITA. Kp BANALA).

klitoro Tubereto troviĝanta ĉe la antaŭa parto de virinaj seksorganoj.

klivi (tr) Fendi mineralon laŭ natura direkto de ĝiaj tavoloj. ~o. Ago ~i aŭ la rezulto de tiu ago.

Kloako. 1 Fosajo, en kiu kolektigas la hejmaj malpurajoj k ekskrementoj. 2 Kanalo, ordinare subtera, tra kiu elfluas la malpurajoj k ekskrementoj de urbo. 3 (f) Loko, kie multigas plej mallauđindaj faroj: *tiu urbo, ~o de ĉiu malvirtoj.* 4 Ĉe rampuloj k birdoj, la ekstremajo de la intesta kanalo, formanta poſon.

***Klopodi** (ntr). Uzi sian kapablon k energion por efektivigi ion per ĉiuspecaj provoj: *li pensis k ~is pri la malferiĝo logantaro B ; li ~as ĝe la ministro pri sia domo k kampo Z ; ~i por fondi societon, por ricevi subvencion, troui loĝejon ; multe ~i por atingi nenion rezultalon ; ĉiu ~u nur en sia metio Z.* ~o. 1 Zorga k pena agado por realigi entreprenon k venki eblajn kontraŭajojn: *la ~o trovi lanterniston falis sur la konsulo de Usono B ; mi estas en ~oj de l' kapo ĝis piedoj Z.* 2 Maltrankviliga prizorgo, maltrankvileto: *mankis al Petro ~oj, li aetis al si domon Z ; pli da havo, pli da ~oj Z ; tute vane vi faras al vi multe da ~oj pri la uzado de la artikolo Z ; ne faru al vi la ~on, mi trovos mem la straton.* ~a. Peniga, zorga: *~a laboro.* RIM.: **Cell okupiĝi,** **klopodi,** **zorgi** estas sencoparencoj, sed **cell** insistas pri la deziro al la atingotago, **klopodi** pri la eksteraj agoj, paſojo k provoj necesaj por sukcesi, **okupiĝi** pri la streco de la atento k la absorbigo de la spirito, **zorgi** pri la maltrankvileto atento k la prirespondeco koncerne la farataj.

Kloro Ch. Hämia elemento, gaso verda flava, kun forta sufoka odoro, uzata por blankigo, seninfektigo ktp.

klorofillo Verda substanco de la celoj de l' folioj k herboj, asimilanta karbonon: *la lumo estas necesa por produkti la ~on.*

kloroformo Likva senkolora substanco, konsistanta el karbono, kloro k hidrogeno k iun oni uzas por anestezii. ~i (tr). Anesteczi per ~o. ~ado. Ago ~i.

klorozo Z Malsano de la sango ĉe maturigantaj knabinoj, kaŭzata de malipliigo de hemoglobin k de ruĝaj globetoj, k karakterizata de palo de la haŭto k

manko de ĝi fortaj. ~a. Rilatanta al la ~o.

Klostro V ♣. Arkadaro ĉirkaŭanta la internan korton de monaĥejo; ĉirkaŭ-korto galerio.

* **Klošo.** 1 Ujo, ĝenerale vitra k sonoril-forma, por kovri k ŝirmi fromaĝon, horloĝon, delikatan vegetaĵon ktp. 2 Sam-forma objekto : *la jasmenaj floroj malfermis siajn blankajn ~ojn* Z.

* **Klubo.** 1 Politika societo (Kp soveto). 2 Aristokrata societo por inter-parolado, amuzo ktp.

Kluki (ntr). Krii kiel la kokinoj : (f) *rid~i*. **Kluk-i** Z (ntr). Fari bruon de fluajo eliranta el botelo.

klupeoj 瓜. Fam. de fișoj, kies ĉefaj tipoj estas haringo k sardino.

kluso ॲ. Ĉiu el la faŭkoj ĉe ĝi antaŭo de ŝipo, tra kiu pasas kabloj k ĉenoj.

* **Kluzo.** Baseno, fermebla per pordosimilaj akvobariiloj, uzata por levi aŭ mallevi ŝipojn inter du partoj de rivero aŭ kanalo, en kiuji la akvo ne estas samnivela.

* **Knabo.** Infano virseksa. ~ino. Virin-seksa infano.

Knari (ntr). Eligi sekant k akran bruon de skrapado aŭ frotado : *as plumo sur papero*; *as seka felo* Z, *rado* Z, *pordo* Z, *londilo* Z, *novaj boloj* Z, *motoro, nego sub la piedoj* Z; *la malnova planko* ~as; *as la vekhorloĝo*; *anta voĉo* B; *antaj mevoj* (Kp GRAKI); *la ~ado estas bruon malpli akuta ol la grincado*. Kp CRINCI, KRAKI, KLAKI. *ilo* Z. Brua ilo, konsistanta el ligna tabuleto, kiu ~as turnigante ĉirkaŭ la tenilo.

* **Knedi** (tr). 1 Premante k kirkante miksi per la manoj farunon k akvon por fari paston. 2 Premadi k prilabori per la manoj pastecan substancan por doni al ĝi ian formon : *i argilon, potojn*; (f) *i (masagi) la muskolojn*; (f) *la cerbo de la infanoj estas facile ~ebta* (edukebla). (f) *li ~is lian animon per instruo k humiliagoj*; *princo bela, ~ita el mildo k plaĉo*. ~ujo. Ujo, en kiu la bakisto ~as la panon.

koaguli Z (tr). Kazeigi : *~iginta sango*.

* **Koakso.** Porohava hejtajo, tirata el terkarbo varmigita en fermita ujo por

partigi de ĝi la luingason k la sulfurajn k bitumajn erojn.

koalicii Z (ntr). Fari momentan atakan interligon kontraŭ komuna malamikoj : *la regnoj, kiuj ~is kontraŭ Napoleono*; *~o de diversaj partioj kontraŭ la ministraro*.

kobajo 狗. G. de malgrandaj mamuloj el Suda Ameriko, ofte uzata de la medicinaj rondoj por vivisekcio.

* **Kobalto** Co. Metalo, kies diversaj kombinacioj donas bluan koloron.

kobitido 骨. G. de ciprinoidoj (*cobilis*).

* **Koboldo.** Fabelo estajo gardanta la trezorojn de la montoj. Kp GNOMO, FEJO.

* **Koēnilo.** Insekto, el kiu oni ekstraktas bele ruĝan koloron (*coccus*).

koēero Z. Kaleškondukisto.

kodo Z. Kolekto da legoj : *civila, kriminala, komerca* ~o.

Kodekso Z. Kolekto de la farmaciaj formuloj akceptitaj de la medicina Fakultato.

Kodicilo. Aldona paragrafo kompletiganta, modifanta aŭ nuliganta testamento.

Koefficiente. Nombro, kiu, metite post algebra kvanto, montras kiomfoje oni devas ĝin multobligli.

Kofro. Granda, ŝlosebla kesto, el ligno k ledo, por enteni vestojn k aliajn ajojn, kiujn oni transports vojaĝe. Kp VALIZO.

kohera Z. Kunteniganta.

kohorto Z. 1 Dekono de la romana legio. 2 Multnombra aro da homoj : *kontraŭ tuta ~o eĉ Herkulo estas malforta* Z.

Koineidi (ntr). 1 Okazi en la sama momento kiel alia fakteto : *lia aveno ~os kin mia deiro*. 2 A Okupi la saman lokon (pp linioj, surfacoj, volumenoj).

* **Kojno.** Anguliforma ligna aŭ metalala peco, kiun oni enigas en lignaĵon aŭ ŝtonon por ĝin fendi, aŭ kiun oni ŝovas sub pezan objekton por ĝin levi : *oni elbatas ~on per ~o* Z (f. la novaj ĉagrenoj forgesigas la antaŭajn. Vd VUNDO). ~forma skribo. Orienta skribo konsistanta el ~osimilaj signoj.

kojlo ♥. Parto de la dika intesto malantaŭ la cekumo.

Kojoto G. de amerikaj sovaĝaj bestoj, simila al iupo.

* **Koko.** Korta birdo, kun bongusta viando, kies viro distingas per ruĝa kresto, akraj krurungoj k sonora bleko (*gallus*) ; ĝi estas la tipo de la fam. de kokoj aŭ galinacoj : *al feliĉulo ē ~o donas ovojn Z; vivi kiel ~o en butero Z* (tre komforte, kiel grasigita ~o) ; *trompita ~o* (trompita edzo). (Kp KOKRI.)

kokao G. de linacoj, arbusto el Peru : *la folioj de ~o havas stimulan efikon, analoge al tiuj de kaf- k tearbo (coca).*

kokaino Alkaloido ekstraktata el la per etero senfortigitaj folioj de kokao : *la ~o estas tre salata anestezilo. ~ismo.* Malsana stato kaŭzata de trouzo dela ~o.

Kokardo. 1 Insigno en formo de disketo aŭ banteto, kiun oni portas ĉe la ĉapelo. 2 Banto el rubando, uzata de virinoj kiel ornamo.

kokeligo Osto finanta la spinon (= lasta vertebro).

* **Kokefnelo.** Utila insekto el la ordo de koleopteroj, kun duonsfera korpo k beletaj rondaj makuletoj sur ĝia kiraso, manganta la survegetajn pedikojn (*coccinella*).

kokeriko C. Kokokrio. ~i (ntr). Krii (pp koko).

* **Koketa.** 1 (iu) Penanta plaĉi, precipe al personoj de alia sekso, per elegantaj vestoj k logaj manieroj ; ornamama k flirtema : *~a maljunulino; si ŝajnigas sin ~e naiva Z; ~e rideți B* (Kp GALANTA). 2 (io) Rimarkinda pro loga eleganteo : *~a antaŭtuko, vesto, meblaro, hejmo; la urbo havas ~an aspekton. ~i (x)*. Peni plaĉi, precipe al personoj de alia sekso, per sia eksterajo k konduto : *vane si ~is la malvarman junulon B; ~i al, kun iu; si estas laciga pro siaj ĝiamaj ~adoj* (Vd SIRENO). Rim. : *galanteco aperas precipe en agoj k konduto, koketeco en vestoj k gestoj. Galanteco estas aktiva; koketeco pasiva : tial galanta karakterizas pli ofte la virojn, koketa la virinojn.*

koklearlo G. de kruciferoj, uzata kiel stimula, kontraŭskorbuta medikamento (*cochlearia*).

* **Koklušo.** Infekta malsano, karakterizata de konvulsia tuo.

Kokono. 1 Fadena envolvajo, kiun ŝpinas preskaŭ ĉiu larvō de lepidopteroj, k en iu farigas la lasta metamorfozo : *~o de silka raŭpo* (uzata por fari silkfadenojn) ; *bobeni ~on*. 2 Tiu envolvajo k la larvo tie entenita (Kp PUPO).

* **Kokoso.** Grandega mangebla nukso de la ~arbo, kies interno entenas specon de lakto. ~arbo. Alta arbo el fam. palmoj (*cocos nucifera*).

kokri Y (tr). Trompi sian edz(in)on : *~ita edzo.* Kp KOKO, ADULTO.

* **Kokso.** Ĉiu el la du simetriaj partoj de la korpo, ekstere elstarantaj, kie la femuro estas kunligita kun la trunko : *kun la manoj al la ~oj.*

koksalgio Tuberkuloza malsano de la koksa artiklo : *malbona higieno kaŭzas la ~on.*

* **Kolo.** 1 Parto de la korpo kuniganta la kapon kun la trunko : *havi gracian, girafan* (tro longan) ~on; *jeti sin sur la ~on de iu Z* (por montri sian amon); *mi metis braceletjn sur viajn manojn k ~eĉenon sur vian ~on Z; mizero piedojn sanigas, ~on elastigas Z; riski sian ~on Z* (vivon); *~rompa* (tre laciga) *laboro Z*, Kp GORDO, NUKO. 2 Longa mallarĝa ~forma parto de objekto : *~o de boleto Z, retorto, veziko; ~o de la femurosto; (f) mar~o; ter~o* (istmo); *mont~o* (monta trapasejo). ~umo Z. Parto de vesto ĉirkaŭanta la ~on : *~umo de ĉemizo, surtuto; tola, punta ~umo.*

kolapso Malsano karakterizata per sensinkopa, sed rapida malpliigo de fortoj aŭ funkcioj : *la ~o estas ofta k grava simplomo de venenigoj; cerba, kora ~o.*

kolbo La malantaŭa parto, plej ofte ligna, de pafilo aŭ de pistolo, per kiu oni alultrigas aŭ tenas ĝin.

* **Kolbaso.** Besta intesto, plenigita per hakita spicita viando el porko. *Trip~o;* ~o plenigita per tripoj. *Sang~o.* Besta intesto plenigita per porkaj graso k sango kun bulboj.

kolčiklo G. de bulbaj k venenaj liliacoj, kreskanta aŭtune sur la herbejoj (*colchicum*).

kolčikino ♀. Alkaloido, trovata en la semoj de l' koléiko : *la ~o estas uzata en la medicino kontraŭ la reumatismo k podagro.*

koledoko ♥. Kanalo, kondukanta la galon en la duodenon.

* **Kolego.** 1 Ĉiu el tiuj, kiuj plenumas saman oficon, profesion aŭ metion, konsiderata rilate al la aliaj : *kuracisto tre ŝatata de siaj ~oj ; viaj estroj estas perfiduloj k ~oj de ŝtelistoj Z.* 2 Ĉiu el la anoj de sama societo aŭ asocio, konsiderata rilate al la aliaj anoj ; samrangulo : *li estas mia ~o en la Akademio ; kiaj ~oj, tiaj kutimoj Z ; ne estas piediranto ~o al rajdanto Z.* 3 Tiu, kiu studas aŭ laboras kune kun aliaj ; kunlernanto, kumpenantulo : *~o de vojo Z, de universitato ; nia diligenta ~aro en labore pacas ne laciĝos Z ; li estas la ~o de mia tutaj vivo.* Kp KAMARADO, KUNULO. ~amo, ~emo. Pensmaniero komuna al la diversaj membroj de ~aro, kontraste k kontraŭe al tiu de alia ~aro. Kp KORPORACIEMO. ~eco. Rilato inter ~oj : *rajloj de ~eco Z.*

Kolegio. 1 Aro da personoj plenumantaj religian oficon : *la ~o de la pontifikoj, de la aŭguroj, de la kardinaloj.* 2 Supera lernejo, universitato : *la Franca ~o ; la ~oj de Kembriĝo.* 3 Duagrada lernejo, malpli grava ol liceo aŭ gimnazio.

* **Kolekti** (tr). 1 Venigi plurajn personojn en unu saman lokon por ia komuna celo : *~i siajn amikojn ĉirkaŭ si B ; ~u al mi miajn fidelojn Z ; si embuskas kiel rabisto k ~as ĉirkaŭ si malhonestulojn Z ; la vizagoj ~ilaj ĉirkaŭ la kameno estis ĝojaj B ; la kokino ~as siajn idojn sub siaj flugiloj ; ~i trupojn, armeon, lernulojn, kongreson, konsilantaron ; tiu societo ~as la inteligentularon ; du pentraoj ~is ĉirkaŭ si amason da admirantoj Z* (Kp ARIGI, MOBILIZI). 2 Kunmeti apartajn objektojn por komuna destino ; arigi disajojn : *kiu groson ne respektas, riĉecon ne ~as Z ; ~i trezorojn, flugpadiojn, librojn, pentraojn, poštmarkojn, cilajojn, sentencojn (Kp KOMPILU) ; la dense ~ilaj tegmentoj Z ; kiu povas ~i la venton en siajn mankavojn Z ? ~i sciigojn, informojn, spertojn ; (f) : fine mi povis ~i miajn senordajn pensojn B ; estis neeble ~i (ordigi) siajn pensojn Z ; ~i sian kuracojn Z, siajn fortojn Z.* 3 Levi de tero k kunigi por forporti kun si : *~i pecelojn*

de rompita vazo ; ~i pajlon Z, lignon, mortintajn branĉojn por hejtado Z ; la formiko ~as dum la rikolti sian mangon Z ; ~i mortintojn sur batalkampo. 4 Ŝiri de la trunko k kunigi por forporti kun si : *~i florojn Z, vinberojn Z, pomojn, la grenon ; ~ado de fruktoj Z* (Kp RIKOLTI, DEŠIRI).

5 Depostuli de privatuloj la monon, kiun ili ŝuldas al la ŝtato, laŭ la budgeto : *~i impostojn.* ~o. Aro da ~itaj personoj aŭ objektoj : *~o (amaso) da homoj Z ; ~o de 20-30 personoj Z ; ~o da libroj, da legoj ; botanika ~o ; ~o da medaloj, jar~o de gazeto ; tiu frazo estas nur bele sonanta ~o da vortoj Z.* ~isto Z. Oficisto, kiu ~as la impostojn. ~igl. Sin ~i aŭ esti ~ita ; kunveni, kunigi, amasiĝi : *amaso da zumentaj insektoj ~igis ĉirkaŭ ni ; ~igis kongreso el fakuloj Z ; la larmoj ~igis en siaj okuloj Z ; sub la sankta signo de l' espero ~igas pacaj batalantoj Z ; li mortis k al~igis al sia popolo Z ; baloj k ~igoj sekvis unu la alian Z ; la ~igojn de la akvo Dio nomis maro Z* (Kp KUNFLUI, GRUPIGI). En~i (tr). Kunigi en unu tutoron por konservi are : *en~i grenon Z, vinberon Z, ovojn Z ; ni similas al akvo, kiu estas versata sur la teron, kiu oni ne povas en~i Z ; en~ado de fruktoj Z.* For~i (tr). Kunigi k forporti, tiel ke nenion plu restu sur la loko. Ŝir~i (tr). ~i 4 : *šir~i florojn Z.*

Kolektiva. 1 Kuniganta plurajn personojn por komuna agado : *~a verko, protesto, vizito.* Kp OPA, KORPORACIA. 2 (G) Kuniganta plurajn personojn aŭ objektojn sub komuna nomo : *~a vorto.* ~o. Aro da personoj komune agantaj aŭ laborantaj aŭ kunigitaj per komunaj interesoj. ~ismo. Socia sistemo, kiu starigas la ~an proprecon de ĉiuj produktrimedoj, anstataŭigas la kapitalistikan konkuron per socia organizo de la laborego, k dispertas la ~ajn produktojn proporcie je la kvanto de la plenumita laborego.

koleopteroj ♀. Ordo de insektoj, kies flugiloj estas kovritaj de rigidaj organoj t. n. elitroj, kiuj ŝirmas ilin, kiam la insekto ne flugas.

* **Koleri** (x). Senti fortan agiton de la animo kontraŭ iu, kiu ofendis aŭ malkontentigis nin : *~i iun Z, kontraŭ iu Z ; la batalantoj ~kriis.* Kp BOLU, FLAMIĜI, EKSPLODI, FURIOSI. ~o. Sento de tero, kiu

—as : *milda respondo krietigas ~on* ; *~o estas mallonga frenezo* ; *eksciti, incitis ~on Z* ; *montri, aperigi sian ~on Z*. **—igi Z**. Fari, ke iu ~u. **—etigi**. Piki, inciteli. **Sen~igt**. Trankviliĝi ; forlasi sian ~on.

Kolhozo. Rusa kamparana mastruma kolektivo.

* **Kolibro**. Birdo de tropika Ameriko, kun arkforma beko k brile multkoloraj plumojoj, la plej malgranda el la konataj birdoj.

Koliko. 1 Intesta doloro. 2 Interna spasma doloro : *hepata, rena ~o*.

* **Kolimbo**. G. de naĝbirdoj (*columbus*).

Kolirio **Z**. Medikamento aplikata sur la malsancon konjunktivon de l'okulo.

Kolizii (ntr.). 1 Renkontigi k fortege tusegis sin reciproke : *la ekspreza vagonaro ~is kun varo trajno*. Kp **KARAMBOLI**. 2 Komenci interbalati : *la trupoj ~is kontraŭ la ribelantoj*. 3 (f) (pp cirkonstancoj aŭ sentoj). Neakordigi, kontraui, konflikti : *tia entrepreno ~us kun la lego* ; *la honoro ~is en li kun la timo B. ~o*. Ago ~i : *~o de vagonaroj, de partianoj, de interesoj, de sentoj* ; *la eterna k freneziga ~o de vortoj k formoj en la materialo de artefarita lingvo Z* ; *~oj de gentoj en unu lando Z* ; *la formoj venas en ~on unu kun la alia Z*.

Kolodio. Viskeca, senkolora densa fluajo, ricevita per solvado de fulmokoton en etero, uzata en hirurgio k en fotografado.

* **Kolofono**. Speco de rezino uzata por froti la haregojn de la arĉoj, por ke ili skrapetu la kordojn.

koloido **Z**. Nomo de likva substanco, kiu tre malfacile trairas organajn membranojn : *la gumoj, albumino, gelateno, kolodio*. **~a**. Havanta la proprecon de ~o : *~a elektrolito, hemio, muelito*.

kolokinto **Z**. Speco de kukumo, tre amara k laksiga (*cucumis colocynthis*).

* **Kolombo**. Kortbirdo meza inter galinacoj k paseroj (*columbus*). **~umi** (ntr.). 1 Aŭdigli la karesan murmuron, karakterizan de la ~oj ; kveri. 2 (f) Amindune interparoli. Kp **RUKULI**.

* **Kolono**. 1 Vertikala peco el ligno, stono, fero kc, ĝenerale finiganta per

kapitelo, k servanta kiel subtenilo aŭ kiel ornomo de konstruajo : *cilindra, kvarangula, dorika, korintia, ionia ~o* ; *lanterna ~o Z* ; *(f) la ~oj de la ŝtato*. 2 Monumento, konsistanta el izolita ~o el marmoro, bronzo ktp : *la Trajana ~o* ; *la Herkulaj ~oj* (ĉe la antikvuloj, ambaŭ promontoroj de markolo de Gibraltar) ; *~o de malhonoro* (al kiu oni ligis la kondamniton). 3 Ĉiu ajan ajo ĉu solida, ĉu flueca, ĉu gasa, kun formo de ~o : *~o de akvo, de hidrargo, de fumo supreniranta*. 4 Aro da objektoj metitaj unu sur alia k formantaj vertikalan kolonon : *~o da libroj, da framagoj*. 5 Vertikalaj paralelaj dividoj de presitaj paĝoj. 6 **—** Trupoj laŭlonge ordigitaj dum marŝado. **~aro**. Vico da ~oj. **Sur~ajo**. Entablemento.

Kolonelo. Regimentestro.

Kolonio. 1 Aro da fremdaj naciomoj fiksaj loksidantaj en lando, kiun ili okupis aŭ en urbo, kiun ili fondis : *~o komunista de Aŭstralial elmigrantoj Z*. 2 Urbo fondita aŭ lando fiksate okupata de fremdaj naciomoj : *Marsejlo estis greka ~o*. 3 Aro da samnaciomoj loĝantaj eksterlande en sama urbo aŭ regiono : *la germana ~o en Parizo*. **—igl**, **~i Z** (tr). Fondi **~on** en : *Rusoj ~is Siberion*.

* **Koloro**. 1 Aparta impreso farita sur la okulo de la diversaj elementoj de lumradio resenditaj de iu korpo sendependante de ĝia formo : *la sep ~oj de la ĝielarko* ; *la ~o de vesto, haro, karloj, okuloj, haŭto* ; *kiam nokto vuulas, ĉiu ~oj egalas Z* ; *sento de feliceco*, kiu montras al ili ĉion *kun la plej agrabla* ~oj (sajno, aspekto) ; (f) *homoj de ĉiu politikaj ~oj* (opinioj, partioj). 2 Karaktero de sonoro produktata de la harmonoj, kiu akompanas la fundamentalan tonon, k variantaj laŭ la speco k la kvalito de la instrumento aŭ de la voĉo. 3 Karaktero de stilo, produktata per la elektro pri la vortoj, per iliaj aranĝo, ritmo k sonoro : *la malofteco de la adjektivoj donas al lia lingvo tre kuriozan ~on*. 4 Karaktero de intelekta verko, produktata per la elektro pri la priskribitaj sentoj, detaloj kc : *romantika, klasika ~o de romano* ; *loka ~o* ; *la laboro de la intelektuloj donas ~on k vivon al la kulturo Z*, **~a**. Havanta ~on : *roz~a* ; *sanĝ~a* ; *sang~a* ; *mult~a* ; *miks~a Z* (divers~a) ; *tri~a* ; *indiferenta, pala k sen~a*.

iciala parolo Z. ~i (tr). Doni ~on al, ~aŭzi ~on ĝe : *la grenoj flave ~as la kampoj; la suno ~as la nubojn; la tempo grize ~is liajn harojn; (t) la akompananta muziko ~as la tulan dialgon.* ~igi. Suršmiri ion (desegnon, travurajon, paperon, tolajon kc) per ~iloj. ~(ig)ilo. Substanco uzata por ~igi (Kp FARBO). ~isto. Pentristo, kiu uzas reprodukti la ~on pli ol la liniojn de la objektoj. ~igisto. Homo, kies metio estas suršmiri desegnajojn, manuskriptojn ktp per ~iloj. **Dom~igisto, mur~igisto.** Homo, kies metio estas ~esmiri la murojn.

koloraturo Z. Artista laŭvola ornamo de la kanto per triloj.

Koloso. Grandega homo, statuo aŭ objekto : *la Rodeso ~o; familio el urbaj ~oj Z.* Kp GIGANTO, TITANO. ~a. Tavanta eksterordinarajn proporciojn aŭ ekojn : *~a statuo, viro, urbo, entrepreno; ukoraŭ antaŭ 50 jaroj inter la japanoj k europanoj ekzistis ŝajne ~a malsameco Z* (nj MAMUTA, ELEFANTA, GIGANTA, TITANO).

kolastro ♡. La unua lakteto de ino, donata al sia ido tuj post ĝia naskigo.

* **Kolporti** (tr). Disporti komercacojn sur ilin detaile vendi.

* **Kolubro.** Speco de nedanĝera serpento (*cobuber*).

koluzio Z. Sekreta, plej ofte kondamninda, interkonsento.

Kolzo. Veg. el fam. kruciferoj, kies enoj donas oleon uzatan precipe por imido (*brassica napus oleifera*).

* **Komo.** Interpunkcia signo (,) indikanta, ke oni devas apartigi partojn de propozicio aŭ propoziciojn unu de la alia, intermetante tre mallongan paŭzon. **Punkto~o.** Interpunkcia signo (:) indikanta iom pli longan paŭzon ol ~o inter partoj de frazo.

komao ♂. Malsanea dormo kun malado de sentokapablo k de memvola moviĝapabilo. ~a. Rilata al ~o : *~a stato, ~a rilato.*

* **Komandi** (x). 1 Estri militistarono : *i rotun; diun demandu, sed mem al vi ~u Z;* ~anto de citadelo B. 2 Militista rotuni; doni signalon por movo aŭ manovro : *la kapitano ~is: haltu! ~o.* Ago estri militistan aron : *la generalo*

prenis la ~on al (super) la trupoj. 2 Mallonga milita ordono : *je la ~o « maršu! » moviĝis la rolo.*

Komandito. 1 Sumo disponigata al komerca societo de aro, kiu ne partoprenas en la administrado. 2 Komerca societo en kiu parto de la aroj, ne partoprenante en la administrado, riskas nur sian monon k ne respondas pri la funkciado de la societo. ~anto. Ne aktiva firmano.

komandoro Z. Tiu, kiu havas, en ordeno, gradon superan je tiu de oficiro : *~o de la Honora legio, de la Malla ordeno.* Kp KAVALIRO, OFICERO.

komatulo ♂. G. de asteroidoj (*comataula*).

* **Kombi** (tr). Malkonfuzi, purigi, ordigi per ~ilo : *~i barbon, harojn; sin ~i; ~i hundon.* ~ilo. 1 Ilo el korno, celuloido, metalo kc, kun longaj maldikaj dentoj por malkonfuzi, purigi, ordigi la harojn. 2 Analoga ilo, kiu uzas la virinoj por fiksii aŭ ornami sian hararon. **Mal~i** (tr). Malordigi la ~itajn harojn : *la vento vin mal~is.* **Dis~i ♀.** ~i per speciale ~ilo linajn aŭ kanabajn fibrojn por purigi ilin.

* **Kombini** (tr). 1 Kunigi plurajn elementojn laŭ difinitaordo, lerte arangi : *~i literojn, ciferojn, kartojn.* 2 ☰ Unuigi molekulojn de du aŭ pliaj substancoj laŭ difinita proporcio por formi novan ~on. 3 Interarangi ideojn por konduki al konkludo, aŭ rimedojn por estigi rezultaton : *~i planon, projekton, manovrojn, draman intrigon* (Kp TEKSTI, ŜPINI). ~(ad)o. Ago ~i. ~(aj)o. 1 Rezultato de ~o. 2 ☰ Homogena, nur hemie disigebla kunajo (Kp KOMPONAOJO, KUNMETATO, MIKSAJO, SOLVAJO).

Komedio. 1 Teatraĵo, kiu eksitas la ridon prezentante komikajn personojn aŭ amuzajn eksterordinarajn cirkonstancojn : *la ~oj de Aristofano, Moliere; karaklera ~o* (kiu prezentas ridindajn malvirtetojn); *intriga ~o* (kiu prezentas amuzajn aventurojn); *mora ~o* (prezentanta maniojn proprajn je iu tempo aŭ lando). Kp DRAMO, FARSO, REVUO. 2 (f) Arango malsincera por trompi per falsa ŝajno; ŝajningo, hipokriteco : *perfido, ludanta la ~on de lojaleco B.* ~a. 1 Rilata al ~o : *~a aktoro, teatraĵo, verkiсто, sceno, karaktero.* 2 Malsincera, hipokrita :

oni diros, ke ni arangis ~an elektron Z.
~i. 1 (ntr) Ludi ~on. 2 (tr) Hipokriti.

* **Komenca** (tr). 1 Fari la unuan parton de afero aŭ de ago : ~i konstruon, laboron, poemon ; ~i legi, disputi, paroli ; mi ~as per tio, ke mi diras Z ; ~ante de decembro 1906 Z ; ~is negi Z ; multe ~ite, malmulte plenumite Z ; ti ~is sian paroladon per sonoraj frazoj. 2 Jus troviĝi en nova stato : mi ~is maljunigi B ; la vespero ~is mallumiĝi. 3 Konsistigi la unuan parton de io : tiu vorto ~as la frazon ; la verseto, kiu ~as la Biblion. Kp ENTREPRENI, INICIATI, EKI, ENIRI VOJON. ENVOJIGI, ALPAŠI AL, MALFERMI, VEKI, INAÜGURI. ~igl. Fariĝi ~ata ; eniĝi en sian unuan parton : la teatraĵo ~igas ; la jaro ~igas je la unua de januaro ; tiu jaro ~igis per milito. Kp NASKIĜI, EKSPLODI. ~iglo. 1 Ago ~i : plej granda efiko kuſas en la ~o Z ; ĉiu ~o estas malfacila Z. 2 Stato de tio, kio ~igas : ni ne ĝeestis la ~igon de la spekaklo ; je la ~o de la mondo ; ~o de vojo ; tuj de la ~o (Kp EK, DE, UNUA PAŠO, ELEMENTO, BURÇONO, ĜERMO, EMBRIO, AÜRORO, PRINTEMPO, SKIZO, PROVO, SOJLO).

Komenti B (tr) = komentarii.

* **Komentario**. 1 Serio da rimarkoj k notoj por kompreniĝi pli facile la malfacilajn de teksto aŭ verko. 2 (plurale) Historia memorlibro : la ~oj de Cezaro. ~i (tr). 1 Klarigi per ~o : ~i la Biblion, Homeron, la kriminalan kodon. 2 Doni pri ies penso, opinioj aŭ intencoj signifklarigojn : nia celado estas ofte malĝuste ~ata Z ; perfide ~i ies konduton. Kp TRADUKI, KLARIGI, INTERPRETI.

* **Komerco** (ntr). Profesie interŝangi varojn, produktaojn, celante monprofiton : kiu volas ~i, tiu saĝon bezonas Z ; Anglujo ~as kun la tuta mondo. ~o. Profesia klopodo por la interŝango de varoj : pogranda, pomalgranda ~o ; ne ekzistas en ~o amikeco nek ŝerco Z. Kp NEGOCO, AFERO 4. ~a. Rilata al ~o : ~a valoro de objekto ; ~aj kontraktoj ; ~a ĉambro (komitato da ~istoj elektitaj por studi la ~ajn interesojn). ~ajo = varo. ~ejo. Loko, kie oni interŝangas ~ajojn (Kp MERKATO, FOIRO, BAZARO). For~i (tr). Forvendi : eble mi devos el la vestoj ion for~i Z.

Kometo. Astro, kies vojo ĉirkaŭ la suno estas tre longforma elipso, kiu kuntas longan luman strion, kun formo de vosto aŭ haro.

* **Komforto**. Ĉio, kio igas la vivadon pli facila, la loĝadon pli oportuna, la hejmpon pli ripoziga ; ĉio, kio malpligas penon k lacigón en la ĉiutaga vivo : la ~o ne tiem kunigas kun la lukso B (Vd BUTERO, FORNO, SATE). ~a.(io). Provizita je ~o, haviganta ~on : ~a domo, seĝo, vivo ; ~e sidi ; senti sin ~e ; ĉu vi estas ~e ? ĉu estas ~e al vi ? (Kp OPORTUNA, FAVORA). ~igi. Havigi ~on al iu : sin ~igi en sia seĝo ; si venis por pli~igi la malfeliĉan beston.

Komika. Ridiga, amuza : ~a aventuro, gesto, aspekto, situacio ; li ~e tiris sian ĉapelon. Kp KOMEDIA, RIDINDA. ~eo. Eco de ~a persono aŭ situacio : la ~eo de la aventuro estas, ke...

Komisaro. Tiu, kiu estas komisiita de ŝtato aŭ privata organizo por plenumi specialan neduařan funkciojn : ~o de la registaro apud la Parlamento (por klarigti k apogi specialan leĝoprojekton) ; ~o de balo, de festo (komisiita por gini prepari k prizorgi) ; ~o de eksposizio Z.

* **Komisil** (tr). Konfidi al elektita persono plenumon de ago, labero aŭ klopodo, kiun li devas zorgi k priespondi : ~i al la sekretario publikigon de protokolo B ; ~i al komitato la kreadon de nova lingvo estus tiel same sensense, kiel ~i al komitato verki bonan poemon Z ; ~i lun por aĉeti kelkajn librojn, por reprezentanti grupon en kongreso ; ~i postenon al iu. ~o. 1 Tio, por kio iu estas ~ita : li bone plenumis ĉiujn miajn ~ojn ; por fari reformojn en esp-o, la Delegato Komitato ricevis ~on nek de la esp-isto, nek de siaj propraj delegintoj Z ; mi parolis en ~o (~ite) de mia registraro ; multaj amikoj petas min sendi al ili en ~on grandan nombron da libroj Z (kun ~o vendi ilin, t. e. kredite). ~e. En ~o de i salutu lin ~e de mi (Kp EN LA NOMO DE). ~isto. Tiu, kies metio estas plenumi la ~ojn de aliaj personoj : strala ~intu ~isto por la transporto de la pakaoj, varo, ~itaro = komitato, komisiono. ~ulo, ~ita peranto : vere vi prenis lertan ~ulon,

Komisiono. Aro da personoj komisiitaj por esplori ian difinitan demandon a

plenumi ian difinitan taskon. Kp **KOMITATO**.

Komisuro. 1 **♥** Punkteto, kie du similaj partoj kuniĝas : *lipa*, *palpebra* ~o. 2 **♥** Kuniĝa punkto de du karpelcoj.

* **Komitato.** Grupo da personoj, elektitaj por konsistigi specialan kunvenon, kiu havas difinitajn direktantajn k plenumantajn taskojn : *la Lingva* ~o ; *la konstanta* ~o de *la Kongresoj*. **Plenumo** ~o. Aro da personoj, kies tasko estas apliki la decidojn de kongreso, de superaj instancoj aŭ plenumadi la praktikajn taskojn de iu asocio.

* **Komizo.** Helpa salajrulo, kiu zorgas la vendon en komercfirmo aŭ la aferojn en banko.

* **Komodo.** Meblo, atinganta alton de la brusto, k konsistanta el tirkestoj, metitaj unu super alia, por konservi tolajon, galanteriojn kc.

kompakta Z. Densa k nedisigema : ~a *amaso*, *grund* ; *mal~a* *tero* Z ; *mal~a* *aera* k *lansimila flor* Z.

Kompanio. 1 Kunigo da personoj kune direktantaj komercan aŭ industrian aferon : *firma X.* k ~o ; *fari* ~on *kun tu* (Kp ASOCIO). 2 Tiu komerca aŭ industria afero mem : *akcia* ~o ; *fervoja*, *asekura* ~o (Kp SOCIETO). 3 Roto 2. 4 Akompanado 1 : *si iris kun sia malgranda infano en* ~o *de du ĉambrasistoj* Z ; *en* ~o *eĉ morto faciligas* Z ; *neniam antaŭe li estis en lia needukita* ~o Z ; *tute ne estas agrabla havi* ~on *kun vi* Z. ~ano Z. Asociano. ~ulo Z. Akompananto : *lia festena* ~ulo, *kiu* ~is *al li* Z.

* **Kompari** (tr). 1 Interratigi du aŭ plurajn objekton por determini iliajn similaĵojn aŭ diferencojn : *se oni* ~as *la nunajn esp-ajn verkojn* *kun tiuj de la unuaj jaroj*, *oni trovas diferencojn en la vortaro*, *sed plenan similecon en stilo* Z. 2 Rilatigi tion, pri kio oni parolas, kun io analoga, por igi la ideon pli impresanta, pli drasta aŭ pli poezia : *oni ofte* ~as *la junecon* *kun printempo* ; Homero ~as *la homojn* *kun la falantaj folioj de arbaro*. ~o. Frazo, en kiu oni ~as : ~o ne estas pruvo Z ; *en* ~o *kun tio* Z. ~**(ad) o**. Ago ~i : *la ~ado tie ĉi ne estas ebla* ; *gradoj de ~ado* (komparativo k superlativo). **Ne-ebla** Z, **sen~a** Z. Sola en sia speco, pro

sia malofteco aŭ perfekteco : *ne~ebla beleco* ; *sen~a homo* Z, *juvelo* (Kp ORIGINALA, KERNA, ESENCA).

Komparacio. (G) Sistemo, per kiu lingvo esprimas la diversajn gradojn de komparado.

Komparativo. Gramatika rimedo, per kiu oni modifas adjektivon aŭ adverbon, por signifi, ke la econ esprimatam de ili posedas laŭ diversaj gradoj du komparataj objektoj aŭ personoj, aŭ ke unu sama objekto aŭ persona posedas tiun econ pli aŭ malpli aŭ samgrade ol alian komparatan econ : *supereca* ~o (esprimata per adv. : *pli... ol*) ; *malsupereca* ~o (esprimata per adv. : *malpli... ol*) ; *egaleca* ~o (esprimata per adv. : *tiel... kiel, same kiel*).

Kompaso. Instrumento konsistanta el magnetna montrilo, libere turniganta ĉirkaŭ pivoton k konstante montranta la nordon.

* **Kompati** (x). Senti kortušon pro ies malfeliĉo k deziron ĝin malakrigi : ~i *jun* Z, *al tu*, *ies doloron* ; *pli felice estas martelo insultata* ol *amboso ~ata* Z ; *virtulo* ~as (*indulgas, sparas*) *la vivon de sia bruto* Z. Kp KONDOLENCI. ~o. Sento de ~anto : *mi ne volas baton*, *mi ne volas* ~on Z ; *rideto de ~o* Z (malalta rido) ; *eksentli ~on* *al tu* Z ; *granda ~o muligis ilian koron* (Kp KORO 2). ~ema. Inklini al ~o (Kp BONKORA). ~igl. Fari, ke iu ~u al vi : *pli bone estas enviigi ol* ~igi Z. ~inda Z. Meritanta ~on ; malfeliĉa : *gi estas vera ~indajo* Z. **Sen~a** Z, **mal~ema**. Ne inklini al ~o pro fiereco k egoismo : *la sen~a morto diris sian kruelan voriton* Z (Kp SENKORA, KRUELA, SEVERA).

Kompendio Z. Mallongigo de la tutajo de scienco aŭ doktrino. Kp RESUMO.

Kompensi (tr). 1 Havigi al iu profiton poranstatau k kontraŭpezi suferitan malprofiton aŭ penon : *la asekura kompanio ~as la perdojn kaŭzitajn de la bruto* B ; *la kostoj de la vojaĝo estos ~itaj al la delegitoj*. Kp KOVRI 7, REKOMPENCI. 2 (f) Egalvalor : *la enspezoj* ~as *la elspezojn* ; *la intereso de la enhavo* ~as *la mallerlecon de la stilo*. ~**(aj)o**. Sumo aŭ objekto donita por ~i : *la ~o atingis dek mil frankojn* ; *tio estas konvena* ~o *pro liaj suferoj*. ~ilo <. Aparato por restarigi ekvilibron en elektra cirkvito.

kompensatoro ↗ = kompensilo.

Kompetenta. 1 (iu) Kapabla solvi ian aferon aū plenumi ian taskon aū oficon, pro sufiĉaj tiurilataj konoj : ~a *kritikisto, profesoro, komilito ; pri laboroj maldiligenta, pri festoj plej ~a Z ; li estas ~a kiel besto pri argento Z* (Vd SPIKO) ; *li estas multe pli ~a en aferoj militaj ol en literaturo Z* ; (f) sole ~aj tiam devos esti la leĝoj eltaritaj de la plimululo Z. 2 (io) Devenanta de ~ulo ; plenumita kun ~eco : ~aj (fidindaj) informoj ; ~a esploro Z ; oni povas trovi tiun stofon en ~aj (koncernaj) magazenoj Z. ~eco. Eco de ~a homo aū afero : *en iu afero mi posedas nenian ~econ Z ; afekti ~econ ; la verkoj, kiujn mi eldonos persone, ne devas havi pli da ~eco (fidindeco), ol la verkoj de iu alia Z* (Kp AŪTORITATO). ~ulo. ~a homo : *kun kvin aū ses teknikaj vortoj, oni kredigas sin ~ulo* (Kp FAKULO, SPECIALISTO. Vd INSTRUI, METIO).

Komplili (tr). Verki ne originale, kunigante en unu aron tekstojn pri komuna temo, kolektitajn el diversaj fontoj : ~i dokumentojn, libron. Kp VERKI, REDAKTI, PRILABORI, STUDI. ~o. Ago ~i : ~a donas iafone verkon pli bonan ol la originalo B. ~(aj)o. ~ita verklo.

kompleksa Z. Enhavanta en si plurajn malsamajn elementojn ; malsimpla : ~a ideo, demando, karaktero. Kp KONFUZA. ~o. 1 Tutajo da malsamajoj unuigitaj por unu sama celo : *la vivo estas ~o da fortioj batalantaj kontraŭ la morto*. Δ 2 Nombro formita de kelkaj neredukteblaj unuoj. 3 Aro da rektoj, kiuj dependas de tri parametroy.

Komplemento. 1 (G) Substantivo, determinanta verbon, substantivon, adjektivon, pronomon aū adverbon, k kompletiganta ĝian sencon : *en la frazoj ~ li amas sin, la domo de patro, fremda al ĉiuj,unu el ili, en la urbo* k la vortoj sin, patro, ĉiuj, ili, urbo estas la ~oj de la vortoj amas, domo, fremda,unu, en. **Rekta, senpera** ~o. ~o kunigata sen prep. al sia determinato. **Nerekta, pera** ~o. ~o kunigata per prep. al sia determinato. **Objekta** ~o. ~o montranta la celon de la ago esprimata de la verbo : *en esp-o la objektoj ~oj povas esti egale rektaj (obei iun) aū nerektaj (obei al iu)*. **Cirkonstanco** ~o. ~o montranta unu el la cirkonstancoj de

la ago aū stato esprimata de la verbo : *en esp-o ekzistas cirkonstancoj ~oj rektaj (la tutan tagon li dormas), k nerektaj (dum la tutu tago li dormas)*. 2 = kompletigajo.

Kompleta. Karakterizas ion, al kiu mankas nenu el la eroj, kiuj devas ĝin konsistigi : ~a *telero, traduko, kolekteto, vortaro ; ne~a objekto Z, kaŭzo Z* ; (f) *ili bedaŭrinde akceptis en la familion ~an vagiston Z*. Kp PLENA 2, TUTA, SEN-MANKA, PERFEKTA. ~o. 1 Io ~a : ~o da vestoj Z ; ~o da mebloj ; sin prezentii en plena ~o Z. 2 ~o da vestoj : *li surhavis belan ~on el blua drapo. ~eco*. Eco de io ~a : *presenti ion en plena ~eco. ~igl. Fari ion ~a : ~igi siajn sciojn Z, kolekton, verkon ; la ora senfino de la maro ~igis tiun grandiozan pejzaĝon ; ~iga kurso (por ~igi la instruon)*.

kompletiva (G). Karakterizas dependan propozicion, kiu ludas rolon de subjekto, predikato aū objekto de la dependiga verbo (Vd KE).

* **Komplezo.** Ago per kiu oni penas placi al iu, helpante aū farante servon aū havigante profiton : *faru al mi la ~on...i Z ; por amiko ~o nemiam estas tro peza Z ; havi ~ojn por iu. ~a Z, ~ema Z*, Inklinas fari ~ojn : *~ema malsagulo estas pli dangera ol malamikulo Z* (Kp SERVEMA, INDULGA). ~l (tr). Fari ~on : *eu vi ~us traduki al mi tiun vorton ? ~u al li per via protektado Z ; la revolucio postulis viktimojn por ~i (kontentig) la sangavidon de ĝiaj adeptoj* (Kp BON-VOLI, VOLONTI).

Kompliki (tr). Embarase, malfacilige malsimpligi : *oni ne devas ~i la gramatikon de internacia lingvo ; jen kio ~as la aferon ; ~itaj leĝoj ; la politikaj ~oj ; la ~oj de la socia vivo Z*. ~a. Embarsige malsimpla : *~a maſino, deklinacio, intrigo, situacio* (Kp KONFUZA, KOMPLEKSA, IMPLIKITA). ~igl. Igi ~a : *la malsano danĝere ~igas ; la ~igoj k ŝanĝigoj de la vivo Z*.

Komplimento. 1 Gratulaj flataj vortoj adresataj al iu : *fari ~on ; adresi al lu ~on pro lia-sukceso ; diri ~ojn al virino ; okaza ~o ne iras al testamentoZ*. 2 **Gentilej** ceremoniaj formuloj : *vi afable tion diras pro ~o Z ; manteroj k ~oj apartenas al la akcepta saluto Z*. ~l (tr). Fari al iu ~on k 2 : *~i iun pri lia kuraĝo ; ~u lin komisie de mi Z ; li estas ~ema k flatema*.

Komploto. Sekreta ligo por malica aū krima celo kontraū iu : *la štelistoj faris ~on inter si.* Kp KONSPIRO. ~i (ntr.). Fari ~on.

Komponi (tr). 1 Harmonie arangi la diversaj partoj de literatura, belarta aū muzika verko : *bone ~ita libro, pentrajo ; tia genio nescias ~i.* Kp KONSTRUI 2. 2 Verki muzikojon : *~i operon.* 3 (G) Kunmeti plurajn vorterojn aū vortojn en nnu vorton : *esp-o konsistas nur el simplaj k ~itaj vortoj.* 4 Kunigi la fheimajn elementojn de io (Kp SINTEZO, KOMBINO). **Mal~i** (tr). Analizi, diserigi : *mal~i la erojn de vorto ; mal~i la molekulojn. ~isto.* Muzikisto, kiu ~as.

* **Komposti** (tr). Reprodukti tekston, kunmetante la tipografiajn literojn necessajn por ĝin presi.

Kompoto. Mangajo farita el fruktoj kuiritaj kun sukero, akvo aū vino, ks.

kompozicio Z. Muzika verko : *ludi improvizeton ~on Z.*

kompozitoj ♂. Fam. de dukotiledonaj unupetalaj plantoj, kies floroj formas unu aū plurajn arangojn sur la sama receptaklo : *laktuko, kamomilo.*

* **Kompreni** (tr). 1 Havi ĝustan ideon pri la signito de io : *~i vorton, lingvon, tekston, instruon Z, retrajon Z, sentencon Z ; li ~as predikon, kiel bovo muzikon Z ; ~i france B ; saĝa kapo duonvorton ~as Z ; mi ne multe ~as en muziko Z.* 2 Havi ĝustan ideon pri la esenco aū kvalito de io : *malsagulo diris vorteron, saĝulo ~as la tutan aferon Z ; ~i sian devon, la gravecon de sia kulpo ; ~i la proksimecon de la dangero ; ~i la verecon k juston Z.* 3 Havi ĝustan ideon pri la kaŭzo aū kialo de io : *~i fenomenon, ius konduton ; mi ne povas lin ~i ; mi ~as lian malrankiton.* ~eti Z. Duon-kompreni, diveni. ~emo, ~povo = inteligenteco. ~ajo. Koncepto, ideo, ~itajo. ~eble. 1 Laŭ ~ebla maniero : *li, kvankam fremdulo, diam ~eble parolis.* 2 Mem~eble, memsekve : *ear mi devas foresti, mi ~eble ne povos vizili vin morgaū.* ~agi. Klarigi, kialigi, ekspliki. Inter~igti. Sin ~i reciproke. ~ollo Z, ~igilo Z. Rimedaro por inter~igi. Erar~i, fuš~i, mis~i (tr). Malbone ~i ; erari pri la senco de vorto aū

ago : *la malkonsento estas kaŭzata de mis~o.* **Sub~i** (tr) (G). Ne esprimi tion, kion la vortarango aū la kunteksto ebligas neesprimi : *en la frazo vi havas vian ĉapelon, k mi la mian, la vorto havas estas sub~ata en la dua prop.*

* **Kompreso.** Plurfoje faldita tola peco, kiun oni metas sur vundon aū doloran korpoparton por firmigi bandagon, kolekti puson, mildigi brulumon ktp.

Kompromiso. Interkonsento arangita dank' al reciprokaj cedoj de du kontraūuloj pri la diskutado : *finveni al ~o ; fari Z, arangi, kontrakti ~on ; ne serĉu vanajn ~ojn, kiuaj flikas unu lokon krevigante alian Z.* Kp AKORDO, INTERCEDO.

Kompromitti (tr). Meti en riskoplenan situacion, endangeri : *~i la interesojn, famon, sanon de iu ; facilanmaj pašoj, kiuaj ~os Esp-on en la okuloj de saĝaj homoj Z ; li estas ~ita en tiu krima afero ; vi senbezone ~as vin ; trovi ~antajn postsignojn.*

* **Komuna.** 1 Rilata al pluraj samtempo : *~a amiko, ĉambro, letero, tero, kunveno ; malfelicio ~a estas malpli premantaj Z* (Vd KOMPANIO) ; *pli bone estas logi sur angulo de tegmento ol kun malpacema edzino en ~a domo Z ; sciencaj kongresoj havas nenion ~an kun la poliūiko ; ni volas havi nenion ~an kun tiu homo ; punkto ~a al du rektaj linioj ; ~a silabo (laŭvole longa aū mallonga).* 2 Rilata al la plejmulto : *~a ideo, opinio, lingvo (kontraste kun la teknika) ; ~a lego ; la ~a saĝo (kapablio distingi veron de malvero, almenaŭ tiom, kiom povas ĉiu ajn normala homo) ; la ~a (publika) afero ; ~uza frazo Z* (Kp GENERALA, SOCIA, VULGARA, BANALA, TRIVIALA). ~e. Kune : *amo k puno loĝas ~e Z ; lingvo ~ehoma Z.* **En~e** Z. Generale, ordinare. ~eco. Eco de io ~a : *~eco de lingvo kreas ~eon de kulturo k de sentoj ; ~eco de la bienoj ; vivi en malvasta ~eco Z.* ~ismo (Mh). Sociopolitika doktrino, kiu celas anstataŭi kapitalismon, detru la individuan prurmon k bazi la ekonomian vivon sur ~eco de l' havo. Kp ANARKISMO, BOLSÈVISMO, FAŠISMO, SOCIALISMO. ~isto. Adepto de ~ismo. ~umo, ~o. 1 Malgranda administra distrikto, kies centro estas urbo aū vilago. 2 Ĉiuspeca societo bazita

sur ~eco de vivo k interesoj : *~umo de Izrael Z, de liberkredanoj Z; pregeja ~umo B; la homa ~umo; la revolucia pariza ~umoj; religia ~umo. ~uma.* Rilata al ~umo 1 : *~umaj aferoj, paſtejoj; ~uma lernejo.*

* **Komunio** (Rk) Partopreno al sakramento de Eukaristio. ~1 (tr). Doni la ~on. ~igl. Ricevi la ~on. **For~igl.** Ekskomuniки.

* **Komunki** (tr). 1 (iu) Igi ion komuna inter si k alia homo, konigante ĝin al li ; konigi, sciigi : *~i al iu novafon, siajn projektojn, ideon; ~i al kunlaboranto dokumentojn.* 2 (io) Transmeti, transdoni, transigi : *la piſto ~as sian movon al la rado; la brulrestafoj ~is la fajron al la planko; la infektitaj vestoj ~is la mal-sanon al la mizerulo; ili ~is al ni sian gajecon* (Kp INOKUL, INFEKTI). ~**(ad)o.** Ago ~i : *~(ad)o de sciigo, de movo; interrompi, tranci la ~**(ad)o**n telefonan.* ~**(a)j)o.** Io ~ita : *ricevi ~on pri io; li havas ~**(aj)o**n por fari al vi.* ~**ilo.** Rimedo por ~i aŭ por ~igl : *la telefono, radio k kino estas pli efikaj ~iloj ol la gazetaro; la ~iloj en Berlino estas tre oportunaj.* Vd PONTO, ARTERIO, VOJO. ~**igl.** 1 (io) Igi ~ata : *tiu sciigo rapide ~igis.* 2 (iu) Igi ~anta kun iu ; interrilati kun iu per ideoj, profitoj, interesoj ktp : *~igl inter si Z; ne ~igl kun malĉastulinoj Z; la adukato povas ĉiam ~igl kun la kulpigitlo; ~igl kun ribeluloj Z.* 3 Interrilati per senbara trairejo : *tiuj ĉambroj ~igas kun aliaj per malgrandaj koridoroj; teorio pri ~igantaj vazoj.* ~**igo.** Interrilato : *organizi ~igojn inter la armeo k la ŝiparo; ~igo inter du personoj, du tramvojoj, du urboj; la fortikiĝintaj ~igoj inter la homoj turnis ilian atenton al la demando pri internacia lingvo Z* (Kp TRAFIKO). ~**(ig)ejo.** Trairejo, per kiu ~igas du lokoj. ~**(ig)ema.** Inklina ~i kun aliaj homoj : *lanternisto estas ordinare homo maljuna, malgaja k ne ~igema B.* Inter~igl. Fari, ke du aŭ pluraj personoj aŭ objektoj ~igu : *li inter~igis la du kontraŭulojn; la kanalo inter~igas la riveron kun la lago; inter~iga skriba lingvo Z.* **Sen~iga.** Tute izolita : *sen~iga lando Z.*

komuti Z (tr). 1 ~**ilo** Direkti elektran kurenton ĉu en la cirkvito mem, ĉu en

alian cirkviton. Vd KONEKTI, KUPLI, MUNTI. 2 (Fv) Direkti vagonaron aŭ trajnon sur alian relvojon (= enreligl, flankigi). ~o. Ago ~i. ~**ilo** ~**ilo**. Elektra aparato kun duopa aŭ multopa kontakto, kiu ebligas direkti laŭvole elektran kurenton ĉu en la cirkvito mem, ĉu en alian cirkviton. ~**ilaro** ~. Plato aŭ tabulo, sur kiu estas fiksita ĉiu ĵoj ~iloj, interrompoloj k mezuriloj de elektra konduktilaro (Rel) ~**ilo** (Fv). Pinta movebla durelo troviĝanta ĉe fikska punkto de branĉigo de relvojoj k iu ebligas direkti vagonaron de unu relvojo sur alian (= enreliglilo, flankilo). ~**(ec)a** Δ (pri operacio). Kies rezulto ne dependas de la ordo de l' objektoj, al kiuj oni aplikas tiun operacion.

komutatoro ~ = komutilo.

* **Koni** (tr). 1 Havi pli malpli kompletan k klaran ideojn pri io aŭ iu : *~i bone la staton de la aferoj Z; mi ne ~as lian nomon, tiun fakton; la kompaso ne estis ~ata de antikvuloj; en la vilaĝo neniu ~as (audis pri) Esp-on; mi ~as mian nesciadon; mi ~as al li nenion malvirtlon; ~i jus aperintan libron, la precojn de substanco, la homan koron, la mondron; dezirle leĝojn ne konas Z.* Kp SCI, KONSEPTI. 2 Havi sciencan k detalan ideojn pri io : *~i la matematikon, historion, la klasikajn aŭtorojn; la literaturo lingvo estas al vi videble ~ata Z.* Kp SCI, SCIROPI. 3 Esti akirinta persperito ideojn pri io ; esti spertinta ion : *~i urbon, metion; kiu paon donas, malsaton ne ~as Z; ~i la amon, la faluzon, la ekzilon; li ne ~as la lacigon; (f) se edzino ordonas, domo ordon ne ~as Z; slosilo uzala ruston ne ~as Z; tiu industrio ne ~as konkurencon k sent laborecon.* Kp ĜUI, SUFERI. 4 Havi ideojn pri ties karaktero ; pli malpli intime interrilati kun iu : *~u vin mem; ni reciproke nin ~as, klarigon ne bezonas Z; oni lin ~as kiel blankan lupon (tre bone); bone ~u viajn ŝafojn Z; mi ~as lin proksime Z, intime; ~i (seksa rilati kun) virinon Z; mi ~is lin lakeo, antaŭ ol li farigis financiston; mi ne volas plu ~i vin (vi estas de nun fremda por mi); mi ~as miajn homojn Z (mi scias ilian valoron).* ~**ato.** Persono, kun kiu oni havas rilatojn : *li estas jam malnova ~ato al ml.*

~ateco. Eco de io aū iu ~ata de pli malpli multaj : *lia ~ateco estas monda, universala ; fari ~atecon kun iu (inter-rilatiĝi kun) ; ~ateco ne estas hereda Z* (Kp FAMO, RENOMO). **~igi.** Igi iun aū ion ~ata de iu aū de multaj : *mi ~igos al vi mian advokaton ; ~igi al iu la dokumentojn B ; lia sonora voĉo ~igis lin en la luta urbo ; li ~igis la motivojn de sia decido ; ~igi urbon al iu.* **~igl.** Igi ~ata de iu : *~igas majstro laŭ sia laboro Z ; ~igas birdo laŭ flugo ĝi homo laŭ ago Z ; dum niaj kongresoj, oni ~igas kun tre nullaj samideanoj* (Kp EKKONI. Vd 16. B. RIM. 2). **~(ad)o.** Pli malpli kompleta k klara ideo, kiun oni havas pri io aū iu : *akiri ~adon de Dio Z. Ek~i* (tr). Igi ~anta ; distingi : *la frukto oni arbon ek~as Z ; ĝi knabon oni povas ek~i laŭ liaj faroj Z ; valoron de objekto oni ek~as post difekto Z ; oni ek~as bovon per la vido k malsagulon per lia rido Z ; agi sen ek~o (trafe maltrafe).* **Re~i** (tr). 1 Memori, ke oni jam ~as iun aū ion ; ekrimarki la identecon de : *mi re~as lian skribon ; re~i iun sub la masko B ; ŝangi la tutan lingvon ĝis plena nere~ebaleco Z.* 2 Malkaše konsenti pri la vereco, gusteco aū justeco de io ; ne plu nei ; ne plu kontesti pri : *li sendiskute re~is sian kulpon ; mi re~as ke miaj klopodoj fiaskis ; multaj internaciaj asocioj jam re~is la taŭgecon de esp-o ; estas faktaj vero nun de ĉiu re~ita* (Kp KONFESI, DEKLARI). 3 Oficiale aū malkaše konsenti pri la ecoj, merito, titolo, oficialeco de io aū iu : *stale re~ita institucio ; ŝangojn oni povas fari en nia lingvo nur kiam ĝi estos re~ata de la regnoj Z ; oni re~as lin kiel la plej grandan poeton de lia jarcento* (Kp AGNOSKI). **Re~(ad)o.** Ago re~i 1, 2 k 3 : *omi ne devas trooftigi la re~ojn en teatraĵo ; esp-o trovis re~on ĉe la urbestraro ; lia sinofera laboro ne trovis re~on en la publiko.*

Koncentra. Havanta komunan centron ; samecentre : *du ~aj rondoj B ~igi.* Kunigi dense ĉirkaŭ komuna centro ; alcentrigi : *~igi trupojn, ŝipojn ; ~igo de kapitalo ;* (f) *~igi sian atenton ;* (f) *ni ~igu niajn klopodojn k penadojn sur la junularon ; ~igi (plidensigi) solvajon* (Kp KOLEKTI, AKUMULI, FOKUSIGI). **~igl.** Kunigi dense ĉirkaŭ komuna centro : *la hjanloj de tero iom post iom ~igos en la*

regionoj subekvatoraj Z ; ĉiuj rigardoj ~igis al li ; tie ~igis la tutan komercen ; en tiu oficejo ~igas la laboroj Z ; (f) *komence liaj pensoj ~igis sur la mono B. RIM. La Scienca Revuo, la Teknika Komisiono (Scienca Gazeto, dec. 1913) k la kompetentaj teknikistoj Vérax k Wüster unuvoĉe rimarkigas, ke la adjektiva radiko **koncentra**, malprave enkondukita de la la aldono, estas tute sam-signifa, kiel **samecentre**, k sekve tute senutila. Kontraŭe estus tre taŭga la verba radiko **koncentri**, kun la signifo « plidensigi solvajon, pligli la kvanton de solvita substanco en solvajo ».*

Koncepto §. Abstrakta k generala ideo : *la ~o pri tempo, pri spaco ; la moderna ~aro ; en la animo de l' princo, aperis mallarka sed potenca ~o pri la ŝtato B ~i* (tr). Formi ~on : *la homo bezonas percepti antaŭ ol ~i ; nur tion oni povas esprimi klare, kion oni klare ~as.* RIM. Oni nepre ne uzu la vorton **koncepto** en la senco de de **malneto**. **~ado.** Kapablo ~i (Kp INTELEKTO, IMAGO).

* **Koncerni** (tr) (io). Havi specialan rilaton kun iu aū io ; aparte-tuſi, interesi iun aū ion ; esti la afero de iu, la temo de io : *tio ne ~as vin* (Vd NAZO) ; *si rigardis flanken per malsaliga rigardo, kiu ~is kelkajn mokemajn junajn virinonj Z ; la redaktado de la raporto ~as la sekretariion ; la uzado de la akuzativo ~as la sintakson ; ni silentas, ĉar ni ne sentias nin ~itaj (trafitaj) ; lego ~anta la teatrojn ; la regnoj ne ~ataj en la konflikto ; la ~ata objekto (priparolata).* **~a.** 1 Adj. karakteriza tio, pri kio estas la temo, la afero ; tiutema ; supredirita ; *~ata : pro tro malfrua eksicio pri la ~a aranĝo, ni povis nenion provi ; la bela landa scenejo, kie okazos la ~a solenoj, certe venigos multaj samideanojn.* 2 Tiucela, konvena, kompetenta ; *~anta : nia komitato, inter-konsente kun la ~aj societoj, intervenis en 21 kongresoj ; klerigan laboron oni povis komenci nur kiam jam estis ~a literaturo ; la ~aj organizoj de nia movado provis fari la unuajn paſojn ; geedziĝo registrata en ~a institucio.* 3 Respondi, respektiva : *tiuj nomoj estas skribitaj laŭ la ~a nacia skribmaniero ; ĉiuj sendinto ricevos ~an kvanton da belaj*

poštarkoj. ~e. Rilate al : *li skribis al mi, ~e tiun aferon ; ili sidis, plenkreskuoj k tamen infanoj ~e sian koron Z.* Kp PRI.

Konekto. 1 Muzika kunveno, dum kiu oni ludas plurajn kantajojn aŭ instrumentajn komponaĵojn : *tudi, doni ~on ; (f) eĉ la senprudenlaj birdoj muzikas sian biealan ~on Z.* 2 (f) Akordo de opinioj aŭ ideoj : *oni aŭdas nur ~on de laŭdo pri li ; la Eŭropa ~o havas kiel bazon la akordiĝon de Germanujo k Francujo ; aŭdigis sian vocon en la Eŭropa ~o.* ~l (ntr). Fari ~on. **~afejo.** Ejo, kie oni povas trinki, aŭskultante ~on (Kp VARIETEO).

Koncessii Z (tr). Oficiale tutcedi, lege forlasi al iu la liberan disponon pri io : *~i ferojon, minejon, teron en kolonio ; tiajn privilegiojn oni ~as malfacile* (Kp REZIGNI). ~o Z £ g. Privilegio, rajto donita de ŝtato por ekspluatilo : *por vendi tabakon aŭ alkoholon oni bezonas en preskaŭ ĉiuj ŝtatoj ~on.*

koncilio (K). Episkopa kunveno, por solvi demandojn pri dogmo k disciplino.

Koncipi (tr). Formi en si post fekundiĝo la ĝermon de vivanta estajo ; naskontigi, embriigi, filigi : *laŭ la katolika dogmo, la Dipatrino estis ~ita senpeke.*

Konekta. Esprimanta la ideojn per plej malmultaj vortoj : *~a stilo, verkisto, lingvo, raporto.* Kp LAKONA. **~eco.** Eco, kiu konsistas en la forlaso de ĉio, kio ne estas utila por la senco.

***Kondamni** (tr). 1 Juĝe deklari iun kulpa k disfini la meritan punon : *~i iun al monpuno, al morto Z, al la jugokostoj ; (f) mi estas ~ita (nepre devigita) longan tempon vagadi en la nokto Z* ; (f) *mi estis ~ita de la malsana resti du semajnojn en la lito* ; (f) *ĉiuj niaj tiucelaj projektoj estas ~itaj al malsukceso* ; (f) *viaj kalkuloj estas ~itaj al malĝusteco (neeviteble, nepre malĝustaj).* Kp VERDIKTI. 2 Jure deklari ion sufici motivo, por ke la farinto estu lege punata : *~i malbonan libron ; la kodo ~as la malveran ateston ; estas agoj, kiujn la moralo ~as, sed kiujn ne ~as la leĝo.* 3 Deklari iun malprava, ion riprocindinda : *ne aŭskullinte ne ~u Z ; ~i projekton, parolon malican ; vi ~as vin mem per tiu konfeso ; tiu doktrino estas ~ita de la faktolo, de siaj konsekvencoj.* **Mal~i Z.** Absolvita.

kondensatoro. 1 Aparato konsistanta el du tutoj de kondukiloj generale plataj, izolitaj unu de la alia per dielektriko, k uzata por kunkentrigi elektron. 2 Simpla aŭ duobla lenso, per kiu oni konvergigas la lumon sur malgrandan surfacon.

Kondisionalo (G). Verba modo, esprimanta agnon, kies plenumo dependas de ia kondiĉo, aŭ estas nur probabla : *la ~o finigas en esp-o per us.*

***Kondiĉo.** 1 Ekstera cirkonstanco, al kiu persono aŭ objekto estas submetata, k de kiu dependas lia aŭ ĝia stato : *la viv-~oj multe pliboniĝis ; la ekonomiaj ~oj ludas grandan rolon en la sociaj rilatoj ; esti en bonaj, malbonaj ~oj por labori, verki, instruiĝi ; vegetaĵo metita al favoraj ~oj de temperaturo.* 2 Cirkonstanco, fakteto, de kiu dependas la efektivigo de io : *la unueco estas la ĝo ~o de nia sukceso ; fari el io la unuan ~on de io Z ; la ~oj de bona regado ; plenumi la ~ojn postulatajn por konkursi ; la ~oj (donitaĵoj) de problemo.* 3 Deviga interkonsentita aranĝo, de kies respekto dependas la valideco de kontrakto : *diskuti la ~ojn de afero, de kapitulaco ; trudi, suferi severajn ~ojn ; meti sian ~ojn al io ; meti la ~on, ke ...u Z.* Kp PREMISO. ~a. 1 Dependanta de ~o : *~a promeso B, aĉeto.* 2 Interkonsentita, konvencia : *la oferoj estu eportataj ne sub ilia nomo, sed sub iaj ~aj literoj aŭ signoj Z ; la lingvo internacia prezenas pure ~an rimedon de reciproka komunikigo Z.* 3 Esprimanta ~on : *~a modo (kondisionalo).* ~e, ke. Kun tiu ~o, ke... : *mi venos, ~e ke la vetero estos bela B ; ~e ke ...u Z* (Kp SE). ~l (tr). 1 (iu). Meti kiel ~on en kontrakto, trudi kiel ~on : *la arbitracio povas esti petata, aŭ ~ita per antaŭa traktalo.* 2 (io) Kuntreni, sekvigi kiel ~on : *la aligo al la societo ~as la akcepton de gaj statutoj.* **Sen~a.** Nepra, absoluta.

***Kondolenci** (x). Esprimi sian simpation al iu k sian malgojon pro ties malfeliĉo aŭ funebro : *~i la vidvinon B, al vidvino.* Kp KOMPATI. ~o. Malgoja simpatio pro ies malfeliĉo aŭ funebro : *prezenti, esprimi al iu sian sinceran ~on.*

Kondoro. Amerika vulturo (*vultur gryphus*).

kondotiero. En mezepoko k renesanco, itala aventurema bandestro de dungataj soldatoj.

* **Konduki** (tr). 1 (iu) Irigi iun kun si al iu loko, direktante lin laŭ sia propra plaĉo : *~i iun al la fenestro, al urbdomo, en la teatron, sur vojo malbona Z; ~i infanor per la mano; ~i blindulon, vizitantojn; ~i ĉevalon per la brido; ~i aŭtomobilon, mašinon; en broditaj vestoj ŝi estas ~ata al la reĝo Z; la soldatoj ~is la arestilojn tra la stratoj Z; mi ~os vin laŭ la vojo de saĝo Z.* Kp DIREKTI 1, GVIDI 1. Vd NAZO. 2 (io) Ebligis al io, iu la iradon al ia loko : *kanalo ~as la akvon en la lagon B; aleo da arboj ~as al la domo; pordo ~anta el la ĉambro en la ĝardenon; la vojo ~as al la dezerto Z, tra arbaro B; la arbaro ~is al la maro Z; la metaloj bone ~as la elektron; lia metio ~as lin en multajn diversajn mediojn.* 3 (iu) Alvenigis per sia propra agado iun aŭ ion al nova stato : *jen kien vi ~is lin per viaj konsiloj! ~i la landon al pereo B, aferon al sukceso, sian laboron al felice fino Z.* 4 (io) Ebligis al iu alvenon al nova stato : *diboĉado ~as al malsano; espero k pacienco ~as al potenco Z; tro da libero ~as al mizerio Z; tiuj provoj ~is al nenia rezultato Z; mensogo malproksimen ne ~as Z.* 5 (iu) Agigis iun aŭ funkciigis ion laŭ sia propra volo, gardante por si la estrecon (= direkti 4) : *~i mašinon, veturilon, la popolojn, la homojn; la plimulto el la virinoj lasas sin ~i de sia horo; ~i armeon, regimenton, horon, militon Z, batalon Z, entreprenon, firmon, proceson, la mastraĵon de la domo Z, interparoladon Z, rezonadon; prudente ~i aferon; mi ne ~as apartan libron por ĉiuj enspezoj k elsespoj Z; (f) ~i la dancojn Z (havi la ĉefan voĉon. Vd TONO).* (Kp GVIDI 4.) ~isto. Homo, kiu profesie ~as veturilon, lokomotivon, aŭtomobilon ks.; konduktoro. ~lo. 1 Ilo por ~i aŭtomobilon, ŝipon kc.; direktilo. 2 Ilo por ~i bestojn; rimeno, ŝnuro. 3 Korpo aŭ substanco, kiu ebligas al io la trairon tra si : *elektra ~ilo.* Al~i (tr). 1 Alvenigis al iu aŭ al si : *ordonu al viaj servistoj al~i azenojn de Libubo Z.* 2 *~i al io, k gin atingi : la natura iro de la ideoj al~is lin ul la penso, ke Z; li sukcesis al~i sian laboron ĝis la fino, al felice fino Z; tiuj malfacilaĵoj estas al~itaj (limigitaj, resu-*

mitaj) al ia unu aŭ du mallongaj reguloj Z; la tutaj demandoj al~igas nur al tio, ĉu esp-o estos akceptita senĝange Z. De~i (tr). 1 *~i flanken de io : de~i iun de la ĝusta vojo (Kp DEFLANKIGI, DEVOJIGI).* 2 Malkonsili, deadmoni : *de~i amikon de malnobla ago B.* En~i (tr). 1 *~i al io k enirigi en ĝin : la lakeo en~is junan sinjoron en la kabineton.* 2 (f) Enigis ion novan en uzadon; uzi k apliki novajon : *apartaj artaj rimedoj en~as grandan ekonomion ĉe la lernado de la vortoj Z; en~i novan modon, radikon en nia lingvo Z; tiu ĉi sistemo postulas tro grandan pripensadon por povi esti en~ita en la ordinaran interkomunikigon kun malproksimaj popoloj Z.* For~i (tr). *~i malproksimajn de io : for~i iun de sia domo; la planko estas tiel aranĝita, ke ĝi for~as la pluvon.* Rim. : *Direkti k konduki povas esti indiferente uzataj pri veturiloj k pri gravaj aferoj (entrepreoj ktp). Sed pri vivuloj ekzistas trij diferencoj, ke la **kondukanto** akompanas, la **direktanto** ne. Inter **direkti** aŭ **konduki** k **gvidi**, la differenco estas, ke la **direktanto** aŭ **kondukanto** estras, dum la **gvidanto** nur helpas. Fine **gvidi** supozas, ke la **gvidato** ne konas la ĝustan vojon, kiun konas nur la **gvidanto**.*

konduktanco <. Propreco konduki la elektron inverse al la elektra rezistanco. Vd REZISTANCO.

konduktoro Z = konduktisto.

* **Konduki** (intr). Agi iamaniere en siaj rilatoj kun aliaj homoj: *~i bone, malbone, neriproĉinde, glore; ~i kolere, afable, malame kontraŭ iu; li ~is ĉiam ĝentile al mi.* Kp TRAKTI. ~o. Maniero, laŭ kiu oni ~as : *havi bonan ~on; ŝanĝi sian ~on; malbon~a Z.* Kp SINTENO.

koneksa. Interligita; proksime interrilata kun analoga afero : *tio estas ~aj rilatoj, kiujn oni ne povas aparte studi.*

konekti (tr) ♀ <. Kunligi aparatojn, mašinojn aŭ elektrajn pecojn per drata kondukilo : *~i aŭ mal~i kupilon.* Vd KOMUTI, KUPLI, MUNTI. ~o. Ago ~i aŭ la rezulto de tiu ago : *aŭtomata ~o.*

konfederi = konfederali.

Konfederacio. 1 Daŭra asocio de apartaj ŝtatoj, sendependaj pri ilia interna politiko, k formantaj unu kolektivan

Staton pri la ĝenerala ekstera politiko : *la ~o de Usono, Svisujo.* **2** Aro da statute ligitaj federacioj de sindikatoj aŭ similaj organizoj. Kp AÜTONOMIA, FEDERACIO, LIGO, ALIANCO. ~i (tr) Kunigi per ~o. ~igl (ntr). Eniri en ~on.

Konfekcio. Vesto, produktata en fabriko laŭ proksimumaj dimensioj, k ne iaŭ la gusta mezuro de ĉiu kliento.

Konferenco. Kunsido, plejoste diplomacia, por interkonsiligi pri gravaj aferoj.

Konfervo *G.* G. de verdaj algoj, el la fam. de ~acoj, vivanta endolĉa akvo (*conferva*).

*** Konfesi** (tr). **1** Malkaše deklari ion mallaŭdindan, aŭ malpravan, kion oni faris : *~i šuldon, kulpon, krimon, eraron, forgeson ; filo ~is, patro forgesis Z ; li estas arestata, turmente demandata, k pro timego ~as Z.* **2** Malkaše diri : *mi ~as, ke li terure tedis min ; li ~is al ŝi sian amon ; mi devas ~i, ke oni longtempe ankoraŭ penos antaŭ ol atingi la celon ; ~i la meritojn de iu ; ni vidis ~ita de ĉiu nian lojalecon Z ; personoj, kiuj de la mondo esperantista estas ~ataj (rekonataj) kiel plej bonaj verkistoj Z ; oni ne povas ne ~i tiun planon ĝusta* (Kp AGNOSKI). **3 B** (K) Memvole deklari siajn pekojn al pastro, por ke ili estu pardonataj. **4** Rekonji kiel sian : *~i iun kiel sian fiton, amikon, majstron ; la ~anto de unu sama religio estas samreligianoj Z.* **~(ad)o.** **1** Deklaro de ~anto : *post ~o venas forgeso Z ; en viaj rigardoj kuſas ~o Z.* **2** = Konfesio. ~eo (K). Ligna meblo, kie sidas la pastro por aŭskulti ~antojn. **For~I** (tr). Deklari ke oni forjetas tion, kion oni kredis aŭ amis : *for~i siajn erarojn, la teatron, siajn suspektojn.* **Mal~I** (tr). **1** Rifuzi la aŭtorecon de io mallaŭdinda : *mal~i šuldon, kulpon ; gis la fino la akuzito mal~is la krimon.* **2** Repreni, malrekoni aserton ; ne voli konsenti pri io : *mal~i evidentojon, eraron, la gloron de iu ; ke via libro estas bona, mi neniam mal~is Z ; la pliboneco de Esp. ne estas mal~ata Z ; sendubaj k nemal~ebluj (ne kontestebalaj) faktoj Z.* **3** Rifuzi rekoni kiel sian : *mal~i sian amikon, patrujon, religion, sian subskribon, sian verkon, ~igl, ~pren, ~rilevi* (tr) (K). Aŭskulti la pekojn de ~anto por absolvii lin.

Konfesio. Ĉiu el la kristanaj religioj konsiderata kontraste al la ceteraj.

*** Konfidi.** **1** (x) Plenkredi je honesteco aŭ kompetentece de iu : *senlime ~i iun, al iu Z ; kiu ne ~as, tiu ne bedaŭras Z ; ~u, sed vidu Z ; ~i al tio, kion la praktiko montras Z ; ~i al la promesoj de iu ; en mia tuta domo li estas ~ato Z ; tiam ni povos ~e transdoni la sorton de nia afero Z* (Kp FIDI). **2** (tr) Plenkredre transdoni iun aŭ ion al prizorgado k fideleco de iu : *forveturante la gepatroy ~is la infanon al la vartistino B ; vi la gajnon de la veto ~is ne al tute gusta mano Z ; ~i komision al iu ; la al mi ~itan havon mi bone administris Z ; ~i al iu regadon de provinco ; ~i semojn al la tero. **3** (tr) Forlasi al diskreteco de iu ion, kion li devas silenti : *~i sin Z, sekreton, sian malĝojon al iu Z ; ~i al amiko siajn timojn, esperojn, projektojn ; ~atino de viaj junceaj revoj Z* (Kp KONFIDENCI). **~o.** Sento de tiu, kiu ~as : *akiri, ĝui, perdi ies ~on ; o naskas ~on Z ; tro da ~o kondukas al perfido Z ; havi plenan ~on al iu Z ; havi estimon k ~on por iu Z ; kun ~o neniam rapidu Z ; de vi ~on mi esperis Z.* Rim. : **Fidi** I koncernas precipe la praktikajn kapablecojn de iu, dum **konfidi** I koncernas la moralan valoron de iu.*

Konfidenco. Sciigo, kiu oni konfidas al iu, k kiun li ne devas malsekretigi : *diri, fari al iu siajn ~ojn ; ricevi, preni, alliri la ~ojn de iu ; ~a tetero.* **~i** (tr) = konfidi **3** : *~i siajn sentojn, sekretojn al amiko* (Kp SEKRETI). **~ema.** Facile diranta siajn ~ojn ; malkaſema, komuniĝema (Kp BABILEMA, VANTANIMA, KORELVERSEMA).

*** Konfirmi** (tr). **1** Igi iun pli firma en ia opinio ; forigi ies dubojn aŭ hezitojn pri io : *tiuj faktoj ~as min en mia konvinko, ke... ; ~i iun en siaj esperoj, kredo ktp. ; ~itaj ateistoj ; en tiu rido do li trovis ~on de siaj timoj Z.* **2** Plicertigi ion, deklarante ĝian sendubecon : *la majstro, la okazo ~is la supozon de la juna esploristo ; ~i novajon, opinion ; lia atesto ~as la vian ; post tiu parolado, alia S-ro ~is la gravan utilon de esp-o* (Kp JESI, ASERTI, AÜTENTIKIGI). **3** Oficiale plicertigi ion, deklarante ĝian aŭtentikecon : *~i testamenton, diplomatan traktalon* (Kp SANKCII). **4** (Rk) Doni al iu la sakramenton de ~o, kiun nur episkopo rajtas doni. **~e.** Laŭ ~a maniero : *li ~e*

skribis al mi pri tio. Kp JESE. RIM. : Komencante propozicjon, tiu adverbo samsignifas kiel « jen la pruvo, la konfirma, la pravigo », k servas ankaŭ por montri, ke tio, kio sekvas, pruvas, konfirmas aŭ pravigas tion, kio antaŭe estas jus asertita : *mi supozas, ke li foriras al Francujo, k ~e mi ricevas de li leteron el Parizo* (Kp FAKTE, NOME, PRUVE). Mal~I (tr). Malkaše certigi la malverereon de io (Kp REFUTI, KONTESTI).

Konfirmacio Z = konfirma 4.

Konfiski Z (tr). 1 Atribui per dekreto al la Stata Trezorejo la proprajojn de iu por lin puni : *~i la bienojn de elmigrantoj ; ~i kontrabandafojn.* 2 Forpreni de iu laŭ rajtigita aŭtoritato ion malpermesitan : *~i libron al lernanto B, tranĉilon al infano ; ~i nefresan viandon en la bazaro B.*

* **Konfiti** (tr). Prepari fruktojn, restadigante ilin en densa siropo, kiu ilin penetras k konservas.

Konflikto Z. Malkonsento, kaŭzita de kontraŭeco de deziraj aŭ opinioj : *~o de interesoj, pasioj ; ~o kun la propre konscienco B ; ~o inter du regno B ; ~o pri jugorajto inter du tribunaloj ; armita ~o ; veni en ~on kun gramatiko Z* (Kp MALAKORDO, BATALO, KOLIZIO, ANTAGONISMO). ~I (ntr). Esti en ~o.

* **Konforma.** 1 Karakterizas ion, kies formo estas ekzakte simila al tiu de alia objekto konsiderata kiel modelo ; samformo : *kopio ~a al la originalo ; la fizike organizo de la homo estas ~a al tiuj de aliaj mamuloj ; (f) miaj deziroj estos ĉiam ~aj al la viaj ; estas inter ili mirinda ~eco pri la gustoj k la opinioj.* 2 Karakterizas ion, kio ekzakte rilatas kun tio, kion iu ordonis aŭ io trudis ; laŭa : *mia konduto estis ~a al la viaj ordonoj ; niaj agoj estu ~aj al niaj diroj, principoj ; oni decidis tion ~e kun, je la lego ; ~e al tiu deklaro Z, al la ĝisnuna moro Z.* 3 Speciale taŭga ; guste alcela : *tiuj vestoj estas ~aj al vi k bone aspektas Z ; ĉu liaj konsilioj estas ~aj al la naturaj bezonoj k la natura irado de nia lingvo ? Z tiuj profesioj montrigis ne~aj por vi Z ; stilo ~a al la temo ; cel~a (tute taŭga por sia celo) ; ~eco de la kulturoj kun la grundo* (Kp KONCERNA, KONVENA). ~igl. 1 Doni al io difinitan formon, similan al tipo (Kp ALGÜSTIGI, ADAPTI, AKOMODI).

2 Fari ion ~a al ies ordonoj aŭ al necesoj : *ni devas ~igi nin al la ekzistantaj lingvaj kutimoj Z ; niaj artikoloj devas esti ~igitaj al la bezonoj k gustoj de la gazetoj Z ; harmonio inter~igitaj objektoj Z ; al~igi sin al la volo k opinio de la aliaj Z ; ilia agado ne ~igis al la statuto ; lia filozofio tute ne al~igis al la reala vivo* (Kp AKORDI, RESPONDI, SEKVI, OBEI, OBSERVU). 3 Fari ion speciale taŭga : *~igi sian parolon al la publiko, al sia celo ; ~igi dielon al temperamento de malsanulo.*

* **Konfuzi** (tr). 1 Kunigi k miksi, tiel ke oni ne plu distingu diferencojn ; malordigi, kompliki : *la Mozo k la Rejno ~as siajn akvojn ; eble la varmeglo ~as viajn pensojn B ; ~i la vidon de iu ; liaj vortoj, kvankam ~itaj, tamen ne frenezon montras Z ; li estis ~ila en la homamaso inter la plebanoj ; la subaĉelo blindigas la okulojn de saĝuloj k ~as la aferojn de justuloj Z ; ~i (malklarigi) la demandon ; ĝio ~igis en lia spirito ; ĉiurangaj homoj ~igas en la abismo de la morto ; inter~itaj haroj Z, vojetoj Z.* 2 Intermiki unu kun alia du personojn aŭ du objektojn, kiuj havas ian similon ; maldistangi : *tiuj samformaj vortoj havas tre malsamajn signifojn, tial ni ne bezonas timi, ke oni iam ilin reciproke ~os Z ; ili similas tiel, ke oni ~as ilin ; en la mallumo ĉiujn objektojn oni ~as facile* (Kp KUNFANDI). 3 Hontigi aŭ senaplombigi iun, perdigi al iu memcertecon per malkovro de lia kulpo : *~i krimulon per siaj demandoj B ; prenile ĉe l' freſa faro li ~igis.* 4 Maltankviligi, konsterneti iun per neatendita trafo ; senaplombigi, sendecidigi, perpleksi : *~i la kapojn Z (opiniojn) ; tiuj unulagaj projektoj de internacia lingvo ~as la publikon Z ; tio ĉi ne devas nin ~i, ĉar ni batalas ne pro la formo, sed pro la ideo Z ; pensinte pri la malfacila afero k skuinte ~ite la kapon Z ; mi pregis al vi en mia ~igo Z ; ŝaj viglaj okuloj montris ~ilecon Z* (Kp EMBARASI, KONSTERNI). ~o. Stato de iu aŭ io ~ita : 1 *Tio faras ~on en la magazeno Z ; en la ~o de tiu biblioteko oni nenion povas retrovi ; la Eternulo sendos sur vin malbonon, ~on k malsukceson en ĉiuj entreprenoj de via mano Z* (Kp ĤAOSO, SALATO). 2 *La babilona ~o de la lingvo estas granda malhelpo Z ; tiu neologismo elvakas ~ojn kun aliaj vortoj Z.* 3 *Via ~o estas*

konfeso. 4 Sur sia vizago aperis miro, aflikto k ~o Z ; al lia antaŭa embaraso aliigis iom da ~o k eĉ malpacience Z. ~a. 1 Tiel senorda, ke oni nenion povas distingi ; implika : malfacila k ~a malreguleco de la akcento Z ; ~a murmuro, bruo de voĉoj ; (f) ~aj ideoj, rememoroj ; ~a parolo, stilo ; Esp. perfektigados per vojo natura, sen~a k sendanĝera Z. 2 Maltankvila, senaplomba, perpleksa, hontigita : li restis ~a antaŭ la pecoj de la rompita vazo. Rim. : Oni uzas plejoste **konfuza** en la senco 1, k **konfuzita** en la senco 2. ~ajo. Io ~a : oni renkontas en la lingvoj naturaj multegajn malfacilaĵojn k ~ojn Z. **Mal~i** (tr). Malmiksi, ordigi, malimpliki, klarigi : mal~i havson da libroj, siajn ideojn, malsimplan demandon (Kp DISTINGI). **Ne~ebla.** 1 Ne povanta esti maldistingita de : la du kvalitoj estas ne~ebaj. 2 Ne povanta esti maitraviliga ; ĉiamflegma : ne~ebla krimulo (Kp APLOMBO).

kongesto ♀. Malsaneca alfluo de l' sango en iun korpoparton : cerba, pulma ~o (= sangalfluo). ~a. Rilatanta al ~o. ~I (tr). Produkti ~on en io : la varmeglo ~as la carbon.

Konglomerato Z. 1 Maso konsistanta el mineralaj rompitaj nature kuncentitaj. 2 Maso konsistanta el kunigitaj ne samspecaj partoj.

Kongregacio Z. 1 Religia societo el pastroj aŭ monah(in)o(j), ne (distingante la ~ojn de la ordenoj) laŭ propra katolika senco. 2 (K) Religia societo el pastroj aŭ monah(in)o(j) ligitaj per promesoj (votoj), kies rompo estas grava peko, sed, laŭ la kanona juro, ne nuligas la rezultatojn de la malpermesita faro. 3 (K) Aparta komisiono el kardinaloj aŭ ekleziuloj, starigita de Papo en Romo, por prizorgi specialajn aferojn : la ~o pri Ritoj, pri la Indekso. 4 (K) Societo da laikoj celanta piajn celojn.

Kongreso. Solena kunveno de samcelanoj aŭ samprofesianoj, el unu aŭ el diversaj landoj, por diskuti komunajn literaturajn, sciencajn, politikajn, ekonomiajn demandojn. ~I Z (ntr). Fari ~on, kunveni ~e.

kongrui Z (ntr). Esti interkonforma kun : la atesto ~as kun la asertoj de la akuzito ; ~antaj dato(j) ; la faktoj ne ~as

kun tiu hipotezo (Kp TAŬGI, KONVENI, RESPONDII).

konio ♂. Speco de cikuto (*conium maculatum*).

koniferoj Z ♂. Fam. de lignecaj plantoj, kiuj produktas strobilojn : abio, pino.

koniko □. Duaorda kurbo.

Konjako Z. Franca fame konata brando, ekstraktata el vino.

* **Konjekti** (tr). Elmeti opinion, konkludon aŭ klarigon bazitan nur sur probabloj : la rezultatojn oni eĉ ne povas ~i ; la homa spirito emas ~i pri tio, kion li nescias. Kp SUPOZI, DIVENI, SUSPEKTI. ~o. Supoza sed ne certa opinio, konkludo aŭ klarigo : oni vane faris ĉiujn ebajn ~ojn pri lia morto. ~ebla. Probabla : lia sukceso estas ~ebla.

konjugi Z = konjugaci.

* **Konjugacio.** 1 Sistemo de la diversaj verbaj formoj, per kiu lingvo esprimas la cirkonstancojn de ago : la malregula ~o en ĉiuj lingvoj ne devigas nin enkonduki malregulan ~on en nia lingvo Z ; en la naturaj ~oj vi havas por ĉiu tempo k modo tutajn seriojn da formoj, k apartajn formojn por ĉiu persono k nombro Z. 2 Ago ~i verbon. ~I (tr). Laŭvice almeti al verba radiko la diversajn afiksojn, kiuj servas por esprimi la ŝangojn de persono, nombro, tempo, modo k voĉo.

* **Konjunkcio** (G). Senfleksia vorto uzata por kunigi vortojn, propoziciojn aŭ frazojn. **Kunordiga** ~o. ~o, kiu kunigas samfunciajn elementojn, ekz. kaj, sed, aŭ kc. **Subordiga** ~o. ~o, kiu dependigas unu prop-n de alia, ekz. ke, kvankam, se kc,

konjunktivo Z. 1 (G) = subjunktivo. 2 ♥. Mukmembrano, kiu surkovras la malantaŭan surfacon de la palpebroj k la surfacon de la okulglobo.

konjunktivito Z ♥. Inflamo de konjunktivo.

konjunkturo Y. Cirkonstancaro.

* **Konko.** 1 Kalka tegajo de iuj moluskoj : ~o de heliko, mitulo, ostro. 2 Diversaj ~oformaj objektoj : ~o de la orelo ; marmora ~ego de fontano.

Konkava Z. Duonsfera kava : la ~a suprafo de okulvitro por miopulo. Kp KONVEKSA.

Konkeri Z (tr). 1 Akiri per milito k perforte estriĝi : *ili ne povis ~i Jerusal-emon* Z ; *la Romanoj ~is la tutan antikvan mondron* ; *la ~o al Anglujo de la Normanoj*. 2 (f) Akiri per granda penado : *~i la koron de virino, la publikan estimon, la gloron*.

Konklavo. (K) Kunveno de la kardinaloj por elekti papon.

* **Konkludi** (tr). Tiri per rezono logikajn konsekvencojn el argumentoj, principoj aŭ faktoj : *el tio, kion ni scias, ni povas ~i, ke...; ~i el aparta fatto generalan principon.* ~o. Fina konsekvenco de rezonado (Vd ELFUI). ~e. Kiel ~o (Kp FINE, DO). ~iga. Ebliganta ~on.

Konkordo Z. Kora aū moral a plenakordo ; harmonio de sentoj k opinioj inter pluraj personoj : *kie regas ~o, regas ordo* Z ; *~o malgrandajon kreskigas, mal~o grandajon ruinigas* Z ; *pli valoras ~a ovo, ol mal~a bovo* Z. Kp KONSENTO, SIMPATIO.

Konkordance. Indekslo de ĉiu vortoj de iu verko (speciale pri Bh) kun cito de ĉiu loko, kie la vorto estas uzata : *~o de l'Ekzercaro.* Kp REFERENCO.

Konkordato. Kontrakto inter papo k regno pri la respektivaj rajtoj de la ŝtato k de la eklezio.

Konkreta Z. Esprimanta realajon ; perceptible per sentumoj : *~a vorlo, riĉo, rezultato; formon ~an al nia balatalo ni donis* Z ; *čiu ~a religio herediĝas sensfine en maniero aŭtomata, sed abstrakta sen-religieco ne povas esti heredata* Z ; *montri ~e sian dankon; nia standardo la unuan fojon ~e aperis en Bulonjo* Z. Kp ABS-TRAKTA. ~igl. Igi pli facile imagebla, donante ~an formon : *igl ideo per vortbildoj; tiu revo ~igis en bela libro;* niaj kunvenoj k kongresoj estas la plej klara ~igo de Esp-ismo.

Konkubino B. Virino vivanta kun viro, kun kiu ŝi ne estas edzinigita ; krom-virino.

* **Konkuri** (x). Velbatali kontraŭ alia por atingi antaŭ li difinitan celon ; peni por superi alian : *~i iun, kun iu per talento, klopodoj; ~i kontraŭ iu por akiri ies favoron; ~i kün iu pri vakanta ofico* ; (f) : *~antaj interesoj* Z ; *la muziko pene*

~adis kun la rapida dancado Z ~**(ad)o**. Vetbatalo inter pluraj personoj : *lojala ~o B; ~o pri profito; ~ado al felico, en militpreparoj; la kaŭzo de la intergenta malamo ne estas la ~ado ekonomia* Z. ~e. Kiel ~antoj ; vete : *ili ~e paroladis; ĉiu ~e rapidas al la pordo* Z.

Konkurenco Z. Komerca konkuro : *la ~o trudas gūstan prezon al la varoj; ~i (x) iun, kün iu.*

* **Konkurso.** Antaŭaranĝita konkuro, laŭ difinitaj reguloj, kun apartaj jugantaro k premioj : *~o inter lernantoj; kur~o, rem~o; estigi, malfermi ~on por tri vakantaj postenoj; ~a ekzameno* B. Kp TURNIRO. ~i (x). ~e konkuri. Rim. : En **ekzameno** oni atentas nur la individuan valoron de la kandidatoj, en **konkursa** oni atentas pri ilia relativa valoro.

* **Konseli** (x). Senpere seikoni sian propran sentadon aū penson : *~i ion* Z, *pri io; ~i sian fortecon* Z ; *ni ~u bone la tutan gravecon de la hodiaŭa tago* Z ; *la malsanulo ne plu ~as.* ~o. Senpere seikono, kiun la meno havas pri siaj statoj k agoj : *kiam oni svenas, oni perdas la ~on; kun ~o de sia senkapableco* Z ; *denove ricevi la ~on* Z. ~a. Karakterizata per ~o : *~a ago; ~a pri kulpo; li parolis kun mem~a modesteco; ~e mensogi* Z ; *ne blinde, sed ~e akcepti reformojn* Z ; *sen~e vi agis, ~e vi pagos* Z. **Sen~igl.** Perdi la ~on ; sveni. **Sen~a.** Karakterizata per manko de ~o : *sen~a frenezulo; por peko sen~a puno nenia* Z ; *sen~a imitado de la ekzistantaj lingvoj* Z. **Re~igl** Z. Reakiri la ~on.

* **Konsciencio.** Konscio, kiun havas la homo pri la moral a bona k malbona, pri la moral a devo : *pli bona pura ~o ol mal-pura potenco* Z ; *la ~o lin ne turmentas* Z ; *lia kulpo peze kuſis sur lia ~o* Z ; *kovri la buſon* (silentigi la riproĉojn) *de sia ~o* Z ; *agi kun pura ~o* Z ; *~o trankvila estas bona dormilo* Z ; *~iproĉo; ~dubo* (skrupulo). ~a. Obeanta al sia devo, akurate zorggega : *~a laboristo, observanto* Z ; *fari ~e sian taskon; ~eco k precizeco en plenumado de ordonoj; kun tre zorga ~eco* Z.

Konsekri Z (tr). 1 (Rk) Solene enoficigi per religiaj ritoj pastron aū reĝon. 2 (Rk) Destini ajojn por dia servado per religia ritoj : *~i preĝejon.*

*** Konsekvenco.** 1 Tio, kio logike sekvas el starigita principio : *refuti doktrinon per gajoj ~oj ; rimarku tiun ĉi artifikan ~on, tiun ĉi amuzan konkludon de la najbareco de korpoj al la harmonio de spiritoj Z.* Kp KONKLUDO, SEKVO, REZULTO, DEDUKTO, KOROLARIO. 2 Logika aŭ racia interligiteco inter faktoj aŭ ideoj : *vivi laŭ la nesanĝebla ~o de naturo ; paroladi sen ordo k ~o ; havi ~on en la ideoj.* ~a. 1 Logike aŭ racie interligita kun tio, kio antaŭas : *~a konkluo ; ago ~a kun la precedenco ; tio ĉi estas nur ~a sekvo de liaj opinioj Z.* 2 Karakterizas iun, kies ĉiuj agoj, aŭ ion, kies ĉiuj elementoj logike interligigas : *~a homo, konduto ; tie ĉi la lingvo germana ĉesas esti ~a Z.* ~e. Laŭ ~a maniero : 1 *la esp-ismo celas la reciprokan sinkomprenejanon k ~e ankaŭ estimon k amon inter ĉiuj gentoj k nacioj Z* (Kp KONKLUDO, SEKVE, DO). 2 *Timante nek genon, nek mokon, li agas ~e laŭ la ideoj, kiujn li konsideras ĝustaj.* Mal~a. Havanta nenium ~on : *mal~aj ideoj, metaforoj ; mal~a stilo, konduto. Ne~o, sen~o.* lo, kio ne logike interligigas kun antaŭajoj : *oni devas aŭ ridi aŭ plori je tiuj ridindaj sen~oj Z ; lute ne kapabli ion fari por levi sin el la malestiminda situacio, k samtempe ne kapabli pacience toleri la batojn k offendojn, kiujn donas tia situacio, kia ne~o Z !*

*** Konsenti.** 1 (x) Samopinii pri vereco, praveco aŭ taŭgeco de io ; havi komunan manieron senti aŭ pensi pri io : *~i ion Z, pri io ; ĉiuj homoj ~as, ke du k du estas kvar ; de ĉiuj ~ita veraĵo ; mi prenas kiel ~ite, ke la spaco estas sensina ; mi ~as, ke vi estas prava Z ; ili ~igis inter si, ke ... u Z* (Kp AKORDI I, APROBI). 2 (x) Malrifuzi fari ion : *vane vi tentos, mi ne ~os Z ; li ~is loĝi ĉe tiu homo Z, sin submeti al kuracado B ; ĉar ni zorgas pri la felico de nia infano, ni ~as doni ŝin al vi B ; mi ~us tian pagon, se oni akceptus min kune kun mia filinelo Z ; si senpripense ~is la perfidan peton ; « tiel estu », ~is li fine ; li ne ~as tro suferi pro siaj ideoj* (Kp OBEL, CEDI). 3 (tr) Akcepti doni, volente doni : *~i donacon, peton Z, favoron Z al iu ; ~i prunton, krediton* (Kp CEDI, JESI). ~o. 1 Akordo inter pluraj personoj aŭ ajoj pri io : *veraĵo akceptita de la universala ~o ; tiuj ĉi horloĝoj iras en preciza ~o Z* (Kp PACO). 2 Volonta jesu pri deziro

aŭ opinio de iu : *silento estas ~o Z ; kontrakto supozas la ~on de la du partioj ; doni sian ~on al edziĝo.* 3 Volonta malrifuzo : *la ~o pri tiu privilegio estas tute provizora.* ~a. Karakterizata per ~o : *eĉ ses homoj ne havas hodiaŭ ~an opinion pri tio ; la ne~aj homoj preĝoj Z ; ~e gesti (montri per gesto, ke oni ~as).* ~ebla. Karakterizas ion, kion oni povas facile k racie ~i : *tiu konkluo estas la sola ~ebla.* For~i (tr) Rezigni. Inter~i 1 (ntr). Esti en akordo ; akorde agi : *perfide, sekrete inter~i Z.* 2 (x) Arangi kontrakton kun iu pri difinita punkto ; interakcepti : *ili inter~is la prezon, pri la prezo ; esti en inter~o kun iu Z ; pli valoras inter~o ol juĝa dokumento Z ; inter~ita signo* (Kp KONDIĆA). Mal~i Z. 1 (ntr) Havi diferencajn, kontraŭajn opiniojn aŭ dezirojn : *okazas ofte, ke fratoj mal~as inter si ; internacia mal~o* (Kp DISKUTO, KONFLIKTO). 2 (x) Malakcepti, rifuji proponon aŭ peton : *li mal~is, ke oni lin esploru ; ni esperas, ke ili ne mal~os, se mi hodiaŭ sciigos publike, ke... Z ; mal~i kun iu pri io* (Kp MALPACI, KVERELI, ĈIKANI, PROCESI, PROTESTI, BATALI). Rim. : **Akordi** esprimas naturan kutiman komunecon de opinioj ; **konsentis** signifas saman komunecon, sed pri specifa punkto, k akirita nur post hezito aŭ diskutado.

*** Konservi** (tr). 1 Zorgi, ke io ne difektigu aŭ ne perdiĝu ; malebligi pereon de io : *li sukcesis ~i de putriĝo la kadavron B ; malproksima antikveco, pri kiu nenia historio ~is al ni eĉ la plej malgrandan dokumenton ; ili ne povis ~i sian animon vivu Z ; ~i sekretion, la varmon, librojn, arkivojn, deponaĵon ; okulvitroj, kiuj ~as la vidkapablon ; oni ~is nur unu alon de la konstruaĵo ; ti devis zorgi pri loko, kie li povus ~i siajn ormonerojn por gardi ilin de štelistoj.* 2 Ne perdi ; daŭrigi posedon ; havi ankoraŭ : *kiu keptas tro vaste, malmulte ~as Z ; ~i la pacon, la ordon, sian rangon, sian tutan fortalon aŭ potencon, sian valoron, sian junecon, sian belecon, la vivon Z, siajn dentojn ; la ĉielo ~is ankoraŭ postlesignojn de la matenruĝo B ; ~i sian opinion, konvinkon, agrablan memoron pri tio, amikajn rilatojn kun iu, tradician moron, sian seriozecon ; la konferenco ~is ĉiam pure teknikan karakteron ; ~i al iu fidelecon Z,*

sian favoron; la finigoj, prefiksoj k sufiksoj estas tute memstaraj vortoj, kiuj ~as ĉiam egalas signifon Z; ĝi vi ~os vian koleron por ĉiam Z? ~i ion en la memoro; ~u klarecon de la kapo k prudenton Z. **~(ad)o.** Ago ~i: por la ~ado de nia vivo plej bone taŭgas la mango vegetarana; esti komisiita por la ~ado de monumentoj, pentraĵoj; instinkto de mem~ado. **~ajo.** Io, generale mangajo, kion oni ~is: fari ~ajojn el fiŝoj. **~anto, ~isto.** Homo, kies profesio estas ~i gravajn aferojn (librojn, arkivojn kc) (Kp KURATORO 3). **~ejo.** Loko, kie oni ~as diversajn aferojn: ~ejo por mangajoj, varoj. Kp ARKIVO, DOKO. **~ema.** Ne ŝatanta ŝangojn. **~ujo.** Skatolo, kesto, en kiu oni ~as ion (Kp KOLEKTUJO). **RIM. Konservi** estas ŝirme kontraŭ la naturaj detru-fortoj (morta, ruino, forgeso); **gardo** estas ŝirme kontraŭ ĉiuspecaj dangeroj. Krome oni **konservas** ion, oni **gardas** ion aŭ iun.

Konservativa Z. Politike k socialie konserveca; kontraŭa al ŝangoj k reformoj.

Konservatorio Z. Supera lernejo celanta konservi la tradicion de muzikarto.

***Konsideri** (tr). **1** Atente ekzameni objekton aŭ ideon laŭ ĉiu ĝiaj detaloj: ~i la aferon de alia vidpunkto; ~u la sekvojn de via ago antaŭ ol agi; li ~is, ke tia kapabla havas pli grandan indon ol ĝio, kion oni povus doni dote al alia fraŭlino Z; malpli esperu, pli ~u Z! sen~aj vortoj B (Kp RIGARDI, MEDITI, PRIPENSI, EKZAMENI). **2** Zorge atenti ion, kiel motivon decidigan por la ago: jam nun ni pelas vin ~i tiun karavanon por viaj kongresaj vojaĝarangoj; eble oni ~os tiun ĉi instigon (sugestion) ĝe venontaj eldonoj; ili ~is, ke ne estas inde perdi tempon por la lernado de lingvo Z; nun li devas ~i rezignon de sia ofico; ~i personojn (k ne nur pravecon de la partojoj) ĝe juĝado estas nebone Z; li bone povis eksigi de la negocoj, ~ante, ke li enspezis duon-milionon da markoj; li foriris, ne ~ante la doloron de siaj gepatroj; ~e ion Z, al io (Kp SATI). **3** Atribui al iu aŭ io ian econ; rigardi kiel; opinii, taksi: si ~adis tiun ĉi ringon kiel ringon de fianĉigo K; oni ne povos ~i nekzistantaj tiujn faktojn; li ~as sin kiel kompetentulon; se iu societo ne respondis post du monatoj, ĝi estas ~ata kiel akcepti-

inta (Kp KALKULI). **~(ad)o.** **1** Funda esploro de iu ideo: longa ~o savas de sufero Z; ~oj pri la grandeco k dekadenco de Romanoj; li fine konsentis post mallonga ~o B; li daŭrigis siajn metafizikajn ~adojn Z; si malofte zorgadis pri abstraktaj ~adoj. **2** Speciala atento al ia motivo de ago: tiu regulo estas bazita sur pure praktikaj ~oj Z; pro ~o rilate vin, pro ~o al vi mi ne akuzos vian filon; la ~oj de lego, de juĝdecido. **~ema B.** Serioza k pripensema.

***Konsili** (tr). Montri al iu tion, kion oni opinias, ke li devus fari: *la kuracisto ~is al mi iri en ŝvitbanejon Z; la montrilajn naŭ vortojn mi ~as bone elterni Z; oni ~as k konsolas, sed helpi ne volas Z: ne~ebla karaktero Z* (kiu ne volas esti ~ata); *nek helpeme, nek ~eble Z* (pp tute embarasita situacio, pri kiu oni povas nek helpi, nek ~i); *kie ~eble, tie helpeble Z* (oni ĉiam povas helpi tiujn, kiuj lasas ~i al si). Kp INSTIGI. **~o.** **1** Indiko donita al iu pri tio, kion oni opinias, ke li devus fari: *saĝulo aŭskultas ~on Z; montroj k ~oj estas facilaj Z; post dorma trankvilo venas bona ~o Z; peti ~on de iu Z* (Kp AVIZO, AVERTO, ADMONO, INSTRUO). **2** Proponita agmaniero, rimedo: *kontraŭ ĉiu malfacilo ekzistas ~o Z* (Vd TEPO); *ni ne scias alian ~on ol prokrasti la aferon; ne ekzistas saĝo, ne ekzistas prudento, ne ekzistas ~o kontraŭ Dio Z.* **3** ~antaro: *kunvoki la ~on Z, ~anaro, ~antaro, ~istaro.* Aro da personoj komisiitaj por ~i estron de regno, armeo, distrikto ktp: *la ~istaro de la Ligo de Nacioj* (Kp KOMISIONO, KOMITATO). **~igl.** Peti de iu, ke li ~u, konsulti: *li ~igis kun siaj servistoj Z.* **De~i, mal~i** (tr). ~i iun, ke li ne faru ian agon, averti Z.

***Konsisti** (ntr). **1** Esti kunmetita el pluraj partoj; havi kiel erojn: *la bieno ~is el kelkaj centoj da hektaroj da semtaŭga tero; unu minuto ~as el sesdek sekundoj Z.* **2** Havi kiel ĉefan, kernan parton: *lia speciala okupiĝo ~is en... Z; la afero ~as ne en rapideco, sed en certeco Z; muziko ne ~as en sola frapado de klavoj B; vidu, en kio ~as lia granda forto Z; nia ĉefa zorgado devas ~i en tio, ke ni ...u Z.* **~o.** Maniero, laŭ kiu ia tuto estas kunmetita: *kia ajan estus la ~o de*

la kongreso Z ; kimeco k malsago eniras la ~on de tiu plej bona mondo. ~a. ~iga : la ~aj parto de la vortoj Z. ~igl.

1 Estigi, kuniĝante kun aliaj samspecaj eroj, malsimplan tutajon : *la substancoj, kiuj ~igas la homan korpon ; ĉiu libroj, kiuj ~igas tiun bibliotekon, estos vendataj.*

2 Doni al tutajo, partoprenante ĝin, specialan karakteron aŭ novan ecaron, pro sia propra graveco : *nur la intenco ~igas la krimon.*

Konsistorio Z. **1** (K) Kunsido de Papo k kardinalaro por pritrakti gravajn aferojn de la eklezio. **2** Supera konsilantaro en la protestantaj eklezioj.

* **Konsoli** (tr). **1** (iu) Mildigi ies ĉagrenon, bedaŭron, doloron k reesperigi lin per afablaj kuragiĝaj paroloj : *ni provis ~i la kompatindan orfon.* **2** (io) Malakrigi, mildigi ies doloron aŭ bedaŭron : *malmulte da aferoj ~as nin, ĉar malmulte da aferoj nin aſliklas ; Kalipso ne povis ~igi pri la foriro de Uliso ; ~iĝas mizerulo, se li ne estas sola ; ~a espero, iluzio ; ne~ebla doloro.* **~o.** Paroloj aŭ ago de ~anto : *mi akceptas dankeme viajn ~ojn.*

konsonanco. **1** ♂ Akordo de du aŭ pluraj sonoj en harmonia unuo : *oktavo estas la plej simpla el la ~oj.* **2** (Fon.) Samsoneco en la fino de vortoj aŭ frazoj.

* **Konsonanto.** **1** (G) Ĉiu litero ekster la vokaloj. **2** (Fon.) Bruero, akompananta aŭ ne per sonora vibrado de voĉkordoj; la ~oj estas kompare la plej malvastaj el la sonoj; ili diferencas de la sonantoj per tio, ke ili estas nesilabigaj. Kp SONANTO, PLOSIVO, FRIKATIVO, AFRIKATO. **~a.** Nesilabiga.

* **Konspiri** (ntr). **1** Komploto en politika afero : *~i por renversi la registraron.* **2** (f) Celi al komuna malamika celo : *~is kontraŭ li amikeo, amo k socio ; kontraŭ vesto malbona ~as ĉiu ŝtono Z ; la cielo ~as kontraŭ ni B.* **~o.** Politika komploto : *fari ~on ; (f) arangi kontraŭ iu aŭ io la ~on de silento (ignori k intence tute prisilenti) ; disrompi la ~on de silento.*

* **Konstanta.** **1** Karakterizas ion, kiu ne ŝevas esti la sama; senŝanga, senĉesa, ĉiamdaŭra : *la ileyko kun ĝia malluma ~a verdajo Z ; ~a pluvo, gutado Z ; ili turmentigas per ~aj duboj Z ; lia malfeliĉo estis tiel ~a, ke ĝi povis superstiĉi*

čiun B ; ~a mokado Z, progresado ; la loko de mia ~a loĝado ne estas ankoraŭ pozitive decidita Z ; ~a arbitracio, armeo ; ĉiu litero havas prononcon tre klaran k ~an Z ; resti en ~a loko Z. Kp SENHALTA, DAŪRA, NEPASA, KONTINUA. **2** Karakterizas iun, kiu neniam ŝangas siajn sentaŭ pensmanierojn : *la esperantistoj devas esti atentemaj k ~aj Z ; en sia ~a amikeco.* **~e.** **1** Senĉese, daŭre : *ne sama la vento blovas ~e Z ; la homaro ~e k senfine perfektigadas Z ; logi ~e. **2** Senĉese, ripete : *~e al mi venas novaj demandoj Z ; ~e kriadi ; kiu ~e lokon ŝangas, neniam sin arangas Z.* **3** Neniam ŝangante siajn sentojn : *eu estas viro, kiu amas ~e ?* (Kp PERSISTE).*

* **Konstati** (tr). Rekoni fakton kiel senduban : *la kuracisto povis nur ~i la morton B ; la protokolo ~as, ke li forestis en la momento de la krimo ; estas ~ite, ke...*

konstelacio Z *•. Grupo da steloj, prezentanta ian figuron k havanta specialan nomon : *la ~o de la Virgulino, de la Granda Ursino.*

* **Konsterni** (tr). **1** Maltrankviligi, malspiritigi, konfuzi, embarasi, senaplombigi iun, surprizante lin k malordigante liajn kutimojn aŭ projektojn; miregigi, sensensibili : *tiu respondo, spektaklo ~is lin ; via akcepto ~us eĉ pli memfidajn ; tio ~as niagn lingvaĵo kultimojn Z ; misteroj, kiu ~as eĉ saĝulojn.* Kp KONFUZI **3.** **2** Premegi iun kvazaŭ per katastrofo; malgojeji, malvigligi, senkuraĝigi : *ta sciigo pri lia morto ~is ĉiujn liajn amikojn ; to ~anta k terura farigis en la lando Z.* **~(ig)o.** Stato de iu ~ita : *la malsimpreco de tiuj demandoj jetis ~on en lian spiriton ; mi preskaŭ svenis de ~igo Z ; tio klare montras la ~econ de la situacio.* RIM. : Plejoste la subjekto de la verbo konfuzi estas persono, k la subjekto de konsterni estas afero.

konstipli (tr). ♀. Kaŭzi la mallakson; mallaksigi : *incitaj nutroj ~as.* **~a.** Kaŭzanta la mallakson : *cidonio estas ~a.* **~o.** Ago ~i k la rezulto de tiu ago. **~eo.** Malfaciolo feki. **~igl.** Esti mallaksa.

Konstitucio Z. Aro de fundamentaj legoj, kiuj difinas la formon de politika regimo. **~a.** **1** Rilata al ~o : *~aj legoj.* **2** Posedanta ~on : *~a lando.* **~rompe.** Ŝatrenverso.

***Konstrui** (tr). **1** Starigi sur la tero masonajon aŭ ĉarpentajon : *~i domon, ponton, podion, turon, altaron Z*; *~i kastelojn en la aero* (Vd AERA); *kiu ĝe l' vojo ~as, tiun ĉiuj instruas Z*; (f) : *~i neston Z, vojon Z, ŝipon*. **2** Arangi erojn de tuto laŭ iaordo : *~i frazon B, ideojn, libron, verkon, poemon; bone ~ita humo B; bestoj ~itaj kiel la homo Z; bonege ~itaj organoj de voĉo Z; ĉiun lingvo natura ~igis blinde per la vojo de amasiĝado de la plej diversaj k pure okazaj cirkonstancoj Z* (Kp KOMPONI 1). **3** (f) Organizi ion abstraktan laŭ difinita formo : *~i sian fizikan ekzistadon sur io Z; tiu tutmonda amo, kiu ĉion ~as, konservas k felicitigas Z; oni provas ~i la eŭropian unuecon k la pacon de l' mondo; nia ligo ne povas esti ~ilo sur tiuj samaj principoj, kiel aliaj societoj Z*. **4** (G) Regule kunmeti vorton kun alia vorto aŭ speciale formo de vorto : *oni ~as ĉiujn esp-ajn verbojn kun la helpa verbo « esti »; tiu prepozicio latine ~igas kun la akuzativo.* **~o.** **1** Ago *~i* : *la ~o daŭris tri jarojn; nenia ~o povas esti sen bruoj Z; alporti sian brikelon al ~o Z, sian ŝtonon por ~o Z*. **2** Maniero, laŭ kiu io estas ~ata : *la ~o de la regno Z; tio venas de la ~o de niaj organoj Z; vi nescias la ~on de tiu verbo*. **3** *~(it)ajo* : *ni ekvidis altan ~on; en la granda blanka ~o Z; ~o de l' korpo Z, de lingvo Z; ruinige reversi la lutan ~on de la moralaj mondo Z*. **Mal~i** (tr). Disfaligi *~(aj)on*. **Pri~i** (tr). Garni per ~ajoj : *pri~i monton Z*. **Sub~ajo.** Bazo, fundamento de ~ajo.

Konsulo Z. **1** Ĉiu el la du unujaraj regnestroj de la antikva romia Respubliko. **2** Diplomatia agento komisiita por protekti en fremda lando la aferojn de la samregnanoj.

Konsulti Z (tr). Demandi specialiston por koni lian opinion pri io; konsiliĝi kun kompetento : *~i advokaton, kuraciston, orakolon*; (f) *~i sian konsciencon*. **~iga.** Rajtanta doni sian opinion pri demando, sed ne decidi pri ĝi : *~iga komitato* (kontraste kun halotrajta).

***Konsumi** (tr). **1** Detrui iom post iom la substancojn de io; malrapide k grade neniiigi, perdi : *la fajro ~as la lignon; la vermoj ~as la meblon; ~i sian heredafon; ~i la tempon de iu per mal-*

saga babilodo B; multe da tempo k energio estas vane ~itaj per tiu terno Z; mal-salo ~os lian forton Z; mi ~os (for~os) mian koleron sur ili Z; tiu eldono estas ~ita; la eldonado de la gazelo ~as sensreste niagn monrimedojn. Kp PEREIGI, PERDIGI, ELSPEZI, ELČERPI, CINDRIGI. **2** Iom post iom detrui ion, prenante ĝian substancen por sinnutrado aŭ por persona uzado : *~i kandelon, viandon, panon; ~i sian antaŭan grason Z (vivi el ŝparitajoj); ~i sian grenon antaŭ sia maturigo Z; ~i la provizojn B; oni jam ~is multan inkon por klarigi liun punkton*. Kp FORMAŃGI, FORUZI, ELSUĆI, MORDI. **3** Pereigi iun iom post iom per malrapida k konstanta senfortigado : *li estis ~ita (lacega) pro lia kuro B; ~i sian koron per vanaj afliktajoj Z; la envio ~as lin; ~ata de la laborego, la malsano B, la varmeo Z; ~ita vizaĝo; lia ~iteco maltrankviligas la edzinon*. Kp VELKIGI, LACEGIGI, LACEKONSUMI. **~anto.** Tiu, kiu ~as vivrimedojn : *la doganimpostoj ŝirmas la produktantlon malprofile al la ~anto*. **~igl.** **1** Iom post iom perdi, neniiigi : *la faruno en la vazo ne ~igis Z; vi ĝemos en la fino, kiam ~igos via karno k korpo Z*. **2** Iom post iom perdis siajn fortotojn : *~igi per malsano, de malgojo, en vana serĉado, en duboj* (Kp KADUKIĞI, VELKI). **For~i** (tr). Gis plena neniiigo *~i* : *for~i la fortotojn Z; la homoj estas for~ataj de envio k zorgoj Z; for~i sian malamon super iu (sin venigi, gis la malamo tute finiĝos)*.

Konto. Komerca skriba kalkulo pri ŝuldoj aŭ havoj de aparta persono : *reguligi sian ~on* (pagi la ŝulditon); *enskribi sumon en ies ~on B; malfermi ~on al iu; havi kurantan ~on ĝe sia bankiero, ĝe la poŝto*; (f) *komerci je sia propria ~o B* (estante la prirespondanta mastro); (f) : *reguligi la ~ojn kun iu (trakti iun laŭ lia merito; sin venigi); la popolo postulos ~on de la regantoj* (postulos, ke ili pravigu siajn agojn); *ſuldi ~on al iu* (devi pravigi sian konduton antaŭ li). **~(registr)isto.** Homo, kies ofico estas kalkuli la ~ojn.

Kontakto Z. **1** Intertušo de du objektoj : *la skabio komunikigas per ~o; elektra ~o; okaza ~o de du fadenoj; la ŝipo restis konstante en ~o kun radiosacioj*.

Kp TANGENTECO. **2** (f) Interrilato : mi ĉiam agis en plena ~o kun ti ; li ĉiam batalis por fari ~on inter nia k okcidenta eŭropa civilizo ; per tiaj ~oj inter la diversaj grupoj oni bone disvastigas la esperantismmon. Kp KOMUNIKI. ~1 (x). Havi ~on kun ; intertuŝi : ~i ion, kun, al io. ~igi. Estigi ~on inter du objektoj. ~ilo ♀. Malgranda cilindroforma metalpeco, en kiun oni enservas jakon por estigi duoblan konekton en telefona cirkvito. ~Ingo. Metalo peco ĉefe en uja formo, en kiun oni metas la elektran lampon k tra kiu allusas la kurento (Vd JAKO 2).

* Kontanta. Tuj pagata : *pagi per ~a mono* ; (f) akcepti belajn parolojn por ~a mono Z (kiel verajoj) ; vendi, aĉeti ~e. Kp KREDITE.

* Kontenta. Deziranta nenion alian ol tio, kion oni havas : ~a per Z, pro, pri sia sorte ; esti ~a ne estas io alia ol ripozi en sia deziro k eviti deziri superfluajojn ; pli valoras ~a spirito ol grande profito Z ; ~ulo estas pli feliĉa ol homo plej riĉa Z. Kp ĝOJA, FELIĈA, SATA. ~igi. **1** Fari iun ~a : provi ~igi siajn kontraŭparolantojn Z ; ~igi ĉiujn eĉ angelojn ne povas Z ; ~igi la katon k kune la raton Z ; li kun lia rimarko ~igis sin Z ; ili ~igis sin frankvile eliri el la ĉambro Z ; doni al iu Z, postuli de iu ~igon (kompensan reboniglon) pri io Z. **2** (f. io) Konformiĝi al io abstrakta, obei al iu regulo, bezono, k.s. : Esp-o prudente ~igas tiun principon Z ; ~igi deziron, bezonon, sian malsaton Z, la scivolon de iu ; ~ige solvi malfacilaĵon. Kp SATIGI, KOMPLEZI, PLENUMI. Vd ŜUO. ~igi. Deziri nenion alian ol tion, kion oni havas : li ~igis per tiu faro Z ; li ~igis farante, per tio ke li faris Z (li nur faris. Kp LIMIGI) ; ~igi per vantaj paroloj Z.

kontesti (tr). Diskute malakepti aserton aŭ postulon : *ne~ebla pruvo*. Kp MALKONSENTI, RIFUZI.

Kontinento Z. Ĉiu el la grandaj dividajoj de la tero, kiujn la oceanoj disigas unu de alia, k kiun oni povas trapasi ne transirante maron.

Kontingence ♀. Karakterizas ĉion, kio povas indiferente ĉu okazi, ĉu ne okazi ; malnecesa, hazarda. ~ismo. Doktrino, laŭ kiu la legoj de l' universo estas ne absolutaj, sed ~aj.

kontingento Z. Nombro, parto, kiun oni devas liveri ĉiufoje : *čiu provinco liveris sian ~on da greno ; pagi sian ~on al la bankedo* ; ~o de la armeo (nombro da soldatoj postulata ĉiuare). ~1 Z (tr). Liveri ~on : ~i eldonon de akcioj, festenon, komunan donacon (Kp KONTRIBUI, KOTIZI).

Kontinua Z. Konsistanta el eroj, kiuj formas seninterrompan, senmankan vicon : **1** En tempo : ~a pluovo, elektro fluo, febro, bruo ; fulmoj ~e zigzagas. **2** En spaco : ~a muro ; ~a linio ; ~aj rimoj (ordigitaj laŭ la ordo : a a b b c c). (Kp ALTERNA, KRUCU.) Kp KONSTANTA, SEN-ČESA, SENHALTA, DAÜRA. ~eco. Neinterrompita interligo de partoj aŭ periodo : ~eco de la spino ; rompo de ~eco ; la ~eco de tiu bruo estas netolerbla ; nia lingvo, dank' al la reguleco de sia progresado, neniam perdas la ~econ kun la lingvo de tempo pli frua Z. ~1 (ntr). Esti ~a : la kolekto ~as de la unua jaro gis hodiau. ~igi Z. Fari, ke io estu ~a : li ~igis la laboron de siaj antaŭintoj (Kp DAÜRIGI).

* **Kontoro**. Loko, en kiu funkciias iu ofico de komerca, industria afero : *la ~o de la fabriko*. Kp OFICEJO, KANCELARIO, KASO, FAKTORIO. ~isto. Homo, kiu laboras en ~o.

Kontrabando Z. Sekreta importado de komercaj, kiuj estas malpermesitaj, aŭ pri kiuj oni ne pagis la doganon : *praktiki la ~on ; milita ~ajo* ; ~isto.

Kontrabaso Z. Plej granda arĉa instrumento havanta plej malakutan tonon, speco de trikorda violonego.

kontradmiralo ♂ ♀. Supera oficira rango en la maristaro, sub la vicadmira.

* **Kontrakti** (x). Interŝanĝi laŭlegajn skribitajn promesojn por komuna entrepreno : ~i liverardon por la armeo B ; ~i pacon, pri paco, akordon, traktaton, vendakton ; la allaj ~antoj (la partoprenantaj registaroj). ~o. Laŭlega skribita interŝango de promeso, interpromeso, konvencio : ~o pri vendo, farmoluo ; ~o pri edziĝo.

kontrakturo ♀. Malsana stato, en kiu muskoloj restas senvole plimalpli daŭre streĉitaj : *tetano kaŭzas fortan ~on* (= streĉrigideco).

Kontralto Z. La plej malakuta el la virinaj voĉoj.

Kontramarko. 1 Dua marko stampita sur pakajo, varo, sur objektoj el argento k oro. 2 Dua orda numero skribita sur fakturo aŭ mendilo. 3 Bileto liverata en teatroj, kinejoj k. a. al tiuj, kiuj momente eliras, k donanta la rajton denove eniri.

Kontrapunkto Z. Teorio de la muzika klasika komponado, donanta regulojn por harmonia kummetado de voĉoj en melodio, tonoj kontraŭ tonoj.

Kontrasto Z. Malsameco, maleco de du objektoj aŭ ideoj, kiuj reciproke pli klare distingiĝas pro la apudmetigo mem : ~o de la ombro k de la lumo; ĉiu ~o vekas atenton; kiam oni el arda ĵorno saltas en glacian akvon, oni ne povas senli la ~on tiel forte kiel mi Z. ~i (x). Esti en ~o kun, relieve distingiĝi de alia objekto per ~o : ~i ion, kun Z, al, kontraŭ io; kun la grizaj muroj forte ~is la blankaj tukoj; sia eta figuro ake ~is la fonon ŝin ĝirkaŭantan B; la ruĝaj beroj bele ~is el la malhele verda foliaro. ~igi. Fari, ke du objektoj ~u.

* **Kontraŭ.** I^e Prepozicio montranta : 1 Lokon, kiu estas antaŭ iu persono aŭ objekto, sed apartigita de ĝi per libera interspaco : la urbdomo staras ~ la katedralo; la du mimikistoj sidigis unu ~ la dua K; li distranĉis ilin laŭ la mezo k metis ĉiujn parolojn unu ~ la alia Z; vilaoj kušas sur la dekstra k maldekstra bordo, unu ~ la alia. Kp (KONTRAŬ)RIGARDE AL, (VID)-ALVIDE AL, KONTRAŬVIZAĜE AL, KONTRAŬFLANKE AL, FRONTE AL. 2 Personon aŭ objekton, kun kiu oni komparas alian : supereco de homo ~ bruto ne ekzistas Z; multigu vin miloble ~ via nuna nombro; tiuj popoloj vivas sub regado, ~ kiu ili preferus la Turkan. 3 Objekton, por kiu oni ŝangas ion : Damasko donis komerce al Tiro grenon ~ armiloj; du kamaroj aĉetis de li la birdon ~ kelke da spesdekoj Z; ~ dek svisaj frankoj mi sendas serion da aŭstraj poŝtmarkoj; ŝangi varojn ~ varoj (Kp POR, ANSTATAŬ). 4 Personon aŭ objekton al kiu estas direktata ago aŭ sento : si eltiras sian blankajn manojn ~ la ŝipo Z; frapi sin ~ muron Z; levi la vizaĝon ~ la plafonon Z; si levis ~ la junan virinon sian okulojn Z; vi estas tro bona ~ mi;

agi fiere ~ iu; ankaŭ si ne estas indiferenta ~ li Z; ~ neniu oni devas esti maljusta; esti favore agordila ~ iu; kiel li agis ~ mi, tiel mi agos ~ li Z; se iu stopas sian orelon ~ kriado de matrinculo, li ankaŭ volos k ne estos aŭskultata Z; malobeemaj vi estis ~ la Eternulo Z. 5 Objekton, kies naturan pozicion, direkton aŭ tendencion oni inversigas : ne karesu la kalon ~ la haroj Z; naĝi ~ la fluo; agi ~ la kutimoj, la leĝon; paroli ~ sia penso, konscienco. 6 Objekton aŭ personon, al kiu estas direktata malamika, malutila, malfavora aŭ malhelpa ago : kuracilo ~ febro; panon vi donas al ili ~ ilia malsato Z; ~ malfeliĉo baroj ne ekzistas; dubo gardas ~ risko; li savis Danielon ~ leonoj Z; kion vi volas, ke mi faru ~ tio Z? diskuti pri la por k la ~; eĉ ~ pastra prediko troviĝas kritiko Z; ~ peko batalu, sed pekanlon ne tušu Z; militi, elpaſi Z, ribeli, konspiri, komploti, iri, marshi, batali, ekpaſi ~iu(n); ~ tutakohorto eĉ Herkulo estas malforta Z; si levas la bastonon ~ lin Z; kiu ne estas ~ vi, estas kun vi; la komitato nenion havas (ripročas) ~ Svisujo Z; lia agado indignigis ĉiujn ~ li; gardu min Dio ~ miaj amikoj, ~ miaj malamikoj mi gardos min mem; ~ min mem sin turnis mia ruzo Z; mi levos ~ vin nacion, kiu premos vin Z; Kaino levigis ~ sian fratlon k mortigis lin Z; ~ ĝi tiun leĝon protestas la laboristaro; mi ricevis nenium plendon ~ li Z.

IIe Pref. kun la sencoj 5 k 6 de la prep. : ~igi, ~stari (malcedi al); ~batali (tr); ~meti (tr); ~paroli ion al iu; ~veneno; ~vole.

IIIe Vortero samsignifa : ~a. Estanta kontraŭ iu aŭ io; mala, malfavora, malamika, malhelpa : ~a direkteto; ~a signifo; ~a flanko; ~a propono; ni estas ~aj al via projekto; estas multaj ~ajoj en lia konduto; kiom da ~ajoj k ĉagrenoj povus esti evitataj, se en la turismo estus enkondukata internacia lingvo; akra k profunda ~eco (Vd ANTIPODO, ARISMO); ~ulo (malamiko, konkuranto). Kp MALECO, KONTRAŬDIRO, KONTRAŬSTARO, ANTAGONISMO, OPOZICIO, KONTRASTO, MALHELPО, BARO. ~e. 1 Antaŭe, sed aparte de io aŭ iu : la pregejo staras ~e la placo, k la urbdomo staras ~e. 2 Male, en inversa pozicio, direkteto, senco

aū intenco : *la vento blovis ~en ; mi tre bone fartas, si ~e estas ĉiam malsana ; paroli ~e de sia konscienco.* Kp SPITE AL. ~1 (ntr). 1 Esti ~a al. 2 Agi ~, malhelpi al, bari. 3 ~diri al.

Kontribui Z (x). 1 (iu) Alporti sian parton al komuna laboro aū ofero : *diu civitano devas ~i al la publikaj kostoj ; ~i por ia verko. por ia fondo ; mi devas peni ion ~i al la solenaĵo Z ; ~i belan eron, per bela ero en la programo ; ~i artikolojn al gazeto.* Kp KUNPENI, KUNHELPI, KUNLABORI, KONTINGENTI, KOTIZI. 2 (io) Esti unu el pluraj elementoj, kies ĉiu speciale utilas por komuna rezultato : *lia kuraĝo ~is por la venko ; tio multe povus ~i al la interpopola repaciĝo ; pentrinda tago ~as al la romantikeco de la loko.* Kp KUNEFIKI, KUNUTILI. ~ajo. Tio per kio iu ~as : *en la nuna numero la leganto trovos kelkajn el la ~ajoj ricevitaj en la literatura konkursa.* ~anto, ~isto. Tiu, kiu regule ~as al verko, gazeto ktp. RIM. : **Kunlaborado** estas pli daŭra, pli grava k pli intima ol **kontribuado**. Kontribui insistas pli pri la komuna celo, kontingenti pri propra aparta partopreno.

Kontribucio Z. Sumo pagata de venkiti popolo al la venkinto, kiel repago por la difektoj k militaj elsepozoj.

Kontroll (tr). 1 Administracie ekzameni ion, por scii ĉu tio estas ekzakte k laŭregule farita : *~i kontojn de banko, la biletojn en la teatro ; la ŝtato sevare ~as la emigradon ; kvankam la formiko ne havas estron nek ~anton, ĝi kolektas dum la somero ĝian manĝon Z.* 2 (f) Detale esplori ion por scii ĉu tio estas konvene farita : *~i fakturon, kalkulon ; estas necese ~i tiun faktlon, aserton antaŭ ol decidi ; kapabla edzino ~as la iradon de la aferoj en sia domo Z ; la Lingva Komitato estas komisiita por zorgi la konservadon de esp-o k ~i ĝian evoluon ; ~i la nombron de la membroj ; la Eternulo starigis vin pastro, por ke vi estu ~anto super tiu frenezulo, kiu prezentas sin kiel profeton, k vi metu lin en karceron Z ; drinku tutajn tagojn, sed ~u viajn agojn Z ; ni devas ~i tiun vorlon, ĝar alie li nin batos per silaboj Z.* 3 Esplori, ĉu io estas konforma al supozo : *oni iras al la kongresoj por ~i, ĉu oni guste ellernis la lingvon ; mi volas definitive ~i, ĉu mi povos. . . B ; li*

cirkaurigardis por ~i, ĉu vere minacas lin dangero B. ~o. 1 Administracia ekzameno pri reguleco aū ekzakteco de io : *la Liganoj komisiias la Ligon por la generala ~o pri la plenumado de la interkonsentoj ; ~o pri la spezoj ; la supera kortumo havas ~on super la tuta ŝtata maſinaro.* 2 Detala esplorado, ĉu io estas tia, kia ĝi devas esti : *ne kredu al parolo sen propra ~o Z ; se vi sendis malsagulon, sendu ~on Z (sk post li).* ~ebla. Povanta esti ~ata : *facile ~ebraj faktoj Z ; tio estas nur ne-~ebla aserto.*

* **Konturo.** Linio, kiu limigas ekstere objekton : *la ~o de vazo, mamo ; verda makulo kun klaraj ~oj B ; oni vidis klare la ~ojn de ĉiuj montoj ; fari ~ojn per grifelo Z ; tra la nebulo oni ~e vidas arbojn.* Kp SILUETO, SKIZO. ~1 (tr). Desegni la ~on de : *la tranĉe ~ita arba muro ; en la malproksimo ~igis la turpinto de preĝeo.*

* **Kontuzi** (tr). Difekti pli aū malpli profunde organikan teksaĵon, ne ŝirvundante la ĥauton : *~itaj kubuloj Z ; la bastono ~is al li la dorson ; ~a (netranĉa) instrumento ; fari al iu ~ojn ; (f) mia sento pri justo estis profunde ~ita.*

konuro G. de papagoj, kun longa pinta vosteto (*conurus*).

* **Konuso.** 1 Surfaco naskita de hipotenuzo de ortangula triangulo, kiam oni turnas tiun triangulon ĉirkaŭ unu el la lateroj de la orta angulo. 2 Solido formita el tia surfaco, limigita per ebeno perpendiculara al ties akso. 3 Objekto, havanta formon de ~o : *suker~o ; ~o el lumradioj ; ~formaj funeloj.*

* **Konvalo.** Veg. el fam. liliacoj kun bonodoraj sonoriformaj floretoj; majfloro (*convallaria*).

Konveksa Z. Prezentanta elstaran duonsferan kurbecon; malkonkava : *la ~aj spuguloj malgrandigas la objektojn.*

* **Konveni** (ntr). 1 Bone adaptiĝi al difinita situacio aū al preciza cirkonstanco : *la jako ~as al mi (havas la gustan mezuron) ; tiu responde ne ~as (ne estas trafo. Vd ŜNURO) ; ĉu tiu ŝtopilo ~as al la botelo ? tiu apartemento ne povas ~i por vi ; la ĉemizo estis multkolora, kiel ~as por la malena tualeto B ; tia vivo ~us nur al la kampo de milito Z ; la*

verda koloro ~as bone al la blondulinoj. Kp TAÜGI, DECI, KONGRUI. **2** Bone adaptigi al ies sentoj, karaktero aŭ socia stato : *al mia kor' ~as nun funebri Z ; la rubandoj ~as al la junularo, k la varmaj peltoj al la maljunuloj Z*; kio ~as al sciuro ne ~as al vulturo Z; *al malsagulo ne ~as alta parolado Z.* **3** Deci : *ne ~as resti side, dum maljunula virino ne trovas lokon por sidigi ; oni akceptis lin kun la respekteto, kiu ~as por ambasadoro B ; li tuj ekregis sin, kiel ~as al reĝa filo B.* ~a. ~anta : **1** *Tiu ĉi momento ne estas ~a por revoj ; serĉi en la vagonaro ~an kupeon ; trovi ~an por si okupon B ; por funebro tiuj ruĝaj ŝuoj certe estis ne tre ~aj Z ; ~a tempo por efektivigi ion ; tiu ĉi esprimo estas pli ~a por alia okazo (Kp KONFORMA, OPORTUNA). **2** *Por via aĝo la pajlokolora vesto ne estas ~a Z ; ni rekompencos vin per plej ~a rekompenco Z.* **3** (deca) *Car li estis en uniformo li opinias ne~a laŭle krii Z ; ili metis la piedojn sur la tablo, car ili opinias, ke ĉio estas ~a por ili Z ; severa moralisto trovos mian sinceron ne~a B ; tiujn scenojn li ne konsideris ~aj por la okuloj de junaj virino. ~e. Ĝuste, ekzakte, proporcie, trafe, oportune : ~e plenumi sian taskon ; ~e ŝati iun. ~eco. **1** Eco de tio, kio estas ~a 1 k 2 : ~eco de esprimo, vesto, loĝejo. **2** Dececo : *la reguloj de ~eco B ; nur por ~eco li rigardis la desegnaĵojn B.* Rim. : Deco rilatas al generalaj reguloj, k tial estas ĉiam uzata senkomplemente; konveni rilatas al aparta situacio, k tial estas plejofte uzata kun komplemento; sed tiu distingo ne estas ĉiam precize observata.**

Konvencio Z. **1** Interregna, internacia kontrakto : *~o gardanta la aŭtorajn rajtojn ; la poſta ~o de Bern ; ~a klaŭzo.* Kp TRAKTATO, INTERKONSENTO. **2** Tio, kio estas starigita per esprimita aŭ ne-esprimita koniento inter la homoj; interakceptitaj fiktivajoj : *sociaj ~oj* (Vd DECECO); *teatraj ~oj*; ili baras al si la sanan naturon per sensencoj ~oj Z; ~a valoro de la papermono; ~a alfabeto, jargono (Kp KONDICA). **3** (H) Nacia eksterordinara konstituciiga kunveno : *la Franca ~o ; ~ano.*

konvergiz (ntr). Celi al sama punkto : *la sunaj radioj, trapasinte konveksan lenson, ~as al ĝia fokuso B.* Mal~i. Divergi.

konversi (tr). Ŝangi publikan valor-paperon je la sama malpli rentumita.

Konversacio Z. Familiara, ordinare nur distriga interparolado : *la legado de bonaj libroj estas kvazaŭ ~o kun plej kleraj personoj de la pasintaj jarcentoj.* ~i (ntr). Familiare interparoladi kun iu.

* **Konverti** (tr). **1** Alkonduki iun al alia religio ol tiu, je kiu li kredis : *~i sovagulojn al kristianismo ; li ~igis fuis antaŭ la morto.* **2** Rekonduki iun al la religio, kiun li ĉesis kredi : *~i pekinton.* **3** (f) Alkonduki iun al nova opinio : *mi estas tro maljunuloj por esti ankoraŭ ~ita al tiuj novaj doktrinoj.* Kp PROPAGANDI, VARBI, PROZELITO.

* **Konvinki** (tr). Fari per pruvoj aŭ rezonoj, ke iu akceptu ion kiel veran aŭ pravon : *la pruvoj ~as nur la spiriton, sed ne la koron ; la praktiko ~is min, ke... Z ; ~i iun pri kulpo, krimo (plen-pruvi iun kulpa pri) ; esti ~ita pri ies senkulpeco ; ĝi vi scias, kiom mi ~igis, ke mi estas maljuna B ? proprukile ~igi pri io.* Kp PRUVI, PERSVADI, ARGUMENTI, EVIDENTIGI. ~o. State de spirito, al kiu io estis pruvita kiel vera : *mi venis al la firma ~o, ke... Z ; tu ŝu la religiajn ~ojn de neniu Z ; rokokirma ~o ; ~aj pruvoj, faktoj, dokumentoj ; nia afero ~e montris stan fortecon k sanecon Z.* ~iteco Z = ~o. ~igl. Akiri ~on : *proprukile ~igi pri io.*

Konvolvulo Z. Volvegrimpanta herbo el fam. konvolvulacoj, kun belaj funel-formaj floroj (*convolvulus*).

* **Konvulsio.** **1** Subita nevola streco de muskoj, kiu akompanas iujn malsanajn statojn de nerva sistemo : *~o de infano ; ~a tusado.* **2** Fortega skuado de la vizaĝo, trajtoj aŭ de partoj de la korpo kaŭzita de forta emocio : *la ~o de malespero streĉis lin ; la brakoj etendiĝis supren per ~a movo ; mano ~e kunpremita.* Kp SPASMO. ~i (ntr). Havi ~on.

konzerno ♀ & ♂. Organizo de financa interligo inter memstaraj, sendependaj restantaj entreprenoj. Kp KARTELO, TRUSTO.

konzolo ♀. **1** Elstaranta ŝtona, metalata aŭ ligna peco, kurbigita laŭ S-formo, fiksita al muro, k destinita por subporti balkonon, kornicon, statuon ktp. **2** Ornama meblo, metita ĉe muro, k destinita

por subporti vazojn, kalikojn, statuetojn ktp.

koopera. Karakterizas ĉefe asocion da laboristoj, kiuj anstataŭ doni al mastro sian laboron kontraŭ salajro, komunigas sian ŝparajojn k sian laboron por praktiki mem industrian, al kies profitoj aū perdoj ĉiu el ili partoprenas : ~a societo. ~i (ntr). Partopreni ~an asocion. ~ado. Ago k sistemo de ~antoj.

kooperativo. Koopera societo : oni distingas ~ojn pri produktado k ~ojn pri konsumado.

koordinato Z. 1 Δ Unu el la nombroj, kiuj estas necesaj por difini la situon de punkto. 2 (Ge) Longitudo aū latitudo.

* **Kopeko.** Rusa tre malgranda monero: unu~a kandelo bruligis Moskvon Z (eta kaŭzo, granda efiko. Vd KULO). Kp GROŠO, PFENIGO, CENTIMO, CENDO.

* **Kopil** (tr). 1 Reprodukti tekston per unu aū pluraj ekzempleroj : ~i libron, leteron, dokumenton. 2 Reprodukti belartan verkon : ~i pentrajon, statuon. 3 Speguli : la arbo ~igis en la rivero Z. 4 Reprodukti sur papero pozitivan bildon de negativo. 5 Imiti : ~i la gestojn de iu, la voĉon de aktoro Z. ~-(aj)o. ~itajo : li mem faris plurajn ~ojn de sia manuskripto; tia traduko donas malgustan ~on de la tradukita verko Z; tiu pentrajo estas nur mallerta ~o.

* **Koro.** 1 Muskola organo, kun formo de renversita konuso, kiu estas centro k ĉefa aganto de cirkulado de sango : seni batojn ĉe l ~o; la sango atfluas al la ~o; ĉe pinglo povas ~on trapiki Z; tio premas la ~on (pro fizika aū morala angoro). 2 Tiu organo, konsiderata kiel sidejo de la sentoj (deziro, gojo, sufero) : havi, kiom la ~o deziras Z; frakasi, rompi Z, siri Z, trabori Z, fendi Z, mueli ies ~on Z; kio iras el ~o, venas al ~o Z (konfido naskas konfidon); se okulo ne vidas, ~o ne avidas Z; malσargi la ~on Z; se la ~o tiras vin Z (se tio plaĉas al vi); alpreni ion al la ~o Z (tutkore interesiĝi pri io); ami Z, goji, ridi Z, labori el (per Z) la tutu ~o Z; ~o aroganta, goja, kontenta, malica, malmola, milda, prudenta, saĝa, suferanta Z; mia ~o neniel emas al rido Z; peza ŝargo falis al mi sur la ~on Z; havi ~on (kuragon aū kompatemon); ĉu vi havas iometon da ~o k

konscienco Z ? homoj sen ~o Z; havi bonan ~on Z (kompatemon), puran ~on Z; ~o el oro Z; ~prema, ~sira, ~kreviga spektaklo (Kp ANIMO, KAPO SENTOKAPABLO). 3 Tiu organo, konsiderata kiel sidejo de amo, de pasio : belecon taksas ne okulo, sed ~o Z; edizi laŭ ~o Z; dolo ~on ne varmigas Z; for de l' okuloj, for de la ~o Z. 4 Centro, ĉefa punkto : pom~o; li logas ĉe la ~o de la urbo; penetri ĝis la ~o de la temo Z; Parizo estas la ~o de Francujo B (Kp KERNO). ~a. Venanta el ~o; amika, sincera, favora : ~a akcepto, saluto, danko; ~e sindona amiko; mi salutas vin tut~e; preĝu ~e k laboru fervore Z. ~avori (tr). Bon~e kompati iun. (Kp FAVORA). ~tuſi (tr). Ekscliti ies sentojn; emocii : ~tuſa rakonto. Bon~a. Kompatema. Sen~a. Senkompara, kruela.

Koralo. Kalka arboforma produktajo de iuj polipoj, pli malpli hele ruĝa, ordinare fixata al submaraj rokoj, k el kiu oni faras juvelojn : braceleto el ~o; laço de ~etoj. ~a. 1 El ~o : ~aj insuletoj, juveloj. 2 ~okolora : ~a bušo, ~aj lipoj.

* **Korano.** Sankta libro de Mahometanoj.

* **Korbo.** Portebla ujo el kunplektitaj salikvergetoj, bastorubandoj, pajlaj aū junkaj trunketoj, metalfadenoj ks, por enteni diversajn objektojn : ~o por pano, da fruktoj; pano estas alportita, ~o estu forfetita Z (ni ne bezonas pli tiun, kiu jam faris al ni servon).

korbelo ♀. Elstara pendanta konstruajeto almetita al konstruo k subportata de antaŭigantaj apogiloj : ~e konstruita tureto; (f) ~a roko.

* **Kordo.** Fadeno el la bestaj intestoj aū el metalo, uzata por iuj muzikaj instrumentoj, k-kiun oni vibrigas jen per fingroj (gitaro, harpo), jen per arēo (violono), jen per marteletoj (fortepiano) : ~aj instrumentoj; (f) la propono tuſis ~on (animan inklinon) de ni mem ĝis hodiau ne rimarkitan Z (Vd KREVI).

kordono Z. 1 Plektogalonlo, ŝnurpasmamento, uzata por garni vestoja : la ~o, de kardinala ĉapelo Z. 2 Larĝa rubando, traſutre portata kiel honorsigno de iuj ordenoj : ~o de la Honora Legio Z. Kontinua vico : ~o da arboj ĉirkaŭ place.

4 Vico da soldataj postenoj por gardi limon aŭ por malhelpi penetron de epidemio : *rajdistoj arangas ~on ĉirkaŭ la arbaro Z.*

koregono G. de salmoidoj (*core-gonus*).

* **Korekti** (tr). Reĝustigi la erarojn aŭ rebonigti la difektojn de iu aŭ io : *sin ~i ; ~i taskon de terno, presaprofason, la prononcon de fremduto, kalkulon, fotografian kopion ; pli facile estas malbonon eviti ol ~i Z*; (f) *plia esploro ~is mian opinion.* Kp REBONIGI, RETUŠI, AMENDAMENTI. ~o. Ago, rimarko de ~anto : *~oj en presaprofavo B, ~a.* Enhavanta nenium eraron aŭ difekton : *~a eldono, teksto, desegno ; la ~eco de la lingvo devus esti la unua zorgo de ĉiu verkisto ; por~a tabelo.* **Mal~a.** Enhavanta erarojn (Vd DIFEKTI, MAKULI, MALBELIGI, MALBONIGI). **isto.** Homo, kies metio estas ~i preserarojn en presejo. **Pur~i** (tr). Provi plibonigi ies konduton per puno; eduk-puni: *pun~i malican infanon ; pun~ejo.* **Sur~i** (tr). ~i skribante güstan formon sur negustan : *estas malpermesile sur~i oficialaj dokumentoj.*

Korelativa Z (G). Reciproke responda, interresponda : **TIA** *estas ~a al KIA, TIOM al KIOM* ktp.

* **Korespondi** (ntr). Rilati al iu per intersango de letero: *mi tre longe ~is pri liu demando kun miaj kolegoj.* **RIM.** : La uzado de **korespondi** kun la senco de **respondi** 3 (esti proporia, simetria je io) estas malkonsilinda.

korlandro Z G. de umbelacoj, aroma planto, uzata en preparado de kelkaj likvoroj (*coriandrum*) : *manao estis blanka kiel semo de ~o Z.*

Koridoro. 1 Trairejo komunikiganta ĉambrojn de sama etaĝo, de sama apartamento : (f) *Egiptujo estas ~o inter du montoj B.* 2 Galerio 1 : *korto ĉirkauita per ~o apogita sur kolonoj B.* 3 Galerio 4.

Korifeo Z. 1 Estro de foro en antikva komedio aŭ tragedio. 2 Estro de kanta aŭ dansa foro en moderna opero. 3 (f, ofte ironie) Plej grava, plej fama persono; ĉefrolulo, ĉefa instiganto : *la ~o de l' opozicio.*

korimbo Infloresko, ĉe kiu la longo de la pedunkloj estas diversa, sed tamen

la portitaj floroj atingas la saman alton k imitas umbelon. ~a (pri floroj). Kreskanta ~e. ~olorma. Havanta formon de ~o ~o (oporta). Havanta florojn laŭ ~a arango.

* **Korko.** 1 Spongeca k malpeza ŝelo de speciale kverko, uzata por fari ŝtopilojn, flosilojn, ŝuplandojn ktp. : *flosi kiel ~o.* 2 Stopilo el tiu materio : *~irilo. ~i* (tr). Ŝtopi per ~o.

kormorano G. de palmipedoj, sin nutranta per fiŝoj : *en Hinujo oni dresas ~ojn al fiškaptado (phalacrocorax).*

* **Korno.** 1 Longa konusa malmola elstarajo, rekta aŭ kurba, kiu kreskas sur frunto aŭ alia parto de kapo de remaĉuloj (precipe viraj) : *~o de virsafo, rinocero ; preni la bovon per la ~oj Z* (f. iri rekte k decide al la plej malfacila afero); *~obati, ~ofrapri ; ~havaj bestoj.* 2 ~a substanco. 3 Bova ~o, uzata kiel ujo aŭ muzikilo : *li prenis la ~on kun oleo k sanktoleis Salomonon Z ; trinki, blovi el ~o.* 4 Speco de muzika blovinstrumento (Kp ĉAS~o). 5 (Bb) Potenco k fiero : *la nacioj levis sian ~on kontraŭ Izrael Z ; li altigis la ~ojn de viaj kontraŭuloj Z ; li rompis ĉiujn ~ojn de Izrael Z ; dehaki la ~ojn de la nacioj Z.* ~eca. Farita el substanco simila al ~o : *~eca kombilo, tabakujo. ~aro, ~obranĉaro.* Branĉformaj ~oj de cervo k sam-specaj bestoj. **Cas~o.** Kupra blovinstrumento, spiralforma, kies unu ekstremaĵo estas garnita per bušingo, k alia formas funelforman konuson. **Paper~eto Z.** Pinta papersaketo. **Šu~o.** Duono de ~o, segita laŭ la longo, kies larĝa parto servas por glitigi kalkanon en ŝuon. **Unu~ulo, du~ulo.** Besto kun unu aŭ du ~oj.

Korneo. Travidebla antaŭa membrano de okulo.

Korneto. Speco de trumpeteto kun klavbutonoj.

* **Kornico.** 1 Elstara, supra, kvazaŭkrona parto de surkolonajo(etablemento)aŭ de piedestalo de kolono aŭ meblo. 2 Ornamento elstarajo inter muro k plafono. 3 Randelstarajo de fenestro : *sur la ~oj de fenestro staris floroj Z.* 4 (f) Mallarĝa vojeto, kiu borderas profundegajon flanke de monto : *estis neniu vojeto, sed apenaŭ*

rimarkebla ~o, tute apude de la abismo Z.
Kp KORBELO.

Korniko. Birdo el'lam. korvoj (*cornix*) : *~o vundita ec propan voston timas Z.* Vd BROGI, SPERTO.

kornuso ♂. G. de lignecaj plantoj (*cornus*). ~frukto. Frukto de la ~o, ruĝa k adstringa.

Korolo. Parto de la floro, konsistanta el unu aŭ pluraj petaloj, entenanta la seksajn organojn.

korolario Z Δ. Konsekvenco de teoremo.

* **Korpo.** 1 Ĉe homoj k bestoj, aro de la materiaj partoj, kiuj konsistigas la organaron : *tio ĝis estas saniga per via ~o Z ; la ~o estas morta, la animo estas senmorta Z ; fortika, malsana ~o ; (K).la ~o de Jesu-Kristo (eūkaristio) ; (f) se ili povis al la nomo de itia projekto ellabori ankaŭ sinteni povantan ~on Z...* Kp KARNO, KADAVRO, ORGANISMO. 2 La tuta persono : *la ~ogardistoj Z* (gardantaj la personon de regnistro) ; *ili vivas per unu animo en du ~oj ; li ĝeestis per propria ~o.* 3 Ciu aro da materiaj eroj : *čiu ~oj havas dimension k pezon ; organika, neorganika ~o ; solida, fluida, gasa, simpla, komponita ~o* (Kp MATERIO, ŜTOFO, SUBSTANCO, ELEMENTO). ~a. Rilata al ~o : *~a puno B.* (En) ~igl. Fari, ke io havu ~on ; prezenti ion abstraktan sub ~a, konkreta formo : *skulpisto ~igas siajn revojn ; lingvo internacia en~igas en si homfratigan ideon Z ; li sola en~igas la tulan aktivecon de l' grupo.* (En) ~igl. La katolikoj kredas, ke Dio en~igis en Jesu ; tiuj fremdaj esprimoj en~igis en la lingvo (Kp PERSONIGI, ENKARNIGI, ASIMILIĜI, KONKRETIĜI).

* **Korporacio.** Societo, aro da samprofesianoj : *~o de ŝuisloj, panistoj, medicinistoj, k. s. ; mi akceptis la decidon, ke la esp-istoj ne deziras esti ~e organizitaj Z.* Kp GILDO, HANSO, SINDIKATO. ~emo. Interdefendemo de la membroj de ~o.

korpublenta Z. Korpambleksa, vastkorpa, dikventra : *interne sidis la ~a figuro de virino de matura aĝo Z.*

* **Korpuso.** Plej ampleksa dividido de armeo, havanta ĉiujn kategoriojn de armiloj.

korpusklo (Sc). Tre malgranda peco de materio : tre malgranda korpo, estaĵo : *la infuzoroj estas ~oj.* Vd INFINITEZIMA.

korso Z. Larga strato aŭ aleo plantita per arboj k servanta kiel publika promenejo en urbo.

Korsajo. Parto de virina vesto, kovranta la buston : *dekollita ~o.*

Korsaro. 1 Ŝipo armita de privatuloj, kun konento elde registaro, aŭ de registaro mem, por rabi dum milito komercajn malamikajn ŝipojn : *apenaŭ ni estis du tagojn sur la maro, forte armita ~o komencis ĝasi nin Z.* 2 Estro de tia ŝipo. 3 Año de tia ŝipo. Kp PIRATO. Vd KAPERI.

Korseto. Laĉebla virina subvesto, kelkfoje garnita per balenajoj, por subteni la bruston : *la ~o estas kontraŭhigiena.*

* **Korto.** Sentegmenta spaco, ĉirkauita de konstruoj, muroj aŭ bariloj apud domo : *si malsupreniris sur la korton Z ; oni malfermis la pordegon k la veturilo eniris en la ~on Z ; en sia ~o ĉiu kok' estas forta Z ; starus la morto jam en la ~o Z* (tre proksime). ~ego. Ĉirkauantaro de regnistro aŭ princo : *~ego konsilanto.* ~egano. Persono apartenanta al la ~ego. ~umo. Supera juĝistaro. **Birdo** ~o. Speciala ~o rezervita al la hejmaj bestoj.

korundo ✽. Multekosta ŝtono el pura alumino, la plej malmola post la diamanto : *ekzistas multaj varioj de nepura ~o : safiro, smeraldlo, smirgo ktp.*

Korupti (tr). 1 Maijuste akiri ies favo-ron per mono, donacoj aŭ promesoj : *~i juĝiston B ; ne~ebla oficisto.* Kp SUB-ÂCETI. Vd ŜMIRI. 2 Morale putrigi, morale difekti, malvirtigi, defaligi, malbonigi, aēgi : *simpluloj ne ~itaj de la civilizo ; ~i la stilon ; trovigas grajno de ~o en liaj plezuroj ; la homaj karakteroj havas plej ofte signojn de disfalo k ~o ; la spiritoj k korpoj ~iloj de nia epoko.*

koruso V = horo.

* **Korvo.** Nigra birdo el ordo de paseroj sin nutranta el putraj viandoj (*corvus*) : *~o al ~o okulon ne pikas Z* (trifonoj ne interbatalas) ; *śiaj ~enigraj haroj Z.*

Korveto. Malnova trimasta milita ŝipo, meza inter brigo k fregato.

kosinuso Δ. Sinuso de la komplementa angulo.

Kosmo Z. Tutmondo, universo.

Kosmetiko. 1 Arto higiene flegi la haŭton, la harojn k la dentojn. 2 Ingredienco uzata de tiu arto.

Kosmogonio. Teorio, doktrino pri origino de universo.

Kosmograffio. Scienco, studanta la movojn de astroj k la astronomian sistemon de universo.

Kosmologio Z. Scienco pri la generalaj legoj regantaj la universon. Vd KOSMOGONIO, KOSMOGRAFIO.

Kosmopolito. 1 Homo, kiu rigardas la tutmondon kiel sian patrujon; mond-civitano, homarano. 2 Homo, ordinare riĉa k monduma, kiu pasigas sian vivdaŭron vojaĝante tra diversaj landoj : ~a aventuresto. ~eco, ~ismo. Doktrino k vivmaniero de ~o (Kp SENNACIISMO, HOMARANISMO).

* **Kostl** (tr). 1 Esti akirebla nur je difinita prezo : *tiu libro ~as du frankojn*; ~i dek markojn po metro, ciumetre; *la reklamo ~is dek mil dollarojn*; ~i nenion, nenion. 2 Esti akirebla, atingebla, nur dank' al iu peno : *kio multe ~as, multe valoras Z*; *senpaga estas la morto, sed gi ~as la vivon Z*; *la milito ~is la vivon de multaj miloj da homoj*; *tiu libro ~is al mi multajn laborojn k lacojn*; *la konfeso ~is al ili multe B*; *tiu pašo antaŭen ~as doloron k suferon Z*. ~o. Sumo aŭ ofero necesa por akiri ion : *la ~oj de la vojaĝo*; *ne valoras la faro la ~on de l' preparo Z* (Vd KANDELO, FELO); *per mia propra ~opago mi farigis saĝa*. ~a, multe~a. Altpreza, kara 3.

* **Kostumo.** Maniero sin vesti; vesto propra al iu nacio, klaso, tempo, ofico, cirkonstanco : *la ~o de l' antikvaj Romanoj*; *klerika, militista, ceremonia, negliga ~o*; *la kongresanoj dansis en naciaj ~oj*.

košo ♀. Fera ringo, kies rando havas foldon por loki ĉirkaŭantan ŝuron.

koſera. Kvalifikas mangajojn preparitajn laŭ la juda rito.

* **Koto.** 1 Tero, polvo miksa kun malpuraj akvoj de stratoj aŭ vojoj : *fali en ~on*; *kiu ludas kun ~o malpurigas la manojn Z* (p.; f. kamarado de malnobulo farigas mem malnobululo); *trafi per la vizaĝo en la ~on Z* (p.; f. ridinde mal-

sukcesi); ~vadi. Kp ŜLIMO, MARÇO. 2 (f) Honto, malnoblajo, malgloro, malglora stato : *malpuraj animoj, kneditaj el ~o*; *li falis en la ~on de la plej malnoblaj pastoj*; *vivi en ~o Z*; *superſuti iun per ~o Z* (malnoblaj insultoj); ~animulo. Kp FORJETINDAJO, ŜAŪMO, RUBO. ~a. Karakterizata per ~o : *novembra ~a tago*; ~a vetero Z; *kaldrono ridas pri poto, k mem estas ~a Z*. ~i (ntr). Feki : *ne ~as besto en sia neso Z*. ~firmilo. Parto de veturilo destinita por ŝirmi veturantojn kontraŭ ~o.

kotangento Δ. Tangento de la komplementa angulo.

koterio. Aro da personoj, kiu ĵatas k laŭdas nur tion, kion iu el ili faris; ekskluziva partietado : *politika, beletra ~o*. Kp KLANO 2, KAMARILO.

kotiledono ♂. Parto de la grajno, renkontata ĉe la embrio de faerogamoj, k iu liveras aŭ preparas la nutron al la embrio dum la ĝermado. ~a. Rilatanta al ~o; havanta ~on : *ekzistas unu-, du- k plur~aj plantoj*.

kotilljono ♀. Speco de komuna diversfigura danso, kies arango dependas de la danscvidanto.

Kotizi (ntr). Pagi sian parton por komuna elspezo : *la lernantoj ~is por donaci memorafon al la instruisto*. ~o. Ago ~i, rezulto aŭ kosto de la ago : *multaj societaoj ne repagis la kotizon, kvankam ĝi estas malalta*. Kp KONTINGENTI, KONTRIBUI.

Kotleto. Rostita peco el ripviando de ŝafo, bovido, porko.

* **Koton**. Teksebla blanka delikata lanugo ĉirkauvolvanta la grajnojn de ~arbo k el kiu oni fabrikas tolsimilan ŝtofon : ~a drapo, ~hava ŝtofo. Kp KATUNO. ~arbo, ~ujo. Arbeto el fam. malvacoj (*gossypium*). Fulm~o. Kombita ~o preparita kun azotacido k flagnanta kiel pulvo.

kotorno. Ŝuo de antikvaj tragediaj aktoroj, kun tre alta plando.

* **Koturno.** Flavgriza kampobirdo el fam. galinacoj, parenca je perdriko, sed pli malgranda (*coturnix*).

* **Kovi** (tr). 1 (pp ino de birdoj) Sidi suficien tempon sur ovoj por havigi al ili konstantan varmon k ebligi maturigon de la embrio : *kokino ĉirkauita de sia*

~itaro. **2** Plej zorge gardi k flegi : *la patrino ~as sian filon.* **3** (f) Kaše konservi ion por ke ĝi aperu poste ; kaše prepari : *la cindroj ~as la fajron* ; *~i perfidon* ; mute ~ata doloro ; *lia koro ~as malaman k envion.* *~ejo.* **1** Loko, kie birdino ~as ovojn (Kp NESTO). **2** (f) Naskejo, centro, plej aktiva punkto : *~ejo de konspiro.* **El~i** (tr). **1** Elavigi, elseligi idojn post sufiĉa ~ado. **2** (f) Ekaperigi, naski : *libereco el~as grandajn entreprenojn Z.*

* **Koverto.** Refaldita gluebla papera folio, formanta rektangulan fermeblan saketon, en kiun oni povas meti leteron k sur kiu oni skribas la adreson.

* **Kovri** (tr). **1** (iu) Garni ion per io, kion oni metas aŭ etendas sur ĝin : *~i pladon, kaserolon, la kapon per tuko; sin ~i per lana mantelo; mi bele ~is mian liton per multkoloraj teksaĵoj Z;* *~i domon per tegoloj.* Kp VESTI, ENVOLVI, VINDI, DRAPIRI, TAPETI. **2** (io) Garni ion, estante metita aŭ etendita sur ĝi : *čapelo ~is la kapon; nigra lana tuko ~is ŝtajn harojn Z;* *infano ~ila de varma robo;* *štuparo, pargeto ~ila de ŝvelmola tapiŝo Z;* *korto ~ita per ŝtona planko B;* *la tabloj estis ~itaj de verda tuko (Kp TEGI).* **3** (iu) Dismeti, disjeti ion sur ion, laŭ pli malpli granda kvanto : *~i iun per polvo, la tablon per pladoj;* *si ~is sin per juveloj;* *~i paperon per desegnaĵoj, murojn per pentraĵoj, surskriboj;* *~i pecon da pano per tavoleto da butero Z;* *~(adj) iun per kisoj Z;* *{f} ~i sin, sian nomon per gloro Z, per honto;* *~i iun per moko Z (Kp ŜUTI).* **4** (io) Esti dismetita, disjetita sur io, laŭ pli malpli granda kvanto : *la malrapide falanta neĝo ~is iom post iom la kadavron;* *la stratoj ~is dikaj tavoloj da neĝo Z;* *kiam la tero min ~os... Z;* *vojon balitan herbo ne ~as Z;* *printempaj floroj ~is la tombon;* *nebulo ~as la ebenaĵon;* *granda popolamaso ~is la tutan placon;* *la akridoj ~os la suprajon de la iero Z;* *la tablon ~as libroj, floroj;* *tero ~ita de plej riĉaj kreskaĵoj B;* *la muroj estis ~itaj de grandaj makuloj de malsekeco Z;* *arboj ~itaj de fruktoj;* *fingroj ~itaj de kaloj B;* *lepro~ita kiel neĝo Z;* *polvo~itaj bojtoj;* *kapoj ~itaj de abundaj harligoj Z;* *tablo ~ita (sk de mangajoj) faras amikojn Z;* *esprimo de mortiga ofendo ~is ŝian vizaĝon Z;* *pal-*

eco Z, ruĝo ~is ŝian frunton Z; *~igis per honto Z.* **5** (iu) Kaše metante sur ion : *si ~is al si per la manoj la orelojn Z;* *~u al vi la okulojn per via manplato Z;* *{f} : si penis ~i ŝian ekscliton... Z;* *kiu ~as kulpon, tiu serĉas amikecon Z;* *amo ~as ĉiujn pekojn Z;* *sin ~i (defendi, protekti) per ia rajto Z (Kp VUALI, ŜIRMI).* **6** (io) Kaše metite sur io : *pezaj nuboj ~is la cielon;* *la esprimon de ŝiaj okuloj oni ne povis vidi, ĉar ili estis ~itaj per okulvitroj Z;* *masko ~as vizaĝon;* *čambo ~ila de krepusko Z;* *{f} : miajn okulojn ~is la malrankvilo pri la edzino B;* *nebuloj ~as la rigardon Z;* *kaſita malĝojo ĉiam ~as mistere vian koron Z;* *paroli per vortoj ~itaj Z* (kiuj subkompreningar tion, kion oni ne volas klare esprimi; Kp ALUDI). **7** Kompensi : *~i la deficiton Z;* *tio ne suficios por ~i la kostojn;* *ĉiuj elspezoj ~iĝis;* *bedaŭro k ĉagreno ŝuldon ne ~as Z;* *ni devas nin demandi,* ĉu la utilo de la ŝango ~os la malutilon Z. *~(aj)o.* **Io,** kio ~as : *lit~o;* *dika neĝa ~afo;* *~afo el pajlo, el tegoloj (Kp TAVOLO, TEGO, TEGUMENTO, STERNAJO).* *~o Z.* **Illo Z.** Ĉio, kion oni uzas por ~i ion ajn, k precipe : **1** Movebla parto, kiun oni metas aŭ mallevas sur aperturon de vazo, kesto, kofro ktp, por ĝin fermi. **2** Panelo el ligno, kiu estas adaptita ekstere aŭ interne k povas malfermiĝi kontraŭ la fenestro. **3** Lana aŭ kotona teksaĵo; kiun oni metas sur liton por konservi varmon : *etendu la piedojn, kiom via ~ilo permases Z (Kp TAPIŠO).* **4** Papera, kartona, ledra ekstera parto de libro : *~o de libro Z.* **5** *{f} : defaligis la ~ilon de la okuloj Z;* *mi neniam ~ilon (širmilon, pretekston) faris el la pastra rajto Z.* **Rim.** : *~ajo estas pli generala ol ~ilo, kiu montras apartan ilon aŭ rimedon por difinita celo.* **Mal~i** (tr). **1** Malgarni ion de dio, kio ĝin ~is : *salutante sur la strato oni mal~as la kapon B;* *mal~i poton, skatolon, ŝiajn ŝultrojn (Kp DEKOLTI);* *la maro mal~as la bordon.* **2** Malkaſi, konigi ion kaſitan : *mal~i al iu ŝian sekretion;* *se Dio sin mal~us al la homoj...* (Kp REVELACII); **3** Fine trovi ion kaſitan aŭ nekonatan : *oni mal~is lian kaſejon;* *mal~i la aŭtoron de libro,* *la instiginton de komploto;* *mi penis por mal~i lian penson en liaj okuloj;* *Kolombo petis de la rego, ke*

ti estiu farita vicrejo de la nove mal~otaj landej Z. **4** Esti la unua, kiu ekvidas aŭ ektrovas ion gis tiam nekonata : *mal~i trezorion, fonton, minon, manuskripton, korpon, planedon, la legojn pri la pezoforto* (Kp ELPENSI, ELTROVI, INVENTI).

Kozako. **1** Nomada rabisto. **2** Dum la cara tempo, kavaleria soldato, rekrutita en la popoloj el la sudorienta parto de Rusujo. **3** Malmolkora, kruela homo.

Krabo. Dekpieda markrustulo, kies kelkaj specoj estas mangéblaj (*cancer*) : *sur la bordo malaltaj fortikafoj platiĝis kiel ~oj.*

Krabro. Vespego (*vespa crabro*).

* **Krači** (tr). Eljeti salivon aŭ pulman mukon el la bušo : *ne ~u en puton, ĉar ni trinki bezonos Z ; ~i sur iun Z, .sur ion* (kiel signo de malestimo) ; *~i sangon B ; (f) la naturo el~u min kiel ekstermindan beston, se mi rompos tiun ĉi juron Z ; (f) ĉiudimane la urbo kvazaŭ el~as sian tulan loĝantaron en la ĉirk-aŭajon ; kiu supren ~on fetas, sian barbon al ĝi submetas Z ; ~ujo.* Kp SPUTI.

* **Krado.** Aro da lignaj aŭ feraj stangoj, interspace kunigitaj per transversaj sam-specaj stangoj, k servanta kiel forta barilo : *la ~oj de parko, domo, feneastro, monahejo, malliberejo ; kameno ĉirkaŭita de arte aranĝita ~ajo Z.* **~i** (tr). Provizi per ~o : *(f) mikskolore ~ita ŝtofo Z.* **De~i Z** (tr). Apartigi per ~o. *~a Z, ~eca.* Prezentanta intencajn interspacojn, same kiel ~o : *tra la ~a aperturo de la pordego Z.* **~rostilo.** Kuireja aparato, konsistanta el paralelaj ferstangoj, sur kiujn oni metas viandon aŭ fišon, por ĝin ekrosti per vigla fajro.

* **Krajono.** Maldika koloneto el grafito aŭ alia mineralo, entenata en ligna bastoneto, k uzata por skribi aŭ desegni.

* **Kraki** (ntr). Eligis sekān bruon de ŝirado, krevado aŭ rompado : *la hela fajro gaje ~adis Z ; ~is pafo post pafo Z, nipo, vangofrapo Z, tamburo Z, muetilo Z, motoro ; li ~is per la vipo Z ; la pezaj radoj ~is obtuze Z ; vento ~igas k rompas arbojn ; sekaj folioj, neĝo ~adas Z ; kun ~anta (rid~anta) tono de gajgisto Z ; ti mensogas tiel, ke la muroj ~as Z ; la pordo fermigis kun lauta ~o ; estis ~o, kvazaŭ la tielbarilo krevis Z ; (f) tiam*

ek~is (eksplodis) la milito ; kiam la Habsburga imperio dis~is (dispecigis), la ĉeĥa popolo ~igis sendependa regno ; la ~oj de la tondro Z ; la ~ado de la teleroj k pladoj en la kuirejo Z ; ~manĝeti macojn Z. Kp KLAKI. **~eti** (ntr). Eligis mallauitan ripetitan ~on : *la salo ~etis en la fajro ; la hajlo ~etas sur la legmento ; ~etigi sukerafon en siaj dentoj Z.*

* **Krakeno.** Malgranda sekāna nesukerita kuko, kiu krakas sub la dento. Kp KRINGO.

krambo ♂. G. de mangéblaj kruciferoj (*crambe*).

kram(po)fo ♀. Speco de spasmo kun subita k dolora kuntirigo de muskoloj. Kp KONVULSIO, SPASMO.

* **Krampo.** **1** Fera kurba peco, kun unu aŭ pluraj pintoj, kiu, en ĉarpentajoj aŭ masonajoj, servas por haltigi, kunigi aŭ forte fiks : *kunigi du trabojn per ~o B.* Kp NOKO. **2** Tipografia signo montranta komencon k finon de parentezo : *kelkaj vortoj estas enbrakitaj de ~oj.* **~i** (tr). **1** Fiksi per ~oj : *~i carpentalojn.* **2** (f) Forte alkroči : *forpelita sur la ŝtonegojn, ionemda la verdajo sin ~is al la malpli altaj lokoj B.* **Inter~igl.** Meti frazon aŭ frazeron inter ~oj. **Kuniga** ~o. Tipografia signo, kun duobla kurbo, kiu servas por vertikale kunigi plurajn vortojn.

* **Krano.** Aparato adaptita al ekstremaĵo de tubo, k provizita per turnebla fermilo, kiu povas laŭ la direkto de sia turnigo ebligi aŭ neeligi elfluadon de fluo aŭ gaso. **El~i Z** (tr). Elverši per ~o.

* **Kranio.** **1** Osta skatolo, kiu entenas k ŝirms la cerbon de la vertebruloj : *auto-mobil krevigis al li la ~on ; kapoj diferencaj, ~oj egalas Z* (sk post morto) ; *long~ulo, rond~ulo.* **2** (f) Kapo : *en ĉiu ~o regas aparta opinio Z ; granda ~o, sed interne nenio Z.*

kranko ♂. Ortangula peco el fero aŭ ligno, fiksita sur akso por turni radon, akson de mašino ktp : *per turnado de l' ~o oni transformas ĝian rektlinian movon en cirklan ; ~o kun kuliso ; man~o ; frunta, sekuriga ~o.*

krasulo ♂. G. de ~acoj, kun bonodorantaj floroj kaj dikaj folioj (*crassula*).

* **Kratago.** Arbo el fam. rozacoj, kun blankaj floroj (*crataegus*).

* **Kratero.** 1 Larga vazo en kiu la antik-vuloj miksis vinon k akvon. 2 Malfermajo de vulkano, tra kiu ĝi eljetas brulajn materiojn, lafon, ktp ; vulkana elspitejo. Kp FAŬKO, ABISMO.

* **Kravato.** Silka aŭ lana bendo, kiun oni ligas ĉirkaŭ kolon aŭ kolumnon.

* **Krei** (tr). 1 (pp Dio) Fari ion el nenio : *en la komenco Dio ~is la dielon k la teron Z; riĉulo k malriĉulo, ilin ambaŭ ~is Dio Z; la ~o de la tero Z; ofendi sian ~inton Z;* Dio prizorgas ĉiujn siajn ~itojn. 2 Verki, ellabori ion, kio antaŭe ne ekzistis aŭ kio estas tute novspeca ; fondi : ~i establejon, financon asociojn, akademion, ŝiparon, impostojn, oficon, rolon (gin ludi la unua), modon ; Ajskilo ~is la tragedion ; ~i novan stilon, teknikon. Kp STARIGI, ESTABLI, ORGANIZI, ARANGI, INSTALI. 3 Fari, estigi : *vortoj kunmetitaj estas ~alaj per simpla kunkligado de vortoj Z; okazo ~as steliston Z; la sportaj konkursoj ~as faluzon k malamor; tiam ~igis kondiĉoj per plilarĝigo de la homaj grupigoj.* Kp ELKOVI, NASKI, VEKI. ~to, ~ita estulo. ~(lt)a)o. Io, kion iu ~is : esp-o, tiu mirinda ~ajo de Z; neniu ~ajo estas por mi tiel abomena, kiel araneo Z; homo, la reĝo de la ~itaĵaro.

* **Kredi** (x). 1 Rigardi ion kiel verditan, ne postulante pruvejojn : *mi ~as, kion vi diras; oni ~as, kion oni esperas; ne ~u ĝin, patro, ne ~u al li el unu silabon Z; alie, kiu en la estonteco ion ~us al ili?* Z ed la plej ne~eblaĵn aferojn li ~as Z; ~i, ke iu estas terta; ~i iun lerta; li ~as sin kompetentulo. Kp KONSENTI, APROBI. 2 Rigardi iun kiel verdireman, ne postulante pruvejojn : *honestulo, homo, al kiu oni devas ~i laŭ lia vorto Z; (f) ne ~i al siaj oreloj Z, okuloj Z.* Kp FIDI, KONFIDI. 3 Rigardi ion kiel efektivan aŭ efektivigontan, ne postulante pruvejojn : ~i al la vorto Z, promeso de iu Z; ne ~u al iluzioj Z; ĝi vi ~as la potencon de la Egiptaj dioj B? ~i je la senkulpeco, la fideleco de iu; oni parolis pri tio, kiel pri ia dolĉa fantazio, sed neniu prents ĝin serioze, neniu ~is pri ĝi Z. 4 Rigardi iun, kiel vere ekzistantan, aŭ kiel sanktan, sen pruvejoj : *vi pregas al la Dioj, je kiu vi ne ~as B; ~i je Jesu-Kristo, Mahometo, je la spiritoj, je la sonĝoj k antaŭsignoj; li ne ~as pri la fantom'*

terura Z; ~i je la Biblio, je la vivo eterna. ~o. Mensa stato, opinio de tiu, kiu ~as : *ku mensogis per unu vorto, ne trovas ~on gis la morto Z; perdi la ~on je Dio; ĉio tio ĉi montras al mi, ke mia profunda ~o je l' homaro min ne trompis Z; bon~e (sincere) opinii.* ~Igl. 1 Fari, ke iu ~u ion : *kiel mensoge ~igas niaj kontraŭuloj Z; ili ~igis Jakobon pri la morto de Jozef; se miaj vortoj estas ne sufice ~igaj Z.* 2 Fari, ke io estu ~ata : ~igi ion al iu. Kp PERSVADI. Ne~o. Mensa stato de tiu, kiu ne ~as je io : *la oficiala senreligieco mikses ne~on de dogmoj kum nepra ne~o je Dio Z; la ne~antoj Z.* Liber~o. Mensa stato de tiu, kiu ~as je Dio, sed je neniu el la ekzistantaj revelaciaj religioj : *proklami sian liber~on Z; komunumo de liber~anoj Z.* Kp DEISMO.

Kredito. 1 Konfido, kiun ĝuas prunteprento aŭ nekontanta aĉetanto, pro sia akurateco en pagado de ŝuldoj : *havi ĉe iu ~on k meriton Z; jam longe antaŭ la bankroto li tute perdis la ~on B; konsenti ~on al iu; rifuzi ~on al ĉiu Z; aĉeti, vendi je ~o B.* 2 Sumo, ĝis kiu li povas pruntepreni de bankiero aŭ aĉeti de komercisto, ne pagante kontante : *havi ~on de cent mil dollaroj en la regna kaso; ~ltero (rajtiganta la posedanton ricevi difinitan sumon de tiu, al kiu ĝi estas adresita).* 3 Sur la kontolibroj de komercisto aŭ de bankiero, parto de la konto en kiun li enskribas la sumojn, kiujn li ŝuldas al kliento : *malfermi ~on al iu; enskribi sumon, varon en ies ~on Z.* Kp DEBETO. ~I (tr). 1 Enskribi en la konton de iu cion, kion oni ŝuldas al li. Kp DEBETI. 2 Prunteprendi al iu aŭ rajtigi iun pruntepreni sub via nomo difinitan sumon de iu bankiero : *~i iun per 10.000 frankoj; vilagano ~as, vilagestro pruntas Z.* ~o. Ne postulante aŭ ne farante kontantan pagon : *hodiau pagi vi devas, morgau ~e ricevos Z* (pp vana promeso). ~Igl. 1 Havigi al iu ~on ĉe iu : *~igi iun de bankiero, komercisto.* 2 Havigi al iu aŭ io fidindecon, kredindecon : *~igi novan vorton, ideon, senditon (Kp AKREDITO).* Mal~Igl (tr), sen~Igl, mis~Igl. 1 Senigi iun je sia ~o : *tiu firma estas mis~igita en la merkato.* 2 Senigi iun je fidindecon, kredindecon : *vi penas sen~igi nin en la okuloj de la mondo Z; sen~igi ideon, institucion Z, aŭtoron, journaliston (Kp*

MALFIDINDIGI, SENAÜTORITATIGI, SEN-INFLUIGI, MALSATIGI, MALREKOMENDI, SENVALORIGI, MALFIRMIGI).

Kreditoro Z. Tiu, al kiu oni ŝildas sumon : *ne helpas plendo nek ploro kontraŭ ~o Z.* Kp DEBITORO.

* **Kremo.** 1 Plej grasa parto el la lakteto, kiu post kelktempa senmoveco levigas al la supraĵo, k kiun oni buterigas per kirlado : *kajo kun ~o ; sen~igi lakton.* 2 (f) Plejbonajo, elektajo : *li estas la ~o de la honestuloj* (Vd PERLO).

* **Kreno.** Veg. el fam. kruciferoj, kies dikaj radikoj servas kiel spicajo k kuracilo (*cochlearia armoracia*).

Krenelo. 1 ⚡ Dentoforma aperturo farita ĉe la supro de muro, tra kiu oni pafas. 2 🏙 Dentita masonaĵo ĉe l' supro de turo, citadelo. Vd EMBRAZURO. ~1 (tr). Fari ~ojn : *~i muron.* Kp BREČETI, DENTI, FESTONI. ~a. 1 Havanta ~ojn : *~a muro.* 2 🎧 Havanta tranĉojn similajn al ~o : *~aj folioj.*

Kreolo. Ido de eŭropaj gepatroj, naskita en intertropikaj eŭropaj kolonioj. Kp MESTIZO.

Kreozoto. Oleeca, kaŭstika k anti-sepsa substanco, kiun oni produktas per distilado de ligna gudro.

* **Krepo.** Ŝtofo el delikata lano, pli malpli travida, kun ondoforma supraĵo.

Krepido 🌸. G. de kompozitoj (*crepis*).

* **Krepusko.** 1 Nehela lumo, kiun estigas sunaj radioj resenditaj de la tera atmosfero post subiro de l' suno k antau ĝia levigo. 2 (f) Ekkadukigo, ekfinigo, ekmalfortigo : *mia cerbo naĝas kvazaŭ en ~o* (Kp AGONIO, DEKADENCO). ~a. 1 Karakterizata per ~o : *~a lumo.* 2 (f) Malluma, malvigla, malgaja : *la ~a periodo de la vivo B.* ~īgl. 1 Proksimigi, veni, pp tago. 2 Ekkadukigi : *lia spirito ~iĝas* (Kp KLINIGI). El~īgl. 1 Proksimigi, veni, pp tago. 2 (f) Klariĝi, naskigi : *grandaj ideoj el~iĝas en mia animo Z.*

Kreso. Manĝebla veg. el fam. kruciferoj, kiu kreskas laŭlonge de riveroj, en sub-akvaj lokoj (*nasturtium officinale*).

krescento (Sc). Duoncirkla formo de diaspeca objekto. Kp LUNARKO, KURBA.

kresčendo þ. Iom-post-ioma plialtigo.

* **Kreski** (ntr). 1 (pp organizitaj estajoj) Iom post iom disvolviĝi, pligrandiĝi ĝis normala mezuro : *~as plantoj, haroj, bestoj.* Kp ĜERMI, BURĞONI, FLORI. 2 (pp vegetaĵoj) Pligrandiĝi k multiĝi pli speciale en iuj regionoj : *vinberujo ne ~as en tiu lando ; tie abunde ~is okzalo k laktuko ; en la dezerto nenio ~as ; sur~ita tero (kovrita per vegetaĵoj) ; kaverno ĉirkaŭ~ita de rampaj ~ajoj Z.* 3 (f) Iom post iom grandigi, altigi, multiĝi, vastigi : *la akvo de la rivero senese ~as B ; ~anta lumo ; ~as fortloj, nombro da adeptoj, literaturo, duboj, intereso, fervoro, saĝo ; la anima felico ne ~is kun la teknikaj akiroj k la pli granda komforto ; ni klopodu por ke el tiu decido ~u pliaj fruktoj por esp-o ; tiuj vortoj estis uzataj laŭ la ~anta bezono Z ; la Izraelidoj fruktis, k dis~is, k multiĝis Z ; miaj ĉiam ~antaj okupoj (Kp LEVIĜI, NASKIĜI, PLIGRANDIĜI, PLIFORTIGI, PLIINTENSIĜI). ~o. Alteco de estulo rezultanta el ~ado : *havi gracian ~on Z ; fremduto de bela ~o Z ; infanoj de sama ~o B ; plen~a knabino Z.* ~(ad)o. Ago ~i : *infano malsana dum sia ~ado ; la ondoj en potenco ~o la rokojn supervergas Z ; la konstanta ~ado de nia literaturo silentigas niajn malamikojn Z* (Kp PROGRESO). ~ajo. 1 Ĉio ajan ~anta. 2 Vegetaĵo. ~īgl. Pligrandiĝi : *longa dormado ~igas ŝuldojn Z ; nun venis la tempo dis~igi fakajn kunsidojn al pli veraj kunvenoj du-aŭ tritagaj.* El~1 (ntr). 1 ~i el io : *el la kavaĝo el~as herbo k rubuso Z ; ciajare la arbo el~igas verdajn branĉojn Z ; la ĝardeno el~igas stajn semojn Z ; la tero el~igis verdafon Z ; (f) : novaj projektoj el~adas kiel fungoj post pluvo Z ; el la vortarego prouzora iom post iom el~os la estonta vortarego oficiale fiksita Z.* 2 Plene, ĝislime ~i : *barbo el~is, sed saĝon ne naskis Z ; ne en unu tago el~is Kartago Z.* Mal~1 (ntr). Grade malpli(grand)igi : *mal~as luno, nombro de l' abonintoj, la inundo, la senlaboreco.* Mis~1 (ntr). Nenormale, fuše, malsane ~i : *mis~(int)a arbeto.**

krespo. Maldika pastajo farita el faruno miksitaj kun lakteto k ovoj, kiun oni fritas en pato k mangas kun sukerpulvoro; patkuko.

Kresto. 1 Karna ruĝa elkreskajo, kiu elstaras sur kapo de koko, meleagro k

samspecaj birdoj. **2** Longforma altajo : *monto~o, ~akrajo; ondo~o.*

* **Krestomatio.** Kolekto da prozaj k poeziaj pecoj, kompilita laŭ pedagogia, instrua vidpunkto : *atentan tralegon de la Fundamenta ~o mi rekondatas al tiu Z.* Kp ANTOLOGIO.

* **Kreto.** **1** Malfortika blanka karbonato de kalko, kiun oni trovas laŭ tavoloj en tero. **2** Bastoneo el tiu substanco uzata por skribi sur nigra supraj.

kretaceo *. La plej supra formacio de la sekundara epoko. Vd JURASO, LIASO, TRIASO, DIASO, DEVONO, SILURO.

kreteno **Z**, **1** Spinmalsana, idiota k plejofte krophava kriplulo. **2** (*f*) Malspritegulo.

kretono. Fortika tolo, kies varpo estas el kanabo, k vefto el lino.

* **Krevi** (ntr). **1** Subite rompiĝi pro interna tro granda premporto : *li ridadiſ tie, ke al li preskaŭ ~is la ventro Z; ~as bombo, veziko, pafilo, pneumatikoj de bicikleto; felico vezike sin levas, sed baldaŭ falas k ~as Z; maro ĉiujn riverojn ricevas k lamen ne ~as Z; bulkejo, kiuj ~is de abundego de sekvinberoj Z;* (*f*) : *de tro multa scio ~as la kranio Z; la ĝis ekstremero streĉita kordo de sentoj ~is Z; malgraŭ la naciismo ~as la landlimoj.* Kp EKSPLODI, DISIĒTI, KRAKI, SPLITIĒTI. **2** Fendiĝi pro malvarmo, sekeco kc. **~ajo.** Fendo plimalpli profunda en io, kio ~is : *~ajoj en muro; ~ajoj en la manoj* (kaŭzitaj de malvarmo). ~Igi. Fari, ke io ~u : *~igi nuksion, ŝtonon per pulvo, abceson, pordon; ~iga malvarmo* (tiel kruda, ke ŝtonoj ~as); (*f*) *tio ~igas la koron* (pro dolora kompato). (Kp KORŠIRI.)

* **Krili.** **1** (ntr) Eligii laŭtajn akrajn voĉsonojn : *~i de doloro, el la tuta gorgo Z; anonce~i, pri~i gazelon; ~protesti kontraŭ maljusta pretendo; inter lupoj ~u* (bleku) *lupe Z; post~i al iu Z.* Kp VOKI. **2** (*x*) Diri ion per lauta akra voĉo : *~i alarmon Z, helpon Z, fajron; ~i pri ŝtelisto, pri la venĝo, pro malsatego; saĝa homo kaſas scion, sed la koro de malsaguloj el~as malsagzon Z; (*f*) ~anta (evidentege k protestinda) erarpašo Z, maljustafo.*

* **Kribri** (tr). Apartigi per multetrua instrumento la dikajn partojn de solidaj

materioj for de la pli maldikaj aŭ pli subtilaj partoj : *~i sablon, grenon, furunon; (*f*) ~i k senbalastigi la lingvon.* Kp FILTRI. ~Igi. Esti ~ita : (*f*) *la sunaj radioj ~igis tra la folioj. ~lo.* Multetrua instrumento por ~i : *cerpi akvon per ilo Z* (vane labori). (Vd VANE.)

kriko *. Speco de levilo, havanta dentostangon suprenlevatan de dentradeto, movata per kranko k uzata por levi pezajn sargojn : *~o de pumpilo; veturilo~o; nitinga ~o.* Kp ARGANO, KAPSTANO, VINDASO. Vd DENTOSTANGO, KRANKO.

kriketo (Sp). Speco de angla ludo, kiun oni ludas per pilkoj k plataj lignaj frapiloj.

* **Krimo.** Ago, per kiu morala aŭ civila lego estas plej grave malobserveata (mortigo, malvirgigo ktp). Kp KULPO, PEKO, DELIKTO. **~a.** **1** Kulpa je krimo : *~a homo; (*f*) mi pensas, ke nia malatento estas ~a, kiam ni ignoras tion.* **2** Konsistiganta ~on : *~a faro.* **3** Rilata al ~o : *~a kodo* (Kp KRIMINALA). **~i** (intr). Plenumi ~on : *se Ligano uzos la militon, ĝi estos konsiderata kiel ~inta kontraŭ ĉiuj ceteraj Liganoj; tajloro ~is, botisto pendas Z* (senkulpulo pagas pro kulpulo. Kp PAGI). **~eto.** Kontraŭleĝa faro, malpli grava ol ~o. **~ego.** Abomeninda ~o.

* **Kriminala.** Koncernanta la krimojn : *~a juro, jugiſto, tribunalo, proceso B, ~isto.* **1** Juristo, fakulo pri ~a juro. **2** ~a sekreta policiano.

* **Kringo.** Malgranda seka sukerita kuko. Kp KRAKENO.

* **Kripla.** **1** (iu) Perdinta kapablon uzil membron aŭ organon pro vundo, mal-sano ktp : *falinte li farigis ~a; ~a pre maljuneco.* Kp INVALIDO, LAMA. **2** (*lo*) Perdinta unu el la partoj necesaj por bona funkciado ; difektita : *~a saliko B, ~e kreskinta arbeto; ĉiu familio havas sian ~ulon Z* (mankon). Kp STUMPIGITA, ~ajo. Difektita membro aŭ parto : *li montris sian ~afon, petante almozon; la fonetika skribado kaŭzas ofte tro grandan ~ajon de la proprej nomoj Z; korpaſi spiritaſi ~ajoj Z* (difiktoj, mankoj). ~Igi. **1** Fari iun ~a : *la pafvundo ~igis la soldaton.* **2** Fari ion ~a : *bildo ~igita en malbona spegulo Z; tiu ŝangeto ~igas la sencon de la tuta fraso; viaj jugiſtoj ~igas la legon por sia profito Z; ~igis*

doktrinon, la instruon **Z**, la veron **Z**; la forigo de la akuzativo prezentus **~igón** de la interna valoro de la lingvo **Z**. **~igl.** **līgi ~a** : 1 *Li estis daŭrigonta, sed lia tango ~igis, kiam li vidis nin.* 2 *Kun la tempo la lingvoj ~igas Z.*

Kripto. Subtera ĉambro de pregejo, kie oni iam enterigis mortintojn.

kriptogamoj Branĉo de plantoj, kies sporoj estas kaŝitaj : *fungoj, likenoj, muskoj*.

krisolo Vazo el fajrorezista tero, en kiu oni fandas mineralojn (= fandvazo).

*** Krispo.** 1 Refaldo de peritoneo, kiu fiksas la diversajn partojn de intestoj. 2 Duobla kolumo, kun ameligitaj tubformaj faldoj, surmetita de viroj k virinoj dum 16-a jarcento : *kol~o Z* (Kp JABOTO, VALBALO). **~a.** Prezentanta suprajon similan al tiu de **~o** aŭ de krepo, kiu multaj neregulaj bukleoj aŭ ondetoj : **~aj kapeloj de infanoj B**; *anstataŭ ~aj haroj estos kalvo Z* (Kp FRIZITA); **~a plumaro Z**; **~aj folioj**; *timante ētji siajn ~ajn k malasimplajn vestojn B*; **~a štofo** (krepo); **la ~a mento Z**. **~igl.** Fari ion **~a** : **~igi harojn, falbalon**; *si komencis enigant ~igón de la ekstremoj de larĝa silka skarpo B (sukletigi); varma vento ~igis la akvon B* (Kp FALDI); **~igi artefaritajn rozpetalojn** (Kp FRIZI); **la ondoj ~igis k sūmuis Z**; **la oraj grenkampoj ond~igas**.

*** Kristo.** Nomo donita de la Katolikoj k Protestantaj al Jesuo, konsiderata kiel filo de Dio. **~ano.** Kredanto je la doktrino de **~o**. **~anismo.** Doktrinaro de **~o**. **~asko.** Memoriga festo de la naskiĝo de Jesuo (25 Decembro).

*** Kristalo.** 1 Ero de korpo, kiu prenas, ĝe solida stato, la formon de regula aŭ simetria poliedro : *kuba, prisma ~o*; **~oj de marsalo, bismuto, glicerino; lav~o** (potasa karbonato). 2 Tre pura senkolora vitro : *kaliko el facetita ~o*; *spugilo el Venecia ~o*; *vazoj el Bohema ~o*; *la vero estas multfaceta ~o*. 3 (f) Klarajo, diafanajo : **la ~o de fontano, lago**; **~aundo**; **~a klareco de la elparolado**; **~a (tute sincera) animo**. **~igl.** 1 *Doni la ~an formon.* 2 (f) Realigi laŭ difinita formo : *tiu amaskunveno ateste ~igis la deziron de la popolo*. **~igl.** 1 *Preni la ~an formon*: *la sulfuro povas ~igi*; *la pruino*

~igis sur la arboj. 2 (f) Koncentriĝi en pli konkretan k fiksan formon; realigi laŭ difinita formo : *lia tuta malamo ~igis en tiun projekton*; *la opinioj ŝajnas ~igi al unueca solvo de la problemo*; *lia tendenco ~igis en la programon de la societo*; *la lingvo ne devas ~igi* (rigidiĝi); *~iginta* (ne plu progresanta) *civilizo*.

kristalografio (Sc). Scienco, pritraktanta la kristalojn k la legojn pri ilia formado. **~a.** Rilatanta al **~o**.

Kriterio. Distingilo pri vero k malvergo.

*** Kritiki** (tr). 1 Ekzameni la kvalitojn k mankojn de scienco, literatura aŭ belarta verko : **~i estas facile, fari malfacile Z**; *kompetenta, severa, justa ~isto*. 2 Montri la mankojn de persono aŭ afero : *tiu grumblemulo ĉiam k ĉion ~as*; *kiu ~as kurage, mem agas malsaze* **Z** (Kp MALLAÜDI, VIPI. Vd TRABO, ĜIBO, NAGO, MAKULO, LIGNERO). **~o.** 1 Ekzameno pri la bonaĵoj k malbonaĵoj de verko : *historia, filologia ~o*; *senpartia traſa ~o*. 2 Malaprobo pri la malbonaĵoj de persono aŭ afero : *fari ~ojn kontraŭ io Z*; *ed kontraŭ pastra prediko troviĝas ~o Z*; *ju laboro pli publika, des pli granda la ~o Z*. **~a.** 1 Ekzamena : **~a esploro; traduko, eldono kun ~aj notoj; sen~ema entuziasmo; homo prudenta rilatas al tiuj asertoj tre ~e Z**. 2 Mallauda : **~a intenco; li rigardis ŝin malame k ~e**.

*** Krizo.** 1 Grava fazo de malsano, kiu estas decidiga por ŝangiĝo en bonon aŭ malbonon. 2 Grava danĝera fazo, decidiga momento en iu afero : *politika, financa, komerca ~o*; *la homaro speras nun gravan moralan ~on*; **~a epoko.** **~i (ntr).** Esti en ~a situacio : *la afero pli k pli ~igas*.

krizalido La dua stato de la raŭpo de lepidopteroj, antaŭ ol fariĝi papilio. Vd KOKONO, LARVO, RAÜPO.

Krizantemo. Veg. el fam. kompozitoj, kies kulturitaj specoj havas grandajn belajn diversformajn k diverskolorajn florojn (*chrysanthemum*).

krizokalo Alojo el kupro, zinko, stano k plombo, kiu imitas oron.

krizolito Multekosta ŝtono, plej perfekta kristalo de peridoteto, bele verdeta, travidebla. Kp PERIDOTO.

*** Kroči** (tr). 1 Pendigi per hoko : **~i pentraĵon ĉe la muro**; **~i sian ĉapelon**,

veston ; ~i ordenon sur la brusto. 2 Momente aŭ daŭre kunigi du objektojn, enigante starantan parton de unu en la alian : *la dornoj ~as la pasasojn* ; ~i vaganon kun lokomotivo ; (f) : ~i sian rigardon sur iun Z ; si ~is sian rigardon en tiun de sia amato (Kp KRAMPI, LIGI, FIJKSI, GLUI). ~igl. Sin ~i al, sin alligi al : *la infanoj ~igis al la basko de la patrino* ; si ~etigis je mia vesto Z ; ~igi per siaj manoj Z ; (f) : *malgranda vilago ~igis al la deklivo de l' monto B* ; li ankorau pli ~igis al tiu virino B ; ~igi al io (persisti aŭ obstini pri io) ; ~igi al malnova kutimo. ~ilo. Hoko por pendigi objektojn : *vest~ilo*. Kp KRAMPO. Al~i (tr). 1 Pendigi ion de ~ilo. 2 (f) Kunligi, alligi al : si sin al~is al lia mantelo Z ; Dio al~os al vi la pestor Z ; pro diversaj kaŭzoj, mi devis al~i tiujn finigojn ne disigeble al la radiko Z, ĉiu okuloj sin al~is al li ; ili al~as al si *simplition*. Al~igl. 1 Altenigi : *hedero al~igas al muroj*. 2 (f) Alligigi al : *al~igi al la pašoj de iu Z* (neniel forlasii iun) ; ĉiu liaj pensoj al~igis cirkau rememoroj pri si. De~, mal~i (tr). Tiri iun aŭ ion for de io : *mal~i veston de la ~ilo* ; (f) ŝtonego de~igis de la monto Z ; (f) *timulinetoj fus de~itaj de la patrina jupo Z* (tute senspertaj).

Kroketo (Sp). Ludo konsistanta el rulado de lignaj kugloj per frapilo sub el drato aŭ ligno faritajn arkojn k laŭ specialaj reguloj.

***Krokodillo**. Granda kvarpieda danĝera rampulo, vivanta en grandaj riveroj de Hinduo k Afriko : ~a ledo (*crocodilus*).

Krokuso . G. de iridacoj, kies unu speco estas safrano (*crocus*).

***Krom**. 1º Prepozicio signifanta « apartigante », nome : 1 Esceptinte, ne enkalkulante : *la esp~aj vortoj*, ~ kelkaj tre multaj, ne estas arbitre elpensis ; *la pioniroj de novaj ideoj renkontas nenion ~mokoj k atakoj Z* ; vi nenion povas fari ~kunbalii viajn dentojn Z ; mi diras al vi nenion alian ~ plej pura vero Z (ol plej puran veron) ; kiel internacia ne povas esti elektita ia alia lingvo ~ arta ; *la garnizono ne konas ian glavon ~ la kuirejan trapikilon* ; tu ne ekzistas alia bono por la homo ~ mangi k trinki Z ? mi nenion pli postulus, ~ ke oni montru al mi sindon-

econ k estimon Z ; ~ tio, ke... Kp OL, EKSTER. RIM. : En tiu senco **krom** devas esti ĉiam akompanata de nea vorto. Se tio ne eblas, uzu **escepte**, **ekskluzive**. (Vd ALIA). 2 Enkalkulante (ne sole, ne nur) : ~ Petro, tie estas ankaŭ ĉiu miaj fratoj Z ; per prunteono ofte oni perdas, ~ sia havo, ankaŭ la amikon Z ; ~ la praktika flanko la *esp~ismo havas ankaŭ aliajn flankon idean Z*. RIM. : En tiu senco la uzo de **ankaŭ** apud **krom** estas konsilinda por eviti dubon.

IIº Vortero kun la senco 2. ~a. Plia : 30 ~aj ŝtaloj sankciis la kontrakton. ~e. Adverbo signifanta « **krom tio** » : *la pli juna filino, kiu estis tre bona k honesta, havis ~e unu el la plej belaj vizaĝoj, kiujn oni povas trovi Z*.

IIIº Presikso samsignifa. ~folio. Folio aldonita al registrolibro. ~persono. Persono ne rekte interesita al la afero. ~segó. Segó aldonita al la regula, kutima nombro, en teatro, aŭlo kc. ~virilno. Nelega kunvivantino, kiun havas viro, krom sia lega edzino (Kp KONKUBINO).

kromo Z . Hemia elemento, grizeta, malmola metalo, kies kombinoj kun aliaj metaloj estas rimarkindaj pro bela koloro k multe uzataj en la industrio.

kromata. 1 □ Rilatanta al la koloro de la spektro : ~a aberacio. 2 □ Konsistanta el notoj kun intervalo de duontono : ~a gamo povas esti kun diesoj suprenirante aŭ kun bemoj malsuprenirante. Vd DIATONA.

kromofotografio . Fotografio en naturaj koloroj.

kromolitografio (Ti). Procedo, per kiu oni presas, helpe de la litografio, desegnojn en pluraj koloroj.

***Krono**. 1 Kunplektajo el floroj k folioj, kiun oni metas ĉirkaŭ la kapon por ornamo : ~o el orangaj floroj ; (f) : ~o da epizodoj Z (en romano) ; meti la ~on sur (sukcese tutfini) sian laboron. Kp GIRLANDO. 2 Ĉe la antikvuloj, sama kunplektajo, kiun oni surkapigis kiel militan aŭ civilan honorisignon. 3 (f) Rekompenco, meritsigno : ~o de gloro estas la grizeco Z (de maljunuloj) ; brava virino estas ~o por sia edzo Z. 4 Metalala rondo ornamita per florajoj, perloj ktp, kiun oni surkapigas kiel signon de suvereneco aŭ nobelenco : *imperia, reĝa, grafa, markeza ~o* ;

la triobla ~o (papa tiaro) ; la dorna ~o (de Jesuo). 5 (f). Reĝeco, suvereneco : *aspiri al la ~o ; la prerogativoj, bienoj, diamantoj, parolado de la ~o (rego). ~i (tr).* 1 Surkapigi ~on : *la junulinoj ~is siajn amikinojn per floroj.* 2 Surkapigi ~on, kiel signon de honoro aŭ suvereneco : *~i la laureaton en konkurso, region (Kp PREMII).* 3 (f) Fine rekompenci : *la sukceso ~is lian penadon ; saĝuloj estas ~ataj de kleroco Z ; se vi ne ~os mian konstantan amon, tiam ne plu valoros la ekzisto Z.* 4 (f) Esti metata kiel ornamo ĉe supra aŭ fina parto de io : *kupolo ~as la palacon ; la vojeton ~is malluma, densa arbaro B ; girlandoj da floroj gaje ~is la kolonojn ; montoj ~itaj de eternaneĝo ; la fino ~as la verkon Z.*

Kronika Z (pp malsano). Longedaŭra.

* **Kroniko.** 1 Kolekto da historiaj faktoj, kronologie kompilitaj : *~isto Z.* 2 Parto de gazeto dediĉita al difinita speco da novajoj : *politika, teatra ~o.*

Kronologio. Scienco, kies objekto estas fiksri la datojn de la historiaj okazoj.

Kronometro. Tre preciza horloĝo ne impresabla de atmosferaj varioj.

Kronometrio (Sc.). Parto de la fiziko, pritraktanta la mezuron de la tempo. ~a. Rilatanta al ~o.

* **Kropo.** 1 Membrana pošo, kiun la birdoj havas sub gorgo, k en kiu restadas la nutraĵoj antaŭ ol penetri en stomakon. 2 Nedolora tumoro de la homa tiroida glando formanta pendantan sakon sur la kolo. **Post~o.** Dua stomaka pošo de la birdoj, kiu venas post la ~o k en kiu la nutraĵoj estas pistitaj k pastigitaj; maĉ-stomako.

krotalo G. de venenaj serpentoj, vivanta en Ameriko (*crotalus*).

* **Krozi** (ntr). Marveturi zigzage en iu regiono por kontroli k observi la navigation : *la siparo ~is en la hina maro.* ~anto, ~isto Z, ~sipo. Speciala rapida militšipo por ~i.

* **Kruco.** 1 Ce antikvuloj, speco de pendigilo, fostego, en kiu estas fiksita transversa trabo, sur kiu oni lasis morti krimulojn, ligitajn aŭ najlitajn je ekstremonoj de la membroj : *la Readmono ordinis dependigi la turmentitojn de la ~o antaŭ la sunsubiro.* 2 (Rk) La kruco de Jesuo,

simbolo de kristana religio : *la mistero de la ~o ; batali, morti por la ~o.* 3 Objekto en formo de ~o, simbolo de Jesuo ~umita : *la pregejturoj estas krontaj per ~o ; porti la ~on en procesio ; fari la signon de la ~o.* 4 Figuro aŭ korpo, konsistanta el du transversaj pecoj, formantaj kvar rektangulojn : *desegni ~on sur papero ; la du bastonoj formis ~on ; hoko ~o (emblemo de germana fašismo) ; ~oforma tenilo de glavo ; la Suda ~o (stelaro en suda hemisfero).* 5 (f) Turnento, torturo : *la ortografio en la plimulto da lingvoj prezentas veran ~on por la lernanto Z.* ~a. 1 Rilata al la ~o de Jesuo : *~a militiyo (ekspedicio de kristanoj kontraŭ mahometanoj por rekonkeri Jerusalemon aŭ ankaŭ kontraŭ herezuloj por konverti aŭ ekstermi ilin).* 2 Prezentanta formon de ~o : *~a signo, entranco ; ~aj rimoj (ordigitaj laŭ la ordo : abba. Kp ALTERNA, KONTINUUA).* ~^(ig)l. Kunmeti du objektojn, formante el ili ~on : *~i la brakojn B ; sidi ~inte sub si la kruojn B ; ~igi la kruojn (kiel sidanta tajloro), la glavojn ; ~igi ies vojon (transverse iri) ; ~igi la rasojn Z (gekuniĝi diferencajn rasojn) ; ~igi la rimojn ; (f) resti sidanta kun ~itaj manoj (brakoj) sur la brusto (resti nelaboranta, senaga) ; ~igi la vojon, la intencojn de iu (malhelpi, bari).* ~^(ig)l. Sin renkonti transverse, formante ~on : *la vojo al Parizo ~igas kun tiu al Praha ; via letero ~igis kun la mia (iris kontraŭ je la mia, en la sama momento) ; plej diversaj interesoj k pasioj, plej diversaj deziroj k celadoj volvigadas k ~igadas en tiuj miloj da kapoj Z ; ~^(ig)o de vojoj Z ; ~igado de rasoj Z.* ~isto. Partoprenanto de ~a militiyo. ~um (tr). Pendigi sur ~o, mortigi per ~o.

kruciferoj Fam. de plantoj, kies floroj havas kvarpetalan krucforman korolon : *brasiko, napo apartenas al ~oj.*

Krucifikso. Ligna, ebura aŭ metal-a kruco, sur kiu estas figurata Jesuo krucumita.

* **Kručo.** Vazo el diversaj materioj, kun larĝa ventro, tenilo k versilo, destinita por enteni fluajon : *longe ĉerpas la ~o, gis ĝi fine rompiĝas Z* (kiu tro ofte sin riskas al dangero, fine falas en ĝin) ; *kaf~o, te~o.*

*** Kruda.** 1 Tia, kia la naturo ĝin produktis; konservanta sian primitivan staton; neprilaborita, nepreparita, ne-kulturita : *~a frukto, viando* (ne kurita), *lano, silko, pello* Z, *ledo, marmoro* (nepolurita), *diamanto* (ne facetita), *sukero* (ne rafinita), *tolo* (ne ankoraŭ lavita), *grundo* (ne plugita); *~a fero* (fandfero); *la ~aj odoroj de la tero k akvo*; *nuda k ~a, sen groso en pozo* Z; *la montoj aspektas pli ~e* Z. Kp sovaĉa. 2 Forte k malagrable impresanta la sentumoĝn pro neperfekta laboriteco aŭ pro ne sufici harmonio; malmilda, neharmonia, maledelikata : *~a koloro, kontrasto, vino, voĉo*; *la kolero igas la vizagón pli ~a*; *~a skizo, stilo, vorto, kanto*; *en la sono de lia voĉo estis audebla io ~a, preskaŭ malrespekta* B. 3 Dolorige impresanta la sentumoĝn, pro bruta fortego aŭ sovaĝa intenseco; pene tolerbla, malmildegia : *la homoj devas konstante batali kontraŭ la ~aj fortoj de la naturo* Z; *~a aero de vintro premas ĉion* B; *~a vintra tago* Z; *~a kolero, vorto, movo, pušo*; *la vetero estis ~a, la ĉielo griza, malklara k peza* Z; *la ~a tumulto de la batalo* Z; *~ion ~e rompi* Z; *ne tro multe, ne tro ~e per unu fojo* Z. 4 Ne mildigita de civilizita kulturo; brute instinkta; mal-klera, malgentilega, vulgaranima : *la sento de hereda aristokrato koncerne ~an kampulon* Z; *~a karaktero, ruzafo, insulto, parolo, eraro; plej ~a superstiĉo sufokas ilin* B; *~ulo (malbonedukito); se vi ~ulon iom karesos, li al si ĉion permesos* Z; *plej kuirita kampulo restos ĉiam ~ulo* Z. ~ajo. Prilaborota materialo. **Mal-a.** Delikata.

*** Kruela.** 1 (iu) Inkлина suferiga, malhumana, turmentema : *~a besto, koro, tirano, dio*; *~a kiel tigro*; *~e frapi*. 2 (io) Suferiga, turmenta, doloriga, malgojiga, affliktanta : *~a vundo, doloro, ordono, sorlo, insulto, perdo, morto, seniluzio*; *la honoro estas fa bela, sed la laboro ~a* Z; *~e elrevigita*; *la ~eco de l' fatalo*.

*** Krupo** = difterito.

Krupiero (Sp). Oficisto, helpanto de banktenanto en luddomoj.

*** Kruro.** 1 Parto de suba membro de homo, eke de genuo ĝis piedo. 2 Tuto de la suba membro de homo aŭ besto : *veturi sur sia paro da ~oj* Z (piediri); *unu fidas la ~ojn de sia ĉevalo, alia siajn proprajn ~ojn* Z; *la hundoj regalis*

sin per ~oj k flugiloj de kokidoj. Kp FEMURO, GAMBO.

*** Krusto.** 1 Ekstera parto de pano, malmoligita de kuirado : *ni devas dividii kun ili la lastan pan~on.* Kp ŜELO. 2 Malmoliĝinta parto, kiu formigas supraje de kelkaj objektoj : *tera ~o; kalka ~o* (lasita de akvo en kaldrono); *haŭta ~o; ~o de vundo* B. ~ulo. Artropodo, kovrita de kalka ~o (kankro, omi-aro kc). (Kp KIRASO, KARAPACO.) **En~i** Z. (Ev) Inkrusti.

*** Kruta.** Havanta deklivon preskaŭ vertikalan; tre malfacile suprenirebla : *~a monto, insulo, bordo*; *~e dekliva vojeto*; *~valo.* ~i (ntr). Stari ~e : *la flanko de la roko rekte k subite ~is mal-supren*; *ĉie akraj, pintaj ŝtonegoj ~is* (Kp ABRUPTA, DEKLIVA). ~ajo. 1 ~a parto de loko. 2 ~a bordo de maro (Kp KLIKO). **Inter~ejo.** Tre mallarga irejo inter du ~ajoj de monto.

Ksilfio G. deakantopteroj, kies supra makzelo pilongigas en formo de spado.

Ksilofono. Muzikinstrumento konsistanta el la paralelaj lignaj tubetoj de neegala longoco, kiujn oni frapas per du lignaj marteletejo.

Ksilografi Z F. Fari desegnojn sur ligno per speciale ŝtala instrumento, por reprodukti ilin per presado. ~isto. Ksilografo.

Ksilografio Z (Sc). Arto ~i; procedo ~i.

*** Kubo.** 1 Objekto havanta ses egalajn kvadratajn suprajn duope paralelajn. 2 Malgranda ~o el eburo, ligno ktp, signita sur ĉiu supraĵo per aparta nombro, de unu ĝis ses, k servanta por diversaj ludoj; *jet~o, lud~o* : *la ~oj jam falis, jam estas jetitaj* (f. malebligis nun ĉia ŝangiĝo. Kp PONTO, TRANSPASI). 3 Tria potenco de nombro, produkto de tria nombro obligita per sia kvadrato. ~(form)a. Havanta formon de ~o : *~a skatolo; ~a metro* (~o kies ĉiu supraĵo estas kvadratmetra).

*** Kubuto.** Parto de la supra homa membro, kie la brako artikigas kun la antaŭbrako : *sin apogi sur la ~oj*.

*** Kudri** (tr). Kunigi, kunligi per fadeno aŭ ŝureto, kiuj oni traigas tra la kunkligotagojn per speciale pinta instrumento : *~i du pecojn da ŝtofo; ~i manikojn al*

pallo Z ; ~i suojn ; ~i la foliojn de kajero ; ~i robon, veston ; fine la hirurgo ~is mian haŭton ; por~oj butikajoj (mercerajo). Kp STEBI. ~ero. Piko, farita kun fadenhava ~ilo. ~illo. Speciala pika instrumento por ~i, provizita ĉe unu ekstremajo per fendo, tra kiu oni traigas la fadenon : ne iru fadeno antaŭ ~ilo Z (čio restu ĉe sia rango) ; en~illigi fadonen.

* **Kufo.** Simpla kapvesto de virino.

* **Kuglo.** Malgranda peco de malmolita metalo kun proksimume konusa formo, kiun oni eljetas per ĉiaj portebaj pafiloj. ~ingo. Parto de kartoko konsistanta el cilindra metala ujetlo, kiu entenas pulvon k en kiu alĝustigas la ~o.

* **Kuiri** (tr). Prepari nutrajon, elmetante ĝin al fajro, ĝis ĝi iĝas mangębla : ~i vandon, supon B, teon Z ; ~i terpomojn sub la cindro ; malmole ~ita ovo ; restoracio kun bonfuma ~ado ; (f) plej ~ita (kulturita, edukita) kampulo ĉiam restos krudulo Z. Kp BAKI, FRITI, ROSTI. ~isto. Homo, kiu profesie preparas mangajojn. **Fuš~isto.** Mallerta ~isto. ~ejo. Parto de la domo destinita por ~i la mangajojn. ~eja, ~arta. Rilata al ~ado : ~ejaj receptoj (Kp KULINARA).

* **Kuko.** Franda bakajo el diverspecia pasta kun sukero : tablon ornamas ne tuko sed ~o Z ; de pli da suko ne malbonigas la ~o Z (tro da bono ne ĉagrenas) ; ĝi per dolca ~o vi min ne allogos Z. ~ejo. Loko, kie oni bakas k vendas ~ojn, konfitajojn ktp. Kp KONFITEJO. **Tavol~o.** ~o kiu tavoliĝas ĉe bakado ; pastofolio ~o. **Pat~o.** Krespo.

* **Kukolo.** Birdo rimarkinda per tio, ke la ino metas siajn ovojn en nestojn de aliaj birdoj (*cuculus*). ~horloĝo. Horloĝo, entenanta artefaritan ~on, kiu sin montras por anonci la horojn per sia kriko.

* **Kukumo.** Veg. el fam. kukurbacoj, kies samnoma frukto, longforma k akvoplena, estas mangębla (*cucumis*). ~eto. ~o, kiun oni rikoltas antaŭ maturigo, k kiun oni konfitas en vinagro por servi kiel spicajo.

* **Kukurbo.** Veg. el fam. kukurbacoj, kies mangębla frukto havas formon de granda bulo (*cucurbita*).

* **Kulo.** Insekto el la klaso dipteroj, kies piko kaŭzas malagrablan jukadon

(*culex*) : ~o nenion valoras, sed ĝia piko doloras Z (malgranda kaŭzo povas estigi gravan efikon. Vd EFTKO, KOPEKO). ~vualo. Vualo el gazo, kian oni metas ĉe fenestroj aŭ ĉirkaŭ litoj, por sin ŝirmi kontraŭ ~oj.

* **Kulero.** Unu el la mangiloj, konsistanta el tenilo k el kava parto, oviforma aŭ ronda, per kiu oni ĉerpas fluajojn aŭ duonsolidajn nutraĵojn : ~o el ligno ; kaf~o, sup~o (ambau estas uzataj en receptoj kiel mezuro) ; pli allogas ~o da mielo ol da vinagro barelo Z ; el malplena telero vane ĉerpas ~o Z (kontraŭ neesto ne helpas protesto).

kulio. Ĥina aŭ hindia laboristo.

kulinara Z. Rilata al kuirado k preparado de mangajoj : ~a scienco k arto Z.

Kullso. Parto de teatro malantaŭ la sceno, ĉe kiu oni aranĝas la dekoraciojn : (f) post la ~oj B (nepublike, sekrete, kaše).

kulmino ND. 1 La plej supra punkto de staranta objekto : la ~o de arbo, turo, domo, monto. Kp SUPRO, PINTO, VERTO, KRESTO. 2 La plej alta grado, kiun io povas atingi ; egeco, ekstremerceto : la dissolviĝo, la emocio, la entuziasmo atingis sian ~on ; altiĝis ĝis la ~o de la gloro. Kp APOGEO, ZENITO, PAROKSISMO. ~i (ntr). Esti ĉe sia ~o : en tiu momento ~is ĉies malrankvilo. ~a. ~anta : tiu parolado estis la ~a punkto de la kongreso.

kulombo ~. Mezurunuo de elektra kvanto : unu ~o estas elektra kvanto, kiun transportas kurento de unu ampero dum unu sekundo. Vd ELEKTRAJ UNUOJ.

* **Kulpa.** Intence aŭ konscie plenuminta ion riprociindan aŭ punindan : ~a pri eraro, krimo, je forgeso ; la kuracisto ne estas ~a pri la morto de la malsanulo (aŭ : ke la malsanulo mortis) ; sia fratino en ĝio estas ~a Z, ~o. Malobserve al regulo de moralo aŭ prudento : fari ~on ; kapti iun ĉe frēsa ~o ; de kiu la ~o, por tiu la puno Z (ĉiu devas priespondi pri siaj ~oj) ; ĉiu eraro estas ~o Z (pro eraro ne pravigas la faro) ; per mia ~o ĉio okazis Z ; la ~o estas mia Z ; ĝi ne estas mia ~o Z ; pardoni al malamiko lian ~on Z ; meti, feti la ~on sur iun B ; sendemando ekprotesto estas ofte ~alesto Z ; pagas ~ulo Z ; versi sen~an sangon Z (Kp

PEKO, KRIMO, DELIKTO. ~i (x). Esti ~a pri io : ~i pri ŝtelo ; ~i ŝtelon. ~igi. Rigardi iun kiel ~an ; deklari ies ~econ : *kiu tro sin pravigas, tiu mem sin ~igas Z* ; ~igi iun pri io B (Kp AKUZI). **Sen~a.** Ne~a : *sen~a persekutato Z*. **Sen~igi.** Rigardi iun kiel ne~an pri io ; deklari ies ne~econ : *li volis sen~igi sin antaŭ la tribunalo ; tiu konfeso sen~igas lin* (Kp ABSOLVI, MALKONDAMNI, ESKUZI).

Kulto. 1 Religia ceremoniaro, diservado. 2 (f) Respektego, kvazaureligia adorado : *ne amindumadon ŝi postulis, sed ~on ; senti ~on por ies memoro, por la vereco, por la arto.* ~i (x). Honori per ~o : ~i Dion, ~i alvirino, al la prauloj.

Kulturi (tr). 1 Prilabori la teron, por fari ĝin fruktodona : ~i kampon, sian gardenon. Kp PLUGI. 2 Speciale flegi vegetaĵojn, bestojn aŭ homojn, por favori k perfektigi ilian fizikan evoluon : ~i rozojn ; sovaĝaj k ~itaj vegetaĵoj ; ~i abelojn, kunklojn, kokinojn, kolombojn ; ~i la muskolojn de infano ; (f) ni ~u la Zamenhofan spiriton. Kp NUTRI, BREDI, ZORG, EDUKI. 3 Perfektigi spiritan evoluon de homo per racia edukado : ~i la memoron, intelekton de infano ; la Grekoj estis frue ~ataj de regoj k kolonianoj venintaj el Egiptujo ; ~i (it)a popolo ; alle ~ita meno, klasike ~ita homo. Kp CIVILIZI, KLERIGI. ~o. 1 Prilaborado pri tero, por igi ĝin fruktodona. 2 Flegado pri veg., besto aŭ homoj por favori k perfektigi ilian fizikan evoluon : ~o de legomoj, floroj ; la fizika ~o (gimnastiko). 3 Prizorgado k perfektigado je spiritita evoluo de homo : la naturaj kapabloj disvolviĝas per ~o; antikva, kristana, eŭropa ~o ; la germana ~o estas precipe organizanto. **RIM.** : **Kulturo** estas ĉefe spirita, **civilizo** estas ankaŭ materia ; **kulturo** postulas komprenon k senton pri belarto, beletristiko ktp, sed **civilizo** postulas krome la mildigojn de la sociaj rilatoj k la teknikan perfektigojn de la vivrimedojo ; ĝis nun **kulturo** povis esti nur nacia ; estonte, dank' al esp-o, ĝi povas fariĝi tutmonda, paralele al disvastiĝo de l' **civilizo**, kiu estas esence homara. ~a Z. ~ita : ~a urbo Z. **Sen~a.** 1 Ne~ita, pp veg., animalo (Kp KRUDA, SOVAĜA). 2 Ne~ita, pp homo (Kp MALKLERA, KRUDA, BRUTA).

Kumino Z. Veg. el fam. umbelacoj, kies semoj estas uzataj kiel spicaĵo (*cuminum*).

kumiso Z. Fermentinta acida ĉevalina lakteto, uzata kiel trinkajo.

kumuluso (Me). Aro da amasigitaj blankaj k dikaj nubo(j). Vd NIMBUSO.

* **Kun.** I^e Prepozicio signifanta akompanon, k montranta : 1 La personon aŭ aferon, kiu estas en sama loko kiel iu aŭ io (= en akompano al ; samloke kiel) : *esti, resti, vivi, renkontiĝi, mangi ~iu ; la reĝo mem venis ~ siaj korteganoj Z* ; ~ iu vi festas, tia vi estas Z ; mi prenas ~ mi mian kamaronadon Z ; kuntreni ~ si an pekon Z ; Marta renkontiĝis ~ tio, ~ kio renkontiĝas milionoj de homoj Z. 2 La personon, kies ago fariĝis en sama momento kiel alia (= samtempe kiel) : *ili apartenas al vi sola, sed ne al aliaj ~ vi Z ; li deiris ~ mi sed alvenis post mi ; la mortiginto mortis ~ sia viktimo.* **RIM.** : En tiu senco oni uzas preferere **kune kun** : *la kuraĝo kreskas ~e ~ la dangero Z.* 3 La personon, kiu konkuras al sama celo kiel iu aŭ partoprenas al komuna ago, aŭ la objekton, kiu similas alian per ia karaktero (= samcele kiel) : *ediziĝi, amikiĝi, pacigi, diskuti, balati, komunikigi, paroli, ludi, interkonensi ~ iu Z ; havi jugan aferon ~ iu Z ; dividion ~ iu Z ; kiu ne estas kontraŭ vi, ~ vi estas Z ; kompari, rilati, miksi, kontrasti ~ iu Z ; tio estas ligila ~ tiom de malbonaj cirkonstancoj, ke estas tre bone lasi ĝin flanko Z.* 4 Konstantan detalon aŭ karakteron, kiun oni provizore konsideras aparte de l' tuto : *vorto dirita en giusta tempo estas kiel oraj pomoj ~ argentaj ŝeloj Z ; cervo ~ bonaj lumboj Z ; vazoj el kristalo ~ argenta garnituro ; ~ sia karaktero la sincera, li ne esploras la rapirojn Z ; ĉiu sezono ~ sia bono Z.* 5 Cirkonstancan detalon, kiu karakterizas agon aŭ aganton : *agi ~ kolero Z ; paroll ~ saĝo Z ; fermi pordon ~ bruo ; ŝi demandis ~ batanta koro Z ; ŝi kisis lin ~ senhonta vizaĝo Z ; la nun proponatan brosuron la leganto kredeble prenos en la manojn ~ malkonfido Z ; ili marŝadis ~ flanko ĉe flanko Z ; subite venas la reĝido ~ dissirita vesto Z ; li foriras ~ longa nazo Z (= elrevigita) ; ~ (ĉe) la lastaj vortoj ŝi eliris el la salono Z ; ~ la tempo la*

formo nova iom post iom elpušos la formon malnovan Z ; ilia nombro kreskas ~ ĉiu horo. RIM. : Anstataŭ **kun** 5 oni povas ankaŭ uzi akuzativon : *pendigi kanajlon la kapon malsupren Z.* Tamen, en duopaj esprimoj (jaro post jaro, punkto post punkto, vizago kontraŭ vizago, okulo pro okulo, ŝultro ĉe ŝultro) oni inklinas uzi nominativon sen prepozicio : *si renkonligis, vizago kontraŭ vizago, ~ li Z ; li ripetis ĉion, vorto post vorto Z.* 6 Personon aŭ objekton, kiun koncernas la ago (= pri, kontraŭ, al) : *kiel vi estas unu ~ (kontraŭ) la dua Z ? se io okazos ~ (al) mi Z... ; tiel estos ~ (pri) tiu, kiu ektuſos la edzinon de sia proksimulo ; penu agi pli bone ~ (kontraŭ) fraŭlino altdevena Z ; liaj infanoj faris ~ li, kiel li ordonis Z ; vidante, ke li havas kontraŭ si du vojojn, li devis cedi ~ (pri) sia postulo pri (al, je) plendo B ; oni devas esti tre singarda ~ (pri) ĉiu superflua decido Z ; si rekomenidis al la infano esti tre singarda ~ (pri) la fajro Z ; esti humila ~ (kontraŭ) iu Z ; si hezitis ~ la finado de la demando Z (por fini sian demandon) ; avaru pli ~ via afableco Z (= vian afablecon) ; konfido (= konfidri) neniam rapidu Z ; la singardemo postulas ankoraŭ iom atendi ~ (por) la realigo de tiu plano Z.* RIM. 1 : Tiu uzo de **kun** 6 estas efektiva germanismo, k plibone estas uzi pli precizajn prepoziciojn, kiel ni faris interkrampoj. RIM. 2 : Oni trovas ankaŭ kelkfoje la prep-n **kun** uzatan por montri rimedon aŭ ilon (= per). Tiun uzon oni devas plej severe eviti, ĉar ĝi estas nepre malaprobinda francismo k germanismo : *mi ne indulgos lin pro tio, ke li persekutis ~ glavo sian fraton Z ; knabineto enkuris tiranta ~ si longan lacon, ~ (per) kiu ŝi antaŭ momento faris gimnastikajn ekzercojn Z, la konsternita ambasadoro ne sciis, kion fari ~ sia persono B ; ĉiu mezuras aliajn ~ (per) sia mezurilo Z.*

II^a Vortero havanta la sencojn 1, 2, 3 de la prep. : **Kune.** Adverbo signifanta " samloke, samtempe, samcele kiel " : 1 *Ili foriris ~e Z ; vi ne devas puši ĉiuj ~e Z ; ~e vojaĝi, labori Z ; vendi ĉion ~e ; ~estado (kunsido).* 2 *La du armeoj atakos ~e ; patro k patrino ~e estas nomitaj gepatroy Z ; se vi parolas ambaŭ ~e, oni vin ne aŭdos.* 3 *Al ĉiuj ~e ni esprimas koran dankon Z ; ni bataladu, ~e tenataj per unu bela espero Z* (Kp op.). **Kune kun.** Signifas

samman rilaton kiel **kun**, sed pli mallargan : " precize je la sama loko, tempo, celo " : *oni povas ankaŭ preni la tutan vorton, t. e. la radikon ~e ~ ĝia gramatika finigo Z ; la Fundamento devas resti severe neluſebla et ~e ~ siaj eraroj Z ; oni devas havi certan praktikan konsideradon, kiuon oni kompreneble ne akiras ~e ~ la ĉiutaga mango Z ; la junulo kurage batalis ~e ~ ni kontraŭ niaj malamikoj Z.* **Kuna.** Kune rilata ; komuna ; havanta saman lokon aŭ celon. **Kunajo.** Aro da ~igitaj objektoj (Kp ARO, FASKO, GARBO, TUTAJO). **Kuneco.** Stato de du aŭ pluraj personoj aŭ objektoj, kiuj estas ~e : *mi petegas vin per la eco de nia juneco Z.* **Kunigi.** Fari, ke pluraj personoj aŭ objektoj estu ~e : *~igi amikojn, la du ektremajoj de ŝnuro, la brovojn ; ~igi utilon ~ agrabla ; lingvo tulmonda devas esti prestigata per la ~igita labore de la luta civiliza mondo Z* (Kp KUNLIGI, UNUIGI, CEMENTI. Vd IG 3). **Kunigi.** Esti ~igita ~ ; ĝi ~ : *ĉiuvespere ili ~igis en mia ĉambro ; ~ kiu vi ~igas, tia vi farigas Z ; vi trovos en li la ~igón de ĉiu talentoj Z ; malbonaj ~igoj malbonigas bonajn morojn Z ; la sociaj ligiloj mal~igas.* **Kunulo.** Homo, kiu ordinare ~igas ~ alia (Kp KAMARADO, KOLEGO, SOCIETANO, ASOCIANO).

III^a Prefiks havanta la sencojn 1, 2 k 3 de la prepozicio, k montranta : 1 **Samlokecon** : *~veni, ~sidi, ~preni, ~porti, ~puši* (veni, sidi ~ aliaj; preni, porti ~ si; puši unu alian) ; *~ligi, ~meti* (ligi, meti ion ~ alia) ; *~sufikska vorto, ~folia arbo, ~stona vojo.* 2 **Samtempecon** : *~disĉiplo* (kiu lernas samtempe) ; *~okazi.* 3 **Samcelecon** : *~militi, ~batali, ~labori, ~verki.*

* **Kuniklo.** Hejmigita malgranda mamulo el fam. leporoj (*cuniculus*).

* **Kupo.** Malgranda kloſeto el vitro, kiun oni almetas sur parton de la korpo, k en kiu oni maldensigas la aeron, por allevi la haŭton, k altiri tien la sangon.

Kupeo. Parto de veturilo, vagono ktp, apartigita de aliaj, kun aparta pordo : *~o por fumantoj, por sinforinoj.*

kupli Z. 1 ♀ (tr) Funkciigi kune du aŭ plurajn similajn partojn de maſino, maſinojn aŭ elektrajn elementojn por la sama k komuna laboro. 2 ♂ Trapasigi la

radioelektran energion de unu cirkvito en alian per alproksimigo de tiuj cirkvitoj aŭ de ilia interkonekto. **Kp** KOMUTI, KO-NEKTI, KONTAKTI, KUN(IGI), (KUN)LIGI, MUNTI. ~-(ad)o. Ago ~i k la rezulto de tiu ago : artika, elasta, fiksila, movebla ~o; bendo~o, bros~o, ktp. ~illo. Aparato por ~i.

* **Kupolo.** Duonsfera konstruo en formo de renversita kaliko, konsistiganta la supran parton de monumento.

Kupono. 1 Bileto, detrančita de akcio aŭ obligacio, rajtiganta la havanton ricevi difinitan procenton ĉe iu bankiero. 2 Bileto, detrančita de registro, rajtiganta la havanton okupi lokon en teatro ktp.

* **Kupro.** 1 (Cu) Bruneruĝa peza metalo, pli fandebla ol oro k malpli ol argento, uzata precipe por elektraj kondukiloj, k en kufandajoj kun stano (= bronzon) k kun zinko (= latuno) : orita ~o; ~a koloro de haŭto. 2 (Bb) Bronzo. ~i (tr). Garni per tavoleto da ~o. ~isto. Kaldronto.

kupulo ♂. Malgranda folieca aŭ skvameca kaliko, kiu formas la bazon de kelkaj fruktoj.

* **Kuri** (ntr). 1 (iu) Iri per movoj pli rapidaj ol marso : ~i kiel venenita muso Z (rapide k ĉien); si tuj ~is bali sin Z; ~i post iu, al iu; la muso ~is sub la liton Z; (f) ~i en dangeron B. Kp GALOPI. 2 (io) Rapide movigi de iu loko al alia : la sunaj radioj venke ~is tra la spaco; nubo ~as en la cielo; ŝtipoj, sur kies ŝelo ~as pala flamelo B; mono ~as al mono Z; tremoj ~is sur mia dorso B; (f) la dormo ~is for de miaj okuloj Z; (f) sciigo ~is tra la urbo; larĝoj el~is al li sur la vangoj Z. 3 (io) Daŭri, iri sen-interrompe : akvo ~a (~anta), akvo pura Z; la vojo ~as sur varmaj valoj B; ruĝa fadeno ~as tra la ŝtofo; en la ~anta (nuna) monato, jaro; la procentoj ~as jam de unu jaro; ~anta konto (por ne limigita tempo); desirita de la ~ (ordinara, kutima) sorto de mia domo Z; ~o. Ago ~i : al la malamik' en ~o faru poton kun plezuro Z; lasi liberan ~on al sia fantazio Z. ~igl. Igi iun aŭ ion ~i : li ~igis ĉiujn siajn servistojn por plenumi plej malgrandan deziron; ~igi malbonan famon pri iu Z. **For~i** (ntr). ~i for de iu

aŭ io por lin aŭ ĝin eviti : li for~is de sia kreditoro, tuj kiam li ekipis lin; for~i el malliberejo B; (f) : la mallumo for~is B (cessis, finiĝis); la dormo for~is de miaj okuloj Z; la tro rapida for~o de la tempo; songo teruras, songo for~as Z (Kp FUĜI). **Post~i, ĉas~i** (tr). Persekuti ~ante: post~i ŝteliston Z; ĉas~i leporon. **Tra~i** (tr). Trairi ~ante: tra~i kampon; li tra~is per la okuloj la unuan paĝon Z; du ekbriiloj de fulmo tra~is tra la malluma ĉielo Z; (f) tiu penso tra~is mian animon kiel fulmo; famo tra~as la urbon; ondo da entuziasmo tra~is ties korojn (Kp IRI, FLUI, FLUGI). **Trans~i** (tr). Trairi rapide k poste forlasi : rideo trans~is liajn lipojn; ni trans~u al alia temo. ~caso. Ĉaso en kiu oni mortperseketas beston. **Vet~(ad)o.** ~o inter sportaj konkurencoj.

* **Kuraci** (tr). Prizorgi malsanulon k fari ĉion necesan por lin resani : oni ne ~as sole per medikamentoj B; li ~is sin de siaj vundoj Z; unu vundo alian ~as Z; (f) seldon tempo ne ~as Z; via ~ato estas mia konato Z; ne~ebla kriplajo, malsanulo. ~ado. Rimedoj uzataj de ~isto por resanigi malsanulon : severa ~ado; ~ado per akvoj mineralaj. Kp DIETO. ~illo. Ĉio, kion ~isto uzas por resanigi malsanulon. Kp MEDIKAMENTO. ~isto Z. Medicinisto.

* **Kuraĝa.** Ne perdanta la trankvilon; ne timanta antaŭ dangero, malhelpo aŭ malfacilajo : ~a maristo, konduto; ~a mieno antaŭ propria kameno Z; ~e batalo Z; vi povas ~e skribi al li kun la certeco, ke li vin komprenos Z; kiu ~e aliras, facile akiras Z; post la fino de la batalo estas multe da ~uloj Z. Kp BRAVA, MALTIMA, HEROA, NOBLA. RIM. : **Kuraĝa** ago estas pripensisita de la intelekteto k decidita de la volo; maltima aŭ aūdaca ago estas nepripensisita efiko de la mem-fidemo de individua temperamento. **Kuraĝo** estas virto k laudinda kvalito; maltimo aŭ aūdaca povas esti troa aū mallaudinda eco. ~o. Firmeco de la koro antaŭ dangero aŭ baro; sentimeco : doni ~on al iu Z; perdi la ~on Z; havi la ~on por fari ion Z; lia malsukceso tute sen~igis lin. ~i (tr). Havi la ~on : li ~is eldiri sian opinion meze de la kontraŭuloj; kiu ~as rajdi sur leono Z?

mi ne ~is tion diri al vi B; ne ~i havi propan jugon Z. ~igl. Inspiri ~on al iu; fari iun ~a : *la aplaudoj ~igis la timeman oratoron B; la frukto de tiu meditado ~igis min por plua labrado Z; post la unua venko la junaj soldatoj ~igis B.*

* **Kuratoro.** 1 Individuo jure nomita por zorgi pri persono k havo de neplenaĝa ofro aŭ de iu, kiu ne posedas la personajn rajtojn. 2 Ĉefprofesoro de universitata fakultato, en kelkaj nordaj landoj. Kp DEKANO. 3. 3 Konservisto de muzeo aŭ biblioteko. ~eco. Ofico de ~o : *la rom-anaj institucioj submetis la virinojn sub kontinua ~eco; (f) konfidi la ~econ de tiuj popoloj al la progressintaj nacioj.*

* **Kurba.** Kvalifikas linion aŭ objekton, kiu estas nek rektka nek konsistanta el rektaj partoj : ~a bastono; ~a branĉo; *la supraĵo de la tero estas ~a; ~eco de arko, de sfero, de volbo.* Kp RONDA, OVALA, ARKFORMA, SERPENTA. ~igl. Fari ion momente aŭ definitive ~a : *la vento ~igas la kanojn; ~igi balenafon, branĉon, stallamenon; ~igi per fajro ferstan-gon; la aĝo ~igas homon; la arboj ~igis sub la fruktoj; ~igi antaŭ iu (Kp RIVERENCI, KLINIĜI); ne ~igi sub la jugo de despotismo; ~igadi (skuiĝi, barakti) kiel diablo en akvo benita Z.* Kp FLEKSI. ~igo. ~a parto de io : *~igo de vojo, de rivero; la vojeto grimpis per multaj ~igoj ĝis la supro de la monto (Kp TURNIĜO, ONDO-LINIO).*

kurento □ <. Fluo de elektro pasanta tra kondukilo : *praktika mezuruno de la ~a intensa estas ampero.* Alterna ~o. Kurento karakterizata per rapida sinsekvo de pozitivaj k negativaj alternancoj, dum kiuj la ~o trafluas tien k reen. **Kontinua kurento.** Kurento fluanta konstante tra cirkvito en la saman direkton k kies intenso restas konstanta.

kurlo Z. 1 Nomo, kiun la praa Italjo donis al religiaj grupiĝoj de familioj, kiujn la Grekoj nomis fratrio. 2 Dividajo de la tribu ēs la antikvaj Romanoj. 3 Senato de Romo aŭ de antikva komunumo. 4 Domo, en kiu kunsidis la senato. 5 (K) Papa aŭ episkopa administrantaro.

* **Kurlero.** Homo, kies okupo estas rapide porti korespondojn, piede, sur-revele aŭ alie : *atendi bonan veteron k*

laman ~on Z (malrapidi por agi); (f) kolero de rego estas ~o de morto Z. Kp LETERPORTISTO, HEROLDO. ~ipo. Vapor-Šipo, transportanta leterojn, komercajojn k pasagerojn.

Kurloza. Interese nekutima; vidinda, rimarkinda : ~a besto, spektaklo; kolekti plej strangajn ~ajojn.

kurkulio ♀. G. de malgrandaj koleopteroj, kies larvoj tre malutilas la plantojn (*curculio*).

kurkumo ♂. G. de zingibracoj, kies kelkaj specoj estas uzataj en la tinkturo (*curcuminus*).

Kurso. 1 Serio da lecionoj, konsistiganta regulan instruon pri scienco, arto aŭ metio : ~o pri fiziko. 2 Takso, laŭ kiu acetiĝas aŭ vendiĝas tio, kio estas objekto por interŝango : *vendi la ~o de l' merkato; la ~o de akcio, kambio, eksterlanda mono; aceti je la meza ~o (kurzo).*

Kursivo. 1 Klinita rapida skribado. 2 (Ti) Presilitero, klinita al dekstro, kiel la ~a skribado.

kurtago Z. 1 Procentajo, pago al makleristo. 2 Speciala procentajo pagata ĉe borsa transakcio al borsa agento kune kun la eventuala imposto. Kp DISKONTO, DIVIDENDO, INTEREZO, MAKLERO, PRO-CENTO, RENTUMO.

* **Kurteno.** 1 Poco da ŝtofo pendigita por kaſi aŭ ŝirmi ion : *meti ~on antaŭ pentraĵon; ~oj de fenestro, lito, alkovo; levi, fermi li la ~on.* 2 (f) Ĉio, kio baras vidon al konon : *~o da arboj, da montel-oj; la trupoj manovris ŝirme de ~o da kavalerio; la urbo estis volvekovrita de ~o da fabrikaj fumoj; levi la ~on, kiu kaſas la mondenigmojn.* 3 Granda ~o, kiu kaſas scenejon de teatro, dum oni ne ludas : *alveni antaŭ la levigo de la ~o.*

kurtino ♂. Rekta remparo kuniganta du flankojn de bastiono.

kurzo £. Borsa aŭ eksterborsa prezo aŭ valoro de akcioj, obligacioj, kambioj, devizoj, mono k varoj : *alta, meza, malalta ~o; ~o falas, altiĝas; konstanta, ne-konstanta, varia, ŝancela ~o.* **Eksterborsa ~o.** ~o notata k uzata ekster la borsa (= neoficiala ~o). **(Officiala)** ~o. Ciutage en la borsa notata ~o. ~altiĝo. Pliprezi-
go de ~a valoro. ~ofalo. Malpliprezi-
go de ~a valoro.

de ~a valoro. ~**(ohav)**a. Negocata en la borso. ~**note**. Ĉiutaga fikso de valoro de ~o en la borso. Kp **KVOTIGO**. **Sen~a**. Nehavanta kurzon, ne negocata en la borso.

* **Kuseno**. Sako el ŝtofo aŭ ledo, remburita per molaj ajoj (plumoj, haregoj) por ke oni povu sin oportune apogi sur ĝi : *lit~o, kap~o, pied~o; mola lanuga ~o Z*; (f) *konscienco senmakula estas ~o plej mola Z*.

kuspl (tr). Klini aŭ faldi ion kontraŭ la natura direkto : *~i la harojn de kato, la randojn de ĉapelo, sian pantalonon; la malvarmo ~as la foliojn; ~e faldi manikojn; brosi ~e ĉapelon, veluron.*

* **Kuši** (ntr). 1 (iu) Esti en horizontala k ripoza situacio : *kiam vi ~os, via dormo estos agrabla Z; ~i en sia lito, sur matraco, sub libera ĉielo; li ~is sian tagmezan ~adon Z*; *Babelanoj venis por ame ~i kun ŝi Z*. 2 (io) Esti metita sur io, laŭ sia plej granda supraĵo : *~as libro, krajono, plumo, ĉapelo, paperfolio, tranĉilo, pupo, bastono, longa štono Z, kadavro Z, botelo, piočo, planko, stupelaro sur tero; sango versita ~as sub edzinbalkono*; (f) *la tutan aferon gis nun ~as sur la ŝultroj de personoj, kiuj havas neniujn rimedojn Z*; (f) *la kulplo peze ~is sur la konscienco de lia edzo Z*. Kp **STAR**, **STERNIĜI**. 3 (io) Okupi ian lokon, troviĝi, situacii, esti : *en la kaso ~as nenio; super la valo ~is griza nebulo; sur arboj ~is pruino; kampo ~as pli malalte; la malmoliĝinta tero ~as en nepriskribblebla mallatuo B; la urbo ~as ĝe rivero; kio min ne tuſas, ~u kiel ~as Z!* *kio post la montoj ~as, tio min neniom tuſas Z; malfoja esprimo ~is sur ŝia frunto; en liaj rigardoj ~as konfeso Z; antaŭ ni ~as (etendigas) grandioza estonteco; en tiu kialo ~as (rezumigas) ĉiuj aliaj; la kaŭzo ~as en; la mal-faciilo ne ~as en la strukturo de esp~o, sed en tiu de la nacia lingvo; lia merito ~as (konsistas) en tio, ke li estis la unua eltrovinto... Z; la potenco de ia organizo ~as (konsistas) en ĝia unueco Z. ~ejo.* 1 Loko, kie iu ~as : *mi parfumis mian ~ejon Z; si ripozis en ~ejo da floroj; ~ejo de sovaga besto*. 2 **Fluejo**. 3 **Mintavo**. ~ema. Mallaborema, malpenema : *hundoj mutaj, dormemaj, ~emaj Z. ~igl. Meti iun aŭ ion, tiel ke ĝi ~u : ~igi*

infanon en lulilon; ~igi botelon sur la tablo (Kp STERNI). ~igl. Sin ~i : ~igi sur pajlo; hundo ~igas ĝe la piedoj de sia mastro; ili teren~igis antaŭ la reĝo (kiel adorsigno). ~**ujo Z**. Fluejo.

* **Kutlimi** (ntr). Forte inklini al ia ago, pro ofta ripetado : *li ~as fumi pipon post tagmango; tiu infano ~as je Z mensogado; li ~is al orienta malrapideco B. ~o. 1 Inklini fari ian agon, akirita pro ofta ripetado de tiu ago : la homo estas sklavo de la ~o Z; ~o estas dua naturo Z; la mastro faris al si ~on ne doni kandelojn Z.*

2 Agmaniero, starigita de longa uzado ĉe iu popolo : *la ~o ludas grandan rolon en la socio vivo; popola ~o havas valoron de leĝo Z*. Kp **TRADICIO**, **MORO**, **RUTINO**. Vd **SULKO**, **FALDO**. ~a. Bazita sur ~o; ordinara : *~a okupo, eraro; li perdis sian ~an trankvilecon; ne~a dirmaniero. ~igl.* Fari, ke iu akiru ~on : *~igi infanon al akurateco; (al)~igadi iun, ke li faru... Z. ~igl.* Akiri ~on : *~igi tre malmulte mangi; ~igis al sia sorte, al doloro, al dorfotato. De~igl. mal~igl.* Perdi ~on : *mal~igl de fumado.*

kutro Z ↗. Malgranda unumasta ŝipo.

* **Kuvo**. Granda nekovrita ujo, generale rondforma, el ligno, metalo aŭ ŝtono : *lav~o, ban~o, bapt~o*. Kp **TINO**.

* **Kuzo**. Filo de onklo aŭ onklino.

kvadranto Z Δ. Kvarono de cirklo.

Kvadrato. 1 Ortangula paralelogramo, kies ĉiuj lateroj estas egalaj. 2 Produktuo de nombro multobligita per si mem. ~a. 1 Havanta formon de ~o 1 : *~a metro, mejlo Z; ~a folio, skatolo*. 2 Havanta valoron de ~o 2 : *~a ekvacio, radiko. ~igl.* Igi ion ~a : *~igi konstruilon. ~umi, ~i (tr).* Desegni ~ojn sur io, ~streki : *~umi paperfolion; pantalonon el ~ila ŝtofo B.*

Kvadraturo. Geometria desegno, kies surfaco estas egala je tiu de donita figuro : *la ~o de la cirklo estas la tipo de nesolvebla problema.*

Kvadrilo. Franca malnova danso, en kiu du grupoj da du paroj dansas unu kontraŭ alia.

kvaki Z (ntr). Bleki, pp ranoj aŭ anasoj.

kvakero Z. Ano de protestanta sekto, kiu predikas fratecon k internacian pacigon.

kvalifi, kvalifiki Z (tr). 1 Karakterizi, atribuante iun kvaliton al io : *la trompan forprenon la kodo ~as stelo ; ~ita (havanta specilan kompetentecon) laboristo.* 2 (G) Esprimi difinitan econ de io : *la adv. ~as la verbon.*

Kvalito. 1 Ĉiu el la diferencaj manieroj, kiel objekto impresas nianj sentumojojn kiuoj konsistigas ĝian ecaron, staton, eksteron, karakteron ktc : *odoro k koloro estas ~oj de la korpoj ; la vortoj « tia, kia » ĉiam montras la ~on.* 2 Grado de boneco, perfekteco, delikateco de io : *vino de malbona ~o ; ~o bona ne bezonas admonon Z ; ne kvanto sed ~o decidas pri merito Z.* 3 Speciala povo; propria efiko de io : *la ~o de magneto estas, ke ĝi altiras la feron ; la spegulo havis la ~on, ke ĉion bonan, kiu en ĝis speguligis, ĝi etigis ĝis plena nenieco Z (Kp PROPRECO, KAPABLO).* 4 Ĉiu el la moralaj aŭ intelektaj inklinoj, kiuoj konsistigas la staton de ies animo : *la mensogemo, la malkuraĝo, la perfidemo, jen estas liaj ĉefaj ~oj ; la malhumilo instigas nin malestimis la bonajn ~ojn kiuoj mankas al ni ; posedis ĉiujn ~ojn de bona oratoro. ~a.* Rilata al ~o : ~a adjektivo (kontraste al personaj, posesivaj, montraj, nombraj k nedifinaj). ~igti. Kvalifikasi.

***Kvankam.** Dependiga konj. montranta malhelpon, malgraŭ kiu io okazas (... malgraŭ tio, ke) : *mi vidas nenion, ~cio estas luma Z ; preĝadi mi ne povas, ~ forte mi volus preĝi Z.* Kp SPITE. Rim. 1: La verbo **estis** kelkfoje estas subkompremita : *ni vojaĝis kune, ~malamikoj.* Rim. 2: La korelativo de **kvankam** estas **tamen**. Kelkaj uzas en tiu senco **sed**, kiu oni devas severe eviti.

***Kvanto.** 1 Eco de tio, kio estas mezurbla aŭ nombrebla. Kp **KVALITO.** 2 Pli malpli granda nombro da objektoj aŭ personoj; kiomo : *kian ~on da greno produktis la hektaro ? pago de Suldanto estas bona en ĝi ~o Z ; ~o da libera tempo Z ; glut~o. ~eca.* Rilata al ~o : ~eca diferenco (kontraste al kvalita).

***Kvar.** Dufuje du.

***Kvaranteno.** Deviga restado en izolita loko por personoj aŭ komercaj venantaj el infektita lando.

***Kvarco.** Pura siliko.

***Kvarto.** Intervalo de kvar gradoj (de unu tono al la kvara supra aŭ malsupra).

***Kvartalo.** Parto de urbo : *loĝi en komerca ~o ; la latina (studenta) ~o en Parizo.*

kvarteto Z b. 1 Muzika verko por kvar voĉoj aŭ kvar instrumentoj. 2 Personoj, kiuj ludas tian verkon.

Kvasto. Kunajo el mallongaj fadenoj lanaj aŭ silkaj, kun formo de tufo aŭ peniko, kiu servas kiel ornamo por vestoj aŭ meblaro.

kvaternara ✧ (pri epoko). Apartenanta al la kvara geologia epoko, kiu estas la nuntempa. Vd PRIMARA, SEKUNDARA, TERCIARA.

***Kvazaŭ.** I^e Konjunkcio uzata : 1 por enkonduki komparon pri verba ideo (ago aŭ stato) sub formo de supozo, plej ofte akcentante la nuran proksimumecon aŭ la malproksimecon de tiu komparo ; = kiel se : *la patro frapis sur la pordo, ~ li estus fremduto Z ; ili levis unu manon supren, ~ ili ion tenus Z ; ili amas sin reciproke, ~ ili estus fratloj ; la cielo aspektis, ~ ĝi estus balaita Z ; rezonus la problemoj, ~ ĝi estus solvita ; tiu manuskripto estis kunvolvita tiamaniere, ~ ĝi estus tuj fordonata al iu Z ; si iris tiamaniere, ~ si ne scius bone kien si iras Z ; ~ Dio ne havis alian aferon ol zorgi pri via amuzo Z ; si kuris renkonte al li, ~ si volus lin kisi, sed si tion ne faris Z.* Rim. 1 : Logike k regule oni devas uzi post la konj. **kvazaŭ** nur la kondician modon (kondicionalon), kvankam Z ofte uzis malprave la indikativon : *li vokas vin, ~ li volas ion komuniksi nur al vi sola Z ; de li eliras tia ondo, ~ li fus eliris el brandfarejo Z ; ili faris mienojn, ~ ili laboras, sed havis nenion sur la teksiloj Z ; ili kredigas, ~ (ke) lingvo estas objekto natura, organa Z ; ŝajnis al si, ~ ĉiuoj steloj de la cielo defalas al si Z ; al li farigis, ~ lia koro volas krevi Z ; subite eklumis, ~ la suno ekbrilis Z ; estis tiel, ~ miloj da sonoriletoj eksploris Z ; li havis tian senton, ~ peco de la mondo disdirigis Z ; si ŝajnjigis, ~ ili parolis nur pri la vojaĝo Z ; la greno kuŝis, ~ ĝi neniam plu povos relevigi Z ; lin la popolo nomas reĝo, ~ la mondo nun denove komencigus k ~ malaperis nun subite la historio k la tradicioj Z.* Rim. 2 : Kelkfoje partopreno sub adverba

formo estas uzata anstataū kondicionalo : *la hundoj ekbojis ~ ekipinte ursin B ; ili paroladetis ~ dezurante moki iun alian Z.* 2 Por enkonduki komparon pri substantiva aū adjektiva (te, adj-a, participia aū adverba) ideo, prefere akcentante la nuran proksimumecon aū la malproksimecon de tiu komparo ; = samkiel ; kiel : *li batalis, ~ leono ; la lando aperis al li, ~ abunda fruktoĝardeno Z ; kun belaj haroj, ~ Apolono Z ; la plej alte ŝi staris, ~ luna modelo Z ; la mankojn liajn la popolo trempas en sian amon, kiu, ~ fonto turnanta lignon en malmolan ŝtonon, el la mallauðo faras laudon Z ; li, ~ per okazo, renkontos Ofelion Z ; ĝi impresas, ~ fabelo el Mil k Unu Noktoj ; ni akceptis lin, ~ region (kiel oni akceptas region) Z ; li kuſas, ~ mortinta Z ; la homoj aspektis, ~ forkurantaj de malamiko Z ; tio estas rimarkinda malnova urbo, ~ eltranĉita el bildoloko Z ; ~ laŭ sorĉa frapo, ĉio multigis Z ; ~ laŭ silenta interkonsozo.*

IIe Adverbio signifanta « kvazaŭne, proksimume tiamaniere, preskaŭ tiamaniere, laŭsajne, iamaniere, se tiel oni povas diri, ĝustadi » : *šiaj okuloj ~ paroladis Z ; tio prezentis ~ belegan tapiſon, kiu invitis sidi Z ; en sia mano ŝi sentis ~ brulantajn fajron Z ; la dramo prezentas ~ speculon de la naturo Z ; ĉiu rakontado pri ia baro, kiun ~ prezentas la Deklaracio, estas simpla malvero Z ; Sinjoro petas, ~ dekrelos Z ; la ŝipo trankvile, ~ fanlome glitas sur la ondoj Z ; ili vidas en mi personon, kiu ~ ludas la rolon de ia reĝo Z ; la ĉevalojo estis ~ pudritaj Z ; tiu sufisko estas ~ meza inter la antaŭaj k la sekvantaj Z ; por fari el ili ~ materiajn aferojn Z.*

IIIe Prefisko montranta ke la apuda vorto ne devas esti komprenata laŭ sia vera senco, sed laŭ alia proksimuma : *~homo (ĉifonpupo) ; ~vira maljunulino ; ~diri Z* (lerne komprengi ion ne rektele parolante, sed uzante nur aludojn k ĉirkaŭirojn) ; *~edzino (konkubino) ; ~rimoj* (ne perfekta rimoj).

IVe Vortero : *~e*. Proksimume iamaniere ; preskaŭ ; se tiel oni povas diri : *li certe ne elektas tiujn lingvojn, kiuj ~e estas konformaj al liaj organoj de parolado. ~a*. Proksimuma, preskaŭa, iaspeca : *čiu rakontado pri ia ~a (sajna, onidira) sentiveco k senforteco de nia*

L.K. estas malveros Z ; ĝi estas ~a longa ĝemo, kiu vagis en la nokto ; estas ~a trompo, se oni silentas pri la vero ; oni povis ekkoni el tio kun ~a cerleco la evoluskalon de la astroj.

kveri Z (ntr). 1 Murmuri pp turtoj k kolomboj. 2 (f) Ame interparoli.

Kvereli (ntr). Kolere k brue interdisputi : *~i kun iu Z, kontraŭ iu Z ; kontraŭ viaj ~antoj mi ~os Z.*

Kverko. Arbo el fam. kupuliferoj, kies fortikan lignon oni uzas por meblaro k konstruo (*quercus*) : *korko ~o* (kies ŝelo liveras korkon).

Kvestoro. 1 Administranto de la ŝtata trezoro ĉe la antikvaj Romanoj. 2 Tiu, kiu en kelkaj korporacioj, zorgas pri la spezoj. 3 En Italuo, kvartala policestro.

Kvieta. 1 (io) Senmova ; ebliganta facilan ripozon ; ne ekscitanta la sentumojn ; pac(ig)a : *la sanktej ~a de l' diino Z ; ~a vetero, nokto, vento, strato (senbrua), urbo, maro, rivero, lumo (nelaciganta) ; ~a akvo ŝiras la bordojn B ; en la ~a fajro de la diamanto kuſis mira sorĉo Z ; li marſis per malrapidaĵ ~aj paſo(j) ; ~a felico ; post krioj fariĝis ~e.* Kp SERENA, TRANKVILA 2, MILDA. 2 (iu) Ne montranta ekscitecon ; havanta ne-pasian k pacan aspekton : *~a vizajo, gageto (senmalica), malĝojo B* (ne sen-espera) ; *oni rimarkis en ili inteligentecon k ~an energion ; longe mi silentis, estis ~a k detenis min Z ; leono kuſis ~a en la kaĝo ; preni ~e la manon de iu Z ; bestaro multnombra ~e mangas sur kampo senombra ; dolĉa ripozo, ~e silenta, regas denove en mia koro.* Kp TRANKVILA 1, MILDA. 3 (iu) Nekolerema ; ne facile incitebla ; pacema ; malsovaga : *~a homo, besto. ~(ec)o*. Stato de io aū iu ~a : 1 *La ~eco de la nokto karesis la animon.* 2 *Fariĝis paco, sed la homaro ankoraŭ ne retrovis sian ~on. ~igl.* 1^e Igi iun aū ion ~a : 1 *Kiam tiu kispluvego estis iom ~igita... ; ~igas vento, ventego.* 2 *~igi doloron, sofon, koleron, la skrupulojn de iu ; ~igi la malkonsentojn B ; pacientu ~igas disputon Z ; ŝia spirito, ~igita de trankvileco k vigilita de espero, fortigis la korpon Z ; la entuziasmo ~igis.*

IIe Kutimigi beston al kunvivado kun homo : *~igi serpenlojn, gazelon ; ~igisto de sovaĝaj bestoj Z* (dresisto). *~ismo* (Rk).

Mistika doktrino, kiu metas la perfektecon de homo en neniiĝo de sia volo en Dion, k en vivo de pasiva medito. **Mal~a.** Ekscitita, movigema, malmodera, kolera : *la malpiuloj estas kiel mal~a maro, kiu ne povas trankviliĝi Z ; mal~a vento Z, passio.*

* **Kvin.** Kvar k unu.

Kvinto. Intervalo de kvin gradoj, de unu tono al la kvina supra aŭ malsupra.

Kvintesenco. Plej subtila esenca parto de substanco.

Kvinteto p. 1 Muzika verko por kvin instrumentoj. 2 Personoj, kiu ludas tian verkon.

* **Kvita.** 1 Plene liberigita de ŝaldo : post tiu ĉi pago mi estos ~a al vi ; li ne estos ~a per dek mil dollaroj ; bieno ~a de ĉiu hipoteko. 2 Plene liberigita de devo : li kredas per tio, esti tute ~a pri la devoj de amikeco. ~Igl. Fari iun ~a : mi ~igas vin de la resto de via ŝaldo, de via vizito ; mi ~igos al vi la venontan monaton ; ~igas servo per reservo Z.

* **Kvitanco.** 1 Skribajo per kiu oni kvitigas iun pri sumo, kiun li devis pagi ;

kvitatesto. 2 Skribajo per kiu oni atestas, ke oni bone ricevis leteron aŭ pakajon ; ricevatesto : *ĉe la ricevo de nia letero, ni pelas vin resendi ~on. ~i (tr).* Doni ~on al iu : *li ~is min pri mia lupago.*

Kvociento. Rezultato de divido de iu nombro per alia.

kvodlibeto Z. Muzika aŭ literatura verko, konsistanta el pecoj de diversaj fontoj k karakteroj.

kvorumo. Difinita nombro de ĉeestantoj en kunveno, necesa por ke iu ajn decido havu legan valoron.

kvoto £ $\frac{1}{\text{tuto}}$. Proporia parto de tuto, kiun oni devas doni, pagi aŭ kiun oni rajtas preni, ricevi. ~igo. Proporia aljuĝo en aĉeto de akcioj, valutoj, valor-paperoj ktp en la borsa, kiu influas la fiksardon de la taga kurzo. Kp kurzo. **Profit~o.** 1 £ Parto de farita profito. 2 (Mh) Rilato de la plusvaloro al la tutaj kapitalo. ~o de plusvaloro (Mh). Ekspluat grado t. e. rilato de la plusvaloro al la salajrosumo (variebla kapitalo). ~o de interezoj £ (Mh). Jara proporcio inter la nterezoj k la ĝin donanta kapitalo.

L

* **La.** Difina senfleksia artikolo, uzata antaŭ substantivo, por montri, ke la pri-parolata persona aŭ objekto estas jam konata aŭ ke oni parolas pri la tuta speco.

Rim. Oni ne uzas la antaŭ la propraj nomoj aŭ la titoloj, nek antaŭ land- k urbnomoj, se ilin ne antaŭas adjektivo, nek apud **ambaŭ**, **etiuj**, **kies**. Oni trovas uzadon de la antaŭ mont- k riveronomoj. La fina vokalo de la artikolo povas esti forlasata k anstataŭata de apostrofo precipe en poezio. Forlaso de la artikolo en dubaj kazoj estas preferinda ol misuzo.

labilo \mathbb{Y} . Unupetala korolo, kies rando estas partigitia en du kvazaŭlipojn.

lablacoj \mathbb{Y} . Fam. de dukotiledonaj, unupetalaj plantoj, kies koroloj havas formon de labio.

lablalo (Fon). Konsonanto aŭ kvazaŭ-vokalo, kies brueron maskas fermo aŭ

malvastigo de la buškanalo per alproksimigo de la lipoj (p, b, m, f, v, ū). Kp DENTALO, VELARO, PALATALO.

Labirinto. Implikita erariga interplektajo da vojoj, el kiu estas malfacile trovi eliron : *konfuzila ~o da sennombraj ĉambroj Z, da kanaloj, de la malnovaj stratoj ; (t) : ~o de la proceduro ; ~ecaj komplikajoj.*

* **Labori** (ntr). Korpe aŭ spirite peni por produkti ajan, plenumi taskon, rezultigi efikon : *~i en fabriko, oficejo, pri terkulturo ; ~i super malfacila tasko, super verko, romano, teksilo Z, super la stablo Z ; la homaro, por kies bono ni ~as Z ; tiuj, kiu volas ~i super la lingvo internacia Z ; ~o kondukas al honoro k oro Z. ~(it)ajo.* Produkteto de la ~ado : *~ajo de artisto Z. ~isto, ~ulo.* 1 Homo, kiu ~as : *la ~isto de la penso.* 2 Homo,

kiu metie k korpe laboras por akiri vivrimedojn : *kampo~isto*; *la ~ista klaso*. **El~i** (tr). Estigi, produkti per sia ~o; pri~i ion por ĝin meti en difinitan staton : *mi el~is projekton de korporacia organizacio Z*; *vergo doloras, sed sajon el~as Z*; *nur la uzo iom post iom el~os por tiuj detaloj difinitajn regulojn Z*; *el~i al si la opinion, ke... Z*; *gi devas el~adi en la junuloj amon al honesta laboro k abomenon por frazisteco Z*; *tio, kion li diris en siaj oficialaj kongresparoloj, estis antaŭe el~ita k preparita tre precize k singardeme*. **Kun~i** (ntr). Partopreni kun aliaj personoj en komuna ~o : *kun~i en gazeto, kun konata aŭtoro pri teatra verko*. Kp **KONTRIBUI**. **Mal~ema**. Ne volonte ~anta. Vd **KRUCITA**. **Per~i Z** (tr), **~akiri**. Akiri ion per sia ~o : *si devis per~i la vivrimedojn de la tuta familio*. **Pri~i** (tr). *~i super io*; fari la necesan ~on por meti ion en taŭgan staton : *pri~i kampon, projekton* (Kp **TRAPENSI**), *verkon*; *vi ne pri~is sufiĉe vian talenton Z*; *belaspekta, delikata pri~iteco Z de juvelo, vazo* (Kp **FASONO**); *pri~ita meno Z*; *(f) pri~i iun per bastono Z* (bastoni). **Sen~eco**. 1 Stato de tiu, kiu vole ne~as : *sen~eco* (mal~emo) estas patrino de ĉiu malviroj Z. 2 Manko de ~o; stato de tiu, kiu restas sen ~o malgraŭ sia volo : *disdoni monhelpon por sen~eco*; *la nombro de la sen~uloj mulle kreskis en la lando*. **Pun~o**. Devigata ~o, kiun kulpulo estas kondamnitata.

laboratorio Z. Laborejo por fari sciencojn esplorojn, eksperimentojn.

* **Laca**. 1 Sentanta sin malvigla k bezonanta ripozon pro eluze de siaj fortoj per troa penado : *~a de, pro la marsado, pro nokta sendormo, larme ~igitaj okuloj; ~iga laboro*. Kp **MALFREŠA**, **KONSUMITA**. 2 (f) Tedita de ia okupo k deziranta ĝin rezigni aŭ ĉesigi : *mi estas ~a pro viaj sentesaj petoj; ~a de la povo, de la amuzoj, de la sendanka laborado*. **Sen~a, ne~igebla**. Ne sentanta ~igon; ne ĉesiganta sian aktivecon : *sen~a laborado Z*; *sen~a homo*; *ne~igebla propagandisto*; *sen~e ni devas devigadi la gazetaron kiel eble plej ofte tuſadi nian aferon Z*; *ne~igebla komplezo*.

* **Lacerto**. Ovnaska rampulo kun kvar mallongaj piedoj k longa maldika vosto (*lacertus*).

* **Lađo**. Ŝnureto el kotono, silko, ledo ktp, kiun oni trapasigas tra specialej truetoj por streći k kunligi du partojn de vestoj, korseto, ŝuoj kc. ~i (tr). Kunligi per ~o : *~i suojn*; (f) *mi ne volas ~i mielan volon per legoj Z*.

* **Lado**. Plato el iu ajn metalo : *fer~o, stanita ~o*. Kp **KRISPA**, **TAVOLO**. **Onda ~o**. Fer~o prezentanta paralelajn kurbiĝojn alterne konveksajn k konkavajn.

* **Lafo**. Fandita varmega materio, kiu elfluas el vulkanoj k solidigas malvarmigan.

* **Lago**. Vasta etendajo da akvo, ĉiuflanke limigita de tero : *Geneva ~o*.

lagro G. Mašina peco, kiu portas la akson aŭ ŝafton de rado aŭ de transmisia mekanismo : *~o de akso*; *tef~o, ego~o*, ks. Vd **KRANO**, **KRANKO**.

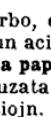
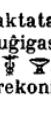
lagrio G. de malgrandaj coleopteroj (*lagria*).

Laguno. Apudborda, malmulte profunda lageto, formita de maro, el kiu ĝi estas apartigita de sablaj amasoj : *la ~oj de Dantigo, de Venecio*.

Laiko. 1 Homo, kiu ne apartenas al pastraro aŭ monaharo. Kp **PROFANULO**, **EKLEZIULO**, **RELIGIUO**. 2 (f) Homo, ne havanta apartan kompetentecon; nefakulo, malspertulo : *~o en lingvistiko ofte ne konscias la alilandajn devenojn de esprimo, kiun li uzas*. Kp **DILETANTO**. ~a. 3 Havanta karakteron de ~o 1 : *~a lernejo, instruisto*. 2 Kontraüklerikal.

* **Lako**. 1 Speco de rezina solvajo uzata por surkovri k glazurbriligi objektojn. Kp **EMAJLO**, **POLURO**. 2 Natura gumo, kiu eligas el diversaj arboj de Hindujo. ~i (tr). Ŝmiri per ~o.

* **Lakeo**. 1 Hejma servisto ĉe riĉuloj, ordinare portanta livreon. 2 (f) Humilaĉa homo sen memestimo.

lakmuso Z Blua farbo, ekstraktata el likenoj aŭ krotono, kiun acidoj ruĝigas k alkaloj ree bluigas. *~(a paper)o* Papero ŝmirita per ~o, uzata por rekoni bazajn k acidajn reakciojn.

lakona Z. Malmultvorta, konciza (pp homo aŭ stilo) : *ni multe admiris la ~eon de lia respondeo*.

* **Lakso.** Nenormala, ofta eligado de fluaj ekskrementoj : *~iga medikamento*. ~I (ntr). Suferi pro ~o. **Mal~o.** Nenormala retenado de ekskrementoj en intesto ; konstipo.

* **Lakto.** 1 Blanka, dolča fluajo, produktata de specialaj glandoj de la inaj mambestoj por la nutrado de la idoj : *kaprina ~o*; *~a dieto*; *havi ankoraŭ la ~on sur la lipoj* Z (esti juna k sensperta); *nenia peno nek provo donos ~on de bovo* Z. 2 Nomo de kelkaj fluajoj similantaj ~on : *migdala, kokosa ~o*. ~{(ea)a}. 1 Apartenantia al ~o : *la ĉielo tarigis flauruja, fine laktanta B* (~okolora). ~a vojo. Larga blanketa strio videbla nokte en ĉielo k konsistanta el densega amaso da malproksimegaj sennombraj steloj. ~I (ntr). Sekrecii ~on : *anta bovinio B*. ~umo. Semo de viraj fișoj, kiu fruktigas la ovojn. Kp FRAJO, KAVIARO.

laktozo Z. Sukereca k solida substanco ekstraktata el lakto (= laktosukero).

Laktuko. Legoma veg. el fam. kompozitoj, uzata kiel salato (*lactuca*).

* **Lama.** 1 Malfacile pašanta pro kripleco de kruro aŭ piedo. 2 (f) Ne taŭga, malgusta, nekompleta : *~a tablo, benko*; ~aj (nekonformaj al la reguloj) *versoj*; ~a rezono; ~e pensi Z; *la afero iras ~e*; ~bastono. ~I (ntr). 1 Esti ~a (f) : *la ritmo, la komparo bedaŭrinde ~as*. 2 Ne taŭge funkci : *la propagando nun ~as* (estas malrapida k malmulte sukcesa); *io ~as en nia movado*.

lamo Z. Peruia remaĉulo el fam. de kamejloj (*lama*).

Lamao. Pastro de Budao ĉe Tibetanoj k Mongoloj.

lamelbrankoj AF. Klaso de moluskoj kun duvalva konko k kies granda nombro estas mangebla (= klapkonkoj).

lamelikornoj AF. Subordo de koleopteroj, entenanta la skarabojn, kies antenoj estas lamenformaj.

Lameno. Mallarĝa, tre maldika, plej ofte metala plato : *stala, ligna ~o*; *balen~o* (Kp BALENAJO). ~igl (tr). Platigi en ~ojn aŭ foliojn.

Lamenti (ntr). Longe plendi vekriante k ĝemante : *~i pri la morto de iu*; *mi perdis la sajon, ~is la pastro B*; *~a voeo B*; *~ado* (plorkanto) de Jeremio pri Jeruzalem.

lamio AF. G. de labiacoj, tre ofta en Eŭropo (*lamiuim*).

laminario AF. G. de maraj algoj, kies kelkaj specoj estas mangebraj (*laminaria*).

* **Lampo.** 1 Aparato por lumigi, konsistanta el vazo kun meo trempiganta en ia brulebla fluajo : *petrola, olea ~o*. 2 Aparato por lumigi : *elektra, minista ~o*. Kp AMPOLO, LAMPIONO, LANTERNO, LUCERNO.

lampiono Z. Lampeto por iluminado.

* **Lampiro.** Insekto, havanta ĉe abdomeno du organojn per kiuj ĝi povas produkti lumeton ; *lumraŭpo* (*lampyris*).

* **Lano.** Densa mola hararo kovranta la korpon de kelkaj bestoj, precipe de ŝafoj, k uzata por teksci ŝtofojn : *~a vesto, kovrilo; sen~igi ŝafojn*.

Lanco. Batalilo konsistanta el longa ligna stango kun akra ferpinto : *~isto. ~eto* Z. Hirurgia speciala tranĉileto, por piki vejnon, entranci absceson, kc.

* **Lando.** 1 Surtera difinita regiono konsiderata kiel formanta apartan tuton laŭ geografia vidpunkto : *~o dezerta Z, malproksima Z; la eŭropaj ~oj; ali~ulo; sam~ano; duk~o, princ~o; Skot~o; Kongo~o*. 2 Patrujo : *li sopiris al sia ~o; la ~o de miaj avoj; mia vilaĝo restas por mi la plej kara ~o*. 3 Regiono : *la ĝirkaua ~o estas bela k riĉa*. 4 Regno : *fremda ~o Z; Pol~o; nia ~o venkos Z; ministro por la en~aj aferoj*. (En) ~ano. Loganto de ~o. ~ido. Homo, kiu logas en sama ~o kiel ĉiam antaŭe liaj avoj (Kp INDIĜENO). **Intern~o.** Interna parto de ~o, plej malproksime de marbordo.

* **Lango.** 1 Movebla mola karna organo en la buŝo, servanta por gustumi k paroli : *montri la ~on al la kuracisto; manĝi bou~on*. 2 Tiu organo, ĉe la homo, konsiderata kiel sidejo de parolkapablo : *~o falsema Z, mensogema Z, milda Z, malpia Z; mia ~o parolos veron Z; gardi sian ~on Z* (silenti); *~a vundo plej profunda Z; plej bona gvidilo estas la ~o Z*; (f) *lia nomo estas sur ĉies ~o* (li estas tre fama). 3 (f) Io simila al ~o : *longaj ~oj de flamo; ter~o* (terkapo). ~trinki (tr). Trinki elprenante fluajon per la ~o, kiel hundo (Kp LEKI, SORBI).

langusto AF. Vulgara nomo de palinuro.

laniarlo ~~gr.~~. Speco de granda gardo-hundo (*canis laniarius*).

lantano Z ~~T~~. La. Hemia elemento. Mal-ofta metalo, kies atomepoz estas 138,9.

* **Laterno**. Speco de skatolo kun travida flankoj, en kiun oni metas kandelon aŭ alian lumilon, por ĝin ŝirmi kontraŭ vento : *~a kolono* Z. Kp LAMPO. **Magia** ~o Z. Primitiva projekcio ~o.

* **Landugo**. 1 Tre delikata, maldika k malpeza plumarbo, kovranta la ventron de la birdoj sub la pli dikaj plumojoj : *~a likuseno*. 2 Tre delikata hararo unuafoje kreskanta sur lipoj, vangoj k mentono de junuloj. 3 Io simila al ~o : *la ~o de persiko* ; *~aj (kovritaj je ~o) folioj, florbutonoj* ; (f) *la branĉoj ~aj de nego* Z. Kp LANO.

lapo Z ~~T~~. G. de kompozitoj, kreskanta sur nekulturnatej lokoj (*lappa*).

laparatomio ~~T~~. Cirurgia malfermo de la ventra pario. **Prova** ~o. ~o farita poresplore.

Lapiso. Solida argenta nitrato, uzata kiel kauterizilo, k antaŭ nomata : infera stono.

laro ~~gr.~~. G. de grandaj mevoj (*larus*).

* **Lardo**. Subhaŭta tavolo da graso, ĉe porko ; porkograso. Kp SEBO. ~i (tr). Enpiki ~erojn en viandon.

* **Larga**. 1 Granda laŭ la direkto perpendiculara al la longeco : *~a rivero, strato, lito, mano, pordo, brusto, fasado de domo* ; ĉapelo kun *~aj randoj* ; *~eco de ŝultroj* ; *mal~a rubando*. 2 Havanta difinitan dimension laŭ la direkto perpendiculara al la longeco : *rubando ~a je du centimetroj* ; *vojeto ~a du paſojn* ; *tiu ſlofo havas unu metron da ~o*. 3 (f) Vasta, multampleksa : *~a (ne aligustigita) vesto* ; *~a (vaste kompreñanta; tolerema) ŝpirito* ; *~a (senskrupula) konscienco* Z ; *la ~eco de la ideoj* ; *vorto uzata ~ense* ; *el fremda ledo oni tranĉas ~e* Z ; *pli ~igi robon* ; *~igi la debaton* ; *tiam la ebloj de teknika progreso ~igos* ; *grado de ~o* (distanco de iu loko al la terektatoro, mezurata laŭlonge de la meridiano de tiu loko. Kp LATITUDO).

Larko. Sola arbo el la fam. koniferoj, kiu perdas vintre siajn foliojn (*larix*).

* **Laringo**. Supera parto de la trafeo en kiu formiĝas la voĉo. *~a fruktativo* (Fon). Sono H.

laringito ~~T~~. Inflamo de la laringo : *~o akuta, kronika* (= gorġinflamo).

* **Larmo**. Guto de akveca fluajo, kiu elfluas el la okuloj : *vizaĝo superverſila de ~oj* ; *~oj de gojo* ; *vi mangiĝis al mi panon ~an* Z (malsekigita de ~oj) ; *~e malsekaj okuloj* ; (f) *la ~oj de la roso* ; (f) *funebra nigra drapo kun arĝentaj ~oj*. ~i (ntr). Ellas, verſi ~ojn : *~i senfelicigeante cepojn, pro fumo*. Kp PLORI.

* **Larvo**. Unua senflugila, ordinare raŭpsimila, formo de insekto post ĝia eloviĝo k antaŭ ĝia naskopova formo : *raŭpo estas ~o de papilio*. Kp KOKONO, PUPO, KRIZALIDO.

* **Lasi** (tr). 1 Ne plu teni, ne plu konservi : *ricevinte baton sur la mano li ~is (~is falii) sian bastonon* ; *~u tiun malpuran paperon* ; *la febro ~is min* ; *~i sian lokon* ; *~i sian oficon pro malsano, la laboron por iri promeni*. Kp FORLASI. 2 Ne preni kun si ; restigi sur iu loko aŭ en iu stato : *~i libron sur la tablo, infanon ĉe la hejmo* ; *~u la bastonon k prenu la pluombrelon* ; *~i lokon neokupita* ; *~u min sola* Z ; *mi ne povas ~i lin senhelpo* ; *li min ~is libera* ; *~u ŝin trankvilita* Z. 3 Ne malhelpi : *li min ~os libere iri* Z ; *~i sin peli de la ondoj* Z ; *~u, ke mi aŭskulti* ; *~u, mi ne volas diskutii kun vi* ; *mi pacience ~is lin paroli* Z ; *~u min rakonti al vi...* ; *transdoni la aferon al ies dispono, sen timo, ke li ~os gin falii* Z ; *~u la infanojn veni al mi* ; *li bedaŭrinde ~is forkuri la ŝteliston* ; *ne ~u min forgesi pri la horo* ; *ei tiu tamen ne ~is sin forlimigi* Z ; *oni ne devas tion ei ~i rimarki* K ; *eu vi pensas, ke ŝi volus naĝi aŭ ~i, ke la akvo fermigu super ŝi* Z ? *mi ~is lin al la kaprico de lia koro, ke li iru laŭ siaj intencoj* Z. 4 Transdonante ne konservi : *~i riĉan heredafon al siaj gefiloj* ; *~i al servisto la ŝlosilojn de sia domo*. 5 Ne malhelpi iri : *ŝteliston neniu ~as en sian domon* Z ; *min ~u for Z ! Rim.* : Kvankam oni trovasiom ofte ĉe Z la verbon **las** uzata antaŭ infin. en senco de igi, tiu germanismo, kiu povas naski konfuzon, estas nepre evitinda : *li ~is polurii sian kronon* Z ; *vi ~is min voki* Z (vi igis voki min). **Al~i** (tr). *~i veni* ; *ne kontraŭstari* ; *permesi, ke iu faru, ke io okazu* : *al~i novan kamaradon en la ludon* ; *la hundo al~as nenien en la*

korton; sin al~i al la dibočo; la regulo al~as kelkajn esceptojn; al~i en ĉambrojn la sunajn radiojn (Kp AKCEPTI). **De~i** (tr). ~i fali, demeti : de~i mantelon de la vestejo. **El~i** (tr). ~i eligi : vazo fendita el~as sian akvon; el~i leonon el la kaĝo; el~i laromojn, krion; sangel~o (elfluo de sango); el~i la lastan vivelspiron; (f) el~i (montri) sian gojon. **En~i** (tr). ~i eniri : en~i la invititojn. **For~i** (tr). ~i for de si; definitive ~i : for~i la edzinon, la oficon; post liuj vortoj li for~is la ĉambrojn; si pensis pri la bona Dio, kiu certe ne for~os sin Z; for~i sian intencon Z; de iu tempo neniam min for~adis tio ideo Z (Kp PRETERLASI). **Post~i** (tr). ~i post si : post~i signojn, sekvojn malfelicajn; post~i infanon, heredafon; tiu vizito post~is forlan impreson ēe la publiko (Kp TESTAMENTI). **Preter~i** (tr). ~i preterpasante, neatentante, ne kaptante : preter~i bonan ŝancon, okazon; preter~i la avertojn, admonojn; preter~i nenion klopodon por sukcesi; preter~i vorton en kopio; en la lingvaj demandoj la principoj estas tiel delikataj kiel multaj, ke estas preskaŭ neeviteble, ke kelkaj estos preter~ataj Z (Kp SALT, NEGLEKTI. Vd ORFO). **Tra~i** (tr). ~i trairi : maldensa kurleto tra~as la lumon; tra~i hundon tra la kamparo.

* **Lasta**. 1 Estanta post ĉiu ceteraj en tempo aŭ spaco : li alvenis la ~a; la ~aj tagoj de libertempo; la ~a kvarluno; la ~an fojon, kiam mi vidis lin; tia estis ĝis la ~a tempo la opinio de la Esp-istaro Z; la plej ~aj (novaj) eltrovoj de la scienco; plej bone ridas, kiu ~e ridas Z; en tiu nobla velbatalo, ni ne volas resti inter la ~aj; ~aj pafoj de libro; esti ēe la ~a vico de la aŭdanlaro; loĝi ēe la ~a etaĝo; en esp-o la akcento estas ĉiam sur la antaŭ~a silabo; la komitato transdonu siajn konsilojn al nia L. K. por ke tiu īi ~a esploru la aferon Z; ~moda. 2 Estanta post ĉiu aliaj laŭ la ordo aŭ rango en serio : esti la ~a en konkurso; ~a sed ne malplej valoro; ~vice, ne~range. 3 Post kiu ekzistas neniu alia en tempo aŭ spaco : por la ~a fojo mi vin admonas; ēe lia ~a horo; eluzi siajn ~ajn fortotojn; elspezi sian ~an monon; ~horaj informoj; pluraj el miaj infanoj mortis, jen la du ~aj; la ~a

(mondfinia) juĝo; la ~a (decida) vorto en tiu afero ne estas ankoraŭ parolita (Kp VORTO); gis la ~aj limoj de la tero; (f) la ~a limo de la pacienco (Kp EKSTREMA).

Lato Z. Longa, mallarg'a k plate mal-dika peco da ligno, uzata en konstruo. Kp TABULO, LAMENO, LADO. ~kurteno. Fenestra kovrilo farita el moveblaĵ ~oj. ~i (tr). Garni per ~oj.

latenta. 1 Nevidebla, sed ekzistanta k aperigebla : ~a ideo, kontrasto, inklinio; ~a militostalo; ~a forto de elektra motoro. 2 ¶ Nevidebla, sensimptoma : ~a mal-sano. ~i (ntr). Esti ~a.

Latero Z. Linio limiganta geometrian figuron. Kp FLANKO.

latiro G. de legumenacoj, kies kelkaj specoj estas kulturataj kiel furago (lathyrus).

latitudo (Sc). Distanco de iu loko al la ekvatoro, mezurata per la meridiano trapasanta tiun lokon. **Astronomia** aŭ **geografia** ~o. Angulo inter la ekvatora ebeno k la normalo je la surfaco ēe iu punkto. **Geodezia** ~o. Astronomia ~o precize difinita per korekto pro loka ekarto de la perpendikilo. **Tercentra** ~o. ~o inter la ekvatora ebeno k la tera radio, kiu tranĉas la lokon. **Cirklo de** ~o. Fikcia geografia cirklo sur la terglobo paralela al la ekvatoro. Vd EKVATORO, LONGITUDO.

Latuno. Flava metala kunmiksajo el kupro k zinko.

* **Laŭ**. I^e Prep. montranta : 1 Konformecon al ies sento aŭ volo (= sek�ante, obeante) : mi restas ēi tie ~ la ordono de mia estro Z; li volas agi ~ sia kapo; ni vagadis tie ēi k tie ~ nia pla o k bontrovo; mi agis ~ mia konscienco; si lin trovis ~ sia gusto Z; ~ mia opinio vi estas malprava; ēio iras ~ dezir. 2 Dependecoj de iu cirkonstanco, pro kiu oni agas, aŭ per kies karaktero oni direktas sian agon (= konforme al) : ve ju u pri afero ~ gia ekstero Z; faru ~ ilia modelo Z; kopii ~ modelo; mi ne volas iri ~ fremdaj postesignoj Z; ~ tio, kiel oni gin prenas Z; vi lokos ilin ~ tio, kiel ili alvenos; ~ la grado, kiom tion permesis perfekta sincereco; ~ tio, se (depende de tio, kiel); ~ tio, se la vetero estos bela a u ne, mi promenos; mi deziras mangi ~ la karto; ~ via mono

mezuru vian veston Z ; ~ la fruktoj oni arbon ekkonas Z ; birdo kantas ~ sia beko Z ; ni ciun homon traktos ~ lia merito Z ; ne respondu al malsagulo ~ lia malsageco Z ; mi ripelos ĉion vorto ~ vorto Z ; aranĝi ~ alfabeto ordo ; mi rakontos ĉion ~ ordo Z ; ~ la okazontajoj mi decidos Z ; danci ~ fluto ; (f) danci ~ ies fajfilo Z (blinde agi laŭ ies volo) ; dancigi iun ~ sia fajfilo Z ; mi disflugigos ilin kiel polvo ~ la vento Z ; ~ la krio de koko, tuj spiritoj rapidas hejmenz. 3 Konsideradon de iu aparta karaktero, pri kiu oni asertas ion aŭ atentigas iun (rilate al, konsiderante) : la lumo iras ~ rapideco, kian ni ne povas imagi ; mi konas lin nur ~ la nomo ; si estis la plena portreto de sia patro ~ sia boneco k honesteco Z ; li rapide la kapon ~ du duonoj distranĉis ; ~ praktika maniero ; la soldatoj marŝis ~ perfekta ordo ; la acetantoj aperis k malaperis ~ senĉesaj vicoj ; via stilo progresas ~ precizeco ; fali ~ sia tuta longeco Z ; esp-o posedas senkomparan supercon, ĉu ~ la vidpunkto praktika, ĉu ~ la vidpunkto literatura (Kp EL 3) ; ~ la unua rigardo, tio ŝajnas facile. (Kp EN 5, AL 1, PRI, PER). 4 Irandon de unu ĝis alia fino de objekto aŭ spaco, kies bordoj aŭ direktoj oni sekvas: iri ~ ia direkto Z, vojo Z ; mi kondukos vin ~ la vojo de saĝo Z ; li ekiris ~ tiu ĉi rivero Z ; li amis promeni ~ la tombejo; nubo nigraj, pelataj de vento, rapide kuris ~ la malafabla ĉielo ; ~ lia ruĝa vizago fluis svito (Kp LAÜLONGE DE, TRA).

IIe Vortero samsignifa : ~a. Konforma al. ~igi. Konformigi : ~igi la parolon al la penso.

IIIe Preflikso samsignifa : ~mezure Z ; ~peze Z. ~iri (tr). Iri laŭlonge de : ~iri la riveron. Kp PRETERIRI. ~eble. Tiom, kiom estas eble. ~longe. Laŭ la pli granda direkto : traîru la landon ~longe k ~large Z.

* Laübo. Artefarita volbo el foliaro aŭ arbeto en ĝardeno (ordinare subtenita per diversspeca subtenilo) : ~o el bastonoj kunplektitaj de konvolvuloj k pizoj B.

* Laüdi (tr). Esprimi aproban, favoran opinion pri meritoj, kvalitoj de iu aŭ io : ~i iun, ies agon ; kiu sin mem ~as, tiun neniu aplaŭdas Z ; ne ~u la tagon antaŭ

vespero Z ; oni ~as homon laŭ lia saĝo Z ; funebra ~o de mortinto ; ~inda konduto. Kp APOLOGIO, PANEGIRO, APOTEZO, FLATI. Vd ĈIELO. Mal~i (tr). Esprimi malapropian opinion pri (Kp KRITIKI, VIPA).

laüdano X T. Likva medikamento, kies bazo estas opia alkoholajo k iu estas uzata por kvietigi nervojn.

* Laüro. 1 Ĉiamverda arbeto (*laurus*).

2 (f) Simbolo de venko, sukceso : la ~oj de la gloro ; ~e kroni triumfinton ; rikolti ~ojn (multe sukcesi).

Laüreato. Persono, kiu ricevis premion en konkursو.

laürentio *. La malsupra geologia formacio de la primara epoko.

* Laüta. 1 Forte, intense aüdebla : ~a voĉo, gemo, krio, sono, bru, rido, gojo ; ĉi tie precipe la printempo estas ~ega, plena je brujo de la riveroj B ; ~e ridi, plori ; ~e legi ; ~e eldiri sian opinion ; ~igu potencie vian vocon Z. 2 Emfaza, efekta : ~aj frazoj Z, projektoj ; Volapük povis nur pase entuziasmigi la homojn sub influo de ~aj reklamoj Z. Mal~a. Malforte, apenaŭ aüdebla : mal~e flustri en la orelo ; la neĝo mal~igas la bruon de la pašoj. ~parolilo. Aparato por ~igi vocon aŭ sonon.

* Lavi (tr). Purigi per akvo aŭ alia fluajo : ~i tolafon, glasojn, tapison, makulon, al si vizaĝon ; for~i makulon Z ; li ploris tiel forte, ke la grajneto el~igis el lia okulo Z ; (f) : fari al iu bonan ~on Z (severan riprodon. Vd TANI, PREDIKI, LECIONO) la ondoj ~as la rokojn ; pri tiu afero mi ~as al mi la manojn Z (mi ne priespondas pri tio) ; ~u de la malbono vian koron Z. Kp GARGARI, BANI, LESIVI. ~umi (tr). Kolorigi surpaperan desegnon, etendante maldensan akvan kolorilon k pli k pli intensigante la nuancojn per plurfoja frotado de peniko post sekigo de antaŭa kolortavolo (Kp TUČI).

* Lavango. Negamasego rulſalanta de monto : (f) : ~e kreski (pliĝi senĉese k rapide kiel rulanta neĝbulo) ; ~oj da homoj, da vortoj, riproĉoj, mensogoj ; ~o da indigo ruligis de unu angulo de la lando ĝis la alia. Kp TORENTO, PLUVO, HAJLO.

Lavendo. Veg. el labiacoj, kun bonodoraj floreoj uzataj en parfumado (*lavendula*).

Lazuro. Blua koloro de la ĉielo : ~a maro, okulo ; ~stono.

* **Leciono.** 1 Tio, kion instruisto lernigas al lernanto : doni, fari, preni ~oj pri angla lingvo, muziko ; doni al iu ~on de morojo Z (severe riproĉi. Vd LAVO, KAPO). Kp LEKCIJO, PRELEGO. 2 Tio, kion lernanto devas parkere lerni : lerni, reciti, forgesi sian ~on. 3 Instruo de la sperto : tiu akcidento servu al li kiel ~o ; por mal-sagulo bastono, por sagulo ~o Z ; tio estas instrua ~o por ĉiu Z (Kp EKZEMPLO). 4 Maniero, laŭ kiu oni legas tekston en manuskripto aŭ eldono : la papirusoj iveris pli bonan ~on (Kp VARIANTO).

lectino Z. Fosforeca graso, kiu troviĝas en la ovoflavo.

* **Ledo.** Felo preparita por industriaĵ uzoj (Suoj, rimenoj ktp) : el fremda ~o oni tranĉas ŝerkojn Z (oni estas malavara se oni ne pagas la kostojn. Vd pošo). Kp HAUTO, PELTO, FELO.

* **Legi** (tr). 1 Sekvi per okuloj presitan aŭ skribitan tekston k ĝin prononci voĉe aŭ spirite : ~i lateron, libron, manuskripton, hierogliofojn ; infano ne scianta, lernanta ~i ; ni ~as en gazetoj, ke... ; de ~ado sen atento ne riĉigas la prudento Z ; (f) ~i per la fingroj (pp blinduloj). 2 (f) Diveni ies personon laŭ la ekstera aspekto : en lia fizionomo oni ~is seriozecon Z ; ~i la kuragon sur ies vizaĝo (Kp KONJEKTI, DECIFRI. Vd PERFIDIO). Laŭ~i, voĉ~i Z (tr). Laute elparoli, kion oni ~as : li voĉ~as el stranga libro Z. Tra~i (tr). 1 ~i citie k tie. 2 Atente ~i de komenco ĝis fino : tra~i ĝis la fino Z. RIM. : Por eviti konfuzon inter tiuj de sencoj, estas konsilinde uzi por la 1-a ~eti, duon~i, k por la 2-a tut~i, fin~i.

legacio. Vicambasadorejo.

Legato. Altranga ekleziulo komisiita por reprezentti la papon en ia difinita okazo.

* **Legendo.** Rakonto pri malnovaj okazintajoj, en kiu intermixiĝas historioj k fabelaj tradiciaj faktoj : popolaj ~oj ; la ora ~o (pri sanktuloj).

* **Legio.** 1 Militista korpuso ĉe antikvaj Romanoj, enhavanta ĉirkau 5.000 soldatojn. Kp KOHORTO, FALANGO, REGIMENTO. 2 (f) Multego. Honora ~o. Plej

alta franca ordeno por civila k militista merito.

Legitimi (tr). 1 Prudi per dokumentoj la identecon, la memecon de iu ; laŭrajtigi : sin ~i per pasporto ; sin ~i kiel policiston ĉe la hotelisto Z ; ~iloj, ~ajoj. 2 Konfirmi aŭtentikecon de dokumento : ~i subskribon, aktion. ~a. Laŭrajta.

legitimacio. Legitimado aŭ legitimajo.

* **Legomo.** Ciu ĝardena mangeblo veg., escepte de fruktoj (brasiko, laktuko, karoto, pizo, ktp).

legumeno ♂. Frukto, duvalva, ĝenerale konsistanta el unu tubo, k kies grajnoj altenas al placento laŭ la longo de la kulinigaj linioj de la tubo : la fruktoj de la fazeoloj, faboj, pizoj estas legumenoj. Vd LEGUMINO.

legumenacoj ♀. Fam. de plantoj, kies fruktoj havas formon de legumeno : fabo, fazeolo, pizo. ~o. Ciu speco de ~oj. Vd FABO.

legumino Z ♂. Albumina substanco troviganta en la semoj de legumenacaj plantoj. Vd LEGUMENO.

* **Lego.** 1 Deviga decido, proklamita de plej supera ŝtata aŭtoritato, ordonanta aŭ malpermessanta ion : la civilaj, politikaj, kriminalaj, konstituciaj ~oj ; ~o pri minejoj ; doni, fari, voĉdoni, nuligi ~on ; ~o mallertulon ligas, lertulon fortigas Z ; ~ofaranto, ~odonanto ; ~o pasintafon ne tuſas Z ; popola kutimo havas valoron de ~o Z ; nesciado de ~o neniu pravigas Z. Kp JURO. 2 Deviga regulo : la ~oj de la dececo, de la mondumaj rilatoj, de la moralo, ĝentileco ; la ~o de la pli forta ; dezir ~ojn ne konas Z ; laŭ tiuj ~oj de la arto Z. 3 Konstanta universala regulo, kiu regas la fenomenojn de la naturo : la ~oj de la naturo, de la fiziko, fonetikaj ~oj (Kp PRINCIPO). ~a. 1 Rilata al ~o : la ~a forto, povo. 2 Konforma al ~o, permesita de la ~o : ~a decido ; sur ~a bazo Z ; ~aj elektoj Z ; lia ~a edzino Z ; ~aj, ne~aj infanoj ; ~e k rajte Z. ~isto. Profesiulo sperta pri la ~oj k iliaj aplikoj. ~lgi. 1 Igi laŭ~a : (laŭ)~igi situacion, stajn rajtojn, prelendojn, eksteredzecan infanon. 2 Doni ~ojn al : ~igi popolon Z, la fundamentojn de la tero Z. **Kontraŭ~a.** Ne~a, ne konforma al ~o : kontraŭ~a decido, entrepreno. Laŭ~a. ~a

2. ~oforta. Same deviga kiel ~o : **~oforta dekreto.** **~oscienco.** Scienco pri ~oj k iliaj aplikoj.

* **Leki** (tr). 1 Sovi la langon sur io : *katino ~as la idojn, sian felon; ~i bombonon; ~trinki Z* (langtrinki); *oni ~as la manon* (f. karesas, flatas) *sed celas la panon Z.* 2 (f) Pasante tušeti : *la ondoj ~as la bordojn; langoj de flamo ~is la naibarajna domojn* (Vd LAVI).

* **Lekanto.** Kampa veg. el fam. kompozitoj, kun blankaj floroj k flava rondeto en mezo (*leucanthemum vulgare*). **~eto.** Malalta veg. simila al ~o (*bellis perennis*).

Lekcio. Universitata aū supera instrua parolado : *~oj pri la scienco de la lingvo Z; kiam la studentoj venas de la ~oj Z.* Kp PRELEGO, LECIONO. **~i** (ntr). Fari ~on.

leksikologio. Scienco pri la vortoj studataj laŭ ilia etimologio, signifo k uzado.

* **Leksikono.** 1 Mallonga vortaro sen ekzemploj. 2 Speciala faka vortaro.

lektoro Z. Titolo de universitata profesoro, diverse uzata laŭ la lando, k plej ofte koncernanta instruiston pri lingvoj.

Lenso. Lentoforma diskro el vitro aū kristalo, limigita per unu aū du kurbaj suprajoj, k havanta la proprecon regule devii la lumradiojn.

* **Lento.** Legoma veg. el fam. fabacoj, kun mangēblaj platorndaj semetoj (*ervum ens*).

* **Lentugo.** Flavruĝa makulo de la haŭto sur vizaĝo aū manoj.

* **Leono.** Granda rabobesto el fam. de katoj, kies virseksulo portas densan kolhararon.

* **Leontodo.** Herba veg. el fam. kompozitoj, kun flavaj floroj, uzebla kiel salato (*taraxacum dens leonis*).

* **Leopardo.** Afrika rabobesto el fam. de katoj kun nigremakulita felo (*felis pardus*).

lepidodendro * G. de fosiliaj plantoj el la ordo de likopodialoj, kies alto ĝisatingadis 30 metrojn.

lepidopteroj *. Ordo al kiu apartenas ĉiuj papilioj.

* **Leporo.** Kvarpieda rapidkura ĉasbesto el vico de dentoskrapuloj, similanta

kuniklon, sed pli granda ol ĝi (*lepus*) : *kiu ĉasas du ~ojn kaptas neniu Z* (Vd STONO); *pafi samtempe du ~ojn* (atingi du rezultatojn); *fortoj ~aj k kapricoj sinjoraj Z* (Vd OKULO). **~hundo.** Granda rapidkura gracie maldika hundo, kapabla kurkapti ~on.

* **Lepro.** Infekta haŭta malsano, karakterizata per ulceroj k gangrenoj, kiuj iom post iom difektas k manĝetas la haŭton k karnon.

* **Lerni** (tr). 1 Akiri per mempenado scion pri scienco, arto, metio ktp : *~i gramatikon, muzikon, dancon, kalkulon, komercon; ~i kalkuli, kudri Z, danci, tegi; rajdi sur ĉevalo oni ne ~as sen fato Z; ~i sian lecionon; parkere ~i; facile, diligente ~i el, en, per bona gramatiko; tio estas ~ita (ne programova) ordono Z; ~ado sen fruktoj ne restas Z; ~anto en gimnazio; pro la sen~a uzebleco de la vortaro la finiĝoj k sufiksoj estas sendependaj vortoj Z.* 2 Akiri scion per sperto : *de la plej fruaj jaroj mi ~is obeadi Z; li ~os timi min Z; ~u esti forgesita k tamen vivi Z; taksi k sati la sanon ni ~as en malsano Z; ho patriotismo, kiam fine la homoj ~os kompreni ĝuste vian sencon Z? homo ~as la tutan vivon Z; li multe ~is el siaj vojaĝoj; por sperto k ~o ne suficias eterno Z; malgraŭ tiuj malfeliĉegoj la nacioj ~is malmulton; ili ~os la agmanieron de mia popolo Z; de tiuj fremduoloj la popolo ~is malalti la egiplajn diojn B. ~eo.*

1 Loko destinata por ~i : *mezgrada, elementa, supera ~eo; ~eo por ingeniieroj.* 2 (f) Ĉio, kio donas scion k sperton : *li trapasis la severan ~ejon de la vivo (ricevis instruadon de memsperto); instruita ĉe la ~ejo de la matrieo, malfelido, ~igi.* 1 Igi ion ~ata, instrui ion al iu : *~igi alfabeton al infano; la respekteton al la maljunuloj oni ~igis al mi tuj de la infaneco; ~igi metion al iu; ~igu al viaj filinoj funebran plorardon Z.* 2 Igi iun ~anta, instrui iun pri io : *la sperto ~igas; ili ~igis sian langon paroli malvernon Z.* El ~i, tut ~i, fin ~i (tr). ~i fundo. **Mem~into.** Tiu, kiu ~is sen helpo (Kp AÜTODIDAKTO). **~olibro.** Libro por ~antoj. **~oservo.** Senpaga aū malalte pagata servo de junulo ĉe metiisto aū profesuilo por ~i la metion aū profesion.

* **Lerta.** 1 Kapabla facile k laücele fari ion pro la rapideko k fleksbleco de siaj movoj : ~a metiisto, kirуро ; ~aj manoj ; leonoj k tigroj simile al ~aj katoj saltadis inter la verdaj plektobariloj Z ; la cikoniidoj falis, ĉar ili estis ankorau tro mal~aj Z ; rapide k ~e kuradis lacertoj Z. Kp FACILMOVA, GRACIA. 2 Kapabla facile k laücele plenumi ion pro la rapideco k trovemeco de sia penso : ~a politikisto, oratoro ; ~a en sia profesio Z, fako ; mal~a štelisto ; ne~a junulo (Kp NAIVA, SENMALICA) ; ~e kaši ion Z. Kp SPERTA, KOMPETENTA. 3 Farita laü ~a maniero : ~a laboro, dancado ; per ~a admono (reklamo) atflusas la mono Z ; la birdetoj faris malgrandan mal~an movigojn Z ; mal~a propono.

* **Lesivo.** Bolinta akvo kun potaso aū sodo, uzata por lavi tolajon. ~i (tr). Boligi tolajon en ~o, por gin lavi.

Letarglo. 1 Stato de ŝajna morto, karakterizata per preskaŭ tutu halto de spirado k de sanga cirkulado. Kp DORMO. 2 (f) Plena inerteco k indiferenteco.

* **Letero.** Skribajo, per kiu oni korespondas kun alia persono : sendi ~on-per posto ; ~a papero, invito ; ~e korespondi ; rekondita, registrila, valoro ~o. ~kestoto. Kesto por enmetti sendotajn aū ricevitajn leterojn aū paperajojn.

leükemio ♀. Malsano karakterizata per tromultiĝo de blankaj globetoj en la sango.

leükocito ♀. Blanka globeto de la sango aū de la puso.

leükomaino ♀. Alkaloido troviganta en la ĉeloj de vivantaj animaloj k iu produktiga de albuminecaj substancoj.

leuso ☆. Sedimento el la kvaternara epoko k iu formas nunte tempe la suprojn de multmulta sulkigintaj ebenoj aū valoj.

* **Leutenant.** Oficiro tuj malsupera al kapitano. Sub~o, Vic~o. Plej malsupera oficiro.

* **Levi** (tr). 1 Movi de malsupre supren ; plialtigi : ~i pezan ŝargon, kruon, la bastonon kontraŭ iu ; ~i flagon gis la supro de la masto ; ~i la rulkurtenon de fenestro ; la Eternulo volis ~i la profeton en ĉielon Z ; la vento ~as la ondojn, polvon ; ~i la brakon, piedon, kapon, palpebrojn Z, ŝultrojn, la okulojn de sur la

paĝo ; ~i defalintan mantelon Z ; ~i kadavron de tero Z ; sin ~i sur la ŝuparo, en la aeron ; orkovitaj kupoj sin ~adis super la tegmentoj Z ; la suno, tago, luno sin ~as ; el~i akvon el la puto ; mal~i la brakojn, la okulojn ; en la pesilo mal~iĝos la kaliko Z. 2 Meti stare tion, kio estis kušanta, klinita ktp : ~i malsanulon de lia sejo, falintan infanon ; ~i standardon Z ; sin ~i de, el sia lito (ellitiĝi) ; maro ~as siajn ondojn Z ; (f) ~i (ribeliĝi) multajn naciojn kontraŭ la urbon Z. 3 (f) Iniciati : ~i demandon Z, similar projektion ~is s-ro Grabowski Z. 4 (f) Pliigi, plialtigi la gradon de io : ~i (pliliautigi) sian vocon Z ; tio ~as la harmonion de la lingvo Z ; mal~i la vocon. 5 (f) Meti en pli altan staton ; spirite, morale plialtigi : ni celas ~i la moralan k farlant staton de la popolo ; tio, kio propre ~is la homaron alle super ĉiuj aliaj bestoj Z ; ~i la berkelon de bolisto al la indo de instrua sejo de filozofo Z ; ~i ion gis principio ; sama sento (alten) ~is ĉiujn korojn ; plej timu la homo, se dioj lin ~is Z ! vico da malbonaĵoj mal~is lin gis plej mizera situacio. ~igt. 1 Moviĝi supren ; altiĝi : aglo, aeroplano, fumo ~igas alten ; ~iĝi en la ĉielon Z, al la cielo Z ; nubo de polvo ~igis de la tero ; suno, tago, matenrugo ~igas Z ; la kolero ~igis al lia kapo Z ; lumo ~iganta Z ; birdo for~igas Z (forflugas) ; kiam la roso for~igis Z ; kiam ni decidis pri ili, mal~igis niaj manoj Z (pro malespero) ; la rabobirdoj mal~igis sur la kadavrojn Z ; la krepusko mal~igis super ni. 2 Rekte ekstari : ~iĝi de la sejo Z, el la lito, de dormo Z ; la remparo krute mal~igas Z ; montarĉeno abrupte ~igas ; granda nacio ~iĝos (alvenos) de la randoj de la tero Z ; (f) gigante nun antaŭ mi ~igas via bildon Z ; la urbo rapide re~igis el ruinoj. 3 Komenciĝi : ~iĝis akra venlo Z, murmuro, krio ; subita bruco ~igis en la domo Z ; malfelice ~igas sen veko Z. 4 Pliigi je ia grado : lia voeo ~igis pro kolero. 5 Spirite, morale plialtigi : liaj pensoj ~iĝis (nobligis) per la meditado ; la homaro ~iĝis super la bestoj ; ~iĝi super la kvereloj de l' ĉiutaga vivo ; ~iĝi gis tia situacio, ke Z ; la mal~iganta potenco de la imperio. ~ilo. 1 Ĉiuspeca aparato por ~i. 2 Rigida stango movebla sur iu apogpunkto k

uzata por ~i pezan objekton : *~aparato, ~mašino* (Kp GRUO 2, ARGANO).

levjatano Z. Nomo de la krokodilo en Bb ; timinda monstro.

levido Z. Año de la gento de Levi, dediĉita por servo de la templo.

***Levkojo.** Veg. el fam. kruciferoj kun bonodoraj floroj (*cheiranthus*).

lezi (tr) *Z.* Kaŭzi patologian difekton aŭ ŝangon en organo : *skarlatino ofte ~as iun organon.* ~o. Patologia difekto aŭ ŝango en organo.

***Li.** Singulara virseksa pron. de 3-a persono : *čiu ~ havas sian si z.*

***Liano.** Tropika ligneca grimpanta veg.

liaso *. Geologia formacio de la sekundara epoko. Vd KRETACEO, JURASO, TRIASO, DIASO, DEVONO, SILURO.

***Libelo.** Longa maldika insekto el ordo nevropteroj kun kvar grandaj travidaj flugiloj (*libellula*).

***Libera.** 1 Ne submetita al fremda volo : *vi estas ~a decidi, akcepti, rifuji; ~a decido; havi ~an elektron Z; ~a volo; ~vola.* Kp NEDEVIGITA, PROPRAVOLA, LAÜPLAČA, ARBITRA, SPONTANEA. 2 Ne submetita al iu materia aŭ moralia baro : *~a kiel birdo aera Z; iasi la hundon ~a en la karto; post dutaga aresto li estas ~a; gardi la ~ajn movojn de siaj membroj; ~a je kalenoj; sia mano estas ankoraŭ ~a (si estas nek edzinigita nek fiancénigita); mi purigis mian koron, mi estas ~a de mia peko Z; esti ~a de maltrankvileco Z, de zorgoj, pasioj; ~a de ŝuldoj, de ĉiu devo, de sia promeso; vi estas lute ~aj de partoprenado en la deficitio; esp-o estas ~a je ĉiu exceptojo; la libro ne estas ~a je tiu malbonaĵo; kapabli ~an (facilan k fluan) paroladon de esp-o (Kp FACILA, NEGENATA, KVITA, NE MALHELPATA). 3 Ne submetita al politika dependeco : *~a popolo, civitano (Kp AÜTONOMA).* 4 Ne submetita al iaj specialaj kondiĉoj : *la eniro en la ekspozicion estas ~a* (al ĉiu permesata, senpaga); *~a (plene permesita, sen doganoj k formaloj) importo, trafiko; ~a industrio; ~a funkciado de kulto; esp-o estas ~a apartenajo al la tuta mondo Z; ~aj versoj (ne observantaj la samecon de la piedoj).* (Kp SENBARA, SENGENA,*

SENEBARASA, SENCEREMONIA, SENREGULA.) 5 Ne havanta devigan okupon : *mi ne povos ĉeesti la morgaūn kunvenon ĉar mi ne estos ~a.* 6 Neokupata (pp spaco aŭ tempo), disponebla : *ĉu la sego estas ~a? la vojo estas ~a; lasu ~an interspacon inter unu aro k alia Z; sub ~a ĉielo (en loko nekovrita); la vespero restos ~a por la vizito de la urbo; profiti la ~ajn horojn por promeni; havi nenion ~an tempon; ~tempo (ferioj).* (Kp VAKANTA.) ~e. En maniero ~a : *~e agi, decidi; nian lingvon ĉiu povas ~e uzi por iu ajn celo; pripensu tion memstare, ~e de ĉia fremda influo; pri propra afero neniu jugas ~e Z* (senpartie); *~e sur siaj sultroj falis la haroj; tiam mi spiris pli ~e; mi petas ke vi ~e (senĝene) diru vian opinion; lasi ~e flui la kritikojn; ĉiun libron verkitan en la lingvo internacia ~e (sen malhelpo, facile) povas kun vortaro en la mano legi ĉiu Z; en tiu lernejo oni povas ~e instrui esp-on; ĉiu povas ~e eldoni verkojn en esp-o; vivu Mizere, sed vivu ~e Z.* ~ec)o. Stato de iu aŭ io, kiu estas ~a: provi reakiri sian ~eon B; doni ~econ al mal~uto; la politika, komerca, gazetara ~eo; mi salutas vin, lando de la ~eco Z; batali por la ~eco de la homaj rajtoj Z; lasi al ĉiu homo plenan ~econ havi tian internan kredon, kiu ŝajnas al li plej bona Z; preni al si la ~ecor ...i Z; pli bona pano sen bulero ol kuko sen ~o Z. ~igl. Meti en ~an staton : *~igi malliberulon, sklavon; li retenis sin per la brako sed si ~igis sin Z; ~igi al iu la vojon; ~igi la vojon de ŝtonoj Z; ~igi iun el sklaveco Z, de timo, de lia promeso, de mensoga akuzo, de siaj ŝuldoj; ~igita de ĉia respondeco Z, de duboj; klera homo ~igita de ĉia antaŭjuĝo; ~igi la lingvon de senutila balasto; ellerninte unu sufikson ni estas ~igitaj de la lernado de granda serio da vortoj Z; tiu diploma ~igas de militista servado; sin ~igi de (aŭ el sub) fremda jugo; la naci~iga movado disvolvigas (Vd EMANCIPI, MALKLAVIGI, FORSKUI).* Mal~a. Ne havanta ~econ (Vd ĈENO, KATENO, BRIDO, BUŠUMO, JUGO, SKLAVO, TRUDI). Mal~eo. Domo destinata por ensilosi arrestitojn aŭ kondamnitojn (Kp KARCERO, KAĜO).

Liberala. 1 Favora al libero k toleremo en sociaj, religiaj, politikaj aferoj : *~aj*

partioj, doktrinoj, opinioj, institucioj ; ~a spirito ; ~ismo. 2 Karakterizas okupon, kiu necesigas precipe intelektan laboron (instruisto, sciencisto, kuracisto ktc) : *~a profesio ; ~aj artoj.*

Libertinismo ♀. Liberiĝo el religiaj kredo ĉe praktikoj. Kp LIBERPENSULO.

Libido ♀. Psika energio, konsiderata de la psikanalizistoj kiel konsistanta principo en la seksa impulso.

* **Libro.** 1 Bindita aŭ brošurita paperfoliaro, kun presita teksto : *scienca, literatura ~o ; nur ~a (ĉerpita el ~oj, ne el sperto ; kabineta) scienco ; koni la lingvojn ~e, sed ne libere.* 2 Samforma paperfoliaro destinita por ke oni skribu en ĝi : *komerca ~o ; memor~o ; not~o* (Kp KAJERO, REGISTRO). 3 Nomo de grandaj dividoj de verko. Kp ĈAPITRO, VOLUMO. *~(oten)ejo.* Cambro, en kiu oni konservas multajn ~ojn. Kp BIBLIOTEKO. *~(ovend)ejo.* Butiko, en kiu oni vendas ~ojn. *~eto.* 1 Malgranda ~o. 2 ~o enhavanta la parolojn de operverko. 3 Tiuj paroloj mem. *~otenado.* Enskribado de en- k elspezoj en komercajn ~ojn. **Jar** ~o. ~o ĉiujare aperanta k prezentanta la ĉefajn okazontajojn de la jaro koncernantajn ian societon aŭ fakon.

Liceo. Mezgrada lernejo ; gimnazio.

Licencio. Universitata rango, meza inter matureca ekzameno k doktoreco : *~ato Z, ~ulo* (magistro).

Helo ♀. G. de solanacoj, arbedo (*lycium*).

* **Lieno.** Granda mola k spongeca glando, ĉe maldekstra flanko de ventro, kie formiĝas k detruigas la rugaj globetoj de sango.

Litto. Aparato por suprenlevi personon ĉe objektojn ĝis la diversaj etagoj de domo aŭ konstruo.

* **Ligi** (tr.). 1 Fiksi, ĉirkaŭvolvi per ŝnuro, ĉeno aŭ alia rimedo malhelpante liberan movon : *~i sovaĝan beston, frenezulon, hundon per ĉeno* ; (f) : *~i la okulojn de iu Z, ĉies intereson* ; *tio ĉi tute senbezono ~us nin Z ; ne nomu min plur majstro, ĉar per tiu morale tro ~anta nomo ~i malliberigas nian aferon Z.* Kp KATENI. 2 Fiksi per ŝnuro aŭ alia kunigilo plurajn objektojn aŭ partojn : *~i vergojn, buk-*

edon, faskon ; ~i keston, pakafon ; ~i rompitlan membron, arterion ; ~i medalon ĉe la kolo ; (f) ~i la okulojn al la tero ; multaj memorajoj estas ~itaj al tiu loko. (Kp NODI, INTERPLEKTI, KROČI, ALČENIGI, ALGLUI, ALTENI, NAJLI). 3 Kunigi plurajn aferojn per ia rilato de sinsekyo aŭ kaŭzeo : *parolante ~i la silabojn ; ~i propoziciojn per konjunkcioj ; ~i la ideojn ; ~i literojn en skribo ; ~i utilacon kun agrableco, praktikan spiriton kun idealismo ; en la unuaj jaroj la akiro de ĉiu nova esp-isto estis ~ita kun senfina laborado k oferado Z ; lia morto estas sendube ~ila kun tiuj grandaj laboroj k malagrablaj Z ; espismo estas forte ~ita kun ia interna ideo Z ; cion, kion Z diras aŭ faras, oni ~as kun esp-o Z ; malvasta ~iteco ekzistas inter ambaŭ demandoj Z ; pli granda pago devas esti ~ita kun pli grandaj rajtoj Z ; paroli sen senco k sen inter~o Z ; la inter~iteco de ambaŭ aferoj Z.* 4 Kunigi plurajn personojn per amikaj aŭ samcelaj rilatoj : *amikoj, kiujn ~us la sama ideo, la samaj aspiroj k esperoj Z ; sin ~i kun iu edzige, amike, per amikeco ; ~i amikajn rilatojn kun iu Z ; ni deziras krei ~antan ponon inter la gentoj Z ; ~i du regnojn per kontrakto.* 5 Interraliĝi, interkomunikigi : *~i du landojn per fervojo, per ponto.* *~o.* 1 Ago ~i. 2 Ago sin ~i por komuna celo. 3 Asocio, unuiĝo por komuna celo : *la ~o de la nacio* ; *~o kontraŭ milito* ; *starigi maristan ~on. ~illo.* Cio, kio servas por ~i : *leda, pajla ~ilo* ; (f) *la ~ilo de la edzeo, de la amikeco ; estas dangere ŝiri ĉiun ~ilon kun la pasintaĵo.* **Al**~i (tr.). 1 Fiksi ion ~ante al io : *al~i boaton al bordo.* 2 Kunigi du aferojn per intimaj rilatoj : *al~i multe da graveco al io Z* (rigardi kiel tre gravan) ; *al~i signifon al sono.* 3 Kunigi du personojn per fortaj sentoj : *servisto al~ita al la mastro* ; *al~iteco al familio* (Kp SINDONEMO, FIDELECO). **Ĉirkau**~i (tr.). Ĉirkaŭvolvi ion per ~ilo : *ĉirkau~i membron per bandaĵo, bandaĵon ĉirkaŭ membro.* **Kun**~i (tr.). Kunigi ~ante : (f) *kun~i du malforlojn por kontraŭstari al forto.* **Mal**~i (tr.). Liberiĝi el ~iloj : *mal~igi de partio.*

Ligamento ♥. Fibreca ligajo, kiu kunligas ostojn aŭ altenas internajn korpopartojn.

* **Ligno.** Malmola substanco el kiu konsistas radikoj, trunko k branĉoj de arboj : *brul~o; seg~o; konstru~o; ~a benko, suo. ~ajisto.* Metiisto, kiu prilaboras ĉajn objektojn.

Lignito Speco de fosilia karbo, tre ofte prezentanta la ŝajnon de duonbrulinta ligno.

Lugistro G. de oleacoj, arbedo kun bonodoraj blankaj floroj : *hejgo el ~oj (lignum).*

* **Likeno.** 1 Diversspeca kriptogama malgranda veg. kreskanta sur muroj, arboj, ŝonegoj, k formita de kuniĝo de fungo kun algo (*lichen*). 2 Haŭta mal-sano karakterizata de haŭtdifektoj *~sajnaj.*

Liknido G. de kariofilacoj, kiu kreskas sur grenkampoj k kies grajno estas venena (*lychnis*).

Likopodio Z G. de ~acoj (*lycopodium*). ~a **pulvoro.** Pulvoro flaveta, kiun entenas la sporujoj de la ~o k havanta diversan uzon.

Likopodiacoj Z Fam. de kriptogamoj, kies ĉefa tipo estas likopodio.

Likva □ = flueca. ~ajo = fluajo 1. ~igi. Meti en ~an staton.

* **Likvidi** (tr). Definitive forigi, solvi, finreguligi : ~i konton, kommercon, entreprenon, heredajon ; ~i problemon, malfacilajon, malbonan situacion, eksperimenton ; tiu demando estas nun ~ita ; la politico ~is tiun societon ; ~i la carisman, la grandajn bienojn, la militan staton, la analafabecon ĉe la popolo (Kp EKSTERMI, ELČERPI 2). ~o. Ago ~i aŭ rezulto de la ago.

Likvido (Fon). Sonanto produktata de spirblovo vibriganta la pinton (= R) aŭ la flankajn randojn (= L) de la lango, kiu kavigas por formi resonujon. Kp KVAZAŬOKALO, NAZALO.

* **Likvoro.** Trinkajo el alkoholo, aromaj veg-j k sukerlo : *aniza ~o.*

* **Lillo.** Bulba veg. el fam. liliacoj kun grandaj blankaj bonodoraj floroj, simbolo de pureco.

Liliputa Z. Malgrandega, kiel la logantoj de la fantazia samnoma lando imagita de Swift : *kresco mamula, sed saĝo ~a Z.*

* **Limo.** 1 Loko, kie finiĝas iu difinita spaco : ~o de kampo, arbaro, vojaĝo ; la ~oj inter du landoj ; ĉie lingvaj ~oj baras la vojojn inter la popoloj ; fermi la land~ojn al la internacia trafiko. 2 Momento, kie finiĝas iu difinita tempo : *morgaŭ estas la lasta ~o de mia libertempo.* 3 (f) Punkteto, kie finiĝas fizika aŭ moralaj povo : *esti ĝe la ~o de sia pacienco ; meti ~ojn al siaj elspezoj ; transpaſi la ~ojn de siaj fortoj, de sia povo, de deco, de permesala polemiko ; li farigadis tute sovaĝe k petola k transiradis ĉiujn ~ojn Z* (estis tute senmodera). ~i (x. io). Esti ~o, signo de ~o de, formi mem la ~on de : *rivero, muro ~as la bienon ; Jordano ~as oriente la landon Z ; al la provinco ~as montaro. ~igl.* 1 (io) = i~. 2 (iu) Fiksi, difini, montri per iu signo la ~on de : *delegitaro komisiita por ~igi la novan teritorion ; ~igi parkon per muro, tereron per flagoj.* 3 (iu aŭ io. f) Fiksi, haltige difini la disvastecon, la disvolvigon de iu afero materia aŭ moral-a ; mal-helpi troan vastigon de io ; *~igi siajn penojn, sian esperon, sian ambicion ; la homaj fortoj estas ~igitaj ; ~igi la daŭron de la diskutado ; mi longe ~igis min per revado Z ; mi ~igas min per mallonga rimarko, per tio, ke Z* (Kp KONTENTIĜI) ; *pro manko de loko mi ~igas min je la plej ncesea Z ; montoj ~igas la vidon ; delegito kun ~igitaj povoj ; la statuloj ~igas la rolon, aŭtoritaton de la direktoro ; la tutaj demande ~igas sin (~igas) al jeno Z ; ~igado de la armado* (Kp REDUKTI). ~igl. Esence konsisti el, ne esti pli ampleksa ol : *ĉiuj liaj pretendoj ~igas je la edziĝ-permeso.* **Dis~i** (tr). Dupartigi : *dis~i la harojn Z* (diskombante itin laŭ rektka linio). **Gis~i** (x). Etendigi gis : *la entuziasmo gis~is frenezon. ~tempo, temp~o.* Tempo dum kiu, aŭ momento antaŭ kiu oni devas fari ion : *temp~o de kambio, de konkurso, de valideco de fervoja bileto. ~stono.* Stono, kiu signas ~on de tereno aŭ distancon sur vojo. **Sen~a.** Havanta nenion ~on : *sen~a multego Z, spaco, tempo, povo, fiero, konfido ; sen~e ami* (Kp SENFINA, INFINITA).

limao G. de lamelibrankaj moluskoj, vivanta en ĉiuj maroj (*lima*).

* **Limako.** 1 Surtera senkonka viskeca molusko, manganta vegetaĵojn (*limax*).

2 Ĝardena rampanta viskeca molusko, kun konko ; heliko (*helix*) : (f) ~a (malrapidega) *irado* Z.

limando Speco de pleŭronekto, ovala k plata fiŝo, vivanta en Atlantiko.

limbo Gradita rando de cirklo, ĉe astronomia, geodezia aŭ matematika instrumento. **1** Membraneca maldika parto de la folio senpre insertita sur la tigo aŭ portita sur la petiolo. **2** La dis-etendita parto de petalo aŭ sepalo.

limfo Z. **1** Flaveta aŭ senkolora likvajo konsistanta el likva substanco k el leŭkocitoj de la sango, k iu cirkulas en angioj k nutras la histojn. **2** La akveca suko, cirkulantaj en plantoj. ~a. Rilata al ~o aŭ enhavanta ~on. ~aj angloj, vazoj. Angioj, vazoj, en kiuj cirkulas ~o.

limfangito Inflamo de limfaj vazoj.

limfatismo Emo al limfaj malsanoj, karakterizata per palo de la haŭto, per molo de muskoloj ktp.

limito Kondiĉa prezlimo en vendo ne malsuperi, en aĉeto ne superi, antaŭfiksitan prezon.

* **Limonado**. Trinkajo farita el citrona suko, akvo k sukero.

* **Lino**. Herba veg. el kies fibroj oni faras plej bonaj tolon, pli ŝatatan ol la kotona : ~okoloraj (pale blondaj) *haroj*. ~oleo. Oleo ekstraktata el semoj de ~o. ~olea tolo, ~oleumo. Teksaĵo nepenetrebla de akvo, dense ŝmirita per diversaj materioj k oleo, k uzata por kovri plankon ktp.

linel (tr). Punmortigi iun sen juĝista regula verditko, laŭ maniero de la usona popolmaso.

* **Lingvo**. **1** Sistemo da vortoj uzata de iu nacio aŭ gento por interkomprenejo : *fremda* ~o; *vivaj*, *mortintaj* ~oj; *sam~ano*; *franc~ajo* Z (francismo). **2** Tiu sistemo konsiderata kiel karakterizo de speciala grupo da individuoj aŭ de aparta fako : *la komuna*, *sciencia*, *teknika* ~o; *la biblia*, *popola* ~o; *la ~o de la metiistoj*, *stelistoj* ktp (Kp JARGONO, SLANGO, DIALEKTO, IDIOMO). **3** Cio, kio servas por esprimi pensojn aŭ sentojn : *la ~o de la surdmutuloj*, *de la bestoj*; *la algebra* ~o (Kp MIMIKO, SIGNO). ~a. Rilata al ~o :

~aj demandoj, studoj (Kp LINGVISTIKA). ~isto. Scienisto, kiu studas la pure ~ajn demandojn (Kp FILOLOGIO).

lingvistik Z. Priskribo de la diversaj procedoj, per kiuj la homo esprimas siajn pensojn k sentojn, k studio pri origino k evoluco de tiuj procedoj. Kp FILOGIO.

* **Lino**. **1** Limo de supraĵo, konsiderata kiel naskita de movo de punkto tra la spaco, k supozata sen largeco nek dikoco : *rekla*, *kurba*, *rompila* ~o. **2** Kontinua streko montranta difinitan direkton : *belforma* ~o de la bušo Z; ~oj de papero, desegno, de la vizago, de la mano; *konduki*, *streki*, *desegni*, *tiri* ~on; *super~a signeto* Z (Kp TRAJTO, SILUETO, KONTURO). **3** Difinita direkto seninterrompe traironta : *marvelura*, *trafika*, *ervoja* ~o; *organizi*, *aranĝi* ~ojn de aŭtobusoj, aeroplanoj (Kp vojo). **4** Vico da objektoj aŭ personoj ordigitaj laŭ difinita direkto : *čiu paĝo enhavas tridek* ~ojn; *duobla* ~o da arboj; *armeo* ordigita laŭ 3 ~oj. ~e. En ~a ordo. ~i (tr). Fari ~ojn, marki ~ojn sur io : ~ita papero. ~lo. Ilo por streki ~ojn. ~aro b. Aro da kvin horizontalaj ~oj, sur kiuj estas lokitaj la diversaj notoj, laŭ ilia valoro. **Laŭ~igi**. Ordigi laŭ ~oj : *laŭ~igi monerojn sur la tablo*.

* **Linko** Soviĝa karnomanĝanta besto, simila al granda kato (*lynx*).

linotipo (Ti). Moderna mašino por perlinia kompostado k fandado de presliteroj, uzata en la presarto. ~isto. Tiu, kiu kompostas sur ~o.

lintelo Ŝtona, ligna aŭ fera trabo, peco, bloko horizontale metita sur la fostoj de fenestro aŭ pordo.

* **Lipo**. **1** Movebla rando de la bušo, kiu kovras la dentojn : *supra* ~o; *rugaj*, *koralaj* ~oj; *mallarĝaj* *kunpremitaj* ~oj. **2** (f) Tiu parto de la vizago, konsiderata kiel organo de la parolo : *li diam havas tiun vortlon sur la* ~oj; *kiu retenas siajn* ~ojn *estas saĝa* Z; *viaj* ~oj *parolos* *gustaſon* Z; *veramaj* ~oj Z. Kp bušo, LANGO. ~haroj. Haroj kreskantaj ĉe la supra ~o : (f) *bruligi* al si la ~harojn Z (ne atingi la esperantan rezultaton. Kp MALTRAFI. Vd NAZO). ~mle ni (ntr), *fari dik~on*. Montri malkontentigon, antaŭenigante la ~ojn; bušpintigi.

* **Liro.** 1 Antikva korda muzikilo.
2 Itala monero, entenanta 100 centimojn.
~ismo. Poezia inspiro.

Liriko. Poezio kantanta la personajn impresojn, sentojn k pasiojn de la poeto mem. ~a. Konvena al ~o : *~aj versoj* ; *~a entuziasmo*. ~eco. ~a karaktero de io.

Listo. Serio da nomoj de personoj aŭ aferoj, skribitaj unu sub alia : *~o da kandidatoj, da varoj ; prez~o*. Kp TABELO, REGISTRO, INDEKSO, KATALOGO.

Listelo Z ♣. Mallarĝa randa elstarajeto de arkitektura ornamajo aŭ de monero, medalo ktp : *faru ĉirkaŭ la tablo mal-larĝan ~on z.* Kp MODLULO.

* **Lito.** Meblo sur kiu oni kuſas por dormi, ripozu : *kiu amas la ~on (ripozon), ne akiras profiton z. ~ajo*. Ĉio, kio servas por pretigi ~on por kuſiĝo : *oni ja prenos vian ~afon de sub vi z.* ~kadro. Munktakso, kiu subportas la ~ajon.

* **Litanio.** 1 (K) Preĝo konsistanta el longa serio da mallongaj alvokoj al Dio, Dipatrino aŭ sanktuloj. 2 (f) Longa k teda elnomado, elnombrado : *senfina ~o da plendoj. ripročoj.*

litargiro Z ♦. Protokido de plumbo de oranĝeruĝa koloro, fandata k lamen-forme kristaliganta : *~o estas uzata en preparado de glazuro.*

* **Litero.** 1 Ĉiu signo de la alfabeto uzata en skribitudo aŭ presado por reprezentati la sonojn de lingvo : *la 28 ~oj de la esp-a alfabeto ; supersignitaj (kunĉapelaj, ĉapelitaj, tegmentitaj) ~oj ; grand~oj ; malgrand~oj ; klin~oj (kursivoj) ; lia noma estos skribata or~e en la historio.* 2 Formulo, teksto : *ilia elekto restus nur malviva ~o (senvalora k senefika) ; ne sekvi la ~on, sed la spiriton (ne formale la vortojn, sed la intiman sencon) ; la~a traduko, kompreno ; absoluta k la~a reguleco z* (Kp LAÜVORTA).

Literaturo. 1 Tuto de la spiritaj verkoj, koncernantaj la vivon k kulturon de iu nacio, epoko : *la beletro estas nur parto de la ~o ; lingvo jam praktike ekzistanta, havanta jam sufiĉe grandan ~on diam kreskantan z.* 2 Tuto de la verkoj, presajoj ktp pri iu temo : *la ~o pri Gæthe, pri Faust, pri iu malsano.*

litio ♫. Li. Ĥemia elemento. Alkalia metalo, kies atompezo estas 6,94.

litino z ♫. Oksido de litio.

Litografi (tr). Reprodukti sur papero per presado skribajon aŭ desegnajon antaŭe gravuritan sur laŭcela ŝtono. ~isto. Homo, kies profesio estas ~i.

litografio (Ti). Arto litografi.

litorino ♀. G. de mangablaj gastropodoj (*littorina*).

litoto. Reterika figuro per kiu oni plirimarkigas la sencon malfortigante la esprimon.

Litro. Mezurunuo por fluoj aŭ sekaj materioj, valoranta unu kubdecimetron.

Liturgio (R). Oficiala ordo, aranĝo de la ceremonioj kaj pregoj por Diservo : *katolika, anglikana ~o.*

* **Liuto.** Malnova kordmuzikilo iom similanta mandolinon.

* **Liveri** (tr). 1 Transdoni en ies posedon : *~i al la aĉetinto la venditajn varojn ; ~i krudmaterialon al fabriko, viandon al armeo, dokumentojn al malamiko ; ~i gis la domo de iu z, gis hejme* (Kp PROVIZI). 2 Havigi : *neĝo ~as akvon al la kampoj z ; mi povos ~i al vi vivim-edojn per mia profesio z ; brando ~as vivigan varmon al lia organismo z ; la historio ~as multajn pruvejojn, ke... ; la farmbieno ~is (naskis, kaŭzis) pli k pli multajn ĉagrenojn z ; la riĉajoj ne ~as (estigas) la felicōn z ; la aŭtoro ~as sian opinion pri sportoj kiel kuracisto* (Kp DONI, PREZENTI, PROPONI). ~anto. Tiu, kiu havigas varojn laŭ interkonsentitaj kondiĉoj (Kp PERANTO).

livlo ♀. Speco de sovaĝa blugrizaj kolomboj, kiu vivas en Norvegio, Britlando k suda Eŭropo (= rokkolombo) (*columbus livia*).

* **Livreo.** Distingiga vesto, ordinare kolora k galonita, kiun portas la servistoj de sama domo aŭ mastro.

Lobo. Rondforma elstara parto de iu organo : *~o de orelo ; ambaŭ ~oj de nazo* (Kp ALO) ; *la ~o de hepato.*

lobello ♀. G. de ~acoj, kies suko estas lakteca, akra k venena : *~o estas kultura kiel ornama planto* (*lobelia*).

* **Lodo.** Malgranda angla k germana mezurunuo de peso.

lodiklo Unu el la preskaŭ senkoloraj k travideblaj folietoj, kies nombro kutime ne superas du kiu estas homologa al perianto ĉe floro de gramenaco. Vd GLUMO, PALEO.

loff (tr) Direkti la ŝipon al la direkto de la vento.

* **Logi** (tr). 1 Peni altiri, tentante per plaĉaj flataj rimedoj : *~i muson per lardo, knabon per kuko, knabinon per dolĉaj paroloj; beleco ~as, virlo apogas Z; pli al~as kulero da mielo ol da vinagro barelo Z.* 2 Altiri ; naski intereson, deziron, plaĉon : *la teatro, dancu tule ne ~as min; al~a spektaklo.* Kp TENTI, INVITI, INSTIGI, MAGNETA, MIELO. **~o, ~ajo, ~ilo.** Io, kio servas por *~i* : ili ne plu sekvas la ~ojn de sia malbona koro Z; la ŝefo ~ajo estas teatra prezentado en esp-o. **De~i, for~i** (tr). Deturni, deflankigi ~ante : *for~i iun de la devo, de sia tasko; de~i la edzinon de najbaro; de~isto de virinoj.* **El~i** (tr). Eltiri, elkapti ~ante : (f) *el~i la konfidon de iu Z; jam multe da scioj mi el~is de l' gardistoj Z.* **Mal~i** (tr). Naski malplaĉon, maldeziron, malinklinon : *li ĉiam mal~is min per siaj krudaj manieroj; ekzistas arboj, same kiel homoj, kiuj mal~as de l' unua rigardo Z* (Kp ABOVENI, NAŬZI).

logo Instrumento, konsistanta el ŝnuro kun plombo, kiun oni mergas en maron por mezuri la rapidon de ŝipo.

Logaritmo. Nombro de aritmetika progresio respondanta al alia nombro de geometria progresio.

Logiko. 1 Parto de la filozofio studanta la legojn de rezonado : *fakultato de filozofio k ~o Z; ~a traktato; ~a konkludo.* 2 *~eco : ĉu ekzistas ĉe gulo da senco k ~o en tiuj ŝercoj Z? ~eco.* Kvalito de io konforma al *~o*.

Logogrifo. 1 Enigmo, en kiu intermiksitaĵaj literoj aŭ silaboj de iu vorto formas aliajn vortojn, kiujn oni devas diveni. 2 (f) Nekomprenebla frazo.

* **Logi** (x). 1 Daŭre restadi en loko, kie oni kutime vivendas : *~i en Anglujo, Parizo, en bela domo, en pensiono; dense ~ata Z, pri~ata Z urbo; arbaro ~ata de sennombraj birdoj Z; via fremde~ado Z; ~loko Z.* 2 Maldaŭre resti kiel gasto, pasigante la nokton en domo aŭ hotelo :

~i ĉe amiko, en hotelo dum du tagoj. ~anto. Tiu, kiu ~as ie : *la ~anto de lando, domo. ~ebla.* Kie oni povas *~i* : *~ebla lando Z. ~ejo.* Domu aŭ ĉambro, kie oni ~as. *~igl.* Havigi ~ejon al iu : *~igi amikon ĉe si; ~igi laboristojn en barako.* **En~igl z.** Preni, ekokupi ~ejon. **Trans~igl.** Ŝangi sian ~ejon, k okupi alian.

* **Logio.** 1 Malgranda aparta ejo, fako por kelkaj personoj en teatro. 2 Galerio large malfermita sur ekstero, ĉe etaĝo de domo. 3 Grupo da framasonoj, k loko en kiu ili kunvenas.

Lojala. Aganta konforme al la legoj de honoro, sincereco, fideleco, dankſaldo, aŭ al siaj promesoj : *~a regnano, malamiko; ~a konduto; mal~a atako; juri ~econ al la ŝtato.* Kp FIDELO.

* **Lojto.** Mangebla riverfișo el fam. de gadoj (*gadus lota*).

* **Loko.** 1 Parto de spaco okupata de io aŭ destinita por io : *meti objekton sur gian ~on; serci ~on por sidigi Z; ricevi ~on en la teatro; elekti bonan ~on por vidi; grimpi gis la plej alta ~o de la arbo; tiu vorto ne estas en la ĝusta ~o; li mezuris la larĝon de ~e de la pordego gis la interna kordo Z; estas tie ĉi nek ~o nek tempo por priparoli la aferon; la kunveno okazos je la 10-a k havos ~on en la Universitato; si alproksimiĝis al la tablo, ĉe kiu havis ~on la interparolado Z; ia malfacila bataldado havis ~on en sia bruslo Z; kiun ~on (paragrafon) mi legu al vi Z? mi povus citi nullajn ~ojn pri tio en la verko; (f) havi varman ~on Z (bonan postenon).* 2 Difinita etendajo de lando, regiono : *logi en bela, apudmara, montara ~o; li vojaĝis en nullajn ~ojn; sen~a vagisto Z.* 3 (f) Situacio : *kion vi farus se vi estus sur mia ~o? atingi allan ~on en sia ofico, en la arto; havi allan ~on en la estimo, en la koro de iu. ~a.* Speciala al iu *~o* ; ne transiranta la limojn de iu *~o* : *la ~aj gazetoj, kutimoj; la ~a esp-ista movado; la ~a komitato.* **~i** (tr). 1 Meti iun aŭ ion en difinitan ~on : *li ~is antaŭ la ĝardeno gardanton Z; ~i la invititojn ĉe la tablo; ~i infanon sur lian seĝon; oni ~is ilin en la saman ĉambron; ~i statuon sur piedestalon; ~i librojn sur bretaro, lukojn en ŝranko, barelon en kelo, lampon sur la tablo; vorto malguste ~ila*

en la frazo. **2** Meti iun aū ion en difinitan situacion : *oni ~is lin sur la tronon de liaj prapatroj ; ~i iun en superan oficon, rangan ; li estas alte ~ita en mia estimo ; oni devas ~i ilin inter la grandaj filozofoj ; oni ~os tiun eltrovafon inter la plej utilaj. ~umi z. ~i 2 : ~umi infanon ēe nutristino ; sin ~umi (dungig) kiel motoriston ; ~umi (procente pruntedoni) monon en banko.* **Dis~i** (tr). Meti dise en iun ~on : *dis~i kelkajn meblojn en la ĉambro* ; *dis~itaj regimentoj* **B.** **De~igl.** Meti en alian ~on. **En~igi** = **~i.** **Trans~i** (tr). Meti transen en alian ~on : *trans~i siajn meblojn en alian loĝejon.* **Trans~i~gi.** Iri en alian ~on : *multaj kapitaloj trans~igis el Eŭropo al Ameriko.* **~idigl.** Restade loĝi.

lokalizi **z** (tr). **1** Fiksi ion en iu loko, malhelpante, ke ĝi disvastiĝu eksteren : *~i incendion, epidemion, erezipelon.* **2** Trovi, difini la lokon, kie io estas lokita : *per radiografado oni povis precize ~i la tumoron.*

lokaŭto **g⁴.** Interkonsento de laborandonatoj fermi la entreprenojn, por per tio devigi la laboristojn al cedojo.

Lokomobilo. Vapormotoro provizita per radoj por sinmovi sur vojoj.

*** Lokomotivo.** Vapormašino kun radoj por tiri vagonojn sur fervojo.

loksio **g⁵.** G. de paseroj (= krucbekulo) (*loxia*).

lokusto **z** **g⁶.** G. de saltaj ortopteroj (*locusta*).

*** Lolo.** Herbaĉo el fam. gramenacoj (*lolum*).

lombardo **£.** Monprunto kontraŭ movebla garantiajo. **~i** (tr). Monprunti kontraŭ movebla garantiajo en ~o.

*** Longa.** **1** Havanta grandan etendon laŭ sia plej granda dimensio : *~a bastono, ŝnuro, strato, streko ; ~a frazo, letero ; ĉambo pli ~a ol larĝa.* **2** Havanta ian difinitan etendon laŭ sia plej granda dimensio : *~a je dudek centimetroj, je tri paſoj ; kilometre ~a titolo.* **3** Havanta grandan daŭron : *~a vojaĝo, laboro, parolado, malsano, pacienco, vivo ; ~aj someraj tagoj ; ~a krio, ĝemo ; (fón) ~a vokato, silabo ; pli~igi paroladon, kunvenon* (Kp ETERNA, TIRATA). **~e.** **1** Dum ~a tempo : *~e atendi, resti z, loĝi z,*

daŭri z ; io tiel ~e serĉata z. **2** Depost ~a tempo : *mia domo estis jam ~e konstruila... z.* **Antaŭ~e.** Jam de ~a tempo : *antaŭ~e pasinta z.* **Laŭ~e.** Laŭ direkto de la ~eco : *fendi lignon laŭ~e ; promeni laŭ~e de la rivero.* **~(ec)o.** **1** Etendo de io, mezurata laŭ sia plej granda dimensio : *faldi paperfolion laŭ la ~o ; kuſiĝi, sterniĝi per sia tuta ~o z ; ducent kilometroj da ~o z ; grado de ~o* (distanco de iu loko al iu difinita meridiano akceptita kiel deirpunkto. Kp LONGITUDO). **2** Granda daŭro, longtempoco : *la~eco de la laboro lacigis lin.* **~oforma.** Pli ~a ol larĝa. **Mal~a.** **1** Havanta malgrandan etendon laŭ sia plej granda dimensio : *mal~a tenilo, vesto, barbo, frazo.* **2** Havanta malgrandan daŭron : *mal~a kunsono, kolero, felico ; mal~e dirite.*

longitudo. **1** (Sc) Arko de la ekvatoro entenata inter la meridiano de iu ajn loko k alia meridiano elektita kiel deira meridiano. **2** ~~**~~ Angulo inter la meridiano de astro k la meridiano, kiu trapasas la printempatan ekvinoksan punkton.

*** Lonicero.** Grimpanta arbeto el fam. kaprifoliacoj, kun tordaj tubformaj, bonodoraj floroj (*lonicera caprifolium*). Vd KAPRIFOLIO.

Lordo **z.** Honora titolo de nobeloj en Anglujo : *la ĉambo de la ~oj.*

*** Lorno.** Optika tuba instrumento, kiu ebligas vidi malproksimajn objektojn, malpliigante ilian sajnan distancon. Kp TELESKOPO. **Du~eto.** Binoklo.

*** Loti** (ntr). Konsulti la sorton pri elekto, decido, asigno aū disdono : *Vi ~os meze inter ni z. ~(ad)o.* Elekti, decido, asigno, disdono farita per sorto : *ili disskribis la landon en sep parlojn k Josuo faris al ili ~adon z ; la ~o decidos z ; la ~o falis sur lin z, por li z, traſis lin ; la ~o estas tirita z* (Kp JETO, KUBO) ; *la ~o por la Jozefidoj donis jene z ; ~e dividi la leran z ; la estraro estis ~e elektita z.* **~(aj)o.** Parto asignita al iu per sorto : *la ~ajo de la Jehudaidoj estis jena z ; la dua ~o estas por Simeon z ; inter la glatafaj de la valo estas via parto, ili estas via ~o z ; (f) la mizero estas nia ~o.* **~(ll)o.** Numerata bileto, jetkubo aū iu ajn objekto, kiu servas por fari

~adon : sur la baskon oni jetis ~on Z.
~(um)l, pri~i (tr). Asigni ~ante : oni
~umis la heredojn inter la tri filoj ; la
limo de la ~ita parto Z.

Loterio. 1 Hazardludo laŭ kiu la partoprenantoj ricevas numeritajn biletojn, kiuj rajtigas ilin al ŝancoj pri gajno montronta de la sorte. 2 (f) Afero de hazardo : edziĝo estas nura ~o ; la diverskolora ~o de la vivo, en kiu multaj metas en la ludon Z.

lotoso = lotuso 3.

lotuso ♂. 1 G. de legumenacoj kreskanta en arbaroj, kampoj (*lotus*) 2 G. de akvaj plantoj, najbara al nimfeo (*lotus*). 3 Arbo, kies fruktoj, laŭ kredo de la antikvuloj, forgesigis la patrolandon al tiuj, kiuj ilin mangis.

Lozango. 1 Paralelogramo havanta kvar egalajn laterojn kun du akutaj k du malakutaj anguloj ; = rombo. 2 ~forma figuro uzata en heraldiko.

* **Lui** (tr). Ricevi ion por ĝin uzi dum difinita tempo, pagante interkonsentitan prezon : ~i ĉambron, meblojn, balvestojn ; ~ebla ĉambro. Kp DUNGI, FARMI, PRUNTI. ~igl. Doni ion al iu, por lia uzo dum difinita tempo, ricevante interkonsentitan prezon. ~preni = ~i. ~doni = ~igi. **Vic~igl.** ~igi parton de domo aŭ loĝejo, kiun oni mem luas.

lubrikli (tr) ♀. Meti substancen speciale gliteman inter la frontojn surfacon, por faciligi la glitardon k malhelpi la rajpon (= glitemigi). Kp OLEI, ŜIRI. ~o. Ago ~i : meo~o ; ringo~o. ~ajo. Substanco uzata por ~i : ~ajo likva, oleeca, seka, solida. ~ilo. Aparato por ~i.

Lucerno. Pendanta lampo, speciale en pregejo.

* **Ludi.** 1 (x) Sin amuzi, sin distri, agante, ne por ia utilo, sed por nura plezuro de agado : la infanoj ~as sur la herbejo ; ~i per pupo, pilko, kartoj ; ~i pilkon B, kartojn B ; ~i keglojn per krantoj Z ; ~i kun iu ~on de pugnoj Z ; ~i militon Z (imitante militon) ; la jonglisto ~is per ponardoj ; fari sian taskon kvazaŭ ~ante (tute facile k senpene) ; ~i per vortoj, fari vort~ojn (kombini similsonajn sed malsamsignifajn vortojn por serco k amuzo) ; ~i per okuloj (= okulumi) ; (f) : la suno ~is (treme brilis) tra la branĉaro ; la vento ~is (agrable blovetis) tra la

foliaro ; la vento ~is kun ŝiaj haroj (agrable flirtigis ŝiajn harojn). 2 (tr) Riski la ŝancojn pri gajno aŭ perdo : ~i monon ; mon~i ; ~i en la borsو, en velturoj. 3 (x) Sin distri aŭ distri la aliajn, uzante iun muzikilon : ~i sur violono, fluto ; ~i violonon Z, fluton ; ~i arion, valson per violono. 4 (tr) Distri la aliajn, prezenteante teatrajn : ~i komedion, rolon. 5 (tr) Ŝajnigi, hipokriti : ~i funebron, virturon ; ~i piulon. ~o. 1 Ago ~i : dangera ~o ; laŭ filozofio vidpunktla belarto estas speco de ~o ; mon~o ; sportaj ~oj ; meti (riski) en la ~on Z ; floraj ~oj (literaturaj konkursoj) ; ~o aparte k aferoj aparte Z ; (f) : la ~o (sangaspelkoj) de la lumo tra la foliaro ; serĉi belecon en la ~ado de linioj ; la ~o de la imago. 2 Maniero lau kiu oni ~as : bela ~o de la orgeno, de la orkestro ; malbona ~o de aktoro. Vd ROLO. 3 Tuto da ŝancoj aŭ atutoj, pri tiuj oni disponas : fari mienon fieran al ~o mizera Z.

lugro ♀. Malgranda ŝipo, havanta nur unu maston ~ovelo. Velo uzata sur lugro.

luidoro Z. Malnova franca ormonero (= 20 orfrankojn).

luko ♂ ♀. Apertureto en tegmento aŭ plafono por allasi la lumon en la internon : subtegmentaj ĉambroj havas ofte ~ojn ; la sirkajutoj generale havas ~ojn k ne fenestrojn.

lukano ♀. G. de koleopteroj, kies vira genro posedas fortajn prenilojn sur la kapo (*lucanus*).

* **Lukso.** Elmontrema k multekosta pompa brileco en vivmaniero : ~o en vestoj, pri mangoj ; reĝa ~o. Kp KOMFORTO, POMPО, RIĉECO, ABUNDECO. Vd VELURO. ~a. Elmontranta ~on : ~a la vesto, sed malplena la poſo Z (Vd MURMURO) ; pli bona branĉo sennuksa ol kaĝo plej ~a Z (Vd LIBERO) ; ~a fenestro, meblaro, loĝeo ; mi ne povas permisi al mi tian ~an malavarecon Z ; (f) floroj en plej ~a florado Z ; kontraŭ~a leĝo ; vivi large k ~e Z ; (Kp SUPERFLUA). **Sen~a, ne~a.** Simpla, modesta : ĉambro sen~a sed komforta. **Mal~a.** Havanta malriĉan aspekton.

Lukti (ntr). 1 Korpe batali kontraŭ iu : ~i kun iuZ ; ~i en batalo ĝis la morto. Kp BARAKTI. 2 Peni, klopodi por

venki malhelpon aŭ atingi malfacilan rezultaton : *~i por siaj ideoj* ; *~i por kandidato, kontra la tuberkulozo, kontraū mizerio, morto, venlego, konkurenco* ; *~i kontraū la sorto, la timo.* 3 (Sp) Korpe batali sen armiloj k laŭ difinitaj reguloj kontraū iu por lin renversi teren (Kp KONKURI).

* **Lull** (tr). 1 Balanceti infaneton por gin dormigi : *~i iun al la dormo*. B. 2 Balanceti : *la ondoj senĉese plădetadis ~e, harmonie* ; *~a pašado*. 3 (f) Kvietigi ; kvazaūdormigi : *~i sian ĉagrenon* ; *~i sin en revoj* (volonte kontentigi per nuraj esperoj). ~ilo. 1 Infanlito balancebla, per kiu oni povas *~i*. 2 (f) Naskigejo, kovejo : *Egiptujo, ~ilo de la civilizacio* Z. ~kanto (p. f.). Murmura kanto por dormigi infanon, kvietigi doloron. ~seglo. Sego en kiu oni povas sin balanci.

* **Lumi** (ntr). 1 Eligi radiojn, kiuj estas percepteblaj per la okuloj k ebligas vidi objektojn : *suno ~as dum la tago k luno dum la nokto* (Kp BRILI, RADII). 2 (f) Esti videble kontenta, gaja : *sur la vizaĝoj hele ~is fiera felico*. ~o. 1 Radioj, kiuj estas perceptataj per la okuloj k igas la objektojn videblej : *~o de suno, de lampo; elektra ~o; verši ~on sur io* Z ; *loki pentraĵon en favoron ~on*. 2 Eco, kiu ebligas klaran koncepton aŭ komprenon : *tiu cirkonstanco felas plenan ~on sur la aferon* Z ; *pro modesteco li neniam metas en ~on* (provas rimarkigi) *siajn meritojn* Z ; *tiun argumenton vi prezentas en tute malgusta ~o* Z ; *tiu tro laŭta titolo metus malbonan ~on sur nian aferon* Z ; *~o de la racio* ; *~o farigos, kulpo trovigos* Z. 3 Fonto de fizika *~o* : *la grandaj ~oj, kiuj estas en la cielo* Z. 4 (f) Eminanta kompetentulo : *li estas ~o de romana filologio*. ~a. 1 Eliganta aŭ ricevanta ~on ; *~anta* ; *~plena* : *~a korpo, fonto; bela ~a tago* ; *~a vitra salono* ; *la luno brilis k estis tiel ~e kiel dum la tago*. 2 (f) Klarega : *~a spirito, klarigo*. 3 (f) Senzorga, senkulpa, gaja : *~a okulo, vizaĝo* Z, *rideo* Z, *idealo, esontaĵo*. (Kp HEILA, SERENA). ~igl. 1 Havigi ~on al, provizi per *~o* : *la tagiĝo komencis ~igi la ĉielon en Oriento* ; *~igi ĉambrojn per lampo, per elektro; groto ~igita per torĉoj* ; *~igi al iu; malmultaj lanternoj malbone ~is (~igis) la stratejon* Z; *oleo por*

~igado Z. 2 Helkolorigi : *la martaj burĝonoj ~igas la nigrajn branĉojn*. 3 (f) Klariĝi, evidentigi, kompreniĝi : *tiu frazo ~igas la tutan argumentadon* ; *kelkaj flankoj de la demando restas ankorau nesufiĉe esploritaj nek ~igitaj*. 4 (f) Gajigi, serenigi, senzorgigi : *rideo momente ~igis sian malgajan vizaĝon* (Kp HELA, SENNUBA). ~ajo, ~ilo Z. ~o 3. ~igilo. Objekto aŭ aparato produktanta aŭ entenanta ~on (Kp LAMPO, KANDELO, LANTERNO, LUSTRO, KANDELABRO, TORČO, BEKO, LUCERNO, FLAMINGO). Ek~igl. Ekbroligi objekton aŭ aparaton, kiu donas ~on : *ek~igi lampon, kandelon, gason, elektron*. Mal~o. 1 Plena manko je *~o* (Kp OMBRO, NUBO, NEBULO). 2 (f) Makkleroco. Mal~a. Tute mankanta je *~o*, sen~a, ne~igita : *mal~a nokto, arbaro, karcerio; mal~aj (malhelaj, nigraj) haroj; mal~e kiel en kelo, en pošo; mal~e verda maro* Z ; *(f) : mal~aj tagoj de mizerio; mal~a k malgoja vivo; mal~aj antaŭsentadoj* Z ; *mal~igado de la spirito* Z. Pri~i (tr). *~i al io, verſi ~on sur ion* : *la templo estas pri~ata de la brilo de la suno* Z ; *en la mistera luna pri~iteco de la monto* Z. ~jaro. Unuo por mezuri grandegajn interastrajn distancojn, egalvaloranta la distancon tra ritan de la *~o* dum unu jaro. ~turo. 1 Turo kun ~aparato jetanta malproksimen ~ajn radiojn por montri la vojon al ŝipoj, aeroplanoj kc. 2 (f) Gvidanto, gvidilo.

* **Lumbo**. Malsupra parto de la dorso, ambaŭflanke de la spino, inter tiu k la koksoj : *zonu vian ~on per glavo* Z. ~ajo. Sama parto de la buĉestoj destinita por mango.

Lumbriko Z. Vermo vivanta en tero ; tervermo (*lumbricus terrestris*). Kp RAŪPO.

* **Luno**. 1 Planedo, kiu estas satelito de la tero k rondiras ĉirkaŭ ĝi : *fazoj de la ~o* ; *~arko* ; *~kvarono* ; *plen~o* ; *la nov~o staris sur la ĉielo* Z. 2 Nomo donita al la satelitoj de aliaj planedoj ol tero : *la ~oj de Jupitero*. ~a. Rilata al *~o* : *~a lumo, helo*. ~dauro, ~periodo. La sinseko de la *~fazoj*, komencante de la nov~o.

lunario ♂. G. de kruciferoj (*lunaria*).

* **Lunatiko**. 1 Somnambulo. 2 Homo ege kaprica k ŝanghumora.

lunēo. Intermanĝeto.

***Lundo.** Dua tago de la semajno, komencante de dimanĉo.

***Lupo.** Raba kvarpiedulo, similanta fortan hundon k vivanta en arbaroj (*canis lupus*) : *~o ~on ne mangas z;* *oni lin konas kiel blankan ~on z* (li estas konata de ĉiuj); *ne veku la ~on;* *ne elvoku ~on el la arbaro z* (ne eksicu denove trankviligintan pasion); *~e* (ege) *malsati.*

lupeo (Opt). Konveksa lenso, kiu montras tre proksimajn objektojn, grandigante ĝis ĉirkaŭ dekfoje (= grandiga vitro).

lupino z G. de gramenacoj, uzata kiel furaĝo (*lupinus*).

***Lupolo.** Grimpanta veg. el fam. kanabacoj, kies amaraj floroj estas uzataj por aromigi la bieron (*lupulus*).

lupuso Vario de kronika haŭtmalsano.

***Lustro.** Plurbranĉa pendulumigilo.

***Luti** (tr). 1 Kunfiksi du ŝonecajn pecojn per speciala pasta aŭ mastiko. 2 Kunfiksi du metalajn pecojn per metala fandebla miksaĵo.

lutecio Lu. Hämia elemento, malofta metalo, kies atomezo estas 175,0.

***Lutro.** Malgranda raba besto el fam. musteloj, kies felo estas tre bela k satata (*lutra*).

luzerno = medikago.

M

***Maco.** 1 Plata kuko el nefermentinta pasta, kiun la Hebreoj mangas dum paska tempo. 2 Nefermentinta pasta (Kp QBLATO).

maceri Meti korpon en malvarman likvajon por solvi ĝiajn solveblajn substancojn : *~i planton en alkoholo, fruktojn en vinagro.* Kp INFUZI, MARINI, SATURI, SOLVI. Vd EKSTRAKTI, MERGI, TREMPI.

***Mači** (tr). Pisti en bušo per la dentoj : (f) *lia brako estis forita de la dentumitaj radoj* (Kp MUELII, DISPREMI). **Re~i** (tr). 1 Denove *~i*. 2 Hevenigi nutrajon el la stomako en la bušon por denove *~i* ĝin (pp bestoj, kiel bovo, kamelo). 3 (f) Pipete pripensi : *konstante re~i projekton, reakcian ideojn.* **Krak~i** (tr). Rompi per la dentoj kun krakbruo.

mačo (Sp). Renkonto, batalo, veto inter unuopuloj aŭ sport-unuoj en iu ajn sporta ludo.

Madono (K). 1 La Dipatrino. 2 Bildo de la Dipatrino.

madrigalo. Aminduma, delikate sprita komplimento, plej ofte versa.

mago. Pastro el antikva Persujo, kiu studis astrologion.

***Magazeno.** 1 Ejo, kie oni konserveras provizojn, komercajn kc. 2 Luksa

butiko : *~o, en kiu oni vendas cigarojn, estas cigarejo z.* 3 Tre granda moderna vendejo, kie oni vendas multspecajn komercajn (Kp BAZARO). **~ego.** Granda *~o, ~o 3.*

***Maglio.** Arto, kiu pretendas fari mirindajojn per supernaturaj rimedoj : *~isto z.* **~a.** 1 Bazata sur *~o*, sorĉa : *~a povo.* 2 (f) Havanta eksterordinaran efikon : *tiuj paroloj faris ~an impreson* (Kp SORĈA, FEA, RAVA. Vd LANTERNO).

magistro z. 1 Universitata titolo ekzistanta en pluraj landoj k ranganta inter bakalaŭro aŭ abituriento k doktoro ; licenciulo. 2 (f) Pedanto.

magistrato z. Urba regantaro ; urbestraro.

magnato z. 1 Eminent nobelo en Hungarujo k Polujo. 2 Eminent potenculo en industrio, komerco, financo.

***Magneto.** 1 Natura ferokaida ŝtono havanta la proprecon altiri iujn metalojn, precipie feron. 2 Ferpeco al kiu oni komunikis tiun altiran proprecon. **~a.** 1 Havanta la econ propran al *~o* : *~a fero, ~a montrilo de kompaso.* 2 Rilata al *~o* : *~a fenomeno, forto.* 3 (f) Mistere altiranta per nekontraŭstarebla forto : *~a rigardo.* **~igl.** Komuniki la altirecon de *~o.*

Magnetismo. 1 Tuto de la fenomenoj koncernantaj magneton. 2 Fako de la fiziko studanta tiujn fenomenojn.

magnetito ★. Natura oksido de fero, posedanta magnetajn ecojn.

magnezo Z MgO. Oksido de magnazio : *~o estas blanka, mola, tre malpeza pulvoro, uzata en medicino.* Vd MAGNEZIO.

magnezio Z Mg. Hemia elemento. Blanka, malpeza metalo, kiu inkandeske brulas en aero kombiniĝante kun oksigeno.

magnezito ★ MgCO³. Natura magnezia karbonato.

Mahagono. Arbo el Ameriko liveranta belan brunruĝan lignon uzatan por mebloj (*swietenia mahagoni*).

mahometano Z. Año de la religio fondita de Mahometo.

* **Maizo.** Veg. el fam. gramenacoj, kies grajnoj estas mangebraj k farunigebraj ; turka greno (*zea mays*).

* **Majo.** Kvina monato de la jaro. — **Ilo.** Konvalo. — **skarabo.** Melolonto.

* **Majesta.** Inspiranta admirantaj respekton per sia impona aspekto k dignoplenaj manieroj : *~a pašado* ; *kapo ~a, sed cerbo modesta* Z ; *~a rivero* ; *~eco de la Alpaj montoj* (Kp GRANDIOZA, POMPA. Vd TRONI). *~o.* Reĝa aŭ imperiestra moŝto.

Majollko. Speco de malnova fajenco itala aŭ hispana.

majonezo (Ku). Speco de malvarma densa saŭco, konsistanta el oleo, salo, pipro, vinagro aŭ mustardo k ovoflavajo.

Majoro. Oficiro, kiu rangas inter kapitano k kolonelo k komandas batalionon.

* **Majstro.** Titolo donata al specialisto alte ŝatata pro liaj fakaj kapabloj : *scienca, muzika ~o* ; *koniĝas ~o laŭ sia verko* Z ; *~a verko* ; *~e ĉizi lignon* Z. *~ajo.* Verko inda je *~o*.

majora β. 1 (pri gamo) Konsistanta el kvin tonoj k du duontonoj. 2 (pri tercio) Konsistanta el du tonoj. Vd MINORA.

Makadamo. Tavolo el kunpremitaj stonrompajoj, per kiu oni kovras la vojojn (Kp PAVIMO, ASFALTO, BITUMO).

makako ~~gr.~~ G. de simioj (*macacus*).

Makarono. Frandajo el pistitaj migdaloj miksitaj kun sukero k kirlita ovoblanko.

Makaronio. Manĝebla sekigita pasto el tritika faruno, havanta formon de tubetoj.

makiavela. 1 Konforma al la principoj de regado rekomenditaj de Makiavelo. 2 Ruze k tromploge perfida.

* **Maklerl** (ntr). Profesie servi kiel profitanta peranto inter vendantoj k aĉetantoj : *~i pri teksafoj.*

makrocefalo Z ~~gr.~~ G. de grandaj cetroj, iom simila al baleno, sed pli kruela. Kp KAÇALOTO.

makropo Z ~~gr.~~ G. de marsupialoj, alta besto, kies ino havas ventran pošon por tie gardi siajn idojn (*macropus*). Kp KANGURUO.

Maksimo. Mallonge esprimita principio de konduto (Kp AFORISMO, SENTENCIO, DEVIZO, PROVERBO, MOTO).

Maksimumo. Plejgranda atingebla kvanto aŭ grado : *~o da malvarmo dum vintro estis 32 gradoj sub nulo* ; *tio estas ~a prezo* ; *mi forestos ~e de lagojn* ; *vi devos ~e penadi* ; *~a justeco estas maljusteco* (Kp MINIMUMO).

* **Makulo.** 1 Malpuriga aŭ difekta loko sur io : *grasa, inka ~o* ; *~o en diamanto* ; *ec sur la suno troviĝas ~o* Z. 2 Natura kolora punkto : *~oj de la haŭto, de la felo*. 3 (f) Malbona, difekta punkto : *neniu sanktuko estas sen ~o* ; *tiu ĉapitro estas ~o en la verko* ; *tio jetas ~on sur lian karakteron* Z ; *gi estas por mi ~o en la okulo* Z (geno, ofendeto. Vd OSTO) ; *la forfalo de la Romana Imperio metis en la historion dum mil jaroj nigran ~on*. ~4 (tr). Fari *~ojn sur io* : *~i sian veston* ; (f) : *la teksiston ~as tro da preseraroj* ; *~i la honoron de iu* Z ; *se kalumnio ne brulas, gi almenaŭ ~as* Z ; *~ita konscienco*. **Sen~a.** Nehavanta *~on* materian aŭ moralan ; *sen~a tuko* ; *sen~a honoro, konduto, junulino* ; *ne ~u la gloron de la patroj*, kiu jam en la daŭro de 7 jarcentoj *konseruiĝis sen~a* Z.

* **Makzelo.** Ĉiu el la du ostaj pecoj de la bušo de vertebruloj, en kiuj estas fiksitaj la dentoj k kiuj servas por maĉi aŭ por kapti mangajon.

* **Mal.** 1 Prefikso montranta ideon logike kontraŭan al tiu, kiun montras la radiko : *~longa, ~plena, ~utila, ~lumo, ~akcepti, ~aperi* ; *ne ~obeebla lego* Z. Kp IG 1° D, e, rim. 2 ; DE, DIS, SEN. RIM. :

Kelkfoje **mal** egalvaloras **ne**; tamen ĝi generale k prope ne entenas negativan, sed pozitivan ideon. **2** Vortero : **~o** (kontraŭo), **~a** (kontraŭa), **~e** (kontraue).

Malakito. Kupra hidrokarbonato konsistiganta belan verdan polureblan ŝtonon uzatan por fari juvelojn, ornamajn vazojn ktc.

Malaria. Febra malsano, propre al marĉaj regionoj, transinokultita per pikido de kukoj.

* **Maleolo.** Osta elstarajo ĉe ekstera k interna flanko de piedartiklo.

* **Malgraŭ.** Prep. signifanta «neatenante kontraŭstarantan» ies volon aŭ ian fizikan baron» : *vi eliris ~ mia malpermeso; ni pacience eltenis ~ la multaj atakoj k malagrablajoj Z; ni promenis ~ la pluvo.* Kp SPITE. ~ **ke.** ~ tio ke; kvankam : *estis ankoraŭ sufice varmega, ~ ke la suno staris jam malalte Z. ~e. ~ tio.*

* **Malica.** **1** (iu) Konscie malbonfarema kontraŭ la aliaj, deziranta malutilon k malfelicon al la aliaj, ĝojanta pro la malfeliĝo de la aliaj : **~a homo, karaktero;** *kiu intencas fari malbonon, tiun oni nomas ~ulo Z.* **2** (io) Farata kun deziro malutili al iu, malfeliĝi iun : **~a ago, parolo, intenco;** *kiu havas ~an celon, ofte perdas sian propran felon Z. ~eta.* **1** Inkliniaj mokpeteloj sen deziro malutili : **~eta infano.** **2** Montranta mokpetelemon sen deziro malutili : **~eta rido, okulo, ŝerco.**

Malto. Germinta sekigita greno, ordinare hordeo, uzata por fabrikii bieron.

maltusianismo   Memvola limigo de naskoj, laŭ sisteme de Malthus.

Malvo. Veg. el fam. malvacoj, kun rozvialaj floroj (*malva*).

* **Mamo.** **1** Elstara parto de la brusto ĉe virinoj aŭ de la ventro ĉe bestinoj, kiu entenas la laktajn glandojn. **2** Respondas parto de la brusto ĉe viro. **~eto,** **~pinto.** Pinto de la ~oj, el kiu eligas la lakto. **~ulo,** **~besto.** Nomo de bestoj, kies idoj estas nutrataj per suĉado de patrina lakto : *homo, hundo, baleno estas ~uloj.* **~nutri** (tr). Nutri per ~o. **~suĉi** (tr). Sin nutri suĉante ~on. **De~ligi.** Senigi idon je ~nutrado por alkutimigi ĝin al maflua nutraĵo.

mamono **Z.** (Bb) Personigo de la maternala riĉeco : **~o estas ilia dio.**

Mamuto. Speco de grandega elefanto, kovrita per longaj densaj haroj k vivinta en komenco de kvaternara geologia epoko (*elephas primigenius*). **~a** (f.). Kolosa.

* **Mano.** **1** Ekstrema parto de ambaŭ brakoj de la homo, provizita per kvin fingroj k servanta por kapti k palpi : *etendi la ~on al iu; teni ion per la ~o;* *konduki infanon per la ~o.* Vd **SUPO.** **2** Tiu sama organo rigardata kiel ilo de agado : *ankoraŭ la gajno ne estas en la ~o Z (= certa)* (Vd **TRO FRUE**) ; *havi ion sub la ~o* (tute disponeblan k preten) ; *havi pruvon en la ~o B;* *ekkapti iun kun la peko en la ~o Z* (Vd **FREŠA**) ; *kiel per turno de la ~o* (rapidege, subite) *čio forpasis Z;* *lasi fali la ~ojn Z* (senkuraĝig) (Vd **PARALIZI**) ; *energie meti la ~on al* (ekpartopreni en) *la laboro;* *peti la ~on de junulino* (svati) ; *ligi la ~ojn al iu* (senigi iun je la libera agado). **3** Tiu sama organo rigardata kiel ilo de povo, potenco : *preni la regadon en la ~ojn B;* *la afero sidas en bonaj ~oj* (sub bona gvidado); *teni en siaj ~oj la sorton de Z;* *la sorto de la afero kuſas en la ~oj* (dependas) *de liu ligo Z;* *fali en la ~ojn* (sub la povo) *de iu B.* (Kp **POSEDI**, **REGI**, **DISPONI**, **MASTRI**, **ESTRI**). **~kavo,** **~plato.** Interna kava flanko de ~o : *la mehaniko de la lingvo estis antaŭ mi kvažau sur ~plato Z* (tute je mia dispono). **~supro,** **~dorsو.** Ekstera flanko de ~o. **~radiko,** **~artiko.** Artiko de ~o kun brako. **~premo.** Gesto per kiu du personoj interpremas al si la ~on kiel signo de amika saluto. **~laboro.** Laboro postulanta precepi muskolan penadon kontraste kun cerba laboro. **~uzi.** Manipuli ilon per ~o por elfari ion. **~umo.** Ekstrema parto de la maniko, kiu ĉirkauas la ~radikon, aŭ aparta peco da tolo, punto ks, almetebila al la maniko k ĉirkauanta la radikon. **Cirkau~o.** Braceleto. **En~ligi.** **1** Meti en la ~on : *en~igi leteron, skatolon al iu Z.* **2** (f) Meti sub la povon de iu : *al mi vin en~igis* (vian sorton komisiis) *la diino Z.* **Plen~o.** Kvanto, kiun povas enteni la fermita ~o : *plen~o da greno,* *da ĉerizoj;* (f) *plen~o da* (kelkaj) *soldatoj.*

* **Manao.** **1** (Bb) Ĉiela nutraĵo donita de Dio al la hebreoj en la dezerto. **2** Sukera substanco eltririta el fraksenšelo k uzata kiel laksigilo. **3** (En praa, totemaj

socioj) Mistera, magia forto, kvazaū kolektiva animo.

manato G. de herbomanguloj el Afriko k Ameriko : *~oj atingas longon de tri metroj k vivas en la estuaroj de riveroj (manatus)*.

mancinelo Speco de arbo el la fam. de eūforbiacoj, kies suko lakteca estas tre venena (*hippomane mancinella*). *~frukto*. Frukto de la ~o.

Mandareno. Altranga diplomita fina statoficisto.

mandarino Speco de oranĝeto.

Mandato. 1 Rraitiga komisio donita al iu por reprezentati la rajtigantont k agi en lia nomo : *~o de depulito*; *kolonia ~o kontrolata de la Ligo de Nacioj*. 2 Dokumento per kiu oni donas tian komision. 3 Dokumento per kiu oni ordonas pagi difinitan sumon al difinita persono : *posta ~o*.

mandiblo Malsupra parto de makzelo.

Mandolino. Korda muzikilo kun longa tenilo k duonsfera sonorkesto, sur kiu oni ludas, gratante per speciale gratileto.

mandragoro Z G. de solanacoj, kun grandaj k largaj folioj de malagrable odoro k gusto (*mandragora*).

maneĝo Z. 1 Ekzerco, per kiu oni dresas ĉevalon. 2 Konstruo, kie oni lernas la rajdarton; rajdlernejo. *~eo*. *~o* 2.

* **Mangano Mn**. Hemia elemento, grize blanka metalo malmola k rompigema.

* **Manĝi** (tr). 1 Maĉi k gluti nutrajon; sin nutri : *resti du tagojn ne ~inte*; *doni por ~i al birdoj*; *eiu ~as, kiel li aranĝas* Z. 2 (io) Konsumi : (f) *rusto ~as feron, tagreno la koron* Z. 3 (f) Avide karesi : *~i iun per la rigardo* Z; *~i amatinon per kisoj*. *~o*. Ago *~i* : *fru~o, maten~o, tag~o, vesper~o, inter~eto*. *~(aj)o*. Tio, kion oni *~as* : *vegetaj ~ajoj estas la plej sanigaj*. *~egl*. Avide k multe *~i* : (f) *jalozo ~egis* (dolorigis k konsumis) lin B. *~igi*. 1 Igi *~anta* : *~igi infanon*. 2 Igi *~ata* : *~igi supon al infano*. *~ilaro*. Tuto de la iloj k vazoj, kiujn oni uzas por *~i*. **For~i** (tr). 1 Tute konsumi *~ante* : *limakoj for~is la laktukojn; kiam kato jam for~is, forpelado ne helpos* Z (Kp MORDI). 2 (f) Konsumi, detru : *la bordon ion post ion for~as la maro* ;

tio for~is multan tempon; li for~as (forglutas) duonon de la vortoj. ~okarto. Karto 3 (Kp MENUO).

Manio. 1 Fortega nenormala konstanta inklinio al io; frenezeto. 2 Stranga aŭ ridinda kutimo (Kp KAPRICO, RUTINO).

* **Maniero**. 1 Rimedo, procedo, metodo uzata por fari; karaktero laŭ kiu aspektas ago; aparta speco de agado : *lio okazis en stranga ~o Z; la ~o de; tia ~o de agado estas la sola, kiu alkondukos al nia celo Z; la ~o de donado pli vatoras ol la donaĵo mem; tia~e, ke; dir~o, esprim~o*. 2 Eksteraj formoj de konduto, sintenado en sociaj interrilatoj : *elegantaj, gentilaj ~oj*.

Manifesti (tr). Klare vidigi per eksteraj signoj, evidentigi : *~i sian volon, opinion, gójon, doloron, respekton, dankon, malestimon; la kongresoj ~as niajn progresojn al la mondo* (Kp MONTRI, MALKAŠI). **Sin ~i, ~igl**. Sin montri klare, farigi evidenta : *la influo de la homa volo sin ~as precipe en la formado de la teknika lingvo; ciuj brilaj ecoj de la stilo de Z sin ~as en tiu ēi verko; mi dankas pro la ~iginta bonvolo; ankaŭ en la ekstera aspekto ~igas la karaktero de la loĝantaro; la reciproka ekonomia interdependeco de ciuj popoloj ~igas en la tutu nuna Eŭropo* (Kp APERI). *~ado*. Eksteraj signoj per kiuj io *~igas* : *kongreso estas propaganda ~ado Z; ~ado de la penso, de gójo, amikeco. ~(aj)o*. 1 Io *~iginta*. 2 Solena skriba deklaro de registraro, partio, skolo ktc, por sciigi k klarigi al publiko sian opinion (Kp PROKLAMO).

Manifestacio. Amasa publika, plej ofte surstrata, elmontrado de opinio, precipe por politikaj celoj : *la laboristoj ~is por la okhra laboro, kontraŭ la kondamno. Kp AGITADO*.

* **Maniko**. Parto de vesto, kiu kovras brakon.

manioko G. de eūforbiacoj, el kies radikoj oni ekstraktas tapiokon.

Manipuli (tr). 1 Funkciigil-on, aparaton uzante la manojn, manuzi : *~i penikon*. 2 Laŭcele praktike uzi ion : *lerte ~i la lingvon, la homojn*. Kp MANOVRI.

manipulatoro Mana interrompilo, kiu en primaria cirkvito de telegrafaj aparatoy ebligas la sendon de signaloj.

* **Manki** (ntr). Tute malesti, foresti aū ne esti en suficiā kvanto aū grado laŭ la bezono : *ombro ~as ĉi tie B; ~as la loĝejoj; ~as honestaj homoj B; ~as al mi la mono, la tempo por tio; ~is al ni la konfido; ~antaj numeroj de gazeto; nenio ~as al lia gloro; jam ne multe ~is, ke li falu Z; ke mi faru Z; ili ne glaciigas, sed ne multe ~as gis tio Z; la grundo ~is sub liaj piedoj.* ~o. 1 Malesto aū nesufiō de tio, kio estas bezonata : *~o de pano, de laboro; ~o de lernolibro akre sentiĝas; eraro de juneco k ~o de pripenso Z; plenigi ~on (Kp BEZONO, BRECO, DIFEKTO. Vd SUFERI, LAMI).* 2 (abs) Malesto de necesa kvalito, malperfekta, malhavajo, difekteco : *internacia lingvo forigus tiujn ~ojn; malgraŭ staj ~oj li faras grandajn servojn B; kio al unu ŝajnas esti ~o, estas rigardata de alia kiel super-eco; mi esperas, ke nia trupo estas libera de tiaj ~oj Z; ripari ~on. ~igi.* Fari ke io ~as, preterlaſi : *li ~igis nenion el ĝio, kion la Eternulo ordonis Z; li ne ~igis (preterlasis) eĉ unu vorton Z.* **Mal~a.** Sufiēga, abunda (Kp RIČA, SUPERFLUA, SUPERŠUTI). **Sen~a.** 1 Kompleta, plena. 2 Sendifekta, tute bona, perfekta : *sen~a respondo; sen~aj rimoj, versoj.* **Seninter~a.** Seninterrompa, kontinua. ~loko. ~anta parto : *plenigi, stopi ~lokon (Kp TRUO, BRECO, FENDO).*

Manometro. Aparato por mezuri premnon de gasoj k vaporoj.

* **Manovri** (ntr). 1 Fari laŭcelajn iradojn por sin meti en taŭgan aranĝon aū por okupi taŭgan lokon : *lerte ~i por tirk-ubari la malamikon.* 2 Fari laŭcelajn iradojn k direkti ŝangojn : *la lokomotivo longe ~is en la stacio.* 3 (f) Lerte klopodi por atingi celon : *si lerte ~as kun siaj adorantoj B; politikaj ~oj (Kp INTRIGI).* 4 Manipuli 1 : *~u sur la truoj de la fluto per viaj fingroj Z.*

Mansardo. Subtegmenta ĉambro.

manto G. de ortopteroj (*mantis*).

* **Mantelo.** 1 Vasta longa senmanika vesto, per kiu oni kovras la aliajn vestojn : *kozaka, kavaleria, kortega, reĝa ~o (Kp BURNUSO, PELERINO).* 2 Longa vesto kun manikoj porkovri la aliajn vestojn, sed ne tiel algustigita kiel palto : *vojaĝ~o pluv~o (Kp KITELO, SURTUTO).* 3 Palto. por virinoj. 4 (f) Trompsajno, preteksto :

sub ~o de afableco li kaſas senmezuranc egoismon (Kp VUALO, MASKO).

mantilo Z. Larĝa punta tuko uzata de hispanaj virinoj k kovranta kapon k ŝultrojn.

mantiso Δ. Decimala parto de logaritmo.

Manufakturno. Granda laborejo, kie oni produktas pogrande komercaojn el krudaj materialoj. Kp FABRIKO.

Manuskripto. 1 Manskribajo. 2 Dokumento mane skribita, kontraste al presaĵoj. 3 Skribajo destinita por presiĝo.

mapo. Geografia karto.

* **Maro.** 1 Vasta etendajo da sala akvo, kiu kovras plej grandan parton de la terglobo. 2 Difinita parto de tiu etendajo : *Norda, Mediteranea ~o; en landoj trans~aj estas oraj arbaroj Z (Vd MENSOGI).* 3 (f) Grandega kvanto : *~o da sango, da sablo, da polvo, da mizeroj Z; la urbo disvolvis antaŭ li ondigañtan ~on da segmentoj; li englutis ~on da teo B; inter diro k faro estas ~o Z (granda diferenco. Kp ABISMO, MONTO).*

marabuo G. de cikoniodoj, kun senhara kapo, vivanta en Afriko k Hindujo (*leptoptilos*).

Marasmo. 1 Malsaneca ekstrema malgraseko k senvigleco (Kp APATIO, INERTECO, PARALIZO, KADUKECO). 2 (f) Plena senaktiveco : *la komerco estas en ~o (Kp STAGNI).*

* **Marcipano.** Kuko farita el pasta kun pistitaj migdaloj k sukero : *kiu sercas ~on, perdas ofte sian panon Z (kiu tro multe deziras nenion akiras. Vd BONO.)*

* **Marĉo.** 1 Ŝlima terspaco kovrita de neprofunda senflua akvo : *rano eĉ en palaco sopiras pri ~o Z; pluvego ~igis la vojojn.* 2 (f) Malbona stato, el kiu oni malfacile povas eliri : *putri, droni, en la ~o de l' nesciado, de l' mizerio; fali en la ~on de supersticioj.* En~igi. Profundiĝi en ~on.

* **Marĉandi** (ntr). Diskuti pri la prezo de io por aĉeti ĝin pli malkare : *~ado aĉeti ne devigas Z.*

* **Mardo.** Tria tago de la semajno, komencante de dimanĉo.

Margarino. Substanco eltirita el bestaj grasoj k uzata anstataŭ butero.

Marāeno. Randparto de pago destinita por resti libera je skribo aū preso : (f) *la propraj nomoj staras ce la ~oj* (apude sed ne interne) de la lingvo.

Marlini (tr). Trempo dum kelka tempo en vinagro, vino aū oleo kun spicoj vian-don aū aliajn mangajojn poste kuirotajn : *~i kapreolan kruron, haringojn, betojn* (Kp PEKLI).

Marioneto. 1 Malgranda homfigura pu-po kun moveblaj membroj movataj per fadenoj aū risortoj. 2 (f) Homo sen karaktero, sen propra volo (Kp PULČIN-ELO).

* **Marko.** 1 Speciala signo metita sur io k servanta por rekognigi k distingigi ĝin : *~o sur tolafo, en libro; komerca ~o, fabrik~o.* 2 Objekto havanta speciajan signon : *pošt~o, lud~o.* 3 Monunuo en Germanujo, Finlando k Estonio. ~1 (tr). Fari, meti ~on sur io : *~i per peco da kreto krucon sur la pordo* Z; *~i tolafon, paĝon, dehakulan arbon; ~i krajone la preseraro.*

markezo Z Speco de tegmento, tre ofte vitra, super la enirejo de domo, vilao, por ŝirmi kontraŭ pluvo aū troa suno.

Markizo. Nobela titolo ranganta inter grafo k duko.

* **Markoto.** 1 Branĉo de veg., kiun oni kuŝigas en teron, ne apartigante ĝin de la trunko por ke ĝi enradikiĝu k poste apartigu : *tio estas ~o de mia plantado* Z. 2 Radikiĝanta aū radikiginta elkreskoj el vegetaja trunketo : *eliros ~o el la trunko* Z. 3 Elkreskoj, kreskidajo, plantido, trunkido, branĉido : *la ~oj de la vinbergardeno disjetigis* Z. 4 (f) Ido, idaro. ~1 (tr). Fari ~on el : *1 ~i dianton, 2 ~i rozujon* (Kp GREFTI).

Marmelado. Speco de konfitajo el fruktoj kuiritaj kun sukero sufiĉe longe, por ke ili konsistigu densan kaĉon.

* **Marmororo.** Malmola polurebla kalko-štano, ofte enhavanta kolorajn vejnojn, uzata en konstruado k skulptarto.

* **Marmoto.** Malgranda mambesto el fam. de sciuroj, kiu dormas dum la tuta vintro (*arctomys marmota*).

marno Kalkeca terajo miksa kun argilo, uzata por plibonigi la grundon. ~1 (tr). Plibonigi kampon per la ~o.

marodi (ntr). Rabeti terproduktojn k kortbirdojn en kamparo.

* **Marokeno.** Grajneca kolorita kapro-ledo.

marono Z. Frukto de greftita kaſtan-uko.

marseljezo Z. Nacia kanto de Francio.

marksismo. Soci-politik-filozofia opiniaro de Karlo Marks. Vd **Historia Materialismo.**

marsupialoj Ordo de mamuloj, kies inoj surhavas ventran pošon, subtenatan de ostoj, por gardi tie novnaskigint-ajn idojn.

* **Marši** (ntr). 1 Iri per egalaj militistaj paſojo. 2 Paſi. ~o. 1 Ago ~i : *militista, parada, procesia, peniga ~o.* 2 Ario akompananta k reguliganta la paſadon ; ~ario : *funebra ~o.*

* **Maršalo.** 1 Plej alta rangulo en militistaro. 2 Titolo de diversaj kortegaj aū ŝtataj allranguloj en kelkaj landoj.

* **Marto.** Tria monato de l' jaro.

* **Martelo.** Batilo konsistanta el peza ferpeco kun ligna tenilo k servanta por enigti najojn, forgi feron ktp. ~1 (tr). 1 Batadi per ~o. 2 (f) Aparte k forte akcenti : *~i ĉiun vorton* Z. 3 (f) Komprengi, memorigi ion per ripetata penado : *~i ion en la memoron de iu* (Kp ENCERBIGO); *~i per reklamo en la cerbojn de la publiko la efikecon de iu medikamento.*

Martiro. 1 Homo, kiu suferis morton aū turmentegojn pro sia religia kredo : *la kristanaj ~oj.* 2 (f) Homo, kiu suferis grandajn fizikajn aū moralajn turmentojn : *~o de la scienco, de sia devo. ~igl.* Turmentegi : *~igi infanon, beston.*

* **Maso.** 1 Kvanto da materio konsistiganta iun korpon. 2 Nedifinita kvanto da materio konsiderata kiel tutajo, neatentante pri la eroj nek pri la formo : *~o de getaleno; la malluma ~o de la maro* (Kp BLOKO, AMASO).

Masaĝo. Premfrotado k knedado per manoj je artikoj k muskoloj por kuracaj celoj. ~1 (tr). Fari ~on pri.

masakri (tr). Amasbuĉi.

* **Masiva.** Konsistanta el densa, sen-intermanka materio, ne havanta malplenaĵojn : *vazo el ~a oro.* Kp FORTIKA

SOLIDA, KOMPAKTA. ~**(aj)o.** Arango el materiaj ajoj tre densigitaj : *~o da floroj, da monoj* (Kp BLOKO, MASO).

* **Masko.** 1 (ée antikvuloj) Artefarita vizaĝo, kiun surmetis la aktoroj en teatraj ludoj por reprezenti la diversajn rolojn. 2 Artefarita vizaĝo per kiu oni kovras k kašas sian vizaĝon por fariĝi nerekonebla. 3 (f) Trompa ŝajno : *sub ~o de virto, de generala utilo* (Kp VUALO, MANTOLO, PRETEKSTO). ~1 (tr). 1 Kaši per ~o. 2 (f) Kaši per trompa ŝajno : *~i la veron; ~itaj* (Kp KOVRI) *paroloj Z.* **Sen~igl.** 1 Demeti ~on de iu. 2 (f) Montri la veran karakteron de iu aŭ io : *sen~igi perfidulon.*

* **Masoni** (tr). 1 Fortike konstrui ion el ŝtonoj aŭ brikoj kunigante ilin per mortero aŭ cemento : *~i muron, domon.* 3 (f) Fortike la firme starigi ion abstraktan : *nur la interkompreno povas ~i la pacon.*

* **Masto.** 1 Longa ronda trabo, ordinare el ligno, de kiu oni pendigas la velojn de ŝipo. 2 Simila stangejo starigita por diversaj celoj : *la strato estis ornamita per ~oj kun flagoj; grimp~o.*

* **Mastiko.** 1 Miksajo el kreto k oleo, kiu malmoligas sekigante k servas por alifiki vitrojn al fenestroj. 2 Nomo de diversaj pastecaj substancoj uzataj por stopi truojn aŭ kunigi objektojn. ~1 (tr). Stopi aŭ kunigi per ~o.

mastodonto ☆ 犀牛. G. de grandaj dikhaŭtaj fosiliaj rostruloj, pli granda ol elefanto, kun karakteriza dentaro, vivinta en miocene k plioceno : *oni renkontas ~ojn ankoraŭ en pleistoceno kune kun homaj restafoj.*

* **Mastro.** 1 Tiu, kiu posedas, ordonas k disponas : *bona servisto de bona ~o; li estas sia propra ~ino Z* (li vivas sole); *hundo fidela al sia ~o; ~o en vojo, servantoj en gójo Z* (Vd KATO); *trezoro sen ~o; Romo farijis ~o de la mondo; materiala ~o de tiu ĉi lingvo estas la tutmondo Z; la spiritat ~oj de la lingvo Z; la tutlan ~econ pri esp-o Z transdonis al la esperantistoj mem Z.* 2 Estro de hotelo, gastejo, komercejo. 3 Estro de fabriko aŭ laborejo. ~1 (tr). Esti ~o super, agi kiel ~o de. ~umi (tr). Zorgi pri ĉio, kio koncernas la ekonomion de hejmo : *~uma progresos de la kapitalismo nenion donas al la laboristaro; világ~uma kolektivo.*

* **Mašo.** 1 Bukleto formita per interplektigo de la fadenoj en trikita teksajo aŭ en reto (Kp NODO, BANTO). 2 Malplena spaceto inter la plektitaj fadenoj de teksajo aŭ reto. 3 Buklo, laŭvole streĉebla aŭ malstreĉebla, formita per ŝnuro k povanta servi por ĉirkaukapti, ĉirkauilaĉi, premusufoki kc. ~aro. Reto : (f) la ~aro de tiu organizo implikas la tutan mondron. **Dis~igl.** Malstreči aŭ malfari la ~ojn de io : *dis~igi ŝtrumpojn.* ~kraso. Mezepoka armajo farita el feraj interplektitaj ringetoj.

* **Mašino.** 1 Aparato, kiu produktas, transsendas aŭ utiligas forton k anstataŭas aŭ plifaciligas la homan laboron : *vapor~o, dras~o, skrib~o.* 2 (f) Malsimpla organizo kombinata por atingi difinitan celon : *la homa ~o; la tera ~o Z; administracio ~o estas ĉiam malrapida.* ~e. 1 Per ~o, ne per mano : *puntoj, tapisoj fabrikataj ~e* (mefanike). 2 (f) Sen konscia volo, kvazaŭ per ~o, aŭtomate : *agi nur ~e; li mensugas ~e Z.* ~ismo. Industria stato, en kiu manlaboro estas pli k pli anstataŭata per ~oj. ~isto. 1 Homo, kiu profesie direktas ~on. 2 Homo, kiu en teatro starigas la dekoracion sur ĝusta loko.

* **Mato.** Maledikata kovraĵo aŭ tapiso el plektita pajlo, junko, basto, stipo ks.

Matadoro. 1 Homo, kies profesio estas mortigi per spado virbovon en virbovaj batalludoj. 2 (f) Homo tre influa, ludanta ĉefan rolon en iu afero : *la ~oj de la financo, de la administracio* (Kp KORIFEO).

mateo ♀. Speco de ilekso el Sud-Ameriko, el kies sekigitaj folioj oni faras specialan teon.

Matematiko. Scienco pri la kalkuleblaj kvantoj k mezureblaj grandoj.

* **Mateno.** Parto de la tago ekde sunlevigo ĝis tagmezo. ~1 Z. Esti ~o. ~rugo. Matena krepusko.

Materio. 1 Substanco perceptebla per la sentumoj, kiu konsistigas la korpojn : *flueca, solida ~o; pulvo estas eksplodema ~o* (Kp MATERIALO). 2 Cio, kio ekzistas ekster la spirito : *la mondo de la ~o k tiu de la ideoj.* ~a. Konsistanta el ~o; koncernanta nur la ~on, la korpon : *~aj guoj, profitoj, zorgoj* (Kp MONA, FINANCA); *la ~oj (fizikaj, korpa) bezonoj;* ~e helpi iun. ~ismo. Materialismo.

Materialo. 1 Krudajoj el kiuj oni povas produkti fabrikajojn : *brula* ~o ; *konstru-* ~o. 2 Cio, kio estas necesa por funkciodo de entrepreno, ekspluatado, ofico kc : *~o de muelejo, de segejo, de panfarejo*. 3 Cio materia, kio estas necesa por iu ajan ago : *manĝ~oj* Z. 4 Ciupscaj sciigoj, kiuj estas necesas por verki libron, raporton kc aŭ por fari spiritan laboron : *la libro prezentos sufice da ~o por legi* Z ; *terpi ~on el ies verko* B ; *~o por raporto* ; *tio donas ~on por pripensado* Z. ~a. 1 Rilata al ~o. 2 Perceptebla por la sentumojar, videbla k palpebla, faktika, praktika, precipe mona : *~a pruvo ; se mi havus la ~an eblon, mi prenus* Z ; *gravan forton ~an la ligo al portos al nia afero* Z ; *sen rimedoj ~aj ĉia afero povas progresi nur tre malrapide* Z ; *~a mastro de Esp-o estas la luta mondo* Z ; *subteni ~e la aferon* Z ; *~a profilo, malhelpo* Z, *privilegio* Z ; *la ~a vivo* ; *realigi kelkjn ~ajn plibonigojn* ; *tio certigas al li la ~an sendependon*. ~ismo Z. 1 ♀ Doktrino, laŭ kiu la materialo estas la principio de ĉio en la universo. 2 Kondutmaniero celanta en la vivo nur plezuron k ~ajn profitojn. **Historia ~ismo.** Doktrino, laŭ kiu nur la ekonomiaj faktoj regas la tuton de la socia, politika k spirita vivo.

* **Matraco.** Granda plata remburita litkusemo.

matreco Z. 1 ♀ Gravurita metala bulo, peco aŭ muldilo, per kiu oni povas fabriki similajn pecojn per fandado, frapo, giso, premo : *monerojn oni frapas per* ~o. 2 (Ti) Formo por gisi litertipojn. 3 Kartona formo preme reproduktita de kompostajo k per kiu oni povas gisi stereotipojn. 4 (en galvanoplastiko) Formo, kiu kovrigas per maldika tavolo de metalo. Vd **PATRICO, UTERO**.

matrikulo Z. Numero de la listo en kiu estas enskribitaj ĉiuj anoj de societo, organizo, administracio.

matrono Z. 1 Nobela patrino en antikva Romo. 2 Maturaĝa, alte respektinda sinjorino.

* **Matura.** 1 Atinginta sian plenan kreskardon, forton, kapablon aŭ taŭgecon : *~a frukto, semo, homo, aĝo* Z, *spirito, talento*. 2 (f) Plene esplorita, provita, finstudita : *~a projekto, diskutado* Z ; *ne~a demando* ; *~e pripensisita k orde voĉdonita decido* Z.

~eco. Stato de io aŭ iu ~a : *atesto pri ~eco* (diplomo donata al lernantoj, kiuj, fininte la gimnazian kursaron, sukcese plenumis la koncernan ekzamenon. Kp ABITURIENTO). ~igi. Igi ~a : *~iganta* (viriganta) *knabo* : (f) *lia talento plene ~igis* ; (f) *la demando ne estas sufice ~iginta* Z.

Maŭzoleo. Luksa tomba konstruo.

Mazurko. Speco de pola danco.

* **Meblo.** Movebla objekto, plej ofte farita el ligno k servanta por praktika aŭ ornama uzo en loĝejo. ~i (tr). Provizi je ~oj. ~isto. Tiu, kiu faras tablojn, segojn, ŝrankojn, litojn ks.

mecenato Z. Riĉa malavarata favoranto de beletro, arto aŭ scienco.

* **Meleo.** 1 Speco de ŝnuro el brulebla k sorba materio, kiun oni metas en lampon aŭ en mezon de kandelo por konduki bruligotan substancnon gis la flamo. 2 Speco de ŝnuro preparita por konduki fajron gis substanco, kiun oni volas eksplodigi de malproksime.

* **Medalo.** Metala disketo surhavanta ambaŭflanke bildon, signojn aŭ surskribojn, stampita kiel memorajo pri grava okazintago aŭ kiel honorajo al merita homo (Kp ORDENO. Vd FLANKO I).

* **Medallono.** 1 Juvelo en formo de plata malfermebla skatoleteto, ordinare portata per ĉeno ĉe la kolo k en kiu oni konservas portreteton, harojn kc. 2 ♀ Rondforma aŭ ovala bareliefo kun figurajo.

Medio. 1 Fizika ĉirkauaĵo en kiu vivas iu estajo aŭ okazas iu fenomeno : *ĉiu vivanta estajo nepre devas sin adapti al sia* ~o ; *~o favora por la mikroboj*. 2 Tuto de la sociaj cirkonstancoj k rilatoj en kiuoj iu persono agadas : *familia, politika, intelekta* ~o (Kp SFERO, ATMOSFERO, RONDO, KAMPO, REGIONO, INTERRILATO, MEZO. Vd ELEMENTO).

mediano Δ. Rekta linio, kiu ligas verticon de triangulo kun la mezo de la oposita latero.

Medicino. Scienco pri sano k malsano, aplikata al kuracado. ~ajo Z. Medikamento.

medikago ♀. Furaĝa herbo el la fam. de legumenacoj (*medicago sativa*). Vd LUZERNO.

Medikamento. Substanco uzata kiel saniga rimedo, kuracilo (Kp BROGO, FARMACIAJO).

* **Mediti** (ntr). Longe fiksita k koncentrigi sian penson sur io; enprofundiĝi en pensado : *stomako malsata nur pri pano ~as z.; fremda ~o estas kaſita z.* (Kp PRIPENSI, CERBUMI).

Mediumo. Homo, kiu, laŭ la spiritisma doktrino, havas la kapablon servi kiel peranto inter la homoj k la spiritoj de la mortintoj.

Medolo. 1 Mola k grasa substanco en interno de ostoj, ostocerbo : *spina ~o; havi ~on en la ostoj z.* (f. esti energio k kuraga); (f) *tiri la ~on* (kernan esencon, plejgravajon) de iu teorio, verko (Kp KERNO, SUKO). 2 Mola spongeca malpeza substanco en la interno de trunko k branĉoj de la duktiledonaj vegetaĵoj : *sambuka ~o.*

Meduzo. 1 Ina monstro de greka mitologio, kiu havis serpentojn anstataŭ haroj k aliigis en ŝtonon ĉiujn, kiuj ŝin rigardis. 2 Mara gelateneca travidebla polipo (*medusa*).

mefito 芳.¹ G. de viandomangaj namuloj posedanta facilon de sindefendo kontraŭ ĝin atakantaj animaloj, elspruĉigante kontraŭ ili malbonodoran likvajon sekrecianta el ĝiaj glandoj (*mephitis*).

megafono ♂. Forta laŭparolilo por reprodukti disaŭdigojn en grandaj ejoj aŭ sub libera ĉielo. Vd MIKROFONO.

megalito (Ar.). Ŝtona monumento el prahistoriaj tempoj. Vd MENHIRO.

megalosaŭro 巨.² G. de dinosaŭraj rampuloj, vivinta en juraso k kretaceo.

megero z. 1 Unu el la tri Furioj en greka mitologio. 2 (f) Furiozema virinaðo.

megomo ↗. Elektra unuo de rezistanco, egalaj al unu miliono de omoj. Vd OMO, BEGOMO.

* **Mehaniko.** 1 Scienco pri movo k pri forto. 2 Arto konstrui mašinojn. 3 Mehaniismo : *la tutu ~o de la lingvo z.* ~a. 1 Koncernanta la ~on 1 : *~a problema, lego.* 2 Farata per mašino : *~a fabrikado.* 3 (f) Farata kvazaŭ per mašino, sen partopreno de konscia volo, aŭtomata : *~aj gesloj* (Kp MAŠINE). ~ajo. Mehaniismo 1.

~isto. Specialisto pri konstruado aŭ direktado de mašinoj.

mehanismo z. 1 Tuto de la pecoj de mašino aŭ aparato (Kp RADARO, MOVILARIO). 2 (f) Rimedaro per kiu plenumiĝas iu ago aŭ funkcio : *~o de la digestado B, de la penso, de la lingvo.*

mekaniko = mehaniko.

* **Mejlo.** Mezuro de longo por vojoj, malegala laŭ la landoj (anglia : 1609 m.; germana : 1420 m.; mara : 1852 m.).

* **Melo.** Malgranda malbonodora mambesto el fam. musteloj, ĉasata pro sia felo (*meles*). ~hundo. Speco de hundoj aparte taŭgantaj por ĉasi bestojn logantaj en tertruo.

melampiro ♀. G. de skrofulariacoj, parazita planto (*melampyrum*).

Melankolio. Stato de konstanta sopira malgajeco k malvigleco (Kp SPLENO. Vd NIGRA).

Melaso. Siropa densa bruna restajo el fabrikado k rafinado de sukero.

* **Meleagro.** Kortbirdo pli granda ol koko, el fam. galinacoj, kun vosto ventumiforme etendebla (*meleagris*).

melioloto ♀. G. de legumenacoj, konsistanta el luraĝaj k farmaciaj herboj (*meliolitus*).

melinito 玻.¹ Tre forta eksplodado, ofte uzata en milita pirotekniko.

Meliso. Aroma veg. el fam. labiacoj, uzata en medicino (*melissa officinalis*).

* **Melki** (tr). Eltiri per premado lakton el mamoj de besto : *~i bouinon, kaprinon;* (f) : *senfine ~ebla bovine z* (ekspluatata persono aŭ afero, el kiu oni senmizeze k senfine tiras profiton); *li sukcesis ~i monon el la grupo;* *~i virkapron z* (vane peni, provi neeblaĵon. Vd VANE).

Melodio. Sinsekvo da muzikaj sonoj agrablaj por la orelo k formantaj muzikan frazon (Kp ARIO, RITMO). ~a. 1 Konforma al la reguloj de la ~o. 2 Belsona, agrabla por la orelo : *la ~a kanto de najtingalo* (Kp HARMONIA).

Melodramo. Popola dramo kun kortuſej emfazaj scenoj.

melolonto ♂. G. de coleopteroj, herbomanĝa k tre malutila same kiel ĝia larvo t. n. blanka vermo (*melolontha*). Kp (MAJ)SKARABO.

* **Melono.** Granda sukplena frukto de rampanta veg. el fam. kukurbacoj,

kun agrabla sukerdolĉa gusto (*cucumis melo*).

melongeno ♂. Speco de mangēbla solano, kies frukto, longforme simila al kukumo, estas blanka, flava aŭ viola (*solanum melongena*).

meleopeo ♀. Ritmita kanto akompananta la deklamadon.

meleopeo ♂. G. de kukurbacoj (*melopeo*).

* **Mem.** I^o Adv. : 1 Kiun oni aldonas al subst. aŭ (kelkfoje subkompreneata) pronomo, por insisti pri la realieco k identeco de la koncernata persono aŭ afero : *mi devas ~ ĉion plenumi z ; la prezidanto ~ preparas projekton z ; mi eĉ ~ uzas tiujn vortojn z ; lasi la akceptadon al la decido de la Esp-istoj ~ z ; fiziko estas la nomo de la scienco ~ z ; tio tuſas la esencon ~ de la demando z ; mi parolas ne pri la ago de la ekokupo ~, sed pri la stato, en kiu mi troviĝas z ; tion ĉi garantias al ni la karaktero ~ de ilia lando z ; mi deziras paroli al li ~ ; li amas sin ~ z ; mi amas lin kiel min ~ ; la komitato ne riskos preni sur sin ~ la kreadon de tute nova lingvo z ; se vi volas trinki, prenu (sk vi) ~ akvon z ; ĉiun demandu, sed (sk vi) ~ al vi komandu z ; kiu kritikas kurage, (sk tiu) ~ agas malsage z. 2 Signifanta : nur per si, sen helpo aŭ iniciato de iu alia ; fare k vole de si sendepende de iu alia ; spontanee, propramove k propraforte : *mal-saĝuloj kreskas ~, sen plugo k sem' z ; kio ~ ne venas, oni per la dentoj prenas z ; ne venas rato ~ al kato z ; ĉi el vi post kelka meditado facile ~ trovos la respondon z ; la celo de la Delegacio estis elekti ~ komitaton, kiu esplorus la demandon z ; tio estas komprenebla per si ~ z ; la vivo jam ~ solvis la diritan demandon z.**

II° Prefiks uzata samsence 1 kiel I^o 2 : ~mova ; ~stara ; ~vole z ; ~instruita ; ~lerninta ; ~farita homo ; ~disciplino ; ~helpi al si z ; ~elektitaj heredoj z ; ~semiginta greno z ; ~komprenebla ; ~evidenta ; ~sekva. 2 Signifanta koncerne sin mem » k uzata samsence kiel I^o 1 por insisti pri la realieco k identeco de la koncernata persona en la apartaj okazoj, kie la sama persono estas samtempe faranto (subjekto) k suferanto (komplemento) de la ago : ~estimo ; ~amo ; ~konservo ; ~defendo ; ~mort-

igo ; ~kono ; ~kontente z ; tio ne estas aŭtora ~fido z ; ~fidema z ; ne perdi la ~regecon z. RIM. : En tiu ĉi uzado oni povas k, en kelkaj vortoj, oni kutimas anstataŭigi **mem** per **sin** : *sinamo, sin-helpi, sinregi, sinmortigo, sindefendo, sinforgeso, sindona z, sindoneco, singarda z.*

III° Vortero samsignifa kiel I^o 1 : ~a. Estanta ĝuste tiu, pri kiu temas aŭ kiun koncernas la afero ; identa 2. ~o. Persono konscia pri sia propra personeco : *ili sentas tion, sed nur duone, ilia alia ~o estas ĉe aliaj aferoj ; lia malbona ~o jam relevis la kapon. ~eco.* Identeco 2.

* **Membro.** 1 Ĉiu el la kvar moveblaj pecoj de la korpo kunigitaj kun la trunko per artiko : *la superaj (brakoj) k mal-superaj (kruroj) ~oj de homo.* 2 (f) Ano de societo, partio, familio kc. 3 (f) Aparta difinita ero de tutajo : ~o de frazo, de ekvacio. **Dis~igil.** Dividi laŭ difinitaj partoj : *dis~igi beston, frazon, vorton ; mi aranĝis plenan dis~igon de la ideoj en memstarajn vortojn z ; mi alkonformigis la dis~igon de la lingvo al la spirito de la lingvo Eŭropaj z.*

Membrano. 1 Organika teksajo formanta maldikan fleksblelan folion : *la muka ~o de la stomako.* 2 Maldika fleksblela folio : *celuloida ~o por fotografiado* (Kp FILMO).

* **Memori** (x). Konservi aŭ denove prezenti al si antaŭe ricevitajn perceptojn aŭ ideojn : *nenu plu iliin ~as z ; ~i faktlon z, lecionon, vorton z, ofendon, amikon ; ~i pri io aŭ iu z ; mi bone ~as tiun grandiozan vidafon ; kiu volas mensogi, devas bone ~i z.* Kp GRAVURI 2. ~o. 1 Kapabolo ~i : *havi bonan ~on z ; noti al si en la ~o z ; enskribi en sian ~on z ; mi uzas la okazon por revoki en vian ~on la nomon de z.* 2 Konservado aŭ denova prezентado al la konscio je ia antaŭa percepto aŭ ideo : *havi, teni, gardi la ~on de, pri io, iu ; desegni portreton el la ~o B ; akceptu miajn bon~ojn.* ~e. Parkere. ~e de. Por ~igo pri. ~ajo. 1 Skribajo, libro pri propraj travivitaj okazoj. 2 ~iga donaco. ~igil. Daŭrigi la ~on pri pri. ~igajo. Cio, kio servas por konservi la ~on pri io aŭ iu (monumento, statuo, verko kc) : *terura ~igaĵo el la meza*

jarcentoj Z. ~{ig}ilo. 1 Kajero, libreto, kie oni enskribas tion, kion oni deziras ~i. 2 Skribajo, noto por ~igi ion al iu ; ~noto. **Ne~ebla**, 1 Malfacile konservebla en la ~o : *malsimpla ne~ebla regulo* B. 2 Ne plu ~ata de la homoj : *de post tempo ne~ebla* Z. **Re~i.** Revenigi, refrešigi en sia spirito ia ~on pri iu aŭ io (Kp REMAČI). **Re~igl.** Revenigi, refrešigi en ius spirito la ~on pri : *re~igi al iu lian devon, ŝuldon; re~igi iun pri lia devo; re~igi al iu rendevojn; la ŝonegoj re~igis per la formo ruinojn de citadelo* B. **~signo** Z. ~igajo. **Kar~a.** Kies ~o estas kara.

memorando g. Mallongigita raporto aldonita al diplomata noto.

memuaro Z. Disertacio prezentata al akademia societo : *~o verkita por la kongreso de raso* Z.

menaĝerio. 1 Loko, kie oni kolektas kuriozajn bestojn por esploraj celoj aŭ por elmontrado al la publiko, bestejo. 2 Tia kolekto da bestoj.

Mencili (tr). Aparte memorigi, atentigi pri. Kp citi.

***Mendi** (tr). Postuli, ke iu faru ian poste pagotan servon aŭ liveru ian' poste pagotan komercajon : *~i veston al tajlo; ~i karbon, meblojn; ~i ĉambrojn en hotelo; ~i kottedon en restoracio* B; *far iu ~on; plenumi ~on* Z; *~u atendu* Z (vi sensife atendos. Vd KLERA). **Kontraŭ~i, mal~i.** Nuligi ~on.

menhiro (Ar). Megalita monumento starigita vertikale. Vd MEGALITO.

meningo ♥. Nomo de la tri membranoj, kiuj cirkaŭas la cerbon, cerbeton k la mijelon.

meningito ♀. Malsano kaŭzita pro la inflamo de la meningoj.

Menso. La spirito, la intelekto, kontraste kun la korpo : *sana ~o en sana korpo; klerigi la ~on de iu* Z; *homoj malkapablaj morale k ~e* Z (Kp ANIMO, CERBO, IMAGO, PENSO, PRUDENTO, SAĜO).

***Mensogi** (x). Intence diri malverajon : senhonte ~i Z; ~i maſine Z, kiel kalendaro Z, kiel funebra parolo Z, kiel gazeto Z; ~a atestanto Z; ~ema bušo Z; (f) : ~i (trompe ŝajnigi) indiferentecon; tiu ĉambro ~is komforton.

menstruo ♀. Perioda hemoragio kun ovuloj ĉe virino.

***Mento** ♀. Aroma veg. el fam. labiacoj uzata en farmacio (*mentha*).

***Mentonino.** Parto de la vizago sub la bušo.

Mentoro. Saĝa konsilanto k gvidanto de junulo.

Menuo = karto 3.

menueto Z. Speco de eleganta danco, dupersona, tritakta.

menuro g. G. de paseroj kun tre bela vostplumaro havanta formon de liro : *~o vivas en Aŭstralio* (*menura*).

mercero f. Komerco per diversspecaj akcesorajoj k objektoj, kiel ekz. : kudrilaro, butonoj, fadenoj, pingloj k aliaj ornamaĵoj uzataj ĉe kudr-, vest-, ornam- k virinlaboroj. Kp GALANTERIO.

***mergi** (tr) ♀. Meti en likvajon, enprofundigi : *~i nitkapon. ~igi*. Surfundiĝi : *la ŝipo ~igis. El~i.* Elmeti el likvajo, elprofundiĝi : *el~i nitkapon. El~igi.* Eligi : *la roko el~igas el la akvo.* Kp EMERGI. **Sub~ebla ŝipo.** Ŝipo povanta veturi surakve k enakve : *submarboato estas sub~ebla ŝipo.*

mergo g. G. de palmipedoj, simila al anaso (*mergus*).

Meridiano. Imaga granda cirklo tra-ranta ambaŭ polusojn k rektangule kruciganta kun la ekvatoro : *čiuj lokoj kušantaj sur sama ~o havas saman horon* (Kp LONGITUDO).

merino g. Speco de ŝafo el hispana raso, kies longhara lano estas tre delikata. ~a. 1 Rilatanta al ~o. 2 De ~o : *~a lano. ~olano.* Lano de ~o. ~oſto. Stofo farita el ~olano : *~olana ŝafo.*

meringelo (Ku). Malpeza kuko farita el kirlita ovblanko k sukero. ~i (tr). Smiri per ~a pasto.

***Meriti** (tr). Havi pro sia konduto aŭ pro siaj ecoj rajton pri justa rekompenco aŭ puno ; esti inda je : *~i dankon, gratulon, estimon, alenton, sian sorton; tiu ostoj ~is nenion alian, ol ke oni ludu per ili keglon* Z; *kiel li ~is, tiel li profitis* Z; *esti ~ite aplaudita.* ~o. Ago, eco dank' al kiu oni ~as ion : *čiuj enterigitoj estas plenaj de ~oj* Z; *laŭ la ~o de siaj manoj homo ricevas redonon* Z; *prave*

punita laŭ~e Z. ~a. 1 ~oplena, mult~a : ~a homo Z, konduto ; servo ne petita, ne estas ~a Z. 2 ~ita : laboro finita, ripozo ~a Z. ~ajo. Tio, kion oni ~is : redoni al iu la ~ajon Z.

* **Merizo.** Frukto de ~arbo. ~arbo. Sovaga ĉerizuko (*cerasus avium*).

merkantilismo 貿易政策. Ekonomia sistemo, vidanta la riçon de la lando (stato) nur en la akumuludo de altprezaj metaloj k tiucele akcelanta : unuflanke la pligrandigono de eksporto per la protekto de enlanda produktado, industrio, eksterla k transita komerco k aliflanke limiganta la importon.

Merkato. Sfero de vendo, kampo de komerca agado pri aparta branĉo : *la kolon~o* ; *tiu varo havas vastan ~on* ; *seri al si novajn ~ojn*. Rim. : ~o neniam signifas placon aŭ ejon.

* **Merkredo.** Kvara tago de la semajno, deirante de dimanĉo.

merkurialo ♀. G. de eūforbiacoj (*mercurialis*).

* **Merlo.** Birdo el la ordo de paseroj, simila je malgranda korvo k lerte fajfanta (*turdus merula*).

Merlango. Mara fišo el fam. de gadoj (*gadus merlangus*).

* **Meso** (K). Diservo, dum kiu la sacerdoto oferas al Dio la karnon k sangon de Kristo sub formo de pano k vino : *fari ~on*.

* **Mesio.** 1 (R) Dia promesita sendato, atendata de hebreoj kiel savonto de la mondo. 2 (Rk) Kristo. 3 (f) Homo rigardata kiel bezonata savonto.

Mespilo. Frukto de ~arbo, mangebala nur kiam ĝi iĝis molmatura. ~arbo. Arbo el fam. rozacoj (*mespilus*).

mestizo Z. Ido de gepatroj, el kiuj unu estas blankrasa, k la alia indianrasa. Kp **MULATO**.

* **Meti** (tr). 1 a) Transigi en difinitan lokon ; fari ke iu, io estu ie : ~i manigaron sur la tablon, vinagron en salaton, paperon en sian poſon ; ~i korpon en la lerон Z ; ~i ŝeliston en malliberejon Z, gardiston ēe la pordon ; ~i sian ĉapeton sur la kapon Z ; ~i sian subskribon al kontrakto ; sin ~i sur la genuojn Z. b) (f) : ~i varojn sur la merkaton, monon en

entrepreneur (Kp LOKUMI) ; ~i iun sur la tronon ; ~i (prezenti) demandon al iu, plendon ēe la jugisto ; ~i la tutan kulpon sur iun ; ~i sian atenton sur ion, sian konfidon, esperon sur, en iun, ion ; ~i gajon, timon en la koron de iu ; ~i sumon en la kalkulon ; ~i ordon en sian paroladon, limon al sia ambicio, finon al la diskuto. 2 Transigi en difinitan staton, igi ...a : ~i iun en embarason, danĝeron, mizeron ; ~i viandon en pecetojn ; ~i dispono je la servo, je la dispono de ĉiuj popoloj ; ~i ion en forgeson Z. Al~i. Aldone ~i : al~i plumojn al ĉapelo ; al tiu antaŭlimo sin al~is alia pli grava. De~i. Forigi de sia loko : de~i la veston ; de~i ringon de sia fingro ; mi de~as mian vivon memvole Z. El~i. 1 Prezenti al la video : el~i libron ēe la montrofenestro. 2 Prezenti, malſirmi al ia efiko : el~i al la sunaj radioj ; la naturo el~is nin nudaj k mizeraj sur la bordono de tiu ēi granda mondo Z ; sin el~i al mokado Z. 3 Prezenti al pripreno : el~i demandon, problemon. For~i. 1 Forigi, ~i flanken : for~u tiun andaŭjuĝon Z ; for~i la aferon en la keston de forgeso Z, ĝis la grekaj kalendoj Z. 2 Rezigni : for~i de si ĉian oficialan rolon Z ; for~i oficon (Vd ARKIVO, FORGESI). Kun~i. Kunigi : kun~i la manojn ; vortoj kun~itaj estas kreitaj per simpla kunligado de vortoj Z ; se oni volus kun~i plenan registron de liaj bonaj ecoj Z. Sub~i. Meti iun aŭ ion sub la povon, influon, priagadon de iu aŭ io, sub la efikon de io : sin sub~i al la plimulto ; sub~igi al la komuna disciplino Z ; (f) sub~i proponon al atenta konsidero, al voĉdonado.

Metafiziko. Parto de la filozofio, kiu studas la unuajn kaŭzojn k principojn de ĉio, kiuj estas neesporeblaj per la metodoj de la pozitivaj scienco(j).

Metaforo. Esprimmaniero, laŭ kiu oni donas al iu vorto signifon alian ol ĝia propra, klarigeblan per subkompremita komparo. Kp FIGURO 4.

metakarpeo ♡. La kvin ostoj, kiuj formas la skeleton, de la poomo. Vd KARPEO, METATARSO.

Metalo. Nomo de diversaj hemiaj elementoj facile kondukantaj varmon k elektron k produktantaj bazojn per sia kombiniĝo kun oksigeno. Ekv. : aluminio, fero, kupro, zinko, oro.

metaldo **☒**. Hemia elemento, kiu ne havas specialan brilon, estas malbona kondukanto de varmo k elektro, k kies oksigenaj kombinoj estas aŭ neutraj aŭ acidaj oksidoj. La ĉefaj ~oj estas : antimono, arseno, azoto, boro, bromo, fluoro, fosforo, jodo, karbono, kloro, oksigeno, selenio, silicio, sulfuro. ~a. De ~o, el ~o.

meturgio **Z**. Industrio celanta elfosadon de minajoj k ekstraktardon, fabrikadon k prilaboradon de metaloj.

metamorfa **☒**. Rilatanta al mineralaj formiĝoj pro la tercentra varmego aŭ pro la varmego de erupcioj rokaj.

Metamorfozo. **1** Transformigo de iu estajo en alian : *la ~oj de Jupitero*. **2** Aliformigo : *~o de raŭpo en pupon k en papilion*. **3** (**I**) Plena aŭ grava ŝango en la stato aŭ ecoj de iu : *okazis felicita ~o de lia karaktero*. **~l** (**tr**). Transformi.

metano **☒**. Senkolora gaso, saturita hidrokarbido, kiu eligas el marĉoj k kies flamo brulas flavo.

metapsiklo **☒**. Parto de la psikologio studanta la fenomenojn, kiuj estas konsiderataj kiel efikoj de gis nun malbone konataj aŭ eĉ ne estkonfesataj mensokapabloj (telepatio, divenant ktp.).

metatarso **♥**. La kvin ostoj, kiuj formas la parton de la piedo inter la fingroj k la tarso ĉe la vertebruloj. Vd METAKARPEO.

metatezo (**Fon**). Ŝango en la ordo de parolataj sonoj.

Metempsikozo. **1** Doktrino pri la postmorta transmigrado de la animo el iu korpo en alian. **2** Tiu transmigrado mem.

Meteoro. Ĉia atmosfera fenomeno, precipie la nekutimaj. Ekz. : fulmo, pluvo, ĉielarko. **~stono**. Aerolito.

meteorismo **☒**. Abdomena ŝvelo per intestaj gasoj ĉe remaĉuloj.

Meteorologio. Scienco, kiu studas la atmosferajn fenomenojn.

*** Metio.** Manlabora profesio : *čiu klopodu nur en sia ~o, tiam al la urbo mankos nenio* **Z** (Vd BALAI). Kp OKUPO, OFICO, SPECIALO, FAKO. **~eo**. Loko, ĉambro destinita por manlaboro. **~isto**. Homo profesie manlaboranta. **Ne~ulo**. Amatoro **2**.

Metodo. Taûga pripensita procedaro por plej bone atingi difinitan celon : *~o de instruado ; praktika, logika, sciencia ~o*. **~a.** **1** Aganta laŭ *~o* : *~a spirito*. **2** Konforma al difinita *~o* : *~a gramatiko, parolado*.

metodologio. Parto de la logiko, kiu studas la metodojn taûgajn por la diversaj scienco.

*** Metro.** **1** Mezuro por linioj, fundamenta unuo de la internacia sistemo de mezuroj, egala al dekmilionona parto de kvarono de tera meridiano : *la ~a sistemo* ; *mezuri laŭ sia ~o* **Z** (v dpunkto. Kp MEZURILO). **2** Mezurilo havanta unumetron longon. **3** (**V**) Aparta arango de verseroj en la diversspecaj versoj (Kp PROZODIO, RITMO, METRIKO).

Metrico. Scienco pri la versaj metroj.

Metronomo. Instrumento kun pendolo por indiki k reguligi la rapidecon en la ludo de muziko.

Metropolo. **1** Origina lando rilate al siaj kolonioj. **2** Ĉefurbo rilate alla cetera lando.

*** Mevo.** Mara, blanka k griza naĝbirdo, kun longaj flugiloj (*larus*).

*** Mezo.** **1** Punkteto egaldistanca de la ekstremoj en spaco aŭ tempo : *~o de bastono, strato, rivero, urbo* ; *~o de la nokto, jaro, vivo* ; *~o de vojaĝo, romano, kanto* (Kp CENTRO, KERNO, SINO). **2** Tio, kio estas egale malproksima de kontraŭaj ekstremai gradoj : *vero k virto kušas en ~o ; serĉi la gustan mezon*. **~a.** Estanta en la *~o* : *~a parto* ; *~a pezo, kresko, lernejo* ; *~kvalita lano* (Kp INTERA, TRANSIRA. Vd PONTO). **~e de**, **~e en**, **~e inter**, **en la ~o de**. **1** En loko aŭ momento egaldistanca de ekstremai : *~e de la nokto*. **2** En loko, kie oni estas ĉiuflanke ĉirkaŭata : *~e de la nebulo* ; *~e en la akvo* ; *~en en la bukedon oni enmetadis kandelon* **Z** ; *la Eternulo parolis al ili el ~e de la fajro* **Z** ; *li faligis ĉion ~en de ilia tendaro* **Z** ; *ne metu ilian nombron ~en de la Izraelidoj* **Z** ; *halli ~e dum la danco* ; *~e inter la malamikoj*. **~epoko.** Epoko inter la antikva k la moderna historio, de post falo de la okcidenta romana imperio (475) gis venka eniro de Turkoj en Konstantinoplon (1453). **~kvanto**, **~nombro.** **1** Nombro proksimume egale malproksima de la ekstremai konsiderataj

nombroj ; nombro montranta en tuto da diversaj okazoj la plej ofta okazon. **2** Sumo de pluraj kvantoj dividita per ilia nombro.

mezalianco Z. Edziго kun persono de malpli alta klaso ; misedziго.

* **Mezuri** (tr). Taksi k difini grandecon, kvanton, gradon de io, komparante ĝin kun samspeco grando, kvanto, grado, elektita kiel unuo : *~i drapón* Z, *kampon* Z, *altecon de monto*, *la longon k la largon* Z, *rapidecon de ŝipo* ; (f) *~i* (guste taksi) *la konsekvenco* de io. **~ado**. Ago *~i*. **~o**. **1** *~ado*. **2** Grando, amplekso, intenso de io : *la kampo havas ~on da*; *la cambreloj havis la saman ~on* Z; *verko skribita en bona Esp.* anlaŭ 25 jaroj en plena **~o** konservas sian bonecon ankaŭ nun Z; *en granda ~o* (Kp SKALO); *labori laŭ la ~o de siaj fortoj*; *egal-~a pasado, spirado*. **3** La kvanto enhavata en iu **~ilo**: *tri ~oj da hordeo* Z. **4** **~ateco** : *en ĉio oni devas observi la justan ~on* Z; *memori pri ~o en labore k plezuro* Z; *donu al krudulo plezuron, li ne scios ~on* Z. **~ilo**. Difinita objekto per kiu oni **~as** : (f) *~i cion per sia ~ilo* Z (arbitre, nur laŭ propra plaĉo. Vd VITRO, ULNO); *~i cion per la ~ilo de la modo* Z. **~ateco** Z. Modereco, konvena **~o** : *li ĉiam gardas la ~atecon*. **Al-~i**. Fari **~adon** por algustigi ion : *al-~i ueston al iu* Z. **Laŭ-~e kiel**. Proporcio kiel. **Laŭ-~a**. Karakterizas veston faritan per aparta algustigo al iu persono. **Sen-~a**, **Super-~a**. Eksterordinare granda, tro granda.

* **Mi**. Pronomo de la unua persono en ununombro : *~a*, *~n* k *~ en mondo regas tri* Z.

Miasmo. Malsanigaj haladzoj eligantaj el nevideblaj putrigantaj eroj de organikaj substancoj.

Miaŭl (ntr). Bleki kiel kato.

* **Mielo**. Sukera substanco ellaborata de la abeloj el suko de floroj. **~a**. **1** De **~o**, el **~o** : *~a gusto, ~a kuko*. **2** (f) Afekte nesincere dolĉa ; *~a voĉo, flati per ~aj vortoj, lango ~a, sed koro kruela* Z (Kp GLATA. Vd ALLOGI, VINAGRO).

* **Mieno**. **1** Esprima aspekto de la vizaĝo : *gaja, severa, memfida, ruza ~o*; *grav-~a homo*; *grav-~eco* Z; *havi vi-nagron en la ~o* Z. **2** Ekstera aspekto

de iu aŭ io : *sana ~o*; *havi ~on de fripono*; *vulpo ~on ŝanĝas, sed plue kokidojn manĝas* Z (Vd FARO); *ili faras la ~on kvazaŭ ili laboras* Z; *tie la bordoj de la rivero perdas sian ridantan ~on* Z. **~i** (ntr). Havi **~on** de, aspekti : *~i kiel malsanulo*; *kokete ~i*; *la internaciaj vortoj en esp-o ~as k elparoligas pli slave k germane ol latinide*. Kp FIZIONOMIO, TRAJTOJ, ŜAJO, SINTENADO. Vd FIERA.

* **Migdalo**. Mangeba nukso de **~arbo**. **~arbo**. Arbo el fam. **~acoj** (*amygdalus communis*).

* **Migri** (ntr). **1** Translokigi vole en aliaj restadejon : *~anta popolo, birdo* B; *~anta bando da haringoj*; *la printempa ~ado de la brularoj al Alpaj paštejoj*; *la internacia oficejo studas la ~adan problemon*. **2** Translokigi de loko al loko ne-havante fixsan sidejon : *~anta aktoro, komercisto, laboristo, predikanto, kavalirio*; (f) *~anto* (senhejmulo) *mi estas sur la tero* Z (Kp VAGI). **3** Iri de iu loko al alia mal-proksima : *longe ~i tra la mondo*; *~i piligrimante al Romo*; (f) *rigardis la sileojn ~antajn sur la ĉielo* B; *la fenika alfabeto ~is en Grekujo k poste en Italujon* (Kp VOJAĜI). RIM. : Oni ne uzu **migri** sam-sence kiel **promeni**. **En-~i**. Translokigi en fremdan landon. **El-~i**. Forlasi patrujon por translokigi en fremdan landon.

mikado Z. Japana imperiestro.

mikozo ♀. Danĝera haŭtmalsano inter homoj k bestoj, kaŭzata de parazitaj fungoj.

Mikrobo. Mikroskopaunuĉela organismo kaŭzanta diversajn fermentadojn k infektajn malsanojn (Kp BACILO, BAKTERIO).

mikrobiologo (Sc). Scienco pri la mikroboj.

mikrofarado ♂. Mezurunuo de elektra kapacito, egalaj al la milionona parto de la farado : *la ~o estas tre ofte uzata por mezuri la kapacitojn en la radioelektro*.

Mikrofono. Instrumento, kiu plilaŭtigas la sonojn.

Mikrometro. Instrumento por mezuri malgrandajn dimensiojn.

Mikroskopo. Instrumento por pligrandigi k vidigi objektojn nevideblajn per nuda okulo. **~a**. **1** Farata per **~o** : **~a**

esploro. 2 Videbla nur per ~o : ~aj estajoj.

* **Miksi** (tr). 1 Meti kune diversajn objektojn aŭ substancojn tiamaniere, ke oni ne povas plu ilin facile distingi : ~i akvon kun vino, farunon kun oleo Z ; ~i kartojn por kartludi B ; tapiço el ~itaj (diversaj) koloroj ; (f) ~i rasojn ; ~devena popolo Z ; sin ~i en la bruantan amason, inter la amaso. RIM. : En kunmetitaj vortoj Z uzas la radikon **miks** samsence kiel divers : ~kolora Z (= diverskolora Z), ~forma Z, ~ospecaj bildoj Z. Tia konfuziga uzo ne estas imitinda. 2 (f) Meti kune en sia spirito diversajn aferojn tiamaniere, ke oni ne povas plu ilin facile diferencigi : ~i la signifon de du vortoj Z ; ne ~u tiun monto kun alia samnoma monto ; nia gojo estis ~ita kun bedaŭro (Kp KONFUZI, MALDISTINGI, INTERMIKSI). 3 Enmeti, enkonduki en fremdan aferon ; en~i : ne ~u vin en malproperaj aferojn Z ; sin ~i en konversacion ; kial vi ~is mian nomon en la disputon ? mi tute ne volas min ~i en la kondukado de tiu afero B. ~a. ~ita. ~ajo. Io konsistanta el ~itaj aferoj : ~ajo el kuirilaj fruktoj ; ~ajo de ruzemo kun naiveco ; stranga ~ajo el legendoj, disputoj demandoj, pregoj k kantoj Z. ~igl. Igi ~ita aŭ sin ~i : odoro de fumo ~igis kun parfumo de rozoj ; rido ~igis kun larmoj (Kp KUNFANDIGI, KONFUZI, INTERPLEKTI). **Al~i.** Aldoni ~ante : al~i farunon al sukero pulvorigita. **En~i** = ~i 3 : sin en~i en la konversacion ; la afero iras tre bone sen mia en~igado Z. **Inter~i.** Senorde, konfuze ~i : oni ne devas inter~i la ambaŭ vortojn Z. **Sen~a.** Ne~ita, pura : sen~a raso. **Mal~i** Z. Malimpliki, malkonfuzi, diferencigi, ordigi.

* **Mil.** Dekfoje cent : ~ soldatoj ; ~o da soldatoj. **Jar~o.** ~o da jaroj.

Milda. 1 Malakre impresanta la sentumojn : ~a voĉo Z, tušo, duonlumo; vento Z, velero ; la pasanto tre ~e pinčis lin je la nazoz ; ~e leviganta deklivo Z ; 2 Plaĉanta al koro aŭ spirito ; afabla, malsevera : ~a karaktero (Vd ŜAFO), lango Z, fizionomio Z, okulo Z ; ~aj vortoj, tonoj Z, rigardoj ; ~a responde kvieligas koleron Z ; ~e riproci iun. Kp DOLČA, KVIETA, TRANKVILA, SERENA, INDULGA. ~igl. Igi ~a : ~igi la akran guston de

medikamento B ; ~igi esprimon, siajn ripročojn, la punon ; malkontenteo ~igita de sincera kompato Z ; ~igi la malamon, la disputon ; ~igi la krizon, la mizeron ; tio ~igus la malfacilaĵojn. **Mal~a.** Akre, malafable impresanta ; senindulga : mal~e bati iun (Kp KRUDA).

* **Milio.** Veg. el fam. gramenacoj, servanta precipe por nutrado de hejmaj birdoj (*panicum miliacum*).

Miliardo. Mil milionoj. Kp BILIONO.

milico B. Militistaro destinita nur por defendo de nacia teritorio.

Milligamo. Milono de gramo.

Millimetro. Milono de metro, dekono de centimetro.

* **Millono.** Mil miloj. ~ulo. Riĉulo posedanta almenaŭ unu ~on da frankoj, funtoj, markoj, dolaroj ks.

* **Militi** (ntr). Batali per armiloj kontraŭ fremlandaj armeoj aŭ kontraŭ samnacia malamika partio : du ~as, tria profitas Z. ~o. Batala agado inter ~antoj : proklami, deklari, fari, gajni, perdi ~on. ~a. Koncernanta la ~on : ~a kanto, rakonto, preparado. ~isto. Homo, kiu profesie aŭ devige ~as (Kp SOLDATO). ~istar. 1 Trupo de soldatoj. 2 La tutaj armeoj de iu regno. ~akiril, al~i (tr). Konkeri.

Milvo. Rabobirdo el fam. falkoj (*milvus*).

Mimiko. Arto esprimi per gestoj pensojn k sentojn.

Mimoza. Arbo el fam. fabacoj kun delikataj bulformaj flavaj tre bonodoraj floretoj (*mimosia*).

* **Mino.** 1 Entera aŭ subtera loko, el kiu oni elfosas metalojn k mineralojn : fer~o, or~o, ŝton~o Z ; ~gaso. 2 Tuto de la aranĝoj, galerioj k dependajoj faritaj por ekspluatado de tia trovloko : *perakva maſino* por el~igi oron (Kp ŜAKTO). 3 Fossajo subtera aŭ kavajo en muro, ponto, roko kc, kie oni metas eksplodan substancen por renversi k detru iion. 4 Eksplodkesto metita en maro por eksplodigi la ŝipojn, kiuj gin tuos. ~ajo. Kruda minerala substanco enhavanta en si ian metalon : or~ajo, fer~ajo. ~ejo. ~o 1 aŭ 2 : karbo~eo, ŝton~ejo Z. ~i (tr). Enmeti en foso aŭ truo eksplodan

substancoj por renversi k detrui ion : *~i ponton. Kontraū~i.* Subfosi por malhelpi la ~laboron de la malamiko.

* **Minaci** (x). 1 Montri al iu per paroloj aū gestoj, ke oni intencas fari al li malbonajon : *kiu multe ~as, ne estas dangera z* (Vd HUNDO, TONDRI) ; *~i al iu ; ~i iun per pugno, bastono, koleraj vortoj, per fingro en la pošo z* ; *~i iun je bato, morto, puno, proceso : ~anta rigardo* (Vd DENTO). 2 (f) (pp malbonajo, malfeliĉo) Sin montri kiel baldaŭ okazonta, esti versajne okazonta : *malsano ~as lin ; fulmotondro ~as ; dangero ~as al via honoro z* ; *~as ribelo, milito* (Vd PENDI, SIEČI, ŜVEBI). *~o.* 1 Paroloj, gestoj per kiuj oni ~as : *timi nek ~ojn, nek batojn ; ~oj ne mortigas z.* 2 (f) Baldausa dangero : *konstanta ~o de ruinigo ŝvebas super ili.*

Minareto. Turo de moskeo, de kiu oni alvokas la mahometanojn al preĝado.

Mineralo. Ciaspeca neorganika substanco, kiu estas nek besta nek vegetaja.

Mineralogio. Scienco pri la mineraloj.

minio z $\overline{\text{Pb}}^{\text{S}}\text{O}_4$. Orangruĝa plumba oksido uzata i. a. por ŝmiri feron kontraŭ ĝia oksidiĝo, rustigo.

Miniaturo. 1 Tre malgranda pentraĵo, plej ofte portreto, farita per akvarelaj koloroj sur eburo, metalo, pergameno kc. 2 Malgranda arta objekto delikate prilaborita.

Minimumo. Kiel eble plej malgranda kvanto aū plej malalta grado : *kunporti por la vojaĝo ~on da pakaoj ; ~a prezko, postulo.* Kp MAKSIMUMO.

ministerio = ministrejo.

Ministro. Plej supra ĉefo, kiu, estante ano de ŝtata registro, estras unu el la specialaj administracaj fakoj de la ŝtataj aferoj : *~o por internaj, eksteraj aferoj ; ~o de milito, de klerigado.* *~aro.* Kabineto 3. *~ejo.* 1 Domego enhavanta la oficejojn de iu ministra fako. 2 Tuto de la oficistaro de iu ministra fako ; departemento : *la ~ejo ordonis, ke.*

minora β. 1 (pri gamo). Konsistanta el tri tonoj, tri duontoj k unu k duona tonoj. 2 (pri tercio) Konsistanta el unu duontono. Vd MAJORA.

minus z Δ. Signo de subtraho k de negativa kvanto : *10 — 4 = 6* (*dek minus kvar estas ses*). Vd PLUS.

* **Minuto.** 1 Sesdekona parto de horo. 2 Sesdekona parto de la grado ; 360-on de cirkonferenco, uzata kiel mezuro de anguloj. *~a.* Daŭranta unu ~on : *estingigi kiel la lumo de ~a meteo z* (Kp MOMENTA). *~e.* Dum unu ~o : *pri ĉiuj ~e kreskantaj projektoj mi absolute silentadis z.*

miocene ✽. Etaĝo de la terciara epoko inter la oligoceno k plioceno. Vd EOCENO.

* **Miogalo.** Mambesteto manganta insektojn (*mygale moschata*).

* **Miopa.** 1 Havanta nenormale mallongan vidkapablon, vidanta nur de proksime. 2 (f) Neantaŭzorgema, neklarvida, nesagaca. **Mal~a.** Havanta nenormale longan vidkapablon, vidanta nur de malproksime.

* **Miosoto.** Malgranda veg. el fam. boragacoj, kun bluaj floretoj, simbolo de fidela neforgesio (*myosotis*).

* **Miri** (x). Senti impreson de surprizo pro io stranga, neatendita, nekutima, eksterordinara : *~i pri fremdaj kutimoj, pri akrobatajo ; ~i ion ; mi ~as, ke li ankoraŭ ne respondis ; mi ~is sciigante, ke.* Kp ADMIRI. *~o.* Impreso sentita de tiu, kiu ~as : *mulgita de ~o.* *~igl.* Kaŭzi ~on al iu. *~inda.* Meritanta ~on : *~inda elpensajo ; la ~indajoj de la scienco* (Kp MIRAKLA). *~infano.* Infano kun superaj eksterordinaraj kapabloj. *~rakonto.* Rakonto pri fabelaj estajoj.

Mirabelo. Flavkolora tre dolĉa pruno.

mirago. 1 Optika fenomeno okazanta en varmaj landoj k konsistanta en tio, ke tre malproksimaj objektoj aperas kiel proksimaj, sed renversitaj, kvazaŭ spegulataj en akvo. 2 (f) Erariga alloga iluzio.

Miraklo. 1 Eksterordinara fenomeno kontraŭa al la legoj de naturo. 2 (f) Mirindega faritajo : *la ~oj de la scienco.*

* **Mirho.** Bonodora rezino el kelkaj arabaj k afrikaj arboj uzata en fabrikado de parfumo : *mi parfumis mian kušejon per ~o, aloo k cinamo z.* Kp INCENSO, BALZAMO, HISOPO.

Mirilado. Grandega nedifinita nombro : *~oj da steloj en la ĉielo ; mi ne timas ~ojn da kontraŭuloj z.*

Miriametro. Dek mil metroj.

miriapodoj Klaso de artikuloj, kiu havas tre multajn krurojn.

mirido G. de umbelacoj (*myrrhis*).

mirmeleono G. de ~idoj, kiu sin nutras per formikoj (*myrmeleon*).

* **Mirto.** Arbedo kun ĉiamverdaj folioj k bonodoraj blankaj floretoj, dediĉita al la militherooj ĉe la Grekoj k al Venuso ĉe la Romanoj (*myrtus*).

* **Mirtelo.** Speco de vakcino (*vaccinium myrtillus*).

Mis. Pref. signifanta : erare, malguste, malbone, maltrafe, maltauge, ne konvene : *~apliko*, *~audi*, *~citi*, *~edziĝo*, *~formi*, *~gvidi*, *~informi*, *~kalkulo*, *~komposta*, *~kompreni*, *~konduto*, *~luki*, *~nomi*, *~ortografi*, *~pašo*, *~prononci*, *~raporlo*, *~regi*, *~traduki*, *~uzi*, *ti interpretis la tekston tute ~e*. Kp FUŠI, LAME.

* **Misio.** 1 (Rk) Komisio donita de superulo al ekleziulo, por iri prediki k instrui la kristanan religion, precipe ĉe nekristanaj gentoj. 2 Komisio por grava celo donita de ŝtato al privatulo : *nia sendito bone plenumis sian ~on*. *~isto*. Ekleziulo, kiu predikas la kristanan religion en malproksimaj landoj.

* **Mistero.** 1 Sekreta doktrino k culto ĉe idolanoj. 2 (K) Dogmo neesplorebla k nekomprenebla de la homa intelekto, sed senpre malkaŝita de Dio. 3 (f) Fakto, afero, kiu ne povas esti klarigata k kies kaŭzoj restas nekonataj : *la ~oj de la naluro, de nekonata lando, de la politiko* (Kp ENIGMO). ~a. Enhavanta ion kaŝitan, sekretan, malklaran : *~aj signoj*; *~aj por la amaso teknikaj terminoj* Z; *~a krimo*; *~a ordono, sciigo*; *fine la ~a pordo malfermiĝis*; *la senlima ~a maro*; *~a forto*.

mistifi, mistifik*o* Z (tr). Serctrompi iun, trouzante lian kredemon.

Mistiko. 1 Religia aŭ filozofia doktrino k metodo kontraŭa al racismo k celanta ekkoni per sento, imago k eĉ ekstazo, sed ne per intelekto, la veron k precipite diajn k postmortajn misterojn; *~ismo*. 2 Emo kredi je misteraj malklaraj k nepruveblaj kaŭzoj k efikoj; *~emo*: *~o farigas ofte mistifiko*; *iom ~a amo al la naturo*.

mistralo (Me). Nordokcidenta vento, kiu direktigas sudorienten al mediteraneaj marbordojoj de Francujo.

Mito. 1 Tradicia fabelo rakonto pri antikvaj dioj k praa tempo, ofte kun kaśita alegoria signifo : *la ~o de Prometeo*. 2 (f) Tute fantazia imagajo (Kp FABELO, FANTAZIO, REVO).

Mitologio. 1 Tradiciaj fabelaj rakontoj de la antikvuloj pri la dioj k duondiaj herooj. 2 Scienco studanta la mitojn.

Mitro (K). Altforma dupinta kapvesto de episkopo k superaj prelatoj por la solenaj religiaj ceremonioj. Kp CIDARO, TIARO.

Mitulo. Senkapa duklapa molusko, kies maraj specoj estas mangebaj (*mytilus*).

mizantropo B. Homevitulo.

* **Mizero.** Daŭra stato inda je kompato pro ekstrema malriĉeco aŭ malfeliĉo : *kiu melion disponas*, *~on ne konas* Z; *~o instruas* Z; *el la ~o oni devas fari virton* Z (rezignacie akcepti tion, kion oni ne povas forigi); *fremda ~o ne estas sufro* Z; *čiu havas sian kaſilan ~on* Z; *Z dolore sentis la ~on de lingvo diverseco*. Vd NIGRA. ~a. 1 Kompatinda pro sia malriĉeco, malfeliĉo aŭ malbonstato : *~aj orfaj knaboj*. 2 Malbonstata, malbonaspakta : *al mi naŭzis la ~a nutrafo* Z; *fari mienon fieran al ludo* (sorto) *~a* Z (sajnigi sin kontenta je la neeviteblajo); *kelkaj ~aj arboj vegetas*; *ludi ~an roton* Z (Vd HUNDA); *modesta, eĉ ~easpekta broſuro*; *~a* (malſatinda) *kalumnio* Z. ~1 (intr). Esti en ~o : (f) *kiam sako ~as* (= estas senmona) *amo malaperas* Z.

mjelo Parto de la nerva sistemo, entenata en la spino.

mnemoniko Z, **mnemotekniko**. Arto helpi k plibonigi la memorkapablon.

Mobilizi (tr). 1 Kolekti k pretigi militistarono por partopreni militon : *la registaro ordonis la ~adon*. 2 (f) Kolekti k pretigi por batalo : *~i la policon, la opinon, čiujn infanojn; la partio ~is čiujn siajn fortlojn*.

* **Modo.** 1 Nedauira, kaprica kutimo, moro aŭ maniero, koncernanta precipite vestadon : *vestita laŭ la plej nova pariza ~o*; *mallongaj roboj estas nun en ~o*; *estas nun ~o interesigi pri sporto*; *esti en ~o* Z; *mezuri ĉion per mezurilo de la ~o* Z. Kp FURORO, SENSACIO. 2 (G) Nomo de la diversaj manieroj, laŭ kiuj oni konsideras la staton aŭ agon esprimatan de

verbo en la konjugacio (indikativo, volitivo, kondicionalo, infinitivo, partcipio). **~a.** Rilata al la ~o, konforma je la ~o 1 : **~a gazeto ; laŭ-a fason ; laŭ-e vestita** (Kp DANDO). **~istino.** Virino, kiu faras aŭ vendas ~ajn artiklojn por virinoj. **El~igl.** Igi eks~a.

*** Modelo.** 1 Objekto farita por esti imitata : **~o de statuo, de vazo, de brodafo, de skribo.** 2 Persono, kiu pozas antaŭ artisto por esti desegne, pentre, skulpte ks reprezentata ; pozisto. 3 (f) Imitinda pro sia perfekteco : **tiu aparato estas ~o de simpleco ; tiu vesto estas ~o de bongusto ; si liveras ~on de patrina amo** (Kp TIPO, EKZEMPLA, IDEALO). **~a.** Inda servi kiel ~o : **~a konduto, stilo ; ~e plenumi sian taskon.** **~i** (tr). 1 Fari reproduktotan ~on : **~i boston** (Kp MODLI). 2 Reprodukti ~on versante aŭ premante moligitan materion en formilon : **~i bronzan statueton** (Kp MULDI). **~ilo.** Formilo, muldilo (Kp ŜABLONO, MATRICO). **~igl.** Konformigi al ~o : **estus la plej bone, se niaj amikoj ĉiam ~igadus sian stilon laŭ la stilo de la gazeto Esperantisto** * z.

*** Modera.** Ne troa, ne ekscesa, ne ekstrema : **~a prezo, postulo ; ~a politika partio ; vivo ~a estas sendanĝera z ; li ĉiam restis ~a en siaj ambicioj ; ~e manĝi.** Kp MEZA, MODESTA, KONTENTA, SOBRA, MEZURO. **(ec)o.** Eco de iu aŭ io ~-o : **vivo sen ~o konkudas al mizerio z.** **~igl.** Igi ion aŭ iun ~a : **~igi la rapid-econ de aŭtomobil, la ardono de la diskuto ; por ŝafo tondita Dio ventlon ~igas z ; ~igi punon ; ~igi ies koleron** (Kp MILDIGI). **Mal~a.** Troa, ekscesa, ekstrema (Kp SENBRIDA. Vd LIMO).

Moderna. 1 Apartenanta al la nuna epoko, kontraste kun la antikva : **la ~aj tempoj komencigas kun la fino de la orienta romia imperio (1453)** (Kp MEZEPOKA). 2 Apartenanta al la nuna epoko, kontraste kun iu antaŭa ; plej nova, plej frēsdata : **~aj mebloj, ideoj, inventoj ; ~a stilo ; la progresoj de la ~a scienco ; hotelo kun ~a komforto ; ~igi sian hejmon, siajn metodojn** (Kp HODIAŬA).

*** Modesta.** 1 Kašanta aŭ ne alte takstanta siajn meritojn ; montranta nenian pretendemon pri siaj meritoj : **~a homo ; ~a tono** (Kp HUMILA). 2 Prezentanta

nealtan, nesuperan meriton aŭ gradon k nebleginta pretendemon : **~a domo z, pregejo, vivo** (Kp SENLUKSA, SENPOMPA, SIMPLA) ; **~a situacio, rango** (Kp MALALTA, SENBRILA) ; **~aj elspozoj ; ~a prezo, salafro, postulo, plano** (Kp MODERA) ; **rangeto rangon respektu k ~an tokon elektu z ; ~a estas nia kunveno z.**

Modifi (tr). Parte ŝangi ion ne tuſante la esencon : **~i la formon de ; ~i projekton, legon, aranĝon.**

modifi (tr). Formi el moligita materio iun plastikan objekton, kiun oni knedas k reliefigas per fingroj aŭ per speciaj ilo. **~ilo.** Speciaj ilo por doni plastikan formon al moligita materio.

modiuro ♀. Ornamo garnituranta iujn partojn de kontruoj, aŭ meblo k konsistanta el paralelaj rubandaj elstarajoj, ĉu plataj ĉu rondaj (konveksaj aŭ kavaj), aŭ el kombino de tiuj diversaj formoj. Kp LISTELO, CIMATIO, KORNICO, TORUSO, ASTRAGALO.

Modulli (tr). 1 **↳ Variigi la tonojn.** 2 (f) Variigi, nuanci la voĉon.

*** Moki** (tr). Malſate ridindigi iun aŭ ion : **ne ~u maljunulon ; tripona atestanto ~as juĝiston ; vi forjetis miajn konsilojn, tial mi ~os, kiam limo vin atakos z ; la ~anto estos ~ata z ; ne ~u mizeron de alia, ĉar baldaŭ venos via z ; (f) ne ~u riveron neattinginte la teron** (Vd TROFRUE). Kp RIDI, ŜERCI, RIKANI, INSULTI, VIPI, KRITIKI, SATIRO, PAMFLETO, SARKASMO.

*** Mola.** 1 Ne kontraŭstaranta al premo, facile cedanta : **~a kiel pasto ; ~a karno, pano, argilo, lano, kuseno, kanapeto z ; karaktero ~a kiel vakso z** (Kp OLEA) ; **svel~a tapiço z.** Kp FLEKSEBLA, KNEDEBLA. 2 Facile cedanta al fremda volo, senenergia, nefirma : **~a karaktero, stilo ; ~aj (neprecizaj) konturoj, ~ajo.** Io ~a aŭ ~a parto de io : **la ~ajo de pano B, de frukto.** **~igl.** Igi ~a : **~igi vakson per varmo ; ~igi (kompatigi, mildigi) la koron de iu ; lia koro ~igis z.** **Mal~a.** Forte kontraŭstaranta al premo, ne facile cedanta : **mal~a viando, pano, ligno, ŝtono ; mal~e kuririta ovo** ; (f) : **mal~a koro ; neceseco kontraŭvola estas lego mal~a z** (Kp BRONZA, FERA, ŜTONA, RIGIDA, SEVERA, KRUELA). **~matura** (pp frukto). **~iginta** k duone putriganta

pro tromatureco. **~anaso.** Norda anaso, kies ~a lanugo servas por fari kusenojn (*somatelia mollissima*).

moleo . Ligna aŭ ŝtona digo konstruita antaŭ la eniro de la haveno por ŝirmigin kontraŭ la ondoj k sendangerigi la ŝipojn.

Molekulo. Plej malgranda ero de fiemia korpo konservanta ankoraŭ la ecojn de la tuto k nedisigebla per fizikaj procedoj, sed malkomponebla nur per hemiaj reakcioj en pli malgrandajn eretojn nomitajn atomoj.

Molusko. Senvertebra molkorpa besto (ostro, heliko, mitulo).

*** Momento.** Tre mallonga nedifinita daŭro de tempo; temporo : *alendu nur unu ~on; ne restu ĝe ~on plu!* en (dum) ~o Z (tute rapide); ~o da silento Z; *veni en la gustu, favora ~o;* ĝe la lasta ~o; *post ~o* (tuj baldaŭ); parolo malvera restas nur por ~o Z; *la ~o estas grava k epokfara; aperas prudento, kiam pasis la ~o Z* (gusta tempo); *tiu~e alvenis novaj gastoj.* RIM. : Nekorekta k evitinda estas la uzo de **momento** en alia senco (*motivo, punkto*) ol la supre difinita. ~a. 1 Daŭranta nelonge, sendaŭra, trapasa, provizora : *~a fajrero, fenomeno, krizo, paŭzo, akordo; suficios ~e* (provizore) *se ni kolektos tri juntojn.* 2 Fariĝanta dum mallonga tempo : *edzigo ~a* (tro rapida) *estas longapena Z; ~ ili ruiniĝis k pereis Z.* 3 (Fon). Kies teno estas sendaŭra k ne povas esti daŭrigata : *plisivoj estas ~aj sonoj* (Kp DAŪRA).

*** Mono.** Pagilo laŭleĝe fabrikata k konsistanta el stampita metaldisketo aŭ surpresita paperfolio kun difinita valoro por servi kiel aĉetrimedo : *~o plenumas ĉiujn oficojn Z; por la ~o pastra prego, por la ~o romp' de lego Z* (Kp oro. Vd NULO, KESTO, SAKO, REGI). ~a. Rilata al ~o : *~a unuo; ~aj aferoj, interesoj* (Kp FINANCA). ~ero. Aparta peco de metala ~o : *ora ~ero; unu ~ero ne estos ~o Z; oni lin konas kiel malbonan ~eron Z; ~erigi ĝekon. ~ereto.* Malgrandvalora ~ero. ~ujo. Saketo destinita por enteni ~erojn, kiun oni portas ordinare en la poſo. **Sen~a.** Ne havanta ~on (Vd POŠO). **Sen~i gl.** Senigi iun de sia ~o (Kp SENHAVIGI, ELSUČI). **~avido** (Kp AVARA.

Vd MAMONO). **~falsisto.** Tiu kiu fabrikas kontraŭleĝe senvaloran ~on, kiu trompe imitas la ŝtatan. **~puno.** Puno konsistanta en pago de ~o.

monado Z . Ciu el la apartaj simplaj nedivideblaj aktivaj substancoj kiuuj, laŭ sistemo de Leibniz, konsistigas elementojn de ĉio en universo.

*** Monaño.** Ano de religia ordeno aŭ kongregacio, submetita al specialej reguloj. **~(in)ejo.** Aparta domo, kie kunvivas ~(in)ojoj.

monako = monaño.

*** Monarchio, Monarko.** Sendependa regnestro, kiu estas reĝo, imperiestro aŭ princo. **~ismo.** Politika doktrino de la partianoj de monarkia régimo.

Monarchio, Monarkio. 1 Régimo de regno regata de monarko : *absoluta, konstitucia ~o.* 2 Regno regata de monarko.

*** Monato.** 1 Ĉiu el la 12 partoj laŭ kiuu oni dividulas jaron (januaro, februaro ktp.). 2 Daŭro de dekuonu da jaro : *vojaĝo de du ~oj. ~ajo Z.* Hemoragio, kiu okazas ĉiu~e ĝe la seksmatura virino. Vd MENSTRUO.

*** Mondo.** 1 La tuto de tio, kio ekzistas, la universo : *la sentimeco, la fino de la ~o; la materia, spirita ~o.* 2 La terglobo konsiderata kiel la vivkampo de la homoj : *migri tra la ~o; iri gis la ekstremo de la ~o; la plej alta konstruo en la ~o; veni en la ~on Z* (naskiĝi, (f) ekaperi); *transiri en alien ~on* (morti). 3 La parto de la universo konsiderata kiel aparta tuto : *la Marsa ~o, la ĉielo ~o.* 4 Sociparto : *la literatura ~o; grand~a sinjorino. ~a.* **Tut~a. ~umo.** La altranga k bonedukita parto de la socio : *la tutu ~umo ĉeestis la ceremonion.*

*** Monedo.** Speco de malgranda korniko (*corvus monedula*).

monismo. Filozofia sistemo, kiu reduktas ĉion ekzistantan al unu sola principo (Kp DUALISMO).

monitoro Z. 1 Lernanto servanta kiel helpa instruanto C. 2 G. de lacercoj (*monitor niloticus*) Z. 3 Speco de forte kirasita batala ŝipo B.

monogamio . Lega sistemo laŭ kiu viro ne povas havi pli ol unu edzinon.

monografio (Sc). Studo, priskribo de unu objekto, speco, persono, regiono.

Monogramo. Desegna kunmetajo el la komencaj literoj de nomo.

monoklo Z. Vidvitro por unu okulo.

monolito . Laboro farita nur el unu stona bloko : *obeliskoj estas ~oj.*

Monologo. 1 Sceno dum kiu rolulo, estante aŭ sin kredante sola, parolas al si mem. 2 Amuza rakonteto, kiun unu persono recitas en porlezura kunveno.

monomo Δ. Algebra esprimo, kiu entenas nek la signon plus, nek la signon minus.

Monomanio. Speco de frenezeto en kiu la spirito estas tute absorbita de unusola senšanga ideo.

monoplano . Aeroplano havanta unu paron da aloj. Vd AEROPLANO, BIPLANO.

Monopolio. 1 Privilegio donanta al iu persono, kompanio aŭ ŝtato ekskluzivan rajton fabriki aŭ vendi ian komercacjon aŭ plenumi ian servon : *stata ~o pri tabako ; havi ~on super la merkato.* (Kp AKAPARO, KARTELLO, TRUSTO, KONSECESIO, PRIVILEGIO). 2 (f) Ekskluziva posedo : *batali pri la ~o ekspluati la popolon B ; vi ne havas la ~on de la kurago.* Cui ~on pri io : *la trusto ~igas la petrolon ; spiri liberan, de neniu ~igilan aeron Z.*

Monoteismo. Religia aŭ filozofia doktrino, kiu asertas ekzistadon de unusola dio, kreinto de la mondo. Adepto de monoteismo.

monotona Z. Unutona.

***Monstro.** 1 Estajo, besto aŭ veg., kun nenormala formo k strukturo : *la naturo kelkfoje produktas ~ojn.* 2 (f) Estajo, kiu mirigas aŭ timigas pro siaj ekscesaj, nenormalaj ecoj : *~o de malbeleco, de krueleco* (Kp FENOMENO). 1 Prezentanta nenormalan formon aŭ strukturon : *~a floro ; ~ulo Z.* 2 (f) Miriga, timiga aŭ malplaĉega pro siaj nenormalaj ecoj : *~a grandeco, krueleco ; ~a vorto, frazo, verso ; ~e granda ĉapo Z ; ni esperu, ke la milito ne ripetiĝos en pli ~a formo.*

***Monto.** 1 Granda natura amaso da roko k tero, kiu tre altiĝas super la nivelo de la ĉirkaŭanta grundo : *la ondegoj levigas*

kiel ~oj Z ; jen staras la bovoj antaŭ la ~o Z (f : jen la malfacilajo !). 2 (f) Amasego, multego : *~oj da kadavroj, da rubaĵoj, da paperaĵoj ; promesi orajn ~ojn Z ; ni ne povas sensine toleri tiun ~on da mizerio ; inter faro k rakonto staras meze granda ~o Z* (Vd ABISMO). Masivo aŭ ĉeno da kunigitaj ~oj formantaj tuton : *la Kaŭkazo, Pirenea ~aro. ~igl.* Altigi kvazaŭ ~o : *de via kolera blovo ~igis akvo Z.* **Inter~o,** *pasejo.* Malpli alta trairejo inter du ~oj. **bastono.** Longa bastono kun fera pinto uzata en ~oj por faciligi grimpadon. **Interkrutejo.**

***Montri** (tr). 1 Prezentii, elmetti al la rigardo : *~u al ili vian novan veston Z ; ~i la vojon al iu, bildojn al infano ; sin ~i ĉe la fenestro ; ~i gajan mienon ; ~i amikan frunton al iu Z* (Kp VIDIGI, MALKAŠI). 2 Gvidi per gesto la rigardon de iu al io : *mi ~is al la infano, kie kuŝas ĝia pupo Z ; ~i al iu iun per la fingro ; ~i en la direkto al Z ; ~i la monton, la ĉielon.* 3 Konigi per eksteraj signoj : *la horloĝo ~as la horojn k la kompaso la nordon ; malsajulo tuj ~as sian koleron Z ; ~i sian kuracon, ĝojon, amon, surprizon, fierecon, siajn verajn sentojn ; ~i grandan lertecon en diskutado ; sin ~i afabla, nesincera ; ne ~u vin granda antaŭ la reĝo ; la estonto ~os min prava ; amikon ~as malfeliĉo Z ; la vera ~o, ĉu ni progresas aŭ ne, estas la kreskado aŭ nekreskado de nia nombro Z* (Kp MANIFESTI, EKSTERIGI). 4 Pervorte konigi, aperigi, evidentigi : *la ~itajn (citetajn) vortojn ni konsilas ellerni Z ; ~i al iu la minacantan dangeron k lian devon ; li facile ~os, ke li estas prava ; mi volis ~i (signifi) ke la tablo estis la celo de la flugado Z ; « da » post ia vorto ~as, ke tiu ĉi havas signifon de mezuro Z ; ~oj k konsiloj estas facilaj Z* (Kp PRUVI, MALVOLVI). 1 Servanta por ~i : *la ~a fingro B ; ~a fenestro en butiko ; ~a (demonstrativa) pronomo ; aldonante la vorton ĉi al la vortoj ~aj ni ricevas ~on pli proksiman Z* (Kp APERI). 1 Igi videbla : *aperas herbo, ~iĝas verdajo Z ; la luno ~iĝis inter la nuboij.* 2 Igi evidenta : *baldaŭ ~iĝis malbonaj sekvoj* (Kp SKRIBI, SPIRI). 3 Sin ~i : *vi ~iĝis malforta en lago de mizero Z. ~igema, sin~ema.*

Satanta altiri la atenton ; inkлина paradi (Kp VANTA, MALMODESTA, GLORAMA. Vd STREČI, PAVO). ~ilo. Objekto servanta por ~i : ~iloj de horloĝo ; ~ilo de vojo. El~i. 1 Eksteren ~i : malpacienculo el~as malsagecon Z ; lia saĝo el~igis Z. 2 Plene ~i (Kp EKSPozICII).

* **Monumento.** 1 Konstruo destinita por memorigi iun aŭ ion : tomba ~o Z. Kp MEMORSIGNO. 2 Konstruo rememoriganta ion : tiuj kavernoj estas interesaj ~oj de la antaŭhistoria prateempo. 3 Konstruo rimarkinda pro sia graveco k beleco : Partenono estas la plej admirinda ~o en Ateno ; ~a arkitekturo. 4 (f) Grava daŭra verko : tiu libro estas senkompara scienco ~o ; Iliado estas eble la plej bela literatura ~o de la antikveco ; per sia verko Z konstruis al si mem neforigeblan ~on en la historio de la homara evoluo.

* **Mopso.** Malgranda mallonghara hundo kun platiika nazo (*mopsus*).

* **Moro.** Generala vivmaniero k kutima konduto de iu popolo aŭ persono : alia tempo, aliaj ~oj Z ; lego malaperas, ~o daŭras Z ; la naturo konservas sian ~on, kion ajn la honto dirus Z ; farigis ~o en Izrael, ke ĉiu jare... Z ; la tradicaj, la novaj ~oj ; mildigis la ~ojn ; bon~oj (~oj konformaj al la moralo aŭ al la dececo) ; sever~a homo.

Moralo. 1 Parto de la filozofio esploranta la principojn de homa konduto k instruanta pri la celinda bono k pri la devoj. Kp ETIKO. 2 Tuto de la reguloj montrantaj al la homo liajn devojn en socia aŭ privata konduto. 3 Tuto de la kondutreguloj k moroj de iu aparta socio. ~a. 1 Koncernanta la ~on : ~aj devoj ; ~a instruo. 2 ~e bona, konforma al la devo k virto : mal~a homo, ago ; ~eco. 3 Spirita, nekorpa, nemateria : la ~aj bezonoj de la homo ; mezuri la ~ajn meritojn de ĉiu estas neeble Z ; la urbestraro donis al ni sian ~an apogon Z ; ili rigardis min kiel sian ~an cefon Z ; havi de Espo nur ~an profiton Z ; ~e respondi pri io ; ~e tia konkurado estus peko kontraŭ la internacilingva ideo, k praktike ĝi kondukas al fiasco Z. ~ajo. ~a instruo, konkludo : la ~ajo de la fablo estas, ke. **Sen~igi.** Deturni iun de la devo k virto (Kp KORUPTI, FORLOGI).

* **Morbilo.** Infekta febro karakterizata per haŭtaj rugajoj k atakanta precipe infanojn.

* **Mordi** (tr). 1 Entranēi aŭ ŝiri per dentoj : ~i panon, en panon, el pano ; ~i la lipon por ne ridi ; ~ita de hundo, de serpento ; ~eti cigaron fumante ; al~i truon en (trui ~ante) folio Z. 2 (f) Ekdifekti, ekkonsumi kvazaŭ per ~o ; ataki 3 : la fajlilo ~is lignon ; acido ~as metalon ; rusto ~as feron ; la rivero for~as la bordon (Vd MANCI) ; ~a (akre atakanta) sarkasco (Kp KAŪSTIKA, KORDI, SKRAPI). 3 (f) Ripete dolorigi kvazaŭ per ~ado : tiu konstanta zorgo ~adis lian koron ; ~etita de ĉagreno, de enuo.

Morfino. Opia medikamento uzata kiel dormigilo k dolorkvietylilo precipe per subhaŭtaj ensprucigoj.

morfologio Z (G). Scienco pri la formo de vortoj k ĝiaj ŝanĝigoj.

* **Morgaŭ.** Adv. signifanta : « en la tago tuj venonta post la hodiaŭa » : *hodiaŭ por mono, ~ senpage Z* ; ĉiu ~ havas sian zorgon Z ; ~ estas la amata tago de mallaboruloj Z ; ĉu vi ĉestos la ~an feston ? mi vizitos lin la ~on (la sekvantan tagon) post lia reveno ; vi ĉiam promesas al mi nur ~ajojn. **Post~.** En la dua tago post la hodiaŭa.

morkelo, mørkelo Z. Bongusta mangembala fungo (*morchella esculenta*).

* **Morti** (ntr). 1 Ĉesi vivi, perdi la vivon : *ni ĉiu ~as* ; ~i pro akcidento ; ~intaj folioj. Kp PEREI, VELKI. 2 (f)

Ne plu esti, malestiĝi, ekstermiĝi, forpas, finiĝi, ne plur funkciu : *nullaj antikvaj civilizoj ~is* ; *jam ~is la printempo, mia juneco* ; *tiu ideo ne povas ~i* ; *rigardi la baldau ~ontan lagon* ; *sed tiu brueto baldau for~is* (Kp PEREI, DETRUIGI, RUINIĜI, ESTINGIĜI, DRONI, ELVIŠIĜI).

~o. 1 Perdo de la vivo : *trofrua ~o* ; *kondamni al ~o* ; *gis~e batali* ; *~omerita peko Z*. 2 Simbola estas, personigo de la ~o : *la ~o ne distingas, ĉiu ĵegale atingas Z*. 3 (f) Ekstermiĝo, detruigo, ruiniĝo, malapero : *~o de Kartago, de l' arto*. ~a. 1 Rilata, simila, konforma, konvena al ~o : *~a kanto, silento* ; *~e pala*. 2 = ~iga : *~a angoro, malsano Z, vundo* ; *~e vundita* ; *~e enui* ; *~a (gis~e senpardona) malamiko Z, ofendo*. 3 = ~ema : *nia korpo estas*

~a z ; la ~uloj. **4** = ~inta : en ĉerkigi la ~an korpon ; (f) la vivaj k la ~aj lingvoj Z. ~ado Z. ~okvanto : granda ~ado de suĉinfanoj. ~Intajo. Io ~inta ; kadavro kc. ~ema. Pli malpli frue ~onta pro sia propra naturo : ĉiu homo estas ~ema. ~igl. **1** Senigi iun je vivo, kaŭzi ~on de : ~igi bovon ; ~iga veneno ; mem~igo (Kp MURDI, BUČI, FALČI). **2** (f) Ekstermi, forigi : la esp-istoj ne volas ~igi la naciajn lingvojn Z ; ili volis tiun ideon tute ~igi Z (Kp DETRUI, PEREIGI, RUINIGI). ~igl. **1** lgi ~anta, agonii. **2** lgi ~inta : li ne ~is de natura ~o k ankaŭ estis ~igita de neniu, sed li falis sub la radojn de vagonaro k ~igis Z. **Sen~a**, ne~ema Z. Neniam ~onta : sen~eco de la animo ; (f) la sen~aj (neniam forgesotaj) verkoj de Homero. ~otuko. Tuko por envolvi ~inton. **Paf~igl.** ~igi per paflo. **Ston~igl.** ~igi per stonjetado.

* **Mortero.** Miksajo el kalko k sablo por kunigi ŝtonojn aŭ brikojn de konstruajo (Kp CEMENTO, GLUO, LUTILO, STUKO).

mortezo ♂. Enĉizajo, ĝenerale prisomoformo, farita en ligno aŭ metala peco por samformaj tenono de la kungota peco. Vd TENONO. ~i (tr). Fari ~on en io. ~llo. Instrumento por fari ~ojn. ~omašino. Mašino por fari ~ojn.

Moruo. Marfišo el g. gado, kiun oni mangas precipe peklitan aŭ sekigitan (*gadus morrhua*).

* **Moruso.** Manĝebla frukto de iu speco de ~ujo (*morus nigra*), simila al violetnigra frambo. ~ujo. G. de arbojen havanta plurajn specojn, inter kiuj estas iu (*morus alba*), kies folioj servas por nutri la silkaŭpojn.

morvo ♀. Speco de ĉevalmalsano infekta al homo.

Mosko. Tre odora substanco uzata por fabriki parfumojn, sekrecita de iuj bestoj, precipe de iu remaĉulo, analoga al kapreolo.

Moskeo. Mahometana preĝejo.

moskito Z. ♂. G. de dipteroj, kies piko estas dolora.

* **Mosto.** Suko elpremita el vinberoj, ne ankoraŭ fermentinta.

* **Mošto.** Titolo de ĝentileco k respekteto, uzebla por ĉiu rangoj : *sia regina ~o* ; *via ministra, prelata ~o* ; *li havas mian plej ~an favoron Z*.

moto Z. Frazo pruntita el iu aŭtoro k metita antaŭ libro aŭ artikolo por montri gian ĉefan ideon. Kp DEVIZO, MAKSIMO.

motacello ♂. G. de ~idoj (*motacilla*).

Motivo. Tio, kio igas iun agi aŭ opinii iamaniere ; kialo : *estas nenia ~o por malesperi* ; *sen~e koleri*. ~i Z (tr) (io). Esti ~o por pravigo de io : *tiu akcidento ~as miyan proponon*. ~igl (iu). Pravigi ion per poezi : *tiu povas ~i sian proponon Z* ; *plene ~igita plendo*.

motorciklo ♂. (Bi)ciklo havanta motoron (= motorciklo).

Motoro. **1** Mašino, per kiu iu forto povas produkti movon : *elektra ~o*. **2** (f) Tiu aŭtio, kiu instigas al ia agado aŭ progreso : *la lingvo estas la ĉefa ~o de la civilizacio Z*. ~isto. Homo, kiu funkciigas aŭtomobilan ~on (Kp ŝOFORO, AŬTISTO).

* **Movi** (tr). **1** Translokigi ion : *ni ne povis ~i tiun pezan ŝtonon* ; *u nenion en la ĉambro* ; *la lokomotivo ~as la vagonaron* ; *barko ~ata de fortaj brakoj* ; *la ŝipo sir ~as per vaporo Z* ; *la luno sin ~as sur la cielo*; (f) : *malrapida konversacio faleante sin ~as inter la kušantaj homoj* ; *la nova sociole sendube potence ek~os nian aferon*. **2** Ŝangi la pozicion de io aŭ de parto de io rilate al fiks punkto : *~i la lipojn, la okulojn* ; *la vento ~is la branĉojn Z* ; *la saliko ~is siajn branĉojn en la vento Z* ; *vigle ~adi siajn piedojn Z* ; *etli la kapon Z*. **3** Ripete k regule irigi k reirigi dislinijtan pecojn de aparato ; funkciigi : *alvokorto ~as la muelilon*. **4** (f) Instigi, decidigi al io : *eble tio plaĉus al li k ~us lin ion fari por nia afero Z* ; *la plimulto el la homoj estas ~ata de sentoj k antaŭjuĝoj*. ~o. Ĉiu aparta ŝango de loko, pozicio aŭ stato : *la ~oj de la korpo, de la brakoj* ; *~oplena strato Z* ; (f) *la ~oj de la animo* (= ŝangigoj en la sentoj). ~ado. **1** Ago ~i 2 : *reūmalismo malfacilgas al mi la ~adon de la brako*. **2** Serio da ~oj per kiuj okazas ŝango de loko aŭ stato : *akuzativo montras ~adon al ia loko* ; *la strata ~ado B* ; *en la urbo ili trovis ne malpli grandan ~adon Z* ; *la ~ado de la*

sipo estis tre malrapida. 3 (f) Tuto de la agado de iu organizo por atingi difinitan celon : *politika, esperantista ~ado, ~a, ~anta : ~a forto z, ~igi.* Funkciigi : *ek~igi mašinon, ~igi.* 1 Ne resti sur sia loko aŭ en la antaŭa pozicio, ŝangi sian lokon aŭ sian pozicion : *mi ne kurajgis ~igi B; ne ~igi de la seĝo B; nenia venteto ~igis z; la boato balanciĝas, gi tamen ne ~igas de sia loko z; la Izraelidoj el~igis el la dezerto z; neregula ~igado de la kandela flamo z; la folioj de la arboj z, la plomoj de lia bireto ~igadis z; en la strato komercadeante ~igas amaso z; la vagonaro ek~igis.* 2 (f) Ne resti en la antaŭa stato : *en lia koro ~igis poetaj pensoj z, ~lo z.* Aparato aŭ rimedo por ~i ion (Kp MOTORO). *~eblaĵo* g+. Cio, kio povas esti translokata, ekz. meblo, valorpaperoj : *domo, bieno estas ne~eblaĵo, ~igema.* Volonte aŭ facile ~iganta : *~igemo de karaktero B; pintoj ~igemaj de l'arbaretlo z.* **Sen~a.** Ne~iganta : *li restis sen~e; akvon sen~an kovras putrajo z; sen~a kiel šonego.* **Sen~igi.** Igi sen~a (Kp HALTIĜI, PARALIZI).

Mozalko. Desegnajo aŭ pentraĵo kunmetita el diverskoloraj formiranĉitaj stonetoj aŭ lignaj pecetoj por ornami pavimon, muron, meblon kc : (f) *la libro estas agrabla ~o da rakontoj.*

muarl (tr) ♀. Doni al metalo, ŝtofo, pa- pero aspekton de ondemaj rebriloj : *~i ru- bandon, ~a.* Posedanta la rebrilon de ~o.

mucida z. Havanta ŝiman odoron aŭ guston.

mucilago. 1 ☰ Viskeca likvajo, uzata en la farmacio k kiun oni ricevas solvante ian gumajon en akvo. 2 ☰ Viskeca substanco, ekzistanta preskaŭ en ĉiu plantoj.

* **Muell** (tr). 1 Pisti aŭ pecetigi grenon per ia ilo por fari farunon aŭ grion. 2 Pisti grajnojn aŭ fruktojn por diversaj uzoj : *~i kafon, pipron, olivojn* (Vd DENTO). 3 (f) Senhalte ripetadi : *ctutage la gurdego de la karuselo ~is sian plej allogan ariaron; ~e sencele babili z.* 4 (f) Premi 2; afliktegi k senenergiigi : *la sekreto ~is lian koron* (Vd KORO); *amaraj pensoj ~is k venenis lian energion; unim~anta silento; kor~anta ēagreno; labor~ita kamparano; srol~ita kadukulo.* ~ejo. Konstruo destinita por ~i.

~ilo. Aparato por ~i : *akvo~ilo, vento~ilo, kaf~ilo; lia langa babilas kiel ~ilo ~as Z; gi estas akvo al lia ~ilo z* (profita afero por li). **~stono.** Platonda ŝtono servanta por ~i.

* **Mufo.** 1 Remburita cilindro el pelto kun centra tubo, en kiu oni enmetas ambaŭflanke la manojn por varmigi ilin. 2 Varmiga ganto kun unusola aparta fingringo por la diksingro ; ~ganto. 3 Cilindroforma teksajo el ardigebla ne brulebla substanco, uzata por plibriligi lumflamon (Vd MUFO).

muflo ♂. Speco de movebla ujo el fajroargilo, en kiu oni povas varmigi la entenajon ŝirme de la flamoj. Vd MUFO.

mugilo ♂. G. de akantopteroj, tre satata fiŝo (*mugil*).

* **Mugi** (ntr). 1 Bleki kiel bovo. 2 (f) Aūdigii fortan, obtuzan, longe tiratan sonon : *~ado de ventego, akvofalo, marondoj, siphumpetege; ~anta popolamaso.*

* **Muko.** Viskeca elfluajo sekreciata de kelkaj membranoj de la homa k besta organismo.

mukozo ♥ = muka membrano.

* **Mulo.** Ido de azeno k ĉevalino aŭ de ĉevalo k azenino (*equus mulus*) : *obstina kiel ~o.*

mulato G. Ido de negro k blankulino aŭ inverse ; duonnegro. Kp MESTIZO.

muldi (tr) ♀. Fari objekton, figuron, fluigante moligitan mason en ujon, kiu havas la deziratan formon : *~i kanonojn el sonoriloj.* ~-(ad)o. Ago ~i. ~lo. La ujo por ~i. ~ajo. ~ita objekto, figuro. El~igi. Elpreni ~ajon el ~ilo.

* **Multa.** Nombra adj. montranta : 1 (uzata singulare) Grandan nedifinitan kvanton el tuto, kies partoj oni ne povas aŭ ne bezonas esprimi per precizaj nombroj : *~a laboro, pacienco, pluvo; la tro ~a parolado lacigas lin z.* RIM. : **Multa** estas plej ofte anstataŭata per multe **da** aŭ multo **da.** 2 (uzata plurale) Grandan nedifinitan kvanton da nombrublaj aferoj kontraste kun pli malgranda kvanto : *~aj homoj, birdoj, vazoj, vortoj, ekzemploj, malfelicioj; ~aj estas la intencoj en la koro de homo z* (Vd MARO, MONTO, PLUVO, ABUNDA, VERŠI, SVARMI). RIM. : **Multaj** estas kelkfoje uzata pronome, subkompreningante : homoj : *~aj diras,*

ke ; ~aj el vi kredas ke ; ~aj serēas favoron de reganto z ; ~ajn si vundis k faligis z. ~e. Adv. signifanta : 1 Grandkvante, grandnombre : ~e kuri z, vojagi ; ne ~e dormi z ; kiu ~e parolas, ne ~e faras z ; homon fidelan oni ~e benas z ; du homoj povas pli ~e fari ol unu z ; ~e pli da bovafo ol da saſviando. RIM. : Kelkfoje la senco de multe tre alproksimigas al tiu de **tre, forte, altgrade** : ~e labori, suferi ; ~e superi iun ; sageco estas ~e pli bona ol oro z. 2 (uzata kvazaū substantivo : ~o da) a) (singulare) Grandkvanto da : riĉulo havas ~e da mono z ; ne bone estas manĝi ~e da mieto z ; ~e da manĝajo z, da vino ; ~e da profito z, da saĝo z ; venko venas per ~e da konsiliĝo z ; tio alportos al nia afero plej ~e da utilo z. b) (plurale) Granda nombro da : riĉulo havas ~e da amikoj z ; ~e da estroj z, konsilantoj z, birdoj z, perloj z, trezoroj z, maljustajoj z ; ~e da vinoj z (multspecaj vinoj). RIM. : Ĉe tiu ĉi uzado kun pluralo estas konsilinde anstataŭigti **multe da** per **multaj**. 3 Uzata prefiks, multe estas ofte tute samsema kiel **tre**, ~o. Granda kvanto, granda nombro : ~o da homoj ; sur la arbo estis ~o da birdoj ; riĉeco donus ~on da amikoj z ; mi neniam prenas kun mi ~on da pakajo z ; ĉe ~o da vortoj neevilebla estas peko z ; la ~o de lia senprudenteco lin devojigas z ; ~o mankas por ke ...u ; ni devas kontenigi per ne~o z ; la homo~o z ; la pastojo de la ~ularo. (Pli)~igi. Igi pli grandkvanta aū pli grandnombra pp nedifinita kvanto aū nombro. ~obligi. Pli~igi pp precize difinita nombro aū kvanto. **Mal~a.** Adj. montranta malgrandon kvanton aū nombron : *per mal~aj vortoj li ~on diris. Mal~e.* En malgranda kvanto aū nombro : *mal~e malpli ; mal~e da paroloj* (Kp IOM). **Malpli~o.** La partio aū opinio apogata de malpli ~aj voĉoj. **Plej~e.** En plej alta grado, plej forte : *li plej~e laboras dum vintro ; ni plej~e deziras sukcesi.* **Pli~o.** La pli granda kvanto ; la partio aū opinio, kiu estas apogata de pli ~aj voĉoj. **~angula.** Prezentanta grandan nombron da anguloj. **~efrukti.** Produktanta ~ajn fruktojn. **~ekosta.** Kostanta grandan sumon. **~enombra.** Grandnombra. **~epeza.** Tre peza. **~especa.** Prezentanta ~ajn specojn.

multipliko z Δ = Multobligli. ~o. Operacio, kiu celas formi nombron nomitan produkto per nombro nomita multiplikendo, same kiel alia nombro, nomita ~anto estas formata per unuo. Vd MULTIPLIKENDO, PRODUTO. **~anto.** Nombro per kiu oni ~as alian nombron.

multiplikendo Δ. Nombro, kiu estas multiplikata per alia.

Mumio. Kadavro konservita per balzamaj procedoj.

Municio. Provizajoj da militistaj pafajoj (pulvo, kugloj, obusoj ks).

Munti z (tr). 1 Fikse kunmeti la diversajn partojn de aparato, maſino sur la gustan lokon, 2 Enfiksi juvelstonon.

* **Muro.** 1 Masonajo pli alta ol dika, kiu konsistigas la flankojn de domo, ĉirkauas spacon aū dividas ejon : *vivon privatan kašu la ~oj z ; alpremi iun al la ~o z* (devigi iun respondi sen elturnigo). (Kp VANDO.) 2 Io simila al ~o : *la krutaj ~oj de la rokoj z* (Kp BARO, DIGO). 3 (f) Netransirebla baro, neforigebla malhelpajo, nevenkebla kontraŭstaro : *nepenetrebla ~o da rigardantoj ; ~o de malkompreno, de malfido.* ~ego. Fortika ~o de urbo ; remparo.

Murdi (tr). Intence krime mortigi.

mureno 犀牛. Serpentosimila fišo, najbara al la angilo (*muraena*).

* **Murmuri.** 1 (abs) Äüdigî malfortan malklaran obtuzan bruon, kiel fluenta akvo sur ŝtonoj, vento tra foliaro, amaso da homoj samtempe parolantaj : *la rivereto, la vento ~as ; la birdoj gaje ~as sur arboj ; akvo ~etas en la bolkrueco ; eksonis ~o de paſojo* B (Kp SUSURI, ZUMI). 2 (abs.) Äüdigî malfortan k malklaran sonon, kiel signon de malkontenteco : *~i tra la dentoj z ; ~egas la ursa, sed dansi ĝi devas z* (Vd NECESO) ; ili ek~is kontraŭ Moseo z ; sur la ventro veluro (ekstere lukso), en la ventro ~o z (Vd ŜAJNO) (Kp GRUMBLL, GRUNTI). 3 (tr) Paroli mallaŭte : *~i minacojn ; ~eti al ies orelo* B (Kp FLUSTRI).

* **Muso.** Tre malgranda dentoskrapa malutila mammulo parenca al rato (*mus*) : ~o la katon ĉiam ofendis z (Vd RABIA) ; kuradi kiel venenita ~o z (senutile barakti). **Kampo~o.** Speco de ~o vivanta

sur la kamparo k fosanta truojn en tero (*mus sylvaticus*).

***Musko.** Multspeca kriptogama tre delikata veg., dense kreskanta sur mal-sekaj ŝtonoj, arboj, kc (*muscus*).

***Muskato.** Nukso de ~arbo uzata kiel spicajo. ~**arbo.** Speco el fam. miristikacoj (*miristica fragrans*). ~**vino.** Vino farita el apartaj specoj de vinberoj, kun gusto tre agrabla, iomete simila al tiu de ~a ū de mosko.

musketo Z = musketo.

musketo ♂. Malnova portebla pafilo. ~**Isto.** Iama soldato portinta ~on.

***Muskolo.** Organo konsistanta el karno k fibroj k servanta por movi la diversajn partojn de la korpo.

***Muslino.** Delikata maldensa k mal-peza teksajo el kotono, lano aŭ silko.

musono (Me). Vento, kiu regule k periode blovas en la regionoj de la inter-tropika Azio.

***Mustardo.** Spicajo el pistitaj semoj de sinapo miksitaj kun vinagro : *gi estas ~o post la manjo* Z (tro malfrua peno).

***Mustelo.** Karnomanganta mambesteto tre maldikkorpa, kies felo estas tre satata (*mustela martes*). ~**kato.** Foino. Kp FUBO, PUTORO, ZIBELINO, ERMENO.

***Mušo.** Malgranda duflugila insekto, kies diversaj specoj estas tre komunaj k vivas en lokoj loĝantaj de homoj k bestoj (*musca*) : (f) *havi ~on en la cerbo* Z (esti iomete freniza aŭ almenaŭ tre stranga, havi strangajn ideojn) ; ~*o zumas en lia kapo* (samsenca esprimo. Kp GRILLO) ; kalkuli ~ojn Z (vane peni pri bagateloj) ; *bati du ~ojn per unu bato* Z (f. Kp ŜTONO).

***Muta.** 1 (iu) Ne posedanta la parol-kapablon. 2 (iu) Ne povanta aŭ ne volanta dum momento paroli pro emocio aŭ pro ia kaŭzo : ~a pro teruro B, surprizo, honto ; resti ~a antaŭ malfacila demando, 3 (io) Fariganta senparole : ~a sceno, rolo, respondi. ~**gl.** 1 Igi nekapabla paroli : *li ~igis de surprizo* B. 2 Silentigi : ~*igi la gazetaron per drakonaj legoj*.

Muzo. Ĉiu el la naŭ grekaj diinoj, kiuj personigis belartojn k sciencojn.

Muzeo. 1 Ejo, kie oni elmontras kolekton da objektoj aŭ dokumentoj koncernantaj belartojn, sciencojn aŭ metiojn. 2 Tia kolekto mem.

Muziko. 1 Arto aranĝi la sonojn en maniero agrabla por la orelo. 2 La sonoj mem tiamaniere aranĝitaj. ~a. 1 Rilata al ~o. 2 Posedanta ~an econ, agrabla por la orelo (Kp HARMONIA, MELODIA).

N

nabo ♀. Centra parto de rado, en kiu oni enigas la radie dislokitajn stangojn k en kies mezon oni metas la akson, ĉirkaŭ kiu okazas la rotacio de la rado (= aksingo).

***Nacio.** 1 Organizita formo de popolo, konsistanta el tuto de la homoj loĝantaj en difinita teritorio k kunigitaj per komunecon de lingvo, kutimoj, tradicioj, ekonomiaj interesoj k regado : *precipe la lingvo faras la ~on.* 2 Civitanaro. Kp RASO, LANDO, PATRUJO, POPOLO, REGNO, ŜATO, GENTO. ~a. Koncernanta nur apartan ~on : ~a standardo, konsciencio. ~a. ~a apartajo, precipe lingva (Vd IDIOTISMO). ~**eco.** 1 Aparteneco al iu ~o : pli k pli landlimoj k ~ecoj difiniĝas laŭ lingvoj. 2 Sinonimo de ~o, atentigante ta-

men, ke ~eco povas ekzisti antaŭ ol la ~o estas politike organizata kiel regno aŭ post kiam ĝi cesis ekzisti : *laŭ la principio de la ~ecoj ĉiu ~o devas esti konsiderata kiel morala sendependa estaĵo, kiu havas rajton pri ekzistado k pri propra disvolviĝo.*

***ismo.** 1 Polika doktrino, kiu troigas la rajtojn de iu ~o kontraŭ tiuj de la aliaj ; ~a egoismo ; ŝovinismo. 2 = lingva ~ajo. ~**anigi.** Rajtigi fremdulon kiel ~anon. **Inter~a.** Koncernanta plurajn ~ojn : *inter~a komerco, juro, ekspozicio, konferenco, oficejo.* **Inter~ismo.** Politika sistemo celanta starigi juran aparaton, kiu garantias pacajn rilatejojn inter ĉiuj ~oj, zorgante, ke ĉiu el ili konservu siajn lingvon k kulturajn apartajojn. **Sen~ismo.** Sociopolitika teorio laŭ kiu la

~oj devas rezigni pri sia sendependeco, pri siaj lingvaj k kulturaj apartajoj por kunsandiĝi en iun mondskalan unuon (Kp KOSMOPOLITISMO).

nacionalismo. Naciismo : ~o de gentoj premataj estas pli pardoninda ol tiu de gentoj premantaj z.

nadiro Z +. Punkteto de la ĉela sfero, troviĝanta sur la vertikalo de l' observanto k direkte malsupre sub liaj piedoj : *la punkto diametre kontraŭa estas zenito.*

nadlo ♂. Pintoforma metala vergeto : ~o de elektra aparato ; magnela ~o. Vd KUDRILO, MONTRILO, PINGLO, PINTO.

Nafto. Natura bitumeca fluajo, el kiu oni ekstraktas petrolon.

Naftalino. Solida, blanka, forte odoranta karbonida substanco, ekstraktita el terkarba gudro.

naftolo $\text{C}_10\text{H}_7\text{O}^4$. Fenolo ekstraktata el naftalino, k uzata kiel intesta desinfektaĵo.

* **Naĝi** (ntr). 1 Sin movi sur aŭ en akvo : *si ~is malproksimen sur la maro z ; lerni ~i ; al~i al la bordo ; tra ~i riveron ; ne trans~eble, ne transireble z ; brusl~ado ; dors~ado ; flank~ado.* 2 Esti portata sur la akvo, flosi : *multaj folioj ~as sur la lago ; ~anta trabo ; nia ŝipo ~as bonorde al sia celo z ; tirkauē ~is montoj da glacio z ; malpeza ŝaumo ~as sur la akvo.* 3 Sin movi aŭ esti portata en iu flueca aŭ gasa medio : *aersipo, aeroplano ~as en aero ; ni rigardis la nubojn ~antajn sub niaj piedoj ; bando da birdoj tra~as alte la tielon ; obtuzaj sonoj ~is en la aero.* 4 (f) Trapasi, iri pp ideoj aŭ sentoj : *en liaj okuloj kvazaŭ ~is felicij rememoroj k antaŭentoj z ; per la fadeno de rememoroj al~is al si la vizaĝo de la patrino z ; jam for~as liaj belaj revoj ; antaŭaj kutimoj k sentoj for~is en neatingeblian malproksimon sur trorapidema ondo de senrevena pasinteco z.* (Kp FLUGI, ŜVERI, FLUI, KURI.) 5 (f) Esti kvazaŭ baniganta en abundo de io : *~i en sango ; ~i en riĉafoj z, en plena felicio, en fantaziaj revoj.* ~llo. Organo per kiu sin movas la fiŝoj en akvo. El~l. Eliigi el akvo : *nur lia kapo el~as ; (f) multe el~is en ĝia memoro z.* ~obirdo. Birdo havanta ~okapablon : *anaso, cigno, mevo estas ~birdoj.* ~obar-

elo. Speco de flosanta barelo alfiksita ĉe fundo de maro aŭ rivero, k uzata kiel signalo por montri dangeran lokon aŭ por alligi ŝipon (Kp buo).

* **Naiva.** 1 Sensperte malkaſema k kredema kiel infano : *~a knabino ; ne ekzistas ~a vulpo z ; iom ~a entuziasmo ; ~aj iluzioj ; en tiu tempo tiuj ĉi ~aj kontraŭparoloj estis rigardataj kiel veroj z.* 2 Tute laŭnatura, senartifika : *~a respondeo, rakonto, desegnaĵo ; la ~aj amoj de pastiſtoj.* ~ega. Tro~a, stultete ~a.

najado Z. Nimfo de fontoj k riveroj.

* **Najbaro.** Tiu, kiu logas aŭ troviĝas proksime de alia persono : *havi bonan ~on z ; sur ĉeval' de ~o la ŝarĝo ne pezas z* (Vd FREMDA, LEDO) ; *li estis mia ~o ĉe la manĝabolbo, en la teatro ; Francoj k Germanoj estas ~oj ; malsago estas ~o de mizerio z.* ~a. 1 (iu) Loĝanta aŭ troviĝanta proksime de iu : (f) *fajro k pajlo ne povas ~e vivi.* 2 (io) *Estanta proksime de io :* ~a insulo B, lando B. ~e de. Proksime de : *~e de la ŝoseo estis kaſitaj oazoj B.* ~ajo. Ĉirkaŭajo, proksimajo : *li logas en nia ~ajo.*

* **Najlo.** Pinta metala bastoneto provizita per pli larga kapeto k servanta por fiksado objektojn, en kiun oni enpušas ĝin. ~l (tr). Fiksi per ~o : *~i keston ; ~i spegulon ĉe la muro.* Al~l. (f) Senmovigi kvazaŭ per ~o : *surprizo, teruro al~is lin al la lero ; al~ita al la lito per la malsano ; si estis kvazaŭ al~ita al la loko ĉe la vido de la amasigitaj juveloj z* (Kp ALFORĉi). **Ligno~o.** Pinta ligna bastoneto similanta ~on, uzata por ŝtopi trueton, kunigis lignajn pecojn ktp.

* **Najtingalo.** G. el paseroj rimarkinda pro sia bela kanto (*luscinia*).

nano. Nenormala malgrandegulo.

* **Nankeno.** Unukolora, ordinare helflava teksaĵo el kotono, origine fabrikata en la fina urbo Nankeno.

* **Napo.** Leg. el fam. kruciferoj, kies tubera radiko estas mangēbla (*brassica napus*).

* **Narciso.** Veg. el fam. amarilidacoj, kies plej ordinara speco havas blankajn florojn kun intensa bonodoro (*narcissus*).

Narkoti Z (tr). Kaŭzi per ia drogo nenaturan dormon kun stato de sensenteco. ~ajo. Narkotiko.

Narkotiko. Drogo per kiu oni povas narkoti.

narvalo Z G. de maraj cetacoj, kun tre longa k pinta dento de la supera makzelo (*monodon*).

Naso Z. Konusforma korbo el salikaj vergetoj por kapti fișojn.

***Naski** (tr). 1 Produkto idon pp ino : *si ~is filon ; la geedzoj ~is infanon B ; li estas nobele ~ita ; ili estas ~itaj malamikoj B*; *tiu projekto estas nur malvive ~ita infano*; *(f) morte ~ita decido, esprimo ; si estas en la kvara monato de ~onteco Z*. Kp AKUŠI. 2 (f) Estigi, kaŭzi, okazigi : *konfido ~as konfidon Z ; tio ~is gojon, admiron, suspekton, grandan scivolon, malpacon*; *tiu unua sukceso ~is multajn esperojn*. (Kp VEDI, KREI, SEMI). ~ema. Multe ~anta, tre fruktodona.

~igl. 1 (pp virseksulo) okazigi la ~on de ido : *ti ~igis sep filojn*. 2 ~i 2 : *tiu parolo ~igis novajn pripensojn*. ~igl. 1 Esti ~ita, veni en la vivon, aperi en la mondon (pp ido) : *si ~igis en 1900 ; ~iga lando, tago*. 2 (f) Ekesti, estigi, okazi (pp io) : *~igis en li malbona intenco Z, stranga sento B, deziro revidi la patrujon*; *tiam ~igis granda bruo, disputo, milito*; *ili devis batali kontraŭ tiam re~igantaj (refojigantaj) duboj, malhelpoj*; *ĉe la ~igo de la tago*. ~itaro Z. Idaro. **De~a, kun~ita.** Ekzista jam de la ~igo : *de~a surdeco*.

natro Z. $\text{CO}^{\text{3}}\text{Na}^{\text{3}}$. Senkolora alkala salo, natria karbonato, facile solvebla en akvo k tre uzata en industrio (fabrikado de vitro, sapo ktp.).

Natrio Z Na. Alkala blanka metalo, kiu malkomponas akvon k kies kombino kun kloro estigas la vulgaran salon uzatan en mangoj.

***Naturo.** 1 Kunajo de ĉio, kio ekzistas en la mondo, konsiderata ĉu kiel kvazaŭa potenza diajo personiganta la kaŭzon k la legojn de ĉiuj fenomenoj, ĉu kiel tuto submetita al konstantaj universalaj legoj : *la tri regnoj de la ~o B* (mineraloj, vegetaĵoj, bestoj); *la lando prezentas multajn ~betafojn*; *la mirindaj, la krudaj fortoj de la ~o Z*; *la ~o malavare favoris tiun regionon*; *la kuracistoj povas nur helpi la ~on*; *pentri laŭ ~o* (kopianta la modelon mem, ne laŭ fantazio). 2 Denaska esenco propra al iu estulo aŭ ajo,

plej ofte konsiderata kontraste kun la ecoj akiritaj per laboro k arto de homo : *difikator de ~o nekovras veluro Z*; *li profunde konas la homan ~on*; *havi honestan, kruelan ~on*; *ekzercado povas preskaŭ ŝangi la ~on Z*; *kutimo estas dua ~o*; *la ~o de la virino estas ĝenerale pli emocioema ol la ~o de la viroj* (Kp TEMPERAMENTO, KARAKTERO, INSTINKTO). ~a.

1 Apartenanta al la ~o 1 k konforma al ĝiaj legoj : *studi la ~ajn fenomenojn*; *tiu altaĵo ne estas ~a morto Z*; *per neevitebla ~a reago Z*; *li mortis per ~a morto Z*; *~a mineralakvo*; *reciproka fremdeco dividias inter si la ~ajn filojn de sama lando Z*; *Volapuk pereis ĉefe pro manko de ~a evoluipovo Z*. 2 Konforma al denaska ecaro de estulo aŭ ajo kontraste kun artefariteco, kulturo, civilizo aŭ kun afekto aŭ komplikeco : *sekvi siajn ~ajn inklinojn*; *ni ne konas la ~an staton de l' prahomo*; *~a (neakirita, seninstrua) elokventeco, spirito*; *~a saĝo (kapablo ĝuste juĝi, komuna al ĉiuj normalaj homoj. Kp KOMUNA)*; *la ~aj k la artaj lingvoj*; *tiu lingvo ~a konstruirigis blinde Z*; *~a (senafekta) stilo*; *konstante kunpuŝigante unuj kun la aliaj, la lingvoj perdas sian ~an riĉecon k ĉarmon Z* (Kp SIMPLA, NAIVA). 3 Memkompreneble, memsekva : *tia singardo estas tute ~a te maljunulo*; *la ideo de Kolumbo ŝajnas al ni nun tute simpla k ~a Z*; *kiel grandega malhelpo tie ĉi aperos ne sole la reciproka envio de la popoloj, sed ankaŭ la tute ~a timo de tiu nacio jam simple pro sia ekzistado Z*. 4 ↗ Kvalifikas noton ne modifitan de dieso aŭ bemolo. ~e. 1 Konforme al la generalaj legoj de la ~o. 2 Konforme al la propra ~o de la koncernata estulo aŭ ajo : *la leporo estas ~e timema*. 3 En maniero senarta, senafekta : *~e sin esprimi*. 4 Memkompreneble : *~e mi ne respondis. ~ajo*. Materia produkto de la ~o : *pagi per ~ajoj, ne per mono Z*. ~isto. Homo, kiu studas la sciencojn pri la ekstera ~o. **Ekster~a, kontraŭ~a.** Nekonforma al la normo de la ~o. **Super~a.** Superanta la povon, la legojn de la ~o.

Naturalismo. 1 ↗ Doktrino neanta ĉion ajn supernaturan. 2 ♂ ♀ Doktrino laŭ kiu literaturo k belarto devas celi nur ekzaktan reprezentadon de la realajo k senfantazian imitardon de la naturo,

preferi rigardata sub ĝiaplej malbela k malnobla aspekto (Kp REALISMO).

*Naū. Ok k unu.

naūno $\ddot{\text{o}}$. Intervalo de iu noto al la naūa.

naūtilo $\ddot{\text{c}}\text{t}$. G. de cefalopodoj, vivanta en varmaj maroj (*nautilus*).

*Naūzi (x). 1 Kaūzi vomemon : *iu putra viando* \sim *as min*; \sim *al iu Z*. 2 (f) Kaūzi senton de malogo, abomeneto, tedego : \sim *i ciujn per siaj hipokritajoj*; *mi ne volas vin* \sim *i*; *la tro ofta pritraktado de iu demando efikas* \sim *e*; \sim *ripietata fabelo Z*. \sim o. Sento de vomemo aū abomeneto : *senti* \sim *on al, pri io*.

Navo. Parto de preĝejo etendiganta de pordego ĝis fiorejo : *ĉefa* \sim o, *flankaj* \sim oj. Kp TRANSEPTO.

navedo $\ddot{\text{o}}$. Malgranda, ĝenerale ligna ilo, kun pintaj ekstremoj, k kun kies helpo teksisto pasigas sur la teksmašino la veftofadenon inter la varpofadenojn.

navigi (ntr) $\ddot{\text{t}}$ = Navigacii.

Navigacio. Sipveturado k precipe marveturado. \sim (ntr). Sipveturi, marveluri.

*Nazo. 1 Flarorgano elstaranta el la kapo inter frunto k bušo : *rekta, kurba* \sim o; \sim *truoj*; \sim *loboj*; \sim *kataro*; *purigi la on*; \sim e, *tra la* \sim o *paroli*; \sim *asona voco Z*; \sim aj *sonoj, vokaloj* (nazalo); (f) : *ne ŝou la* \sim on *en fremdan vazon Z* (ne enmiksu vin en aferoj, kiuji ne koncernas vin. Kp ENIĜI, ZORGİ); *vidi nur* $\ddot{\text{g}}\text{i}s$ *la pinto de sia* \sim o *Z* (esti tute nekapabla antaŭvidi k antaŭzorgi. Kp MIOPA); *rigardu la faktolojn, kiuji sin trouvas antaŭ via* \sim o *Z*; *mi havis bonah* \sim on *Z* (mi ĝuste divenis, konjekcis, antaŭsuspektis); *fari longan* \sim on *Z*, *foriri kun longa* \sim o *Z* (montri konsternitan mienon pro elrevigo, ne atinginte la esperitan rezultaton); *teni la* \sim on *supren Z* (esti arogante fieri); *konduki iun per B, ĉe, je la nazo Z* (laŭ sia arbitro. Kp LAŬ I^o 2). 2 Sama organo ĝe la bestoj : \sim o *de hundo, rato*. 3 (f) Elstaranta parto de objekto pli malpli simila al \sim o : *šip* \sim o (antaŭajo, pruo); \sim o *de plugilo*; \sim eto de kručo. \sim umo, \sim pinelio. Okulvitroj fiksitaj sur la \sim o per pinĉa risorto.

nazalo (Fon). Konsonanto aū vokalo dum kies prononco la velo estas mallevita k interkomunikigas bušon kun naza kavajo (m, n, nj, nk, ng; an, in, on, un,

france prononcataj). Kp BUŠA, LIKVIDA, PLOSIVO.

Ne. 1 Adv. esprimanta foreston, mankon de la priparlata ago aū eco : \sim ami, \sim respondi leteron; \sim bona; \sim deviga; \sim movebla; vivi \sim laborante; foriri \sim mangintle; preferiri \sim vidinte iun; alveni \sim atendite; mi \sim povis \sim ridi. RIM. : Ne devas ĉiam senpre stari antaŭ la vorto, kiun ĝi koncernas k neas : \sim ĉio, kio brillas, estas oro; tio estis \sim mia kulpo Z; vi \sim devas diri tion; vi devas \sim diri tion; \sim vi devas diri tion; \sim tion vi devas diri; \sim tute bona; tute \sim bona; tiuj honoroj apartenas \sim al mi Z. 2 Interj. esprimanta kontraŭecon, malkonsenton, rifuzon : ĝu vi volas? respondu jes aū \sim ; mi opinias, ke \sim . \sim a. 1 Rifuzo, malkonsenta : \sim a respondo, gesto; \sim e skui la kapon. 2 (G) Negativa. \sim i (tr). Diri \sim , respondi \sim . \sim (ig) i. Aserti, ke io ne estas efektiva aū vera, malkonfesi ion : \sim i sian kulpon, ŝuldron; \sim la ekziston de Dio; \sim i la eblecon de ekzistado de arta lingvo Z; li \sim as, ke li ĝeeslis; ne \sim as li, ke li estas freneza Z; \sim ado ne estas pravigo; la kulpo ne estas \sim ĝiebla; for~* sian dion Z.

*Nebulo. 1 Amaso da densa akva vapoformiganta en malsupra atmosfero k malklariganta la vidon : *griza* \sim o *kovras la valon*; (f) *ĝi ankoraŭ ne eliris el malproksima* \sim o *Z* (eĉ ne estas ankoraŭ aperanta, estas tute necerta. Vd PASERO, HOKO). 2 Io simila al \sim o : *polva* \sim o; *okuloj vualataj de larma* \sim o B. 3 (f) Malklarajo, malprecizajo : *en la* \sim o *de jam longe pasintaj jaroj*; *la instruo dispelis la kvincejjaran* \sim on *(senklererecon)*; *ia* \sim ajo *ankoraŭ ĝirkaŭshebas la demandon*. \sim a. 1 *aspekta, oplena* : \sim a *cielo*; *tarmoj* \sim *igis siajn okulojn Z*. 2 (f) Malklaro, malpreciza : \sim aj *pensoj, konturoj*; *la fumo* \sim *igis la vidon*; *revadi pri ia tre malproksima* \sim a *tempo Z*; *la kolero* \sim *igis vian saĝon*; \sim *igi la okulojn al iu Z* (trompi per brila ŝajno); *jam* \sim *igas la memoro* *pri tiuj okazafoj*; *ilian intelekton* \sim *igas multaj supersticioj* (Kp VUALI, VITRIGI). \sim astro. Nebulozo.

nebulozo \sim o. Amaso da nedistingebla astroj : *la laktika vojo estas* \sim o.

*Necesa. 1 Estanta nepre bezonata; ne povanta esti malhavata aū ne uzata :

la aero estas ~a por ĉiu vivantaj estaĵoj B ; via ĉeesto ĉe la kunsido estas ~a ; fari tion ~an por sukcesi ; ~a formalajo ; la artikolo estas oportuna sed ne ~a Z ; energie batali kontraŭ ĉia sen~a reformo Z. 2 § Laūracie aŭ laŭlogike ne povanta esti alieca aŭ ne esti ; nepre okazonta, neevitebla : varmo estas ~a efiko de fajro ; ~a konsekvenco de principio. ~{(ec)}o. Eco de tio, kio estas ~a : ~o ne estas kareso Z ; ~eco kontraŭvola estas leĝo malmola Z (Vd MURMURU). Kp PERFORTO, LEĜO, DEVIGO. ~ajo. Io bezonata : la ~ajoj de la vivo ; ĉiu ~ajoj mankas ; la Roma imperio estis tiutempe ekonomia ~ajo. ~ejo. Loko destinita por feki k urini. ~igi. Igi ~a : la entrepreno ~igas multan monon ; la regulo ~igas klarigon ; la prudento ~igas nian venkon la naturon Z. ~ujo. Skatoleto por enteni konstante bezonatajn objektojn : ~ujo por tualeto, vojaĝo ; ~ujo de kudristino, de kuracisto. ~bezono Z. Manko de ĉio ~a por la vivo ; ekstrema senhaveco.

negacio Z (G). Nea vorto.

Negativa. 1 Nea : ~a vorto ; ~a respondo ; ~a (cion malaprobanta sed proponanta nenian efikan solvon) kritiko. 2 Nula. 3 < Malpositiva.

neglekti (tr). Malzorgi, flankelasi, neateni.

***Negligo.** Hejma saceremonia vesto.

***Negoco.** Afero, entrepreno, perado, kies celo estas mona profito. Kp KOMERCO. ~a. 1 Rilata al ~o. 2 ~ema : malkareco en nia ~a tempo ĉiuokaze meritas pri-konsideron Z (Kp PRAKTIKA).

Negro. Homo de nigra raso ; nigrulo.

***Nego.** Kristaliĝinta akva vaporo, kiu defalas de la atmosfero en formo de blankaj malpezaj floketoj : la ~o falis ĉiam pli dense Z ; li zorgas pri ĝi kiel pri ~o pasintjara Z ; ~as. ~ero. Aparta floko de ~o. ~blovado. Ventego kun ~o.

***Nek.** Nea konj. signifanta « kaj ne » : mi ne renkontis lin ~ lian fraton Z ; mi renkontis ~ lin ~ lian filon ; ~ mi ankaŭ ; restas ~ konsilo ~ konsolo Z ; ŝanĝoj estos farataj neniam, ~ en la gramatiko ~ en la vortaro Z ; personoj, kiuj havas ~ ian aŭtoriton, ~ ian forton Z ; la viro ne ridis ~ ekgemis Z. Rim. Post sen oni uzas preferre **kaj** ol **nek** : ili

kreskas sen plugo k sem' Z ; strangaj kreskajoj sen tero k bazo B.

Nekrologo. Mallonga biografia raporto pri jus mortinta persono.

nekropolo. Granda, subtera tombejo ĉe antikvaj popoloj.

nekropsio ♥. Esplora dissekco de kadavro.

Nektaro. 1 ⓠ Trinkajo de la olimpaj dioj. Kp AMBROZIO. 2 (f) Tre bongusta trinkajo. 3 Dolĉa suko sekrecita de floroj, el kiu la abeloj faras mielon.

***Nenia.** Nea nedifina adj. signifanta : « de neniu ajn speco, kvalito » : ni bezonas ~an helpon ; liaj klopodoj atingis ~an rezultalon ; ~a antaŭa sperto estas necesa ; ni komprenas ~ajn ŝercojn en aferoj, kiuj koncernas honoron Z ; la publikigado de via artikolo sekve estus por mi absolute ~a malagrablaĵo Z ; por peko senkonscia, puno ~a Z ; deklinacio tute estas bezonaj ~aj Z.

***Nenial.** Adv. signifanta « pro neniu ajn kaŭzo, motivo » : ~al vi koleras ; li ~al ĉesis skribi al mi ; ni ~al volas partopreni tiun agitadon.

***Neniam.** Adv. signifanta « en neniu ajn tempo » : mi ~am fumis ; oni devas ~am mensongi ; ~am malfelice alvenas sola ; mi ~am aŭdis tion ; ni ~am plu revidis lin ; la tempo pasinta ~am revenos Z ; mi ~am povos havi plu konfidon al si ; en la tago de sankta ~amo Z (Vd JAŪDO).

***Nenie.** Adv. signifanta : « en neniu ajn loko » : ~e mi povos ĝin trovi ; ~e estas al mi pli placie ol en mia hejmo ; ni ~en sendis ŝin.

***Neniel.** Adv. signifanta : « laŭ nenia maniero » : ni ~el interesigas pri tio ; ili ~el lasis sin influi ; mi ~el povas kompreni, kion vi parolas.

***Nenies.** Nevariebla pron. signifanta « de neniu » : Esp-o estas ~es proprajo ; ~es opinion mi akceptas blinde Z ; dependi de ~es kaprico.

***Nenio.** Nea nedifina pron. montranta foreston, mankon de io : ~o estas preta ; pli bona io, ol ~o Z ; li mangis ~on B ; kial vi diras ~on ? ~o povas ŝin konsoli B ; ni ~on povis vidi ; ~on malbonan li faris ; por ~o oni faras ~on Z ; via

rimedo ~on taūgas ; ~onfarado Z, ~(o)-farado. ~(a)o. 1 Absoluta foresto de estado de io ajn : la absoluta ~o ne estas pli facile komprenebla ol sensino ; ni ĉiu konfuzo dronus en la abismo de la ~(aj)o. 2 Absoluta senvvalorajo : vi estas ~ajo k via agado estas ~ajo Z ; jen ili ĉiu estas vantaĵo, ~ajo estas ilia faro, vento k senhavaĵo estas iliaj idoloj Z ; kiu havas ~on estas ~o Z. ~eco. Absoluta vanteco k venteco : la nenieco de la homa gloro. ~igl. 1 Tute forigis, detruis, pereigis : la terremo ~igis ok vilagojn ; la barbaraj invadoj ~igis la romanian potencon ; ne suficias ~igi (Kp NEGATIVA), necesas plenigi la malplenon ; la dielo dis~igas Z ; 2 Tute senvvalorigi, nuligi, senefikigi : ~igi decidon, regulon ; niaj klopodoj ~igis (Vd ŜÄUMO, FUMO, VANA).

***Neniom.** Adv. signifanta : « nenia kvanto da » : multe da sprito sed ~om da profito Z ; ni havas jam ~om da mono ; vi ~om ŝuldas al mi ; multe da peno, ~om da pano Z ; ēu li ~om pli havas por diri al ni ? Z ~om da amikoj Z ; ~om taugi Z ; tio min ~om tuſas Z ; mi ~om komprenas el iliaj strangaj lingvoj ; da homoj estas tie preskaŭ ~om Z ; li havas ~om da persona gloriamo ; en lia maniero la dismembrigo de la lingvo ~om embarasas la lernantoj Z ; mi simpligis ĝis nekredebleco la gramatikon, ~om deprenante per tio ĉi de la lingvo la klarecon, precizecon, fleks-eblecon Z.

***Neniu.** 1 Nea nedifina pron. montranta neeston aŭ foreston de ĉiu ajn persono aŭ afero : en la ĉambro estis ~u krom li ; tiu nekonata lando el kiu ~u plu revenas Z ; ~un ni renkontis ; mi konas ~un en la urbo ; kiu ĉasas du leporojn, kaplas ~un Z ; ~u el miaj invititoj ankoraŭ avenis ; inter tiom da libroj ~un mi povas elekti. Vd ĉiu rim. 2 Nea nedifina samsignifa adj. : ~u gazeto avenis hodiau ; ni havas ~un serviston ; mi faros miraklojn, kiu ekzistis ĉe ~uj gentoj Z ; en la teretaĝo estis ~uj fenestroj Z.

neolito **. Prahistoria epoko, dum kiu oni uzadis la ilaron el polurita ŝtono.

Neologismo. Nova, antaŭe neuzata vorto aŭ esprimo.

neono ♀ Ne. Hemia elemento. Malofta gaso, troviganta en la aero k uzata por reklama lumigido.

***Nepo.** Filo de la filo aŭ filino rilate al ilia patro k patrino : ~oj estas krono de maljunulinoj Z. **Pra~o, post~o.** Filo de ~o.

Nepotismo. Troa uzo de sia povo aŭ influo por havigi postenojn aŭ favorojn al sia parenco.

***Nepra.** Tute certa, absolute necesa, tute neevitebla, tute deviga : ~a ordono, regulo, volo, devo, bezono ; mi ~e venos ; ~e iru ; mi ~e deziras eksclii vian opinion ; vi ~e devas anonci vin ; la kunveno ~e okazos ĉe la fiksita horo ; via ĉeesto estas ~e bezonata ; vi ~e devos pagi ; la lego ~e postulas, ke. ~igl. Absolute necesigi. Kp SENREVENE. Vd TRUDI, KONDAMNI.

Nervo. Blanka fadenforma organika teksajo, kiu transkondukas al cerbo la impresojn ricevitajn de sentorganoj k al muskoloj la impulsojn de cerbo aŭ spino. ~a. 1 Rilata al ~oj : ~a malsano. 2 Kies ~oj estas facile inciteblaj ; malpacienca : mi farigis ~a ĉe liu penso ; liaj manoj ~e pugnigis.

nervoza = nerva 2.

nervuro. 1 Elstara ronda modluro : la ~oj de gotika arkafo. 2 Elstara foliofibro. 3 Nervretaro.

***Nesto.** 1 Korbeta aŭ konstruajeto farata de la birdoj k de kelkaj insektoj k fiŝoj por demeti siajn ovojn k kovis la idojn : al ĉiu besto plaĉas ~o Z (Vd SIA) ; al pec' pecon alglaas (poieme progresas), kiu ~on konstruas Z. 2 (f) Restadejo, rifugejo : dolēa familia ~o ; (f) farisan ~on (sin daŭre instalii) ; ēu mian domon vi rigardas kiel ~on de rabistoj Z ? ~1 (ntr). Konstrui ~on : la birdo ~as en printempo. (En)~igl. 1 Sin instalii en ~o. 2 (f) Sin daŭre instalii : floroj ~igas en la fendoj de la roko ; la milifbro ~igis en ilia kapo (Kp LOĜI, RESTI, OKUPI, ENRADIKIĜI).

***Neta.** 1 Nekonfuza k preciza : ~a skribajo, desegno, klišajo ; ~aj konturoj. 2 Senigata je ĉiu ajn kromaj, kalkulata laŭ la nura propra kvanto : ~a pezo (sentara pezo, pezo de la varo mem ne enkalkulante la pezon de enhavo, envolvajo) ; ~u gajno, ~a profito (definitiva profito, kiu restas post depremo de elspezoj faritaj aŭ de perdoj okazintaj). ~o. Definitiva klara skribajo, sen korekt-

oj k sen makuloj, ordinare kopiita laŭ alia prepara pli malplii malklara skribajo. **Mal-~o.** Unua prova skribajo kun korekt-oj, plibonigoj aŭ makuloj, laŭ kiu oni poste transskribas la ~on.

neūralgio **Z**. Forta doloro sentata ĉe la nervtrairo.

neūrastenio **~.** Malsano karakterizata per malfortigo de nervoj.

neūrologio (Sc). Scienco pri la nervoj.

neūrozo **~.** Malordo en la funkcio de la nerva sistemo, kun psikaj fenomenoj k parte psikaj kaŭzoj.

Neutra. 1 (G) Nek virseksa nek inseksa (pp subst., pron. aŭ adj.). 2 **~** Nek acida nek baza.

Neútrala. Ne partoprenanta en diskuto, disputo, batalo, milito : *~a lando, lingvo; respekti la rajtojn de ~uloj; la ~igo de la intergentaj rilatoj estas la tutu celo de niaj laboroj* Z. Kp SENPARTIA, SUPERPARTIA.

***Nevo.** Filo de frato aŭ fratino.

nevroptero **~.** Ordo de insektoj, kies flugiloj havas videblan nervuron.

***Ni.** Plurala pron. de unua persono. ~a. Poseda adj. aŭ pron. signifanta : posedata de ni, rilata al ni.

***Nico.** Kavajo en muro aŭ konstruo destinita por loki statuon, fornون aŭ alian objekton. Kp ALKOVO.

niele **~.** Gravurita desegno, kies entajloj oni plenigas per nigra emajlo. ~i (tr). Fari ~on. ~ado. Ago ~i. ~isto. Specialisto en ~laboroj.

nigelo **Z**. G. de ranunkolacoj (*nigella*).

***Nigra.** 1 De koloro plej kontraŭa al blanko, samkolora kiel karbo k fulgo : *~a kiel inko, korva flugilo; ~a frako; ~e vestila; karbo-~a* Z. 2 Malluma : *~a nokto*; (f) *~a* (profunda) mizerio. 3 (f) Funebra, malgaja, pesimisma : *~a humoro; ~aj ideoj* (Kp MELANKOLIO); *~evidulo* Z (pesimisto). 4 (f) Malicega, abomeninda : *~a animo, koro, krimo; vi, ~aj semantoj de malpaco* Z. ~o. ~a koloro : *~o sur blanko (= skribajo) pravas sen manko* Z. ~ajo. ~a parte de io. ~igt. 1 Fari ~a : *~igi grizajn harojn*. 2 (f) Malgajigi : *la malsano ~igis tian spirilon, vivon*. 3 (f) Malbonfamigi : *kalumniant konstante, oni eĉ anĝelojn ~igas* Z; *~igi ies intencojn*.

Nihilismo. Negativa doktrino neanta ĉiun ajn kredon k malakceptanta ĉiun ajn regadon.

Nihilisto. Adepto de nihilismo.

Nikelo Ni. Argentebrila tre malmola metalo uzata por diversaj uzoj. ~i (tr). Tegi per tre maldika tavolo de ~o.

nikotiano **~.** G. de solanacoj, el kies sekigitaj folioj oni faras tabakon (*nicotiana*).

Nikotino. Venena alkaloido eltirata el tabako.

Nimbo. = aüreolo : (f) *doni al la afero ~on* (prestigion) *de oficialeco*.

nimbuso (Me). Pluvoporta griza nubo. Vd KUMULUSO.

Nimfo. 1 Virina diajo de akvoj, arbaroj k montoj. 2 **~** Stato en evoluoj de insekto, kiam ĝi ne plu estas larvo, sed ne havas ankoraŭ siajn elfinitajn formojn. 3 **~** Vulva lipetto.

nimfeo **~.** G. de akvaj ~acoj kun largaj folioj k blankaj floroj : *~o estas sankta floro ēe egiptoj* (= akvolilio) (*nymphaea*). Kp NUFARO.

nito **~.** Metala ronda najlo uzata por kunigi metalajn pecojn marteles aŭ mašine.

nitono **~.** Nt. Hemia elemento, gas-forma, kiu emanas el la radiumo.

nitro **~.** Mallongigita nomo de la nitrogeno, kiun oni uzas en la nomoj de kombinoj.

nitrogeno **~.** N. Hemia nomo de azoto : *en la nomoj de kombinoj oni uzas gian mallongigon : nitro*.

nitroglycerino **~.** Likva siropeca kombino, rezultanta el la ago de la nitrata acido sur la glicerinon : *~o estas tre dangera eksplodajo; miksite kun porecaj substancoj ĝi liveras dinamiton*.

***Nivel.** 1 Perfekta horizontala ebeneco : *mil metrojn alta super la mar-~o*. 2 Alteco de iuj punktoj rilate al iu kompara horizontala ebeno : *la inundo atingis la ~on de la unua etaĝo*. 3 (f) Grado de io kompare al alia afero : *atingi altan ~on; atingi la ~on de la studoj, de la ekzamenoj; la moralaj, ekonomiaj ~o malaltigis; tiu ekspozicio permesas ekkoni la ~on de la belga arto; la uzado de internacia lingvo metas ĉiujn oratorojn sur la ~on de plej*

kompleta egaleco. ~1 Z (tr). 1 Mezuri per ~ilo, ĉu io staras tute horizontale. 2 Fari ion sam~a, tute ebena : ~i vojon ; Dio detruis la fortikaĵojn de Jerusalem, al~igis ilin al la tero z. 3 (f) Egaligi, samrangigi : ~i la klasojn sociajn, la kondiĉojn. ~ilo. Instrumento por konstati horizontalecon de io. **Sam~a.** 1 Estanta sur sama ~o. 2 (f) Estanta ĉe sama rango.

Nizo. Rabobirdo el g. falkoj (*falco nisus*). Kp AKCIPITRO.

***Nj.** Suf. almetebla post iu ajn ella kvina unuaj literoj de virina propra nomo por formi karesan derivacon : *Marganjo, Sonjo, panjo*. Kp ĉj. ET.

***Nobelo.** Homo, kiu pro sia familia deveno aŭ pro favoro de regnistro ricevis apartajn privilegiojn kiu almenaŭ posedas honoran titolon, kiu distingas lin de la ceteraj regnanoj. Kp ARISTOKRATO, LORDO, MAGNATO, PATRICIO. ~eco. Stato de ~o. ~aro. Tuta klaso de la ~oj.

***Nobia.** Havanta altajn k malvulgaraajn moralajn kvalitojn : ~a karaklero, konduktoro, homo. Kp ETIKA, IDEALA, HEROA, ALTRUISTA, MALAVARA, MODELA, SUBLIMA.

nocio §. 1 Ĉia elementa objekto de kono. 2 Abstrakta, klare difinebla idea.

Nodo. 1 Streĉa kunliganta interplektaĵo ; ligotubero. Kp MAŠO. 2 (f) Ligilo(f) : ~oj de amikeco. 3 Kruciĝejo : ~o de valoj k montoj B; Sirio estas ~o de gravaj komunikvoj. 4 (f) Centro, plej grava punkto : oni fine malkovris la ~on de la intrigo. 5 ⚡ Distancomezuro egala je 852 m. **nokaŭti** (tr) (Sp). Doni decidan baton.

***Nokto.** 1 Tempo dum kiu la suno estas sub horizonto k ne lumigas al ni : *stel-plena ~o*; la ~o falas (komencigas). 2 (f) Mallumo materia aŭ spirita : la ~o de la tomblo; blindeco estas senfina ~o. ~e. Dum ~o. ~as. Estas ~o. ~i z (Ev.), ~adi z (Ev.) = tra~i. ~igas. ~o komencigas : ĝi la ~igo. Tra~i (ntr), ~oresti z. Pasigi la ~on, logi dum ~o : tra~i en hotelo, sub tendo. Tag~o. Daŭro de 24 horoj. Tag~egaleco. Ekvinojko.

Noktuo. Noktobirdo el fam. de strigoj (*athene noctua*).

***Nomo.** 1 Vorto per kiu oni aparte signas k distingigas iun aŭ ion : li havas ~on Petro; Lazarlo k Zamenhof estas propraj ~oj; land~oj; tiu reĝo merilis

la ~on granda; en la ~o de Z, je la ~o de Z (laŭ komisio de iu aŭ laŭ konsidero de io); salutu lin en mia ~o; paroli je la ~o de iu; en ~o de la logiko Z. 2 (G) = substantivo. Kp TITOLO, VORTO, ESPRIMO, TERMINO. ~i (tr). 1 Signi iun aŭ ion per aparta distingiga ~o : li ~is sian filon Petro; urbo ~ata Sidono (Kp citi). 2 Signi iun aŭ ion per aparta distingiga vorto : estis la unua fojo ke ŝi ~is ŝin sia filino Z; kiel oni ~as tiun ilon? la arbo sur kiu kreskas pomoj estas ~ata pomujo Z; ne suficias ~i lingvon internacia por ke ĝi estu tia Z; ~i tion ĉi kontraŭgramatika ni ne povas Z; citi ĉiujn estas nun afero nebla, mi ~os nur kelkajn el ili Z. 3 Difini iun por iu posteno, ofico, rango : la ministro ~is lin jugisto (Kp ELEKTI, FARI, ENOFICIGI). ~e. 1 Laŭ la ~o, nur laŭ la ~o : nun nia lingvo estas konata de la plejmulto de la publiko almenaŭ ~e Z; la lando estas ~e memstara. Kp NOMINALA, ŜAJNA, NEEFKEKTA. 2 Adv. servanta por difini pli precize tion, kio estas antaŭe dirita sub ĝenerala formo : al la lernado ni povas dediĉi nur parton de nia mallonga vivo, ~e niajn infanajn k junulajn jarojn Z; notu la konkludon al kiu ni venis, ~e : pli aŭ malpli frue lingvo internacia nepre estos enkondukita Z (Kp TIO ESTAS, TIO SIGNIFAS). 3 Adv. servanta por anonci, ke tio, kio sekvas, estas pruvo, klarigo aŭ motivigo de tio, kio estas jus dirita : mi bedaŭrinde ne revidos vin, ~e mi devas forveturi morgaū; ni neniel povis kompreni, en kio ~e (efektive) konsistus la matfeliĉo por la homaro, se montrigus, ke ne ekzistas jam plu nacioj Z; oni povas antaŭe antaŭvidi kun plena certeco, kia ~e lingvo estos iam internacia Z (Kp ĉAR, EFEKTIVE, PRUVE, KONFIRME). ~igi. Havi kiel ~on, esti ~ata. ~aro. Tabelo, listo da ~oj. Al~o, krom~o. ~o aldonita al la ~o de iu por distigi ĉiun familianon. Antaŭ~o, baptizo~o. ~o aldonita al la familio ~o por distigi ĉiun mokan intenco. For~i. Malkonfesi; rifuzi iun ~on al iu : se vi tion faros, mi for~os vin mia amiko.

Nomado. Popolo aŭ homo, kiu konstante migras de iu loko al alia, ne sidante en fiksa restadejo. Kp MIGRI, VAGI.

***Nombro.** 1 Rilato inter iu kvanto k alia kvanto konsiderata kiel komparilo k nomata unuo (Kp CIFERO, NUMERO). 2 Nedifinita kvanto : *granda ~o da homoj, demandoj.* 3 (G) Deklinacia aŭ konjugacia formo de iu vorto, montranta, ke ĝi rilatas al unu aŭ pluraj personoj aŭ aferoj (Kp SINGULARO, DUALO, PLURALO). ~a. 1 Koncernanta la ~ojn : *~aj signoj, nomoj; kelkaj konsideras tiun principon nur kiel ~an aferon.* 2 Enhavanta iun ~on da unuoj : *dek milione ~a popolo; al la pli~a familio donu pli grandan posedazon;* kiom *~aj ili estas?* 3 mult~a : *~aj konkurencoj partoprenis la konkurson;* *~aj makuloj montriĝis sur la suno.* ~1 (tr). 1 Difini, fiksri per kalkulo la suman ~on de iuj personoj aŭ aferoj : *~i la loĝantaron de urbo, la stelojn en la ĉielo;* *oni ~as en la lando centmil senlaborulojn;* *vendisto de brikoj scipovas malbone ~i, sed bone kalkuli.* 2 Enhavi, atingi iun ~on da unuoj : *la societo ~as preskaŭ 300 membrojn;* *libro ~anta 600 paĝojn;* *kiom da jaroj li ~as?* (Kp AMPLEKSI, ATINGI). **Grand~a, mult~(e)~a.** Estanta en granda ~o, tre multa : *grand~a popolo* z; *mult~a publiko;* *ili venis mult~e.* **Unu~o** (G) = singularo. **Mult~a, plur~o** = pluralo. **Sen~a.** Tiel multa, ke oni ne povas kalkuli la kvanton.

nomenklaturo z (Sc). Terminaro de iu scienco aŭ arto.

Nominala. 1 Noma, posedanta nur la nomon, ne la efektivan povon k rajton : *~a ĉefo.* 2 Indikanta la valoron de io per cifero diferenca je la efektiva valoro : *ajgo estas la diferenco inter la ~a k la efektiva laŭkursa valoro.* **~ismo.** § Doktrino, laŭ kiu la generalaj ideoj estas nur nomoj, kaj ne posedas ian realan ekziston. Kp REALISMO.

***Nominalivo** (G). Deklinacia kazo, montranta subjekton de verbo aŭ predikaton.

***Nordo.** 1 Parto de la mondo, kie trovigas la polusa stelo. 2 Parto de la terglobo kušanta en direkto al la polusa stelo : *~a vento;* *~a malvarma klimato;* *Belgujo kuſas ~e de Francujo;* *rigardi ~en* z.

Normo. 1 Principo aŭ tipo starigita kiel regulo aŭ modelo ; ordinara laŭregula stato : *ne dekliniĝi de la ~o.* 2 Natura lego reganta iun specon : *sam~igi ĉiujn*

fabrikajojn, laborilojn. Kp TIPO, MODELO, ŜABLONO, MEZKVANTO. ~a. 1 Koncernanta la ~on. 2 Konforma al ~o, laŭ~a, normala.

Normala. Norma 2, ordinara k laŭregula : *~a temperaturo, viumaniero.*

Nostalgio. Melankolio kaŭzata de dezirio revidi patrolandon aŭ hejmmon ; hejmveo. Kp SOPIRO.

***Nota.** 1 Mallonga memoriga skriba resumo : *fari, konservi ~ojn pri fakteto, parolado, adreso, dato; sendi diplomacian ~on.* 2 Mallonga skriba rimarko aŭ komento : *libro kun klarigaj ~oj; presigi ~ojn pri lingvo internacia* z. 3 b Signo lokita sur muzika liniaro por montri la altecon k daŭron de la tono. 4 (f) Aparta distingiga eco aŭ nuanco : *lia stilo havas tre personan ~on;* *tio portis funebran ~on en la gojan feston.* ~1 (tr). 1 Skribi pri io mallongan memorigan resumon ; enskribi en sian ~kajeron : *~u la daton.* 2 (f) Prijentati k konservi en sia memoro : *~u al vi tiun konkludon en la kapo* z, *en la memoro* z; *~u ke mi venos.*

***Notario.** Oficiale oficisto, kies funkcioj estas iom diversaj laŭ la landoj, sed kiu ĝenerale estas lege rajtigita por redakto, atesti, konservi kontraktojn k aktojn ks. RIM. : *Neniam konfuzu NOTARIO kUN SEKRETARIO.*

***Nova.** 1 Antaŭe ne ekzistanta aŭ ne konata, unuafoje aperanta : *~a libro, modo; re~igi kutimon.* 2 Aperanta post aliaj, kiun ĝi anstataŭas : *~a jaro, luno, regularo;* *oni jus elektis ~an prezidenton;* *~a balailo bone baletas* z (čio ~a ŝajnas bona); *cion ~an oni ŝatas, mal~an oni forbatas* z. 3 Jus farita, komenciganta, ankorau ne uzata aŭ malmulte uzata, nedifektita de longa uzado : *~a vesto, domo* (Kp JUNA, FREŠA, JUSA, VERDA). *~ajo* z. 1 Io jus okazinta : *čirkaue estis multe da ~ajo por rigardi* z. 2 Io freše sciigita : *jam de longe mi ne ricevis ~ajojn pri li.* 3 Io unuafoje aperanta : *tiu maſino estas vera ~ajo;* *tio ne estas ia en~ajo de nia flanko* z. **Mal~a.** 1 Jam de longe ekzistanta aŭ konata : *mal~a kutimo.* 2 Antaŭa : *mi preferas la mal~an metodon.* 3 Difektita de longa uzado : *ni loĝas en mal~a domo;* *mi malkare odetis mal~an skribmaſinon.* **De~e.** Duafoje, refoje, ripete.

Novelo. Mallonga beletra rakonto. Kp ROMANO, FABELO.

* **Novembro.** Dekunua monato del'jaro.

* **Novico.** 1 Homo, kiu, surmetinte religian kostumon, restas en monafojo por pasigi provtempo antau ol definitive monahiĝi. 2 (f) Homo ankoraŭ nesperta en ia profesi, okupo, afero : *li estas ~o ē virinoj ; ~e maltrafi z.*

* **Nu. 1** Interj. servanta por kuragiĝi aŭ atentigi pri io sekvanta : *~, iru rapide ; ~, aŭskultu la finon ; ~, ĉu vi estas preta ?* 2 Konj. servanta por enkonduki novan faktor k speciale la duan propozicion de silogismo : *tiuj homoj devas morti, ~, Sokrato estas homo, do Sokrato devas morti ; ~, ni devas konstati, ke malgraui niaj klopodoj la propono estis malakceptita.*

* **Nuanco.** 1 Delikata, apenaŭ sentebla diferenco inter gradoj k kombinoj de iu koloro : *la ~o de la granata ruĝo estas malhela.* 2 (f) Delikata diferenco inter samspecaj aferoj : *~o de stilo, de sento ; tio estas nur ~o, sed tiaj ~oj ofte estas gravaj en la vivo ; esp-o povas esprimi tiujn ~ojn de la penso z.* ~1 z. (tr). Meti ~ojn en ion, delikata gradigi : *~i sian stilon, siajn riprokojn ; la ĉielo ~igis de mil diversaj koloroj.*

* **Nubo.** 1 Amaso da densaj akvovaporoj pendanta en la supra atmosfero k kaſanta la ĉielon : *grizaj ~oj pelitaj de la vento ; la en~a luno z.* 2 (f) Ia amaso, kiu malklarigas aŭ malhelpas la vidon : *~o da polvo levigis sur la strato ; ~o el fumo, el incenso ; ~o da korvoj, da akrido, da ŝipetoj B ; sanga ~o kovris liajn okulojn.* 3 (f) Ĉio, kio malserenigas, maltrankviligas, malgojigas aŭ malklarigas la spiriton : *tiu malkonsento metis ~on en ilian amikecon ; ~o pasis sur lia vizaĝo B, sur illia felito ; ~o da ĉagreno kovris lian frunton ; droni en ~oj k himeroj (Kp NEBULO, OMBRO, VUALO).* ~a. 1 Kovrita de ~oj : *~a ĉielo, vetero.* 2 (f) Malklara : *~a stilo, teorio, spirito.* 3 (f) Malserena, maltrankvila, malgoja : *malgaja k ~a rigardo B ; la sen~aj idilioj de la unua juneco z.*

* **Nuda.** 1 Nevestita (pp homo) : *iri ~piede, ~kape.* 2 (f) Neprovizita de la ordinara kovraĵo aŭ garnajoj : *~a (neprovizita per okulvitro) okulo ; ~a*

(elingigita) glavo ; *~a (senfolia) arbo ; ~a (nekovrita per kreskajoj) tero ; ~a (senmebla) ĉambro ; gis~e tondita hundo.* 3 (f) Senornama : *~a stilo, vero B, logiko z ; diri al iu la ~an (simpian. Vd SINCERA, REKTA) veron z ; ~a (seka, skema, sen klarigoj) projekto z (Kp SKELETA, SEKA).* ~igi. Igi ~a : *~igi la brakon, ponardagon z ; la arbaro ~igas ; ~igis la fundamento de la muro z ; ~igi (senvualigi) la sekretan intrigon.*

nudelo. Mangpastro el faruno k ovo, distranĉita laŭ mallargaj rubandoj.

nufaro ♀. Flava nimseo (*nuphar*).

nugato. Frandajo el miela aŭ karamela pasta enhavanta migdalojn k pistakojn ; migdalmielajo.

* **Nuko.** Posta parto de kolo : *fortranĉi la kapon de birdo ĉe la ~o z ; (f) klini la ~on (obee submetiĝi) antau iu.* **Malmola, rigid-a.** Fiere obstina.

* **Nukso.** 1 Nomo de diversaj fruktoj, en kiuj grajnon, ofte oleocan, entenas malmola ligneca ŝelo nomita endokarpo, tegita per dua mola ŝelo nomita perikarpo : *juglando, avelo, kokoso estas ~oj ; Dio donas al ni la ~ojn, sed li ne disrompas ilin por ni z* (ni devas mem agi por profiti la okazojn, kiuj prezentiĝas). 2 Juglando.

* **Nulo.** 1 Cifero, kiu per si mem montras nenion kvanton, sed dekobligas la valoron de cifero, ĉe kies dekstro ĝi estas lokita. 2 (f) Ia tute senvala aŭ iu tute senkapabla : *sen mono oni estas ~o, kun mono saĝulo z ; tiuj nacioj estas antau li kiel nenio, estas rigardataj de li kiel ~o k senvalorajo z ; ĉe manko de adeptoj la utilo de la lingvo prezentos ~on z.* ~a. Nefektiviĝinta ; tute senvala : *la rezultato estis ~a ; la utilo estos ~a z* (Kp VANA, SENFRUKTA). ~igi. Senvalorigi, senefikigi, oficiale deklari senvala : *~igi jugon, kontrakton, baloton, antaŭan regularon (Kp KADUKIGI, SENVALIDIGI, PARALIZI).*

* **Numero.** 1 Cifero aŭ nombro montranta la vicon de iu objekto inter aliaj : *~o de paĝo, domo, telefono, bileteto.* 2 La objekto mem signita per iu ~o : *~o de gazeto ; gajna ~o de loteria z.* ~1 (tr). Signi ion per ~o : *~i paĝojn de libro, librojn de biblioteko.*

Numeralo (G). Adj. montranta nombron aŭ rangon.

numeratoro z Δ. Nombro montranta kiom da partoj de la unuo entenas frakcio : *en la nombro 4/16, 4 estas la ~o k 16 estas la denominatoro.* Vd **DENOMINATORO**.

numido z. Korta birdo el fam. de kokoj, kun griza nigre punktita plumaro k delikata viando.

Numismatiko. Scienco pri antikvaj moneroj k medaloj.

numismato. Numismatikisto.

***Nun.** Adv. signifanta : 1 En la momento mem, dum iu ni parolas : *li ~ dormas ; ~ mi foriras ; ~ serĉu vian ĉapelon ; ~ kiam restas fari nur kelkajn pašojn, li devos iri returnen Z ; vi estas ankorau ~ ĉiam mensoganto Z ; mi sciigas, ke de ~ la ŝuldoj de mia filo ne estos pagataj de mi Z ; riĉigadi la lingvon per novaj vortoj oni povas jam ~ Z.* 2 En la estanta tempo, epoko : *uzado de aŭtomobiloj ~ pli k pli oftiĝas ; io granda ~ naskiĝas Z ; ~ la unuan fojon la revo de miljaroj komencas realigi Z.* 3 Sekve post io, daŭrigante post tio : *~ ni transiroj al la dua demando Z ; k ~ ni ĉion forgesu Z ; ~ ni rigardu, kio sekvas Z (Kp NU). ~a.* Estanta ~, okazanta ~ : *mia ~a farto estas bona ; ~a tekniko ; la ~a pacio esperebla daŭros. ~tempo.* Prezenco.

Nuncio. Papa ambasadoro.

***Nur.** Adv. signifanta : 1 Ne pli ol : *la bileto kostas ~ unu frankon ; venis ~ malmultaj personoj ; la forno estas ~ varmeto ; li estas ~ dekjara ; si estas ne ~ bela, sed ankaŭ bona ; esp-o estas ~ lingvo Z ; aŭskultu ~ ; si ~ ploris.* 2 Ne alie ol : *li povas paroli ~ angle ; mi tion faris ~ por plaĉi al ri ; via vino estas ~ ia abomena acidajo Z ; en nia lando sin ne trovas montoj sed ~ montetoj Z ; rigardadi Esp-on ~ de ĝia flanko praktika k uzadi ĝin ~ por sia utilo Z.* 3 Ne pli frue ol : *li revenos ~ morgaŭ ; oni komprenos ~ iam poste Z.* 4 Ne pli malfrue ol : *mi atendos vin ~ gis la 6a.* RIM. 1 : Same kiel **ne**, la adv. nur devas ĉiam senpre stari antaŭ la vorto, kiun ĝi koncernas k limigas : *mi deziras ~ iom promeni kun*

vi ; mi deziras promeni ~ kun vi ; ni diros ~ kelkajn vortojn pri la lingvoj artaj ; ni diros tial kelke da vortoj ~ pri la lingvoj artaj Z ; tio estas batalilo ~ de pseŭdoinstruitaj sofistoj Z ; ni scias, ke vi kutimas rilati kun estimo ~ al tiuj argumentoj, kiu(j)... Z ; al laborado por Esp-o instigas nin ~ la penso pri la granda ideo, kiun lingvo internacia en si enhavas Z ; ni povos venki ~ se ni zorgeme konservos al nia lingvo ĝian simplecon k facilecon Z ; per reformado ni ~ perdes ĉion akiritan Z ; li rapidis, kiel li ~ povis Z ; ~ post longa serĉado ni trovis ilin. RIM. 2 : En multaj okazoj la vortoj **nur k sole** estas samvaloraj : *~ li (aŭ li sole) estas kulta. Sed ambaŭ ne estas ĉiokaze samsignifaj k indiferente uzeblaj : li ~ promenis signifas : li ne faris alion ol promeni ; li sole promenis povas signifi : li promenis izole, estante sola aŭ : li, inter la ceteraj, estas la sola, kiu promenis. En tiu ĉi lasta senco la frazeto egalvaloras kiel : ~ li promenis. Tamen estas konsilinde, pro klareco, uzi la esprimon **li sole promenis** nur en la unua signifo. Z uzis ofte la esprimon **sole nur.** Vd **sole.** ~a. Ne plia ol, ne alia ol : *tio estas ~a eraro ; la ~a bleko de leono timigas ĉiujn bestojn.**

***Nutri** (tr.). 1 Doni al vivanta estajo la mangajon necesajn por subteni la fortejon k daŭrigi la vivon : *~i infanon, ĉevalon, fiŝojn ; estas sufice da lakto por ~i vin k por subteni la vivon de viaj servantinoj Z ; la lando facile ~as sian loĝantaron ; la tero ~as la vegetaĵojn ; sin ~i per legomoj k fruktoj ; pastron ~as pregejo Z ; (f) ~i fajron Z ; (f) malsago ~as sin per malsageco Z ; (f) ~i iun per promesoj Z ; sin ~i per akvo k amo, per espero, per himeroj. Kp ASIMILI, MANGI, PAŠTI. 2 (f) Helpi al daŭro de iu sento, deziro aŭ intenco : *~i la spiriton per altaj pensoj ; ~i sian amon per espero ; ~i esperon Z ; tio ~is lian malamon, ĉagrenon ; tio povas herede ~i intergentan disecon Z.* ~**(aj)o.** Tio, kio servas por ~i : *tio ĉi estos bona ~ajo por viaj ostoj Z.* ~a. Povanta ~i : *lakto estas pli ~a ol vino Z.**

O

Oazo. 1 Izola loko, verda k kvazaŭ-insula meze en la sábla maro de la dezerto, k kovrita de vegetaĵoj pro ekzisto de fontoj : *la ~oj de Saharo.* 2 (f) Ŝirmejo, rifugejo, ripozejo : *en mezo de la lando, superkovrita de la fluo de la Barbaroij, restis kelkaj ~oj de civilizo; tio sájnis ~o de silento meze de brua urbo.*

* **Obei** (x). Konformigi je tio, kion alia persono ordonas aŭ malpermeses : *~i al patro, ~i patron; la ŝipanoj devas ~i la ŝipestron Z; tuj kiam vi ordonas, vi estos ~ata; liaj ĉevaloj ne plu ~is lian vocon; ~i al la leĝo, al konsilo, al la raciemo; eĉ en la diboĉo li ~is estetikan mezuron B;* (f) *la ŝipo ne plu ~as al la direktilio; en la lingvo internacia ni devas ~i (Kp OBSERVI) sole nur la logikon Z.* Kp CEDI, SUBMETIĜI. Vd SKLAVO, KLINI.

~(ad)o. Plenumo de ies volo : *vi ŝuldas ~adon al la gepatroj (Kp JUGO, DISCIPLINO).* ~igi. Igi ~anta (Kp REGI, ORDONI, DIKTI. Vd IRIGI, VINDO, LAU).

Obelisko. Monumento, plejofte el unusola ŝtono, pritrancita laŭ formo de kvarangula pinta kolono : *eiptaj ~oj.*

* **Objekto.** 1 Ĉio, kio estas videbla, tušebla, perceptebla per sentumo; = ajo : *sur la tablo kuſas diversaj ~oj; ŝi prenis siajn ruſajn ŝuojn, la plej karan ~on, kiun ŝi posedis Z; dom~oj Z (mebloj); valoron de ~o ni ekkonas post difekto Z; en ĉiu ~o troviĝas difekto Z; la artikoloj la estas uzata kiam ni parolas pri personoj aŭ ~oj konataj Z.* Rim. : Kvankam en tiu lasta ekzemplo k plejofte oni kontrastigas la ~ojn kun la personoj, estas okazoj, kie **objekto** povas signifi ankaŭ personon : *sub tri ~oj tremas la tero, sklavo, malsagulo k sklavino Z.* 2 Ĉio ajn abstrakta, kio estas konceptebla de la spirito : = afero 1 : *lingvo internacia k lingvo tutmonda estas du tute malsamaj ~oj Z; la tutan nian civilization ni dankas nur al unu ~o, al la posedado de lingvo Z; kun scienco aplombo ili kredigas, kvazaŭ lingvo estus ~o natura, organa Z; ili parolis pri multaj ~oj.* 3 Ĉio, kio okupas la spiriton, kio estas celo de pensa laboreo :

la ~o de la leciono, de la diskuto; multaj leteroj mi ricevis pri liu ~o Z; ~o de studio B; la legitata ~o Z (~o de legado); kiajn ~ojn vi kapablas instrui? decidili la enkondukon de esp-o en lernejojn, kiel nedeviga ~o de la instruado; la plejmulto de la publikaj paroladoj havis por ~o Azion (Kp TEMO, PRI, RILATI). 4 Ĉio, kio estas ian senton, kio liveras okazon al ia ago : *~o de mokoj Z, de ŝerco; la infanoj estis ~o de plej zorga flegado; ~o de deziro, de intereso; ŝin hontigis la kompanato, kies ~o ŝi estis Z; la inda ~o de la admirado de du grandaj nacioj; tiu granda poeto estis ~o de multaj monumentoj; la amata ~o (amata persono).* 5 ¶ La eksterera ajo kiu estas pensata de la pensanta subjekto : *la ideo, kiun ni havas pri iu afero povas esti ne konforma al sia ~o.* 6 (G) Tio, kion atingas la ago de la subjekto : *oni distingas en esp-o la ~ojn per prep. aŭ per la finaĵo -N (Kp KOMPLEMENTO, CIRKONSTANCO).* ~a. 1 ¶ Objektiva. 2 (G) Rilata al ~o : *~a komplemento.*

Objektiva. 1 Efektive ekzistanta ekster la penso : *Kant neas la ~an realecon de niaj ideoj.* 2 Bazita sur senpartia esploro, sendependa de individuaj plaĉoj : *tre malmultaj homoj kapablas obserui k raporti ~e. ~eco.* Karaktero de io ~a : *la ~eco de niaj konoj; la aŭtoro ne deflankigis de la plej severa ~eco en la prezento de la demando; kutime forestas ~eco en ĉiu ajan agitado.*

objektivo. 1 Parto de la fotografa aparato, konsistanta el unu aŭ pluraj munitaj lensoj, kiujn devas trapasi la lumaj radioj antaŭ ol penetri en la mal-lumaj kameron. 2 (Opt) Lenso aŭ lensa muntajo, kiu estas la plej proksima al la ekzamenata objekto.

* **Obl.** 1º Sufikso signifanta, ke la priparolata objekto enhavas ĝuste ian kvanton tiomfoje, kiom montras la radikoj : *dudek estas la kvar~o de kvin; sep~e tri estas dodekunu; ili kolektis du~e da pano Z; du~e pli ol ĝio, kion li havis antaŭe Z; li havis en tiu jaro cent~emezuran rikollon Z; en la spaco naĝis mil~aj fluoj da*

homaj pensoj z ; mia laboro valoras kelk~e pli, ol kiom vi donas al mi por ĝi z ; la posedo de Biblio estas por nia literaturo pli grava akiro, ol la posedo de mult~e pli granda kvanto da aliaj verkoj z ; dum la 19a jarcento la terloĝantaro du~iĝis. Mult~a. 1 (Singulare) Multtega : havi mult~an forton z. 2 (Plurale) Estantaj multaj el la sama speco : la mult~aj efikoj de la elektro. **Mult~igi.** 1 Multigi : mult~igi la eksperimentojn, la provojn. 2 Multigi pli k pli samspecajn estajojn, igante ilin naskigti unu de aliaj : *Dio promesis, ke li mult~igos ilian rason kiel la steloj de la ĉielo ; mult~igi vegetaĵon per branĉplantado ; mult~igema raso.*

II° Vortero samsignifa : ~igl. Ripeti plurfoje saman kvanton : ~igante 3 per 5 oni ricevas 15.

* **Oblato.** Disketo tre maldika el nefermentinta panpastro, uzata ĉu por surglui paperon, ĉu por fari hostion.

Obligacio 2. Valorpapero, donata de stato aŭ privata kompanio, kiel signo de parto el pruntedonitaj kapitaloj, naskantan fiksran rentumon k amortizeblan en difinita limtempo.

Oblikva. 1 Kliniĝanta for de la vertikala direkto : la perpendikularo estas pli mallonga ol ĉiu ~aj linioj kondukantaj de la sama punkto al la sama rekto ; ~e staranta turo. 2 Kliniĝanta for de la normala direkto : ~a vojo ; ~e teksita drapo ; ~a rigardo z (= ne direktata al la okuloj) ; li multe rigardis ŝin ~e k avide. Kp MALREKTA, TRAŠULTRA, TRANSVERSA. ~{IR}I (ntr). Iri laŭ ~a direkto.

Obolo. Antikva greka monero.

obsedi (tr). Premokupi la spiriton ; trude ekkapti la atenton (pp fiksa ideo) : ~anta halucinacio. Kp SIEGI, PERSEKUTI.

* **Observi** (tr). 1 Rigardi ion kun daŭra atento : ~i la astrojn B ; ~i kvazaŭ per linkaj okuloj z ; la filozofo konsumas sian vivon por ~i la homojn ; ~adi iun (severe gardi sub sia rigardo). Kp KONSIDERI, ESPLORI, ERZAMENI. 2 Akurate fari tion, kion ordonas lego, regulo ktp ; ekzakte obiei : ~i principon, ordonon Z, preskribon Z, instruon Z, la teorian vidpunkton Z, severan elektron Z ; ~u pli da ordo ; ~i la morojn de la patroj z ; ~igi regulon. Kp PLENUMI, SEKVI, OBELI, KONFORMIGI.

~(ad)o. Ago ~i : 1 La ~ado de la movoj de malamika trupo ; la sciencoj bazitaj sur la ~o. 2 Prizorgi la severan ~adon de la regularo. ~(aj)o. Ĉio, kion oni notis ~ante : kolekti da ~oj pri la tifoida febro. ~anto, ~ulo. Diplomato, kiun registaro sendas al konferenco, en kiu ĝi ne volas oficiale partopreni, sed pri kiu ĝi volas esti informita. **Kaš~i.** Spioni. **Mal~i** (tr). Malobei al, rompi, transpași (Kp OFENDI, MALRESPEKTI).

Observatorio. Establejo, aranĝita por astronomiaj aŭ meteorologaj observoj, astroneemoj.

obstaklo. Malhelpo, baro.

* **Obstina.** Firme restanta ĉe sia propra opinio aŭ volo, malgraŭ ĉiaj kontraŭaj admonoj : ~a kiel kapro z, mulo, azeno ; se homo puninda restos ~a, li pereos z ; ~a infano. (f) ~a batalo, malamo ; dissallos la ~aj baroj inter la popoloj dividitaj z ; ~e k sen ia fino plendi tute ne konvenas al la viro z. Kp MALCEDEMA, NEKONVINKEBLA. Vd SURDA, NUKO, GRANITA, FERA. ~(ec)o. Karaktero de ~a homo : mi persistos sen ~eco ; ne volante, ke oni vidu en mia maniero de laborado aŭtoran ~econ z ; l' espero, l' ~o k la pacienco, jen estas la signoj per kiuj ni venkos z. ~I (ntr). Ekskluzive sekvi iun opinion aŭ decidon, ne lasante sin konvinki de aliaj : ~i en sia eraro ; li ~as en la silento (Kp RIGIDIĜI, INSISTI, PERSISTI. Vd RIPETI).

* **Obstruko.** 1 Embaraso kaŭzita de amaso da objektoj, kiuj malhelpas cirkuladon, tra iradon tra vojo, kanalo ktp : grande ~o sur strato ; ~o de tubo, de kloako, de la intesto. Kp STOPADO. 2 Intencis malhelpado al parlamento laboro, farita per ĉiu legaj rimedo. ~I (tr) Fari ~on : la veluriloj ~is la avenuon. 2 La opozicianaro provis ~i la balotadon de la lego.

Obtusa. 1 Pli malfermita ol rektagulo ; malakuta. 2 Malklara, kiel la malaltaj notoj de gamo ; kvazaŭ sufokita : ~a iom rompita voeo ; ~a bru de malproksimiĝantaj pašoj ; kvazaŭ li aŭdis la fantomecan ~an blekadon z ; ~e tondra bru de lavango z ; la ~a muĝado de la aŭtuno. Kp MALAKRA, MALLAŬTA. 3 Ne preciza, ne klare sentata : ~a doloro, malgojo ; ~e suferi.

obuso ¶. Cilindroforma kuglego kun ogiva pinto, plenigita de eksplozado k kiun oni elpasas per kanono : ~o eksplodas tie, kie ĝi falas. Vd GRENADO.

Oceano. Vasta maro, kiu apartigas kontinentojn : *Allantika* ~o ; *trans~aj flugoj* ; (f) ~o da sablo.

Odo. Lirika poemo, dividita en strofoj, ordinare similaj inter si.

* **Odoi** (x). 1 Eligi materiajn nevidablajn korpetojn, kapablajn impresi flarsenton : *la floroj delikate* ~is ; ĝie ~is agrabla parfumo B ; ~as je brasika supo, je sterko ; viro ~anta brandon kiel drinkejo B ; li ĉiam ~is eksterordinarajn parfumojn B ; (f) kiu mem sin glorias, malbone ~as Z (malplaĉas). Kp PARFUMI, BALZAMI. 2 Vidigi en si ian apartan econ, montri, aperigi, signi : li havas pian respektlon por ĝio, kio nur ~as doktrine, antikve. ~o. Ĉio, kio impresas flarsenton : ~o de peĉo, lilio ; mono ~on ne havas, sian devonen ne diras Z ; *espiri* ~on. ~a. ~anta. **Bon~i** (ntr). Eligi bonan ~on. **Malbon~i**, ~aci (ntr). Eligi malbonan ~on : *li malbon~as per bulbo* Z. Kp FETORI. **Bon~fumajo** Z. Incenso. **Bon~fumigl.** Incensi.

* **Ofendi** (tr). 1 Kolerigi aŭ ĉagreni iun malrespektante ties dignon : *vi ~is lin per via rido* ; *si estas ~ata per plej malgranda neprudafo* ; ~i noblan senton ; mi esperas, ke vi ne ~igos, se mi tion faras ; muso la katona ĉiam ~is Z ; *en lia voĉo oni sentis ~igon* B. Kp SKANDALIGI, INDIGNIGI, ŜOKI, VUNDI, KONTUZI. 2 Malrespekti, malobserve sciencan regulon aŭ veron : ~i fonetikan legon ; *tio ~as nian lingvan senton* Z ; mi ankoraŭ ~is la geografion (Kp MALOBEI, ROMPI, TRANSPASI, KONTRAŬI). ~o. Tio per kio oni ~as : *pardonis, kaſi, venĝi* ~on ; ~aj paroloj, gestoj (Kp VUNDO, BATU). ~eti (tr). Ĉagreneti iun, malrespektante ties guston aŭ plaĉon : *tiu vorto ~etas miajn orelojn* ; ~et(ant)a koloro, uodo (Kp PIKI).

ofensivo ¶. Antaŭenmaršo de militistaro al preparita atako. Vd DEFENSIVO.

* **Oferi** (tr). 1 (R) Fordonaci ion multvaloran sur altaro de diajo, por ĝin honori aŭ mildigi : *la unuaj homoj ~is nur herbon* ; ~i bovon, ŝafojn, kolombojn ; Abraham volis ~i sian filon B ; (f) *al malgrava principio, elmetita pro montro*

k allogo, estas ~itaj la principoj plej gravaj Z (Kp KONSEKRI). 2 Fordoni multvalorajon por servo, uzo, utilo de io aŭ iu ; dediĉi I : ~i sian tempon Z, sian servon, al esp-o ; ~i iom da pacienco al la afero Z ; ~i sian vivon al la patrujo ; ~i sumon por la propaganda ; mullego da laboroj iris ~e (estis ~itaj) por tiu ideo Z ; al la afero, kiun mi nun proposas al la publiko, mi ~is miajn plej bonajn jarojn Z. 3 Disponigi al iu ion ne petitan ; donace prezentzi : *bonvolu ~i al ni iom da inko* Z ; ~i monon al amiko ; ~i sian ĉevalon, aŭtomobilon al invito ; ~i sian manon al virino, sian brakon al maljunulo ; montru al li dankon, se pli ~i vi al li ne povas Z ; la urbo Bulonjo bonvole ~is gastamon (gastigton) al nia kongreso Z (Kp LIVERI). ~(ad)o. Ago ~i : 1 *Fari ~adon al Baal* Z ; obeado estas pli bona ol ~ado Z. 2 *Multaj suferoj k ~oj* Z ; *la lernado de iu ajan nacian lingvo postulas grandajn ~ojn de tempo k mono* Z. 3 *Mi ne povas akcepti vian ~on, pri kiu tamen mi dankas vin.* ~ajo. Tio, kion oni ~as. ~ema. 1 Neaprofitema, sintorgesema. 2 Sindonema. 3 Malavara, donema. **Brul~o** ~o, en kiu la viktimo estis tute bruligata. **For~i** (tr). Memvole perdi por utilo aŭ bono de iu aŭ io iun aŭ ion tre valoron : *for~i sian amikojn por sia sendangereco* ; *sin for~i por la publika utilo*. ~buēl (tr). Buēl viktimo por ~o. ~doni. ~i 3 : ~doni bukedon, festonon. ~don(ac)o. Respektanta, honoriga donaco. Kp OMAĜO, DEDIĜO.

oferti (tr). Proponi al iu varon aŭ servon atetotan : *la prezoj mataltiĝas, kiam la ~o superas la mendon*. Kp PROPONI.

ofertorio (K). Parto de la meso, en kiu la pastro oferas al Dio panon k vinon.

* **Ofico.** Okupo, profesio, konsistanta en plenumo de publika aŭ privata servado : ~o de kasislo, kontisto, poŝlisto, urbestro, ministro ; havi la ~on de rabeno Z ; plenumadi la ~on de distranĉisto Z ; antaŭ ĝio zorgu ~on, plezuro atendos sian vicon Z ; granda ~o, grandaj zorgoj Z ; senlabora ~o ; (f) por tiel malvasta ~o ne estas necese enkonduki specialan sufiskon ; ~aj vestoj, devoj. Kp METIO, PROFESIO, FUNKCIO, FAKO, ROLO. ~i (ntr). Plenumi ~on. ~ejo. Loko, kie oni plenumas ~on. ~isto. Homo, kiu profesie plenumas ~on :

banka, komerca, publika, regna, stata, urba, dogana, polica ~isto. (Kp FUNKCIULO. En~igl (tr). Komisii al iu ~on.

Officiala. Deklarita aū sankciita de kompetenta raja autoritato : ~a akteto, dokumento, gazeto ; la ~a deklaracio de Bulonjo; la enoficigo ne estas ankoraū ~a ; ~e konfirmi ion ; la kvara ~a aldono al la Fundamento. ~igt. Igi ion ~a : la prefikso mis estas ~igita kun klare difinita signifo.

* **Officiro.** Generala nomo de ĉiuj armeaj estroj, ekde vicleutenanto, ĝis marŝalo. **Sub~o.** Generala nomo de ĉiuj armeaj estroj, ekde kaporalo ĝis ekskluzive vicleutenanto.

* **Otte.** Adverbo signifanta « multe da fojoj » : mi ~e ricevas leterojn el eksterlando ; li vizitas nin ~e, preskaŭ ĉiutage ; post infekta malsano oni ~e bruligas la vestojn de la malsanulo z. ~a. Okazanta aū trovebla multe da fojoj. ~igt. Igi ion ~a (Kp MULTIGI). **Mal~e.** Malmulte da fojoj : li mal~e eraras sur la lingva kampo. **Mal~ajo.** Io mal~e trovigebla, okazanta : iu vorto, libro estas mal~ajo.

oftalmito ♀. Inflamo de l' okulo.

Ogivo. Akuta angulo formata de du renkontigantaj samaj kurblinioj. ~a. Karakterizata per ~o : ~a arkitekturo, fenestro. Kp ROMPITA.

ojstro ♀. G. de parazitaj dipteroj : la larvoj de ~o disvolviĝas sub la haŭto aū en la stomako de besto (oestrus).

* **Ok.** Numeralo : duoble kvar.

* **Okazi** (ntr). Estigi, farigi en iu loko aū momento : la edziĝo ~is antaŭ tri tagoj ; la infano rakontis naivie ĉion, kio ~is al ŝi z ; se ~os, ke li mortos ; povus ~i, ke iu rekonus miyan skribon. Kp FALI, FARI, VENI, APERI, LOKO. ~o. 1 Tio, kio ~as : stranga ~o trafis min z ; vi tremas pro ~o la terura z ; la ~o konfirmis la suspekton ; la interligo de la ~oj. Kp TRAVAJAJO, SPERTAJO, FARIĜO, AKCIDENTO, INCIDENTO, EPIZODO. 2 Difinita aparta cirkonstanco ; = kazo 2 : en tiaj ~oj ni uzas la finafon n z ; tio estis bela ~o de hemiplegio B ; en plej bona ~o ni povos alveni nur post noktolezo ; en ~o de bezono ; en la ~o, se vi bezonas vortaron, vi trovos ĝin sur la breto ; forlasi iun sufikson ni povas nur en tiaj ~oj, se la neceseco de la sufikso estas iom

duba z. 3 Felice, favora cirkonstanco : uzi z, kapti z, profiti la ~on ; kiu ~on forsovas, ĝin jam ne retravas z ; ~on kapitu ĉe l' kapo, ĉar la vosto estas gilita z ; fordormi la ~on z ; li atendas, ke la ~o venu al lia nazoz. 4 Cirkonstanco, kiu instigas fari ion : ~o kreas ŝteliston z ; tio donis al mi la ~on turni la atenton de niaj amikoj sur tiun malfacilacon z ; lia morto estis la ~o de la revolucio ; mi jam havis la ~on vidi, ke z. ~a. Hazardo renkontata aū ~anta : ~a komplimente ne iras al testamento z (ne indas heredajon) ; tio dependas de pure ~aj cirkonstancoj z ; kvankam li silentas, tamen ~aj vortoj al mi montris, ke... z. ~e. 1 En tia ~o, ĉe la ~o : ~e de tio, mi deklaras, ke... ; mi ~e uzos vian afablancpermeson. 2 Pro la ~o : oni iluminacis ~e de la nacia festo. 3 Hazardo : ~e mi iris sur la strato B ; la naturaj lingvoj konstruigis ~e k senkoncisez. ~ajo. Hazardo ~o : tiu regulo ne estas ta misteraĵo, k estas simpla ~ajo z. ~ebla = eventuala. ~igt. Igi ~i : la societo ~igis kongreson en la pasintaj monato ; tiu katastrofo ~igis la morton de tridek pasageroj. **Inter~ajo**, **flank~ajo**. Aparta malgrava ~o, plejoste malhelpa, kiu neatendite intervenas en cirkonstancaro (Kp INTERVENAJO, INCIDENTO). **Kun~eco** = koincidido.

* **Okcidento.** 1 Parto de la horizonto, kie la suno sasnas subiri. 2 Terparto, regiono direktata al la ~o : *disvastiĝi en k orienten z.*

okcipito ♀. Malantaŭa malsupra parto de la kapo (= postkranio) ~osto. Osto, kiu formas la malantaŭan malsupran parton de la kranio.

okro z ♀. Argileca mineralo konsistanta grandparte el ferika oksido aū ferika hidroksoido k uzata kiel farbo. Vd HEMATITO, LIMONITO.

oksalido ♀. G. de dukotiledonaj unupetalaj plantoj, kreskanta en malesekaj lokoj (*oxalis*). Vd OKZALO, TRIFOLIO.

Oksido z. Ĉiu kombinajo de oksigeno kun alia elemento. ~i (tr). Sangi, pli malpli komplete, en ~on ; difekti per kombino kun oksigeno : la feron ~as la malesekco ; platenon estas ne~ebla.

* **Oksigeno** O. Senkolora, senodora gaso, ne brulebla, sed nepre necesa por

brulado k spirado, kiu miksite kun azoto k aliaj gasoj formas aeron k kombinante kun hidrogeno formas akvon.

* **Oksikoko.** Speco de vakcinio, kies beroj estas uzataj por konfitajoj (*oxycoccus palustris*).

oktanto z. 1 Δ Okono de cirklo. 2 $\star\bullet$ Instrumento por mezuri de sur la maro la alton k la angulajn distancojn inter la astroj.

Oktavo. 1 Muzika tenco malproksima de aliaj je ok gradoj. 2 Libro en kiu ĉiu paperfolio estas okoble faldita k formas 16 paĝojn : *la libro gajnus per tio kelkajn ~ajn paĝojn... z.*

* **Oktobro.** Deka monato de la jaro.

* **Okulo.** 1 Organo de la vidkapabolo : *bluaj, migdalformaj, lacaj, blue kadritaj, rugrandaj ~oj ; sablero falis en mian ~on z ; doni, fari signojn per la ~o z ; grimaci per la ~o z ; postuli ~on pro ~o, denton pro dento z (egalan repagon) ; (f) kiu tro alten rigardon direktas, tiu tre baldaŭ ~ojn difektas z (ambiciulo mal-sukcesos). 2 Tiu sama organo, konsiderata kiel ilo de atento k intereso : *for de l ~oj, for de la koro z ; teni la ~ojn en streco z ; direkti siajn ~ojn al iu z ; sekvi iun per la ~o ; ~o al ~o (vizago al vizago, vidalvide) ; antaŭ, sub la ~oj de iu ; verkante la regularon, mi havis antaŭ la ~oj (priatentante) la speciajan situacion de la afero z ; foriru de antaŭ miaj ~oj ; ĝies ~oj kun teruro deturnigis z ;kovri aisi la ~ojn kontraŭ (por ne vidi) la ekzistanta dangero z ; malfermi la ~ojn al iu (forigi la iluziojn k montri la efektivan realajon) (Vd VUALO) ; tio estas evidenta k falas al ĉiu en la ~ojn z (Vd FALI 4, FRAP 3) ; subskribi ion kun fermilaj ~oj (ne kontroiente) ; ŝuti polvon en la ~ojn z (Vd POLVO) ; iafoge oni devas ~on fermeti z (ne esti tro severa) ; fermu la ~ojn kontraŭ negravaj plendoj z ; ne kredu al orelo, kredu al ~o z (ne onidiron, sed propan rimarkon) ; en ies ~oj z (laŭ lia vidmaniero, lia opinio) ; ~o de mastro (kontrolo de interesato) pli e/ikas ol beno de pastro z. 3 Tiu organo, konsiderata kiel esprimanta diversajn animajn sentojn : rigardi iun per enviema, malama, volupte-ma ~o ; avidegejeti ~on al z ; tute jam sala sed ~o malsata z ; timo havas grandajn ~ojn z (gravigas ĉion) ; havi ~ojn**

pli grandajn ol la ventro z (preni el plado pli, ol kiom oni povas mangi) ; de l' koro spegulo estas la ~o z ; ne iru ~oj super la frunto z (ne fieru) ; ŝi placis al liaj ~oj z (li ekamis sin) ; Noa akiris placon en la ~oj de la Eternulo z. ~a. Rilata al ~o : ~a malsano, kuracisto, medikamento. ~(ad)1, ~umi (ntr). Jeti avidan, amdeziiran rigardon al iu (Kp PALPEBRUMI). ~isto. ~kuracisto (Kp OPTIKISTO). ~globo. Globo formita de la ~o k enprofundigita en la ~kavo. ~lenso. Natura lenso, lokita en ~globo k destinata por formi optikan bildon sur la retina. ~mezure. Kiel oni povas mezuri sen aparatoj. ~vitroj. Optikaj vitroj por ambaŭ ~oj, garnitaj per montaĵo, per kiu oni fixas ilin ĉu nur sur nazoj (= nazumo), ĉu sur nazoj k oreloj (= branĉ-vitroj) : ~vitroj garnitaj per testudaĵo ; (f) rigardi la mondron tra la ~vitroj de l' optimismo (Vd VITRO). Unu~a. Perdinta la kapablon uzi unu el siaj ~oj (Kp BLINDA, STRABA).

okulario (Opt) $\star\bullet$. Optike farita lenso, kiu direkta al la okulo la radiojn, kiu iris tra la tutaj optikaj instrumentoj : *astronomo ne tuſas la objektiyon de sia lornego, li nur ŝanĝas la ~ojn por akrigi la forton de la lornego.*

Okulta. Rilata al misteraj fenomenoj, kiujn kelkaj homoj kredas supernaturaj, k kies legojn esploras kelkaj ŝajnaj sciencoj (magio, astrologio, elvokado de mortintoj ktp). **~ismo.** Doktrina esplorado pri ~aj fenomenoj (Kp SPIRITISMO).

* **Okupi** (tr). 1 Preni en posedon iun lokon : *malamikaj trupoj ~is la urbon k la havenon* (Kp PRENI, KAPTI, AKIRI). 2 Teni en posedo iun lokon aŭ tempone ; daŭre loĝi ĉe : *la libroj ~as la tutan skribotablon B ; ~i spacon, seĝon ; la bieno ~as 10 hektarojn ; nia gramatiko ~as nur unu paĝon z ; la raporto ~is tri horojn B ; tio ne ~os multe da tempo z ; (f) ~i postenon B, oficon ; en la evoluon de civilizo la Grekoj ~as gravegan pozicion.* 3 Tiri al si la atenton, intereson aŭ aktivecon de iu : *li estas ~ita nur de sia propra persono ; du demandoj ~is tian spiriton B ; la foiro ~is 300 oficistojn ; je kio li ~as liajn servistojn z ? kiu sin ~as je hemio estas hemiisto z ; sin ~ pri komerco, scienco, arto, politiko, vant-*

afoj; mi estas ~ita, mi neniu volas vidi; tiu ĉi laboro lin profunde ~as Z; multaj artikoloj anstataŭ paroli pure pri nia lingvo, sin ~as de la komenco ĝis la fino je komparado ĝin kun Volapük Z (Kp GENI, POSEDI, ZORG, KLOPODI). ~o. Tio, kio ~as : havi nenian ~on B; la kantado estas agrabla ~o Z (Kp ROLO, TASKO, OFICO). ~ado. Ago ~i : la efektiva posedo rezultas de daŭra ~ado. ~igo, ~ateco. Stato de iu ~ata. ~igl. Sin ~i pri io. Ek~i (tr). ~i 1. Mal~i (tr). Forlasi ~itan lokon : post tri jaroj la trupoj mal~is la venkilan landon (Kp EVAKUI).

* **Okzalo.** Plurjara herbo el fam. polygonacoj, kun acidaj mangebloj folioj (*rumex acetosa*).

* **Ol.** 1 Konjunkcio uzata post supereca aŭ malsupereca komparativo por kulinigi du samnaturajn kun komparitajojn : *pli bona pano sen butero ~ kuko sen libero Z; pli feliĉa estas donanto ~ prenanto Z; li ne estas generalo, sed ne malpli valoras ~ generalo Z; kiu nenion timas estas ne malpli potencio ~ tiu, kiun ĉiu timas Z; la fiero malutilas pli multe ~ la malsato k soifo; si estas pli ~ bela, si estas belega; li parolas pli ~ li pripensas.* RIM. : Oni vidas, ke la kunkomparitajo, kiu sekvas **ol**, havas ĉiam saman formon kiel tiu, kiu ĝin antaŭas (subst., adj., infin., kc). Ĝi havas konsekvence ankaŭ saman kazon : *li vin amas pli ~ ĉiujn Z* (oni komparas la amon al vi k al ĉiuj); *li vin amas pli ~ ĉiuj* (oni komparas la amon de li k de ĉiuj). 2 Se la du kunkomparitajoj ne havas saman gramatikan naturon, k la dua konsistas el kompleta prop., tiu prop., estas enkondukata per **ol kiām**, **ol kiel**, **ol kiom**, laŭ tio, se ĝi havas tempa, manieran aŭ mezuran sencon : *ne elspezu monon pli frue, ~ kiām vi gin posedas; si alnaĝadis multe pli proksime al la tero, ~ kiel kuraĝus ia alia Z; mi havas pli bonajn okulojn ~ kiel oni pensas Z; li estas pli lojal ~ kiel mi kredis; pli granda estas mia puno, ~ kiom mi povos elporti Z; taksi iun pli alte, ~ kiom li meritas Z; sia montras pli grandan intimecon ~ kiom montras la vorto ĝia Z; la signaloj estas milfoje pli fortaj ~ kiom montras la teorio (aŭ : ~ laŭ la teorio); pli da nubo, ~*

kiom la Nordo scias Z. RIM. : En siaj unuaj verkoj Z uzas la simplan **ol** kun la senco de **ol kiom** : *ekzistas en tielo k sur tero pli da aeroj, ~ en la lernejoj instruas filozofoj.* 3 **Ol** estas ankaŭ uzata post vortoj, kiu, kvankam ne estante formale komparativaj, tamen esprimas iele neegalecan komparon : *mi preferas ĉirkaŭmordin de malsato miajn ostojn, ~ per mortigo akiri en riĉeco Z; ili eble elektos alian solvon ~ ni elektois Z; tiu esprimo signifas ion tute alian ~ ne jam Z; si estis tule alia ~ kiel li ~n imagis al si Z; li havas mal-saman karakteron ~ lia patro; antaŭ ~ vi venos al mi, li diros al mi la veron Z; antaŭ ~ forveturi, li mangis ~ post ~ li, enirinte, ekvidis la kapitanon, li kraĉis pro malsato.*

* **Oleo.** Grasa fluajo el animala (baleno, foko), vegetala (lino, nukso) aŭ minerala (nafto, skisto) origino, uzata por nutrado, medicino, lumigado, arto, industrio k religiaj ceremonioj : *oliva, nuksa ~o; sanktaj ~oj* (uzataj por sakramentoj); *glatia kiel ~o; enversi ~on en la fajron Z* (inciti ardono de disputantoj); *~havaj, ~donaj vegetaĵoj.* ~**(ec).** 1 Enhavanta ~on : *~a pentrado; ~aj haroj, haŭto.* 2 Havanta la naturon de ~o : *~a karaktero Z* (cedema. Kp oro, VAKSO). ~i (tr). Smiri per ~o : *~i mašinon, šlosilon, la hokojn de la pordo Z; ~ita papero.* **Sankt~i** (tr). Konsekri, ŝmirante per ~o sanktigita : *sankt~i iun reĝo Z; la Sankl~ito* (Mesio); *la lasta sankl~ado* (unu el la katolikaj sakramentoj). **Ston~o.** Petrolo.

Oleandro Z. Arbeto kun mallargaj folioj k grandaj ruĝaj aŭ blankaj floroj (*nerium oleander*).

olibano. Rezino eltitrata el Abisina arbo k uzata kiel incenso aŭ medikamentero.

Oligarkio, Oligarkio. Sistemo de regado en kiu la aŭtoritato apartenas nur al malmultaj homoj aŭ familioj.

oligoceno *. Dua geologia etago en la terciara epoko. Vd EOCENO, MIOCENO, PLIOCENO.

* **Olivo.** Frukto el ~arbo, kiun oni mangas preparitan k iu liveras bonegan oleon : *~kolora jupo.* ~**arbo.** Arbo el fam. oleacoj (*olea europea*).

omo ↗. Unuo de elektra rezistanco de konduktilo, kiu tralatas kurenton de unu ampero sub tensio de unu volto.

omago. 1 Respekta promeso de fidela submetiĝo farita de vasalo al feudestro. 2 Respektaj aŭ gentila donaco de io al iu ; dediĉdonaco. ~i (tr). Fari honoron al iu per io ; respektaj oferprezenti : ~i libron al iu.

* **Omaro.** Granda dekpieda markrustulo, kies ambaŭ unuaj piedoj estas tre dikaj k pinĉiformaj : *ruĝa kiel kuirita ~o*. Kp. PALINURO.

* **Ombro.** 1 Pli malpli plena manko de lumo, en loko, kiun maldiasfana korpo apartigas de la lumo : *jam pli grandaj la ~oj falas de la altaj montoj ; en la ~o de la nokto ; la montoj jetis, etendis longan ~on sur la ebenaĵon ; sidi en ~o de io ; kie lumo ekzistas, ankaŭ ~o trovigas z* (Vd MAKULO, FLANKO 1) ; (f) : *tiu malfelico jetis sian ~on (malĝojon) sur la tutan jaron ; ĝirkauita de la ~o de morto ; ~oj (zorgo, maltrankviligoj) malheligas mian feliciton ; ~oj en penetro (nigraoj aŭ malhelajoj prezentantaj ~on) ; sin kaši en la ~o (sub protekto) de tiu z.* Kp. NUBO, MALLUMO, NEBULO, NOKTO, KREPUSKO. 2 Tiu malluma parto, konsiderata kiel reproduktanta la formon de maldiasfana korpo : *Petro Ŝemil aŭ la viro, kiu perdis sian ~on ; tiu timemo timas sian propran ~on z ; hinaj ~oj (~oj de personoj aŭ objektoj projekciitaj sur ekrano) ; sekvi iun kiel lia ~o (neniam lin forlasi) ; la tagoj de la homo estas kiel pasanta ~o z ; la hormontra ~o z.* 3 Bildo de mortinta persona, aperanta en la memoro aŭ kredita kiel realajo : *sia ~o sajnaj klini sin al mia lilo ; en noktomeza silentego aperas ia ~o, simila tute al la patro via z ; la lando de la ~oj (= la Infero) ; mi esprimas funebran saluton al la ~oj de tiuj niuj karaj kamaradoj z* ; (f) *Si estas nur la ~o de si mem (pro mal-sano k malgrasiĝo).* (Kp. REAPERANTO, FANTOMO, SPIRITO. Vd OKULTISMO.) 4 (f) Malgrava ŝajno de io : *ne estas eĉ ~o da danĝero ; ne restis eĉ ~o da libero ; sen ia ~o da dubo z ; oni lasis al li nur ~on da potenco ; ni devas sevare eviti tion, kio povas prezenti ~on de interna malpaco z* ; *la resundo ne havas eĉ la plej malgrandan ~on de ia ŝajna malkontenco aŭ riproboj z.* ~**(oplen)a.** Estanta en ~o : ~a valo. ~i (tr). Jeti ~on sur ion : *alta kverko ~is la ĝardenon ; belaj vojoj ~itaj de*

maljunaj arboj ; (f) frunto ~ita de zorgoj (Vd NUBO). ~ajo, sub~o. Loko ~ita : promeni sub densaj ~ajoj. ~igl. Igi ~a : la tero ~igis de nigra nubego ; (f) la morto tenis lin je la gorgo k lia cerbo ~igis. ~umi (tr). Marki per strekoj aŭ koloriloj, kiuj prezentas ~ojn en desegno aŭ pentraĵo.

* **Ombrelo.** Kontraŭpluva aŭ kontraŭsuna portebla ŝirmilo, konsistanta el tenilo k ŝtofo aŭ papero ronde streĉita sur vergetoj : *pluv~o, sun~o*.

omleto. Mangajo el kirlitaj ovoj, kuiritaj en pato kun butero k spico.

Omnibuso. Kovrita pubika veturilo. Kp. AÜTOBUSO.

* **On.** 1º Sufikso uzata por derivi numeralojn, el kiuj ĉiu prezentas parton de koncerna nombro supoze dividita en tiom de egalaj partoj, kiomfoje la radik-nombro enhavas la unuon : *du~o da horo z ; du~o de horo ; li perdis la du~on de lia havo ; du~o de ni mortos z ; la du tri~oj de naŭ estas ses ; centimo estas cent~o de franko ; el multaj mil~oj farigas milionoj z* (Vd ARO, ALIGI) ; *sur la spaco de ĝirkau du~taga plugadzo z.* Rim. : On almetigas nur al numeraloj.

IIº Vortero samsignifa : ~o, nombr~o z = frakcio : *dum ~o de momento. ~igl.* Dividi en iun nombron da egalaj partoj (= frakciigti). ~eco = proporcio.

* **Ondo.** 1 Akvomaso, kiu leviĝas k refalas ĉe supraĵo de maro, lago aŭ rivero blovata de vento ; akvoŝvelo : *la ~oj altrapas, aplaŭdas la rokojn ; la barketo estis glutita de terura ~ego ; la ŝaumantaj ~oj.* 2 Tio, kio leviĝas k malleviĝas kiel ~oj : *la ~oj de flagranta flamo ; la ~oj de virina hararo ; lumaj ~oj ; trilitikaj spikoj rulis ~ojn da oro z.* 3 Tio, kio progresas per interrompitaj masoj k iom post iom disvastiĝas, kiel ~oj : *~oj da promenantoj B ; ~o da varmo vento z ; ~o da revoj z ; la fremdaj elementoj droniĝis en siaj ~oj la antaŭan loĝantulojn B ; atak~o ; ~o da simpatio ekruligis tra la lando ; liam aperis granda strik~o ; protest~oj levigis ; li fluigadis ~ojn da elokventeco.* Kp. FLUO. ~a. Karakterizata per ~oj : *~a movo, maro, hararo, flamo ; la ~aj konturoj de drapirajo ; ~e rampi, movigi.* ~i z, ~adi z, ~igl z (ntr). Leviĝi k malleviĝi aŭ iom post iom disvastiĝi, kiel ~oj : *~as flamo (Kp. FLAGRI) ; la*

~anta amaso B; ~is seninterrompe ĉeno da veluriloj B; la popolo en senordaj grupoj ~adis tien k reen Z; el centoj da gorĝoj ~as la konataj sonoj de l'himno; en mia brusto ~as malkvieta kuraĝa entrepreno Z; iratatalando ek~as granda intereso por iu afero; melodioj fluas trans la korton k ĝirkaŭ~as nin; la plorege de l' ~igantaj lagoj B; la spikoj ~iĝas Z; en la profundo ~iĝadis palmaj arbaroj Z; siaj longaj haroj ~iĝadis ĝirkaŭ la kapo Z; ~iĝantaj ŝtofoj; kontraŭaj sentoj ~iĝis en li (Kp ŜAUMI, PLAŬDI, LEVIĜI, ŜVELIĜI, BOLI, RULI, KISI). ~igo. Sinsekva levigo k mallevigo de ~o : la ~igo de la akvo, (f) de la prezoj. ~umi (tr). Doni al io ~oformon : ~umi la harojn; ~umita lato. ~obrila. Prezentanta kvazaŭ brilajn ~ojn : ~obrila ŝloso (Kp MUARO). ~olinia. Havanta ~an konturon : ~olinia lando B. Dis~o. Sulko, kiun ŝipo lasas malantaŭ si.

* Oni. Persona nedefinita pronomo, signifanta « la homoj ; multaj aŭ kelkaj personoj » : ~ kredas, ke kometoj anonoças malfeliton; al la bušo de ~ neniu povas ordoni Z (kontraŭ kalumnio helpas nenio); la formoj ~n k ~a estas tute regulaj Z; ĉiuj kalumnioj k malbravafaj estas ordinare elmetitaj sur la ~an dorson; ~ estas maljustaj koncerne ilin Z; ~ estas konvinkitaj, ke li pereis Z; ~ estas superzulita(j) de similaj proponoj. Kp NI.

Onikso. Delikata agato, prezentanta alterne helajn k malhelajn tavolojn, el kiu oni faras kameojn.

* Onklo. Frato de patro aŭ patrino. ~ino. 1 Fratino de patro aŭ patrino. 2 Edzino de ~o.

Onobriko. Furaga herbo el fam. de fabacoj (*onobrychis sativa*).

onomatopeo (G). Vorto imitanta naturajn bruojn : *klukluki*, *zumi*.

ontologio Z §. Parto de la metafiziko, studanta la problemon pri la esto k ĝia unua kaŭzo.

* Op. 1 Sufikso montranta la kolektivecon, k uzata por derivi el numeraloj aŭ kvantaj vortoj adjektivojn aŭ adverbojn signifantajn « ĉiuj kune » « laŭ grupoj de » : *pasi unu~e* (unu post unu) sur la ponteto; si restis du~e kun la virino Z; ukiro k perdo rajdas du~e Z; ili venis

tri~e (ĉiuj tri kune) : *fadeno tri~igita ne baldau dissirigos Z*; *viciri kvar~e*; *kvar~ige faldita papero*; *kvin~e ili sin jetis sur min Z*; *kiom~e ni estas?* *versi gut~e*; *rigardu kiel mult~e jam aliĝis al ni la Britoj Z*; *mult~e ni pli frue finos la laboron ol unu~e Z*; *marşı ar~e*. 2 Vortero samsignifa : ~a. Kolektiva : oni ne povas nomi doktrino iuon ~an duonfrenezon. Kp po. RIM. : **Op** almetigas ne nur al numeraloj, kiel **on**, sed ankaŭ al ĉiuj substantivoj.

* Opalo. Juvelstono el lakteblanka aŭ blueta siliko kun ŝangkoloraj rebriloj.

Opero. Muzika teatrajo, konsistanta el recitativoj, el kantoj akompanataj per orkestro k kelkfoje el dancoj : la ~oj de Wagner; ~a trupo. ~eo. ~a teatro. ~eto. Malgranda komika ~o. **Duon~o**, miks~o. ~o enhavanta nekantatajn dialogojn.

Operacio. 1 Mehanika firurgia procedo, farata per manoj k per instrumentoj, aŭ por modifi la staton de organo, aŭ por fortranĉi malsanan nekuraceblan parton de korpo. **2** Aro da rimedoj, kiuoj oni kombinas por akiri profitojn : *komercaj, financaj B, borsaj ~oj*. **3** Movojo de trupoj destinitaj por sukcesigi atakon aŭ defendon. **4** Kalkuloj faritaj super konitaj kvantoj por eltrovi unu aŭ plurajn nekonatajn kvantojn. ~1 (tr). Fari ~on : oni ~is mian fratlon pri appendicito; ~i per algebraj kvantoj. ~ato. Paciento.

Opio. Narkota substanco, kvietiga laŭ malgrandaj dozoj, venena laŭ grandaj dozoj, kiun oni ekstraktas el suko de papavo : *fumejo de ~ B*.

* **Opiniu** (tr). Kredi, ke iu aŭ io estas ia; sen efektiva pruvo konsideri iun aŭ ion kiel posedantan tian karakteron : *ne ~u vin saĝa Z*; *mi ~as liun ideon gusta*; *la publika kutimas ~adi tiun atakanton bravulo k ĉiun atakaton kulpulo Z*; *ili estas ~ataj fidindaj Z*; *li sam~as kiel mi pri tio*. ~o. Maniero, laŭ kiu iu pensas aŭ jugas : *en ĉiu kranio regas aparta ~o Z*; *kiom da kapoj, liom da ~oj Z*; *eldiri sian ~on*; *mia ~o estas* : *prenu mem akvon Z*; *propria ~o ne estas lego por alia Z*; *la piulo trovos bonan ~on ĉe Dio Z*; *ſangi sian ~on*; *la publika ~o*; *laŭ mia ~o* (Vd OKULO) *vi estas malprava*. ~ama Z. Vanta 2.

oponi B (ntr) = opozicii : *tamen ~is unu voĉo B ; antaŭ kiam la patro povis ~i, ŝi elkuris sur la terason B ; ili tule ne ~is, ke li partoprenu en la soleno B ; tio, kion diris mia ~anto, estas pura vero B.* Kp KONTRAÜSTARI.

* **Oportuna.** 1 Facile uzebla ; bone adaptita al sia destino ; ne laciga : *~a seĝo, vesto, ŝuo, ilo, apartamento ; nia lingvo estas ~a por ĉiu celoj ; ago maljuna ne estas ~a Z ; la artikolo estas ~a sed ne necesas Z ; estas vero, ke al tiu aŭ alia vorto oni povus doni formon pli ~an Z.* Kp KONVENA, TAŪGA, KOMFORTA. 2 Faciliganta sukceson aŭ prosperon pro sia gusta konveneco : *mi atendos, gis venos tempo pli ~a Z ; ~a okazo Z ; ekkaptila ~an momenton.* Kp FAVORA, KONVENA. ~e. Laŭ ~a maniero : 1 *Sidi ~e antaŭ sia skribotabulo ; subtenanta la kruĉon, por ke ŝi povu trinki pli ~e Z ; por mi persone estus multe pli ~e teni la sorton de la lingvo en miaj manoj Z ; fari al si ~e Z* (komfortigi sin). 2 *Estus ~e averti lin. ~(aj)o.* Io ~a : 1 *Li senĉese inventas diversajn ~ajojn por faciliĝi al si la vivon.* 2 *Tiu eksploracio estas ~o (favora okazo) per elmontri la utilacon de esp-o. ~eco.* Karaktero de io ~a. 1 *La ~eco de tiuj mebloj estas pli ol duba ; ricevinte de vi leteron k komprende gin, kvankam li la lingvon ne lernis, via adresito vidos praktike la ~econ de la lingvo Z.* 2 *Mi ne vidas la ~econ de tiu klopodo, se vi estas certa malsukcesi ; pro~eca Z, por~eca Z cedo.* ~ismo. Politika sistemo, laŭ kiu oni devas atenti la cirkonstancojn ~ajojn pli ol la principojn. ~isto. ~ismano. Mal~a. 1 Malfacile uzebla ; misadaptita al sia destino ; laciga : *mal~a inkuro, plumo, klasifiko ; mi pretervidis tiun mal~afon ; oni devas distingi la agrablan iluziojn de la mal~aj B.* 2 Ne esperiganta sukceson pro nekonveneco : *mal~a demando ; ni jugas ne mal~a akompanigi la supran bildon per pluaj klarigoj ; vi estus tre mal~a al li en tiu momento ; ne~a tempo.* Mal~i (tr). Esti mal~a al iu ; geni iun : *tiam mi vin ne pli longe mal~os Z.* Rim. : La senco de **oportuna** 1 estas malpli ampleksa ol tiu de **komforta** : estas ~aj nur apartaj simplaj objektoj, komfortaj povas esti vivo, arango ktp. Ekz. fontanplumo estas ~a sed ne komforta. Plie **oportuna** estas pli objekt-

iva (la ~eco dependas de la pli malpli granda taŭgeco de la objekto), **komforta** estas pli subjektiva (la komforteco dependas de la humoro, de la animstato de la uzanto).

Opozicio. Kontraŭstaro al la politiko de la registaro aŭ al la direktado de partiestraro : *ili komencas ~an agadon kontraŭ miaj faroj Z ; sen~e akceptita propono.* ~l (x). 1 *Fari ~on al : ~i la principojn, al la principoj de la partio ; la ~antaro užis ĉiujn rimedojn por malhelpi la reformojn.* 2 Kontraŭstaro.

Optativo (G). Verba modo, ekzistanta en malmultaj lingvoj (greka), k uzata por esprimi deziron. En esp-o la ~o tradukigas per u-modo (volitivo) aŭ per se-kun kondicionalo : *vivu la reg' Z ! tel estu Z ! ho ! se vi estus al mi kiel frato ! Z.*

Optiko. Parto de la fiziko koncernanta la lumajn fenomenojn. ~a. Rilata al ~o : *~a nervo, angulo* (Kp VIDA, OKULA). ~isto. Tiu, kiu fabrikas aŭ vendas ~ajn instrumentojn (Kp OKULISTO).

Optimismo. 1 Filozofia doktrino, laŭ kiu Dio kreis kiel eble plej bona mondono : *~o estas, diris Kandid, k. obstinego asertadi, ke ĝio estas bona, kiam oni malbone statas.* 2 Tendenco trovi, ke ĝio estas bona en la mondo k ĉiam esperi pri sukceso k felico : *inklini al ~o ; tro granda ~o estas ofte nura egoismo* (Vd ROZKOLORA).

Optimisto. 1 Optimismano. 2 Homo inklinanta trovi ĉion bona k ĉiam esperi sukceson.

* **Oro.** 1 Au. Flava metalo, tre densa, facile fadenigebla, multvalorla, kiun oni uzas por juveloj k moneroj ; *vazo el ~o ; ~o laŭ folioj, laŭ fandafoj ; temp' estas valoro simile al ~o Z ; ne ĝio estas ~o, kio brilas B* (ne fidu brilan eksteron) ; pagi per ~o (ne per valorpaperoj) ; vi devas ĉi tie ~velti (igi ~koloro pro velko) , kompatinda floreto Z. 2 Mono, riĉeco : *kiu havas ~on, havas honoron Z ; por sia ~o ĉiu estas sinjoro Z ; ne defendas ~o kontraŭ doloro Z ; ilo el ~o taŭgas por ĝiu laboro Z* (per mono oni faras ĉion). 3 Multvalorla, bonega afero : *gentila k trunkvila, kun koro el ~o Z* (Vd OLEA, VAKSO) ; legu tiun poemon : *gi estas vere el ~o. ~a.* El ~o : 1 ~a ringo, medalo ; ~aj minejoj. 2 ~a šlosilo ĉiun pordon malfermas ; ~a posteno. 3 *Tiu dolča ~a*

tempo estas frukto de fantazio neniam efektivigebla z ; tiu utopiu lo esperas revenigi la ~an tempaġon z (feliĉan praan tempaġon, je kiu kredis antikvuloj) ; promesi ~ajn montojn z (Vd ŜMIRI) ; ~a koro ; ~aj versoj de Pitagoro. ~(ig)l. Kovri per maldiska tavolo el oro : ~ita kadro z, braceleto ; (f) la suno ~igas (~e briligas) per siaj radioj la fenestrajn vitraĵojn ; pensoj ~itaj per la lasta rebrilo de l amo B. ~ajo. Verkajo el ~o. ~ajsto. Tiu, kiu profesie laboras super ~ajoj. ~ejo. Regiono, en kiu oni trovas ~masojn aŭ ~vejnojn. ~igisto. Tiu, kiu profesie ~as.

oracio. Literatura verko, destinita por esti dirata antaŭ publiko : *la funebraj ~oj de Bossuet. Kp DISKURSO, PAROLADO, ORATORIAJO.*

* **Orakolo.** Respondo farita, je nomo de ia diajeto, de gajaj pastroj al tiuj, kiuj venas por ĝin konsulti en ĝia templo : *la ~o de Apolono en Delfoj; la ~oj de Jesaja; (f) la guvernistoj Panglos estis la hejma ~diranto. ~i (ntr). Eldiri ~on.*

orangutango z . G. de grandaj simioj el la insuloj Sumatro k Borneo.

* **Orango.** Frukto de ~uko, dolča, parfuma, suplena, kun dikaj orruĝa ŝelo : ~okoloro. ~arbo, ~uko. Ciamverda arbo el fam. aurantiacoj (*citrum aurantium*).

orangerio z. Varmigebala halo, en kiu oni konservas oranĝarbojn k aliajn delikatajn arbojn dum la vintro.

Oratoro. 1 Homo, kiu kutimas publike paroladi : *jugeja, politika, eklezia ~o. 2 Tiu, kiu parolas en la nomo de kolegoj : li estis la ~o de la grupo. ~a.* Rilata al ~o : ~a arto, frazo, periodo, kadenco. ~l (ntr). Paroladi kiel ~o. ~ajo. Antaŭpublika parolatajo. Kp DISKURSO, ORACIO.

orbo . Spaco, kiun trakuras planedo dum sia rondirado ĉirkaŭ la suno. Vd ORBITO.

Orbito. 1 Okulkavo. 2 Kurba linio, sekvata de astroj (planedo, kometo) dum ilia irado ĉirkaŭ alia astro : *kalkuli la ~on de la luno; (f) la ebeno de la ~oj de la elektronoj ne estas konstanta. 3 (f) Regiono regata de iu scienco aŭ influata de iu homo : *tiu speco de fenomeno entrenigas ion post ion en la ~on de la hemiaj sciencoj* (Kp KAMPO).*

* **Ordo.** 1° Regula arango de aferoj, laŭ kiu ili taŭge k oportune rilatas inter si : 1 En spaco : *la paperoj, libroj estas en ~o; marşı sen ~o; batal~o. 2 En tempo : alfabeto, kronologia ~o; observi la ~on de sinsekvo. 3 En spirito : meti ~on en staj ideoj; la stilo estas nur la ~o k la movado, kiun oni metas en la pensoj; havi konsciencon en ~o. 4 En socia vivo : ~o bezonas ordonon z (neniu ~o sen estro); sen ~o en afero ne ekzistas prospero z; tio ne estas laŭ la natura ~o; la publika, tradicia ~o estas konfuzita; meti ~on en la financoj. 11° Ĉiu el la ĉefaj grupoj, kiuj enhavas klasifiko : *la kvin arkitekturaj ~oj; ĉiu klaso de animaloj aŭ vegetaĵoj estas dividita en ~ojn. ~a. 1 (io) Aranĝita laŭ taŭga ~o : ~a ĉambro, tirkesto; ~ (regule) elektitaj delegitoj z. 2 (iu) = ~ema : bon~aj virinoj sidas hejme z. ~ema. Kutimanta aranĝo aferojn laŭ ~o : li estas ~ema gis pedanteco. ~igi. Aranĝi laŭ ~o : ~igi siajn konojn; ni devos interrompi la eldonadon gis ni tute ~igos la aferon z; la ideoj estas ~itaj laŭ speco z. Kun~igi. 1 Aranĝi laŭ difinitaj rilatoj diversajn partojn por formi harmonian tuton : *kun~igi la partojn de sistemo. 2 (G) Kun~igi du samfunkciajn propoziciojn (ambau ĉefajn aŭ ambaŭ same dependajn) por ilin ligi aŭ kontrastigi : la konjunkcioj kaj, sed, nek servas por kun~igi la propoziciojn. Kun~igilo(G). Kun~ig(ant)a konj. Mal~o, sen~o. Manko de ~o. Re~igi. Aranĝi denove laŭ antaŭa ~o : la diplomatoj penas re~igi la rilatojn inter la popoloj z. Sub~igi. 1 Igi iun aŭ ion sub ius aŭtoritato : *la tribunaloj estas sub~igitaj unuj al aliaj; ĉiu autoritato, suverena aŭ sub~igita. 2 (G) Kunigi du propoziciojn, kies unu dependas de alia : la konjunkcioj ke, kiam, se kc servas por sub~igi la propoziciojn. Sub~igilo (G). Sub~iganta konjunkcio : ĉar estas jen kun~igilo, jen sub~igilo; kelkaj prepozicioj, kiel dum, gis, estas ankaŭ sub~igiloj. Tag~o. 1 Listo de la demandoj pritraktotaj en iu kunveno; programo : meti (enskribi) ion en (sur) la tag~on; super la okazintaj faktoj ni povus silente transiri al la tag~o z. (forpuŝi proponon por reveni al la anoncita tag~o). 2 Instrukcioj por la hodiaŭa tago sciigataj al soldatoj.****

* **Ordeno.** 1 Honoriga societo, starigita de regnistro, por rekompenci la personan meriton : ~o de *Nigra Aglo*, de *Štrumpligilo*, de *Kristo*, de *Lenino* ktp. 2 Honora signo de tiuj societoj kun formo de stelo aŭ kruco pendanta de rubando (Kp INSIGNO 2). 3 (K) Societo el religiul(in)o), kiu(j) vivas kune laŭ apartaj reguloj, lignite sin per votoj, kies rompo nuligas, laŭ la kanona juro, la rezultatojn de la malpermesita faro : ~o de *Benediktanoj* (Kp KONGREGACIO). ~i (tr). Honori iun per ~o : *la Franca ministro pri la publikia instruado* ~is nian majstron per la Honora Legio.

ordin(aci)o (K). Pastriga sakramento. ~igl. Doni la ~an sakramenton.

* **Ordinara.** 1 Ne differenco je la kutimo : ~a vesto, manĝo, kuracisto ; konsiderinte la ~econ de la apero Z. 2 Ne differenco je la normala grado : ~a inteligenteco, knabo ; tiu vino estas tre ~a ; esprimion per ~a maniero. ~e. Laŭ ~a maniero ; laükutime ; plejofte, regule : *tiu amas ~e personon, kiu estas simila al li* Z ; oni uzas ~e vi anstatau ci Z. *Virina ~ajo* Z. Monatajo. **Ekster~a.** 1 Diferenco je la kutima ordo : ekster~a vorto, vesto ; ekster~aj espezoj ; okazio zo ekster~a. 2 Diferenco je la normala grado : ekster~a talento, spirito, sukceso, gloro.

* **Ordoni** (tr). Estre esprimi al iu sian volon, ke li faru ion : *al la popol* ~u trankviliĝi Z ; mi insiste ~as al vi ne steli plu B ; ~u nur la malbenitan koboldon reveni en la sakon B ; li ~is siajn akompanantojn atendi ekstere B ; ~u al li, ke li ne babilu Z ; la kuracisto ~is min al al lito (~is al mi enlitigi) ; li ~is al mi ripozon ; ~ita kiso havas guston maldolcan Z ; kiam forto ~as, leĝo pardonas Z (al potenculoj ĉio estas permesata) ; oni pli facile ~as ol oron donas. Kp REGI, DIKTI, DEKRETI, INSTRUKCII, OBEIGI. Vd IRIGI, VINDO, MANO, LAU. ~o. Esprimo de ies estra volo : bezono estas plej forta ~o Z ; deziro k inklinio ~on ne obeas Z ; mi restas tie ĝi la ~o de mia estro Z ; respekti Z, observi Z, forjeti Z ies ~on ; disdoni ~ojn al servantinoj Z. ~a. Esprimanta ~on : ~a tono, rigardo, vorto. ~ema. Kutimanta ~i.

* **Orelo.** 1 Organo de aŭdkapablo : kapti hundon je la ~oj Z ; la ĉevalo

akrigas la ~ojn Z (ekatentas) ; streći la ~on Z ; klini la ~on al ies parolo Z ; forklini sian ~on de aŭdado de prudento Z ; tra unu ~o eniras, tra la dua eliras Z ; paroli, diri en ies ~on Z (sekreti) ; ne estas bezone, ke oni tiru lin per ~o Z (ke oni admonu lin). 2 (f) Aŭdado, aŭdkapablo : malsala stomako ~on ne havas Z (ne aŭdas) ; la muro havas ~ojn Z (estas aŭskultanto post ĝi) ; tiu muziko tranĉas la ~on Z ; juganto devas havi du ~ojn Z (aŭskulti egale ambaŭ jugotojn) ; se tio venus al liaj ~oj Z. ~a. Rilata al ~o : ~a konko ; buša (perbuša) k ~a (per~a) literaturo Z. ~ringo. Juvelo portata ĉe la ~oj kiel ornamo. ~tamburo Z. Timpano.

* **Orfo.** Knabo, kies patro aŭ patrino mortis : *de edziĝo tro malfrua ~oj naskiĝas* Z ; (f) : tagoj k noktoj, kiam ~igit animo vane vokas la perditon Z ; liaj laboriloj kuſas ~e (forlasite) sur la stablo. ~eo. Rifuga establejo, kie oni zorgas ge~ojn.

Organo. 1 Aro da elementoj kunordigitaj en vivanta korpo por plenumi speciajan funkcion : okulo estas la ~o de la vido ; la ~oj de la parolo ; digesta ~aro. 2 En mašino, ĉiu ero destinita por plenumi speciajan funkcion : la ~oj de lokomotivo, de horloĝo (Kp ILO, APARATO, INSTRUMENTO, PEKO). 3 Iu aŭ io esprimanta la pensojn de grupo da homoj : *tiu oradoro estas nur la ~o de la reakciuloj* ; *jurnalo, kiu estas la ~o de la registro* ; *la Oficiala Bulteno estas la ~o de la L. K.* ~a. 1 Rilata al ~o : ~a malsano, difekto ; ili kredigas, kvazaŭ lingvo estas objekto natura, ~a, kiu dependas de apartaj fiziologiaj ecoj de la ~oj de parolo Z. 2 Posedanta ~ojn : *viva ~a kreitaĵo*. **Sen~a.** Ne posedanta ~ojn : *sen~aj bestetoj de la maro*.

organika Z. Apartenanta al organismo.

Organismo. Tuto de la organoj, kiu(j) konsistigas vivan estacion : *ili apartenas al la ~oj de la plej malalta grado* Z. Kp KORPO.

Organizi (tr). Starigi ion, kunordigante gajn partojn por plenumi difinitan funkcion ; doni al io la necesajn organojn por funkciadi : ~i armeon, ŝaton, kurson, ekskurson, oficejon, societon, kongreson ; ~ala memlernado Z ; estajo alte ~ila.

Kp FONDI, INSTALI, ESTABLI, EKIPPI, ARANCI, ORDIGI. ~o. Stato de tuto ordigita por plenumudo de difinita funkcio : *la ~o de la socioeto, de tribunaloj, de la Lingvaj Institucioj* (Kp APARATO, SERVO). ~(ad)o. Ago ~i. ~(aj)o. Io ~ita : *jam li fondis plurajn bankajn ~(aj)ojn.*

* **Orgeno.** Granda muzika blovinstrumento, kun tuboj k klavaro, uzata precipe en pregejoj.

Orgio. Mangá k trinka dibočo.

* **Oriento.** 1 Parto de la ĉielo, en kiu la suno ŝajnas levigi, k laŭ kiu oni sin direktas. 2 Terporto kuſanta ~e de Eŭropo : *tapiſoj el ~o; lando limita ĉe la ~o per la maro.* 3 En frasmasonaro, parto de logio, kie sidas la logiestro. ~a. Rilata al ~o : *~aj popoloj, lingvoj, juveloj; ~a klimato, stelo.* ~e. Ĉe la ~o. ~i Z (tr). 1 Bazi konstruon, turnante gian fronton al ~o : *la katolikaj eklezioj k mahometanaj moskeoj estas ~itaj; malbone ~ata domo.* 2 Determini la situacion de persono aŭ objekto rilate al ~o : *~i karton, planon.* 3 Determini la direktoro, kiu devas esti sekvata : *sin ~i en arbaro, en nekonata urbo; la aviadistoj ne povis plu sin ~i pro la densa nebulo.* 4 (f) Determini, kion oni devas fari : *la prezidento de kunsido devas sin rapide ~i en la debatoj; priprofesia ~ado* (metoda disdonado de lernantoj en diversajn metiojn laŭ iliaj apartaj kapabloj k gustoj). ~lo. Cio, kio servas por sin ~i (Kp KOMPASO). **Ekstrem~o.** Flujo k Japanujo. **Grand~o.** Centra logio, formita en ĉefurbo de reprezentantoj de ĉiuj provincaj framasonaj logioj.

orientalismo. Scienco, konaro pri la orientaj popoloj, lingvoj k moroj.

orientalisto. Scienculo, kiu studas k esploras la orientajn lingvojn, literaturojn ktp.

origano G. de aromaj labiacoj (*origanum*).

Origino. 1 Loko aŭ raso, en kiu naskiĝis homo, familio, popolo : *esti el nobela, sklava ~o; la Biblio la homa raso estas malbenita en sia ~o.* Kp DEVENO. 2 Kaŭzo aŭ principio, pro kiu komencigas io : *tio estis la ~o de lia riĉeco; ~o de la*

mondo; serci la ~on de niaj ideoj. Kp GENEZO. ~i (ntr). Deveni.

Originala. 1 Karakterizas la unuan primitivan formon de io, kontraste al kopioj, tradukoj aŭ misformoj, kiujn oni devenigis de ĝi : *tio estas nur kopio de la ~a pentraĵo; la ~a teksto de libro; traduki verkon el la ~a lingvo; ~e verkita de.* Kp MEMA, AÜTENTIKA. 2 Karakterizas iun, kiu ne imitas aliajn, sed tiras siajn ideojn el sia propra spirito : *ju pli da sprito oni havas, des pli da ~aj homoj oni trovas; ~a stilo.* 3 Ne simila al aliaj k iom stranga : *~a maljuna fratulo; li afektas ~ajn dirmanierojn.* ~o. 1 Primitiva verko, kontraste al la imitacioj : *la Genezo, tradukila el la hebrea ~o Z; la ~o de tiu pentraĵo estas en Dresden; kontrolkompari kopion kun la ~o.* 2 Objekto aŭ persono, kiu servis kiel modelo al pentristo aŭ skulptisto : *ne konante la ~on, mi adoris tiun ĉi fantazian portreton Z.* ~ulo Z. Persono de strangata konduto : *li estas vera, kompleta ~ulo.*

Oriolo. Speco de pasero, similanta merlon, kun agrabla kanto (*oriolus galbula*).

Orkestro. 1 Parto de la greka antikva teatro, kie staris la horo. 2 Responda parto de moderna teatro, kie sidas la muzikistoj akompanantaj la aktorojn. 3 Tiuj muzikistoj mem, ludantaj diversajn instrumentojn sub direktajo de unu estro. 4 Parto de teatro inter la muzikista ~o k la partero, enhavanta lokojn por aŭskultantoj aŭ rigardantoj.

Orkideo. Fam. el unukotiledonaj veg. kun belaj floroj de plej diversaj k strangaj formoj, kies orkido (*orchys*) estas tipo ; orkidacoj B.

orio O. Refaldita bordero ĉe tuko aŭ vesto : *postuko kun larĝa ~o.* ~i (tr). Fari ~on.

* **Ornami** (tr). Aldoni al tuto plibeligajn detalojn : *~i tablon per floroj, tambor per pentraĵoj; eĉ ŝtupo estos bela, se vi gin ~os Z; flago ~i domon, ŝipon.* ~(aj)o. Detala plibeligado : *arkitekturaj ~oj; tiu monumento estas la plej bela ~o de la urbo; jen renkonte al li iras virino en ~o de publikulino Z;* (f) *~o por maljunuloj estas grizeco Z.* ~ado, ~arto. Arto ~i. Kp DEKORACIO. ~isto. Tiu, kiu fabrikas ~ojon por plibeligi hejmon.

ornato **Z** (K). Rita vesto uzata por Diservo.

Ornitologio. Parto de la zoologio, kiu studas la birdojn.

ornitorinko **fig.** G. de mamuloj, kies busego plilongigita k korneca similas al anasa beko.

Orografia. Geografia priskribo de montoj.

orta **Z** **Δ.** (pri angulo) Formita de linio perpendikla al alia, rekta, rektangula. **~anto** (ē triangulo). Perpendiklo strekita de la vertico al la kontraŭa latero. **~angulo.** Kvarilatero havanta kvar ~ajn angulojn.

Ortodoksa. 1 Konforma al la tradicia doktrino : *~aj opinioj, verkistoj*. 2 Grek-rite kristana : *la ~a ekleazio*.

Ortografio. 1 Maniero korekte skribi la vortojn de iu lingvo : *racia, fonetika, etimologia ~o*. Kp GRAFISMO. 2 Maniero skribi la vortojn : *justa, erara ~o*.

ortopedio **Z** **¶**. Kuraca arto malhelpi aŭ korekti deformigojn de korpo : *artika, osta ~o*.

ortopteroj **¶**. Ordo de insektoj, havanta du parojn da flugiloj, el kiuj unu paro similas eltrojn k la alia, membraneca, faldigas : *lokusto*.

* **Oscedi** (ntr). Malfermi la bušon per spasma movo de eksپiro, sekvita de longa eksپiro, kaŭzita de dormemo, malsato, laciigo aŭ enuo : *oni ~as legante tiun libron ; tiuj enuigaj deklinacioj k konjugacioj, super kiuj ~utage ~as miloj da infanoj Z* ; (f) *mizeraj garbejoj kun ~antaj (malfermitaj) pordegoj B* ; *~anta abismo*.

oscelli **□** **◀**. Balancigi alterne en kontraŭaj direktojn ĉirkaŭ ekvilibra punkto : *la ~anta nadlo en kompaso*. Kp BALANCI, LULI, SVINGI, SANCeli.

oscillatorio **◀** **◎**. Aparato por produkti elektromagnetajn oscilojn.

osmio **Z** **Os**. Hemia elemento, metalo, trovata en platinaj minajoj k kies atomezo estas 190,9.

osmozo **□**. Fenomeno de intermixigo de du likvajoj, kiu okazas, kiam du likvajoj estas disigitaj per maldika, poreca membrano.

* **Osto.** Malmola, fortika, kalkeca substanco, el kiu konsistas la skeleto de vertebruloj : *jen estas li proprakorpe kun karno k ~oj Z* ; *por malfrua gasto restas nur ~o Z* (sen viando) ; *đi farigis por mi ~o en la gorgo* (granda ĝenajo). **~a.** 1 Rilata al ~o : *~a malsano*. 2 Farita el ~o : *~a jetkubo*. 3 Havanta dikajn ~ojn : *~a viro*. **~aro.** La tuta ~a skeleto de homo aŭ besto.

* **Ostro.** Duklapa mangébla molusko (*ostrea*).

Ostracismo. Juĝo per kiu la Atenanoj kondamnis al dekjara ekzilo civitanon, kiu ili opinis dangera pro lia riĉeco, potenco aŭ influo : (f) *jeti ~on sur iun*.

* **Ovo.** 1 Organa korpo produktata k eligata de la inoj de diversaj klasoj da bestoj, kiu enhavas ĝermenon de estonta samspecia besto, maturigonta ekster la patrina korpo : *~oj de birdo, lacerto, fišo, insekto ; demeti, ellasi ~ojn*. 2 Kokina ~o, uzata kiel nutraĵo : *ensele bolitaj, duonkuirilaj, malmole kuiritaj ~oj ; doni ~on por ricevi bovon Z* (trompi la sanganton) ; *pli valoras tuj ~o ol poste bovo Z*. **~ajo.** Mangajo farita el ~oj. Kp OMLETO. **~ingo.** Malgranda vazo en kiun oni metas ~on, por gin mangi. **~ujo.** Organo de la ino, entenanta la ~ocelojn. **El~igl.** Eliri el la ~o : (f) *preskaŭ en ĉiu nova libro el~igas k svarmas novaj vortoj tute nekompreneblaj por nepolidoj*.

Ovaclo. 1 Ĉe antikvaj romanoj, ceremonio malpli solena ol triumfo. 2 Honora entuziasma amasa akcepto al iu. **~i** (tr). Fari ~on al iu.

* **Ovalo.** Figuro havanta formon de ovo. **~a.** Ovoforma.

ovario. 1 **♥** Organo, kiu ĉe ina genro de ovuloj, entenas la ovulojn. 2 **⊗** Malsupra parto de la pistilo, kiu enfermas la ovulon. Vd OVULO.

ovulo. 1 **♥** Germo de la embrio, el kiu formiĝas feto aŭ ovo. 2 **⊗** Sfereca aŭ ovala korpeto troviganta en la ovario k kiu ĉe formiĝo de frukto farigas grajno.

Ozono. Densigita stato de oksigeno, produktata per efiko de elektro k diferenca de tiu gaso per karakteriza odoro k pli forta oksidiga kapablio. **~i** (tr). Elektrizi la oksigenon de l' aero, por gin aliigti en ~on.

P

* **Paco.** 1 Stato de nacio aū triblo, kiu ne estas militanta kontraū alia : *se vi volas ~on, preparu ~on; en tempo de ~o; la artoj de la ~o; armila ~o* (dum kiu ĉiu sin pretigas por milito). 2 Stato de anaro (nacio, gento, familio, societo, kunveno), inter kies anoj ekzistas nenja malakordo nek malkonsento : *vivi en ~o; ili foriris de li en ~o z; la ~o regis; ~o al lia cindro z* (Vd RIPOZI); *kaŭzi z, semi z, disvasti mal~on* (Kp AKORDO, KONKORDO, KONSENTO, HARMONIO). ~a. 1 Estanta en ~o : *ili estas ~aj kun ni z; ~aj kunveno; ~e diskutadi*. 2 Celanta ~on : *ni ne lacigos en nia ~a laboro z*. 3 (f) Ne malkvietiganta la animon : *~a nokto; en la ~a silento ne blovas eĉ vento z; estis trankvile k ~e en la buduaro z* (Kp SERENA). ~agi. 1 Fari, ke iu aū io restu ~a, akordigi : *li ~igas viajn malamikojn kun vi z; jen estas la sola rimedo por ~igi Eŭropon; venas ~igo post mal~o z*; (f) *~igi la logikon kun la tradicio z, la saĝon kun la rimo; mi ne povas ~igi kun tui ideo*. 2 Fari ke iu aū io estu denove ~a : *~igi mal~on z, malkonsenton, ribelon, disputon; ~igaj admonoj* (Kp KVETIGI). ~ismo. Pacifismo ; ~isto. Pacifisto. Mal~i (ntr). Esti en mal~a stato : *pro timoj k baroj mal~as najbaroj z; pli bone estas havon fordoni ol kun homoj mal~i z; konsento konstruas, mal~o detruas z; mal~ema virino estas kiel konstanta gutado z; mal~iginta frato estas pli obstina ol fortikigita urbo z*.

* **Pacienco.** 1 Virtuo de tiu, kiu rezignacie k trankvile eltenas malbonon : *havi, montri angelan ~on; li elcerpis mian ~on B; la unuaj esperantistoj ~e elmetadis sin al konstanta mokado z*. 2 Eco de tiu, kiu kvie atendas iun aū ion malfruigantan : *li atendis min ~e*. 3 Persisto : *per ~o k fervoro sukcesas ĉiu laboro z; per ~o venas scienco z; nia laboro ankorā longe postulados de ni feran ~on z* (Vd OBSTINA, INFERA, ŜALA). ~a. Havanta ~on. ~i (tr). Esti ~a. Mal~a. Ne havanta ~on : *li mal~e iris k reiris* (Vd PLANDO, PINGLO).

Pacienco. Iu kuracata de medicinisto aū operaciata de firurgiisto.

Pacifismo. Politika doktrino celanta forigi ĉiujn ajan militon.

Pacifisto. Adepto de pacifismo.

Paŭlo. Hindu veg., el kiu oni faras pastelojn por bonodorigi la bušon.

padeli (ntr). 1 (Sp) Remi per unu sola remilo. 2 z Pene vadi en ŝlimo; plaŭdi 2.

* **Pali** (tr). Jeti jetajon per jetilo, precepe per eksplodjetilo, celante vundi aū mortigi iun : *~i ŝtonon per ŝtonjetilo, sagon per ~arko, kuglon per karabeno, obuson per kanono; ~jeti sagon z; raketoj ~igas alten; (f) li ~is sin for z* (subite malaperis); *~i birdon, al birdo; kiu du leporojn ~as nenium trafas z; ~i kontraū iu; (f) ~i per siaj ridantaj okuloj z; tra~adi la aeron z* (f: vane labori). ~o. Ago ~i aū rezultata de tiu ago : *mi audis du ~ajn z. ~ado, ~aro.* Ripetitaj ~oj : *la ~ado longe daŭris z; saluta ~aro. ~ajo.* Cio ajan jetita per jetilo. ~eo. Loko, kie oni sin ekzercas por ~ado. ~lo. 1 Ĉia ilo por jeti ~ajon. 2 Eksplodjetilo. 3 Speciala eksplodjetilo, konsistanta el ŝtala tubo k ligna tenilo, uzata de la ĉasistoj aū infanteriaj soldatoj; fusilo (Kp PISTOLO). ~lego. Kanono : *por mušon mortigi oni ~ilegon ne bezonas z. ~ilkapo.* Posta dika ligna parto de ~ilo 2; kolbo. **Mašin~lo.** Aparato jetanta rapide k aŭtomate multajn kuglojn. **Mort~i.** Mortigi per ~o.

* **Pagi** (tr). 1 Kvitiĝi sin de materia aū morala ŝuldo per dono de mono aū alia valorajo : *mi ~is du frankojn por tiu libro; ~i por fremda festeno z; ~ataj kamparanoj helpis nin; por lia amikeco konfidon ~u z; ~i al iu malbonon por bono z; oni ne ~as per gloro al sia tajlro z; ni devas konservi tiun bonaĵon eĉ ~ante ŝin per kelkaj foroferoj; ~i ŝuldon tributor z, salajron, imposton; ~i siajn servitojn B, kreditorojn, la manĝon, la loĝejon B, la viziton de kuracisto; kia ago, tia ~o z; ~atesto, ~kvitanco; ~dalo, ~limo. 2 (f) Trakti iun same malbone, kiel li nin aū aliuon traktis, revengi al iu : mi*

~os (vengos) al si por (pro) ĉio ĉi tio Z ; kiam li falos en niajn manojn, ni ~os al li la ĉagrenojn (ni punos lin pro la ĉagrenoj), kiujn li kaŭzis al la kronprinco B. 3 (f) Esti traktata same malbone, kiel oni traktis alilunon, suferi venĝon de iu ; ricevi punon, kompensan malbonon : *kiu rompis, tiu ~u Z* ; ~os (estos punata) *la lupo por (pro) la ŝafon Z* ; *por diu ago venas la tempo de ~o Z* ; *~as maljunaj jaroj por junaj eraroj Z* (Kp PRIRESPONDI). **Ai~o**, pli~o. Tio, kion oni devas ~i pie ol la ordinara aū konsentita prezo. **De~o Z**. Tio, kion oni devas ~i kiel imposton. **Re~i** (tr). 1 ~i al iu tion, kion li ~is anstataŭ vi aū por vi : *mi re~os al vi la kostojn de la vojaĝo*. 2 ~i 2 : *ni mortigis multajn Rusojn, sed ili poste malavarare re~is al ni* ; *re~u al li laŭ liaj agoj Z* ; *lia faro estos re~ita al ti Z*. 3 = ~i 3 : *morgaŭ la homaro devos re~i la kulpojn (aū : pro la kulpoj) de la nuna facilanima generacio* (Kp PUNPAGI). **Sen~a**. Ricevebla sen ~o : *de kantado sen~a doloras la gorĝo Z* ; *sen~a eniro* ; *sen~e disdonita flugfolio*. **Pun~i**. Suferi pro ~o de kulpo. = ~i 3 : *li pun~as sian nesingardon* (Kp ELAČETI).

pajajo (Sp). Speco de remilo, kiun oni uzas neapogante ĝin sur la boato.

pagan. Adepto de ~ismo. ~ismo. Greka aū romana politeismo.

Pagodo. Templo de aziaj diajoj, precipie de Budao, en Hinujo k Hinduo.

paguro G. de dekkruraj krustacoj (*pagurus*).

* **Pago**. 1 Ĉiu el ambaŭ flankoj de paperfolio, sur kiu oni skribas aū presas : *la kajero enhavas 300 ~ojn*. 2 Tio, kio estas skribita aū presita sur ĉiu flanko de paperfolio : *relegu tiun ~on* ; *translumi K, transigi la ~ojn Z*. 3 (f) Parto de verko aū okazajaro : *oni trovas admirindajn ~ojn en tiu libro* ; *tiu kongreso enskribis tre gravan ~on en la historion de nia afero Z* ; *la sveda periodo estas la plej hela ~o de la historio de Latvolando*.

* **Pagio**. 1 Nobela junulo akompananta k servanta reg(in)on aū sinjor(in)on. 2 Ludkarto prezentanta ~on.

pajaco Z. Foira grimacisto, histriono : *li fetis sin denove en siajn ~ajojn Z*. Kp KLAŪNO, GAJIGISTO,

* **Pajlo**. Seka sengrajnigita trunketo de grono : *sekala, riza ~o* ; *garbo da ~o* ; *~okoloro* ; *~a matraco, tegamento* ; *segoj kun kavigita ~a reto Z*. ~ostopi (tr). Remburri per ~o felon de mortinta besto por konservi al ĝi aspekton de vivulo.

* **Pakl** (tr). Kunaranĝi plej malvaste iajn objektojn, ĉu ilin ligante per ŝnuro, ĉu envojante en paperon aū ŝtofon, ĉu ensovante en sakon, ĉu enpremante en kofron aū valizon, ĉu ordigante en kesto : *li ~is sian havafon Z* ; *la komercajo devas esti ~ataj Z* ; (f) : *li estis ~ita kun ok aliaj personoj en la interno de poŝta kaledo Z* ; *ni estis prem~itaj en la ĉambro. ~o*. Aro da ~itaj objektoj : *pli kostas la sako ol la tutu ~o Z* (Vd KANDELO) ; *mi dissigelis la ~eton, kiun ili kun si tre garde portis Z*. ~ajo. Tuto de la ~oj, kiujn oni portas kun si ĉe vojaĝo aū kiujn oni ekspedias per publikaj transportiloj : *kiam mi veturas, mi neniam prenas kun mi multon da ~ajo Z* ; *forportu vian ~ajon k havafon Z* (definitive foriru). **El~i Z**, **mal~i** (tr). Elmeti el ~o. **En~i Z**. Meti en ~on.

pakidermoj Ordo de mamuloj, karakterizata per dikaj haŭto k per piedaj hufoj : *~oj estas ankaŭ nomataj dikhaūuloj*. Vd ELEFANTO, MASTODONTO.

* **Pala**. 1 (pp vizago). Neruĝa, senkolora, malbriile blanka : *~a kiel tolo* ; *~a pro timo, kolero* ; *~eco de la morto* (Vd TOMBA). 2 Malmulte brila : *~a luno Z* ; *~a koloro* ; *sur la ~a cielo la steloj brileatis B* (Kp HELA). 3 (f) Senviveca, senĉarma, seninteresa, senforta, senpova : *~aj oficialej paroloj Z* ; *~aj jaroj; doni nur ~an bildon de io* ; *tiu festo ~igis tiujn antaŭajn Z* ; *lia influo, famo ~igas* ; *la unua impreso iam post iam ~igas* (Kp GRIZA, SENRELIEFA).

* **Palaco**. Granda luksa domo de reĝo, regnistro, nobelo, riĉulo aū grava administracio.

palafito Surfosta domo, konstruata kutime super akvo aū marĉo.

Palankeno. Litsego aū hamako, kiun servistoj portas sur ŝuldroj, uzata en orientaj landoj.

* **Palato**. Supera volboforma vando de bušinterno, tegita de mukomembrano : *lia lango alguiĝis al ~o Z*.

palatalo (Fon). Konsonanto aŭ kvazaŭ-vokalo, kies brueron naskas fermo aŭ malvastigo de buškanalo per alproksimigo de langa dorso al' palato (j, nj, š, j, k, g). Kp VELARO, LABIALO, DENTALO.

Paleografio. Scienca decifrado de malnovaj skribajoj, speciale de mezepokaj manuskriptoj.

Paleontologo. Scienco pri la elfositaj restoj aŭ postsignoj de praaj bestoj k vegetaĵoj.

* **Paletro.** Maldika tabuleto, sur kiu la pentristoj orde pretigas k miksaĵas la kolorilojn.

palliativo Z. 1 Kuracilo, kiu provizore malakrigas malsanon, ne resanigante la malsanulon. 2 (f) Duonefika k provizora rebonigilo : *neniaj kompromisaj ~oj donos pacon al la homaro* Z.

Palinuro. Manĝebla krustulo simila al omaro, sed sen pinčiloj (*palinurus*). Vd LANGUSTO.

* **Paliso.** Forta ligna stango, malsupre pintigita, kiun oni starigas en teron. ~aro. Barilo formita de vico da ~oj. ~eto. Bastono malsupre pintigita, kiun oni starigas en teron por subteni vegetaĵon. ~umi (tr). Turmentego mortigi iun, sidigante lin sur pinta stango, kiun oni enigas en lin : *la asiriaj reĝoj ~umas la venkitojn* B.

Palisandro. Amerika violenigra ligno uzata por luktaj mebloj.

* **Palmo.** Unukotiledona arbo el varmaj landoj kun alta senbranĉa trunko k densa krono da longaj ĉiamverdaj folivicoj. ~ajo, ~brando. 1 Branĉo de ~o. 2 (f) Signo de venko (Kp LAÜRO). ~ofesto, ~odimanĝo (K). Festo dum kiu oni benas verdajn branĉojn por memorigi pri la eniro de Jesuo en Jerusalemon. ~opleda. Kvalifikas birdojn, kies piedfingroj estas kunigitaj per membrano (ansero, anaso, cigno, mevo); rempieda.

palmipedoj . Ordo de palmopedaj birdoj.

* **Palpi** (tr). Tuſespriori per la mano : *la blindulo ~is la libron; ~i per la bastono; ~i en mallumo* Z (f : hezitante serĉi certecon, serĉi sen difinita celo k metodo). ~e. ~ante : *en la mallumo ~e serĉadi siajn vestojn* Z; (f) *en la krepusko de la vivo, kie la homo eraras ~e* B. ~ebla. 1 Povanta

estti ~ata : *la vento estas sentebla sed ne ~ebla*; (f) ~ebla (densega) *mallumo* Z. 2 (f) Tute evidenta, facile rimarkebla : ~ebla pruvo; *la kresko de la kursoj estas man~ebla*.

* **Palpebro.** 1 Ciuj el la du moveblaj membranoj, kiuj proksimiĝante kovras la okulglobojn. 2 (f) Okulo : *vijaj ~oj direktigu rekte antaŭen* Z. ~umi ((ntr). Rapide fermi k malfermi la ~ojn, ĉu por ripozigi la okulon, ĉu por interkonsente signi kun iu : *en ~uma daŭro* (tre rapide); *mi ~umis kun ia filino de komercisto* Z (Kp OKULUMI).

Palto. Vira vesto, ordinare plimallonga ol mantelo, portata eksterdome sur la aliaj vestoj.

palumbo . Speco de sovaĝa kolombo (*columbus palumbus*).

Pamfleto. Verketo en kiu oni akre atakas iun aŭ ion. Kp SATIRO, PASKVILo.

* **Pano.** 1 Mangajo farita el knedita fermentinta k bakita faruno : *seka peco da ~o Z; ~o buson ne sercas* Z (oni devas peni por ricevi la deziratajon); *kie ~o estas, musoj ne mankas* Z; *blank~eto* Z (bulko). 2 (f) Vivrimedo : *espero ~on ne donas* Z; *~o al li mankas* Z; *kies ~on mi manĝas, ties kanton mi kantas* Z; *ne karesu per mano, karesu per ~o Z; esti alkatenita al ~dona arbo* Z; *~dona okupo.* ~ero. Tre malgranda rompopoco da ~o. ~isto. Homo kiu faras k vendas ~on. ~herbo. Greno. Ŝmir~o, sur~ajo. ~peco ŝmirita per butero, konfitajo kc. Viv~o. ~o 2 : *gajni viv~on* Z.

panaceo. Ŝajniga universala kuracilo por ĉiuj malsanoj aŭ malbonoj.

panariso . Inflamo de la ĉela histo de fingroj.

pandiono . G. de agloj, kaptanta fiŝojn (= fiŝaglo) (*pandion*).

paneo . Subita malfunkcio de motoro.

panegira Z. Solene laŭda. ~o. Longa solena parola aŭ skriba laŭdo.

Panelo Z . Modlure enkadrigita parto de muro, meblo k.s.

Paniko. Subita, plej ofte senkaŭza, teruro. Kp ALARMO.

pankreaso . Ventra glando, troviĝanta malantaŭ la stomako k ijes funkcio

estas sekrecii senkoloran sukun, bonefikan al digesto.

Panorama. 1 Pentrajo sur la tuta interna longo de ronda muro, kiu donas al rigardantoj lokitaj en centro iluzion de realaj objektoj ĉirkaŭantaj ilin. 2 Vasta horizonto rigardata de alta loko : *la ~o de la Alpoj*; *vasta ~o prezentigis al ili z.*

* **Pantalon.** Vira vesto kovranta la korpon de zono ĝis piedoj, dupartigita tiele, ke ĝi ĉirkauas aparte ĉiun kruron. ~eto. Simila vesto malsupreniranta nur ĝis genuoj.

Panteismo. Filozofia sistemo, kiu identigas Dion kun universo, instruante, ke ĝio en materia k morale munda estas nur manifestigo de unika substanco.

Panteisto. Panteismano.

* **Pantero.** Danĝera rabobesto el g. de katoj, kun felo punktitaj de nigraj rondaj makuloj (*felis panthera*).

* **Pantoflo.** Hejmaj piedvesto, malpeza k oportuna, ne atinganta la maleolojn. Kp SANDALO, BABUŠO.

Pantomimo. Teatrajo, en kiu la personoj esprimas sin nur per gestoj. ~isto. Aktoro ludanta ~on.

* **Papo.** Episkopo de Romo, estro de la katolika eklezio : *esti en Romo k ne vidi la ~on Z* (preterlasi la plej interesan aferon).

* **Papago.** 1 Grimpobirdo el tropikaj landoj kun brilaj diverskoloraj plumo k hoka beko, kapabla imiti la homan voĉon k ĉiuspecajn kriojn (*psittacus*). 2 (f) Homo, kiu senkomprene ripetas instruon : *~e ripeli gurditan lecionon*; *lernejo ne devas esti ~eo*.

* **Papavo.** Veg. kun belaj floroj, el kiu oni ekstraktas opion k kies semoj liveras bonan mangeblan oleon (*papaver*). ~eto. Speco de sovaĝa ~o kun skarlataj floroj, tre ofta en grenkampoj (*papaver rheas*).

* **Papero.** 1 Maldika folio fabrikata el pastigitaj ĉifonoj k diversaj vegetataj fibrecaj substancoj, uzata por skribi, presi, paki kc : *čambro tapetita per flavaj ~oj Z*; *konfidio ion al la ~o (= skribi)*; *al la ~o ne mankas tolero Z* (oni povas laŭvole skribi stultajojn); *tiu decido restos nur (sur)~a* (skribita sed ne efektivigita). Kp KABINETA, VORTA, TEORIA. 2 Skribitaj aŭ presitaj notoj, dokumentoj, legit-

imajoj ks : *ordigi siajn ~ojn*; *komercaj ~oj*; *valor~o*; *rulo da mon~etoj Z ~ujo*. Portebla kvarangula ujo el ledo aŭ kartono por porti kun si ~ojn. ~smiri Z. Skribi multajn sed senvvalorajn aferojn.

* **Papilio.** Insekteto havanta 4 flugilojn kovritajn per diverskoloraj skvametoj tiel subtilaj kiel polvo : *senripens kiel ~o*; *~a (neseroizo k malkonstanta) amo Z*; *~e (senatente) strategi libron*. Vd BONDIRI. **papiliacoj** = fabacoj.

Papiruso. 1 Speco de kano kreskanta en Egipto. 2 Folia ŝelo ŝrita de tiu kano k preparita por ricevi skribajojn.

papriko Z. Pulvorigita frukto de kapriko (= ruĝa pipro).

* **Paro.** Aro de du objektoj aŭ estuloj prezentantaj ian similecon aŭ rilatecon k konsiderataj kiel unu tuto, nome : 1 Aro de du samspecaj objektoj destinitaj por kunigo : *~o da gantoj, ŝuoj*. 2 Aro de du samspecaj estuloj : *~o da bovoj, da amikoj*. 3 Aro de samspecaj virseksulo k inseksulo : *geedza ~o*; *por ~o amanta ĉiu loketo sufītas Z*; *bela ~o por altaro Z*. ~a. 1 Konsistiganta ~on : *~aj turtoj*; *~aj kolonoj*; *si estis mia ~ulino en la balo*. 2 Dividebla per 2 : *6 estas ~a nombro*. ~igi. Kunigi en ~on.

Parabolo. 1 Ebena kurbo rezultanta el sekciado de konuso per ebeno paralela al unu ĝia naskonto. 2 Kurbo, kiun sekvas pafajo dum sia iro. 3 Alegorio sub kiu kaŝigas moralinstruo.

* **Paradi** (ntr). 1 Laŭvice k ceremonie marši ĉe revuo : *la regimento ~is antaŭ la ministro*; *~a placo*. 2 (f) Fiere k afekte fanfaroni : *vi ~is per longa silka postuko Z* (Kp PAVI, ŜVELI, DANDI). ~o. 1 Solena armea revuo. 2 (f) Fanfarone vanta aŭ solene pompa elmontrado celanta altiri atenton de publiko : *en la palaco ĉio estis en festa ~o Z*; *senenhava vort~o Z*; *li havas dentojn ne por ~o Z* (sed por mordi); *~e vivi Z*; *kaŝita enterigo sen funebral formoj k ~o Z*; *en plena ~a uniformo Z*; *servistoj en ~a livreto Z*; *~a iro (procesio)*; *~a ĉambro, seĝo, lito, stuparo, korto*; *~e vestita*.

Paradigma. Gramatika modela tabelo por deklinacio, konjugacio kc.

* **Paradizo.** 1 Bela ĝardeno, en kiu, laŭ la Biblio, vivis Adam k Eva antaŭ la

peko. **2** Loko ĉela, kie justuloj ĝuas post morto eternan felicōn. **3** (f) Plej agrabla loko. Kp EDENO.

* **Paradokso.** Opinio kontraŭa al la komuna opinio k tial ŝajnanta ofte mal-saga.

Parafo. **1** Distingiga streko aldonita al subskribo. **2** Mallongigita subskribo.

Parafino. Vaksosimila blanka kristaleca substanco, ekstrakta el mineralaj oleoj k uzata por lumigado, medicino kc.

Parafraso. **1** Klariga plivastigo de teksto. **2** Nesevera traduko, en kiu originala teksto estas plivastigita. ~i (tr). Klarigi aŭ traduki ~e.

Paragrafo. Alineo de ĉapitro.

Paralela. **1** Konstante egaldistanca (pp linioj aŭ surfacoj) : ~aj stratoj ; (f) fari ~an (samtempan) propagandon. **2** Prezentanta daŭrigatan komparodon : la ~aj vivrakontoj de Plutarko ; uzadi formon novan ~e kun formo malnova Z ; la gepatroy alkutimigadas stajn infanojn al internacia lingvo ~e kun la gepatra lingvo Z ; oni devas ~e kun tio ĉi difini komitaton Z.

paralelepipedo Δ. Geometria sesedro randita de ses paralelogramoj : orta, randa k tute simila.

Paralelogramo. Kvarangulo, kies kontraŭaj lateroj estas paralelaj k egalaj.

* **Paralizi** (tr). **1** Perdigis, tute aŭ ne, la movkapablon aŭ la sentkapablon aŭ ambaŭ : *liaj flugiloj ~iĝis Z* (f : li perdis la tutan fervoron k kuragón). Kp SENMOVIGI, HALTIĜI, SURDIGI, MUTA, BLINDA, GLACIGI, RIGIDIGI, SENAKTIVIGI, INERTIGI. **2** Senkapabligi, senefikigi : *semi konstantan malpacon k ~i ĉian vivon k progreson en nia afero Z ; la timo ~is lian penson B ; tio ~is mian entuziasmon ; nur nenormalaj cirkonstancoj povas ~i tiun naturan senton Z ; la rutino ~as lin ; sensesaj konfiskadoj ~as la liberecon de la gazelaro.* ~o. Stato de iu aŭ io ~ita.

paralogismo ¶. Erariga, ŝajne ĝusta rezono, farita sen trompa intenco. Kp SOFISMO.

parametro Δ. Konstanta grando en ekvacio de kurbo aŭ surfaco.

parapeto. **1** ⚡ Subvesta brustširmilo por protekti homon kontraŭ pafoj : bone

organizita politico donas ~ojn al siaj policanoj dum atakoj kontraŭ banditoj. **2** Gisbrusta mureto aŭ balustrado ĉe rando de profundajo por eviti la enfalton ; randmureto.

paraſuto Z. Aparato por malplirapidigi la defalon de iu en aero.

* **Parazito.** **1** Tiu, kiu kvazaŭ profesie manĝas konstante ĉe fremda tablo. **2** Nenilaranto, kiu ekspluatas la laboron de aliaj. **3** Besto aŭ veg., kiu vivas sur alia estajo, sin nutrante per ĝiaj sukoj : *visko estas ~o de kverko k puto de homo.* ~i (ntr). Vivi ~e je kostoj de aliaj.

parco Z. **1** ☺ Nomo de ĉiu el la tri diunoj, kiuj ŝpinas, bobenas k tranĉas la fadenon de la homa vivo. **2** La personigita morto.

parcelo Z. Parto de tero apartigita de tuta bieno. **Dls~(ig)l.** Dividi bienon en ~ojn.

* **Pardonii** (x). **1** Rezigni punon aŭ venĝon pro suferita ofendo aŭ maljustaĵo : ~i ion al iu ; ~i iun ; mi ne ~as, ke vi malobeis ; ne~ebla krimo. Kp INDULGI. **2** Toleri ion senkolere : ~u al mi, ke mi restis tiel longe Z ; ~u min, ke mi nur aludas tion Z ; ~u, ke mi gis nur ne respondis vian leteron Z ; ~u, ĉu vi volas doni al mi la saluron ? ~o. Ago ~i : peti ~on de iu. ~ema. Inklina al ~o : ~emeco superas justecon Z.

* **Parencos.** Samfamiliano : *pli bona amike intima ol ~o malproksima Z ; ~o per Adamo Z* (treege malproksima, nur fantazio) ; personoj starantaj en la sama linio de ~eco Z. Kp KUZO, GEPATROJ. ~a. **1** Apartenanta al la sama familio : ĉi tie la arboj ŝajnas ~aj al ni Z ; ~aj rilatoj. **2** (f) Samdevena aŭ samkategorio : ~aj lingvoj, organizoj (Kp ANALOGA, NAJBARA, PROKSIMA).

* **Parentezo.** **1** Signoj per kiuj oni apartigas de la konteksto kompletigan aŭ klarigan frazon aŭ vorton. Kp KRAMPO. **2** Frazo aŭ vorto tiele apartigita.

* **Parfumo.** **1** Agrabla odoro. **2** Substanco, ordinare solvita en alkoholo k eliganta agrablan odoron. ~i (tr). Agrable odorigi.

* **Pargeto.** Luksa planko konsistanta el simetrie k varie kunmetitaj tabuletoj el

malmola k polurita ligno. ~ero. Ciu el la tabuletoj de ~o.

pario. 1 Homo el la lasta, plej mal-satata kasto ĉe la Hindoj. 2 (f) Mizerulo de ĉiuj malsatata. 3 ♀ Interna surfaco de cilindro, vazo, tubo, aŭ alispeca objekto. 4 ♥ Interna surfaco de organa kavajo : ~oj de kranio, de stomako. Kp VANDO.

parlet(ost)o ♥. Ciu el la du ostoj, formantaj la flankojn k la supron de la kranio. Vd OKCIPITOSTO.

* **Parko.** Cirkaŭbarita, arboriĉa, taŭge flegata terspaco, servanta kiel publika aŭ privata promenejo ; plezurbarbo.

parko z = parco.

* **Parkere.** Per la memoro, memore : ~e scii, reciti, lerni.

Parlamento. Repräsentantaro de la regnanoj, kiu, en konstituciaj landoj, faras legojn k voĉdonas budgeton : interkonsiliĝoj farataj en orda k ~a maniero z. ~ismo. Regimo de regno, kie registaro dependas de ~o : kelkaj regnoj havas ~on, tute ne havante ~isman régimon.

Parodio. Ridiga imito de serioza verko. ~i (tr). Ridige imiti, travestii.

* **Paroño.** Eklezia distriktejo regata de unu pastro nomata parohestro. ~ismo. Mallarga pensmaniero influata nur de la interesoj de malvasta regiono.

Paroksimismo. Plej alta grado de intenso de iu sento, pasio aŭ malsano : en ~o de kolero, doloro. Kp EGEKO, KULMINO.

* **Paroli** (x). 1 Funkciigi siajn voĉorganojn : ~i al iu en la orelo z; ekzistas tiaj homoj, kiuaj ~as antaŭ ol ili pensis ; la papagoj povas ~i ; mallauze ~i. Kp KRII, FLUSTRI, MUMMURI, ĜEMI. 2 Esprimi sian personon per vortoj, uzante la voĉorganojn : elokvente, klare, elegante, senprepare, ne-serioze ~i ; ~i ruse, plurajn lingvojn ; en Svisujo estas ~ataj kvar lingvoj ; ~i kun iu, pri io ; en dom' de pendigito pri ŝnuro ne ~u z ; vi ~as sensencojn z ; malsagulo k infano ~as la veron z ; (f) de longe la historio ne plu ~as pri tiu gento. Kp BABILI, DIRI, RAKONTI. 3 (io) Havi iun signifon, pruvi, komprennigi : la faktoj, la ciferoj ~as per si mem B ; ni ekzamenu la motivojn, kiaj ŝajne ~as por la propono z ; tiuj rimedoj ~as (trafas, tušas, influas

pli al la sentoj ol al la racio ; ~antaj okuloj. Vd ELOKVENTA. ~o. 1 Ago ~i : de ~o gis faro estas malproksime z. 2 Kapabla ~i : al tiu portreto mankas nur la ~o. 3 Permeso ~i : la prezidanto donis la ~on al la raportonto ; la ~vico apartenas al vi. 4 Sinsekvo da vortoj esprimantaj personon : lia ~o fluas dolē k agradeble z ; lia hieraūa ~o estis tre bela z ; amika, profeta ~o ; ne pri tio estas la ~o ; en lingvoj naturaj pri nenio simila povas esti ~o z. 5 Buše promeso : donis ~on ; fidi ies ~on. 6 Vorto uzata por esprimi personon : aŭskultu miajn ~ojn z ; glataj ~oj z ; ~oj de prudento z. RIM. : Kontraste kun vorto, parolo atentigas pri la temo, vorto pri la esprimmaniero. 7 Prononco : via ~o estas tute nekomprenebla z. ~a. Esprimata per ~o : ~a ordono, promeso ; ni faris la kontrakton ne skribis sed ~e z (Kp BUŠE, voĉe). ~ado. 1 Ago longe ~i : lia tro multa ~ado lacigis lin z ; unu el la plej gravaj rimedoj por vastigi nian aferon estas konstanta ~ado pri ĝi en gazetoj z. 2 Longedaŭra ~o antaŭ publiko : li faris du ~adojn en la komerca ĉambro. Kp ORATORAJO, PRELEGO, LEKCIO, DISKURSO, ORACIO. Al~i (tr). Direkti sian ~on al iu. Antaŭ~o. Akcesora antaŭa parto de iu ~ado aŭ verko, destinita por klarigi la temon, la celon, la metodon : la oficio komencis sen ia antaŭ~o z ; antaŭ~o liberigas de post~o z. El~i z (tr). Prononci. Kontraŭ~i (x). Argumenti kontraŭ iu aŭ io : sensencaj kontraŭ~oj z (Kp REFUTI, KONTESTI).

paronimo. Vorto preskaŭ samsona kiel alia, sed sence malsama. Ekz. pesi, pezi.

* **Parto.** 1 Io, kio povas esti facile apartigitaj de tuto aŭ per penso, aŭ per vido, aŭ per efektiva disigo : la kvin ~oj de la mondo ; la diversaj ~oj de la korpo ; distranĉi kukon en ses ~ojn ; lasta ~o de la programo ; ŝiru vin en du ~ojn, la mondo trian postulos z ; por ~on da homoj liberigi de unu facila regulo devigi multe pli grandan ~on da aliaj homoj lerni multajn regulojn z. Kp ERO, FRAGMENTO, PEKO, PAÔO, ELEMENTO, DIVIDIVO. 2 Io, kion iu rajtas postuli el tuto, kiun oni dividias inter pluraj personoj : disdoni al tiu lian ~on de kuko, al tiu frato lian hereden ~on z. Kp PORCI, PARTOPRENO.

***a.** Estanta nur ~o de tuto : ~a pago, eklipso. ~igl. Disdoni al ĉiu sian ~on. Kp DIVIDI. ~umo. Frakcio. ~opreni (x). 1 Preni sian ~on de io : ~opreni en festeno, kongreso, en la profitoj; ~opreni je festeno, je la komuna gójo; ~opreni festenon, la gójon. Kp DIVIDI. 2 Kunhelpi, kunpeni por plenumado de io : ~opreni laboron, en iu labore, en komploto; la hazardo mulle ~oprenis en la sukceso (Vd ŜTONO). 3 (f) Simpatii, kompati: ni ~oprenas vian funebron (Kp KONDOLENCO).

***Partero.** 1 Parto de teatra ĉambrego de teretaĝo, inter la orkestro k la funda muro. 2 Teretaĝo : la rugaj kurtenoj en la ĉambroj de la ~o k la blankaj de la unua etaĝo Z; en la ~o estis nur magazeno Z.

***Partio.** 1 Grupo da homoj havantaj samajn politikajn aŭ sociajn opiniojn: la aliaj ~oj rifuzis partopreni en la kongreso Z. Kp KOTERIO, TENDARO. 2 Kontraŭulo aŭ kontraŭularo, kiu kontraŭstaras en milito, proceso, sporto aŭ en iu ajn batalo: ĉiu ~o havas egalan ŝancon venki Z. 3 Batalo inter du aŭ pluraj ludantoj obeantaj difinitajn regulojn : ~o de kartoj, de bilardo; gajni, perdi la ~on. ~a. 1 Apartenanta al ~o. 2 Maljusta pro favoro al la sam~anoj ~a intrigo Z, jugo; ~a gazelisto; montri nek ~econ nek antaŭjuĝon (Kp TENDENCA. Vd ANTAŬJUĜO). ~ano. Membro de ~o : la ~anoj de Cezaro; la uzado de esp-o neniu devigas esti ~ano de tiu aŭ alia idezo Z. ~eca. ~a 2. Ekster~a. Apartenanta al neniuj ajn ~o. Sen~a. 1 (io) Ekster~a; objektiva, scienca: sen~a konsiligido 2; sen~e elektita institucio Z. 2 (iu) Montranta nenion favoron al tiu aŭ alia ~o; juste juganta, ne konsiderante opiniojn aŭ personojn : sen~a historiisto.

***Participo** (G). Adjektiva formo de verbo. Kp GERUNDIO.

partikulo Z (G). Nedeklinaciebla vorteto; ekz. ajan, ja.

Partituro. Muzika komponaĵo por orkestro.

***Paruo.** Gracia utila birdo el ordo de paseroj, manganta insektojn (*parus*).

parvenuo D = (fi)elsaltulo.

***Pasi** (ntr). 1 Iri tra aŭ preter iu loko por atingi alian : ~i sur la strato, la

placo Z, tra kampo Z, tra la urbo, la pordo, la fenestro, super la muro; (f) ~i al alia demando; ĉiuj ĉi bildoj rapide ~is tra lia cerbo. 2 Transiri de iu stato al alia, alistiatiĝi, transformigi : ~i de riĉeco al senhaveco. 3 Transirante malaperi aŭ nenisi; for~i, ne daŭri, ĉesi : ~as la tempo; jam kvin jaroj ~is deposito lio; kio ~is ne revenos Z; la soleno ~is tute silente Z; lia tago ~adis en studado Z; ebrieco ~as post dormo, malsageco ne-niam Z; rapide malaperi kiel ~anta ventego Z; kun komika mieno de ~anta meditado Z; ~inta doloro for el memoro Z; serci la ~intan tagon Z (netroveblajon); leĝo ~intafon ne tuſas Z; sen ~inteco ne farigas estontevo, diras ĉina proverbo; ~intjara neĝo (Kp FLUI, FLUGI, GLITI, KURI). 4 = tra~i : li ~is akvon k fajron k marcojn k marojn Z (multe spertis). ~e. Nedaudre : Volapük povis nur ~entuziasmigi la homojn Z. ~(ad)o. Ago ~i : la ~ado tra la arbaro estas mal-facila; post ~o de unu jaro Z. ~ajo Z. Okazajo. ~anto. Homo, kiu ~as en strato, sur vojo. ~eo. Loko tra kiu oni povas ~i : ~eo en monto (Kp TRAIREJO). ~(em)a. Nedaudre : ~ema gójo. ~igl. 1 Irigi iun aŭ ion tra iu loko al alia : la pramisto ~igis nin trans la rivero; Dio tendis la manon k ~igis ilin Z; bonvolu ~igi al mi la salòn. 2 Uzi la tempojn por io : tie mi ~igis du jarojn, la liber-tempo mi ~igos en la montaro; la mal-sanulo ~igis malkwietan nokton; agrabla tempo~igo Z. For~i = ~i 3 : ciò for~as; sia beleco for~is; la okazo, la modo jam for~is (Kp FINIĜI, MORTI, AGONII, SANCIĜI, RENVERSADI, DRONI. Vd DETRUI). Preter~i (tr). 1 ~i flanke de io : ni iris tro malproksimen k preter~is la domon; pro senatento mi preter~is mian amikon sur la strato; multe da pensoj k bildoj preter~as antaŭ ŝi Z; vi preter~is (evitis) gravan danĝeron Z. 2 Lasi flanke, malzorgi, ne atenti : preter~i detalon, linion, mirindan okazon (Kp PRETERLASTI). Tra~i (tr). Trairi tra iu loko aŭ tempo : tra~i riveron, urbon, pordon, homamason; multe tra~ata strato Z; tra~i (travivi, sperti) malfacilajn tagojn, penigan bataladon, danĝeran krizon. Trans~i. 1 (tr) Iri trans iu loko : trans~i la Alpojn, la landlimojn; (f) trans~i la mezuron, la limojn de la leĝeco B; trans~i

Rubikonon Z (malebligi al si ĉiun ŝanĝon de decido. Vd KUBO, PONTO, PAŠI). **2** (tr) Superi, esti pli gronda ol : *tio trans~as mian kompronon, ĉiun imagon.* **3** (ntr) Iri de iu loko al alia trans io : *li trans~is en Amerikon*; (f) *la povo trans~is en la manojn de B*; *trans~i de la avertoj al la agoj* B. **4** (ntr). Ŝangi sian staton en alian, alistiatiĝi : *trans~i de la solida al la flueca stato*. **Tempo~igilo.** Distriga amuzajo.

Pasaĝero. Veturanto per fervojo, vapor-
sipo, aerŝipo kc.

* **Pasamento.** Mallarĝa plektajo el oraj, argentaj, silkaj, lanaj ks fadenoj, kiun oni alkudras por borderi aŭ ornami veston aŭ meblon.

* **Pasero.** Birdeto neutila, tre komuna en ĉiuj landoj (*passer*) : *gí estas ankoraŭ ~o en la aero* Z (nur projektita, ne efektivigita. Vd BIRDO, NEBULO); *pri tio jam ĉiuj ~oj babilas* Z (tio estas jam diskonata).

* **Pasio.** **1** Arda k senbrida amo : *si ne povis kaši al li la ~on, kiun si sentis.* **2** Fervorega inklinio al io ; arda deziro : *ságo batalas kontraŭ ~oj; muziko estas lia sola ~o* ; *~o al ludo, por vino, al, pri, por la vero; malplaĉas nenio, se taktas ~o z.*

Pasiva. **1** (G) Montranta, ke la subjekto ricevas la efikon de la ago, kiu estas signifata de la verbo k farata de iu aŭ io alia ol la subjekto : *~a konjugacio; vorto kun ~a senco.* RIM. : « Eĉ de vortoj, kiuj per si mem ne postulas la akuzativon, vi povas en nia lingvo libere ĉiam fari pasivon, se nur la senco de tiu ĉi pasivo estos komprenebla. Tiel estas ne malregule uzita la esprimo : *la celo estas atvenita* = ni alvenos al la celo. » (Z. L. Resp.) : *rigardo sur la jam irita vojo; la kurso estas amase ĉestata; tie kuſis grandaj blokoj da roko ĉirkaŭkreskitaj de musko* Z; *ni ne estas permesitaj* (ne ricevis la permeson) *eniri.* **2** Neagema, seninici-
ata, senrezistema, trotolerema : *~a obeado, kontraŭstaro; kun la ~eco de bone edukita fraŭlino* B (Kp INERTA). **~o.** **1** (G) *~a konjugacio.* Kp AKTIVO. **2** Sumo de la negativa suldata parto de proprumajo : *la ~o de la firma superas la aktioun.*

* **Pasko.** **1** Hebreia granda religia festo por memorigi la eliron el Egiptujo. **2**

Kristana solena festo por memorigi la revivigojn de Jezuo.

Paskvilo. Serca satira libreto, burleska pampheto.

* **Pasporto.** Oficiala legitimajo liverita de regno al siaj regnanoj k rajtiganta ilin libere vojaĝi eksterlande, ĝuante la protekton de ĝiaj diplomataj reprezentantoj.

* **Pasto.** **1** Faruno knedita kun akvo por fari panon, kukon ks. **2** Mola knedeblo substanco similanta tian ~on.

* **Pasteō.** Hakita spicita viando aŭ fiŝo, bakita en tegajo el pasta aŭ graso.

* **Pastelo.** Lentoforma bombono.

pastileo. Verko, en kiu oni serce imitas la manieron k stilon de fama skribisto aŭ muzikisto.

* **Pastinako.** Veg. el fam. umbeliferoj kun mangebla radiko (*pastinaca sativa*).

pastoro. Pastro de ia el la protestantaj eklezioj.

pastoralo Z. Poemo aŭ teatraĵo pri pastistoj.

* **Pastro.** Rajtigita funkciulo de religia kulto : *~o vivas de pregoj, advokato de leĝoj* Z, *~i* Z (ntr). Esti *~o.* Kp KLERIKO, SACERDOTO, PASTORO. Vd ORDINO.

* **Paši** (ntr). Meti la piedojn alterne unu antau alia por sin translokri : *rapide, senece, takte ~i*; (f) *ili ~as en la vivon kun la memfido de l' juneco; kiu levis la piedon, devas ek~i* Z. Kp IRI, MARŠI. **~o.** **1** Ago *~i* : *te ĉiu ~o li sanceligis; fari falsan ~on* Z (duonfali); *kalkulantaj siajn ~ojn* (zorge k malrapide); *ek~i la unuan ~on* (f : iniciati); (f) *ni ~o post ~o* (iompostiom) *alingos la celon* Z. **2** Spaco trapasata per unu *~o* : *la ĉambro estis 6 ~ojn longa* B; *inter ni k la morto estis nur unu ~o* Z; *de majesta gis ridinda estas nur unu ~o* Z; *inter voli k fari estas grandega ~o* Z; *sur ĉiu ~o ni renkontas malhelpojn.* **3** (f) Alcela klopodo aŭ agado : *ni faros la necesajn ~ojn; ni penos retenadi la Ligon de ĉiu facilanima ~o* Z; *fari falsan (maltrafan) ~on* Z. **~ado.** Irmaniero. **Al~i** (ntr). **1** ~e proksimiĝi al iu aŭ io. **2** (f) Efkari, ekprovi, komenci trakti : *nun ni devas al~i al alta demando, al la elektro* Z, *al la realigado de la projekto* Z; *mi vole nevole devis cedi k al~i kun propono de radikalaj reformoj* Z

(Vd REKTE, KORNO). **El~i** (ntr). 1 Eliri el la vico, antaüeniri : *kvar soldatoj el~is*. 2 Iniciati iun interrompantan diro aü faron : *kiam la avino rakontis historion, li ĉiam el~adis kun ia « sed » Z ; li sciigis min, ke, se mi ne el~os kun radikalaj reformoj, li desos eldonadi la gazeton Z.* 3 Publike iniciati aü deklari : *malkuraĝe el~i Z ; Z. devis promesi al sia patro, ke li almenaŭ ne el~os publike kun sia laboro, antaŭ ol li finos la studadon en la universitato ; la deputito el~is kontraŭ militismo ; la pastroj el~is kontraŭ la dancoj ; la ŝtato el~as en la ekposedo de l' produktrimoj ; tiu panegiro ne estas deklamado nek polemika ek~o ; ĉu efektive ekzistis homoj, kiuj el~adis kontraŭ la pioniroj de tiaj ideoj kun tiaj sensenceaj kontraŭparoloj Z ?* (Kp ELIRI). **Super~i, trans~i** (tr). Iri trans, pli malproksime ol : *super~i limon, la moderecon ; tiuj provoj ankoraŭ ne trans~is la komencan stadiom ; nefrans~ebla baro ; li donis sian legon al la maro, por ke la akvoj ne trans~u siajn bordojn Z.* **~stango** = irilo.

pašao. Turka provincestro.

* **Paſti** (tr). Konduki brutojn sur kampo, por ke ili manĝu herbon. **~ataro** Z. Brutaro. **~eo** Z, **~igejo** Z. Loko kie oni ~as brutojn, herbejo. **~gl.** Sin ~i, sin nutri, mangante herbojn, glanojn ks. **~isto.** Brutgardisto.

Paſtelo Z. 1 Krajono farita el pulvorigita kolorilo k gumo. 2 Pentrajo farita per tiaj krajonoj.

* **Pato.** Malprofunda senkovrila kaserolo kun longa tenilo, servanta por friti ; fritilo.

patato = batato.

patelo ♡. Malgranda moviganta osto, kiu troviĝas antaŭ la genua artiko.

* **Patento.** Dokumento rajtiganta iun ekskluzive ekspluati iun eltrovon. ~i (tr). Garantii per ~o : *~ita aparato*.

patino ♀ *. Natura verdgriza tavolo kreiĝanta sur ŝtono, vitro k plej ofte sur metaloj, pro malkompona efiko de aero, akvo aü tero.

Patologio. Scienco pri la organaj difektiigoj kaŭzitaj de malsano.

Patoso. Emocia, solena aü entuziasma esprimo de altaj pensoj aü intencoj sentoj : *la ~o de Pindaro, V. Hugo.*

Kp EMFAZO, BOMBASTO, VERVO, KORTUŠE, DRASTE, TRAGIKE, AKCENTE.

* **Patro.** 1 Virseksulo naskiginto de ido : *li estas la portreto de sia ~o Z ; ~a amo ; ~a (hejma) lingvo.* 2 Respektita titolo donita al pastroj : *la sankta ~o (papo) ; iu ~o dominikano. ~ino.* Naskintino de ido : *la edzino de mia ~o estas mia ~ino Z ; (f) senlaboremus estas ~ino de ĉiu mal-virtoj Z. ~(in)ejo.* 1 Estado de vir(in)o, kiu estas ~(in)o. 2 Familiaj sentoj konvenaj al tiu stato. **~ujo.** 1 Lando konsiderata kiel apartenanta al iu nacio, pro tio, ke ĝi estas la lando de la patro k de la avoj de la nacionoj : *vi staras nun antaŭ miaj okuloj, mia malfelicia ~ujo, kiun mi ne-niam povas forgesi Z ; mi fortasis mian ~ujon kiel juna knabo Z ; la el~ujigitaj (ekzilitoj).* 2 Nacio konsiderata kiel alligita al iu aparta lando : *defendi sian ~ujon ; morti por la ~ujo ; Egiptu estis la ~ujo de la plej antikva civilizo en la mondo B ; sam~ujano.*

patrio = patrujo.

patriarko Z. 1 Hebreo prapatro k gentestro, kies vivo estis ĉiam tre longa. 2 (f) Respektinda maljuna familiestro. 3 Episkopo de la unuaj episkopaj kat-edroj : *~o de Jerusalemo, de Konstantinoplo.* 4 Honoritolito de kelkaj ĉefepiskopoj : *~o de Venecio, de Lisbono.* 5 Estro de iu ortodoksa eklezio : *la greka ~o.*

patrlico Z. 1 Ŝtala peco relieve gravurita, por formi fand-, moner- aü medal-matricojn k presliterojn. Vd MATRICO. 2 Signo stampata sur orajn k argentajn objektojn por garantii la proporcioneon de la uztitaj metaloj.

Patricia Z. Nobelo apartenanta al klaso, kiu posedis la politikan potencon en antikva Romo aü en kelkaj mezepokaj landoj.

Patrioto. Homo amanta sian patrujon k volonte servanta al ĝi. **~ismo** Z. Amo al patrujo k inklinio servi al ĝi ; konscio, kiu iu nacio havas pri sia historia k moralia aparta unueco.

* **Patrolo.** Malgranda taĉmento da soldatoj aü policistoj garde rondiranta. ~i (ntr). Iri ~e.

Patrono. 1 Ĉe antikvaj Romanoj, riĉa potentculo, kies protekton petis plebanoj (Kp KLIENTO). 2 Eminenta persono pro-

tektanta alian personon aū institucion. **3** Sanktul(in)o protektanta urbon, pregejona aū tiujn, kiuj ricevis ĉe baptoto ties nomon. ~I (tr). Protekti kiel ~o.

paāperismo. Multeco de, malriĉuloj, konsiderata kiel socia malfeliĉo.

* **Paūzo.** Nelonga interrompado de ago : *fari ~on* ; *~o dum legado, leciono, maršado* ; *sen~e laboradi*. ~I (ntr). Halti momente dum agado. Kp RIPOZI, ĈESI.

* **Pavo.** **1** Kortbirdo el fam. de kokoj (galinacoj) kun granda belkolora ventumilforma vosto kovrita per brilaj okulformaj makuloj (*pavo cristatus*). **2** (f) Malmodestaĉo, parademulo. ~I (ntr). **1** (pp ~o). Eletendi sian voston. **2** (f) Malmodeste paradi (Kp FANFARONI, FIERI, BRUSTOŠVELI, VANTA).

pavezo ♀. Supraĵo de la ŝipbordo.

Paviano. Afrika simio kun hundosimila bušo (*simia cynocephalus*).

pavilono Z. **1** Granda luksa tendo. **2** Konstruo altiganta super tegmento de la ceteraj partoj de iu domego. **3** Izola konstruo en korto aū ĝardeno.

* **Pavimo.** Tegajo el ŝtono, ligno, asfalto k.s. etendita sur tero de strato, vestiblo k.c. ~I (tr). Tegi per ~o : *en nia vilago ne ĉiuj stratoj estas ~itaj Z*; (f) *per promesoj estas ~ita la infero Z*. ~ero. Ĉiu aparta peco konsistiganta ~on.

peano Z. Himno gloranta Apolonon, kantata de antikvaj Grekoj kiel venko-kanto.

* **Peco.** **1** Parto de solida korpo rompita aū tranĉita : *~o da pano* ; *~o de rompita briko* ; *kuiu ĉiujn bonajn ~ojn, la lumbojn k la ŝultrojn Z* ; *bela ~o da ŝtofo Z* ; *~o de botelo* ; *dissiri al ~etoj Z*. Kp FRAGMENTO. **2** Ĉiu el la partigitaj partoj, kies kunmetado k kunigo konsistigas kompletan tuton : *~oj de mašino, horloĝo, ĉarpentajo, jungilo, mozaiko, kolekto* ; *ili vestas al li tiun ~on de la novaj vestoj Z* ; *ni ~o post ~o prezentos al niaj legantoj la tutan lingvon Z* ; *grandan gravecon havas tiu ~o da tempo Z* ; *ricevi salajron po~an, po ~o* ; *divers~ vesto*. Kp ERO, ELEMENTO. **3** Apartigita parto de spirita verko : *en la libro estas ankau ~oj sistemaj por lerni k ripeti Z* ; *mi volas legi al vi tre belan ~on* ; *~o de muziko Z*, ~igi, dis~igi. Disigi en ~ojn : *dis~igi*

stonon, vazon, paperon ; (f) *estas domage, ke per tiuj ĉi bagateloj li dis~igas sian grandan talenton*.

* **Pečo.** Nigra glueca substanco ekstraktata el rezino. Ter~o = asfalto.

Pedagogo Z. **1** Instruisto k edukisto de infanoj. **2** Pedagogiisto. ~a. De ~o : *bone konata en sferoj ~aj lingvisto Z*.

Pedagogio Z. Scienco pri instruado k edukado, aŭ arto instrui k eduki la infanojn. ~isto. Scienisto studanta la ~on.

Pedalo. Poco de mehanismo, kiun oni movas per piedo : *~o de piano, orgeno, harpo, bicikleto*. ~I (tr). Movi ~on.

Pedanta. **1** Precize, detaile k iom rutine zorganta precipe pri malgravajoj : *ni ne estu tro ~aj, ni estu toleremaj Z* ; *la libro instruaj devas esti ~e konservativaj Z* ; *~a ordo* ; *si fariĝis ~a (diligentega, senmanika) vizitantino de la kunvenoj* ; *ĉiu detalo estas plenumita kun plej laudinda diligento k ~eco Z* ; *regula k metoda gis ~eco*. **2** Posedanta nur mezkvilitan kleracon, sed kredanta sin tre klara k parade montradanta siajn konojn : *teda k ~a homo* ; (f) *per la haosa k ~a citado de vortoj el la lingvoj, kiujn li ne scipovas, li kredas, ke li montras sin lingvisto* ; *eniga k ~a elokventeco* ; *~o (homo ~a) ebria pro sia jusa klerigo* ; *malakcepti koreklojn k konsiliojn estas ~eco*.

Pedelo. Malsupera oficisto de pregejo, universitato aū ĵugejo, kiu zorgas pri malgravaj materialaj taskoj.

pederastio ♀. Seksinklino de viro al viro.

* **Pediko.** Senflugila parazita insekto (*pediculus*).

pedologio (Sc.). Sistemo el sciencaj konoj ligataj kun studioj pri kreskanta homo, ekde ĝia enutera stato gis plenkreskeco.

* **Pego.** Birdo, el la klaso de grimpuoj, kun longa fortika beko, kiu, pikante Ŝelon de arboj, mangas tie logantajn insektojn (*picus*).

* **Pejzažo.** **1** Pli malpli pitoreska landvidajo. **2** Pentraĵo prezentanta landvidajon. ~isto. Pentristo, kiu pentras precipe ~ojn.

* **Peki** (ntr). **1** Malobservi religian aū moralaen legon : *~into pentas, kolero silentas Z* ; *kontraŭ ~on prediku, sed*

~inton pardonu Z ; eĉ inter piuloj ne mankas ~uloj Z. Kp KULPI, KRIMI. 2 Malobserve regulon de dececo, scienco, arto ktc : ~i kontraŭ la logiko Z, la gramatiko, la vereco; tiuj formoj ~as kontraŭ la principio de internacieco. Kp ERARI, RUINIGI, MALKOREKTA. ~o. 1 Malobserve pri religia aŭ moralaj legoj : de ~o k mizero estas plena la tero Z ; pro ~o senkonsciencia estas puno nenia Z ; ~e akirita ne estas profita Z ; ~o malnova perdas ~econ Z. 2 Malobserve pri la regulo : tia uzado ne estas ~o kontraŭ la reguloj de la lingvo Z. ~lgl. Instigi iun al ~o. Kp DELOGI, MALVIRTIĜI. Sen~a. 1 Neniel ~inta. 2 (f) Tute sendifekta, tute korekta, tute konvena, perfekta : sen~a ĝentileco, elokventeco. Sen~lgl., ~liberigti. Pardonis la ~ojn, absolvi : nemiam tiu krimo ~liberigos ; virsafo de ~liberigado Z (pro~a kapro. Kp KAPRO).

* Pekli (tr). Meti krudajn viandojn aŭ fiŝojn en salon por konservi ilin mangablaj : ~ita porko, moruo ; ~ajo.

* Peli (tr). 1 Iriĝi rapide antaŭen, eksciti al rapida kurado aŭ simple al forio : ~i brutojn sur herbejon B ; ~i bovojn plue ; li ~is min eksteren ; kvin el vi ~os centon Z ; ~i siajn piedojn Z (kiel eble plej rapide forkuri) ; la stratoo bolis per vivo k ~ado Z (sin~ado) ; kiu tro ~as, nur malakeelas Z ; sin ~i Z (voles rapidi) ; lace~i, konsum~i ĝevalon ; (f) la sarto ~is min en fremdlandon Z ; ne la espero de ia komerca akiro ~is min al via bordo Z ; la fluo ~as la boaton al la tero Z ; malvarma pluvo ~ata (forblovata) de la ventego ; ~os ilin brueto de falanta folio Z ; si volis iri, kien sia kaprico sin ~os Z ; ~i tagojn sen afero de mateno al vespero Z ; li faras sian taskon iele tra~e Z (kiel li estas ~ata, sen propra volo, blinde, hazarde. Vd TRAFE). Kp PUŠI 1. 2 Kuri por atingi, persekuti : k vi kuros, kiam neniu ~os vin ; plej juna kalido musojn jam ~as Z ; la sarto ~as (turmentas) lin kruelo Z ; pli efike ol bato ~as malsato Z ; morte~i cervon. 3 Alvenigis iun al iu stato aŭ ago : instigi : la pastroj ~as liun amason de altranguloj, kien ili volas k kiam ili volas B ; volupto sin ~is al la krimo Z ; ~i iun en malesperon ; en~i iun en teruron per bruado Z. Kp PUŠI 2. 4 Intensigi ian senton gis ia punkto : ~i

gis ekstremo la malamon Z ; ~adi la singardemon tro malproksimen Z. Dis~i (tr). Disigi ~ante: dis~i la muſojn ; kantu por dis~i mian ĝagrenon B ; dis~i tion malbonan per siaj okuloj Z ; li ilin dis~os, kiel dis~igas fumo Z. El~i (tr). Elirigi ~ante : estis tia vetero, ke oni eĉ hundon ne el~us Z ; el~i iun el la mondo de la viuuloj Z ; la el~itoj (ekzilitoj) ; (f) el~i malsagecon el la koro de knabo Z. For~i (tr). Forigi ~ante ; igi malaperi : for~i la muſojn ; for~u blasphemulon Z ; la suno for~as la ombrojn ; prunto amikon for~as Z ; la faktajo for~is la belan iluzion.

Pelerino Z. Pli malpli mallonga, pendanta, sursuultra, senmanika mantelo kovranta dorson k bruston.

* Pelikano. Granda rempieda marbirdo havanta laülunge sub la beko grandan poſon, en kiu ĝi konservas la ĉaskapitajn fiſojn. Oni kelkfoje uzas bildon de ~o kiel simbolon de la sindona patr(in)a amo.

* Pelto. Speciale preparita felo, ĝenerale belhara, uzata kiel vesto aŭ garnituro : vespermaniero kun randoj el zibela ~o. ~ajo. ~a vesto.

* Pelvo. 1 Portebla malprofunda k larga vazo por enteni fluajon : lavo~o Z. Kp BASENO. 2 Speco de osta zono, konsistiganta la bazon de la trunko k kuniganta ĝin kun la kruroj.

* Peni (ntr). Energie k lacige streĉi siajn fortojn por atingi rezultaton : ~i imiti, konsoli, konvinki iun ; ~i porti, anstataŭigi Z, ekkoni ion Z ; ~i pri la efektivigo de siaj planoj ; mi ~is rekte pensi en la lingvo neŭtrala Z ; mi ~os veni al la kongreso Z ; oni ~is allogi min per tre granda sumo da mono Z ; kion vi pri~as, tio al vi venas Z. Kp KLOPODI, STREČI, ŜVITI, STREBI, PROVI, LABORI. ~o. Energia k laciga streĉo de ĉiu fortoj al iu celo : mi vin dankas pro viaj ~oj ; mi faros ĉiujn eblajn ~ojn por kontentigi vin ; bona verkisto ~as eviti ~on al la legantoj ; venas ĝagreno sen granda ~o Z ; via ~ado ne estas vana ; por sukcesi vi devas ankoraŭ plifortigi viajn ~ojn ; el ~o ĝigas beno Z ; ne ŝpari monon nek ~on Z (Vd HAUTO) ; la rezultato ne valoras la ~on (= ne estas inda Z) ; ne valoras la ~on ekzameni la aferon (Kp VALORI). ~iga. Trudanta aŭ postulanta ~on :

~iga labore. ~inda. Valoranta la ~on : *estus ~inde aǔskulti mian historion Z.* **Sen~e.** Facile. R̄m. : La vorto **peni** pli atentigas pri strečo k laciĝo, la vorto **labori** pri celo k rezultato.

Penco. Malgranda angla monero.

* **Pendi** (ntr). 1 Esti alligitia per unu ekstremo tiel, ke la cetero estas libera, ne tušante la teron aǔ plankon : *nullaj fruktoj ~as de la pirojo ; glavo ~is ēe lia flanko ; la haroj ~is malsupren sur la ŝutroj Z ; lampo ~as dē la plafono ; pentraĵo ~as sur la muro B ; orel~ajo ; liaj manoj ~is senforte sur la nigra vesto Z*; *azeno kun el~anta lango B*; (f) *la aǔskultantaro kvazaŭ ~is je la lipoj de l' oratoro (avide aǔskultis).* 2 Esti levita de tero per ŝnuro ĉirkaŭanta kolon k morti pro premsufoko : *longe ŝtelas ŝtelisto, tamen fine li ~os Z*; *tajloro krimis, bolisto ~as Z.* 3 (f) Resti senmove super iu aǔ io; ŝvebi : *super ni ~is la pura ĉielo B*; *la luno ~is alle en la ĉielo B*; *super la homamaso ~is polvo k tumullo*; *en la aero ~is peza griza nebulo B*; *roka platojo, kiu arkoforme ~as super la bordo de Rejno Z*; (f) *iliaj ĝemoj ~is en la venenita aero de l' kajuto B*; *la akcipitro flug~as super kolombo*; (f) *~os sur li la tutu gloro de la domo de lia patro Z*; *grava dangero ~as super (minacas) nia entrepreno*; (f) *gis tiam nia afero ~as en la aero Z* (estas tute necerta). ~igi. 1 Fiksi ion ēe unu ekstremo tiel, ke la alia ne tušu teron aǔ plankon : *mi ne ~igis mian ĉapon sur la arbeto, sed ĝi flugante ~igis sur la branĉoj Z*; *~igi mantelon sur Z, de, ēe hoko.* 2 Levi iun de tero per ŝnuro ĉirkaŭanta lian kolon por mortigili lin per gorĝpremo : *~igi krimulon ; sin mem ~igi*; *~iginda kanajlo* (Vd **ŠNURO**). ~igilo. Trabajo destinita por ~igi krimulon. ~ingo Z (Ev) = ~igilo. ~umi = ~igi 2. ~umlio = ~igilo. **De~i** (ntr). 1 Esti subigita sub ies volo aǔ povo : *la filo de~as de sia patro*; *la sorto de homo de~as de Dio*; *la afero ne de~as de mia volo Z*; *la decido de~as de vi B*; *de ili de~as, ĝu la nova organizo estos kontentiga aǔ ne.* Kp **OBEI**, **SUBMETITA**. 2 Esti ligita kun io per mallarĝa rilato de konsekvenco : *čio ĝi de~as de la cirkonstancoj, de la sekreteco, rapideco, de via gusto, de l' kutimo Z, de la vetero ; mia feliĉo de~as de tio, se mi*

ediziĝos kun ŝi ; de~e de tio, kiel (laŭ tio se) li al mi respondos (Vd **SE**). 3 Esti konsistiga parto de tuto : *liu ĝardeno de~as de la bieno*; *la aferoj, kiuj de~as de nia metio*; *tiu vilago ne de~as de nia distrikto* (Kp **APARTENI**). **De~a.** De~anta, nelibera : *de~a situacio*. **Sende~a.** De~anta de neniu aǔ nenio, tute libera : *čiuj deziras la sende~econ de la lando.*

* **Pendolo.** Pezajo pendanta de fiks punkto k balanciganta laŭ egalaj temp eroj : *la ~o de la horloĝo iradis lien k reen Z*. ~i (ntr). Balancigi kiel ~o. Kp **SVINGIĜI**.

* **Penetri** 1 (x). Enigi internen de io, trairente la eblajn barojn : *la radikoj profunde ~as en la teron*; *la kuglo ~is ĝis la ostoj B*; *ŝtelisto ~is en la domon, lupo en la ŝafejon*; *eĉ unu radio de la suno ne povis ~i tra la densaj branĉoj de la arboj Z*; *štaj vestoj, ~ilaj per peza akvo, ŝin malsupren tiris Z*; *frosta vento ~is ĝis la ostoj*; *epidemio ~as en la landon B*; *esp-o ankorau ne multe ~is en tiujn rondojn*; *la novajo ~is ĝis tie*; (f) *estas kvaŭspirito de Dio subite ~us en vin Z*; *tiu principio devas ~i en ĉiujn spiritojn*; *la racio ankorau ne multe ~is en la homajn cerbojn*; *kiel ponardo en mi ~as ĉiu vorto Z*; *en Esp. vorlaro k gramatiko inter~as unu la alien.* 2 (tr. pp sentoj). Plene eksposedi, emocii, absorbi : *iom da melankolio ~is la animojn*; *li estas ~ila de ĝojo Z, de tiu ideo*; *~os vir la spirito de la Eternulo Z*; *la Hindoj estas profunde ~ilaj de religio.* 3 **Malkovri**, diveni : *~i sekreton, la misterojn de la naturo.* Kp **ENIRI**, **ENPROFUNDI** ī, **ENPIKI** ī, **BORI**, **INVADI**, **ENRADIKI** ī, **ENPLANTI** ī. ~**(ant)a**, ~**ema**. 1 Facile k profunde ~anta : *~a odoro*. 2 Klarkvida, facile k rapide rimarkanta k komprenanta la kaŝitajojn : *~e rigardi iun B*; *~ema spirito*; *~anta obserokapablo*. ~**igi**. Igi iun aǔ ion ~i en : *ni sukcesis ~igi niujn reprezentantojn en la parlamenton*; *~igi ideon en la cerbon de iu*; *~igi en la ĉiutagan vivon la uzadon de Esp.* **En~i** (x). Profunde ~i : *esp-o nun en~as en ĉiujn branĉojn de la vivo*; *li plensukcese en~is en tiun problemon.* **Ne~ebla.** Prezentanta netrareblian baron : *ne~ebla grundo*; *ne~ebla tolo B*; (f) *ne~ebla vizago* (Kp **ENIGMA**,

KOVrita, MISTERA). **Tra~i** (tr). 1 Tute, plene ~i : la suno ne sukesas tra~i la nubojojn ; ĉio estis tra~ita de malsekeco ; netra~ebla densejo Z ; terura ĝemo tra~is bien ; (f) : la tula libro estas tra~ita de tiu ideo, per militimpresoj ; la feliĉo tra~as mian sangan k miajn pensojn Z. 2 Perforte ~i : tra~i sekreton B.

* **Peniko.** 1 Densa tufo da haroj kunligitaj ĉe ekstremo de bastoneto, uzata por ŝmiri per kolorilo, glujo, kuracilo ks. 2 = Kvasto : li svingis la ~ojn de sia vesto B. 3 (Ev.) Beraro, grapolo : li disdonis al ĉiu po unu ~o da sekvinberoj Z. ~i (tr). Uzi ~on por pentri, glui ks.

peniso ♥. Vira genera organo.

* **Pensi** (x). 1 Formi, kunligi k volvi ideojn en la spirito : mi ~as, do mi ekzistas ; li nur ripetas, kion aliaj ~is antaŭ ol li ; ilia koro ~as pri perfarto Z ; si ~as pri kampo k aetelas ĝin Z ; ŝerce dirile, cele ~ite Z ; si estis ĉiam silenta k en~a Z. 2 Opinii : mi ~as, ke ĝi estos konstruata pli ol tri jarojn Z ; Volapük ne estas venkita de Esp., kiel multaj personoj ~as tute erare Z ; mi kredeble ne povos veni, ĉar mi ~as, ke mi mem havos hodiaŭ gastojn Z ; ĉiu, kiu ŝin vidis, povis ~i, ke li vidas la patronon Z ; kion vi ~as pri mia projekto B ? ~{ad}o. Kapabla ~i : la ~o estas preskaŭ neebla sen la lingvo. ~{ad}o. Tio, kion oni ~as : ~oj iras trans limoj sen pago nek timo Z ; libere eldiri sian ~on ; la lingvo fikas la disfluemajn ~ojn. ~isto, ~ulo. Homo, kiu profunde ~as : akiri reputacion de granda ~ulo. ~iga. Liveranta temon por ~i, inspiranta ~ajojn. **Antaŭ~i** (tr). Pri ~i antaŭ la ago : antaŭ~ita krimo. **El~A** (tr) Krei per ~ado ion novan : el~i aparaton, artan lingvon ; eĉ plej freneza imago ne povus el~i ion similan (Kp ELTROVI, INVENTI, MALKOVRI). **En~igi**. Esti absorbita en ~o : ĉiu limas en~igi serioze eĉ unu minuton pri la mokata ideo Z (Kp MEDITI). **Pri~i** (tr). Uzi siajn spiritajn fortotojn pri aparta temo por atingi jugon aŭ decidon ; profundigi sian ~on pri farita ago : pri~i respondon Z ; ne pri~u malbonon kontraŭ via proksimulo Z ; pri~u malrapide k agu decide Z ; tio postulas pri~on ; nepri~ita parolo Z ; de senpri~a rekomenado venas plora k plendo Z ; mal-

serioza k senpri~a karaktero (Kp FRIVOLA, VANTA).

* **Pensio.** Sumo ĉuijare pagata al eksiginta oficisto aŭ servisto, kiam li atingis difinitan agón k servis dum difinita nombro da jaroj. ~i (tr). Pagi ~on al iu. ~ulo. Homo ricevanta ~on.

Pensiono. Domo kie oni povas konstante logi k mangi, pagante interkonsentitan monsumon.

* **Penti** (x). Senti bedaŭron pro farita kulplo kun deziro ripari ĝin k ne plu rekomenaci : pekinto ~as, kolero silentas Z ; ~i sian senripensem, pri, pro sia senripensem ; tiam la Eternulo ~is, ke li kreis la homon sur la tero Z ; li montris sian ~on batadante sian bruston. ~ofari Z. Ripari pekon aŭ kulpon per ~aj suferoj k bonaj agoj.

pentagono Δ. Poligono, havanta kvin laterojn k kvin angulojn (= kvinangulo). Vd ANGULO, EBENO, EDRO, LATERO.

Pentametro. 1 Antikva verso uzata alterne kun heksametro k konsistanta el 6 eroj, el kiuj la du unuaj povas esti laŭvole spondeoj aŭ daktiloj, la 4a k 5a estas ĉiam daktiloj, dum la 3a k la 6a konsistas el longa silabo sekvata de muzika silento. 2 Sesera laŭakcenta verso proksimume imitanta la antikvan ~on.

* **Pentekosto.** 1 Hebreo festo memoriganta la tagon, kiam Javeh donis al Moseo la tabelojn de la lego. 2 Kristana festo memoriganta la malsupreniron de la Sankta Spirito sur la apostolojn.

* **Pentri** (tr). 1 Reprezentati materiajn objektojn per linioj k koloroj : ~i viron, arbon, pejzaĝon per oleo, per akvarel ; li ~is la diinon nuda ; ne ~u diablon sur la muro Z (se oni aludas pri dangero, ĝi okazas. Vd LUPO) ; (f) : la suno ~is brilan strion sur la vasta akvaro ; la luno ~is sur la ĝardeno ombojn de l' piramidoj B ; sur lia vizaĝo estis ~ita la kutimo diri la veron B. Kp DESEGNI, SKIZI. 2 Priskribi karakterojn aŭ scenojn per vortoj : li majstre ~is la gojojn k malgojojn de la humiluloj ; ~i la homojn tiaj, kiaj ili devus esti. 3 Imagi drastan k vivan bildon de io : ofte li ~adis al si tiun ĉi tempon sub ĉiaj cirkonstancoj Z. ~ado, ~arto. Arto ~i I. ~ajo. ~overko. ~inda. Pitoreska.

peono (Sp). Ĉiu el la ok plej malgrandaj figuroj, kiujn disponas ĉiu ŝakludanto (= soldato).

Peonio. Veg. el fam. ranunkolacoj kun belaj grandaj multpetalaj floroj.

***Pepi** (ntr). 1 Aŭdigis mallaŭtajn ripetitajn krietojn, kiel kokidetoj, paseroj : (f) *la ~aj krioj de la virinoj* B. 2 (f) Babilo.

Pepsino. Organika fermento troviganta en la digesta stomaka suko.

***Per.** I^e Prep. montranta : 1 Instrumenton, materion aŭ objekton, kiun oni uzas por plenumi agnon aŭ atingi celon : *bati iun ~ bastono*; *ne ~ la pano sole vivas la homo*; *sin nutri ~ legomoj*; *plenigi bolelon ~ akvo*; *aspergi ~ sango*; *viši la bušon ~ tuko*; *trafi du celojn ~ unu stono*; *kovri tablon ~ lapišo*; *svingi ~ paperoj*; (f) *ne ĉiam ~ ago mezuriĝas la sago* Z. 2 Organon aŭ membron, kiun oni uzas por fari ion : *ni vidas ~ la okuloj k flaras ~ la nazo* Z; *minaci iun ~ pugno* Z; *li prenos ion de la sango* k *aspergos ~ sia fingro la antaŭan parton de la fermopelto* Z; *grinci ~ la dentoj k tremi ~ la tuta korpo*; *la birdoj batas la aeron ~ siaj flugiloj*; *stari ~ unu piedo en la tombo* Z; *teni iun ēs la nuko ~ sia mano*. RIM.: Oni ankaŭ uzas per por montri, kiun parton de ies korpo oni tenas : *teni la lupon ~ la oreloj, infanon ~ la mano*; *konduki iun ~ la nazo* B (laŭ sia arbitro. Vd LAÜ). 3 Personon, dank' al kies interhelpo oni povas plenumi ian agnon : *sendi leteron ~ servisto*; *parencaj ~ Adamo* Z; *la funebra ceremonio estis honorigata ~ delegacioj de la urbestraro*; *la registaro estis oficiale reprezentata ~ unu ministro*; *de la infaneo la princio ĉirkaŭis sin ~ militistoj* B; *kontroli ion ~ si mem*; (f) *esp-o memorigas ~ si* (sen helpo de alio) *la lingvon italan* Z; (f) *ĉiuj prep-oj ~ si mem* (sen ia alia motivo) *postulas la nominativon* Z; (f) *el tio jam ~ si mem elflias la konkludo*, ke Z. RIM.: Z atentigas, ke la prep-n per post pasivo oni povas uzi nur, se ĝi trovigas antaŭ vorto, kiu esprimas ne la aganton mem, sed la rimedon uzatan de la aganto. Kp DE 4. 4 Rimedon dank' al kiu estas atingata ia rezultato : *mi estis kurtusita ~ tiu doloro*; *penetri en domon ~ forto, perforte*; *trafi ~ la parolo rekte en la vizagón de iu* Z; *mortigi iun ~ unu pušo de pon-*

ardo; *~ helpo de vortaro mi komprendis vian leteron* Z; *kvitiĝas servo ~ reseruo* Z; *ni povas ~ kurba vojo al rekta celo veni* Z; *li eldevigis la permeson mian ~ neĉesta ripelado* Z; *li turmentas min ~ malsato tutajn tagojn* Z; *lia filo, kuraĝigita ~ la morto de nia rego* Z; *li tiris ~ ĉiuj fortoj*; *liaj okuloj plenigis ~ larmoj* B; *la pupiloj ne malsekiĝis ~ larmo* Z; *la vangoj kovriĝis ~ malsaneca flavo* Z; *ilia vizago ne kovriĝis ~ honto* Z; *eksvarmos la rivero* ~ *ranoj* Z; *juru, ke neniam vi parolos eĉ ~ unu vorto pri tio* Z; *ni timis la koleron, ~ kiu la Eternulo ekokleris kontraŭ ni* Z (Kp PRO). RIM.: En kelkaj okazoj per havas senecon de mezuro : ĉiuj malbona sciigo alproksimigas min ~ unu pašo al la tombo Z; oni povas esperi, ke la memoro de granda homo ~ duonjaro supervivos lian morton Z; vi ~ alteco de unu kalkanumo farigis pli proksima al la ĉielo Z. 5 Manieron, kiel efektivigas la ago : *la fumo flugis supren ~ nigra kolono, ~ blankaj volutoj*; *ia rubandeto brilis ~ roza aŭ blua koloro* Z; *la trupoj antaŭenkuris ~ grandaj masoj*; *mia onklo ne mortis ~ natura morto* Z; *simila al la patro ~ la karaktero*; *filo, tute fremda ~ la koro* Z; *versi larmojn kuazaŭ ~ riveroj* Z; *si estis bela ~ beleco de anĝelo* Z; *ripozi ~ trankvila dormo* K; *vivi ~ mizera, kompatindia vivo* Z; *sin preterŝovi ~ pašo majesta* Z; *ni ne povas atingi ĉiujn celojn ~ unu fojo*; *ekkrii ~ terura voĉo* Z; *marşı ~ piedoj nudaj* Z; *ili vivas ~ unu animo en du korpoj*; *komencii sian paroladon ~ gratulo*; *la subst-oj finiĝas ~ o*. 6 Potencon aŭ influon, kiun oni alvokas por persuadi iun : *mi vin petegas ~ ĉielo* Z, ~ *la rajtoj de nia amikeco de ternejo* Z.

IIe Pref. signifanta, ke la ago esprimata de la radiko farigas rimedo por atingi iun celon : ~*labori* (akiri per sia laboro); ~*ludi* (gajni per ludo); ~*flati* (atingi flatante); *oficiata ~voĉdonata decido* Z.

IIIe Vortero samsignifa. ~a. Ne efikanta per si mem; ne rekte trasanta; bezonanta interan rimedon por atingi celon : ~a *agento*; *interpretisto* ~ *de interpretisto*. ~i 1 (ntr). Interhelpi per efektivigi ion : *li ~is por akordigi ilin*. 2 (tr) (iu) Havigi ion al iu per sia interveno k klopo: ~i al iu *oficon* Z, *inform-on*; *ni ~as ĉiujn librojn kontraŭ antaŭ-*

pago. 3 (io) Havigi, ebligi ion al iu per sia efiko : teatraj prezентадоj ~as plej agrablan distrigon ; ofta voča legado estas bona rimedo por ~i al la lernanto ričan provizona vortoj. ~ado. Faro de ~anto : ni atingis tiun sukceson ~ (dank' al) la ~ado de nia prezidanto ; pac~ado (paciga interveno). ~anto. Homo, per kies helpo oni traktas aferojn kun aliaj personoj (Kp AGENTO, KOMISITO, KOMISARO, DELEGITO). ~(II)o. Rimedo. **Sen~a.** Aganta per si mem sen perado de aliaj : *sen~a kažo*. **Sen~e.** 1 Memtušante : *sen~e apud la lito* Z, ēe la maro Z. 2 Rekte, mem : *sen~e averti la estron*.

Percepto §. Kono, kiun ni akiras pri la ekstera mondo pere de niaj kvin sentumorganoj aū pri ni mem pere de la konscio. RIM. : Ne konfuzu kun **koncepto**. ~ (tr). Havi ~on pri io : *apenaū ~ebla kliniĝo*.

* **Perēo.** Manĝebla riverfišo parenca je perko (*acerina vulgaris*).

* **Perdi** (tr). Nevole seniĝi je posedajo : 1 Cesi posedi, ne plu havi : ~i sian štosilon, monujon ; dum la malsano, li ~is ses kilogramojn de sia pezo ; ~i la vocon, la spiron, la apeliton, la dorman ripozon Z, la vivon, la paciencon, sian felicion Z, gajecon, influon, forton Z, kuragon Z, konsecion Z ; ~i la favoron de iu B, la konfidon de iu ; ~i la konfidon al iu Z, pri io ; tie la bordoj de la rivero ~as sian ridantan mienon Z ; tiu argumento ~is nun sian valoron ; la lingvo de iu tempo ~is absolute nenion el sia valoro Z ; la entrepreno ~as ĉian sencon k celon Z ; ~igas per pruntedono amiko k mono Z. 2 Ne gajni ion, kion oni povus ekposedi : vi ne multon ~os per via foresto ; ~i la batalon (esti venkita) ; ~i la ludon. 3 Vane uzi : ~i la tempom kantante ; vane vi ~is viajn vortojn Z. 4 Ne plu vidi ion aū iun malaperantan ; ne povis plu retrovi : ~i en la premado sian akompananton ; ~i iun el la okuloj Z, el la video ; sidi en angulo ~ila en ombro ; ~i la vojon ; mia letero ~igis ; lia voĉo ~igis (ne estis aŭdata, rimarkata) en la bruego Z ; elserci ~igintan ŝafon Z ; ili unuope aū duope forlasas la universitatan korton k ~igas en la popolaj amasoj Z ; niaj kunvenoj for~igas en la amaso da aliaj kunvenoj ; li ~igas (~as la vojon,

forgesas la celon) en malgravaj flankaj aferoj. 5 (Uzata nur en pasivo) Ruinigi, malsukcesigi, nenigi : *ni estas ~ilaj* (tuj pereontaj) senrevene Z ; *eo estas ~ila Z* ; *ekzistas estonteck k via espero ne ~igos Z* ; *bono farita ne estos ~ita Z* ; *vi estas ~ilaj* B (venkitaj) ; *multaj semoj ~igas Z* (vane neniiĝas). (Kp PERE 2, FORFLUGI, FORGLITI, EGLITI, FORKURI, MALAPERI, DISIGI, DEGELI, FORFANDIĆI, KONSUMIĞI.)

* **Perdriko.** Sovaga birdo el fam. de kokoj (galinacoj), kun bongusta viando (*perdrix*).

* **Perei** (ntr). 1 Neatendite morti per acidento aū perfarto : ~i en batalo ; ĉe manko de konsilio popoloj ~as Z ; hipokrita bušo kažas ~on de justuloj Z. 2 Neatendite detruigi, nenigi : *diron oni neas, skribre ne ~as Z*; *jelićo legon ne obeas, subite naskiĝas, subite ~as Z* ; *tiuj liaj vortoj k laboroj ~is vane Z*; *la konfido ~is Z* ; *la espero de malpiuloj ~os*; *neniam lia nomo ~os Z* ; *la fruktoj de lia laboro neniam ~os Z*; *senfrukle ~inta provo Z* ; *tiuj resingardaj vortoj povos havi terure ~igan efikon Z* ; *via agado povas doni ~igan rezultaton por nia komuna ideo Z* ; *lia gloro estas ne~(ont)a. ~igl.* 1 Mortigi : *la birdo rapidas al la kapitulo k ~igas sian vivon*. 2 Detrui : *sekoco ~igas la grenon* ; *eksplose ~igi ŝipon Z*. **For~i** (ntr). Malaperi ~inte: *vi for~os de sur tiu iero, kiun donis al vi la Eternulo Z*.

* **Perfekta.** 1 Havanta ĉiujan kvalitojn k nenian mankon : *ni konceptas Dion nepre ~a*. 2 Havanta ĉiujan kvalitojn necesajn en sia speco : *~a oratoro, verko* ; (ironie) *~a kanajlo Z, malspritu Z* (Vd PROTOKANAJLO) ; *~e ludi pianon* ; *ni admiris longe la ~econ de la pentraĵo* ; *mi neniel konsideras tiun teorion kiel ~an k nekritikeblan*. Kp MODELA, SENMANKA, SENDIFEKTA, SENPEKA, SENMAKULA, SENERARA. ~igl. Peni por igi ~a : *~igi lernanton per ekzerco* ; *li mulle ~igis en kalkulado* ; *riĉigado k ~igado de la lingvo Z* ; *homo estas erarema sed ~ebla*. ~o Z (G). Verba tempo uzata en kelkaj lingvoj por montri rezultaton de ago tute plenumita, ne precigante kiam ĝi plenumiĝis (Kp IMPERFEKTO, PRETERITO).

* **Perfidi** (x). 1 Malojale forlasi iun, kiu estas en dangero ; malojale endangerigi aū malservi la interesojn de iu persono

aū de grupo, al kiu oni apartenas, por profito de alia malamika persono aū grupo : *~i sian estron, partion, patrujon; ŝtelisto ŝteliston ne ~as z; oni ~on prenas sed ~ulon abomenas z.* 2 Mallojale trompi es konfidon ; mallojale ĉesi esti fidela al iu : *~i sian edzinon; mi ne ~os al Davido z; mian fidelecon mi ne ~os z;* (f) *lia memoro, liaj fortoj ~is lin* (mankis al li). 3 Malkaši, konatigi ion, kio devis resti sekreta : *~i sekretlon, planon; se en kor' to sidas, vizaĝo ~as z* (Vd LEGI).

* **Pergameno.** Saffelo preparita por skribado k uzata precipe dum mezepoko.

perifero *z*. Δ . Konturo de rondo aū alia ebeno fermita per kurblinio. Kp PERIMETRO.

perigeo *z* *. Punkteto de la orbito de planedo, en kiu ĝi estas plej proksima de latero. Vd APOGEO, ZENITO.

perihelio *. Punkteto de la orbito de planedo, en kiu ĝi estas plej malproksima de la suno. Vd AFELIO, APSIDO.

perikardo . Membraneca sako, envolvanta la koron.

perikarpo . Cio de la frukto, kio envolvas la grajnon : *~o konsistas el tri partoj: epikarpo, sarkokarpo aū mezo-karpo k endokarpo.*

Perimetro. Konturo de geometria figuro.

perineo . Malsupra pario de la abdomeno.

Periodo. 1 Tempo, kiun bezonas astro por retroviĝi en sama punkto de sia rondvojo. Kp STADIO, FAZO. 2 Tempa daŭro inter du difinitaj fazoj de fenomeno aū de evoluado. Kp EPOKO, JARARO. 3 Aro da fazoj prezantanta malvolvigon de iu unueca penso. Kp FRAZARO. ~a. 1 Ripetiganta post pli malpli difinita tempo : *~a febro, eldonajo, fenomeno.* Kp INTERMITA. 2 Karakterizata per $\sim oj$ 3 : *~a stilo.*

periosto . Fibreca membrano, kovranta la ostojn.

periplo. Mara ĉirkaŭa ŝiprado aū preciza raporto pri ĝi.

periskopo . Optika instrumento, kies elstaranta tubo vidigas horizonton super kiu ĝi elstaras.

Peristilo. Korto ĉirkaŭita per galerio apogita sur kolonoj.

* **Peritoneo.** Membrano entenanta la intestojn.

* **Perko.** Mangebla riverfiŝo parenca je perko (*perca fluviatilis*). **perkalo.** Delikata densa katuno.

* **Perlo.** 1 Brilblanka globeto formiganta en kelkaj specoj de markonkoj k uzata kiel juvelo : *la virino estis ornamila per oro k altvaloraj ŝtonoj k ~oj.* 2 Vitra, emajla aū metala globeto, kiun oni traboras k surfadengigas por fari diversajn ornamajojn. 3 (f) Altvalorajo, perfektajo, plej bela ajo : *tio estas la ~o el la kolekto; li estas la ~o el la edzoj; literaturo ~o; ne donu sanktafon al la hundoj, nek jetu viajn ~ojn antau la porkoj.* (Kp GEMO, TREZORO). ~a. Simila al ~o, ~okolora : *~aj dentoj; ~a ĉielo, roso B. ~a (tr).* Eliĝi kun formo de ~o : *la ŝvito ~is sur lia frunto; el liaj okuloj ~as malrapide larmoj.*

* **Perlamoto.** Blanka materio kun ĉielarkaj rebriloj, teganta la internon de kelkaj specoj de markonkoj k uzata por fari butonojn, ventumilojn, tenilon de tranĉiloj kc.

* **Permesi** (tr). 1 (iu) Konsenti, ke iu libere faru ion : *~u al mi kisi vian manon z; ~u al matrīda homo, ke li tien petu de vi z; ricevi, atingi la ~on z; ripoz~o.* Kp AKCEPTI, ALLASI, TOLERI. Vd PASIVA, Rim. 2 (io) Ebliĝi, ke iu faru ion : *kiom la cirkonstancoj tion ~is, li penis esti eleganta z; la regularo ~as, ke ... u z; la sorto ne ~is al ili geedziĝi z.* **For~i** (tr). 1 ~i al iu foriri : *li for~is la vizitantojn; peti for~on gis la vespero.* 2 ~i al oficisto aū servisto forlasi sian servon por difinita tempo : *li petis for~on por eestis la edziĝon de sia frato.* Kp LIBERTEMPO. **Mal~i** (tr). Ne konsenti, ke iu faru ion : *malobei, transpaši mal~on; frukto mal~ita estas plej bongusta z.*

permuti *z* (tr) Δ . Ŝangi la ordon de ciferoj, literoj ks.

* **Perono.** 1 Ekstera malalta ŝtuparo finiganta per platajo, sur kiu malfermigas pordo de domo : *vasta pina domo kun ~eto z.* 2 (Ev.) Kajo 2.

perpendikla Δ . (pri rekto) Formanta egalajn angulojn kun alia rekto. ~o. ~a linio.

perpendikulara *z* = perpendikla.

perpleksa. Ŝanceliga pro senkonsileco, hezitanta inter pluraj kontraŭaj decidoj. **Vd DUBI, KONFUZI, EMBARASI, KONSTERNI.**

* **Persekutu** (tr). **1** Kursekvi por atingi aŭ malamike trakti : *la ēasisto ~as leporon ; rabobirdoj ~is la kolombojn* B ; *mort~i cervon*. **Kp PELI, POSTKURI.** **2** Konstante kruele turmenti : *tiam la kristanoj estis ~ataj ; la registaro ~adis la guidantojn de la opozicio.* **3** Fari al iu proceson, voki iun antaŭ jugisto : *~i debitoron.* **4** (f) (io) Konstante maltankiligti iun : *en tiu loĝejo doloraj rememoroj ~as min ; la registarono ~iam ~is la timo pri ribelo* (Kp SIEGI). **~isto.** Oficisto oficiale komisiita por plenumi la decidojn de tribunalo.

* **Persiko.** Bongusta frukto de ~ujo. **~ujo, ~arbo.** Arbo el fam. migdalacoj, devena de Persujo (*amygalus persica*).

* **Persisti** (ntr). **1** (iu) Energie daŭrigi, eĉ malgraŭ ĉiu ajn malhelpajo, tion, kion oni komencis fari aŭ pensi : *~i en sia laboro, ĝe sia opinio ; ne hontu penti pri faro, honlu ~i en eraro Z ; la akuzato ~as nei.* **Kp OBSTINI, INSISTI.** **Vd KROCIĒTI, ALGLUIĜI.** **2** (io) Longe daŭri : *la memoro pri li longe ~os ; la malnova tradicia kutimo ankorau ~as* (Kp ENRADIKIGI). **RIM.** : **Persisti** montras prefere energion, **obstini** montras malpravan malcedemon.

* **Persono.** **1** Homa individuo konsiderata kiel konscia, responduma k havanta devojn k rajtojn : *eiua amas ordinare ~on, kiu estas simila al li Z ; oni vivas ne kun mono sed kun ~o Z* (Vd KORO) ; **konsideri ~ojn** ĝe juĝado estas ne bone Z ; *la ~oj, kiuj ne komprenas la uzadon de la artikolo... Z.* **2** (K) Konscia k memstara spirita estulo : *unu sola Dio en tri ~oj.* **3** (G) Konjugacia aŭ pronoma formo servanta por distigi la ~on, kiu parolas, tiun, al kiu oni parolas, k tiun, pri kiu oni parolas : *mi estas la pronomo de la unua ~o. ~a.* Propra al ~o ; rilata al difinita ~o k ne al aliaj : *eiion rigardi tra sia ~a vitro Z ; estante nun tre okupita por iom rebonigi mian ~an situacion Z ; tio ĉi donis al la afero karakteron iom ~an Z ; ~a opinio, aludo ; ~a pronomo.* **Kp INDIVIDUA, PROPPRA.** **RIM.** : **Individua** kontrastas kun **kolektiva.** **Persona** kontrastas kun **anonima, neoriginala, ĉiesa. ~e.** Per sia propra ~o : *~e viziti iun ; mi konas lin ~e.*

eco. Tio, kio konsistigas la ~on ; propra k memstara ecaro : *tiu lernanto havas jam karakterizan ~econ ; la memoro estas nepra kondiĉo de la ~eco ; estas tre dezirinde, ke la sen~eco k memstareco de nia afero ĉiam pli k pli fortigu Z.*

Perspektivo. **1** Reprezento de objektoj laŭ la diverseco de aspektoj kaŭzita de ilia malproksimeco k pozicio : *en tiu penbrajo la ~o estas tre ĝusta ; linia, kolora ~o.* **2** Aspekto, kiun prezentas, rilate al la punkto, de kiu oni rigardas, objektoj de malproksime vidataj : *de tiu montero oni quas belan ridantan ~on ; post ĉiu figuro en la ~o montriĝas kelkaj aliaj Z ; bird ~o.* (Kp HORIZONTO 1). **3** (f) Aspekto, sub kiu oni prezentas al si pli aŭ malpli malproksiman okazon : *la nuna situacio prezentas vastajn ~ojn k esperojn ; la vivo alprenis por li novan k pli vervan ~on ; tiu progreso malfermas novajn ~ojn ; konsola ~o ; sen~a entrepreno* (Kp HORIZONTO 2).

persvadi B (x). Sukcesi kredigi ion al iu : *~i iun pri io ; ~i al iu, ke li edziĝu B ; la serpento ~is Evan gustumi la frukton ; la pasio estas la sola oratoro, kiu ĉiam ~as ; ~a elokventeco.* **Kp KONVINKI, ALKONDUKI, DECIDIGI.**

perturbo. **1** ♀ Malordo en la homa korpo pro malbona funkcio de iu organo. **2** ♂ Malordo en mašino. **~i** (tr). Kaŭzi ~ojn. **~igl.** Havi ~ojn.

Peruko. Artefarita hararo imitanta naturan kaphararon.

perversa Z. **1** Inklina al malbonfarado, malica. **2** Inkлина al nenormalaj voluptoj.

* **Pesi** (tr). **1** Mezuri la pezon de objekto, komparante tiun pezon al alia pezo elektita kiel unuo : *~i leteron, pakafon ; ne~ebla (senpeza) substanco.* **2** (f) Esplori la valoron de, taksi, ekzameni : *ni devas ~i la ŝancojn ; per mezuro k ~o akiriĝas sukceso Z ; longe pripensadi k ~adi (singarde eldiri) ĉiun sian vorton Z ; la sorte de la ŝtato estas nun ~ata B. ~lio.* Diversformaj aparatoj por precize taksi la pezon : *vekta, risorta ~ilo ; ~illaso Z.*

peso. Mona unuo de Suda Ameriko, diversvalora laŭ la landoj.

peseto. Hispana argenta mono.

Pesimismo §. Doktrino laŭ kiu la doloro estas nepra sekvo de la vivo k konsek-

vence la sumo de ĉiuj malbonoj superas la sumon de ĉiuj bonoj. Kp NIHILISMO, SENESPERO.

Pesimisto. 1 Pesimismano. 2 Homo, kiu ĉiam vidas nur la malbonan flankon en ĉiuj aferoj.

* **Pesto.** Epidemio malsano devena de Oriento k preskaŭ ĉiam mortiga. Kp ROLERO.

* **Peti** (x). 1 Sciigi al iu, ke oni deziras ricevi ion de li : *~i informon, helpon de iu, el iu, al iu ; ~i iun pri helpo, konsilo, permeso, pardonon ; sinjorino ~is de ŝi trinki Z* ; kiu ne ~as, tiu ne ricevas Z. Kp POSTULI. 2 Sciigi al iu, ke oni deziras, ke li faru ion : *li ~as, ke mi estu atenta Z* ; *ili ~is lin alveni pli proksime K* ; *mi ~as vin kredi Z* ; *por gasto ne~ita mankas kulero Z* ; *~u lin al mi Z* (*~u ke li venu al mi*) ; *mi sendis ~i ilin titien Z* ; *sidiĝu, mi ~as*. Kp INVITI. ~o. Ago ~i : *la ~o de ĉefo estas ordono* ; *direkti Z, fari Z, ~i Z ~on al iu* ; *prema, insista ~o* ; *la ekonomia lego pri la propono k la ~o (oferto k mendo)*. ~eg! (x). Insiste k humile ~i. **For~i** (tr). ~i de iu, ke li permesu foriri : *sin for~i de iu Z*. **Pro~i** (tr). Interhelpi por havigi al iu pardonon. ~skribo. Skribita ~o al oficialulo.

petalo ♀. Florfolio de korolo.

Petardo. Malforta eksplodilo, konsistanta el pulvo entenata en kartona tubo k uzata kiel signalo aŭ amuzajo.

petiolo ♀. Subtenilo de folio.

* **Petoli** (ntr). 1 Sin amuzi per sencelaj viglaj ludaj movoj, kiel infano : *la hundo ~is ĉirkaŭ miaj piedoj* ; *birdo ~as kiom ĝi volas Z* ; (f) : *staj ~aj (antaj) haroj estis legitit nur per rubando B*. 2 Senkonsidere k infanece amuzi sin per gaje sercja, pläche malicetaj agoj aŭ paroloj : *juneo ~is, maljuneco malsatos Z* ; *~u, dibodu, sed sorton ne riproĉu Z* ; *~a mieno, lango* ; *~ado sen mezuro ne kondukas al plezuro Z* ; *trans~i la grandan pašon de sia vivo, kiel nepripensem knabino Z*.

* **Petroleo.** Minerala oleo, eltirata el naturaj fontoj k uzata por lumigado k hejtado. Kp BENZINO, NAFTO, ŜTONOLEO.

* **Petromizo.** Mangebla angilforma marfiño (*petromysa*).

* **Petroselo.** Veg. el fam. umbelacoj, uzata kiel spicajo (*petroselinum*).

* **Pezi** (ntr). 1 Fari, pro la altiro de la tero, konstantan premon sur subtenantan objekton aŭ konstantan tiron sur pendigantan objekton : *la libro ~as duonon da kilogramo B* ; *diu hajlero ~is pli ol 50 gramojn Z*. 2 Sentigi al iu tian premon aŭ tiron : *sur ĉeval' de najbaro la ŝargo ne ~as Z* ; *tiuj vualoj ~as sur min* ; (f) : *homo, kies vorto ~as (havas influon)* ; *mia mano ~os sur iliaj ŝultroj* ; *tio ~as sur mia koro* ; *~as sur la lando ĝia krimaco Z* ; *malĝojiga sorte ~as sur ili*. ~o. 1 Forto rezultanta de la tera altiro, per kiu la korpoj ~as : *fali sub ~o* ; *la ~o, kiun povas elteni ponto* ; *malgranda ~o, sed granda prezo Z* ; (f) : *kurbigi sub la ~o de la jaroj* ; *ni portas la ~on de ilia potencado B*. 2 Mezuro de tiu forto rilate al konvenio unuo : *la internacia unuo de la ~o estas la kilogramo B* ; *kioma estas la ~o de tiu sako ? uzi sian mangafon laŭ~e Z*. ~a. 1 Havanta ~on. 2 Havanta multan ~on, multe~a : *~a kiel plumbo* ; *~a (malfacila, mallerta) paſado* ; *oro estas pli ~a ol fero, pli mal~a ol aero Z* ; *~a (prema) atmosfero, vetero. Kp ŜARGA*. 3 (f) Grava, peniga, teda : *~a kolero Z* ; *vi sentigis al via popolo ~an sorton Z* ; *kelkaj skribas senerare, sed per multe~a malagrabla stilo Z* ; *tio ~e kuſas sur mia konscienco Z* ; *ilia salajro ~e ŝargis la budgeton de la monarhio B* ; *la mulle~econ k malgraciecon de la lingvo mi alskribis al tio, ke mi ankoraŭ ne sufice bone ĝin posedas Z*, ~ig!. Igi ion multe~a : *la pluvo ~igis la velojn* ; (f) *tiuj adjektivoj ~igas la frizon* ; (f) *tiu ĉi sciigo ~igos la korojn Z*. ~ollo. Metalmaso servanta kiel ~unuo : *~ilo de du kilogramoj. Mal~a. Malmulte ~a : mal~a sako, ŝargo, paſado* ; (f) *mal~igi ies koron Z, doloron. Kp DELIKATA, FACILA, KVETIGI. Super~o, pli~o*. Tio, kio superpasas la ~on fiksitan en tarifo.

* **Pfenigo.** Germana moneroeto, centono de marko. Kp CENTIMO.

* **Pla.** Vive, sincere k ame respektoplena al Dio k religiaj : *~e vivi Z* ; *se ezoko ~igis, gobio ne dormu Z* ; *al la ombroj de ĉiuj mortintaj esp-istoj la kongreso esprimas sian respekton k ~an saluton Z* ; *peti la ~econ ĝis bigoteco*. Kp PIETISTO.

piamatro ♀. La plej interna el la tri meningoj, kiuj envolvias la carbon. Vd DURAMATRO.

Piano. Muzikilo pli malgranda ol forte-piano, kun vertikalaj kordoj k klavaro.

Plastro. Argenta monero uzata en Hispanujo, Turkjo k orientaj landoj kun tre diversa valoro.

* **Piceo.** Konifera tre osta arbo (*pinus*). Kp ABIO, PINO.

* **Piedo.** 1 Artikigita parto ĉe ekstremo de la homa aŭ besta kruro, servanta por stari k marşı : *mi sidas sur seĝo k tenas la ~ojn sur benketo Z ; ŝi jetis sin al la ~oj de sia edzo Z ; ~bati, ~frapi, ~premi* (Kp TRETÌ) ; ~a (kie kuſas la ~oj) *parto de lito Z ; kurba~a ulo Z.* Kp KRURO. Vd TUTA. 2 (f) Parto sur kiu meblo staras : *tablo kun kvar ~oj.* 3 (f) Malsupra parto de io : *~o de roko, de paĝo ; ~noto ; antaŭ ~io ni devas penadi, ke nia afero starigu sur fortaj ~oj (bazo) en la mondo Z.* 4 (f) Versero (Kp MEMBRO 3). ~e. 1 Per la ~oj : *iri ~e ; malfelico venas rajde, foriras ~e Z.* 2 Ĉe la ~oj de iu. 3 (f) Malsupre de io : *~e de la paĝo troviĝas noto. ~Ingo.* Speco de ringo, kiu pendas de la selo k en kiun oni metas ekstremajojn de la ~oj por surĉevaligi k rajdi. Trl~o. Tablo aŭ seĝo kun tri ~oj.

* **Piedestalo.** Izola bazo de kolono aŭ statuo, pli alta ol larga k ordinare kun kornico. Kp SOKLO.

pietismo Z. Doktrino de germana luterana rigora sekto.

* **Pigo.** Birdo el fam. korvoj (*pica*).

Pigmeo. 1 Ano de mita popolo rimarkinda pro ĝia malgranda kresko. 2 Malgrandulo. Kp NANO.

pijamo. Negliga aŭ lita dupeca vesto kun ne alĝustigita pantalono por viroj k virinoj.

* **Piki** (tr). 1 Pli malpli profunde enigi pinton en ion : *~i al si la fingron per kudrilo ; ~i ĉevalon per sprono Z ; (f) minaretoj ~as en la aeron ; ~e k tranĉe batì ; la junulo lin tra~is* (~ante traboris. Kp PINLO) per glavo k li mortis Z ; *tra~i truon en folio Z ; korvoj el~os* (eltiroj ~ante) al li la okulojn Z ; *en~ita skribo* (tatuo) ; *la ĉielo estis tra~ita* (punktita) de steloj. 2 Malagrable k akre ekskiti la sentojn : *la frosto ~as la vizaĝon ; ~i al iu la vundan lokon Z ; ~i al iu la okulojn Z* (f : tute malplaĉi, ĉagrene inciti). 3 Koleretigi,

inciti, vundeti : *tiu krio ~is* (ofendetis) *la region Z ; tiuj formoj ~as* (malplaĉas) ; *al vi oni predikas, k nin oni ~as Z ; min ~as* (maltrankviligas) *la dubo, ĉu... ; mallaudo ~as* (stimulas) *la noblajn korojn ; geomantoj sin ~as Z* (petole incitas) ; *~parolo Z.* 4 Agrable k vigle ekskiti la sentojn : *mustardo ~as la langon ; ~anta ŝerco, bildo, novelo de Boccacio B ; la ~a, morda, sagaca ironio de Voltaire ; la ~anteco en la situacio ridigis ĉiujn ; ~a originaleco de la stilo ; ~spirito fraŭlino.* ~o. 1 Ago ~i aŭ rezulto de tiu ago : *~oj de kudrilo B ; ~oj de arda suno, de malvarmo ; pro vorta ~o ofte perdiĝas amiko Z ; ~o de konscienco (pento).* 2 Unu el la kvar specoj de ludkartoj, distingebla per malgrandaj nigraj figuroj, similantaj feran ~ilon de ~stango. ~ema. 1 Sprite mokema. 2 Incite mokema. ~ilo. 1 Ilo por ~i. 2 Organo per kiu la insektoj ~as. ~bastono. Montbastono. ~stango. Armilo konsistanta el ligna stango finiganta per fera larĝa pinto (Kp HALEBARDO, LANCO).

* **Pikedo.** 1 Malgranda taĉmento da soldatoj gardanta postenon. 2 Speco de kartludo.

pilo <. Fonto de elektra energio, uzanta la transformigon de la femia energio.

Pilastro. Kvadrata kolono, plejofte parta enigita en muro.

Pilgrimi (ntr). Vojagi por pie viziti sanktan lokon.

* **Pilkò.** 1 Luda jatbulo, ordinare el elasta materio. 2 Pirforma kaŭčuka ujo, kiu finigas per tubeto k kiun oni premas por eligi la entenan aeron aŭ fluaĵon.

* **Pilolo.** Medikamento sub formo de buleto : (f) *ni devas gluti la maldolcan ~on* (rezignacie elporti tiun neeviteblan mal-agrablajon).

pilono. Portalego de Egiptaj temploj.

piloro. Koloneto, al kiu oni iam ligis krimulojn por elmontri ilin al popolo ; malhonora kolono.

* **Piloto.** Maristo komisiita por gvidi la ŝipojn en malfacilaj traireoj ĉe eniro aŭ eliro de haveno ; ŝipgvidisto. ~i (tr). Ŝipgvidi.

* **Pino.** Konifera arbo (*pinus*). Kp ABIO, PICEO, PINJO.

* **Pinči** (tr). Premi inter du fingroj aū inter du pecoj : *~i la orelon de infano ; la papago ~is al mi la fingron per sia beko ; ~i la kordojn de liro* ; (f) *~i kelke da akordoj sur la harpo B* ; (f) *malgrasaj bovinoj avide ~is (širis ~ante per la lipoj) herbon en la apudvojaj kavoj B* ; *~preno (malgranda kvanto) da salo, da tabako. Kp TAŬZI.*

* **Pinglo.** 1 Metala stangeto, pinta ĉe unu ekstremo, kiun oni uzas por pike fiksi teksajon aū veston : *sendanĝera ~o* ; (f) *sidi sur ~oj z* (maltrankvilege atendi. Vd PLANDO) ; *eĉ ~o (bagatelo) povas koron trapiki z*. Kp FIBULO, NAJLO, AGRAFO, BROČO. 2 Metala senpinta stangeto, fleksita laŭ du paralelaj branĉoj k uzata por fiksi la virinajn harojn. 3 *~oforma folio de koniferar arboj : ~oj de pino B*. Al-*1* (tr). Fiksi per *~o*. **De-*1***. Demeti ion fiksitan per *~o*.

pingveno V D = pingvino.

pingvino 翩. G. de maraj palmipedoj, kun tre malgrandaj flugiloj (*alca*).

* **Pinio.** 1 Speco de pino (*pinus pinea*). 2 Mangebla frukto de *~o*.

* **Pinto.** 1 Akuta k pika ekstremo : *~o de glavo, kudriko, cirkelo*. 2 Ekstremo : *~o de la sonorilturo ; marši sur la ~o de la piedoj ; li vidas nur ĝis la ~o de sia nazo z* (estas malsagaca, ne antaŭvidema) ; *mam-~o* ; *~o de monto ; ter-~o (promontoro)* ; (f) *en la ~o (supro) de la tutmonda intereso staras tiu demando ; atingi la ~ojn de la homa penso ; super-~e (supraĵe), nur tuſtene z*. Kp SUPRO, VERTO, KULMINO. *~a*. Finiganta per *~o* : *~a tranĉilo, bastono, ĉapelo, mentono ; multe-~aj monloj z*. *~l. (ntr)*. Esti *~oforma* : *al la ĉielo ~as du sonorilturoj*. *~igi*. Igi *~a* : *~igi krajonon* ; *malbonhumore ~igi la bušon* (fari lipgrimacon). (Kp KOJNA, AKRA.) **Sen-*igi***. Malaperigi la *~on* de io : *sen-~igi plomon, glavon* ; (f) *sen-~igi (senefikigi) argumenton, aser-ton*. *~arko*. Ogivo.

Ploeto Z. Hakfosilo, konsistanta el ligna tenilo perpendiculara al fera stango, kies unu ekstremo estas pinta k alia plata. *~i (ntr)*. Labori per *~o*.

* **Pioniro.** 1 Soldato, kies tasko estas konstrui pontojn, fari vojojn, trانĉojn kc. 2 Koloniano plugebliganta senkult-

uran teron. **3 (f)** Homo pretiganta la vojon k sukceson al novaj ideoj : *la ~oj de la paca idealo ; la ~oj de ĉi tiuj ideoj devas multe balali z* ; *fari ~an laboron* ; *dediĉi sin al ~eco z* ; *~e montri la vojon* (Kp APOSTOLO, PROPAGANDISTO, PLUGISTO, MISISTO, AVANGARDO).

* **Pipo.** Tubo finiganta per forneto, en kiun oni metas tabakon, kiun oni brulisgas por enspiri ĝian fumon : *fumi da ~ojn potage*.

* **Pipro.** Sekigita frukto de *~arbeto*, havanta pikajn guston k uzata kiel spicajo. **~arbeto.** Veg. produktanta la *~on (piper)*. **~ujo.** Vazeto entenantan la *~on* por la mangotablio. *~i (tr)*. Spici per *~o*. Kp PAPRIKO.

* **Pipso.** Malsano de birdoj, kaŭzita de cirkaulangs membraneto.

* **Piro.** Bongusta frukto de *~ujo*. *~ujo, ~arbo*. Arbo el fam. rozacoj (*pirus communis*). **~vino.** Fermentanta trinkajo ekstraktita el *~oj*.

Piramido. 1 Monumento kun kvar triangulaj flankoj k kvarangula bazo, servanta kiel tombo por antikvaj regoj de Egipto. 2 Solido, kies bazo estas poligono k kies lateroj estas trianguloj kunigantaj en pinton.

Pirato. Mara rabisto. *~i (ntr)*. Esti *~o*. Kp KORSARO, KAPERI.

* **Pirito.** 1 Grajnoforma kombinajo de sulfuro k metalo : *fera ~o*. 2 = gruzo.

pirogo. Boateto farita el kavigita arbotrunko.

* **Pirolo.** Birdo el fam. fringoj, kun bela kanto (*pyrrhula*).

pirotekniko Z. Arto prepari artajn fajrarojn.

* **Pirozo.** Bruleca doloro en ezofago aū stomako.

* **Pisti** (tr). Pecetigi aū pulvorigi per ripetitaj batoj : *~i pipron, salon, griafon* ; *se vi ~os malsagulon en ~ujo, lia malsageco de li ne apartigas z* ; (f) *dis-~i (subpremi) la pastraron B*. Kp FRAKASI, DISBATI, MUELKI, MAČI. *~ilo*. Instrumento por *~i*. *~ujo*. Speciala vazo, en kiu oni *~as*.

* **Pistako.** Verda migdaleca frukto de *~ujo*, uzata por fari bombonojn. *~ujo*. Arbo el fam. terebintacoj (*pistacia*).

Pistilo. Ina seksorgano de floro.

* **Pistolo.** Malgranda, facile portebla pulvopafilo, tenata per unu mano dum pafado. Kp REVOLVERO.

* **Pišto.** Solida cilindro moviganta per stango interne de alia cilindro, repušanta fluidojon aū puše de ĝi : *~o de pumpilo, de vapormašino*.

pitureska. 1 Pentrinda ; karakterizas objekton taŭgan por esti reprezentata per pentrado : *~a pejzažo*. 2 Vive k pikante originala en literatura verko : *~a stilo, priskribo*.

Pivoto Z. Ekstrema parto de akso, eniganta en truo, kie ĝi turniĝas : *~o de rado en horloĝo*. ~i (ntr). Turniĝi ĉirkaŭ ~o.

* **Pizo.** Legomo el fam. fabacoj, kun globformaj semoj (*pisum*).

pizango Z G. de intertropikaj plantoj, kies frukto nomiĝas banano (*musa*).

* **Placo.** 1 Libera spaco, ĉirkaŭita de domoj, en urbo aū vilago : *oni starigos statuon sur tiu ~o*. 2 Nuda spaco meze de surkovrita tereno : *granda ~o en arbaro Z; la neĝo fandiĝis k. montriĝis verda ~eto sur la tero Z*; *devas esti 50 ulnoj ĉirkaue kiel libera ~o (= spaco) por la sanklejo Z*.

placenteo Z. 1 Spongeca k mola organo, kuliniganta idon al la patrino antaŭ la nasko. 2 Angia parto de la perikarpo, al kiu estas fiksitaj la grajnoj per la funiklo.

* **Plaĉi** (ntr). Kontentigi aū simpatiigi un per sia ĉarmo : *tiu libro, lia heroeco tre ~is al mi Z; al ĉiu besto ~as ĝia nesto Z; se ne ~as najbaro, ne ~as lia faro Z; ne valoranto ~as, sed ~anto valoras Z; kiu flatas al ĉiu, ~as al neniu Z; tre ~as al mi ĉi tie. ~a*. Alloge agrabla, ĉarma : *~a vizaĝo, pejzažo; ĉi tie estas al mi tre ~e. ~o*. Allogeco de tio, kio kontentigas ies deziron aū guston : *li akiris ~on en la okuloj de la reĝo; laŭ via ~o; per portio ~o ne venas Z; trovi, renkonti ~on de iu, inter la legantoj; trovi ~on ie, en io (sin senti agrabla, hejmecce ; esti en agrabla medio, en sia elemento. Vd MUELILIO, GUSTO 3, VOKITA)*. Kp BONTROVO, ARBITRO, FAVORO. *~ema, ~ivola*. Deziranta ~i (Kp KOKETA, GALANTA, AFABLA).

* **Plado.** Granda telero, kiu servas por alporti sur la tablon la mangajojn, disdonotajn al ĉiu manganto : *~o da griaĵo Z*.

* **Plafono.** Horizontala aū kurba surfaco, formanta la supran internan parton de ĉambro, galerio ks.

Plago Z. 1 Tutlanda longedaŭra katastrofo, kaŭzita de Dio kiel puno por la homoj : *la sep ~oj de Egiptujo*. 2 Tutlanda granda longedaŭra katastrofo : *la mašino povas esti liberigilo aū ~o por la homaro. ~i (tr)*. 1 Puni per ~o : *vian popolon ne ~u Z*. 2 Ruinigi per ~o : *la ~ita regiono*.

plagiato Z. Nelojala faro de tiuu, kiu prezentas sub sia propra nomo verkon aū parton de verko, kies aŭtoro li ne estas. ~i (tr). Prezenti, kiel sian propran, verkon de aliulo.

plago = strando.

plako Fotografa plato, konsistanta el vitro sursternita per impresebla substanco.

* **Plano.** 1 Desegno prezentanta konstruon, urbon aū regionon k montranta la situacion, la proporciojn k la rilatojn de la diversaj partoj : *guidlibro kun ~oj k ilustraĵoj B*. 2 Antaŭe pripremita k ordigita arango de efektivigota verko aū entrepreno : *la ~o de tiu romano estas konfuzo; skizi grandiozan ~on de propagando; intence k kun antaŭpreligita ~o ili neniel volus malutili al iu Z; sen~a aktiveco estas nur vana moviĝemo* (Kp PROJEKTO, METODO, PROGRAMO 4). 3 Rilata malproksimeco en kiu troviĝas vidajoj aū en kiu estas perspektive metataj reprezentajoj en desegno aū pentraĵo : *la figuro de la unua ~o estas belega; la montoj, kiuj formas la lastan ~on; troviĝi sur la antaŭa ~o Z; (f): stari sur la unua ~o Z; tiu okazo metis sur la unuan ~on (plej gravigis) la ideon pri lingvo internacia; ni devas meti niajn personajn gustojn sur la lastan ~on Z* (Kp PERSPEKTIIVO, EBENO, FONO, SCENEJO). ~i (tr). Projekti.

* **Plando.** Suba plata parto de la piedo, kiu tuŝas la teron, kiam oni marsas aū staras : *Dio metis liajn malamikojn sub la ~ojn de liaj piedoj Z* (humiliges k subigis) ; *la vojo brulas sub liaj ~oj* (li tre deziregas alveni kiel eble plej rapide).

Vd PINGLO). ~**(um)o.** Suba plata parto de ŝuo : *meli ion sub la ~on de siaj ŝuoj* (f : tute malſati ion) ; *re~umi botojn*.

* **Planedo.** Astro rondiranta ĉirkaŭ la suno.

planimetro z Δ. Parto de la geometrio, pritraktanta la platajn surfacojn k iliajn proprecojn.

* **Planko.** Horizontala ebeno konsistiganta malsupran internan parton de ĉambro, galerio ks, k sur kiu oni paſas : *ligna, mozaika ~o* ; *~o de ponto* ; (f) *tiu movado ekzistas nur sub la ~o* (sekrete, kaſe). Kp PAVIMO, PARGETO.

* **Plantl.** (tr). Meti veg-on en teron por ke ĝi plu kresku : *~i rozujon* ; *~i vinbergardenon* z ; *~i vinberbranĉojn en sia ĝardeno* z ; (f) : *~ita* (senmove staranta) kiel paliso ; *~i principon en la kapon de infano* ; *novaj pensoj ek~iĝis* (enradikiĝis) en lia animo. ~**ado.** Ago ~i. ~**itajo**, ~**(aj)o.** Vegetaĵo : *Jehudo estas lia plej amata ~ajo* z. ~**ido.** Nova trunketo, kiun veg kreskigas el tero : *harmonie el la malnova bazo ~idoj novaj ĉarme kreskis supren* z. ~**ejo.** Loko multe ~ita. En~**i** (tr). 1 Profunde ~i. 2 (f) Profunde penetrigi en la spiriton : *la sento pri honoro estas eduke en~ita ĉe la Japanoj* ; *tiel la terremo en~iĝas ĉe tiuj infanoj*. Trans~**i** (tr). 1 ~i ion en alian lokon. 2 (f) Penetrigi ideon aŭ kutimon en alian spiriton aŭ medion : *tiu superstiĉo trans~iĝis en la najbaran landon* ; *tiuj radikoj trans~iĝis el la franca en la anglan vortaron*.

Plantago z. Ofta dukotiledona plurjara herbo, kies semojn mangas birdoj.

plasma ♡. La likva parto de la sango, en kiu naĝas blankaj k rugaj globetoj.

Plastiko z. Arto reliefi reprodukti la formojn de objektoj. ~**a.** 1 Rilata al ~o, taŭga por ~o : ~a (knedebla) *pasto*. 2 Reliefs kiel la realajo ; havanta reliefajn formojn precize similantajn la naturon ; same impresanta kiel la realajo : *~e imagi ion al si* B ; *ēo staras klare k ~e antau mia animo* Z ; *la silueto de la parlamento ~e reliefiĝas kontraŭ la vespera cielo* ; *~e esprimi ion* ; *~e k emocie priskribi la mizeran situacion de iu* B (Kp VIVE, DRASTE, KLARBILDE).

* **Plastro.** Medikamento el glueca sub, stanco, per kiu oni ŝmiras pecon de tolokiun oni metas sur la kuracota korpa parto. Kp KATAPLASMO.

* **Plata.** 1 Prezentanta malgrandan dikecon kompare kun la du aliaj dimensioj : *~a pošhorloĝo, ŝtono, libro* ; *~igi sian nazon sur la fenestra vitro* z ; *~igi klakēapelon*. 2 Prezentanta nur malaltajn reliefojn : *~a vizaĝo, virino kun ~a brusto* ; *~a telero, skulptaĵo* ; (f) *~a (tre banala) prozo, verso*. Kp EBENA, GLATA, SENRELIEFA. ~**o.** Objekto malpli dikia ol larĝa k longa : *~o de glavo* ; *štala, lada, vitra, fotografa ~o* ; *štona ~o de tombo* ; *man~o* ; *fermo~o* (flugilo) de pordo z (Kp KLINGO, LAMENO). ~**ajo.** ~a parto de objekto : *interetaga ~ajo de stuparo* ; *la tegmento prezentas ~ajon* ; *la ~ajo de Tibo*. **Cifre~o.** Ekstera ~o de horloĝo, sur kiu troviĝas la ciferoj montrantaj la horojn.

Platano. Dukotiledona arbo, kies ŝelo falas ĉiujare.

* **Plateno** Pt. Grize blanka, peza, ne oksidebla metalo, pli valoro ol oro.

platona. 1 Rilata al la doktrino de greka filozofo Platono. 2 Pure idealia, praktike neefektiva : *admirado ~a de virinaj ĉarmoj* z ; *~a amo* ; *~aj decidoj*.

* **Plaüdi** (ntr). 1 (pp akvo) Eligi specialan bruon batigante kontraŭ plataj supraoj aŭ batate per io plata : *la ondoj ~is sub la remilioj* ; *~is la akvo fluanta en la riveroj* B ; *la fiŝoj elsaltis super la akvon, kiu ~iĝis* z (ek~is) ; *fontano, kie blankaj akvoj ~as* ; *la maro ~as kontraŭ la rokoj, kontraŭ la ŝipo* ; *la veturiloj ~atas tra la vojkavo*j. 2 Eligi specialan bruon, batante akvon per io plata : *anseroj ~as en akvo per la flugiloj* ; *li ~os* (pene vados ; Kp PADELI 2) *en sta vomodo* z ; *la remilioj ~as sur la akvo*. 3 Eligi bruon similan al tiu de ~anta akvo : *ĉe la fenestro ~as la flagoj* ; *~u per viaj manoj, frapu per viaj piedoj* z. Kp KLAKI, APLAÜDI, ŜMACI. ~**(ad)o.** 1 Sono de akvo batanta aŭ batata : *la ~ado de la akvo sur la flankojn de la ŝipo sonis en liaj oreloj kiel funebra sonorado* z ; *la sopira ~o de la senfina pluovo* B. 2 Sono simila al tiu de ~anta akvo : *subite interrompis la silenton ~ado*

de ĉevalaj piedoj en koto. **~ejo.** Loko de la bordo, kie la ondoj ~as. **~igl.** Fari, ke akvo aŭ plata objekto ~u : *la batiloj de la lavistinoj ~igis la ŝaumon.*

Plebo. Plej malalta klaso el popolo : *en antikva Romo la ~anoj havis neniujn civilanajn rajtojn.*

Pledi (ntr). Paroli antau jugisto por defendi sian propran aferon aŭ tiun de sia kliento : *vi ne trovos advokaton por ~i en tia afero ; (f) gravaj argumentoj ~as por la generala akcepto de esp. kiel inter-nacia linguo.*

pleistoceneo ✎. Formacio de la kvaternara epoko. Vd ALUVO, DILUVO.

* **Plej.** Adv. esprimanta kvanton aŭ gradon superan al ĉiuj aliaj : *si estis unu el la ~ belaj knabinoj, kiun oni povis trovi Z ; tion oni povas fari sen la ~ mal-granda risko ; la ~ Supra (Dio) ; la ~ inteligenta el ĉiuj ; ĝio iras ~ bone. ~e.* 1 En la ~ alta grado, maksimume : *ĉiu laboristo ~e 50-jara rajtas ripozi. 2 ~ ofte : oni povis nur malofte vidi sian ĉapelon sur tiu loko, kiun tiu ĉi vestaĵo ~e okupas ĉe la aliaj homoj Z ; ~e okazas, ke ; en nia lingvo la vortoj ~e estas pli naturaj k pli bonsonaj se ili estas ne kun-ligataj Z ; la infanoj estas tankvilitaj ~e tiam, kiam oni enlitigis ilin Z.* **Mal~.** Adv. esprimanta gradon de kvanto aŭ kvalito malsuperan al ĉiuj aliaj : *el ĉiuj ternantoj jen la mal~ laborema.* **Mal~e.** 1 Minimume, almenaŭ. **2 ~ malofte.**

plejdo Z. Vojaĝošalo.

* **Plekli** (tr). Kunigi plurajn fadenformojn objektojn, multfoje k regule inter-kruçigante ilin : *~i harojn, ŝnurojn, pajlon ; ~i (fari ~ante) retos el junko Z ; (f) : lia lango ~as (kombinas) falsafojn Z ; kun~i inter la anoj fortikan ligilon de solidareco. ~ajo.* Objekto farita el ~itaj fadenoj aŭ vergetoj : *pajlo~ajo de seĝo ; metalfadenaj ~ajo de la kaĝo Z ; (f) tiu ideoj penetras tamen tra la densa ~ajo de la homaj anlaŭjujoj (Kp KRADO).* **Inter~i** (tr). Provizore aŭ nekomplete ~i : *inter~i i la manojn Z ; la arboj sur la bordoj inter~is siajn foltriĉajn suprojn Z ; (f) inter~i la vortojn en ritmojn Z ; inter~o amplikado) da intrigoj. **Mal~i, dis~i** (tr). Disigi la ~itajn erojn : *mal~i trikajon, nodon, trigon.* **Tra~i** (tr). Krucige tra-*

pasigi tra ~ajo specialan elementon : *tra~i bluan ŝtonon per flavaj fadenoj ; (f) : argumentoj tra~itaj per diversaj citajoj k mistraj terminoj teknikaj Z ; tra~i siajn argumentojn per multo da taŭtaj aŭtoritataj nomoj Z, da kvazaŭ-sciencaj frazoj Z.*

* **Plena.** 1 Enhavanta la tutan enhavblan kvanton : *glaso ~a je vino Z ; ~blovi ion ; da puntoj, rubandoj, tuloj, atlasoj ~e estis en la ŝrankoj B ; vi farigos ~a de ebrieco k malgojo Z ; (f) koro tro ~a, buſo parolas Z.* **RIM.** : La radiko **plen** estas ofte uzata kiel prefikso kun la signifo, ke la montrata entenantajo estas konsiderata kiel mezuruno : *~buſo Z, ~mano da io Z ; li prenu ~manon el la faruno Z ; ~kulero ; ~brako ; ~gorĝo, ~buſo da lakto ; 24 horoj faras unu ~lagon Z.* 2 Kompleta ; al kiu mankas nenia necesa parto aŭ eco : *~a vortaro ; si estis la ~a portreto de sia patro Z ; lumo leviganta, kiu ĉiam pli lumas gis ~a tagiĝo Z ; malvera pesilo estas abomenajo por Dio, sed ~a pezo pluĉas al li Z ; ~a malumeco, matrileco Z ; perfekta, en la ~a senco de l' vorto ; ~kuirviandona Z ; ~aĝa ; ~kreska knabino Z ; mastreco en tutu ~eco Z.* 3 Enhavanta grandan kvanton : *la haveno estas ~a de ŝipoj ; teksto ~a de eraroj ; (f) kapo ~e je ideoj, projektoj ; inter ~e da kadavroj Z (Kp SATA, SATURITA, SUFIČA).* **~igl.** Fari ion ~a : 1 ~igi sakon je sablo ; ~igi trezorejon Z ; nubo ~igis la korton Z ; provi ~igi la barelon de la Danaidinoj (vane klopodi, kvazaŭ iu, kiu provas ~igi senfundan barelon) ; viaj grenejoj ~iĝos Z ; mi ~igis de mirego (Kp SATURI, TRASORBIGI, PENETRI. Vd SPIRI). 2 ~igi kontingenton ; ~igi mal~on, brecon ; (f) ~igi mankon (Vd MANKO, NENIIGI). 3 ~igi sian domon per rabajo Z ; la hospitalo super~iĝas je malsanuloj. ~umi (tr). 1 ~e efektivigi, kion oni devas : *multe komencile, malmulte ~umile Z ; ~umi sian taskon, oficon ; ~umi ordonon, promeson, komision, devon, ŝuldon Z ; ~umi (obei, observi) leĝon Z, instruon, konsilon ; ~umi la peton, la deziron Z, ian bezonon, la mendon de tiu Z ; tio perfekte ~umas ĉiujn miajn revojn B, tjujn postulojn ; lingvo ~umas sian difinon nur tiam, se ĉiuj uzas ĝin severe egale Z ; dum la milito esp., malgraŭ tre malfavoraj kondiĉoj, ~umis sian*

grandegan destinon rilate la homaron.
2 Fari : *~umi laboron, batalon, rolon, kanton Z, dancon ; sekretario ~umas la korespondadon Z ; la ~umado de plej diversaj gestoj Z.* **Mal~a.** Enhavanta nenion : *mal~a kesto, ĉambro, stomako, monujo ; ŝi neniam foriras kun mal~aj manoj ; mal~igi sian sakon Z ; mal~kapulo Z ; vi timas la mal~on, kiu ĉirkaŭprenos vin, kiam la karaj rememoraĵoj estingiĝos B.* **Mal~umi (tr).** Ne fari tion, kion oni devus : *mal~umi sian promeson, devon.*

* **Plendi (ntr).** **1** Esprimi per vortoj sian doloron, ĉagrenon : *~i pro kapdoloro ; li stoike suferas ne~ante ; ~a kriko, vizago Z ; ne rigardadu al mi tiel ~e Z.* **Kp ĜEMI, LAMENTI, VEKRIO, SOPIRI, PLORI.** **2** Esprimi per vortoj, ke oni estas malkontenta pri io aŭ iu : *ne tro ~u k ne perdu kuragon ; la infano ~is al la patro kontraŭ sia kamarado ; se nenui ~as, nenui defendas Z ; ~i ĝe la tribunalo ; la komercistoj ~as, ke la doganimpostoj estas tro altaj ; maljunaj virinoj ~as pri la facilanimeco de la junularo k pri la malbonigo de la tempoj Z ; li ~is pri la nesufiĉa helpo donita al nia tiama sola gazeto ; ~i pri la malbona nutraĵo ; mi ne ~as kontraŭ la sorto Z ; ~ito, kion vi povas diri por via prauigo Z ?* **Kp PROTESTI.** **~o.** Ago *~i* : **1** de *~o k ploro ne foriĝas doloro Z ; ĝe ili estas ploro, ĝemoj, ~oj Z. **2** **Meli ~on kontraŭ iu ĝe la tribunalo ; ~o senfara ne estas defendo Z.***

Pleonaskmo (G). Uzo de vortoj superfluaj, kiuj senutile denove esprimas jam esprimatian ideon.

* **Pleto.** Plato el ligno, metalo aŭ ofte el lakita kartono, kiu servas por alporti telenojn, pladojn, glasojn, tasojn.

pleuro Sereca membrano, kiu surkovras la internon de la brusto k tegas la pulmojn.

pleūrilo Inflamo de pleuro : *akuta, senakva aŭ seka, pusa ~o.*

Pleūronekto. Delikatgusta marfišo kun plate ronda korpo, el sama fam. kiel rombofišo (*pleuronectes rhombus*).

* **Plezuro.** Agrabla sento de bonstato, komforteco, ĝojo, kiun naskas kontentigo de deziro aŭ inklinio : *via vizito faris al mi ~on Z ; doni al iu ~on Z ; havi, trovi, senti, ricevi grandan ~on en io Z, per io, ĝe io Z,*

el io ; ekĝui ~on vidante... Z. **Kp VOLUPTO.** **~a.** **1** Plena je ~o, akompanata de ~o, agrabla (Kp ĈARMA). **2** Celanta nur ~on : *~a vojaĝo ; ~aj artoj. ~iga.* Kaŭzanta ~on : *~iga akcepto. ~igi.* Kaŭzi ~on al iu. *~(ig)l.* Senti ~on : *la infanoj ~as ĝe la mirrakontoj ; ĝe la malfelico de via malamiko ne ~igu Z.* **Mal~o.** Malagrablo, ĉagreno : *pro la multaj mal~oj li griziĝis Z* (Vd DORNO).

* **Pli.** Adv. esprimanta kvanton aŭ gradon superan je iu alia k sekve servanta por formi la komparativon de adj-oj k adv-oj : *eu vi deziras ~ da panon ? ~ da okuloj, ~ da certeco Z ; la papero estas blanka sed la neĝo estas ~ blanka Z ; lakteto estas ~ nutra ol vino Z ; li estas ~ stulta ol malica ; iru ~ rapide Z ; du homoj povas ~ multe fari ol unu Z ; uzu ĝin kiel eble ~ maloste Z ; kiu avidas ~ bonan (Kp SUPERFLUA), perdas plej bezonan Z ; li estas la ~ aĝa el ambau ; ~beligi, ~multigi, ~grandigi ; li amas lin ~ ol sin mem Z ; ne estas permestite al mi ~ diri Z ; li nu vivos ~ ol unu tagon Z ; mi postulus nenion ~, krom ke oni montru al mi estimon Z ; diru nenion ~ pri tio ĝi Z ; lia mieno montris ~ (~e 1, ~guste) suferon, sed ne koleron Z ; mi ~ volas (preferas) iri al ŝi Z ; vi ~ meritas riprodon ol li Z ; li ~ (prefere) drinkas ol laboras (Kp PLU).* **~e.** **1** Je ~ alta grado. **2** Krom tio : *li donis al li veston k ~e monon.* **~a.** Aldona, ekstra : *unu ~a mortis ; jen ~an komplezon mi petas de vi* (Kp KROMA). **~igl.** **~grandigi** aŭ **~multigi** (Kp LEVI, KRESKIGI). **Mal~.** Adv. montranta kvanton aŭ gradon mal-superan al iu alia : *mal~ da havo, mal~ da zorgoj Z ; li estas mal~ fortaj ol vi ; mi volus mal~ konvinki lin ol ripensigi lin pri tio ; la nombro de la senkleruloj multe mal~iĝis* (Kp MALALTIĜI, Malfortiĝi, FALI 2). **~multo.** **~granda parto** aŭ **partio** : *la absoluta ~multo devas superi la duonon de la voĉoj B* (Vd MULTO).

* **Pliko.** Malsano de krania ĉeesto, karakterizata per troa grasa sekrecio.

piloceno La plej supra etaĝo de la terciara epoko. Vd MIOCENO, OLIGOCENO, EOCENO.

plombo Z. Metala cemento por kurac-stopi difektitajn dentojn. **~l (tr).** Stopi denton per ~o.

* **Plori** (ntr). Montri sian doloron per larmoj k ĝemetoj : *unu floras, alia ~as z ; li demandis ŝin pro kio ŝi ~as z ; i pri siaj pekoj, pri la morto de infano ; tio estas larmoj ~itaj duonon da jarcento antaue z ; ofte kantas la bušo, kiam ~as la koro z ; (f) la vento ~as (gēmas, mugas).* ~o. Ekstera manifestado de doloro : *virina ~o sen valoro z ; ne sufiĉas ~o al kreditoro z ; ne atentu lian ~adon z ; ~kanto de Jeremia z ; ~akiri pardonon.* Kp GEMO, PLENDI. **Pri~i** (tr). Aflikti pro perdo de iu aŭ io : *pri~i mortintan filon.*

plosivo. Momenta konsonanta produktata per abrupta malfermo de la buškanalo, kiu lásas eliri la spiron nur post momente kompleta fermigo (k, g, t, d, p, b). Kp LABIALO, FRIKATIVO, AFRIKATO.

* **Ploto.** Mangebla riverfišo el fam. de karpoj (*cypinus idus*).

* **Plu.** Adv. montranta la daŭradon k neĉesadon de iu stato aŭ ago : 1 En la tempo (= daŭre, pli longtempe) : *malgraŭ siaj promesoj li drinkas ~ ; hodiau, kion ~ vi scias z ? tenu ankau ~ tion en sekreto z ; dangere estas lin lasi ~ en tia libereco z ; k tiel ~ ; ~diri ; ~fari ; ~labori ; ~vivi ; Usono ~konstruas militisparon.* 2 En la spaco (= pli malproksimis, ĝis pli malproksima punkto) : *iru ankoraŭ unu pašon ~.* RIM. 1 : Diri pli anstatau **plu** oni povas tre ofte, sed ne ĉiam z. RIM. 2 : Kun nea vorto, plu signifas la maldalaŭron, la ĉesigon de ago aŭ stato : *mi ne povas iri unu pašon ~ ; ne parolu ~ ; ĝis tie k ne ~ ; mi lin ne vizitos ~ ; li ne povis ~ sin deteni z ; ne aperu ~ antaŭ mia vizago z ; li ~ neniam batalos kontraui vi z ; nun li kuſas, por neniam levigi ~ z ; formorti, dormi k nenio ~ z ; nun, kiam ~ nenia savo por ni restas z ; neniaj duboj ~.* Kp JAM NE, ANKORAŬ NE, NE PLI. RIM. 3 : La tre malgranda diferenco inter la senco de plu k tju de **ankoraŭ** 2 kuſas en tio, ke **ankoraŭ** signifas esence ripeton, dum **plu** precize signifas daŭradon. ~e. Akcentata formo, samsenca kiel ~ 1 : *li ~e diris kelkajn vortojn z ; mi ~e silentos pri tio ; k ankoraŭ ~e ŝi naskis filon z , estu ~e paſtrino de l' diino laŭ ŝia volo z ; mi sukcesis altreni min ĝis la fenestro, sed ~e miaj fortloj ne sufiĉis ; la pluvo falegadis ĉiam ~e k ~e z.* ~en (Ev.).

Akcentata nelogika formo, samsenca kiel ~ 2 : *ŝi ne povis iri ~en z ; Abram iris ~en, ĉiam ~en al la sudo z ; ili pelados sian akiron ~en, sen ripozo z ; tuj vortoj poste estis rakontitaj ~en k penetris en la popolon z.* ~a. Daŭranta plu, okazanta en posta tempo : *nun rakontu al mi la ~an sorton de ili z ; li restos iri ~ajn tagojn ; mi bezonas ~ajn detalojn.* ~i. (ntr) ~e resti en ia stato : *la malbele vetero ~as ; mi ~is suferante (Kp DAURI).* ~igl. ~e fari : *li ~igis la laboradon ; la kreditoroj ne ~ volis ~igi la krediton (Kp DAURIGI, KONTINUI).*

* **Plugl** (tr). Prilabori la teron, tranĉante ĝin per speciala ilo por prepari semadon k kulturon : *kiu ne ~is, tiu ne rikoltos ; (f) la boatoj ~as (sulkigas) la supraĵon de la lago ; (f) la vento ~is grandajn sulkojn sur la akvo B ; ~ebla tero.* ~lio. Instrumento por ~i, ordinare konsistanta el la tranĉa oblikva klingo fiksita al trabetaro, kiun tiras ĉevalo, bovo aŭ alia besto : *vapor~ilo, motor~ilo.* ~etlio = spato.

* **Plumo.** 1 Ĉiu el la kornecaj tubetoj garnitaj per lanugo, kiu kovras la korpon de birdoj : *ĉapelo ornamila per ~oj ; malpeza kiel ~o ; kokete ~ita (~ornamita) bireto z ; (f) sin ornami per fremdaj ~oj (kvalitoj k meritoj) ; sen~igi kokinon, ne vekante mastrinon z (lerte ŝteli).* 2 Tubeto de ~o, kies ekstremon oni pintigis k laŭlonge distranĉis por uzi ĝin kiel skribilon. 3 Metala maldika lameno en formo de ~o 2, uzata por skribi. ~ingo. Bastoneto, al kiu oni adaptas skribi~on.

* **Plumbo** Pb. Griza mola metalo tre peza : *li iras, kvazaŭ liaj ŝuoj enhavus ~on (hezitante, malvolonte) ; pezaj ~aj (~okoloraj) nubo(j).* ~ero. Ĉiu el la ~aj grajnetoj, per kiuj oni plenigas la kartocojn de ĉaspafilo.

Pluraj. 1 Numerala nedifina adj., kiu karakterizas nedifinitan kvanton da nombreblaj aferoj, kontraste kun la unuo aŭ kun malpli granda kvanto : *en la daŭro de kelkaj semajnoj li maljuniĝis je ~aj jaroj ; ~aj personoj atestis tion.* Kp KELKAJ, DIVERSAJ. 2 Samsenca nedifina numerala pronomo : *~aj (~aj personoj) estis vunditaj.* RIM. : *Iuj, Iom da insistas pri la nedifiniteco, sed sen aludo al granda*

aŭ malgranda nombro. **Malmultaj** insistas pri la malgrandeco de la kvanto. **Kejkaj** insistas pri tio, ke la montrita nombro, kvankam sufiĉe granda, estas tamen pli malgranda ol alia kvanto k egalvaloras kiel : ne tre multaj. **Pluraj** insistas pri tio, ke la montrita nombro, kvankam ĝi ne estas tre granda, estas tamen pli granda ol unu, k ĝi estas samvaloraj kiel : sufiĉe multaj. Dum la malo de **kejkaj** estas **nenu**, la malo de **pluraj** estas **unu**.

Pluralo Z (G). Formo montranta, ke oni parolas pri pluraj personoj aŭ aferoj ; multenombro : *en esp-o la subst-a, adj-a k pron-a ~o estas signita per j; ~a finigo Z.* Kp SINGULARO.

plus Δ. Signo de adicio : *4 + 5 estas 9 (kvar plus kvin estas naŭ).* Vd MINUS.

pluskvamperfekto Z (G). Verba tempo, montranta agon pasintan k antaŭan al alia pasinta ago : *kiam vi vidis nin en la salono, li jam antaŭe estis dirinta al mi la veron Z.*

* **Plušo.** Tapeta ŝtofo similanta veluron, sed kun pli longaj haroj.

Plutokrato. Riĉulo rigardata kiel politike potenca.

Plutokrato. 1 Superregado de la riĉuloj. **2** Plutokrataro.

* **Pluvo.** Akvo gute teren defalanta de la densigintaj nubvaporoj : *forta, batanla (fortega) ~o Z; trafi, fali el sub ~o en riveron Z* (en ankoraŭ pli malbonan situacion. Vd FLAMO); (f) *tiam komencis ~o* (multo, amaso. Kp HAJLO, TORENTO, RIVERO, FASKO, GARBO) *da sukcesoj; ~o da kisoj; kota ~a tago Z; ~mantelo; ~sirmilo; ~ombrello; ~desfluilo, ~lubo.* ~i (ntr). Fall (pp ~o) : *~i kvazaa la akvo estus versata per trogoj, per siletoj Z; pri~ata lando Z; (f) ĉiu benoj ~as sur ilin B; (f) la insultoj, la monpunoj ~as; mi ~igos sur la teron dum 40 tagoj Z; (f) ~igi batojn sur iun.*

Pneumatiko. 1 Parto de la fiziko koncernanta la gasojn. 2 Kaŭcuka tubo, plenblovita per aero k metita ĉirkaŭ rado de veturilo por mildigi la skuojn. ~a. Uzanta la aeron kiel movilon aŭ moderigilon : *~a tubo, depeso, mašino, kuseno.*

* **Po.** I^o Prep. signifanta disdividon k uzata : 1 Antaŭ numeralo determinanta

substantivon kiu estas cirkonstanco komplemento, por montri, ke la kvanto aŭ mezuro esprimata de tiu numeralo ne rilatas unufoje al ĉiu objektoj aŭ personoj kune konsiderataj, sed rilatas ripete k sinsekve al ĉiu el ili aparte : *mi fumadis cigaredojn ~ 20 rubloj por cento Z; si ricevis 2 lecionojn ~ 20 spesdekoj por horo Z; mi kudrados ~ 10 horoj ĉiutage por 20 spesdekoj Z; la drapo kostas ~ 2 dolaroj por metro* (2 dolarojn por ĉiu metro) ; *oni trovias biletojn ~ 8 frankoj ĉe la sekretario; la komitato estas rebalotata ĉiun trian jaron ~ triono; la infanoj estis venditaj por tuta jaro ~ 1 drahmo ĉiu B; oni povas nokti ~ 6 frankoj; la kurso daŭras dum 10 tagoj ~ 30 minutoj.* Kp ĉiu. 2 Antaŭ numeralo determinanta substantivon, kiu laŭlogike estas objekta komplemento aŭ kelkfoje subjekto, por montri, ke la kvanto aŭ mezuro esprimata de tiu numeralo ne rilatas unufoje al ĉiu objektoj aŭ personoj kune konsiderataj, sed rilatas ripete k sinsekve al ĉiu el ili aparte : *la gastoj trinkis ~ (sk unu) glaseto da vino Z* (ĉiu el la gastoj trinkis unu glaseton da vino) ; *ili ricevis ~ 5 pomoj Z* (ĉiu el ili ricevis 5 pomojn) ; *al ĉiu el la infanoj mi donis ~ 3 pomoj Z* (mi donis 3 pomojn) ; *se mi legos en ĉiu tago ~ 15 paĝoj, mi finos la tutan libron en 4 tagoj Z* (legos en ĉiu tago 10 paĝojn) ; *elektu al vi ~ 3 homoj el ĉiu triblo Z* (elektu 3 homojn el ĉiu triblo). Kp ĉiu. RIM. : Kvankam ĉi tiu uzado de la vorteto **po** estas Z-a, sekve bonstila, ĝi ofte embatas multajn esp-istojn, kies lingvan senton ĝi kontraŭas. Por facile forigi tiun embarason, oni povas aŭ simple eviti **uzi** la prep-on **po**, anstataŭigante ĝin per la vorto **ĉiu**, kiu havas saman disdividan sencon (Vd la supraj ekzemploj metitajn en parentezoj), aŭ aigui ĝin al la numeralo kiel disdividan prefikson, aŭ ankau rigardi ĝin kiel adverbon samvaloran kiel prefikso k seminfluan sur la kazo de la sekvanta komplemento, conforme al la konsilioj de Lippmann, Bennemann, k.a. k al la plurfoja uzado de bonaj verkanloj : *vi donos ~ 5 talentojn jare B; li devis trovi ~ 13 reprezentantojn de l' metiistoj B.* Z mem skribis : *al ĉiu li donis ~ 5 dolarojn k deklaris en siaj L. R. : « Inter la esprimoj **doni** ~ 2 pecojn k **doni** ~ 2 pecoj estas malfacile diri,*

kiu estas la pli bona k tial ambaŭ esprimoj estas uzeblaj k bonaj».

11° Pref. almetita al numeralo aŭ subst. k havanta la saman disdividan k ripetan sencon : *la gastoj trinkis ~unu glaseton da vino ; oni pagas ~kvindek centimojn por 10 vortoj ; oni pagas 50 centimojn por ~deko vortoj ; vendi ~grande Z, ~detaile ; ricevi pagon ~pece ; ~metre, ~hore, ~lage, ~lune, ~hektare, ~membre ; ~sekunda rapideco ; ~numera prezo ; ~malmulte, ~iom* (iom post iom). RIM. : Kvankam en kelkaj okazoj oni povas preskaŭ indiferente uzi la vorton **po** aŭ la susikson **op**, estas tamen memorinde, ke oni ne povas en ĉiu ajn okazo intermiksi tiujn du vortetojn : oni uzu **po**, se oni celas atentigi pri kvanto ripete konsiderata aparte ; oni uzu **op** nur se oni celas atentigi pri kvanto konsiderata kiel formanta tuton. Oni povas laŭplaĉe diri : *ili marşis ~ 4 en ĉiu vico, aŭ ili marşis kvarope en vicoj*, ĉar ambaŭ frazoj estas sume samsignifaj ; sed la frazo : *en tiu urbo miloj da mizeruloj logas ~ 8 aŭ 10* (anstataŭ : okope aŭ dekope) *en unu ĉambro* ne estas taŭga, ĉar oni ĝuste intencas insisti pri la kontraŭhigiena kuneo k opoco. Kontraŭe estas taŭga la frazo : *la ekskursantoj devis disigi por la nokto k logi ~ 2 aŭ 3 en diversaj hoteloj*, ĉar oni ĝuste intencas insisti pri la neatendita diseco de la kunvojaĝantoj.

Podagro. Dolora malsano de artikoj.

Podio Z. Planko altigita super la grundo por loki en kunveno segojn por aŭtoritatojn ; estrado : *oraj benkoj staris sur ~o el verda marmoro* Z. Kp TRIBUNO, ALTANO, PIEDESTALO.

Poemo. Poezia, iom longa verko : *la ~oj de Homero*.

* **Poento.** Unuo de valoro ĉe ludoj : *de mi li, malnobulo, el~is* (ludgajnis) *hieraŭ 100 rublojn* Z.

Poeto. Poeziverkisto.

poetiko Z. Traktato pri la reguloj de la versa verkado.

Poezio. 1 Arto verki versajojn : *sin dediĉi al la ~o ; la ~o estas la muziko de l' animo*. 2 Beleco de la ideoj k de la stilo, vencia en la ~aj verkoj, sendepende de la versenco : *siaj leteroj estas plenaj je ~o ; ~a pentraĵo, koncepto, bildo ; ~emo ekklapitis min*.

* **Pokalo.** Funelforma trinkvazo kun larĝa ŝaŭko : *inter ~o k lipoj povas multe okazi Z* (Vd MANO) ; (f) *plenege estis la ~o de mia felico* B. Kp KALIKO, GLASO.

polarizi (tr) □. Modifi lumajn radiojn per reflektado aŭ refrakto k tiel akiri por ili novajn proprecojn. ~a. ~anta. ~o. Fenomeno ~i. ~ilo. Aparato, por ~i la lumon.

poldero. Kulturebla tereno gajnita el la maro.

polekso ♡. Dikfingro.

Polemiko. Skriba publike diskutado : *~a verko ; mi ne volis entiri min en ~on kun certa kategorio da personoj* Z. ~i (tr). Skribi publike diskuti : *mi ne ~os kontraŭ ili eĉ per unu vorto* Z.

poleno ♀. Fekundiga polvo de floroj.

* **Polico.** Administracio komisiita por prizorgi la publikan ordon k sendanger econ : *~estro ; ~anoj, ~istoj*.

polligamio Z. Pluredzineco.

Poligoto. Homo povoscianta plurajn lingvojn : *oni povas esti ~o, ne estante lingvisto*.

* **Polygono.** 1 Dukotiledona malalta veg., el kies semoj oni faras grizan farunon k grion (*polygonum fagopyrum*). 2 Multilatero, multangulo.

Polipo. 1 G. de cephalopodoj, kies korpo estas mola k kiuj havas ĉirkaŭ la kapo brakojn provizitajn per suĉiloj (*polypus*) = polpo. 2 Malgranda mara vegetbesto, similanta floron k vivanta arope sur kalkeca arbosimila subportilo sekreciita de ĝi k nomita koralo : *~aro, ~trunko*.

Poliso. Kontrakto pri asekuro.

Poliethismo. Religio kredanta je ekzisto de multaj dioj.

Poliethisto. Politeismano.

Poltiko. 1 Scienco aŭ arto rilata al la regado de ŝtato. 2 Generala agmetodo.

Polk. Pola k bohema danso.

poloo (Sp). Speco de pilka ludo, sed de surĉevala.

polpo ♂. G. de cephalopodaj moluskoj, kies korpo estas mola k havas sur brakoj suĉilojn (*polypus*).

* **Poluri** (tr). 1 Glatigi k briliigi ion per frótado : *~i lignon, vitron, marmoron*. 2 (f) Perfekte ellabori, plidelikatigi, pli-

rafini : *~i sian verkon ; li ne sufiĉe ~as sian stilon ; li estas frolita k ~ita z* (multe spertinta) ; *ne~ita* (senkultura, kruda) homo. Kp FAJLI, RABOTI.

* **Poluso.** Ciu el la ekstremoj de akso de sfero : *suda ~o de la tero*.

* **Polvo.** Subtilaj eretoj el tero, facile levataj de vento : *viši ~on de sur la mebloj ; vi estas ~o k refarigoj ~o z* ; *feti, ŝuti al iu ~on en la okulojn Z* (f : mirblindigi, iluzii. Kp BLUFI. Vd SABLO) ; *et unu ~eron vi ne trouos sur lia vesto Z* ; *la komencaj ~eroj de la mondo Z. ~a.* 1 El ~o : *~a nubo. 2 ~opleno : ~a breto Z. ~igi.* Fari, ke io īgu ~o (Kp PISTI, FRAKASI, PESETIGI). **Sen~igi.** Senigi ion je ~o : *sen~igi ŝuojn. Kp PURIGI.*

* **Pomo.** 1 Frukto de ~arbo. 2 Objekto kun formo de ~o. **~uko, ~arbo.** Arbo el fam. rozacoj (*pirus malus*). **~vino.** Fermentanta trinkajo elpremita el ~o-j.

Pomado. Medikamenta aŭ kosmetika ŝmirajo. *~i* (tr). Ŝmiri per ~o.

Pompo. Impona graviga aspekto de lukse ornamita vidiitago : *~o de la kulto, de reĝa kortego, de ceremonio*; (f) *la ~o de la stilo ne sufiĉas por kaŝi la senen-havecon de la verko ; en intensa bluo ~as la cielo. ~a.* Elmontranta imponan luksan belecon : *~a palaco, urbo, ceremonio*; (f) : *~a somero ; ~aj arboj ; ~a parol-ado.* Kp SOLENA, BRILA, FESTA, GRANDIOZA, PARADA.

* **Ponardo.** Pinta ambaŭtranĉa mal-longa pikarmilo. *~i* (tr). Piki per ~o.

* **Ponto.** 1 Konstruo ebliganta trairon de rivero, fosaso, kavo ks : *štona, fera, ligna ~o ; la arkafoj de ~o ; turniganta ~o ; pend~o* (kiest planko pendas de feraj ŝnuregoj) ; *lev~o* (levebla ~o) ; *bruligi post si la ~ojn Z* (malebligli al si ĉiun ŝangon de decido. Vd KARTO, KUBO, TRANSPASIO) ; *la afero ne staras sur pinto de ~o Z* (ne urgas). 2 (f) Interkomunikilo : *ni deziras krei ligantan ~on inter la gentoj Z* ; *esp-o estas ~o trans ĉiuj lingvaj limoj* ; *Hungarlando estas ~o inter oriento k okcidento* ; *tiu procedo prezentos ~on de transiro Z* ; *si serĉis ~on* (transiron, pretekston) al pli intima konversacio. **Super~igl, trans~igl** (tr). Meti ~on super io : *super~igi kanalon ; trans~igi*

fendegon ; (f) *trans~igi* (venki) *mal-facilaĵon, malhelpafon.*

pontifiklo Z (K). Eklezia altrangulo havanta aŭtoriton k jūgpovon : *la papo estas la plej alta ~o B.*

Pontono. Platfunda ŝipo, uzata por fari flosponton.

popo Z. Grekortodoksa pastro.

* **Poplo.** Alta arbo el fam. salikacoj (*populus*).

poplito ♡. Parto de la gambo, kiu estas malantaŭ la artiko de la genuo.

* **Popolo.** 1 Tutajo de la homoj loĝantaj en sama, lando : *la ~oj faros en konsento unu grandan rondron familiaran Z* ; (f) *formikoj, ~o ne forta Z.* Kp AMASO.

2 Regataro kontraste kun regantarao : *la senato k la ~o romanaj ; grandeco de ~o estas gloro de reĝo Z ; kiam regas malvirtulo, la ~o ĝemias Z ; ~a tumulto ; ~a kunveno.* Kp PLEBO. 3 Nekulturita plimulta kontraste kun kleruloj : *la ~o nomas elokventeco la kapablon paroli laŭtege k longe ; ~a kutinvo ; venas prov-erbo el ~a cerbo Z.* Kp VULGARA, KRUDA.

Populara. 1 Facile komprenebla por la popolo : *~a elokventeco, broſuro ; ~igl la sciencon.* Kp VULGARA, BANALA, TRI-VIALA, ELEMENTA. 2 Konata k amata de la popolo : *~a verko Z, aŭtoro, oratoro ; tiu en la publiko tre ~a opinio estas erara Z.* Kp DISVASTIGITA, KUTIMA, ĜENERALA.

* **Por.** 1e Prepozicio sekviganta substantivon, adverbon aŭ infinitivon, k esprimanta : 1 Celon : *~ia celo Z* ; *preni plumon ~ skribi* ; *la preparoj ~ la venonta kongreso* ; *vojaĝi ~ plizio* ; *ni diru tion ~ lia laido* ; *~ la honoro de iu* ; *dudek jaroj da laborado ~ esp-ismo Z* ; *li riskas ~ la duba rezultato kurage sian vivon Z* ; *li estis inviita ~ kanti* ; *li invititis min ~ festeno B* ; *la komitato donis permision ~ elveturo* ; *ni devas klarigi al ni ~ kio ni kunvenas Z* ; *~ kio (kion petanta) vi venis al mi Z ?* RIM. : En tiu senco Z kelkfoje preterlasas la prep-n antaŭ infinitivo : *kiam mi kuſigas dormi ? doni manĝi k trinki al iu* ; *oni vokas la bovon ne festeni sed treni.* Tiu dirmaniere estas maleolta k ne imitinda. 2 Destinon, la adaptiĝon al : *tio estas mia kabineto ~ labora / kampo ~ la eksperimentoj de aeroplanoj / glaso, kiun oni uzas ~ vino Z ; kuracisto ~*

virinoj ; vestoj ~ infanoj ; ne estis akvo ~ la popolo (~ trinki) Z ; mi havas nenion ~ manĝi ; havi multon ~ fari ; ne havi la tempon ~ ludi ; estas la horo ~ foriri ; ĉu vi opinias min kapable ~ tiu malnobla agado Z ? bombo sufieca ~ eksplodigi citadelon ; miaj sagoj, tro mal-multa pezaj ~ lia vento, ne trafis la celon Z ; li estas tro fiera ~ obei (Vd TRO). 3 Aĉetobjekton : pagi cent frankojn ~ sia palto ; tiu drapo kostas po dek markoj ~ metro ; ~ ĉiu tago mi ricevas kvin frankojn Z ; ~ du monatoj mi ŝildas 30 frankojn (de luperzo) ; abonpago, tio estas pago ~ la abono Z ; (f) : pagas mat-junaj jaroj ~ junaj eraroj Z ; tiuj ĉi tagoj rekompencas lin ~ la malfacila pasintajo Z.

4 Aĉet- aŭ vendprezon : aĉeti teon ~ unu franko Z ; ~ tiu prezo la vesto ne estas kara ; ĉu vi povas lasi la ĉambron ~ unu spesmilo ? tiu folieto povas esti ricevita ~ kelke da centimoj Z ; vi kalkule en-shribis lignon ~ dudek mil rubloj, dum en efektiveco vi ne donis eĉ ~ cent rubloj Z ; oni donacas ~ speso k laborigas ~ spesmilo Z ; ~ la mono pastra prego, ~ la mono romp' de leĝo Z ; ~ sia oro ĉiu estas sinjoro Z. Kp po. 5 Predikaton (= kiel, kvazaŭ) : mi prenis vin ~ iu pli merita Z ; mi prenis la dangeron ~ ŝerco Z ; oni povus preni tiun ĉambron ~ laborejo de artisto ; vi akceptas ~ kontakta mono vortojn, kiuji ne enhavas indon Z ; ŝtono servis al ni ~ seĝo ; mi donos al vi la landon ~ eterna posedajo Z.

6 Personon, je kies profito aŭ kontentigo oni agas : *re-doni ~ iu ; kolekti monon ~ mizeruloj ; aĉeti kukojn ~ la infanoj ; tiu libro estas ~ vi ; kanti ~ si mem ; la naturo, kiu longan tempon batalis kontraŭ ni, batalas nun ~ ni Z ; tiuj ~ si, ~ tiuj Di' Z ; la fervoro ~ esp-o ; la motivoj ~ la akcepto de tiu propono ; diskuti la ~ k la kontraŭ Z.*

7 Personon, kiun koncernas la ago (= konsiderante, rilate al) : *nia regimentostro estas ~ siaj soldatoj, kiel bona patro Z ; assigni difinitan salajron ~ iu Z ; tio estas granda perdo ~ ni ; tiu ĉi grava tago restos ~ mi ĉiam memorinda Z ; la kongreso estas vera triumfo ~ esp-o ; mia spiro farigis abomenon ~ mia edzino Z ; tri aferoj estas nekompreneblaj ~ mi Z.* Kp AL 4, KONTRAŬ 4. 8 Estontan tempoduron, dum kiu devas daŭri la ago : *forvojaĝi ~ tri semajnoj ; pruntedonu al*

mi vian libron ~ unu momento ; foriri ~ ĉiam Z ; vi faris Izrael via popolo ~ eterne Z ; tiu manĝaĵo estis provizo ~ la lando ~ la sep jaroj Z. Rim. : **Por** estas kelkoj, ke erare uzata kun la senco de **pro** : *mi dankis lin ~ la tuja plenumo de mia deziro Z ; la Eternulo juĝu vin ~ tio. ~ ke.* Konjunkcia esprimo, montranta la celon : *subtenante la krucon, por ke la virino povu trinki Z ; ili faris tion, kion ili povis, ~ ke mi elportu el la urbo la plej bonan rememoron Z ; ni devas esti tre singardaj ~ ke, anstataŭ akceli la aferon, ni gin ne pereigu ~ ĉiam Z.* Rim. : **Por ke** ĉiam sekvigas la u-modon, escepte en maloftaj okazoj, kie ĝi montras ne la celadon, la intencon, sed nur la efektivan aŭ ne-intencitan rezulton : *tiu sprucigo sufiĉas ~ tio, ke ili plu ne povas teni la okulojn nefermitaj Z ; la ideo estas tro altiranta ~ ke la homoj rifuziĝus je ĝi Z* (Vd TRO).

11^e Prefikso kun la sencoj 1 k 8 : ~**ĉiam**. Ĉiam daŭronta : ~**ĉiamala leĝo** Z, posedaĵo Z. ~**vivajo** Z. Ĉio, kio estas necesa ~ vivi. Kp VIVTENO.

Poro. 1 Ĉiu el la preskaŭ neperceptebaj truetoj de la haŭto, tra kiuji eliras la ŝvito. 2 Ĉiu el la malgrandaj mal-plenajoj, kiuji apartigas la molekulojn de korpo, k igas gin pli malpli penetrebla por akvo, gasoj, kc.

* **Porcelano.** 1 Tre delikata, blanka argilo, kiun oni bakas por fari diversajn duondifanajn objektojn : statuetoj, tele-roj el ~o. 2 ~ajo : *hinaj ~oj.*

* **Porcio.** Kvanto da mangajo donata al ĉiu persono : *riĉevi pli ol sia ~o.*

* **Pordo.** 1 Libera spaco aranĝita en muro de urbo, konstruado aŭ ĉambro, por en- k eliri : *ĉe la eniro tra la ~oj Z ; cent-a Tebo ; aĉeti siajn biletojn je la ~o de l' teatro ; forpeli iun tra la ~o.* 2 Ligna aŭ fera klapego, kiu fermas tiun spacon k povas duonturnigi por ebligi la trairon : *vitra, krada ~o ; kolere fermi Z, stopi, ŝlosi sian ~on ; frapi ĉe la ~o de iu (f : sin turni al iu petante helpon aŭ konsililon) ; laši malfermita la ~on (f : rezervi la eblon) por novaj trattadoj ; la ~oj de ŝranko, forno (Kp FLUGILO). ~ego.* Ĉefo ~o de domo por veturiloj, aŭ ~o de fortikigita urbo. ~**Isto.** Gardisto de domo, kies metio estas kontroli la enirantojn. ~**hoko.** Fera akseto, kiun oni fiksas ĉe

~ofosto k ĉirkaŭ kiu turnigas ringo (~hokringo) fiksita ĉe la klapego de ~o aŭ fenestro. Kp ĈARNIRO.

Poreo. Legomo el fam. liliacoj (*allium porrum*).

***Porfiro.** Tre malmola vulkana substanco konsistanta el kvarco k feldspato.

***Porko.** Hejma dikhaŭta mamulo, kiun oni grasigas por homa nutrado (*sus domesticus*) : malavarulo k ~o estas bonaj post la morto Z; ſeti perlojn antaŭ la ~ojn Z (esprimi altajn ideojn antaŭ malkleruloj) ; paperujo el ~ledo.

***Porti** (tr). 1 Subteni pezan objekton : ~i keston Z, tablon Z; plenigu la sakojn de tiuj homoj per greno tion, kiom ili povas ~i Z; ~i infanon en la brakoj, valizon sur siaj ŝultroj; arbo ~anta fruktojn; unu cikonio estis tiel laca, ke gajaj flugitoj apenaŭ povis gin ~i Z; (f) li konsentas ~i ĉiujn elſezojn. 2 Preni kun si k iri por demeti en alian lokon : ~i leterojn ĉe la poſtejon, infanon hejmen; li ordonis, ke oni ~u tion en la grandan salomon Z; (f) : ~i al iu sciigon Z; gis maro fluu mia sang', ~ante malbenon al la bordo de l' barbaro Z. 3 Havi sur si aŭ kun si, kutime aŭ ne : ~i bastonon en la mano Z, ĉapelon sur la kapo Z, nigran veston, perukon B, la verdan stelon Z; ~i monujon en la poſo Z; (f) : hundo bojas, vento ~as la bojon Z; ſe via spir' en ſi venenon ~us Z; mi ~as la nomon Petro. 4 Senti sur sian konsciencion ian moralan pezon : vi ~os la sekvojn de via ſenatento; ~i grandan respondecon; la tutaj gentoj ~as ſur ſi la koleron de dieo Z; li ~as ſur ſi la kulpon de parenmortigo Z. 5 Havi ſufiĉan forton por ne esti premegata de moralaj pezoj; toleri: ~i ſian malfeliciton B; ſorton malsagojloj timas, ſaguloj ~as; ~i la ſargojn de la homa vivo Z. 6 Havi ian ſenton en ſia koro : en mia brusto ~as mi deziron malnovan Z; mi ~as por vi amon varmegan en mia koro Z; li estas tre ekkolerema, sed li ne ~as longe la koleron Z. ~igi. Flugpendi, ſvebi : grizaj nubo(j) ~igis en la aero Z; tiu dramo el la vivo preter~igas (ſvebas, flugas) antaŭ ſia ſpirito Z. ~ilo. Aparato por ~i objektojn aŭ personojn. ~isto. Homo, kiu metie ~as pakajojn aŭ ſargojn. **Al~i** (tr). 1 ~i 2 : ĉu oni jam al~is la leterojn ? pano estas al~ita, korbo estu

forjetita Z; la ſipo, kiu al ni al~is la fremdulojn Z; al~i oferon Z, ſciigon Z, konsiliojn Z at; (f) unu hirundo printempon ne al~as Z. 2 Havigi al iu ; produkti, kaŭzi : al~i profiton, perdon, rezultaton, kontribuon, helpon Z, subtenon al iu; kelka libereco al~as al ni nenian malutilon Z; ſenlaboreco dormon al~as Z; la acida manĝaj' al li al~as nur la morton Z; muziko al~as al mi multe da plezuro (Kp DONI, LIVERI, REZULTIGI, ESTIGI, NASKI). **Dis~i** (tr). Al diversaj loko(j) ~i : dis~i mangajojn al la gasto(j) B, ſciigon en la tutan urbon. **El~i** (tr). 1 Preni kun si k iri por demeti eksteren : balaajon el karto eksteren ne el~u Z; (f) mi el~as el via urbo la plej bonan rememoron Z. Kp EKSPORTI. 2 Toleri gisfine : el~i ſola tiom da felico k tiom da ſuferoj mi ne povas Z; li ne povis plu el~i la vidon de tiu malgojo Z; ne povis el~i la kostojn; neet~ebla doloro; ni vane el~is tiujn terurajn oferojn Z (Kp ELTENI). **En~i** (tr). Internen ~i : en la kelon estis en~ita fasko da vakskandeloj Z; en~i koton hejmen; (f) en~i konfuzon en nian mezon Z; trans la ſojo vi en~os denove gójon Z; per vortofarado mi en~is grandegan ekonomion rilate la nombron de la vortoj ellernotaj Z (Kp IMPORTI). **For~i** (tr). Forigis ~ante : for~u vian pakafon k havafon Z! for~ante sanktan la trezorion, ni forkurui Z. **Kun~i** (tr). 1 ~i kun si, ſur ſi unu aŭ plurajn objektojn : kun~u vian fluton. 2 ~i kunen; kunigi, amasigi plurajn objektojn : kun~i ĉiujn trovitafojn. 3 ~i kune kun aliaj personoj : bonvolu kun~i kun mi la tablon supren. **Re(al)~i** (tr). Denove al~i tion, kion oni jam for~is. **Sub~i** (tr). ~i eftante ſub io. **Trans~i** (tr). Transen ~i; ~i de unu loko en alian : trans~i meblojn de domo en alian; trans~a pago de varoj.

Portalo. Cefa monumenta enirejo de pregejo aŭ granda konſtruuo.

portepeo Z. Rimeno por subteni glavon. Kp BALTEO.

***Portero.** Forta angla biero.

Portiko. Tegmentita galerio, ſubportata per kolonoj.

***Portreto.** Desegnajo aŭ pentraĵo prezentanta personon : paſtela ~o; (f) li estas la ~o de ſia patro Z; fari en ſia

verko la ~on (fizikan k moralan pris-kribon) de siaj plej famaj samtempuloj.

* **Posedi** (tr). 1 Havi rajton aū eblon uzadi ion : ~i riĉajojn, bienon, plurajn domojn ; longa ~ado kreas proprecon ; lia koro forte jam decidis ~i vin z (edziĝi al vi) ; rajto de ~mastreco (Kp PROPPRA, PROPUMI, MANO, HAVI, KAPTI, TENI). 2 Havi je sia dispono : ~i ties sekretion, bonan organizon ; al ~anto de metio mankas neno z ; mi ~as ankaŭ tre malbone la anglan lingvon Z (Kp SCIPYO). 3 Havi kiel kvaliton aū karakterizojn : ~i ĉarmon, ioman sperton pri io, grandan prudenton, famon de kuragulo B ; saĝo estas fonto de vivo por gia ~anto Z. 4 Havi : ĉiu medalo du flankojn ~as Z. ~a. Rilata al ~ado : ~a dokumento (pruvanta ~on) ; (G) ~a pronomo (montranta la ~anton). ~ajo. lo, kion oni pro aū sen rajto ~as (Kp PROPROJO). **Ek~i** (tr). Igi ~anto de : 1 ili ek~is la urbon de Palmoj Z ; 2 tiu ĉi penso ek~is min tute Z ; la frenizo ek~is lian animon B.

posesivo Z (G). Poseda pron. aū adj.

* **Post**. 1^e Prepozicio montranta : 1 Tempon pli malfruan ol alia : ~ sufero renas prospero Z ; ĝi estas kiel mustardo ~ la mangō Z ; ~ tri lagoj mi vizitos lin ; ~ longaj jaroj de (= da) trankvilo la monto komencas fumiĝi B ; ordono ~ ordono, regulo ~ regulo Z ; iom ~ iom ; se ni iam ~ prepozicio uzas la akuzativen Z ; ni ankorau ne resanigis ~ niaj antaŭaj venkoj B ; de~ tiu tempo Z ; de~ tiam Z ; de~ lia reveno Z ; de ~ la oka lago k plue Z ; multe oni premis min de ~ mia juneco Z ; ~ paso de la dudek jaroj, k ~ (sk. la momento) kiam Salomonon konstruis la urbojn Z ; lian edzinon vi prenis, ~ kiam vi lin mortigis Z. Kp EDE, -INTE, DETEMPE DE, POST OL. Rim. Prefere skribu **de post** per du vortoj, kiel **el post** aū **de antaŭ**. 2 Lokon pli malproksiman rilate al tiu, kiu rigardas, aū lokon kontraŭan al tiu, kiu rigardas la vizagon de persono, la fronton de objekto (= malantaŭ) : la princo sidigis ~ kolono B ; ŝi kaſas sin ~ la kolonon ; li subaŭskultis ~ la pordo ; eliri ~ iu Z ; inter arboj k ~ la muro **rigardis** kelkaj kapetoj B ; kuri ~ iu(n) ; rigardi ~ si B ; ŝi rigardis ~ lin

kun rideto ; elsaltis la lumo el ~ senlima akuvovastajo ; el ~ la arbo, li estas bravulo Z. 3 Rangon pli malaltan ol alia : en via regno li estas la unua ~ vi ; ~ la kapitano estas la leutenanto. Rim. : Por eviti konfuzon inter loka k tempa sencoj de **post**, oni uzas la rimedojn montritajn sub **ANTAŬ**.

IIe Vortero, montranta plimalfruecon aū plimalproksimecon : ~a. 1 Pli malfrua : la ~an paroladon mi ne aŭdis. 2 Loke pli malproksima : la ~a parto de ŝipo. ~e. 1 Pli malfrue : antaŭe kion vi devas, ~e kion vi volas Z ; lego valoras por ~e, sed ne por antaŭe Z (Kp PASINTAĜO). 2 Pli malproksime : la reĝo alpaſis la unua k ~e marſis la pedeloj. ~en. Celante plue al pli ~a loko : la princo rimarkis, ke la polva nebulo fleksiĝis ~en B ; la barbaroj eĉ ne rigardis ~en B ; li klinis sin ~en B. ~o. Parto ~a de io : la ~o de vesto. ~ajo. 1 Loke ~a parto ; parto kontraŭa al la fronto : ~ajo de veturilo, de domo. 2 La karnoplena parto, kiu estas sub la lumboj : li forpelis Kandidon el la kastelo per piedbatoj sur la ~ajon (Kp GLUTEO, SIDVANGO). ~ea. ~a 1. ~enigl. Igi iri ~en : la minaco ~enigis la atakantojn. ~enigl. Iri en ~an lokon : la libraj ŝtonfelistoj komencis ~eniĝi B (Kp INVERSIRI, DORSENPAŠI, MALANTAŬENIĜI, REGRESI, RETROIRE). ~eulo Z. Tiu, kiu venas ~e en tempo : ĉiu generacio laboras por staj ~euloj ; la ~eularo de Abraham. ~igl. Veni ~e ; atingi la celon pli malfrue : la ~igintoj de la armeo estis kaptitaj de la malamiko. ~umo. Movebla parto de la kanono aū pafilo, kiu fermas ~e la pastubon.

IIIe Prefikso samsignifa : ~kolero (venĝemo), ~kuri, ~remilo, ~sapiro (bedaŭro), ~restaĵo.

postamento Z. Movebla bazo apartigebla de la subportata objekto : ~o de fotografiaparato, de pentraĵo. Kp STABLO, SOKLO.

* **Posteno**. 1 Loko okupita per soldataro por milita celo : la antaŭaj kolonoj trovas antaŭ si aŭstraĵn ~ojn ; morti ĉe, sur sia ~o ; antaŭ ~o. 2 Estimata ofico asigita al iu : okupi eminentan, gravan ~on ; ne resti ĉe sia ~o de prezidanto. ~i (intra). ~e stari ; prigardi ĉe ~o : tri korpusoj ~is antaŭ la armeo ; (f) anĝelo ~as

ĉirkaŭ tiuj, kiuj timas k li ilin savas Z.
~Agl. Asigni ~on al iu : kvar soldatoj
~igitaj vidalvide de tiu homo, pafis al li
en la kranion; (f) la stelistoj ~igis post
la muro (Kp EMBUSKI).

* Postuli (tr). 1 Severe peti ion pro sia
rajo, aŭtoritato aŭ forto : ~i sian parton
de heredajo, la prezono de sia laboro,
bedaŭrespmojn ; ŝiru vin en du partojn,
la mondo trian ~os Z ; kion Dio ne donis,
perfoste ne ~u Z ; donu al la lupo iom, li
~os ĉiom ; re~i rajton ; la pago estas tuj
~ebla. Kp PRETENDI. 2 Igi nepre necesa :
la rapida industriigo de la lando nepre
~as novajn vendeojn ; tiu demando ~as
pripenson ; tiu verko ~is de ni trijaran
laboron ; ĉiu prep. per si mem ~as la
nominativon Z ; mi profunde kredas, ke
tion ~as la interesoj de l' afero Z ; tasko,
kiu ~as grandan sperlon B ; por ellernado
de esp. estas ~ataj de la lernanto neniaj
antaŭaj scioj Z ; ĉi tiu tumulto, tertremo
~is multajn viktimojn. ~o. 1 Nepra k
severa peto de io : tiaj ~oj estas netoler-
eblaj. 2 Peto pri io, kion oni bezonas : tro
alta ~o aĉetanton ne ŝargas Z ; ~o ne
pretendas, rifuza ne ofendas Z ; la propona-
do de laboro superas la ~on B ; la ekonomia
leĝo pri propono k ~o (Vd MENDO).
3 Tio, kion necesigas la ekzisto aŭ pros-
pero de io : esp. bonege kontentigas ĉiujn
~ojn, kiuj povas esti farataj al lingvo
internacia Z ; laŭ la ~o de la cirkonsti-
aneoj Z ; la erara opinio, ke la sola ~o de
lingvo tutmonda estas già plej granda
komprenebleco por instruitaj homoj Z.
~ema. Multon ~anta ; ne facile kont-
entigebla.

postulato Z §. Tezo, pri kiu oni post-
ulas, ke gi estu akceptata kiel vera,
kvankam ne demonstrata : la ~o pri la
ekzisto de Dio ; la ~o de Eŭklido. Kp
AKSIOMO.

* Pošto. Speco de saketo alkudrita
al vestajo : minaci per pugno en la pošo Z ;
~hortogó. 2 (f) Monujo : multo en kapo,
sed nenio en ~o Z ; el fremda ~o oni
pagas facile Z (Vd LEDO) ; sin turni al ies
~oZ (peti monon. Kp KASO, SAKO, KESTO);
(f) li en~igis (spertis) denove fiaskon. ~a.
1 Sufiĉe malgranda por esti entenata en
~o : ~a horloĝo, tranĉilo, vortaro Z ;
(f) bonega, oportunega, ~a rimedo estas
esp-o. 2 Rilata al ~o : ~a stelisto.

* Pošto. Publika organizo por trans-
porto de privataj letero aŭ malgrandaj
pakajoj : respondi per revenanta ~o ; ~a
internacia konvencio ; ~karlo (senkonverto
letero, kun plimalgranda afranko) ;
~marko ; en~igi leteron. ~kesto. Publika
kesto por enmeti sendatajn leterojn aŭ
paperajojn. ~restante. Surskribo sur
letero, por ke gi estu liverata al la adres-
ulo nur en la ~oficejo.

* Poto. Kuirvazo tre diversa laŭ
materio, formo k uzo : ne batalu ~ el
tero kontraŭ kaldrano el fero Z (ne ataku
potenculon) ; kia la ~o, tia la kovrilo Z ;
~on takso laŭ sono, sinjoron laŭ tono Z ;
bol~o, flor~o, kuir~o, ter~o. Kp
KASEROLO, KALDRONO, UJO.

* Potaso KOH. Senkolora alkala bazo,
kalio hidroksido.

* Potenco. 1 Kapablo, povo forte efiki :
la ~o de mašino, de teleskopio ; (f) la ~o de
elokventeco, de konvinkaj paroloj. 2 Povo
trudi sian aŭtoritaton : la publika, leg-
donanta, plenuma, milita ~o ; la tera ~o
de la papo ; laboro k pacienco kondukas
al ~o Z. 3 Tiu, kiu posedas ~on : se mi
faru riverencon, mi elektu ~on Z. 4 Regno,
konsiderata en siaj rilatej kun la aliaj
regnoj : la ambasadoroj de la fremdaj ~oj
ĉeestis la ratifikon. 5 Δ Valoro de kvantoi
multiplikita unufoje, dufoje ktp per si
mem : 100 estas la duo ~o de 10. ~a.
Havanta ~on : 1 ~a mašino, rimedo ;
(f) ~aj kverkoj Z ; barbo ~a sed kapo
sensenca Z ; la belan peton, pli ~an ol
glavo k lanco, vi forpuſas Z ; ili atingis
~an gradon de kulturo Z. 2 ~a reĝo,
regno ; la loto decidas inter ~uloj Z ;
antaŭ tima okulo ~igas eĉ kulo Z. ~i (tr).
Havi ~on super : la tuta civiliza mondo
estis iam ~ata de Romanoj.

potencialo <. Mezuro de la energio
entenata en kondukilo : ~a diferenco
(= tensio).

* potupo ¶. La malantaŭa parto de ŝipo,
Vd KILO, PRUO.

* Povi (ntr). 1 Havi la forton, lertecon
aŭ kapablon necesan por fari ion : kiu
devas, liu ~as Z ; kion oni volas, tion oni
~as Z ; du homoj ~as pli multe fari ol
unu Z ; mi neniel ~as kompreni, kion vi
parolas Z ; mi ne ~as legi tiun libron,
čar gi estas sigelita Z ; montru al li dankon,
se pli oferi vi ne ~as Z. 2 Havi la rajton,

la aŭtoritaton necesas por fari ion : *absoluta reĝo ~as fari tion, kion li volas; oni ne ~as malliberigi homojn, pro tio ke ili aŭskultis muzikon B; tie, kie mi alesas, neniu ~as teni nepunate la glavon nudigitan Z; ĝi prezentas simple mian personan opinion, kiun ĉiu el vi ~as aprobi aŭ ne aprobi Z.* Kp RAJTI. 3 Havi la permeson, la eblecon fari ion : *la personoj, kiuj ne komprenas la uzadon de l' artikolo, ~as en la unua tempo ne uzi ĝin Z; vi ~as trovi tiujn ĉi ideojn plenumeblaj aŭ neplenumeblaj Z; vi ~as diri « obe al la patro » aŭ « la patron » Z; ĉiu, kiu ŝin vidis ~is pensi, ke li vidas la patrion Z; en malbona vetero oni ~as facile malvarmumi Z; tre ~as esti, ke Z; li ~as alveni (estas okazebla, ke li alvenos) en ĉiu horo Z.* Kp EBLE. ~o. 1 Kapabla fari ion : *ne lasu al iu la ~on malutili.* 2 Aŭtoritato, supera estreco : *havi ~on super iu B. ~a. ~anta, potenco. Cio~a z, ĉion~a. Kies ~o kapablas ĉion ajn.*

Pozī (tr). 1 Preni k konservi specialan tenigon, por esti desegnata, pentrata, fotografata : *ili ~as la nimfojn.* 2 Afekti gravan mienon ; ŝajnigi sin eminentulon : *~i spritulon, scienculon.* 3 (Ev.) Teni sin iamaniere. ~o. 1 Tenigo aŭ mieno de ~anto : *teatrala ~o.* 2 (Ev.) Sintendado : *stari en rekta ~o Z. ~isto.* Homo, kiu profesie ~as antaŭ artistoj (Kp MODELO).

Pozicio. 1 Loko, sur kiu io sidas : *tiu domo estas en agrabla ~o; batal~o (de armeo).* 2 Maniero, laŭ kiu persono aŭ objekto sidas : *la avino troviĝis en sidanta ~o en la veturilo Z; genua ~o; en ~o senmova Z; la ~o de la piedoj dum la dancado;* (Fon) *buš~o (interrilata ~o de la bušorganoj, ĉe iu momento de la parolado).* 3 Situacio : *ies ~o en la vivo; li proponis re~igi min en la universitato.*

Pozitiva. 1 Bazita nur sur realajoj, faktoj : *~a filozofio, scienco.* 2 Reala, praktike efektiviginta : *~aj rezultatoj.* 3 Donanta, asertanta ion certan : *ligi la homojn povas nur sameco ~a, sed ne negativa Z; senreligieco donas al la homo neniu ~an apogon Z; felice ni povas respondi tiun demandon tute ~e Z.* 4 (G) Asertanta simple la kvaliton, sen ia komparo : *~a adjektivo* (Kp KOMPARATIVO,

SUPERLATIVO). 5 Δ Supera al nulo k montrata per la signo + : *~a kvanto.*

6 Karakterizas bildon, kies nigraĵoj k blankaj respektive respondas al tiuj de la reproduktita bildo. 7 < Karakterizas tiun el la du elektroj, kiu respondas al la karbo ĉe pilo. Kp NEGATIVA. ~ismo. 1 Doktrino, kiu forpuŝas metafizikon k allasas nur eksperimentaj faktojn. 2 Doktrino de Auguste Comte. ~isto. ~ismano.

* **Pra.** I Prefikso montranta : 1 Grandan primitivecon, longan antaŭtempecon : *~arbaro (ekzistanta de nemorebla tempo); ~hejmo (hejmo de antaŭuloj); ~istorio; ~homaro; ~tempo; ~tipo.* 2 Pli malproksiman gradon de parenteco ĉu antaŭa ĉu posta : *la ~nepo estas la filo de la nepo; la ~avo estas la patro de la avo; (f) la ~patroj (plej malproksimaj antaŭuloj).* IIe Samsignifa vortero. ~a. Primitiva, antaŭistoria. ~ulo. ~avo.

pragmatismo Doktrino, kiu akceptas kiel kriterion de l' vereco nur la praktikan valoron.

prajmo Ujeto, enhavanta eksplodeman substancojn k per kiu oni eksplodigas la pulvon de kartoĉo. ~l (tr). Meti ~on.

* **PRAKTIKO.** Apliko de la reguloj aŭ principoj de arto aŭ scienco, kontraste al teorio : *mi finis la universitaton k komencis mian medicinan ~on Z; koni la ~on de la navigado; plej efika prediko estas ~o; la ~o konvinkis min, ke la lingvo bezonas ian nekapteblan ~ion Z.* Kp VIVO, UZEBLECO. ~a. 1 Rilata al aplikado de principoj aŭ reguloj : *~a matfacilaĵo B; fari longajn k vastajn ~ajn provojn kun sia projekto Z; ~a konkido; ~a uzebleco Z; regulare fondita sur la ~a sperto, kiun dujara laborado donis al mi Z.* Kp FAKTA, EFEKTIVA, KONKRETA, MATERIALA. 2 Konforma al sia destino aŭ celo; facile k oportune uzebla : *~a instrumento; senbrua sed ~a k efika laboro; se kelkaj flankoj de la regularo poste montriĝos ne~aj Z.* Kp OPORTUNA, TAŬGA, KONVENA, LAŬCELA. 3 Celanta nur materialajn utilojn; scianta apliki la teorion k efektive plenumi la aferojn : *revuloj, ne~aj homoj; la homoj miras, kiamaniere en nia ~a tempo povas aperi tiaj malsafaj fantaziuloj Z.* ~l (tr). 1

Apliki la principioj de arto aū scienco : ~i kiel kuracisto Z; ~i iun arton Z, medicinon, la sportojn, esp-on; kelkaj jam ~as liun regulan sendadon; instruita ~ulo Z. **2** Efektivigi, realigi : ~i la konsilojn de iu; honesta homo ~as siajn opiniojn; ~i sian religion, la virtuojn, la toleron. ~ema = ~a 3 : Esperanto venkos nur per ~a montro al la ~ema mondo, ke ĝi estas jam nun utila.

*** Pramo.** Granda platboato por transporti homojn, bestojn aū veturilojn de unu bordo de rivero al alia.

pranci (ntr). Ribele starigi sin sur postaj piedoj pp ĉevalo.

*** Prava.** **1** Havanta opinion aū konduton konforman al vero k justo : ne tiu, kiu plej laute krias, estas ~a Z; li estas ~a en sia proceso Z; kolero ~econ ne donas Z; ~ulo Z. **2** Konforma al vero k justo, pp opinio : li senkulpis sin per la plej ~aj motivoj; nek la antikveco nek la disvastiĝo de ia ajn opinio pruvas ĝian ~econ B; ofte potenco estas ~eco. ~e. Konforme al vero k justo : ~e punile laŭmerite Z; nebolita akvo estas ĉiam dangera, k des pli ~e dum epidemio. ~o. Cio, kio igas iun aū ion ~a : ju pli da havo, des pli da ~o Z; la utilco de tia malbelba konstruo estas già ~o de ekzisto; unu el la amikoj eĉ skribis ne sen~e, ke Z. ~l (ntr). Esti ~a : kiu jam havas, tiu ~as Z. ~igl. **1** Deklari, montri iun ~a : kiu tro sin ~igas, tiu mem sin kulpis Z; nesciado de lego nenion ~igas Z; tio ne ~igas nin enkonduki malregulecon Z; mi nenion povas diri por mia ~igo. **2** Deklari, montri ion ~a : tio ~igas miajn esperojn; projektoj proponitaj sub la laŭta, per nenio ~igitaj nomo de lingvo tutmonda Z; tiu vidpunkto estas malfacile ~igebla; per eraro ne ~igas la faro Z. Kp KONFIRMI. **Mal~a.** **1** Havanta opinion kontraŭan al vero k justo : la forestanto estas ĉiam mal~a Z. **2** Ne konforma al justo k vero, pp opinio : mal~a (senfundamenta) plendo (Vd KONDAMNI 3). **Mal~i** (ntr). Esti mal~a : kiu forton ne havas, ĉiam mal~as Z.

prebendo Z (K). Rento alligita al eklezia titolo.

precedenco Z. Pasinta fakto, kiu pravigas analogan okazan fakton. Kp ANTAŬ-AJO 2.

*** Precipe.** Adverbo, signifanta « antaŭ ĉio, ĉefe, pli ol ĉio aū ĉiu alia » : sur tiuj ĉi kampoj pastas sin grandaj brutaroj, ~e aroj da bellanaj ŝafoj Z; la kuraciston maltrankviligis ~e la febro B; internacion lingvon bezonas ~e komercistoj k scienculoj B. ~a. Plej grava; ĉefa : la ~a rolo, motivo; la ~aj punktoj de parolado.

precipiti Z (tr) F. Naski, per verŝado de unu solvajo en alian solvajon, nesolvablan komponaĵon, kiu pro sia pezo amasiĝas funde.

*** Preciza.** Klare k detale determinita : ~a ordono, esprimo, difino, indiko, sciigo, horo; (f) ~a horloĝo, verkisto, instrumento; ~e respondi al demando; mal~a (Vd NEBULA, VATI) ordono, vorto. Kp AKURATA, ĜUSTA, NETA, EKZAKTA. ~eco. Klara, detala k severa difinitaco : ~eco de desegno, stilo, lego, kalkulo. ~igi. Igi ion ~a : ~igi la signifon de vorto, la datojn.

*** Prediki** (tr). Konigi al publiko religi-jan verojn : ~i evangelion, Jezu-Kriston; Espismo ~as amon Z; ~i (rekondi) akvon k trinki brandon; ~i mensogojn Z, malverajn viziojn Z; (f) ~i al surduloj Z (ne esti aŭskultata nek obeata). ~o. Parolado pri religia temo : edifa, profeta ~o Z; (f) fari al iu ~on pri moroj Z (severaj ripoĉi). Vd KAPO, LAVO, TANI).

*** Predikato** (G). Adjektivo aū substantivo esprimanta kvaliton, kiun oni attribuas per helpo de verbo al subjekto aū al objekta komplemento. En la frazoj « la tago estas bela », « mi farigis kapitano », « vi ŝajnas malgaja », la vortoj « bela, kapitano, malgaja » estas la ~oj de la subjektoj « tago, mi, vi ». En la frazoj « ne nomu min regido », « oni ne povas konsideri neekzistantajn faktojn », la vortoj « regido, neekzistantaj » estas la ~oj de la objekta komplementoj « min, faktojn ». Kp EPITETO.

Prefekto. Regna funkciulo, administranta pli malpli grandan distrikton. Kp GUBERNIESTRO.

*** Preferi** (tr). Pliami, pliſati, plivoli : ~i morti ol senhonorigi; ~i supon ol viandon, poezion ol prozon; tion mi ~as al la manĝoj el la kuirejoj de la plej bona hotelo Z; et du malbonoj mi ~as la pli malgrandan; la viroj ~as la blondulinojn; mi ~us, se vi mem alportus al mi la libron;

mona donaco estus ~inda ; la loko posedas la netakseblan ~indecon, ke oni povas... ~o. Ago ~i : havi ~on por iu ; doni sian ~on al iu B. ~e. Plivole ol ; ~ante : vi prenu la aütomobilon ~e ol la kalešon. ~(ind)ajo. Tio, kio donas ian superecon (Kp AVANTAĜO, ATUTO).

* **Prefikso.** Afikso, kiu metate antaü vorto modifas ties sencon, formante alian novan vorton ; ekz. *pra, ge, mal.* Kp SUFIKSO.

* **Preĝi** (ntr). Adori Dion, petante favoron aŭ dankante pro favo : ~u al la Sankta Virgulino Z ; ~u kore k laboru fervore Z ; ~i por Z, pri Z, pro iu Z ; si ~is sian vesperan ~on Z ; aŭskultu la ~on, per kiu via servanto ~as antaü Vi hodiaŭ Z. ~ejo. Konstruo en kiu oni ~as : *matrika kiel muso ~eja Z.*

Prelato (Rk). Eklezia altrangulo. prelego = lekcio.

Preludo. 1 Antaŭludo al muzika verko. 2 Muzikajo, kiu antaŭas fugon.

* **Premi** (tr). 1 Malvaste teni ; apliki forton sur iun korpon, por malvastiĝi la spacon okupatan de ĝi : *najbaro ne ĝemas, kiam boto nin ~as Z ; ~i buteron en poton B, vinberojn, mielcelarojn ; ~i la dentojn B ; afable ~i la manon al iu ; ~i sian kapon per ambaŭ manoj B ; esti ~ata en la popolamaso ; cedante malrapide ni estis ~itaj kiel sardeloj en barelo ; ili estas ~ataj en direkto al la maro Z ; li paſas sur potenculoj, kiel potfaristo pied~as argilon Z ; rul~i paston maldike Z ; ~ataki malamikon sur tero k maro.* 2 Senfortigi, suferigi, embarasi sub fizika aŭ morala pezo ; ĝeni per peniga ŝargo : *la varmo de julia suno ~is min, ~is la urbon ; ~ante brilegis la suno ; malgojaj meditoj ~is lin B ; la timo lin ~is ; la laboro min ~as ; ~egola de zorgoj Z ; la malsato estis tre ~anta en la lando Z ; ekonomia krizo ~as ĉiujn naciojn ; la malbonaj cirkonstancoj povis lin ~i, sed neniam rompi ; la koro ~igas Z, vidante tiun situacion ; esti en tre ~ita financa situacio Z.* 3 Trudgeni per tirana aŭtoritato : *mian popolon ~as tirano Z ; ~i malriĉulojn Z ; vidvinon k orfon ne ~u Z ; (f) ~i (sub~i) sian pasion. ~a = ~anta : ~a vetero, atmosfero, varmo ; ~a melankolio ; tio faris ~egan impreson (Kp SUFOKA, PEZA, SENVIGL-*

*IGA) ; ~a potenco, penso, ideo, konscienciproĉo, peto Z. ~(ad)o. Ago ~i : ricevi ek~on en la popolamaso Z (Kp PUŠIĜO) ; (f) : en la komenco, sub la ~o de tre grandaj malhelpoj eksteraj, ni progresadis malrapide Z ; fari ~on sur la opinion Z ; cedi al la insisti ~o de amikoj Z ; de post 80 jaroj vi suferas la ~on de tiu popolo. ~(at)eco. 1 Stato de ~ata popolamaso. 2 Stato de ~ata koro : mi parolas en la ~iteco de mia spirito Z ; teruras lin mizerok ~ateco Z. ~lo. Aparato por ~i vinberojn, olivojn ktp. Al~i (tr). ~i pušante al io : al~i iun al la muro Z ; al~i al plej mizera situacio. Ĉirkaŭ~i (tr). ~i en siaj brakoj. Dis~i (tr). Dispescigi per ~o : Dio dis~os iliajn ~antojn Z ; (f) : dis~ita de limo ; malespero dis~is la patrion Z. El~i (tr). Eliigi per ~o : el~i spongon ; (f) el~i almozon Z. En~i (tr). Enigi per ~o : en~i (mortige) iun en la teron Z. Kun~i (tr). 1 ~i de du kontraŭaj flankoj : *kun~i la lipojn B, la pugnojn ; io kun~is lian koron B ; la palaj lipoj kun~igis Z ; la popolo kun~ige amasiĝas* (Vd SARDELO). 2 Tute senvigligi, senenergiigi : *la koro dolore kun~igas spertante tian sendankemon. Sub~i* (tr). 1 Submeti, subigi ~ante : *sub~i ribelon ; la sub~ileco de la popolo sub la caroj ; (f) sub~ata de dormo* (Vd SUFOKI, DESPOTECO, TIRANECO, SKLAVECO, VIPO, SKURGO, JUGO). 2 Cedigi, obeigi per moral-a premo : *oni ne povas sub~i tiun bezonon ; sub~i sian pasion. ~devigl, ~necesigl, ~trudi* = devigi, necesigi, trudi per moral-a ~o. ~penso = obsedo. ~signo. Signo, kiun la ~o de malmola objekto lasas en pli mola substanco : *vaksa ~signo de slosilo ; sekvi la ~signojn de casbesto.**

* **Premio.** 1 Rekompenco, donacata al la plej indaj : *disdoni ~ojn al la laureatoj ; anonci ~on por la kapo de krimulo.* 2 Donaco proponata al aĉetantoj aŭ abonantoj, por stimuli eblajn klientojn. ~l (tr). Rekompenci per ~o : (f) *oftaj rideksplodoj k aplaŭda uragano ~is la majstran publikan lecionon.*

Premiso. Ĉiu el la du unuaj frazoj (majora k minora) de silogismo, el kiuj oni tiras konkludon : (f) : *internacia lingvo estas necesa ~o (kondiĉo, bazo) de internacia solidareco ; ni traktos nur sub*

tiuj ~oj. (Antaū)~i (tr) (io). Antaū-kondiĉi, antaūneprigi, postuli kiel antaū-an kondiĉon.

* **Preni** (tr). 1 Kapti iun aŭ ion per sia mano aŭ per instrumento, por teni, porti aŭ uzi ĝin: *~i pecon per du fingroj B, libron en biblioteko, sian šlosilon; ~i sian kapon per ambaŭ manoj, iun je la kolo, knabon je la mano B; li ~is la leteron el la manoj de la senditoj Z; mi ~is broson k purigis la veston Z; ~i sian mantelon, pluvombrelon; kio mem ne venas, li per la dentoj ĝin ~as Z; ~i infanon sur siaj genuoj, sur sia dorso; la sakon kun mono li ~is kun si Z; ~i kun si mullon da pakajo Z; (f) : ~i iun kun si Z (akompanigi sin per iu); ~i ion sur sin (sin ŝargi per; respondi pri); tio estis feino, kiu ~is sur sin la formon de malriĉa virino Z, kiu instruas blasphemiston, ~as sur sin malhonoron Z; ~i sur sin la tutan taskon, la respondecon. 2 Perforte ekokupi, ekposedi: *~i siegatan urbon B; komencu posed~i lian landon Z; venko~i urbon Z; la Eternulo donis k la Eternulo ~is (re~is), lia nomo estu bendata Z; oni ~os vian litafon de sub vi Z; savu tiujn, kiujn oni ~is por mortigi Z; ~i sian lokon (Kp RABI, ŜTELI, KAPTI). 3 Havigi al si; provizi sin per io; uzi ion: *~i al si edzinon Z, apartamenton; ~i iun kiel sian sklavon Z; ~i teon, kafon, banon B; ~u mem akvon Z; oni ~as ordinare la simplajn radikojn Z; ~i biletojn en la teatro; ~i (lui) droškon Z; ek~i la vojon al; ~i de iu garantiajon Z; ~i troprofiton de iu Z; ~i indiferantan, indecan mienon Z; mi ~as al mi la liberecon atentigi vin pri tio; ~i iun formon Z, grandan amplekson; ~i konsilon de iu. 4 Akcepti, ricevi: oni ~as avide, oni redonas malrapide Z; fajro ekstermos la tendojn de tiuj, kiuj ~as subaeton Z; ~u mian instruon Z; ~i instruon en sian koron Z (Kp ĈERPI). 5 Iel rilati al iu aŭ io; konsideri iun aŭ ion de ia vidpunkto: *ekvidinte liun simplecon, ili povas ~i la aferon kun ia malestima malšato Z; neniu ~is serioze tiun parolon Z; mi ~is vin por iu pli merita; ~i la dangeron por serco Z; mi ~as vin kiel atestanton; Angeliko, kiun li ~as por (intermixas kun) Klaŭdino Z. ~o. 1 Ago ~i: la ~o de la urbo. 2 Io ~ita: ~ (et)o da tabako. (Pinè)~illo. Instrumento, kun****

du artikigitaj branĉoj, uzata speciale por eliri najlojn. *Al~i (tr). = ~i 4. Ĉirkau~i~l (tr).* Ĉirkaui por ~i : ame ĉirkau~i iun; (f) ĉirkau~i per unu rigardo la vastan horizonton B; nia movado ĉirkau~as pli k pli vastajn sferojn. *De~i, el~i, for~i (tr).* Senigi iun je io; ~i 2 : la gardistoj de~is de mi la kovrotukon Z; ne povis for~i la okulojn for de iu Z (Vd KATENI); for~i de iu la panon per grandaj impostoj Z; vi for~as de maljunuloj la prudenton Z; mi ne volas for~i vian tempon Z (Kp KONSUMI); for~i la vivon de iu Z; for~i ion al iu Z. *Kun~i (tr).* ~i kun si. *Re~i (tr).* ~i al si ion, kion oni aŭtaue donis : vian babylon vi jam ne povos re~i Z; sub seruro promesojn tenu, sed doninte ne re~u Z.

* **Prepari** (tr). 1 Fari ĉion necesan, por ke io iom post iom efektiviĝu, realigu, estigi: *~i al si provizon da ligno Z; ~i la militon, la pacon; ~i la spiritojn por nova ideo, la vojon por estonto; koro, kiu ~as malbonfarajn intencoja Z; ~i malicon en sia koro Z; sin ~i por la batalo, al la salto B; leono ~igas al atako; ~igas gravaj okazaĵoj; ili komencas ~igadi al la kongreso Z. 2 Pretigi: *ĉevalo ~ata por la tago de milito Z; ~i manĝaĵon B. ~(ad)o. Ago ~i: ~ado al la unua komunio, al ekzameno; ne valoras la faro la kostojn de l' ~o Z. ~a. Servanta por ~i : ~aj ekzercoj, kursoj, lernejoj. Sen~a. Ne ~ata : sen~a tradukado de teksto (Kp EKSTEMPORALO).**

preposto Z. Ĉefa pastro de pregejo. *Kp PAROĥESTRO.*

* **Prepozicio.** Senfleksia vorto, kiu ligas substantivon aŭ infinitivon al alia subst. aŭ infinitivo per difinita rilato de dependeco, ekz. *al, de, prefer, por.*

prepucio Z ♦. Haŭto, kovranta la ekstremon de la peniso.

Prerogativo. Ekskluziva privilegio.

* **Presi** (tr). Reprodukti per gravuritaj tabuloj aŭ metalaj literoj ŝmiritaj per inko: *~i artikoloni en revuo, florafojn sur ŝlofo; ~ejo. ~o. 1 Ago ~i : la re~o de liu libro estas nun komencita; ~eraro; ~provaĵo (unua ~ajo, sur kiu oni korektas la erarojn). 2 Arto ~i; profesio de la ~istoj. ~a. Rilata al ~arto, uzata en ~arto : ~a litero Z.*

presbitero Z. (Protestantismo). Dekano 2, administranto de eklezie distrikto.

presbiteriano Z. Ano de ~ismo. ~ismo. Protestanta sekteto, kiu malakceptas la regadon de episkopoj.

* **Preskaŭ.** Adv. signifanta « ne tute, sed proksimume » : *li estas ~ mia frato : nepo de onklo de kuzo de konato Z ; ~ ĉiuj ; li estis ~ dissirita de la popolo ; ili estas ~ samaj ; estis ~ nokto.* Vd RANDO.

preskribi Z (tr) Ordoni skribi : *la kuracisto ~as medikamenton al mal-sanulo.* 2 Ordoni formale : *konforme al la ~o de sia patro David Z.*

preskripto Rajtperdo per tempopaso. Vd UZUKAPO. ~igl. Igi ne plu postulebla pro tempopaso.

prestidigitatoro B. Iluziisto.

prestigo Z. Imponeco pro ŝajno de beleco aŭ gloro : *la ~o de la reĝeco, de la elokventeco.* Kp INFLUO, KREDITO, AÜTORITATO, NIMBO.

* **Preta.** 1 (io) Plene preparita ; disponebla por tuja uzo : *la tagmanĝo estas ~a ; havi ~an respondon por ĉiu demando Z ; si estis ~a sveni Z, eklorigi Z ; alpaſi al prijudo kun antaŭe jam ~a konvinko Z, kun malkonfido k antaŭe ~a penso Z ; meti la botelojn ~e sur la tablo Z ; kun ursa promenu, sed paſiton ~e tenu Z.* 2 (iu) Farinta taŭgajn arangojn por agi : *mi estas ~a forvojagi, por vin aŭskulti, por obeado.* 3 (iu) Plene preparita k volonte konsentanta por tuja ago : *mi estas ~a riski la vivon Z ; ~a je ĉiuj oferoj Z.* ~eco. Eco de io aŭ iu ~a : *mi timas, ke tiaarma ~eco povas ofendi Sargonon B ; la batala ~eco de armeo ; defendo~eco ; montrinre ĉiuj du la ~econ batali k paginte per tio la devon al la honoro, vi povus fini la aferon amike Z ; oni ne povas kalkuli je la ~eco de la mondo pionire oferi sian tempon al tia provo Z ; la ~eco de la franca linguo donas faritaj al la francaj verkantaj la plej riĉajn esprimojn ; li ĉiam montras sindonan ~econ (servemani akuratecon) por helpi al samideanoj.* ~igl. 1 Fari, ke io estu tuj uzebla : *~igi liton por gasto B ; ~igi al si manĝon Z, tablon Z ; li ~igis grandan vazon da punĉo Z ; li falis en la kavon, kiun li ~igis Z.* 2 Fari, ke iu povu tuj agi : *sin ~igi por forkuri, danci. Kp PREPARI.*

* **Preteksto.** Ŝajna motivo eldirita por kaſi la efektivan : *por ŝafon formangi lupo trovos ~on Z ; serci vanajn ~ojn ; li malakceptis, kun la ~o, ke Vd BASTONO, RABIA.* ~i (tr). Prezenti kiel ~on : *~i mankon de tempo por rifuzi dangeron postenon.*

* **Pretendi** (x). 1 Postuli ion, pri kio oni asertas, ke oni havas rajton super ĝi : *~i regecon pro hereda rajlo ; mi ne havas ~on je indulga agado de via flanko Z ; pravigi siajn ~ojn ; ~i, havi ~on super, pri io* (Vd COLO). 2 Fanfaroni pri kvalitoj, kiujn oni kredas havi ; flati al si, ke oni havas iajn kvalitojn : *afekte, vante ~i spritecon, elegantecon ; li ~is, ke li estas granda konanto de la legoj K ; montri ridindan ~emon ; ~ema stilo.* Mal~i. Rezigni.

* **Preter.** 1^e Prepozicio montranta lokon aŭ objekton, kiun io laŭiras k poste forlasas, pasante pli antaŭen : *li pasis ~ mi sen saluto Z ; sekvu la vojon k ~uij arboj vi trovos la statuon ; la enirejo troviĝas ~uij fenestro ; venante ~ la imperiestro, la veturigisto halligas la ēevalojn ; traflugis angelo ~ orelo Z ; gi iris al li ~ la bušon Z* (gi ne profitis al li). Kp TRANS.

IIe Samsignifa vortero. ~e. ~tio : *la arboj estis maldensaj, k ~e oni vidis grandan kastelon Z.* ~ajo. Kio estas ~la limo ; pliajo, superresto.

IIIe Prefiks signifanta : 1 Ke oni lasas flanke iun lokon aŭ objekton, irante pluen : *li haltis por reviziti la armeon, k ĉiuj soldatoj ~iris ~ li Z ; multaj ~iras senatente antaŭ tiu bildo Z ; la oficiro alvenis en la urbon sieĝatan ~irinte la malamikan tendaron ; et muso ne ~kuris Z ; ~kura ridezo Z ; li haltis k ~lasis la procesion ; evitu la vojon de malbonuloj, ~pasu ĝin Z ; si ~pasis kelke da butikoj Z ; ili ne atentis la virinon, kies funebra vesto ~sovigis antaŭ ili Z.* 2 Ke oni lasas flanke k poste, ke oni malzorgas iun aferon, pro malatento aŭ malsato : *ne ~lasu la okazon ; ~pasi (transpasi) la limtempon, ies ordonojn, instrukciojn (fari pli ol oni ordonis) ; mi ~vidis (ne rimarkis), ~atentis tiun argumenton ; si nur pase, ~fluge apenaŭ ion aŭdis pri tio Z ; si ~vole (nevole) haltis sur la sojlo.*

Preterito. Verba tempo, montranta senprecize la estintecon (= is-tempo).

Kp FUTURO, IMPERFEKTO, PERFEKTO, PREZENCO, PLUSKVAMPERFEKTO.

* **Prezo.** Vendvaloro de objekto : por *tii mašino*, kies *kosto estis mil markoj*, la fabrikanto postulas ~on de du mil, dum *gia valoro ne atingas eĉ kvincent markojn*; ~aro (tabelo de varoj kun ~o); anonci ~on por la kapo de krimulo (Kp PREMIO); malgranda pezo, sed granda ~o Z; ju pli da aĉetantoj, des pli alla la ~o Z; la ~oj fatis tre malallen; grandapreza.

prezenco (G). Verba tempo montranta la estantecon; as-tempo, nun-tempo Z. Kp FUTURO, PRETERITO.

* **Prezenti** (tr). 1 Meti ion antaŭ iu, por ke li ĝin prenu, vidu aŭ ĵugu : ~i tason al invitilo, ŝlojnojn al aĝelonto; vasta panorama ~igis al ili; (f) ~i proponon al voĉdonado, por esplorado; ~i (direkti) peton al iu; ~i (proponi) ion al la publiko kritiko; la afero ~igas bone, malbone; praktike ~igas la afero tute almaniere. Kp PROPONI, DONI, LIVERI. 2 Konduki iun antaŭ aliaj personoj k konigi lin de ili : ~i iun al la mastro; sin ~i, ~igi antaŭ iu, antaŭ ies okuloj; sin vole ~i por arestiĝo; ~igi al inspektoro, (f) al ekzameno. 3 Starigi antaŭ ies imago la bildon de iu aŭ io: ~u al vi mian embarrason; Vi, kiu malsame ni ~as, sed same ni sentas Z; ni ~u al ni efektive, ke z; la registaro ~as la batalon kontraŭ si kiel batalon kontraŭ la ŝtaton; la projektistoj ~as al si la aferon tre facile Z (konsideras kiel tre facilan). Kp IMAGI. 4 Meti antaŭ ies okuloj imitajon de io, faritan per parolo, pentrado aŭ alia arto: la bildo ~as virinon Z; la pentraĵo ~as la kongreson Z, pejzaĝon Z; la danso ~is marso B; la aktoro, kiu ~is Hamleton; la dekoracio ~as placon; ~i (ludi sur teatro) dramon. Kp REPRODUKTI. 5 Montri specialan aspekton de si mem; liveri okazon al io; estigi : la kongreso ~is grandiozan spektaklon; la afero ~as grandan intereson, belan aspekton, malfacilaĵojn Z, profitojn; tiu propono ~as bonan okazon por diskuti pri la afero; la filoj de Jozef ~is la nombron de 40 miloj Z; tiu metodo ~as du grandajn superecojn. Kp NASKI, KAŬZI, LIVERI, REZULTIGI. 6 Montri la formon karakterizan de io; formi, konsistigi : ĝi tiu vortaro ~as la d'uan parton de mia « Plena Vortaro » Z; tiu

simpligo ~as la plej malfacilan parton de la laboro Z; lingvo internacia, kiu ~us egalrajtan proprajon de la tuta mondo Z; ŝia konduto ~is nur vicon de nekonsekvencaj agoj B; vesto homon ~as Z; la brutaroj ~as la ĉefan riĉecon de la lando; nenio pli grandan mizeron ~as, ol se sano mankas, k ŝuldoj turmentas Z; tiuj iujo provoj ~is per si sistemon da signoj por interkomuniĝo Z; por ke la religio ne ~u muron inter du homoj, estas necese, ke ili ambaŭ estu toleremaj Z; tiam la tuta homaro ~os nur unu genton Z. ~**(ad)o.** Ago ~i. **Re~i** (tr). 1 Denove ~i I : ne re~u vin de nun antaŭ mi; re~i malakeptilan proponon. 2 = ~i 4. 3 Esti la signo de : en esp-o ĉiu litero re~as unusolan sonon. 4 Anstataŭi iun en la plenumado de liaj taskoj aŭ rajtoj: mi vidas grandan nombron da amikoj, kiu re~ast per si preskaŭ ĉiujn landojn de la tera globo Z; ambasadoro re~as sian regnon kaj deputito siajn deputintojn; projekto pri rajtigita re~ado de la epistoloj; re~i ŝirmon (vojaĝi k komerci en sia nomo); funkci kiel re~anto.

* **Prezidi** (x). 1 Direkti la laboron, la debatojn de kunveno aŭ societo. ~i kongreson. 2 Regi 4 : la spirito, kiu ~is en tiuj manifestacioj. ~anto. 1 Tiu, kiu ~as. 2 Respublikestro.

* **Pri.** Iº Prepozicio signifanta « koncerne al, rilate al, teme de » k uzata : 1 Post verbo, por montri la objekton, okaze de kiu farigas la ago : elpensi, memori, paroli, kredi, dubi, sopiri, plori, zorgi, juri ~ io Z; trompi iun ~ io; kunlabori ~ la sukceso de; ~ la apero terura ili al mi rakontis Z; vi aŭdis jam ~ la metamorfozo de l' princido Z; sed ~ sia fratino, mi povas diri, ke... Z. Kp JE, PRO. 2 Post adj., por montri la kaŭzon aŭ okazon de la sento aŭ animstato : kontenla, certa, goja, konscia ~ io; ~ havo najbara oni estas malavara Z. Kp PRO, DE. 3 Post subst. por montri la temon kongernatan de la ideo : havi neniu ideon ~ arto; la antaŭjuĝo ~ rasoj; la deklaracio ~ la rajtoj de homo; traktato ~ paco; komiſiō ~ arbitracio; rajto ~ represado; atesto ~ kapableco; profesoro ~ retoriko; la problemo ~ malarmo; la eltrovo ~ kinino; la legendo ~ Psihe; la demando ~ lingvo internacia; mi havis la

senton ~ io falanta; ~ la lupo rakonto k la lupo renkoncie; **Z**; *la modo ~ tio pasis jam de longe.* Kp AL, DE.

II° Prefikso signifanta : 1 Ke oni aplikas al difinita objekto la ideon, enhavatan laŭ absoluta senco en la simpla verbo, t. e. ke oni transitivigas netransitivan verbon : *~paroli demandon; ~plorli infanon; ~fajfi aktoron; ~friponi la popolon Z; ~labori teron; ~pensi, ~mediti Z, ~silenti temon; ~krii gazelon; unu kampo estis ~pluvuon Z; fajra kolono ~lumis al ili la vojon Z; lian palan vizagón la luno ~lumis.* RIM. : Oni vidas per tiuj lastaj ekz., ke la senco de pri kelkfoje similas, tamen ne egalvaloras tiun de ig. *~lumi povas nur io, kio estas mem luma;* **ekz.** « la lampo ~lumis la ĉambrown », sed « mi lumigas la ĉambrown per lampo » ĉar mi ne lumas ~ io, sed igas ion lumi ~ io. 2 Ke la kunmetita verbo havas komplementon de pli granda amplekso ol tiu de la simpla transitiva verbo : *~falci kampon Z* (Kp falci grenon); *~planti ĝardenon Z* (Kp planti rozujon); *~jeti iun per stonoj Z* (Kp Jeti stonojn); *~kanli heroon Z* (Kp kanti poemon); *~konstrui montojn Z* (Kp konstrui domon); *~rabi la vojaĝantojn Z* (Kp rabi brutojn); *~serĉi homon Z* (Kp serĉi ies monon); *~semi kampon Z* (Kp semi hordeon); *~skribi pejzaĝon* (Kp skribi leteron); *~steli la mastron* (Kp ŝteli monujon); *mi ordonas al la lokustoj ~manĝi la teron Z* (Kp mangi rikoltojn); *David ~kalkulis la popolon Z* (Kp kalkuli nombron); *li ~tondis sian kapon* (Kp tondi harojn); *ciun nokton mi ~versas mian liton Z* (Kp versi larmojn). 3 Ke la kunmetita verbo havas sencon proksiman sed diferencon de la simpla : *~respondi ion* (doni garantion ~); *~juĝi ion* (kritiki); *~trakti ion* (raporti ~); *~tranĉi vinberbranĉon Z* (tondi); *si ne ~kalkulis sian agon Z* (antaŭmezuris); *la pastro ~rigardu* (esplorekzamenu) *la infektaĵon k deklaru, ke ĝi estas malpura Z; li ilin bone ~frapu* (mallaŭdu) *per la plumo Z; tiu kampo estos konsekrala, kiel kampo ~jurita Z* (oferonita). RIM. : Pri kelkaj el tiuj verboj (respondi, juĝi, trakti) la simpla formo jam akiris la saman sencon kiel la kunmetita. Pri aliaj, oni devas preferi vortojn pli precizajn, k generale eviti la uzon de **pri** laŭ tiu

lasta senco, pro ĝia neklareco k konfuzeco. Kp um.

primo Δ . Nombro dividebla nur per si mem k per la unuo.

primara. 1 (Sc) Unuaranga, unuagrada. 2 Δ (pri epoko) Apartenanta al la unua epoko. Vd KVATERNARA, SEKUNDARA, TERCIARA.

primato (K). Honora titolo de kelkaj ĉefepiskopoj.

Primitiva. Karakterizas ion, kio produktigis ĝin la origino k havas pro tio specialan karakteron : *la ~a homo, Eklezio; la ~aj lingvoj, pentristoj.* Kp PRAA.

* **Primolo.** Dukotiledona veg., floranta ĉe komenco de printempo (*primula*).

* **Princo.** 1 Regnestro de malgranda ŝtato. 2 Membro de reĝa aŭ imperiestra familio. 3 Nobelo plej altranga. 4 (en slavaj landoj) Nobelo. **Kron~o.** Regido heredonta la reĝecon.

Principo. 1 Pravo de ekzisto de io : *la laboro estas la ~o de riĉijo; la atomoj estas la ~o de la korpoj.* 2 Fundamenta veraĵo, sur kiu bazigas rezonado aŭ konduto : *iri de la ~o al la konsekvencoj; la ~oj de la geometrio; mi havas kiel ~on, nentam prokrasti la aferojn; homo sen ~oj (malbonkondukti).* ~e. Laŭ teorioj ~oj (kontraste kun « efektive ») : *tio, kio estos ~e decidita de ili kiel dezirinda Z; ~e mi konsentas, sed praktike mi hezitas.*

* **Printempo.** Unua el la 4 sezonoj de la jaro, dum kiu en Eŭropo denove kreskas la vegetaĵoj post vintra ripozo (21 marto-21 junio) : *unu kukolo ~on ne venigas Z; ~o semas, aŭtuno rikollas Z; al glacio ~a k al amiko tro nova ne fidu Z.*

Prioro. Monaĥejestro.

Prismo. Δ Multedro, kies la du bazoj estas egalaj paralelaj poligonoj k la flankoj paralelogramoj : *triangula ~o el kristalo malkomponas la lumon.*

* **Privata.** 1 Plenumanta neniu oficialan rolon : *~a homo; ~a oficisto; tia homo ne povos resti simpla ~ulo.* 2 Pilata al persono, kiu plenumas neniu oficialan rolon : *~a domo; vivon ~an kašu la muroj Z; tiu kontrakto estas mia afero pure ~a k persona Z.*

* **Privilegio.** Aparta rajto aū favoro, koncesita al iu ekster la komuna rajto : *la ~oj de la klerikaro, nobelaro, reĝo; la ~aj klasoj; la ~uloj.* ~i (tr). Koncesii ~on al iu : *gis kiam vi jugos maljuste k ~os la malvirtulojn Z?* Kp MONOPOLO, PREROGATIVO.

* **Pro.** 1° Prepozicio montranta : 1 La kaŭzon, motivon de ago : *ni venis ~ serioza afero Z; maro estis griza ~ ŝaumo; mi ridas ~ lia naiveco Z; li amas tiun knabinon ~ sia beleco Z; mi timas ~ la urbo Z; mi trinkos ~ via sano; restu, ~ Dio Z!* (Kp PER); oni ~ provo nur ekspiru sur ginkla ŝaumaj vezikoj krevoz Z; ~ tio, ke Z; ~ ke; li demandis ŝin ~ kio si ploras Z. Kp DE A 3, PRI, KAÜZE DE, SEKVE DE, DANK' AL. 2 La objekton, kiun oni inter沙ngas je alia : *kion vi donos ~ tio Z?* ~ viaj komercaj ili alportadis al vi tritikon k oleon Z; David aĉetis la bovojn ~ 50 sikloj Z; manĝajon aĉetu de ili ~ mono Z; ili vendu la bovon k dividu inter si la monon ~ gi Z; kiu mortigos brunon, tiu pagu ~ gi Z; ili demandis, kiom li postulas ~ la felojo Z; okulon ~ okulo, denton ~ dento Z; niaj infanoj loĝos en la fortikigitaj urboj ~ (anstataŭ) la loĝantoj de la lando Z; vi mangos grenon malnovan, k vi elportos la malnovan ~ (anstataŭ) la nova Z; ne prenu elaceton ~ animo de mortiginto Z. Kp KONTRÄ 3, POR 3, 4. RIM. : La distingo inter kaŭzo k celo de ago ne estas ĉiam klara, k tial la prep-j por k pro povas havi sencojn preskaŭ identajn. Oni ne povas diri « morti por nesingardemo » anst. « morti ~ nesingardemo »; sed inter « morti por la patrujo » k « morti ~ la patrujo » ekzistas nur nuanco : la unua esprimas plivole la entuziasmon, la dua la rezignacion. Same pri « pagi monon ~ io » (oni insistas pri la elspezo) k « pagi monon por io » (oni insistas pri la akiro). En « ĉiuj Egiptoj fosis ~ akvo por trinki » Z ne skribis « por akvo » nur por eviti ripeton, sed por estus tie pli konvena.

11° Prefikso kun ambaŭ sencoj de la prep. : 1 ~kulpa, ~memora ofero Z; ~peka kapro Z; ~malĉastaj donacoj Z (donacoj ~ malĉastigo); niajn domojn ni donas ~prunte Z (~prunto). 2 *Angelo ~parolanta Z* (parolanta anstataŭ iu, favore por iu); ~peti iun (peti iun favore al alia).

Probabla. Karakterizas ion, por kies vereco ekzistas pli da motivoj ol kontraŭ; versimila : *ĉe manko de certeco oni devas kontentiĝi je ~eco.*

Problemo. Solvota demando, malfacilajo : *aritmetika, fizika, filozofia ~o; la socia ~o; tio estas unu el la plej gravaj ~oj, kiuj staras antaŭ ni; solvi la ~on de lingvo tutmonda Z.* Kp ENIGMO. ~a. Karakterizas ion, kies solvo aŭ efektivigo estas duba : *~a opinio, sukceso; rifiuzi la faktan nunajon pro la ~a estontaĵo Z.*

Procedi (ntr). Uzi difinitajn rimedojn por efektivigi ion : *metode, senorde, energie ~i. ~o.* Intanca agmaniero difinita por atingi iun celon : *la novaj ~oj pri fabrikado, por lumigado; hirurgia ~o; la vivo tro frue komencis sur ŝi la teruran ~on de detruado Z.*

Proceduro. Procedaro en ĵugaferoj.

* **Procento.** 1 Profito produktata de monsumo pruntita aū ŝuldato : *~a dono; pruntado pro ~oj.* 2 Profito produktata de cent monunuoj dum unu jaro : *la dividendo estas 5 ~oj (5%).* Kp RENTUMO. 3 Valoro aū taksado difinita rilate al la nombro cent : *en la vorlarto oni povus ŝangi nur iajn 10 ~ojn (centonojn) da vortoj Z; mi ricevas ~on de ĉiuj eldonoj Z; li kalkulis la ~ojn de ĉi pola loĝantaro en la prusa provincoj.* RIM. : Por la senco 3 ŝajnas preferinde uzi elecento aū pocento k lasi al ~o sencon nur financan. ~ego. ~o pli granda ol la lega, kutima; uzuro : *prunte doni ~ege Z, kontraŭ ~ego Z; ~egisto.*

* **Proceso.** 1 *Juĝafero jure submetita al tribunalo : esti prava en sia ~o Z; gajni, perdi sian ~on Z; komencigis ~o, mono fluas sen ĉeso Z.* 2 Natura sinsekvo de fenomenoj disvolviganta sen ago, de ekstera forto k considerata en sia tuteco, en sia iompostiom progresado k en siaj rezultoj; proceso : *hemia, historia ~o; la ~o de unuformigado iros en la lingvo internacia multe pli rapide Z; senskue k regule disvolvigas tiu ~o de la homa moviĝado, pensado k sentado, kiu estas nomata vivo Z.* ~i (x). Juĝe persekuti iun : *~i iun, kontraŭ iu, pri kompenso de la perdoj B; la reĝo k mi ~as pri mia kapo B.* ~ema. Amanta ~i (Kp ĈIKANEMA).

Procesio. Ceremonia maršado de klerikaro k popolo, kantataj himnojn, okaze de religia festo : *marši kiel ~o* (malrapide k solene) ; *funebra ~o*.

procezo = proceso 2.

* **Produkti** (tr). 1 Estigi vivajojn aŭ senvivajojn per natura evoluipo : *la ŝafinoj ~as ordinare nur unu ŝafidon*; *tiuj arboj ~as pomojn*; *Ameriko ~as mullon da greno B*; *tiu grundo ~as oron*; *la lando ~is grandajn homojn*; *fruktoj ~itaj de tero*; *la pluvo malsofigas la teron k ~igas ĝin Z*. Kp NASKI, ELKRESKIGI. 2 Fari el krudaj materialoj substancojn aŭ objektojn utilajn por la homo : *batado de lakto ~as buleron Z* (oni ne devas miri pri la neebleblaj konsekvencojoj de siaj faroj); *~i komercaojn*; *la fabriko ~as bonan tolon B*; *~ejo de sukero*. Kp ELTIRI, ELIGI, KAŬZI, ELDONI, FABRIKI. ~**(ad)o**. Ago ~i : *stimuli la ~-adon per doganimpuestoj*. ~**(aj)o**. Io ~ita : *ter~ajoz Z*; *la porcelan-industrio, kies ~oj estas eksportataj al; tiuj ~oj de la homa penso farigus akireblaj por tiu el ni Z*; *literaturaj ~oj Z* (Kp FRUKTO). ~**ema**. Multe ~anta : *~ema tero* (Kp FEKUNDA, FRUKTOPORTA). Re~i (tr). 1 ~i novajn estajojn similajn al la antaŭaj : *tiu vegetaĵo facile re~as sin*; *re~i rozujon per branĉplanto*. 2 ~i objekton similan al alia : *re~i pentraĵon per gravurado, per fotografado*; *re~i en sia revuo interesan artikolon*; *la pentristo re~as la naturon* (Kp IMITI, KOPII, REPREZENTI).

produkta Z = produktema : *tio ēi englutas ja ne~e grandegan multon da laboroj Z*.

produto Z Δ. Nombro, rezultanta el la multipliko de kelkaj nombroj.

* **Profani** (tr). 1 Malobserve la sanktecon de religiajobjoj : *~i preĝejon per adulta intrigo, sanktan vazon per malpia uzo; ne ~u per furiozo k mortigado la templon de la diino Z*. 2 Malobservi la respekton ŝuldatan al io aŭ iu : *se troviĝos inter ni persono, kiu ~as nian feston per persona ambicio, ni ~iu deturnos nin de li Z*; *ni ne ~u tiun profunden senton per teoriaj klarigoj Z*; *protesti, ke la kanakoj tiel ~as mian nomon Z*. Kp MALSANKTIGI, ATENCI. ~**a**. 1 Fremda al la sanktajoj k religiaj misteroj : *la ~a historio* (kontraste al la biblia); *ne venu en la*

templon kun liaj ~aj vestoj. Kp LAIKA. 2 Malrespektanta sanktajojn : *~a uzo de sankta kaliko*. Kp MALPURA, SAKRILEGIA. ~**ado**. Ago ~i : *vij oferoj estas nur ~adoj*. ~**ulo**. 1 Homo, kiu ne estas instruita pri la sanktajoj : *estas malpermesata al ĉiu ~ulo eniri en la templon*. Kp LAIKO. 2 Homo malrespektanta la sanktajojn. Kp SAKRILEGIULO. Mal~**igl**. Ensekretigi, mallaikigi, inici.

* **Profesio.** Ĉiu okupo, per kiu oni akiras vivrimedojojn : *metia, liberala ~o*; *~a oratoro*; *~a sekreto*. Kp METIO, OKUPO. ~**i** (tr). Praktiki ~on. ~**isto**. Homo, kiu praktikas okupon por gajni vivpanon. Kp AMATORO.

Profesoro. Instruisto en supera lern-ejo : *licea, universitata ~o pri hemio, lingvistiko*; *akiri ~econ* (titolon de ~o).

* **Profeto.** Disendito, antaŭdiranta estontecon aŭ malkaſanta nekonatajn ver-ojn : *nenu estas ~o en sia urbeto Z*; *vera kiel vorto de ~o Z*. ~**ajo**. Io ~ita. Kp ANTAŬDIRO, HOROSKOPO, AŬGURO, ORAKOLO. ~**i** (tr). Eldiri ~ajon. Kp ANTAŬDIRI.

Profilo. 1 Aspekto de vizago flanke rigardata. 2 Desegno prezentanta perpendikularan tranĉon de objekto : *~o de konstruo, listelo*.

* **Profiti** (x). 1 Ricevi utilon, gajnon, superecon el io : *li multe ~is el la milito*; *~i la lecionojn de la historio B*; *~i de la ekzemplo de siaj antaŭintoj*; *~i el la mallerlajoj de malamiko*; *li ~as de la plialtigo de tiu akcio*; *du militas, tria ~as Z*. 2 Fari uzon de oportuna cirkonstanco : *~i la okazon por sin bani*; *ni ~u de la mallumo por forkuri*; *~i la silento, dirante*. Kp UTILIGO, EKSPLUATI. ~**o**. 1 Utilo, supereco ricevita de io : *de ĉiu labore estas ~o Z*; *mi tion diris por via ~o*; *tiri ~on el ies konsilioj*; *legi libron kun granda ~o* (Kp AVANTAGO, BENO). 2 Gajno ricevita de iu labore, de komerca aŭ industria entrepreno : *la firma havis ĉiare 100.000 dolarojn da ~o*; *pli valoras kontenta spirito ol granda ~o Z*; *maljusta Z, malhonesta ~o*; *serē nur la ~on*; *atingi, ricevi, akiri ~on*; *sindone k sen~e labori Z*. ~**a**. Haviganta ~on : *peke akirila ne estas ~a Z*. ~**amo**, ~**emo**. Deziro ~i. Kp INTERESO 3. ~**ema**. Celanta nur ~on. ~**igl**. 1 Esti kaŭzo pro

kiu iu ~is : *la milito ~igas nur la kapitalism; lia senzorgeco ne ~igas lin.* 2 Ebligi, ke iu ~u de io : *~igi sian sperton al iu; ~igi iun de sia sperto.* **Mal~o.** Malutilo kaŭzita al iu de io : *karteloj ordinare starigas nur je la mal~o de la publiko.* **Ne~ema.** Ne zorganta propan ~on (Kp SINDONEMA, ABNEGACIEMA, MALEGOISTA). **Tro~i** (tr) = ekspluati 2.

*** Profunda.** 1 Karakterizas ion, kies fundo estas tre malproksima de la aperturo, de la supraj: *~a puto, foso, lago, valo, akvo, gredo, galerio, vundo; frapoj iras ~e en la korpon Z; neniu gis nun penelris sufice ~en Z; iru pli ~en en la ĉambron; ne konante la ~econ ne iru en la riveron Z.* 2 Iranta tre malalten: *~aj radikoj de arbo; la ~a infero Z; ~a saluto B; fiſo granda naĝas ~e Z* (por atingi gravan celon, oni bezonas gravajn rimedojn); *~en fali Z.* 3 Atinganta la fundon de la aferoj; penetranta gis la kerno: *~a penso, prudento, studio, erudicio, medito; ~a spirito, politikulo; ne forgesu la ~an sencon de tiu vorto; ~e scii lingvon.* 4 Ega, pleja, grava: *~a dormo Z, doloro B, deziro, mizerio, konvinko, dekadenco, mal-lumo Z, disonanco B, ago Z; li mortis ~aga Z; ni esprimas nian ~an dankon al li Z; ~e saĝa plano.* ~o. Profunda loko: *en la ~o de la scenejo Z; pordo kondukanta en la ~on de la domo; la ~o de la ĉambro estis malluma Z; granda ŝipo bezonas ~on Z* (samsignifa kiel: *fiſo granda naĝas ~e;*) (f) paroli el la ~o de sia koro Z. **~ego, ~egajo** = abismo. (**En**)-igil. Iri ~e en ion: *la kadavro ~igis iom post iom en la akvon; en~igintaj okuloj; (f) ~igi en siaj pensoj Z; ne estas tie ĉi la loko por en~igi en detalojn teknikajn; en~iginta en la legado, en la rigardado.* Kp DRONI. **Mal~a.** Havanta neniu ~econ (p.f.): *mal~a telero, cerbo; miaj vortoj eble ŝajnis al vi tro mal~aj Z; mal~ajoj en la maro* (Kp SENPRIPENSA, SUPRAJA, FRIVOLA, VANTA).

Prognozo. Konjekto, bazita sur disin-
itaj signoj, pri okazontajo.

Programo. 1 Tabelo anoncanta la detalojn de teatrajo, koncerto, ceremonio, festo ktp. 2 Tabelo de la temoj pritraktotaj en kurso aŭ pridemandotaj en ekzameno. 3 Tabelo de la demandoj pri-

diskutotaj en kunveno. 4 Resumo de la politikaj intencoj de partio, ministraro aŭ individuo. Kp DEVIZO, TAGORDO, CELO, PLANO 2.

*** Progresi** (ntr). Antaŭeniri al supera grado de disvolviĝo: *tie li povis pli bone esti instruata k pli bone ~i; ~i en la studado, en la civilizo; la afero rapide ~as; la preparoj por la ekspozicio kontenige ~as; la scienco, moralo ĉiutage ~as; malgraŭ ~inta legaro la indianoj vivas Mizere.* ~o. Imposioma disvolviĝo al pli alta grado: *la ~o de la scienco, mal-sano.* Vd PAsO. **~ema.** Feliciganta la ~on de la civilizo: *~ema ministro. ~igi.* Kp ANTAŬENPUŠI, AKCELI, DISVOLVI, FLIPERFEKTIGI, FLIBONIGI.

progresso Z Δ. Serio de kvantoj devenantaj unu de la alia laŭ disinta leĝo.

Projekcio. 1 Bildo de korpo desegnita sur ebeno laŭ difinitaj geometriaj reguloj. 2 Luma bildo sendita sur plimalpli proksiman ekranon per speciala lanterno. ~i (tr). 1 Desegni ~on de io. 2 Sendi luman bildon sur ekranon.

*** Projekto.** 1 Ideo proponata kiel efektivigota: *li faras ĉiam belajn ~ojn, kiuoj li forgesas la morgaŭon; kiaj estas viaj ~oj por la somero B?* Kp INTENCO, VOLO. 2 Plano proponata per efektivigi tiun ideon: *~o de leĝo, de reorganizo de l' esperantistaro; ofte aperas diversaj, rapide baktitaj k rapide mortantaj lingvaj ~oj k ~etoj Z; ~o pri konstruaĵo, pri fervojo; la sendataj ~oj devas klare priparoli la tutan organizon de la Ligo Z.* Kp PROGRAMO, SKIZO. ~i (tr). Proponi al si efektivigotan ideon: *~i ekskurson.*

*** Proklami** (tr). Oficiale k publike anonci: *~i siajn principojn en kunveno B, la rezultaton de voĉdonado, la respublikon; ~i iun reĝo; ĉiuj nacioj, inter kiuj estos ~ata Mia nomo Z; (f) la kokoj jam~is la noktomezon B; la ~oj de Napoleono al sia armeo.*

*** Prokrasti** (tr). Transmeti al pli malfrau tempo agon, kies tujan plenumon oni rezignas: *la regno ~is subskribi la traditon; ne ~u gis morgaŭ, kion vi povas fari hodiaŭ Z; lia varmeghe sopirata k longe ~ata reveno; la fondado de Ligo montrigis tro frua k devis esti ~ila Z; ~ila ne estas perdita Z, ne estas forjetita Z; la katastrofo devis okazi, k ne estis plu*

~ebla. ~o. Ago ~i : akcepti ~on de sia proceso. **Sen~e.** Tuj : li sen~e hattigis la vagonaron por evili katastrofon B.

* **Proksima.** Apartigita per malgranda distanco : 1 En spaco : ~a urbo, najbaro, lando ; ~a je, al, de io ; preĝeo ~a, sed Dio mal~a z ; rigardi ion de ~e ; alporti ion de mal~e z ; la stacio kušas unu mejlon mal~e de mia domo ; sendi iun mal~en z. Kp APUD, FOR, BORDO, NAJBARO, RANDO. 2 En tempo : la ~an (pasintan aŭ venontan) jaron ; la tago de la edziĝo estis ~a ; la plej ~a estontece z. 3 Per metaforo : ~a (tuj preta) estas Lia helpo al tiuj, kiuj Lin timas z ; mia plej ~a parencaro ; pli bona amiko intima ol parencio mal~a z ; mal~a de mi estas la deziro ribeli z, la opinio, ke... ; tia projekto staras ankoraŭ mal~e de realigo z ; gis la fino malapero de la muroj inter la popoloj, estas ankoraŭ tre mal~e z ; stari mal~e de la vere ; resti mal~e de la celo. ~igl. Fari ion ~a : ~igu liun seĝon ; la artikolo ankoraŭ pli ilin mal~igas de mi z. ~igl. Igi ~a : ne ~igu al la pordo de sia domo z ; via tasko ~igas al la fino ; la vintro al~igas ; tiuj, kiuj mal~igas de Dio, pereas z ; la popoloj inter~igas kiel unu familio z. ~ulo. Ĉiu homo, rilate al alia : amu vian ~ulon kiel vin mem ; ĉiu vidu en sia ~ulo nur homon k fratton z. ~uma. Ne tute ĝusta, sed nur ~a al la gusto : ~uma kalkulo de la loganto ; ~uma signifo de vorto z ; la biblioteko enhavas ~ume (ĉirkaue) 100 volumojn.

prokuro z & g⁺. Laulega povo aŭ rajtigita donita de iu firmo aŭ persono al alia por agi en ĝia nomo : doni ~on al iu. Vd MANDATO. ~isto. Oficisto, kiu havas la rajtigon reprezenti laulege firmon aŭ entreprenon k subskribadi en ĝia nomo : ~isto de banko.

prokuroro z g⁺. Supera juĝa oficisto, akuzanta en la nomo de la ŝtato.

proleto. Homo, kies nuraj vivrimedoj estas vendo de sia laborforto, ĉu korpa, ĉu spirita : ~oj el ĉiu landoj, unuiĝu ; multaj el la intelektuloj estas same ~oj, kiel la manlaboristoj. ~aro. Tuto de la klaso de ~oj.

Proletario = proletario.

Prologo. Parto de teatralo, kiu anonas k preparas la agon. Kp ANTAŬPAROLO.

* **Promeni** (ntr). Iri de loko al loko por plezuro aŭ sano : ili ~as ĉiam duope z ; (f) lia cerbo iras ~i (li estas frenezeta. Vd MUŠO) ; ~igi amikon, hundon ; ~ejo. Kp VOJAČI, EKSKURSI, VAGI.

* **Promesi** (tr). 1 Certigi, ke oni faros aŭ donos : ~i ludilon al infano ; mi ~as observi, kion lego ordonas ; ofte mano forgesas, kion bušo ~is z ; ~i orajn montojn z, pirojn sur saliko (Vd BRIKO). Kp ESPERIGI. Vd ŜMIRI. 2 Doni motivon por esperi : la ekspozicio ~as profiton, ~as esti grandioza ; tiuj preparoj ~as grandan sukseson ; la jam anonoitaj paroladoj ~as interesan pritraklardon de la temoj ; mult~aj frazoj z ; la vetero ~is esti favora. ~o. Io ~ita : disdoni z, fari z, plenumi z, repreni, forgesi z ~ojn ; regali, nutri iun per ~oj z ; per ~oj estas pavimita la infero z ; ~o estas larĝa, plenumo estas ŝarĝa z ; mull~a elpensajo ; sankt(a) ~o (Kp VOTO).

promocii z (tr). Altigi al iu pli alta grado, ofico : ~i episkopon al kardinaleco ; ~i iun leŭtenanto. ~o. Altigo al ofico : ~o de kapitanoj ; ili estas el la sama ~o (estis samtempe ~itaj).

* **Promontoro.** Alta terpinto antaŭeniganta en la maron.

* **Pronomo** (G). Vorto anstataŭanta subkomprenitan substantivon : personaj, montraj, posedaj ~oj.

Prononci (tr). Aŭdigi klare vortojn : en esp-o oni skribas la vortojn tiel same, kiel oni ilin ~as ; insiste ~i (Kp MARTELI, AKCENTI) ; malfacile ~ebla nomo ; mal-regula, stranga ~o.

Propagando. Klopođado por disvastiigi ideon : ~o por esp-o ; libreto difinita speciale por la ~o de nia afero z ; ~a verko, parolado. Kp AKCELO, PUŠADO. ~i (tr). Fari ~on por : ~i esp-on. Kp SEMI, DISFAMIGI, DISTRUMPETI, DISANONCI, VARBI, REKRUTIGI, KONVERTI, ADEPTIGI. ~isto. Homo, kiu daŭre ~as (Kp PIONIRO, APOSTOLO).

* **Proponi** (tr). 1 Prezentii al ies juĝo ; antaŭmeti diskutatajon : homo ~as, Dio disponas z ; ekzemplo ~as sed ne ordonas z ; ~i ion al la publika kritiko ; projektoj ~itaj al la mondo z ; ĉiu ~as sanĝojn laŭ sia bontrovo z ; personoj, kiujn ĝi ~as elekti z ; mi ~as, ke ni honoru ilian memoron per levigo de niaj

segoj z ; la grupo ~is, ke la proksima kongreso okazos en P. 2 Prezenti al iu ion ne petitan, por ke li ĝin disponu; oferi 2 : ~i viandon al la Eternulo z ; donando domon ~as, savito eĉ brikojn ne donas z ; ~i al iu siajn servojn z, monon ; la ~ado de laboro superas ĝian postulon (Kp OFERTO); si ~is sin kiel servistinon z. ~o. Io ~ata : akcepti, diskuti, rifuizi ies ~ojn; pro kio do tiuj reformoj, kies sola ~o estas jam danĝera por la lingvo z ? RIM. : Proprorasen oni prezentas ion al iu, supozante, ke li ĝin akceptos; oni proposas ion al iu, petante ke li ĝin ekzamenu, aŭ esperante, ke li ĝin uzos; oni oferas al iu ion, kion oni multe ŝatas, kredante, ke li senkolerigas aŭ plenumos onian deziron.

Proporcio. 1 Rilato de la partoj inter si k kun la tuto : *la ~o inter statuo k ĝia piedestalo.* 2 Grandeco de objekto, rilate al alia analoga konsiderata kiel tipo : *statuo luă kolosaj ~oj.* 3 Grandeco de aero rilate al alia, kiu kreskas aŭ mal-kreskas samtempe k samgrade, kiel la unua : *devas esti severa ~o inter la kulpoj k la punoj ; rekompenci iun ~e kun la faritaj servoij.* 4 Δ Egaleco de du rilatoj ĉu per dividado (geometriko : $a/b = c/d$), ĉu per subtraho (aritmetika : $a-b = c-d$). ~a. Havanta kun alia kvanto rilaton de ~o 3 aŭ 4 : *la pezo k la volumeno estas ~aj B.*

Propozicio (G). Parto de frazo esprimanta per si mem kompletan sencon k enhavanta verbon kun finajoj -as, -is, -os, -us aŭ -u, akompanatan aŭ ne de subjekto k predikato aŭ komplemento. RIM. 1 : Kiam la infinitivo k participo havas esprimitan subjekton, oni konsentas, ke ili formas apartan ~on : *mi aŭdis lin eliri ; li ekvidis la angelon starantan sur la vojo.* Tio estas grava pör la uzado de **si, sia.** RIM. 2 : Ekzistas kelkfoje ~oj, en kiuj la ideo de la verbo estas esprimita per alispeca vorto : *for (forigü) de tie ĉi, ripongo !*

* **Propra.** 1 Apartenanta ekskluzive al iu aŭ al io : *~a nomo ; jen moro ~a al la Angloj ; esp-o estas ~a apartenaĵo de neniu nacio ; poezio k elokventeco havas ĉiu ~an harmonion ; ~a opinio ne estas lego por alia z.* 2 Apartenanta ekskluzive al la subjekto de la prop. (= akcentata

poseda pronomo) : *personoj, kiuj ne scias alian lingvon krom sian ~an z ; li falis en sian ~an kapitilon z ; timulo timas ĝi sian ~an ombron z ; korniko vundita ~an voston timas z ; ĉiu ~an saĝon posedas z ; en ~a angulo ĉiu estas fortulo z ; en fremda tegmento li flukas truon k en ~a ne vidas la fluon z ; marŝi sur ~aj piedoj (ne veturi) : ~amova, ~avola (Kp SPONTANEA). ~e. 1 Laŭ ~a maniero : aparteni ~e al iu. 2 Gustadire, ~asence : *la utilo estas tiel videbla por ĉiu, ke pri tio ĉi ni ~e ne bezonas paroli z ; ĉu vi ekspensis iam pri tio, kio ~e levis la homaron super ĉiuj aliaj bestoj z ? ~ajo.* 1 Io, kio apartenas jure al iu : *esp-o estas neries ~ajo ; privata, hereda ~ajo.* 2 Aparta karakteriza trajto : *racio estas ~ajo de la homo. ~eco.* 1 Leĝa, plena k ~a posedo de io : *la ~eco estas la rajto ĝui k disponi la aferojn kiel eble plej absolute.* 2 Kvalito ~a de objekto : *la ~ecoj de la metaloj, de la magneto. ~igl.* Havigi al si kiel ~ajon : *~igi al si fremdan posedafon, ies verkojn, manierojn.* Kp AKAPARI, ŜTELI, PLAGIATI, UZURPI, AKIRI. ~ulo z, ~ajulo, ~umulo, ~umanto. Tiu, al kiu io apartenas-pro rajto de ~eco. Kp POSEDANTO, TENANTO. ~uml (tr). Rajte posedi ion k plene disponi pri ĝi. ~um-(a)j)o = ~ajo 1. ~umeco. Rajto de ~umanto = ~eco 1. **Mal~a.** Apartenanta al alia ol la subjekto : *ne miksu vin en mal~ajn aferojn z, disputojn z.* Kp FREMDA.*

proskribi z (tr). Senjuĝe ekzili, en tempo de ekstera aŭ interna milito. ~o. Senrajta kondamno al ekzilo.

proskripcio z = proskribo.

Prospekto z. Presita reklamo anoncanta aperon de verko, malfermon de establejo k disdonata por altiri klientojn.

* **Prosperi** (ntr). 1 Esti en kontentiga, sukcesa stato : *~as rozarbeto z, la aferoj, komerco, firmo ; kiu koleras, tiu ne ~as z ; ~(ant)aj urboj ; ~i en sia negoco z ; ~a stato.* Kp FLORI, BRILI, SUKCESI, FELIÇA. 2 Atingi kontentigan rezultaton : *mi ~is mem eldoni mian unuan brosuron en julio z ; la versfardo ne ~as al mi z ; ~is al mi vidu... z ; ĉu ~os al la homoj veni al interkonsento pri tiu ĉi elekto z ?* (ĉu fine la homoj ~os...); *la suriro al tiu monto ĝis nun ne ~is al*

multaj homoj, sed al li ~is atingi eĉ la montipinton ; tio cetero estis ne tute ~a komparo Z (Kp GUĀTA, TAŪGA) ; diversaj mal~aj (senrezultoj) provoj Z. Kp SUKESSI. ~o. Kontentiga stato : lia subita ek~o mirigis ĉiujn ; doni ~on al la lando B ; sen ordo en afero ne ekzistas ~o Z ; ĝui ~on B. Kp FELIÇO, FLORADO.

prostato ♡. Glando, troviĝanta inter la veziko cerviko k uretro.

Prosttitui (tr). Devigi iun akiri monon per malĉasta vivo : ne senhonorigu vian filinon, ~ante ŝin Z ; sin ~i ; ~ilino (publikulino) ; ~istino (metie ekspluatata la ~itinojn) ; la legoj kontraŭ la ~ado ; ~ejo.

Protagonisto. Ĉefrolulo.

Protekti (tr). 1 Helpi iun per sia influo k aŭtoritato : *kiun reĝo ~as, tiun ministro elektas Z ; ni ne estas tiaj homoj, kiuj ~us sian filinon en malbonaj faroj Z ; ~i iun al ofiro B ; ne rifuzu al ni vian ~adon Z ; si diris kun ~a tono Z ; kun afekte ~ema sintenado Z ; la reĝo prenis sur sin la ~antecon super la kongreso Z. Kp PATRONI. 2 Defendi, gardi kontraŭ minaco : *unu malamiko pli difeklas ol cent amikoj ~as Z ; estu mia genio ~anta kontraŭ tiu ĉi fremdulo Z ; ~i tiajn trezorojn kontraŭ la detruo. Kp ŜIRMI, ĈIRKAŬI, DEFENDI, TENI SUB, REMPARO, ŜILDO. Vd OMBRO, FLUGILO. ~(ad)o. Ago ~i : 1 Al ~o k forto helpas la sorto Z. 2 La ~ado al la malfortuloj estas la devo de ĉiu vera homo. ~ismo. Ekonomia doktrino, metanta altajn doganojn sur importajojn por ~i la enlandan industrian aŭ komercon. Kp KOMERCA LIBERECO.**

Protektorato. Speco de koloniado, per kiu regno pli potenca protektas la interesojn sed respektas la internan aŭtonomion de alia, malpli potenca lando.

Protesti. 1 (intr) Fari formalan deklaron kontraŭ io, kion oni opinias nejusta aŭ nevera : *li ~is kontraŭ mia opinio ; iri al la magistrato k ~i, ke la kanakoj tiel profanas mian nomon Z ; ~i kontraŭ arbitra agado de la estraro B ; tiuj, kiuj eble ~is kontraŭ la enkonduko de arta alfabeto Z ; (f) : kontraŭ tio ĉi ~us la vivo mem Z ; kontraŭ tiu formo ~as mia lingva sento Z. 2 (tr) Kontraŭbatali aserton aŭ postulon, kies pravecon oni*

malakceptas (Kp KONTESTI) : ~i la validecon de testamento, ies titolojn, la ekziston de postmortaj vivo; ili ĉiam varmege ~is la kontraŭvolan alklimatigon B ; la ~ita demando ; konsiderante, ke la fabrikado de militiloj per privataj entreprenoj estas tre ~ebla. ~o. Ago ~i. 1 Kontraŭ neesto ne helps ~o Z ; sendemande ek~o estas ofte kulpalesto Z. 2 La ~oj kontraŭ tiu opinio estas multaj k gravaj ; refuti ies ~ojn. 3 £ §¹ Laulega konstato de nepago de kambio. Mal~o. Sen~a tolerado, rezignacio.

Protestanto. Kristano, kiu apartenas nek al la rom-katolika, nek al ia ortodoksa eklezio. ~ismo. Doktrino de la ~oj, definitive starigita en 16-a jarcento, kiel protesto kontraŭ la rom katolikismo. Kp REFORMACIO.

Protokolo. Oficiala raporto, per kiu rajtigita aŭ kompetenta persono konstatas, kion li faris, vidis, aŭskultis : *fari ~on pri ŝtelado, arestado ; legi, akcepti la ~on de la antaŭa kunsido. ~i (x). Fari ~on pri : tio kaŭzis grandan skandalon, pri kiu oni ~is.*

protono <. Kerno de la atomo, infinitezeime malgranda ero ŝargita de pozitiva elektro. Vd ATOMO, ELEKTRONO.

protoplasmo Z ♥ ♫. Substanco, el kiu konsistas ĉiu vivanta ĉelo.

Prototipo. Pratipo.

protozoa 狐. Branĉo de unuĉelaj animaloj.

* **Provi** (tr). 1 Apliki objekton al ĝia destino, por kontroli, ĉu ĝi taŭgas : *~i instrumenton, mašinon, ponton, ĉapelon, medikamenton sur malsanulo ; sur~i veston B ; (f) ~i regulon. Kp UZI, EKSPERIMENTI. 2 Elmeti substancon al eksperimento, por taksi ĝian valoron : ~i argenton, vinon ; fajro ~as la oron, mizero la koron Z ; (f) : por vin ~i Dio sendis al vi tiun malfeliĉon B ; ni prenos la armilojn k ~os niajn fortojn, nian kuragón ; oni batas la oron por ~i ĝian valoron Z ; nia anaro paſos, ~ita, hardita al la celo Z. 3 Peni fari ion, kion oni ne ankoraŭ faris : se unu fojo ne prosperis, ni devas netimigite ~i la duan fojon Z ; en sia migrado li ~is preskaŭ ĉiujn metiojn B ; ~i naĝi ; ~i eĉ la neeblon ; ne sciante, kie li loĝas, mi adresos diven~e.*

~(ad)o. Ago ~i : 1 Elmeti aparaton al ~o ; nia lingvo ellenis la ~on dum 25 jaroj Z. 2 Al amiko nova ne fidu sen-~o Z. 3 Oni povis fari nur du ~ojn de tiu dramo antau già prezenlado. ~ajo. 1 Presita folio, sur kiu la verkistoj aü korektistoj indikas la güstigotajon aü ŝangotajojn. Kp KOPIO. 2 Unuafoja faritajo : liu libro estas la ~ajo de nekonata verkisto. Kp DEBUTO. ~ilo. Ilo, korpo aü rimedo per kiu oni esplorcle ~as por ekscli, ĉu la ajo aü afero estas tia, kia gi devas esti. El~i (tr). = ~i 2 : (f) jam preta k tute el~ita lingvo Z ; per liu mi vin el~os Z.

* **Proverbo.** Popola maksimo, enhavanta konsilon aü konstaton pri ia generaala, psikologia aü moralala verajlo : ~o estas sperlo, ~o estas avertlo Z ; konado de ~oj estas necesa por perfekta konado de la lingvo Z. ~a. 1 Rilata al ~o. 2 Konata kvazaü ~o : la ~o fideleco de hundoj.

provianto Z. Mangaj provizoj, nutrakonservoj. ~i (tr). Havigi ~on (pp armeo) ; provizumi. ~isto. Oficisto, kiu prizorgas la ~adon.

Providenco. Dia sago, antaüzorganta k reganta ĉion.

* **Provinko.** 1 Parto de regno, administrata de speciala reprezentanto de la centra registaro : ~estro Z. Kp DISTRIKTO, DEPARTEMENTO, GUBERNIO. 2 Cetero de la lando, kontraste al la ĉefurbo : naiva ~ano Z ; izolitaj esp-istoj el la ~o. ~a. 1 Rilata al ~o : ~a oficisto, urbo, gazeto, grupo. 2 Nemoderna, neeleganta : ~a modo, tono ; ~aj manieroj.

* **Provizi** (tr). 1 Havigi, laŭ pli malpli granda kvanto, tion, kion oni povas bezoni : ~i armeon per armiloj (Kp EKIPPI), kelon je vino B, iun je ĝio necesa B, zmikon je mono, ĝardenon per akvo Z ; li ~adis al ili panon Z ; sin ~i je ĉevalo por 'orkuri ; multaj presejoj jam ~igis (~is in) je niuj supersignitaj literoj Z ; domo ~one ~ila per nutraĵo ; kiu lernas esperanton, sin ~as per plia armilo por la ronda konkursado por vivo ; ne forgesu ~i lin per lia oficiale mandato ; (f) : ~i la zelojn per sciigoj pri la esp-a movado ; ligi ~is edukardon al la infanoj ; en ~i iojn en sia memoro. 2 Almeti ion al objekto por ĝin kompletigi (garni 1, 2) : ~i bliotekon per libroj, fenestron per vitroj ;

ei liu kvartalo estis ~ita per fortaj muroj Z ; la apogilo de la segoj supre estis ~ita per tabuleto Z ; kvarangula, per la ritpenkoj ~ita luko Z. 3 Prizorgi : ~i la bezonojn B ; la bezonoj estis malavare ~itaj B. ~(ad)o. Ago ~i : prizorgi la ~adon de taĉmento ; ~ado al la gazetaro per eksterlandaj artikoloj. ~(aj)o. Abunda materialo aü sufiĉe granda kolekto da objektoj, kiujn oni povas bezoni : prepari ~ojn B ; li donis al ili ~ojn por la vojo Z ; observi ĉu suficias la ~o de panbiskvitoj k viando B ; (f) : facilu akirado de ~o da vortoj Z ; riĉa ~o da ideoj Z ; la soluleco amasigis en sia kapo ~on da pensoj Z. ~ejo. Loko por konservi ~ojojn : plenigila, ~ejojn per greno ; (f) la ~ejo de la meno Z. ~uml (tr). ~i armeon per nutraĵo = provianti.

Provizora. Konsiderata kiel ne longe daŭronta, sed anstataŭota per definitiva ; atenda : ~a komitato, regularo, ponto ; ~e fiksi la konsiston de l' komisiono.

Provokl (tr). 1 (iun) Instigi al batalo, sin montrante atakema : ~ita de interpelaciantoj, la ministro ekparolis ; ili incitadis Dion k ~is la Sanktulon de Izrael Z ; intence ~anta tono B ; mi akceptas vian ~on k duelos kun vi. Kp DEFII, SPITI. 2 (ion) Inciti ; estigi kaŭzojn de batalo : ~i la atakon B, ribelon B ; agentoj ~antaj B.

provoso Z. Gardisto de malliberejo.

Prozo. Ordinara parolo ne aranĝita laŭ versmezuro. ~a. 1 Neversa. 2 Vulgaro, senpoezia, neidcala : kredi, ke en nia ~a tempo iom da poezio ankoraŭ povus ekzisti Z ; havi ~ajn gustojn. Kp BANALA, PLATA, TRIVIALA.

Prozelito. Konvertito, varbito. ~ismo Z. Fervoro por konverti, varbi.

Prozodio. Scienco pri la valoro de la silaboj (longaj, akcentitaj, eliziitaj aü ne) en la versoj. Kp METRIKO.

prozopopeo. Retorika figuro, per kiu oni paroligas ĉu mortinton ĉu senvivan objekton.

pruo ♀. La antaŭa parto de ŝipo. Vd KILO, POŪPO.

pruda Z. Afektanta severan ĉastecon k bonmorecon.

* **Prudenta.** 1 Kapabla distingi la veron k juĝi la aferojn tiaj, kiaj ili efektive

estas : *io tro sensenca, por ke ~a homo povu serioze pensi pri ĝi z*; homo estas ~a animalo ; li rigardis per ~aj grizaj okuloj ; (f) ~a ideo ; por la plej ~aj moralaj predikoj la mondo ĉiam restas absolute surda z. Kp SAĜA, RACIA. 2 Kapabla origdi sian konduton : *ju cerbo pli ~a, des lango pli silenta z*; (f) riĉigas ne enspezo, sed ~a espezo z ; ~a ŝparemo, konsilo. Kp ANTAŬZORGEMA, SINGARDA, MALRISKEMA. ~o. 1 Kapabla distingi verecon, k ĝuste juĝi aferojn : *de legado sen atento ne riĉigas la ~o z*; Ofelio perdis la ~on ; la aĝo de ~o ; la sana ~o z (komuna normala saĝo) ; *sen~a besto*. Kp INTELEKTO, INTELIGENTO, RACIO, SAĜO. 2 Kapablio antauvidi k eviti la erarojn aŭ dangerojn de la vivo : *konservu klarecon de la kapo k ~on z*; venas al li ~o post la gusta momento z ; kiu ~on ne havas, tiun saĝo ne savas z ; li pagas nun pro sia sen~eco. Kp SAĜO, SINGARDO. ~ig. Moraligi ; admoni ; instigi iun al ~o.

* **Prujno.** Glaciiginta roso aŭ nebulo dum malvarmaj noktoj : *la ~ briligis la arbaron, kvazaŭ ĝi estus pudrita per diamanta polvo z*; si višis per la mano la palpebrojn kovritajn de ~o B; oni aŭdas la murmureton de l' ~aj steletoj, falantaj tren B.

* **Pruno.** Bongusta frukto de ~uko. ~uko, ~arbo. Arbo kulturita el fam. rozacoj (*prunus*).

* **Prunelo.** Frukto de ~uko. ~uko, ~arbo. Arbeto sovaĝa el fam. rozacoj (*prunus spinosa*).

* **Prunti** (tr). 1 Disponigi al iu ion redonatan post disfinta tempo; prunte-doni : *mi redonas al vi la monon, kiun re ~is al mi z*; ~i al iu vestojn z, ūmbron z, ēevalon z. 2 Fari, ke iu disponigu al ni ion redonatan post disfinta tempo; pruntepreni : *redonu al mi la monon, kiun vi ~is de mi*; vilafano kreditas, vilafestro ~as z. ~e. Kun koudiĉo redonati post disfinta tempo : *mi ne ~edonis procentge, mi ne prenis ~e z*; perdiĝas per ~edono amiko k mono z. ~**(ad)o.** 1 Ago doni ~e : ~o amikon forpelas z. 2 Ago preni ~e. ~**(aj)o.** 1 Io ~edonita. 2 Io ~eprenita. Al ~i (tr). ~edoni. De~i (tr). ~epreni.

* **Pruli** (tr). 1 (iu) Montri per rezonado aŭ fakto, ke io estas vera : ~i la neekziston

aŭ neekziston de Dio, sian senkulpecon B, geometrian teoremon ; mi ~os al vi, ke vi eraras. Kp DEMONSTRACII. 2 (io) Esti la ~o de : *tio ~as la facilan lerneblecon de esp-o*; tiu ekspozicio elokvenente ~as pri la progresoj faritaj ; larmoj pravecon ne ~as z ; nigro sur blanko (skribajo) ~as sen manko z. Kp ARGUMENTADI, PLEDI, DOKUMENTI, ILUSTRI. ~o. Argumento aŭ fakto, per kiu oni povas montri la verecon de io : *komparo ne estas ~o z*; *suspekteto ~on ne egalas z*; *martebataj ~oj*. ~e. Adv. montranta, ke la sekvanta frazo estas la ~o de la antaŭa (Kp NOME, ĈAR).

Psalmo. Hebrea kantiko. ~i (tr). 1 Kanti ~on. 2 Unutone kanti, kvazaŭ ~ante.

psaltero z. Hebrea kordmuzikilo.

pseūda z. Falsa, nur ŝajna, neaŭtentika : ~oinstruitaj sofistoj z; senenhava ~osciencia babilido z ; ~opatriotismo z ; ~osufisko z ; ~onomo (pseudonimo) ; ~osciencia z.

Pseŭdonimo. Kašnomo de verkisto aŭ artisto, kiu deziras ne konigi sian propran nomon : *Kabe estas la ~o de D-ro K. Bein*.

psiko z. Tuto de la konsciaj k nekonsciaj spiritaj fortoj : *tiuj kulimoj enradikiĝas profunde en nia ~o*; ~aj fenomenoj. Kp IDEOLOGIO. ~analizo. Psikologia klinika metodo, ekaplikita de S. Freud, celanta malkovri per diversaj procedoj k konsciigi la subkonsciajn ide-sistemojn, kies neperceptita ĉeesto kaŭzas ~ajn aŭ eĉ korpajn perturbojn, k kies origino estas la libido.

psikiatro ♀. Kuracisto de la mensaj malsanoj.

psikiatralo z (Sc). Parto de la medicino pri la mensaj malsanoj k ilia kuracado.

Psikologo. Psikologiisto.

Psikologio. Scienco pri la spiritaj fenomenoj, konsciaj aŭ ne.

pubo ♥. Malsupra parto de la ventro, kiu kovras la ~oston. ~osto. Malsupra k antaŭa parto de la kokostlo.

publici (tr). 1 Skribi en gazeto aŭ revuo : *politika ~isto z*. 2 Profesie reklami.

* **Publiko.** 1 Ĉiuj homoj sendiference : *enirejo por la ~o*; *avizo al la ~o*; *mi scitis, kia sorte atendas kuraciston*, kiu

dependas de la ~o Z. **2** Ĉiu, kiuj ĉeestas spektaklon aŭ kunvenis por aŭskulti : *la tuta ~o aplaŭdis la aktorojn ; eleganta ~o. ~a.* **1** Rilata al tut a nacio : *~aj aferoj ; ~a funkciulo, deprunto, aŭtoritato.* Kp ŜTATA, NACIA, REGNA. **2** Rilata al ĉiu sendiference : *ju laboro pli ~a, des pli granda la kritiko Z ; ~a (de ĉiu konata) sekreto Z ; la tuta ~a historio de la lingvo, t. e. de kiam mi malkaše eliris kün ĝi Z ; ~aj debatoj, promenejoj ; mi estis tro junia por eliri ~e kün mia laboro Z ; kiam aperis ~e la libro Z ; ~ulino Z (prostitutino). Kp KOMUNA, MALPRAVA, GENERALA. *~(ig)1.* Igi ion ~a ; konigi al ĉiu : *la gis nun ankoraŭ ne ~igitan parton mi ~igas nun en la Revuo Z ; ~i libron ; ~igi falsan novafon, sciigon ; mal~igi distulton. Kp APERIGI, ELDONO, DISVASTIGI.**

*** Pudelo.** Speco de hundo karakterizata per longaj frizitaj haroj.

Pudingo. Angla kuko, el faruno, ovoj, lakto, bovograso, kruda sukero, sekvinberojo, rumo k diversaj aromajoj k spicajoj.

pudoro. Sekshontemo ; modesteco.

*** Pudro.** Pulvoro el parfumita k kolorigita amelo, uzata por tualeto : *riz ~o. ~i (tr).* Surşuti per ~o : (f) : *la nege ~itaj kampoj Z* (Vd PRUJNO) ; *la sen-nombraj astroj, kiuj ~as la vastegon.* Kp POLVO.

Pufo. Plenblovita aŭ plenstopita objekto, kuseno aŭ sako, k precipie plenblovita faldo de vesto. ~a Z. Svelta : *~aj vangoj, pakaoj ; vase ~ila kamizolo Z* Vd REMBURI. *~igl.* Plivastiĝi laŭ ĉiu dimensioj : (f) *la konflikto ĉiutage ~igas.* Kp ŜVELI.

*** Pugno.** Fermita mano : *bati per ~o ; ludi kun iu ludon de ~oj Z* (interbatigi) ; (f) *tiam ekzistis nur rajto de ~o k globo Z* (regis nur la perfarto) ; *minace ~igas lia mano.*

*** Pulo.** Sangosuĉa parazita insekto, kiu movigas per altaj saltoj (*pulex irritans*).

Pulētnelo. Komika aktoro aŭ marioneto kiu antaŭa k dorsa ĝiboj.

pullo ♂. Ligna aŭ metala rado, turniganta ĉirkau akso k havanta kavigitan randon por glitigi en ĝi ŝnuron, rimenon. Kp (RUL)BLOKO, TAKELO.

*** Pulmo.** Organo de la aerspirado.

pulpo. **1** ♥ Mola aŭ duonmola histo, el kiu konsistas kelkaj organoj : *tieno k la interno de la dentradikoj estas el ~o.* Vd CEMENTO **3.** **2** ♀ Mola k karneca substanco de fruktoj k legomoj.

Pulso. Batado de la arterioj, kaŭzita de la sangofluo : *palpi al iu la ~on Z ; mia ~o en takto batas Z ; kiom da ~obatoj po minuto ? (f) por irigi la ~on de la monda socio Z* (por vigligi ĝin). *~i (ntr).*

1 Sentigi batadon, pp arterioj : *sub la kadaurokolora haŭto jam ne ~as vivo.* **2** (f) Sentigi sian energion per drastaj efikoj : *vigla vivo ~as en la urbo, en nia asocio ; li esprimas la sentojn, kiuj ~as en li ; printempo ~is tra l' ĝardeno ; ~anta trafiyo.*

*** Pulvo.** Eksplodema pulvoro el miksitaj salpetro, karbo k sulfuro : (f) *li ne elpensis la ~on Z* (ne estas inteligenta). Kp DINAMITO.

*** Pulvoro.** Solida substanco dispecigita en subtilaj erojn : *~o de antipirino, oro, argento, pipro. ~igl.* Tre subtile pisti : *~igi kreton ; (f) tiuj misteroj konsternas ēc saĝulojn k ~igas la animon de la popolaço B.*

*** Pumiko.** Pororiĉa malpeza vulkanitsono.

*** Pumpi** (tr). Altiri aŭ repusi fluajon aŭ gason per ~ilo : *~i akvon por ĝardeno, aeron en bicikletan pneumatikon. ~ilo.* **1** Speciala aparato, uzanta maldensigon de la aero por levi fluajon en tubo. **2** Analoga aparato, uzata por plidensi gason per plimaldensi gason en ujo.

*** Puni** (tr). Kaŭzi al iu suferon kompense de ties malbonfaro aŭ kulplo : *~i iun, ĉar li malobeis, pro ke li malobeis ; ~i esas malobeon ; ~i iun je malliberajo, knabon per vergo pro malobeo ; kiun Dio amas, tiun li ~as Z ; per mono, ne per mano, ~u vilagañon Z ; kuñe kaptile, kune ~ite Z ; ~inda malicuolo.* Vd PAGI, RICEVI. *~o.* Sufero per kiu oni ~as : *mon ~o ; ~laboro ; esti devigita fari ion je ~o de morto B ; porti la ~on por io Z ; malvirtulo ne restos sen ~a Z.*

*** Punca.** Hele ruĝa kiel kampa papavo. Kp RUĞA, SKARLATA.

*** Punēo.** Varma trinkajo el alkoholajo, sukero, akvo k citrono aŭ aliaj aromajoj.

*** Punkt.** 1 Malgranda signo farita per pinta ilo : *skribaj ~oj; interpunkcia ~o; fina ~o* (montranta finon de frazo); *du~o* (atendiganta klarigon aŭ citajon); *kelk~o* (montranta, ke la senco de la frazo ne estas komplete esprimata); (f) *meti la finan ~on al polemiko.* 2 Malgranda makuleto sur supraĵo : *havi ruĝajn ~ojn sur la haŭto; nigra ~o vidigis en la cielo, anocante pluvon.* 3 △ Senlime malvasta spacero, konsiderata kiel havanta nek largon, ne longon : *renkonto de du linioj naskas unu ~on.* 4 Preciza loko, kie io okazas : *la ~o de kontakto de du korpoj; apog~o; la deir~o, alven~o; la armeo okupis la plej gravajn ~ojn de la lando; dometo, staranta sur alta ~o de monto; sur kia ~o li frenzezigis z?* idostarlas nun sur tiu sama ~o, sur kiu ili staris antaŭ 20 jaroj; *~o de vidadoz* (loko, de kie oni vidas plej bone pentrajon, pejzaĝon, konstruaĵon; (f) maniero jugi la aferojn); (f) *rigardi la aferon de maljusta ~o de vidadoz; tio estas lia tikla, vunda ~o* (pri tio li estas tre impresebla, tio estas lia malforta flanko). 5 Speciala temo, kiun oni atentas : *la diskutita ~o de la regularo estis...; la ĉeja ~o estas sukcesi; parolado, prediko pri tri ~oj* (Kp OBJEKTO). RIM. Ev. estas la uzo de ~o, kun la signifo de grado. ~i (tr). Meti, desegni multajn ~ojn sur io : *~i gravurajon; ruĝa floro ~ita per nigrajof; griza, nigre ~ita plumaro;* (f) *herbejo ~ita de floroj* B. **Vid~o.** ~o de vidado : *taū, el tiu vid~o vi estas prava.*

*** Punto.** Maldensa, artisme interspacigita teksajo, konsistanta en delikata reto el silkaj aŭ linaj fadenoj, servanta kiel fono por florajoj aŭ ornamajoj faritaj per kudrilo aŭ ŝpineletoj : *la maldensa arbaro kovras la teron kvazaŭ aranea ~o* B.

*** Pupo.** 1 Homia figureto ordinare uzata kiel infana ludilo : (f) : *sub lia diklatoria régimo la reĝo igas senpova ~o; elegantlyino, nura ~o* B. Kp MARIONETO. 2 Dua senmembra formo de la larvo de lepidopteroj antaŭ ol fariĝi papilio ; = krizalido.

*** Pupilo.** Aperturo en mezo de l' iriso, tra kiu la lumradioj penetras en okulon : *gardi ion, kiel la ~on de sia okulo* B.

Pupitro. Mebleto, prezentanta deklivon, sur kiu oni metas libron, kajeron, por pli komforte legi aŭ skribi.

*** Pura.** 1 Karakterizas ion, kies naturo estas miksaĵo je neniu fremda elemento : *pano el ~a tritiko; ~a (senakva) vino; ~a oro z, argento; oni prenas ordinare la ~ajn radikojn z* (sen gramatika finajo); *~a (neta) profilo; li estas homo en plej ~a senco de l' vorto* (Kp KERNA, ESPNCA, GUSTA, VERA); *mi juras, ke ĝi estas ~a vero z; tiuj respondoj havis karakteron ~e privatan z; havi sencon ~e pronoman z; demandoj ~e akademaj z; ~e kondiĉa rimedo de interkomunikigado z.* 2 Karakterizas ion, kies naturo estas difektita de neniu malbona elemento : *spiri ~an aeron; ~a (sennuba) ĉielo fulmon ne timas z; akvo kura, akvo ~a z; (f) ~a besto, manĝaĵo (permesata de la religio); ĉiu, kiu ekluoſos kadavron, estos mal~a gis la vespero z; esti ~a de peko z; animo ~a ruzon ne bezonas z; ~a konscienco; la ~a ĉesta ĝojo de fratino z; vesto eluzila, sed ~eco spirita z.* Kp ĈĀSTA, VIRGA, VIRTUA, SANKTA, SEN-MAKULA, SENDIFEKTA, SENPEKA, KRISTALA, DIAFANA. 3 Ne makulita de naŭza substanco (polvo, graso, koto, ktp) : *~a telero, tuko, mano; tolafon mal~an lavu en la domo z* (f : ne montru al fremduoj familiajn disputojn); *suoj mal~aj de koto;* (f) *tro forta juro, la afero ne ~a z.* ~ema z. Kutime zorganta pri ~eco. ~igi. Igi ~a : 1 ~igi oron z; ne~igita argento, kiukovras argilaĵon z. 2 *Ripoz~igi* malklaran akvon z; ~igi ies koron z; en ilia bušo la sankta vorto amo mal~igas z. 3 ~igi la nazon de infano, siajn ŝuojn; mal~igi pantalonon per saúco. **Mal~a.** Tute ne ~a (Kp MAKULITA, KOTA, ŜIMA, FEĆA, ESKREMENTA, KLOAKA).

Purgatorio (K). Loko, en kiu tiuj, kiuj mortas kun graco, suferas pro la pekoj, kiuji ili ne suficiela eĉetis surtere per pentopuno.

Puritano. 1 Ano de severmora protestanta sekto, kiu celas restarigi la kristanismon en sian primitivan purecon. 2 Tre severmora homo. ~ismo. Doktrino de la ~oj. Kp PIETISMO.

*** Purpuro.** 1 Violruĝa koloro. 2 Ŝtofo el tiu koloro : *plej delikata tolo k ~o estas siaj vestoj z; la reĝa, kardinala ~o.*

*** Puso.** Densa flaveta fluajo, produktiganta en abscesoj. ~i (ntr). Produkti ~on : *la absceso ~as.*

Pustulo. Pusa akno.

* **Pušl** (tr). 1 Delokigi per premo aū frapo : *~i iun per kubuto, genuo, štonon per piedo; li ~is min eksteren; ēies libero limiĝas tie, kie gi ~as kontraŭ la libero de aliaj; ŝaumo ~ata de la vento fluas sur la bordo B; ia nevenkebla deziro ~adis lin antaŭen; en~i al iu la tranĉilon en la korpon* Z. Kp PELI, ŜOVI. 2 Pent meti iun en ian staton : *li ~as Egipton al la milito B; vi min elpetus el la regno k vi ~us min al la mizerio Z; li al generaleco sin ~as Z; tiuj malbonaj kondiĉoj ~as ilin sur la vojon al striko; (f) : reciproka malkonsido ~as ilin al kontraŭstaro B; malplena sako ~as al peko Z; ~ata de la deziro vidi B, de la entuziasmo B; sia forta pedagogia talento ~is ŝin al la instruista profesio; pro lo persisto de la intergentaj malamoj la homaro estus fatale ~ata al novaj katastrofoj* (Kp INSTIGI). RIM. : **pušl** distingigas de **pell** ĉar ĝi entenas ideon de senpara kontakto, k metafore tiun de pli kruda forto. ~o. 1 Ekpremo aū ekfrapo, kiu delokigas : *per unu ~o de ponardo Z; ricevi ~ojn de sia patro; (f) tiam nia afero ricevis potencan ~on antaŭen Z.* 2 Ekatoko de sento : *furozo ~o de pasio atakas nun subite la pastrinon* Z. 3 Malamika atako : *malgraŭ tiuj ventoj kaj ~oj esp-o vivis k kreskis regule Z.* ~igl. Esti ~ata; ricevi ~ojn : *~igi per la kapo al la muro; vi iros sendangere vian vojon k via piedo ne ~iĝos Z; fal~igi je ŝtono Z; (f) la entrepreno ~iĝis je malhelpo Z; Z longe kun~iĝis kun la indiferenteo de la publiko.* Kp SINPELADO, KOLIZII, ALBATREI. **De~i** (tr). Faligi ~ante : *de~inte la kapuon de l' oreloj, li aŭskultis B;*

eĉ se ili suprenirus en la ĉielon, mi de tie de~os ilin Z; (f) nia lingvo ne bezonas jam timi, ke io pereige de~os ĝin de tia natura rekla vojo, laŭ kiu ĝi evoluas Z. **Dis~i** (tr). Disigi ~ante. **El~i, for~i** (tr). 1 Forigi ~ante : *el~i iun de lia loko; for~i almozulon el la korto; (f) de l' tremuldo for~as min la timo Z; vi estos el~ita el la via heredaĵo Z; esp-o neniom celas el~i la naciajn lingvojn Z.* Kp FORPELI. 2 Malkonsenti, malakepti, rifuzi : *for~i peton Z, admonon Z, instruon Z.* Kp FORJETI, FORIGI, FORBALAI. **Re~i** (tr). En kontraŭan direkton ~i : *re~i atakon, malamikojn Z; re~i iun kun malestino; re~i (refuti) argumenton.* **Tra~i** (tr). Traigi ~ante : *kiamaniere mi povos tra~i min tra la mustruo Z? li tra~iĝis tra la amasoj da pasantoj; sin tra~adi Z* (sin entrudi).

* **Puto.** Profunda truo, fosita en tero, por tiri el ĝi akvon, kiu tien kolektigas pro subtera fonto aū trorasorbiĝo : *kiam pasanto jam trinkis, li la ~on insultas Z; ne kraŭu en ~on, ĉar vi trinki bezonas Z; la ~on fermu prudente antaŭ la akcidento.*

* **Putoro.** Raba malgranda mamulo el fam. musteloj (*putorius*).

* **Putri** (ntr). Malkomponiĝi, pp organismo substanco : *forlasita ovo devas ~i B; ~ado de fiŝo komenciĝas de l' kapo Z (f: altranguloj plej facile koruptigas); (f) tiuj kompalinduloj ~as en malliberejo; la nomo de malpiuloj for~os Z (ekstermiĝos).* (Kp VELKI, ŜIMI.) 2 (f) Morale ~i, morale difektigi, defali : *estas io ~inta en la régimo (Kp DEKADENCI, DEGENERI).* ~a = ~anta : *~a dentoZ; de semo ~a venas frukto ne nutra Z* (Kp MUCIDA). ~ajo. Io ~inta.

R

* **Rabi** (tr). Perforte forpreni tion, kio apartenas al alia : *~i brutojn sur la kumparo; ~i monon al, de, for de iu; la morto ~is al li la infanon Z; la malamikaj bandoj dis~is ēie en la tutu lando; dis~i la statajn financojn; for~i ies edznon; (f) : malgojo ~as al li la felion Z; vi volas ~i de mi la lastan konsolon Z; la ludo de via imago ~is al vi la klaran pens-*

adon. Kp KAPTI, FORŠIRI, ŜTELI. ~ajo. Io akirita per ~ado. ~isto. Homo, kiu kutime ~as k vivas el ~ado : *matribulo ~iston ne limas Z.* Kp BANDITO, PIRATO. **Pri~i** (tr). ~e senposedigi iun je io : *pri~i vojaĝanton, karavanon, urbon; tute dezertigita k pri~ita lando Z.* ~ejo Z. Loko logata de ~istoj. ~obirdo, ~obesto. Sovaga birdo aū besto manganta aliajn

birdojn aū bestojn, kiujn ĝi ĉasas k mortigas.

Rabarbo. Veg. el fam. poligonacoj, kun tre ampleksaj folioj, kies trunketoj estas uzataj por fari kompoton aū konfitajon k kies pulvorigitaj radikoj servas kiel laksigilo (*rheum officinale*).

* **Rabato.** Malpliigo de prezo, konsentita al aĉetanto : *peti, ricevi, ĝui ~on; sen~o* (laŭ neta prezo). Kp DISKONTO. ~i (tr). Konsentis ~on de : *mi povas ~i nur unu dollaron*.

* **Rabenlo.** 1 Scienculo k instruanto pri la religia hebrea lego. 2 Hebrea pastro.

Rablo. 1 Mortiga infekta malsano, inokulebla al homoj aū bestoj per la salivo k karakterizata per furiozego k deziro mordi, kiun sekvas paralizo : *la vakcinadon kontraŭ ~o elltrovis Pasteur*. Kp HIDROFOBIO. 2 (f) Furioza pasia ekscitegoco. ~a. 1 Rilata al ~o 1. 2 Malsana je ~o 1 : *por hundon droniĝi oni nomas ĝin ~a z.* 3 (f) Furioze ekscitita, ne plu sin reganta : *~a pro, de kolero B.*

* **Rabotli** (tr). Ebenigi aū glatigi lignon aū metalon, tranĉante malebenaĵojn per speciaj iloj. Kp FAJLI. ~lo. Instrumento por ~i. ~ajo. Maldikaj rubandaj pecetoj eltranĉitaj per ~ado.

Racio. Kapablo koncepti k aserti la universalajn principojn de vero k kompreneble, per kiu la intelekto de homo differenciĝas je tiu de bestoj. ~a. 1 (iu). Posedanta la ~on : *homo estas ~a estajo*. 2 (jo). Bazita sur la ~o, konforma al la ~o : *~a rezono, decido; ~a lingvo internacia Z.* ~eco. Konformeco al ~o. ~ligl. 1 Igi konforma al la ~o. 2 Metode pilbonigi k pliflkigi : *~igi la laboron en la industrio, ~igi la produkladon. ~ismo*. Racionalismo.

Racionallismo §. Doktrino, kontraŭa al mistiko k pragmatismo, kiu akceptas nur la konojn bazitajn sur la racio, malakceptante la senton k la kredon kiel ilojn de konado k fontojn de vero. 2 Doktrino, kontraŭa al empirismo k laŭ kiu ekzistas veroj k principoj, kiu ne devenas de empirio, sed estas liverataj aū asertataj de la racio.

Racionalisto §. Adepto de la racionalismo.

* **Rado.** Ronda disko turniganta ĉirkaŭ centra akso : *~o de veturilo, de horloĝo, de muelico; ~o malbona knaras plej multe Z* (Vd BARELO); *jeti bastlonon en la ~on Z* (f: malhelpi); (f) *esti la 5-a ~o ĉe veturado Z* (esti tute seninflu, senutila); *la ~o (sangigoj) de la sorte; ne utilas diskuti pri tio, kio okazus se la ~o de la historio turnigus en alian direkton.* ~aro. Tuto de la ~oj funkciigantaj aparaton. ~radio = radio 3. ~ringo. Ringo el fero aū elasta substanco, per kiu oni provizas la randon de veturila ~o. ~rondo. Cirkla eksteria parto de ~o. ~umi (tr). Mortigi iun, rompante al li membrojn k lasante lin kuŝi sur rado. **Dent~o.** ~o, kies rondo estas provizita per dentoj.

* **Radio.** 1 Ciuj aparta reklinia elsendaĵo el fonto de lumo, varmo, elektro aū ia ajan vibrado : *sunaj, transviolaj ~oj*. Vd kisi. 2 Rekta linio iranta de la centro de rondo aū de sfero al iu punkto de la rondlinio aū de la supraj : *armeo estas nenie en almenaŭ trimejla ~o B; la rigardo ĉirkauprenis en kelkmejla ~o preskaŭ la tutan provincon B.* 3 Io, kio iras de iu centra punkto, diselante kiel branĉoj de ventumilo : *~oj de rado; aleoj aranĝitaj ~e ĉirkaŭ centra fontano; fontoj en formo de dikaj ~oj de akvo Z; ~o da varma sango elsprucis Z.* 4 (f) Gojbrila aspekto : *super la vizaĝo de la patrino kuris ~o da feliĉo Z; ~o da espero; ~luma estonto.* 5 = radiofonio, ~ado 4 : *stacio.* ~i. (x) Eligi k dissendi ~ojn de lumo, varmo aū vibrado : *la suno ~is oblikve; la kupolo de la templo ~as en la suno B; en la varmaj landoj la suno ~as (~e dissendas) alian varmegon ol ĉe ni Z; ~antaj substancoj,* (f) : *lernejo estas farejo dis~anta la spiritan vivon; lumo kiu povus pri~i la problemon Z.* 2 (ntr) Disiri de iu punkto diselante kvazaŭ ~oj de rado : *pavoj kun elenditaj ~antaj vostoj Z; el tiu placo el~as 6 stratoj.* 3 (f) Goje aū pompe bri : *šiaj okuloj ~is Z; ~anta rideto Z; li ~is de feliĉo Z; la plej flera, kies filinoj ~as de beleco B; ŝi levigis ridetanta k ~anta B; lia vizaĝo ~is pro ĝojo; el lia persona ~as majesteco; la milikolora beleco de la floroj ~as en la ĝardenoj; li lum~is de ĝojo Z.* 4 Uzi radiofonion, dissendi radiofoniajn per ~ondoj.

*** Radiko.** 1 Malsupra parto de veg., per kiu ĝi fiksigas en tero k ĉerpas la nutrajn sukojn. 2 Parto de organo, per kiu ĝi estas fiksita en alia : *~oj de la dentoj, ungoj, haroj; man~o; naz~o*. 3 (f) Esenca fundamento, kerna principio : *detru la malbonon ĝegia ~o; provi ekstermi gisfundante la ~ojn de la milito* (Kp KAŬZO, ĜERMO, FONTO). 4 (G) Primitiva vorto, de kiu oni derivas aliajn vortojn per almetado de aliaj *~oj* aŭ afiksoj : *nia U. V. enhavas 3 mil ~ojn* B. 5 (G) Senšanga parto de vorto kontraste kun fleksia finajo ; radikalo 1 : *en esp-o, por formi vortojn kunmetitajn oni prenas ordinare la purajn ~ojn, sed, se la bonsoneco aŭ la klareco postulas, oni povas ankaŭ preni la tutan vorton kune kun ĝia gramatika finajo, ekz. skribitabla aŭ skribotabla Z. ~a.* 1 Apartenanta al *~o* : *~a ekstremo. 2 (f) Esenca, tuta ; radikala 2 : ~a renverso; ~a ŝango de metodo; multon mi devis ~e transformi Z. ~i (ntr).* Havi *~ojn* en io. El*~i.* 1 Eltiri el tero veg-on kune kun ĝiaj *~oj*. 2 (f) Tute detrui, plene ekstermi : *el-i la alkoholismon*. Kp LIKVIDI. En*~i.* 1 Fiksi veg-on en tero per ĝiaj radikoj por ke ĝi plue kresku. Kp PLANTI. 2 (f) Firme k daŭre fiksi : *en-i kutimon ĝe popolo. En-~igl.* 1 Fiksigi en la tero per *~oj* : *la markolo jam en-~igis. 2 (f)* Firme k daŭre fiksigi : *jam de longe en-~igis tiu kutimo* (Vd FORTIKA, VIVIPOVA, DAŪRA). Sen*~a* (f). Ne vivipova, nefirma, nefortika : *nova sen-~a moro.*

Radikala. 1 Kvalifikas la politikajn partiojn, kiuj postulas tutajn profundajn k senkompromisajn reformojn : *~a ministraro. 2 Gisfunda, esenca, plena : ~a ŝango de metodo; grandaj k ~aj reformoj Z; ~e ŝangi ion Z. ~ismo.* Doktrino de *~a partio.*

radikalo. 1 (G) Radiko 5. 2 **Kombino**, kiu ludas rolon de elemento, sed kiu ne ekzistas en libera stato.

radiofonio *↳*. Telefona sistemo, kiu uzas la proprecojn de elektromagnetaj ondoj.

radio(foto)grafio (Sc) **F.** Fotografio per radioj. Vd RADIOSKOPIO.

radiogramo **f.** Telegramo ekspedata per radiotelegrafo.

radiologo (Sc). Scienculo aŭ kuracisto, okupiganta pri la radiologio.

radiologio (Sc). Scienco pri la aplikado k proprecoj de radiokrea energio.

radioskopio (Sc) **F.** Ekzameno de objekto per radioj. Vd RADIOFOTOGRAFIO.

radiotelefono *↳* = radiofonio.

radiotelegrafo *↳*. Telegrafo sistemo, kiu uzas la proprecojn de radioelektraj ondoj por la sendo de signoj.

radiotelegramo *↳* = radiogramo.

radioterapio (Sc) **F.** Metodo de kuracado per radioj.

radiumo Ra **F.** Hemia elemento, tre malalta metalo, rimarkinda pro radiado k kies atompezo estas 226,0.

radiuso **♥.** La pli mallonga osto de l' antaŭbrako, kiu respondas al la dikaj fingroj. Vd KUBUTO.

*** Rafano.** Veg. el fam. kruciferoj, kies tubera diverskolora radiko estas manĝebla (*raphanus sativus*).

*** Rafini** (tr). 1 Hemie plipurigi substancojn per iaj procedoj : *~i sukeron, petrolon, oleon. 2 (f)* Plidelicatigi, pli-subtiligi : *~i sian stilon; ~ita gusto; ~itaj pensoj, manieroj; tre ~itaj (subtile kombinigitaj) iroj sur la ŝaka tabulo Z* (Vd KRUDA, POLURI).

raguo (Ku). Vianda, legoma aŭ fiŝa mangō, kuirita en spicita saŭco.

Rajo. Bongusta plata rombforma marfiño kun mallarga vosto (*raja*).

*** Rajdi** (x). 1 Iri sidante sur dorso de besto : *~i ĉevalon B, sur ĉevalo, kamelo; ~arto; (f) malfelicitaj venas ~e (rapide), foriras piede (malrapide) Z. 2 Veturi per speciale ilo sidante kvazaŭ sur ĉevalo : ~i sur, per biciklo; sorĉistino ~anta sur balailo. ~antaro. Grupo da *~antoj* (Kp KAVALKADO).*

*** Rajto.** Povo, pravigita de lego aŭ moro, nepre fari ion aŭ postuli ion de aliuloj : *nur la devoj estas la fundamento de la ~oj; la patro havas la ~on puni siajn infanojn B; havi la ~on de voldonado; mi havas ~on sur la danan tronon Z; vi havas plenan ~on uzi tiun formon Z; kiu havas forton, havas ~on Z; defendi siajn ~ojn; perdi siajn politikajn*

~ojn ; *Ligo pri la homaj ~oj* ; ~o de sin-defendo; ~oj de autoreco Z. Kp JURO, LEĜO, PRIVILEGIO. Vd SILENTIO. ~e. Konforme al ta ~o : ~e plendi; sen-~e agi; ~e posedi. ~i (ntr). Havi la ~on pri : ~i pri io, ~i ion Z, ~i fari; kion ~as leono, ne ~as azeno Z; vi ~as ricevi kompenson pro la perdo. ~igi. 1 Doni al iu ian ~on : mi ~igas vin vođoni en mia nomo B. 2 Igi un laŭ~, oficiale konfirmi : ~iga dokumento (Kp SANKCU, KONFIRMI). **Egal-~a.** Havanta egalan ~on : lingvo internacia prezentas egal-~an proprejaron de la tuta mondo, apartenanta speciale al neniun raso Z; en multaj landoj la virinoj ukiris la egal-~econ B.

rajao. Hinda landestra princo.

rakedo = raketlo 2.

Raketo. 1 Artefarita fajraro, kiun oni pafas vertikale en aeron k kiu eksplodas ejetante multajn brilajn fajrerojn : *ti uelis ~ojn, krakpizojn, k diversajn fajrerojn Z*; oni pafis lumigantajn ~ojn al la cielo ; (f) tiu poeto ja ~as per vortoj (Kp JONGLI). 2 Plata pilkojetilo el interplektitaj ŝnuroj.

* **Rakonti** (tr). Detale konigi per paroloj aŭ skriboj okazintaj kun giaj cirkonstancoj : ~i belan historion Z, sian tutan aventuron Z; ~i la akcidenton, sian rojujon, siajn impresojn; la legendo ~as pri. ~o. Tio, kion oni ~as. **Popol-~o.** Folkloro, legendoj.

* **Rampi** (ntr). 1 Antaŭeniri, trenante sin sur la ventro : ~as serpento, limakoj vermo, raŭpo; ili devis ~i sur la manoj & piedoj Z; la ligro alproksimiĝis ~ante. Kp GLITI, ŜOVICI. 2 Pene, malfacile k malrapide antaŭeniri : *li devis ~i trans grandajn blokojn da stono Z*; li grimpis ~ur la arbon k ~is tra la truo malsupren Z; neaŭdeble el-~i (sin malrapide elŝovi) el la lito Z; glitveturilo k du homoj ~is ~ur la ebenaĵo; li perdas la vojon k tute ne povas el-~i el la arbaro Z; se ĉiu volas arei novajn sistemojn, ni neniam el-~os el la sfero de projektoj Z; la tempo iafoge flugas kiel birdo, iafoge ~as kiel vermo B. 3 Pene k malfacile supreniri : *si ~is sur la arbon Z; ~i sur krutan rokon, sur altan muron; la vojo ~as sur la senarbazuproj; li supren-~is la veturilon B* (Kp RIMPI). 4 Sin etendi sur iun suprajon; sur la muro ~is sovaĝaj vinberujoj B;

~aj kreskaĵoj Z; la ruĝaj briloj de l' fajro ~is sur la plafono B. 5 (f) Malnoble sin humiligi : ~i antaŭ la potenculoj; ne ĉiam ŝiaj pensoj ~is tiel malalte Z; genuoj homoj fleksas nur tiam, se la ~ado profiton donas Z. **~ulo.** 1 Besto antaŭeniranta sur ventro sen elstaraj psasorganoj. 2 Vertebrulo kun malvarma sango k kun korpo kovrita per kornecaj skvamoj, apartenanta al la klaso, kiu enhavas la serpentojn, lacertojn, krokodilojn k testudojn ; = reptilio.

* **Rano.** Amfibio vertebrula saltanta besteto, kun variebla temperaturo k nuda haŭto, el la familio de senvostuloj (*rana*).

* **Ranca** (pp grasoj). Ricevinta akran malagrablan odoron k guston pro komenco de malkomponiĝo : ~a butero, lardo, oleo.

* **Rando.** Ĉirkaŭa ekstrema parto de io, konsiderata laŭ la longo : ~o de tablo, lito Z, kadro Z, vesto Z, telero, glaso B; akra ~o de trancilo; ~o de boato Z, ĝardeno Z, akvo Z; la ~oj de iliaj tegmentoj estas turnitaj supren B; ĉe la ~o de la vojo, cielo Z, arbaro Z; al vi venos nacioj de la ~oj (plej malproksimaj ekstremajoj) de la tero Z; la domo pleniĝis de ~o gis ~o Z; (f) troviĝi ĉe la ~o (tute proksime. Kp SOJLO) de senfundajo (ruino, pereo), de la morto; sidi ĉe la ~o de eksiĝo (preskaŭ devi eksiĝi); ruĝ-~aj palpebroj; taso gis-~e plena Z; ~orefalde kudri (orli); drap-~ajofaj ĝirkaŭ la pordo gardis kontraŭ ĉiu trablovo Z.

* **Rango.** 1 Grado, ĉe kiu staras iu persono en difinita hierarkio : la diversaj ~oj de la ekleziejo, militista, administracia oficistaro; episkopa, direktora ~o; havi ~on de kolonelo; akiri nobelan ~on; okupi altan ~on en la socio; alt-~a persono; niaj amikoj reprezentas per si ĉiujn ~ojn, statojn k klasojn de la homoj; sam-~ulo (kolego); pli-~igi (promocii). 2 Grado de graveco de iu aŭ io : multaj rigardas esp-on kvazaŭ ion ne seriozan, kvazaŭ distron aŭ ilon de dua ~o; kaŭčuko farigis nur unua-~a materio, kiel la ŝtalo aŭ la karbo. ~i (ntr). Okupi iun ~on : li ~as kiel ambasadoro.

* **Ranunkolo.** Tre ofta herba veg. kun brillflavaj kvipetalaj floroj, el fam. ~acoj (*ranunculus*).

ranunkolacoj Fam. de dukotile-donaj multpetalaj plantoj : *anemono, peonio.*

* **Rapo.** Legomo el fam. kruciferoj kun dika mangebla radiko (*brassica rapa*).

* **Rapida.** 1 Plenumanta iradon aū ianagon, uzante nur mallongan tempon : *~a kiel fulmo, kuglo, sago ; ~a kuriero, ĉevalo, ŝipo ; ~a fluo, vento ; ~e kuri, labori, kompreni ; ~e kreski, kiel fungo ; mal~e iri* (Vd TESTUDO, PROCESIO). 2 Plenumata aū okazanta, ne okupante longan tempon : *~a iro, kuro, flugo, movo, kompreno, decido ; ~a progreso, sukceso, resanigo ; la sciigo ~e devastigis ; ~emaj bildoj de magia lanterno Z.* ~o. 1 Rilato inter la trairata spaco k la tempo uzota por ĝin trairi : *la ~o de lo sono, de la lumo.* 2 Ĉiu el la diversaj gradoj de akcelo de motorveturilo : *pasi de la 2-a al la 3-a ~o. ~eco.* Eco de iu aū io ~a : *mi ne postulas de vi ~econ, sed zorgemon ; la ~eco de la veterudon ne eligis ĝui la vidon de la pejzaĝo. ~i (ntr).* Peni por iri ien aū por iel ajan agi en mallonga tempo : *si ~is reveni Z, transkuri la straton Z ; ~i al stacidomo B ; ili ~is returne al siaj lokoj Z ; li ~is en la tendon Z ; la infanoj ~as el la lernejo Z ; kun konfido neniam ~u Z ; ~i por fini sian taskon ; ne ~u koleri Z ; mi ~os tranĉu ligili ilin Z ; ~ira vagonaro ; mia horloĝo tro~as, mal~as* (Kp GALOPI, KURI, URĞIČI). ~lgl, pl~lgl. Igi ~a : *~igi konstruon B ; mi ~igis mian laboron Z ; enkonduki novajn faciligojn k ~igojn por la transsendo de la internaciaj poštajoj* (Kp URĞI, AKCELI).

* **Rapiro.** 1 Malmoderna spado, longa, mallarga k pinta, uzata precipue en dueloj. 2 Longa, maldika k fleksebla spado, uzata por skermo, kies pinto estas provizita per elasta bulo.

* **Raporti** (x). 1 Voĉe sciigi al iu persono tion, kion oni aŭdis, vidis, spertis : *~i ion al iu, al iu pri io ; mi povas ~i al vi novafon Z ; oni ~is al si vortojn de ŝia filo Z ; la tulan veron al vi mi ~os Z ; la servantino ~is al mi, ke iu deziras paroli kun mi Z ; ne ĉiu ~o (~itajo) estas vera vorto Z ; fari al iu fidelan ~on ; ĉiutage la furnalistoj ~as pri strikoj ; doni al iu kalkul~on pri io Z ; (f) kion koro portas, vizago ~as Z.* 2 Oficiale, plej

ofte skribi, komuniki al aŭtoritata persono la metodan dokumentitan rezultaton de esploro farita pri iu difinita demando, donante klarigojn k konkludojn : *~i pri kunveno B, kongreso, projekto, literatura verko, sciencia ellrovaĵo ; la ekspertizisto prezentis favoran ~on* (Kp REFERATO, RECENTO, STUDIO, PROTOKOLO, DISERTACIO). ~isto. Gazetisto, kiu profesie ~as pri la okazaj aktualoj.

rara. Altvaloraj pro sia malofteco.

Raso. 1 Tuto de la sinsekvaj generacioj de unu sama familio, konsiderata kiel devenanta de unu sama prapatro : *la ~o de Abraham* (Kp GENTO, SANGO, SEMO, DOMO. Vd HEREDA). 2 Subspeco, kies proprej karakteroj estas konstantaj k heredaj : *la blanka, flava ~o ; bela ~o de kokoj, de rozoj ; bon~a, pur~a, miksa hundo.*

* **Raspi** (tr). Skrapi per speciaj ilo substancoj ne tre malmolan por ĝin dispecetigi, pulvorigi aū flokigi : *~i sukeron, fromaĝon, karoton ; pan~itajo.* ~lo. Diversforma ilo, esence konsistanta el metalaj platoj kun tranĉaj rondaj elstarajoj. Kp FAJLILO. ~(ec)a. Malglata kiel ~ilo : *~a tabulo, haŭto ; (f) ~a* (Kp RAŪKA) vođo ; (f) ~a (nefluanta k nepolurita) stilo.

* **Rasti** (tr). 1 Kunkolekti fojnon, pajlon, falintajn foliojn ks per speciaj ilo provizita je dentoj. 2 Taŭge purigi k ebenigigrundan suprajon, skrapante per analoga ilo. ~lo. Diversspeca kultura k gardena ilo, konsistanta el longa bastono kun transversa ligna aū fera stangeto provizita je dentoj.

* **Rato.** Malutila dentoskrapa eta mamulo, parenco al muso (*mus rattus*).

ratifi Konfirmi internacian traktaton aū konvencion, kontraktitan en la nomo de la ŝtato de ŝtataj rajtigitoj : *en multaj landoj la interkonsentojn ~as la parlamento.*

* **Raŭka.** Sonanta malklare, obtuze, kvazaŭ skrapante : *~a vođo, krio ; ~igi pro troa kriado, pro malvarmumo.* Vd RASPA.

* **Raŭpo.** Larvo de la papilioj k de kelkaj aliaj flugilaj insektetoj : *silk~o.* Kp PUPO.

* **Ravi** (tr). Ĉarmegi estigante entuziasman admiriron : *nin diam ~as, kion*

ni ne havas Z ; tiuj arkitekturaj juveloj ~as la okulojn ; li estis tute ~ita de la gracia apero, de lia afabla akcepto ; ~anta junulino, pezaĝo Z, muziko ; ~e dansi ; lia vizago esprimis ~itecon Z, ~igón (Kp EKSTAZO).

* **Razi** (tr). Fortrané harojn tutproksime ĉe la häuto : 1 (pp la haroj mem) : ~i al iu la barbon B ; frēse ~ita barbo ; viro kun ~itaj lipharoj ; (f) la ventego for~is de la tero tutajn vilaĝojn. 2 (pp tio, kio portas la harojn) : ~i la kapon, la vangojn ; ~ita rondajo sur verto de pastro (Kp TONSURO) ; ~i iun glate. ~llo. Speciala tranĉilo, kun tre akretranĉa klingo, destinita por ~i : oni ne bezonas ~ilon por tranći lignon. ~sto. Barbiro.

razeno. Gardena flegata herbotapišo ; herbetaro, herbetejo.

* **Re.** 1º Pref. montranta : 1 Denovan venon al la loko, de kiu oni foriris aŭ al la stato, de kiu oni deiris, = returne : ~veni de ~aso ; ~doni la pruntitan monon Z ; la pilko ~saltis de la tero Z ; spiegulo ~jetas la radiojn, kiuj falas sur ĝin Z ; ~bati argumenton ; ~bonigi (meti en antaŭan bonan staton) ; ~brilo de la suno sur la neĝo ; ira k ~ira bileto. 2 Ripeton, = denove : la tempo pasinta neniam ~venos Z ; ĉar li ne komprenis, mi devis ~diri la klarigon ; ~vidi, ~legi, ~komenci, ~trovi ; ~formi (doni alian pli bonan formon) ; ĝis ~vido ; ~foje (ripete, denove).

IIº Samsignifa memstara vortero : **Ree.** Denove : *eniri ~e ; aliĝi ~e.* **Reen.** 1 Returnire : la pendolo iradis tien k ~en Z. 2 Posteniĝante, dorsire. Kp RETRO.

Reakcio. 1 Politika agado de konserve muloj kontraŭstaranta al la demokrataj antaŭeniraj partioj k celanta revivigi la pasintan staton de la aferoj. 2 **Effiko** de substanco, kiu agas sur alian, kun kiu ĝi estas miksite, k aperigas la karakterizojn ecojn de tiu lasta ; reefiko Z, reago Z.

Reala. Efektive ekzistanta k kontrol-ebla : *la ~o mondo, vivo ; la fera mano de la ~o frakasis lian revon ; mia revo komencas ~igi Z ; ~igi sian programon.* Kp EFEKTIVA, FAKTA, VIDEBLA, PALPEBLA, SENTEBLA, PRAKTIKA, VIVANTA, KARNA, OBJEKТИVA. **Ne-a, mal-a.** Iluzia (Kp VENTA, FANTOMA, AERA, TROMPA, REVA,

SONGA, SUBJEKTIVA, UTOPIA). ~ismo. 1 § Platona k skolastika doktrino, kiu konsideras la generalajn ideojn kiel objektive ekzistantajn. Kp NOMINALISMO. 2 Doktrino laŭ kiu la arto ne devas celii nur ekzaktan reprodukton de la realo, ankaŭ, k eĉ prefere, laŭ ĝiaj malbelaj, vulgaraj k malnoblaj flankoj.

Rebuso. 1 Ludproblemo, en kiu la vortoj de frazo estas prezentitaj sub formo de desegnitaj objektoj, kies nomoj samsonas kiel la divenotaj vortoj. Kp ŜARADO. 2 (f) Malklara nefacile komprenebla afero. Kp ENIGMO.

Recenzi (tr). Fari en gazeto mallongan kritikan raporton pri iu verko, spektaklo aŭ ludo, montrante la kvalitojn k mankojn.

Recepto. 1 Skriba klarigo pri preparado de mangajo, trinkajo aŭ ia teknikajo : (f) ili postulas, ke ni rebaku la tutan lingvon laŭ ilia teorio ~o Z. 2 Skriba formulo pri preparado k uzado de kuracilo. Vd PRESKRIBI.

* **Reciproka.** Adj. kvalifikanta la agadon, senton aŭ efikon de du personoj aŭ objektoj, el kiuj unu agas, sentas aŭ efikas sur la duan tute same, kiel la dua agas, sentas aŭ efikas sur la unuan : ~a amo, konfido, abomeno, donaco ; sin ~e pardoni ; ĉiuj sin ~e komprenas Z ; ~e batalantaj nacioj Z ; ili ~e premis al si la manojn. ~i (tr). ~e plenumi : mi ~as viajn bondezirojn ; ~i saluton. Kp INTER.

Recreativo. Deklamita duonkanto sen fiksas takto, sekvanta nur la naturan ritmon de la parola frazo.

* **Redakcio.** 1 Tuto de tiuj kiuj redaktas gazeton ; redaktistaro. 2 Loko, kie oni redaktas gazeton ; redaktejo. 3 Stato de teksto ; redaktado : *ilia definitiva ~o estos fiksita nur en la kongreso Z.* Vd LECONIO, VARIANTO.

Redakti (tr). Skribi esprimi en definitiva k laŭcela formo : ~i artikolon, raporton, cirkuleron, leteron, oficialan aktlon B, siajn memorojn, siajn pensojn B. Kp VERKI, FORMULI, VORTIGI. ~ejo. Redakcio 2.

* **Redaktoro.** Ĉefredaktisto de gazeto aŭ revuo.

redingoto Z = jako I.

Redukti Z (tr). **1** Malgrandigi laū dimensio aū nombro : *~i desegnon* ; *~i la horojn de laboro, la nombron de la laboristoj* ; *~i siajn espezojn, pretendojn* ; *~i la programon* ; *li ~is la tutan sumon de la homaj ideoj al ĉirkaŭ 500 fundamentaj Z* ; *~o de tarifo, de armado*. Kp LIMIGI. **2** Izoli metalon el ĝia kombinajo aū oksigenon el oksido. **3** (f) Alkonduki al malpli bona aū malpli libera stato : *la regno estis ~ita al stato de rusa provinco* ; *~i iun al silento, al mizero*.

reduto Z . Kampa fortikajo.

Refo. Parto de velo, kiun oni faldas por malgrandigi la suprajon allasitan al vento. *~i* (ntr). Faldi *~on*.

referi = rapporti 2 *~ajo* = referato.

referato Z. Prilaborita, dokumentita, skriba k ĝenerale oficiala konigo k klariga elvolvo pri iu difinita temo ; = raporto 2.

Referenco. **1** Atentigo pri originala prava teksto. **2** Rekomenda atesto.

referendum . Voĉdono de tuta popolo en la afero de akcepto aū malakcepto de iu legdona projekto.

reflekti Z (tr) . Rejeti, rebrili, resendi, reradii sonojn, lumon, varmon : *polurita, retrairebla surfaco, kiel ekz. de spegulo, ~as la radiojn de la lumo*. Vd REFRAKTI.

Reformacio. Granda religia movado okazigita en la 16-a jarcento de Luther k Calvin, el kiu rezultis divido de la okcidenta kristana eklezio en rom-katolikan k protestantajn.

refrakti (tr) . Ŝangi la direkton de l' radioj, de la lumo, kiam ili trairas de unu medio en alian.

Refutti (tr). Venke rebali opinion per trafaj argumentoj : *~i al iu, ke...; montri per ne ~ebaj faktoj Z*. Kp ARGUMENTI, PRUVI, KRITIKI, KONTESTI, FRAKASI, BATALI, REPUSI.

* **Regi** (tr). **1** Dirptki k estri la aferojn de la ŝtato. **2** Direkti k estri iun entreprenon : *bone ~i sian hejmon* ; *tri trusoj ~as la diversajn industriojn de la tuta lando*. Kp GVIDI, KONDUKI, DISPONI, MASTRI. **3** Obeigi, estri : *~i ĉevalon* ; *~i sian ekskcion B*, *emozion* ; *ne plu povis sin ~i B* ; *malfacile ~i la situacion* ; *super ni ~as ia nešanĝebla fatalo Z* ; *mono mondron ~as Z* ; *la mistiko ~as*

la spiritojn (Vd MANO, VINDO, PREMI, IRIGI, DIKTI, LAÜ). **4** (io) Ekposedi, plenigi la animon de iu : *malespero, granda fiero, furioza kolero ek~is tian koron B*. **5** (io, f k senkomplemente). Iom daure k vaste estadi, manifestigi, influi, efiki : *~as silento, ordo, bruo, malvielo, norda vento, ventego, malvarmo, malummo, noklo Z, paco, plena harmonio, profunda mizerio, krizo, sentaboreco, sento de reciproka fremdeco Z, gaja humoro, vigla babilado* ; *sur la vizaĝo ~is fiera frankvilo B* ; *en la urbo ~as vigla trafiko* ; *maltoleremo k trompemo ~as ankoraŭ ĉie en la mondo* ; *en tiu rilato ~as inter la publiko tute erara opinio* ; *tiu scienco okupas nun ~antan pozicion*. *~ado.* Agado de iu, kiu *~as* : *la demokratio ~ado (regimo)* ; *(f) ni donu hodiau plenan ~adon al tiu silentia, sed solena k profunda sento Z*, *~ato*. Tiu, kiu estas submetata al la *~ado* de iu ŝtato. *~istaro*. Tuto de la personoj, kiuj *~as* la ŝtaton. Mem~eco. Flegmo. **Super~i** (tr). **1** (iu, io) Havi pli da potenco ol : *super~a pozicio*. **2** (io) Esti pli grava, pli multnombra ol : *tiu principio super~as ĉiujn aliajn B* ; *tiom super~as tiu grava cirkonstanco, ke*.

* **Regali** (tr). **1** Bone k plezurige trakti iun, donante al li mangajojn k trinkajojn : *~i iun per fruktoj, per glaso da biero, per luksa vespermango B* ; *kia ~ato, tia ~ado Z* (Vd TAKSI). **2** Bone k plezurige trakti iun, liverante al li ion bonan : *la artisto ~is nin per du eksterprogramaj kantoj B* ; *la gazetoj deziras nur ~i la legantojn per novajo Z*. Kp REKOMPENCI. **3** (ironie). Malbone trakti : *~i iun per la plato de la glavo B* ; *kiu ~as per ŝtonoj, tiun oni dankas per bastonoj Z* ; *la malestimulo, kiun senindulcoj ~as al merito efektiva Z* (Kp PUNI, REPAGI, VENGI). For~i Z. Malmilde forpuši.

Regento. Provizora regnistro, kiu regas dum neplenaĝo aū foresto de la rego.

regio Z . Ŝtata administrado de bieno, industria entrepreno, monopolio ktp kun respondeco al supera aŭtoritato.

* **Regimento.** Parto de armeo, konsistanta el kelkaj batalionoj aū eskadronoj, sub komando de kolonelo : *(f) li ne estas el la ~o de timuloj Z*. Kp KORPUSO, LEGIO, TAČMENTO, ROTO.

* **Regiono.** 1 Parto de lando aŭ de ia spaco karakterizata de specialaj ecoj : *monta, apudmara, pariza ~o; tropikaj ~oj; allaj atmosferaj ~oj.* 2 Parto de organika korpo karakterizata de specialaj ecoj : *la ~o de la koro; la lumba ~o.* 3 (f) Sfero, kampo de efiko de aferoj prezentanta ian specialan econ : *la diversaj ~oj de la scienco; la plej allaj ~oj de la filozofio; neniuj el tiuj provoj eliris el la ~o de projektoj z; la ~o de revoj z; neniuj povas enpaſi en la mistikan ~on, ne citante tiujn vortojn de poeto.* ~a. Koncernanta nur unu ~on : *~a dialekto, kutimo, gazeto, ekspozicio (Kp PROVINCA).* ~ismo. Politika aŭ artisma doktrino celanta konservi la apartajn interesojn k la diferencigajn trajtojn de ĉiu ~o.

* **Registri** (tr). 1 Orde k metode skribi en tiucela libro aŭ kajero ciferojn, notojn pri faktoj, dokumentojn ks, pri kiuj oni volas konservi memoron : *la restojo de la urboj estos malgranda k knabo povos ilin registri z; ~i la popolon z; ~ita (rekomenrita) letero; en~adi militistojn z, novajn abonantojn; ~igi siajn pakajojn en la ekspeudejo.* 2 (f) Atenti por memori pri io : *tiun ĉi jaron ni povis ~i la uzadon de esp. en pluraj internaciaj kongresoj (Kp RIMARKI, NOTI).* 3 (pp aparato). Montri per skribaj signoj la variojn de iu fenomeno. ~o. 1 Libro, kajero, paĝo, listo, en kiu oni ~as : *alfabeto ~o de temoj z.* 2 Amplekso de iu voĉo aŭ instrumento. ~ado. Ago ~i. ~olibro = ~o 1.

* **Regno.** 1 Nacio, formanta unu politikan, juran k administracian apartan tuton, konsiderata en siaj rilatoj kun la fremdaj landoj : *Polujo, kiu sub la regado de la rusaj caroj estis nur iu lando k nacio, nun refarigis ~o; tuteŭropa organizo de la ~oj; la ligo de la ~oj; la ~o de la Tielo, de Dio (nova, pli bona ordo de la teraj aferoj, kiun Jesuo kredis baldaŭ efektivigota per ago de Dio sur la mondon).* Kp NACIO, LANDO, ŠTATO, POTENCO. 2 Iu el la tri generalaj fakoj en la naturo, besta, vegetala k minerala. ~a. Apartenantanta al la ~o, koncernanta la ~on : *la ~a kaso. ~ano = civitano.*

* **Regolo.** Tre malgranda insektmanĝanta birdeto el fam. de pikbekuloj (*regulus*).

regresi Z (ntr). 1 Marši turnante la dorson al sia celo, dorseniri, kankirri, retroiri. 2 (f) Malprogresi : *tiu nova metodo ne estas progresi, sed ~o.*

* **Regulo.** Tio, kio estas difinita por gvidi la agadon, konduton, studon, verkadon ks : *ne ekzistas ~o sen escepto z; gramatika ~o.* Kp LEĜO, PRINCIPO. ~a. 1 Konforma al la ~o; laŭ~a. 2 Ripetiganta ĉe la fiksita perioda tempo : *~e ricevi gazeton; ~e progresi z; en aŭtuno ~e venadis arbohakistoj.* ~igi. 1 Konformigi al la ~o : *~igi la kontojn kun iu B.* 2 Submeti al ~aro. ~aro. Tutajo de la ~oj de iu organizo aŭ societo (Kp STATUTO). ~eco. Konformeco al la ~oj.

regulatoro. 1 ♀ Reguligilo. 2 ♂ Aparato, plej ofte uzata ĉe radiodissendoj, kiu reguligas la frekvencan konstanton de disendo en la radioelektraj stacioj.

* **Rego.** Dumviva, ordinare hereda, monarha regnestro, kies insignoj estas krono k sceptro k kies titolo estas malpli alta ol tiu de imperiestro : *de nehabanto et ~o nenion ricevos z.* ~a. Apartenantanta al ~o, riilata al ~o. ~i (ntr). 1 Esti ~o, posedi la ~an potencon : *Ludoviko XIV ~is 72 jarojn B; ~o ~as sed ne regas; inter blinduloj ~as la strabuloj z.* 2 (f) = regi 4 : *tie la akvoj ~as B; ~is plena mallauito B; la frizo ~as super la spiritoj de la homoj.* ~ino. 1 Virino, kiu ~as. 2 Edzino de ~o. ~lando. Lando regata de ~o : *la ~lando de la rozoj (= Persujo).*

Reĝimo. 1 Politika sistemo, laŭ kiu estas regata iu ŝtato : *parlamenta, diktatora ~o.* 2 Sistemo, laŭ kiu estas administrata ia organizo : *reformi la ekonomian ~on.*

reĝisoro Z. Teatra ĉefa oficisto komisiita por aranĝi k direkti ŝion, kio koncernas la scenejon k la prezantadojn.

rejso Z. Portugala k brazila monero.

reko (Sp). Gimnastikilo, konsistanta el du vertikalaj fostoj, kiuj tenas horizontalan stangon el ŝtalo aŭ ligno.

Reklamo. Alvoko al la publiko per ĉiuspecaj rimedojoj por laudi k rekandomodi komercajon, entreprenon aŭ ian aferon. ~i (x). Anonci k rekondi per ~o : *~i ion, pri, por io.* Kp PUBLICI, ADMONO, ŜILDO, DISTRUMPETI, TAMTAMI, DISFAMIGI.

* **Rekomendi** (tr). 1 Aparte atentigi pri io aū iu por altiri al ĝi ŝaton, favoron, protekton, prizorgon : *~i kuracilon, novan metodon, hotelon, kandidaton, pelanton, libron ; ~ita* (registrita por ke ĝi ne perdiĝu) *letero*. 2 Atentigi iun pri ia plenuminda ago ; insiste konsili al iu, ke li faru : *mi ~as al vi la legadon de tiu raporto ; jam multaj internaciaj kongresoj ~is la lernardon k uzadon de esp. ; ~i al iu paciencon B* ; oni *~is al mi fari la aferojn sekrete Z* ; *mi ~as, ke vi venu*; *sen mensoga ~o ne iras la vendo Z*.

* **Rekompencl** (tr). Doni aū fari al iu ion bonan por montri al li sian kontent-econ pro ricevita servo aū bonfaro : *la instruiſto ~os la diligentan lernanton. Kp KOMPENSI, PREMII, KRONI, LAŪRO. ~o. Tio, per kio oni ~as.*

Rekordo. Plej supera oficiale konstatita supereco de konkursanto en sporto : *posedi la ~on ; starigi, superi, venki B, rompi ~on. ~ulo.* Tiu, kiu atingis k konservas ~on (Kp ĈAMPIONO).

Rekremento. Restajo el fruktoj, grenoj, herboj aū aliaj vegetataj substancoj, el kiuj oni ekstraktis sukron, esencon aū alian utiligeblajon : *bier~o, vinber~o, brand~o.* Kp FEĆO, SKORIO.

* **Rekruto.** 1 Nova soldato : *instrui la ~ojn. 2 Novevarbito : nia socio bezonas ~ojn ; (f) tiu slango ~igas (ĉerpas, kolektas) siajn vortradikojn plejparte el hispana k franca lingvo.*

* **Rekta.** 1 Nekurba : *~a linio estas pli mallonga ol kurba ; ~a kiel cipreso. 2 Nedeflankigante alcela : mi irigos vin sur ~a vojsreko Z ; la domo kiu staris ~e kontraŭ la loĝejo de la scienculo Z ; en ~a direkto al ; kuri ~e al la celo ; ~e paroli B ; traſi per la parolo ~e en la vizagón Z ; mal~a parolado ; nedekliniga irado ~e antlauenZ ; alpaſi ~e alla aferoZ ; la verko estis skribata ~e (senpere) en Esp. Z ; tiu laboro estus ~e malutila Z ; frazo ne tute bonstila, sed ne ~e erara Z ; tiam vi faros ~e (certe) eraron Z. 3 (pp angulo) Kies flankoj estas perpendikularaj unu al alia ; = orta. 4 Vertikale staranta : *kun kapo ~a kiel koko ; virinoj sidis aū staris ~e Z ; tenu vin ~e ; li subite ~igis Z ; kun el~igita talio Z ; la tablo staras mal~e Z.* 5 (G) Senpera, senprepozicia : *la ~an komplementon oni**

montras per akuz. 6 Senmetafora : ~a stilo. ~o. Nekurba linio, kiun naskas punkto, sin movanta ĉiam laŭ iu sama direkto.

rektilif Z (tr). 1 $\overline{\square}$ Purigi likvajon per nova distilo aū alia hemia procedo. 2 Δ Desegni rektan segmenton, egale longan al donita kurba arko. 3 \triangleleft Transformi alternan kurenton en kontinuan aū ondumana kurenton. $\sim\!\!lo \triangleleft$. Aparato por $\sim\!\!i$ alternan kurenton.

Rektoro. 1 Cefo de universitato. 2 Cefo de gimnazio.

rekturno ♡. La lasta parto de la dikaintesto, finanta la anuson.

rekviemo Z (K). Funebra prego por mortintoj.

rekvizicio Z. Ordono de iu publika aŭtoritato, ke oni disponigu al ĝi personojn aū ajojn por ia publika servo. $\sim\!\!i$ (tr). Preni $\sim\!\!$.

* **Relo.** Longa stango el metalo, sur kiu ruligas lokomotivoj, vagonoj aū tramveturiloj : *(f) nun la vivo en nia lando kuras en siaj normalaj ~oj (vojo) ; malgraŭ tio la vivo daŭras mouigi ĉiam sur la samaj ~oj (Kp RUTINO) ; resti en la ~oj de la pasintaj epokoj ; puſi la verkantojn en fiksant, difinitan ~on (direkton, tempon) ; ruligi kvazaŭ sur ya ~o B (iri glate).*

relajo \triangleleft . Aparato, kiu ebligas per tre malforta energio akiri gravajn efikojn utiligante la aldonan energion.

Relativa. 1 Neabsoluta, dependa, kompara, kondiĉa, proporcia : *~a valoro B ; certo estas nur ~a ; ~a sukceso. 2 (G) Kvalifikas vorton, kiu ligas dependan prop-on al la ĉefpropozicio, kies unu vorton ĝi anstataŭas : ~a pronomo. Kp RILATA. ~ismo* §. Doktrino, laŭ kiu ĉiu kono estas ~a, t. e. ke neniam la ajoj en si mem povas esti konataj de l' homo, sed nur la rilatoj inter tiuj ajoj. Kp POZITIVISMO.

Reliefo. 1 Elstareco de io sur ebena surfaco. Kp TUBERO, MODLI, PLASTIKA.

2 (f) Atentiga distingeco : *la lastaj balotoj elmontris tute ~e tiun situacion ; ~igl (f : akcenti, insisti, rimarkigi). Kp DRASTA. Alt~o. Skulptaĵo, kies figuroj tre elstaras. Kp BARELIEFO. Sen~a. 1 Plata, ebena. 2 (f) Sendarma, neorigin-*

ala, banala (Kp SENGUSTA, SENESPRIMA, PROZA, PALA).

* **Religio.** Tuto de la procedoj, per kiuj homoj kredas povи interrilati kun supernaturaj estuloj k esiki sur ilin, aŭ certigi al si postmortan definitivan felicon (savon) : *mahometana, budaisma ~o; sam~ano.* Kp FIDO, SEKTO, EKLEZIO, KULTO, RITO. ~a. 1 Apartenantanta alla ~o, koncernanta la ~on : *~a dogmo.* 2 Vivanta konforme al la reguloj de la ~o : *~a ordeno, ~ulo.* Ano de ~a ordeno aŭ kongregacio ; monaĥo.

relikvo. 1 (K) Restajo el korpo de mortinta sanktulo. 2 (f) Respektinda restajo el io. ~ulo. Artisme ornamita kesto por enteni ~ojn.

* **Remi** (ntr). Movi ŝipon sur akvo, antaŭenpušante ĝin per speciaла plata ligna ilo : *en trankvila vetero ĉiu ~as sen dangero Z, ~ilo.* Plata ligna ilo kun longa tenilo uzata por movi ŝipon. ~ piedulo = palmopedulo.

* **Remburi** (tr). Pufigi kusenon aŭ segon plenstoppable ĝin per lano, haroj, plumoj aŭ ia elasta materio.

remizo Z. Veturilejo, kalešejo, aŭtomobilejo.

remonto Z. Livero de ĉevaloj por armeo.

* **Remparo.** 1 Muro aŭ tera altaĵo antaŭita de fosajo k starigita por defendi fortikojn aŭ urbon. 2 (f) Defendilo, ŝirmilo. Kp BASTIONO, MURO, BARILLO, CITADELO, DIGO.

* **Reno.** Duobla organo sidanta en la lumbo regiono k sekrecianta la urinon.

Rendevuo. Interkonsento laŭ kiu du aŭ pluraj personoj renkontiĝas en sama loko je sama horo.

renegato Z. Homo, kiu forlasis sian religion aŭ partion.

Renesanco. Literatura, arta k sciencia movado en la XV k XVI jarcentoj, karakterizata precipe per imitado je la klasika antikveco.

* **Renkonti** (tr). 1 Trovi iun irante kontraŭdirekte al li : *hieraŭ mi ~is vian filon Z; ~e al liiras virino Z; la unua ~ila bubo rigardas ilin de alle Z.* Kp KRUCIGI. 2 Kunpuŝigi kun iu aŭ io, ektuſegi iun aŭ ion : *la ŝipo ~is stonegon.* Kp TRAFI, KOLIZII. 3 Trovi, ricevi, sperti iun okazajon : *oni ne ~as en tiu libro la*

necesan unuecon; la unua objekto, kiun ~is lia rigardo, estis la gasto B; la pioniroj de novaj ideoj ~as plej ofte mokon Z; ~i malfacilajojn Z, plenan fiaskon Z; ~i atenton, aprobon, simpation ĉe iu; liaj klopoj ne ĉiam ~is bonan komprenon. Kp TRAFI. 4 Opinii iamaniere pri iu aŭ io, rigardi el ia vidpunkto : *la publiko ~is tiun ideon kun malkonfido Z; multe ni jam devis suferi de tiu malvasta pseŭdopatriotismo, kun kiu diversaj personoj ~is nian aferon Z; ili malamike ~as nian aferon Z.* ~igo kun. 1 = iu, interidiĝi kun. 2 Kunokazi. ~igo. 1 Inter~o. 2 Kunokazi : *stranga ~igo de la cirkonstancoj Z.*

renomo Z. Granda diskonateco : *disastigis via ~o Z.* Kp FAMO, REPUTACIO, GLORIO.

* **Rento.** Jara profito pro pruntedonita mono, valorpaperoj kc. Kp INTEREZO.

* **Renversi** (tr). 1 Faligi ion aŭ iun starantan : *~i inkujon, meblon, muron;* (f) *~i ministraron, region; la tablo staras malrekte k kredoble baldaŭ ~igos Z; la veturilo ~igis; la ŝipo ~igis sur la rivero.* 2 (f) Ruinigi, detru, ekstermi : *tio ĉi ~as tre vastigitan opinion; la malvirtuloj ~igos k pereos, sed la domo de virtuloj staros forte Z.* 3 Inversigi : *~i la ordon de listo; ~i la rando de ĉapelo.*

reostato < *. Aparato de laudezire variebla elektra rezistanco, kiu lokita en cirkviton ebligas variigi la intenson de kurento.

Repertuaro. Tuto de la teatraj, kiuj estas prezentataj en iu teatro aŭ ludataj de iu artisto.

repso. Speco de fortika ŝtofo el lano k kotono.

reptilioj . Klaso de rampantaj vertebruloj kun malvarma sango : *lacerto, rano, serpento, testudo estas ~oj.*

Reputacio. Opinio de la publiko pri iu.

* **Respekto.** 1 Sento de profunda estimo k submetigo, kiun oni sentas antaŭ iu rangsuperulo aŭ antaŭ ia supereco. 2 Eksteraj signoj, per kiuj oni aperigas tiun ĉi senton. ~i (tr). 1 Havi senton de ~o al iu aŭ io (Kp ESTIMI, ŜATI). 2 Montri per siaj agoj, ke oni ~as iun aŭ ion : *~i (observi, obei) sian promeson B; ~i la bezonojn, la dezirojn de iu; li ~is la*

silentan suferon de la virino Z (Kp KONSIDERI, ATENTI). ~a. ~oplena, montranta ~on.

Respektiva. Aparte rilatanta al nur uno el la pritraktataj objektoj : ~aj pozicioj de du stetoj ; ~aj devoj de la geedzoj.

* **Respondi** (x). 1 Aldiri al iu demando : ~i demandon Z, al demando ; li ~is, ke li akceptas. 2 Reciproki : la ŝipoj ~is la bombardadon ; sen~a amo. 3 Kunakordigi kun io ; esti konforma, simetria, proporcia je io ; = inter~i : *tiu libro ~as generalan bezonon, al generala bezono* ; *tiu iniciato ~is la revon de Z* ; *miaj informoj ne ~as kun la viaj* ; *la 1-a de januaro de l' malnova rusa kalendaro ~as al la 13-a de la nova* (Kp KONGRUI). 3 Antaŭe akcepti porti la sekvojn de iu agoj ; = pri~i : *ni ne ~as por la konvinkoj nek agoj de li Z* ; *ni ne ~as pri la enhavo de la reklamoj*. ~o. Tio, kion oni ~as : *pri tio ĉi la historio donis jam perfekle traviligan ~on Z*. ~a = anta. ~eco. 1 Eco de io inter~a : *rimo estas ia ~eco de sonoj*. 2 Eco de iu pri~a : *mi prenas sur min la tutan ~econ* ; *demeti de unuj ĉiu ~econ por la agoj de aliaj Z* ; *malakcepti la ~econ pri io* (Vd LAVI). **Pri~i, ~ecl, ~umi = ~i** 4 (Vd KAÇO 2, KASO, KULPO).

Respubliko. 1 Politika régimo en kiu regas la reprezentantoj de la popolo. 2 Regno en kiu la ŝataj aferoj estas regataj de la reprezentantoj de la popolo : *la franca ~o*. Kp DEMOKRATIO.

* **Resti** (ntr.). 1 Daure esti en sama loko : *mi tie ĉi ~os gis la 4-a* ; ~i malantaŭe ; ~u ĉiu hejme Z ; *la mallumo ~os super vi Z* ; *idiotismo povas ~i kiel esperantismo, se ĝi nur estos komune akceptata Z*. 2 Daure esti en sama stato : ili ~is sendifektaj Z ; *gibulo gis morto ~os gibulo Z* ; *tiel la afero ~is Z* ; *kiel estis, tiel ~as Z* ; *lernado sen fruktoj neniam ~as Z* ; *sperita mano ne ~as sen pano Z* ; *li ne ~os sen puno Z* ; *tia laboro ~os sen rezultato Z* ; ~i ĉe sia opinio Z ; *ĉiuj miaj leteroj ~is sen respondon* ; *vundo pasas, vorto ~as Z* (Vd LANGO) ; *la decido de Dio ~as eterne Z*. 3 Ankoraŭ esti post kiam forigis unu aŭ pluraj aliaj partoj : *de l' festo ~is multaj mangoj* ; *ne ~is el ili eĉ unu Z* ; *tiuj, kiuj ~is de la pesto k*

de la malsato ; *~os de vi nur malgranda amaseo Z* ; *~as nur du semajnoj ĝis la kongreso* ; *~as nur al mi morti Z* ; *nun ~as al ni respondi ankoraŭ unu lastan demandon Z* ; *kio do ~is por fari al la aŭtoro Z* ? *kio nun ~as farota* ? *al la registraroj ~us nur doni sian sankcion al fakteto jam plenumiginta Z* ; *al vi ~as jam nur simpla ellernado de vorloj Z*. ~ado. Longdaŭra estado en iu loko aŭ stato : *mia ~ado en la montaro daŭros du monatojn*. ~adi (ntr.). Longe ~i (Kp LOĜI, NESTI, SIN INSTALI, OKUPI, ALGLUIĜI). ~ajo. Tio, kio ~as 3 : *la ~on vi poste finos* ; *kolekti pan~ajojn sub la tablo Z* ; *tio estas ~ajo el la tempoj barbaraj Z* ; *ili estas la lasta ~ajo el ekstermila raso* ; *la post~ajon de via rikolto ne kolektu Z*. ~adejo. Loko, kie oni longe ~as : *mi trovis malkaran someran ~adejon*. Kp LOGEJO, HOTELO. ~igi. Lasi ~e : *igi ion al iu kiel heredafon Z* ; *la venonta tago ~igos al ili nek radikon, nek brandon Z* ; *la akridoj formangis cion, kion ~igis la hajlo Z* ; *la desluanta ondo ~igis belajn konkajn sur la sablo*.

* **Restoracio.** Establejo, kie pagante oni povas mangi k trinki. Kp GASTEJO.

* **Reto.** 1 Plektajo kun grandaj interspacoj inter la sadenoj aŭ ŝnuroj. Kp TEKSAGO, MAŠARO, ARANEAGO, FILIGRANO. 2 Tiuspeca plektajo uzata por kapti fiŝojn. 3 (f) Iu similanta tian plektajon : *la ~o de la vejnoj* ; *la tutu lando estas kovrita per ~o da fervojoj, da filioj* ; *štala ~o da pafajoj*. 4 (f) Kaptilo : *lasí sin entiri en ~on Z* ; *enfali en ~on*. 5 (f) Komplikajo, malsimpla aŭ konfuza implikajo : *~o da intrigoj B* ; *la nacioj estas preme interligataj per la ~o de la interplektitaj interesoj* ; *tiaj maljunuloj tute konfuziĝas en la malsimpla ~aro de niaj modernaj vivkondiĉoj* ; *~o da supersticioj k rulinoj*.

Retino. Impresebla membrano de la interna fundo de la okulo, konsistigita de la ekstremo de la optika nervo k ricevanta la bildon de la eksteraj objektoj.

Retro. 1 Ce la antikvuloj : homo instruanta la arton trafe k elokvente paroli. 2 (f) Oratoro, kies parolado estas afekta, bombasta k senenhava.

Retoriko. Arto trafe k elokvente paroli.

Retorto. Vitra aū fajenca sferforma vazo, kun longa, kurbe fleksita kolo, uzata de la hemiisto por varmigi fluojn : *viva estajo ne povas esti kreita en la ~o de hemiisto Z*; (f) *~a* (kabineta, nur teoria. Kp SURPAPER) provo.

retro. Neoficiala pref. signifanta malantaŭeniron sen ŝango de direkto; dorsenire, kankrire : *~iri*, *~paši*, *~e*. Kp REGRESI.

retroaktivita z. Valida por la tempo antaŭa al ĝia apero.

retrospektiva z. Prezentanta pasintan tempon.

Reūmatismo. Malsaneca doloro en artikoj aū muskoloj.

* **Revi** (x). Imagij tion, kion oni forte deziras : *bona kaporalo ~as esti generalo Z*; *tian sukceson ni ne esperis, eĉ ne ~is*; *de lia juneco li ~is pri la solvado de lia problema*; *plekti ~on*; *fine efektivigis mia ~o*; *mia ~o eble estas utopio Z*; *hodiaŭa ~o povas fariĝi morgaŭa realo*; *tio apartenas ankoraŭ al la regno de ~oj Z*; *li sidis dronanta en ~oj B*; *~antaj okuloj Z*; *~a rigardo Z*. Vd KASTELO, AERO. **Dis~igo, el~igo.** Seniluziigo. Vd FANTOMO, VENTO, SONĜO.

Revelacio. Inspiro per kiu Dio sciigas al homo pri siaj misteroj aū voloj. *~i* (tr). Malkaŝi per *~o* : *ankoraŭ ne estis ~ila al Samuel la vorto de la Eternulo Z*.

revizi Z = revizii.

Revizilo (tr). 1 Oficiale observi k kontroli la alvenantajn pasaĝerojn, pakajojn k komercajojn : *policanoj faras ~on de ĉiu alvenanta ŝipo B*. 2 Ekzameni verkon, agadon, pensmanieron por fari ŝangojn, se necese : *ni devas ~i nian vidpunktton, nian opiniojn*.

Revizoro. Supera inspektoro.

Revolucio. 1 Subita perforta ŝango en politika régimo de iu lando. Kp ŠATRENVERSO. 2 Subita grava ŝangiĝo en irado de ia daŭranta afero : *~o efektivigis en la prezoj. ~igi*. Fari *~on en*.

Revolvero. Mallonga plurpafa pistolo kun ronda turniganta ŝargilo.

Revuo. 1 Solena parada inspektado al soldato trupo. Kp KONTRONO. 2 Gazeta artikolo pri aktualajoj en iu aparta fako. Kp RAPORTO, RECENTO, KRONIKO, FELI-

ETONO. 3 Perioda, sed ne ĉiutaga presaĵo en formo de gazeto aū broŝuro k speciale dediĉita al iu aparta fako : *internacia scienca ~o*. 4 Teatralo temata pri aktualajoj prezentataj en fantazia k ŝerca maniero. *~i (tr)*. Fari *~on I aū 2 : la reĝo ~is la Sirianojn Z*.

Rezedo. Herba veg. kun bonodoraj floretoj (*reseda odorata*).

* **Rezervi** (tr). 1 Apartigi k konservi por iu aparta destino : *~i parton de la rikolto*; *mi ~is al vi sidlokon, bileteton*; *al Dio servu, diablon ~u Z*; *~a armeo B*. 2 Apartigi k escepti por posta pridiskuto : *ti konsentis nur kun ~oj* (limigaj kondiĉoj); *ni alsendas vian kontresumon kun ~o pri eraroj*. 3 Apartigi por ekskluzive disponigi al iu : *~ni ne ~is por mi eĉ ian rajton de aŭtoreco Z*; *~ita ĝaso*; *etiuj rajtoj estas ~itaj*; *oni ~is al la estraro la povon decidi pri tio*; *la registaroj kutimas ~i al si liajn aplikadojn Z*, *plennan liberecon de agado Z*.

Rezigni (x). Definitive forlasi ian postulon, pretendon, esperon aū deziron; malpretenedi : *~i rajton, la tronon, entreprenon, sian programon*; *~i pri io*; *mi tute ~as esti ĝuste komprenata de ili*. Kp FORMETI, FORLASI, FORGETI, EKSIĆI, ABDIKI. *~o*. Ago *~i*. *~emo*. Rezignacio.

Rezignacio. Cedema submetigo; senrezista, senprotesta k senplenda akcepto aū forlaso pri io : *en lingvo natura ĉiu eĉ plej granda efektiva malbonaĵo estas akceptata kun plena kontentece aū ~o Z*; *~i pri sia sorto*.

* **Rezino.** Glueca brulebla suko de kelkaj arboj, precipie de koniferoj.

Rezisti (ntr). Malcedi, kontraŭstari : *la Izraelidoj ne povos ~i antaŭ siaj malamikoj Z*; *~i al, kontraŭ*.

rezistanco <. Karakteriza konstanto de kondukiilo, dependa ĉefe de ĝia naturo, longo k trarando, difinita per la lego de omo. Vd KONDUKTANCO.

rezolucio Z. Deziro precize k oficiale esprimita de iu kunveno.

Rezoni (ntr). Logike kunmeti argumenetojn k tiri el ili konkludon : *analogie ~i*; *~ado k filozofado panon ne donas Z*. Kp PRUVI, DIALEKTIKO.

Rezulti (ntr). 1 Logike sekvi el io : *el tiu principio ~as, ke*. 2 Rezultati : *alia arango eble ~os el via diskutado Z*. *~o*.

1 Logika sekvo ; konsekvenco. **2** Rezultato : de elektro tro multa plej malbona ~o Z. ~igl. Sekvigi kiel ~on.

Rezultato. Fina sekvo de ia agado : *doni, alporti bonan ~on; akiri, ricevi, trafi ~on; brila, riĉe ~o.* Kp FRUKTO, PRODUKTO, REZULTO, EFIKO, ATINGAJO, BILANCO, RIKOLTO. Vd VENI, TRAFI, ŜTONO, LEPORO. ~i (ntr). Sekvi ~e el io. ~igl. Sekvigi kiel ~on (Kp KAŬZI, VEKI, INSTIGI). **Sen~a.** Senutila, vana : *sen~a pena* (Kp VANTA, SUPERFLUA, SENCELA. Vd BOVO, DRAŠI).

* **Ribo.** Dukotiledona arbeto kun malgrandaj bongustaj acidetaj beroj (*ribes*). **Kp GROSO.**

* **Ribelli** (ntr). Rifuzi obeon al aŭtoritato : *lia spirito ~is kontraŭ la tiutempe reganta doktrino; subpremi ~ulojn.*

* **Ricevi** (tr). **1** Vole aŭ nevole farigi posedanton, profitanton, spertanton, ĝuanto aŭ suferanton de io : *~i donacon, leteron, profiton, rabaton, saluton, laŭdon, bonan akcepton, sian ĝustan lokon; ci ~os (kiel edzinon) mian filinon Z; ~i sciigon, komision, ordonon, helpon; ~i fortan impreson, la influon de iu; ~i fortan premon; ~i viziton, vizitanton; ~i balon, punon, suferojn, atakon de frenezo; ~os (estos punita). Kp PAGI) vulpo por sia kulpo Z; ~is (estis punita) bandito laŭ sia merito Z; el ĉiu milo da semoj, kiujn ni pacience fetadis en la teron, apenaŭ unu ~is radikojn Z.* Kp AKIRI, ATINGI, GAJNI, RIKOLTI, KOLEKTI. **2** Fariĝi havanta ian abstraktan econ : *la argilo ~is formon de telero; li denove ~is la konscion Z; liaj pensoj ~is alian direkton; liaj ludoj ~is tute alian karakteron Z; la arbaro ~is la plej belajn kolorojn Z; tiam nia ideo ~is sian unuan disvolviĝon Z; la propagando ~is de la kongreso fortan antaŭenpuson; la lingvo ~as de tio grandan faciligon Z; pro tio nia progresado ~is grandan prokraston; ni baldaŭ ~os sangan de la vetero.* Kp AKIRI, PRENI, AKCEPTI, OKUPI.

Ricino. Veg. el fam. eūforbiacoj, el kies grajnjo oni ekstraktas laksigan oleon (*ricinus*).

* **Riēa.** **1** (iu) Posedanta multajn havajojn, multan monon, multajn bienojn : *sajnigi sin ~a, nenion havante Z; ~eco estas frato de fiereco Z; ne helpas ~o en la*

tago de kolero Z; nov~ulo. **2** (iu, io) Havanta multe da io ajn : *li estas ~a je scio k sperto; principio ~a je konsekvencoj; ~a je esperoj, je promesoj.* **3** (io) Enhavanta multajn konsistigojn : *~a preparo, sed povo avara Z; ~a havo Z, meblaro, materialo; ~a sperto; tiuj semoj alportis ~an rikolton Z; ~a lingvo; nia lingvo havas la eblon ne sole ~igadi, sed konstante pliboniĝadi Z.* Kp ABUNDA, MALKANKA, SUPERFLUA. Vd SUPERŠUTI. **Mal~a.** **1** Posedanta malmulte da valoro havajo : *mal~ulo parencojn ne havas Z; mal~eco ne estas malvirtulo Z* (Kp SENMONA, SENHAVA. Vd POŠO, PREGEJO). **2** Posedanta malmulte da io ajn.

* **Ridi** (ntr). **1** Montri subitan gajecon per karakteriza streco de la bušo k esprimo de la vizago, ofte akompanataj de ĝoja voĉbruo : *plej bone ~as, kiu laste ~as Z* (Kp TRO FRUE); *~i la naivecon Z, pro la naiveco de iu Z; ~o kuris sur ĉies lipoj; eksplodi per ~o Z; de majstra gis ~inda estas nur unu pašo Z.* **2** (f) Montri agrablan, bonstatan k felican aspekton : *~anta pejzaĝo.* **3** (f) Favori al iu : *bone tiu sidas, al kiu la sorte ~as Z. ~eti (ntr).* **1** Senbrue montri sian afablecon k favoron per delikata streco de la bušo k bonvola esprimo de la okuloj. **2** (f) Agrable aspekti : *la bela naturo ~etas al la vizitanto; ~etas al ni la aŭroro, la mateno; argente ~etas la luno.* **3** (f) Favori : *la sorte ~etas al li. ~egi (ntr).* Brue ~i.

* **Rifo.** **1** Enmara dangera roko, kies supro preskaŭ elstaras el la akvo : *la malgaja k senhoma bordo de ~a k sovaĝa insuleto Z.* **2** (f) Dangero, risco de malsukceso : *ni ne devas ignori la ~ojn, kiujn ni renkontos sur nia vojo.*

* **Rifugl** (ntr). Foriri en iun lokon, kie oni estas ŝirmata kontraŭ dangero : *la infano ~is apud sian patronon; ~i en monahejon, en eksterlandon; la urbeto donis al li ~on Z; lasu min havi ~on sub la kovro de viaj flugiloj Z; du kabanoj, kvazaŭ ~intaj apud la bazo de monto; Dio estas fortikajo k ~ejo por siaj infanoj Z.* Kp AZILO, DEFENDI, FUĜI, HAVENO, OAZO, PROTEKTI, SAVI. **Rim.** : Nepe malkonsilinda estas la uzo de rifugl en la signifo de forkuri.

* **Rifuzi** (tr). **1** Malakcepti ion donatan aŭ proponatan : *~i donacon, postenon;*

la aŭtoro ~is ĉiu ĵ personajn rajtojn rilate tiu lingvon Z. 2 Ne konsentis ion petitan : ne ~u al mi antaŭ ol mi mortos Z ; mi vokis k vi ~is Z ; ~i al iu krediton B, la obeon, siajn rajtojn ; ~i peton Z, al peto B ; ~i humiliĝi Z, fari B ; la komitato ~is akcepti la proponon Z, ~is la pridiskulon de la propono ; la interesoj de l' afero postulas tian ~on fari tuj gravan vortaron Z (Vd SURDA). 3 (f. io) Ne kapablis, ne povis : miaj piedoj ~as plu min porti Z. **For~i**, ~ig(i) (tr). Rezigni : ~ig(i) tiun filon Z ; for~i ĉiu profitojn Z ; forte mi dezirus for~i tiun tro turmentan rolon Z ; for~i la mondona k monaĥiga.

* **Rigardi** (x). 1 Direkti sian vidon sur : ~u bone, kio estas antaŭ vi Z ; ~i iun Z, al iu Z, sur ion Z ; ~i tra la fenestro Z ; fikse ~ante liajn okulojn ; ~i la ĝielon, la pejzaĝon ; ~i al la urbo ; ~i al la morto en la vizagón Z ; ni ~is sur la maron, sur la multajn ŝipojn k transen al la sveda bordo Z ; malsate ~i iun de alte Z ; (f) : tra la pordo ~is inlerneni la stelplena ĝielo B ; la sunradioj neniam ~as tiun faŭkon. 2 (f. io) Troviĝi en direkto al : fenestro ~anta en la korto Z ; tien el ĉiu el la du domoj ~is fenestro Z. 3 (f. iu) Informi sin, kontroli, konstati : ~u, pro kio estas la bruoj Z ; ~u, ĉu ĝi ne estas mia portreto Z ? unu generalo volis ~i, kiel oni nutras la soldatojn K ; anstataŭ blinde babiladi, ~u (konsideru) la faktojn K. 4 (f. iu) Atribui al iu aŭ io ian econ ; juĝi, taksi, ŝati, opinii : bedaŭrinde multaj ~as maljuste al iu Z ; ~adi esp-on nur de sia flanko praktika Z ; ili ~is sin kiel plej kompetentajn en la afero Z ; oni ~as ilin kiel homojn frenezajn Z ; ~i ion kiel tre gravan (Vd ALLIGI) ; ili ~as la ideon de lingvo internacia kiel sensencan infanjan fantazion Z ; ~u ĝiajn fruktojn kvazaŭ konsekritaj Z (konsekritajn) ; tiuj naivaj kontraŭparoloj estis ~ataj kiel veroj ne ebliganaj ian dubon Z ; ĝi malsagulo, se li silentas, estas ~ata kiel sagulo Z. (Kp KONSIDERI, TAKSI, PRENI. Vd OKULO). ~o. Ago ~i aŭ maniero ~i : feti ~on al iu Z, sur iun Z, al io Z ; la világanoj akompanis nin per scivolemaj ~oj ; nuba, riproĉa ~o ; kolera ~o elfulmis el sub liaj kuntiritaj brovoj ; ĝe la ~o, kiom fari restas Z. ~aci. Stulte ~i : ~adi kiel bovido Z. ~ema Z. Scivole vidama. **El~iz** (ntr). 1 ~i de el iu loko : de monta

pinto la aglo el~as por si mangajojn Z. 2 Z (Ev.) Aspekti, mieni.

* **Rigidida**. 1 Nefleksebla : ~a branĉo, ŝtofo, membro ; ~igi pro frosto ; ~igo de la morto ; ~e (fikse) rigardi iun Z. Kp SENMOVA, PARALIZITA, STONIGITA, KATAL-EPPIO. 2 (f. iu) Necedema, neobeema, obstina : ~a karaktero ; ~ig(i) en sia decido Z ; mia popolo ~igis en la defalo de mi Z. 3 (f. io) Ne adaptiganta al la bezonoj k cirkonstancoj : ~a stilo. **Mal~a**. Fleksebla, elasta.

* **Rigil**. Senmovebligi pordon, fenestron, klapon aŭ kovrilon per speciale ilo konsistanta el fortika metala peco ŝovebla en truon. ~ilo. Ilo por ~i. Kp SERURO, ŜLOSILO.

Rigora. Senindulge severa : ~a mastro ; (f) : ~a ekzameno, regulo ; ekkoni la ~an rejto.

rijeto (Ku). Speco de mango, konsistanta el hakita porkajo aŭ kokidajo, miksite kun graso.

Rikani (ntr). Duonridi aŭ pro stulteco aŭ pro malica moko.

riklišo. Orienta veturilo tirata per homa forto.

* **Rikolti** (tr). 1 Detranĉi k kolekti grenon aŭ iun veg-on : pluovo en tempo de ~o Z ; forirante la soldaloj bruligis la ~on. 2 Amase kolekti iun ajn naturan produktaĵon : oni ~as la kaviaron ĉe la bordoj de la Kaspio maro. 3 (f) Ricevi iajn rezultatojn de sia ago : kion vi semas, tion vi ~os Z (Vd FORĜI, STERNI) ; ~i grandan aplaŭdon, sukceson ; mi ~is nenion, escepte sendankeon ; tirkau tiu vorto elkreskis vasta ~o da miskomprenoj. Kp RICEVI, GAJNI, AKIRI. **Post~i**. Kolekti la spikojn restantajn sur la tero post la ~o ; = spikumi.

* **Rillati** (ntr). 1 Havi inter si ligitecon k kondut-reciprokecon : ili ambaŭ intime (inter)~as ; ek~i, ~ig(i) kun iu (Kp EKKONI, AMIKI). 2 Havi inter si ian ajn ligitecon aŭ interesikon : mi ne povas kompreni kiel via konkludo ~as kun viaj premisoj. 3 Iel juĝi pri io ; konsideri de ia vidpunkto : tiuj, kiuj provis ~i al nia ideo serioze k kun juĝo memstara Z ; ni scias, ke vi kutimas ~i kun estimo nur al tiaj argumentoj Z. 4 Esti tiomfoje pli granda ol alia kvanto, kiom tria

kvanto estas pli granda ol kvara : **20 ~as al 5 kiel 8 al 2. ~o.** **1** Ligiteco k reciproka konduto inter du aŭ pluraj personoj : *esti en ~o kun iu z ; la ekonomiaj ~oj inter la okidentaj k orientaj landoj ; havi kun iu amikajn ~ojn.* Kp KONTAKTO, KOMUNIKIĜO. **2** La ajan ligiteco aŭ interesfiko inter du aŭ pluraj aferoj : *estas neniu logika ~o inter ambaŭ ideoj ; la vorto « mia » montras ~on de posedo.* **3** Juĝmaniero de iu pri io ; vidpunkto : *malfacile estas atingi la nuna favora ~o de la mondo al nia afero z ; mia ~o al tiu aŭ alia politika aŭ religia demando z ; esp. estas nenes proprafo, nek en ~o materiala, nek en ~o morala z ; certe minacas al ni nenia dangero en ĉi tiu ~o z ; laŭ tiu ~o. **4** Nombro montranta kiomfoje ia kvanto estas pli granda ol alia : *la ~o de 6 al 3 estas 2 B.* Kp PROPORCIO. **~a.** Havanta ~on al (Kp PARENCA, ANALOGA, NAJBARA, PROKSIMA, SIMILA, KONCERNA). **~e.** ~ante ; en ~o al ; laŭ vidpunkto de : *kiel li povas esti tiel blinda ~e sin mem z ? ~e la korekt-econ de la lingvo, tiu libro estas rekomen-dinda.* Inter-~oj = ~o 1 : *ligi, leksi inter-~ojn kun iu.**

* **Rimo.** Samsoneco de la finaj silaboj en du aŭ pluraj versoj : *la ~o ne devas aifikti la sencon ; ĝi vere poemoj aŭ nur ~ajoj ?* Kp ASONANCO. ~1 (tr). Kunakordigi du aŭ plurajn vortojn aŭ versojn laŭ ~o : *~itaj versoj. ~(ig)l.* Kunakordigi laŭ samsoneco : (f) *plej facile promeso ~iĝas kun forgeso z. ~oldo.* Neperfekta ~o, en kiu la postakcentaj konsonantoj iom malsimilas : *ruzo-ruso ; altrangaj-blankaj.*

* **Rimarki.** **1** (tr). Distingi k aparte atenti ion aŭ iun : *li foriris ne~ite ; ĉiuj ~is lian malgajan mienon ; oni ne ~is la tutan senfundamentecon de tiuj argumen-toj z ; sed baldaŭ li ~is, ke tiu sistemo estas tro komplikita z ; li havas ~indan lerton.* Kp ATENTI, NOTI, OBSERVI. **2** (ntr) Diri atentigante : *Nu, vi ja nenion diras, ~is unu el la tekstiloj z ; la mastro amike ~is : mi donus cent funtojn, se... z. ~o. ~itajo. ~igl.* Aparte atentigi pri : *mi devas ~igi vin pri tio z.* Kp AKCENTI, RELIEFIGI, EMFAZI, INSISTI.

* **Rimedo.** Tio, kio servas por atingi celon : *kontraŭ ĉiu teda ekzistas ~o z ;*

la celo ne pravigas la ~ojn B ; si uzis ĉiujn ~ojn por lin allogi ; oni ne havas ~on kontraŭ tiu malbono B ; grandaj malbonoj, grandaj ~ojz ; uzi, apliki ĉiujn eblajn ~ojn ; ni plene utiligu la ekzistantajn ~ojn de nia lingvo antaŭ ol mal simpligi k malfaciliĝi ĝin ; tio estas ebla nur por personoj posedantaj grandaj monaĵoj ~ojn z ; ili estas sen-~e perditaj. Kp VOJO, ILO, PROCEDO, METODO, KONDUTO, AGMANIERO, TRAKTADO, MATERIALO.

* **Rimeno.** Longa mallarga leda strion uzata por ligi, fiksi ion aŭ por transigmovon de iu rado al alia.

Rimeso z f. Speco de kambio, kiun ŝuldanto sendas al sia kreditoro por tiel pagi la pli malfreue pagotan ŝuldon. Kp KAMBIO, TRATO.

* **Ringlo.** **1** Cirkloforma peco el mal-mola materio : *(fingro)~o, ~o de fiancēigo ; kol~o ; brak~o ; orelo~o ; ~oformo ; ~ego de barelo.* **2** (f) Io havanta formon de ~o : *ellasi fum~ojn el sia cigaro.* Kp RONDO, CIRKLO, BUKLO, BRACELETO.

* **Rinocero.** Granda sovaĝa dikhaŭta mambesto, kun unu aŭ du pintaj kornoj elstarantaj sur la nazo.

* **Ripo.** Ĉiu el la kurbaj ostoj, kiuj cirkauas la bruston de homo aŭ besto : *k dico konstruis el la ~o, kiun li prenis de la homo, virinon z.*

Ripari (tr). Rebonigi : *~i ŝirilan veston* (Kp FLIKI) ; *~i hortoĝon, mašinon ; (f) ~i mankon, forgeson.*

* **Ripeti** (tr). **1** Denove diri aŭ fari tion, kion oni mem diris aŭ faris : *mi ~as, ke tio ĉi estas mia privata opinio z ; kiel hundo revenas al sia vomitojo, tiel malsagulo ~as sian malsagajon z ; niaj kontraŭuloj konstante ~adis al ni, ke z ; ~ado estas plej bona lernado z.* Kp REMAĈI, GURDI. **2** Denove diri aŭ fari tion, kion alia persono diris aŭ faris : *papago estas nur kapabla ~i la parolojn, kiujn ĝi aŭdis.* Kp PLAGIATO.

* **Ripoz** (ntr). **1** Resti dum kelka tempo nelaborante, nenion farante, por refreshigi siajn fortojn : *mi estas laca, mi devas iom ~i de la strecoj ; laboro finita, ~o merita z ; li perdis la dorman ~on z ; la lando ~is (guis pacon) dum 80 jaroj z ; ~ejo (Vd HAVENO, OAZO) ; tiu promenado*

***Rigos vian carbon**; *sen~e penadi*. **2** Senmove kviete kuši : *lia kapo ~is sur ŝia brusto Z*; (*I*) *en la koro de saĝulo ~as (konstante troviĝas) saĝo Z*; *~purigi akvon Z*. **3** Resti morte kušanta : *sub la palmoj ~as la restafoj de viaj edzinoj B*. Kp **KUŠI**, HALTI, ĈESI, PAŬZI, KVIETA.

***Riproči** (tr). Malmilde mallaudi jun por esprimi sian malkontentigon k provi plibonigi lian konduton : *~i iu Z*; *~i ion al iu Z*; *ne ~u vian amikon, ĉar vi mem plimulte meritas ~on Z*; *mensogema lango malamas siajn ~antojn Z*; *pli efikas ~o ĝe saĝulo, ol cent batoj ĉe mal-saĝulo Z*; *pli bona estas ~o nekaŝita, ol amo kaŝita Z*; *fari ~ojn al iu Z*. Kp **ADMONI**, MALAPROBI, PREDIKI. Vd. TANI.

***Riski** (tr). **1** Elmeti ion al necerto aŭ dangero : *~i sian vivon en batalo Z*; *kiu ne ~as, tiu ne gajnas Z*; *sin ~i al la morto*; *~i grandan sumon*; *li estas tro ~ema*; *tiu provo estas tute sen~a*. Kp **AVENTURO**, ŜANCO, KOMPROMITI. **2** Sin elmeti al la eblo de ia bedaŭrinda kazoo : *ciuj ~as egale la morton*; *alento, vi ~us fali Z*; *malantaŭe de l' fronto, li ne ~is kuglon*. **3** Provi fari ion malgraŭ la eblo de malsukceso ; maltimi : *la komitato ne ~os preni sur sin mem tiun taskon Z*; *mi ~as diri, ke*; *tiun aserton ni ne ~as subskribi*; *~a eksperimento Z*; *vi povas sen~e veti, ke...*

Rismo. Aro da 500 folioj, pp papero.

***Risorto**. Elasta lameno aŭ fadeno el metalo aŭ alia materio, kapabla repreni la antaŭan formon, post kiam ĝi estis fleksita, premita aŭ streĉita : *~o de horloĝo, de kanapo, de kalešo B*; *~a matraco B*. **~igti**. Reagi kiel *~o* (Kp RESALTI). Vd. KAŬČUKO.

Rito. Deviga religia ceremoniaro.

Ritmo. Perioda melodia reveno de la akcentitaj k neakcentitaj tonoj aŭ silaboj en muzikajo aŭ versajo : *~e (takte) pasi B*. Kp **MELODIO**, HARMONIO, ARIO.

rivalo D = konkuranto.

rivelli (tr) Aperigi per specialaj hemiaj banoj la latentan bildon (negativon) sur la impresita tavolo de plako aŭ papero.

***Rivero**. **1** Natura fluanta, iom forta, akvaro envergiĝanta en *~egon* aŭ en maron. **2** (*I*) Granda kvanto da io fluanta

aŭ radianca aŭ simila al antaŭeniranta fluajo : *~oj da larmoj*; *suno verſis ~ojn da lumo k varmeglo B*; *li englulis ~ojn da konjako B*; *homaj ~oj plenigis la stralojn*; *digis la ~on de la reforma agitado Z*. Kp **TORENTO**, KANALO. **~ego**. Granda k forta *~o*, kiu enfluis en la maron. *~eto*. Malgranda k malforta *~o* : *~eloj fluas al ~oj Z*. (per etaj ŝparoj oni riĉiĝas).

***Riverenco**. Respekteto ĝentile klinigo de la busto por saluti iun aŭ ion. *~i (ntr)*. Fari *~on*.

rivoluo Cirkla movo de io aŭ de punkto ĉirkaŭ akso aŭ punkto ĝis reveno al la deirpunkto : *rotacio de 360°*. **~a surfaco**. Surfaco naskita el la *~o* de kurbo.

***Rizo**. Veg. el fam. gramenacoj liveranta nutrajn grajnojn, kulturata precipe en Azio. **~eo**. Malseka kampo en kiu oni kulturas *~on*.

rizomo Subtera tigo ĉe kelkaj plantoj, kiu kreskas ĉe unu ekstremo k detruigas ĉe la alia.

Robo. **1** Longa ampleksa flirtanta vesto kun manikoj k kovranta la korpon de kolo ĝis piedoj, kiun portis la viroj en iamaj tempoj k kiu estas ankoraŭ uzata de orientanaj viroj k de pastroj (Kp SURTU TO, SUTANO). **2** Analogia vesto ankoraŭ nun portata de la virinoj k infanoj (Kp JUPO). **3** Analogia vesto, kiu estas hodiaŭ oficiala kostumo de profesoroj, juĝistoj, advokatoj ks, dum ili plenumas sian oficon (Kp TALARO). **Negliga ~o B**, ĉambra *~o D*. Negliga vira longa nestreĉa hejmvesto (Kp PIJAMO, SURTUTO).

***Rodo**. Eksterhavena parto de maro nature aŭ arte ŝirmita kontraŭ la ventoj, kie ŝipoj povas sendanĝere haltadi.

rodi Mordeti, mangi per malgrandaj pecetoj : *la raloj ~as meblojn*; (*I*) *la venjo ~is en lia koro. ~uloj*. Ordo de mambestoj, havanta en ĉiu makzelo incizivojn : *muso, rato*.

rododendro G. de erikacoj, montara k ornama planto (*rhododendron*).

Rojalisto Politika doktrino de la partianoj de la reĝeco.

Rojalisto. Partiano de la reĝeco.

Roko. Granda ŝtono nature firme fiksita en iu loko : *tie kuſis grandaj blokoj*

da ~o, ĉirkaŭkreskitaj de musko Z ; konstrui sur ~o (f. fortike).

Rokoko. Franca arkitektura k ornama stilo, kiu furoris dum la fino de regado de Ludoviko la XV, k kiun karakterizas kapricaj volutoj k densaj delikataj ornamentoj. Kp BAROKO.

Rolo. 1 Ĉiu parto de teatra verko, ludata de ĉiu aparta aktoro : *ludi la ~on de Hamleto* ; *ĉef~ulo* (hero 3). 2 (f) Agado, funkcio de iu aŭ io, konsiderata en siaj efikoj : *ludi gravan ~on en entrepreno B* ; *~o tre flata sed tre ŝarga Z* ; *Esperanto montriĝis tute taŭga por sia ~o Z* ; *la kutima ludas gravan ~on en la vivo Z* ; *plenumi Z, okupi ~on en ia afero Z*. Kp TASKO, OFICO, OKUPO, PROFESIO.

Romano. Literatura epoka proza verko, konsistanta el longa rakonto pri imageelpensitaj aŭ arangitaj faktoj. ~eca. Reveme k himere sentema kiel la herooj de la malnovaj ~oj (Kp SENTIMENTALA).

Romanco. Kanta versajo pri kortusanta temo.

Romantiko. Literatura doktrino de la komenco de la 19-a jarcento, kiu estas generale karakterizata per konstanta kontraŭeco al la klasika doktrino, celante la kontentigon al la sento k fantazio pli ol al la intelekteto k racio, preferante la brilecon k la koloron pli ol la klarecon k precizecon, k uzante trograndigon k hiperboligon de la esprimo plivole ol distrecon k moderecon.

Rombo. 1 = lozango 1. 2 Delikatgusta plata ~oforma marfišo samfamilia kiel pleühronekto (*rhombus maximus*). ~ofo.

* **Rompi** (tr). 1 Difekti objekton disigante ĝin perforante en du aŭ plurajn pecojn, ĉu per bato, ĉu per pušo, ĉu per tiro, ĉu per premo : *~i vazon* ; *kie maldike, lie ~iĝas Z* ; *la arboj preskaŭ ~iĝas sub la mullego da fruktoj* ; *~i la murojn inter la popoloj Z* ; *paf~i al iu la kranion* ; *~i al si la cerbon* (f : peni por trovi ideon, rimedon. Kp CERBUMI) ; *kap~aj rezonoj* ; *~ita arkajo (ogivo)* ; (f) *li estas tute ~ita de la malsano* ; (f) *~i (malobserve) sian vorton Z, la Fundamenton Z* ; (f) *śia tuſileco el~iĝis* (subite montriĝis, kvazaŭ ~ante ion, eksplodis)

per laŭta plorando Z ; *fari en~on en la urbon Z* ; *penetri tra~e* (perforte) *en la tendaron Z*. 2 (f) Ĉesigi la kontinuecon de io : *~i la silenton B, la ekvilibrön* ; *eksploda brujo ~is la kwietecon* ; *~i la hejman pacon* ; *nenie ~iĝas la kontinuoco Z* ; *la emocio ~is lian vocon B* ; *unusola kontraŭa voço ~is la unuanimecon de la baloto* ; *~i la diplomatijs rilatejn kun iu regno* ; *~i ĉiujn rilatejn kun iu*. (Kp ŠIRI, FENDI, TRANČI). *~i kun la generalaj kultimoj Z* ; *la faktoj elokvente ~is tiun opinion* ; *~i la tradicion, kun la tradicio* ; *verdaj parkoj ~as la unutonecon* ; *mi ne vidas ian neceson por fari ~on en tiu alkulimiĝo Z*. 3 (f) Cedigi, venki : *~i la kontraŭstaron, indiferentecon* ; *~i la gisnunan rekordon* ; *la malfacilaĵoj de la entrepreno ~is lian kuraĝon* ; *tiuj ekiprovoj de liberigo estis ~ilaj* ; *malgraŭ ĉiuj persekutoj la amo de la popolo por sendependec restis ne~ita* ; *malfacile estos ~i tian obstinon* (Kp FRAKASI, PALIGI, RUINIGI, POLVIGI, DETRUI). ~ebla. 1 Kiun oni povas ~i : *la regno formas unu nedis~eblan tutajan*. 2 Kiun oni povas tre facile ~i : *~ebla la tuſotima porcelano Z*. De~i (tr). Preni ~ante : *se la arbo falis, tiu branĉon de~as Z*. Dis~i (tr). Tute dispecigi : *la tero estis kourita per dis~oj* ; (f) *tiu artikolo dis~is la indiferentecon de la publiko* ; (f) *liaj bonaj intencoj dis~iĝis kontraŭ lia malido*. Inter~i (tr). 1 ~i 2 : seninter~a aktiveco. 2 Mem ekiparolante, ĉesigi la parolon al iu : *Mario inter~is sin Z*, *~itaĵo Z*, *~opeco Z*. Poco de io ~ita ; *dis~ajo* : *~itaĵoj de ŝipoj Z*.

* **Rondo.** 1 Kurba fermita linio, kies ĉiuj punktoj estas en egala distanco de interna meza punkto nomata centro ; cirklo 1 ; cirkonferenco : *niaj danc~oj aliformiĝis en funebron Z*. 2 Ebeno limigata de rondo, cirklo 2. 3 Aparta aro da homoj, kunvenantaro, societo : *li multe klopodis por favorigi al esp-o la oficialajn k sciencajn ~ojn* ; *jen mia ~o Z* (miaj amikoj k konatoj) ; *tiuj, kun kiuj mi kutime interrilatas* ; *tio havas intereson nur por limigita ~o el niaj legantoj*. ~a. Havanta formon de ~o, cirkloformaj aŭ sferformaj. ~rl. 1 Iri laŭ ~a linio. 2 Iri de unu loko aŭ persono al diversaj aliaj k fine reveni al la deirpunkto : *li ~iras (flirtas) ĉirkaŭ ŝi kiel papilio ĉirkaŭ lumigilo* (Kp ĈIRKAŬRI, CIRKULI).

rondelo. Fiksforma versareto kun 1 aŭ 2 versoj dufoje ripetitaj.

* **Ronki** (ntr). 1 Eligi bruon spirante dum la dormo. 2 Eligi bruon similantan al ~ado; grunti : *Li ~is kiel porko, kiel kolera leonido B.*

* **Roso.** Gutoj da vapojo, kiuj dum nokto fluidigas sur la vegetaĵojn aŭ sur la teron.

* **Rosmaro.** Mara mambesto, simila je foko, kun du longaj elstarantaj dentoj (*rosmarus*).

* **Rosmareno.** Arbeto el fam. labiacoj, el kiu oni ekstraktas bonodoran esencon (*rosmarinus officinalis*).

* **Rostl** (tr). 1 Kuiri mangajon elmetante ĝin al varmego, ĉu sur kuirkrado, ĉu en forno, ĉu en kaserolo : *~ita kolombeto ne flugas al bušeto Z* (neniu akiro sen laboro. Kp CUTI). Kp BAKI, KUIRI, FRITI. 2' (f) Eligi varmegon : *varmege ~as la suno Z*. Kp ARDI.

rostbefo Z, rostbifo. Dika peco da rosta bovajo.

* **Rostro.** 1 Tre longa tubforma nazo de elefanto k de kelkaj mambestoj : *~o (nazego) de porko Z*. 2 Suĉilo de diversaj insektetoj.

* **Roto.** 1 Taĉmento da soldatoj : (f) : *labor~o (alterne laboranta aro); ~o da perdrikoj*. 2 Subdivido de bataliono.

rotaci Z (ntr) ♀. Turniĝi ĉirkaŭ interna akso : *nia tero ~as; ~i sur pivolo*. Kp RULIČI, TURNIČI. Vd RIVOLUO. ~a. 1 ~anta, rivolu. 2 (pri maŝino) Kies turniĝa movo estas senpere produktata : *~a maŝino. ~o. Ago ~i*.

Rotondo. Ronda konstruajo kun kupolforma tegmento.

* **Rozo.** Arbeto el fam. rozacoj kun belaj bonodoraj floroj (*rosa*) : *ne kuši sur ~oj* (f: esti en tre malagrabla situacio. Kp DORNO). ~a. 1 Rilata al ~o. 2 ~okoloro. 3 (f) Gaja, optimisma : *~aj pensoj. ~eto Z*. Kokardeto uzata kiel signo de rango en ordeno.

* **Rozario.** 1 Vico de difinita nombro da malgrandaj interkročitaj globetoj servantaj por kalkuli la diritajn pregojn : *trapreji la ~on Z*. 2 (f) Longa vico da ne intime ligitaj ajoj : *tuta ~o da rememor-ajoj, da insultoj*. Kp ĈENO, LITANIO, GIRLANDO, RUBANDO.

rui (tr) ♀. Maceri tekseblan planton en likvajo por apartigi ĝiajn fibrojn de aliaj substancoj.

* **Rubo.** 1 Rompitajoj el ruinigita konstruo. 2 Rompitajoj el iu ajn objekto. 3 (f) Senvaloraj forjetindaj objektoj, balaajoj : *tiuj ritoj k ceremonioj estas neesencia ~o; liberigi la vojon el la ~oj de la superstiĉoj* (Kp koto). ~ejo. Loko, kien oni forjetas la ~ojn : *multaj batal-sipoj, antaŭ nelonge konstruitaj, jam senvaleorigis k estas taŭgaj por la ~ejo*.

* **Rubando.** 1 Longa mallargha teksaĵo uzata kiel ornamo. Kp PASAMENTO, GALONO, ORDENO. 2 Longa mallargha peco da teksaĵo uzata per ligi, vindi, ĉirkaŭvolvi; vind~o : *en antikva Egipto oni ĉirkaŭvolvis per ~oj la enbalzamigitan mortinton B* (Kp ZONO, BANDAĜO, RIMENO, BANDEROLO, STRIO, BENDO). 4 (f) Longa vico da ajoj senmanke sinsekvasj : *senfinaj ~oj da regimentoj fluas en la centron de la arbo*. Kp ĈENO, GIRLANDO, ROZARIO.

* **Rubeno.** Juvela diafana ŝtono, ordinare malhele ruĝa. Kp GRENAUTO.

Rublo. Rusa monero.

* **Rubriko.** Vorto aŭ titolo sciiganta pri la generala temo, al kiu apartenas ia artikolo de gazeto, ia sekcio de libro.

Rubuso. Soviĝa tre ofta dorna arbeto el fam. rozacoj, kun dolĉaj mangebraj fruktoj, similantaj nigrajn frambojn (*rubus*).

rudimenta Z. 1 Tute elementa (pp scio). 2 Apenau elkreskinta (pp organo), atrofia.

* **Ruga.** Samkolora kiel sango : *~a kiel tomato, koralo, rubeno, papavo, grenato, cinabro, minio; flav~aj haroj; ~iĝi pro honto, de honto Z*. Kp SKARLATA, PUNCA, KARMINA, KARMEZINA, PURPURA, ROZA. **Trans~a.** Kvalifikas nevideblajn malrapide vibrantajn radiojn deviitajn de la prismo trans la rugajn.

* **Ruino.** 1 Restaĵo el renversita aǔ disfalinta konstruo : *sur la monteo alte starigas la ~oj de kastelo; disfali en ~ojn B; mi faros la urbojn de Judujo ~oj, loĝejo de ŝakaloj Z*. 2 (f) Pereo, detruigo : *la mondo fatalis de (pro) la ~o de kredo B* (Vd ABISMO). 3 (f) Senmonigo, senriĉigo : *tio estus nur prokrasti la ~on de la stato B. ~a Z. ~igita, disfalanta en ~ojn : ~a stuparo Z*. Kp KADUKA, DUONDETROITA,

PUTRA. *~igl.* 1 (pp konstruo) Disfaligi en ~ojn, renversi, duondeturui : *terremo ~igis la urbon ; mia tendo estas ~igita Z ; pastilsoj ~igis mian vinbergardenon Z.* 2 (f) Detrui, pereigi : *per interna malpacconi ~igus nian aferon Z ; ni decidis malhonorigi k ~igi Egipton B ; tio ~igus la laboron de 20 jaroj Z ; ~igi la sanon de iu, la honoron de virino Z ; la konstantaj ribeloj ~igis la auctoritatlon de la sultano ; ~igitaj fortloj Z ; kun nervoj ~igitaj de la ciutaga eksclito* (Kp EKSTERMI, KONSUMI, SUBFOSI, RENVERSI). 3 (f) Semmonigi, senhavigi, senriĉigi : *kiu ~igas patron estas filo hontinda Z ; tia espezo ~igus min B ; la stato estas ~igita k la faraono estas en mizero B ; ~igita nobelo.* Vd ELSUĈI, BANKROTO. *~ajo = ~o 1 : Jeruzalem farigos ~ajo Z* (Kp DETRUITAJOZ, RUINSTONOZ). *~igo = ~o 2 k 3 : kompletala financa ~igo.*

* **Rukti** (ntr). Eligi tra la bušo stomak-ajn gasojn kun plaûda bruco.

rukull = kolombumi 1 k 2.

* **Ruli** (tr). Antaŭenirigi objekton turnante ĝin ĉirkaŭ ĝi mem : *~i ŝtonon, ŝlipon, barelon antaŭ si ; sin ~i sur la tero* ; (f) *la tritikaj kampoj ~is* (ondigis) *ondojn da oro* ; (f) *la bušo de l' poetoj pligrandigante ~as* (rediras) *tiun agon Z.* Kp TURNI, VOLVI. *~o Z, ~ajo Z.* Longa ~ebla cilindro : *~o da paperoj* (Kp VOLVAJO, BOBENO) ; *draſ~o Z, ~ado.* 1 Ago ~i. 2 ~bruco : *~ado de tamburoj Z.* 3 Z Gamo rapida kantata sur sama silabo. 4 Transversa balanciĝo de ŝipo sur la ondoj. *~igl.* 1 Antaŭenigi turnigante ĉirkaŭ si mem : *veturiloj ~igadis brue tra la stratoj B ; falinte li ~igadis de branĉo al branĉo* ; (f) : *la akvoj ~igas* (fluas) *al la maro B ; la*

mara nebulo ~igadis (etendigis) *super la akvo Z ; nuboj da humo el ~igis el la fenestro ; la ĉielo kune ~igos kiel skribasoj Z.* 2 Transverse balanciĝi sur la ondoj : *la ŝipo forte ~igadis.* Kp TANGI, ~fall. Falante ~igi. *~falligl, ~jeti.* Faligante ~igi : *~jeti iun de rokoj Z.*

* **Rumo.** Alkobola trinkajo ekstraktata el suko de la sukerkano.

runo. Litero el la plej antikvaj skandinavaj alfabetoj.

* **Rusto.** Brunruĝa fera oksido, kiukovras per maldika tavolo la feron aŭ ŝalon trovigantan en malseka atmosfero : *šlosilo uzata ~on ne konas Z.* *~(igl).* Kovrigi per ~o : (f) *malnova amo ne ~igas Z* (ne velkas, restas ĉiam freŝa).

rušo Z. Vesta ornamajo el dense faldumita tuloo.

Ruto. Dukotiledona veg. kun forta odoro, uzata en medicino (*ruta*).

Rutino. 1 Lerto akirita per praktika ripetado k longa kutimo : *tiuj interpretisloj bezonas ekslerordinaran lingvan ~on k penslastecon.* 2 Nevenkebla kutimo, pro kiu oni konstante k senpense plenumas sammaniere samajn agojn : *la kongreso estis blindigita per la ~aj kutimoj Z ; resti kapitla de la paraliza ~o ; fali en foson de ~o ; la ~aj ideoj de la amaso Z ; ne sufiĉas ~e balbuti kiel la papagoj.* Kp STEREOTIPA, GURDITA. Vd KUNTRENI 1.

* **Ruza.** Artifike k lerte trompa : *~a homo ; ~a ago ; et vulpo plej ~a fine estas kaptata Z ; ~miena.* Kp SUBTILA, SAGACA. *~o, ~ajo.* ~a rimedo. *~i* (ntr). Esti ~a. **Super~i** (tr). Superi per ~o : *nun tiu ĉi azeno lin super~as Z.*

S

* **Sabato.** Sepa tago de la semajno, rigardante dimanĉon kiel la unuan, k ripoztago por la judoj.

sabeko Z. Muzika triangula kordinstrumento uzata ĉe antikvaj Hebreoj.

sabeliko Z. Speco de krispa brasiko.

* **Sablo.** Minerala, diversspeca, pli malpli delikata polvo, formita de diserigo

de ŝtonoj, precipite de kvarco : (f) *jeti ~on en la okulojn* (blindigi) *de la iluziita homaro ; konstrui sur la ~o B* (f. malfortike. Vd roko). Kp POLVO. *~i* (tr). Surſuti per ~o : *~ita vojo B.*

saboti (tr). Intence fuſi.

Sabro. Longa glavo, kies iomete kurba klingo estas nur unuflanke tranĉa. Kp RAPIRO, SPADO, BAJONETO, PONARDO.

Sacerdoto (Rk). Pastro de la rom-katolika, anglikana aū grekortodoksa eklezio, supera je diakono, laŭrite ricevinta la rajton disdoni la sakramentojn.

* **Safiro.** Malhele blua diafana juvel-stono : *~aj okuloj* B.

* **Safrano.** Veg. el fam. iridacoj, el kies floroj oni ekstraktas flavan kolorilon k spicajon (*crocus sativus*).

* **Sago.** Vergeto kun ŝtona aū metalal pinto, kiun oni pafas per pafarko.

* **Sagaca.** Spirite akrevida k klaruĝa, singarde elturnigema, subtile eterovema : *čio en la ĝardeno estas aranjila plej ~e* Z. Kp SAĞA, SPRITA, PENETREMA, INTELIGENTA, SUBTILA.

Saguo. Nutra grio ekstraktata el medolo de iuj palmarboj. Kp TAPIOKO.

* **Saga.** 1 Posedanta normalan spirito-staton k ĝustan juĝkapablon pri ĉiu aferoj : *pli bona estas ~a malamiko ol mal~a amiko* Z. 2 Modera k singarda en praktika konduto : *kiu kolektas dum la somero k iu retenas siajn lipojn estas ~a z ; felico fierigas, malfelico ~igas z ; ĉiuj aprobis tiun ~an decidon ; ~aj spertoj aferoj vortoj z ; ~e konduki la aferojn de la stato.* Kp SPERTA, PRUDENTA. 3 Inteligenta : *mal~ulo diras vorlon, ~ulo komprenas la tutan aferon z ; li ne estas el grandaj ~uloj nek elpensis la filozofian ŝtonon* Z. ~o. 1 Normala spiritostato k kapablo ĝuste juĝi pri ĉiaj aferoj : *Dio puni deziras, li la ~on fortiras z ; perdi la ~on z* (Kp KANDELO, MUŠO) ; komuna ~o diras al ni, ke z ; pli da babilemeo ol da ~o z. 2 Modereco k singarda en la praktika konduto : *felicia estas la homo, kiu trovis ~on k akiris prudenton z ; er ĉiu aĝo devas kreski la ~o z.* 3 Inteligenteco, spirita kapabla : *kiu prudenton ne havas, tiun ~o ne savas z ; ~o abunda, sed ne profunda z ; la homa ~o ne povas ĉirkau-preni tiujn aferojn* B ; havi genian ~on B.

* **eco.** Sperta lerto k spirita ekvilibro akirita per ĝusta ekzerco de la prudento = ~o 2 k 3. **Mal~a.** 1 Ne posedanta normalan spiritostaton nek ĝustan juĝkapablon : *li estas tute mal~a k freneza z ; kiu ĉasas vantajojn, estas mal~ulo z ; mal~ulo ofte estas profeto z ; eĉ mal~ulo, se li silentas, estas rigardata kiel ~ulo z.* 2 Malmoderita k nesingarda

en la praktika konduto : *malordema k mal~a, li ne taŭgas por sia ofico ; mal~e malspari la hereditan monon.* 3 Seninteligenta, stulta : *mal~a kiel ŝipo z.*

* **Sako.** 1 Granda, proksimume cilindroforma ujo el ŝnurteksajo aū maledelikata ŝtofo, kun malfermajo ĉe la supro, por enteni grenon, farunon, karbon, ktp : *se ~o tro pleniĝas, gi baldaŭ dissiriĝas* Z. 2 Malgranda diversforma ujo el ŝtofo, ledo, papero kc, por enteni iajn ajojn. (Vd FELO). 3 Monujo : *kiam ~o mizeras, amo malaperas z ; vortoj ~on ne pleniĝas z ; edziĝo pro amo flamanta al ~o sonanta* Z. Kp POŠO, KESTO, KASO. ~ajo. Maledelikata pentovesto : *vi deprenis de mi mian ~ajon k zonis min per gojoz.* Du~o. Longa ~o fermita ĉe ambaŭ ekstremaoj, kun malfermo en la mezo.

* **Sakro.** Triangulo osto kuniganta la vertebran spinon kun la pelvo.

sakri. (ntr). Esprimi indignon aū koleron per blasphemaj aū nedecaj vortoj.

Sakramento. 1 (R) Rita ago, destinita por komuniki al iu ion el ia supernatura dia forto. 2 (Rk) Rito iniciatita de Kristo por doni aū pliigi la disfavoron al iu aū por havigi pardonon pri peko. Kp GRACO.

sakrilegio Z. Malrespekta ago kontraŭ sanktigita persono, objekto aū loko. Kp PROFANI. ~i (ntr). Fari ~on.

Sakristio. Loko en preĝejo, kie oni konservas la kultajn objektojn k vestojn, k kie la pastroj sin vestas por la diservo.

saksofon b. Kupra blovmuzikilo kun klapoj.

* **Salo.** 1 Vulgara nomo de la natria klorido, konstante uzata por gustigi la mangajojn. 2 Kombinajo de acido kun bazo. ~a. ~gusta. ~i (tr). Meti ~on en : *pli bone ne ~i ol ~i tro multe* Z (ne tro babilu). **Ter~o,** ~štono. ~o formanta solidajn tavolojn en la tero. **Mar~o.** ~o ekstraktata el mara akvo per elvaporigo.

* **Salajro.** Sumo periodo pagata por servado, laboro, ofico. ~ulo. Homo ricevanta ~on. Kp PAGO, REKOMPENCO, HONORARIO. ~i (tr). Doni ~on al iu : *oni ja ne devas forgesi, ke la komitatano ne estas homoj ~ataj* Z.

* **Salamandro.** G. de batrakoj, kun kvar kruroj longa vosto, similantaj lacerton (*salamandra*).

* **Salato.** 1 Mangajo konsistanta el frešaj aŭ boligitaj herboj aŭ legomoj spicitaj per salo, vinagro k oleo. 2 (f.) Senorda konfuzo miksaĵo da tre diversaj ajoj : *tiu libro estas vera ~o el klarigoj, konsiloj, versoj, ŝercoj.*

Saldo. Diferenco inter debeto k kredito. ~I (tr.). Starigi la ~on.

* **Saliko.** Arbo dukotiledona, kreskanta ĉe bordo de akvo aŭ en malsekaj teroj, k kies flekseblaj vergoj estas uzataj en korbfarado.

salikario z & G. de ~acoj kun rozkoloraj floroj (*salicaria*).

Salivo. Senkolora fluajo, sekreciata de specialaj glandoj, kiu malsekigas la bušon k enhavas fermenton kuneifikantan en digestado. Kp KRAČI. ~I (ntr.). Eligi ~on.

* **Salmo.** G. de maraj fișoj kun rozkolora bongusta viando, kiuj kontraŭfluen migras en la riverojn por demeti frajon (*salmo*).

* **Salono.** Eleganta ĉambro, ordinare destinata por ricevi vizitantojn.

* **Salpetro KNO⁸.** Kalia azotato, kiu formigas nature sur malsekaj muroj k estas uzata por produkti azotikan acidon k fabriki pulvон.

* **Salto** (ntr.). 1 Rapide sin levi tutkorpe de tero per risortiga svingo de kruroj k refali samloken, aŭ sin jeti samrimede de iu loko al alia, pasante sentuſe super la interajo : *kiu tro rapide ~as, tiu baldaŭ haltas Z ; la montoj ~is kiel ŝafoj, montetoj kiel ŝafidoj Z ; ŝi ~is posteん kun teruro B ; sur la vojo ~adis infanoj Z ; li ~is en la velurilon k forveturis Z ; birdoj ~adis de branĉo sur branĉon Z ; sin prepari por ~o, al ~o B ; per kelke da ~oj li transpasis la stuparon Z ; pro raviteco li faris transkapigan ~on Z ; ~e levigi de la kanapo B ; ~levigi Z.* Kp DANCI. 2 (io) Rapide moviĝi diversflanken : *la ondoj ~is furioze sur la krulaſon B ; fajreroj ~as ĉirkaŭen Z, el sub la hufoj B ; ŝia manlelo ~adis en la aero kiel granda velo de ŝipo Z* (Kp RULIGI). 3 (f. iu) Rapide senpere pasi de iu afero al alia tute malproksima k diferenca, ne sin okupante pri la interaj aferoj : *estas mirinde, kiajn*

pensajn ~ojn oni povas fari Z ; fari ~on en la historio (transiri senpere de iu tempo al alia malproksima tempo) ; la evoluo de la arto ofte faras ~ojn de unu ekstremo gis la alia ; flanken~i el la logiko. 4 (f. iu) Intence preterlasi : *la tedita leganto ~as super la moralpredikantajn paĝojn.* 5 (f. pp kvanto) Subite kreski : *la nombro de la kongresanoj ~is dum unu monato de 300 gis 800 ; la gradoj de varmo ~is de 8 gis 25.* De~I (ntr.). ~i de alte : *la rajdanto de~is teren.* Dis~I (ntr.). (io) Rapide disrompiĝi : *dis~os la obstinaj baroj inter la popoloj Z ; dis~igi la malnovajn katenojn de la spirito Z.* Ek~I (ntr.). Subite ~i : *ek~i de gojo Z, de surprizo Z ; muelejo haltas, muelisto ek~as Z* (subite skuigas pro forta emocio). El~I (ntr.). Subite k rapide eliri aŭ eligi : *hoko el~is, afero haltis Z ; kio el la dentoj el~as, en la lipoj ne haltas Z ; ni ne povas el~i el nia propra haŭto (natura).* El~ulo. Homo, kiu rapide riĉigis aŭ range plialtigis. Kp NOVRIČULO, PARVENUO. For~I (ntr.). Rapide dekliniĝi : *laboro ne estas leporo, gi haltos, ne for~os Z* (proskrastita ne estas perdita) ; *ne for~u de mia komisio Z.* Re~I (ntr.). ~i aŭ esti resendita de iu loko al alia : *mi estas nur la centra punkto, en kiu kolektigas ĉiuj gratuloj por re~i de tie al ĉiuj flankoj de la mondo Z.* Trans~I (tr.). Transpasi ~ante : *trans~i muron Z ; trans~e senhalte Z* (nur pasante) ; *ni povas trans~i (preterlasi) la sekvan tanagon Z.* ~otabulo. Dekliva elasta planko, sur kiu oni kuras por sin antaŭsalte svingi.

* **Saluti.** 1 Montri al iu per ekstra gentila signo sian respektikon, estimon, ŝaton : *klini ~e la kapon Z.* 2 (f) Deklari publike sian admiron, respektion, intereson, kontentecon pri io : *en via nomo mi esprimas funebran ~on al la ombroj de niaj kamaradoj Z ; ni goje ~is tiun decidon, la aperon de tiu libro.*

Salvo. Samtempa pafado de multaj eksplodpafiloj aŭ kanonoj.

* **Salvio.** G. el fam. labiacoj (*salvia*).

* **Sama.** 1 Estanta ĉiel simila al alia ; neniel diferencigebla de alia : *de ~a koloro, de ~a valoro Z ; el ~a lero devenas, ~an sukron entenas Z ; ne ~a la vento blovas konstante ; ~a gento, ~a sento Z ;*

ni ne uzas la ~an lingvon ; mi gojas, ke vi havas tian ~an opinion, kiel mi ; en la ~a tempo ; la uzado de la artikolo en esp-o estas tia ~a, kiel en la aliaj lingvoj Z ; esence tio estas la ~a teorio, kia tiu de Z ; tiu libro estas la ~a kiel la mia ; ~speca ; ~sorta ; ~sangeco ; ~opinii ; ~tempulo ; ~tempe kiel iu ; ~tempe kun iu ; la arhaismoj estos presalaj ~tempe kun la formoj novaj Z ; ~regnanoj ; ~urbanoj ; ~religianoj. Kp SIMILA, EGALA. **2** Estanta nedistingebla de iu aū io alia, pro tio, ke ĝi estas tiu ĉi alia mem ; mema, identa 2 : *tio ĉi estas tiu ~a feino, kiu prenis sur sin la formon de princino Z ; ĉiuj itiaj verkoj, vortoj k agoj ĉiam spiras tute klare liun ~an ideon Z ; ili senkoncias revas pri tio ~a, pri kio ni revas Z ; ili staras nun sur tiu ~a punkto, sur kiu ili staris antaŭ 14 jaroj Z ; la ~o okazis al ni, kiel al vi ; la ~o estas pri la alia demando.* **Mal~a.** Diferenca : kompreñigado inter anoj de la plej mal~aj popoloj Z ; tiu propono estas tute mal~a ol la mia (Kp ALIA, DIVERSA, VARIA. Vd MARO, FENDO, ABISMO).

* **Sambuko.** Arbeta el fam. kaprifoliacoj, kies floroj estas uzataj kiel ŝvitigilo rimedo (*sambucus*).

Samovaro. Metalo aparato, uzata de l' Rusoj por boligi akvon destinitan al preparado de tetrinkajo.

* **Sana.** Kvalifikas organismon, en kiu ĉiuj organoj normale funkcias : *se mi estus ~a, mi estus feliĉa Z ; en ~a korpo ~a spirito* (Vd PRUDENTO) (f) esp-o ~e eltenis ĉiujn ventojn k puſojn Z ; *tio mal-permesas al la lingvo libere k ~e disvolviĝi Z.* ~o. Stato de iu aū io ~a ; bonfarto : ~o estas pli valoro ol oro ; ~osublenante ridozo Z ; trink pro ies ~o Z ; ĝi estu por vi al ~o Z ; anstataŭ interrapado de la glasoj li faris por~an signon per siaj okuloj Z ; ~ig(a). Favora por la ~o, taûga por subteni la bonfarton : ~a pano Z ; maldolĉa por la lango, sed ~iga por la sango Z ; goja koro estas ~iga Z (Kp HIGIENA). **Mal~a.** Malbonfarta : cerbomal~a ; mal~o de gorgo ; mal~eca paleco ; (f.) : tiu okazo mal~igis nian financon staton ; de rigardo tro alla mal~igas okulo Z. **Re~igl.** Redoni la ~on al iu, sukcese kuraci : la Eternulo bandajos la difektojn de sia

popolo k re~igos ĝiajn vundojn Z ; re~igi el (aū post) rabio ; nere~igebla vundo Z. ~lo B, re~iglo Z. Kuracilo. Kp MEDIKAMENTO, DRAGO.

sanatorio. Malsanulejo, en kiu oni kuracas malsanulojn aū flegas malfortikulojn per longdaŭra severa higieno k per naturaj faktoroj pli ol per medikamentoj.

Sandalo. Piedvesto konsistanta nur el plandumo ligita per ŝnuroj aū rimenetoj al la piedo.

sandro ~~sko~~. G. de perkoidoj, el centra k orienta Eŭropo, kies longo atingas unu metron (*sandra*).

* **Sango.** 1 Ruĝa fluajo fluanta en la arterioj k vejnoj de la vertebruloj k portanta la nutrajn substancojn en la tutan korpon. **2** (f) Idaro, raso ; deveno : *la ~o de Davido* ; ~o komuna reciproke sin altiras Z ; sam~a (samfamilia, samrasa). ~ad(1) (ntr). **1** Ellasi ~on : *~adi el la nazo.* **2** Esti ruĝa kiel ~o : *de la horizonto la suno ~adis sur la maro.* **3** (f) Kruele suferi kvazaŭ pro ~adanta vundo : *pro tio ~as mia koro Z.* ~eltri (ntr). Kuraci per eltiro de ~o. **Malvarm~o, trankvill~o** (ec)o. Malkonsterneco k memregeco (Kp FLEGMO, MALEMOCIO, EKVILIBRO). **Sen~igl.** **1** Igi sen~a. **2** (f) Tute senfortigi : *la milito sen~igis la popolon.*

sangvina Z. Sangoriĉa.

sanitara Z. Koncernanta la publikan sanon : ~eo ; ~isto.

Sankelo. **1** Oficiala konfirmo fare de supera aŭtoritato : *la unuan fojon nia kongreso aperas sub la oficiala ~o de registaro Z ; al la registaroj restus nur doni sian ~on al fakteto jam plenumiginta Z ; tiu ĉi provoj estis fonditaj sur la naiv-a espero, ke la mondo renkontos ilin kun gojo k unuanime donos al ili ~on Z ; tiu ĉi duba demando devas esti decidata per la ~o de l' uzado Z.* **2** Puno aū rekompenco sekvanta ian moralan aū socian agon : *tia morala havas nek devigon nek ~on.* ~i (tr). Doni ~on al : *kio estas farita, estas ~ila Z ; (f) laŭ la kontrakto ~ila de la rajl' k moro Z.*

* **Sankta.** 1 Respektaginda pro speciale religia karaktero : *la ~a Skribo ; faru ~aj vestojn por Aaron Z ; observu la sabaton ĉar ĝi estas ~a por vi Z ; prenu la ~an oleon k ~oleu la altaron Z ; ~olei*

reĝon Z ; lia ~a mošto (la papo) ; la ~a seĝo, trono, kaledro (papa registaro). **2** (f) Kvazaŭreligie soleninda ; plej respektiginda : nia standard estas por ni io ~a Z ; ~a estas por ni la hodiau tago Z ; en via bušo la ~a vorto « amo » malpuriĝas Z ; ho patriotismo, kiam fine via ~a nomo ĉesos esti armilo en la manojo de malhonestuloj Z ? la celo ~igas la rimedojn. **3** (K) Rekonita de la Eklezio kiel publike honorinda k prege alvokinda : ~a Petro ; se Dio ne volas, ~ulo ne helpos Z ; festo de ĉiu ~uloj. ~igi. **1** Ordoni, ke io estu ~a. **2** Pie observi ion ~an : ~igi la sabalon ; kiu mal~igos la sabaton, tiu mortu Z. ~uligi Z. Kanonigi.

Santalo. Arbo kun aroma ligno uzata en meblofarado k medicino.

santolino ♂. G. de kompozitoj (*santolina*).

* **Sapo.** Miksajo el graso k alkalajo, uzata por lavepurigi. ~umi (tr). Froti per ~o ion lavotan : (f) ~umi la okulojn al iu Z (severe riproĉi al iu). (Vd TANI, LAVO, KAPO, PREDIKO.)

sapeo ♀. **1** Fosajo farita sub muro por ĝin renversi. **2** Ĉiaspeca subtera laboro, permesanta proksimiĝi al la malamikaj pozicioj. ~i (tr). Fari ~on. **~isto.** Soldato destinita al ~aj laboroj.

* **Sardelo.** Sardino konservata en oleo : ili kunpremigis simile al ~oj Z.

sardino Z. Malgranda mara fiŝo el fam. haringoj (*clupea pilchardus*).

* **Sarki** (tr). Flegi kulturan teron forigante la herbaojn : ~i bedon ; (f) el~i nekorektafojn el teksto. ~ilo. Diversforma speciale ilo por ~i. **~indajo** (p. f). Forjetajo.

Sarkasmo. Akra k mordanta moko : ~a ridezo Z.

Sarkofago. **1** Ĉe antikvuloj, ŝtona ĉerko. **2** Luksa ŝtona ĉeroformo monumento.

* **Sata.** Karakterizas iun : **1** Kies mangobezono estas plene kvielitiga : ~a mal~an ne povas kompreni Z ; gis~e manĝi, trinki D ; havi ~e (susife) da pano Z. **2** Kies dezirio estas plene kontentigita : li mortis profundaĝa k ~a de vivo Z ; li estas ~a je volupto, per plezuroj (Kp GLATE. Vd FORTO). ~igi. Kontentigi la mangobezonon aŭ la deziron : **1** kuiriston

vaporo ~igas Z ; promeso ne ~igas Z. **2** ~igi siajn bezonojn B, instinktojn B, sian revantan animon, sian ambicion ; vi eksitas sed ne ~igas nian scivolemon ; liaj okuloj ne povis ~igi je la vidajo ; ~iginta de la vivo Z ; ne~igebla sciavido. **Mal~a.** Sentanta mangobezonon : mal~a kiel lupo B ; ĝe stomako mal~a ne kapricas palato Z ; en mal~a familio mankas harmonio Z ; mal~e mortli. **Mal~i** (ntr). Senti la bezonon mangi : tutu jam ~a, sed okulo mal~as Z (avidas). (Kp FASTI.) **Super~eco,** tro~igo. Stato de tiu, kiu estas pli ol ~a.

Satano. **1** Ĉefo de la ribelaj angeloj. **2** Diablo.

satellito B. **1** Malĉefa dependa planedo rondiranta ĉirkaŭ alia ĉefa planedo : la luno estas ~o de la tero. **2** Armita viro, kiu ĉie akompanas iun por obce plenumi liajn ordonojn. **3** Fihelpanto tute dependanta de iu ; nedisiĝa fikunulo, al kiu oni komisiĝas la krimajn aŭ malnoblajn taskojn. **4** Nedisiĝa kunulo.

Satiro. Proza aŭ versa verko akre kritikanta ion aŭ moke ridindiganta iun : ~a vizagesprimo Z. Vd MOKI, VIPA.

satiruso Z. **1** Arbara duondio de la greka mitologio. **2** (f) Homo voluptema k cinika.

Satrupo. **1** Guberniestro en la antikva Persuo. **2** (f) Riĉa k despota nobelo aŭ altrangulo.

* **Saturi** (tr). **1** Solvi substancojn en iu fluojo ĝis tiu ĉi ne povas solvi pli : la akvoj de Nilo estas tiel ~ilaj de mineralaj k organikaj restoj, ke ilia koloro farigas brunon B. **2** Plejeble plenigi per io konkreta : liaj ostoj estas ~ilaj de medolo Z ; la aero estas ~ala de varmo ; la urbo estas ~ala de sunaj radioj ; fendi la ŝtonegojn per kojnoj ~ilaj de akvo B ; freša vento ~ita per odoro de floroj B ; vesto ~il de malsekeco ; ~i (akvigi) la soifantajn kreskajojn B ; ĉambro ~ita de lumo ; la nokto estas ~ita de luma nebulo ; silenta blua nokto ~ila de l' odoro de akacioj B. **3** (f) Plejeble plenigi per io abstrakta : atmosfero ~ita de malpaco Z ; la lando, ~ita de troo da vivo, jetas verdajon k florojn kun reĝa malavaroco B ; la tutu letero estas ~ita de vera kristana sento B. Kp SATIGI.

* **Saúco.** Fluaja spicajo de manĝajo.
saúrkraúto. Fermentinta brasiko.

* **Savi** (tr). 1 Liberigi iun el morta aŭ grava dangero : *longa konsidero ~as de sufero Z ; kiu sin gardas, tiu sin ~as Z ; dronanto domon proponas, ~ito eĉ brikon ne donas Z ; ~i iun de morto, de fremda edzino Z ; ~u min de la hundo Z ; li ~is ilin el la manoj de la Egipcio Z ; ~u min kontraŭ liaj manoj Z ; li ~is sin (forkurante) sur ĉevalo Z ; ~u vin (forkuru) sur la montojn Z ; Davido foriris k ~igis en la kaverno Z. 2 Gardi ion de difekto aŭ pereo : *tio ne ~os nian aferon el pereo Z ; ĝio, kio restis ~ita kontraŭ la hajlo Z ; li foriris por ~i sian vivon Z ; dank' al tio la entrepreno povis esti ~ata el absoluta malsukceso ; la lerteco de la prezidanto ~is la situacion ; ~i (konservi netuſita) la dignon ; ~i sian animon (certigi al si postmortan feliĉon).* ~o. 1 Sendangerigita vivo. 2 Postmorta eterna feliĉo : *ekster la eklezo ne estas ~o.* Vd TABULO.*

Sceno. 1 Divido de teatra akto, dum kiu la samaj personoj ludas : *muta ~o Z.* 2 Interesa aŭ emociga vidata okazo : *instrua, neforgesebla, naŭza ~o.* 3 Loko en teatro, kie la aktoroj ludas : *oni aŭdas pafojn post la ~o Z ; ĝi neniam estis donata sur la ~o Z ; la tutan ~on li dronigus per siaj larĝoj Z ; (f) mia persono tute foriras de la ~o Z (malaperas).* ~ejo ~o 3 : *tio okazo ŝovis la demandon pri esp. en la antaŭan ~ejon* (Kp PLANO).

* **Sceptro.** 1 Komanda bastono, signo de reĝa povo. 2 Reĝa povo : 3 (f) Superregado.

* **Sci** (tr). 1 Koni certe k precize : *mi ~as, ke vi estas honesta ; ŝi ~is, ke ŝi mem kantis pli bele Z ; mi ne ~is, kion fari Z, kiel min savi, kiun el la ambaŭ elekti Z ; ŝi ne ~as, kien ŝi iras Z ; vi ne ~as, ĉu ne estos malfeliĉo Z ; ili ne ~as alian lingvon krom sia propra Z ; bone ~i sian lecionon Z ; neniu ~as ĉion Z ; ne ~i la detalojn de la regularo ; neniu ~as tian tombon B (kie estas lia tombo) ; la venĝo ne devas ~i (havi) limojn Z ; kiom mi ~as Z (laŭ tio, kion mi ~as) ; li estas multesca Z.* 2 Esti sperta k lerta pri io : *~i naĝi B, pri naĝo Z ; ~i ludi ŝakojn ; ~u (estu kapabla) elokventi, ~u ankaŭ silentiZ ; vi ~is bone ekspluati mian situacion Z.* ~o. 1 Stato de tiu, kiu ~as : *tio*

farigis sen mia ~o ; laŭ mia ~o. Kp KONO, SCIENTO. 2 Tio, kion oni ~as : *akiri multajn ~ojn Z ; plimultigi sian ~on Z ; via bušo tenu ~on Z.* ~ado = ~o 1 : *~ado pri higieno estas ĉiam utila ; ne ~ado de leĝo neniu pravigas Z.* ~ajo = ~o 2. ~igi. 1 Igi iun ~anta pri io : *~igi iun pri novajo B.* 2 Igi ion ~ata de iu : *~igi novajan al iu B.* ~igo. Tio, kion oni ~igas : *hodiaŭ mi ricevis bonan ~igon ; la ~igo pri mobilizado disportigis kiel fulmotondro.* Kp INFORMO, AVIZO, NOV-AJO. ~ema, ~ama, ~vola, ~avida. Tre deziranta ~i : *mi ~volas, kiu li estas.* Mal~o Z. Plena sen~o. **Povo~i,** ~povi (tr). Havi teorian konon k ankaŭ praktikan sperton pri io : *~povi la hispanan linguon ; povo~i legi Z, labori Z, paroli jude Z, ludi harpon Z ; fari bonon ili ne povo~as Z ; ili ne hontas, eĉ ne povo~as ruĝiĝi Z ; povo~i pretigi vinberan saúcon Z ; oni devas povo~i porti k gardi sian personan dignon Z ; ili ~povis konservi sufice liberan komunuman aranĝon Z.*

* **Scienco.** 1 Sistema tutajo da konoj bazita sur metoda racia esploro k celanta eltroven de la leĝoj de la naturo : *la mirindaj progresoj de la ~o.* 2 Ekzakta, preciza k metoda kono pri iu difinita fako : *la fizikaj ~oj ; duona ~o estas pli malutila ol plena nesciadio.*

* **Sciuro.** Malgranda dentskrapulo havanta longan longharan voston k vivanta sur arboj : *peni tiel vane kiel ~o turnanta sian kafon.*

* **Se.** Dependiga konj. signifanta : en la okazo kiam, supozante ke, kondiĉe ke : *~ oni amas la gaston, oni zorgas la paslon Z ; ~ matrículo sukcesas, li ĉion forgesas Z ; ~ li jam venis, petu lin al mi Z ; ~ via frato pekis kontraŭ vi k li pentas, pardonu al li Z ; ~ Petre ne semos, Petre ne rikoltos Z ; ~ vi havos okazon, ne forgesu al mi skribi Z ; ~ la projekto estos bona, ĝi ja certe estos akceptita Z ; mi povus sveni, ~ mi restos sola Z ; ĉiu proklamas, ke ili estas pretaj limigi la armadojn, ~ la ceteraj nacioj komencos ; ~ mi estus sana, mi estus feliĉa Z ; mi ne povus tion kredi, ~ mi ne vidus ĝin per miaj propraj okuloj Z ; mi trovos la kernon de la vero, ~ ĝi sidus eĉ en la plej profunda kaſiteco Z ; pli bone estus al li, ~ li neniam*

estus naskita Z ; ho, ~ mi havus (kiom deziras havi!) *rifuĝejon Z !* (Vd ORTATIVO); *gi estos al vi, kiel ~ akra glavo vin tranĉus Z ; esceple ~ ; laŭ tio, ~ (konforme al tio, kiel; depende de tio, kiel) la vetero estos bela aŭ malbela, ni iros promeni aŭ ne ; ĉio havas sian ~ k sed Z* (Vd MEDALO, DIFEKTO) ; *~ eĉ malmulte ni pušos, la muro tuj falos ; mi estas kontenla, ~ nur mi povus iom ripozi.* Vd KVAZAŬ.

* **Sebo.** Fandita besta graso, precipie de remaĉuloj.

* **Sed.** Kunordiga konj. montranta kontraŭecon, malsamecon aŭ diferencon inter tio, kio antaŭas k tio, kio sekvas, k konsekvence servanta por esprimi limigan kondiĉon, eĉ ankaŭ surprizon aŭ nur simplan transiron al alia ideo : *Ĝalo estas fleksebla, ~ fero ne Z ; mi volis ŝlosi la pordon, ~ mi perdis la ŝlosilon Z ; venis ne la ministro, ~ lia delegito ; vi povas, ~ vi ne volas ; longo miela, ~ koro kruela Z ; Dion fidu, ~ senfare ne sidu Z ; mi foriras, ~ atendu min, ĉar mi baldaŭ revenos Z ; lupo ŝanĝas la harojn, ~ ne la farojn Z ; riĉigas ne enspezo, ~ prudenta elspezo Z ; li ĉiam elpaſis kun ia ~ Z (= kontraŭdiro) ; mi ne havas kancelion, ~ mi devas mem ĉion plenumi en mioj liberaj horoj Z ; la esp-ismo celas la reciprokan komprenadon k konsekvence ankaŭ estimon k amon inter ĉiuj gentoj k nacioj, ~ tiu celado estas ofte malbone komentariata Z ; li estas ne nur senscia k stulta, ~ ankaŭ pretendema k aroganta ; lingvo arta ne sole povas, ~ devas esti pli perfekta ol lingvoj naturaj Z ; ~ ni revenu al nia interrompita analizado Z ; ~ ni ne parolu pri tiu ĉi punkto Z.* Kp TAMEN, KONTRAŬE, MALE, ANSTATAŬE, CETERE, ALIFLANKE, FLANKELASANTE TION.

sedimento Z. 1 ✽ Tera tavolo, malrapide formita de maroj, riveroj, ventoj ktp. 2 ☈ Precipitajo de nesolveblaj materioj funde en trankvila akvo : *~o restas en la kaldrono Z.*

* **Segi** (tr). Tranĉi malmolan materion per ĝata klingo provizita per dentoj, kiu oni alterne antaŭen k malantau sursovas. *~lo.* Ilo destinita por *~i* : grizaj montoj desegnas ĝe l' horizonto ~ilformajn konturojn (Vd DENTO).

Segmento. Parto de rondo entenata inter arko k ĝia ŝnuro.

* **Seĝo.** Meblo aŭ objekto destinita por sidi. **Apog-ø.** ~o kun dorso k brakoj por sin apogi sidante.

* **Seka.** 1 Enhavanta neniom aŭ malmulte da akvo, fluajo, suko aŭ graso : *lia lango estas ~a ; ~a vetero Z ; ~a tero ; ~aj (velkintaj k mortintaj) folioj ; ~a (malfreŝa) nukso ; ~a (sekigita) vinbero ; ~a (sen ia bongusta aldono) peco da pano Z ; ~a (sen appetiga saŭco) manĝo Z ; ~a (malgrasa) mano de maljunulo B.* 2 (f) Senornama, senfantazia, sendetala : *~a formo Z ; ~a artikolo Z, stalistiko, skizo ; iom ~a priskribo, rakonto, stilo ; ~a (seninteresa) lernado de izolaj vortoj ; ~aj (seninteresaj) faktoj k dato ; ~e teorio logikeco Z* (Kp SOBRA, PRORA, SCIENCA, SENMETAFORA, NUDA). 3 (f) Senkompara, sensenta, severa, ordonema : *~a tono ; tiu kurtusa poemo plorigus la plej ~an koron.* 4 (f) Nedaura k sensonora : *mallonga ~a rido. B ~igl. Igi ~a* (Kp SENAKVIGI, DRENI). *Igi senakva, senabunda, malriĉa : pro varmo la tero rapide ~igis ; velk~igintaj branĉoj Z ; la fonto ~igis ; tiel la ĝato akiras fonton de enspezoj neniam ~igantaj B ; (f) mia forto el ~igis Z.* **Mal-a.** Enhavanta multe da akvo aŭ fluajo : *larme mal~aj okuloj B ; per miaj larmoj mi mal~igas mian kušejon Z* (Vd PLUVO, RADO).

* **Sekalo.** Greno el fam. gramenacoj, el kiu oni faras grizan farunon (*secale*).

sekanto Δ. Linio, kiu tranĉas alian linion. Vd KOSINUSO.

* **Sekci** (tr). Esplore distranĉi homan aŭ bestan korpon : (f) *tro pedanta ~ado de la vortelementoj.*

Sekcio. Aparia parto de institucio, societo, verko. Kp FAKO.

sekestri (tr). Depone konfidi disputatan proprajon al krompersono, kiu devas gardi ĝin ĝis definitiva juga decido.

sekojo ☈. G. de koniferoj, giganta arbo el Kalifornio, kies alto atingas cent tridek metrojn (*sequoia*).

Sekrecio. Organika substanco, ordinare fluaja, produktata de iaj glandoj ; eligajo Z : *la kataro estas akompanata de pli forta ~o Z. ~i* (tr). Eligi ~e.

* **Sekreto.** Io, kio restas aŭ devas resti kaŝita k ne de ĉiu ajn konata : *tenado de*

~o Z ; (el)perfidia Z, babilo ~on B ; eltrio de iu la ~on Z ; teni ion en ~o Z (toni ~a) ; teni fabrikprocedon en plej granda ~o ; publika ~o Z (de ĉiu konata afero). **~a.** Restanta aŭ devanta resti kaŝita : ~a donaco Z ; ~a societo ; vundo ~a doloras plej mulle Z ; ~a amo (Kp MISTERIA, ENIGMA). **~e.** En ~a maniero : ~e diri (Kp KAŠE. Vd PLANKO). **~i** (tr). Diri al iu, petante, ke li ne rediru : vi ~os al edzino, si ~os al fratinon k tiel la ~o promenados sen fino Z. **~igl.** Teni ~e. **~ema Z.** Diskreta. **Mal~igl.** Malkaši, disfamigi ion ~an.

* **Sekretario.** Homo komisiita por verki k skribi leterojn, raportojn, protokolojn, dokumentojn. **~eo.** Loko, kie funkciias ~o (Kp KANCELARIO).

* **Sekso.** 1 Organika ecaro differenciganta la viron de la ino : vir~a Z, in~a Z ; vir~ulo Z ; ~kunigi Z. 2 Tutajo de la sam~aj individuoj. 3 (G) Formo, kiun ricevas la vortoj en kelkaj lingvoj por montri la ~on : grandegan malfacilecon prezentas por la ternanto la memorado de la ~o de ĉiu subst. en la naturaj lingvoj Z ; ekzistas tri gramatikaj ~oj, la vira, la ina k la neutra, kiu apartenas al la sen~aj aferoj.

seksto Z p. Intervalo de iu nolo al la sesa.

seksstanto ♫. Astronomia instrumento, per kiu oni observas angulon inter du punktoj, k plej ofte la alton de astro super la horizonto de la maro.

Sekto. Aro da personoj aligintaj al ia aparta neortodoxa aŭ nekomuna doktrino. Kp KLANO, KOTERIO, TENDARO.

Sektoro. Parto de rondo entenata inter du duoniametroj.

sekularizi Z (tr). Laikigi iun aŭ ion religian.

* **Sekundo.** 1 Sesdekono de minuto. 2 Sesdekono de la sesdekono de grado.

Sekundanto. Homo komisiita de due-lanto por interkonsenti pri la kondiĉoj de duelo k por kontroli la batalon.

sekundara * (pri epoko). Apartenanta al la dua epoko. Vd KVATERNARA, PRIMA, TERCIARA.

Sekura. Estanta en sendangera situacio : ~a rifugejo ; estas diferenco inter afero ~a k afero spekulacia ; ĝui senton de

~eco ; tio sufiĉos por daure ~igi la vivon de la infano ; ju pli ni laboros por glatiĝi nian lingvon k perfektigi pri ĝia uzado, des pli ĝi firmiĝos k ~igos.

* **Sekvi** (tr). 1 Iri post iu, kiu gvidas aŭ kiun oni volas atingi : ne ~u malbonajn homojn k ne deziru esti kun ili Z ; ~i la paſosignojn de iuZ ; ~i iun per la okuloj, per la rigardoj Z, per la penso B (Kp AKOMPANII) ; (t) : ĉiu ~as (=atentas) kun intereso la malfacilan bataladon Z ; nur bono k favoro ~os vin en la daŭro de via tutu vivo Z ; kiu ~as (celas) vant-ajon, tiu havos senriĉecon Z. 2 Iri laŭ io aŭ agi konforme al io, kio gvidas : ~i vojon ; ~i konsilon, ekzemplon, kutimlon, metodon, principon Z ; ~i (konstante viziti k praktiki) kurson ; ~u miajn leĝojn k observu miajn ordonojn Z ; Salomonon ne ~is (observis la kulton de) plene la Eternulon kiel lia patro David, li ~is Astaron, diajon de la Cidonanoj Z ; la domon de David ~is (konservis la obeon al) sole nur la tribon de Jehuda Z ; ili ~is la obstinecon de sia koro Z ; la ~ado de gustoj personaj aŭ naciaj estas dangera en esp. Z. 3 Okazi post io, esti lokita post io : post somero ~as aŭtuno ; tago tagon ~as, sed ne similas Z ; el la diritaĵo ni povas elliri la ~antan (jenan) regulon Z ; la diferencon vi komprenos plej bone el la ~antaj ekzemploj Z. 4 Rezulti el io, esti motivita aŭ kaŭzita de io : el tio ~as, ke Z ; tio estas tute natura ~o Z ; ĝis nun ne estis, ~e ne povas esti Z ; ~oriĉa sukceso (Kp KONSEKVENCE, DO). **~igl.** 1 Fari aŭ zorgi, ke iu aŭ io estu ~anta aŭ ~ata : la policestro ~igis la suspektatajn fremuldon ; ~igi leteron (sandigante la adreson, redoni leteron al la poŝto por ke ĝi atingu la for-estantan adresulon). 2 Rezultati aŭ konsekvencigi : tia aligo certe ~igas aliajn ; produktado malpli kara ~igas plian vendardon k produktardon ; mi estas malsana, sed tio ne ~igas, ke mi ne povas mangi (Kp KUNTRENI). **Inter~o, sin~o.** 1 Aro da ajoj regule metitaj unu post la alia : laŭ la štuparo staris sin~o da soldatoj. 2 Aro da okazajoj estigintaj unu post la alia : sin~o da aventuroj B ; tabelo de inter~ado D (de regoj). **Inter~a, sin~a.** Prezentanta sin~on.

sekvestracii Z = Sekestri.

* **Selo.** Speco de sego, kiun oni ligas sur la dorso de rajdbesto : *li saltis sur la ~on. ~i* (tr). Meti ~on sur : *~i sian azenon Z.*

* **Selakto.** Verdetta acideta fluajo restanta el la lako post apartigo de kremo k kazeo.

selekti (tr) 选举. Elekti kun la celo plibonigi specion, rason ks. ~o. Ago ~i aŭ rezulto de tia ago : *natura ~o.*

* **Semi** (tr). 1 Disjeti grajnojn sur tero por ke ili ĝermu k kresku : *nenie ~ata, tie trovata Z*; (f) provi rikolti fruktojn el aliula ~ado (plagiati). 2 (f) Multnombre dismeti : *golfo ~ito per multaj insuloj B; la montejoj ~itaj per blankaj domoj de l' riĉuloj B; 8oseo sur~ita per stonrompaĵo; mi dis~os ilin inter popoloj, kiujn ne konos ili Z; oazoj dis~itaj en la dezerto B; la dis~iteco de la komitatanoj kaŭzas grandan malfacilaĵon* (Kp DIS-UTI). 3 (f) Multenombre rezultati : *la epidemio ~is la morton en la regiono.* 4 (f) Disvastigi senton aŭ ideon, disfamigi, propagandi : *~i maltrankvilon, teruron en la urbo B; ~i malkonfidon en la animon de iu B; ~antoj de malpaco Z; dis~i malicejan famojn, kalumniojn. ~o.* 1 Grajnoj konsiderataj kiel reproduktiloj de ia veg. : (f) scienco havas ~on enuan, sed frukton bonĝuan Z. 2 (f) Disvastigilo. 3 Fruktila substanco produktata de virseksa homo, besto aŭ veg. 4 (f) Idaro, posteularo : *la ~o de David Z; et la reĝa ~o (raso) de Edom Z; illia ~o estos ekstermita el inter la homidoj Z.* Kp SANGO.

Semaforo. Aparato starigita sur marbordo aŭ ĉe servojo por dissendi optikajn signalojn.

* **Semajno.** Periodo de sep tagoj : *ciu~a gazeto.*

semantiko. Scienco studanta la vortojn konsideratajn laŭ ilia signifo.

Seminario. 1 Lernejo, kie oni instruas kandidatojn al pastreco aŭ al instruisteco. 2 Praktika kurso pri iu scienco en universitato.

sempervivo 永生草. G. de krasulacoj, kreskanta sur tegmentoj k malnovaj muoj (*sempervivum*).

* **Sen. A)** Prep. esprimanta iel nenormalan, neatenditan foreston, aŭ iom esceptan, penigan mankon : 1 De objekto aŭ

persono : *li donis al mi teon kun sukero sed ~ kremo Z; oni povas uzi akuzatiwon ~ prep. Z; vi tute ne estas gentila, diris la feino ~ kolero Z; la generalo venis ~ adjutanto B; ~ gutoj malgrandaj maro ne ekzistas Z; esti ~ pano, mono, armiloj.* 2 De stato aŭ ago : *ne venas honoro ~ laboro Z; tiuj fortloj devis resli por si ~ uzo Z; ~ bezonos tro mulle serĉadi en la vortaro Z; li tion ne povas ~ elmeti sin al ia danĝero Z; la suno neniam leviĝas ~ rigardi batalojn Z; li restis du tagojn ~ mangi; li nenion volis decidi ~ demandi min; vi ne permesas vin ofendi ~ postuli kontentigon B; via patro neniam povis ekrigardi vin ~ tio, ke li batus sin en la bruston Z.* RIM. : Kvankam la uzado de **sen** antaŭ infinitivo estas neofta, ĝi estas tute korekta, ĉar logika k utila. La kutima dirmaniero **ne ...-ante** ne estas ĝuste samsenca, ĉar ĝi ne esprimas la neatenditecon aŭ la esceptecon de la foresto. EKZ. : *ne parolante* (ĉar mia temo ne estas) pri la versarto, mi do ne analizos la ritmon; ~ paroli (ĉe se oni ne volas paroli) pri la versarto, la tie esprimita ideo estas admirinda.

B) Vortero kun sama signifo : seneco, manko, malabundeco, senhaveco. ~igl. Fari, ke iu aŭ io ĝu sen io, malhavu ion : *li estis ~igitaj de sia mono; arboj ~igitaj je folioj de la vento; ~igi iun je la vivo.* ~igl. Liberigi sin de io; forigi ion, tiel ke ĝi manku al ni : *si ~igis je siaj vestoj; por aŭskulli nin, li ~igis je sia koko.*

C) Prefikso uzata : I^e Por derivi el substantivoj adjektivojn signifantajn iel nenormalan foreston aŭ mankon dela ideo esprimata en la substantivo : *~homa, ~voja dezerto Z; ~karnaj fingroj Z; ~ambicia, ~barba, ~ekzempla, ~frukta, ~funda, ~gusta, ~korpa, ~lima, ~makula, ~materia, ~partia, ~pasia, ~senca.* El tiaj adjektivoj regule derivigas adverbioj k substantivoj : *~lime etendiĝi; ~sencajo, ~partieco, ktp.* RIM. I : La prefikso **sen** povas esti uzata nur antaŭ substantiva radiko k tial ĝi neniam trovigas en la sama vorto kune kun la sufiksoj adjektivaj **ebi**, **em**, **ind**. Por adjektivaj aŭ verbaj radikoj oni uzas la prefiksojn **ne** aŭ **mal**, laŭ la senco. Kp ~mantela k newestila, ~kora k malmilda. RIM. 2 : Protio ke la neado per **sen** ŝajnas pli drasta k

energia ol tiu per **ne**, kiu ofte konfuzigas por la orelo kun la simpla nea adverbio, oni kutimigis almeti **sen** al substantivo **senpere** derivitaj de verbaj aŭ adjektivaj radikoj, tiom pli facile, ĉar la verbeco aŭ adjektiveco de radiko ne estas ĉiam unuavida evidenta: 1 (verb.) **~aga**, **~atende**, **~brila**, **~cela**, **~ĉesa**, **~danka** (Kp nedankema), **~defenda infano** Z, **~efika**, **~ekzerca**, **~fina**, **~honta**, **~kompata**, **~morla**, **~mova** (Kp nemovebla), **~okupa** (Kp neokupita), **~peka** (Kp nepekema), **~prepara**, **~profita** (Kp nefrofitiga), **~prokraste**, **~puna**, **~signifa**, **~zorga**, **~dependa**, **~interrompa** (Kp neinterrompita), **~partoprena**; **~scieco** Z. 2 (adj.) **~forta** Z, **~kulpa**, **~laca**, **~pera**, **~prudenta** Z, **~sperta**, **~sprila**, **~utila**. Pri tiu lasta klaso, la prefisko **ne** estas preferinda, precipe kiam oni almetas sufiksojn al tiuj kunmetitaj adjektivoj: preferre al **~erarema**, **~graveco**, **~klereco** Z, **~laŭgeco** estas konsilinde uzi **ne** **erarema**, **malgraveco**, **malklereco**, **netaŭgeco**.

IIe Por derivi el substantivoj, helpe de la sufiksoj **ig** k **ig**, verbojn signifantajn senigon de la ideo esprimata en la substantivo: **~arbigi** Z (senigi je arboj), **~homigi** Z, **~haŭtigi** Z, **~mebligi** Z (Kp **ig** I^e, D, b), **~movigi** Z, **~heredigi** Z, **~kulpigigi** Z, **~kurafigi** Z (Kp **ig** I^e, D, Rim. I k 2), **~briliĝi** Z, **~kolorigi** Z (Kp **ig** I^e, D, b k Rim.).

Senato. 1 Ĉe la antikvuloj, reganta komitato el nobeloj (Kp PATRICIARO). 2 Plej alta leĝofara anaro aŭ supera ĉambru en parlamento. **~ano**. Membro de **~o** (Kp PATRICO, LORDO).

* **Senco.** 1 Ideo pri tio, kion esprimas vorto aŭ frazo: *tiun vorton mi uzas ordinare en la ~o de Z; la ~o de ambaŭ vortoj estas malsama Z; sen la akuzativo la ~o ofte estas neklara Z; kelkaj verboj havas duoblan ~on Z; la ~o diras al ni, ke la sufikso estas necesa Z; la ~o ne montras al ni, kian prepozicion uzi Z; la akuz. dependas nur de la ~o Z; propra ~o; metafora ~o; dub(a)~a.* 2 Komprenebleco: *la tutu vivo perdis en miaj okuloj ĉian ~on k valoron Z.* **Sen~a.** 1 (io) Havanta nenian ~on: **sen~e**, **nek al temo**, **nek al celo** Z. 2 (io) Malsaga.

* **Sendi** (tr). 1 Irigi iun; ordoni aŭ fari, ke iu iru de unu loko al alia disinta-

loko: *~i siajn servantinojn por anocni Z; ~i por voki iun Z; ~i por venigi la kuraciston; la reĝo ~is sorprengi lin de la altaro Z; (f) re~i (atentigi) al Z-a esprimo.* 2 Portigi ion; ordoni, ke io estu portata de unu loko al alia disinta loko: *~i ŝtonon per jetilo B; ~i leteron; mi ~is mian fotografafon al mia patro Z; ~i al iu donacon Z; li ~is al mi promeson, ke li ellernos nian lingvon Z.* 3 (f) Direkti ian ekikon, agon al io;jeti 3: *la suno ~is siajn radiojn; la fulmo ~is pereigan fajron; ~i sur iun malbonon Z; mi ~os ĉiujn miajn frapojn sur vian popolon Z; ~i al iu per la fingroj mulle da kisoj Z; la akva spegulo re~as la bildojn de la arboj; re~a pronomo.* Kp EKSPEDI, ADRESI, DIREKTI. **~ito.** Oficiala reprezentanto de unu regno ĉe alia regno, havanta rangon malsuperan al tiu de ambasadoro: *~iton oni ne punas nek insultas Z.* Kp DELEGITO, NUNCIO, AGENTO. **For~i** (tr). **~i** por forigi.

senecio **G.** G. de kompozitoj, ornama planto, uzata en la terapijo (*senecio*).

senso **¶** = sentumo. **~aro.** La kvin sentumoj. **~ajo** = sentumajo, sensacio 2. **~ismo** **¶**. Doktrino, laŭ kiu ĉia kono venas de la **~ajoj** k nur de ili. Kp EMPIRIISMO.

sensaco = sensacio 2.

Sensacio. 1 Forta impreso sur publikon. 2 **¶** Spirita impreso ricevita per iu el la kvin sentumoj.

sensualismo **¶**. Doktrino laŭ kiu ĉio rilatas al la sentorganoj.

* **Senti** (tr). 1 Ricevi per iu el la kvin tiucelaj organoj impreson, kiu sciigas nin pri la ekzisto k la ecoj de la eksteraj objektoj: *mi ~as agrablan odoron; oni ~as neniu bloveton de l' vento; ĉiuj internaciaj organizoj ~as tute klare la lingvajn barojn.* 2 Konsci pri io, kion oni ne preceze imagas aŭ konceptas: *vi ĉiuj ~as, ke la verda standardo estas io pli ol simpla signo de lingvo Z; ni ~as nin kiel samgentanoj Z.* 3 Ricevi agrablan aŭ malagrablan korpan impreson: *ili batis min, sed mi ne ~is Z; ~i doloron, suferon, turmenton, guron, volupton.* 4 Ricevi agrablan aŭ malagrablan spiritan impreson: *~i ĝojon, plezuron, feliĉon, enuon, ĝenon, kordoloron; ~i la bezonon de io Z; ek~i timon B; ~i sin bonege Z, kvazaŭ hejme;*

li ~is sin tiel malfeliĉa, ke li malbenis la tagon, en kiu li estis naskita Z ; vi ~igis al via popolo pezan sorton Z. ~o. 1 Kapablo ~i korpe aŭ morale ; ~okapablo generala : Esp-o estas filo ne de logika spirito, sed de agema ~o. 2 Agrabla aŭ malagrabla stato de la konscio, estigita de fizikaj kaŭzoj (Kp PLEZURO, ĜUO, VOLUPTO, DOLORO, SUFERO). 3 Agrabla aŭ malagrabla stato de la konscio, estigita de nemateriaj moralaj kaŭzoj (gojo, malgojo, enuo, moko, honto, fiereco, surprizo, timo, bedaŭro, admirado, amo, malamo ktp.) ; sentimento 1 : maldolča ~o de neplenumita espero Z ; li deziris komuniki al ĉiu la ~ojn, kiuj plenigis lian animon ; tiam strangaj ~oj enigas nian animon ; liaj ~oj elsprucas en lia parolmaniero ; li estas tre sinretena en la esprimo de siaj ~oj ; iliaj paroloj estas kontraŭaj al iliaj propraj ~oj Z (Kp AFEKCIJO, EMOCIO. Vd VIBRI). 4 Ama aŭ malama inklino al iu ; kor~o : esprimi al iu la ~ojn, kiujn oni havas por li Z (Kp KORO 2, SIMPATIO, PASIO). ~a. Rilata al la ~oj : ~a fortio ; ~a esprimo. ~ajo = ~umajo. ~ema. Facile impresebla : ĉiu misteraj sonoj, ne audeblaj por la orelo, estas ~ebraj por ĉiu animo ~ema Z. ~umo. Ĉiu el la kvin ~organoj, per kiuj la konscio ricevas la efikon de la eksteraj fenomenoj. Kp SENSO. ~umajo. Elementa konscia fenomeno senpre kaŭzata de ia modifo en iu ~umo. Kp SENSAZIO 2. Antaŭ~i Z (tr). Havi instinktan malprecizan k mallikaran ideon pri la estonto (Kp ANTAŬVIDI, ANTAŬFLARI Z, SUPOZI). Kun~o. Simpatio : esprimi al iu sian kun~on Z.

* **Sentenco.** Mallonga frazo enhavanta generalan moralan principon (Kp AFORISMO, MAKSIMO, DEVIZO, PROVERBO, MOTO).

sentimento Z. 1 § = sento 3 : ne pro logikaj sed pro ~aj kaŭzoj. 2 = sentimentaleco.

Sentimentala. Havanta aŭ afektanta romanecan sentemon.

* **Sep.** Kvar k tri.

sepalio §. Folio de florkaliko.

separo §. Laŭlega (tempa aŭ dumviva) izoligo de geedzoj.

* **Sepio.** 1 Molusko, kiu sekrecias brunan fluajon (*sepia*). 2 Malhele bruna kolorajo uzata en belarto.

sepsa §. Kaŭzanta putriĝon : ~aj mikroboj ; kontraŭ-a metodo de operacioj.

* **Septembro.** Naŭa monato de la jaro.

Septeto. Muzika verko por voĉoj aŭ instrumentoj.

septimo §. Intervalo de iu noto al la sepa.

sero §. Diafana likvajo, sukcenefflava, disiganta el la sango dum ĝia koaguligo. Vd SERUMO.

Serafo. Plej altranga angelo.

Serajlo. 1 Palaco de la turka sultano aŭ de turkaj altranguloj. 2 Aparta parto de turka palaco, kie loĝas la virinoj (Kp HAREMO, GINECEO).

* **Serdi** (tr). Peni por trovi : mi konkudos vin al tiu, kiun vi ~as Z ; mi ~as mian horloĝon, sed ne trovias ĝin ; ~i ion per la okuloj Z ; ~i rimedon por ; ~i al si plezuron Z ; ~i instruon Z, amikecon Z, honoron Z, scion Z, subtenon Z ; ~i sian glorion Z ; ~i favoron de eminentulo Z ; ~i la saĝecon Z ; ~i pereon Z ; fiŝo ~as profundon, homo abundon Z ; ~i la ĝustan esprimon ; li ~as venton sur la kampo Z, la tagon pasintan Z (netroveblajon) ; el~u inter la tuta popolo homojn bravajn, veramajn, neprofitanajn Z. Kp ESPLORI, FOSI. ~ateco. Stato de persono, kun kiu ĉiu je deziras interrilati : li ĝuas ~atecon Z ; si devas ellabori al si nomon, famon, sekve ~atecon Z. **Pri~i** (tr). ~i en la vestoj de iu, por vidi, ĉu li ion kaſas : la doganisto pri~is min. **Tra~i** (tr). Zorge k detale ~i : la policistoj tra~is lian loĝejon.

Serena. 1 Sennuba k senventata : ~a frosto vetero Z. Kp HELE. 2 (f) Senčagrena, senzorga : ~a voĉo, ridejo, diskutado ; lia frunto ~igis B ; mal~a rigardo ; mal~a kolermiena malliberulo Z ; mal~a domo Z ; mal~e flamantaj okuloj Z. Kp HELE, TRANKVILA, KVIETA.

Serenado. Koncerteto ludata dumnokte sub la fenestroj de iu, kiel montro de amo aŭ respekteto.

* **Sergento.** Infanteria suboficiro supera al kaporalo.

* **Serio.** 1 Seninterrompa vico da samspaj objektoj aŭ aferoj : antaŭ ili staris granda ~o da paſilegoj Z. Kp SINSEKVO. 2 Aro da analogaj aferoj : el tiuj vortoj

tiu povas jam fari al si grandan ~on da aliaj z. Kp ĈENO.

* **Seriøza.** 1 (iu) Neſercema, nekaprica k nefantazia : *~a k eĉ severa homo* Z. 2 (iu) Nefrivola, nedistrigema, diligente k zorge atenta : *~a aŭtoritata homo* Z (Kp SOLIDA). 3 (io) Nebagatela, grava, multsignifa : *~a situacio, demando, ribelo; nia literaturo bezonas ~ajn, instruajn k utilajn verkojn.*

seroterapio ♀. Kuracado de malsanoj per sero aŭ serumo.

serpo ♂. Rikoltilo, duonronda kurba falculo kun aŭ sen dentoj.

* **Serpento.** 1 Senpieda rampanta vertebrulo kun tri longa cilindroforma korpo tegita de skvamoj : (f) *vi varmigas ~on, gi al vi enpitoks la denton* Z (ne kompatu malbonulon); *dorloti ~on* (perfudulon) *sur sia brusto* Z. Kp VIPURO, KOLUBRO, BOAO. 2 (Bb) La tentanta demono. ~a. Ondolinina, torda. ~{(um)l}i (ntr). Iri torde k ondoliniie kiel ~o : (f) *la rivero, la vojo ~as; ~umanta rivero* Z (Kp TORDIGI, ZIGZAGI).

serumo ♀. Artefarita medikamenta likvajo, de variaj kombinoj, por subhaŭtaj ensprucigoj, vakcinoj. Vd SERO.

* **Seruro.** Aparato servanta por fermi pordon aŭ keston per ŝlosilo : (f) *kontraŭ tiuj argumentoj ili fermadis sian cerbon per la plej fortikaj ~oj* Z. Kp KLINKO, ANSO I.

* **Servi** (x). 1 (iu) Plenumi difinitan laboron aŭ taskon por profito aŭ utilo k sub dispono de iu : *~i iun, al tu; sinjoroj sin batas, ~antoj vundojn ricevas* B; *al du sinjoroj samtempe oni ~i ne povas* Z. 2 (iu) Kompleze havigi utilon al iu : *en tia okazo li mulle ~is al mi; liuij ~as partion, la aliaj volas ~igi partion al si.* 3 (io) Esti utila por iu aŭ io : *karbo ~as por ardo, ligno por fajro* Z; *akvo k pano ~as al sano* Z; *por kio ~as mia labore* B ? *por kio ~as mono en la mano de malsagulo* Z ? *~igi esp-on al la paco.* 4 (io) Esti uzata por io : *aliaj pecoj ~is kiel okulvitroj* Z. ~o. 1 Tasko plenumita por iu, sub kies dispono oni estas : *li faris eminentajn ~ojn al la regno.* 2 Tasko kompleze plenumita por ies profito : *akceptante starigi la raporton, vi faros al la societo grandan ~on; ~o postulas re~on* Z. 3 Utileco por

io : meti sian talenton en la ~on de la lando. ~ado = ~o 1 : fervoja, milita ~ado; la stabo bone aranĝis la esploristan ~adon B; lia tasko estas la pri~ado al la kulturaj bezonoj de la loĝantaro (Kp ORGANIZAJO, APARATO, INSTITUTO). ~isto. Homo, kiu profesie ~as en la hejmdomo de iu (Kp LAKEO, GRUMO, SATELITO, VASALO, SKLAVO). Di~o. Kulta rito : ~i la di~on Z (observi la kultajn ritojn).

* **Service.** Tuto da ĉio (teleraro, mangavazaro k mangilaro), kio garnas la mangatablon.

* **Servuto.** 1 Duonsklaveca stato de kamparano nehavanta la rajton transmigraci sen la konsento de la mastrosinjoro el la bieno, kies ĉiam hereda farmanto li estas, k devanta plie senpage kulturi la mastrosinjoran bienon. 2 Laboro, kiun kamparano ŝuldas senpage al la mastrosinjoro aŭ al la ŝtato. 3 Sklaveco : *~aj manieroj* B. ~ulo. Homo submetita al ~o.

* **Ses.** 3 k 3.

* **Severa.** 1 (iu aŭ io) Senindulge punanta : *~a sed justa instruisto; ~a disciplino.* 2 (io) Ne toleranta deflankigo de regulo; rigide regula : *~a leĝo, regulo; ~a unueco estas nepre kondiĉo de interkompreniĝo; ~e precizigi la signifon* Z; *se ni deziras paroli ~e regule* Z. 3 (iu) Senindulge malmilda. 4 (io) Akre malmilda; malfacile eltennebla; suferiga : *~a vintro* Z, *klimato, vetero, batalo; la senlaboreco farigas ankoraŭ pli ~a.* Kp KRUELA, SENKOMPATA, FERA, RIGIDA, RIGORA, SENCEDA.

Sevrugo. Speco de sturgo (*acipenserstellatus*).

sezamo ♂ G. de dukotiledonaj plantoj, kulturata pro la oleo, kiun oni ekstraktas el ĝiaj grajnjoj (*sesamum*).

* **Sezono.** 1 Ĉiu el la jarkvaronoj konsiderata laŭ vidpunkto de la temperaturo : *oni havis ekster~an someron en tiu ĉi jaro; malfru~a frukto* Z. 2 Jarparto speciale taŭga por ia faro : *das~o* B, *ban~o* B; *por ĉio estas ~o* Z (taŭga tempo). Kp PRINTEMPO, SOMERO, AÜTUNO, VINTRO.

Stero. 1 Reguliforma globo, kies ĉiu suprajaj punktoj estas egaldistancaj je fiksaj internaj punktoj, nomata centro : *la ~o ĉielo* Z. Kp BULO, RONDO. 2 (f) Medio ;

kampo de agado : ĉiu povas agadi aparte en sia ~o, laŭ siaj fortoj Z ; ĉiu ~oj de la homa socio Z ; bone konata en ~oj pedagogaj lingvisto Z (Kp RONDO, REGIONO, TERENO). ~a. Havanta formon de ~o.

Sfinkso. 1 Fabela besto kun leona korpo k homa kapo, kiu, ĝe la Egiptanoj, simbolis la sunon. 2 Ĝe la Grekoj, fabela monstro kun leona korpo k virina brusto k kapo, kiu tuj forglutadis tiujn, kiuj ne kapablis diveni la enigmajn proponitajn de ĝi. 3 (f) Homo, kies pensojn k sentojn oni ne povas diveni. ~a. Enigma. Kp MISTERA, PROBLEMA.

Sfinktero. Ringforma muskolo, kiu streĉigante fermas iujn tubformajn organojn.

* **Si.** Resenda pronomo de la tria persono, uzata kiam ĝi rilatas al la subjekto de la propozicio, atentante tamen, ke, en dependaj partoj de propozicio ne havantaj gramatikan subjekton, oni devas konsideri kiel subjekton ne la gramatikan subjekton de la dependiga propozicio, sed la logikan subjekton de la dependa parto : *ti ne sufiĉe zorgas pri ~ mem ; si lavas ~n Z ; li sentas ~n malfeliciton ; kvinope ili ~n jetis sur min Z ; li ordonis al la servisto rapide vesti ~n* (la serviston) ; mi konas kelkajn homojn nur por ~ malavarajn ; si proponis al li la sidlokon apud ~. Rim. 1 : La akuz. *sin* estas ofte uzata kiel prefikso samsignifa kiel **mem** : ~ndefendo, ~nregado, ~ngarda, ~ndona, ~ntrotakseco Z. Rim. 2 : Ĉar la esprimoj **per si mem** k **inter si** havas apartan proran sencon, ili estas konsiderataj k uzataj kiel unuvorta adverbo k ne sekvas la regulojn pri la uzado de **si** : *Volapük ne estis venkita de esp-o, ĝi pereis per ~ mem Z* (proprakulpe, proprakaŭze) ; *tiu arango per ~ mem* (proprafeke, propraforte) ne ŝangos la iradon de la afero Z ; *tion li certe ne iniciatis per ~ mem* (propramove) ; *tiujn malsamajn objektojn miksi inter ~* (reciproke) oni neniel devas Z ; *rimedo por interkomunikigi inter ~ niajn amikojn Z* ; ili malpacas inter ~. ~a. 1 Poseda adj. resendantia al la gramatikan subjekto de la propozicio aŭ al la logikan subjekto de la dependa propoziciparto en samaj okazoj k laŭ samaj reguloj, kiel la pron. **si** : *la patro amas ~ajn infanojn* ; *čia besto zorgas pri ~a*

nesto Z ; *timulo timas eĉ ~an propran ombron Z* ; *el ĉiu ~aj fratoj li estas la malplej saĝa Z* ; *li k lia fratino ne povis kaŝi ~an ĝojon* ; *ludi per ~a violono estas lia plej alta plezuro* ; *tiuj konsideroj igis lin eldoni ~an pazigrafian provon Z* ; *ili donadis al li okazon montri ~ajn novajn vestojn Z* ; *li vidis ~an fratinton ludantan per ~a (de la fratino) pupo* ; *li ekvidis anĝelon starantan sur la rojo kun glavo en ~a mano Z* ; *ni ne hezitas nomi lin la plej bonu el ~aj gefratoj* ; *rigardad Esp-on nur de ĝia flanko praktika k uzadi ĝin nur por ~a utilo Z*. 2 Kvalifika adj. samsignifa kiel **propra** : *al ĉiu la ~a* ; *~a estas pli kara ol la najbara Z* ; *ēio ~a estas plej ĉarma Z* (Vd VOSTO, NESTO) ; *la amo al ~a patrino estas natura* ; *metu ĝion en ~an lokon* ; *por ĉiu afero estas ~a tempo k maniero Z*. Rim. 1 : Pri la uzado de **si k sia**, vd la raporton oficialan de W. Lippmann al la Edinburga kongreso (1926). Rim. 2 : En la esprimo **slatempe**, la pronomo **sia**, preskaŭ tute perdinte sian originan signifon, ricevas jen la sencon de **konvena, gusta, tauga** : *tiām ni donos al via lando pluvon ~atempe Z* ; *~atempe estas dirate al Izrael, kion faras Dio Z* ; jen simple la sencon de **antaŭa, pasinta, tlu** (Ev.) : *la grandan miron, kun kiu mi rigardis ~atempe (tiutempe, tiam) tiujn herojn Z* ; *mi volis ~atempe (tiam) proponi komunan regulon Z* ; *per poŝta karto mi ~atempe (tiam) respondis al vi je via letero Z*.

sibarito Z. Homo tro amanta la komforton. Kp EPIKURANO 2.

* **Sibli** (ntr). 1 Senintence eligi tre akutan, ne muzikan sonon (iu) : *vi iom ~as, vi havas en la bušo unu denton, kiu fajfas Z* ; *la du lastajn vortojn ŝi elparolis kun akcento, kun ~o B* ; *~a litero* ; *~a spirado*. Kp FAJFI. 2 Eligi plej akutan sonon pp besto aŭ ajo : *~as serpento, merlo, vento Z, kuglo, abelaro B*.

* **Sidi** (ntr). 1 (iu) Resti ie, metinte la postajon de la korpo sur io : *~i apud la tablo Z, ĝe la pordo de sia domo Z, sur trono Z* ; *birdo ~as sur branĉo* ; *forte ~as, kiu Dion fidas Z* ; *la ferkesto, kiuun ~as avarulo, enteni same povus sablon aŭ oron*. 2 (iu) Resti sur sego por konsiligi, diskuti aŭ juĝi : *la parlamento ~is dum la tuta nokto* ; *mi ne ~as kun homoj mal-*

veremaj. 3 (iu) Resti senmova, senaga : *~i kiel muso sub balailo Z ; Dion fidu, sed senfare ne ~u Z ; ~adi super libro dum tulat horoj Z ; (f) la vortoj flugas, sed la pensoj ~as Z.* Kp STARÍ, KUŠÍ, KOVI, SIEĞI. 4 (f, io) Restadi, estadi : *en la kandelingo ~is brulanta kandelo Z ; la slosilo ~as en la pordo Z ; diademo, malgranda ēapeto ~is sur sia kapo Z ; la verda stelo, kiu ~as sur nia brusto Z ; en ſerco k ludo ofte ~as aludo Z ; en unueco ~as nia forto ; se en kor' io ~as, vizajo perfidas Z ; kiel solece ~as la urbo Z / malsageco forte ~as en lia koro Z.* 5 (f, io) Konveni, akordigi laŭ la vidpunkto de la ekstera beleco : *la vestoj bonege ~as Z. ~igl. Igi iun ~i 1 : ~igu vin, mi petas Z. ~igl, ek~i.* Sin meti sur ſegon : *~igl, mi petas Z.* **Kun~i.** Partopreni en komuna diskutado aŭ konsiliĝo. **Kun~o.** Iom daŭra diskutado aŭ konsiliĝo inter ~antaj personoj : *la kun~o estis longa* (Kp KUNVENO).

* **Siegl** (tr). 1 Kolekti k restadigi militistajn trupojn ĉirkaŭ fortikajo por preni ĝin. 2 (iu) Amase ĉirkaŭi, minacante aŭ tedante : *~i les pordon Z ; botpurigistoj are ~as la trapasantojn ; ili tute min ĉirkaŭ ~as Z.* 3 (f, io) Longe k senĉese minaci aŭ tedi : *dangero ~as, al Dio ni pregas, dangero ēesas, ni Dion forgesas Z.*

siesto. B Posttagmanga dormo.

Sifliso. Infekta hereda sekса malsano.

Sifliso. 1 Aparato konsistanta el u-forma tubo kun neegalaj brakoj, per kiu oni transversas fluajojn dank' al la premo de la atmosfero. 2 Speciala botelo destinita por enteni k laŭvole ellasi per propra gaspremo gasan akvon.

* **Sigelo.** 1 Signo stampita sur moligita substanco por certe konfirmi k autentikiĝi dokumenton aŭ por sankcii k definitivigi kontrakton : (f) *la ~o ne estas ankoraŭ metita Z* (la afero ne estas finita). 2 Signo stampita sur moligita substanco por certigigi la fermitecon de koverto aŭ por distingi indiki la aŭtoron. 3 (f) Certigilo, konfirmilo : *tio metis la ~on al lia gloro.* (Kp VERSİONO). 4 (f) Certa fermilo : *rakonti ion sub la ~o de la sekreto B ; havi ~on sur la lipoj B.* 5 (f) Distingilo : *sur ĉio kuſis la ~o de malriĉeco K ; tiuj detaloj portas la ~on de la vero.* ~i (tr). 1 Almeti aŭ surmeti

~on 1. 2 Surmeti ~on 2. 3 (f) Certe konfirmi k definitivigi kvazaŭ per ~o 1 : *tio kontrakto ~is la interligon, la amikecon ; tiam ~igis lia sarto.* 4 (f) Certe fermi kvazaŭ per ~o 2 : *mia bušo estis ~ita per mia promeso.* 5 (f) Certe distingi.

* **Signo.** Io ajan perceptebla (streko, desegnajo, figuro, bildo, objekto, gesto), kiu elvokas en la spiriton ideon pri alia afero; ekstera distingilo : *fari Z, doni ~ojn per la lipoj Z, per la okuloj Z ; tio estas bona ~o Z ; ĉie oni vidis ~ojn de malĝojo Z ; kongresoj farataj sub la ~o de la verda standardo Z ; la verda stelo ēesos esti markuraj ~o de silento, ĝi farigas ~o de laboro Z ; ~o k atentigilo Z ; havi ankoraŭ ~on de demando Z (f : esti tute necerta).* ~i (tr). 1 Esti ~o pri, montri, signifi : *~i la vojon ; lia fizionomo ~is plenan senzorgecon ; lingvo estas pure kondiĉa ~ado de ideoj Z ; lia obstino k senkritiko ~as ian nescienceman spiritostaton.* 2 Fari ~on al iu, atentigi iun per ~o : *mi ~is al la fiakristo.* 3 Distingigi iun aŭ ion per ~o : *tiu verko ~as epokon en la drama literaturo ; tiu decido ~as gravan pašon en la historio de nia movado.* **Pied~o Z, pašo~o Z, sekvo~o Z.** ~o postlasita de piedo de homo aŭ besto sur la tero. **Post~o Z.** ~o postlasita de io pasinta aŭ okazinta.

* **Signalo.** Interkonsentita signo destinita por komunikigi malproksimen ordonon, averton, sciigon : *mi ne rimarkis la ~on ; tuj post la unua ~o ekmoviĝu ; fervoja ~o ; ~afro ; ~vorto.* ~i (tr). Fari ~on, anonci per ~o. **Voj~igo.** Ekipado de la vojoj per facile rimarkeblaj signoj por sendanĝerigi la trafikon.

* **Signif** (tr). 1 (io) Havi difinitan sencon aŭ valoron : *tio, kion vi diras, ~as nenion ; kion ~as tiu ĉi tumulta brujo Z ? por neniu la tero ~as tiom, kiom por la soldato.* 2 Egalvalori : *libere spiri ne ~as vivi Z ; komenci nur klarigojn ~us perdi senutilie la tempon Z ; esti honesta en tiu ĉi mondo ~as esti elektita inter dekmil Z.* **Rim.** : La esprimo **tio signifas** estas ofte uzata adverbe k samsignife kiel **tio estas.** ~o. 1 Esenca k kerna ideo montrita de io : *severe precizigi la ~on de tiu ĉi sufisko en la senco aŭ nur aktiva aŭ nur pasiva estus nekonsilinde Z ; oni povas paroli pri la ~o de signo, ne pri la senco de signo ;*

du~a ride lo z ; ~e li levis la fingron supren z. **2** (f) Graveco, valoro : *nia kongreso havas apartan ~on k estos epokfaranta z ; ni demandu nin, kian praktikan ~on havas tiu principio z ; lingvo internacia havas grandan ~on por scienco k komerco z ; sen~a okazafo, parolo, demando, minaco, persono.*

sikomoro G. de morusacoj, arbo, kies ligno estas neputrigema (*sycomora*).

silo Ŝakforma provizejo por meti en ĝin grenon, legomojn ktp. **En~igl.** Meti en ~on.

* **Silabo** (Fon). Sonora sonanto apartigata de l' aliaj sonoraj sonantoj per perceptebla malgrandigo de la sonoreco, kiu kaŭzas jen la plimalfortigo de la spirblovo, jen la intermeto de unu aŭ pluraj konsonantoj aŭ konsonantaj kvazauvokaloj : *ēiu ~o enhavas almenaū unu sonanton, k nur unu. ~iga.* Povanta per si sola formi ~on. **~olimo.** Limo, kiu apartigas du ~ojn : oni konsideras ĝeneralaj, ke la ~olimo estas antaŭ la konsonanto, kiam la sonantoj estas apartigataj per unu konsonanto (a-mo), k post la unua konsonanto, kiam la sonantoj estas apartigataj per pli ol unu konsonanto (ar-mo). Kp FERMITA.

* **Silent** (ntr.). **1** Ne paroli : *homo prudenta ~as z ; ~u, ne mouu la bušon k ne ekpepu z.* Kp MUTA. **2** Ne fari bruon : *se ~as drašejo, malpacas loĝejo z.* **3** (f) Sin ne montri; ne plu cifikasi : *cesi : kie regas la forto, tie la rajo ~as z ; kontraŭ nehavo eĉ jugo ~as z ; antaŭ tiu granda nacia verko ~is ĉiu internaj malpacoj k kvereloj ; niaj personaj gustoj devas absolute ~i z ; ~as nun ĉiu disputo religia aŭ politika z.* **~o.** Stato de iu aŭ io, kiu ~as : *regis tomba ~o B ; paca ~o, ke ne blovas eĉ vento z ; ~o estas konsento z ; parolo estas argento, oron similas ~o z* (Vd ROMPI). **~a.** ~anta : *~a interkonsento z ; fariĝis ~e z ; kvazaŭ ~e komisiita, mi vokas al ĉiu z. ~ema.* Kutimanta ~i : *pri sia persono li estas ĉiam ~ema z.* **~igl.** Devigi iun aŭ ion ~i : *~igi la envion k la kolumnon.* **Pri~l** (tr). Ne paroli pri io : *pri~i sekretan, amon.*

silicio Z Si. Ilémia elemento, metaloido, kies atompeso estas 28,06.

* **Sliko.** **1** Tre malmola nekristaligitaj speco de kvarco, uzata de la prahomoj

por fari diversajn ilojn, precipe hakilojn, k produktanta fajrerojn, se oni frapas ĝin per fero. **2** Peceto de tia substanco ; Ŝtoneto.

silkvo Z. **1** Longforma dučambra grajnujo de kruciferoj : *~o de sinapo B* (Kp KAPSULO 4). **2** (Ev.) = gušo : *5 pizoj en unu ~o z.*

* **Sliko.** **1** Delikata k brila fadeno sekrecita de iu speco de raŭpo. Vd KOKONO. **2** Teksaĵo farita el tiaj fadenoj : *vivi en ~o k veluro, en gójo k plezuro z.* Kp ATLASO. **~a.** Farita el ~o. **~eca.** Havanta kelkajn ecojn, la aspektend de ~o.

Silogismo. Logika rezono, per kiu oni tiras aserton el alia aserto pere de tria aserto. Vd NU.

Silueto. **1** Bildo formata de ombro de profila vizago. **2** Desegno montranta nur la eksterajn konturojn. **3** Vidajo de io, kio nete kontrastas el la fono : *de tie oni ekvidas la pitoreskan ~on de la urbo ; la turoj grandioze ~igas kontraŭ la ruja fono de l' okcidento.*

* **Siluro.** Fišo vivanta en riveroj k en maro, povanta atingi longon de 5 metroj k havanta la proprecon produkti elektron k kaŭzi elektrajn skuojn (*silurus*).

silurio La dua formacio de la primara epoko.

* **Silvio.** Kampobirdo el fam. paseroj agrabla kantanta (*silvia*).

simbolozo Kunigo de du aŭ pluraj plantoj aŭ animaloj por kune vivi : *likeño estas ~o de algo k fungo.*

Simbolo. Figuro akceptata de la kutimo por reprezentati abstraktan ideon ; emblemo : *pesito estas ~o de la justeco ; ni vidas en la kiso ~on de amo z ; ~a signo, skribido z.* Kp ATRIBUTO, STANDARDO. **~i** (tr). Esti ~o de io : *la rozo ~as la amon.* **~igl.** Reprezentaciion per ~o : *oni ~igas la amon per la rozo.*

Simetrio. **1** Arango de partoj similaj inter si k sammaniere ordigitaj en ia tuto : *~o de la homa korpo ; ~a konstruo.* **2** Harmonio rezultanta el la proporcieco k regula arango de partoj : *la tutaj aspektoj de la sanktejo estas ~a z ; iom tro ~a parolado ; vazo ~e aranjita.*

Simfonio. Granda muzika verko por orkestro.

*** Simio.** Vertebrulo de tre diversaj grandoj, plej simila al homo, tre lertmova, tre imitema k intelligenta. ~i (tr). Kvazaŭ ~o imiti : *mallerte ~i nobelan sintonon.*

*** Simila.** 1 Havanta iajn ecojn, kiujn alia persono aŭ objekto havas ankaŭ ; samnatura ; samaspekta : ~a je *iu, io* ; *gia blekado estas ~a al la leona Z* ; *en lingvo arla neno ~a povas havi lokon Z* ; *~a konstruo de lingvo estas tute fremda por la eŭropaj popoloj Z.* Kp ANALOGA, PARENCA, NAJBARA, RILATA, PROKSIMA, SAMA. Vd PORTRETO, KOPII, IMITI, FAKSIMILO, SPEGULI. 2 Δ Kvalifikas figurojn, kies respondaj anguloj estas egalaj k kies respondaj longoj estas proporcias. ~i (x). Esti ~a : *~i iun, ion, je, al iu, io* ; *ili ~as unu al la alia kiel du akvogutoj* ; *tago tagon sekvas, sed ne ~as Z*. ~ajo. lo ~a : *kian ~ajon vi kontraŭstarigos (komparos) al li Z?* Mal~a. Diferenco : *si estis mal~a al ~iu* antaŭaj besloj Z. Versimila. Veršajna.

Simpatio. 1 Reciproka favora instinkta inklinio de du personoj. 2 Favora inklinio de iu por alia persono, kiu plaĉas al li : *li havas ~on por mi Z*. ~i (x). Senti ~on al iu, havi ~on por : *mi ne ~as kun li* ; *ili ~as nian aferon Z* ; *tre ~i al iu ideo*. ~a. 1 Havanta ~on por iu ; ~plena. 2 Estiganta ~on de iu ; ~inda : *personoj, al kiuj mi ne estis ~a Z.*

*** Simpla.** 1 Ne kunmetita ; konsistanta el samspiceaj elementoj : *oro k fero estas ~aj korpoj* ; *~a verbotempo* ; *la vortojn kun un oni devas lerni kiel ~ajn vortojn Z.* 2 Konsistanta el malmultaj partoj ; nekomplikita, facila : *~a metodo, procedo, maštino* ; *miaj rimedoj de solvo aperos al ili eble kiel tro ~aj Z* ; *mi ~igis gis nekredebleco la gramatikon Z* ; *nia alfabeto estas plej ~a Z* ; *la ~eco de la angla gramatiko ~etigis en miajn okulojn Z.* 3 Facile komprenebla, facile solvebla : *~a teksto, poemo, problema* ; *post unu sola duonhoro li ekposedas la tutan gramatikon k al li restas jam nur la ~a k facila akirado de provizo da vortoj Z.* 4 Nura : *~a (senrange) soldato* ; *kredi al ~a promeso* ; *tio ĉi estis jam ne ~a pluvo, sed pluvego Z* ; *vortoj kunmetitaj estas kreataj per ~a kunligado de vortoj Z* ; *verkisto verkas librojn k skribisto ~e*

transskribas paperojn Z ; *li ~e iros en la najbaran urbon k rigardos Z* ; *ni prenos nur ~e kelkajn ekzemplojn Z* ; *tiam la decido de la kongreso restos ~e malviva litero Z* ; *čiuj tiuj ĉi frazistoj ~e ne volas trakontroli tion, pri kio ili parolas kun sia aŭtoritato tono Z.* 5 Senornama, senluksa, senafekta : *~a vesto, mango* ; *~a (nefesta) tago* ; *~a homo* ; *~a silo*. 6 Senruza, naiva : *estu do prudentaj kiel serpentoj, k ~aj kiel kolomboj* ; *obeu en ~eco de via koro.*

Simptomo. 1 Fenomeno montranta malasanon aŭ organan difektigon. 2 (f) Antaŭsigno, antaŭmontro pri io.

sino Z. 1 Angulo antaŭen formita de sidanta homo. 2 Homa brusto, trunkantaŭo : *si premis la infanon al sia ~o*. 3 Parto de la vesto, kiukovras la brustom : *li metis sian manon en sian ~on Z*. 4 Homa internaĵo : *kiam mi estis ankoraŭ en la ~o de mia patrino* ; *Jeuzo enkarniĝis en la ~o de Mario*. 5 (f) Koro, sidejo de la sentoj. 6 (f) Mezo, kaŝita parte de io : *ni ne scias, kion kašas en sia ~o la estonlenco*.

Sinagogo. 1 Juda preĝejo. 2 Tuto de la juda religio.

Sinapo. Herba veg. el fam. kruciferoj uzata por prepari mustardon k fari katafazojn (*sinapis*).

*** Sincera.** 1 (iu) Esprimanta malkaše, malmensego k malhipokrite tion, kion li opinias aŭ sentas ; aganta akorde kun siaj opinioj k sentoj ; verema : *~a homo* ; *mal~an bušon mi malamas Z* ; *pri tio ĉi mi estas ~e k forte konvinkita Z*. 2 (io) Malkaše, malmensego k malhipokrite dirita, farita aŭ sentita ; vera : *~a amo, bedaŭro, vorto* ; *akceptu mian ~an gratulon*. Kp KRISTALA, PURA, DIAPANA. Vd NUDA.

sindiko Z ^{g+_a}. 1 Persono rajtigita zorgi pri la aferoj de korporacio, kies membro ĝi estas : *~o de notarioj*. 2 Persono, elektita de komerca tribunalo, por administri bankrotintan entreprenon ĝis fina aranĝo de la afero.

Sindikato. Societo por defendi korporaciajn interesojn. **~ismo.** Sociopolitika sistemo, laŭ kiu la laboristoj ~e organizitaj k per revolucia striko akirintaj posedon de la produktiloj k sociaj riĉajoj,

organizus k mastrumus socialisme la tutan socian vivon. Kp SOCIALISMO, KOMUNISMO, KOLEKTIVISMO, ANARKISMO.

Sinedrio. Tribunalo, ĉe la antikvaj hebreoj.

sinergio §. Samceleco de diversaj fortoj aŭ voloj, rezultiganta sintezan efikon aŭ sur la fizika aŭ sur la socia kampo.

singularo. Gramatika nombro montranta, ke oni parolas pri ununura persono aŭ afero; ununombro. Vd PLURALO.

* **Singulti** (ntr). Eligi specialan bruon, kaŭzitan de spasma kuntirigo de la diafragmo k subita trapaso de aero tra la laringo : *plorante ~i pro akra doloro. Plor~i. Pro plorego ~i.*

* **Sinjoro.** 1 Nobela landestro : *al ~iu ~o estu la honoro Z* (Vd KANDELO); *grandaj manieroj Z.* 2 Supera ĉefo, mastro : *ne kalumnii sklavon antaŭ lia ~o Z; li estas sia propria ~o Z; estu ~o de via vorto Z* (Vd PROMESO); *la plej granda ~o estas tiu, kiu bezonas la plej malmultan servadon; ne longe ~a daŭras favoro Z.* 3 Dio : *la templo de la ~o.* 4 Titolo de ĝentileco por la viroj. ~ino. Gentila titolo uzata por edzinigitaj virinoj. Kp FRAÜLINO.

Sinkopo = sveno.

sinkretismo §. Konfuza k kompleksa kunigo de diversoriginaj ideoj, tezoj aŭ kredo en ŝajne koheran tuton.

Sinodo. Kunveno de pastroj por konsili ĉi decidi pri ekleziaj aferoj.

Simonimo. Vorto samsignifa aŭ proksimume samsignifa, kiel alia.

Sinoptika. Ebliganta ampleksi per unu sola rigardo la diversajn partojn de iu tuto : *~a tabelo; ~aj evangelioj* (de Mateo, Marko k Luko). Kp SKEMA.

Sintakso. 1 Parto de la gramatikó rilatanta al la konstruo de la frazoj, t. e. al la funkcio, reciprokaj rilatoj k arango de la vortoj k propozicioj en la frazo. 2 Lernolibro instruanta tiun parton de la gramatiko.

Sintezo. 1 Operacio spirita estiganta abstraktan tuton per kunmetado de konvenaj eroj. 2 Operacio hemia estiganta substancojn per kombino de ĝiaj elementoj. 3 Logika procedo, kiu estas

kontraŭa al analizo k kiu konkludas de principio al konsekvenco, de kaŭzo al efiko. 4 § Sistemiga rezonado, kiu kompreningas la konsekvencojn per la principio aŭ la efikojn per la kaŭzo. 5 Generaligo, sistemigo. ~i (tr). ~e trakti.

sinuso Z Δ. Longo de perpendiklo en cirklo, kies radio estas la unuo k kiu estas strekita de unu ekstremo de arko ĝis la diametro, kiu pasas ĉe la alia ekstremo.

Sireno. 1 Fabela virinkorpa monstru, kies kruroj anstataŭis fiŝa vosto k kiu allogis per sia kanto la ŝipveturantojn por peregi ilin sur rifo. 2 (f) Treege alloga senkompara k senkora koketulino.

* **Siringo.** Malgranda arbo el fam. oleacoj, devena el Persujo k havanta grapolojn da belaj bonodoraj floroj; likilo (*syringa*).

siroko Z (Me). Nomo de varmega vento sur la Mediteranea maro k sur la bordoj de Afriko, blovanta de suda Oriento : *ne frapos ilin ~o nek la suno Z.*

* **Siropo.** Densa kuirita solvajo de sukero ofte aromigita per fruktosuko.

sismata *. Rilatanta al la tertremoj k iliaj efikoj : *~aj movoj.*

sismografo ♀. Aparato, por enregistri la horon, dauron k la intenson de sismaj movoj.

sismologio (Sc). Scienco, kiu studas la tertremojn k iliajn efikojn.

* **Sistemo.** 1 Harmonia tutajo da interdependaj ideoj kunordigitaj laŭ malmultaj fiksitaj principoj : *ni analizos ~e la demandojn Z; pro ~eco de mia analizo Z.* 2 Tuto da gustaj aŭ malgustaj principoj interdepende kunordigitaj k formantaj harmonian doktrinon : *la ~o de Plajono; dissiri tiun araneafon da ~oj Z.* 3 Antaŭe pripensita piano aŭ direktanta ideo, laŭ kiu oni konstante agas por trafi difinitan celon : *mi ekprovis ~evenki ĉiujn barojn Z.*

sistolo ♀. Kuntiriĝa movo de la koro.

sistro Z. ♀ Antikva egipta muzikilo konsistanta el metalaj vergetoj sonantaj per skuiĝo.

* **Stielo.** 1 Rondforma ligna aŭ metala vazo havanta tenilon k destinita por ĉerpi, porti aŭ teni fluajon : *pluvius kvazaū per ~oj Z;* (f) *fali de ~o en barelon Z* (de malbona stato en ankorau

pli malbonan. Kp DEFALI. Vd PLUVO; FLAMO). **2** Enhavo de ~o, rigardata kiel mezuro. Kp KUVO, KRUČO, TINO.

situo Y = situacio 1 : bele ~anta urbo N; nia tendaro ~is en valo N.

* **Situacio.** **1** Maniero laŭ kiu io estas lokita rilate al la ĉirkaŭaj objektoj : *la urbeto kuſas en tre bela ~o*. Kp LOKO, ROZICIO. **2** Tuto da kondiĉoj k cirkonstancoj, en kiuj iu troviĝas : *brilanta ~o B; komika ~o B; veni en danĝeran ~on; adaptiĝi al nova ~o; fali en ankoraŭ pli malbonan ~on* (Vd PLUVO, FLAMO, SITELO); *mastri, savi la ~on* (Kp POSTENO, POZICIO, OFICO, RANGO, STATO). ~i (ntr). Esti en iu ~o.

skabeno Z. Alta urbestrarara funkcio en kelkaj landoj.

* **Skabio.** Infekta malsano de la haŭto, kaŭzata de tre malgranda insekto k karakterizata de forta jukado.

skabiozo ♂. G. de dipsakacoj, ornama planto (*scabiosa*).

* **Skadro** = eskadro.

skadrono B = eskadro.

* **Skalo.** **1** Linio dividita per egaldistancaj streketoj, kiuj montras la dimensiojn de desegnajo rilate al efektiva objekto. **2** Aro de la streketoj, kiuj montras la gradojn de termometro aŭ de alia ajan mezuraparato. **3** Rilato inter la efektivaj dimensioj de objekto k la dimensioj de desegnajo, kiu figuras ĝin. **4** Muzika amplekso de iu voĉo.

Skalpo. Haŭto de la kranio ĉirkaŭtranĉita k forſirita kun la haroj, kiu la nordamerikaj indianoj portas kiel militan trofeon.

skalpelo ♀. Malgranda tranĉilo por sekci.

skandi B (tr). **1** Dividi verson laŭ silaboj aŭ laŭ verseroj. **2** Prononci apartigante la silabojn.

Skandalo. **1** Indigno kaŭzata de malhonekzemplaj agoj aŭ paroloj : *~a konduto B*. **2** Bedaŭrinda k dangera diskoniteco de iu malbona ekzemplo. ~i (tr). Kaŭzi ~on al iu.

skandio Z Sc. Hemia elemento, tre malofta metalo, kies atompezo estas 45,10.

* **Skapolo.** Maldika plata triangula osto de la posta parto de la ŝultro.

* **Skarabo.** **1** = koleoptero. **2** G. el koleopteroj karakterizata per lamenformaj kornoj (*scarabaeus*). Maj~o. Tre malutila koleoptero, kun brunaj elitroj, kies larvo vivas du aŭ tri jarojn en la tero de ĝardenoj, pereigante la veg-ojn, kies radikojn ĝi mangas aŭ eĉ nur trancas; melolonto (*melolontha*).

skarifi, skarifiki Z (tr). Tratranēti la haŭton por kuraca celo.

* **Skarlato.** Sange ruĝa koloro.

Skarlatino. Infekta febro karakterizata per ruĝaj makuloj sur la haŭto.

* **Skarlo.** **1** Longa peco da teksoj, kiun virinoj portas sur la ŝultron kies baskoj pendas ambaŭflanke antaŭ la brusto ĝis la genuoj. **2** Oficiala insigno konsistanta el longa peco da teksoj portata de viroj oblikve sur brusto aŭ zone ĉirkaŭ la talio. **3** Longa peco da teksoj surŝultre alligata k servanta por subteni vunditajn brakojn.

* **Skatolo.** Ujeto diversforma el ligno, kartono, ledo, metalo, kc : *vi trouvos letterpaperon en la ~o; ~o en kiu oni tenas plumojn, estas plumojo Z.*

Skeleto. **1** Tuto de la ostoj de homo aŭ besto; ostaro. **2** Trabaro de konstruo, de ŝipo. **3** (f) Skiza piano de verko; precipaj trajtoj de organizajo : *la naturo mem de Egipto, postulante grandan, senesen k regulan laboron, kreis la ~on de la socia organizo de ĝi tiu lando B*. **4** (f) Tre malgrasa homo. ~a. **1** Malgrasega, senkarna. **2** Prezentanta nur la ĉefajn liniojn aŭ ideojn, sendetala. Kp ARMATURO, ĈARPENTAO, SKEMO, SKIZO, KANVASO, RESUMO.

Skemo Z. Teorio simpligita figurajo, prezentanta maldetale ne la formon sed la aranĝon k la rilatojn de io. ~a. Resuma. Kp SKIZO, PLANO, SKELETO, RESUMO, DIAGRAMO, GRAFIKO.

Skeptika. Inklina al dubo, dubema. ~ismo ♀. Doktrino, laŭ kiu la homa spirito kapablas atingi nenian veron kun certeco.

Skerco. Gaja muzika verko.

* **Skermi** (ntr). Ekzercci sin al interbatalo per spado.

sklio (Sp). Speco de longa, plata k ligna glitilo, kiun oni aligas al ŝuoj k per kiu oni glitas sur nego. **~isto**. Tiu, kiu sportas sur ~oj.

skinko Z G. de lacertoj el la varmaj landoj.

Skismo. 1 Opa disigo de ia eklezio fare de homoj, kiuj, kvankam akceptante la esencon de la dogmaro, malakceptas la eklezian autoritaton k kelkajn neesencajn punktojn de la kredo. Kp **HEREZO**. 2 Disigo pro malsameco de opinioj : *kiu ajan volus ŝangi la naturan iradon de nia afero, povos nur krei kelktempan ~on k akiri la malĝojan gloron de malhelpanto k subfosoanto* Z (Kp FENDO, ROMPO).

skisto Generala nomo de folisformaj rokajoj, facile difendebaj. **~a**, **~oforma**. Roko de ~a strukturo.

* **Skizo.** 1 Rapida desegno prezentanta nur malmultajn ĉefajn aŭ karakterizajn liniojn. 2 Nefinita pentraĵo aŭ skulptaĵo prezentanta nur krudan provan malneton de la projekta verko. 3 Literatura verko ne prezentanta plendetale la temon, sed resumante ĝin per ĉefaj trajtoj. 4 Resumo de plano, de projekto : *jen ~o de miaj projektoj ; tio estis nur teoriaj ~oj, palaj senkarpoj fantomoj en la regiono de revoj* Z. Kp SKEMO, SILUETO, KONTURO, SKELETO, KANVASO. **~i** (tr). Fari ~on pri io : *li ~is al mi interesan planon ; ~i la biografion, la vivon de Z.*

* **Sklavo.** 1 Homo posedanta nenian socian rajton k estanta sub absoluta disporno de iu mastro, kiu militkaptis aŭ aĉetis lin. 2 Homo vivanta sub despota ŝtata regado. 3 Homo kontraŭvole aŭ propravole senkondiĉe obeanta al la voloj de iu alia : *kiu prunteprenas, tiu estas ~o de la pruntedoninto* Z (Kp LAKEO, TRABANTO). 4 Homo nekapabla rezisti al ia pasio, deziro aŭ inklini : *ni ne devas esti ~oj de niaj pasioj. ~e. Humile k obeeme kiel ~o : ~e kopii ion.* **~i** (ntr). Esti ~o : *~i al iu ; kie ~o regadon havas, tie mastro baldaŭ ~as* Z. **~eco.** Stato de ~o : *teni iun en ~eco* Z ; alkonduki al ~eco. Kp SERVUTO.

sklero Blanka membrano, kiu envolvias la globon de la okulo.

sklerozo Malmoliĝo de histoj.

Skolo. Tuto de la disciploj de iu majstro aŭ de la adepto de iu doktrino.

Skolastiko. Filozofia doktrino de mezepoko, alkonformiganta la doktronon de Aristotelo al la katolika teologio k inkлина al subtilegaj teoriar rezonmanieroj. **~a**. 1 Apartenanta al la ~o. 2 Konforma al la kutimoj de la ~o, t. e. atentanta la formon k la vorton pli ol la esencon k soriginale fiksita en rigidaj tradiciah Kadroj.

* **Skolopo.** Migra birdo el ordo de longkruruloj (*scolopax*).

skolopendro Z G. de miriapodoj, ringoformata, venena (*scolopendra*).

skolto (Sp) Ano de la movado, kiun regas la principoj de ~ismo. **~ismo.** Movado, kies celo estas formi karakteron, senton de l' honoro, sanon, k iniciatan spiriton de la junularo, grupigante ilin en troupojn, submetitajn al libere akceptita disciplino.

skombro Z. Ofta bongusta mara fiŝo, kies verda haŭto estas diverskolore makulita.

* **Skorbuto.** Malsano karakterizata per muskola malfortiĝo, sangado de la dentokarno aŭ hemoragioj de l' haŭto k kaŭzata de manko je freša nutraĵo enhavanta vitaminojn.

skorio Z. 1 Speco de vitreca materio, kiu per fandado apartigas de metalminajoj = metalſāumo. 2 (f) Forjetindajo, senvvalorajo : *via argento farigis ~o* Z (Kp FORHALAAJO, VENTUMAJO, REKREMENTO, FEÇO).

* **Skorpio.** G. de artropodoj (artikuloj), parenca al araneo k kankro, kies vosto, ordinare suprenfleksita, finigas per venena pikilo.

Skorzonero. Legoma veg. el fam. kompozitoj, kies dikaj rekta radiko k folioj estas mangebaj (*scorzonera*).

* **Skrapi** (tr). 1 Forigi partetojn el la supraj de io, gratante ĝin : *~i suisan fromaĝon.* Kp RASPI, RABOTI. 2 Purigi kamenon gratante la fulgon. Kp RASTI, FROTI. 3 (f) Estigi malagrablajn sonojn, frantante ion : *li ~as al ni la orelojn.* 4 (f) Mallerte ludu arĉan muzikinstrumenton : *~i violonon.* Kp GRATI. **~mangi,** dent~i. Mangi ion ĉirkauante per la dentoj. **Ciel~anto,** nub~ajo. Altega domo.

* **Skribi** (tr). 1 Figuri vortojn per konvenciaj desegnoj aŭ literoj : *li ~as kiel kokino* (= tute nelegeble); *~i literojn, notojn*; *li scipovas nek legi, nek ~i*; *la tablo sur kiu oni ~as*; *viaj leteroj estas ~itaj tule nelegeble* Z. 2 Esprimi pensojn per tiaj rimedoj: *~i leteron B, romanon B, en gazelo; verse ~ita rakonto; allaron, sur kiu estis ~ite*: *Al Dio Nekonata; kiel estas ~ite* (en la Biblio); (f) : *sur sia vizaĝo estas ~ila* (montriĝas, evidentigas) *mildeco*; *Mi ~os Mian lejon sur ilia koro* Z. 3 Registri, decidi: *Vi ~as kontraŭ mi maldoĉafon* Z; *respondis Pilato: kion mi ~is, tion mi ~is* (nešanĝeble); *ve al tiuj, kiuj ~as maljustajn verdiktojn* Z; *estis ~ite* (de la fatalo). 4 Sciigi al iu per ~ajo: *mi ~os al li, ke mi delurnas de li mian manon, ke li neniam venu antaŭ miaj okuloj* Z. En~i. ~e noti ion inter samajoj (Kp REGISTRI): *tiun ĉi sumon mi en~is en vian kalkulon Z, en vian krediton Z, en vian ŝuldon Z; en Via libro estis en~itaj tiuj tagoj detruitaj* Z (pasintaj); (f) *giore en~i sian nomon en la historion* Z. Kp GRAVURI, STAMPI, DESEGNI, REDAKTI, FORMULI. ~o. 1 Ago ~i. 2 Maniero ~i. 3 Io ~ita: *diron oni neas, ~o ne pereas* Z; *la sankta ~o. ~a. ~ita, per~a*: *~a literaturo* Z; *ni jaris la kontrakton ne ~e sed parole* Z. ~isto. Homo kies profesio estas ~i aŭ trans~i. ~llo. Ĉio kio servas por ~i: *~ilaro konsistas el inkuro, sablujo, plumoj, krajono k inksorbilo* Z. Prl~i (tr). Distinge k vive prezenti ion per vortoj, tiamaniere, ke la aŭdanto aŭ leganto povas ĝin sufieke precize imagi (Kp PENTRI, DESEGNI, SKIZI, RAKONTI). Sub~i (tr). ~i sian nomon sub io por montrisian aŭtorecon aŭ sian aprobon. Kp PARAF. O.

* **Skrofolo.** Formo de tuberkulozo karakterizata per ŝvelo de limfaj glandoj k inflamo de okuloj k artikoj.

Skrupulo. 1 Maltrankviliga dubo en aferoj de konscienco: *pro ~o li rifuzis la donacon; fari al si ~on pri; sen~a kanajlo*. Kp HONESTECO, DELIKATECO. 2 Granda akurateco: *~a esploro* B; *~e traduki tiujn nuancojn*. Kp PRECIZECO, PEDANTECO, ZORGO.

* **Skui** (tr). 1 Rapide abrupte k ripete ŝanceli k malfirmigi: *~i arbon; post*

frukto~o de olivarbo Z; *tremeto ek~is lian korpon* B; *~lau* Z; *la tero forte ~igis* Z; *de~i kokosojn* Z; (f) : *eksterordinara krizo ~as la region*; *per tio si estis iom ~ita el siaj revoj* Z. 2 Rapide abrupte k ripete svingi tien k reen: *neante ~i la kapon* Z; *si forte ~is la skatolon*; *el~i sian baskon* Z. 3 (f) Malfortigi, ruinigi: *la Eternulo ~is regnojn* Z; *lia sano estas forte ~ila*. 4 (f) Ŝangi: *maj decidoj estas ne~ebaj*; *ne~ebla* (firma, fidela) *fido*. 5 (f) Krude emocii: *ne ~u mian animon* Z. ~ege Z. Abrupte k krude forjeti, forpuŝi: *for~i la jugon* (f: sin liberigi), *for~i de si iun personon* Z, *čagrenon* B, *tiujn ambiciojn* B; *mi iam post iom for~is la unuajn impresojn de timo k malgojo*.

* **Skulpti** (tr). Formi figurojn el solida materio, kiel ŝtono, marmoro, ligno, argilo, vakso, aŭ hakante, aŭ tranĉante, aŭ skrapante, aŭ knedante: *~i statuon; ~arto. ~llo.* 1 Ĉizilo por tranĉformi malmolajn materiojn. 2 Ilo por skrapformi aŭ premformi moligitajn materiojn. Kp ĈIZI, MODLI.

skuno z . Malpeza dumasta velŝipo. Kp GOELETO.

* **Skurgo.** Vipo kun mallonga tenilo k mallonga rimenko por punbatigi iun. ~i (tr). 1 Bati per ~o. 2 Forte k dolorige batadi. 3 (f) Akre satire kritiki. Kp VIRT.

* **Skvamo.** 1 Iu el la kornecaj lamenoj, kiuj tegas la korpon de plej multaj fiŝoj k rampuloj. 2 Iu similanta ~on: *ĉe kelkaj vegetafoj ~oj anstataŭas foliojn; skarlatinaj ~oj de la haito*; (f) *ho, se la ~oj defalus de viaj okuloj* Z! *li estis vestila per ~ita kiraso* Z.

slango Z. Aparta lingvo de sammetiistoj aŭ samprofesiuloj.

sledo. Glitveturilo.

silpo Z. Kartona aŭ papera folieto, facile klasigebla, sur kiu oni skribas ian noton.

slojdo (Sp). Metia manlaboro, enkondukita en multaj lernejoj kun la celo ĝenerale eduki la personecon de lernantoj.

* **Smeraldo.** Multekosta juvelŝtono de verda koloro: (f) *la ~aj herbejoj* B.

smirgo Z . Nepura korindo, miksite kun kvarco k aliaj mineraloj k kies pul-

vor estas uzata por glatigi aū poluri metalojn, aū malpoluri la vitron. **1** (tr). Poluri, glatigi aū malpoluri per ~o. **~a papero.** Papero sur kiu estas algliuta tavolo de ~opulvoro k uzata por glatigi aū poluri.

snobo. Homo, kiu konstante, stulte k sendistinge admiras k imitas ĉion ajn, kion li kredas laŭmoda : **~a**; **~ismo** (Kp DANDO).

snufi N (tr). Forte enspiri en la nazon. Kp FLARI.

* **Sobra.** **1** Modere trinkanta k manganta. Kp ABSTINI, FASTI. **2** (f) Modera, singarda, senpasia k senpartia : **~aj esprimoj**; **čiu ~e rigardanta homo povas tuj rimarki**, ke **z.**

Socio. **1** Tuto da homoj kunvivantaj pro komunaj interesoj k havantaj komunajn kutimojn k komunajn legojn : **floranta ~o** B. **2** Interrilata stato de tiaj homoj : **čia ~o postulas legojn**. **3** Kunigo de samspecaj bestoj kune vivantaj : **~o da abeloj, formikoj, kastoroj**. **~a.** **1** Koncernanta la ~on : **la ~aj sciencoj**; **alia ~a sfero** Z; **la nuntempa ~a stato** Z. **2** Koncernanta la komunajn ekonomiajn interesojn kontraste je politikaj : **la ~a organizo** B; **tio ne estas ~a sed politika demando**. **3** Vivanta en ~o : **la homo estas ~a estulo**. Kp SOCIETO.

Sociala = socia I k 2. **~ismo.** **1** Sociopolitika doktrino, kiu, pravigante sin ĝi per idealo de justeco k frateco, ĉu per la legoj de la ekonomia evoluo, rekomedas anstataŭigón de la nuna ekonomia organizo per nova organizado transdonanta la ilojn de produktado al la socio k rezultigonta komunajn vivkondiĉojn ne nur pli justajn sed ankaŭ pli favorajn al plena disvolviĝo de la homa personeco. **2** (Mh) Sociopolitika doktrino celanta forigi la plusvaloron, kiun profitas mastro, akciokompanio aū ŝtato el la laboro de siaj dungitoj, per starigo de celkonforma mastrumado. Kp KOLEKTIVISMO, KOMUNISMO, SINDIKATISMO, ANARKISMO. Vd PLUSVALORO.

* **Societo.** **1** Daŭra kuniĝo de pli malpli multaj personoj sub komuna regularo por atingi komunan celon, ĉu plezuran, ĉu profitan, ĉu komercan : **Esp-ismo devas**

esti movado ne nur ~a sed socia. Kp ASOCIO, KOMPANIO. **2** Kutimaj interrilatoj inter sammoraj personoj. Kp MONDUMO.

Sociologo = sociologiisto.

Sociologio. Scienco studanta la fenomenojn k legojn de la socia vivo.

Sodo NaOH. Senkolora alkala bazo, natria hidroksido uzata por multaj industrij celoj.

* **Sofo.** Kanapo kun dikaj kusenoj. Kp DIVANO.

* **Sofismo.** Sajne ĝusta sed fakte erariga rezono. Kp PARALOGISMO.

Sofisto. **1** Persono kutime uzanta sofisman rezonmanieron. **2** Ĉe la antikvaj Grekoj, duonfilozofo aū pli ĝuste retoro, kiu instruis pruvi ŝajne ĉion ajn per trompaj rezonoj, tute ne zorgante pri la vereco aū malvereco de la pruvatoj.

* **Solfi** (x). **1** Senti bezonon trinki : **suferi pro, de ~o**; **kvietigi la ~on**. **2** (f) Forte deziri : **~i venĝon, al venĝo, al libero**; **~o al la scienco** B; **glavo sangon ~anta** Z; **la pluvo mal~igas** (Kp SATURU) **la teron** Z. **~a** Z. **~anta.**

* **Sofilo.** **1** Transversa ŝtono aū trabo kuſanta malsupre de la aperturo de pordo. **2** (f) Komenco : **ĉe la ~o de la jaro, de la vintro, de la maljuneco**; **ĉe la ~o de la dezerto; staris sur la ~o** (f: esti tuj okazonta). **Supra ~o** Z. Ŝtono aū trabo formanta la plafonon de aperturo.

soko D. Parto de plugilo, konsistanta el triangula oblikva klingo, kiu sublevas la teron k renversas ĝin flanken.

Soklo. **1** Bazo, ordinare kvadrata, pli larĝa ol alta, sur kiu staras kolono, statuo aū konstruo. **2** Translokebla bazo, sur kiu oni starigas statueton, vazon, ks. Kp PIEDESTALO, STABLO, POSTAMENTO.

* **Sola.** **1** Neakompanata, ne estanta kun aliaj, izola : **promeni ~a**; **ili apartenu al vi ~a, sed ne al aliaj** kun vi Z; **se vi blasfemas, vi ~a suferos** Z; **mi mortigos la region** ~an Z (kiam li estos ~a). **2** Nehelpata : **fari ~a; mia brako ~a suficios**. **3** Nura : **li ~a estas kulpa** B; **nur Amnon ~a mortis** Z. Rim. En tiu senco oni uzas preferi la adverban formon. **4** Ununura, unika : **mi estis filo dorlotata k ~a de mia patrino** Z; **sufiĉe frue ĉe mi formiĝis la konscio, ke la ~a lingvo inter-**

nacia povas esti nur ia neŭtrala Z. ~e.
1 Izole, neakompanate aŭ nehelpate : promeni ~e; malfelieko maloste venas ~e Z; baldaŭ montrigis, ke nur la vorto Esp-o, ~e aŭ kun aliaj vortoj, klare diferenčigas nian lingvon de aliaj Z. Rim. En tiu senco oni uzas preferre la adjektivian formon. **2** Estante ne pli multa aŭ konsiderante sen iu aŭ io alia ; exceptante la aliajn ; = nur 1 : *la decido pri lingvaj aferoj apartenas ~e al la L. K. Z.; homoj fratoj ne ekzistas, ekzistas ~e Rusoj, Poloj, Germanoj, ktp Z; tio estas la ~e ebla natura irado de la aferoj Z; ~e en okcidenta Afriko ekzistas ses aŭ sep literaturoj; ~e dum lasta jarcento la logantaro de l' tero duobligris. ~eco.* Izoleco. ~eca. Izola ; malproksima je ĉiu aliaj ; malhavanta kunulodoj ; senakompana ; senhelpa : *korfavoro min, ĉar mi estas ~eca k mizera Z; preĝejo staris ~ece sur monteto Z; la urbo estos ~ecigita k forlasita Z.* Rim. : Por insisti, Z uzas ofte, kvazaŭpleonasme, la duoblan esprimon **sole nur** : *en la lingvo internacia oni devas obei ~e nur la logikon Z; el tiu grandega nombro da provoj nur du, ~e nur du atingis efektiivigon Z; la domon de David sekvis ~e nur la tribo de Jehuda Z.*

solanaco ♂. G. de ~acoj, kies ĉefaj specoj estas : *dolčamaro, melongeno, terpomo.*

solanacoj ♂. Fam. de unupetalaj dukotiledonaj plantoj, al kiu apartenas multaj kuracaj, manĝebraj k venenaj plantoj. Vd SOLANO.

Soldo. **1** Kupra aŭ nikela monereto valoranta la dusekonon de franko, t. e. kvin centimojn. **2** Soldatsalajro : *la ~o de la regimento B.*

* **Soldato.** Ano de la militistaro de iu ŝtato, dum milito, aŭ dum paco. ~ejo. Kazerno.

Soleo. Plata mara bongusta fišo (*solea*).

Solecismo. Sintaksa malkorektajo. Kp BARBARISMO.

* **Solena.** Pompa k gravigata per grandaj ceremonioj : ~a procesio, audienco ; ~a promeso Z; ~e deklari ; animstato ~a (kompreneanta la gravecon de la okazo).

~o. Grava ~a ceremonio : *edziga ~o.*

* **eco.** Eco de io ~a. Kp IMPONA, GRANDIOZA, MAJESTA, BRILA, CEREMONIA,

ETIKETA, PARADA, AKCENTA, EMFAZA, BOMBASTA, AFEKTA. ~i (tr). ~e plenumi, ~e festi, ~e honori : *~i la venon de iu Z.* Kp CELEBRI.

Solida. **1** Malfluida, malflueca ; kvalifikas substancojn, kies molekuloj estas fikse kunigataj unu kun la alia, t. s. ĉiun substancon, kiu estas nek flueca nek gasa. **2** Fortika, malfacile ŝancelebla, firma, malfacile detrubla : *~aj boloj; ~a horloĝo Z; ~a fadeno, ligilo; tio pruvas la ~econ de la nova vitro.* **3** (f) Serioza, neſer-ĉa, malfrivola : *fari al iu ~an batardon Z, ~an moralinstruon Z; ~a argumento; tio estos alþerto de ~a utilo Z; si ~e purigadis la lanternon Z; ~e batii tun Z; ili estas iom malbonkondutaj, sed kun la tempo ili jam ~iĝos Z. **4** (f) Fidinda : *serioza k ~a homo Z; ~a firmo; ~a spirito Z, ~a sciencisto; ~aj scioj Z; homo de ~a (matura) ago Z; li ŝajnis konvena homo k ĉio en li montris ~econ Z.**

Solidara. **1** Akceptinta prirespondecon pri la ŝuldoj aŭ agoj de alia persono : *tute liberigi la Esp-istojn de cia susppekt-ebla ~eco kun miaj privataj politikaj k religiag konvinkoj Z.* **2** Interdependa tiamaniere, ke profito aŭ maliprofito, felico aŭ malfelicio estas komuna al ĉiu interesatoj ; komunsorta.

Solisto. Muzikisto aŭ kantisto, kiu ludas sole.

solstico ♀. Tempo, kiam la suno estas plej malproksime de la ekvatoro : *somera, vintra ~o. ~a. Rilatanta al ~oj : ~aj punktoj.*

* **Solvı** (tr). **1** Fluecigi solidan substanc-on, mikstante ĝin kun fluajo : *~i salon en akvo B; ĉiam pli densigante la nubo ~iĝis per fulmotondro Z.* **2** (f) Trovi la nekonaton de problemo, la respondon al demando, la rimedon al malfacilajo : *~i enigmon, malhelpafon, konflikton, malfacilajon; ~i ĉiujn disputojn k dubojn en lojala interkonseonto Z; la vivo mem jam longe ~is la demandon Z; sen~e diskuti; ne~ebla problemo* (Kp KONKLUDI, DECIDI).

Solventa Z. Pagokapabla, pagopova.

* **Somero.** Dua k plej varma sezono de la jaro : *kiu kolektas dum la ~o, estas saĝa Z. ~e.* Dum ~o.

Somnambulo. Homo nerve malsana, kiu dum dormo senkoncie k senmemore iras, parolas k agas kvazaū li estus mal-dormanta k konscia. Kp LUNATIKO.

* **Soni** (ntr). 1 Estigi aüdeblan aervibr-adon : *barelo malplena ~as plej laute z* (tiu plej fanfaronas, kiu malplej meritas); *la tondilo ~is akre z; ~is tamburoj k flutoj B; en la radianta aero la birdoj ~is B; la horlogo ~is tri kuaronoj z; denove ek~is krakoj z; voço ek~is de malproksime B; ek~is voko K; ek~is rapida pašoj B; subile ek~is lamburado k fajfido z; tiu ĉi frazo estas nur bele ~anta kolekto de vortoj z; aplaudoj tondre rul~is tra la plenega salono; el inter la branĉoj la birdoj ~igas sian vocon Z.* Kp SONORI. 2 Aüdeble esprimiĝi : *en la malaltaj tonoj de lia voço ~is kvazaū mal-kontenteco z; denove ~os en la urbo la lingvo de Z; liu ĉi sama peco en stilo esp-a ~us tiamaniere Z.* ~o. Aüdebla aervibrado : *harmoniaj ~oj; mori sen~e la lipojn Z.* Re~i (x). Resedila ~on : *kia ~o, tia re~o z; l' aero re~is de brujo terura; nur ĝo sen-anima re~adis miajn plendojn z; la impresoj de tiuj tagoj ankorau re~as ĉe en niaj animoj; * bonan nokton » re~igis la amaseo K; liaj verkoj trovas varman re~on en la koroj de la legantoj* (Kp EÑI, SONORI). Post~i. 1 Re~i. 2 Sonori. ~anto (Fon). Sonoro naskita de la vibrado de l' voĉkordo, modifita per la formo de la bušo k akompanata aŭ ne per bruero. La ~antoj estas daŭrigebraj k prononcataj kun formigo de re~ujo en la bušo; ili diferenciĝas de la konsonantoj per tio, ke ili estas silabigaj (Kp VOKALO, KVAZAŪVOKALO, NAZALO, LIKVIDO, SILABO).

Sonato. Muzikverko por instrumentoj konsistanta el tri aŭ kvar partoj kun mal-samaj movoj.

Sondi (tr). 1 Mezuri per tiucela aparato la profundecon de akvo aŭ grundo. 2 Esplori per tiucela aparato la fundon de akvo aŭ de grundo. 3 (f) Prove esplori : *mi ~as ēt la kortego z; ~i la opinion.*

Soneto. Versajo konsistanta el 14 versoj dividitaj en 2 verskvarojn k 2 verstrojn.

* **Songo.** Bildoj k ideoj, plej ofte sen-ordaj k senlogikaj, aperantaj en nia imago dum dormo : *mi havis tre*

*strangan ~on z; ~o teruras, ~o for-kuras Z. Kp DELIRO, FANTAZIO, REVO, ILUZIO, IMAGO. ~i (tr). Vidi image dum la dormo : *kiel malsatanlo ~as, ke li man-gas z; si ~is, kvazaū ŝi estas ankorau juna knabino K.**

* **Sonorit** (ntr) (pp ilo). Produkti sonon daŭre aüdigantan post ĉeso de ĝia kaŭzo : *čiu ~iloj de pregejoj ~is z; en la palacoj ~as luksoj festenoj B; ~a (facile ĝis mal-proksime aüdebla) voço; la entreprenon antaŭ ĝio pereigis ~aj (f : monaj) kaŭzoj k la elsekiĝo de materialaj fontoj z; mi faros tian faron, ke al ĉiu, kiu tion aŭdos, ek~os ambaŭ liaj oreloj z.* Kp SONI, TINTI, VIBRI. ~o. 1 Sono daŭre sonanta post ĉeso de ĝia kaŭzo. 2 (Fon) Regule vibranta sono, havanta diferencig-eblan altecon (Kp TONO, BRUERO, VOKALO). ~igi (pp homo estiganta ~on per ilo). Kaŭzi ~on : *bonvolu ~igi al la servisto.* ~igisto. Homo, metie ~iganta la ~ilojn de pregejo. ~etigi (la glasojn). Interfrapi la glasojn antaŭ ol trinki je honoro de iu aŭ io. ~ilo. Ilo por estigi ~on, generale konsistanta el metalaj kava duonsfero kun svingebla frapilo. ~illejo, ~ilturo. Turo enhavanta ~ilojn.

* **Sopri** (x). 1 Suferi pro bedaŭro k redeziro al io perdita : *~i al la patro-lando B, al la hejmo, al ripozo, trankvilo B; ~i la perditan felicion z, pri z, pro z, fe la perdita felicio Z; ~i iun z; li terure ~is vidi sin denove z; tien ili ~as per sia animo reveni z; rano ēt en palaco ~as pri marco z.* 2 Suferi k malgoji pri ia dezirego : *kiel cervo ~as al fluanta akvo, tiel mia animo ~as al Dio Z; li ~is senmezure pri la morgaia tago z; ~i pri pli altaj spiritaj plezuroj z; multaj homoj ~as je flugiloj k tute forgesas, ke piedojn ili havas.* 3 Esprimi per forta longa enspiro aŭ per plenda ĝemo sian bedaŭron aŭ deziregon : *~e diri B; ~e silenti.* ~o. 1 Stato de iu, kiu estas ~anta : *lin ekegis neesprimebla ~o.* Kp ASPIRO, MELANKOLIO. 2 ~ēmo : *legendoj, kiuj estas kvazaū ~oj de l' homaro B.*

* **Soprano.** Plej alta voço de virino aŭ juna knabo.

* **Sorbi** (tr). 1 (iu) Enspirante altiri fluaĵon iom post iom en sian bušon : *~i krudan ovon; (f) multe da ĝojo k da maldolĉa aflikto ni senkonsidere ~is el la*

plena kaliko ; *~i* (avide plengue aŭskulti) *ies parolojn* Z. Kp ENSUČI. **2** (io) Iom post iom altiri en si fluojon : *la ~a papero ~as la inkon* ; *tiu substanco, ~ita tra la digesta aparato, kaŭzas nenian malutilon* ; *spongo ~igila de akvo* ; *esp. devas konstante en~i novajn sukojn* Z ; *la suno el~as la malsekecon.* **3** (f) Alproprigi al sia spirito, enspirigi al si : *čiu animo ~is la murmureton de l' sanktaj vortoj* B ; *bele sonas la agoj de l' papadroj, kiam ilin junulo ~as kur la ton' de harpo* Z ; *tiuj studioj estas malfacile alproprigataj k ~ataj de tro junaj infanoj* ; *tiujn ideojn li en~is en la patra hejmo* ; *šia impresa intelekto k varma koro en~adis čiuojn gravajn problemojn de l' aktuala tempo* ; *si ne povis fari, ke la neekzercitaj organoj de komprendo en~u en sin tion, kion oni ensutas en ilin* Z. **4** (f) Malaperigi en si : *post longa luktado la fruslo sukcesis en~i ĉi tiujn potencajn kompaniojn* ; *la ĉestantoj disiĝis k baldaŭ en~iĝis en la amaso da veluriloj* ; *tiu penso tute okupis la maljunulon k en~is čiuojn aliajn dezirojn k esperojo* B. ~iZ. **1** Esti tute penetrata de iu fluajo. **2** (pp fluajo) Esti elĉerpita de io. ~etadi. Tute malrapide ~i. **Tra~i**, **el~i**, **mal~i**. Tre malrapide eliguteti el iu materio : *la akvo tra~iĝadis el la alta musko* Z (Kp ŝVITI).

* **Sorēl** (tr) (C). **1** Estigi, per helpo de la diaboloj, supernaturajn malicajn efikojn. **2** (f) Carmegi, pasie logi : *ili estas ~itaj de tiu ideo* ; *lasi sin ~i per la eloventeco de iu* ; *ni ne povis disiĝi de tiu ~anta vidajo* ; *dolē en~anta voeo* Z. ~a. **1** Plenumita per ~o. **2** (f) Mirinda : *~aj sukcesoj* ; *la ~a rapideco de la lumo*. **Trans~i** (tr). Transformi per ~o.

sorgo (G). de mangēblaj gramenacoj, origina el Afriko k Hindio : *la ~o povas atingi allon de kvar gis kvin metroj*.

* **Soriko.** Insektonanga mambesteto similanta muson (*isorbus*). Kp MESPILO.

* **Sorpo.** Arbo el fam. rozacoj, kies fruktoj estas mangēblaj nur kiam ili estas tromaturaj (*sorbus*). Kp MESPILO.

* **Sorto.** **1** Hazardo 2 : *bone tiu sidas, al kiu la ~o ridas* Z ; *se decidos la ~o, helpos nenia forto* Z ; *sin tušís la malmola mano de la ~o* Z ; *la ~o favoris lin* (Kp FATALO, FATO). **2** Antaŭfiksita aparta destino de iu aŭ io : *esti kontenta je sia*

elo B ; *mizera ~o lin atendas B* ; *antaŭdiri la ~on* ; *provci la ~on de l' batalo* Z ; *mizeris estis via ~o* ; *kunligi la ~on de l' lingvo kun la estonta kongreso estus tre malprudenta* Z ; *čiu opinias, ke li povas direkti la ~on de la lingvo laŭ sia kompreno* Z (Vd SIGELIGI, ESTI SKRIBITE).

Sortimento. **1** Aro da diversaj samfakaj elmontrataj komercajoj ; specimenaro. **2** Aro da diversaj samspecaj aŭ samcelaj objektoj. ~i (tr). Taüge elekti k kunmeti komercajojn inter si diferencajn, sed ĉiu de sama speco.

* **Sovaĝa.** **1** Necivilizita (pp homo), ne hejmigita (pp besto), ne kulturita (pp veg.) : *~a bovo* ; *~a greno* Z, *vinberujo*. **2** Akre k malagrable impresanta la sentumojojn pro sia krudeco k maldelikateco : *~a koloro* ; *~e vestita* ; *Volapük sonas ~e k maldelikate* Z ; *al ĉio oni povas alkutimiĝi, k kio hieraŭ ŝajnis ~a, tio morgaŭ aperas kiel io tute natura k bela* Z. **3** Senbrido fortega : *~a tudo, gesto* ; *~e puși iun* ; *~orenta pluvo* Z ; *la elementoj ekstere ~as* Z (Kp URAGANA, TORENTE, LAVANGA, FURIOZA, IMPETEGA, SENBRIDA, ELČENIĜI). ~eo. Necivilizita k nekultura lando. **Mal~a.** Kulturita aŭ hejmigita.

soveto. En la nuna Unuiĝo de l' Socialistaj Sovetaj Respublikoj (U.S.R.), deputitaro da laboristoj formanta superan organon, kiu gvidas ŝtaton, gubernior aŭ gravan organizon. La vorto devenas de l' rusa verbo *sovjetovati* (konsili). ~o. Samsignifa kiel U.S.S.R.

* **Spaco.** **1** § Unu el la du necesaj universalaj kondiĉoj de esto (Kp TEMPO), ordiganta la kunezikzon per tridimensia reciproka ekstereo de la eroj, k konceptata kiel sensine granda k sensine dividenda. **2** Senfinajo, en kiu moviĝas ĉiuj objektoj : *unulona lumosaturis latulan ~on* B. Kp VASTEGO, SENLIMAJO. **3** Difinita mezurebla parto de tiu ĉi tridimensia senfinajo : *la lito okupas grandan ~on* ; *la akvaj ~oj B* ; *ter~o* ; *inter~o* ; **(f)** *~o da tempo*. Kp AREO, TERENO. **4** Distanco ; longo inter du lokoj aŭ punktoj : *sur ~o de kelkaj mejloj* B. ~ego. ~o. **2.** En~i Z (tr). Okupi ~on, ampleksi. **Inter~o.** ~o inter du aferoj : *de la buxo gis la manoj estas granda inter~o* Z.

Spado. Glavo konsistanta el longa, rekta, mallarga, pinta k unutranĉa aŭ

dutranca klingo kun tenilo. Vd SKERMI.
~lio = ksifio.

* **Spaliro.** 1 Vico da fruktarboj, kies branĉoj estas reklinie, ebene k plate alifiksitaj al muro aŭ latkrado. 2 (f) Vico de homoj reklinie starantaj laŭlonge de vojo : *soldatoj formis ~on B.*

sparko <. Elektra fajrero.

Spasmo. Nevola forta streĉo de la muskoloj : *la infana korelo batadis per forto ~a k disfiranta Z.* Kp KONVULSIO.

* **Spato.** 1 Generala nomo de pluraj mineraloj lamenecaj, brilaj k diafanaj. 2 Malsaneca malmola tubero en la subgenuoj de ĉevalo.

spatelo □ ☐ Speco de plata kulereto, uzata por miksi aŭ sterni duonlikvajn substancojn, aŭ por meti farbojn sur paletron.

* **Speco.** 1 Subdivido de genro ; grupo da vivantaj estajoj prezentantaj plurajn definitajn karakterizojn ecojn, kiuj konsistas hereden tipon, ordinare nešanĝeblan en la nunepokaj kondiĉoj. 2 Aro da estajoj aŭ objektoj havantaj komunajn karakterizojn ecojn : *iu ~o da bestoj Z ; gi havis en si ian ~on de flartabako Z.* 3 Karakteriza eco aŭ maniero : *divers~aj vazoj ; diversa~a literaturo Z.* **Super~o,** **~aro** = genro. **Sub~o.** Subdivido de ~o ; grupo da veg-oj, kiuj apartenas al sama ~o, sed iom malsimilas inter si per kelkaj negravaj karakteroj.

* **Speciala.** Destinata por iu aparta celo, ne generala, nekomuna : *pri tiuj ĉi kaŭzoj, kiel tro ~aj, ni tie ĉi detale ne parolas Z.* Kp APARTA, FAKA, PRECIPA. ~e. Laŭ ~a maniero : *lingvo internacia apartenas ~e al neniuj nacio Z.* RIM. : **Speciala** montras destinon por difinita celo : *oni uzas por tio ~an mašinon ; mi venis ~e por la festo.* **Aparta** montras malkunecon, diferencon : *ni pritraktas la du aferojn aparte ; li tenis sin aparte.* Oste ĝi montras elstarecon, eminentecon, distingindecon : *la lasta ero en la programo estis aparte (precipe) ŝatinda.* **Precipa** rilatas al grado de kompara graveco : *mi atentigas vin precipe pri tio ; mi ŝatis precipe lian lastan verkon ; tiuj devosiri, sed precipe la plej junaj. ~isto.* Profesia fakulo.

specifi Z. Precize k detale difini : *~i la reciprokajn rafojn en kontrakto.* ~a. Havanta speciale difinitan karakteron.

Specimeno. 1 Malgranda kvanto de ia komercaj servanta por konigi ĝin al la eventualaj aĉetontoj. 2 Skizo de ia afero destinita por veki scivolon k atenton de tiuj, kiuj povas interesigi pri tio.

* **Spegulo.** 1 Glata brila surfaco, polurita aŭ ne, resendantaj la lumon k la bildojn de la objektoj : *rigardi sin en la ~o ; (f) la ~o de la akvoj* (Kp GLATAJO). 2 (f) Reprezentajo, similajo, signo : *de l' koro ~estas la okulo Z* (Vd RAPORTI). ~i (tr). 1 Resendi la bilden de io : *la vespertelo orbrile ~igas en la blua rivero.* 2 (f) Vidigi, esti la signo de io : *lia fizionomo ~is lian animon ; lia vizago ~as sanon ; tiu vortoj klare ~as la animstalon de la partoprenintoj ; tiu artikolo ne ~as la opinion de la redakcio ; tiu traduko ne ~as fideli la originalan tekston ; la parlamento ~as la volon de la popolo ; lia malamo ~igas tra multaj pafoj.* Kp REPRODUKTI, IMITI, KOPII, REBRILo, OM BRO, PORTRETO, PERFIDI, SKRIBI.

Spektaklo. 1 Tio, kion oni vidas en teatro, kinejo aŭ cirko. 2 Ĉia vidajo, kiu atiras atenton k intereson.

Spektro. 1 Fantomo. 2 (f) Homo granda, maldika k malgrasa. 3 Vico da diversaj koloraj radioj rezultanta el malkomponigo de la lumo.

spekuli = spekulacii.

Spekulaciil (intr). Negoci, esperante profiton nur el hazardaj okazoj.

Spekulativa. Bazita sur pure teoria rezonado, celante nur la scion, sen ia ajn praktika utilo : *tio havas nur ~an intereson.* Kp KABINETA. ~i (ntr). ~e koncepti : *pri tio la filozofoj povas nur ~i per hipotezoj.*

spelto Z ☐ Speco de tritiko, kulturata en montarecaj regionoj k kies malgrandaj k brunaj grajnoj estas forte alguitaj al la grajnshelo (*spelta*).

Spermo. Vira naskiga sekrecio.

* **Sperta.** 1 (iu) Posedanta sciojn k lertecon akiritaj per praktika observado k agado : *~a homo ; ne demandu scienculon, demandu ~ulon Z ; sen~ulo* (Vd MARCO, FROTITA, NUKO, PASERO, PUŠO, TORDI). 2 (io) Montranta lertecon

akiritan per praktikado : *~a gvidado.* **~1** (tr). 1 Fariĝi *~a pri.* 2 Travivi, suferi aŭ ĝui, senti, konstati : *~i krizon, multajn malfeliojn, malhelpojn, atakojn, novan seniluziigon* Z; *mi mem ~is tian embarason; mi persone ~is la facilecon de esp.; la alia ŝipo ~is la saman sorton* (Kp TRAPASI, TRAFI. Vd POŠO). **~o.** 1 Scioj k lerteco akiritaj per praktika observado k agado : *~o estas averta Z; ~o saĝon akrigas Z.* (Vd BROGI, KORNIKO, VUNDO). 2 Travivajo : *li memoros la ~on.* **~ajo.** Lerta procedo eltrovita per praktikado.

speso Z. Internacia fiktiva monunuo proponita de la espisto : *~deko Z; kiu ~on ne tenas, al ~milo ne venas Z.* Kp PFENIGO, CENTIMO, GROŠO.

* **Spezo.** Enkasigo k elkasigo de mono. **En~1** (tr). Enkasigi; ricevi monon por liverita varo aŭ servo : *riĉigas ne en~, sed prudenta el~o Z.* **El~1** (tr). Pagi monon por ricevita varo aŭ servo : *mi devis el~i mil markojn;* (f) *tio estas vana el~o de energio k tempo.*

* **Spico.** Aroma veg-a substanco servanta por bongustigi la mangajojn : *al farun' malbonspeca ne helpas la ~o Z.* **~1** (tr). 1 Apetitige bongustigi per *~o* : *ne ~iĝas mango de (per) mastrina beleco Z.* 2 (f) Pliagrabligi : *tio ~os la volupton; ni pasigis agrablajn horojn, ~ilajn de bonhumoro k gajeco; ~a esprimo.*

* **Spiko.** Aro da floretoj aŭ grajnoj aranĝitaj laŭ longa densa vico ĉe fino de vergeto : *~o de greno, milio, ŝtupo; ~o malplena plej alte sin tenas Z* (plej nekapablaj k nekompetentaj homoj estas plej fieraj. Kp BARELO). **~umi** (tr). Postrikolti.

spill Z. Fari en barelo truon por eltiri fluaĵon.

* **Spino.** 1 Tuto de la sinsekva vertebroj formantaj la dorsan parton de la skeleto ĉe la vertebruloj = vertebraro, vertebra kolono. 2 (f) Precipa akso, plej grava linio de io : *alta mont~o* (suprolinio, vertolinio).

* **Spinaco.** Legoma veg. el fam. kenopodiacoj, kies verdaj folioj estas mangablaj k bongustaj (*spinacia*).

spindelo Z. 1 Fera vergo en la ŝpinmaŝino, sur kiun oni enigas bobeneton.

2 Pli malpli konusforma akso, ĉirkaŭ kiu rotacias rado aŭ alia peco : *~o de borilo, glitvalvo, ŝraubtenilo.* **~rado.** Konusforma rado, ĉirkaŭ kiu volviĝas ĉeno de horloĝo.

* **Spiono.** 1 Homo komisiita de la aŭtoritatoj por kaše observi la irojn k preparojn de malamika armeo. 2 (f) Homo sekrete observanta ies farojn. **~1** (tr). Sekrete observi : *post la festokroviroli ŝi ~is la revenon de sia fianco.*

* **Spiri.** 1 (ntr). Enlasi aeron en la pulmojn k ellasi ĝin post kiam ĝi reoksigenigis la sangon : *permusu al mi ek~i B* (iomete halte). **2** = *el~i 2* : *la ĉambro ~as la odoron de rozoj B.* **3** (f) = *el~i 3* : *Saŭlo ~ante minacojn k mortigon kontraŭ la disciploj; tiuj liaj versoj ~as malgajecon; tiuj verkoj, vortoj k agoj de Z ~as tiun ideon Z.* **~o.** Ĉiu unufoja ~ago : *Dio enblovias en lian nazon ~on de vivo Z; fari la lastan ~on Z* (morti); (f) *~o de espero blovias tra la mondo; la tutlan libron mi legis unu~e* (senhalte). **~(ad)o.** *~a funkcio : perdi la ~adon kurante.* **~egl** B. Malfacile k forte *~i*; anhelii. **El~1** (tr). 1 Elpuši aeron el la pulmoj. 2 Eligi odoron, haladzon, aŭ varmon : *la sablo el~is ardantan varmegon Z.* **3** (f) (io) Eksterigii ian econ abstraktan; montri, esprimi; esti plena je, penetrata per : *čio el~is sanan gajeon; la libro el~as malamon; atestanto falsama el~as mensogojn Z.* Kp odori. **En~1** (tr). Enlasi aeron en la pulmojn : *li en~is la parfumajn blovojn, la venton de la erikejo, la gudroaromon de la pinoj.* **Sen~igl.** Perdi la *~on*. **~blovo** (Fon). Aerkolonetlo elpušita el la pulmoj k utiligata de la homo por produkti sonojn.

Spiralo. Kurba nefermita linio, kiu pli k pli malproksimiĝas de sia deira centra punkto, rondirante ĉirkaŭ ĝi : *~a konko de heliko; ~a vojo, ŝtuparo; ŝranko kun skulpitaj ~oj k foliaj Z;* *aŭtuna vento pelis mortintajn foliojn k turnadis ilin ~e ĉirkaŭ nevidebla akso.*

* **Spirito.** 1 Tuto de la homaj mensaj kapabloj : *pli valoras kontenta ~o, ol granda profita Z;* *~a laboro.* Kp INTELEKTO, SAĜO, RACIO, SPRITO. 2 Nemateria k senmorta homa animo : *jen la temp', en kiu aperas ordinare la ~o Z.* 3 Nevidebla k netuſebla estajo, kiu havas nek korpon

nek figuron : *la ~o de Dio ſvebis super la akvo Z; la sankta ~o (RK la 3a persono de Dio).* 4 Propra karaktero, karakteriza tendencio : *eduki ſiajn infanojn en pacem k tuthomara ~o; la nuna junularo havas alian ~on; tia uzado ne estas kontra la komuna ~o de nia lingvo Z; mallongeco estas la ~o de ſago Z.* ~a. Apartenanta al la ~o aŭ al la animo, kontraste kun korpa aŭ materia : *ni celas krei unuigitan k ~e altigitan homaron Z.* Kp MORALA. ~ceesto Z, ~preteco. Kapabla ſenprokraste diri aŭ fari tion, kio estas plej trafe güstatempa.

Spiritismo. Doktrino asertanta la ebl-econ interrilati kun la animoj de la mortintoj.

Spiritisto. Adepto de la spiritisma doktrino.

Spiritualismo. 1 Filozofia doktrino laŭ kiu la animo konsistigas substancan realajon ekzistantan aparte k sendepende de la korpo k materio. 2 Filozofia doktrino, laŭ kiu la meno estas neredukt-ebla al la materio. 3 Inklini ſati, en la praktika vivo, la spirititan bonojn super la materialaj. Vd MATERIALISMO.

Spiritualisto. Adepto de spiritualismo.

* **Spite.** Adv. signifanta : intence kontraŭstarante la volon de iu alia, montrante, ke oni ne timas la batalon : *~e al iu Z, ~e de iu, ~e iun Z; ~e ĉiujn argumentojn li rifuzis; ~e al vi, barbaro! D ~e iu Z (Ev.) ~e ke (malgraŭ ke).* RIM. : *Malgraŭ montras simplan kontraŭ-econ; spite montras ĉiam intencon k obstinan kontraŭstaron.* ~1 (tr). Montri al iu, ke oni plezuras kontraŭstarante al lia volo aŭ ke oni estas preta batali kontraŭ li; malalte ĉagreni : *abelujon ne incitu, amason ne ~u Z; pli facile estas eviti ol ~i Z; ĉiujn ſiajn malamikojn li for~as Z;* (f) *laĉo de koralejoj ĉirkaŭis la kolon, kvazaŭ ~ante la truojn k la fliskojn de la talivesto Z; ~a persisto.* Kp PROVOKI, DEFII. ~ema. Volonte ~anta. Kp AROGANTA, MALTIMA.

Spleno Z. Maisana stato de la animo karakterizata per konstanta enuo k indiferenteco al ĝio. Kp MELANKOLIO.

Splito. 1 Maldika peco de fendita ligno : *dishaki lignan ſtipon en ~ojn B.* 2 Iu ſimilanta ~on; disfenditajo aŭ dis-

rompajo : *la ~aj gotikaj literoj. ~(lg)l.* Disfendi aŭ disrompi en multajn pecojn : *atomoj dis~itaj per fortgej elektraj elradiajaj; dis~ita Eŭropo ne kapablas konkurenci Amerikon;* (f) *dis~igi ſiajn fortejojn.* ~igl. Disfendigi aŭ disrompi en multajn pecojn : *grandaj ondoj dis~igis kontraŭ la rokoj;* (f) : *la lingvo for~igis en dialektojn; dis~igo de l' laboristo en diversajn partiojn.* Kp FRAGMENTO.

Spondeo (V). Versero konsistanta el 2 longaj aŭ el 2 akcentitaj silaboj.

* **Spongo.** Malpeza, pororiĉa, tre sorbe-ma materio, produktata de mara polipo. ~1 (tr). Viſi aŭ sorbigi per ~o.

spontana V = spontanea.

Spontanea. Fariĝanta per si mem, sen ia ekstera influo ; programova, propravola, meminiiciata.

sporo ♂. Reprodukta organo de kripto-gamoj. ~uo. Speco de kapsula sako, enfermanta la ~ojn ĉe la senkotiledonaj plantoj.

sporada Z. Tute malofta, dissemita, renkontebla nur dise : *gis nun tiu tasko estis nur ~e plenumita; strikoj ~e okazis en la distrikto.*

Sporto. Korpaj ekzercoj aŭ ludoj celantaj disvolvi de fizika lerteco k sam-tempo amuzon aŭ vebbatalon.

* **Spirita.** 1 (iu) Posedanta spiritan vigecon, kiu ebligas rapide trovi k originale esprimi neatenditan rilaton inter malsamaj objektoj aŭ malsamaj vortoj : *kortega ~ulo.* (Kp VORTLUDO). 2 (io) Montranta tian spiritan vigecon : *~a vorto tenias, nenion atentas Z; plej bona ~o estas silento Z* (Vd ĜUSTA). 3 (iu) Posedanta spiritan vigecon, kiu ebligas elpensi k kombini novajn neatenditajn lertajn k taŭgajn arangojn : *malsato donas ~on Z* (Kp ELTROVEMO, INVENTEMO, TALENTO, LERTECO). 4 (io) Montranta tian spiritan vigecon. ~1 (ntr). Esti ~a : *vero ne bezonas mediti nek ~i Z. ~ajo.* Vortludo, Ŝerco. **Mal~a.** Spirite malvigla (Kp STULTA, MALSAGA).

* **Spreno.** 1 Metala pikilo, kiun rajdanto fiksas ĉe sia kalkanumo por stimuli ĉevalon aŭ rajdbeston : (f) *la meleagro naskigis kun ~oj Z.* 2 (f) Stimulilo : *tiu promeso estis por li ~o B.* ~1 (tr). 1 Stimuli per ~o. 2 (f) Stimuli : *la pro-*

gresoj faritaj en ĉiu leciono dank' al tiu metodo ~as la lernantojn; ~antaj vorloj.

* **Sputi** (tr). 1 Amase eljeti tra la bušo (sangon, mukajon ks, esceptante salivon. Kp KRAČI). 2 (f) Eljeti amase el ia truo : *la vulkano el~is lafon; la kanonoj el~is morton; ~i insultojn.* Kp VOMI, SPRUCIGI, ERUPCII. Vd KRATERO.

* **Stabo**. 1 Aro da superaj oficioj havanta la generalan direktadon de armeo aŭ armeparto. 2 (f) Aro de plej eminentaj personoj de iu grupo : *ni bezonas ~on da kapablaj instruantoj.*

stabilia. 1 Ema firme restadi en sama loko aŭ pozicio; starema, daure firma. 2 Ema persisti en sama stato; firme daūra.

* **Stabolo**. 1 Tablo por metia laboro; metitabolo : *~o de seruristo B, de teksisto B, de tajloro B; la potisto laboras sur la ~o Z; torno~o Z.* 2 Movebla kvarpieda kunmetajo el trabetoj por subporti tabulon, tabularon, plankon. 3 Movebla tripeda aŭ kvarpieda kunmetajo el trabetoj por subporti starantan pentrajon; pentro~o.

* **Stacio**. 1 Loko, kie haltas la publikaj trafikaj veturiloj, vagonoj, ŝipoj, por preni aŭ lasi la pasaĝerojn k varojn. 2 Loko, kie multaj vojaĝantoj kelktempe restadas : *marbordaj ban~oj; montaraj somer~oj.* 3 Nomo de kelkaj sciencaj establejoj : *radio~o.* 4 (f) Provizora haltejo : *tio estis nur ~o sur la vojo al io pli alta D.* ~**domo**. ~a domo, kie la pasaĝeroj atendas la vagonarojn.

Stadio. 1 Ĉe antikvaj Grekoj, mezuro por distancoj, egalanta proksimume 180 metrojn. 2 Loko, kie militista trupo aŭ vojaĝantoj haltas por pasigi nokton. 3 Maršota distanco inter du tiaj lokoj. 4 Kurejo. 5 (f) Difinita grado en ia evoluado : *la luno estas nun en la ~o de malkreskado Z; la malsano transiris en la kronikan ~on; tiu ideo disvolvigadis k traieradis diversajn ~ojn Z; tiuj provoj ne transpaſis la komencan ~on; la demokrata epoko alvenas al sia lasta ~o.* Kp ETAPU, FAZO, PERIODO.

stadiono, stadiumo = stadio 4.

stafeto. 1 ⚡ Rajdanto, kiu portas ordonojn aŭ leterojn. Kp KURIERO, KURISTO. 2 Sporta konkuro laŭ maniero de la antikva kuriera servo.

stagni (ntr). 1 Restadi senflua : *~anta akvo.* 2 (f) Restadi sennova, senaga, malaktiva : *la komerco ~as; deposit jardekoj la nombro de la naskiĝoj ~as; savila movadon el la ~o k apatio (Kp LAMI, MARASMO, DORMO).*

stako F. Amaso da grenpajlo aŭ da kunrastita fojno.

stakto Z. Aromajo uzita de la antikvaj Hebreoj por prepari incenso.

* **Stalo**. Loĝejo por brutoj : *malpura kiel ~o; ĉeval~o, bovo~o, ŝaf~o, porko~o. ~isto.* Homo, kies metio estas zorgi pri ~o.

Stalagmito. Kalka pinta konuso elstaranta vertikale sur grundo de kaverno k produktata de konstanta degutado de kalkoriĉa akvo.

Stalaktito. Kalka pinta konuso produktata sammaniere kiel stalagmito, k pendanta el plafono de kaverno.

Stameno Z. Virsekса organo de la floro, generale konsistanta el fadeno portanta veziketon, kiu entenas la fruktigan polvon nomatan poleno : *la flava~oj de lilioj Z.*

stamino Z. Maldensmaša kotona vualseifo.

* **Stampi** (tr). 1 Fari presan aŭ reliefan markon sur io per frapo : *~i medalon, monerojn.* 2 (f) Estigi en la spirito, koro aŭ konduto de iu daurān kutimigon : *~i ion en sia memoro.* 3 (f) Karakterizi ion : *sia delikateco k sia kostumo ~is sin per profunda disonanco kun la fono B (medio); ilia propagando estas ~ita per bonega organizado k metodo.* ~o. 1 Marko farita per frapo. 2 (f) Karakterizilo : *lia tuta politiko portas la ~on de perfido k mensogo; homo kun tiu ~o, kiun donas la longaj rilatoj kun la altaj klasoj de la societo B.* Kp GRAVURI, PRESI, SIGNI, SIGELI.

stampfi Y. (pp ĉevalo). Senpacience piedfrapadi, danceti.

* **Stano** Sn. Griza, facile fandebla metalo : *telero, kručo, kulero el ~o; ~a soldato Z (kiel infana ludilo).* ~i Z (tr). Tegi per maldika tavolo da ~o : *~ita kaserolo.*

stanco Z. 1 = strofo. 2 Okversa strofo.

stando. Aparta montrejo de iu firmo en ekspozicio.

* **Standardo.** Flago servanta kiel solena militista, religia, nacia aŭ partia simbolo : *la verda ~o estas io pli ol simpla signo de lingvo Z ; forte grupigita antaŭ sia ~o Z (f : tut harmonie k interkonsente kunigi siajn fortojn) ; arbora da ~oj.*

* **Stango.** Ciaspeca, multe pli longa ol dika, peco el ligno aŭ metalo : *~o de telegrafo ; vel ~o. ~eto.* Peco el iu ajn fortika materio, kiu estas multe pli longa ol dika. Kp BASTONO, VERGO, TRABO, STIPO, FOSTO, MASTO, PALISO.

stanolo G. Alojo el stano k aluminio, uzata en folioj por envolvi ĉokoladon, bomboonoj ks (= stanfolio).

staplo Z. Amaso da objektoj, generale plataj, metitaj unuj sur aliaj : *~o da libroj, teleroj.*

* **Starí (ntr).** 1 Resti senmove k vertikale sur la piedoj : *li ~is tutan horon apud la fenestro Z ; sur la bordo de la maro ~is amaso da homoj Z ; ~i garde ē la pordego Z ; la gesiankoj ~is apud la altaro Z ; sur la korto ~as koko Z ; li ~is kiel se li estus plantita ; ili levigis k restis ~e.* 2 Daŭre resti, vertikale altigante : *antaŭ la domo ~as arbo Z ; la tablo ~as malrekte k kredeble baldaŭ renversigos Z ; apud blua lago ~is marmora kastelo Z ; la urbon super~as monto.* 3 Fortike senſange resti : *per justeco ~as fortike la trono Z ; nia afero nun ~as forte Z ; ~i forte kontraŭ ĉiuj forlogoj Z ; firme ~i ĉe staj postuloj (Kp TENI).* 4 Resti senmove, senire, senfluie : *stagni : fluanta akvo estas pli pura ol akvo ~anta senmove Z ; ~anta kota akvo ; la pluovo longe ~is en la vojsukloj ; la ŝipo ankoraŭ ~as en la golfo Z.* 5 Resti senage, senprogrese : *ili ~as nun sur tiu sama punkto, sur kiu ili ~is antaŭ 14 jaroj Z ; ne mortos jam nia bravega anaro, ĝin jam ne timigas la vento nek ~o Z.* 6 Daŭre resti, esti en daŭra stato, esti : *sur la tablo ~as diversaj sukeraoj Z ; sur la kameno ~as fera kaldrono Z ; sur la cielo ~as la bela ŝuno Z ; la cielo ~as kiel vitra kloso super la maro Z ; antaŭ ni ~is granda serio da pafilegoj Z ; ni ~as unu apud la alia ne kiel fremduloj, sed kiel fratoj Z ; tiama larĝoj ~as en miaj okuloj Z ; vi ~as nun antaŭ miaj okuloj, mia kara patrujo Z ; malfacila problemo ~as antaŭ ni ; antaŭ la homaro ~as pezaj tagoj k*

*nenu scias pri morgaño ; la ĝeneralaj interesoj de la movado ~as super la interesoj de aparta socioeto ; sciigu al mi, kiel la afero ~as ; aspektis tiel, kvazaŭ la tuta mondo ~as en flamoj, tiel forte fulmas Z ; tiel ~as la demando Z ; tiu vorto ~as tie ĉi en akuz. ĉar ni volis esprimi direkton Z ; en tiuj okazoj ni uzus la finigon n tute egale ĉu la prepozicio ~us aŭ ne Z (Kp KUŠI 2, 3; SIDI 4; RIPOZI). ~igl. 1 Igi firme vertikala. 2 Daŭre fondi, daŭre estigi : *~igi kurson, metodon, teorion, komitatlon Z, ligon.* Kp KREI, ESTABLI, ORGANIZI, KONSTRUI, ARANĝI, PLANTI, INSTALI, KUŠI. ~igl. 1 Vertikale rektigi : *~igis ŝiaj haroj B.* 2 Estigi, naskigi : *teknikaj malfacilaĵoj ~igis. ~ema.* Pro fortikeco k firmeco nešanĝema ; stabila. Dis~i (ntr). ~i malkune. Ek~i (ntr). Meti sin en vertikalan pozicion. El~i (ntr). ~i pli alte aŭ pli ekstere ol la cetero : *liaj okuloj el~igis senmove Z.* El~a. 1 ~anta pli alte aŭ pli ekstere ol la cetero. 2 (f) Eminenta : *plej el~aj artistoj ; montri el~an heroecon ; nenio nova el~igas tiun projekton el la vico de la aliaj.* Kontraŭ~i (x). 1 Peni por malhelpi : *ne povi kontraŭ~i sian scivolon, koleron.* Kp REZISTI, BATALI. 2 Esti kontraŭa al. Mem~a. Sendependa, aŭtonoma.*

starti (Sp). Ekpaši, ekkuri en sporta konkuro : *~i al kuro, al luktokonkuro.* ~anto. Tiu, kiu ~as, kiu partoprenas en la starto.

* **Statø.** Maniero de estado ; = situacio 2 : *ne forgesu la nunan ~on de esp. Z ; la ~o de la aferoj, de la animo, de la trafiko ; estas danĝera daŭrigi ĉi tiun ~on de l' necerteco B ; ili reprezentas per si ĉiujn landojn, ĉiujn rangojn, ~ojn k klasojn de la homoj Z.* Kp KONDICO, FARTO, RANGO, CIRKONSTANCO, POZICIO. ~i (ntr). Esti en iu stato. Bon~o. Prospera situacio : *kiu fidas Dion, tiu estas bon~a Z.* Anim~o. ~o de spirito aŭ de koro (Kp HUMORO, AGORDO Z, INKLINO).

statiko Z G. Parto de la mekaniko, kiu pritraktas la ekvilibron de la fortajo.

Statistiko. 1 Scienco celanta metodan klasigon de tiuj el la sociaj faktoj, kiuj estas mezureblaj k nombreblaj. 2 Tabelo starigita laŭ la metodoj de ~o.

stativo **⊖**. Ordinara tripieda ilo, uzata por subteni aparaton aŭ instrumenton : *fotogra/paraloj bezonas ~ojn ; kunmetela ~o*. Kp POSTAMENTO.

Statuo. Tutreliefā bildo, el fortika materio, prezentanta homon aŭ beston.

Staturo. Alteco de la homa korpo : *bon~a Z ; bel~a homo B*.

statuto **Z**. Fundamenta regularo de societo.

Stearino. Senkolora k senodora substanco troviganta en preskaŭ ĉiu bestaj graso, precipie en ŝafa graso, k uzata por fabriki kandelojn.

* **Stebli** (tr). Mašinkudri. *~ilo Z*. Kudromasino.

* **Stelo.** 1 Memlumanta ĉela astro, kiu, pro malproksimegeco, aperas al nia okulo kiel brila nemezurebla punkto : *~luma Z, ~oklara nokto Z*. 2 (f) Famulinjo. *~aro B, ~figuro Z*. Ŝajna grupo da steloj, prezentanta iun figuron k ricevinta apartan nomon ; konstelacio. **Fal** **~o**. Brila meteoro, kiu ŝajnas kvazaŭ detala stelo : *fal~o traflugis la cielon Z* (Kp AEROLITO).

stenodaktili(ograf)I **⊖**. Stenografi k mašinskribi. *~ist(in)o*. Tiu, kiu scias *~i : nuntempe en la industrio k komerco oni serĉas ~ist(in)ojn k ne nur mašinskribist(in)ojn*.

Stenografi (tr). Uzi specialajn konvencian tre simplajn signojn por skribi same rapide, kiel oni parolas. *~o*. Stenografiisto. *~ado*. Ago *~i* aŭ *~arto*.

Stenografio. Stenografado. *~isto*. Iu praktikanta la stenografarton.

stenotipo **⊖**. Stenografa mašino. *~i*. Skribi per *~o*. *~ist(in)o*. Tiu, kiu scias *~i*.

stenotipio (Sc). Arto stenotipi : *la ~o akiras ĉiam pli multajn adeptojn k konkuras forte kun la stenografio*.

* **Stepo.** Nekulturita k senarba ebenaĵo, kovrita nur per herbecaj veg-oj.

stereografilo **Z** (Sc). Arto prezenti per projekcio geometriajn solidojn sur plata surfaco.

stereometrio **Z** **Δ**. Parto de la praktika geometrio pri la proprecoj de solidoj.

stereoskopio **Z** **立体**. Optika instrumento, per kiu oni vidas relieve la en ĝi enmetitajn bildojn.

stereotipo **Z**. Reliefe muldita plato uzata anstataŭ moveblaj karakteroj por reprodukti multekzemplere ian presan kompostacion. Kp KLIŠI. *~i* (tr). Reprodukti per *~o*. *~a*. 1 Reproduktita per *~o*. *~2* (f) Banala, maloriginala : *li nur ripetas ~ajn frazojn ; mi komencis ~an rakonton, kiun mi ripetadis jam multajn fojojn B*. Kp RUTINA, GURDITA.

* **Sterko.** Generala nomo de ĉiu produktaj, organikaj aŭ mineralaj, uzataj por plibonigi la kulturgrundojn : *kiam la akvoj malaperas, restas fruktoporta slimo, kiu anstataŭas plej bonajn ~ojn B*. *~i* (tr). Plibonigi grundon per *~o* : *fosante ni trovis marĉgrundon ~itan de post jarmitoj per putrigintaj herboj k folioj* (Kp GRASIGI).

* **Sterledo.** Speco de sturgo liveranta la plej bonan kaviaron (*aciens rutilus*).

sterlinga **Z**. Karakteriza epiteto de la mona angla funto. *~o Z, ~a funto, ~fundo*. Ora angla monero valoranta 25 svisajn frankojn.

* **Sterni** (tr). 1 Horizontaligi ion aŭ iun vertikale starantan ; kuſigi, faligi : *la pafado ~is centojn da soldatoj ; la vento ~is la flavajn trunketojn de la grenoj ; ĉerkoj k kadavroj kuſas dis~ite ; ni atenvis malfrue k tuj ~igis por dormi*. 2 Etendi tukon aŭ ion similan laŭ ĝia tutaj largo k longo sur suprajon : *~i sian litafaron sur la planko Z, veston sur teron Z, tapison sub iu ; ~i sub sin kelke da plenbrakoj da sekaj herbo B ; en mezo de l' rondo oni ~is cervan felon B ; kiel oni ~as (sk. sian liton), tiel oni dormas Z ; tablotuko estis ~ila sur la tablo Z ; loko por ~ado de retoj Z*. 3 (f) Disvastigi ; etendi 2 : *~i tavolon da sterko sur la lero ; ~i sub si sakafon k cindron Z ; suno ~as radiojn siajn en la malluma aleo B ; argenta nokto ~is sian kovrilon super la tero B ; kampoj sentimaj sin ~is ĝis la horizonto B ; sur la batala linio flava polvo sin ~is kvazaŭ grandega serpento B ; de la supro de la monteto sin ~is antaŭ ili eksterordinara pentrafo B ; malsupre de la monahejo ~igis longa pentrinda valo ; la luta urbo ~igis antaŭ ŝi ; kruela ekonomia krizo ~igas sur la mondon*. 4 (f) Malvolvi ; detaile prezenti :

~i antaū iu sian programon; la aŭtoro larĝe ~as antaū ni ĉiujn fazojn de tiu historia periodo; anstataŭ koncize paroli, ili ~as sian tutan vivon. ~ajo. Io ~ita : dika neĝa ~ajo Z; ~ajo el folioj Z; si feligadis sur sia malalta ~ajo Z; argil~ajo postlasita de la superakvego. Kp KUŠIGI, ETENDI, MALVOLVI, ELVOLVI. RIM. : La vorto sterni atentigas precipie pri la horizontala pozicio, dum etendi elvokas la ampleksan spacon okupatan de la kovraro. Kušigi atentigas pri la horizontaleco rigardata prefere kiel ripoza pozicio. Uzataj metafore la vortoj sterni, etendi k disvastigi estas ofte sendiference sinonimaj.

sternumo ♡. La antaŭbrusta osto, ĉe kiu turnigas la ripoj k la klavikloj.

* **Stertoro.** Raŭka sono, kiun aŭdigas la agoniantaj personoj pro malfacila spirado. Kp SINGULTO.

stifto ♀. Mētala ŝtopnajleto, uzata por kunklifi du pecojn : *algustiga, duobla, fiksita, konusa ~o; fendo~o, ŝraŭbo~o.*

stigmo ♂. Supra parto de la pistilo : *la ~o estas destinita por ricevi la polenon.*

* **Stilo.** 1 Karakteriza persona maniero esprimi siajn pensojn : *ili skribas senerare, sed per multopeza malagrable ~o Z.* 2 Tuto de la ecoj, kiuj karakterizas belartan verkon de iu artisto aŭ belartan verkaron apartenantan al iu epoko k popolo : *la baroka ~o; modernaj domoj en kazerne-karcera ~o.*

stileto ⌂. Malgranda ponardo kun klingo tre akrapinta. Kp PONARDO.

stilistiko Z. Metoda konsilaro pri stilo.

stiluso ♂. Parto de la pistilo, kiu portas la stigmon : *~o ofte malestas en la pistilo.*

stilzo N = (stang)irilo.

Stimuli (tr). 1 (iu) Peni por ke iu jam aganta agu pli vigle. 2 (io) Plivigligi la aktivecon de iu aŭ io : *tiu ideo estas la ~o de ilia laboro Z.* Kp EKSCITI, INCITI, INSTIGI, FERVORIGI, SPRONI.

* **Stipo.** 1 Herbo el fam. gramenacoj (*stipa*) ; = alfo. 2 Trunketo, tigo.

Stipendio Z. Subvencio donata ĉiujare al lernanto por lia vivtenado dum la tempo de lia studado.

stivi (tr) ⌂. Fiksaranĝi la ŝargojn de la ŝipo en la holdo, por ke ili ne moviĝu dum la osciloj de la ŝipo : *karba ŝargo ne estas ~ata.*

* **Stofo.** Rusa mezuro por fluajoj, valoranta iom pli ol 1 litro.

Stoika. 1 Apartenanta al la doktrino de la greka filozofo Zenono. 2 Spertanta doloron k malfeliĉon kun trankvila senemocio, neskuebla firmanimeco k serena sinregeco. Kp FLEGMA.

stoko C. Disponebla kvanto da varoj.

stolo Z (K). Pordiserva ornamo pendanta de ĉirkau la kolo ĝis la genuoj.

* **Stomako.** Muskoleca organika ronda sako provizita per specialaj glandoj, kiu komunikas kun la ezoфago k la intesto, k en kiu komenciĝas la digestado : *mansata ~o orelo ne havas Z; vivu ~o (= ni mangu) laŭ la stato de l' sako Z;* (f) *la ~oproblemo (demando pri nutrado).* Mađ~o = postkropo.

stompi V ♣ (tr). 1 Iompostiom malpliintensigi la ombrumadon aŭ la helecon de desegno. 2 (f) Iompostiom malpliintensigi, mildigi. ~lo. Speciala ilo por ~i.

Stoplo. Stumpigita trunketo de greno restanta post la falĉado : *la nudaj sekaj ~oj elstaris el la tero Z;* (f) *iri sur la ~eo de la pasinreco por kolekti rememoran.*

* **Strabi** (ntr). Nepovi, pro difekto de la okulaj muskoloj, direkti ambaŭ okulojn al sama celo : *inter blinduloj regas ~uloj Z;* (f) : *~e rigardi la riĉaĵojn de aliaj; mi aŭdis nenion riproĉan vorton, vidis nenion ~an (= malican) rigardon K.*

strando. Sablobordo taŭga por banado ; plago.

* **Stranga.** Miriga pro eksterordinareco : *~a homo; ~e vestita; havi ~ajn ideojn* (Vd MUŠO, GRILIO). Kp ORIGINALA, EKSTRAVAGANCA, KURIOZA, FREMDA, GROTESKA, NENORMALA, FRENEZA.

srangoll C (tr). Sufokpremi la gorgon al iu.

* **Strato.** Vojo inter konstruaĵoj en urbo aŭ vilago : *oni promenas en, sur la ~o Z, tra la ~oj; oni loĝas ĉe ~o, havas domon, loĝejon ĉe aŭ sur ~o; mi skribas tiun leteron en la ~o; li elkondukis sin sur la ~on Z.* ~kanaleteto. Nefondita

deklivavo farita sur ~o por forfluado de pluvakvo.

Strategio. 1 Arto prepari planon de miliito k plej bone kombini la movojn de armeo por konduki ĝin al renkonto kun la malamiko. Kp TAKTIKO. 2 (f) Arto lerte kombini rimedojn por trafi iun politikan celon.

strebi z (ntr). Energie strebi la fortojn de la korpo aŭ de la spirito por atingi iun celon : *~i al iu celo z; al malpieco ~as illia animo z; ekzistas homoj, kiuj de tempo al tempo sentas ~adon al poezio z. Kp PENI, ASPIRI, SOPIRI.*

* **Strebi** (tr). 1 Rigidigi ŝnuron aŭ ion similan forte tirante ĝin : *~i la muskolojn, la kolon, la brakon; tiaj haroj ~igis pro timo z; ~e la ĉilia korseto; supren~igi sur la piedfingroj; brusto~i (pretendeme sin elmontri. Vd PAVO, PARADI); (f) ~itaj (ĝis ekstrema ~itaj k apenaŭ ne rompitaj) diplomataj rilatoj; ~ita situacio. Kp ETENDI, STERNI. 2 Tiri aŭ premi elastan korpon por dumtempe ŝangi ĝian normalan aŭ naturan formon : *~i pafarkon, risorton B, horloĝon B. Kp TORDI. 3 (f) Energie uzi siajn korpajn aŭ spiritajn fortojn por atingi iun celon : ~u la okulojn z; ~i la orelojn, la atenton B, la rigardon z, la cerbon D, la pensojn D; kiu transmovas ŝtonojn, tiu jaras al si difekton per ~o z; tenu la okulojn en ~o z; nur post preskaŭ superhoma ~ado ili fine alvenis; fari grandajn forto~ojn por; ~ita marso B; tio postulas la ~igon de ĉiuj fortoj de la prudento k volo z (Kp PENI). ~a. 1 Malpufa : ~a vesto (Kp STRIKTA). 2 Ekstreme energio : la vivo estas ~a batalo z; ~a atendado; esti ĉiam en ~a preteco.**

* **Strekli** (tr). 1 Desegni linion per unusola movo de krajono aŭ plumo. 2 Estigi linion : *nuboj da anasoj ~is grandan rondon B; ~i per la fingroj tra sia hararo; fulmoj ~is la mallumoj. El~i, for~i (tr). Forigi, nuligi tra~ante; fari ~on sur io skribita por nuligi ĝin : el~i la viandon el sia tabelo de manĝo K; ili estas el~itaj el la libro de vivantoj Z. Sub~i (tr). 1 Fari ~on sub io skribita. 2 (f) Akcenti, insisti pri io : *specialan sub~on meritas la fakteto, ke. Tra~i (tr). Fari oblikvajn ~ojn tra io : la tero estas tra~ita per longaj nealtaj muroj. Ombro~o.**

Paralelaj ~oj por prezenti la ombrojn en la desegnoj k gravurajoj. **Voj~o.** Mallarga vojo : *mi irigos via sur rektaj voj ~o z; la voj ~on de malpiuloj ne iru z. Kp STRIO, TRAJTO, RUBANDO, VEJNO, TIRI, DESEGNI.*

* **Strio.** 1 Longa mallarga peco kun paralelaj randoj : *~o de ŝtofo D; funebra ~o D; ~o da tero B; pro la miaskoj ni ligis tolajn ~ojn antaŭ la naztruoj; volvi tabakon en ~on de papero z; kofoj kun feraj ~oj k kun ronda kovrilo B. Kp RUBANDO, ZONO, BENDO, VINDO, OKULKOVRILO, BLINDIGILO, BANDEROLO. 2 Larga streko : *serpento verda kun blua ~o sur korpo; el la lada plurutuba fluis sur la pavimon mallargaj akva ~o B; ~o da arboj; restis nenia lum~o (f. Kp OMBRO 4) de espero; post~e de ŝipo en la akvo. ~i (tr). Fari ~ojn, kovri per ~oj : ~elaj ~a multkoloraj ĉevaloj B; la monteto estis kovrita de grandaj rokoj k ~ita de sulkoj el grejso. Relief~o. Modluro.**

* **Strigo.** Viandmanĝanta noktobirdo (strigo).

Strigli (tr). Brosi k purigi haŭton k harojn de ĉevalo aŭ hejma besto. ~lo. Speciale ilo por ~i, konsistanta el kelkaj paralelaj metalaj kombiloj.

* **Striko.** Intencita ĉeso de laboro celanta devigi la mastron kontentigi la postulojn de la salajratoj. **Mastro~o.** Ĉeso de laboro ordonata de mastro por cedigi la salajratojn; lokaŭto. ~i (ntr). Intence ĉesigi la laboron : (f) *mia memoro ofte ~as (haltas, ne funkciias).*

strikta z. 1 Algūstigita, malpufa : *li havis sur si ~an veston z; kamizolo sidis sur mi ~e k strecite z. 2 Severe preciza, rigora, ne permesanta deflankigon : ~a devo, ordono, regulo, senko, silento; oni devos fiksi pli ~e la uzon de konjunktivo; tio transpaſas la ~an bazon de la intertraktado; tion mi ne povas fari inter la ~aj limoj de mia recenza rubriko.*

Striknino. Tre venena maldolĉa alkaloido uzata en medicino.

strobilo ♂. Frukto de koniferoj : *abio, pino havas ~ojn.*

strofo. Ĉiu el la sammezuraj, samarangaj k samtaktaj dividoj de lirika versajo. Kp STANCO, REKANTAJO.

Strukturo. 1 Maniero, laŭ kiu estas kunarangitaj la diversaj partoj de konstruo, mašino, organismo, aŭ la diversaj eroj de hemia substanco : *bel-a viro ; konservas eĉ karbo la ~on de l' arbo Z.* 2 (f) Maniero, laŭ kiu estas kunarangitaj la diversaj partoj de tutajo. Kp KONSTRUO, ARANĜO.

* **Struto.** La plej granda el la nunaj birdoj, havanta longan kolon k longajn krurojn, nekapabla flugi, sed eksterordinare rapidkura (*struthio camelus*) : *en ŝovi ~e la kapon en la sablon ; fermi ~e la okulojn antaŭ la faktoj* (Kp IGNORI, BLINDA) ; (f) ~a (rifuzanta vidi la realajn malfacilajn) politiko.

Studi (tr). 1 Science esplori : *~i la proprecojn de iu substanco, iun veg-on.* 2 Diligente labori por akiri la posedon de ia scienco : *~i fizikon, filozofion, ian specialan brancon.*

* **Studento.** Lernanto en supera lernejo : *mi estas ~o ĉe la universitato.*

stufl Z (tr). Longe kuiri viandon en fermita kaserolo, tre modere varmigante por konservi ĝian tutan sukon.

* **Stuki** (tr). 1 Ŝmirpentri muron per miksaĵo de kalko k sablo. 2 Kovri ion per tavolo el speco de mortero similanta marmoron. ~o. Substanco servanta por ~i. Kp GIPSO.

Stulta. Funde k nekuraceble sensprita. Kp IDIOTO, NAIWA.

stumbli (ntr) = (paš)faleti, duonfali.

Stumpo. 1 Nedifektita restajo el fortranĉita membro : *~o de amputita brako.* 2 Mallonga parto restanta el io, kies plej grandan parton oni fortranĉis aŭ fordestruis : *~o de kandelo Z ; cigar~o ; ~o de trunko, de branĉo ; ~ita vorto, ~vorto ; valskandelaj ~eloj Z ; ~elo de forbrulinta alumeto Z.* Kp STOPLO, ŜTIFO, TRUNKO, KRIPLA, INVALIDA.

* **Stupo.** Implikaj krispaj fadenoj restantaj el ŝpinata kanabono aŭ lino k uzataj por ŝtopi : *embarasata kiel kokido en ~o.*

* **Sturgo.** Marfišo atinganta 6 metrojn da longo, enmigranta en riverojn por demeti sian frajon (*acipenser sturio*).

* **Sturno.** Birdo el ordo de paseroj, kiu facile lernas paroli (*sturnus*).

* **Sub.** I^e Prep. esprimanta : 1 La pozicio de objekto rilate al alia, kiu estas pli alte, kaj tuſas ĝin (= malsur) : a) (sen translokigo) : *porli ion ~ la brako Z ; havi kusenon ~ sia kapo ; rekoni virinon ~ masko ; ŝanceliĝi ~ la pezo de io ; la ŝtoroj mortis ~ la paſo de la amantoj Z.* b) (kun translokigo) : *li falis ~ la radojn Z ; meti tabureton ~ siajn piedojn, foliojn ~ la presilon ; li trafis el ~ pluvo en riveron Z ; (f) Moab humiliigis ~ la manojn de la Izraelidoj Z ; Dio metas gentojn ~ niajn piedojn Z.* 2 La pozicio de objekto rilate al alia, kiu estas pli alte sed ne tuſas ĝin (= malsuper) : a) (sen translokigo) : *muso kuris ~ la lito Z ; dormi ~ segmento, ~ libera ĉielo ; riposi, promeni ~ altaj kverkoj ; ~ la supraĵo ; ekzistas nenio nova ~ la suno Z ; ~ Lia ombro ni vivos inter la nacioj Z ; kiam la suno aperas ~ la stelo Sirius B.* b) (kun translokigo) : *el ~ la kanapo la muso kuris ~ la liton Z.* 3 La eksteran ŝajnon : *si aperis ~ la formo de maljunulino ; projektoj proponitaj ~ laŭta nomo Z.* 4 La dependecon : *~ seruro promesojn tenu, sed doninte ne reprenu Z ; ĉio estas ~ via dispono ; meti ion ~ ies disponon Z ; servi ~ ies ordonoj ; teni popolon ~ sia regado ; ~ tiu kondiĉo ; dansi ~ la muziko Z ; tiu skribis sur ŝi ~ la diktaido de Jeremia Z ; kurso pri literaturo ~ profesoro Davis ; socio, kies konstitigantaj vivas ~ sovaĝa egoismo.*

IIe Vortero kun la samaj signifoj : ~a. Estanta ~io aŭ iu. ~e. En ~a loko : *rigardu la noton ĉi ~e ; vi ne trovis la librojn, ĉar ĝi estas ~e de mia ĉapelo ; la hundo, ekvidinte tablon, kuris ~en.* Kp MALSUPRE. ~ajo. 1 ~stofo. 2 Fono : *la korvoj faris bonan efekton sur la blanka ~ajo de la nego Z.* ~igl. Cedigi iun antaŭ io aŭ iu ; obeigi : *Dio ~igas al ni la popolojn Z ; ~igi landon al sia regado, soldatojn ~ sia jugo ; ~igi sin, ~igi al la cirkonstancoj, al la plimulto (Kp SUBMETI, VENKI. Vd KLINI).* ~ulo. Homo dependanta de alia.

IIIe Prefikso signifanta : 1 ~an pozicion de objekto rilate al alia : *~tera ; ~jupo, ~segmento, ~vestoj ; ~porti, ~teni (porti, teni estante ~e) ; ~skribi (skribi ~e) ; ~iri ; ~kuſi (kuſi ~e de io) ; ~meti ; ~ordigi ; ~akviggi (Kp 10 k 16).* 2 ~an pozicion de homo(j) rilate

al alia(j) pli altranga(j) : *~leütenano*, *~oficiro*; *~meti ribelantojn*. Kp vico. **3** Kaſitecon, sekretecon aŭ hipokritecon de la ago : *~aūskulti*, *~diri*, *~kompreni*; *~krii* (detene krieti); *~premi ridon*; *~ridi* Z (kaſe ridi); *~rigardas* (spionas) malvirtulo virtulon, k celas mortigi lin Z; *~voce*.

subalterna Z. Dependanta de superulo k devigata obci ties ordonojn.

* **Subita.** Tute rapide k neatendite okazanta : *~a teruro* Z, morto; *neniam atendita* (io) ofte venas *~e* Z; *~e fali*; *~e venos la pereo* Z. Kp ABRUPTE.

* **Subjekto.** **1** Temo, pri kiu oni pensas, parolas, skribas, verkas; pripensisato, priparolitajo, pritraktitajo : *tio estas la nuna ~o de ĉiuj konversacioj*; *~o de iu pentrajo*. Kp OBJEKTO 3. **2** (G) Persono aŭ objekto, kiu faras la agon aŭ suferas la staton esprimatatan de la verbo. Kp PREDIKATO, OBJEKTO 5, KOMPLEMENTO. **3** § La spirito, konsiderata kiel la konanto, kontraste kun la konatajo. Kp OBJEKTO 6.

Subjektiva. **1** Nur mensa, nur psika. **2** Arbitra, dependanta de individua placoj. Kp OBJEKTIVA.

Subjunktivo (G). Verba modo ne ekzistanta en esp. k montranta, ke iu propozicio dependas de alia k ke iu ago estas konceptata kiel dependa de alia ago, do kiel duba k necerta. Kp VOLITIVO.

sublima N. **1** Belega, superbela. **2** Nobla, supernobia.

sublimi (tr) §. Pasigi korpon de solida stato direktie en la vaporan. *~o*. Ago *~i*. Kp SUBLIMATO.

* **Sublimato.** **1** Substanco vaporigita k poste ricevita en solida stato. **2** Hidrarga biklorido. *HgCl₂*.

Substanco. **1** Ĉiu speco de materio : *flueca, gasa, solida, metala* *~o*. **2** § Tio, kio ekzistas per si mem k estas kialigita de si mem. **3** § Daŭra realajo konceptata kiel subportanta k unuiganta la ŝangantajn fenomenojn percepteblajn per la sentumo k kiel manifestiganta per ili.

* **Substantivo** (G). Vorto esprimanta personon, estulon, objekton, aferon aŭ ideon : *en esp. ĉiu ~o ricevas la finiĝon o.*

substitui Z (tr). Anstataŭigi ion per io alia.

substrato §. **1** Ia ajn realajo, substanco aŭ fenomena, kiu ebligas la ekziston de alia, k kvazaŭ subportas ĝin. **2** (f) Bazo, fundamenta ideo de doktrino.

Subtila. **1** (io) Konsistanta el tre mal-dikaj k delikataj eretoj : *~a sablo, pluvo, polvo* Z, *pulvoro*. **2** (iu) Kapabla rimarki la plej delikatajn diferencojn k nuancojn : *~a spirito* (Kp SPRITA, SAGACA, PENTREMA). **3** (io) Esprimanta aŭ montranta plej delikatajn diferencojn k nuancojn : *~a respondo, elpenso*; *tiu teorio estas vere tro abstrakta k tro ~a* (Vd CERBUMI, DISFENDI, DISSPLITIGI, HARO). **4** (io) Mal-facile rimarkbla pro sia delikateco k neintenseco : *~a nuanco*.

subtrahi Z (tr) Δ. Celi, konante la sumon de du nombroj k unu el tiuj nombroj, trovi la alian.

Subvencio Z. Oficiala monhelpo.

* **Suci** (tr). Eltiri fluajon el io, aspirante per la bušo : *la infano ~as la maman de la patrino*; *la abeloj ~as la melon el la floroj*; *~infano*; *en la ~infana periodo de nia lingvo* Z; (f) : *la radikoj ~as la subteran malsekafon*; *spongo en~as akvon* Z; *en la allernejo li en~is liber-spiritan manieron de pensado* Z; *~o* (altiro) *de la pezoforto*. Kp SORBI, ĈERPI. *~igl.* Mamnutri : *~iganino* Z; *~iganaj bovinoj* Z. **El~i** (tr). **1** Eltiri per aspirado de bušo la tutan fluajon el io; elsekiĝi : *li alpremis la lipojn al la vundo k forte el~is por eltiri la venenon*. **2** (f) Eltiri la tutan forton de iu aŭ io; tute senfortigi : *la maljuneco el~is liajn fortojn*; *malbona sistemo ekonomia el~as la landon* (Kp ELČERPI). **3** (f) Tute senhavigi, senmonigi iun : *la loĝantaro estas el~ita de la impostoj*. **El~a.** Moncerpa, multekosta : *el~aj vojaĝkostoj, transport-kostoj, impostoj* (Vd VAMPIRO).

* **Sudo.** **1** Parto de la terglobo kuſanta ġuste kontraŭdirekte al nordo. **2** Parto de iu lando, kiu troviĝas ġuste kontraŭdirekte al nordo.

* **Suferi** (x). **1** Senti doloron fizikan aŭ moralan : *kapo pekas, piedoj ~as Z*; *et muſon li ne povas vidi ~i*; *~i de la varmo* Z, *pro varmo*; *~i de la suno* Z; *~i pro malvastece de la loĝejo*; *~i de soifo* Z; *~i malsalon* Z; *ni ambaŭ ~as la saman malsanon* Z; *la popolo ~is pro manko de*

akvo ; mieno lia montris pli ~on, sed ne koleron Z ; ~ego lin atakis, doloro kiel ēe naskantino Z ; transiro de ~oj al gójo Z ; tranĉi al si la piedojn k sin ~igi Z (Kp VUNDI) ; la varmego lin ~igis Z ; ~plena ĝemo Z. Kp DOLORO, TURMENTO. 2 Sperti malteiliĉajon, malagrablaĵon, malprofiton : ~i grandajn perdojn Z, krizon ; ~i atakojn, malestinson Z, ĉiujn kaprikojn de la sarto Z, tiranecon ; ~into pli valoras ol lerninto Z ; nur ~into ŝatas felicōn Z ; la popolo ~as grandan mizeron, pezan premadon ; vidu, kion mi ~as de miaj malamikoj Z, li multe ~is pro siaj opinioj ; mulle ni devis ~i de tiu malvasta psuedopatriotismo Z ; kion ~as la esp-a afero de mia pure persona kontrako Z ? kiu el vi iam ~as de tio, ke mi faras tradukojn por la Revuo Z ? elporti tiom da felicoj k tiom da ~oj mi ne povas Z ; terremo ~igis la insulon ; la insulo estas ~igita de la tertremo. Kp MIZERO. Vd PORTI, SPERTI, VIKTIMO. 3 Esti en malbona stato pro nenormala manko de bezonajo : junuloj ofte tre ~as je absoluta manko de singardo Z ; nia movado ~is gis nun pro gravaj mankoj ; li ~as pro stranga ĝeno pri parolo K ; ni estas nur homoj k ~as pro homaj difektoj. 4 Difektigii, malprosperi : nia negoco tre ~as de tia situacio ; ~i pro, sub krizo ; la internaciaj interrilatoj tre ~as pro la multeco de lingvoj ; sub tia régimo ili mizeras k ~as. 5 Ricevi la efikon de ago, esti traftata de iu ago : post verboj havantaj sencon aktivan la akuz. montras la ~anton de la faro Z ; la konferenco ~is interrompon (estis interrompita).

* **Sufiēa.** Estanta en tia kvanto, kia estas bezona : unu fajrero estas ~a por eksplodigi pulvon Z. ~e. Tiom, kiom estas bezono : estas ~e da lakto por vin nutri Z ; mi pensas, ke estos ~e dek metroj K ; ni havas ne-~e energian policestron Z ; ~e pri tio Z ; estos ~e, se ni diros la jenon Z ; vi havas ~e da tempo por ; ne ~e kuirila viando ; ankoraŭ ne ~e bone posedii la lingvon Z. Kp SATE. RIM. Ne uzu **sufiēe** kun la senco de **iom, etc, meze.** ~i (ntr). Esti ~a : tio ~os por ni ; tui sumo ne ~as ; ~as, ke vi promesis. ~ega. Abunda, pli ol ~a.

* **Suflikso** (G). Vortero metata post la radiko.

Sufloro. Homo, kies okupo estas maltaute flustri al aktoro la parolojn, kiujn li ne memoras. ~i (tr). 1 Flustri kiel ~o. 2 (f) Subinspiri, sugesti.

* **Sufokl** (tr). 1 Mortigi per senigo de aero. 2 Mortigi premegante la gorgon por haltigi la spiradon : ~i iun premegante la kolon B (Kp STRANGOLI). 3 Geni, malhelpi la spiradon : ~anta varmego ; la aero estas preme ~a ; ~a timo ; ~iĝi pro kolero, pro rido ; suferoj ~as k homoj mokas Z. 4 (f) Ĉesigi, forigi iun senton, emon, penson, agon : ~i sonon B, voĉon B, ridon B, rememoron Z ; ~i sian koleron B, la indignon en sia koro B ; li ~is en si la kompaton ; tiuj saĝaj konsideroj ne povis ~i la tormentantan maltrankilon en lia koro B ; ~i ribelon ; tio subpremas k ~as ĉian iniciadon k person-econ. 5 (f) Haltigi la antaŭeniradon, malhelpi la prosperon, la bonstaton de : la világanoj estas ~ataj de la impostoj B ; la materialoj bezonoj ~as la spiriton, la spiritan vivon ; la plej kruda supersticio ~as ilin B ; tiuj persekutoj ne povos ~i la veron (Kp SUBPREMI, DRONIGI, ELSUĆI, ELČERPI).

sufragano Z (K). Episkopo dependanta de ĉefepiskopo.

sugesti B = sugesti.

Sugestil (tr). 1 Estigi iun ideon, senton, deziron, agmanieron en la cerbo de hipnotigitaj personoj. 2 (f) Subinspiri, subkonsili, subproponi, subinstigi, pensigi : tian inaĝanjenon nenia komitato povus fari se gi ne estus ~ata de personoj, kiu havas ian kaſitan celon (Kp SUFLORI). RIM. Por tiu dua metafora senco estas konsilinde uzi la formon **sugesti**.

* **Suko.** 1 Organika nutra fluajo : ~o de viando, de citrono, de floroj. 2 (f) Kerna esenco, plejgravajo : tiu libreto enhavas la ~on de la doktrino. Kp MEDOLO. ~a. 1 El ~o. 2 ~oplena : ~e verda folio Z. **Sen-~a.** Tute senforta : **sen-~a** (senhumata) tero Z ; **sen-~igis la vinberon** Z (Kp VELKI, SEKİĆI). ~rlōa. Plena je abunda ~o : **tie li trovis ~plenan verdafon** B.

* **Sukceño.** Malmola flava diafana fosilia rezino, el kiu oni faras diversajn objektojn, precipe enbušaĵojn de pipoj.

* **Sukcesi** (ntr). 1 (io) Havi feliĉan rezultatan. 2 (iu) Atingi feliĉan deziratan

rezultaton en entrepreno : se malriĉulo ~as, li ĉiuj forgesas Z ; kiun la sorte karesos, tiu ~os Z ; ~i en, pri io ; fine li ~is altiri la atenton. Kp PROSPERI, BONSTATI, FLORI. ~o. Feliĉa atingita rezultato : liaj verkoj havis, akiris, ricevis, guis, atingis entuziasman ~on. Mal~i. Ne ~i (Kp BANKROTI, FIASKI, RUINIĜI).

* **Sukero.** Kristaleca blanka dolĉa substanco, konsistanta el karbono, hidrogeno k oksigeno, k ekstraktata el diversaj veg-oj, precipe el ~kano k el beto. ~i (tr). Dolcigi per ~o. ~ajo. ~ita frandajo. ~ajejo. Butiko, kie oni vendas ~ajojn.

sulfo Z. Mallongigita nomo de la sulfuro, kiun oni uzas en la nomoj de hemiaj kombinoj : ~ato ; ~ata, ~ita anhidrido.

* **Sulfuro** S. Flava solida senodora, facile fandebla k brulema metaloido, kiun oni trovas en la vulkanaj elspuitajoj aŭ ekstraktas el metalaj kombinajoj.

* **Sulko.** 1 Lonforma rekta fosajo farita per plugilo en la tero : la plugilo tranĉas ~ojn Z. 2 (f) Longforma rekta kavajo aŭ kavajeto : la vento plugas sur la rivero grandajn ~ojn B ; la tempo ĉizis ~ojn sur lia frunto ; tempia ~aro. Kp FALDO, FALTO. ~(ig)I. Fari ~ojn : li ~is la fruntojn Z ; ~igi la brovojn ; venteto ~etigis la akvon (Kp PLUGI). ~igl. Plenigi per ~oj : viaj vangoj iam ~igos ; liaj brovoj mal~igis B. Voj~o. ~o farita en vojo per radoj de veturiloj ; vojkavo : (f) la plejmulto trenigas en la voj~oj de malnovaj kutimoj ; (f) la voj~o de la rutino. Sov~o. Entranĉo farita laŭlonge en ligno aŭ metalo por enŝovi ion en ĝi (Kp FOLO).

Sultano. 1 Mahometana aŭtokrata regnistro. 2 Turka imperiestro.

* **Sumo.** 1 Rezultato el adicio de pluraj kvantoj : 5 estas la ~o de 3 k 2; feni la ~o de miaj penoj. 2 Difinita kvanto da mono : devoniĝi sin al la pagado de grandaj ~oj Z. ~e. 1 Ĉion adiciante. 2 Ĉion konsiderante. Kp ENTUTE. ~igl. Adicijo. **Re~o.** Mallongigo de io pli longe dirita (Kp SKEMO, SKIZO). **Re~i** (tr). Mallongige esprimi per malmultaj vortoj la esencon k la precipon de tio, kio estis dirita pli longe (Kp REDUKTI). **Re~e.** Mallonge, malmultvorte.

* **Suno.** 1 Centra lumiga k varmiga astro de nia planedaro : mi estas la plej

feliĉa homo sub la ~o Z ; post vetero malbela lumas ~o plej hela Z. 2 Centra astro de io alia planedaro. 3 ~aj radioj trafilantaj la suprajon de nia terglobo : ni ĝuis agrablan ~on. 4 Bildo figuranta aŭ similanta la ~on. ~floro. Helianto.

* **Supo.** Mangajo konsistanta el akvo, en kiu oni kuiris legomojn k ankaŭ kelkfoje viandon k en kiu oni trempas pecojn de pano : inter la mano ĝis la buso ofte disversiĝas la ~o Z (la esperitajo neefektiviĝas. Vd INTERSPACO, TRO FRUE).

* **Super.** I^e Prep. montranta : 1 Pozicion de objekto rilate al alia, kiu estas lokita pli malalte k ne tuſas ĝin : a) (sen translokigo) : la suno estas ankoraŭ ~ la horizonto ; ~ la tero sin trovas aero Z ; mi donis pluvon ~ iu urbo k ne alia Z ; unu fenestreto, malfermita ~ la tegmento, donis ne sufiĉan lumon Z ; tenante la manojn ~ la okuloj li rigardadis Z ; saliko staras ~ la rivero Z ; la termometro montras du gradojn ~ la nulo ; niaj kapoj en la daŭro de tutaj horoj estis klinitaj ~ la labore Z ; Josef kisis siajn fratojn k ploris ~ ili Z ; li sidas en suldoj ĝis ~ la sultroj Z. b) (kun translokigo) : levo standardon ~ la popoloj Z ; flugilojn viajn ~ mi etendu Z ; lia okulo vagadis ~ la bela ĉirkaŭaĵo Z ; la vespera ombro etendiĝas ~ la kamparo ; ~ tiu fidela reprodukto de la siatempa socioeto, la pentristo metis sian propran imagitan cielon ; si levis la kapon de ~ (de sur) la kuseno, sur kiu si apogis sin antaŭ momento Z. Rim. : Kun super en tiu senco oni ordinare ne uzas akuzativon, kiu tamen restas korekta se temas pri ia translokigo : la fiŝoj elsaltis ~ la akvon Z ; etendu vian manon ~ la riverojn k la lagojn Z ; la suno levigis ~ la teron Z ; la akvo ŝprucas alle super nin Z ; la aerŝipo flugas ~ la landon Z ; la potenza metala sono trakuris la kortojn, resaltis de la dikaj muroj de l' templo k forflugis ~ la trilitikajn kampojn B ; la krespusko sin mallevas ~ nin. 2 Pozicion de io aŭ iu, kies forteo, grado aŭ rango estas pli alta ol tiu de alia : tio estas ~ ĉiuj homaj fortoj, ~ mia povo ; mi konas nenion ~ tio Z ; tiuj kvalitoj metas esp-on ~ la aliaj internaciaj lingvoj ; ni devas meti nian komunan celon ~ ĉiuj forgesindaj disputoj ; vi devas suprenlevi vin ~ (mal)satni tiuj

malprofundaj babiloj ; kiam insistis ~ li liaj servantoj, li obeis ilian vocon Z ; ne konvenas al sklavo regi ~ princoj Z ; vi havas ~ mi sentiman potencon Z ; havi monopolon ~ la merkato ; vi volas havi Davidon kiel region ~ vi Z ; ~ la trezoroj de la rego estis Azmavel Z ; la generalo estas ~ la kolonelo B ; kampulo volas levigi ~ sian staton Z. **3** Staton de iu, kies atento direktigas al ia laboro : *la trompantoj laboradis ~ la malplenaj teksiloj Z ; li ŝvitias ankorau ~ la alfabeto Z ; ŝi sidis ~ peco da tolo, kiun ŝi kudris diligente Z ; kiam aji oni venas, li ĉiam sidas ~ laboro Z ; li laboris energie ~ la projekto de lingvo internacia ; laboru ankaŭ iom ~ la muziko Z ; laborante ~ mi mem mi kompletigus miajn sciojn Z ; medili ~ io Z.* Kp PRI, ĈE, POR.

IIe Vortero, esprimanta pli altan forton, gradon aŭ rangon : **~a.** Estanta super io, pro sia kvalito aŭ funkcio : *tiu ĉi ŝtofo estas ~a ol, al tiu ; la Germanoj estis ~aj pri la nombro je la Francoj ; ~a oficiero, merito, inteligento, matematiko ; mal~a situacio ; la ~aj, mal~aj klasoj de la socio ; la saĝeco havas ~econ antaŭ (al, ~) la malsaĝeco Z. ~i (x).* Esti supera je io aŭ iu : *li ~is antaŭ, ~eiuj siaj kamaradoj ; malbona virino diabol ~as Z ; tiu arbo ~as ĉiujn aliajn per sia alteco ; la laciĝo ~is la ekscliton B ; li ~as ĉiujn per sia kurago B ; per volo vi povos ~i ĉiujn malfacilaĵojn ; ~i la agono de 80 jaroj ; la sukceso ~is sian atendon ; vi ~as la famon, kiun mi aŭdis Z* (Kp VENKI, ESTRI, SUPERPASI, TRANSPASI, REGI). **~emo.** Deziro aŭ tendenco pri supereco (Kp KONKUREMO). **~ulo.** Homo, kiu havas aŭtoritaton super alia.

IIIe Prefikso esprimanta : **1** Fizikan prialtecon : *~elstari, ~pendi, ~signo ; la urbon ~staras monteto.* RIM. : En la vorto **supervesto Z**, la pref. signifas nur, ke tia vesto kovras la ceterajn vestojn k ne signifas ke ĝi ne tušas ilin. **2** Metasoran spiritan superecon : *~forti, ~homo ; ~brilli (~i per sia brilo) ; ~krii (krii pli laute ol) ; ~saĝi (venki per sia inteligento) ; ~intendanto ; ~bela (belega, sublima) ; ~natura ; la sukceso ~pasis la esperojn ; ~regi, ~ruzi.* **3** Troecon, eksceson, ekstrecon : *~abunda, ~flua* (superanta la bezonon. Vd MARCIANO), *~pasi ; ~gajno* (eksterkutima, pretera

gajno) ; ~nombro (ekstranombro) ; ~takso (plia takso) ; ~nutrado (nutrado ~anta la normalan kvanton) ; ~resto Z ; ~saturi, ~sargo, ~tago ; la glaso ~plenigis (f. oni ne povas elteni plie).

* **Superlativo (G).** Adjektiva aŭ adverba formo esprimanta tre altan gradon (~o absoluta) aŭ kompare la plej altan gradon (rilata ~o).

* **Supersticio.** Malsaga kredo je mistera kvazaŭsorĉa influo de diversaj objektoj, agoj aŭ paroloj sur la okazontajoj.

suplemento N. Kompletila aldono.

* **Supozi** (tr). Akcepti ion kiel veran aŭ eblan, ne posedante pruvejan tute certajn : *mi ~as, ke li baldaŭ alvenos ; tio konfirmas miajn ~ojn ; en la plej malbona ~o ni nenion perdos ; tio ~igas, ke la sukceso estos granda.* Kp KONSEKTI, HIPOTEZI, DIVENI.

* **Supre.** Adv. signifanta «en alta loko» aŭ «en la plej alta loko» : *mi staris ~e sur la monto k rigardis mal~en Z ; el ĝio ~e dirita vi povos konkludi, ke ; la vojo iras ~en Z ; pilono kun muroj mallarĝigantaj ~en B ; ombra aleo kondukis de mal~e al la pordego B ; jeti iun mal~en de la stuparo ; la movoj de la gruo ~en k mal~en B.* **~a.** Estanta supre : *~a parto de stuparo B ; mal~a parlo de parko B.* **~o.** **1** *~a parto, plej alta ekstremo de io : dormi sur la ~o de masto Z ; suriri la ~on de monteto B ; la suno klinigis k la montaj ~oj flame brulis B* (Kp PINTO, VERTO, KULMINO). **2** (f) Plej alta grado : *liam la entuziasmo atingis la ~on B* (Kp EGECO, APOGEO, KULMINO). **~ajo.** **1** Ekstera flanko de iu korpo ; surfaco : *la ~ajo de la lago estis kovrita per naĝantaj folioj Z ; la interna varmo de la tero ne havas influon sur ĝian ~afon B.* **2** Figuro havanta nur du dimensiojn, largon k longon ; surfaco : *la kubo havas ses ebenajn ~afojn B.* Kp VOLUMENO. **3** Dimensio de la ekstera flanko de iu korpo ; *~ajamplekso, surfacamplekso.* **~aja.** **1** Koncernanta nur la eksteran flankon de io materia. **2** (f) Malprofunde k malprecize pensanta aŭ pensata : *~aja lernado ; ~aja spirito ; ~aje rigardi, legi ; juĝi pri ĝio ~aje sen ia logika pripenso Z.*

* **Sur.** I^e Prep. montranta : **1** Pozicion de objekto aŭ estulo rilate al alia, kiu estas pli malalta k tušas ĝin : **a** (sen trans-

lokiĝo) : ~ la tero kuſas ŝtono Z ; sidi ~ ŝeĝo, ~ altajo Z ; ripozis ~ kuſejo Z ; teni la piedojn ~ benketo Z ; ~ ĉevalo de najbaro la ŝarĝo ne pezas Z ; bastoneto ~ kiu oni tenas pluron por skribi estas plumpingo Z ; havi ~ si ĉifonajojn Z ; eĉ unu polveron vi ne trovos ~ lia vesto Z ; la pordo turniĝas ~ sia hoko Z ; ~ la sojlo ; vi estas la plej feliĉa homo ~ la tero ; pakajo mia estas ~ la ŝipo Z ; la pastro bruligu tion ~ la altaro Z ; spikoj rostitaj ~ fajro Z ; ~ kruta ŝtuparo li levis sin al la legmento Z ; kio estis ~ la fundo de tia koro ? B ; (f.) mizerio ~ (aldone al) mizero Z. **b)** (kun translokigo) : serviva li ŝalis ~ la teron Z ; mi metos ~ min zibelan peltlon Z ; meti sin ~ la genuojn Z ; meti la botelojn prete ~ la tablo Z ; versi akvon ~ fluorion ; la nubo levigadis de ~ la tabernaklo Z. **2** Pozicion de objekto, kiu, tute aŭ parte, kovras alian ne pli malaltan ol ĝi mem : ~ la ĉielo staras la bela suno Z ; la suno hele lumis ~ la serena ĉielo Z ; ~ lia vizago mi vidis gojan ridezon Z ; ankoraŭ ĉiam nubo ~ la frunto Z ; pentraĵo pendas ~ muro B ; ~ salikoj ni pendigis niajn harpojn Z ; skribi ~ papero ; floroj broditaj ~ glata fono. **3** Pozicion de estulo aŭ objekto, kiu estas lokita en loko libera, senkonstrua aŭ senkovra : promenante ~ la strato mi ŝalis Z ; pasi ~ la placo Z ; ~ la bordo de la maro staris amaso da homoj Z ; ~ la korto staras koko Z ; ~ tiuj herboriĉaj kampoj paſtas sin brutaroj Z ; ili loĝas, vojaĝas ~ la kampano ; mi ĉesigis en la urboj de Judeo k ~ la stratoj de Jeruzalem la sonojn de gojo Z ; mi loĝas ~ (en) la strato X ; mi irigos vin ~ rekta vojstrekro Z ; ne ekpaſu ~ la vojo de malbonuloj Z ; malsupreniri ~ la korlon Z ; tra la fenestro la vaporo iras ~ la korton Z ; mi iradas de strato ~ straton Z. **4** Ĝenerale la pozicion ; = ĉe : ~ la dekstra flanko ; ~ la flanko de sunleviĝo Z ; ~ la horizonto ; li tie ŝalis k mortis ~ la sama loko Z ; se mi estus ~ sia loko, mi ne farus lion Z ; li havas la kapon ~ gusta loko Z ; ~ ĉiu loko estas la okuloj de Dio Z ; ~ ĉiu paſo ni renkontis barojn Z ; la vorto estis preta ~ miaj lipoj Z ; bonkora instruo estas ~ sia lango Z. **5** Ĝenerale la direkton ; = al : ili sin jetis kwinope ~ min Z ; jeti sin ~ la kolon de iu Z ; rigardi ~ la maron k ~ la multajn ŝipojn Z ; li rigardas mal-

supren ~ la kampon Z ; li rigardis ~ manian vizagón Z ; direkti sian rigardon ~ iun Z ; la forĝisto blovas fajron ~ karboj Z ; la malamiko etendis siajn manojn ~ ĉiujn siajn grandvelorajojn Z ; lia rigardo estis fiksita ~ unu punkto Z. **6** (f.) Rivecon de iu efiko, influo aŭ eco, akcepton de iu tasko aŭ respondeco ks, t.e. metaforan uzadon de la propra signifo (surestado, kovrado, premado, ŝargado) : beno estas ~ lia kapo Z ; Mia spirito estas ~ vi Z ; li portis ~ si la pekon de multaj Z ; puni ~ la idoj la malbonagon de patroj Z ; ~ vin falas la malbeno Z ; tiuj provoj estis fonditaj ~ naiva espero Z ; mi prenos ~ min la respondencon Z ; si prenis ~ sin la formon de malriĉa virino Z ; havi influon ~ iun, ~ ion (Vd INFLUI) ; ~ la danan tronon mi havas rajton Z ; la reĝo ne melis atenton ~ la raporton de la komisião Z.

IIe Pref. samsignifa : ~flugi ~ legmenton Z ; ~iri montojn Z ; ~meli veston : ~verŝi oleon ~ altaron Z.

suro ♡. Muskola elstaro, kiu formas la malantaŭan parton de la kruro.

*** Surda.** **1** Tute ne havanta la kapablon audi : plej nekuraceble ~a estus tiu, kiu ne volas audi. **2** Malbone aŭdanta : la maljuneco iom ~igis min. **3** (f. iu) Ne volanta audi pro senkompato, kolero, ktp ; obstine senceda : resti ~a al ia peto Z, por ia peto ; prediki al ~uloj Z (vane peni por persvadi). **4** (f. io) Mallaŭta, malsonora k malpreciza : ~a voĉo Z ; al miaj ĝemoj nur per ~aj tonoj respondas la ondegoj Z ; ~a malamo B ; susiĉe, interrompis ~e la princo B (Kp OBTUZA).

surfaco B = suprajo 1 k 2.

surogato Z. Produkteto, kiun oni povas uzi anstataŭ iu alia, ĉar ĝi posedas proksimume samajn ecojn sed estas pli malalta.

surplico Z (K). Lina horvesto por eklezulo.

*** Surprizi** (tr). **1** (iu) Subite k neatendite alveni : la taĉamento ~is (~e atakis) la malamikon apud la arbaro B. **2** (io) Mirigi per sia neatenditeco : la novaĵo ~is ĉiujn B.

*** Surtuto.** Longa vira vesto kun longa basko tute ĉirkaŭanta la korpon : la ruĝaj ~oj de la doganistoj Z. Kp REDING-

OTO, SUPERVESTO, JAKO, MANTELO. **Noktó~o.** Negligi hejma vira robo : vasta blusilka nokto~o Z.

* **Suspekti** (tr). 1 Kredi, sen certa pruvo pri kulpeco aŭ malbonintenco de iu : *~i iun pri štelo Z ; li ~is, ke oni volis lin trompi B* ; kie furon vi aúdas, malbonon *~u Z* ; *~o pruvon ne egalas Z* ; tio povos enkonduki nian aferon en *~on ēe la registraroj Z*. Kp MALKONFIDI. 2 Supozu, kredi ion sen certa pruvo : *mi ~is, ke vi estis venonta Z* ; *ili ēe ne ~as, ke mi povas ... i Z* ; *sen tiuj pomarboj oni neniam povus ~i, ke tio estas ĝardeno Z* ; *la rozoj ne ~is, ke ili estas belegaj Z* ; *gis la lasta momento ni ne havis ēe la plej malgrandan ~on, ke li havas ian kašitan intencon Z*. *~a Z*, *~inda*, *~ema*. Facile *~anta*, *~ebla Z*, *~inda*. Meritanta *~on*, ne fidinda.

susuri Z. 1 (ntr) Murmuri 1, flustri 2 : *facila venieto ~as inter la olivarboj* ; *la fontano ~adis kun plaĉa murmureto* ; *la ~ado de la radoj, helicoj*. 2 (ntr) Aūdigi sonon malfortan k iom sekaran de ĉiita papero, silkajo, teksajo, arbofolio ks : *la silkaj vestoj ~is Z*.

Sutano. Longa ĝispieda aŭ ĝisgenua vesto de ekleziuloj butonumata sur antaŭa flanko. Kp robo, TOGO, TALARO.

suvereno Z. Regnestro konsiderata kiel plej altranga, plej potenca k supera al ĉiu. Kp MONARKO. *~a*. Plejpotenca, sendependa k senkontrola : *~a decido*.

Svarmi (ntr). 1 Grandamase interpuše movetiĝi k skuetigi ĉiuflanken : *la popolo ~is sur la placo B* ; *multege da infanoj ~as en la stratoj* ; *sur la maro ~is ŝipeloj B* ; *rajdantaro ~is en polvo nebuloj B* ; *~amaso da abeloj Z*. 2 Esti movetita k skuetita ĉiuflanken de grandamaso da interpušigantaj estuloj : *la rivero ek~us per ranoj Z*. 3 (f) Esti tre multenombra : *~as gazetoj ĉiuspecaj Z* ; *la malregulaĵoj ~as en la naciaj lingvoj Z* ; *en la ĉielo ~is la steloj B* ; *la rememoroj ~as Z*. *~o*. 1 Moviganta k interpušiganta, konstante renoviganta k ŝangiĝanta amaso : *~o da abeloj Z*, *da formikoj Z* ; *ti konkudis sin tra la horia svarmo Z* ; *la gaja ~o da multaj diverskolore flagitaj ŝipoj Z* ; *~o da pensoj, da rememoroj* ; *~oj da glit-veturiloj flugis en diversaj direktoj Z* ;

ĉirkaŭ lia bušo ludis *~o da rideleoj* jen placiĝoj, jen petolaj, jen sercemaj Z. 2 Tre multnombra amaso : *ne kompetentaj pri tiu ~o da ĉiutagaj detalajoj Z*. *~ado*. Ago *~i*.

* **Svati** (tr). 1 Sin proponi al iu kiel edzon aŭ edzinon, peti por si mem la manon de iu : *li intencas ~i la filinon de la kolonelo* ; *~koketi junulinon*. 2 Proponi iun al alia persono kiel edzon aŭ edzinon, peti kiel peranto de iu alia la manon de iu. *~ulo*. Homo, kiu *~is* virinon. *~isto*. Homo, kies profesio aŭ okupo estas proponi aliuojn por edziĝo. *Sin ~i, ~i~gl = ~i 1 : ~i~gi pri tu fraŭlino Z* ; *venis nova ~iganto je ŝi Z* ; *li fine eldiris al ŝi sian ~igon Z* ; *centoj da regidinoj akceptus lian ~igon kun gojo Z*. RIM. : La uzado de *~1 2, ~i~gl, ~igo, ~isto* estas evitinda, ĉar ĝi rilatas al tute aparta malmoderna pramoro, laŭ kiu la proponoj por edziĝo estas devige farataj de kvazaŭ-profesia peranto.

svelta. Ĉarme k elegante maldika : *~aj knabinoj* ; *la ~a turo de la katedralo* ; *~aj formoj*.

* **Sveni** (ntr). 1 Perdi dum kelkaj momentoj la konscion k sinmovon : *rigardante la preparojn al la operacio, li ~is B* ; *fali ~e Z* ; *duone ~igita per la bato, li falis B* ; *homoj k bestoj ~igadis de la varmego B*. Kp SINKOPO. 2 (f) Malaperi, forigi, disperdiĝi : *la odoro ~is* ; *la tago ~as* ; *la ĉarmo de la originalo ne ~as en la traduko* ; *la for~o de la lasta vibrado de la sonoriloj* ; *la vortoj duon~e forsonis preter liaj oreloj Z*.

* **Svingi** (tr). 1 Moveti ion rapide k ripete, ĉiudirekten rapide skuadi : *~i vapon, bastonon, la pugnon, sian ĉapelon, la remilojn* ; *~i la flugilojn, la voston B* ; *~i la ĉapelon, la manon por saluti* ; *~i per la naztuko Z* (por adiaŭi) ; *~ante la penikojn de sia velura vesto B* ; *ek~eli la fingron Z* ; *la infanoj rigardas la gaje~igantajn ruĝajn fișojn* ; *la ~o de sia mano estis tro fortaj k la birdoj forflugis B* ; *ribela deziro el~i el la jugo sian nukon*. Kp KIRLI, BALANCI. 2 Forte streĉi la muskolojn k subite jeti ion antaŭen : *~i pilkon, martelon* ; *forte ~inte la argantan pelvon, li jetis ĝin en Rejnon Z* ; *li ~is la piedojn k eksaldis sur la sofo B* ; *~i alle sian piedon Z* ; *kiu tro forte la*

manon ~as, nenion atingas Z ; ili dancis ~ante sin tien k reen Z ; junuloj k knabinoj ~igas en danco Z ; la glitkurantoj ~igadis sur la lagoj Z ; per oblikva ~igo la insektosaltis rekte sur la bruston al la regidino Z ; ~pordo. **3 Vibrigi:** ~i k tremigi kordon Z ; *tio estas nur ~igoj k moviĝoj de la nervoj Z.*

4 (f) Ekmovi, ekimpulsi, instigi : *lango nenion atingas, se ĝin saĝo ne ~as Z ; puno pekon ~as, favorkoreco ĝin estinas Z.* **Kur~igl.** Sin antaŭenjeti por salti. ~ilo. **1** Frapilo pendanta en sonorilo. **2** Pendolo de horloĝo. **3** Batilo de drašilo.

S

Sablono Z. **1** Modelo el maldika materialo (ligno, metalo, kartono, teksajo, papero), laŭ kiu oni formtrianas objekton. **2** Modelo konsistanta el metala aŭ kartona maldika plato, en kiu estas eltranĉitaj literoj, signoj aŭ figuroj, tiel maniere ke, submetinte paperon aŭ platan glatan objekton k sur ŝovante kolorplenon penikon, oni povas rapide k multope reprodukti eltranĉitajn desegnaĵojn. **3 (f)** Banalajo, senoriginalo : *li forjeris la romantismajn ~ojn ; laŭ ~e edukitaj homoj ; esp-ismo ne celas ~igon (samtipigon) de la homaro ; lerlo poeto evitas trouzitajn ~igintajn vorlojn* (Kp TRIVIALA, STEREOTIPA, GURDITA).

* **Saflo.** **1** Duhufa hejmaj remaŭculo, kiu produktas lanon. **2 (f)** Homo tro bona : *se vi faros vin ~o, la lupoj vin manĝos Z.* **3 (f)** Homo blinde imitema : *~e sekvi la antaŭrantojn.*

Saflo Z. **1** Longa horizontala akso, kiu portas helicon aŭ alian ĉefan parton de maŝino kiu transmisias la movon.

Sagrino. Grajnece malglata ledo; grajnoledo.

Saho. Persa monarĥo.

* **Sajni** (ntr). **1** Ekstera aspekto simile al io alia, tiel maniere, ke povas okazi aŭ efektive okazas interkonfuzo k eraro : *li ~as homo prudenta k honesta B ; mi devas ~i indiferenta Z ; ofte vojo ~as ĝusta k kondukas al morto Z ; tiaj ideoj ~as al la samtempuloj senenhava fantazio Z ; ~is, ke tio ne estas tero, sed ora nubo B ; subite ~is al li, ke iu mano luſetis de poste lian kapon B ; la arbaro ~as ploranta pri la printempo Z ; vi ~is pretigita ĉion aŭdi Z ; jen, ~as, ili Z ; ~as al mi, ke mi la patron vidas Z ; en*

la daŭro de tre longa tempo nia ideo en ĉi tiu lando ~is tute mortinta Z ; la esp-istoj tute ne estas tiaj fantaziistoj, kiaj ili ~as al multaj tiel nomataj « praktikaj » homoj Z. **Kp APERI.** **2** Esti opiniata, kredata, supozata, kvankam ne certa : *tio ~as al mi tute certa, tro kara ; tio ~as al mi danĝera afero B ; nia ĝojo k entuziasmo eble ~os al ili naiva k infana Z ; tiu vortoj eble ~is al vi tro fabelaj Z ; terure gajaj ~is al ili iliaj propraj ŝercoj Z ; la nunaj cirkonstancoj ~as favoraj ; la morto de la patro ek~is eksterorda Z ; ~as al mi, ke estis inter ili la kronprinco B ; la kreado de taŭga k vivipova lingvo ne estas tiel facila afero, kiel al multaj ~as Z ; en la unua momento ~as, ke respondi tiun ĉi demandon ekzistas nenia eblo Z ; ~as al mi, ke vi estas malprava ; la maljunulino, ~as, gisvivas jam la sepan dekton. ~o.* **Ekstera aspekto,** kiu povas erarigi : *~o trompas Z ; fari ion por la ~o ; kontraŭ ĉia ~o, tio estis virino.* **Kp EKSTERO, VESTO, MASKO, KAPUÇO, ASPEKTO, VIZAGO, FIZIONOMIO.** **~a.** Erariga pro sia ekstera aspekto, kiu ne estas konforma al la interna kerna esenco ; prezentanta nur eksteran suprajnan similecon kun io alia : *~a potenco, kontraŭeco, malšato ; klinigado antaŭ ~aj autoritatoj Z ; la ~a valoro de miaj tradukoj liam multe pligrandiĝus Z.* **Kp SUPRAJA, VORTA.** **~e.** **1** Nur en ~a maniero, sed ne laŭ la realo : *~e sana ; malmultaj el vi konus la historion de la unuaj dek jaroj, kiuj konsistis el senfina, ~e tute sensukcesa semado Z.* **2** Versajne, kredeble, videble : *~e li bone konis la domon ; ni analizu nur la ~e plej bonan proponon Z ; la sperlo ~e (evidente) montris, ke li estas senkapbla ; la eraro estas*

bedaürinda, sed ~e neniu leganto gin rimarkis ; tiuj fratoj disiĝis ~e por ĉiam en malamikajn grupetojn Z. **RIM.** : Por eviti konfuzon inter ambaŭ sencoj de **ſajne** oni uzu preferre **verſajne** por la senco 2. ~igl. Alpreni mensogan aspekton, kiu errrigas pri la efektiva esenco : *li ~igas sin riĉa*, havante nencion Z ; *li ~igis sin frezea* ; *igi koleron B*, indignon B ; *li ~igis, kvazaŭ li estus kolera* ; *si ~igas, ke si ploras Z* ; *si ~igis, ke si ne aŭdas* ; *li ordonis al ili ~igi forkurintojn B* (Kp AFEKTI, HIPOKRITI, TROMPI). **Ver~a** = probabla, kredebla.

* **Sako.** Ludo, kiu devenas el Persujo konsistas el 32 diversspecaj figuretoj, kiujn oni ŝovas sur tabulo prezentanta 64 egalagajn kvadratojn.

* **Šakalo.** Speco de sovaĝa hundo vivanta en varmaj landoj (*canis aureus*).

Šakto Z *. Vertikala puto, kiun oni boras en la tero por ekspluati minajon, karbon, petrolo, salon ktp. Kp GALERIO.

* **Šalo.** Vasta lana aŭ silka tuko, kiun virino portas sur la ŝultroj. Kp SKARPO, PLEJDJO.

* **Šalmo. 1** Herbecea tuba trunketo de grena herbo. Kp KANO, STANGO, STIPO, TIGO, ŜTIPETO, VERGO, STOPLO. **2** Antikva paštista fluto. **3** Metalia tubo, per kiu oni blovos aeron en flampon por pliardigi gin ; lutotubeto (Kp BLOVILO).

Šalupo. Granda boato, boatego.

* **Šamo.** **1** Delikata ledo de ĉamo preparita por servi kiel frotpurigilo. **2** Ŝafledo preparita por anstataŭi tian ĉamledon.

Šanco. Ebleco de sukceso : *havi plej multe da ~oj por esti elektita Z* ; *profili la ~on* ; diversaj lingvoj havas por tio ĉi plimalpli egalajn ~ojn Z ; *niaj ~oj attiĝis* ; *ne havi ~ojn al venko* ; *bon~o* ; *malbon~o*. Kp FELIÇO, SORTO, HAZARDO, TABULO.

* **Šancell** (tr.). **1** Forte puši starantan objekton tien k reen tiamaniere, ke ĝi povas renversi aŭ fali, aŭ ke ĝi almenaŭ ne plu firme staras : *Šimšon ekpremis forte k ~is la du kolonojn* ; *terremo ~is la domojn dum ses minutoj*. Kp SKUI, TREMIGI, BALANCI, SVINGI. **2** (f) Malfortikigi, malfirmigi, endangerigi ion : *la kresko de nia samideanaro iom post iom*

~os tiun baron ; *tiuj okazoj ek~is la aŭtoritaton de la faraono B*, la imperion. **3** (f) Hezitigi iun : *tiu akcidento ~is la kurajojn*. ~igl. **1** Esti forte skuata k farigi facile falonta : *li ~igis k falis* ; *liaj piedoj ~igis* ; *~igas la tero kiel ebrilo k balanciĝas kiel hamako Z* ; *si ne iras rekte laŭ la vojo, ŝiaj paſoj ~igas Z* ; *ne ~igu dekstren nek maldekstren Z* ; *la ŝipo ĝitis facile k sen forta ~igado sur la glata maro Z*. **2** (f) Esti malfortigita, malfirmigita, endangerigita : *lia sano ek~igis Z* ; *la enspezoj de la ŝtato ek~igas B*. **3** (f) Heziti : *vi nun komencas dubeme ~igi Z* ; *mi ~igas, kiun elekti*.

Šanelo †. La plej profunda parto de rivero aŭ de mara passejo.

* **Šangi** (tr.). **1** Aliigi la staton de io : *tiu capelo tute ~as vian aspekton* ; *ni protestas nur kontraŭ tio, se apartaj personoj volas ~i esp-on laŭ sia bontronu Z* ; *vidi rimarkindajn ~ojn de la koloro de la lando B* ; *oni ne ~as la esencon de io ~ante nur gian nomon*. Kp TUŠI, KOREKTI, KARIKATURI, DISTORDI, VARIIGI, RENVERSII, DETRUI, FORBALAI. Vd VENTO, NEKONSTANTA. **2** Anstataŭigi ion per io alia : *~i la lokon, la staton, sian veston B, la loĝejon B, monon ĝe banko* ; *ēu mi bezonas ~i la vagonaron ? la vento ~is sian direkton* ; *ne ~u vian vivmanieron, sintenadon* ; *~i sian opinion Z, la temon B, la decidon* ; *~i ion en ion, al io, je io* ; *tiu ejo estas ~ata al pregejo* ; *mi alendus, ĝis venos mia for~o Z* (Kp ALIIGI, ALIFORMIGI, TRANSFORMI, METAMORFOZI). ~a. ~iganta : *~aj travivitajoj* ; *la ~aj sencoj de la bataloj* (Kp KAPRICA, VARIA. Vd LUDO). **3** ~ema. Facile k ofte ~iganta. ~igl. Pasi de unu stato al alia : *la cirkonstancoj ~igis al pli malbono Z* ; *la ~igoj Z, la ~ifeco de la sorto Z*. Kp VARI. **Inter~i** (tr.). Doni ion por ricevi ion alian : *inter~i varojn, pentraĵojn, saluton, vortojn Z, ideojn* ; *inter ~i ion por Z, kontraŭ Z, anstataŭ io*. **Sen~a.** Ne ~iganta : *kun sen~e afabla rideto Z* ; *la fundamento devas resti absolute sen~a Z* (Kp FIRMA, SENMOVA, RIGIDA, ŜTONIGITA).

Šankro. Speco de ulcero.

Šarado. Enigmo, en kiu oni devas diveni vorton dank' al difino de ĉiu el la ĝiaj silaboj konsiderataj kiel memstaraj vortoj.

* **Sargi** (tr). 1 Enmeti eksplodajon k pafajon en ian ajan pafilon. 2 Provizi aparaton per la forto aū per io necesa por ĝia funkciado : *~i akumulatoron, foto-kameron.*

* **Sargi** (tr). 1 Meti pezan portotajon sur iun : *~i iun per sako da terpomoj.* 2 Meti pezan objekton sur ion : *~i tablon per manĝaoj, bretaron per libroj ; (f) tiuj elspozoj peze ~is la budĝeton ; bonvolu ~i mian konton per viaj elspozoj ; ~ita (enhavanta monon aū valorojn) letiero.* 3 (f) Trudi al iu ion penigan : *pardonu, ke mi denove ~as vin per peto Z ; gravaj devoj ~as viajn ŝultrojn ; la popolo estis ~ita de malfacila laboro Z ; ili estis nur homoj k ~itaj (Kp SUFERI) per homaj difektoj ; rolo tre flata sed tre ~a Z (peza) ; super~ita per laboro, per ŝuldoj, per impostoj ; tro~i la memoron de infano ; vi labor~is min per viaj pekoj Z.* 4 (f) Trudi al iu prirespondatoj : *du krimoj ~as lin ; lia konscienco estas ~ita (devas respondi pri, estas kulta pri) de mortigo Z.* 5 (Ev.) **Sargi.** ~o. 1 Pezajo portata de iu : *~obesto* (besto ordinare utiligata por porti pezajojn). 2 Pezajo portata de io. 3 Varoj transportataj per ia veturiilo, vagono aū ŝipo. 4 (f) Peno aū prirespondeco trudata al iu : *čiu havas sian ~on Z* (Vd HONORIGA). 5 (Ev.) **Sargo.**

* **Sarko.** Granda, tre mangavida k danĝera marfišo atinganta ĝis 7 metroj da longo (*carcharias*).

* **Sati** (tr). 1 Alte taksi la valoron aū gravecon de io, la kapablojn de iu ; rigardi kiel atentindan, valoran, gravan aū multkapablan : *steletiston oni batas, ŝtelegiston oni ~as Z ; oni ~as la talenton, estimas la honestecon ; ~i la ordon, la scion Z, la kuragon Z ; ĉiuj ~is Esp-ontial, ke ĝi alproksimigas la korojn de la homoj Z ; ĉion novan oni ~as Z ; bono posedata ne estas ~ata Z ; la legantoj tre ~as liajn artikolojn ; multaj ~as pli la ĉasadon ol la ĉasajon ; la Skitoj ne tro ~as paroladon Z ; la gazetoj tute ne ~as la kunlaboradon de komencantoj Z* Kp ESTIMI, TAKSI. 2 Volonte uzi ion, fari ion : *~i kafon, sukeron ; ~i la legadon ; ĉu vi ~as danci ?* (ĉu vi volonte dancas ?); *mi tre ~us demandi* (mi tre volonte demandus) *ilin, ĉu ili konsentas pagi.* Kp FRANDI, AMI. ~o. 1 Opinio

de tiu, kiu ~as. 2 ~ateco. ~ateco. Stato de tiu, kiu estas ~ata. **Mal~i** (tr). Rigardi kiel tute neatentindan, nekalkulindan, preterlasindan, sensignifan, senvvaloran, malgravatan : *ne mal~u la instruon de via patro Z ; ne mal~u vian patrinon, kiam si mal-juniĝos Z ; lia peto ne povis esti mal~ata Z ; sata animo mal~as dolcan sukron Z ; mal~i sian surpromeson Z ; malestima mal~o Z ; mal~e rigardi la aferon Z, iun de alteZ ; mal~e montri sian dorson al iu* (Vd KRAĈI). Kp MAL-ZORG, MALATENTI, MALKONSIDERI. Vd PLANDO, SUPER. **Mal~indaĵo.** Senvvalorajo (Kp FORJETINDAJO, KOTO, MARCO, ŜÄUMO).

* **Šaumo.** 1 Svarmo da veziketoj formigantaj el boligita aū forte kirlita fluajo : *blanka ~o naĝas sur la akvo ; post tia kurego mia ĉevalo estis kovrita de ~o ; ~a vino, omleto ; ~irkli kremon, ovblankojn.* 2 (f) Plej malbona, plej malestiminda parto : *~o de la socio* (Kp FEĆO, BALAAJO, SKORIO, RUBO). ~i (ntr). Formi ~on el si : *la cidro, la ĉampano, la biero ~as en la glasoj ; la ondoj ~as kontraŭ la rokoj ; (f) : ĉie la vivo ~as B* (Kp SVARMI). ~i pro furiozo B ; niaj klopodoj vane dis~igis (neniiĝis).

* **Selo.** 1 Ekstera krusto de arba trunko. Kp BASTO. 2 Ekstera krusteto aū membrano teganta la frukton. Kp PERIKARPO, GUŠO, HAŪTO. 3 Ekstera kalkeca krusteto entenanta la ovon : *li jus etrampis el la ova ~o Z* (estas juna k sensperta. Vd LAKTO). 4 Ekstera korneca aū kalkeca kiraso de testudo, kankro, omaro ks : (f) lepro kovris mian lulan korpon per abomeninda ~o Z. Kp KARAPACO, KRUSTO, KIRASO. **Long~o Z** = gušo. **El~igi.** 1 Eltiri el la ~o : *el~igi pizojn, kaštanojn.* 2 (f) Eltrovi k klare aperigi : *el la riciroke kontraŭdiraj raportoj estas malfacile el~igi la veron.* **Sen~igi.** El~igi 1.

Šelako Z <. Gumo de arbo, kreskanta en Hindio, produktata per pikvundoj de insektoj, renkontata en la komerco kiel flavaj aū brunaj folioj k uzata multe en elektro por ŝmiri ekz. bobenan volvaron.

* **Selko.** Rimeno, ordinare elasta, kiun oni metas sur ĉiu ŝultro por porti pantalonon.

Senoprazo Z Speco de ajlo (*allium schoenoprasum*).

* **Serci** (ntr). 1 Diri aū fari ion celante amuzi k ridigi. 2 Neseroze paroli : ~e dirite, cele pensile z.

* **Si** (G). Ununombra virina pron. de tria persono.

Šika B. Laūmode bongusta.

Šilo Z Blanketa likvajo, kiu formigas en la intestoj dum la digestado.

* **Šildo**. 1 Diversforma malmola kovrilo, kiun la antikvaj militantoj portis per maldekstra brako por sin ŝirmi kontraŭ batoj k jetoj : (f) *li estas mia helpo k ~o z.* Kp ŜIRNIMO. 2 Tabuleto pendigita super butikoj aū gastejo kun signoj aū skriboj anoncantaj la specon de komerco : *por vino bona ~o ne bezona.* **Blazon~o**. Tabuleto en formo de milit~o, sur kiu estas pentritaj insignoj de iu nobelo, regno, urbo, korporacio, kc.

Šilingo. Angla monero.

* **Šimi** (ntr). 1 Kovrigi per tre malgrandaj k maldikaj fungetoj, kiuoj, pro malskeko aū putriĝo, naskigas sur la supraĵo de organikaj substancoj : *la nevenditaj libroj ~as sur la bretoj.* Kp PUTRI, MUCIDA. 2 (f) Resti longe forlasita k senutila : *li ~is en senaktiveco k enuo.*

* **Šindo**. Ligna tegolo.

* **Šinko**. Salita aū fumajita femuro de porko.

Šintoismo. Nacia religio de Japanoj.

* **Šipo**. Ĉiaspeca veturilo por veturi sur akvo : *vel~o, komerc~o, milit~o, kiras~o, ~on rompiant ~iu ventoj atakas z.* Kp JAHTO. Vd PRUO, POŪRO, KILO, ~iZ (ntr). 1 Iri, veturi per ~o. 2 (tr) Transporti per ~o : *~adi brullignon z. ~ano.* Homo, kies metio estas servi sur ~oj : *la ~anoj devas obeii la ~estron z. ~aro.* 1 Aro da ~oj kolektigintaj por kune veturi. 2 Organizita grupo da diverspecaj milit~oj, estrita de admiralo. 3 Tuto de la komerc- aū milit~oj apartenantaj al iu regno. ~eto. Malgranda kunferdeka ~o (Kp BARKO, BOATO, ŠALUVO). **El~ejo**. Loko arangita por faciligi la surterigon de la ~veturantoj; kajo.

* **Širi** (tr). 1 Rompi ion, forte tirante : ~i fadenon B, paperon B ; ~u rozojn en

somero, ĉar en vintro ili ne estos z ; ~u vin en du partojn, la mando trian postulon z ; de~i por si la florojn de la plezuro z ; spesmito superflua pošon ne ~as z ; la akvoj ~as la bordojn B ; (f) nealendita morto ~is (rabis) lin el nia rondo ; (f) ni ~is (rompis) ~iu rilatojn kun ili ; muslino ~igas facile. 2 Malfacile tiri : sin ~i el la manoj de iu B ; de~i felon de bovo z ; el mia buš' la panon ili ~as ; ili el~is el ŝia mano la argentan pelvon z ; el~i al iu la okuloj ; el~i ion el la manoj de iu B ; el~i (elradikigi) la herbojn el ĝardeno ; mi el~os ilin el ilia lando z ; (f) : subita bruego el~is lin el liaj meditoj B ; el~i iun el la dormo z ; mi ne povis de~i min, de~i miajn okulojn de tiu grandioza spektaklo ; oni for~is honojn de ilia laboro B ; la Romanoj for~is de la Kartaganoj la komercon de la Mediteraneo ; li el~igis el ŝiaj brakoj ; terura krio el~igas el mil brustoj B. 3 (f) Kaŭzi akran doloron : ~anta, kor~anta krio.

* **Širni** (tr). 1 Kovri iun aū ion por eviti gredi materialan difekton : *la ombrelo ~is nin de la pluvo B, kontraŭ la pluvo ; la remparo ~as la soldatojn de la kugloj B ; ni estis ~ataj kontraŭ la vento per la maso de la preĝeo ; ĝe tri flankoj la urbo estas ~ala de l' maro k marĉoj kontraŭ la atakoj.* 2 Defendi iun aū ion por eviti gredi materialan difekton : *la polico sukcesis ~i la fremduilojn B ; la faraono ~is la Fenicianojn kontraŭ la Asirianoj B ; ne traktatoj sed armeoj povas ~i la limojn B.* 3 Forigi de iu aū io danĝeron aū abstraktan malbonon : *eduki la infanojn tiel, ke ili estu ~ataj kontraŭ la supersticioj ; ŝi vojaĝis nokte por ~i sin de la scivolo k respektatemaj salutoj de la loĝantoj B ; tiu longa pripensudo ne ~iam ~is min de (kontraŭ) eraro z.* Kp GARDI, PROTEKTI. ~lo. Ilo por ~i : *lampo~ilo, lum~ilo, fajro~ilo, kot~ilo, okul~ilo, man~ilo ; esp. estas la plej bona ~ilo por gardi la naciajn lingvojn de konstanta difektigo.* Kp ŠILDO, BASTIONO, REMPARO, EKKANO.

Šlako C = skorio.

* **Šlimo**. 1 Akvemoligita kota tero kušanta sur fundo de marĉo, lago, rivero ks.

2 (f) Malglora, malnobla stato. Kp KOTO, MARČO, FEÇO.

* **Šlosi** (tr). 1 Fermi per seruro : ~u vian pordon post vi Z; la pordo estis nur fermita sen~e Z; la pastro en~u la infektiton por sep tagoj Z. Kp RIGLI. 2 (f) Malhelpi eliron de iu aū elmontriĝon de io : alla ordono ~as mian bušon Z; pensoj ~itaj en la brusto Z; ili perdis la vojon k la dezerto ilin ~is Z. ~ilo. 1 Metala peco, laŭcele tranĉita, servanta por fermi k malfermi seruron. 2 (f) Tio, kio ebligas kompremon pri problemo; enkondukilo al ia studio : trovi la ~ilon de enigma; tiu vortarelo prezentas oportunan plenan ~ilon por la letero Z.

* **Šmacl** (ntr). Kisi aū mangi kun bruo : li time krafotusis k ~is per la lipoj K; la ~ado de 5 bušoj, kiu mangis kun granda apetito B; (f) la koto ~is (klakis kiel ~o) sub la piedoj.

Šminki Z. Šmiri la vizaĝon per farbo. ~o Z. Farbo 2.

* **Šmiri** (tr). 1 Froti sur ion maldikan tavolon da grasa aū alguiĝanta substanco : ~i iun per oleo Z, bulkon per butero, muron per mortero Z; mi ~os per veneno mian glavon Z; la falsa ~o kovros la makulon Z; dolce ~i al iu la lipojn Z (f : multe promesi al iu. Vd MIELO, ORA). 2 Faciliĝi glitardon de ilo, funkciadon de mašino, surinmetante grasan substancan : kiu bone ~as (la radojn. Vortludo, Vd ~i 3), bone veturas Z. 3 (f) Subaĉeti iun por faciligi sukceson de afero : ~i iun Z.

* **Šnuro**. 1 Kuntorditaj fadenoj uzataj por ligi : en dom' de pendigito pri ~o ne parolu Z; (f) tordi ~ojn el sablo Z (vane peni. Kp VANE); trostreći la ~on (f : tro ofte uzi unu saman rimedon). 2 Δ Rekta linio, kiu kunligas la du ekstremojn de arka parto de rondo.

Šoforo. Profesia kondukisto de aŭtomobilo; motoristo, aŭtisto.

Šoki (tr). Ĉagreni iun malplaĉante al li k kontraŭante lian koinvenmanieron pri dececo k konveneco : tio ~as niajn kutimojn. Kp OFENDI, KONSTERNI, SKANDALI.

Šoseo. Larga vojo aparte konstruita por veturiloj, iom altigita, ambaŭflanke borderita per fošajo k kovrita per pavimo aū supremita gruzo.

* **Šovi** (tr). 1 Puši ion glitigante ĝin sur supraĵo, sur kiu ĝi kuſas, por antaŭenmeti, proksimigi, montri ĝin : ~i pakajojn sur la planko B; ~i la fenestron, la pordon; (f) la naturo, kiu longan tempon batalis kontraŭ ni, batalas nun por ni k ~as nin antaŭen Z (akcelas, favoras, progresigas); katastrofa ter~igo; ~igado (Kp RAMPI) de limako Z; al~i seĝon al iu; sur~i kapucon sur la kapon Z; sur~i la ĉapelon sur la vizaĝon; la pardokurtenoj dis~igis; liui mallarfaj brovoj kun~igis Z; sin ien prem~i. 2 Milde, zorge, singardante aū kaše meti: ~i sian manon en poton Z, en la poſon B; ne ~u la nazon en fremdan vazon Z; kie diablo ne povas, tiem virinon li ~as Z; provu ~i al li en la manon kelkan sumon da mono K. **En~i**. 1 ~ante eligi ion el io : el~i la langon Z; birdeto el~as la kapeton el la nesto Z. 2 (f) Subite prezentis ion : el~i (meti) demandon; kaſu kiom vi povos, mensogo sin el~os Z (montros); miljaroj ne povis, minuto el~is Z; tiaj personoj diras malveron k post unu refultita maljustaĵo baldau el~us dehi aliajn Z. **En~i. 1** Enigi ~ante : en~i paperujon en sian poſon; li desiris unu rozon k en~is ĝin sur la ĉapelon Z. 2 Delikate aū kaše meti : en~i la kapon en kusenon B; estas necese en~i (enkonduki) en nian propagandon praktikan spiriton; si reen~igis (reglitlis, reenprofundiĝis) en sian melankolion; li en~igis (ensteligis) en la ĉambrojn. **For~i**. Forigi ~ante : ne for~u la antikvaĵoj limojn, kiu(j) foris viaj patroj Z; kiu okazon for~as (f : rifuzas, ne profitas, preterlasas), ĝin jam ne retrovas Z; la kurteno for~etigis Z. **Preter~igi**, **Tra~igi**. Delikate pasi preter, tra io : ili ne atentis la virinon, kies funebra vesto preter~igis antaŭ ili Z; ĉi tiuj bildoj preter~igis antaŭ ŝia animo Z; malnovaj historioj tra~igis al ŝi tra la menso kiel rapidemaj bildoj de magia lanterno Z. Rim. Šovil montras generale agon mildan, moderan, delikatan, zorgan, singardan aū kaſan, dum puši montras preferi agon malmoderan, mal-delikatan, perfornant: ni en~igis iom post iom en la amason k atingis nerimarkite ĝis la unua vicoj. Kp : ni trapuſis nin tra la amaso k rapide forkuris.

* **Šoveli** (tr). Forpreni k transsuti ian materion per ~ilo aŭ per plata instrum-

ento aŭ objekto analoga al ~ilo : *estis ~ila malgranda irovojo Z ; kun ~i per la piedo velkintaj foliojn Z ; ~kvanlo da tero Z ; (f) ~i per la piedo Z (tergrati Z).*

~ilo. 1 Speciala ilo konsistanta el larga, iom konkava, ordinare metala, plato kun longa tenilo. 2 Samspecia ilo kun mallonga tenilo por hejmaj uzoj.

Šovinismo. Fanatika troa patriotismo konfuzanta amon al patrolando kun malamo k atakemo al aliaj landoj.

Šovinisto. Fanatikulo konceptanta šovinisme la patriotismon.

* **Špari** (tr). 1 Kolekti provizon de io, precipe de mono, dank' al modera espezo aŭ uzo : *~u grošon, vi havos plenan pošon Z ; ~u kiam bone, vi havos kiam bezone Z ; vivi de ~ita kaso Z ; ~i provizojn dum siego, soldatojn en milito ; (f) ~u vian bonan vorlon por amato de la Dioj Z.* Kp REZERVI. Vd KANDELO. 2 Modere k singarde uzi: *vorlojn ~u, agojn faru Z ; ~i nek penon nek admidon Z ; ~i sian fortojn ; kiu ~as sian vergon, tiu malamas sian filon Z ; tiuj ~as por ni la pensadon ; oni ne ~is al li la aplaudojn.* Kp DOMAČI. ~ (lg) 1. (f) Evitigi ion malbonan al iu : *ni volis ~i al li tien dolorigan baton ; la mašinoj ~as al ni penadon k pensadon ; ~igi al iu larmojn.* Mal~i (tr). Elspezi multe k senprudente : *mal~ulo guas nelonge, avarulo neniam Z* (Vd TRUO, EGLITI, GRENO).

Špato. Ilo konsistanta el larga, plata k tranĉa lameno el fero, havanta longan tenilon k uzata por plugi la teron per homa brako ; plugileto.

* **Špini** (tr). 1 Kuntordi fibrojn de kanabo, lino ks, por formi fadenojn : *(f) la kato ~as Z* (kontente murmurante faras bruon similan al tiu de rad~ilo). 2 (f) Zorge k malrapide kombini : *~i planojn en sia kapo B ; ~adi aerajn fantaziojn ; oni ~is belajn legendojn pri li.* Kp TEKSI, PLEKTI, TRIKI. ~ilo, ~turnilo. Bastoneto, kies unu ekstremaĵo estas provizita je amaso da implikitaj fibroj de kanabo, lino, silko ks, kiujn oni iom post iom tiras por fadenigi ilin per tordado. **Rad~ilo.** Ilo konsistanta el rado, kiun oni movas per pedalo k iu servas por tordi k fadenigi fibrojn.

* **Špruci** (ntr). 1 Rapide, salte k fortege elflu eksteren : *fonto ~as el la roko ;*

larmoj ~is el liaj okuloj (Kp TORENTI). 2 (f) Rapide, subite montriĝi : *sur ciu monteto ~is malhela arbareto da akacioj k tamarindoj B ; fine ~is el la horizonto kun siaj nenombreblaj kupoloj k minaretoj la blanka Konstantinopoło ; ĉie ~as frēsa forto k nova vivo ; ĝojo ~is el ĉiuji okuloj ; spasme ~anta gajeco Z , ~igi, el~igi.* Igi ion ~i : *fontoj ~igantaj akvon Z ; ~igu fajron k morton el viaj okuloj Z* (Kp ELJETI, ELSPUTI, VOMI). En~igi. Rapide k forte enigi fluaĵon en ion : *tio en~igis kvazaŭ novan sangan en la vejnoj de la ŝtoniganta societo* (Kp INJEKTI).

* **Šranko.** Meblo fermebla per unu aŭ du pordo, provizita per bretoj aŭ hokoj por konservi vestojn, tolajojn, mangajojn, teleraron k ĉiuspecajn objektojn.

Šrapnelo. Grenado aŭ kanona paſajo enhavanta kuglojn k eksplodanta je difinita momento post la paſo.

* **Šraubo.** Ilo el metalo aŭ ligno, esence konsistanta el cilindra aŭ konusforma akso helice kanelita. Gia formo, grando k uzo tre varias ; ĝi servas ordinare por kunigi aŭ fiksri pli firme ol per najlo, sed ankaŭ por premi, levi, fermi, bori, movon transigi ktp. ~i (tr). 1 Turni ~on. 2 Fiksi per ~o. ~igi. Fari helicajn kanelojn ĉe cilindro aŭ konuso. ~ilo. Ilo por turni k enigi ~on. ~ligilo. Ilo por fari helicajn kanelojn ĉe ~o. ~ingo. Helice interne kanelita ringo, en kiun oni turnante enigas ~on. ~borilo. Ilo por fari helicajn kanelojn interne de ~ingo. ~forma. Similanta ~on : *~/forma stuparo* (Kp SPIRALA, TORDA, SERPENTA).

Šrumpi Z (ntr). Kuntirigi k sulketigi pro sekoco aŭ maljuneco ; malšveli, malkreski : *~as mortantaj folioj, maljunula haŭto.*

* **Štalo.** Metalo tre malmola, kvankam fleksiblebla, produktata per kombino de fero kun karbono. ~a. 1 El ~o. 2 ~kolora. 3 Malmola kiel ~o. 4 (f) Morale fortika, necedema : *~a energio.*

* **Štato.** Regno konsiderata kiel registara k administracia organizo en ĝiaj rilatej kun la regataj regnoj : *Frederiko la II-a multe pligrandigis ne nur la teritorion k la potencon de la prusa regno kontraŭ la aliaj regnoj, sed ankaŭ la*

povon de la prusa ~o kontraū la prusaj regnanoj. **~a.** Apartenanta al la ~o, administrata de la ~o, rilata al la ~o : **~a perfortafo** (neleĝa uzo de la ~a potenco por perforte ŝangi la konstitucion); **de~igo de la Eklezio.** **~ismo.** Emo multigi la administran k ekonomiajn taskojn plenumotajn de la ~a organismo (Vd INDIVIDUISMO).

* **Stell** (tr). Kaše forkapti k propigli al si posedajon de aliulo : *grošon ~is, ho ~isto, milojn ~is, financisto Z; unu al alia ~is la butonojn de la vestoj Z; li ~as de najbaro por doni al allaro Z; vi ~is al mi mian filon el la brakoj Z;* (f) *vi ~is de mi karan horon Z.* Kp PRENI, RABI. **~e.** 1 Per ~o : *~e proprigi ion al si; 2 Kaše k sekrete, kvazaŭ ~isto : si ~e forkondukis lin el la domo Z; ~e ensoviĝi k embuski; ~move eliri Z.* **~ajo.** Io ~ita : *~afokasisto estas mem ~isto Z.* **~isto.** Homo, kiu serĉas vivrimedojn en ~ado : *~etiston oni batas, ~egiston oni šatas Z.* **~iri, ~umi** (ntr). Iri kaše al sekrete, kvazaŭ ~isto : *la atakan-toj ~iris al la remparo B.* RIM. : La uzo de la esprimo **sin ~i** en la senco de **~iri** estas evitinda, ĉar dubasenca. **El~igl.** Nerimarkite eliri : *senbrue li el~igis el la salono.* **En~igl.** Nerimarkite ensoviĝi : *perfido en~igis en niajn vicojn;* (f) *en la ekzemplon de kalkulado en~igis malgusta nombro Z; kun prin-tempo en~igas nova espero en la korojn.* **Pri~i** (ntr). Senigi iun aŭ ion de io per ~o : *oni pri~as ne riĉulon, sed sengardulon Z; strataj buboj pri~is la budon.*

* **Štupo.** Mallonga dika peco da ligno : ~o (kolbo, kapo) *de pafilo; malsaga kiel ~o Z.* Kp TRABO, TRUNKO, VERGO, STIPO, KANO. **~aro.** Amaso da ~oj.

* **Štofo.** 1 Teksaĵo : *4 metroj de tiu ĉi ~o kostas 9 frankojn Z.* 2 Konsistiga materia substanco havanta proprajn ecojn. 3 Daŭra kunmetajo da difinitaj anatomiaj elementoj kompareblaj al teksajo; histo.

* **Štono.** Malmola pli malpli granda minerala maso : *ruli ~on Z; peza estas ~oZ; mi faros Jeruzalem amaso da ~ojZ; alligi ~on al jetilo Z; saĝo estas pli bona ol multekostaj ~oj Z; ĉiu alportas sian ~on* (f : kunlaboras) *por la kon-*

struo Z; traſi du celojn per unu ~o (rimedo); per unu ~o oni du fetojn ne faras Z (por sukcesi oni ne devas samtempe celi plurajn atingotagojn. Vd LEPRO); *ne mi jetis la unuan ~on* (f : ne mi unue atakis, iniciatis la malamikajn agojn); *jeti ~ojn sur la vojon de iu* (f : intence aranĝi malfacilaĵojn al iu); *~o de falpusiĝo Z* (failo; f : kaŭzo de skandalo); *sen~igi vinbergardenon Z.* **~a. 1** El ~o. **2** (f) Fortika, nevenkebla : *ili dormis ~an dormor B* (Kp FERA, ŠALA). **3** (f) Ne mildigebla, senkompara, senindulga, senama : *koro ~a Z* (Kp MARMORA). **~ego.** Granda nemov-ebla ~o (Kp ROKO). **~eto.** Tre malgranda ~o : *lia bušo estas plena de ~etoj Z* (f : li malklare prononcas). Kp GRUZO, SILIKO, SABLO. **~eo, ~rompejo, ~minejo.** Loko kie oni ekspluatas ~ojn. **~igl.** 1 Igi ~a, simila al ~o. **2** (f) Rigidigi, senmovigi, iĝi neprogrespova : *~igi pro mirego; sia vizaĝo aspektis kiel ~iginta Z; vivanta lingvo ne ~igas; homo kun ~igintaj ideoj.* **~hakisto, ~ministo.** Homo, kies metio estas tiri ~ojn el ~eo. **~tranelisto.** Metiisto, kiu formtranzas ~ojn por konstruo. **~umi** (tr). Prijeti iun per ~o, ~mortigi. **Juvel~o.** Multekosta ~o uzata por fari juvelojn (Kp GEMO).

* **Štopi** (tr). 1 Fermi truon, plenigante ĝin per ia substanco : *~i fendon en barelo B; ~i al si la nazon; ~i sian orelon kontraū kriado Z; ~i la manklok-ojn; en tiu tempo mi re~os la brevojn de la tabernaklo Z; ĉu vi havas korktitiron por mal~i la botelon Z?* **~a** (senutila) epito. 2 (f) Tute obstrukci : *la neĝo ~is la elirejon; la vojoj estis ~itaj per konfuzajo da veturiloj; tiu deziro ~is la vocon en sia bruslo Z; la akcidento kaŭzis teruran ~igon de la trafiko. 3 (f) Tute plenig : *plene ~i al si la poſojo Z; ~i sian stomakon; dika volumo plen~ita per faktoj k dokumentoj.**

Štormo R. Fortega ventego : *amo estas ~a maro senhavna k senborda;* (f) *tiu decido elvokis ~on de indigno.* Kp TEMPESTO.

* **Štrumpo.** Sakforma trikitita algustigita gisgenua piedvesto. **~eto, duon~o.** Mallonga ~o kovranta nur la piedon k la malsupron de la kruro. **~ollgio, ~oſelko.**

Elasta rubando servanta por streče teni la ~ojn.

* **Stupo.** 1 Ĉiu el la sinsekvaj lignaj aŭ stonaj tabuloj aŭ bastonoj servantaj por supreniri aŭ malsupreniri : *la unua ~o estas transpaſita* (f : la unuaj malfacilajoj estas venkitaj). 2 (f) Grado 1 : *~o post ~o* (ion post ion) *li atingis la rangon de unua ministro K*; *transira ~o Z*; *atingi plej altan ~on de civilizo*; *la afiksoj prezentas kvazaŭ inter~o inter gramatiko k vortaro*. ~aro. Konstruo konsistanta el vico de plataj lignaj aŭ stonaj samdistancaj tabuloj, sur kiuj oni metas la piedon por supreni aŭ malsupreni iri : *kruta ~aro Z*; *spirala ~aro*; *veni taŭ la ~aro Z*. ~staro. Ilo konsistanta el du longaj stangoj kunigitaj per transversaj samdistancaj bastonoj, sur kiuj oni metas la piedon por supreni aǔ malsupreni iri.

* **Suo.** Piedvesto, ordinare ledak al ĝustigita, kovranta la piedon nur ĝis maleoloj : *ligna ~o*; ēe ~isto la ~o estas ĉiam kun truo Z; esti sub la ~o de (f : humile k sklavobe al) sia edzino Z; (f) trovi gustnezzuran ~on (ion aǔ iun konforman al siaj deziroj). Kp BOTETO, BOTO, PANTOFLO, SANDALO, GALOŠO. **Glit~o.** Ilo konsistanta el fortika, ordinare metalata, plandumo, sub kiu estas laŭlonge k vertikale fiksita fera lameno, k kiun oni alligas al ~o por rapida gliti sur la glacio. **Rad~o.** Ilo konsistanta el plandumo provizita per kvar radetoj, kiun oni alligas al ~o k iu ebiligas rapide gliti sur glatajo.

* **Saldi** (tr). 1 Devi laŭleĝe pagi iun sumon : *vi ~as al mi mil frankojn*; *riĉa estas liu*, kiu ~as al neniuj Z. 2 Havi moralan devon esti danka al iu pro ia servo; danki 4 : *mi ~as al vi grandan dankon*; *mi ~as al liu artikolo mian konverton* B; *al lia senlaca laborado ni ~as la tulan kongreson k la gójojn*, kiujn gi alportis al ni Z; *la lando ~as sian prosperon per la terkulturo*. 3 Devi fari ion pro morala devo : *ni ~as al la anoj klarigojn pri nia sinteno*. ~o. Tio, kion oni ~as : 1 droni en la ~oj B; *sidi en ~oj* ĝis super la sultroj Z. 2 *Tio estas por mi sankta dank~o*. 3 *Al vi obeis estas mia ~o Z* (devo); *la filo, taŭ la ~o de infano, funebri devas kelkan tempon Z*; *amo k ~o ordonas gin al ni Z*; *miaj ~oj de mastrino min vokas K*. ~anto. Tiу, kiu ~as iun

sumon al aliulo : *pago de ~anto estas bona en ĉiu kvanto Z* (Vd TUFO). ~ato. Tiу, al kiu aliulo ~as iun sumon; kreditoro. ~igi. Fari al iu servon, kiu morale devigas lin al dankemo : *tion farante, vi min ~igos senfine* D. ~igi. Sin devigi; akcepti aǔ ricevi ian devon : *tiele vi plenumos la ~igon de via juro Z*. **Sen~igi**, mal~igi. Liberigi iun je tio, kion li ~as : *mal~igi al iu tian ~on Z*. ~ateco Z. Stato de tiу, al kiu aliulo ~as dankemon, konsiderata rilate al la ~anto.

* **Sultro.** Parto de la korpo kuniganta kum kolo la supron de brakoj de homo aǔ de antauaj kruroj de besto : *levi moke aǔ malbate la ~ojn*; *lia ŝargo estu deprenita de sur liaj ~oj Z*; *li prenis sur stajn ~ojn* (f. sur sun) *nian tutan aferon Z*; *agi ~on ēe ~o* (f: tute akorde kunlabori). Vd ŜULDO. ~ozono. Rimeno oblikve metita de sur ~o al subbrako.

* **Suti** (tr). 1 Verši substancoj nefluidan, konsistantan el multaj apartaj, facile interglitintaj eroj : *la enhavo de la sakoj estas ~ala en korbojn*; *la vento ~is blankajn florojn sur niaj kapoj* B; *kun~i stonojn senorde* B; *sur~i la aleojn per sablo* B; *sur~i la plankon per floroj* B; *kolekti per balalo la dis~itajn cindrojn*; *dis~i per ~ilo* Z (sövelilo); *~plenigi truon*; *~igema (neligita) hararo Z*; (f) *~igema (malpreciza) konturo*. 2 (f) Grandnombre porti, doni : *la petoj pri sciigoj tuj al~igis*; *la amaso dis~igis k kuris en diversaj flankojn Z*; *multaj anoj dis~itaj (dissemitaj) sur la tuta terglobo*. **Super~i** (tr). 1 Tre abunde kovri per ~ado : *super~i ĉerkon per tero* Z. 2 (f) Tre abunde doni : *super~i iun per donacoj, favoroj*; *la kajo estis super~ita de atendantoj*; *mi estas super~ita de laboro, per korespondoj*; *la polico estas super~ita per plendoj* B (Vd DRONI, FLUT).

Svebi (ntr). 1 Resti kvazaŭ pendanta aǔ gliti en aero kun etenditaj, ne moviĝantaj flugiloj aǔ kun haltinta motoro; *flugpendi* : *la nizo, la aeroplano longe ~is*. 2 Resti pendanta aǔ gliti en aero : *fumo, grizaj nubo* ~is en la aero; *mantele el nigra veluro ~as super la ĉevalo Z*; *en la gardeno preter~is* (malpeze kvazaŭglite preterpasis) *juna knabino Z*; *la ĉielo, tiu ~anta senbrua oceano Z*; *la peza stono farigis ~anla, dancanta, aere malpeza junul-*

ino Z ; (f.) ruiniĝo ~as (minacas, pendas) super ili. 3 Daire restadi en imago aŭ memoro : *lia bildo ĉiam ~as antaŭ miaj okuloj ; lia vizaĝo ankoraŭ ~as en mia rememoro antaŭ mia animo Z ; la songoj denove en~is Z.* 4 Disetendigi, disvastiĝi : *~as en la aero la ebiiga odoro de siringoj ; kantoj ~is tra la arbara silento ; tiu ideo ~as en la aero (multaj pli malpli konscie estas penetrataj de iu ideo) ; generala amika sento ~as en la aero (regas) ; revoj de l' pasintaj tempoj min ĝirkaŭ~as.* 5 (f) Resti nefiksa, necerta, sendecida, nedecidita : *~i inter vivo k morto ; la vorto ~as sur mia lango ; ni vivas en la streco de l' necerto, super ni ~as la hazardo ; strangaj famoj ~as en la internacia atmosfero ; ~as diversaj proponoj, sed nenio estas definitiva.* Kp FLOSI, FLIRTI, ŜANCELIĜI, BALANCIĜI, FLUKTUI.

* **Šveli** (ntr). 1 Plivolumeniĝi, plidiķiĝi, plivastiĝi : *lia vango ~as pro abseso ; ~inta kiel balono, kiel bufo ; ~inta rivero Z ; la vento ~igas la velon ;*

mola (mola k elasta) tapiŝo ; brustloko ~i (brustostreči). 2 Trodikiĝi, trovastiĝi : *li ~is de fiero B ; ~parola (bombasta).* Kp PUFIĜI, STREČIĜI. 3 Pligrandigi laŭ iu ajn rilate, plialtiĝi, plimultiĝi, plifortigi : *la kantoj grade ~adis ; la fusil-bruado ~as ; ni ne tro ~igu nian vortaron.* 4 Tromultiĝi, trokreski : *la novaj merkatof estas nekapabla engluti la ĉiam pli ~intan produktadon de l' industrio ; ~igitaj prezoj. ~ajo. Io ~inta (Kp TUBERO, PUFO, TUMORO).*

* **Šviti** (ntr). 1 Eligi pro varmego akvejan senkoloran fluajon tra la poroj de la haŭto : *en la ~o de via vizaĝo vi manĝados panon Z.* 2 Eligi malrapide k gutete fluajon el si : *dum degelvetero la muroj ~as ; ~i per sango, ~i sange ; la vundila arbo ~as per rezino.* Kp TRASORBIĜI. 3 (f) Labori kun granda peno : *li ankoraŭ ~as super la alfabeto Z ; ~e farita verko. ~igi (pp fluajo).* Tre malrapide k gutete elflueti tra ia materio ; elsborigi, trasorbiĝadi.

T

* **Tabako.** 1 Herbeca veg. el fam. solanacoj, kun longaj largaj folioj el kiuj oni fabrikas la ~on 2 (*nicotiana*). 2 Sekigitaj, diversmaniere preparitaj folioj de tiu veg., uzataj por fumado, maĉado aŭ ennazigo : *fum~o ; flar~o, naz~o ; maĉ~o.* Kp PIPO, CIGARO.

* **Tabano.** Granda dikia mušo, kiu suĉ-pikas prefere la brutojn (*tabanus*).

* **Tabelo.** 1 Metoda arango k ordigo de nomoj, nombroj aŭ signoj sur paperfolio tiamaniere, ke oni povas ĝirkaŭpreni la tuton per unu rigardo. Kp ETATO, SKEMO. 2 Metoda listo da nomoj, nombroj aŭ vortoj aranĝita tiamaniere, ke oni povas facile trovi ĉiun el ili : *~o de manĝoj (menuo) ; ~o de multobligado, de logaritmoj, de la enhavo.* Kp INDEKSO, REGISTRO.

tabernaklo Z. 1 Ĉe antikvaj Hebreoj, tendo sub kiu estis konservata la kesto de atesto. 2 (K) Ŝranketo, en kiu estas konservata Eūkaristio.

* **Tablo.** Meblo konsistanta el plato subportata de unu aŭ pluraj piedoj : *vivi inter forno hejtita k ~o kovrita Z (vivi sate k glate).*

tabuo. Ĉe primitivuloj, religieca institucio, kiu igas netušeblaj iujn personojn aŭ objektojn aŭ nefareblaj iujn agojn. ~a. Netušebla aŭ malpermesata pro ~o. Kp SANKTA. ~eco. Teruriga karaktero de personoj aŭ objektoj, kiujn oni ne povas tuși sen risko je puno aŭ infekto. Kp TOTEMO.

* **Tabulo.** 1 Laŭlonge segita, ne tre dikia, plata peco el ligno : *kabano el ~oj ; transiri la riverelon per supersovita ~o ; la instruisto skribis frazon sur la nigran ~on ; ŝak~o, dam~o ; kapli la lastan ~on (šancon) de savo Z.* Kp PLANKO, TRABO. Vd CELI. 2 Samformaj pecoj el alia materio. ~ajo. Io farita el ~oj : *mura sur~ajo.* ~eto. 1 Maldika malgranda ~o. 2 Maldika malgranda ~o kovrita per vakso, sur kiu la antikvuljo skribis,

uzante skrapstrekilon ; skrib~eto : *skribu miajn moralordonojn sur la ~eto de via koro Z.*

Tabureto. Segetto sen dorsapogilo.

* **Taĉmento.** 1 Parto de regimento maršanta aŭ operacianta izole : *tuta ~o da tamburistoj Z.* 2 Aro da homoj farantaj apartan laboron, aŭ periodo laborantaj dum alia aro ripozas ktp alterne. 3 Aro da ludantoj en konkursو; partio. Kp ROTО, KOHORTО.

* **Tafto.** Tre maldika brila silka ŝtofo.

* **Tago.** 1 Spaco da tempo dum kiu la suno, de sia levigo ĝis sia subiro, lumigas difinitan parton de la tero : *en la ~o ni vidas la helan sunon Z;* *~o ~on sekvas, sed ne similas Z;* *mi veturis du ~ojn k unu nokton Z;* *iri ĉerpi akvon du fojojn en ĉiu ~o Z;* *en vespero de ~o Z;* *~manĝi* (manĝi ĉirkau la mezo de la ~o). 2 Daŭro de 12 horoj. 3 Suna lumo : *~igas.* 4 Spaco da tempo de sunlevigo ĝis la sekvanta sunlevigo, egalvaloranta 24 horojn, t. e. la tempone dum kiu la tero plenumas turniĝon ĉirkau sia akso ; *~nokto, terturno : la semajno havas sep ~ojn;* *antaŭ tri ~oj mi vizitis vian kuzon Z;* *plimultigitas viaj ~oj Z;* *tiu ĉi grava ~o restos por mi ĉiam memorinda Z;* *en ~o de mizerio Z;* *reveni en la ~o difinita;* *preparata por la ~o de milito Z;* *estis pluva ~o.* ~a. Okazanta aŭ farata dum la ~lumo. ~e. Dum la ~lumo. **Ciu~a.** 1 Okazanta aŭ aperanta ĉiun ~on : *ĉiu~a gazeto* (Vd JURNALO). 2 Ordinara, banala : *la griza ĉiu~eco de la vivo* (Kp PROZA). **Unu~a.** Kiu daŭras nur unu ~on 2 aŭ 4.

tajdo Z f. Alterna k perioda movo de la mara akvo : *la ~o flusas k malflusas;* (f.) *ili ne povos reteni la ~on de homa progreso.*

tajli (tr) g. Doni formon al io, disigante pecetojn aŭ erojn el ĝi; eltranĉi : *~i štonon, drapon, arbon, diamanton, fajfilon.*

* **Tajloro.** Homo, kies metio estas fari vestojn : *ĉiu ~o havas sian tranĉmanieron Z.*

takelo g. Aparato por movi pezajn ŝarĝojn k konsistanta el du pulioj : *unu fiksas k unu libera k kiuj estas kunigitaj per ŝnuroj aŭ ĉenoj.*

* **Taksi** (tr). 1 Difini la valoron de iu aŭ io : *kiel oni vin ~as, tiel oni vin regalas Z;* *~i iun ne laŭ lia sukceso, sed laŭ lia merito Z;* *ne ~u vian kontraŭulon tro malorta Z;* *li ~is, kiel grandajn servojn la pastro povas fari al li B;* *belecon ~as ne okulo, sed koro Z;* *malpliatis nenio, se ~as pasio Z;* *mi estas certa, ke vi alle ~os la gravecon de tiu fakteto Z;* *oni ~as je (gis) cent la nombron de la pereintoj;* *mi ~as tiujn kondiĉojn neakcepteblaj;* *ni ~as la tempon ne taŭga por tiu propono;* *li faris ne~ebajn servojn;* *ne~ebala kolekto da belajoj;* *oni devas nek sub~i (tro malalte ~i) nek tro~i la rolon de l' sentoj.* Kp MEZURI. 2 Alte ŝati : *~i la sanon ni lernas en malsano Z.* Kp ESTIMI, KONSIDERI, RIGARDI, JUGI, KONJEKTASI.

Taksuso. Arbeto el klaso koniferoj, kun ĉiamverdaj pinglofolietoj k brilrugaj beroj, havanta formon de longa pinta konuso (*taxus*).

Takto. 1 Unu el egaldaŭraj dividoj de melodio : *la muziko farigis pli energio k la dancoj iris en pli viva ~o Z;* *observi la ~on;* *bati la ~on;* *laŭ la ~o de tamburo.* Kp RITMO. 2 Regula intermita brujo : *mia pulso en ~o batas Z;* *oni aŭdis la eternan ~on de la teksmašinoj;* *la laŭ~a bato de la remilioj.* 3 (f) Kapabolo sagace juĝi k konvene paroli aŭ agi konforme al la cirkonstancoj, montrante ĉiam gentilecon k delikatecon : *en tiu malfacila okazo li montris grandan ~on,* *li estis ~oplena;* *dum en ĉiu internaciaj kongresoj la neutraleco estas simpla afero de ~o,* *de ni ĝi estas la ĉefa principio Z.*

Taktiko. 1 Arto aranĝi k utiligi la armeojn sur la batalkampo. Kp STRATEGIO. 2 (f) Lertaj rimedoj celantaj sukceson.

talaro Z. Speco de longa vira robo oficiale portata de jugistoj, profesoroj, advokatoj ks.

* **Talento.** 1 Antikva pezmezuro. 2 Antikva grandvalora monunuo. 3 Eminenta aparta spirita kapablo, ĉu donacita de naturo, ĉu akirita per laboro. Kp GENIO, VIRTUOZO.

Talerlo. Argenta germana monero.

* **Talio.** 1 Ĉirkau de la homa korpo ĉe nivelo de koksoj. 2 Parto de la homa korpo ekde kolo ĝis koksoj : *si rektigis*

sian elastan ~on; bel~a. Kp BRUSTO, TORSO, BUSTO. **~vesto.** Vesto malsupreniranta nur gis la ~o; brustvesto (Kp KAMIZOLO, VEŠTO, JAKO).

Talismano. Objekto, kiun oni kredas kapabla magie alporti felicōn, ŝirmi kontraŭ malfeliĉo aŭ produkti mirindajn efikojn; amuleto. Kp FETIĈO, SUPERSTIĈO.

Talko. Blanka brila pulvoreca mineralo, grasa ĉe palpado, uzata en medicino por ŝmirado de la ĥaŭto.

Talmudo. Kolekto da hebreaj legoj, kutimoj, tradicioj k opinioj kompilita de la rabenoj dum la dua k tria jarcentoj.

***Talpo.** Subtere vivanta, insektomanĝanta mambesteto kun velureca felo (*talpa*) : *blinda kiel ~o.*

tamarindo Arbo el fam. de legumenacoj, kreskanta en varmegaj landoj (*tamarindus*).

tamariko. Arbeto kun malgrandaj folietoj k floretoj, kreskanta en la mediteraneaj regionoj (*tamarix*).

***Tamburo.** Muzika instrumento konsistanta el malplena cilindro, kies ambaŭ bazaj flankoj estas fermitaj per du mal-dikaj streĉitaj lamenoj el ledo, kiujn oni frapas per bastonoj. Vd TONDRI. ~i. 1 (ntr) Aŭdiĝi sonon similan al tiu de ~o: ~i per la singroj sur la tablo ; la bruego de la mašinoj ~as sur la orel~o (limpano) ; en ŝia koro ~as la senpacienceco ; ~pafado. 2 (tr) Anonci ~ante : ~i alarmon.

Tamburino. 1 Speco de malgranda tamburo. 2 Malgranda tamburo garnita per tintiloj k havanta nur unu ledan lamenon, kiun oni frapas per la mano.

***Tamen.** Konjunkcio esprimanta ian kontraŭecon, kontraŭstaron, spiton ; = malgraŭ tio : *li estas tre kolerema, ~ li ne portas longe la koleron Z ; kvankam li estas riĉa, ~ li ne estas felicā ; ni estas diversgentanoj k ~ ni sentas nin kiel samgentanoj Z ; eble vi atendas de mi ion oficialan, tiam parolon mi ~ ne povas doni al vi Z ; vi tion scias k ~ vi penas senkreditigi nin en la okuloj de la mondo Z ; la sarto donis al mi rolon, kvankam tre flatan, ~ samtempe ankaŭ tre ŝargan Z ; ni povus citi ankoraŭ multe da aliaj ekzemploj, ~ ni ne parolos pli pri tio ĉi, sed ni diros sole*

tion, ke Z ; mi venos, se ~ mia febro forigas. RIM. 1 : **Tamen** servas ofte por pliakcentigi **sed** : *mi ne scias la hispanan lingvon, sed per helpo de vortaro mi ~ komprenis vian leteron Z.* RIM. 2 : **Sed** montras kontraŭecon aŭ limigan kondiĉon pli fortan ol **tamen**. **Kontraŭ** montras kontraŭecon en loko aŭ en situacio de personoj, aferoj aŭ ideoj. **Dum** ankaŭ povas montri kontraŭecon, sed nur ĉe samtempoco.

Tamtamo. Ĥina muzikinstrumento konsistanta el granda metala disko vertikale pendanta, kiun oni frapas. ~i (ntr). 1 Sonigi ~on. 2 (f) Brue reklami (Kp DISTRUMPETI).

***Tani** (tr). Transformi per taŭgaj procedoj la bestan felon en ledon : (f) ~i la ĥaŭton al *iu Z* (severe riproĉi iun. Kp KAPO, PREDIKO, LAVO, SAPUMI). ~illo. Fluajo enhavanta ŝelon de kverko aŭ de alia, tiucele taŭga arbo, en kiu oni banas tanotajn felojn.

Tandemo. 1 Malpeza kaleŝo kun du ĉevaloj jungitaj unu malantaŭ la alia. 2 Bicikleto por du personoj sidantaj unu malantaŭ la alia.

tangi (ntr). 1 (pri la ŝipo) Oscile movigi laŭlonge t. e. de antaŭe k de malantaŭe. 2 Danci ~on. Kp RULI. ~o. 1 Ago ~i. 2 Populara danco, origina el Hispanujo k sudamerikaj landoj.

Tangento. Rekta linio, kiu tuſas iun kurbon per unu sola komuna punkto tiele, ke ĝi estas perpendikulara al radio traflanta tiun saman punkton. ~i (tr). Unupunkte kontakti. ~a. ~anta.

Tanino. Organika substanco troviganta en multaj veg-oj k vinoj, ĉefaj agantoj ĉe tanado.

tanko Speco de kirasita aŭtomobilo sin movanta per turnigantaj largaj ĉenoj anstataŭ radoj : *la unuaj ~oj aperis dum la mondmilido en la jaro 1916.*

tantalo Ta. Hemia elemento, malofta metalo, kies atompezo estas 181,5.

tantiemo % Procenta partopreno en la profito de entrepreno flanke de la direktoroj, membroj de kontrola konsilantaro ktp : *la troaj ~oj de direktoroj k kontrola konsilantaro en la akciasocietoj elvakas ofte publikajn kritikojn.*

* **Tapeto.** Papero, teksajo, ledo aŭ io simila, per kiu oni tegas la murojn de ĉambro. ~i (tr). Tegi per ~o : *per blua ŝalo ~ita korbo B*; (f) *la fasado estis ~ita per vinberujo*.

Tapioko. Nutra griso ekstraktita el radiko de iu amerika veg. el la fam. de eūforbiacoj. Kp SAGUO.

* **Tapišo.** Dika diversspeca teksajo destinita por kovri plankon aŭ meblon : *~o kovris la tablon*; (f) *la ektagiĝo metas ~on el perloj sur la herbejon*. ~i (tr). 1 Kovri per ~o. 2 (f) Kovri kvazaŭ per ~o : *la tero estis ~ita de floroj*.

taro Z £. Pezo de ciuspeca envolvo kiel kesto, papero, sako, kiu enhavas la varon. **Kun-a** (pri pezo de varo). Kalkulita kun la taro. **Sen-a** (pri pezo de varo). Kalkulita sen la taro.

Tarantelo. Vigla itala danco.

Tarantulo. Dika araneo, ofta en Italuo (*tarantula*).

Tarifo. Difinita prezaro pri komercagoj, laboroj, servoj. ~i (tr). Difini ~on pri io.

Taroko. Speco de kartludo.

tarto Z ♥. La meza malantaŭa parto de la piedo, konsistanta el ok ostoj k al kiu estas artikitaj la fingraj ostoj.

* **Taso.** 1 Malalta, ordinare duonsfera, trinkvazo kun larĝa faŭko. 2 Enhavo de tia vazo.

Tasko. 1 Ordonita laboro, servo, kiu devas esti farata dum difinita tempo : *mi jus finis mian ~on*; *la lernantoj faras siajn ~ojn*. 2 Difinita laboro aŭ servo : *preni sur sin la malfacilan ~on aranĝi la kongreson Z*; *mi starigis (proponis,metis) al mi la ~on... fari*; *jen la bela ~o, kiu levigas antaŭ ni*. Kp ROLO, OFICO, DEJORO, OKUPO, PROFESIO, METIO. ~i (tr). Difini, trudi al iu kiel ~on ; ili ne povis diveni la aferojn, kiujn si ~is al ili Z.

Tatul (tr). Enpiki sub la haŭto de iu neforigeblaĵojn desegnajojn.

* **Taŭgl** (ntr). 1 Esti laŭcela, uzebla por io : *ne ĉiuj fruktoj ~as por manĝado B*; *la rozoj ~as nur por rigardi k flari ilin Z*; *kio ~as por somero, ne ~as por vintro Z*; *tiu artikolo ne ~as por nia gazeto*; *unu video ~as pli ol dek aŭdoj Z*; *neniom ~i Z* (esti senvalora); *la zono tute putriĝis k jam por nenio ~as Z*; *la sperto pruvis*,

ke esp. tute ~as praktike; de ŝafo senlana eĉ lanero ~as Z. 2 Esti kapabla por io : *li ~as nek por studio nek por ludo Z*; *li ne ~as por negoco*. Kp VALORI, SERVI, UTILI. RIM. : **Taŭgeco** estas ideo pli vasta ol **konveneco**. **Konveni** insistas pri ĝusta adaptiĝo de io al ĝia specia uzo, **taŭgi** rilatas al ĉiuj ĝiaj uzoj : tetaso konvenas nur por trinki teon, sed ĝi taŭgas ankaŭ kiel ĉerpilo, mezurilo. **Servi** k utili montras prefere la bezonon, kiun oni havas pri io aŭ la profiton, kiun io donas. Io, kio **servas** por ia celo, plej ofte taŭgas por ĝi, sed ne ĉiam : glacipeco povas servi kiel lenso al ludanta infano, sed ne taŭgas por tia uzo : *kio servas por dio, ~as por nenio Z*. ~a. ~anta : *esp. montriĝis kiel lingvo ~a en ĉiuj rilatoj Z*; *mi opinias la tempon ne ~a por tio*; *semo~a tero Z*. ~e. Laŭ maniero ebliganta atingi la celon ; ĝuste, kontentige. **Sen-ulo.** Homo, kiu ~as por nenio.

taŭro. Bovoviro.

taŭtologio §. Ŝajna rezono, konsistanta en la nura ripeto de la sama ideo sub alia formo.

taŭzil Z (tr). 1 Tirskuante malkonfuzi harojn : *~i lanon, cevalharojn, matracon*. Kp PINCI, ŜIRI, ĈARPIIGI. 2 Tirskuante aŭ ĉiante malordigi : *la uragano ~as la salikarojn k igas la rigidajn piceojn riverencii*; *la vento ~as la flagon flirtantan sur la citadelo*; *ordigu viajn dis~itajn harojn*; *la (dis)~ita pajlajo de la tegmento*; *li forkuris kun mieno ~ita de teruro*; *li ekridis amare k liaj trajtoj ~igis*; (f) *la rimo ne devas ~i la sencon*. 3 (f) Tirskuante malmilde trakti iun : *la patro ~is la tra petoleman filon*; *la policanoj ~is la šteliston*; *la plora infana voĉo ~is lian koron*; *li vivis ~itan vivon*.

* **Tavolo.** 1 Maldika etenditajo da iu substanco sur io alia : *dika ~o da fojno, da neĝo, da nubo*; *maldika ~o da akvo, da butero*; (f) *glacia ~o da antaŭjuĝoj kontraŭstaris al ni Z*. Kp STERNAJO, SEDIMENTO, TAPIŠO, TEGO. 2 Parto de la socio konsiderata kompare kun pli superaj k pli malsuperaj partoj : *la diversaj ~oj de la socio*; *la registro subpremis la laborulajn ~ojn*. Kp KLASO. ~igl. Dividi laŭ ~oj.

* **Teo.** 1 Sekigitaj folioj de ~arbo. 2 Trinkajo preparata el ili, ~infuzajo.

~arbo. Azia arbeto produktanta la ~on (*thea chinensis*).

teamo(Sp). Aro da ludantoj por sporta konkursuro.

***Teatro.** 1 Konstruo, en kiu oni prezantas spektaklon pere de aktoroj aŭ marionetoj. 2 (f) Rigardantaro : *la mallăudo de kompetenta homo devas esti por vi pli grava ol la aplaŭdoj de tutu ~o da aliaj personoj* Z. 3 Aktora profesio. 4 Arto verki ~ajojn prezontotajn de aktoroj (Kp DRAMO, TRAGEDIO, KOMEDIO, OPERO). **Film~o.** Konstruo, en kiu oni prezantas al la rigardantaro projekciatajn bildojn.

***Tedi** (tr). Kaŭzi lacecon k mal-agrablecon pro tradaŭro, troripetigo aŭ troabundo : *la sencesaj pluvoj ~is la vojaĝantojn* B; *vi ~us lin* Z; *jam ~as al mi aădadi pri li* Z; *esti ~ita de io* Z; *mia animo ~igis de ŝi* Z; *kontraŭ ĉiu ~o ekzistas rimedo* Z; *~a kiel kulo*. Kp NAŬZI, LACIGI, ENUIGI, SUPERSATIGI, ĈAGRENI, TURMENTI.

***Tegi** (tr). 1 Daŭre kovri ion per io tiamaniere, ke la kovravo formas tuton kun la kovritajo k estas parto de ĝi : *li ~is la murojn interne per oro* Z, *la pordojn per kupro* Z; *flavaj tero~itaj dometoj de l' egiptaj kamparanoj* B; *argenta ~o de statuo* Z; *palisandra kanapeto ~ita per multekosta damasko* Z; *skribtableo ~ita per verda drapo* Z. (« kovrita per verda drapo » signifus, ke oni sternis sur la tablon verdan tukon, kiun oni laŭvole povas formeti aŭ surmeti); *la domon li tabulkovris per ligno cipresa k ~is ĝin per pura oro* Z. 2 Kovri ĉiuflanke per tuko speciale destinata k algüstigita por tio : *~i kusenon* B; *kanapelo ~ita per dissirita katuno* Z; *malnovmodaj mebluj ~itaj per blankaj kovriloj* B. ~o, ~lio. Tio, kio ~as 1 aŭ 2 : *sego kun katuna ~o; kapkuseno kun tola ~ito*; (f) *la oficala ~o* (trompa mieno. Kp MASKO), per kiu sin kovradis la mastrino, ne defalis de ŝi tute Z.

***Tegmento.** Supera tegajo de domo, konsistanta ordinare el tegoloj aŭ ardezoj : *pinta, plata ~o; pajla, kana ~o; ~a* (kušanta senpere sub la ~o) ĉambro Z. ~I Z (tr). Kovri per ~o : (f) *~ita* (super-signita) litero. **Sub~o.** Loko aŭ ĉambro kušanta senpere sub la ~o (Kp MANSARDO).

Tegolo. Diversforma maldika plato el kurita argilo, per aro da kiuj oni faras tegmenton, fiksante ilin tiel, ke ili sin parte interkovras. Kp ŜINDRO.

Telismo. Doktrina kredo je ekzisto de iu Dio, kreinto de la universo. Kp DEISMO.

Teisto. Adepto de teismo.

teko ♀. Ujo portata ĉemane aŭ sub-brake k uzata por teni en ĝi paperaĵojn, aktajojn, librojn k aliajn diversajn objektojn : *oni fabrikas nun ĝenerale ledo~ojn* (=paperujo).

Tekniko. Tuto de la procedoj de arto aŭ metio. ~a. Rilata al ~o.

***Teksi** (tr). 1 Dense interkrucigi fadenojn por fari ŝlofon : *~i kanabon, linon, lanon, silkon; ~i drapon, katunon, tolon*. 2 (f) Zorge kombini : *~i mensogojn k ruzojn* Z; *la poeto lerte en~is tiun legendon en sia rakonto; la historio de la hungara nacio estas tra~ita* (plenigita, kunmetita, miksite) de multaj katastrofoj. Kp ŜPINI, PLEKTI, THIKI. ~a. ~ebla, uzata por ~ado. ~ajo. 1 Io ~ita I; ŝtofo : *silka ~ajo* (Kp RETO). 2 Daŭra kunajo da difinitaj anatomiaj elementoj, el sam-specaj ĉeloj k komparebla al ~ajo; histo. 3 (f) Sinsekvo da interligitaj aferoj : *la historio de tiu lando estas longa ~ajo da heroaj luktaj por la libereco; tiu artikolo estas nur ia ~ajo el la malveroj. ~bazo* Z. Aro da paralelaj fadenoj konsistiganta la fundamentaĵon de ~ajo; vesto.

Teksto. 1 Propraj vortoj de la aŭtoro konsistigantaj libron, broŝuron, dokumenton, akton, skribajon, aparte de la aldonitaj komentoj, tradukoj, ilustraĵoj ktp : *tio estas la originala ~o; telegrano kun konvena ~o* Z. 2 Citata mallonga frazo aŭ frazero el la Sankta Biblio, uzata kiel temo de prediko. Kp MOTO. ~I (ntr). Esti formulita per iuj difinitaj vortoj : *la frazo ~as jene* (Kp VORTIĜI). **Kun~o,** ĉirkau~o. Tuto de frazo aŭ de frazaro konsiderante el vidpunkto de sinsekvo k interakordo de ideoj : *čiam la vortoj havas sian planen k precizan signifon nur en kontakto kun la kun~o; la senco estas facile komprenebla el la kun~o* Z.

teleaūtografi (tr) ♀. Distance trans-sendi skribon per elektraj kurentoj aŭ elektromagnetaj ondoj.

Telefono. Elektra aparato por transsendi voĉon k sonojn ĝis granda distanco. ~i (tr). Transsendi per ~o, paroli per ~o : ~i novajon B.

telefografi (tr) ♀. Fotografi malproksimajn objektojn. Vd FOTOTELEGRAFI.

***Telegrafo.** Aparato optika aŭ elektra por transsendi per videblaj aŭ skribitaj signoj sciigojn ĝis granda distanco. ~i (tr). Sciigi per ~o.

Telegramo. Sciigo sendita per telegrafo. Kp DEPEŠO.

telepatio ♀. Metapsikia fenomeno, konsistanta en senpera komunikigo de du mensoj, je pli malpli granda distanco, per aliaj rimedoj ol la ordinara sensaĵoj.

***Telero.** 1 Iom kava, plata, malprofunda vazo, el kiu oni mangas. 2 Io similanta ~on : *pesil~o* (pesiltaso). Kp PLADO, KALIKO, TASO.

Teleskopo. Optika instrumento por observi tre malproksimajn objektojn, precipe astrojn. Kp LORNO.

***Temo.** Tio, pri kio oni parolas, skribas, verkas : *komuna, generala ~o; liveri ~on al; ekster~a diskuto*. Kp SUBJEKTO, PUNKTO, KAMPO, REGIONO. ~i (ntr). 1 Havi kiel ~on : *la diskuto ~is pri sanĝo en la regularo*. 2 (Sensubjekte) La ~o, la demando estas pri, la afero koncernas : *ne ~as nun diskuti pri tio; ~as en tiu ĉapitro pri tute alia afero; ~as ĝi ni venkos aŭ ne*.

trembo. 1 Individua sonkoloro de voĉo. 2 (Fon) Eco propra k distingiga de ĉiu vokalo, kaŭzata de kombino de baza noto kun ĝiaj harmonoj.

***Tempo.** 1 Senlima daŭro konsiderata kiel universala interrilato laŭ kiu ordigas la sinsekvaĵojn : *~o estas mono Z; konsolon ~o donas al la koro Z; ~o toleras, sed vero aperas Z*. 2 Mita diajo, personigo de la senlima daŭro sub formo de maljunulo kun longa barbo tenanta kiel atributojn falĉilon k sablhorloĝon. 3 La aparta, pli malpli longa, parto de la daŭro : *alia ~o, aliaj moroj Z; en la bona malnova ~o Z; la ~o pasinta neniam revenos Z; li mortis antaŭ nelonga ~o Z; en ~o de malvarmo Z; ne konvenas pluvo en ~o de rikolto Z; oni povas en la unua ~o tute ne uzi la artikolon Z; en ĉiu ~o*

amiko amas Z; sam~e kun Z, kiel; li estas batalisto de~e de (de post) siaj plej junaj jaroj Z; de~e de la fondo de la tero Z; de ~o al ~o (jam k iam, intermite, plurfoje laŭ inter~oj) la flamo ekfligradis Z; sia~e (Vd SIA) (Kp EPOKO, PERIODO, SEZONO, SEMAJNO, TAGO, HORO, MINUTO, MOMENTO). 4 Difinita, konvena, taŭga ~o por io : *bona estas vorto en la gusta ~o Z; jam estas ~o iri domen Z; estas ~o por plori k ~o por ridi Z; ne estas nun ~o por amuzigi; la ~o de la venĝo Z; gusta~e kiel pluvo en aŭgusto, kiel fromago sur makaronoj* (Vd VOKI).

5 Libere disponebla ~o : *tio ne okupos (forprenos) multe da ~o Z; mi ne havas ~on; ne perdu vian ~on* (Vd DIVIDI).

6 (G) Speciala fleksio de verbo montranta, ke la priparsolata ago estas nuna (prezenco), pasinta (preterito) aŭ estonta (futuro). (Kp MODO.) 7 ↗ Unuo de dividido de takto : *tri~a taklo*. **Antaŭ~a.** Okazanta antaŭ la taŭga ~o ; trofrua : *antaŭ~a morto, akuso B*. **Liber~o.** ~o dum kiu oni ne estas devigata lahoり (precipe pp lernantoj aŭ oficistoj). (Kp FERIO.) **For~igī.** Perdiĝi, senvalorigi pro troa prokrasto (Kp KADUKIĜI, SENVALIDIĜI).

Temperamento. Tuta psikologia k fiziolegia ecaro de individua organismo.

Temperaturo. Grado de varmo.

tempesto G = Stormo.

Tempio. Flanka parto de la kapo inter okulangulo k supro de orelo.

***Templo.** 1 Konstruo dediĉita al religia kulto. 2 Protestanta preĝejo. 3 Ejo, kie okazas kurvenoj de framasonoj. 4 (f) Restadejo de ia sankta aŭ nobla afero : *via korpo estu ~o de l' animo; ~o de l' arto*.

***Teni** (tr). 1 Havi en la mano(j) aŭ en la brakoj k ne ellasi; senmovigi per la mano : *~i bastonon; ~i infanon per la mano, sur la genuoj; ~i bovon je la kornoj B; siaj fingroj ~as la ŝpinturnilon Z*; (f) *~i iun per fera mano* (severe regi, sensindulge obeigii). 2 Restigi sensange en iu loko, malhelpante la foriron aŭ forprenon : *~i iun en malliberejo B; ~i cigarojn en ĉanbro Z, en skatoleto Z; lia promeso ~as (ligas, devigas) lin; mi estas ~ata de miaj okupoj; la ŝnuroj*

de lia peko lin ~os z ; la febro ~as lin ; (t) nunlempo liu ebleco estas ~ata en malvastaj limoj. **3** Restigi korpoparton senšange k firme en ia pozicio : ~i rekte la kapon z ; alle ~i siajn okulojn k levi siajn palpebrojn z ; ~i la manojn laŭlonge de la kruroj z ; ~i la piedojn sur benkelo z ; ~i fermite la bušon z ; li ne povis plu ~i la okulojn nefermitaj z ; malvirtulo ~as sian vizaĝon arogante z. **4** Restigi senšange en ia stato (iun) : ~i la amason en spiritu sklaveco ; ~i la landon en malgojo z ; amu edzinon plej kore, sed ~u ŝin bonmore z. **5** Konservi senšange k bonstate, ne lasi perdiĝi (ion abstraktan) : ~i ion en la kapo K ; ~i sekreton (Vd SEKRETO) ; obstine ~i sian opinion ; la memoro ne bone ~adis la vortojn z ; ~i memoron pri io ; ~i fidelecon al iu ; ~i (plenumi) sian promeson z, la vorton z ; ~u forte la instruon k ne jorlasu ĝin, konservu ĝin z ; konservu prudenton k via bušo ~u scion z ; dube estas, ĉu tiuj neologismoj ~os la vivon z ; li scias konstante ~i la atenton de la leganto ; la sorte k la volo eterne inter si batalon ~as z. **6** Havi k daŭre konservi en sia povo, je sia dispono, sub sia direktado (iun aŭ ion konkretan) : ~i butikon, negocon, oficon ; ~i serviston ; komence ŝi ~is por sia filino guvernantinon z ; ili povus eĉ ~i paron da ĉevaloj z ; la lernejoj estas ~ataj je la kalkulo (kosto) de la komunumo K (Kp SUBTENI 3). **7** Rigardi kiel (Ev. kvankam Z-a). **Sin ~l.** **1** Resti firme en ia pozicio malgraŭ ĉia ebla kontraŭforto : sin ~i kvieta ; sin ~i sur la piedoj ; frukto sin komence ~as (restas firme alligitia al la arbo), sed falas, kiam maturigo venas z ; vazo rompita longe sin ~as z ; ~i sin per ambaŭ manoj je la tablo ; ne povis plu sin ~i (firme kontraŭstari, malcedi) antaŭ siaj malamikoj z ; kiu sin ~os kontraŭ envio z ? sen simila organo nia afero ~i sin (firme k bonstate starri) ne povas z ; la iluzioj ne povis ~igi (daŭri, konservi) longe. **2** (f) Daŭre konservi saman spiritostaton : sin ~i (ne ŝangi) je sia opinio z ; sin ~i (konstante sekvi) je iu principo z ; tia logika spirito nelonge povis sin ~i je altruditaj religiaj formoj. **3** (f) Iel konduti aŭ opinii : sin ~i prudente z, trankvile ; ili legas, kiel sin ~is kontraŭ tiu ideo la samtemp-

ulo z. **~o** (Fon). Tempo dum kiu la voĉorganoj restas senmovaj ĉe prononco de konsonanto. **Al~o** (Fon). Ferma aŭ malvastiga movo, kiu konsistigas la unuan parton el la kompleta konsonanto. **For~o** (Fon). Malferma aŭ vastiga movo kiu konsistigas la trian parton el la kompleta konsonanto k preparas la gliton al sekvanta sono. **~ejo**. Loko, ĉambro, kie oni konservas ion : cigar~ejo ; ~ejo de krudmaterialoj ; tie ĉi ni havas ~ejojn de niĝaj verkoj z. **~igo, sin~ado**. Maniero laŭ kiu oni sin ~as aŭ oni kondutas : ŝi havis ~iĝon memfidan z ; dignoplena ~igo z (Kp POZO, POZICIO, MIENO, KONDUTO, AGMANIERO). **~ilo**. Parto de objekto destinita por ~i ĝin oportune : ~ilo de kaserolo, de polo, de korbo, de pordo. **Al~igī**. Firme ~igī al io (Kp ADHERI). **Antaŭ~i** (tr). Prezentati : ĉiu antaŭ~is al li plej ĉarmaj sukerajon z ; la soldatoj antaŭ~is la paſilojn antaŭ la pordoz ; li antaŭ~is al li sian manon z. **De~i, for~i** (tr). Restigi, haltigi malproksimen de io : de~u vian piedon de la domo de via proksimulo z ; tio for~as de esp. multajn personojn z ; for~i la minacantan ŝinon ; sia longe de~ata amo senbare ekfluis kvazaŭ torrento. **2** Malhelpi, ke iu faru ion : ni ne povis nin de~i de admirio z, de rido, de krio, de aplaudo ; de~u vian voĉon de plorado k viajn okulojn de larmoj z ; sin de~i de voĉono ; mi ne povas min de~i k ne skribi al vi pri tio ; li ne povis sin de~i por ne cedi al ŝi z. **De~igo, sinde~(em)o**. Singardo, moderateco en agoj aŭ paroloj. **El~i** (tr). Resti firme k sencede kontraŭ, ne cedi al : la arbo ne povis el~i la baton de la ventego z ; el~i provon z, la malfelicōn, la suferon ; la nacioj ne povas el~i la indignon de la Eternulo z ; esp. jam el~is la elprovon de l' uzado ; ne povis el~i la komparon kun B ; el~ebla mizerio z ; neel~ebla doloro ; marel~a ŝipo z (Kp TOLERI, SUFERI, PORTI). **En~i** (tr). **1** Enhavi en si, malhelpante la materian ellason : multaj malfelicituloj estas en~ataj en tiuj mallumaj karceroj. **2** Propraposede, laŭnature, normale, neapartigeble, nepre, devige enhavi : la muzeo en~as grandvaloraĵn verkojn ; per « ora regulo » la Usonanoj komprenas la principojn en~atajn en la evangelia « Prediko sur la monlo » ; tiuj vortoj ŝajnas en~i minacon ; nur mensogojn en~as tiuj

paroloj ; tiu vorto en~as aćigan nuancon ; la disvolviĝo de la armilindustrio en~as ġermon de milito ; scii en~as la ideon antaŭvidi ; tiu esprimo en~as danĝeron por la unueco ; saĝo ĉiam en~as ian abnegacion k rezignacion ; neniu partio povas venki, se ĝi ne en~as anojn, kiuj ĉiam estas pretaj oferi sian personan profiton por la generala intereso ; en tiu prezo estas en~ata la tagmango ; ĝi en~ate troviĝas la programo (Kp INKLUZIVA, IMPLIKI). **3** Kapabli enhavi iun kvanton da : la akuvo en~as mil litrojn ; mia kofro povas nur en~i malmultajn vestojn ; la teatro en~as 800 personojn ; la salono ne estis sufiĉe vasta por en~i ĉiujn kongresanojn ; tiuj tri klasoj en~as ĉiujn specojn. **4** Enhavi : peni por esprimi ĉiujn ideojn nur per la helpo de la radikoj en~ataj en la U. V. ; ĉiu leciono en~as demandaron ; la libro en~as ankau klarigojn pri la idiotismoj. **RIM.** : Tre ofte oni povas uzi indiferente enteni aǔ enhavti : ĉiuj memoris nur pri la interna ideo en~ata en la espismo Z (Kp : lingvo internacia enhavas en si sanktan, grandan k gravan ideon Z). Tamen enteni prezentas pli malvastan sencon k montras preferere materian aǔ moralan enfermitecon, ligitecon, dependecon, kiu malhelpas la ellason, la disigon, la apartigon de la entenataj k de la entenantaj. Kontraŭe enhavti montras simple la enestadon. **Re~i** (tr). **1** ~i for de iu, kaše aǔ kontraŭrajte konservi : *kiu re~as grenon, tiun malbenas la popolo Z ; la kapitalistoj re~is tro grandan parton de la gajno.* **2** Haltigi, malhelpi : *la elspezo re~as min de korespondado ; re~i sian spiradon Z ; siaj okuloj apenaŭ re~is larmojn ; kiu re~as siajn lipojn, estas saĝa Z ; saĝulo re~as sian koleron Z ; por re~i la malsekecon K.* **Sub~i** (tr). **1** Firmi ~i de sube, apogi de sube, portante la ŝargon aǔ kontraŭstarante la pušon por malhelpi la falon : *sub~i tegmenton, muron per trabolj, muro sub~anta terason ; sub~i maljunulon sub la brakoj ; (f) sub~i sian tronon per favorkoreco Z.* **2 (f)** Helpi : *goju k festenu, sed malriĉulojn sub~u Z ; la asocio decidis sub~i la esp-istan movadon ; sub~i ies klopodojn ; nur tiu penso sub~as nin en nia sendanka laboro ; sub~i (paroli favore al) la proporno de iu. **3 (f)** Daŭrigi : *donacetoj sub~as amikecon Z ; sub~i la komunikadon B ;**

ili sub~as inter ni regulan korespondadon Z ; tiu ĉi verko havas la celon sub~adi uniformecon de stilo inter ĉiuj esp-istoj Z ; tiel ni sub~as ilin en itia erara opinio Z (Kp KONSERVI, NUTRI). **Libro~isto.** Komerca kontisto (Vd LIBRO). **Viv~(ad)o.** Konservado de sia vivo : *gajni sian viv-on per la ŝvito de sia frunto.*

tenajlo ♂. Speco de fera tenilo konsistanta el du krucigitaj pecoj, moveblaj k ligitaj per ŝraŭbo aǔ bolto k uzata por ion teni aǔ eltiri.

* **Tendo.** Kunaranĝo el dika tolo aǔ felo, starigita sur stangoj por ŝirmi kontraŭ vento, pluvo, suno k servanta kiel portebla subcīela loĝejo por nomadoj, militistoj, turistoj, sportistoj ks : *starigi la ~ojn B ; kunmeti la ~ojn por foriri B. ~aro.* **1** Grupo da ~oj servanta kiel provizora loĝejo : *starigi sian ~aron B ; halli ~are Z* Kp KAMPADEJO. **2 (f)** Partio : *ni apartenas al du malsamaj ~aroj.*

* **Tendeno.** Nekuntirigebla dubeblanca organika teksajo alligata al osto muskolojn aǔ alian korpoparton. Kp KARTILAGO.

Tendenco. **1** Daŭra inklinio al io disinista : *en la cerbo de l' homo la mistika ~o batalas kontraŭ la racia.* **2** Daŭra emo disvastiĝi iun ideon rekondante ĝin pli aǔ malpli malkaše en literatura verko : *rakonto kun morala ~o ; gazeto kun reakcio ~o ; ~a drama ; ~a (partieca) raporto.*

tendro Z (Fv). Speciala vagono, ligita senpere al la lokomotivo k sur kiu trovigas rezervoj de karbo k akvo, necesaj por la lokomotivo.

Tenio. Longa rubandoforma vermo vivanta en intesto de homo aǔ besto.

teniso (Sp). Ludo, dum kiu oni pilkludas per raketoj, jetante la pilkojn super la retton.

tenono ♀. Elstaro de ligna aǔ metalala peco, enigata en mortezon. Vd MORTEZO.

Tenor. **1** Plej alta vira voĉo. **2** ~ulo.

tensio ↘. Forto kun kiu elektro elfluis el elektrodoj : *~o estas sinonimo de potenciala diferenco.* **Kontinua** ~o. Elektra ~o, konstanta laŭ grando k direkto.

* **Tenti** (tr). Provi instigi iun al malpermesata, danĝera, aǔ malbona ago : *malfermita kelo ~as al ŝtelo Z ; vane vi ~as, mi ne konsentos Z ; tiu juvelo ŝin*

forte ~is; tion vidante, oni estas ~ata malestimis la homaron; ne cedi al la ~o.

Teokratio. Politika régimo, en kiu la pastroj regas kiel reprezentantoj de Dio.

Teologo = teologiisto.

Teogolio. Metoda studio pri Dio k diaj aferoj. ~isto. Specialisto pri ~o.

Teoremo. Scienca aserto evidentigata per rezona pruvado.

***Teorio.** Spekulativa rezonado aŭ klarigo kontraste kun praktika aplikado: *ofte tio, kio ŝajnas bona en ~o, ne taŭgas en praktiko; ~o de la sunhorloĝo Z; ĉiu por klarigi la fenomenon elpensis sian ~on Z.* ~a. Bazita nur sur ~o: *~a diskutado kondukos al nenio Z; tio estis nur ~aj skizoj, palaj senkorpaĵoj fantomoj en la regiono de revuo Z; ~e güsta sed praktike nerealigebla.* Kp KABINETA, PRINCIPA, SPEKULATIVA.

teozofio §. Sinkretisma doktrino, celanta per neraciaj intuaj procedoj havigi konadon pri Dio k vivsigno k elvolvigon de metapsikiaj kapabloj; ĝi ankaŭ predikas, same kiel la Zamenhofa homaranismo, la universalan homaran fratecon sen distingo pri religio, kredo, sekso aŭ raso. Kp SPIRITISMO, MISTIKO.

***Tero.** 1 Planedo, sur kiu ni loĝas; ~globo. 2 Ekstera firma tavolo de tiu planedo: *kuŝi sur la ~o; la ~o k la maro; super la ~o sin trovas aero Z; fosi la ~on; la rajdanto desaltis ~en; fali ~en; ili feligis vizajgal~e Z.* 3 Substanco el kiu konsistas tiu tavolo: *poto el ~o; argila, sabla, seka, kulturebla ~o* (Kp GRUNDO). ~a. 1 Aparenanata al ~o 1: *la ~a supraĵo; la ~a diametro.* 2 Konsistanta el ~o 3: *~a poto.* Al~igl. Alveni al la ~o 2. **En~igl.** 1 Meti en la ~on: *en~igi trezoron, markolon.* 2 Entombigi: *en~igi mortinton.* 3 (f) Forgesi, vanigi, nenigi: *tiu projekto estas jam tute senkreditigita k en~igita Z; eble nia afero ŝajnos al la mondo eĉ mortinta k jam en~igita Z.* El~igl. Eltiri el la ~o. **Sub~ajo.** Galerio fosita sub la ~o (Kp TUNELO). **Sur~a.** Okazanta aŭ vivanta sur la ~o. ~etaĝo. Etago samnivela kiel la ĉirkaŭanta grundo. ~kapo. Parto de ~o antaŭeniganta en maro. ~pomo. 1 Mangeba tubero estiganta ĉe la radikoj de iu veg. el fam. solanacoj,

devena de Ameriko. 2 Tiu ĉi veg. (*solanum tuberosum*).

terapeŭтика Z. Terapio.

Terapi. Arto kuraci.

***Teraso.** 1 Alta ebena teramaso subtenita per masonaĵo k aranĝita en ĝardeno por ĝui belvidon aŭ faciligi promenadon: *antaŭ la kastelo etendigas vasta ~o* (Kp ALTANO, BELVEDERO, BALKONO). 2 Ebena tegmento kun balustrado. ~e. Formante ~ojn: *la urbo sin levas ~e* (Štupare). (Kp AMFITEATRO.)

teratologio §. Parto de la biontologio, studanta la neormalajojn k monstrojn.

Terceto. Muzikajo por 3 voĉoj aŭ instrumentoj.

tercio Z b. Intervalo de iu noto al la tria.

terciara ✽ (pri epoko). Apartenanta al la tria epoko. Vd KVATERNARA, PRIMA, SEKUNDARA.

***Terebinto.** Rezineca diafana duonfluajo, kiu elfluis ŝvite el kelkaj pinglarboj (koniferoj). ~arbo. Malgranda arbo, el kiu oni ekstraktas la veran ~on (*pistacia ter bentha*). ~oleo. Hidrokarbonido ricevita per distilado de la ~o k servanta precipe por solvi la grasajojn.

tereno. 1 Difinita terspacio; tera supraĵo rigardata laŭ sia amplekso: *la foira, la ekspozicia ~o; sur la ~o de la antaŭa stacio elkreskis nova urboparto; la ~o antaŭ la tomba estas dekliva.* Kp AREO. 2 (f) Agokampo: *Europo devas serĉi en malproksimaj landoj ~on por sia komerco; Palestino ŝajnas esti plej favora ~o al esp-o; la diskuto ne restis longe sur tiu ~o; la ~oj de tiuj industribranĉoj estas malvaste limigitaj; esp. konkeris ~on paſo post paſo; ni devos klopodi por regagni la perditan ~on* (Kp ARENO).

Teritorio. Difinita lando konsiderata kiel submetata al iu aŭtoritato: *la ~o de la urbo; la Turko invadis aŭstran ~on; sur la luta ~o de la palaco malaperis la ordo B; privilegio pri ekster~eco (koncessio al ambasadorejoj).* Kp TERENO, REGIONO, DISTRIKTO, PROVINCO.

termo Z Δ. Elemento de esprimo aŭ de formulo.

***Termino** (G). Vorto aŭ esprimo speciala al iu scienco, arto, metio, fako.

Termito. Nevroptera insekto el tropikaj landoj, vivanta socie kiel la formikoj k konstruanta sian loĝejon per grandaj amasoj da tero (*termes*).

termoelektra <. Rilatanta al la transformigo de varmiga energio en elektran energion.

Termometro. Instrumento por mezuri la gradon de varmo.

* **Terni** (nitr). Spasme k brue elspiri aeron per nazo k bušo pro subita eksco de la nazaj nervoj : *ne ekzistas ~o sen nazo Z* (Vd FUMO).

teroro Z. Politika régimo uzanta kruel-econ k teruron kiel regadrimedon.

* **Teruro.** Timego : *tra vitro de ~o pli-grandigas la mezuro Z ; atakis ~o, ektrémis la kruro Z. ~i (tr).* Timegigi : *nura ombro ~is lin ; songo ~is lin Z ; ili kuras ~ile Z. ~a. 1 Timegiga : ~a akcidento ; ~a estas la stato de la aferoj Z ; tiuj kalumnioj donis ~ajn fruktojn Z.* **2 (f)** Tre forta : *si havis ~an malamona kontraŭ li Z. ~e. 1 Timegige : li ~e punis la kulpulojn.* **2 (f)** Tre forte, ekstreeme, eksterordinare : *~e gajaj sajnis al ili iliaj propraj ŝeroj Z ; vi trovos tion ~e malorda ; estas ~e, kiel mi volas manĝi Z ; ~e malbelia virino Z ; ~e granda Z, sendanka Z, sola Z ; ~e malbona vetero Z ; tiu forto de inercio ~e malhelpis ĉiun nian pason Z ; ~e suferi. ~igl. Igi ~anta : la kolero ~igis lin. ~ajo. ~a afero. ~eco. Timegindeco : nun mi plene sentas la tutan ~eon de l' dangero Z.* **~ismo** = teroro.

testo. Enketa noto por pedagogiaj eksperimentoj k psikologiaj mezuroj plenumota de la lernantoj mem; intelig-entprovo.

* **Testamento.** **1** Skribajo per kiu iu persono deklaras siajn lastajn volojn k ordonas pri asigno de la postlasota heredajo. **2** Nomo de ĉiu el la du partoj de Sanktaj Kristanaj Libroj : *Malnova ~o. ~i (tr).* **1** Asigni aŭ ordoni ion al iu per ~o : *li ~is al sia filo, ke li konstruu domon por.* **2 (f)** Postlasi, transdoni; tradicie ordoni : *de unu generacio al la alia estis ~ata la respektego al liu nomo.*

* **Testliko.** Ĉiu el la du glandoj sekreciantaj la spermon ĉe virhomoj k mamm-bestoj.

* **Testudo.** Rampulo 2, kies tuta korpo estas entenata en korneca kiraso, el kiu povas eligi la kapo, la kvar piedoj k la vosto : *la maraj ~oj atingas pli ol unu metron da longo ; paſi kiel ~o. ~ajo.* Substanco konsistiganta kirason de maraj ~oj. ~e. Kiel ~o, tre malrapide : *sin treni ~e Z* (Vd LIMAKO).

* **Tetano.** Infekta, plej ofte mortiga, malsano karakterizata per fortogaj konvulsioj.

* **Tetro.** Sovaga birdo el fam. de kokoj (*tetrao tetrix*).

* **Tetrao.** G. de sovagaj birdoj el fam. de kokoj (*tetrao*). (Kp uROGALO.)

* **Tezo.** **1** Aserto elmetata k defendata de iu persono : *tiu ĉi konstato estas tre valoro por mia ~o ; lia senpruva ~o estas nur hipotezo.* **2** Scienca aserto prezentata k defendata de kandidato en iuj universitataj ekzamenoj.

* **Tia.** **1** Montra adj. esprimanta la kvaliton k signifanta de tiu kvalito, grado, naturo, speco : *la stato de l' afero estas ~ z ; mia plano estas ~ z ; por ke lingvo estu universala, ne suficias nomi ĝin ~ z ; kion vi farus en ~ okazo ? mi ne amas ~jn parolojn Z ; guste ~n vidon li havis, kiam li en kolero sian pezan glavon en la glacion batis Z ; ili estas fieraj, ni ne estas ~j ; la tuta familio sentis sin feliĉa, k ~ ĝi efektive estis Z ; al la sufiksoj estas donita la signifo de memstaraj vortoj kiel ~j ili estas tokitaj en la vortaro Z ; en ~ aŭ alia formo ; kio kaŭzis ~n grandan ribelon Z ? ne skribu al mi ~jn (tiel) longajn leterojn Z ; ĉu ne estas al vi agrabla havi ~n saman kapablon Z ? mia teruro estis ~, ke mi ne povis elparoli eĉ unu vorton.* **2** Ekkria samsenca adj. : *~ homo mortis Z !* **3** Korelativa samsenca adj. uzata kiel antaŭajo al *kia aŭ kiel* (Vd KIA 3, KIEL 4) k montranta komparon pri kvalito : *ĉiu esp-isto povas havi ~jn konvinkojn aŭ fari ~jn agojn, kiajn li volas Z ; mi prenos la robon ~n, kia ĝi estas ; kia patro, ~ filo Z ; kia ago, ~ pago Z ; kia našķiĝis, ~ grandigis Z ; kiu kiu vi kuniĝas, ~ vi farigas Z ; ~j, kiel mi, ne atakas are unu homon B ; la uzado de la artikolo estas ~ sama kiel en la aliaj lingvoj Z ; li ne estas ~ persona, kiu*

permesus al sition; spegulon ~n, kie vi ekvidos Z. ~ajo. Io ~.

* **Tial.** Adv. signifanta « pro tiu kaŭzo, motivo : *hodiaŭ estas bela frosto vetero, ~ mi prenos miajn glitilojn Z ; la homoj ne komprenas unu la alian k ~ ili tenas sin fremde unu kontraŭ la alia Z ; ĉar ni decidis kunvenadi ĉiuare, ~ ni devas klarigi al ni, por kio ni kunvenas Z ; ĉar vi forfetiſ ĉiuojn miajn konsilojn, ~ mi ridos ĉe via malfelico Z ; ĉar simila konstruo de lingvo estas tute fremda por la Eŭropaj popoloj, ~ mi tute alkonformigis tiun ĉi dismembrigon de la lingvo al la spirito de la lingvoj eŭropaj Z. ~ ke, ~ ĉar.* Pro tio, ke : *mi ne povis veni ~, ke mi estis malsana ; ĉiuoj ŝatis esp-on nur ~ ke ĝi alproksimigas reciproke la korojn de homoj Z ; se Volapük akiris certan nombron da adeptoj, tio ĉi estas nur ~, ke la ideo de lingvo tutmonda estas alta k alloga Z ; mi petas tion ĉi ~, ĉar mi scias la inklinon de la plimulto da homoj Z ; mi devas peti la leganton ne preni tro facile (neseroze) miajn rimedojn de solvo sole nur ~, ĉar ili aperos al li eble kiel tro simplaj Z. ~o = kialo. ~igl = kialigi.*

* **Tiam.** Adv. signifanta : 1 En tiu tempo, en tiu momento : *~ mi estis ankoraŭ junia ; ~ mi logis en Vieno ; morgaŭ mi finos mian laboron k ~ mi estos libera, de ~ li estas malsana.* 2 Ĉe tiu okazo, ĉe tiuj kondiĉoj : *rompu la murojn inter la popoloj, nur ~ povos malaperi tiaj bestoj k krimoj Z ; la artikolo estas uzata ~, kiam ni parolas pri personoj aŭ objektoj konataj Z ; ni ne uzas la akuz-on ~, kiam la klareco de la senco tion ĉi malpermeses Z ; se ni konscijs bone la esencon k celon de niaj kongresoj, ~ ni venados al ili kun ĉiam freſa entuziasmo Z ; se la senco ne montras al ni, kian prep-on uzi, ~ ni povas uzi la komunan prep-on JE Z ; se ni memoros pri la postuloj de la verda standardo, ~ ni ne timos pli paroli k agi, ~ ni irados al nia celo koncie k kurage Z. ~a. Ekzista in tiu tempo : la ~aj gazetoj nenion raportas pri tio.*

Tiaro. Ceremonia kapvesto de la papo, ornamita per tri kronoj. Kp MITRO, CIDARO.

* **Tiblo.** Longa dika osto inter genuo k maleolo.

* **Tie.** Adv. signifanta : *en tiu loko : kion vi faras ~ Z ? mi restas ~ ĉi Z ; forde ~ ĉi Z ! ~n metu lavujon Z ; sendu ~n por rigardi Z ; li malrankvile paſas tra la tambo ~n k reen Z ; la vorto ĝardenon » staras ~ ĉi en akuz. Z ; se ni iam post prepozicio uzas la akuz-on, la akuz. ~ dependas ne de la prepozicio, sed de aliaj kaŭzoj Z ; ofte kunvenas personoj de malsamaj nacioj, sed ~ komprenas sin reciproke nur tre malgranda parto da kunvenintoj Z ; oni suferas ~, kie oni estas vundata ; kie estas muelo, ~ muojo ne mankas Z ; kie regas la forto, ~ rajto silentas Z ; kie dento doloras, ~n iras la lango Z ; ~a produkto ; ĉu vi estas ĉi-~ulo ?*

* **Tiel. 1** Adv. signifanta « En tia maniero, en tia grado » : *~ vi kontentigas ĉiuojn ; se estas ~ Z ; estu ~ afabla k sciigu min ; sia patrino insultis ŝin, kial ŝi revenis ~ malfrue Z.* 2 Samsencan korelativecon : *li estas ~ forta, kiel vi Z ; mi zorgas pri ŝi ~, kiel mi zorgas pri mi mem Z ; ni ne estas ~ naivaj, kiel pensas pri ni kelkaj personoj Z ; elparolu ~, kiel mi montris al vi Z ; vi ogu ~, kiel vi decidos Z ; la kreado de vivipova lingvo ne estas ~ facila afero, kiel al multaj ŝajnas Z ; timi, ke lingvo internacia detruos la lingvojn naciajn, estas ~ same ridinde, kiel timi, ke la poſto minacas nenigi la buſajn interparoladojn Z ; ~ same kiel mi en la nuna momento ne estas ia naciano, ~ same mi ankaŭ sentas ke mi estas nur homo Z ; kiel oni sternas, ~ oni dormas Z ; kiel oni vin taktas, ~ oni vin regalas Z ; kiel la antikvaj Hebreoj tri fojojn ĉiuare kunvenadis en Jeruzalem, ~ ni ĉiuare kunvenas Z ; kiel estas sendube, ke post la nokto venas maleno, ~ sendube estas, ke esp. estos enkondukitia en komunan uzon Z ; tiuj ĉi provoj estas farataj kiel de privataj personoj, ~ ankaŭ de tutaj societoj Z ; Kalifornio estas tre riĉa lando kiel per mineraloj, ~ ankaŭ per produktadoj de la regno kreskafa ; mi konas lin ~ longan tempon, kian povas ampleksi mia memoro Z ; la suno estas ~ terure arda, kvazaŭ la tero tro proksimiĝis al ĝi.* 3 Konsekvencon : *la nokto estas ~ malluma, ke ni nenion povis vidi Z ; mi aranĝis plenan dismembrigon de la ideoj en memstarajn vortojn, ~, ke la tutaj lingvoj konsistas sole nur el sensanĝaj vortoj Z ; la provoj de la unua kategorio*

estis ~ komplikitaj k ~ nepraktikaj, ke ĉiu el ili mortis tuj post la naskigo Z; se vi ne akiras la amon de la princeto, ~ ke li pro vi forgesu patron k patronon... Z; nur se homo vin ~ ekamus, ke vi estus por li pli ol patro k patrino... Z. Kp KIEL 4, TIOM. ~e. ~, en formo pli akcentita. ~a. Tia, en formo pli akcentita.

* **Ties.** Nevariebla pronomo montranta posedon, apartenon k signifanta «de tiu, de tio, de tiu» : kies panon oni mangas, ~ vorton oni parolas Z; mi neniam sekvis ~ konsilont; ~ opinio ne multe valoras; la kuracisto kliniĝis antaŭ la fremdudo k laŭ ~ dezirlo ekzamenis la malsanan virinon; oni tre ŝatas lin pro ~ lerteco; tio estas la volo ~, kiu nin sendis; kies monon mi prunteprenas, ~ ŝuldanto mi estas; la regiono de la urbo k de ~ ĉirkaŭaĵo estas tre varia; unu nacio taktas k prijugas la alian laŭ ~ literaturo; mi vidis la fondinton de la esp-a framsasona logio k ~ prezidenton kvieles parolanta kun katolika pastro; la reĝo kunvokis ĉiujn siajn vasalojn kun ~ subuloj; oni preparis loĝejojn por la delegitoj k ~ parencoj; li pendigis niajn fratojn en ~ propra urbo. Kp KIES 3.

Tifo. Infekta febra intesta malsano.

tigo ♂. Parto de la herbecaj plantoj, kiu kunligas la foliojn kun la radiko. Kp STIPO, TRUNKETO.

* **Tigro.** Granda rabobesto el fam. de katoj, kun laŭlarĝe nigre striata felo (*felis tigris*).

tiko 1 ♀. Nerva kuntiro de muskoloj, plej ofte tiuj de la vizago. 2 Z Speco de tolo el duobligitaj fadenoj.

* **Tikli** (tr). Kaŭzi per delikataj k ripetaj ektusoj de iuj partoj de la korpo sentumajon, kiu estigas konvulsian ridon : (f) *tiu muziko agrable ~as la orelojn.* ~a. 1 ~anta. 2 (f) ~igema, facile vundebla : *tio estas lia ~a (vunda) punkto.* 3 (f) Malfacile solvebla : ~a afero Z. ~igema. Tušotima, ~osentema, facile impresebla per ~ado.

tiktako B. Alterna regula sono, kiel tiu de horloĝo. ~i (ntr). Aŭdigis ~on.

tildo (Ti). Signotipo simila al kușanta litero S : ~.

* **Tilio.** Arbo, kies florojn oni uzas por fari kvietigajn infuzojn (*tilia*).

* **Timi** (tr). 1 Senti malagrablan senton, kaŭzatan de efektiva aŭ imagata minacanta dangero aŭ malbono, kiu oni deziras eviti : ~i la doloron, la morton, la maron, la mokojn Z; ~i la patron, la ŝtelistojn; ~u Dion Z; korniko vundita propan voston ~as Z; mi ~is konfesi tion; li ~is diri Z, entrepreni vojaĝon Z; ne ~u servi al ili Z; mi ~as, ke mi povas fari ian maljustafon al iu Z; mi ~as, ke oni vin aŭskultas Z; la esp-istoj ne ~is, ke la mondo kulpigos ilin pri la deziro helpi al la unuiĝo de la homaro Z. 2 Konsideri kiel baldaŭ okazontan ion malbonan k bedaŭrindan; antaŭtimi : ~i ribelon; ~i pri sia vivo, havado; vane vi ~as, ke mi volas enkonduki novan ortografiion Z; mi ~as, ke pluvos morgaŭ, ke li ne venos; ĉu ni devas ~i, ke nia tuta laborado fariĝos vana Z? mi ~as, ĉu tio ne estas sonĝo; mi ~as, ĉu post tiel belaj promesoj vi ne kaſas malpli sukeſajn rezultatojn B; mi ~as, ke via indigno diktus al vi tro akrajn vorlojn Z; ne ekzistas eĉ la plej malgranda kaŭzo por ~i, ke aperus ia nova lingvo, kiu elpuſus esp-on Z. ~o. Sento de tiu, kiu ~as : paliĝi de ~o; ~o al, antaŭ iu, pro io; ~o al, antaŭ la mizerio; la komenco de la saĝo estas ~o antaŭ Dio Z; la virtuoj estas sen~aj Z. Kp TERURO. ~a, ~ema. Inklina al ~o : antaŭ ~a okulo potenciigas eĉ kulo Z; ~ulo ~as eĉ sian propan ombron Z; ~ema kiel kuniklo, leporo. **Mal~i** (tr). Riski fari ion malgraŭ ebla dangero : *li mal~is nin insulti.* **Mal~a.** Malinklina al ~o (Kp KURAĜA, RISKEMA, AŪDACA, ENTREPRENEMA, AROGANTA, BRAVA). ~osento = timo.

* **Timiano.** Tre aroma veg. el fam. labiacoj, uzata kiel spicaĵo (*thymus*).

* **Timono.** Longa ligna stango fiksita horizontale ĉe la antaŭo de veturilo k al kiu oni jungas la ĉevalojn.

timpano Z, 1 ♡ La orela kavajo sur kiu estas etendita la resona membrano. 2 ♫ Muzikinstrumento kaldronsimila kun sur-etendita felo. 3 ♪ Spaco enkadrigata per la kornicoj de frontono.

tino Z. 1 Granda nekovrita kuvo el ligno : ~o kun akvo Z; lesiv~o, vin~o; la premejoj estas plenaj k la ~oj troplenis Z. 2 V Granda marfiŝo kun bon-

gusta karno iom similanta la bovidan viandon (*thygnus*).

Tindro. Spongeca, tre brulema substanco, devenenca de iuj fungoj.

***Tineo.** Malgranda papilio, kies larvoj manĝas lanon, ŝtofojn, peltojn (*tinea*).

Tinko. Bongusta riverfišo samfamilia kiel la karpo (*tinca*).

Tinkuro. 1 Fluaja substanco por kolorigi teksajojn aŭ fadenojn per ensorbado. 2 Solvajo de iu substanco en alkoholo. ~isto. Homo, kies metio estas kolorigi aŭ senmakuligi teksajojn. ~i (tr). Kolorigi per ~o.

***Tinti** (ntr). 1 Interfrapigante eligi sekant sonon : *la amboso ~ante resonegis per la pezaj marteloj de la forgiistoj ; la glavoj k armaj Krak~is z ; ~igi glasojn, monerojn ; tia malbeno, ke ĉe ĝi, kiu tion aŭdos, ek~os en ambaiaj oreloj z ; ĝirkaŭita de granda sekvanlaro, kun bruoj k ~o la faraono eniris en la salonoron B ; aŭdigis ~ado de armiloj, hufo~ado de ĉevalo. 2 (f) Mairerte ludu muzikilon : si povas iom ~i sur fortepiano z ; ili ~as sur psalterojo, pensante, ke ili estas muzikistoj egalaj al David z. ~lo. Malplena metala sfereto entenanata metalan buleton, kiu per skuigo estigas sonon.*

***Tlo.** Montra pronomo signifanta « io, kion mi nun vidas antaŭ mi aŭ pri kio mi nun parolas ; tiu afero, tiu ajo, tiu objekto, tiu ideo » : ~ estas tre facile ; de kio ~ venas z ? kion ~ signifas ? ekzistas personoj, kiuj ~n ne komprendas z ; ~ ĝi estas la ĉefa celo de niaj kongresoj z ; li ne similas al ~, kio li antaŭe estas z ; ~, kion vi diras, estas tre grava ; si rakontis ~n, kio okazis al si z ; ~ ĝi estas feino z ; ĝi ~ estas vi, Ivan z ? ~ estas tute mia opinio ; ~ estas hundoj, kiuj bojas ; ~ estas ili, kiuj parolis al faraono z ; ~ estas tiuj fremduloj, kiuj ni atendis ; ~ estas la vortoj, per kiuj li finis ; (~ēi) estas la unua fojo z ; kion vi promesis, ~n plenumu z ; mi volis atenti-gi vin pri ~, ke en nia afero ĝio povas esti atingita nur per harmonio k konstanteco z ; la esp-ismo celas nur al ~, ke ia taŭga k vivipova komprenilo inter la popoloj ekzistu z ; la danĝero de ilia atako konsistis en ~, ke ĝi estas kaŝite preparita z ; la dua kulpigo, kiun ni ofte devas aŭdi,

estas ~, ke ni estas malbonaj patriotoj z ; ni memoru pri ~, ke niaj kongresoj estas antaŭparolo por la historio de la estonta interfratigita homaro z ; ĝio dependas de ~, kiel oni konsideras la aferon ; konforme al ~, kiel mi ordonis al vi z. Kp kio 3, ĝi. Vd ESTI 3.

Tiom.** Montra adv. rilata al nedifinita, sed plej ofte, en praktiko, al granda kvanto, k : 1 signifanta « tia kvanto, tia nombro » : *ili prenis sur sin malfacilan taskon ĝuste, kiam ekzistis ~ da malhelpoj z ; mi ne pensis, ke ~ da homoj pereis ; la lipoj, kiuj mi kisadis ~ ofte z ; ~ pli bone z ; ~ multe da laboroj k suferoj z ; ~ (~ multaj) estis la jaroj de la vivo de Sara z ; ~ malfeliĉoj z. 2 montranta korelativcon : *versu al mi ~ da akvo, kiom da vino ; la patro donis al ni ~ da piroj, kiom da pomoj ; mi havas ~ da libroj, kiom (aŭ : kiel) vi ; Konfuceismo estas ne ~ religio, kiom filozofio ; li havas ~ da kapablo, kiel mi z ; helpu al li ~, kiom vi povos ; lasu lin demandi ~, kiom li deziras z ; mi povas diri almenaŭ ~, kiom mi ĝin aŭdis z ; mi prenas kiel atestantojn vin ĉiujn ~, kiom vi estas z ; kiom da kapoj, ~ da opinioj z ; ĝi plaĉos al mi ~ same, kiel se miaj versoj estas elkriataj de publikaj annoncistoj z. 3 montranta sekvon de kvanto : *estis ~ da homoj en la salono, ke ni apenaŭ povis movigi ; li drinkis ~, ke li ebratigis ; tio estas ~ pli grava, ĉar ti estas konata de ĉiuj ; ~ (des) pli bone por ni z. Kp KIOM, TIEL. ~a, ~ multaj. Tiel multaj.

Tipo. 1 Ideala modelo prezentanta altgrade en si la karakterizojn ecojn de iu speco da personoj aŭ objektoj : *li estas vera ~o de honestulo ; li havas la japanan ~on ; la plej perfekta ~o de plena k riĉa lingvo z. 2 Modela peco laŭ kiu oni fabrikas similajn pecojn : *la diversaj liter~oj de presarto. Kp SABLONO, NORMO. ~a. Konforma al la ~o : la ~aj eciu de la Angloj ; vizago ~e hebrea.**

Tipografio. Presarto.

tipometro (Ti) . Liniilo kun skalo por mezuri la tipografiajn punktojn, uzata ĉe la kompostado.

***Tiri** (tr). 1 Movi ion aŭ iun al si kun pli malpli granda peno, ne ŝangante sian lokon : ~i ŝnuron ; ~i infan-on per la mano ; fiŝo ne iras, sed hoko ĝin ~as z ;

ek~i la manikon de iu Z ; ~i la harojn al iu ; li ~is la pomon el la mano de la infano ; ne ~u la aferon ĉiu al sia flanko Z ; la loto estas ~ita Z (efektivigita) ; ĝi tranĉas la orelon tiel terure, kiel se iu ~us karbon sur vitro Z. Kp ŜIRI, PINCI, TAŬZI. 2 Movi ion kun si aŭ post si kun pli malpli granda peno, irante antaŭen : *du bovoj ~is la plugilon ; ursen al mielo oni ne ~as per oreb Z ; via kompato for~igis de mi Z ; ~eleva, ~rimeno ; falstelo ~is post si longan luman strion Z ; (f) kun si la reĝo ~as for la sorton de ĉiu Z.* Kp TRENI. 3 (f) Longigi : *~ata vođo Z, muđado Z, pašo ; ~ate boji, ~boji ; laŭlarge de la herbejo ~igis rivereto Z ; longe ~igas (etendigas) la muroj ; blua fumo de pulvo ~igis kiel nubo tra inter la malumaj arboj Z.* 4 (f) Logi 2 : *ci lien nin ~as nia koro Z ; l' admir' min ~as al vi, grande homo ! ili vane provis en~i nin en polemikon Z.* 5 (f. io) Havigi al si ian rezultaton aŭ konsekvencon el io : *~i el io profiton Z, utilon Z, instruon, konkludon (Kp ĈERPI).* 6 (f. io) Sekvigi, estigi, ricevi rezultaton : *tiu vorto ~as grandan signifon el la kunteksto ; tiu konflikto povas ~i post si gravajn sekvojn.* Sin ~i. 1 Pene antaŭeniri : *sin ~i sur kruta vojo ; mia krimo al la ĝielo sin ~as per vaporo malodoranta Z (Kp GRIMPI, RAMPI).* 2 (f) Direkti sian deziron al ; sopiri al : *malklare sin ~i al iu revo Z ; al via edzo vi vin ~os Z.* ~o. Ago de tiu, kiu ~as aŭ rezultato de tiu ago : *eltrinki per unu ~o Z (gluto) ; ~o (streko) de krajono ; nia entrepreno dum longa tempo estis elmetata al sencesaj ventoj, al sencesa ~ado k pušado Z.* ~lo. Ilo por ~i : *kork~ilo, buton~ilo, bol~ilo.* Al~i (tr). 1 ~i al si : *la al~a forto de la suno.* 2 (f) Allegi : *al~i la atenton, generalan intereson ; per pacienco oni al~as al si potenculojn Z ; tia komunehoma celo al~is nin al esp. Z (Kp KAPTI).* El~i (tr). Pene eligi ion el io : *el~i karbon, oron el la tero (Kp EKSTRAKTI, PRODUKTI) ; el~i larmojn el la okuloj de ĉiu ; (f) el~i sekretion, konfeson de iu ; eĉ tio ĉi ne povis el~i lin el lia flegma trankvileco ; sukcese sin el~i el ekzameno.* Kun~i (tr). Kunstrechi : *kun~i la muskolojn ; terura grimaco kun~is liajn trajtojn ; en pozo kun~ita k sufere kunpremita Z ; kun~igi pro malvarmo, sekiĝo, timo.* Kp ŜRUMPI.

Re~i (tr). Revenigi returne : *la luno estis re~inta sin malantaŭ nigrajn nubojn ; re~i la etenditan manon ; kiam vorto eliris, vi gin jam ne re~os Z ; la malamika armeo, la superakvo re~igis ; si rigardis lin silente, re~eme.*

Tirano. 1 En antikva Grekujo, homo, kiu uzurpis la absolutan regopovon en iu civito, sed kies aŭtoritato posedis nenian religian karakteron. 2 (f) Maljusta k kruela regnistro. Kp DESPOTO. 3 (f). Senindulge k kruela ordonema homo. ~a. Senindulga k kruela trudordona : *~a povo ; ~e regi ; ~aj ordonoj ; (f) ~aj (al kiuj oni ne kuragas malobei) kutimoj ; lia ~eco transiris la limojn ; (f) : ~eco de la modo ; ~i iun per tedaj vizitoj Z.* Kp DESPOTECO, SKLAVECO, SUBPREMITECO, JUGO, UNGEGO.

Titano. En greka mitologio, gigantoj, kiuj provis invadi la Olimpon. ~a (f). Kolosa : *~a laboreo.*

* Titolo. 1 Honora nomo montranta rangon, postenon, oficon : *havi la ~on ministro, doktoro, prezidanto ; li ricevis la ~on princen Z ; vi donadis al mi la ~on de majstro Z ; ~o sen mono, sensignifa sono Z.* 2 Surskribo metita sur libro, gazeto, artikolo, ĉapitro por distingi ĝin aŭ anonci ĝian enhavon : *ripetata parolo pri la sama ~o Z (Kp RUBRIKO).* 3 Tio, kio pruvas ies meriton aŭ rajton : *la kandidatoj devas konigi al la prezidanto siajn ~ojn.* ~i (tr). 1 Nomi iun per ~o 1 : *ne forgesu dum la audienco ĉiam ~i la ĉefon generalon B.* 2 Surskribi ion per ~o 2 : *kiel vi ~os vian novan verkon B ?*

* Tiu. 1 Montra pronomo : *~ estas mia amiko ; ĉi ~ legas, ~ skribas k la aliaj dormas ; plej bone ridas ~, kiu ridas la lasta Z ; kiu vivos, ~ vidos Z ; kiu rompis, ~ pagu Z ; doktrino apogita sur ~ de Platono.* Vd ĉiu RIM. 2 Montra adj. : *mi ne konas ~n homon ; ~j ĉi du amikoj promenas ĉiam duope Z ; ne timu ~n hundeton ; ~ monto ne estas tre alta ; ~ ĉi libro havas 60 paĝojn ; prenu ~n glason, kiu estas sur la tablo.* Kp KIU, TU.

tizano ♀. Infuzo aŭ dekokto de kuracaj herboj, kiu servas kiel trinko por malsanuloj.

tofo Z. Ŝoneca tavolo ne penetrebla de la vegetaj radikoj, kiu etendiĝas en kelkaj grundoj sub la tavolo da humo : *~a grifelo Z.*

Togo. Ceremonia vira vesto de la antikvaj Romanoj, konsistanta el vasta lana tuko, kiun oni drapire volvis ĉirkaŭ la korpo, lasante libera la dekstran brakon.

* **Tolo.** Teksaĵo farita el lino aŭ kanabo. ~ajo. Tuko el ~o : ĉemizojn, kolunojn, manumojn k ceterajn similajn objektojn ni nomas ~ajo, kvankam ili ne ĉiam estas faritaj el ~o. **Lak~o, vaks~o.** ~o ŝmirita sur unu flanko per lako, por ke ĝi estu nepenetrebla de akvo. Kp LINOLEUMO, VAKSTAPIŠO.

* **Toleri** (tr). Ne kontraŭstari al io, kion oni ne aprobas aŭ kio malplaĉas, ĝenas aŭ suferigas, kvankam oni kapablas malhelpi ĝin : ~u, ke mi parolu z ; mi ne povas ~i, ke vi diras tiajn malsatagojn ; ~i la kapricojn de infano B ; ~i en la regno ĉiuja religiojn B ; kun tia homo oni ne ~us kunvivi eĉ nur unu semajnon ; (f) tiu regulo ne ~as esceptojn. Kp LASI, SUFERI, ELPORTI, PERMESI, AKCEPTI. ~ebla. Povanta esti ~ata : ~ebla eraro ; kulimo ~ebla, kvankam ne laŭdinda ; ne~ebla jugo. ~ema. Inkлина ~i : li estas ~ema al la diversaj opinioj.

Tomato. Veg. el fam. solanacoj kun manĝeblaj brile ruĝaj fruktoj (*solanum lycopersicum*).

* **Tombo.** Fosajo en tero aŭ ŝtona monumento, kien oni metas mortinton : (f) la frunto kovrigis per ~a paleco z. ~ejo. Loko destinita por enhavi plurajn aŭ multajn ~ojn. **En~igl.** Meti en ~on.

* **Tombako.** Kunfundajo el kupro k zinko.

tomismo ♀. 1 Doktrinaro de Tomaso el Akvino, esence konsistanta en adaptado de la filozofio de Aristotelio al la kristanismaj dogmoj. 2 Doktrinaro apogita sur tiu de Tomaso. Kp SKOLASTIKO.

* **Tono.** 1 Muzika sono : li aŭdis la ~ojn de orgeno z ; sonu plue, vi ~oj de la ĉaskorno z ; harmoniaj ~oj ; mis~o. 2 Interspaco inter du notoj. Kp HEMOLO, DIESO. 3 Grado de la muzika skalo, sur kiu estas fundamentita muzika verko : doni la ~on z (f : havi la ĉefan voĉon ; esti sufiĉe influa por esti obice imitata de ĉiuj. Vd KONDUKİ 5). 4 Nuanco de la voĉo, per kiu oni esprimas siajn sentojn : afabla, amika, kolera, kortuša ~o ; paroli

kun aŭtoritata ~o z ; si diris per ~o, kiu volis soni kiom eble plej aristokrate z ; de viaj lipoj neniam sonu ~o de sufero z ; la ĉefa ~o de la libro estas iom melankolia. Kp KOLORO. 5 Nuanco de koloro : tapiŝo kun blua ~o. **Bon~o** z. Ĝentilaj manieroj de bonedukita homo : en tio konsistas la bon~eco z. **Unu~a.** 1 Aŭdiganta ĉiam la saman ~on 1 : la unu~a murmurado de la vento. 2 Vidiganta ĉiam la saman ~on 5. 3 (f) Ciam sama, ne sufiĉe varia, teda : unu~a rakonto, stilo, vivo (Kp MONOTONA, GRIZA, REKANTAO, BANALA).

* **Tondi** (tr). Fortranĉi el io per ~ilo : ~i la harojn, la barbon al iu ; ~i ŝafon, arbon ; mallonge ĝisnude ~ila hundo z. Kp RAZI, FALCI, TONSURO. ~ilo. Specia instrumento konsistanta el du interkruciĝantaj almoveblaj klingoj, kies interna rando estas tranĉa.

* **Tondro.** 1 Krakbruego aŭ rulbruego akompananta fulmon : ~o eksonis B, ekbruis ; ankaŭ diablo ~on (= fulmon) suferos z. 2 (f) Bruego : ~o da aplaŭdoj (Kp URAGANO) ~a voĉo. ~i (ntr). 1 Fulmante bruegi. 2 (f) Bruegi : ne cio batas, kio ~as z ; ek~is la voĉo de la kolonelo B ; tiu vortoj ek~is el lia bušo z ; ek~is la tamburoj B, la kanonoj ; la radoj de la vagonego ~is sur la ponton ; ~as aplaŭdoj ; tiaj diskutoj ~as hodiaŭ tra la tutu mondo ; la popolo ek~is per granda aklamo.

tonelo. Internacia mezurunuo de volumeno por ŝipoj, valoranta 1 m³ 83.

tonsilo ♀. Migdaliforma glando, troviganta malantaŭ la bušo.

Tonsuro. Razita rondajo sur la kapverto de katolikaj pastroj. ~i (tr). Fari ~on al iu.

topo ♀. Elstara plato ĉe la supro de la una parto de la masto. ~masto. Masto, kiu estas super la ~o. ~velo. Velo de ~masto.

* **Topazo.** Flava diafana juvelstono.

Topografilo. Detala priskribo de iu regiono.

toporo ♀. Hakilo kun tre larga k plata klingo k tre mallonga tenilo. Kp ADZO, HAKILO.

toro. 1 Ronda elstarajo ĉirkaŭ kolono. 2 Volumenajo naskita de

cirklo turniĝanta ĉirkau rekto lokita en ĝia ebeno sed ne tra iranta ĝian centron.

torako La brusta parto de la korpo.

* **Torço.** Malnova kruda lumigilo konsistanta el tordita ŝnuro aŭ ligna bastono ŝmirita per rezino, vakso aŭ peđo : *~a procesio Z*; (f) *lia batalilo estas la ~o de l' vero, kiu kun la tempo nepre vekos la homaron dormantan; tiuj fervoruloj tenas la ~on* (daŭrigas la propagandon) *de niaj ideoj; preni en la manon la ~on* (gvidi la propagandon) *de la liberiga ideo.*

* **Tordi** (tr). 1 Turni teksajon aŭ fleks-eblan objekton per ĝiaj ekstremoj laŭ reciproke kontraŭa direkto : *~i malsekan tukon; ~i lanon, fadenon; pinte supren-~itaj lipharoj; ~igi kiel serpento; la vento ~as* (turnas, kirlas) *la ondojn B; la akvon en akvoturnojn B; el-~igema k kurbiĝanta serpento Z.* Kp VOLVI, ŜPINI. 2 Misformi aŭ difekti ~ante : *~i la bušon* (Kp GRIMACI, KARIKATURI); *li ~is al si la piedon; arbo ~ita de vento; lia vizaĝo rigidigis en terura ~igo Z; mal-salo ~as la ventrojn; ne unu hundo lin mordis, ne unu vento lin ~is Z* (li estas multe spertinta); *for-~i Z, ~orompi la kapon al birdo Z.* ~a. Spiralforma, formanta plurajn kurbojn : *~a strato; ~(it)a (embarasite k implike malklara) frazo; prezenti la faktojn false k dis-e* (Kp SERPENTA, ZIGZAGA, ONDOLINIA, TURN-IGA).

Toreadoro. Homo batalanta kontraŭ la bovoj en la hispanaj bovaj kurludoj.

Torrento. 1 Rapidega daŭra akvo fluo estigata de granda dekliveco de grundo. 2 Rapidega nedaura akvo fluo estigata de pluvego aŭ neĝfandiĝo. 3 (f) Io, kio estas abunda k rapidega : *la ~o de liaj deziroj povos pli libere fluegi Z; la lucernoj dis-versas ~ojn da lumo; ~oj da larmoj, da harmonio; ~o a vortoj Z, da insulto.* Kp LAVANGO, VENTEGO, URGANO. ~a. Simila al ~o : *~a rivereto, pluovo; ~aj larmoj; pluvias ~e. ~i (ntr).* 1 Flui ~e : *la pluovo ~is Z.* (Kp ŜPRUCI, FLUEGI). 2 (f) Sin fortege jeti : *ili ~is sur lin.*

* **Torfo.** Spongeca bruligebla substanco, samnatura kiel karbo, kiu estiĝas en marĉoj per malkomponiĝo de vegetaĵoj. ~ejo. Loko, kie troviĝas ~amasoj.

* **Torni** (tr). 1 Rondforma prilabori per tranĉa ilo peccon el ligno, eburo, metalo fiksitan sur speciale turniĝanta aparato : *~i globon el ligno B; (f) : ~i belsonan /razon.* 2 Rondforma prilabori argilon fiksitan sur speciale turniĝanta plato por fari poton, vazon, krucon ks.

* **Tornistro.** Dorsosako kun rimenoj uzata de militisto, ekskursantoj, lernantoj ks.

Torpedo. Eksploda subakva aparato uzata por detru iu difekti la malamikajn ŝipojn.

Torso. 1 Supera parto de la homa korpo sen la kapo k sen la brakoj, konsiderata aparte de la cetera korpo; trunko 2. 2 Skulptajo prezentanta nur tiun parton. Kp BUSTO.

* **Torto.** Plata, ordinare rondforma kuko sur kiu estas etendita tavolo da flano aŭ da sukerita kuiritaj fruktoj. Kp FLANO, PASTEÇO.

torturo Z. 1 Kruela turmentego, al kiu oni iam submetis kondamniton por lin puni aŭ akuziton por devigi lin al konfeso. 2 Fizika aŭ moralia turmentego. ~i (tr). Kruele turmento.

Tosto. Dumfestena propono pri trinko por honoro aŭ sukceso de iu aŭ io. ~i (ntr). Eldiri ~on.

totemo. Viva aŭ malviva estajo, generale besto aŭ veg. konsiderata de iu grupo (klano) da primitivuloj kiel praulo k protektanto de la grupo, al kiu ĝi servas kiel insigno k kolektiva nomo. ~ismo. Soci-religia sistemo bazita sur parencoco k ligo inter iu ~o k iu homa grupo. Kp TABUO.

* **Tra.** I^e Prep. signifanta : 1 Ke movo komenciĝas ĉe unu ekstremo k atingas la alian : *du ekbriloj de fulmo ~kuris ~ la malluma ĝielo Z; malrapide ambaŭ iris ~ la longa malplena strato Z; vojaĝi ŝipe ~ la Rejno de Majenco ĝis Kolonio; li vagas ~ servonaj sablaj dezertoj Z; ~ la ventego la voño ne aŭdiĝas Z.* 2 Ke movo komenciĝinte antaŭ iu loko, pasas en tiu loko k daŭras pluen : *pelu mizeron ~ l' pordo, ĝi revenos ~ l' fenestro Z; ~ unu orelo ĝi eniras, ~ la dua ĝi eliras Z; mal-larĝa vojeto kondukas ~ liu ĉi kampo al nia domo Z; ~ la fenestro la vaporo iras sur la korton Z; se ni ĉe supozos, ke fina*

lingvo de la estontaj generacioj estos ne esp-o, en ĉiu okazo la vojo al tiu ellaborata lingvo nepre devas konduki ~esp-o Z; la suno brilis sur lin ~ inter la branĉoj Z. RIM. : Kiam la kunteksto ne montras sufiĉe klare, ke la movo daŭras pli malproksimen ol la koncernata objekto, oni povas uzi la akuzativon : *la luno lumis ~ la manielon Z; si jetis rigardon ~ la fenestrano vitron Z.* Sed tia uzo, laŭ la opinio de Z mem, ne estas konsilinda ekster la okazo de neprabezono. 3 Ke la ago daŭras ; la tutan tempon ekde la komenco (= dum) : *la koko krias ~ la tula nokto Z; vin mi petas, volu resti ~ kelka tempo en palaco mia Z; la alta urbo, kiu ~ dek jaroj la tutan grekan forton kontraŭstaris Z.*

IIe Vortero kun senco 2 de la prep. ~e. De unu flanko ĝis alia : *tranĉi homon ~e per unu frapo de glavo. ~igi. Fari, ke io iru ~e de io : ~igi iun per glavo; (f) bonhumoro ~iĝas la tutan kurson.*

IIIe Prefiksos signifanta : 1 De komenca ĝis fina loko : *~haki, ~iri, ~kuri, ~lasi, ~pasi, ~tranĉi, ~veturi; ~flugis angelo preter la orelo Z; ~legi libron Z (legi de la una ĝis la lasta paĝo kun pli malpli da atento); ~atentan ~legon de tiu libro mi rekondendas al ĉiu Z; distrite, pedante ~rigardi muzeon. 2 De komenca ĝis fina momento : *ili ~dormis tie la nokton Z; ~babili la lecionhoron; ~danci la nokton; ~nokti en iu loko; ~labori la tagon; ĉiu tago estis vane ~sonĝita Z (pasigita sonĝante); ~vintri Z; vivon ~vivi estas arl' malfacila Z; ~surporti mizeron k/suferon Z. 3 De komenca ĝis fina grado de plenumo; komplete, tutplene : ~bruli (tutbruli); li ~dandis (fordandis) en la vojo la monon Z; ~diboči (fordiboco) ĉion ĝis la lasta ĉemizo Z; mi estas ~frostila (lutfrostita); tiun libron oni devas ~lerni Z (finlerni); jen ili ĉiu elfrotilos kiel vesto, tineoj ilin ~manĝos Z (formangos). Kp EL II, 2. RIM. : Ĉar laŭ tiu lasta signifo la pref. tra estas ofte dubasenca, oni uzu preferre la pli taŭgajn vorterojn **fin, for, tut.****

*Trabo. Longa, dikia kvadratigita lignopeco servanta ordinare por subteni partojn de konstruo : *meti ~ojn sur la vojon Z (f : estigi malhelpajojn. Vd BASTONO); en fremda okulo ni vidas ligneron, en nia ni ~on ne vidas Z (ni estas pli indulgaj por niaj difektoj ol por*

tiuj de la aliaj homoj). ~ajo, ~aro. Kunajo da ~oj, ĉarpentajo.

trabantu = satelito.

Tradicio. 1 Buša transdonado de unu generacio al alia pri opinioj, ideoj, kutimoj, ritoj, rakontoj, okazaj ktp. 2 Tio kio estas tiamaniere transdonita. ~a. Bazita sur ~o : *~a festo; ~a, kvazaŭ enkanonigita responde; ~e konservanta kutimo. Kp RUTINO, KONVENCIO, KONSERVATIVA.*

* **Traduki** (tr). Transigi iun tekston aŭ konversacion de iu lingvo en alian, anstataŭigante vortojn k esprimojn de la una lingvo per samsencaj vortoj aŭ esprimoj de la alia : *~i el la angla lingvo en la italan; ~i francan novelon esp-e B (aŭ esp-en). Kp INTERPRETI. ~(ad)o. Ago, laboro de tiu, kiu ~as : la ~daŭris tri monatojn B. ~(sj)o. Verko rezultanta el tia laboro : la ~o aperis samtempe kun la originalo B.*

* **Traffi** (tr). 1 (iu, io konkreta) Atingi per jetita objekto aŭ per sia propra moviganta korpo ion celitan : *~i iun per kuglo; la kuglo ~is lin; vidas okulo, sed mano ne ~as Z; ~i du celojn per unu ŝtono Z; (t) ~i per la parolo rekite en la vizago Z. Kp TUŠI. 2 (f. io abstrakta) Atingi : *la mateno ~is ilin en Hebron Z; la morto ~is lin subite; mi ne hontis konfesi la trompiĝojn, kiu ĵ min ~is Z; malfelio ~is lin Z; multe da suferoj k mizerio ~is tiama hebreojn Z; stranga okazo min ~is Z; neniu scias, kio morgaŭ lin ~os Z; terura estis la vidado ~anta liajn okulojn. Kp FRAP. 3 Renkonti ian konkretan baron; fali 2 : *~is falēlo sur ŝtonon Z, al ŝtono Z; ~i per la vizago en kolon Z; li ~is tripedon k vundis brovon Z; la veturilo ~is en kavon; ~i el sub pluovo en riveron Z, el la fajro sub flamon; (t) : ~i en embarason; kelkaj ~is en la manojn de la polico; en mia vagado mi ~is tre originalan homon; celi pavon, ~i kavon Z (mal~i tro alte celante). 4 (f. iu, io) Sperti renkonti ion abstraktan : *~i malfelicon, sukceson, malsukceson; ~i bonan akcepton Z; ~i rezultaton, la ĝustan vojon, la ĝustan sencon. ~a. ~anta, ĝuste atinganta la celon : ~a responde, argumento, rezultato, rimedo. ~e. En tute taŭga k alcela maniero : ~e juĝi aferon; ~e kopii ian manieron de parolado k****

irado Z. ~e mal~e Z, ~prove. Laū-hazardo, laūsance, blinde je l' ~o. **Mal~i** (tr). Kontraūvole ne atingi la celitajon : *kiu rigardas ĉielon, mal~as sian celon* Z (Kp MALSUKCESI, FIASKI, DISREVIĜI. Vd LEPORO, ŜTONO, NAZO, LIPHARO). ~povo. Distanco ĝis kiu povas atingi jetilo aŭ ia ajn paſilo.

Trafiko. 1 Komerca survoja aŭ sur-akva interkomunikado k interسانgo : *la tiām kreskanta mar~o; havena ~o; var~o; fervoja person~o; transira ~o* (transito); *pro glacio la havenaj ŝipetoj ne povis ~i; la plej oportuna ~ilo por tia vojaĝo estus aeroplano.* 2 Cirkulado sur vóoj : *sur la stratoj regas vigla ~o; turista ~o; la urbestro ordonis la dekstraflankan ~on por ĉiu veturiloj* (Kp vojo, ARTERIO).

***Tragedio.** 1 Teatra klasika verko mal-ĝoje finiganta k prezentanta altrangajn homojn, kies malfeliĉoj vekas en ni kompaton : *la ~oj de Sofoklo*. Kp DRAMO, KOMEDIO, TRAGIKOMEDIO. 2 (f) Terure malfeliĉa okazajo : *familia ~o; la terura ~o de la mondarmilo.* ~a. 1 ♀ Rilata al ~o : ~a aŭtoro. 2 (f. io) Terure malfeliĉa : ~a morto; vere ~aj estis la lastaj momentoj de Z.

Tragika = tragedia 2.

Tragikomedio ♀. Tragedio, kies finiĝo estas feliĉa.

***Trañejo.** Spirtribo kondukanta la aeron en la pulmojn de homo aŭ besto k dividita ĉe la malsupra parto en du branĉojn nomataj bronkoj.

trajektorio Z. Linio sekvata de la pezocentro de moviganta korpo.

trajno. 1 ♂. Vagonaro movata de lokomotivo aŭ alia motora forto. 2 z ♂ Veturilaro sekvanta armeon.

***Trajto.** 1 Linio de la vizaĝo : *belaj, severaj ~oj* B. 2 Karakteriza eco : *forgeso pri si mem estas la ĉeja ~o de lia karaktero* B; *la ĉeja ~o de la egipta klimato estas la varmeglo* B; *mi rakontos al vi en generalaj ~oj la historion de la naskiĝo de la lingvo* Z; *subite la ~aro de l' afero atliĝis.* 3 Z Ago rimarkinda kiel ekzemplo : *admirinda ~o de kuraĝo*.

trakeo = trafeo.

***Trakti** (tr). 1 Diskuti pri la kondiĉoj de iu afero por finveni al interkonsento :

~i kun la venkinto pri la paco B; pri~i pacon; ~i negocon, pri negoco; (inter)~i vendon, pri vendo. 2 Agi, konduti iamaniere kontraŭ iu aŭ io : ~i afable la gaston; ~i iun sevare, nedece, laūmerite, perfide; ~i plenumi k konsideri serioze sian taskon Z; ~i (konsideri) la esp-ismon kiel ideon Z; homo, kiel ~as vi tiel la arton? 3 (iu) Metode esplori, klarigi, disvolvi k pridiskuti iun temon : *la aŭtora en tiu libro ~as tre gravan problemon; ofte Z ~as en pluraj respondejoj unu aferon.* 4 (io) Enhavi metodan esploron, klarigon, disvolvon, k diskuton pri iu temo : *la verko ~as precipice pri pedagogio* (Kp TRAKTATO I).

Traktato. 1 Verko, en kiu oni orde k metode traktas iun temon : ~o pri geometrio. 2 Kontrakto interregna : ~o pri paco; komerca ~o inter Germanujo k Rusujo B.

traktoro. Motoro por kampokulturo.

Tramo. 1 Kava relo por omnibuso; ~relo. 2 Omnibuso destinita por iri sur tiaj reloj; ~veturilo. ~vojo. Fervojo provizita per kavaj reloj, sur kiuj iras omnibusoj.

tranco ♀. Stato de mediumo, kiu, laū la spiritismo kredo, cedas sian korpon al senkorpigita animo.

***Tranĉi** (tr). 1 Dividi solidan korpon per akraranda ilo : ~anta kiel razilo; ~i drapon; ~i rekte en la karnon Z (f: uzi efikan, sed malmildan rimedon); *ambau~a glavo Z; la hirurgiisto jaris ~ojn en la karno por trovi la plumbon* B; *tiu tajlora havas sian ~manieron* Z. 2 (f) **Traigi**: *krijoj ~is aeron, la noktan silenton; la popolo, kies landon tra~as riveroj* Z; *la herbejon dis~is rivereto* B. 3 (f) Akre k dolore frapi la sentumojn : *tia muziko ~as la orelon* Z; *la lumo ~is al ni la okulojn* Z; *vi dis~as miyan koron* Z; ~a malvarmo Z, *fajfo*; *ni sentis la akran ~adon de l' frosto;* ~anta koloro B. ~lo. Diversforma ilo por ~i. ~leto, po~ilo Malgranda ~ilo kun faldebla klingo. **Al~i** (tr). Doni ĝustan formon per ~ado : *al~i drapon por vesto; al~i veston.* **De~i, for~i** (tr). 1 Apartigi, forigi ~ante : *dek fojojn mezuru,unu fojon de~u* Z; *en formo de de~ita* (senpinta) piramido B. 2 (f) Apartigi, forigi : *la*

armeo estas for~ita de la ĉefurbo B; pro manko de komunikiloj tiu vasta regiono estas for~ita for de la mondovo. Kp TONDI, FALCI, ROMPI, HAKI, SEKCI. El~i(tr). Doni formon al io, for~ante de ĝi pecetojn : en la balkono estis el~ita karikatura vizaĝo Z. Kp TAJLI.

tranĉeo ~. Foso por kuri, por kaſi aŭ por protekti sin sur batalejo.

* **Trankvila.** 1 Agitata de neniaj zorgoj; plene libera de ĉiu ajan spirita eksciteco; havanta firman certecon pri si mem k netimon antaŭ la estonto : *vi estas ~a pri via morgaŭa tago Z; estu ~a, mia tuto ŝuldo estos baldaŭ pagita al vi Z;* ~a konscienco estas bona dormilo Z; *lasu min ~a Z; sia volo havas sonon certecean k ~an Z;* almenaŭ morton havos mi ~an Z; *kiu vivas ~e, vivas facile Z;* li respondis ~e k sentime; ne sciante, ĉu la lingvo ne subile alitiĝos, ni ne povus ~e labori Z; ĉu mi ~e tion ĉi toleru Z? paco ligu plej ~e ambaŭ la popolojn Z. Kp PACA, MILDIA, SERENA, PIA. 2 (Ev.) Senmova k ebliganta facilan ripozon; ne eksicanta la sentumojn; pac(ig)a; kvjeta I : ~a domo B; akvo ~a estas akvo dangera Z (Kp : kvjeta akvo ŝiras la bordojn B); *en ~a vetero ĉiu remas sen dangero Z;* *la ~a stela nokto k ~a sentima maro Z;* *en niaj kongresoj okazas ne ĉiam ~aj debatoj.* ~ (ee) o. Stato de iu aŭ io ~a : 1 Lia koro neniam ĝuos ~on B; se per ia bona faro al vi ~on povas mi alporti, parolu Z; la infanoj donas al la homoj momenton de forgeso k ~o B; trovi ~on en la penso, ke...; si diris kun devigita ~eco; vi mem ne farus kun anima ~eco tielan maljustafon Z. 2 Sur la kamparo regis ~o. ~igl. Igi iun aŭ ion ~a. I : ~igu la malpaciencejan B; ~igu por momento vian miron Z; ~igi la ĉagrenon de iu; mi rapidos nun ~igi la amikojn, kiuj atendas sopirante Z; donu al li ~igajn konsilojn; mi ~igis k kvietigis miajn animon Z. ~igl. Igi ~a I: la princo ~igis subite B; animo mia grade ~igos Z; ankaŭ inter tiuj popoloj vi ne ~igos k ne estos ripozo por via piedo Z; sufie, ~igu de l' batado, ho mia koro Z. **Mal~a.** Sentanta moralan malkveton k konsternan antaŭtimon : la du pastroj faris mal~an movon B; mal~e demandi; ho mia kor', ne batu

mal~e Z; mal~o regis ĉe la loĝantaro. **Mal~igl.** Igi mal~a : malbona antaŭsenso virinon eble mal~igus Z; ne limu k ne mal~igū Z; vere tio min mal~igas Z. RIM. : **Trankvila** diferencas de **kvieta** per tio, ke ĝi koncernas esence la moralan k **kvieta** la fizikan staton. Sed, ĉar la animstato ofte modifas la eksteran aspekton de la homo, **kvieta** povas ankaŭ havi iel moralan sencon k taŭgi por malforta aŭ detenata emocio aŭ sentumo, kiu ne aperas sur la vizaĝo. Inverse, ĉar oni ĉiam rajtas animigi la senanmajojn, oni povas metafore uzi **trankvila** pp objektoj. Tamen oni rimarkos, ke la derivitaj vortoj estas preskaŭ ĉiam uzataj laŭ la propra senco.

* **Trans.** I^e Prep. montranta lokon kuſantan pli malproksime ol la objekto, kiu estas komplemento de tiu prepozicio : 1 (sen lokšango) *la popoloj loĝantaj ~ la maro;* *antaŭ la mallevigo de la suno ni devas esti ~ la limo Z;* aŭskulti ~ muro Z (Kp SUBAŪSKULTI); *tio estas belaj rakontoj el ~ la montoj Z;* *se ~ la tombo estas ja ankoraŭ vivo.* RIM. : En la versoj de Hamleto : *li stelo tre luma, en sia kurado trans arkafo la ĉielo, trans ŝajnas eraro anstataŭ tra.* 2 (kun lokšango) pensoj iras ~ limo sen pago k timo Z; Hanibalo iris ~ la Alpoj; *jetu la pilkon ~ la muron B;* *la hirundo flugis ~ la riveron Z;* *veturi ~ la maron Z;* *~ la lipoj de la serioza matrono nur ~kuris rapida ridezo Z.* RIM. : **Trans** k **preter** signifas ambaŭ, ke oni iras pli malproximem ol la priparolata objekto; sed **preter** signifas, ke oni antaŭe laŭiris tiun objekton, k **trans**, ke oni pasis super ĝi : *si rapidis ~kuri la stralon, kiam du kal-eoj kun furioza rapideco pretergalopis Z.*

IIe Vortero kun sama signifo : ~a. Estanta ~ io : *la ~a trotuaro, bordo Z;* *mi ja ne kredas tiun ~an mondon.* ~e. En ~a loko : *la reĝo de Amoridoj, kiu logas ~e de Jordan Z;* *tonoj sonis ~e de la densa kurteno Z.* ~o. ~a loko : *li regis super la tutu ~o de la Rivero Z.* ~igl. 1 Porti ~en, meti ~en, ~doni. 2 Relšangi. ~iglio. Relšangilo. ~igl. Iri ~en : *la du viroj mal-supreniris de la monto, k ~igis la Jordan, k venis al Josuo Z;* *baldaŭ ni ~igos en alian loĝejon.* ~ulo. Tiu, kiu logas ~e.

IIIe Prefikso signifanta : 1 Iradon ~en : *~iri* ; *~jeti* ; *~kapiĝi* ; *~pasi* ; *~sallī* ; *~porti la seĝon de tie ĉi sur alian lokon* Z ; *li donis sian leĝon al la maro, por ke la akvoj ne ~paſu siajn bordojn* Z ; (f) *~atendi* (atendi ĝis la fino de) *la malbonan veteron* Z ; *~vivi grandan doloron* ; *~limaj amikecoj*. 2 Sangon de loko aŭ stato : *~planti*, *~verši*, *~loki*, *~skribi* (kopii); *oni ~diris al li la vortojn de la loĝantoj* Z ; *mi ~donis ilin en viajn manojn* Z ; *~formi* (doni alian formon al) *dezerton en kulturejon* ; *la akcidento ~formiĝis en katastrofo* (Kp SANĜI, ALIIGI, ALIFORMIGI, METAMORFOZI) ; *~kurinto* (Kp PERFIDINTO) ; *mi ~prenos la devon respondi*. 3 Pozicjon ~e de io : *čio ~mara estas ĉarma k kara* Z ; *la ~river-anoj* Z.

transakcio £. Tuto de konvencioj, kiu okazas inter komercantoj pri iu negoco.

transcenda Z. 1 §. Karakterizas, rilate al iu estulo aŭ estularo, ĉion, kio estas klarigebla nur per la efiko de ekstera, superia agado, sekve ĉion, kio estas trans ĉia ebla sperto aŭ kono; malimananta. 2 (f) Morale aŭ intelekte eminentega. ~i (tr). Leviĝi super iu regiono de la konado aŭ pensado k penetrri en superan regionon.

Transepto. Parto de la krucformaj preĝejoj, kiu rektangule kruciĝas kun la navo k formas la brakojn de la kruc.

transformatoro <. Aparato por transformi la proprecojn de elektra kurento.

Transito. Traveturo de varoj tra lando, al kiu ili ne estas destinitaj k kiun ili nur trapasas nepagante limimposton.

Transitiva (G). Kvalifikas verbon, kiu esprimas agnon rekte pasantan de subjekto al objekto k kies komplemento estas en esp. senpere k senprepozicie signita per akuz., transira. Ekz. : *movi, frapi, turni, lavi, komenci, ĉesigi, enuigi, daŭrigi*. **Ne~a** (G). Kvalifikas verbon, kiu esprimas agnon farigantan en la subjekto mem k ne pasantan de ĝi al la objekto: kompl. de tia verbo estas antaŭata de prepozicio; netransira. Ekz. : *goji, penti, indigni, iri, fali, promeni, veni, ĉesi, daŭri, okazi, morti*.

transversa Z (pp linio). Tratranĉanta perpendikulare aŭ oblikve tra la ĉefa

direkto de ia linio aŭ objekto : *~a trabo de fervojo* B ; *la ~aj strioj de la tigra felo* ; *laŭ la ~o* B ; *~e de io* B. Kp LAÜLARĞA, DIAGONALA.

Trapezo. 1 Kvarangulo, kies du lateroj estas paralelaj sed ne egale longaj. 2 Gimnastika aparato konsistanta el stango pendigita per du ŝnuroj fiksitaj ĉe ĝiaj ekstremoj.

trato Z £. Speco de kambio, per kiu iu persono, nomata ~anto, devigas alian personon, nomatan ~ato, pagi ĝi difinita tempo, ian monsumon laŭ ordono de tria persono, nomata prenanto. ~i. Fari ~on. ~anto. Tiu, kiu ~as la kambion. ~ato. Tiu, je kies nomo la kambio estas ~ata. Kp KAMBIO, RIMESO.

travestitil Z (tr). Aliigi seriozan verkon en burleskan : *~i Eneidon*. Kp PARODIO.

* **Tre.** Adv. montranta la superlativon k signifanta : en alta grado, forte : *~granda, āga, malsana* ; *~rapide iri* ; *~laŭle paroli*; *estus ~ bele se* ; *~mulle da akvo* ; *mi ~ estimas lin* ; *~ ami z* ; *~ timi* B ; *lia heroeco ~ plaĉis al mi* Z ; *~ povas esti* Z ; *mia oficejo ~ multe suferus de tio* Z. ~ege. En ekstrema grado. Kp MULTE, EGE, PAROKISMO, APOGEO, KULMINO.

* **Trefo.** Unu el la kvar koloroj de ludkartoj, signita per nigraj trifolioj.

* **Tremi** (ntr). Esti movata tien k reen per malgrandaj sinsekvas skuetoj : *la ponto ~as kiam oni veturas sur ĝi* B ; *~i pro frosto, pro timo* ; *lia voeo, liaj lipoj ~is* B ; *~i kiel aŭtuna folio* Z ; *ek~is k ekskutigis la tero* Z ; *pluvaj gutoj ~is sur la folioj k fajrerante defaladis* Z ; *la arboj fetadis ~antajn ombrojn sur la herbon* Z ; *~ado trakuris ŝian korpon* ; *~iganaj impresoj* B ; *ter~o detruis preskaŭ ĉiujn domojn de la urbeto*. ~brili (ntr). Intermiti jeti lumbrilojn : *la steloj ~brilis en la silenta nokto*.

tremao. Dupunkto metita sur vokalo por montri, ke oni devas prononci ĝin aparte de la sekvanta vokalo.

* **Tremolo.** Arbo el fam. salikacoj (*populus tremula*).

* **Trempi** (tr). Meti ion en akvon aŭ alian fluajon : *~i plumon en inkon* ; *~i tukon en tinkturon* ; *~i panon en vinon* ;

*atentu, via maniko ~igas en la saúco.
Kp BANI.*

***Treni** (tr). Pene tiri post si : *azeno ~is la veturilon ; ne volas kokin' al festeno, sed oni gin ~as perforte z ; la limako malrapide sin ~is sur la tero ; ruja ŝalo longe ~igas post si z ; ~i la kruron (malfacile paſi pro laceco, vundo, malsano) ; ~iganta* (Kp TESTUDE) *paſo ; (f) : ~i sian rivon de mizero al mizero z ; ~i sian malluman, pezan k senesperan ekzistadon z ; la dimanéon ni ~as enuon anstatau plugilon ; tagoj post tagoj ~e pasis ; ~igi en la vojsukoj de la rutino ; la horoj ~igas maldiligente B.* Kp RAMPI. **Ajo.** 1 Io ~ita aū ~iganta : *nebulaj ~ajoj.* 2 Longa pendanta parto de vesto etendiganta sur grundo aū planko : *havi longan ~afon ēe la vesto z.* Kp VOSTO. **Kun~i** (tr). 1 ~i kun si : *kun~i en vojaĝo multajn pakajojn ; kun ~i la balaston de pasintaj epokoj.* 2 (f) Nepre sekvigi : *malfeliĉo malfeliĉon kun~as z ; tiu decido kun~os multajn malfacilaĵojn.* ~šipo. Motoršipo, kiu tiras alian ŝipon.

Treti Z (tr). Premi per piedoj : *~i vinberojn ; ~i en vinpremejoz ; li sur~is la piedojn de la virino z ; tenu vin proksime de mi, por ke neniu ~u sur vin z ; liaj ŝuoj estis ~platigitaj z.*

***Trezoro.** 1 Amaso da kaſitaj moneroj aū multvaloraj objektoj : *trovi ~on en ruinoj B.* 2 (f) lo tre ŝatinda : *tiu libro estas vera ~o de scienco ; arkitektura, lingva ~o ; la verko de Z estas ~o por la homaro.* 3 (f) Karesa nomo pp iu tre kara : *mia angelo, mia ~o B* (Vd ESPERO 3, ĜOJO 2, GLORIO 2). ~ejo. Loko, kie oni gardas ~on aū multvaloran monon.

***Tri.** Du k unu. ~unu (Rk). Kuniĝo de tri apartaj personoj, Patro, Filo k Sankta Spirito, konsistigantaj, laŭ la kristana mistero, unu solan Dio.

trio b. Muzikverko aū kanto konsistanta el tri partoj.

triaso *. Geologia formacio de la sekundara epoko. Vd DEVONO, DIASO, JURASO, KRETACEO, LIASO, SILURO.

tribo Z. 1 Grupo da fratrioj aū kurioj kunitigitaj per religia ligilo, havanta propran protektantan dion k propran komunan sanktejon. Kp GENTO, KLANO. 2 Idaro de ĉiu el la 12 hebreaj patriarkoj.

tribordo Ĵ. Dekstra flanko de ŝipo rigardante al la pruo : *la ~o estas signita per verda fajro.* Kp BABORDO.

***Tribuno.** Podio por oratoro.

Tribunalo. 1 Jugistaro. 2 Jugejo.

Tributo. Tio, kion devas periode pagi aū liveri iu regno al alia kiel signo de dependeco : (f) ~o de admirio, de respekteto. ~i (tr). ~e liveri : (f) ~u al Dio gloron k potencon z. Kp IMPOSTO, KONTRIBUCIO.

triciklo Z. Trirada velocipedo.

Trigonometrio. Parto de la geometrio pritraktanta ĉiujn elementojn de trianguloj.

trifino ~~tri~~. G. de parazitaj vermoj, kiu vivas en la muskoloj de porkoj k kiuj kauzas tre gravan malsanon ĉe homoj, kiuj gin mangas.

***Triki** (tr). Fari maſteksajon plektante deonojn per vergetoj aū per speciaла maſino. ~ilo. Rikta vergeto uzata por ~i. **Kroĉ~i** (tr). ~i per vergeto kroĉil-forme entranĉita ĉe la ekstremajo.

***Trikoto.** Trikitita teksajo aū vesto.

***Trilo.** Rapida ripetado de du sonoj, kiujn disigas nur tono aū duontono. ~i (ntr). Añdigi ~ojn : *la alaudo ~adis z.*

***Trinki** (tr). Gluti fluajon : *~i kiel spongo (avide k multe) ; ~i akvon el la puto z, el glaso ; doni ~i al iu z ; ~u el la vino, kiun mi enverſis z ; ~i pro ies sano z ; aroma, ebrisga ~afo z ; vi min manĝigos, mi vin ~igos z ; el~i per unu tiro z.* Kp DRINKI, SORBI. Vd TIRO. ~mono. Donaco de kelkaj moneroj al kelnero aū servisto (Kp GRATIFIKO).

triodo . Trielektroda lampo.

trioletto (V). Fiksforma okversa poemeto kun ripeto de la unua verso post la tria k de la du unuaj post la sesa.

***Tripo.** Manĝebla intesto de bestoj.

triptiko. Fermebla pentraĵo sur tabulo, konsistanta el 3 kunfaldeblaj partoj.

***Tritiko.** Greno, el kies grajnoj oni faras plej bonan farunon (*triticum*).

Triumfo. 1 Ĉe la antikvaj Romanoj, pompa k solena eniro de nilitestro post granda venko. 2 Granda venko, granda sukceso montriganta per eksteraj signoj:

la lasta kongreso estis vera ~o; ~aj kantoj sonos Z, ~i (ntr). 1 Plene venki, brile sukcesi : ~i super iu Z, super ĉiuj malhelpoj. 2 Fieri pro venko, pro sukceso (Vd TRO FRUE).

* **Triviala.** 1 Maledikata, vulgaraĉa : *homo ~a k malsobra; ~a spritaĵo B; ili neniam sin altigis super la ~ajoj de maledikata k kruda vivado; ~aj diskutadoj pri mono; la simpla, tera, ~a, sed tamen tragedia, minaca, trudigeja, ŝiranta krio : panon Z (Kp PROZA, SENPOEZIA). 2 (Ev.) Banala : ~a pasero; maloriginala k ~a temo; ~aj ideoj; ~aj k ĉie renkontataj esprimoj; kvankam ŝajne ~a, tio estas tre profundsenca observo.*

* **Tro.** I^o Adv. signifanta « pli ol sufice, ol necese, ol konvene, ol gustmezure » : *~longa; ~rapide; ~am iudon; ~da pano; ~grandaj kalkuloj kondukas al nuloj Z (kiu ~ alte swingas, nenion atingas Z); se sako ~ pleniĝas, ĝi baldaŭ dissiriĝas Z; ~ da kuristoroj kaon difektojn Z (tro multaj kunlaborantoj, malbona rezulto); ilia nombro estas ~granda por ke ni povu ilin ĉiu ĉiun citi Z; la aero tie estas ~peza, ke prudenta ekzistaĵo tie povu vivi Z; iu sistemo postulas ~grandan ripresadon por povit esti enkondukiti en la ordinaran interkomunikigon Z; li rigardis la tulan mondron kiel farson ~sensencan, por ke prudenta homo povu serioze pensi pri ĝi Z; la ideo estas ~alliranta por ke la homoj tute rifuĝiĝus je ĝi Z; liaj instrukcioj estas ~ klaraj, ol ke mi erarus; la laboranta popolo estas ~okupata per sia laborego, ol ke ĝi povus interesigi je tiuj demandoj.*

II° Samsenca vortero : ~a. Estanta en pli ol sufice kvanto aŭ grado; superanta la gustan mezuron : *~a laboro; ~a festeno estas veneno Z (Kp EKSCESA). ~e. Estante en ~a kvanto, superanta la gustan mezuron : mi trovis du librojn ~e en la kesto. ~ajo. Io superanta la gustan mezuron : ~ajoj de tirano (Kp EKSCEO; Vd ELEFANTO).*

III° Samsenca prefikso : *trograndigi la aferon; tropezo (Kp SUPERPEZO); sen trograndigo oni povas diri, ke esp. estas almenaŭ 50 fojojn pli facile, ol ĉia lingvo natura Z. Kp SUPER, PRETER, TRANS, PASI, LIMO, MEZURO. Vd SVINGI, DEZIRI, KAPTI, VENTRO, LEPORO, BONO, VESPERO.*

trobadoro ♀. Sudfranca poeto de la mezepekoko.

Trofeo. Armiloj, standardoj aŭ iaspecaj militakirajoj elmontrataj kiel signo de venko.

* **Trogo.** Granda longforma ujo, en kiu oni donas mangajojn aŭ trinkojon al bestoj.

troglodito. Prahomo loĝanta en kaverno; kavernulo.

trokeo Z (V). Versero konsistanta el unu longa aŭ akcentita k unu mallonga aŭ neakcentita silabo. Ekz : maro.

* **Trombo.** Kolonforma turniganta akvomaso levita el la maro fare de turnintuk k rapide antaŭeniranta kun terura detrua forto. Kp CIKLONO, URAGANO, KIRLOVENTEGO.

Trombone. Granda kupra trumpeteto kun du tuboj ŝovglitantaj unu en la alia por modifi la tonon.

* **Trompi** (tr). 1 (iu) Ruze k malice erarigi iun : *~i la aĉetanton B; ni ne lasu nin ~ per tiaj belaj promesoj; ~e (por ~i) kaši sian malamon Z; ~ita edzo (Kp KOKO, KOKRI). Kp PERFIDI, MISTIFIKI, FRIPONO. Vd POLVO. 2 (io) Kaŭzi eraron : ŝajno ~as Z. 3 Kaŭzi elrevigo : *~i la esperojn B; esti ~ita en siaj esperoj Z. 4 Sukcese eviti : li ~is la atenton de Laban k rapide forkuris Z. ~a. ~anta : ĝameco estas ~a Z; ~a ŝajno, kvielo; ĝi estas ~a pano Z (ŝajna, ne efektiva bono). ~igti. 1 Esti ~ita. 2 (Ev.) Erari 2 : baldaŭ ni vidis, ke ni ~igis Z. ~igo. Elrevigo, seniluziigo.**

* **Trono.** 1 Ceremonia alta seĝo de reĝo aŭ alia suvereno. 2 (f) La reĝa aŭ suverena povo (Kp KRONO). ~i (ntr). 1 Sidi sur ~o. 2 Esti reĝo aŭ suvereno. 3 (f. iu) Afekti imponan mienon de grava aŭtoritato persono : *la markizo ĉiam k ĉie volis ~i B. 4 (f. io) Majeste alte starigi; impone montriĝi : kastelo fieri ~as sur la alta roko; la vulkano ~as en malantaŭo; sur lia frunto ~as fiero.*

Tropo ♀. Metaforo, stila figuro.

* **Tropiko.** Ĉiu el la du paraleloj, kiuj estas je la distanco de 23° 27' 27" de la ekvatoro. ~a. Rilata al la inter~a regiono : *~a varmego, klimato, vegetaĵo.*

* **Troti** (ntr) (pp kvar pieduloj). Aparta maniero kuri kun rapideco meza inter pašado k galopo. Kp AMBLO.

* **Trotuaro.** 1 Irejo, ordinare tegita per ŝtonplatoj aŭ bitumo, rezervata por piedirantoj ambaŭflanke de strato aŭ ŝoseo. 2 Fervojo alirejo, kajo.

* **Trovi** (tr). 1 Per serĉado (aŭ per okazo) renkonti ion, iun : *mi ne povas ~i mian slosilon ; vi ~os la libron sur la tablo ; ĉe una polveron vi ne ~os sur lia vesto z ; ~i rifugejon ĉe amiko ; ~i fonton, trezoron, novan procedon, solvon de problema ; feliĉa estas la homo, kiu ~is saĝon k akiris prudenton z ; mi ne povis ~i momenton per respondi vian leteron ; unu el la plej belaj knabinoj, kiujn oni povis ~i z ; ~i amikon ĉe klubo ; ~inte nenion, kiu volus ŝin akcepti, ŝi baldaŭ mortis en la arbaro z ; mi ~is lin dormanta(n) ; mi ~is la domon forlasita ; tiu sistemo ~is (akiris) multe da adepto z.* Kp TRAFI, ELTROVI. 2 Sperti ian okazon, travivi ian senton, impreson ; trafi 3 : *~i la morton en akcidento ; ~i plezuron en la malordo z ; ~i enuon en to ; ~i dankon z, favoron k bonan opinion ĉe iu z ; ~i bonan akcepton, atenton, aprobon, simpaton, helpon, kontraŭstaron.* Kp RECEVI, SUFERI 5. 3 Opini ion aŭ iun tia : *~i la frukton bongusta B ; mi ~as la ideon gustu z ; li ~is ŝin bela ; mi ~as superflue tie ĉi paroli detale pri tio z ; mi ~is necesa doni la sekvantajn klarigojn z ; oni ~as ebla kion oni deziras z.* ~igl, sin ~l. 1 Esti ~ata, renkontigi, ekzisti en iu loko : *la libro ~igas (aŭ sin ~as) sur la tablo ; tiu floro ~igas nur en Alpoj ; trans la rivero sin ~is aliaj hirundoj z ; en la kaldrono sin ~as bol-anala akvo z ; la fenestro sin ~is apud la pordo z ; en tiu lando sin ne ~as montoj z* (Kp ESTI, KUŠI, SIDI, STAR). 2 Igi en iu stato : *sin ~i tute sola ; ĉe l' veno de malvarmo cikado ~igis senproviza ; lia espero ~igis trompita.* ~o. Ago ~i : *tiu elekto ne estis simpla ne~o de la bono, sed intencis faro z.* ~itajo. Io ~ita. El~l (tr). ~i ion nekonatan aŭ novan : *el~i novan planedon, novan metodon ; la lastaj el~oj de la scienco ; li el~is nur la jam el~itan Amerikon z* (ion jam de ĉiuj konatan). (Kp MALKOVRI, ELPENSI, INVENTI.) Re~l (tr). ~i ion perditan, ne

plu havatan : *re~i perditan braceleton ; re~i la sanon B, la trunkvilon, la spiron ; la perditan tempdon oni ne povas re~i.* Bon~o z. Laŭplaĉa gusto aŭ decido, arbitra opinio : *agu laŭ via bon~o.*

* **Truo.** 1 Malplenajo, kavo en io : *naz~o ; buton~o ; ~o en la tero, en muro, en vesto ; bori ~on en tabulo ; ~o de kudrilo ; rigardi tra la serur~o ; plenigi ~on B ; stopi, stiki ~on ; la stikajo estas pli malbela ol la ~o ; (f) havi ~on en la manplato z* (esti tute mal-ŝparema). Kp APERTURO, MALFERMAJO, KAVO, KAVERNO, PORO, BRECO, FENDO, LUKO. 2 (f) Manko en io : *dur en unu punkto ilia informiteco havas ~on ; ~on de l' honoro flikos neniu tajloro z. ~a, ~hava z.* ~ita, ~plena : *envolvita en ~a tuko.* Kp ĈIFONO, AJURA, TRABORITA, PUNTA, KRADA. ~l (tr). Fari ~on aŭ ~ojn : *brako ~ita de kuglo ; vesto ~ita de tineoj.*

trubaduro z = trobadoro.

* **Trudi** (tr). Devigi iun kontraŭ lia volo al io malplaĉa, devige akceptigi ion al iu : *~i al iu ledan taskon B, sian opinion B ; al~i sian volon z, siajn dezirojn al iu z ; ~i severajn kondiĉojn al la venkito ; mi ne penos al~i al vi tiun projekton z ; al~i sian superregardon al iu lando ; tiu ofico al~as al li gravajn devojn ; al~ita feliĉo estas ofte malfeliĉo.* Kp DEVIGI, METI SUR, DIKTI, LIGI, PERFORTI, TIRANI, NECESA, NEPRA. (Al) ~igl, sin (al) ~l (io). Esti nepre necese konsiderota aŭ allasota : *ankaŭ aliaj pensoj ~igis al li z ; liuj ideoj pli k pli sin ~as al la priatento de ĉiuj popoloj ; la demando ~as sin al ni, ĉu... ; la ekzisto de tia gazeto al~igas.* ~igema. 1 (iu) Inklina ~i aŭ sin ~i : *~ema gasto B ; la mastrino rigardis sin videble kiel klientinon pli ~igeman k kompromitantan ol promesantan ian profiton z.* 2 (io) Nepre ne forpelebla, urĝega : *si viſis per la mano siajn okulojn kvazaŭ ŝi volus forpeli de si ian ~igeman penson z ; ŝi forpuſadis tiujn dubojn k timojn de si, kiel ion tro al~igeman, tro pezan, tro turmenlan por sia koro z.* En~igl. ~e sin enmiksii en fremdan aferon : *la lingvo internacia, ne en ~igante en la doman vivon de la popoloj, povas almenaŭ esti lingvo regna k societa z.*

En~ulo. Tiu, kiu, tedante k ĝenante, sin enmiksa en fremdan aferon.

***Trufo.** Subtera tuberforma fungo, tre ŝatata pro ĝia delikata aroma (*tuber*). ~i (tr). Garni per ~oj.

***Trulo.** Triangula aŭ trapezforma ladoplatlo kun tenilo, servanta al masonistoj por elmeti k ebenigi morteron, cementon, gipson ks.

***Trumpeto.** Metala senklava blovmuzikilo. Kp KORNO, KLARJONO, TROMBONO. ~i (ntr). Ludi ~on. **Dis~i** (tr). Brue disanonce, disfamigi: *niaj kontraŭuloj dis~ados al la mondo, ke la delegacio konsistis el maskitaj esp-istoj, kiuj aranĝis komedion* Z (Kp TAMTAMI, BLUFI).

***Trunko.** 1 Plej dika parto de arbo kiu vertikale elstaras el la tero k el kiu elkreskas la branĉoj. 2 Parto de la homa korpo konsiderata aparte de kapo k de membroj (Kp TORSO, BUSTO). 3 Malsupra parto de solida geometria korpo, kies supron oni detranĉis: ~o de piramido, de konuso. 4 Cilindroforma meza parto de kolono. ~eto. Maldika fleksebla ~o de veg.: ~eto de dianto, de greno. Kp STIPO 2, TIGO.

Trupo. 1 Aro da artistoj ludantaj en sama teatro aŭ cirko: *opera* ~o B. 2 Iu ajan aro da soldatoj; armeparto.

Trusto. Grupigo da potencaj komercistoj aŭ fabrikantoj kuniĝintaj por akapari iujn varojn aŭ monopoliĝi iujn produktojn k tiele povi laŭplaĉe altigi la prezojn.

***Truto.** Tre delikatgusta riverfiŝo el fam. salmoj (*trutta fario*).

***Tualetto.** 1 Tuto de la objektoj, per kiuj oni sin vestas: *simpla, eleganta, ceremonia* ~o. Vd GALANTERIO. 2 Tuto de la ajoj k arangoj necesaj por sinvestado k sinpurigado: *fari sian* ~on. ~eo. Cambro por sinpurigado k sinvestado.

***Tubo.** Longa kava cilindroforma diversmateria ilo servanta por plej diversaj uzoj: *plumba, kaŭčuka, vitra* ~o; ~o de pipo, de trumpetelo, de paſilo, de kanono; *akvo* ~o; *gas* ~o; *kamen* ~o; ~eto, en kiun oni metas cigaron kiam oni ĝin fumas, estas *cigarindo* Z.

***Tubero.** 1 Ĉiuspeca bulforma elstarajo aŭ ŝvelajo sur aŭ en iu objekto, korpo

aŭ organo: ~plena satika Z; *la plej supre elstaranta roka* ~o Z; ~oplena dorso de krokodilo B; *bati al si* ~on sur la frunto Z; (f) estas ~o en la afero Z (la afero ne iras glate). Kp ŜVELAJO, VEZIKO, ĜIBO, VERUKO. 2 Dika ŝvelajo el fekuleca substanco troviganta ĉe iuj veg-oj apud la kolo de radiko aŭ sur la subteraj radikoj: *terpomo* estas ~o. **Har~o.** Tordajo da haroj diversmaniere kunvolvitaj super la nuko. **Ligo~o.** Streĉa kunliganta interplektajo de fadeno aŭ ŝnuro; nodo I. Kp MAŠO, BANTO.

Tuberkulozo. Malsaneca tubereto kaŭzita de la bacilo de tuberkulozo k kreskanta precipe en pulmoj, intestoj, osto, ĉe homo k besto.

Tuberkuloto. Bacila malsano karakterizata de formiĝo de tuberkuloj en iaj organoj ĉe homo k besto: *pulma, osta* ~o. Kp FTIZO.

tuēi = lavumi.

***Tufo.** Densa aro da maldikaj kunkreskantaj ajoj: ~o da haroj, herboj, floroj, plumo; *de malbona ŝafo* estas bona ē ~o Z. (Vd ŜULDО) Kp BUKEDO, FASKO, GARBO, GRAPOLо, PENIKO, SPIKO, KVASTO.

***Tuj.** 1 Tempa adv. signifanta « senprokraste post tiu momento »: *mi ~foriras; pli valoras ~ovo ol poste bovo* Z; atendu, la mastro ~venos; *iru ~z; li ~ faris, kion mi deziris* Z; *mi estis ~finonta la leteron, kiam vi alvenis; se li tiojn scius, li ~ venus* Z; *li ~ kredas la plej nekredeblajn aferojn* Z; *~ kiam li min vidis, li kuris al mi renkonte;* ~ en (de) la komenco de l' jaro; *li foriras ~ post mia alveno;* ~ege. 2 Loka adv. signifanta « tute proksime de io, tute apude »: ~ post la pordo estas ŝranko; ~ sur la unua ŝtupo; la cikonioj flugis unu ~ post la alia Z; la urbo sin trovas ~ sur la bordo de la maro Z; ~ sub lila flanko de l' monto estis krulego B. ~a. ~ okazonta, ~ farigonta, senprokrasta: *mi dankis lin por la ~a plenumado de mia deziro* Z.

tujo G. de koniferoj, ĉiam verda, tre ofta en ĝardenoj k kies ligno estas valorata (*thuya*).

***Tuko.** Poco da tekso uzata por iu celo: *buš* ~o; *naz* ~o; *lit* ~o; *viš* ~o; *morto* ~o. **Antaŭ~o.** ~o, kiun oni portas antaŭ si por ŝirmi la vestojn kontraŭ malpurigo.

***Tulo.** Maldika k malpeza, retosimila, travidiebla teksajo : *larma nebulo pendas kvazaū ~o antaū lia rigardo B.*

***Tulipo.** Ornama bulba veg. el familiacoj kun belaj diverskoloraj floroj (*tulipa*).

umororo B ♀. Malsaneca ĉelaro kreskanta en la organismo. Kp VERUKO, KANCERO, ŜANKRO.

***Tumulto.** Konfuzo malorda k brua malkvietigo de homamaso : *infra ~o B; bolis terura ~o B; pelolema ~o de maskoj; ~a kunveno; ~emaj infanoj.* Kp EKSCITO, AGITIGO. ~i (ntr.) Brue k malorde malkvietigi : *kial ~as popoloj k gentoj pripensas vanafon Z ? la popol' ~as en supozoj pri l' morto de Polonio Z; tiam ~igis la tutu komunumo k ekmurmuris kontraū Moseo Z.*

tuno. 1 Mezurunuo de pezo valoranta 1000 kilogramojn (metra ~o) aŭ 1016 kilogramojn (angla ~o). 2 (Ev.) Tino 2.

tundro (Ge). Senarba marĉa Siberia stepo, kie kreskas nur muskoj k likenoj.

Tunelo. Subtera vojgalerio.

tungsteno ♂ W. Hemia elemento, metalo malmola, griza, uzata por hardi ŝalon k por fabriki filamentojn al inkandeskaj k elektronaj lampoj.

Tuniko. Ĉe la antikvuloj suba vesto, speco de ĉemizo, kun mallongaj manikoj, atinganta gis genuoj k uzata de virinoj same kiel de viroj.

***Turo.** Tre alta, ne tre vasta konstruo, plej ofte ronda aŭ kvadrata : *~o de preĝejo; la Pariza Eiffel~o* (Vd LUMO).

Turbo. Ludilo konsistanta el konusforma peco kun centra pinto, kiun oni diversmaniere rapide turniĝas sur la grundo.

***Turbano.** Vira kapvesto ĉe Orientaj popoloj, konsistanta el tuko plurfoje volvita ĉirkaŭ la kapo.

Turbino. Maŝino por produkti movon, konsistanta el rado provizita per platoj aŭ kestetoj, kiu rapide turniĝas sub premo de falanta akvo, de vapo aŭ de gaso.

***Turdo.** Birdo el ordo de paseroj, najbara al merlo, kun punkte makulita plumaro (*turdus*).

Turismo. Vojaĝado aŭ ekskursado por plezuro aŭ sporto.

Turisto. Homo vojaĝanta por plezuro aŭ sporto.

***Turkiso.** Maldiafana verdeblua juvelstono.

***Turmenti** (tr). 1 Suferigi iun per kruelaj korpaĵ suferoj : *malbonaj infanoj amas ~i bestojn Z; se malsalo ~as, lupo timon ne sentas Z; ŝin terure ~is la frosto Z; kiel grauedulino ~igas k krias en siaj doloroj Z.* Kp TORTURO, KRUCO. 2 (f) Suferigi iun per moralaj suferoj : *maltrankviilo ~is lin B; kiun malgojo ne ~is, tiun ĝojo ne sentas Z; ~ila per konstantaj duboj Z; ĉiu ĝi estis ~alaj de la timo, ke, tro da bono ne ~as Z; ~i iun per postuloj Z; forpuŝi ion tro pezan, tro ~an por sia koro Z; ~oplenaj formaloj.* Kp DOLORIGI, ĈAGRENI, ĈIKANI, MALTRANKVILIGI.

***Turni** (tr). 1 Movi ion ĉirkaŭ ĝia akso : *~i radon; ~i stosilon en la seruro; ~i la kapon dekstre;* (trans) *~i la paĝojn de libro B;* (f) *li estis belulo k ~is la kapojn (malsagigis) al la virinoj B;* *~i k re~i (f. ĉiuflanke konsideri) ĝideon;* *la vento ~opelis la foliojn Z.* Kp KIRLI. 2 (f) Direkti en iun direkton : *~i posten la ĉevalon B;* *malestime ~i la dorson al iu;* *re~u vin de viaj malbonaj vojoj Z;* *~i la okulojn al la pordo;* *~i sian rigardon, atenton al io;* *~i ĉiu ĝi siajn forttojn, klopodojn al iu celo;* *la randoj de la ĉinaj tegmentoj estas ~itaj supren.* Kp CELI, ADRESI, APLIKI. 3 (f) Meti en novan staton, ŝangi : *la edziĝo de la princo devis alporti al ŝi la morton k ~i ŝin en ŝaŭmon sur la maro Z.* Kp TRANSFORMI, METAMORFOZI. ~igl, sin ~i. 1 Moviĝi ĉirkaŭ sia akso : *la rado ~igis rapide;* *la pordo ~igas sur sia hoko Z;* *la tero ~igas ĉirkaŭ sia akso k rondiras ĉirkaŭ la suno B;* *junaj fraŭlinoj ~igadis en gaja danco Z;* *~igadi kiel serpento Z* (rapide ĉiuflanken tordi sian korpon); *la neĝo ~igadis Z;* *la rego sin ~is k ~adis antaŭ la spegulo Z;* *li sin ~is sur la kalkano Z;* *mal diligento ~igas sur sia tilo Z.* Kp TORDI. 2 Ŝangi sian direkton : *tie la karavano sin ~is al la sudo;* *sin ~i kontraŭ la malamikon;* *la fortuno povas forlasi nin, eĉ sin ~i kontraŭ ni B;* (f) *kien ajan li sin ~os, li sukcesos Z;* *sin ~i al iu kun peto por helpo;* *por ĉiu ĝi informoj ~u vin al S-ro A;* *ne ~u vin al idoloj Z;*

mia voeo sin ~as al la homoj Z; lia atento baldaū sin ~is al ni; kontraū min mem sin ~is mia ruzo. Kp DEKLINIĜI. 3 Igi en novan staton : *lia amo ~igis en malamon; li mortis k ~igis en polvon Z.* De~i, for~i (tr). Ŝangi la kutiman aŭ normalan direkton : *de~i la fluon de rivero; for~i la kapon; de~i iun de la vojo; timu Dion k de~u vin de malbono Z* (Kp DEKLINI, DEVOJIGI, DELOGI, DEADMONI, ELRELGII). El~igl. Eliri el malfacila situacio per sia lerto. El~ajo. El~iga rimedo. Re~e. 1 Laŭ kontraŭa direkto; malantaŭen irante; revenante al la deira punkto : *k Josuo iris re~e hejmen Z; mi iros re~e al mia mizerio Z; li prenis la galosojn re~e Z; ricevi re~e la homan formon Z; rigardi re~en; flamo movata de vento tien k re~en B; meti ion re~e en gian lokon.* 2 (f) Kompese : *doni ~e.* Re~ite. Laŭ inversa maniero. Kap~(ig)o. Erariga impreso, per kiu ŝajnas al iu, ke li vidas ĉion ~igi ĉirkaŭ li k ke li perdas la ekvilibron : *gis kap~a alto.* Parol~o. Dirmaniero.

* Turniro. 1 Ĉe la mezepoko, lukto de kavaliroj en publika festa vebatalo. 2 (f) Granda publika konkurso : *la trubaduraj ~oj Z; ŝak~o.*

* Turto. Speco de malgranda kolombo (*columbus turtur*). Vd KVERI.

* Tusi (ntr). 1 Spasme k brue elpuŝi aeron el la pulmoj pro eksco de la muka membrano de la spira tubo : *~i pro malvarmumo.* 2 Intence aŭdigigi similan bruon por atentigi iun.

tusilago G. de kompozitoj (*tussilago*).

* Tuši (tr). 1 (iu) Senpere alproksimigi la fingrojn aŭ ian parton de la korpo al io aŭ iu : *infano, ne ~u la spegulon Z; liaj lipoj apenaŭ ~is la glason;* (f) *gi eĉ ne ~as lian orelon Z* (= li estas indiferenta). 2 (io) Atingi ion, kontaktigi kun io : *longa kurteno ~anta la plankon* (Kp TRAFI). 3 Fari malbonajn ŝangojn en io : *etendu Vian manon k ek~u ĉion, kion li havas Z; ne ~u miajn sanktoleitojn, k al miaj profetoj ne faru malbonon Z;* energie batali la ek~on de tiu principio Z; la fundamento de nia lingvo devas resti por ĝiam ne~ebla Z.

4 Mallonge k akcesore pritrakti temon : *dum la kunveno oni ~is tiun demandon; mi volas hodiaŭ ~i la aferon nur per malmultaj vortoj.* 5 Forte impresi ies koron, spiriton, animon : *gi ~as lin kiel akvo anseron Z (neniel); tiu respondo malagrable ~is lin B; ~ita de scivolemo, admirilo, timo; si estis ~ita gis larjom Z;* *~anta sceno B, rakonto; senkulpa k ~anta voĉo Z;* *~anta (= elvokanta) pentraĵo de bruna, ŝauma biera krufo Z;* *paroli kun ~iteco de l' koro Z.* 6 Koncerni, rilati al : *min ne ~as la afero mi staras ekstere Z;* *per kio tio ~as min Z?* lego pasintajon ne ~as Z (valoras nur por poste, sed ne por antaŭe); *decidoj ~antaj la dubajn demandojn de la lingvo.* ~egi (tr). Maledikate k abrupte interfrapigi kun io : *ek~egi meblon en mallumo;* *tiu reformo ~egiĝus kontraŭ nevenkebla kontraŭstaro* (Kp KOLIZII). ~eti Z, flug~i, duon~i. (tr) Delikate apenaŭ ~i (Kp KISI, KARESI, LEKI, FROTTI, PRETERFLUGI). Re~i (tr). 1 Korekti desegnon, gravuron, pentraĵon aŭ fotografan klišaĵon. 2 Korekti, plibonigi ion ajn. Kor~i (tr). Emocii, kompatigi.

* Tuta. Kvalifikas ion, kion oni prezentas al si kompleta k suferanta nenian escepton aŭ mankon : *esp. celas esti la lingvo de la ~a mondo; mi pagis mian ~an ŝuldon;* *la ~a supraĵo de la lago estis kovrita per naĝantaj folioj Z;* *ni laboris dum la ~a lago;* *mi jam legis la ~an libron;* *li ne volis krei laŭ sia persona plaĉo la ~an lingvon de l' kapo gis la piedoj Z.* KPLENA, KOMPLETA, ELČERPA. ~e. Plene, komplete, senescepte : *li estas ~e nuda Z;* *mi estas ~e frankvila B;* *~e ne zorgi pri io;* *~e nekomprenebla;* *viaj grenejoj ~e pleniĝos Z;* *~e nedendile Z;* *mi ne ~e finis;* *mi ~e ne volas.* Rim. La radiko tut estas ankaŭ prefiks uzata, kun la senco de l' adjektivo aŭ de l' adverbo : *~monda;* *~acetli, ~legi. ~(aj)o.* Io, al kio mankas neniu parto k kio konsistigas apartan unuecan kunajon : *la ~ajon de la ŝipoj de iu lando oni nomas ŝiparo B;* *por ke la lendo estis unu ~ajo Z;* *tiu teritorio estas geografia ~o;* *disrompi vazon, ke gi ne povas esti ~ajigita Z.* ~(ec)o. Eco de tio, kio estas kompleta : *konsideri demandon en ĝia ~eco B.* En~e. 1 Generale; konsiderante la aferon en ĝia ~eco, laŭ generala vidpunkto k

forlasante la apartajn detalojn : al multaj ordinare ŝajnas, ke, se ili ne aprobas liun aŭ alian formon de ia ideo, ili nepre devas ataki la ideon mem en~e Z; multaj faris kontraŭparolojn kontraŭ la ideo de lingvo internacia en~e, k de lingvo arta speciale Z; lia morto estis granda bato por nia afero en~e k speciale por ĝia disvastiĝado en Germanujo Z; en~e mi konsilas pli uzadi formojn simplajn anstataŭ kunmetitaj Z; li ne dubas pri la utileco de lingvo internacia en~e Z; la

falo de Volapük alportis grandan malutilon al nia ideo en~e Z; paroli pri ŝangoj en~e B. 2 Konklude; resume; ĉion konsiderante k interkompensante: povas esti demando pri la tempo, sed neniu dubas, ke tiu ĉi fakteto en~e iam venos Z; tiu ĉi ideo en~e en la publiko ne estas hejme, kiel ĝi devas esti Z. 3 (Ev.) Sume; ĉiom; ĉion kalkulante: mi havas en~e nur 25 rublojn Z; en~e la nombro de la delegitoj estis 33; en~e la vivo estas nemultekosta en tiu lando.

U

* UJ. 1° Sufikso signifanta : 1 Objekton, kiu entenas tute en si pli malpli grandan kvanton da aliaj objektoj de difinita speco montritaj per la radiko : *suker~o* (vazo en kiu oni metas sukerpecojn); *cigar~o* (skatoleteto, en kiu oni tenas cigarojn); *pir~o*, *sal~o*, *sup~o*, *ten~o* Z, *trink~o* Z, *lav~o* Z, *pist~o* Z, *konserv~o* Z, *paper~o*, *mon~o*, *abel~o*; la patro donacis al mi kolekto~on, k li mem fetis en ĝin la unuan moneron Z. Kp INGO, EJO. 2 Vegetajon, kiu donas la fruktojn montritajn per la radiko : *pir~o*, *pom~o*; ne ĉia frukt~o estas arbo Z. Rim.: Kiel oni vidas per tiu lasta ekzemplo, povas okazi konfuzo inter la sencoj 1 k 2 de tiu sufikso, kiu oni anstataŭigas en tia okazo per sinonimoj : *kafkruĉo*, *karfarbo*; *tekruĉo*, *leskatolo*, *tearbeto*; *fruklokonservujo*, *fruktarbo*. 3 Landon, loĝatan de la popolo montrita per la radiko : *Franc~o*, *Angl~o*, *German~o*, *Esperant~o* Z; ne ĉiu *Rus~ano* estas *Ruso* Z. Rim. 1: Oni devas severe eviti la uzon de tiu sufikso post nomoj finigantaj per *lando*. Rim. 2: La sufikso **uj** estas uzata nur por la landoj de Eŭropo (krom : Irlando, Islando, Finnlando, Holando, Nederlando) k Azio. Tamen apud *Egipto* B (lando de Egiptanoj) oni trovas ankaŭ la formon *Egipt~o* Z (lando de Egiptoj).

II Vortero, kun signifo 1 de la sufikso. ~o. Vazo aŭ kesto aŭ io simila, kiu entenas tutajn objektojn. **En~igl.** Meti en ~on.

Ukazo. Dekreto de rusa caro.

* UI. 1° Sufikso signifanta vivantan estajon karakterizatan per tio, kion esprimas la radiko : *gib~o*, *unuukol~o*, *virgin~o*; *mam~o*, *vertebr~o*; *tim~o*, *riĉ~o*, *proksim~o*, *prav~o* Z; *mez~o* B (homo de meza klaso k intelligenta); *tiam~o*; *ĉtie~o* Z; mi estas sciencisto, sed mi ne pretendas esti scienc~o; *multinfan~ino* Z; la vivo k kompetent~a uzado fiksas formon Z; la mult~a pacdeziro; *pardoninda jun~a petolaĵo*; *kompari siajn ŝargojn kun la ali~aj*; la elektio sankt~igis lin Z.

II° Samsignifa memstara vortero : *dikmalalta ~o* Z; ~ado; fi~o.

Ulano. Germana aŭ pola lancisto.

* **Ulcero.** Vundo de histo, kiu ne povas cikatrigi : ~o de la stomako.

ulekso ♂. G. de legumenacoj, arbusto kun flavaj floroj, kreskanta en seka tero (= dorna genisto) (*ulex*).

* **Ulmo.** Fam. de arboj, kies fibreca, elasta ligno estas uzata por fari objektojn, kies strukturo aŭ uzado postulas fortilecon (*ulmus*).

* **Ulno.** 1 Malnova mezuruno de longeco : (f) *tiajn homojn oni ne povas mezuri per la ordinara ~o* B; *mezuri ĉion per ~o de racio*. 2 Kubustoto.

Ultimato. Definitivaj kondiĉoj de interkonsento, kiujn regno prezentas al alia kun averta, ke ilia malakcepto kaŭzas militon.

ultramaro Z. Lazurblua farbo.

ululi (ntr). Bleki : 1 Kiel strigo aū ntoktu. 2 Kiel sovaĝa hundo aū lupo.

* **Um.** Sufikso sen difinita senco, uzata por derivi vortojn, kies rilato al la radikoj estas malpreciza k ne esprimebla per alia sufikso : *aer~i, amind~i, brak~i, foli~i, gust~i, kolomb~i, komun~o, lakt~o, linole~o, palpebro~i, proviz~i, sap~i, spik~i, stel~i, malvarm~i, vent~i*. Krom tiu nedifinebla senco, um estas uzata laŭ iom pli precizaj sencoj por signifi : 1 Metaforigón aū specialigón de la radikverbo : *brul~i, cerb~i, fald~i, kamp~o, kort~o, lok~i, mastr~i, mond~o, ombr~i, ond~i, plen~i, proksim~a, propr~o, respond~i, sent~o* (KPRI II, 3); 2 Vestoparton aū korpogarnajon : *buš~o, kol~o, man~o, naz~o; pland~o; kalkan~o*. 3 Turnementon : *dek~i, kruc~i, kvaron~i, palis~i, pend~i, rad~i, ŝton~i*. RIM. : Por kelkaj vortoj, tiu sufikso montrigis neutila, k iom post iom malaperas : *aku(~)i, button(~)i, lot(~)i, okul(~)i, or(~)i*; aū estas anstataŭata de alia afikso : *akuigi, priſoli, okuladi, orizi*. Zorge evitinda estas troa uzado de la nedifinita sufikso **um**, ĉar ĝi vortoj derivitaj per ĝi devas esti lernataj kvazaŭ novaj radikoj. Oni aparte gardu sin uzi ĝin superflue por tiri verbon el substantivo, kiam la senco estas sufiĉe klara sen almeto de iu ajn sufikso. Ekz : *marteli, kroni, herezi*.

umbelo ♂. Infloresko, ĉe kiu la floroj trovigas sur pedunkloj, elkreskantaj el la sama punkto ĉiudirekten, simile al vergoj de ombrelo.

umbelacoj ♂. Fam. de plantoj, kies floroj kreskas sur umbeloj.

* **Umbilikó.** 1 Ronda kaveto meze de ventro de mamuloj, produktita de cikaturo de la ~a ŝnuro. 2 ♂ Hilumo. ~a ŝnuro. Membrana tubo, kuniganta feton kun placenton.

* **Unco.** Malgranda mezurunuo de pezo.

* **Ungo.** Korneca elkreskajo ĉe la ekstremo de homaj aū bestaj fingroj : *tranĉi al si la ~ojn; la kato ~ogratis, ~ovundis min. ~ego*. Grandaj akraj ungoj de rabobestoj : *~egoj de leono, aglo; (f) tiri, liberigi iun el la ~egoj* (arbitra superpotenco) *de la premantoj, ekspluatantoj*.

ungvento ♀. Medikamenta ŝmirajo, etendita sur tuko k kiun oni metas sur vundon.

unio. Unuigo.

* **Uniformo.** Kostumo, kies formo aū koloro estas samaj por ĉiuj anoj el la sama grupo.

Unika. 1 Sola en sia speco ; ununura : ~a filo, vojo. 2 Senkompara, sensimila : *grandioza ~a spektaklo, pejzažo; tio estigis ~an ĉapitron en la historio de la koloniigado*.

Unisono. Akordo formita de du voĉoj aū instrumentoj aūdigantaj samtempe saman noton : (f) *al la fremdaj vortoj ~e devas soni ankaŭ ĉiuj aliaj vortoj de la vortaro Z*.

* **Universo.** La tuto de ĉio, kio ekzistas ; mondo. ~a. Rilata al ~o : *la ~a hemio, fiziko* (studantaj la fenomenoj je la skalo de l' ~o, k ne de la tero).

* **Universalia.** Koncernanta la tutajon de la objektoj : ~a (tutera) diluvio; ~a (de ĉiuj ŝtatoj) vođdonado; ~a (pri ĉiuj popoloj) historio; ~a (taŭga por ĉio) genio; ~a lingvo Z, rimedo, kuracilo, sraŭbilo. Kp GENERALA, UNIVERSA.

* **Universitato.** Centro de supera instruado, dividita laŭ fakoj (fakultatoj), kies ĉiuj disdonas titolojn (abiturientejo, licencio, doktoreco).

* **Unu.** 1 Numeralo esprimanta la elementan nombron : ~ k ~ estas du; ~ hako kverkon ne fatigas Z; dolē sed ne dātra odoro, ĝuo de momento ~ Z; du homoj povas pli multe fari ol ~ Z; ~ soldato militon ne faras Z; la komiliton elektis nur ia ~ malgranda landelo Z. 2 Senfleksia adjektivo, signifanta, ke la koncernata objekto estas sola en sia speco (= unika) : *celon ni ĉiuj havas ~ k klaran Z; ~ leĝo k ~ rajlo estu por vi k por la fremduto Z; danke la ~ gramatikon k la ~ formon de la plej granda parto de la vortoj, la lingvo havos ~ formon ĉe ĉiuj uzantaj ĝin Z; nur en la ~ domo, kiu staris kontraŭ la loĝejo de la scienculo, estis tre silente Z; objektoj kiuj ne estas essence ligitaj inter si k ne prezentas kune ian ~ ideon Z; koncerne la du kolonojn, la ~ maron k la bazafojn Z; ~cela klopodo. 3 Nedifina pronomo (= iu 1) : la pli juna estis ~ el la plej belaj knabinoj Z;*

el ŝiaj multaj infanoj, ~j estas bonaj k aliaj malbonaj z ; la regado de ~j gentoj super aliaj estas restajo el antikva tempo z ; ~j objektoj venis en ~jn manojn, aliaj en aliajn manojn z ; ili kuris la ~j post la aliaj. 4 (Ev.) Nedifina adj. (iu 2) : ~vidvino havis du filinojn z ; en ~ tago, kiam ŝi estis apud tiu fonto z. ~a. Estanta antaŭ ceteraj samspecaj objektoj. 1 Laŭ la spaco : la ~a vico en la teatro B ; la ~a ĉapitro de libro ; logi sur la ~a etago. 2 Laŭ la tempo : la ~aj kristanoj ; la sennubaj idilioj de la ~a juneco z ; li la ~a potence skuis la mondron por nia ideo z. 3 Laŭ la rango : li estas la ~a en sia klaso ; tiel la lastaj estos ~aj k la ~aj estos lastaj. ~aajo z, ~aajo z. ~aj produktoj de tero aŭ bestoj : kiel ~aajon el via pasto alportu oferdone kukon z. ~aeco z. ~a rango : li ne povis doni la ~acon al la filo de la amata z. ~ataga z. Okazanta en la ~a tago. ~aulo. Homo el la ~a rango : ve al la eminentuloj de la ~autoj inter la nacioj z ! ~avenajo. ~aajo : faru oferon al Dio el la ~avenajo de ĉiuj viaj rikoltoj z. ~e. En la ~a loko : li cedos, ĉar ~e vi estas multaj, k due vi estas pravaj. ~o. 1 Abstrakta kvanto, konsiderata kiel la elementa nombro, kiu servas por formi la ceterajn : la deko konsistas el dek ~oj B ; skribi ciferon en la kolono de la ~oj ; ne estimante apartajn ~ojn, ni neniam venus al grandaj nombr-oj z (Vd GUTO, ONO). 2 Difinita kvanto elektita por taksi per komparo samspecaj kvantoj, kalkulante, kiom da fojoj ili enhavas tiun kvanton aŭ frakcion da ĝi : la metro estas la universala ~o de la longeco ; temp~o. ~eco. 1 Eco de tio, kio estas nur ~ : la dogmo pri la ~eco de Dio. 2 Karaktero de tio, kies ĉiuj partoj kunligigas por konsistigi nur ~ tuton : la ~eco estas la plej grava principio de internacia lingvo ; ~eco donas fortecon z ; romano, kiu havas ~econ (Vd KOMPONI) ; rompi la ŝtatan, nacian ~econ. ~igi. 1 Kunigi plurajn objektojn en unu tuton : la animo estas ~igita kun la korpo ; ~igi la fortalon B ; ŝi ~igis en si la ĉarmon k la saĝon. 2 Kunigi per politika, religia, komerca ks ligo : la ~igila reglando de Granda Britujo k Irlando ; la ~igitaj ŝtatoj de Norda Ameriko (Usono) ; ni juris labori por re~igi l' homaron z.

Kp KUNFANDI, KUNMIKSI. ~igt. 1 Kunigi en unu tuton : la oksigeno ~igas kun hidrogeno por naski akvon. 2 Kunigi per politika ks ligo : proponi al ĉiuj amikoj de interpopola justeco ~igi en apartan grupon z ; la Pošta ~igo ; tio alkondukos eble al la ~ijo de la homaro z. Kp ASOCIO, LIGO, SOCIETO. ~forma. Prezentanta ĉie la saman aspekton. Kp MONOTONA, UNUTONA. ~peca. Konsistanta el nur unu peco. Kp MASO, SOLIDA. ~taga z. Daŭranta nur unu tagon. Kp EFEMERA. ~voča z. Konsentita de ĉiuj voĉdonantoj. Kp UNUANIMA, ĈUKONSENTA.

* Uro. Sovaḡa eŭropa bovo (*bos urus*).

Uragano. 1 Fortega detruema ventego : la timo atakos vin kiel ~o z. 2 (f) Io fortega, konfuza aŭ bruega kiel ~o : la ~o de via pasio z ; ni staras en ~o de malcerto k malakordo ; la romano vekis ~on da protestoj ; ektondris ~o de rido, da krioj, da aplaŭdoj. ~a. Simila al ~o : ~a karaktero B, juneco B (Kp TORENTA). ~i (ntr). Furiozi kiel ~o : oni nur imagu, kiel ~is la ridego de l' publiko.

uranio ♀ U. Hemia elemento, metalo, kies atompezo estas 238,2.

* Urbo. Iom granda aro da domoj, aranĝitaj laŭ pluraj stratoj k kelkfoje limita per ĉirkaŭmuroj aŭ barieroj : ĝi plu ne estos ~o, sed amaso da ruinajoj z ; fortik(igit) a~o z ; ~estro (administranto de ~o) ; ~odomo (administrejo de ~o). Kp civito. Antaŭ~o. Parto de ~o ekster la ĉirkaŭmuro aŭ ĉirkaŭbulvardoj ; ekstera parto de ~o. Cef~o. Ĉefa ~o de provinco aŭ regno.

uretero ♡. Ĉiu el la du kanaletoj, kiu kondukas la urinon de la reno en la vezikon. Vd URETERO.

uretro ♡. Kanalo, per kiu la urino elfluas eksteren el la veziko. Vd URETRON.

Urgl. 1 (tr) (iu, io) Vigle plirapidigi ; vive akceli ; postuli tujan agon : ne ĝesu ilin ~i k bone komprentigu al ili, ke estas tre grave, ke ili venu z ; la Egiptoj ~is la popolon por pli rapide eliri ĝi ilin el la lando z ; la neceso, la cirkonstantcoj ~as nin ; ~i sin, ~igi (rapidi) ; kial vi ~as vin forkuri ? tiu decidis malkontentigis niajn ~emulojn. 2 (ntr) (io) Esti ne prokrastehla : ĉar mi la miajn vidas ~anta en dangero z (la teksto ~ante estas

preseraro); *la afero, la tempo ne ~as* (Kp BRULI); *~as al mi revidi vin.* ~a. Ne plu prokrasteblo : *la demando pri komuna lingvo por la scienco sin prezentas kiel ~a problemo; unue zorgi la plej ~an; li havas ~an bezonon da mono; ~a letero; ~e bezoni ion; esti pelata, premata de ~eco.* ~igl = ~i 1.

* **Urini** (ntr). Eligi ~on. ~o. Flava ekskrementa likvajo, tirita el la sango per la renoj k eligata de la veziko.

* **Urno.** 1 Granda vazo, kiun antikvuloj uzis por ĉerpi akvon, konservi morto-cindrojn aŭ kolekti voĉdonilojn. 2 Ujo por kolekti voĉdonilojn.

* **Urogalo.** Speco de tetrao; tetraego (*tetras urogallus*).

* **Urso.** Speco de granda raba kvinsingra plandmaršanta mamulo (*ursus*) : *murmuregas la ~o sed danci ĝi devas Z; fari al iu ~an (mallartan) kareson Z; antaŭ mortigo de ~o ne vendu ĝian felon Z* (atendu la venkon antaŭ ol fanfaroni : Vd TRO FRUE, TRIUMFI); *fari al iu ~an helpon* (dangeran pro mallerto, kiel la ~o, kiu per elpelci mušon de sia dormanta amiko, frakasis per ŝtono lian kapon kune kun la mušo).

* **Urtiko.** Speco de senpetalaj du-kotiledonoj, kies folioj k trunketo pikas sentigante brulumon (*urtica*) : *~on frosto ne difektas Z* (malbonuloj ĉiam estas plej fortikaj).

* **Utero.** Organo de mammulinoj, en kiu la fetu evoluas dum la gravedtempo : *đio, kio malfermas unue la ~on, apartenas al Mi Z; kial mi ne estis mortigita en la ~o, ke mia patrino estu mia tombo Z?*

* **Utila.** Profite uzebla; produktanta efektive bonan rezultaton : *~a instrumento, libro, institucio, leĝo; ~a al iu, por iu aŭ io; per kio mi povas esti al vi ~a?* kiel granda estas la ~eco de internacia lingvo! ĉion por ornamo, nenion por ~eco. Kp OPORTUNA, TAÜGA. ~o. Io ~a : *tiu kondiĉo donas ~on al la ludonanto; mi faras tion por via ~o; li ŝatas la belon k malšatas la ~on.* ~i (ntr). Esti ~a; liveri ~on : *ču tio ~us por vi, al vi?* senĉesaj admonoj tute ne ~as B; ne ĉio ~as, kio brilas Z (Kp FRUKTO). ~igl. Uzi ion, tiel ke ĝi estu ~a : *ne ~igebla rompitaflo.* ~ismo §. Doktrino, kiu rig-

ardas la ~on k profiton kiel nuran principon de konduto. **Mal~a.** Malprofite uzebla; produktanta domaġon aŭ difekton : *mal~a birdo, vermo, konsilo.* **Mal~o.** Io mal~a : *li farigas tiel polenca nur por nia mal~o; riĉeco konservata nur por la mal~o de ĝia propra mastro Z* (Kp MALPROFITO, DIFEKTO, AVERIO, VUNDO). **Mal~i** (ntr). Esti mal~a : *kiu mal-ſatas bonan konsilon, mal~as al si mem Z; ĝi neniom mal~as.* **Ne~a, sen~a.** Produktanta nenian ~on : *sen~a zorgo* (Kp SENFRUKTA, VANA, SUPERFLUA, BALASTO. Vd DRAŠI, MELKI, KRI-BRILO, TORDI).

Utopio. Neefektivigebla idealo, teorio : *ču efektive ni laboras por ia ~o Z? ~a projekto; la esp-istojn oni longe taksis ~istoj.*

Uverturo. Orkestra peco, ludata antaŭ opero.

uvulo. Karna apendico, pendanta ĉe la mezo de la malsupera rando de la velo : (fon) ~a ro (= ro produktata de la vibrado de la ~o).

* **UzI** (tr). Preni ion kiel rimedon por atingi celon ; agi per io por kontentigi bezonon : *~i fingrojn anstataŭ forkojn; ~i multe da salo B, poſan tranciton Z, pafilegon Z, la artikolon Z, finafon Z, prepozicion Z, akuzativon; ~i sian prudenton, rajton, artifikon; ~i monon k admonon k flaton k balon Z* (čiu rimedo); *~u tempom estantan Z; ni ~u bone la vivon Z* (Kp ĉui). ~a(ad)o. Ago ~i : *la ~ado de la artikolo estas sama kiel en la aliaj lingvoj Z; fari ~on el prepozicio, el ĉiu momento Z, de siaj armiloj; komuna ĝis-nuna ~ado devas ludi en lingvo pli gravan rolon ol seke teoria logikeco Z.* ~ajo. Cio, kion oni povas ~i (Kp ILO, INSTRUMENTO, APARATO). **El~i, ~difekti** (tr). Difekti per longa ~ado : *la infano el~as multajn ŝuojn; el~ila pantalon; malnova el~itaĵo Z;* (f) : *okuloj el~itaj pro senĉesa legado; el~i siajn fortotojn per vanaj penoj.* **For~i, ~konsumi** (tr). Konsumi per uzado : *oni for~is la tulan provizon da ligno dum la lasta vintro.* **Mis~i** (tr). ~i en maniero, kiu ne estas gusta : *mis~i sian aŭtoritaton por defendi malvirtulojn.* **Tro~i** (tr). ~i super la gusta, ordinara mezuro : *tro~i la kun-*

metilajn tempojn B, *ies paciencon* B (Vd UNGEGO, SENHAÜTIGI). **Frukto** ~o. Rajto ~i ion, kies proprumecon havas alia, k kolekti ĝiajn fruktojn aŭ produktojn, sed ne gîn vendi aŭ detrui.

uzukapi g^tb. Akiri, laŭ lega rajto, proprajon per ne interrompita posedo :

stelajoj ne estas ~ebraj. ~o. La lega rajto akiri la proprajon per neinterrompita posedo. Vd PRESKRIPTO.

Uzuro. Procengego. Vd UNGEGO.

* **Uzurpi** (tr). Senrajte proprii al si bienon, povon aŭ titolon : *~i la tronon, la rajtojn, la agokampon de iu.*

V

Vadi (ntr). Paşı en akvo aŭ en mola substanco, koto, nego, sablo ktp : *malfacile ~i enigante gis la maleoloj en la sablo* B ; *~i gis la kolo en la ondoj* ; *liaj piedoj ~as tra mirtarbejo k malaltaj filikoj* ; (f) *~i en la kolo de la volupto.* Kp BARAKTI, PLAÜDI, (Tra)~eo. Loko en kiu oni povas trairi riveron ~ante. **Tra**~i (tr). Trairi ~ante.

* **Vaflo.** Plata kuko bakita inter du feraj ladoj.

* **Vagi** (ntr). Sencelo iri de loko al loko : *kiel leonoj, kiuj ~as sen celo, k kiuji tiu ~ado baldaŭ lacigas k enuigas* Z ; *~i en la dezerto* Z, *en nekonita arbaro* ; *la ~antoj kun paštantaro* Z (nomadoj) ; *ĉirkaŭ sanktuloj diabloj ~as* Z ; *~adi dum la kurso-tempo* Z ; *kelkaj nubo*j ~as sur la ĉielo ; *~atakistoj* Z (nomadaj rabistoj) ; *li malrapide ek~is gis la mezo de la vojo* ; *mi ne plu el~igos la piedon de Izrael el la tero, kiu mi donis al ili*aj patroj Z ; *korvidoj ~flugas ne havante kion manĝi* Z ; *for~i el la rekta vojo* ; *erar~antaĵ ŝafoj* Z ; *la granda celo de lia ~a vivo* B ; (f) : *lia terurita rigardo ~is sur la muro* B ; *la rigardo plezure ~as sur liu pejzaĝo* ; *nur ĉe la bušo ~is ia malgojo* B ; *amaso da malnovaj rememoroj ĉirkaŭ~is lin* ; *for~as flanken ĉiam liaj pensoj al la gepatra domo* Z.

vagino Z ♡. Kanalo inter la utero k la vulvo.

* **Vagono.** Surrela veturilo por pasaĝeroj aŭ varoj. ~o. Serio da ~oj, ligitaj inter si k trenataj de lokomotivo aŭ alia motorveturilo. Kp TRAJNO.

Vaki (ntr). Esti ne okupata, pp loko, ofico ktp : *li kondukis ŝin al ~anta spaco antaŭ la statuo* ; *~anta sego* ; *ne estas*

~(ant)a loko en nia oficejo ; *la prezidento ~as* ; *~anteo de loĝejo, de posteno.* Kp LIBERA, DISPONEBLA.

* **Vakeini** (tr) ♩. Injekti serumon kontraŭ malsano.

* **Vakeinio.** Sovaga arbeto kun mang-ebraj nigraj (*vaccinium myrtillus*. Kp MIRTELO) aŭ rugaj (*vacc. vitis idaea*) beroj.

* **Vakso.** 1 Flava knedebla substanco, el kiu abeloj konstruas siajn ĉelojn : *karaktero mola kiel ~o* Z ; *~a (palflava) vizaĝo* B. 2 Analogaj substancoj tirataj el iaj vegetaloj aŭ hemie fabrikataj : *~tapišo* (linoleumo). ~i (tr). Ŝmiri per ~o : *~i meblon, plankon.* **Sigel**~o. Speco de ~o uzata por sigeli.

vakuo □. Malplena spaco, okupita de neniu materio. ~gi. Eligi ĉian materion el la ujo.

* **Valo.** 1 Intermonta malalta vastaĵo : *se negas sur la monto, estas malvarme en la ~o* Z. 2 Baseno de rivero.

Valda. Prezentanta la laŭleĝajn kondiĉojn postulatajn por regule efiki : *~a bileteto, testamento* ; *la kontrakto definitive ~igis.* ~i (ntr). Valori laŭ certaj kondiĉoj pri leĝeco, templimo ktp. : *la vizo de la pasporto ~os por 60-laga restado.*

* **Valizo.** Manportebla kofrelo.

Valori (x) 1 Esti jugata kiel havanta ian kvaliton aŭ meriton : *eu tiu lernanto ~as ? via hieraŭa parolado ne multe ~is ; la elpensisitaj historioj neniom ~as* Z ; *~as ne la vesto, ~as la enesto* Z. 2 Esti jugata kompare kun iu aŭ io : *Vergilio ne ~as Homeron ; unu pasero alian ~as* Z ; *la sukceso ne ĉiam (egal)~as la laboron* ;

pli ~as oro ol argento, kontenteo ol profito; pli ~as io ol nenio Z. **3** Esti jugata kiel inda, merita je io : ne ~as paroli pri tio ; gi estis serco, kiun ne ~as aǔskulti z ; vi konsolis min, kvankam mi ne ~as esti egala al iu el viaj sklavinoj z ; la profito ne ~as la penojn ; via mono ne ~as la malrankvilon, kiun gi kaǔzas al mi B ; la ludo ne ~as la kandzlon z ; la felo tanadon ne ~as z ; la diabolo aspektas malbele, ne pen~as lin vidi z.

4 Esti taksata je ia prezo : liu ŝtofo ne ~as pli ol dek frankojn po metro, kvankam gi kostas duoble ; kio multe kostas, multe ~as z.

5 Esti konsiderata kiel egala je ia kvanto : unu metro ~as 100 centimetrojn ; unu germana marko ~as proksimume 6 francajn frankojn. ~o. **1** Grado de ŝatebleco ; grado, je kiu iu aǔ io estas ŝata pro siaj kvalitoj aǔ meritoj : kia estas via laboro, tia estas via ~o z ; se iu trovis virtan edzinon, ŝia ~o estas pli granda ol perloj z ; scienculo de alta ~o ; esploradi la komparan ~on de ĉiuj religioj z ; ambaŭ floroj de samaj ~oj z ; tiu argumento nenion perdis el sia ~o ; koni la ~on de la vortoj ; neniu verko esp~ec el la plej frua tempo iam perdos sian ~on k kompreneblecon z.

2 Grado de taksebleco ; sumo, je kiu io estas mone taksata : la oro havas neniu ~on en la dezerto B ; la ~o de iu varo malaltigis en la lastaj monatoj ; la prezo de tiu mašino estas de 2000 markoj, sedgia vera ~o ne superas 500. **3** Iu iel ~anta : en malfacila horo eĉ gros' estas ~o z ; ni devas klopodi, ke la veraj ~oj de ĉiu nacio estu konigataj al la mondo ; ~apero. **4** Numera aǔ algebra esprimo de kvanto : determini la ~on de nekonatajo. ~a. **1** Havanta ian konsiderindan meriton, kvaliton aǔ prezono : liu libro estas multe ~a ; por skribi fantaziojn la tempo estas tro mallonga k tro ~a ; mez~a lernanto ; la ideo de evoluo estas ~a ankaǔ en la astronomio. **2** Mult~a : la korespondado forrabas ~an tempon. ~ajo. ~o 3 : la ~ajoj de la Borsa. Alt~a, grand~a, mult~a. Havanta grandan ~on : grand~a havo z ; multe~a ilo z ; mult~a kunklaborado z (Kp KARA, PERLO, TREZORO). **Sam~a.** Havanta saman ~on kiel : sam~aj esprimoj. **Sen~a.** Havanta neniu ~on : sen~aj artikoloj ; ne al ĉiu sen~ulo oni povas doni sian protektadon z ; sen~igi

*argumenton per lerta kritiko (Kp VANTA) ; sen~ajo (Kp SKORIO, REKREMENTO, FEĆO, FORBALAAJO, VENTUMAJO, BAGATELO, FORJETINDAJO, BANALAJO, SENSGNIFIAJO). **Pli ~o** £. **1** Diferenco inter la fakta vendvaloro k la valoro rezultanta el la fiksado sur merkato. **2** Atingita prez-diferenco en vendado inter reala valoro k vendoprezo. **Plus~o** (Mh). Laboro, kiun la kapitalistoj alproprigas al si senpage, egata al la diferenco inter la sumigita laboro de produktantaj salajruloj k la salajro prezentanta nur la kostoj de reproduktado de la varo « laborfarto ». **Uz~o.** Utilo de iu objekto. (*Intersang~*)~o (Mh). Intersangrilo de la ūdezipreprodukteblaj varoj, difinita laŭ la kvanto da socie necesa labortempo, en ili entenata : (*intersang~*)~o ekzistas nur en varojn produktanta socio.*

* **Valso.** **1** Turndanco. **2** Muzikajo por tia danco. ~i (ntr). Danci ~on.

valuto z £. Rilata valoro de papermono al la ora aǔ argenta metalunuo. Kp MON(NORM)o, VALORO.

valvo Z. **1** Speco de (precipe klapa) ventolilo : *disko~o, dren~o, kaǔcukoklapa ~o, prem~o, ringa ~o, tuba ~o.* **Kp KLAPO.** **2** Elektra lampo. **3** Ciu parto de konko. **4** Ciu aparta parto de perikarpo.

Vampiro. **1** Sudamerika vesperto (*vam-pirus*). **2** Fabela fantomo eliranta nokte el tombo por suĉi sangon de dormantoj. **3** (f) Iu riĉiganta je maliprofito de aliaj ; ekspluatante.

* **Vana.** **1** Ne produktanta efikan rezultaton ; senutila : servo al Dio ~a (senrekompence) ne restas z ; kontraŭ forla mano la lego estas ~a z (senpova) ; ~a teoria laboro k senutila batado de vento z ; nia voko ne restos ~a z ; al vi klopodojn k al mi suferojn vi kaǔzas, tamen ambaŭ estas ~aj z (senfruktaj) ; ĉu vi fine konfesos la ~econ de viaj penoj ? **2** Havanta nur ŝajnon sen realeco ; neefektiva : ~a espero (Vd KANO) ; tiu profelaĵoj estis ~aj z (ne plenumiĝis) ; ~a ombro, fantomo, songo ; mia timo estis ~a. ~e. Sen rezultato ; senutila : ĉu ĉiuj niaj laboroj pereos ~e z ? pri tia intrigo mi jam dufoje vin ~e avertis z ; ~e vi tenlas, mi ne kon-sentos z ; el malplena telero ~e ĉerpas

kulerlo Z; ~e labori (Vd SCIURO, KIBRILLO, VENTO, MELKI, MUŠO, HIRUDO, ŠNURO, ERPI, VERŠI, DRAŠI, TORDI, PLENIGI).

vando. 1 Interna maldika mureto dividanta ejon : ~o de tendo, vitra ~o; grandampleksaj salonoj estis transformitaj per ~oj en komfortalaj luksaj ĉambrojn.

2 Interna maldika apartigajo dividanta meblon, vazon, objekton : ~o de ŝranko, kesto, forno, tubo. 3 Interna maldika apartigajo dividanta kavan organon ĉe vegetaĵo aŭ besto : ~o de frukto, nazo, koro.

vandallo Z. Barbaro, detruanta la monumentojn de civilizo. Vd ISM.

Vanelo. Longkrura birdo (*vanellus*).

* **Vango.** Flanka parto de la vizaĝo : sulkplenaj ~oj; propan ~on neniuj batas Z; plen~a B, puf~a Z infano; ~haroj. ~obato, ~ofrapo, sur~o. Bato per la mano sur la ~on. Post~o, sid~o. Ĉiu duonparto de la postaĝo. Kp GLUTEJO.

* **Vanillo.** Speco el orkideacoj, kies grajnujon oni uzas kiel parfumigan spicajon (*vanilla planifolia*).

* **Vanta.** 1 (io) Ne valoronta atenton aŭ prizorgon, pro sia malgraveco aŭ nedăureco : la ~aj plezuroj de la mondo; ĉio estas ~a kompare kun la eterneco B; ~a babilado; kio estas bona por la homo dum la tagoj de lia ~a vivo, kiun li pasigas kiel ombro Z? de ~aj espezoj malgrandigas riĉeco Z; kial do vi volas konsoli min per ~ajo Z? viaj patroj sekvis ~ajon k mem ~igis Z; ~ajo de ~ajo, ĉio estas ~ajo Z. Kp FRIVOLA, BAGATELA. 2 (iu) Amanta posedis k montradi bagatelojn; ~anima, malmodesta, sinmontrema : ~a virino; ni estas tiel ~aj, ke ni kredas nin ĉiam interesaj; fieraj ~aj infanoj Z. ~amo, ~emo. Karaktero de iu ~a. ~eco. Eco de io ~a.

* **Vaporo.** Gasa nubo supreniganta el varmiga fluidaĵo : ~o de akvo, etero; malaperi kiel ~o Z; kuiriston ~o saligas Z; (f) havi iom da ~o en la kapo Z (esti ebrieta); densa nebulo lacigis la rigardon per siaj molaj ~ajoj B; la ŝipo foriris kun plen~o (plej rapide). ~a. Havanta formon aŭ aspekton de ~o : ~a nebulo, tulo. ~ (ntr). Eligi ~on : sur la tablo plej bonguste ~is rostita ansero Z. ~igl. Fari ion ~o : ~igi akvon en kal-

drano; ~igilo por parfumo. ~igl. Farigi ~o : la akvo ~igas je la ordinara temperaturo. El~igl, tor~igl. Malaperi ~igante : la akvo el la kaserolo el~igis; (f) ĉu via kurajo jam for~igis? (Kp FORIGI, ESTINGI, ELČERPI, SVENI). ~šipo. Ŝipo movata per akva ~o.

Varo. Komercajo.

varango ‡. Malsupra parto de la ŝipaj ripoj, kunigitaj kun la kilo.

* **Varbi** (tr). 1 Fari per siaj instigoj, ke iu soldatuo : la aventurestojn ili ~is en la armeon B. 2 Fari per siaj instigoj, ke iu aniĝu al grupo, partio, doktrino : estas pli facile ~i iun al esp-o ol fari, ke la ~ito iĝu vera praktikanto de la lingvo; ~i samideanojn B. Kp KONVERTI.

varfo ‡. Speco de havena ponto, kiu elstaras la kajon.

Varil (ntr). 1 Prezentaj sinsekvencaj diversajn ŝangiĝojn : la temperaturo senĉese ~as hodiau B; la moroj ~as laŭ tempoj k landoj; la salujo ~as inter 4 k 12 dollaroj; dum horoj k horoj la pejzaĝo ne ~as; la hameleono ~igas sian koloron laŭ la lokoj, kiujn ĝi trairas; ~kolora kolibro B. 2 Prezentaj diversajn ŝangiĝojn de volumeno, laŭ la grado de malsekeco de la aero aŭ de varmo, pp ligno aŭ metalo. ~(em)a. Ŝangiĝanta laŭ la cirkonstancoj : ~a vetero, vorto; la ne~a irado de la astroj. Kp ŜANGEMA. Vd KONSTANTA, SENFLEKSIA.

variacio Z b. Aldona ornamo al ario, tiel farita, ke konservigas la elementoj de la ĉefa temo.

Varianto. Iomete diferenca leciono de teksto, liverita de alia manuskripto aŭ eldono : kolekti la ~ojn de poemo en kritikan aparaton. Kp REDAKCIO.

varletedo Z. Spektaklo konsistanta el diversaj prezentadoj, kantoj ktp. ~a teatro. Muzikkafejo, koncertkafejo.

varliko ♀. Inflamo de la vejnaj paroj.

* **Varlololo.** Infekta malsano, karakterizata de febro k pustuloj sur la haŭto, lasantaj cikatreojn. Kp VAKCINO.

* **Varma.** 1 Produktanta sur la palp-organoj la karakterizan sentumajon, kiun produktas fajro : ~a forno, plado, supo, suno, klimato, ĉambro, vetero; la animaloj kun ~a sango; ĉu hodiau estas

~e aū mal~e z ? ~igi akvon ; la fajro brulis tiel bele k ~igis tiel agrable z ! **2** Perceptita de konscio kiel sidejo de la interna natura brulado pp korpo aū korpopartoj : havi ~an haūton, ~ajn manojn ; senti sian kapon ~a (pro febro) ; ~igi al si la piedojn frapante la teron ; ekfroti alumeton k ~igi al si sur gi la fingrojn z. **3** Konservanta la efikojn de la interna brulado k ŝirmanta kontraŭ ekstera vetero : ~a lano, vesto, kovrilo ; teni al si ~e la stomakon z ; liu mantelo re~igos vin. **4** (f) Metanta fervoron, pasion en siaj agoj : ~a amiko z, admiranto, partiano ; ~a akcepto, amo, gratulo, danko, diskuto, batalo ; homo kun mola k ~a a koro z. Kp ARDA, FLAMA, KORA, VIGLA. **~o.** **1** Fizika fenomeno, kaŭzanta en korpoj ŝangojn de volumeno (dilatigo) aū de stato (fluidigo k vaporigo) : la ~o estas ondforma, laŭlonga vibrado de la molekuloj de korpo B. **2** Koncisa sento, kiun kaŭzas tiu fenomeno : la ~o de la somero, de fajro, de bolanta akvo ; la animala ~o (produktata en vivantaj korpoj per interna brulado). **3** Fervoro, flameco : montri ~on en disputo. **~ega.** **1** Multe pli ~a ol nia korpo : la fera bastono, kiu kuſis en la forno, nun estas brule ~ega z. **2** Tre pasia, fervora : ~ega amo ; tiu ĉi patrino ~ega amis sian pli maljunan filinon z ; ve al tiuj, kiuſ sidas maltrue nokte por ~egigi sin per vino z. **~eta.** Apenau pli ~a ol nia korpo : lavi vundon per ~eta akvo B. **Mal~a.** **1** Produktanta sur la palporganoj la karakterizan sentumajon, kiun kaŭzas glacio : mal~a marmoro, ĉambrego, lando ; en la mal~a matena horo z ; estas terure mal~e z ; mal~igi trinkafon per pecetoj da glacio. **2** Perceptita de konscio kiel sidejo de nesufiĉa interna brulado : havi mal~ajn fingrojn ; mal~igi pro tro longa atendo en la strato. **3** Senemocia, senpasia, senpartia : kiel mal~a tiu vorto, kiam ĝi rilatas al tia beleco ! mal~a rezonado, diskutado z, prudento, stilo ; mal~a oratoro ; mal~e k trafe juĝi aferon. **4** Ne montranta fervoron, favoron al iu aū io : mal~a protektanto, akcepto ; ili provas mal~igi por nia afero multajn ne sufice spertajn amikojn z ; la fato de Volapük mal~igis la mondron por ĉia arta lingvo z ; tio mal~igis lian fidon B ; lia amo mal~igis (Kp INDIFERENTA,

NEAFABLA, MALARDA). **Mal~o.** **1** Fizika fenomeno, inversa de la ~o : la mal~o fendas la ŝtonojn. **2** Koncisa sento, kiun kaŭzas tiu fenomeno : senti mal~on ; terurite li ekstremitis k mal~o trakuris lian dorson ; siberia mal~ego. **3** Malfervoro, senardeco : montri al iu mal~on. **Mal~umi** (ntr). Farigi malsana pro mal~o ; ricevi kataron.

varpo G. Paralela fadenoj, inter kiujn teksisto intermetas la vefton por fari teksajon. ~i (tr). Arangi paralela la ~ojn sur la teksmaſino antaŭ la veftado. **~ero.** Unuopa fadeno de ~o. **~ringo.** Specia ringo, ĉirkaŭanta la ~erojn k iuelpas al interpaso de vefto.

* **Vartli** (tr). Gardi k zorgi estulon, kiu bezonas helpon pro sia juneco : ~i infanon, hundeton ; la infano priverſadis sian floron k ~adis ĝin z ; per tro multa ~o (dorilotado) malbonigas la farbo z. Kp FLEGI. **~istino.** Virino, kiu metie ~as infanojn.

* **Vasalo.** Tiu, kiu dependas de superulo aū regnistro pro feudo ; feudulo.

* **Vasta.** **1** Havanta grandajn dimensiojn ; grandspaca : ~aj k herboriĉaj kampoj z ; ~a ĉambro, vesto B ; laŭvole laŭdi la ŝuojn pli ~e aū pli mal~e. **2** (f) Havanta grandan amplekson : ~a programo, ~aj konoj ; ~e paroli pri io z. **3** (Fon). Artikigita kun buſa malfermo pli granda k resonujo pli ~a ol alia sono, kün kiu oni komparas : volakoj estas sonoj pli ~aj ol konsonantoj ; en fermitaj silaboj la esp~aj vokalojn oni ordinare prononcas ~aj (Kp FORTA, VOCA, FERMITA). **~igl.** (arkaism) Propagandi. **Dis~igl.** **1** Igi dise ~a : la cigno dis~igis la flugilojn z ; dis~igi varmon, lumon (Kp DISETENDI, ELRADII, ELSENDI). **2** Cien diskonigi : la plej multe dis~igita lingvo en Hinujo estas la mandarena ; tre dis~igita opinio ; dis~igi malpacon z, famon B, ideon ; la plej grava celo de nia gazeto estas ĉiam zorgi pri la dis~igado de nia lingvo z ; dis~igis lia influo. Kp SEMI, ETENDI, DISTRUMPETI, DISFAMIGI, PROPAGANDI.

Mal~a. **1** Havanta malgrandajn dimensiojn ; malgrandspaca : mal~a kesto, pantalone ; (f) butonumi iun mal~e z (severo trakti) ; mal~eloĝata familio. Kp STRIKTA. **2** Havanta malgrandan amplekson : mal~a spirito B ; ili vivis en mal~a kom-

uneco Z ; *tion nenui estas mal~igata en siaj rajloj* Z. **Pli~igi.** Igi pli ampleksa, pli etendigi (Kp ŠVELI, PUFIĜI).

* **Vato.** Kotono kombita k premita laŭ molaĝ tavoloj. ~1 (tr). Garni per ~o : *~i veston, bandagor* ; (f) *la nebulo iom ~as* (malprecizigas) *la konturojn*.

vato ~. Potenco produktata de unu ampero sub tensio de unu volto. **~horo.** Laboro de unu ~o dum unu horo.

* **Vazo.** Ujo el diversaj materioj, de diversa formo k grando, destinita por enteni ĉiajn fluecajn aŭ solidajn substancojn : *cerpi akvon per ~o* ; *meti florojn en ~on.* Kp POTO, PELVO, KRUÇO.

Vazelino. Minerala graso, ekstraktita el kruda petrolo k uzata kiel haŭtšmirajo.

* **Ve.** Ekkria vorteto esprimanta : 1 Plendon pro malfeliĉo : *ve al ni, ni estas ruinigitaj* Z ! 2 Minacon pri malfeliĉo : *ve al la popolo peka, al la idaro krima* Z ! *ve al la venkitoj !* ~o. Plenda ekkrio : lamentoj, gemoj k ~oj Z. Vd HEJMO. ~i (ntr). Ekkrii ~ojn : (f) *la vento ~adas*.

vesto ♀. Fadenoj, kiuoj oni pasas inter la varperojn ; = teksbazo Z. **~ero.** Ĉiu unuopa fadeno, kiu interpasante la varpon formas la ~on.

* **Vegeti** (ntr). 1 Plenumi la funkciojn, el kiuj konsistas la vivo de ~ajo : *čio, kio ~as en la naturo ; la normala ~ado de la arboj.* 2 (f. pp homo) Vivi senemocian, inertan vivon, kiel ~ajo : *en Parizo oni vivas, en provinco oni ~as.* ~a. Rilata al ~ajo : *la ~a regno* ; (f) *e el la pereo en la balalo estas pli agrabla ol tiu velka, dormema k ~a vivo en pezo enfermita aero.* ~ajo Z. Organizita estajo, havanta la funkciojn de sinnutrado k reproduktado, sed ne, kiel la animalo, la kapablon sin transporti : *kiel verda ~ajo ili forvelkas* Z. Kp KRESKAJO 2, PLANTO.

vegetalo = vegetaĵo.

vegetalino. Graso elirita el veg~oj.

Vegetara. Konforma al la doktrino de senvianda nutrado.

* **Vejno.** 1 Tubeto rekondukanta la sanguon al la koro. 2 Longa mallarga tavolo el sama substanco en grundo : *mineja ~o el karbo.* 3 Ondlinia streko, simila al ~oj viditaj sub la haŭto : *la*

~oj de marmoro, ligno ; la rivero estis ~ila per longa poststreko da sango. ~i (tr). Marki ~ojn sur ion.

* **Veki** (tr). 1 Ĉesigi ies dormon : *~i iun el profunda dormo* B. 2 (f) Ĉesigi la kvieton de io; vigligi, stimuli : *ne ~u malfeliĉon, kiam ĝi dormas* Z ; *por kio ~i senbezone la dangeron* B ? *la kantoj ~as la echojn de la montoj* B ; *~i la alementon de la aŭskultantoj* B, *la kuragojn de la soldatoj* ; *~i k venki la apalion* ; *~u, ho ~u, ~u konstante, ne limu ridon, insulton* Z ! *~i dormantajn energiojn.* 3 Naski, estigi : *~i deziron al io, apetiton* Z, entuziasmon, esperon, iluzion, dubon, suspekton, publikan intereson por, simpatian ehon ĉe la legantoj, daŭran impreson, meditojn, aplaŭdon, ridon, tumulton Z, ribelon ; *raportoj liaj ~is en Hamleto envion tiel grandan* Z ; *estas facile ~i malamon, sed malfacile ĝin estingi* ; *la glavo de la malamiko ~as teruron ĉirkaŭe* Z, *ravan senton ĉiam ~is en mi ŝiaj grandaj lumaj okuloj* ; *tiu demando ~is multe da disputo k malpaco* Z ; *teruro~untaj legendoj* Z. Kp INICIATI, KOMENCI, AGIGI. ~o. Ago ~i : *trumpetadi por la ~o* ; *malfeliĉo k peko levigas sen ~o* Z. ~iĝi. Rekonsciigi el dormo. 2 Plivigliĝi : *~iĝas la vento* Z ; *en lia koro ~iĝis sovaĝaj instinktoj, sopiroj k bedaŭro* ; *~iĝis en li la voĉo de la konscienco* B. 3 Naskiĝi, estigi : *sur la fundo de lia limo ~iĝis fajrero de naiva espero* B ; *la esp~a movudo jus ~iĝis en la lando* (Kp ĜERMI, BURGONI). ~horloĝo. Horloĝo kun sonorilo por ~i (Vd KNARI).

* **Vekto.** 1 Stangeto en pesilo, kiu balancigas ĉirkaŭ sia akso k portas la telerojn. 2 Kurba sursultra lignaĵo por porti du pendantajn sitelojn. 3 Balanciga trabostango en maſino.

* **Velo.** 1 Granda forta tuko, fiksita ĉe la mastoj k streĉita por kapti la venton : *ferli, malferli, brajli, hisi la ~ojn* ; *kvadrata, latina* ~o. 2 (Fon) Muskol-membrana vandeto, apartiganta la faringon de la buxo, k kiuj levigante forfermas la nazan kavajon aŭ mallevigante ĝin malfermas; postpalato aŭ mola palato (Kp PALATO, UVULO). ~sipo. Sipo movata de vento, per la ~oj.

velaro (Fon). Konsonanta aŭ kvazaŭ-vokalo, kies brueron naskas la fermo aŭ

la malvastigo de la buškanalo per la alproksimigo de la langa dorso al la velo (k, g, r, h). Kp LABIALO, DENTALO, PALATALO.

Veldi (tr) **G.** Kunigi ekstremojn de du metalaj pecoj per specialaj aparatoj en inkandeska fajro. Kp LUTI, NITI.

* **Veleno.** 1 Por skribo preparita bovida felo, pli delikata ol pergameno. 2 Glata, ~simila papero.

* **Velki** (ntr). 1 Perdi la vivfreſecon; sensukigi : ~inta rozo, pomo, vizaĝo, lipo Z, koloro; la varmega suno ~igas florojn; flamo ~sekigos liajn branĉojn Z. Kp ŠRUMPI. 2 (f) Senfortigi, kadukiĝi, konsumigi : li ~as en karceron; ~as la flamoj, steloj, gloro; senfortigas k ~as la loko Z; kun subiĝo aŭ malapero de ĝia lingvo ~as la propraj kutimoj, moroj de nacio Z; miaj oreloj ~as de viaj vortoj B; ĉiu iam ekzistantaj ebloj jam ek~is (farigis malpli efektivigeblaj); ek~inta fervoro. ~a. Sensfreſa, senvigla : ne pensu, ke mi kreita estas el tia ~a ŝtofo, ke mi lasos... Z; ~a animo; ŝtaj manoj pendis ~e Z (senforle, peze). (Kp PUTRI.) **For~i** (ntr). Neniiĝ ~ante : kun vero severa komercajo for~os Z; (f) pli bone estas tio, ol for~i kiel edzin' honesta en la budo de ŝuisto malpura.

Velocipeda. Malgranda veturilo, kiun oni movas, premante la piedojn sur pedaloj. Kp BICIKLO, TANDEMO.

* **Veluro.** Silka, kotona aŭ lana ŝtofo, prezantanta unuflanke densan teksaĵon, k aliflanke molan suprajon konsistantan el multaj mallongaj, rekte starantaj haroj : sur la ventro ~o, en la ventro murmuro Z (malsato); (f) la ~aj verdaj herbejoj.

* **Veni** (ntr). 1 Moviĝi tien, kie estas la persono, kiu parolas, aŭ al kiu oni parolas: mi vokas la knabon kli ~as Z; mi kredeble ne povos ~i al vi hodiū Z; malamiko ~is en nian landon Z; li ~u k mi pardonas al li Z; ~u, ni atendas vin Z; ĉu mi ~is tien ĉi por doni al vi trinki Z? la unue ~inta (ĉiu ajn renkontinto: Kp TROVI); ~igi kuraciston, fiakron, librojn el Parizo Z (Kp MENDI, INVITI); malfelicion Mi ~igas de Nordo Z; maldiligentulo ŝovas sian manon en la poton k ne volas ~igi ĝin al sia bušo Z; estu bon~inta;

mi salutas k bon~igas la novan verkon; (f) : sajo ~as al via koro Z; ~os en vian koron diversaj deziroj Z. 2 Moviĝi de la loko, kie oni estis, ĝis alia loko: mi ~as de la avo, k iras nun al la onklo Z; li ~as de Usono; greno, kiu ~as de Siberio; la vento ~as de Nordo; (f) el Dia bušo ~as saĝo Z; la helpo ~as de Dio Z; la redakcio decidis akcepti lingvajn artikolojn ~antaj nur de mi Z. 3 Atingi difinitan lokon, kien oni intencis iri : kiam tiu ĉi knabino ~is domen, ŝia patrino... Z; apenaŭ ŝi ~is al la fonto, ŝi vidis... Z; tiu famo ~is ĝis miaj oreloj; kiam oni bone scipovas lingvon, la vortoj ~as flue k glate sur la lango; (f) beno ~as sur la kapon de tiu, kiu disdonas grenon Z. 4 Trafi celon, atingi rezultaton: ~i al celo Z; jam longe mi ~is al la konvinko, ke... Z; la konkluado al kiu mi ~is... Z; ~i al interkonsento, al erara opinio; fine ~i al la demando, al la diskutojato; se al sento k prudento ankorau iom estas ĝi ~ebla Z (se prudento povas ankorau ~i al ĝi). 5 Esti la rezulto de: tio ~as de apartaj cirkonstancoj Z; de tio ~as la malbono; nur de malhumileco ~as malpaco Z; ofte leteroj perdigas en la vojo, k de tio ~as neatenditaj malagrablaĵoj Z; tio ne povas ~igi generalan senarmiĝon. 6 Okazi siatempe, pp momento aŭ fakteto : fine ~is la horo, la tempo; bona ideo ~as post la pereo Z; venko ~as per mulle da konsiligo Z; al ĉiu ebleco estas limo, k nur la limo ~is Z; kiam ~os la printempo; la tempom ~ontan ankorau neniu konas Z; la ~ontan semajnon (Kp PROKSIMA). 7 (Bb) Sekskuniĝi kun : k li ~is al Hagar, k ŝi gravediĝis Z. **Al~i** (ntr). = ~i 3 : oni ne povas al~i al li; mi jas al~is hieraŭ respire; (f) fine al~as la atendita tago; ni vidos, ke nia komuna celo estas al~ita Z (ni al~is al nia celo); la fondo de tiu gazeto al~as (okazas) en tre oportuna horo; li al~is al tiu ĉi vorto de nia lingvo kiu kultimoj latinaj Z; ĉu vi konas la horon de tia al~o? **De~i** (ntr). 1 Esti ido de : la Italoj de~as de la Romanoj; la franca lingro de~as de la latina; ilia reganto de~os el ilia propra mezo Z; de~igita (derivita) vorto; la de~on vian antaŭ mi ni ĉiam kaſas, reĝon ofendante Z; homo de alta de~o Z (Kp ORIGINO). 2 ~i 5 : la patologia graseco de~as de abunda

manjo k de manko de movado B (Vd FONTO, ORIGINO, MOTIVO). **En~i** (ntr). **1** ~i en ion : *la virino, kiu en~as en vian domon estu simila al Rahel k Lea Z!* **li en~igis la keston en la tabernaklon Z.** **2** ~i 7 : *si donis al li sian sklavinton k Jakob en~is al si, k si gravedigis Z.* **Inter~i** (ntr). **1** (iu) Elpaši kiel peranto aū partoprenanto, en ian aferon; sin intermeti, sin enmiksi : *li inter~is kiel paciganto.* **2** (io) Aperi, okazi inter aliaj okazoj : *perferto inter~is por solvi la konflikton; inter~o de la vorto po en la frazo Z; la soleno plenumiĝis sen malagrabilaj inter~ajoj* (Kp INTEROKAZI). **Kun~i** (ntr). ~i ien por esti aū agi kune : *la partoprenantoj de la ekskursa kun~os en la stacidomo B; la Akademio kun~is por elekti sian estraron; la kun~o de la instruistoj okazos en la urbdomo.* Kp KOLEKTIĜI, KUNSIDI. **Re~i** (ntr). Denove ~i tien, de kie oni jam foriris : *kiel hundo re~as al sia vomitajo, tiel malsagulo ripetas sian malsagajon Z; re~i hejmen al la difinita tago Z;* (t) *ni re~u al la demando; mi ĉiam re~adis al mia revo Z; re~i al sia unua ideo B; kiam la fratinon vi re~igos en la grekan landom Z; tankive nun atendu la re~on de la sendito Z; ni estas senre~e* (Vd TRANSIRI) *perditaj Z; algia fonto riveron neniu povas re~igi Z.*

* **Vendi** (tr). Cedi ion kiel proprumajon kontraŭ difinita prezo : *~i libron por 50 markoj; ili ~is lin por 20 moneroy Z; Jozefo estis ~ita kiel sklavo Z; elmeti ion por ~ado; ~e proponi ion Z; se ~isto ne mensugas, li acetantos ne allegas Z; en la nunaj tempoj ĝio estas ~ebla, ĝi la konscienco.* Kp AČETI, ŠAKRI. **For~i** (tr). **1** Sin malembarasi je io per ~o : *for~i siajn malnovajn meblojn.* **2** ~i por estonta detruo : *mi estis jam kun mia haŭto for~ita al la anatomio Z* (ekzukutata). **Re~i** (tr). ~i ion, kion oni acetis.

* **Vendredo.** Sesa tago de la semajno, komencante de dimanĉo.

* **Veneno.** Malutila substanco, tute aū parte detruanta la funkciojn de la vivo : *fosforo estas mortiga ~o Z; la ~o de vipuro, araneo.* **~a.** **1** Enhavanta ~on : *~a besto, vegetaĵo.* **2** (f) Dangera kiel ~o : *li estas tre ~a kontraŭ mi Z; ~aj paroloj Z; ~a influo.* **~i** (tr). **1** Mortigi per ~o : *~i rabian hundon.* **2** Miksi ~on en

ion : *mi ~us la oceanon, por ke ili trinku morton el ĉiuj fontoj Z; la vino ~ita Z; spir~i (pp gasoj).* **3** (f) Malagrabligi, malfeliciigi : *donacon reprenu k mian vivon ne ~u Z; tiu penso ~as al mi la vivon Z; vi ~as mian maljunecon B; ~i la plezuron Z, ĝuadon; polvo ~as la spiradon B; ~itaj ĝojoj Z; la interregnaj rilatoj estas ~ataj de la problemo de la naciecoj.* Kp DEFEKTI, FUŠT.

venera Z **¶** (pri malsano). Komunik-ebla per seksa kuniĝo.

* **Venĝi.** **1** (tr. iun) Havigi al iu kompenson por suferita malbono, kies farinton oni punas per egalvaloraj puno : *~i amikon; mi havas sufice da kuraĝo por ~i min mem por la ofendoj, kiujn oni faras al mi Z; mi trovas rimedojn por ~i min kontraŭ vi Z; mi konsoligas per tio, ke mi tuj estos ~ita Z.* **2** (tr. ion) Kompenzi suferitan malbonon, punante la farinton per egalvaloraj puno : *~i sian ofendon al iu; mi ~os al li la morton de mia patro; la ĉielo donu, ke mia morto estu ~ita tiel, kiel mi deziras Z!* **3** (ntr) Farri malbonon por kompensi suferitajon : *li volas plej kruele ~i; li juris, ke li terure ~os Z; oni ĉirkaŭbatas vin, k vi eĉ ne povas ~i Z; mi ne scius ~i al humiliaj B; mi venigas sur vin ~an glavon, kiu ~os pro la interligo Z; ~u pro mia patro Z! ~u por mortigo lia Z! ne aŭskultu ilin, ~anto en la ĉielo Z!* Kp PAGI 2, 3. ~o. Puno pro ofendo, por kontentigi sian koleron : *fari ~on al Z, kontraŭ Z iu. ~emo.* Inklini al ~o (Kp FAJRO).

* **Venki** (x). **1** Superi malamikon en batalo, milito : *mi ~is ĉiujn kvin atakantojn Z; nia lando ~os Z; ~obati armeon Z; ~opreni urbon Z.* **2** Superi konkuron : *la läirealo facile ~is ĉiujn poetojn en la konkursa B.* **3** (f) Transpasi malhelpojon, baron : *sukcesa ~anto de pordoj malfermitaj Z; li neniam ~is la alfabeton Z; ~i ĉiujn barojn Z, malfacilajon Z, sian timon, konsternon, multajn antaŭjuojn; la scivolemo ~is la singardon; la partiaj pasioj ~is super la prudento; lia insistis ~is mian ŝanciigon; la vero ĉiam ~as Z; la ~itoj de la vivo; se min ne malhelpos ne~ebraj cirkonstancoj, mi penos veni Z; ni povos super~i la krizon.* Kp TRIUMFI, FRAKASI, ROMPI, SUPERPONTIGI, SUPERREGI.

~o. Sukceso en batalo aŭ konkurso : *atingi, gajni la ~on; suferi mal~on.*

* **Vento.** 1 Pli malpli rapida movado de la aero en la atmosfero : *sur la valo neĝa ~o blovas ĉiam pli K; vibras vok' en vaga ~o; li portigis sur la flugiloj de la ~o Z; disflugiĝi kiel polvo en ~o Z; estis plena sen~o B; iri kun la ~o B* (esti ŝangema); *li ŝangiĝas kiel la ~o; flugema kiel ~o Z; baladi la ~on Z* (vane peni); *li serĉas la ~on sur la kampo Z* (sama signifo); *minacas dento al la ~o Z* (vane). 2 (f) Generala devastigaanta tendenco : *blovis strika ~o* (Kp ATMOSFERO, FLUO). ~a. Senbaza, senvalora, malfirma, aera : *~a entrepreno Z; ĉio estas vantajo k ~ajo Z* (Kp FUMO). ~l (ntr). Blovi pp ~o : *forte ~as Z. ~ego.* 1 Fortega ~o, ordinare akompanata de pluovo aŭ neĝo : *kiel pasanta ~ego la malpiulo malaperas Z; kvietigi la ~egon Z.* 2 (f) Rapide trapasanta amaso : *la mevoj flirtis ĉirkaŭ li kvazaŭ ~ego da blanka flugiloj; li devis elporti ~egon da riproĉoj.* Kp LAVANGO, TEMPESTO, TORNENTO, URGANO. ~uml (tr). 1 Refrešigi movante la aeron : *li ~umas al si per sia ĉapelo; ~umilo el eburo.* 2 Ventoli 2 : *Boaz ~umas hordeon en la drašejo Z; gren~umajo Z* (netaŭga ~umita parto de la greno); *la multo de viaj malamikoj estos kiel disfluganta gren~umajo Z; reĝo dis~umas* (dispelas) *per siaj okuloj ĉion malbonan Z.* ~anima Z, ~kapa Z. Sennipensemata, malsaga, sencerba. **Dis~igil.** Disperdiĝi.

* **Ventoli** (tr). 1 Refrešigi la aeron, produktante aerondon : *~i tunelon, varman ĉambron.* Kp AERUMI. 2 Purigi grenon, skuante ĝin en aerondo, kiu forblovas la netaŭgan parton. ~illo. 1 Aparato, kun turnigantaj aletoj, por ~i ejon. 2 Speco de plata korbo por ~i grenon.

* **Ventro.** 1 Parto de la korpo, enhavanta la stomakon k intestojn, inter brusto k pelvo : *kuŝi sur la ~o; lia ~o dikigas* (Kp ABDOMENO. Vd BARELIĜI). 2 Tiu parto, konsiderata kiel sentiganta la mal-saton k akceptanta la nutraĵojn : *~o mal-sata orelon ne havas Z; sur la ~o veluro, en la ~o murmuro Z; liaj okuloj estas pli grandaj ol la ~o Z* (li pli avidas ol li povas mangi); *tiuj, kiu(j) zorgas nur pri la ~o Z* (materiaj, korpa(j) guoj). 3 Tiu

parto konsiderata ĝe la ino kiel loĝejo de naskiĝonto : *ho filo de mia ~o Z; senfrukta ~o Z.* Kp UTERO.

ventriklo ♀. Nomo donata al kavajoj de kelkaj organoj : *la koro havas du vestiblojn k du ~ojn.*

vepro. Arbustaro, arbustotufo dornejo.

* **Vera.** 1 Konforma al la realo : *~a rakonto; mal~a kiel epilafo; mal~a atesto Z.* 2 Konforma al la realo, ne nur ŝajne sed funde ; ne trompanta : *~a opinio montrigas en ebrio Z; mi transiras al la ~a temo de nia hodiaŭa parolado Z; adori la ~an Dion; ~a diamanto, pentraĵo; ~a amiko Z, bravulo; mal~a pestilo Z.* ~e. 1 Laŭ ~a maniero : *~e paroli, respondi; mi kredas, ke li estas ~e mansana.* 2 Por diri la ~on : *~e vi estas bela; li promesis sendi al mi karton, k ~e mi ricevis ĝin; (por cedi pri io) ~e la vojon baras variaj malhelpaĵoj, sed...; esp-o ~e (= mi tion konfesas) aperas kiel sola kandidato por lingvo internacia, tamen Z...* (Kp JA). ~(aj)o. Ideo de io, kio estas konforma al la realo : *la ~o ĉiam venkas Z; la tempo ĉiam mal-kasas la ~on Z; kiu diras la ~on, havas sujeron Z; amiko estas kara, sed ~o pli kara Z; estas ~o, ke li tiel parolis; lia ~diremo ne estas duba; la filozofiaj, sciencaj ~ajoj.* ~eco. Eco de tio, kio estas ~a, konita kiel ~a : *pruvi la ~econ de propono; kontesti la ~econ de aserto; vi ne havas la rajton dubi pri la ~eco de miaj vortoj B.* ~ema, ~ama. Inklina ĉiam diri la ~on (Kp SINCERA). ~simila, ~ſajna. Prezentanta la aspekton de la ~o : *la ~o povas foje ne esti ~simila.*

Verando. Kovrita k vitrita teraso aŭ balkono.

veratro Z. G. de liliacoj, kies radiko estas emetika, laksiga, sed en tro granda dozo mortiga (*veralrum*).

* **Verbo** (G). Vorto esprimanta agon aŭ staton, k ludanta ĉefan rolon en propozicio, ekz. *esti, agu, frapos.*

Verbeno. Ornama bonodora veg. (*verbeno*).

* **Verda.** Samkolora kiel foliaro, herbo ktp : *la ~a standardo; ĝi ŝtono ~igas* (pro musko), *se ĝi longe ne movigas Z; la ~ajo de la kampoj; suke ~a foliaro Z.*

* **Verdigro.** 1 Kupra oksido. 2 Dubaza kupra acetato.

Verdikto. 1 Decido de jugantaro pri akuzito : *diri Z, skribi Z, konfirmi B ~on.* 2 Decido de jugantaro pri konkurantoj. ~I (ntr). Diri ~on.

* **Vergo.** 1 Longa, rekta fleksebla branĉeto : *garbejoj plektitaj el ~oj B; fera ~o B.* 2 Brandeto, per kiu oni frapas por puni : *ricevi ~ojn Z* (esti batata per ~oj); ~o doloras, sed saĝon ellaboras Z; *la Eternulo rompis la bastonon de la maljustuloj k la ~on de la regantoj Z.* ~I (tr). Puni frapante per ~o : *iam oni ~is la infanojn en la ternejoj; en tiuj ĉi estis multajn malfeliĉojn k superojn sur la lando(n).* Kp PLUVIGI.

* **Verki** (tr). Produkti per spirita laboro artajon aŭ sciencojn : ~i libron, operon B, raporton, astronomian observon; (f) *la tempo detruas, kion la tempo ne ~is.* Kp KREI, KOMPONI. ~o. 1 Aria aŭ scienca produkto de la spirito : *legi ĉiujn ~ojn de Moliero; la glora ~o de Pasteur; plena ~aro de Z; la ĉef~oj de la gotika arkitekturo; majstro~o (Kp JUVELO, PERLO, TREZORO).* 2 Rezulto de agado : *tiu malordo estas la ~o de fremduoj B; la popolo forgesis, ke ĉiuj ~oj de Herhor estis nur plenumo de la intenco de la juna faraono B; ili ŝajnigas, ke la atako kontraŭ la temploj estas la ~o de Fenicianoj B.* ~isto Z. Homo profesie ~anta; aŭtoro.

* **Vermo.** Klaso de ringformaj, sen piedaj bestoj, kiel lumbriko, askarido ktp: *sub vi sternigas ~oj, k ~oj estos via kovrilo Z; ~okonsumita ŝojo;* (f) : *ēiu havas sian ~on Z (suferon); en lian cerbon ensteligas la ~o (konstanta ĉagreno) de dubo.*

* **Vermicelo.** Vermiformaj pastajoj.

vermifugo Z. Kontraŭverma kuracilo.

Vermuto. 1 Blankvino, en kiu estis infuzitaj amaraj veg-oj. 2 (f) Maldolĉajo : *la jugon vi faras ~o, k la veron vi jetas sur teron Z.*

* **Verso.** Sekvo da vortoj ritme k harmonie aranĝitaj laŭ la valoro aŭ nombro de silaboj : *jambaj, dramaj,*

rimaj, senrimaj ~oj; ~isto Z. ~i (x). Verki ~ojn. ~ajo. Poeziajo.

* **Versto.** Rusa mezuro de vojlongo.

* **VerSi** (tr). 1 Fluigi fluajon el ujo : ~i vinon el bolelo en glason, inkon en inkujon; ~i ies sangon Z; ~i larimojn; ~i akvon al maro Z (vane peni). 2 Abunde meti aŭ jeti sur : *la suno ~is oran lumen B; la luno ~is bluan lumen sur la arbaron B; de la tuta ĉielo alaŭdoj ~is siajn kantelojn B; (f) : ~i sian koleron egale sur malamikojn k sur amikojn Z; ~i insultojn sur iun Z; ~i ĉiujn favorojn sur iu (n); la 30-jara milito ~is multajn malfeliĉojn k superojn sur la lando(n).* Kp PLUVIGI. 3 Abunde meti aŭ jeti sur : *sia boneco rapide ~is en la koron de l' infano kurajon k konfidon B; tiu sukceso ~is freŝajn fortlojn en la animojn; la Eternulo ~is en ilin spiriton de konfuzo Z.* **Dis~i** (tr). Disigi per ~ado : *dis~i inkon sur paperojn B; la large dis~ita Volgo;* (f) *dis~i koloniojn en tutan mondron (Kp SEMI).* **El~i** (tr). Malpleniĝi per ~ado : *edzino pli el~as per funelo ol edzo en~as per sielo Z; valoro rekompenco por via el~ita sango Z; de la manoj ĝis lipoj la sup' el~igis Z;* (f) *el~i sur iun sian koleron Z; libere el~i sian koron Z (sengene diri, kion oni pensas); paroli kun korelo~ado Z.* **En~i** (tr). ~i en : *trinku el la vino, kiun mi en~is Z; rivero en~igis en la sovaĝan maron Z;* (f) *de la momento, kiam li aliigis al nia anaro, en nian aferon en~igis ia nova energio Z.* **Pri~i, sur~i** (tr). Malsikigi ~ante : *pri~i florojn Z, vojon B; ĉiun nokton mi pri~as mian liton Z; sur~i sian panon per larmaj B;* (f) *la horizonton sur~is ora koloro B.* **Super~i** (tr). Tutekovri per ~ado; inundi : *la plej malaltaj kampoj estas super~itaj B; Nilo super~is tutan Egiptron B;* (f) *la landon super~is ruĝo B; pejzaĝo super~ita per la sunaj radioj (Kp BANI, DRONI, SATURI); blanka maro super~ita de l' pala lumo de la luno B; fremdaj elementoj super~is k dronigis en siajn ondojn la antaŭajn loĝantojn B.*

* **Verto.** 1 Supro de kapo : *la Sinjoro senharigos la ~on de la silinoj de Cion Z; de la plando de liaj piedoj ĝis lia ~o estis en li nenia mallaŭdindajo Z; frakasi ies ~on Z.* Kp PINTO. 2 (f) Supro : *la luno ekstaris surla ~o de la monto (Kp KULMO).*

vertago Z Speco de hundo kun mal-longaj kruroj (= melhundo).

* **Vertebro.** Ĉiu osto de la spino. ~a. 1 De ~o : ~a kolono (~aro). 2 Havanta ~ojn : ~a besto. ~aro. Spino : (f) *la ĉeja el tiuj entreprenoj, la ~aro de la afero, estis la Bagdad'a fervojo; tiuj ideoj iĝis la ~aro de nia movado.* ~ulo. ~a besto (de fiŝoj gis birdoj).

vertico Z Punkteto, kie renkontigas du duonrektoj.

* **Vertikala.** Perpendikulara al la ebeno de la horizonto : ~a murego Z. ~o. 1 Imaga pilongigita terradio en unu loko. 2 Ŝnuro, ĉe kies ekstremo pendas peza objekto, uzata por vertikaligi liniojn ; rektosnuro Z : *mi etendos super Jeruzalem la mezuršnuron k la ~on Z.*

* **Veruko.** Malgranda elkreskajo de la haŭto.

Vervo. 1 Fervore vigla k flama inspiro ĉe poezia, literatura aŭ belarta verkado : *sen~a libro; ~ege polemiki.* 2 Spirita fervoro, fantazia vigleco, spirita svingiĝa ekflugo ĉe ia ajn parolado aŭ agado : *serci, gesti kun ~o; plena je energio k ~o li triumfis super tiuj malhelpoj; la vivo alprenis novan k pli ~an perspektivon; ~e marşı.*

* **Vespo.** Insekteto el fam. himenopteroj, havanta pikilon, simila al abelo, sed ne produktanta mielon (*vespa*).

* **Vespero.** Lasta parto de la tago : *antaŭ ~o ne estu fiero Z; atingi la ~on* (proksimigantan finon) *de sia vivo Z; laŭdū lagon nur ~e Z* (Kp TRO FRUE) ; matenas, ~as, k tago malaperas Z.

* **Vesperto.** Flugilhava mamulo ; fluganta muso (*vespertilio*).

vespro(j) (K). Vespера diservo, konstanta el psalmoj k himnoj.

* **Vesti** (tr). 1 Kovri per ŝtofoj aŭ peltoj pli malpli algüstigitaj al la korpo por ŝirmi kontraŭ malvarmo aŭ kaſi nudecon : *simple, sed pure ~ita; belaj sklavinoj ~itaj en (per) silko k oro Z; ~i tiujn, kiuj estas nudaj.* 2 (f) Kovri : *la printempo verde ~is la teron B; arbaro ~as la montojn; la kampoj ~iĝas per greno Z; sen-nombraj insuletoj ~itaj de bela verdajo; lodoj el bronzo ~as la murojn;* (f) ili

~iĝu per honio k malhonoro Z (Kp zoni); plej pura stilo, ~anta viglan k profundan penson. Kp TEGI, MASKI, ŜIRMI. ~o. Ĉio, per kio oni kovras la korpon : *surmeti, demeti ~on; valoras ne la ~o (ekstera ŝajno) valoras la enesto Z; ~o homon prezentas Z* (Vd MONAHO); (f) : *la arbaro montris sian multikoloran ~on Z; Z rigardis la diversajn religiojn kvazaŭ malsamajn ~ojn de unu sama vero.* Kp KOSTUMO. ~eo. Loko, kie oni konserveras aŭ lasas la ~ojn : *~ejo de teatro.* All~i (tr). ~i iun per ~o diferenca je tio de ties sekso aŭ pozicio. Sen~igi, mal~i (tr). Demeti ies ~ojn. Sub~o. Nemontrata ~o, kiun oni portas sub la videblaj : *delikataj sub~oj de virino.* Super~o, sur~o. Larĝa ~o, kiun oni portas sur la aliaj, por ilin ŝirmi.

vestalo. 1 Ĉe antikvaj Romanoj, pastrino de Vesta, devigata al virgeco k al konstanta subtenado de la sankta fajro. 2 (f) Tre ĉasta virino.

* **Vestiblo.** Enira parto de domo, konstruo kc, tra kiu oni atingas la ĉambrojn. Kp ANTAŬČAMBRO.

* **Vesto.** Senmanika vira brustvesto, portata sub jako.

* **Veti** (x). 1 Interkonsenti pri monsumo aŭ valorajo, ĝenerale ambaŭflanke egala, kiun la malpravanto devos pagi al la pravanto : *la rego ~is kun li jes ses berberaj ĉevaloj, ke Laerto en dekdu rentkontiĝoj ne venkos pli ol tri fojojn Z; ~i dek frankojn kontraŭ unu B.* 2 Riski sumon en ludo por tia aŭ tia ludanto, en konkuro por tia aŭ tia, ĉevalo. ~o. 1 Ago ~i : *gajni Z, perdi Z ~on; ĉe liu neegala ~o mi venkos Z.* 2 Monsumo aŭ valorajo ~ita. ~e. 1 Farante ~on : *~e ludi sian tulan riĉaĵon; ~batali, ~kuri (batali, kuri pro ~o, kiu venkos).* 2 Kvazaŭ farante ~on : *la hundoj ~e provis atingi la kolbason; tre multekosta estas la ~armado.*

* **Vetero.** Stato de la atmosfero : *aprila ~o, trompa aero Z; en trankvila ~o ĉiu remas sen dangero Z; bela, frosta, kota, malbona ~o Z.*

Veterano. 1 Longe servinta soldato. Vd HARDI. 2 Longe servinta oficisto. Kp SPERTULO, EKZERCITO, EMERITA.

Veterinaro. Bestkuracisto.

* **Veturi** (ntr). 1 Iri ne pašante, sed transportate per diversaj rimedoj : *morgaū mi ~os Parizon* Z ; *~i per kalešo* B, per aviadilo, en vagonaro B, sur ſipo B, je ĉevalo (Kp RAJD) ; la princo permesis al li *~i kun si k ili ekgalopis* B ; *aer~i, mar~i, ſip~i, vel~i* (*~i en aero, maro, per ſipo, velo*). (Vd KRURO, PASAĜERO.) 2 Translokigi pp ~iloj : *~as vagonaro* Z, *ſipo* B, *biciklo* B, *fakro*. *~igl.* 1 Transporti per diversaj rimedoj : *jen la lokomotivo, kiu nin ~igos* ; *~igi grenon al bazaro* B ; *li metis la kadavron sur la azenon k ~igis ĝin returne* Z. 2 Direkti ~ilon : *malgranda kalešo, ~igata de unu knabo* Z ; *~igisto* (Kp AÜTISTO, KOCHERO, MOTORISTO, KONDUKTORO, ŜOFORO). *~ilo.* Ilo por transportado, konsistanta esence el iaforma kesto, k plejofte radoj aŭ glitiloj : *en somero ni ~as per diversaj ~iloj, k en vintro per glit~ilo* Z ; *naĝ~ilo* Z. **El~i** (ntr). Eliri ~ante : *li fus el~is hieraū*. **En~i** (ntr). Eniri ~ante : *la kalešo en~is en la korton* B. **Re~i** (ntr). Reveni ~ante. **Tra~i** (tr). Trairi ~ante : *tra~i la tulan Eŭropon* B. **Trans~i** (tr). Transiri ~ante : *trans~i maron*.

* **Veziko.** 1 Organika membrana sako : *urin~o, naĝ~o*. 2 Globeto, konsistanta el tre maldika flueca haŭtejo, k entenanta aeron aŭ gason : *vapor~o; sap~o* (formiĝanta en sapa akvo k povanta ŝvebi kelktempe en aero) ; *liu sapa ~o, la amo* Z ; *feliĉo ~e sin levas sed baldaŭ falas k krevas* Z (Kp ŠAŪMO).

* **Veziro.** Turka ministro.

* **Vi.** 1 Pronomo de dua persono en pluralo. 2 Ĝentila formo, uzata anstataŭ ci por dua persona en singularo. **Rim.** : La predikato de tiu pron. akordiĝas ne laŭ formo, sed laŭ senco : *sinjoroj, vi estas neĝentilaj* Z ; *sinjoro, vi estas neĝentila* Z.

Viadukto. Alta ponto, ofte el pluraj vicoj da arkadoj, konstruita super rivero, valo ktp.

* **Viando.** Karno, uzata por nutrado : *la ŝafid~o estas tre delikata* ; (f) *gi estas nek ~o, nek fiŝo* Z (= dubsenco). (Kp ABSTINI, VEGETARANO.)

viatiko (K). Lasta antaŭmorta komunio.

* **Vibrī** (ntr). 1 Esti agitata de interna movo, pro kiu molekuloj de korpo iras k reiras trans fiksa punkto, k kiu komunikigas al la medio : *~as kristala glaso, sonorilo, tamiamo* ; (f) *tiuj ~as (ekscitigas) pro ĝojo*. Kp TINTI, SONORI. 2 Formoviĝi el sia ekvilibra pozicio k tien reveni per alterna regula movo : *~as kordoj, vergeto, molekuloj* ; (f) *~igi la internajn kordojn de la koro* (eksciti iajn sentojn). Kp BALANCIDI, PENDOLI. 3 Sonori laŭ alternaj laŭtigoj k mallau-tigoj : *iafoje ek~is en la aero mallaraj sonoj de flutoj* B ; *li diris per flama, ~anta voĉo* ; *liaj paſoſ ~is tra la silento* ; (f) *enluziasmo ~as tra la tutu parolado* ; *mil ŝojaj sentoj ~as tra l' koroj*. *~o.* Iu el la alternaj movoj de ~anta korpo : *la ~oj de sonorilo, kordo, pendolo*.

* **Viburno.** Veg. el fam. kaprifoliacoj, blankflora k rugfrukta (*viburnum*).

* **Vico.** 1 Sinsekvo da personoj aŭ objektoj aranĝitaj laŭ unu linio, unu apud aŭ post alia : *la rivero fluas inter du montaj ~oj* B ; *birdoj fluge sekvis en du longaj ~oj* Z ; *~oj da domeloj en vilago* B ; *~oj da soldatoj* ; *la regimento staris en ~oj* B ; *la unua ~o de seĝoj en teatro* B, *de arboj en ĝardeno* B ; *esti la lasta en la ~o* ; *la Filistoj starigis siajn ~ojn kontraŭ Israel* Z ; *vi trovos en la ~oj de niaj societanoj fervorajn amikojn* ; *dent~aj frontonoj* Z (prezentantaj ~on da dentoj). Kp ĈENO, ARO, SERIO, PROCESIO, SPALIRO. 2 Longa sinsekvo da okazoj aŭ momentoj en la tempo : *dediĉi tulan ~on da jaroj al la ellernado de la latina lingvo* Z ; *pasos kredeble ankoraŭ ~o da jaroj, antaŭ ol la afero estos decidita* Z ; *post longa ~o da balatalo k ŝufroj* Z ; *śia konduto prezentis ~on da nekonsekvencaj agoj* B ; *čio, kio okazis al mi estis ja ~o da mirakloj* B. 3 En serio da alternaj movoj aŭ agoj, momento, je kiu ĉiu el ili plenumigas : *nun estas via ~o ludi* ; *la parol~o estas por vi* ; *gis nun oni atakadis aliajn urbojn, nun venis la ~o al nia urbo* Z ; *plenumita via ofico, nun pasis via ~o* Z. *~e.* Laŭ ~o(j) : *cent salonoj troviĝas ~e unu post la aliaj* Z. **Rim.** La radiko **vie** estas ankaŭ prefikso uzata por montri personon, kiu helpas k laŭbezone anstataŭas alian : *~prezidanto, ~rego; ~lui, ~luigi*. **Laŭ~e.** Ĉiu je sia ~o ;

alterne : *laū~e kanti* ; *mi faras bonon k malbonon laū~e*. ~igl. Aranĝi laū~oj : *~igi soldatojn per parado*. ~igl., en~igl. Metiĝi en la ~oj : *tiu pregejo ~igas inter la plej grandaj konstruoj en la mondo*. Al~igl. Aldoniĝi al ~o : *tiu sukceso al~igis al la antaŭaj*. Sur~igl. ~igi sur io : *fragojn sur~igitaj sur trunketo de pajlo Z.*

vicio G. de legumenacoj, kulturata kiel furaĝo (*vicia*).

* **Vidi** (tr). 1 Esti kapabla percepti la bildojn de la objektoj : *ni ~as per la okuloj Z* ; *aliajn guidas k mem ne ~as Z* ; *ti ne plu ~as (igis blinda)*. 2 Percepti la bildojn de la objektoj : *blindulo nenion ~as* ; *mi ~is lin fali* ; *mi ~is inter ia saguloj junulon senprudentan Z* ; *neniu okulo min ~u Z* ; *vi ~os la infanojn de viaj infanoj Z* ; (f) *en songo princinon mi ~is Z* ; *ke li ne ~u la tombon Z* (ne (mortu)) ; *~i lumen Z (vivi)* ; *ne ~ama (riĉardema) turismo ensipigis nin Z*. Kp RICARDI, OBSERVI, DISTINGI. 3 Ĉeesti, konstati : *kelkaj homoj sentas sin la plej felicaj, kiam ili ~as la sufeojn de siaj najbaroj Z* ; *baldaŭ ni ~is, ke ni trompigis Z* ; *mi ~as plezuro, ke vi ne estas malsano B*; *oni neniam ~is tian arrogantecon* ; *k Dio ~is, ke ĝi estas bona Z*. 4 Koni, kompreni : *Dio ~as la fundon de nia koro B* ; *el la antaŭaj rimarkoj oni povas ~i mian opinion pri tio* ; *mi ne povas ~i la signifon de tiuj vortoj* ; *eu vi ~as nun nian eraron?* Jakob ~is la vizago de Laban, *ke li ne estas rilate al li tia, kia li estis hieraŭ Z*. ~**(ad)o**. 1 Kapablo ~i : *havi bonan, akran ~adon* ; *perdi la ~adon*. 2 Percepto de la objektoj per la okuloj : *fenestroj, kiuoj donas ~on sur la straton* ; *punkto de ~ado* (Kp PUNKTO) ; *el tiu domo oni guas belan ~on* (Kp PANORAMO). 3 (arkaisme) Aspekto : *ni rigardu do, kian ~on havas tiu ĉi lingvo Z* ; *gi penis havi esprimon de serioeco, kiu donis al ĝi ~on tre ridindan Z* ~**ajo**. 1 Io, kion oni ~as. Kp SPEKTAKLO. 2 Desegno, fotografaĵo prezentanta ian ~ajon. ~**ejo**. Loko, de kie oni ~as pejzaĝon. ~igl. 1 Igi iun ~i ; montri. 2 Lasi iun ~i. ~igl. Sin montri, aperi : *lia vizago akiris seriozan ~igon*. **Antaŭ~i** (tr). De antaŭe scii : *li ~is ĝuste en siaj antaŭ~oj pri la estonto de l' kapital-*

ismo (Kp ANTAŬFLARI, ANTAŬSENTI, SUPOZI, KONJEKTI, ATENDI, ESPERI). **Ek~i** (tr). Subite ~i ion. **Inter~igl.** Renkontiĝi k ekiparoli kun unu aŭ pluraj personoj. **Re~i** (tr). 1 Denove ~i ion, kion oni antaŭe ~is : *gis la re~o*. 2 Revizii. **Tra~i** (tr). Penetri per rigardo ion, kio ne malhelpas la ~on : *tra~i glason B, akvon* ; (f) *riku estas saĝa en siaj okuloj, sed saĝa malriku lin tute tra~as Z* ; *vitro estas tra~ebla Z* ; *tra~a leksajo* (Kp DIAFANA, KRISTALA). ~al~e. En kontraŭa pozicio : *~al~e sur la alia bordo etendiĝas arbareteto* ; *en restoracio, ~al~e al la ĉeja stacidomo* ; *mi trouigis ~al~e kun la konkretaĵo* (Kp FRONTE AL, KONTRAŪRIGARDE AL).

* **Vidvo**. Viro perdinta sian edzinon k ne reedziĝinta : *~inon k orfon ne premu Z* ; *si estas ~ino post homo, kiun mi konis Z*.

* **Vigla**. 1 Freša, gaja pro jusa vekiĝo el bona dormo : *~a humorο B, vizago B* ; *ekde la sunlevigo, sana k ~a li postulas siajn librojn* ; *post tiu nova silenta tempo aperos nova re~igo Z*. 2 Rapidaga, rapidmova ; plena je eksco k vivo : *~a knabo* ; *danci per ~aj saltoj Z* ; *la akvo ~e elsprucadiς Z* ; *la amuziĝado estis en plena ~eco Z* ; *earmaj vilaoj ~igis ambaŭ bordojn de la rivero* ; (f) : *~a stilo*, *li re~igas la animon de lia sinjoro Z*. 3 Rapide k aktive progresanta ; diligenta, energia : *~a trafiko, laboro, propagando, grupo* ; *~igi ies fervoror* ; *~igi la amon al la ideo esp-isma Z* ; *interesaj paroladoj pli~igis la vivon de la grupo* ; *mi neniam ~igis lin al tio ĉi, ke li estu tiel fidela Z* (Kp ADMONI, INCITI, FERVORA, VEKI). 4 Atenta prigardanta, observema : *~a gardemo B* ; *la junia princo trompis la ~econ de la pastroj B* ; *esti ~e singarda* ; *jen mi ~os (~e pri-zorgos, prigardos) super ili por malbono, ne por bono Z*. **Mal~a**. Senforta, senenergia : *bruti iun per mal~a fajro* ; *lia longa malsano tute mal~igis lin* ; *pro la generala mal~igo de la legemo dum somero*.

* **Vikario**. Vicparo/frestro.

Viktimo. 1 Viva estajo oferita al Dio. 2 (f) Tiu, kiu suferas pro io : *la proletaro estis la unua ~o de tiu krizo*. Vd POSTULI 2.

* **Vila.** Kovrita per densaj mallongaj haroj : *~a hundo* Z. ~o. Tufo da haroj ĉe supraj de kelkaj membranoj : *la ~oj de la stomako*.

Vilao. Somerdomo, kampodomo.

* **Villaço.** Malgranda aro da kampulaj domoj, neregule aranĝitaj : *alveni rekte el sia ~o* (esti krude nesperta).; *~ano* (Kp KAMPARANO).

Vimeno ♂. Speco de saliketo, kies flekseblaj trunketoj servas por fari korbojn ks.

* **Vino.** Alkohola trinkajo, ekstraktita el fermentintaj vinberoj : *blanka, ruja, juna* Z *vino*; *la vino gajgas la koron de la homo* Z. Kp MOSTO. ~bero. Frukto de ~berujo, uzata por fari ~on : *li lavas en sango de ~beroj sian mantelon* Z. ~beraro. Aro da ~beroj, pendanta de sama trunketo (Kp GRAPOLO). ~berarbo, ~berujo. Arbeto produktanta ~berojn ; vito. ~bergardeno. Loko plantita per ~berujoj : *Noa plantis ~bergardenon* Z.

* **Vinagro.** Acidigita vino uzata kiel spicajo : *cessis esti vino k ~o ne farigis* Z; *pli allogas kulero da mielo ol da ~o barelo* Z; (f) *havi ~on en la mieno* Z; *~a humoro* Z, *tono* (Kp MALMILDA, MALDOLČA, MALAFABLA, ACIDA, INCITITA).

vinēo ♀. Horizontala bobenego sur kiu oni volvas, per mana aŭ mekanika turnado, kablon por suprenlevi aŭ tiri ion. Kp KAPSTANO.

vindaso ♀. Horizontala kapstano uzata precipe por la angra ĉeno. Kp KAPSTANO, VINČO.

* **Vindi** (tr). 1 Ĉirkaŭvolvi suĉinfanon per tuko. 2 Ĉirkaŭvolvi ian korpoparton por kuraci, senmovigi, senfungigi aŭ sendangerigi ĝin : *~i la vunditan brakon*; *~i la okulojn al iu*. 3 (f) Ĉirkaŭvolvi : *kuši en ĉerko*, *~ita per morta tolaĵo* Z; *sia robo ~igas ĉirkaŭ ŝiaj kruroj*. ~o. Tuko per kiu oni ~as suĉinfanojn : (f) *teni iun en ~oj* B (lasi al li neniu liberon); *li ne elrampis ankoraŭ el la ~oj* Z (li estas sensperta). ~rubando. Rubando 2. **El-~igt.** Liberigi el la ~ajoj : (f) *gis nun ni sukcesis el-~igi el ĉiuj malfacilaĵoj*. Kp BENDO.

Vinjeto. Desegnajeto por ornamo libojn, metita ĉu komence, ĉu fine de ĉapitro aŭ volumo.

Vinko. Violfloira veg. el fam. apocinacoj (*vinca*).

* **Vintro.** Jarsezono, kiu estas la plej malvarma en Eŭropo, inter aŭtuno k printempo (22 dec.-21 marto) : *kio taŭgas por somero, ne taŭgas por ~o* Z; *marmoto ~e dormas. ~i Z, tra~i* (ntr). Logi dum ~o; pasigi la ~on.

* **Violو.** Malalta veg. el fam. violacoj, kun tre bonodoraj floretoj (*viola odorata*). ~ego. Samfamilia malalta veg. kun beloj tre diverskoloraj, kvipetalaj, plataj floroj (*viola tricolor*). ~(kolor)a. Havanta koloron mezatan inter bluo k ruĝo. **Trans~a.** Kvalifikas nevideblajn rapide vibrantajn radiojn deviitajn de la prismo trans la ~aj. Kp TRANSTRUĀ.

* **Violono.** Kvarkorda arĉa muzikinstrumento : *ne el ĉiu ligno oni faras ~on* Z; *se vi prenis la ~on, prenu ankaŭ la areon* Z. ~i (ntr). Ludi ~on : (f) *la aŭtuna vento ~as tra la arboj*.

* **Violonelο.** Granda violono malsupera je unu kvinto je la aldo.

* **Vipo.** 1 Batilo konsistanta el ŝnuro aŭ rimeno alligita al ligna tenilo : *~o estas por ĉevalo k bastono por maſaĝulo* Z; *li eĉ el sablo ~ojn tordas* Z (estas elturnigema); *li tordas ~on kontraŭ si mem*. 2 (f) Premanta aŭ punanta superpotenco : *gemi sub la ~o. ~i* (tr). 1 Frapi per ~o : *~i hondon*; (f) *homo ~ata de la sorte*. Kp SKURĒI. 2 (f) Forte batadi ; kirli : *la torrento havis blankete grizan koloron*, *kiel ~ata sapa akvo* Z; *la pluvo, hajlo ~is lian vizagojn* Z; *herbo ~ata de la venlengo* B. 3 (f) Senindulge mallaŭdi, kritiki : *lia sprita moko ~as ĉion, kion li trovas kritikinda*; *~i la indiferentecon de la publiko*.

* **Vipuro.** Malgranda venena serpento (*vipera*).

* **Viro.** 1 Animalo de la sekso organizita por demeti en aliseksan animalon la semon de ido (kontraste kun INO) : *~besto, ~bovo, ~safo; ~(seks)ulo*. 2 ~homo (kontraste kun HOMINO) : *Dio kreis la homon, en formo de ~o k ~ino li kreis ilin* Z; *Platono dankis la Diojn, pro ke ili faris lin homo k ne besto, ~o k ne ~ino, greko k ne barbaro*. 3 Maturaga ~homo (kontraste kun INFANO) : *li apenaŭ eniris la ~econ; knabo jam*

~iganta. ~a. 1 Karakterizanta la ~ulojn : ~a organo, birdo, infano, sekso. 2 Karakterizanta ~omojn kontraste kun hominoj : ~a vizaĝo ; parenco per ~deveno ; la ~a potenco super ~inoj ; ~a pronomo, sufikso (uzataj por montri ~ojn). 3 Karakterizanta ~omojn kontraste kun hominoj aŭ infanoj ; kuraga, brava : ~a aĝo, decido, aĝo ; estu kuraj k ~aj, ho *Filișto Z!* aspekto ~e mal-tima z ; ~e k nobele konduti (Kp HEROA). 4 Karakterizanta la rimojn finiĝantajn per akcentita silabo, ekz. *kor'*, — *dolor'* (Kp INA). ~ino. 1 Homino, kontraste kun ~homo : *adulta, aminda, bela, malsaga ~ino Z* ; *kie diablo ne povas, tien ~inon li ŝovas Z* ; *la eterna ~ineco alliras nin supren*. 2 Maturaĝa homino, kontraste kun infano : *~iniganta knabinino*. ~ina. Karakterizanta hominon, kontraste kun ~homo : *la ~ina frioleco, babilemo, amemo*.

*** Virga.** 1 Ne ankoraŭ spertinta seksan kuniĝon : *la sankta ~ulino Z* ; *konservi sian ~econ* ; *mal~igi knabinon*. 2 (f) Ne tuſita, ne esplorita, nekulturita : *~a tero B, arbaro B* (Vd PRA). Kp KRUDA. 3 Sendifekta, pura : *la ~a blankeco de la muroj B* ; *super Belanio pendis la ~a bluo de l' ĉielo B*. 4 Senpeka : *~a koro*.

*** Virto.** 1 Konstanta emfati bonon : *pli bona ~o sen oro, ol oro sen honoro Z* ; *la ~o sin mem rekompencas Z* ; *el la neceseco oni devas fari ~on Z* (oni devas akiri meriton farante propramove tion, kion oni ne povas eviti). 2 Ĉiu el la apartaj bonaj inklinoj de la animo : *li havas ĉiujn ~ojn, krom la malavareco* ; *la civitanaj, teologiaj ~oj* ; *niaj ~oj estas nur plej ofte maskitaj mal~oj*. Kp KVALITO. 4. ~a. 1 Posedanta ~o(j)n : *~a edzino Z* ; *~ulo kompatos la vivon de sia bruto Z*. 2 Konformal ~o : *~a agg. Mal~o.* 1 Konstanta emfati malbonon : *ne fortikiĝas homo per mal~o Z*. 2 Ĉiu el la malbonaj inklinoj de la animo : *malriĉeco ne estas mal~o Z* ; *la kaŭzo, pro kiu ni ne fordonas nin al unu sola mal~o estas ofte, ke ni havas plurajn aliajn*. **Mal~a.** Posedanta mal~o(j)n (Kp PERVERSA).

virtuala. Ebla sed ankoraŭ ne efektiviganta (Kp KONTINGENCA, LATENTA).

*** Virtuozo.** 1 Persono de escepta talento, de grandaj kapabloj : *~o de sporto, pri versfarado*. 2 Artisto, havanta brilan talenton por ludi muzikajn.

Visko. Parazita veg. el kiu oni ekstraktas gluon (*viscum album*).

Visklo. Angla grenbrando.

Visto. Anglodevena kartludo por kvar personoj.

*** Viši** (tr). 1 Purigi objekton, frotante ĝin per io, kio forigas polvon aŭ malesekon : *~i fenestron por pli klare vidi* ; *~i al si la okulojn Z* ; *man~ilo*. 2 Forigi malpurajon de objekto per frotado : *~i polvon de la tablo B*. **El~i** (tr). 1 Komplete ~i : *mi el~os Jeruzalemon, kiel oni el~as pladon Z*. 2 For~i : (f) : *la jaroj el~is tiujn rememorojn el la kapo de la homoj Z* ; *el~i pekon Z* ; *lia honto ne el~igas Z* ; *tiu tempo jam de longe el~igis el la memoro de la homaro*. **For~i** (tr). Komplete forigi per ~o : *for~i la larmajn Z* ; *la plej malforta vento for~as la vortojn skribitajn sur sablo* ; (f) : *tiu memorajo estas preskaŭ for~ila de la flugilo de l' tempo* ; *cion mi for~os de la tabulo de mia memoro Z* ; *for~i suldon, la honton, la malbonagadon Z* ; *la diferencoj rapide for~igis*.

vito (f). Arbejo produktanta la vinberojn (*vitis ampelos*).

vitala (f). Koncernanta aŭ konsistiganta la vivon : *~a impelo* (esprimo uzita de Bergson por aludi la elvolviĝon de la vivo, konsiderata kiel ĉiam progresanta k disdiviĝanta fluo). **~ismo.** Doktrino, laŭ kiu la vivaj fenomenoj estas radikale diferencaj de la materiaj, k rezultas de ~a forto nereduktebla al la fizikaj fortoj.

*** Vitro.** 1 Malmola, travidebla, rompebla substanco, produktata per fando de silika sablo kun potaso aŭ sodo : *~o k felico ne estas fortikaj Z*. 2 Objekto el ~o : *fenestra ~o* ; *okul~o* ; *cion mezuri tra sia persona ~o Z* (juĝi arbitre, laŭ propra vidpunkto. Vd MEZURI, ULNO). **~a.** 1 El ~o : *~a glaso*. 2 ~ita : *oni ne jetu štonojn, sidante en ~a domo*. **~i** (tr). Garni per ~oj : *~ita pordo, galerio, ~eca*. Havanta aspekton de ~o : *~eca okulo, rigardo Z*. **~ego.** Fenestra kolor~ajo (Kp VITRALO). **~igi.** Transformi en ~on, en ~aspektan substancen : (f) *la*

larmoj ~igis la pupilojn. Kp NEBULIGI, VUALI. **Dom~o.** Glata, sed ne polarita ~o ; glaco.

vitralo. Kunajo el diverskoloraj pecoj de vitro, kunigitaj per plumbostrioj por formi desegnojn.

vitrino ♂. Elmontra vitrošranko.

* **Vitriolo.** Koncentrita sulfurida acido.

* **Vivi** (ntr). 1 Posedi la kapablojn sin nutri k reprodukti (pp veg~aj), k ankaŭ sin movi (pp bestoj); mineraloj ne ~as: oni devas mangi por ~i. Kp VEGETI 1. 2 Uzi tiujn kapabojn dum la tempo inter naskigo k morto : ~i longe, longajn jarojn; ~u li! (krio por deziresprimi al iu longan ~on); ~u, progresu, sed lerni ne ĉesu z; li ne ~os pli ol unu tagon z; kiu ~os, tiu vidos z (tion oni scios nur kun la tempo). 3 Uzi tiujn kapabojn laŭ iaj kondiĉoj, ia maniero : ~i sola, kun neleĝa edzino, kun iu en granda amikeco z, en urbo, en kamparo, sub reĝo, pensie, emerite, pie; ili estis tiel malagrablaj, ke oni ne povis ~i (logi, restadi) kun ili z; ~i en gojo k plezuro z, en ĝuo k bruo z; gaj~anto z, bon~anto z (Kp KONDUTI). 4 Havigi al si la rimedojojn por sin nutri : la bestoj, kiu ~as de rabajo; ~i de sia laboro; ~i laŭtage z, per sistemo de el mano al buso z; pastro ~as de pregoj, advokato de leĝo z; fastas sufiĉe, kiu ~as malriĉe (fasto ne taŭgas por tiuj, kiu ~as ofte malsatas); (f) la lando ~as precipe el la terkuluro. 5 (f) Daŭre resti en homa memoro : lia gloro eterne ~os; tiu okazajo ankorau frēse ~as en mia memoro. ~o. 1 Spontanea aktiveco propra al organizitaj estajoj : vegeta, animala ~o; perdi la ~on; esti inter ~o k morto; (f) saĝo estas fonto de ~o por sia posedanto; la intelektala, moralala ~o; dramo plena je ~o k movo; ~plena strato B. 2 Sinsekvo de la agoj, per kiuj evidentigas tiu aktiveco : uzu bone la ~on, ĉar la ~o ne estas longa z; ~o glate ne fluas, ĉiam balas k skuas z; homo lernas la tutan ~on z; la estanta, esonta ~o. 3 Uzado de tiu aktiveco laŭ iaj kondiĉoj, ia maniero : serioza, aktiva, diboeca ~o; ~i puran ~on; ~o de artisto. ~a. 1 ~anta : mi englutos ilin ~aj z; miloj da homoj estis bruligitaj ~aj de Inkvizicio; pentri, desegni laŭ ~a modelo. 2 (f) Karakterizata per rapida k arda

~o : la dancoj iris jam en pli ~a takto z; plej ~a simpatio z; ~a knabo, disputo B; si lin ~e interrompis B; si prezentis al si tute ~e lian vizaĝon z. Kp VIGLA 2. ~eco z. Rapidageco, rapidmoveco, ~ardeco. ~ema. 1 ~a 2 : juna k ~ema virino z. 2 Konservanta daŭran k fortan ~on: ~ema vegetafo; (f) ~ema malamo, antaŭjuĝo. 3 Vigla. ~igl. Doni ~on aū ~econ al : multaj foiranoj ~igis la ordinaran senhomian landvojon z; ~iga printemps blovo B; (f) lia vizaĝo ~igis. ~ipova. Sufiĉe forta ĉe la naskigo por ~i plue: ~ipova infano; (f) la ~ipoveco de nia lingvo z (Kp ENRADIKIĜINTA). ~opano. Rimedo, nutraĵo por ~i : gajni sian ~opanon. ~teni z (tr). Ebliĝi la daŭradon de ies ~o : oni povas ~eni sin per trinkado de nura lakteto; la ~tenaj kostoj plialtiĝis. ~uo z, ~ukrio. Krio por deziresprimi al iu longan ~on : diri ~uon pri iu; ~ui faman oratoron. ~ulo. ~a estajo. Gis~i (tr). ~i gis iu momento; atingi per sia ~o : la patrino ne gis~is la edzigon de sia filo B; ni ne gis~os tiun momenton z; gis~i la feliciton, la amon B. **Kun~anto.** 1 Tiu, kiu ~as en la sama tempo ol alia. Kp SAMTEMPULO. 2 Tiu, kiu ~as kutime k daŭre kun alia. Kp KUNULO, KAMARADO, KOLEGO. **Mal~a.** Ne posedanta la ~on : mal~a substanco; mal~e naskita infano; la afero montriĝis mal~e naskita z. **Por~(aj)o.** Rimedojoj por sin nutri : ili eksiermadis la produktojn de la tero k ne restigadis por~ajon ĉe la Izraelidoj z. **Post~i, super~i, trans~i** (tr). 1 ~i ankorau post ies morto : post~i sian filon; trans~u min z! (f) post~i sin mem (ankorau ~i perdinte sian intelektajn fortojn). 2 ~i ankorau post ia grava okazajo : li ne super~os tiun funebran sciigon; patrino lia amas lin varmege k certe ne trans~us lian punon z. 3 (pp io) Ekzisti ankorau post ies morto : inter tiuj, kies verko trans~is ilian morton, necesas citi Engels; oni povas esperi, ke la memoro de granda homo per duonjaro super~os lian morton z; (f) trans~i sin mem (~i post sia morto en la memoro de la homoj). **Re~igl.** Fari, ke iu jam mortinta ~u denove : re~igi droninton; Jezuo re~igis Lazaron; kredi je la re~igo de la mortintoj; (f) ĉi tiu sceno re~igis en

lia memoro. **Sen~a.** Perdinta la ~on : *sen~a korpo; sen~ajo z; estas feliĉo, ke la maljuna avino jam ne ~is, alie li sen~igus sin z; en tiu tago sen~igos la koro de la reĝo z* (Kp MORTI). **Tra~i** (tr). **1** Pasigi ~ante : *~on tra~i estas art' malfacila z; tra~i teruran minuton, grandan epokon, la junecon en mal-liberejo B; la tra~ita tempo reaperis antaŭ liaj okuloj.* **2** Ekkoni, senti, sperti dum sia ~o : *tra~i gravan okazon, mal-feliĉojn, sukceson, belajn festojn; mi estis juna k ne multon tra~is B; dum tiuj tra~ajoj.*

vivisekcio z \$. Operacio, praktikata sur vivanta animalo por studi la fiziologiajn fenomenojn.

Vizo z. Oficiala subskribo sur pasporto aŭ alia dokumento por atesti gian autentikon k validon. ~1 Z (tr). Fari ~on.

*** Vizaĝo.** Antaŭa parto de l' homa kapo : *nur pano kun fromago, sed afabla ~o z; bela ~o estas duono da doto z; ridanta, larma, senhonta ~o z; la heroo rigardas al la morto en la ~on* (Kp VIDALVIDE); *diru tion al mi rekte en la ~o; mokadi iun ĝuste en la ~on z; (f) : la ~a flanko de la domo estis turnita orienten z; la ~o (supraĵo) de la lero z; malgranda drinkejo montris sian afablan ~on al la vojaĝanto z* (Kp FRUNTO).

vizio z. Imagata objekto, kiun vidigas iluzio de la vidsento aŭ dia revelacio : *~o de Jesaja, kiun li vidis pri Judojo z; profetaĵo, kiun ~is Jesaja z. ~ulo.* Homo, kiu fidas al siaj ~oj : *en politiko la ~uloj estas eĉ pli dangeraj ol la triponoj.*

*** Viziero.** **1** Movebla vizagširmilo de kasko. **2** Leda antaŭrando de kapvesto (Kp BEKO, KASKEDO).

*** Viziti** (tr). **1** Iri por vidi iun hejme : *antaŭ tri tagoj mi ~is vian kuzon z; veni ~e z; la kuracisto ~as siajn klientojn.* **2** Iri por vidi ion : *~i urbon, muzeon; la konferenco estis bone ~ita; teatramonto ofte ~as la teatron z.* **3** Iri regule ien : *~i kurson, klinikon B, lernejon B; ~adi gimnazion z. ~o.* Ago ~i : *mia ~o faris al li grandan plezuron z; mizero faras ~on, ne atendante inviton z; peti de kuracisto la konton de liaj ~oj; kondolенca ~o z.*

*** Vođo.** **1** Sono, kiun produktas aero elblovita el la pulmoj k vibrigita de la laringo : *paroli per malforfa, sonora, ratika, dolča, mallaŭta, trema ~o; aŭdigigi, doni z sian ~on; voku per plena ~o z!* Kp PAROLO 1. **2** Artikigita sono, servanta al homo por esprimi penson : *eloquentia ~o; mi ne aŭskultis la ~on de miaj instruantoj z; obeis ies ~on z; laŭtigi sian ~on favore al iu; direkti sian ~on al iu z; ne kredu al li, kiam li ĉarmigas sian ~on z; (f) la ~o de la prudento, konsciencio; la ~o de la sango de via frato kriasis al mi de la tero z; se ni, obeante la ~on de indiferenta egoismo z.* Kp PAROLO 4, VORTO. **3** Sono modulita laŭ la muzika skalo k alkonformigita al la kanto : *harmonia, malgusta, malagorda, akuta, basa, tenora ~o; muzikajo por du ~oj; (f) per la malakra ~o de l' violoncelo si diris al li, kion si ne kuraĝus esprimi per vortoj; la violona ~o (parto propria al tiu instrumento) de simfonio B; kvar~a kanto.* **4** Esprimo de la opinio de ĉiu pri demando, decido aŭ elektro : *mi petas, ke ĉiu volu bone k libere pripensi sian ~on z; doni sian ~on al iu; esti elektita per 90 ~oj kontraŭ 10; la projekto estis akceptita per granda plimullo de la ~oj B; havi la ĉefan ~on z (Vd TONO); infanoj k ŝiĉo ~on ne havas z (f. pp iu, kiu ne rajtas diskuti); propono akceptita ĉies~e, unu~e (per ĉiu ~oj).* **5** (G) Konjugacia formo montranta, ĉu la ago esprimata de la verbo estas farata aŭ ricevata de la subjekto : *aktiva, pasiva ~o. ~a (Fon).* Karakterizas konsonantoj, kies prononco estas akompanata per vibrado de l' ~kordoj (b g d v z ĝ, kontraste kun la sen~aj : p k t f s ĉ ĝ). Kp FORTA, VASTA. ~e. Uzante sian ~on : *proklami ion ~e k skribi z; legi ~e* (prononcante la silabojn samtempe, kiam oni ilin legas). Kp BUŠE, LAÜTE. ~**(doni)** I (ntr). Esprimi sian opinion pri decido aŭ elektro : *~doni por la unua propono z; ~i tiel, kiel oni trovas la plej utila por nia afero z; jen la rezulto de la ~donado; ~donrajta ano.* Kp BALOTI. ~**kord**. Ĉiu el la ambaŭ membranaj tendenoj de la gloto, per kies vibrado k streĉado produktiĝas la ~o.

vodevilo z. Komedieto kun strofkantoj.

*** Vojo.** **1** Spaco trairota por sin movi de unu loko al alia : *la reklinio estas la*

plej mallonga ~o de punkto al alia ; la ~o de Parizo al Londono ; iri per la ~o de la aero (Vd FLUGI, AEROPLANO) ; montri al iu la ~on al ; trabori sian ~on en densa arbaro ; trovi la bonan ~on ; plena konscio pri la iota vojo Z ; (f) ili jam de longe iris la ~o de ĉio tera (mortis) ; interplektigas la ~oj de mineralogio k geofiziko. Kp LINIO 3. **2** Parto de tia spaco, speciale preparita por veturiloj aŭ piedirantoj : tiu ~o kondukas al la vilado ; iri la, sian ~on Z ; diru al mi, kian ~on li iris Z ; publika, pavimita, multe trapasala ~o ; rel~o, fer~o ; mastro en ~o, servantoj en ĝojo Z ; kiu ĉe l' ~o konstruas, tiun ĉiuj instruas Z ; meti trabojn sur la ~o Z (f : malhelpi) ; malfermi ~on (f : prezenti novan eblecon). Kp IREJO, ŜOSEO. **3** Spaco tra irata de moviganta korpo : ~o de rivero, ŝipo, planedo, obuso, pišto, hormontrilo, mouiganja nubo. **4** (f) Agmaniero, kondutoregulo, per kiu oni povas atingi celon : iri sian ĝustan ~on Z ; eniri ~on (komenci) ; ne iru du ~ojn per unu fojo ; iri laŭ la ~o de la justo Z ; reveni sur la ~on de la prudento B ; li ne ektimis ekiri la ~on al la pacifismo ; trabati al si la ~on Z ; li trovis la ~on al nia koro. Kp KONDUTO, IMITI, RELO, DESTINO. **5** (f) Rimedo : jen la plej bona ~o por riĉigi B ; kie estas volo, tie estas ~o Z (kiu volas, tia povas) ; la ideo de lingvo internacia povas esti realigata per alia ~o Z ; la celo povas esti atingita per du ~oj Z. ~aro, ~reto. Tuto de la vojoj en iu lando. ~-(ir)i (ntr). Iri laŭ iu ~o : hundo bojas, homo ~as Z ; amuzi sin rigardante la ~irantojn ; ek~iri Z. ~krucigo. Loko, en kiu du aŭ pluraj ~oj renkontigas transverse. **De~igl**, el~iri (ntr). Dekliniĝi de la gusta ~o : (f) lia senprudenteco lin de~igos Z. **Dis~igo**, ~forko. Loko, en kiu unu ~o dividigas en du aliajn : Ojdipo haldis ēe la dis~igo Z. **En~igi**. **1** Ekirigi sur la gusta ~o. **2** (f) Ekirigi sur la ~o al sukceso (Kp KOMENCI, PREPARI, INICIATI).

* **Vojagi** (ntr). Iri, veturi por atingi alian urbon aŭ landon : mi ~as en Hispanujo Z, en Hispanuon Z ; ~i eksterlanden ; neniam tra~ita lando Z ; plezura, esplora, turisma ~o. Kp MIGRI, EKS-KURSI.

* **Vokal** (tr). **1** Laŭtigi la vocon por komprengi al iu, ke li devas veni : ~i helpanton kontraŭ rabisto B ; al vi, ho viroj, mi ~as Z ; ne ~u diablon, ĉar li povas aperi Z ; oni ~as la bovojn ne festeni, sed treni Z ; ~i por helpo, helpon, al batalo ; k en tiu tago la Eternulo ~is, ke oni ploruk kriu Z ; ~i sian hundon fajfante ; li ne aŭdis vian ~on ; (f) sonoriloj ~as al pregejo k mem neniam eniras Z. **2** Sciigi al iu, ke li devas veni ; invit : ~i iun per gesto, letero ; vi alvenas kvazaŭ ~ita k petita Z (gustatempe) ; oni ~is min al la kortego ; sendi ~i la kuraciston ; mia sorto min ~as Z ; la tasko ~as min ; multaj ~itoj, sed ne multaj elektitoj Z. **3** El~i 2. **Al~i** (tr). **1** ~i al si : al~u la laboristojn, k donu al ili salajron ; al~i iun kiel atestanton B. **2** Peti ion ~ante : al~i venĝon B, helpon ; mi al~as la ateston de ĉiuj, kiuj partoprenis en la kongreso Z ; al~i ĉiujn kolektigi sub la standardon de la partio (Kp INVITI, INSTIGI, ADMONI). **Al~igo** Z. Inklino por ia profesio (Kp DESTINO). **El~i** (tr). **1** ~i por elrigi : ne el~u lupon el la arbaro Z ; el~i iun al duelo ; el~i mortintojn Z (per sorco). **2** (f) Okazigi, estigi, kaŭzi : tiu ĉi demando per sia naiveco el~os ridon Z ; tiu neologismo el~as konfuzojn kun aliaj vorloj Z ; tiu propono celas nur el~i skandalon Z ; tiu artikolo el~is malpacon Z, multon da intereson ; konflikto, kiu povas el~i militon ; felico k riĉo envion el~as Z ; la propono el~is ĝe ili la limon, ke... Z (Kp VEKI). **3** (f) Prezenti al la spirito vivan vidbildon : la propraj nomoj el~as en ni bildojn pli konkretajn ol la komunaj substantivoj ; en poezio oni devas precipe atenti la el~ipovon de la vortoj. **Kun~i** (tr). ~i al kunveno : kun~i la membrojn, kunvenon Z. **Re~i** (tr). ~i, por ke iu revenu : re~i forsenditan serviston B ; (f) mi uzas la okazon por re~i en vian memoron la nomon de... Z.

* **Vokalo**. **1** Iu el la literoj : a e i o u. **2** (Fon) Iu el la sonantoj karakterizataj per daureco, muzika alteco k intenseco, kiuj estas kompare la plej vastaj el la sonantoj k produktataj kun plej malgranda bruero (aeiou). **Kvazaŭ~o**, **duon~o**. Iu el la sonantoj, kiuj povas okaze ludi rolon de konsonanto k konsistas el la ~oj i k u (skribitaj j k ū, kiam ili estas konsonantoj), la nazaloj k la likvidoj.

Vokativo (G). En kelkaj lingvoj, kazo montranta la alparolatan personon.

vokto Z. Kontrolisto, intendanto.

* **Voll** (tr). 1 Pli malpli energie uzi la spiritajn fortojn, per kiuj efektivigas la agoj : *~i aŭ ne~i neniu malpermessas Z ; mi havas ĉiam la kapablon ~i, sed ne ĉiam la forton realigi ; kiu ~as, liu povas B ; viro, kiu ne scias ~i ; ~u, kion vi ~as ; maldiligentulo ŝovas sian manon en la poton, k ne ~as venigi ĝin al sia bušo Z ; ~anta kruro ne laciĝas de kuro Z.* 2 Koncentrigi sian atenton al la ideon de ia ago, por ke ĝi efektiviĝu : *kion oni ~as, tion oni povas Z ; dio ~u, ke... ; li ne ~is eĉ respondi al mi ; ĉu vi volas, ke mi venigu lin ? ĝi ne akceptas, se vi ~as eĉ multe donaci Z ; kial vi ~as serĉi al vi plezuron ĉe fremda virino Z ? mi ~as diri al vi la veron Z ; kiam mi ~as esprimi direkton, mi...Z ; mi ~as, ke vi tien iru Z ; trovinte neniu, kiu ~us (bon-~us) sin akcepti Z* (Kp INTENCI, DECIDI, ORDONI, DEZIRI, CELI). 3 *~i iri : mi ~as en milion Z ; si ~is en kaleson Z ; ne ~as kokin' al festeno, sed oni ĝin trenas perforte Z ; la hundeto leviĝas k ~as ankaŭ sur la balancilon Z.* 4 *~i akcepti, havi : ~us kato ŝiojn, sed la akvon ĝi limas Z.* ~o. 1 *Kapabla ~i : ĉu la homo posedas liberan ~on ? kie estas ~o, tie estas vojo ; de la ~o la ordono pli efikas ol bastono Z ; ~o k dezirado leĝojn ne konas Z ; energia, mal-forta ~o ; mi demandis min, kia streco de la ~o levis lin B.* 2 *Tio, kion oni precise volas : kiom da koroj, tiom da ~oj Z ; konformiĝi al ies ~o ; tia estas mia ~o ; la ~o de la ĉielo plenumiĝu ! ~a.* Rilata al ~o : *~a ago, movo* (Kp KONSCIA). ~e ne~e. Devigite ; ĉu oni ~as aŭ ne : *~e ne~e, li devas cedi B.* Bon~i (ntr). 1 Esti tiel bona, ke oni ~as ; afable konsentis : *bon~u pasigis al mi la salon.* 2 *~i fari bonon al iu : lia bon~o donis al mi pardonon ; malbon~a kritikisto, recenzisto.* Kontraŭ~a, mal~a, ne~a, preter~a Z. Okazonta malgraŭ ies ~o ; trudita : *edziĝo kontraŭ~a ; la larĝo preter~e fluis Z ; se iu pentristo ĝin vidis, li preter~e (senkoncience) kaptis la penikon por ĝin pentri Z.* Laŭ~e. Laŭ sia ~o aŭ gusto. Liber~a, mem~a, propra~a. Okazanta laŭ ies ~o ; spontanea, volonta : *liber~a*

decido ; mem~a ekzilo ; mem~e sin enskribi en la armeon B ; mi mem~e pasigis parton de mia vivo en grandaj suferoj k oferoj Z ; ni propra~e donis al la mondo tiun rajton Z ; jugo propra~a ne estas malmola Z. Mal~i (ntr). Rifuzi, ne ~i : *ne mal~u puni knabon Z.* Sen~a. Ne kapabla ~i (Vd ŜAFO).

volbo. Arkforma plafono konsistanta el ŝtonoj, kiuj apogas sin unuuj sur la aliaj : (f) *la blua ĉielo ~igis super ni.*

volitivo (G). Gramatika modo, per kiu kelkaj lingvoj esprimas generalan ideon de volo, ne distingante celecon, deziron, volon, ordonon aŭ peton (u-modo) : *la esp-a ~o respondas jen al la imperativo, jen al la subjunktivo de la eŭropaj lingvoj, laŭ tio, se ĝi estas en ĉeja aŭ dependa propozicio.*

* **Volonte.** Konsente k kontente, laŭ volo k plaĉo : *mi ~e plenumis vian deziron Z ; mi akceptas ~e vian invititon ; mal~e (kontraŭvole) obei. ~(ec)o.* Volo agi komplete laŭ ies dezirto : *ĉiu ellernadus tiun internacian lingvon kun la plej granda ~eco k fervoreco Z.* ~i (x). Bonvoli, esti favore humoranta por io. ~igl. Inklinigi, taŭge humorigi iun por io. ~ulo. Iu, kiu faras ion propravole, sendevige ; mem-volubo.

volto <. Elektromova forto de kurento, kiu produktas unu amperon je rezisto de unu omo.

* **Volumo.** Aro da kelkaj manskribitaj aŭ presitaj kajeroj, kune binditaj aŭ brošuritaj : *libro en du ~oj.*

Volumeno Z. Parto de la spaco okupata de iu korpo : *el ĉiuj korpoj havantaj egalajn surfacojn la sfero havas la plej grandan ~on B.*

* **Volupto.** Plezuro de la sentumoj, kaŭzanta tre vivan ĝuon : *gui ~on Z ; li serĉigis lin ĉe ĉiuj ~vendistinoj ; ~ama temperamento.*

* **Volvi** (tr). 1 Plurfoje rondmeti ion flekseblan ĉirkau io alia : *~i ŝnuron ĉirkau bastono, kolskarpon sur sian kolon Z, bandagon ĉirkau brako ; vinber-branĉoj ~is sin ĉirkau la kolonon Z ; hederoj ~igis ĉirkau la arboj B ; ~ajo da fadeno, de lupolo Z ; granda pergamina rul~ajo Z.* 2 Rondirigi objekton ĉirkau ĝi mem : *~i paperfolion ; ~ita rubando,*

*petalo de rozo ; kun manikoj supren~itaj
gis la kubuloj B. Ĉirkaŭ~i* (tr). Ĉirkaŭigi
objekton per io, kio ~igas ĉirkaŭ :
ĉirkaŭ~i la kolon per rubando B; (f) la
stato ĉirkaŭ~as la modernan individuon
per tri multaj ligiloj (Kp VINDI). **Dis~i** (tr). 1 Elendi ion ~itan ĉirkaŭ si mem :
*dis~i tolrlaſon, standardon ; plene dis~ita
floro.* 2 (f) Plivastigi, pliampleksi ;
realigi ĉion, kio estas farebla : *dis~i
čiujn siajn kapablojn, viglan propagandon,
sian programon, la popolan instruadon ; la
uzado de esp-o dis~as ĝe la infanoj la
intereson al fremdaj popoloj k guston al
geografio ; la turka registro entreprenis
dis~i sian militsparon ; la industrio pli
k pli dis~igas ; la programo glate dis~igis* (Kp EFEKTIVIGI, EVOLUI, PLENUMI,
PLIGRANDIGI, PLIFORTIGI, AKCELI, KRESK-
IGI, PROGRESIGI). **El~i** (tr). 1 *Dis~i,*
disfaldi : *la burĝono el~igas ; tiu literaturo
rapide el~igas.* 2 Klare k detale prezenti
temon por ĝin konigi k kompreni : *el~i
argumenton, planon.* **En~i, ~ekovri** (tr).
1 Tute kovri objekton per io, kio ~igas
ĉirkaŭ ĝi : *en~i en tuko la vunditan fin-
gron, beston en reto, sin mem en varma
mantelo, pakajon en paperon B ; esti
en~ita en, per mantelo.* 2 (f) Tute kovri :
*la nokto en~is la teron per nigra vualo ;
la neĝo kovras la straton en~ilan per la
krepusko ; la valo estis en~ita en blanka
nebulo B ; la nebulo ~ekovranta nin ; ni
estis en~itaj en labirintaj komplikajoj ;
la internacia vivo en~as nun la tutan
terglobon* (Kp ENHAVI, ENTENI, AMPLEKSI).
Kun~i (tr). Kune ~i. **Mal~i** (tr).
1 Demeti ion ~itan : *mal~i tukon de
la kapo B.* 2 *El~i 2.*

* **Vomi.** 1 (x) Konvulsie eljeti tra la
bušo enhavon de la stomako : *ili erarigis
Egiptujon, kiel ebriulo ŝancelijas ~ante Z ;
kiel hundo revenas al sia ~ilafo, tiel mal-
saĝulo ripetas sian malsağajon Z ; ~deziro* (Kp NAŽO). 2 (tr) (f) Eljeti el si ion mal-
bonan : *la vulkano ~is lafojn ; la kamenoj
~is fumon ; el~i plej aĉajn insultojn.
Kp SPUTI.*

* **Vorto.** 1 Areto da artikigitaj sonoj
havanta difinitan signifon k difinitan
gramatikan uziĝon : *fleksia, simpla,
kunmetita, dubsenca ~o ; uzi la ĝustan,
konvenan ~on ; la bildoj eksuggestiitaj,
elvokitaj de la ~oj ; laŭ~a* (precize

tradukanta ĉiun ~on) traduko ; *~farado,
~ordo.* Kp PAROLO 6, TERMINO. 2 La ~o,
kontraste kun la esprimata ideo : *oni ne
devas diskuti pri ~oj, sed peni ilin kom-
preni ; faroj estas fruktoj, sed ~oj estas
nur folioj ; kion vi legas mia princo ?
~ojn, ~ojn, ~ojn Z !* 3 Sinsekvo da
~oj, formantaj unu aŭ plurajn mal-
longajn frazojn : *pli bone estas ~o afabla
ol kuko agrabla Z ; de ~o ĝentila ne doloras
la lango Z ; atentu miajn ~ojn, k aŭskullu
miajn parolojn Z ; ~on malverwan virtulon
malamas Z ; kiu ŝparas siajn ~ojn, tiu
estas prudenta Z ; per unu ~o Z, per mal-
multaj ~oj Z (resume) ; diri la lim~on Z
(ne cedi en disputo) ; lasi al iu la lastan
~on Z (la finan decidon) ; ne venis
ankoraŭ la tempo diri la lastan ~on pri
tiuj dubaj formoj Z ; saĝa kapo duon~on
(duone esprimitan penson) komprenas Z ;
pas~o (signaldro) (Kp PAROLO 4, DIRO).
4 Buša promeso ; parolo 5 : *teni, plenumi
sian ~on Z ; ~o donita estas kiel lego Z ;
estu la sinjoro de via ~o Z ; je mia ~o Z*
(mi certigas pri tio). 5 (Rk) Eterna saĝo de
Dio, enkarniginta en Jezuo : *en la kom-
enco estis la ~o, k la ~o estis kun Dio, k la
~o estis Dio ; la ~o farigis karno. ~a.*
1 Konsistanta el ~oj ; *a ludo (sprit-
aĵo).* 2 Konsistanta nur el ~oj ; neefektiva :
senvaloraj ~aj promesoj Z (Kp
SAJNA, PAPER). **~aro.** Libro prezentanta
čiujn ~ojn de lingvo, kun ĉies difino aŭ
traduko (Kp LEKSIKONO, INDEKSO, TERM-
INARO, KONKORDANCO). **~aristo.** Lingv-
isto studanta sencon k difinon de la ~oj.
~igl. Esprimi per ~oj : *~igu vian
peton ; ne~igita kondiĉo.**

vortico. Akvoturniño aŭ ventoturniño.
Kp KIRLAJO, CIKLANO.

* **Vosto.** 1 Libere pendanta ekstremo de
la spino, ĉe kelkaj vertebruloj : *čiu vulpo
sian ~on laŭdas Z ; subpremi, subtiri la
~on* (pp frapita hundo ; f. pp trompito.
Vd NAŽO). 2 Posta parto de la korpo de
birdoj aŭ serpentoj : *korniko vundita
propan ~on timas Z.* 3 (f) Fino ; lasta
parto : *la ~o de vagonaro ; la ~o (tren-
aĵo) de virina robo ; ~o (baskoj) de
frako ; tiu senutila deklaro faras impreson
de alkudrita ~o.* 4 (f) Longa vico da atend-
antoj. **Sen~uloj.** Nomo de amfibio fam-
ilio, nomata ankaŭ batrakoj, kies precipaj
genroj estas rano k bufo.

voto. 1 Promeso farita al Dio plenumi meritan agon, se li konsentas ian peton ; sanktpromeso. 2 Religia promeso de pastro aü monaĥo sin dediči al la dia servo. ~i (tr). Promesi per ~o.

***Vualo.** 1 Peco de ŝtofo, tuko, uzata por kaši, kovri ion, precipie la vizagón de virinoj : *la ~o de monahinoj ; sen~igi sin.* 2 (f) Cio, kio kaſas la veron aü la realon : *~o falias de liaj okuloj ; espereble tiu katastrofo forsiros la ~ojn de la homa kredemeco* (forigos la iluziojn k montros la realojn. Vd OKULO) ; *la tempo fine jetos ~on (forgesigos) sur tiujn malgojigajn rememorojn ; mi sen~e (tute malkaše) diros al vi, ke. ~i (tr).* 1 Kovri per ~o. 2 Kaſi ion al la rigardo : *densaj nuboj ~is la lunon ; la valo estis ~ita de nebulo B ; kiam nokto ~as, tiu koloroj egalas Z* (Kp KAŠI, ENVOLVI). 3 (f) Kovri, konfuzante aü malhelpante la rigardon : *la larmoj ~is liajn okulojn B, lian rigardon ; okuloj ~itaj per malgojo ; neĝpluvo ~is la vitrojn ; la partieco ~as vian prudenton B ; frunto ~ita (maltrankvilita) per medito B.*

Vulgara. 1 Generale, ordinare uzata : *~a antaŭjuĝo, eraro ; ~a lingvo* (buſa, kontraste kun la skriba) ; *~e akceptita traduko ; ~igi novan eltronon.* Kp BANALA. 2 Triviala, maledikata : *fremduloj malgraciaj, odorantaj sebon k ~e ridanta* B.

***Vulkano.** Monto, el kiu eligas lafo k cindro.

vulkanizi (tr) ♀. Kombini kaucukon per sulfuro, por ke ĝi fariĝu pli firma, pli

elasta k indiferenta je varmo aü malvarmo.

***Vulpo.** Hundosimila flavruĝa rabobesto (*canis vulpes*) : *vizaĝo sen kulpo, sed koro de ~o Z ; ne ekzistas naiva ~o Z ; se ~o pentofaras, gardu la kokidojn Z ; ruza kiel ~o.*

***Vulturo.** Taga rabobirdo (*vultur*) : *putraĵo allogas ~ojn (f : pp avidaj hered-antoj).*

vulvo ♡. La eksterajo de la seksoj organoj ĉe la virino k ĉe aliaj superaj animalinoj.

***Vundi** (tr). 1 Difekti vivan korpon per tranco, piko aü kontuzo : *lia kontraŭulo ~is lin je la brako ; kiu batas edzinon, tiu ~as sin mem Z ; levi la ~itojn de la batalkampo ; tiu najlo ~is min* ; (f) *la malprofilo, traſante iun popolon sambale ~as tiujn aliajn.* 2 (f) Sufergi ies animon per dolora frapo : *ofte ne pripensite parolo ~as kiel glavo Z ; la lakeoj en livreo ~is lian demokratian senton B ; tio ~is ŝian guston k inklinon al eleganteco B ; la amo profunde ~is ŝin* (Kp OFENDI, KONTUZI). ~o. 1 Ekstera aü interna difekto de organismo, kaŭzita de frapo : *sinjoroj sin batas, servanton ~ojn ricevas Z ; unu ~o alian kuracas Z* (Vd KOJNO) ; *saga hundo post la ~o Z* (Vd SPERTO, BROGI) ; (f) *Eŭropo ankoraŭ suferas pro ~oj de la milito.* 2 Anima sufero, kaŭzita de ofendo : *langa ~o plej profunda Z ; ~o sekreta doloras plej multe Z ; tiu nomo ekpikis la ~on de ŝia koro kvazaŭ per la pinto de ponardo Z ; tio estas lia ~a loko Z* (rimedo por lin sukcese ataki. Kp FLANKO).

Z

***Zebro.** Afrika ĉevalo, kun flava felo strekita per malhele brunaj strioj (*equus zebra*).

zebuo ♂. Speco de bovo, vivanta en Afriko k Azio, kun unu aü du ĝiboj (*bos indicus*)

Zefiro Z. Agrabla milda vento.

zeloto Z. Fervora k obstina adepto de ia religio aü doktrino. Kp FANATIKA.

***Zenito.** 1 Punkto en kiu la vertikalo de iu loko renkontas la ĉielan imagin

sferon : *la tagmeza suno fajre brulis de l' ~o.* 2 (f) Plej alta grado : *lia famo estas ĉe la ~o ; la entuziasmo atingis la ~on B.* Kp KULMINO, APOGEO, EGECO.

***Zibelo.** Rabobesteto el fam. musteloj, kun bela pelto (*mustela zibellina*).

Zigzago. Rompata linio, formanta alterne elstarajn k malelstarajn angulojn : *~a vojo ; la fajraj fulmoj ~e sin jetadis en la ŝaumman maron Z. ~i (ntr). ~e iri.*

***Zingibro.** Unukotiledona hindia veg., uzata kiel spicaĵo (*zingiber*).

***Zinko** Zn. Bluegriza metalo, uzata por kovri tegmentojn, formi baterielementojn ktp.

***Zizelo**. Speco de marmoto (*spermophilus ciccillus*).

Zodiako. Ĉiela zono, kies mezon okupas la ekliptiko, k kiu enhavas ĉiujn poziciojn de la planedoj, k krome la 12 stelarojn (signoj de ~o), kiujn ŝajnas trairi la suno dum sia jara rondiro.

***Zono**. 1 Strio el ŝtofo, ledo ktp por ĉirkaŭigi la talion : *ledan ~on li havas ĉirkaŭ siaj lumboj z ; ji ne dormos, ne deliberigos la ~o de ĝia lumbo z ; de~igi sin*. Kp VINDO, RUBANDO. 2 Parto de la korpo, ĉirkaŭita de tiu vesto : *eniri en akvon gis la ~o* (Kp TALIO). 3 Ĉio, kio ĉirkaŭas kiel ~o : *~o da krutaj ŝtonegoj malhelpas la vidon de la maro*. 4 Parto de surfaco de sfero inter du paralelaj rondoj. 5 (Ge) Iu el la teraj regionoj, limitataj per imagaj rondoj paralelaj al ekvatoro : *la glaciaj, mezvarmaj, varmegaj ~oj. ~i(tr)*. 1 Ĉirkaŭigis ies talion per ~o : *~i siajn lumbojn z ; ~u vin per sakoj z ; (t) Dio ~is min per gojo* (Kp VESTI). 2 Ĉirkaŭis talion, kiel ~o : *jam nenio vin ~as z* (vi estas nuda); *la knabo estis ~ita per tina efodo z ; (f) neĝaj suproj ~antaj la horizonton B*. 3 Meti ĉirkaŭ ies talio : *~i rimenon ĉirkaŭ si ; ~i la glavon sub sia vesto al sia femuro z ; ~i la sabron al sia flanko z ; sub lia vesto estis ~ita glavo z*.

zoofito *fauna*. Ciu malsupera animalo, kies formoj k vivmaniero similas planton.

Zoologo = zoologiisto.

Zoologio. Scienco pri bestoj : *~a bestarejo*.

***Zorgi** (x). 1 Serioze direkti sian atenton k aktivecon al ies bono : *mi ~as pri ŝi liel kiel mi ~as pri mi mem, sed ŝi mem tute ne ~as pri si, k tule sin ne gardas z ; pli ~as unu patrino pri dek infanoj ol dek infanoj pri unu patrino ; ~u pri vi, k nenion pli z* (Vd NAZO) ; *~adi (konstante ~i)*. Kp PRIGARDI, KLOPODI, FLEGI, VARTI. 2 Apliki sian atenton al io, por certigi ties bonan staton au funkciadon : *antaŭ ĝio ~u oficon, plezuro atendos sian vicon z ; ~u vian metion, k ne miksu vin en alian z ; ~u vivon vian k lasu vivi alian z ; faru vian aferon, Dio*

*~os celeron z ; la celo de nia gazeto estas ~i pri la vastigado de la lingvo z ; ~u, ke la reĝo ricevu la telerojn z ; ~i, ke la elektiloj estu homoj prudentaj z ; estis malavare ~ita pri ĉiu societo bezono z. Kp OKUPIĜI. 3 Maltrankviliĝi pro necerteco aŭ duboco de io, kion oni konsideras grava : *la malsato, pri kiu vi ~as, persekutos vin z ; riĉa ~as pri ĉampano, matriĉa pri pano z ; lingvo natura tute ne bezonas ~i pri facileco z. ~o. 1 Atenta penado certigi ies bonon aŭ felicōn : nenio povas anstataŭi la patrinajn ~ojn B ; akcepti infanon sub sian ~on B. 2 Malkontraŭajoj : de ~oj, ne de jaroj blankiĝas la haroj z ; rusto manĝas la feron k ~o la homon z ; ĉiu morgaŭ havas sian ~on z ; la pezaj ~oj premas mian bruston z ; malpli da havo, malpli da ~oj z ; manĝu vian panon kun tremo, trinku vian akvon kun ĝagreno k ~oj z ; se oni ne havas ~ojn pro pano, oni tiam faras al si ~ojn de amo. Kp KLOPODO 2. ~(em)a. Daŭre ~anta : sub la ~a okulo de pastroj B ; ~a esploro B ; tim~ema instinkto ; ~e korekti li preserarojn. ~ato. Persono pri kiu oni ~as, precipe neplenaĝa infano : *la ~ataro de parohestro. Antaŭ~i (tr)*. ~i por antaŭe eviti, malhelpi iun malbonon : *vi devas esti antaŭ~a k asekuri vin* (Vd PUTO). **Mal~i** (tr). Malatenti ion aŭ iun, kiun oni devas ~i : *mal~i sian sanon, profesion, devon, siajn aferojn, amikojn ; mi ne mal~os atente ekzameni tiun proponon* (Kp NEGLEKTI, PRETERLASI). **Pri~i** (tr). Flegi : *pri~i malsanulon, ĝardenon*. **Sen~a**. Ne maltrankvila pro ~oj : *sen~a vivo, ofico* (Kp LUMA, SERENA, SENNUBA).**

Zuavo. Infanteriano de la franca afrika armeo.

***Zumi** (ntr). Aŭdigi kontinuan, malakutan k obtuzan bruon : 1 pp insektoj, kies flugado faras zo-sonon : *~as abelo, vespo, grilo*; (f) : *mušo ~as al li en la kapo* (li havas plej strangajn ideojn) ; *dancario ~is en lia cerbo* ; en konfuzo miksamaso ~as la pensoj en mia kapo ; *surdiga ~ado de la kugloj*. 2 pp persono murmuranta aŭ kantanta kun preskaŭ fermita bušo : *~i kanton*. 3 pp konfuzo bruuo de parolantaj personoj : *senēesa ~ado de la langoj* ; *la mallaŭta ~ado de la konversacioj*.

SUPLEMENTO

KOMPILITA DE

Profesoro G. WARINGHIEN

ANTAUPAROLO

Car la malbonigo de la tempoj ne permesas al la prudentaj eldonistoj de SAT efektivigi jam nun la longe karesatan revon de Plena Ilustrita Vortaro, ili almenaŭ volis intertempe prezenti al la publiko eldonon plibonigitan kaj kompletigitan de tiu ĉi Plena Vortaro, de kiu elĉerpigis jam tri eldonoj (la tria, fakte, estis nur fota reprodukto de la dua). Kaj ili petis min elekti, el la abunda kaj altvalora materialo amasigita por la estonta P.I.V., la plej utilajn kaj plej bezonatajn artikolojn, kion mi provis fari en jena Suplemento.

I. Metodo kaj Dokumentado

Malfacila estis la tasko, ĉar mi devis teni min inter certaj limoj kaj ne povis enpreni ĉion enpresindan : tio estus el Suplemento fari duan Vortaron. Por redukti la arbitrecon neeviteblan en ĉia elekto, mi uzis du rimojn : mi unue provis difini la ĉefajn terenojn, ĉe kiuj estis sentebla ia nesufiĉeco de la ĝisnuna P.V., ia malhavo de precizaj aŭ oportunaj terminoj. Kvar tiajn terenojn mi konsideris : 1° la ĉiutaga vivo, ne nur de viroj sed ankaŭ de virinoj kaj infanoj ; 2° la tekniko kaj scienco, kiuj pli transformigis kaj progresis en la lastaj kvindek jaroj, ol en la antaŭaj dudek jarcentoj, dum nia oficiala Esperanto ŝajne datigas de la antaŭ-maŝina epoko ; 3° la neeŭropaj civilizoj, kiuj pli kaj pli laŭtigas sian vocon en la monda koncerto, kaj kies ĉefaj apartaj meritas konsideratecon en internacia vortaro ; 4° la beletro, kiu de K. Kalocsay ĝis W. Auld, de « Odusseias » ĝis « Peer Gynt », de « Cezaro » ĝis « Sep Fratoj »¹ konis tiel fruktoriĉan malvolvigón, ke domagi al ĝi la lokon estus ia leksikologa mallojaleco.

Due, por la elekto de la vortoj el tiuj kvar terenoj, mi helpis min kaj per la jam ekzistanta literaturo, kiun mi preskaŭ tutan tralegis kaj prinotis (apartan atenton mi kompreneble donis al la Zamenhofaj vortoj ankoraŭ ne registritaj en P.V.), kaj per la vortaroj, kiuj aperis post la dua eldono de la nia² (inter ili mi plej zorge esploris la « Novan Vortaron Japanan-

¹ Cu bezone nomi la tradukintojn — W. J. A. Manders, E. A. Haugen, I. Rotkvič, V. Setälä ?

² Mi devas ĉi tie korekti preterlason en la Antauparolo de tiu Dua Eldono : pri la romkatolikaj aferoj informojn donis Pastro G. Ramboux, pri la arkitekturo kaj la medicino estis danke utiligataj respektive la « Universala Terminologio de la Arkitekturo » de F. Azorin, kaj la « Esperanta Teknika Medicina Vortaro » de D-ro Briquet.

Esperantan » de Akademiano J. Okamoto, kaj pro la fakto, ke ĝi prezentas la vidpunkton de orientano, kaj pro ĝia ege konsciencia kaj valorplena ellaborado; sed mi ne forgesis la aliajn, nome : « Esp.-Portugala » de J. Joels, 1941 ; « Esp.-Ĉeha » kaj « Ĉeha-Esp-a » de J. kaj K. Filip, 1947-49 ; « Ĉeha-Esp-a » de R. Hromada, 1949 ; « Esp.-Norvega » de R. Rian, 1949 ; « Esp.-Germana » de M. Butin kaj J. Sommer, 1953), kaj per la listoj de enkondukindaj vortoj, kiujn diversaj personoj bonvolis disponigi al mi (mi menciu interalie nian karmemoran Lanti, Akademianojn M. C. Butler kaj St. La Colla, s-rojn B. Long, T. Pendlebury, St. Engholm, L. Beau, Petro Levi kaj Dazun, Ch. Chomette, Hans Wingen, R. Rossetti kaj s-inon E. Linz).

La difinojn de la vortoj apartenantaj al la sekvantaj fakoj liveris aŭ kontrolis la respondecaj kunlaborantoj de la P.I.V., nome :

- pri *Botaniko* : D-ro P. Neergaard, Sekciestro ĉe la Ŝtata Plantpatologio Servo, Kopenhago, Akademiano, (Dan.)
- pri *Filozofio* : D-ro St. Kamaryt, emerita Prof. en Bratislava, Akademiano, (Ĉeh.)
- pri *Fiziko* : D-ro F. J. Belinfante, Prof. ĉe la Universitato de Purdue (Uson.)
- pri *Geologio* : S-ro H. Rosendahl, Kuratoro ĉe la Geologia Muzeo en Oslo (Norveg.)
- pri *Juro* : D-ro I. Lapenna, eks-Prof. ĉe la Universitato de Zagreb, Akademiano, (Kroat.)
- pri *Kemio* : D-ro W. J. Nijveld, Ingéniero en Amsterdam (Nederland.)
- pri *Matematiko* : S-roj C. Rogister (Belg.), T. K. Slade (Angl.), Prof. P. H. Mooij (Nederland.)
- pri *Medicino* : D-ro G. Canuto, Dekano de la Medicina Fakultato en Parma, Akademiano, (Ital.)
- pri *Statistiko* : D-ro O. Reiersøl, Prof. ĉe la Universitato en Oslo (Norveg.)
- pri *Zoologio kaj Paleontologio* : S-ro C. Støp-Bowitz, Kuratoro de la Zoologia Muzeo en Oslo, Akademiano (Norveg.).

Por la aliaj fakoj, mi ricevis grandan helpon el la « Teknikaj Terminaroj » publikigitaj de UEA (*Aeronaŭtika* de E. D. Durrant, 1941 — *Armea* de la sama, 1940 — *Fervoja* de E. M. Rosher, 1952 — *Infanluda* de S.B.E.T. 1942 — *Kudra kaj Trika* de M. kaj V. Verda, 1947 — *Marista* de Kto P. Clissold, 1950 — *Muzika* de M. C. Butler kaj F. Merrick, 1944 — *Radiofonia* de A. Venture, 1943), de la *Vortregistroj de Lernolibro pri Elektrotekniko* de Ing. J. R. G. Isbrücker, Prezidanto de la Akademio, 1951-2, kaj de la *Scienca Revuo* sub la redaktado de D-ro W. P. Roelofs.

II. Oficialeco kaj Fontindikoj

La listo de la fundamentaj kaj de la oficialaj vortoj en P.V. ne ĉie koincidas kun listoj de aliaj vortaroj; tial mi kun pedanta zorgo kontrolis ĝin tutan laŭ la originalaj dokumentoj: *Fundamento de Esperanto*, la ses *Oficialaj Aldonoj* kaj la *Cirkuleroj* de la Lingva Komitato. Sed mi devas averti, ke en la Fundamento mi ne konsideris la Antaŭparolon, nek en la Unua Oficiala Aldono la piednoton.

Car la kriterio uzita de Grosjean-Maupin en sia « Klasika Libro de Esperanto » (kiu principe servis kiel referencilo por la P.V.) estis pli vasta ol la mia, kaj ĉar enigis krome kelkaj preseraroj aŭ konfuzoj, mi opinias utila doni detalan liston de la farendaj ŝangoj (la vortojn, kiuj estas montritaj kiel fundamentaj, respektive oficialaj, sole nur de la « Klasika Libro », eldono 1927, mi signas ĉi-sube per asterisko) :

- 1) estas nek fundamenta, nek oficiala — kaj devas perdi sian kapsteleton kaj majusklan komencliteron : **ARHAISMO***;
- 2) ne estas fundamentaj — kaj devas perdi sian kapsteleton (sed estas ja oficialaj kaj konservas la komencan majusklon) : **DOGMO*, KRESTOMATIO, PARADOKSO*, SUPERLATIVO***;
- 3) ne estas oficialaj — kaj devas perdi sian komencan majusklon : **ABOL(ICI)I, AGRONOMO*, ANALOGIO, ANTROPOLOGO*, ARISTOKRATIO*, AROGI*, DEMOKRATIO*, IMPERIALISTO*, JEZUO*, KALVARIO, KAMPANJO, KANALIZI, KATEHISMO* (KATEKISMO*), MONARHIO* (MONARKIO*), MONOTEISTO*, NUMERALO*, PLUTOKRATO*, POLITEISTO*, PROTESTANTO, ROJALISMO*, SPIRITISMO*, ZOOLOGO***;
- 4) ne estas zamenhofaj — kaj devas perdi la signon z : **LITINO, ŜABLONO, ŜILO, TRUBADURO, VARIETEO** ;
- 5) Apud la formo **TEKNIKO** estas ankaŭ oficiala la formo **TEĀNIKO** ;
- 6) Estas fundamentaj — kaj devas alpreni la kapsteleton (la vortoj inter krampoj jam havas ĝin en P.V.) : **AKTIVA, ALFABETO, BALO, CENTIMO, (CIAL, ĈIES, ĈIOM), DIPLOMATO, DIPLOMATIO, DOKTORO, ENERGIO, ESPERANTO, FI, FIZIKO, FOTOGRAFO, GEOGRAFIO, JURISTO, KILOMETRO, (KOPEKO, METRO, MILIONO, NAIVA, NENIAL, NENIOM, PFENIGO, PREFIKSO, PROJEKTO), REZULTATO, SCENO, (SISTEMO, SOFISMO, SPECIALA, SUFIKSO, TEATRO, TELEGRAFO, TEORIO, TIES), ZOOLOGIO** — ĉiuj vortoj entenataj en la *Fundamenta Ekzercaro*¹.

¹ Konforme al la plano de la P. V., mi preterlasis la liternomojn, la proprejn nomojn de la *Fundamenta Ekzercaro* kaj la gramatikajn finaĵojn de la *Universala Vortaro*. Sed, laŭ la § 42 de la Ekzercaro, oni devas rigardi la um-vortojn kiel memstarajn radikojn; jen do la listo de la fundamentaj : **AERUMI, AMINDUMI, BRULUMO, BUŠUMO, BUTONUMI, GUSTUMI, KALKANUMO, KOLUMO, KOMUNUMO, KRUCUMI, LAKTUMO, LOTUMI, MANUMO, MASTRUMI, NAZUMO, PALPEBRUMI, PLENUMI, MALVARMUMI, VENTUMI**.

- 7) Depost la publikigo de la Dua Eldono de la P.V., estis oficialigitaj — kaj devas alpreni la komencan majusklon : ANGORO, APERTURO, APLOMBO, ARBUSTO, AÜGURI, AÜREOLO, AVIADO, BALETO, BANKIERO, BREMSO, BULTENO, FONO, GRAMOFONO, GREGO, HONORARIO, INGREDIENCO, KABINETO, KONCESIO, KONDUKTORO, MONOTONA, PILO, PLAGIATO, SLIPO, STREBI, SUSURI, ŠRUMPI, VINKTO, VIVISEKCIO, VIZIO, kaj la sufikso -END.

Tiujn vortojn, kun la difinoj, oni trovos je ilia alfabeta vico en la P.V., krom BALETO, kiu estas (de nun, erare) montrita kiel derivajo de BALO ; KONDUKTORO, kies oficiala (kaj kontraütimologia) difino differencas de tiu, kiun ni antaüe donis, kaj VINKTO, kiun ni preterlasis, ĉar ĝi estis senutila duoblaĵo de « krampo » kaj « nito » (la oficiala difino cetere ne kongruas kun la tradukoj en angla kaj germana lingvo) : tiujn du lastajn vortojn oni serĉu do en la Suplemento.

- 8) Estas zamenhofaj — kaj devas alpreni la signon z : KOKERIKO, LITIO, NUMERALO, PARALOGISMO, POTENCIALO, SANDRO, TELEPATIO, TRANČEO, VICIO.

III. Statistikaj Informoj

Oni jam plurfoje levis la demandon pri la konsisto de nia vorttrezoro, t.e. la nombro de la oficialaj radikoj kaj ĉe de la neoficialaj. La interesatoj trovos ĉi-sube la precizajn informojn.

Por egaligi la komparojn, mi konsideris nek la gramatikajn finajojn, nek la proprajn nomojn. Temas do, en la sekvantaj ciferoj, nur pri la nudaj vortradikoj (inkluzive de la afiksoj).

En la Unua Libro (1887) enestis radikoj 904.

En la Universala Vortaro (1894) enestis radikoj 2.599.

En la Fundamento de Esperanto (1905) enestis radikoj 2.666 : tio estas do la nombro de la Fundamentaj radikoj.

En la Unua Oficiala Aldono (1909) enestis radikoj 833 (ne enkalkulante la 30, kiuj estis jam en la Fundamenta Ekzercaro).

En la Dua Oficiala Aldono (1919) enestis radikoj 589 (ne enkalkulante la 2, kiuj estis jam en la Fundamenta Ekzercaro, kaj la 1, kiu estis jam en la Unua Aldono).

En la Tria Oficiala Aldono (1921) enestis radikoj 189 (ne enkalkulante la radikon **jur**, kiu estas simple malkombino de la **jurist** de la Ekzercaro).

En la Kvarta Oficiala Aldono (1929) enestis radikoj 118 (rigardante **amor** kiel komunuza radikon).

En la Kvina Oficiala Aldono (1934) enestis radikoj 8.

En la Sesa Oficiala Aldono (1935) enestis radikoj 21.

Krome, en 1953 estis oficialigita la sufikso **end** : 1.

La nombro de la Oficialaj radikoj estas do, en tiu ĉi tempo : 1.759.
La Fundamentaj kaj la Oficialaj sumigas je : 4.425.

La dua eldono de la Plena Vortaro (1934) entenis radikojn 6.900. La nuna Suplemento (1953) aldonas 966 aliajn : sume 7.866.

Ni fine notu, ke Zamenhof uzis 1.294 radikojn neoficialajn.

IV. Tipografia aranĝo

Tiu ĉi Suplemento enhavas : a) plibonigojn aŭ kompletigojn al la artikoloj de la P.V. ; b) novajn vortojn, kun iliaj difinoj. Oni facile distingos la du kategoriojn, ĉar la vortoj jam pritraktitaj en la P.V. estas ĉiam sekvataj de la signoj

ANST. (t.e. : anstataŭig la antaŭan difinon, aŭ difinoparton per...) aŭ ALD. (t.e. : aldonu jenon).

Cetere estas uzataj la samaj signoj, mallongigoj kaj tipografiaj konvencioj, kiel en la P.V. Oni tamen aldonu, ĉe la simbolo ✽ Geologion al Mineralogio, kaj ĉe la simbolo ✽ Paleontologion al Zoologio ; al la faksignoj, oni aldonu :

(Avi) Aviado

(St) Statistiko.

Aliflanke, mi uzis la simbolon ♀ ne nur por la teknikaj terminoj de Literaturo, sed ankaŭ por montri la vortojn uzatajn precipice aŭ nur en la beletraj verkoj.

Choisy-le-Roi, Oktobro 1953.

SUPLEMENTO

A

* **A.** La unua litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la sesa tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 435 periodo en sekundo (= franca-itala « la »).

adasismo Ripeto de la sama (ordinare banala) sufisko je la fino de du versoj, ekz. « amadas » k « floradas » : *la ~oj estas akcepteblaj, nur se samas unu aŭ du antaŭaj konsonantoj, kiel ĉe « hontema » — pentema ».*

adiabata 1 Sen aldono aŭ depreno de varmo. 2 Ne kaŭzanta transiron de unu kvantumstato al alia.

adobo Ne bakita, sunsekigita briko.

adrenalino Hormono el la surrenaj glandoj, uzata en medicino pro la angiomallargiga efiko — $C_6H_3(OH)_2CHOHCH_2NHCH_3$.

* **Aero** ALD ~flogo (Avi). 1 Kelke da eskadroj sub la komando de ~admiralo. 2 La tuta aviadilaro de unu lando. ~tubo. Kaŭduka tuba ringo, provizita per valvo k alĝustigita ĉirkaŭ rado, kiun ŝveligite ĝi ŝirms kontraŭ la skuo. Kp BENDO, RADRINGO, PNEUMATIKO.

aerobatiko. Aviadilaj akrobatajoj.

aerodromo. (Avi) Difinita k limita areo, kun la koncernaj instalaĵoj, destinita ebligi la alvenon, foriron k servadon de aviadiloj, sur tero aŭ sur akvo.

afrodizio Eksciteco de la seksorganoj. ~igajo. Substanco, kiu estigas tian staton. **Mal-a.** Pli-malpli kompleta manko de seksa ekscitigo.

agresi (tr). Ataki la unua, ne estante

mem minacata. ~ema. Ĉiam preta ataki, eĉ ne provokite.

agresiva z. Agresema.

* **Akceli** ALD ~ilo. 1 Pedalo en aŭtomobile, reguliganta la rapidon de la motoro per la kvanto de la alasata benzino. 2 Mašino, per kiu elektronoj aŭ jonoj estas ~ataj. **Linia** ~ilo. Dua-senca ~ilo, en kiu la korpuskloj moviĝantaj tra serion da tuboj reklinie arangataj estas ~ataj per elektraj kampoj intertubaj, oscilantaj samfaze kun la pasado de la korpuskloj de unu tubo al la sekvanta.

akrostiko z. 1 Poemo, en kiu la unua litero — aŭ pli malofte la unua k lasta literoj — de ĉiu verso formas vorton, nomon ktp. 2 (Bb) Poemo, en kiu ĉiu verso aŭ duonverso komencigas per la sinsekvaj literoj de la alfabeto.

* **Akso** ANST 1 Cilindroforma stango, iafoje provizita per pivotoj, ĉirkaŭ kiu turniĝas peco de mašino : *~o de rado; kupilita, libera ~o.* 2 Rekta linio, ĉirkaŭ kiu figuro rivoluas, aŭ kiu trapasas ties fokuso(j)n : *~o de fortoparo, de simetrio; (f) ~o de vojo.* 3 Ĉiu el la du linioj, laŭ kiuj estas difinita pozicio de punkto sur ebeno : *~o de iksoj, de epsilonoj* (Kp ABCISOJ, ORDINATOJ). 4 Imaga rekta linio, ĉirkaŭ kiu rotacias astro. 5 Imaga rekta linio, kiu trairas la centron de objekto k rilate al kiu ties partoj estas simetrie aranĝitaj. 6 (Opt) Rekta linio, kiu pasas tra la okulo k falas perpendikle al surfaco, aŭ tra lensocentro. 7 (f) Centra, plej grava organo en organizo : *tiu komitato estis la ĉefa ~o de la societo.*

8 (f) Politika alianco : *la ~o Berlino-Romo-Tokio. ~ingo.* Nabo. Kp rivoto, LAGRO. *~umi* (ntr). Rotacii ĉirkaŭ ~o.

Aktiva ALD ~igi. 1 Stimuli, akceli. 2 (G) Doni al verbo ~an sencon aŭ formon. **~ismo.** $\frac{1}{2}$. 1 Politika doktrino, celanta trudi la sukceson de partio per ĉiaj plej energiaj rimedojoj. 2 $\frac{2}{2}$ Pragmatisma doktrinaro, rigardanta la veron afero de la vivo k agado, multe pli ol de intelekto. **Retro~a^z.** Valida por la tempo antaŭa al la apero de la koncerna decido : *lego ne havas retro~an eikon.*

akupunkturo $\frac{1}{2}$. Kuracado, kiu konsistas en la pikado de difinitaj korpopunktoj per tre delikataj pingloj.

alerono (Avi). Diversmaniere movebla klapo metita ĉe aŭ apud la alolopinto k uzata por doni ruligajn movojn al aviadilo.

alfa. Nomo de la unua litero de la greka alfabeto (= a). Ofte prefiks uzata en vicmontra signifo kun la senco de *unua* (Kp BETA, GAMMA, OMEGA). **~radioj** \square . Unua speco de radioj emanantaj el radiumo k konsistantaj el pozitivoj ŝargitaj helium-atomaj kernoj. **~korpuskloj** \square . Heliumkernoj kun atomepezo 4.

*** Amaso** ALD RIM. La radiko estas ofte uzata prefiks, por montri, ke la koncerna ago trafas sendistinge tre grandan nombron da objektoj : *~produktado, ~propagando, ~movado, ~buĉado.*

*** Amplekso** ALD 2 (St) La intervalo inter la plej granda k la plej malgranda valoro en aro da nombroj.

amplifiki (tr) \triangleleft . Plifortigi elektrajn oscilojn. **~ilo.** Amplifikatoro.

anafilaksio $\frac{1}{2}$. Fenomeno konsistanta en la apero de fiziologia ŝoko ĉe la absorbo de ia specifa proteino aŭ toksajo pro impresigemo kaŭzita de antaŭa injekto de la sama substanco.

analgezio $\frac{1}{2}$. Kompleta aŭ parta perdo de la kapablo senti doloron.

aneurismo $\frac{1}{2}$. Dilatiĝo de arterio : *rompo de ~o.*

anstromo \square . Unuo de longo, uzata en spektroskopio, k egala je 10^{-7} miliometroj (\AA).

antibiotiko $\frac{1}{2}$. Nomo de medikamentoj, eltitiraj precipe el mikroskopaj fungoj, k medicine uzataj en la infektoj por malhelpi la plimultigon de bakterioj. Kp PENICILINO, STREPTOMICINO.

antitoksino $\frac{1}{2}$. Substanco, memproduktata en la korpo de animalo k detruanta aŭ vaniganta la toksinojn.

arja (G). Rilata al antikvaj triboj k lingvoj de popoloj, kiuj farigis la Persoj k la Hindoj. **~anismo** $\frac{1}{2}$. Pseŭdoscienca teorio, bazita sur la tri postulatoj, ke ekzistas unu pura ~a raso, ke ĝi estis supera al la ceteraj, k ke ĝiaj nunaj reprezentantoj estas la Germanoj.

*** Arko** ANST 1 Δ Parto de cirklo aŭ de alia kurba linio. 2 Objekto havanta tian formon : *~o de volbo, de fenestro; apoga, desarĝa, ronda, duoncirkla, triloba ~o; ~o pinta, rompita (= ogivo); mian ~on (ciel~on) mi metas en la nubon^z.* 3 \triangleleft Luma ~o formiganta inter du apartigitaj karbaj polusoj : *~lampo, ~lumo.* 4 $\frac{1}{2}$ Paf~o...

armistico $\frac{1}{2}$. Militpaŭzo, difinita per detala skriba konvencio, k pli grava ol la simpla batalhalto.

aroki (tr). En ŝakludo, movi samtempe unu el la turoj, metante ĝin ĉe unu flanko de la reĝo, k la reĝon mem, metante ĝin ĉe la alia flanko de tiu turo.

ascendi (tr) \triangleleft . Supreniri.

asembleo $\frac{1}{2}$. Interkonsilia ĉi legofaranta organismo, kontraste al la plena responda instanco : *la ~o de Unesco.*

asimptoto \triangle . Linio, kiun tangas certa kurbo en la infinito.

aspirino $\frac{1}{2}$. Medikamento, konsistanta el salicil-acetata acido k uzata kontraŭ febro k doloro — $C_6H_4(OCOCH_3)_2$.

astragalo ANST 3 \heartsuit Osto de la piedo, formanta artikon kun la tibio.

Atomo ALD Dis~igi \square . Per speciala procedo, liberigi la ~an energion, rompante la eklivilon, kiu tenis la elektronojn ĉirkaŭ la kerno. **~bombo.** Dis~iganta bombo. **~kerno.** Centra parto de la ~o, ĉirkaŭ kiu rondiras la elektronoj. Kp DEUTERONO, NUKLEONO, TRITONO.

aürgnacio (H). Plej malnova periodo de la supera paleolitiko, jus antaŭa al la solutreo k karakterizita interalie per granda perfektiĝo de la prilaboro de estoj.

auto ALD ~ejo. Garago por ~oj. ~čaro. Luebla granda multsega aŭtomobilo por ekskursoj aŭ turismo. Kp AÜTOBUSO.

aütarcio g+. Stato de regno, kiu volas limigi sin kiel eble plej al la konsumado de la produktoj de sia lando k ambicias farigi ekonomike sendependa.

aütopiro (Avi). Flugaparato, kiu

airportigas dank' al rotoro libere turniĝanta sur sia akso k movas sin pere de ordinara vertikala helico. Kp HELIKOPTERO.

avanci (ntr). Promociiĝi, rangaltigi: *adido pro merito, pro servodaŭro.*

avataro 1 (R). Malsuprenigo de diulo sur la teron, en enkarniĝinta formo. 2 (f) Transformiĝo, nova ŝangiĝa aspekto de iu aŭ io.

azimuto z-. Angulo inter la meridiano astronomia aŭ magnetika k la vertikala ebeno aŭ la vertikal, kiu trapasas tra difinita astro aŭ tra difinita terpunktio.

B

* **B.** La dua litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la sepa tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 489 periodoj en sekundo (= franca-itala « si »).

ba z! Ekkrio esprimanta senzorgecon, indiferentecon.

* **Bakl** ALD ~uje. 1 Profunda, mallarga volba masonajo, en kiu oni ~as panon, potojn ktp. 2 Malfermebla kesto en kuirforno, en kiu oni ~as viandon, kukojn ktp.

bakteriofago ♀. Mikrobo, kiu glutas k solvas bakteriojn.

bakteriologo ♀. Scienco pri la bakterioj.

Balono ANST 1 Malsolida, malpeza ludilo, farita el kaŭčuko, diverskolora, kolbas- aŭ globforma, kiun oni plenigas per aero aŭ per gaso k tenas per longa maldika ŝnureto. Vd PILKEGO 2...

basa. Malalta: *~a vodo, relieveo, latitudo, tajdo, kurzo. ~igisto.* Spekulaciisto, kiu esperas la ~igon de la akcioj aŭ valutoj por eltiri de ĝi profiton.

baskulo. 1 ♂ Aparato, konsistanta esence el trabo, stango ks, kies unu ekstremajo levigas, kiam oni surpezas sur la alia. 2 (Sp) Longa tabulo metita sur ŝtupo, tiel ke unu persono ĉe ĉiu

ekstremo povas levigi k mallevigi alterne. ~i (ntr.) Moviĝi tiamaniere. ~ludo. 1 (Sp) Infana ludo per ~o. 2 (f) Politika manovro, kiu konsistas en la alterna favorado de du aliaj, inter si malamikaj partioj, landoj ktp. ~ponto. Ponto, kies planko povas levigi k mallevigi dank'al ~a aparato. ~šaltilo. Ŝaltilo, kiu funkciias per ~a movo.

baumi (ntr). Starigi sur la postaj piedoj, p.p. ĉevalo.

Bazo ALD 4 ♂. Fortike defendita pozicio, servanta kiel apogpunkto, provizejo, arsenalo ktp.: *~o de operacioj; aer~o, mar~o.*

bazuko ♀. Tubo, kiu pafas kontraŭtankajn fuzajojn.

bebo ♀. Infaneto.

begino (Rk). Speco de monafino, kiu ne estas ligita per voto, k vivas en ~ejo, kie ŝi mastrumas mem. ~eo. Aro da simplaj domoj, destinitaj al ~oj, k ofte formanta apartan kvartalon en la flandraj urboj.

* **Bela** ANST Plaĉanta al la vidado, aŭdiado aŭ al la spirito pro ĝusta proporcio de siaj elementoj, k naskanta admirion... ~gl. 1 Igi (pli) ~a: *si kolorigis siajn okulojn k ~igis sian kapon z; tiel longe daŭris la tempo de ilia ~igado: ses monatoj per mirha oleo k ses monatoj*

per aromafoj z. 2 Provi senkulpigi sin, prezentante agon sub pli ~a aspekto : ~igi *jurrompon* z., *perforton* z., *trompon* z. ~igajo. Ĉiu el la produktoj uzataj de la virinoj por ~aspektigi sin (haŭtkremajo, pudro, lipruĝo ktp.). ~igist(in)o. Specialisto pri la arto ~igi virinajn vizagojn k korpojn. ~igejo. Establa, en kiu oni praktikas la vizag- k korpmasagojn, la faltoglatigon, la kosmetikon ktp. ~arto. Ĉiu el la artoj, kiu celas la ~on (arkitekturo, beletro, muziko, skulpto, pentro, kinematografo). ~etaĝo z. La unua etaĝo. ~grajno. Nigra aŭ bruna makuleto, kiu denaske markas la vangon aŭ lipon, k donas al virina vizago ian pikantecon. ~skribado. Arto desegni ~ajn literojn : *li donas lecionojn de ~skribado* z.

belfrido . Gvata k alarma turo en flandraj urboj. Kp MINARETO, SONORILTURO.

bendo ANST 1 Mallarga k longa peco el ia maldika materio (= strio) : ~o *el papero*, *folo*, *lado*, *kaŭuko*; ~o *de filmo*; ~etoj *de mumio*. 2 Glata horizontala parto super arkado, pordo ktp. 3 Dika ringo, el kaŭuko k tolo, ĉirkaŭanta radon por mildigi la akraojn de la vojo : *pneumatika*, *kompakta* ~o. ~i (tr.). Ĉirkaŭvolvi, ĉirkaŭligi per ~o : ~i al iu la okulojn, la harojn. ~segilo. Segilo konsistanta el fer~o, kies du ekstremajoj estas kunnititaj.

Benzino ANST . Neputra substanco, miksaĵo el pluraj nedifinitaj likvaj hidrokarbirdoj, ekstraktata preskaŭ nur el petrolo post distilado k uzata kiel solvigilo aŭ kiel brulaĵo en motoroj : *rafinita* ~o (~o vendata en komercopor forigido de grasaj makuloj); ~stacio (kie aŭtistoj povas provizi sin per ~o); ~ujo (parto de la aŭto, aviadilo ktp., kie estas tenata la uzota ~o); ~kruĉo (metallada kruĉo por la transporto de la ~o).

beta. Nomo de la dua litero en la greka alfabeto (= b). Ofte uzata prefiks en vicmontra signifo kun la senco de *dua*. ~radioj . Dua speco de radioj emanantaj el radiumo k konsistantaj el negatonoj; aŭ, pli ĝenerale, iuj (negativaj aŭ pozitivaj) elektronoj emanantaj el radioaktiva substanco.

betatrono . Mašino, en kiu elektronoj, kirlataj en konstanta magneta kampo, estas akcelataj per la kirla elektra kampo elektromagnete induktita de aldona magneta kampo variigata interne de la cirkla orbito de la elektronoj. Kp CIKLOTRONO.

biblifilo. Amatoro de luksaj aŭ raraj libroj.

biblifilio. Arto aŭ emo de la biblifilo. **bicepso** . Dukapa muskolo : *braka*, *femura* ~o.

bido (Sp.). Ĉiu el la glob- aŭ olivoformaj pecoj, el ligno, vitro aŭ alia materio, traboritaj per malgranda truo, tiel ke la infanoj povas ilin surfadenigi por ludo aŭ ornamo.

bideo. Malgranda pelvo, ordinare kun kvar piedoj, sur kiu oni rajde sidigas por lavi la mezan parton de la korpo.

bikšuo (R). Budisma monaĥo.

bilono ANST Vorto kun internacia formo sed sen internacia signifo : 1 (angla-germania sistemo) Miliono da milionoj (= duilio). 2 (amerika-franca-itala sistemo) Miliardo. Kp GIGA-, -ILONO.

biskoto. Tre malpeza k facile digestebla rebakita pantranĉo.

boaco . Rangifero.

bodisatvo (R). Homo destinita farigi budao, sed ankoraŭ ne atinginta la nirvanon.

boko . Virseksulo de remaĉuloj, precipe de kaproj aŭ cervoj.

* **Bovo** ALD ~okulo. Ronda fenestro, precipe en la vandoj de ŝipo.

bovlo. Larĝa, duonsfera taso el fajenco aŭ ligno.

bradiro z. Sud-Amerika mamulo el la ordo de ksenartoj, kun tre longaj membroj trifingraj k fortaj ungegoj, kiu vivas pendante k malrapide grimpanante sub arbobranĉoj (*Bradypus*).

brigo. 52-karta ludo, ĉe kiu duopo batalas kontraŭ duopo k, post la eldiro de la anoncoj, unu el la kvar ludantoj ĉesas ludi k estas nomata fantomo.

bromoformo z. Senkolora likvavo, anestezilo — CHBr₃.

budao (R). 1 Nomo de homo, kiu atingis la plejsupran gradon de sciado k klarividado k eniris en la nirvanon. 2 Alnomo de Sidarto Gaütama, fondinto de la ~ismo. Kp KRISTO.

buddo \square = budao.

bukceno. 1 (H) Antikva trumpeteto ĉe la Romanoj. 2 ~~kiel~~ Molusko kun unuvalva, spirala konko, el la klaso de gastropodoj (*Buccinum*).

buldozo. Fortika k peza raüpveturilo

destinita por senradikigi k niveli grunden.

bunta \diamond . Diverskolora, varikolora : ~a pigo, floro, ĉevalo.

buti (tr) \diamond . Kovri per tero la mal-supraj partojn de planto : *oni* ~as la terpomojn.

butano X . Gasa hidrokarbido, ofte uzata en kamparo por anstataŭigi la ordinaran gason k transportata en boteleoj — C_4H_{10} .

C

* **C**. La tria litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la unua tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 261 periodoj en sekundo (= franca-itala * do »).

celofano X . Travida celuloza pakmaterialo.

celulito X . Inflamo de kuniga histo, povanta okazigi ŝvelon : *subhaŭta*, *pelva* ~o.

centralo. 1 Fabriko produktanta elektron, termikan ks forton. 2 Centra funkcio de telefono aŭ telegrafo. 3 Centra oficejo : *sindikata* ~o.

cibernetiko \diamond . Scienco pri la regado k interkomunikado ĉe la aŭtomataj organismoj, memregantaj mekanismoj k relajsdirektiloj unuflanke, ĉe la estuloj k homkomunumoj aliflanke.

cico \heartsuit . Homa mampinto. ~umo. Kaŭčuka ~oforma truetita ŝtopilo, per kiu infaneto povas elsuĉi lakteton el botelo.

ciklotimio X . Psikozo karakterizita per pli-malpli rapida alterno de deprimigo k ekscitigo, de movo k sento inerteco k de movo k intelekta aktivegeco.

ciklotrono \square . Mašino, en kiu jonoj kirlataj en konstanta magneta kampo estas akcelataj per elektra kampo inter du duoncirkla D-formaj partoj oscilanta samfaze kun la kirlataj korpuskloj.

Kp BETATRONO, SINKROCIKLOTRONO, SINKROTRONO, AKCELILLO, GENERATORO.

Cilindro ALD (jenajn ekz-ojn ĉe 2) : (vitra) ~o de lampo ; (ĉe 3) : *du-a*, *kvar-a* motoro ; ~a kapacito de motoro (ordinare kalkulata en kubaj centimetroj). ~obloko. Tuto de la cilindroj de motoro, kune kun la malvarmiga mantelo.

* **Cindro** ALD ~ujo. 1 Vazeto por kolekti la tabak~on. 2 Kesto en forno, kien kolektigas la ~o. ~ulino \square . Malpura servistino. ~omerkredo (K). La 46a tago antaŭ Pasko, ĉe kiu la Romkatolikoj ricevas de sia pastro ~on sur la frunto. ~ourno. Granda vazo por kolekti k konservi la ~on de mortinto.

cionismo. Politika movado, kiu celis la starigon de aŭtonoma juda ŝtato en Palestino, efektivigintan en 1948 kun la nomo Israelo.

cipselo X^{\ddagger} . Nigra birdo, el la ordo de paseroformaj birdoj, simila al hirundo sed havanta malpli longajn krurojn k pli longajn flugilojn (*Cypselus*).

cirozo X . Kronika inflamo de la interlobeta histo de organo : *hepata*, *atrofia*, *vejna*, *disvastiĝanta* ~o.

cisto X . Scienca nomo de la naturaj vezikoj en la korpo (urina, gala ktp) : *gonokoka* ~ito.

* **Citi** ALD ~iloj. Skribaj k tipografiaj signoj uzataj por limsigni ~ojon : *malfermi*, *fermi* la ~ilojn. **Mis-1** (tr). Fari eraran, malgustan ~ojon.

Ĉ

Caro ALD ~eto. 1 Durada malgranda ~o, kiun oni pušas aŭ tiras per du timonetoj. 2 ☈ Movebla parto de skribmašino, konsistanta ĉefe el kaŭčuka cilindro, ĉirkaŭ kiu volviĝas la papero, k el la ĝin portanta ĉasio. ~umo. Malgranda ~eto, kiun oni pušas aŭ tiras per du timonetoj, k iu ruligas sur unu sola rado, posta aŭ meza. **Krom~o.** Gondol-forma ~eto alkročita ĉe la flanko de motorciklo.

ĉilo ♥. Blanka likvajo rezultanta de la digestado de la ĉimo en la intestoj k sorbata tra la kanaloj ~portaj.

ĉimo ♥. Kaĉaspekta miksaĵo, rezultanta el la digestado en la stomako de la manĝitaj nutraĵoj, k troviĝanta en la duodeno.

ĉimpanzo ~~ape~~. Mamulo el la subordo de simioj, homsimila, sed kun tre grandaj oreloj k malgrandaj dikflugoj, vivanta en Afriko (*Pan troglodytes*).

D

* **D.** La kvina litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la dua tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 294 periodoj en sekundo (= franca-itala "re").

daimio. Japana feuda nobelo.

dalai-lamao (R). Ĉepastro de la Tibeta budisma eklezio.

* **Damo** ANST 1 Honora nomo, per kiu la mezepokaj eŭropaj kavaliroj k poetoj montris al sia korestrino: *batali por sia* ~o; *prikanti sian* ~on. 2 Atuta duobligita disko ĉe la ~ludo: *atingi, ricevi* ~on; *ludi* ~ojn (= ~ludon). 3 Regino en kart- aŭ ŝakludo. ~igi. 1 Ŝangi diskon en ~on. 2 (analoge) Ŝangi ŝakpecon en ~on aŭ en alian figuron. ~cervo. Damao. ~ludo. Ludo por du personoj, konsistanta el tabulo dividita en 100 (franca ludo) aŭ 64 (angla) fakoj alterne nigraj k blankaj, k el du serioj da diskoj, unu blanka k la alia nigra. ~peco. Elementa unuo en ~ludo, konsistanta en disko.

dampi (tr) b. Mane aŭ ile malpliigi la vibradon de kordo, aŭ ŝangi sufoke aŭ obtuzige ties sonkvaliton: ~ila sono de harpo; ~ilo de piano.

darkemono z (Bd). Ormonero de la antikvaj Persoj, surhavanta la vizaĝon de Dario.

darmo (R). 1 La instruo de la Budao. 2 La tutu doktrino de la budaismo. Kp EVANGELIO, SAMGO.

dekalogo z (Bb). La dek ordonoj religiaj, kiujn la Biblio prezentas kiel diktitajn de Javeo al Moseo.

demarkacio ~~g~~. Oficiala fiksado de politika landlimo aŭ regionlimo.

demenco ♀. Simptomaro, karakterizita per la kompleta k definitiva ruiniĝo de la psikaj kapabloj. **Frua** ~o. Generale organika psiko-neurozo. **Senila** ~o. Mensomalsano karakterizita per lezoj de la noblaj elementoj de la cerbo kun relativa saneco de la angioj, k produktanta ruiniĝon de la socia memo. ~ulo. Homo suferanta je ~o.

demoralizi z (tr). Senkuraĝigi, senenergiigi.

* **Denaro** ALD 2. Internacia unuo de mezurado por la diametro de la nilon-fadenoj.

depozicio ~~g~~. Deklarajo, farita de persono vokita doni ateston antaŭ jugo aŭ polica instanco. ~i (x). Fari ~on.

depresio. Ekonomika kriza stato, kiu estigas mallaborecon k neaĉetadon.

dervišo. Vaganta muzulmana monaĥo.

descendi (tr) ♀. Malsupreniri.

desfill (tr) Aranĝi (pozicion, trupon) tiel, ke ĝi estas ŝirmata kontraŭ mala-mika pafado. Kp ENFILI.

deüterio D. Peza hidrogeno, kun atomezo 2.

deüterono Atomkerno de peza hidrogeno kun atomezo 2. Kp TRITONO.

devaluti (tr). 1 Malpliigi la oran enhavon de unu monunuo. 2 Malpli-valorigi monon.

Diaphragmo ALD Membrano, kiu dividas kavojon en du fakojn. 3 Specia metal-a plateto, kun aperturo — ofte alĝustigebla — en la centro, kiun oni intermetas en la vojon de lumgarbo, por limigi ĝin. 4 (En telefona aŭskultilo, gramofono ktp) Metal-a plateto, kiun elektra sistemo vibrigas kiu servas por reprodukti la sonojn.

difterio Infekta k. epidemio malsano, kaŭzata de la bacilo de Klebs-Löffler, kiu atakas la mukozojn k tie estigas falsajn membranojn : *~a angino; ~a laringito (= krupo); ~a vulvito.*

Difterito ANST Malnova nomo de difterio.

diktafono. Aparato, kiu registras la parolojn, ordinare sur magneta drato, k kapablas poste reprodukti ilin laŭ-bezone, tiel ebligante ilian transskribon sen la ĉeesto de la parolinto.

diktaturo. Diktatoreco.

dino Unuo de forto en la sistemo CGS, difinita per la forto donanta al unugrama maso la akcelon de po unu centimetro en sekundo.

direktalo (Avi). Tiu stabiliga planeo formanta parton de la empeno, kiu tenas aviadilon en reklinia direkto.

direktero (Avi). Movebla vertikala surfacajo, formanta parton de la empeno, uzata por reguligi la movojn de aviadiilo al dekstre āu al maldekstre.

direktivo. Ĝenerala indiko de la atingenda celo k de la ĉefaj uzendaj rimedoj, donita de iu ordonanto al la plenumantaj subuloj : *sekvi la ~on de la stabestro.*

diskrediti Z (tr). Subfosi la aŭtoritaton, ruinigi la influon, prestiĝon de persono ā organizo.

dispensario. Senpaga kuracista kon-saltejo aŭ apoteko.

dispozicio. 1 Tio, kio estas difinita, starigita kiel esprimo de ies volo; plano, preparo : *testamentaj ~oj; la diversaj ~oj de tiu lego ne estas aplikeblaj; li faris siajn ~ojn por la batalo.* 2 Temperamento ; korpa aŭ spirita stato, en kiu oni troviĝas : *esti en bona ~o por labori.* 3 Natura emo al io (malsano, arto ktp) ; natura stato, kiu kapabligas fari ion : *psikaj ~oj; oni ne heredas la kvalitojn mem, sed ja la ~ojn por ili.*

diurno Daŭro de 24 horoj ; tagnokto.

divergenco La ~o de vektoro estas la sumo de la derivajoj de ĉi el ĝiaj komponantoj laŭ la samdirekta koordinato. Kp GRADIENTO, KIRLO.

* **Dividi** ALD Δ. Operacio, kies celo estas sci, kiomoble unu kvanto — nomata ~ato — entenas alian — nomatan ~anto ; la rezulto nomigas kvocienton ; la ordona signo estas « : » ekz-e : $a : b = \frac{a}{b}$ (prononcu : *a ~ite per bo egalas a super bo*) ; $10 : 2 = 5$ (*dek ~ite per du faras kvin*). Skriba k tipografia signo, uzata por ~i la elementojn de aparte longa aŭ nekutima kummetita vorto, por transporti parton de vorto sur la sekvantan linion k por kelkaj aliaj celoj.

divizoro Δ. Entjero, ono de unu alia entjero : *la regulo pri la serco de la plej granda komuna ~o k de la plej malgranda komuna oblo.*

dizelo ♂. Motoro kun interna brulado, en kiu la brulajo injektita en forte densigita aeron spontane ekbrulas.

dolmeno (H). Stontabulo starigita sur apogiloj el ne tajlitaj ŝtonoj, k prezentanta probable prahistorian tombejon.

domini (tr). Superregi, superi.

dominio Titolo de kelkaj, pli-malpli sendependaj partoj de la Brita Regno.

donjuano ♀. Literatura tipo de nobela, eleganta, fiera k malpia virindelogisto : *~a lerteco; ~ismo.*

donkihoto ♀. Literatura tipo de viziulo, por kiu materiaj ajoj estas senvvaloraj, k kiu celas belajn sed neatingebrajn idealojn : *a batalo kontraŭ mueliloj; ~ismo*.

dosiero. 1 Kolekto de aktoj, dokumentoj, notoj ks, rilataj al unu afero aŭ unu persono, k ordinare entenataj en unu kovertego. Kp LIGAJO. 2 Ĉe la politiko, aparta registro de ies antaŭaj agoj, kondamnoj ktp.

* **Du ALD ~lo** (St). Nombro, kiu dividias en du egalnombran partojn aron da nombroj ordigitaj en serion laŭ la grando. *~ono...* RIM. Duon- estas uzata prefikso kun la signifo: 1 de preciza

aŭ proksimuma *~ono* : *~onlitro, ~onhoro, ~onplena, ~ontole bindita ktp. 2 de nepleneco, nekompleteco : ~onnuda, ~onkuirita, ~onlumo, ~ondio, ~onvoče, ~onsurda ktp. 3 de parenceto inter la infanoj el la unua edzigo de unu el la geedzoj k la infanoj de tiu dua edzigo k reciproke : ~onfrato, ~fratino; la *~onfratoj havas komuna unu el la gepatroj*. Kp BO-, VIC-*

dukto ♥. Organa konduktubo : *ovo~o; spermo~o; sen~aj glandoj* (kiuj eligas specialan sekreciajon interne de la organismo, kiel pankreaso aŭ tiroido). Kp ENDOKRINA.

dura ♀. Malmola, malmilda.

E

* **E.** La sesa litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la tria tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 326 periodojo en sekundo (= franca-itala «mi»).

ed ♂. Sufikso, per kiu oni formas la nomon de familio almetante ĝin al la nomo de ties tipa genro; ekz-e al la familio de Cerv-oj apartenas la genroj cervo, alko, rangifero, kapreolo, damao ks (-idae).

etodo z (Bb). Hebreo pastra vesto.

Ekipi ALD (Avi). **Sub~ajo.** La tuto de la radoj, glitiloj aŭ flosiloj, kun ties subteniloj aŭ montaĵo, sub la korpo de aviadilo : *trirada, entrebla sub~ajo*.

ekonomiko ANST = Ekonomio 2 k 3.

eksplicita ♂. Esprimita per precizaj detalaj vortoj, lasantaj nenion subkompreneblan; malimplicita : *tiu kazoo estas ~e antaŭvidita en la lego; la ĉarto ~e permisas la ekziston de regionaj kontraktoj*.

eksponi ALD 3 Ekspozicio : *la bazarulo ~deklamas laudante siajn artiklojn; pro la homamaso personoj plendis, ke ili ne povis vidi la ~on; ~istoj estas pagataj salajre k kurtaĝe de sia firma*.

ekstradiceli (tr) ♂. Transdoni fuĝintan kriminton al la kompetentaj juraj

instancoj de alia lando : *kelkaj landoj rifuzas la ~on en ĉiaj okazoj*.

ekstrapoli (tr) Δ. Kalkuli la valoron, kiun havas unu funkcio, kiam la varianto, de kiu ĝi dependas, troviĝas ekster la intervalo de du jam konataj valoroj de tiu funkcio.

ektoplasmo (R). En la spiritisma kredo, videbla emanajo de psika origino, eliranta el la korpo de mediumo.

ekzekucio ♂. Juĝa aŭ administra ago, per kiu oni devigas ŝuldanton aŭ kondamniton plenumi la decidon entenan en la juĝo, verdikto aŭ administracia aktu jure plenvalidaj. *~i* (tr). Plenumi tian agon : *~i verdikton per aŭkcia vendo de domo, per konfisko de parto de la salajro, per forpreno de la ŝuldata objekto. ~isto.* Juĝa aŭ administra oficisto, komisiita plenumi *~on*.

ekzekvi = ekzekucii.

ekzekvatura ♂. 1 Decido de kompetenta enlanda tribunalo, per kiu ĝi permisas la ekzekucion en sia lando de eksterlanda juĝo aŭ verdikto. 2 Akto, per kiu unu ŝtato aprobas, ke alilanda konsulo plenumu siajn funkciojn sur ĝia teritorio.

* **Ekzisti ALD ~adismo.** Ekzistencialismo.

ekzistencialismo ﹏ Doktrino, laŭ kiu la homo, kies ekzisto estas komence preskaŭ nur metafizika, kreas sin mem per la elektado inter la diversaj eblaj agoj k per la plenumado de tiuj agoj: *por tiu skolo, ekzisto antaŭas esencon.*

elektron ANST 1 (Generale) Plej malpeza elementa korpusklo kun fundamento unuo de elektro negativa aŭ pozitiva. 2 (Ofte) Negatono.

Emblemo ALD 2 Ĉiu el la kvar specoj de ludkartoj, signitaj de aparta ~o (trefo, piko, kero k karoo). **Kp KOLORO.**

emiro z. 1 Titolo de la idaranoj de Mahometo. 2 Titolo de guberniestroj aŭ princoj en islamaj landoj.

emisii (tr) £. Krei k cirkuligi: ~i monon, biletoint: ~a banko.

empeno (Avi). La tuto de la stabiligaj k reguligaj surfacajoj ĉe la malantaŭo de aviadilo (= vosto).

emperono. 1. Tiu movebla surfacajo, ĉe la malantaŭo de submara ŝipo, kiu reguligas la vertikalan movojn al sube aŭ al supre. 2. (Avi) Tiu movebla surfacajo, ĉe la malantaŭo de aviadilo, kiu reguligas la ascendon aŭ descendon de la flugmasino.

endokrina $\ddot{\text{v}}$. Sendukta (p.p. glando):
 \approx a. malerdo.

endosmozo Osmozo en la direkto de la interna ujo.

ensemble. 1 Trupo da muzikistoj aŭ aktoroj kune ludantaj. 2 Tuto de la dekoracio, de la mebloj k de la ornamajoj de unu ĉambro, harmonie elektitaj k aranĝitaj. 3 Tuto de la diversaj pecoj de kostumo, harmonie alfaritaj. **Isto.** Artisto, kiun inventas ~on.

entrópicio \square . 1 Termodinamika grando, kiu dum inversigebla izoterma proceso kreskas per la kvociento de la varmo aldonita al la korpo, dividita per la absoluta temperaturo; kiu restas konstanta en procesoj izentropaj; kiu dependas nur de la stato de la sistemo k ne de ĝia historio. 2 Statistikmekanika grando proporcias kun la logaritmo de la termodinamika probable.

envulti (tr) (R). Trapiki la vaksan figurajon de iu persono, kun la intenco estigi ties morton per magia esiko.

epitomo z. Resumo de libro ; mallongigita rakonto. Kp KOMPENDIO. ~igl. Resumi, mallongigi verkon : ~igi la grekan historion por la lernantoj.

erekti (tr) ♥. Disetendi k rigidigi, p.p. kelkaj organoj, kiuj tiamaniere respondas al ekskito : *~anta muskolo*; *~iga histo, organo*.

erodi (tr). 1 Eluzi, elfroti, forakrigi : *la longa cirkulado ~as la monerojn.* 2 Eluzi per frotado kontraŭ alia substanco, kun intermeto de malmola pulvoro. 3 Eluzi per reciproka frotado du objektoj, kiuj devas adaptigi unu al la alia : *~i motoron; ~ala aŭtomobilο.*

* Excepti ALD ~e. 1 En ~a okazo, maniero : *mi kuracas la okulmalsanojn nur* ~e. 2 (arkaismo) Ekskluzive : *mi min okupas ~e de malsano de okuloj z;* *tiuj sovaĝuloj nutras sin ~e per kreskafoj z.* ~okaze. Akcentita formo, uzebla anstataŭ ~e 1, por eviti eventualan mis-kompreneon.

eseo ♀. Mallonga literatura verko, en kiu la aŭtoro ne intencas funde pritrakti sian temon: *isto*.

esk ♀. Neoficiala sufikso, signifanta «laŭ la maniero, la similo de»: *vir~a virino; japan~a pentraĵo; dant~a vizio* (laŭ la stilo de Dante).

* Eskadro ANST. Aro da ŝipoj aŭ da aviadieloj, sub la komando de unu supera oficiero.

eskalo ♀. 1 Ŝupetaro : *simpla, duobla, gliifolda* ~o ; *šnur* ~o. 2 Ŝirajo kun formo de ~o, en maſſtofo : *si malsekigis sian fingron, por haliigi la ~on sur sia kuro.* ~adl (tr) ¶. Grimpi per ~oj gis la supro de la muroj de malamika urbo. ~imuna. Ne povanta ŝiriĝi ~forme : *~imunaj nilonstrumpoi.*

eskudo. 1 Malnova franca monero, el arĝento. 2 Nuna portugala monuno.

espanjoletto Aparato, konsistanta el mantenilo k rigiloj, k servanta por fermi fenestron k ĝin fixi.

etmoldo ANST ♡. Osto de la bazo de la kranio, kiu formas la skeleton de la interna parto de la nazkanaloj.

etoso ♂. Spirita atmosfero de iu medio,
neizago ktp.

F

* **F.** La sepa litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la kvara tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 348 periodoj en sekundo (= franca-itala «fa»).

fajna. 1 Ekstrakvalita, pursubstanca : ~a oro, stono; ~igi metalon. 2 Prezentanta aū distinganta akre subtilajn diferencojn : ~a tolo, mangajo, orelo; ~e kanelita disko de gramofono; (f) ~a gusto.

* **Fako** ALD 3 Ĉiu el la kvadratoj de dama aū ŝaka tabulo.

fanto. En la kartludoj, la figuro mal-supera al la dama.

fascini (tr). 1 Senigi je ĉia povo de forkuro aū kontraŭstaro per intense fliskita rigardado (p.p. serpentoj). 2 (f) Nerezistible allogi, ravi : ~anta belulino.

febla ♀. Malforta.

feliso ♂. Genro de rabobestoj, al kiuj apartenas la jaguaro, kato, leono, leopardo, tigro ks.

temalo ♂. ♂. Insekta estajo.

* **Fermi** ALD ~oplato 2. Movebla plato, kiun oni metas aū mallevas sur la aperturo de vazo, kesto ks, por gin ~i.

Flasko ALD 2. Itala botelo kun longa kolo k larga korpo, cirkauigitaj de pajlo k de specialaj sekaj folioj, kun proksimuma kapacito de 2 litroj : ~o da viño, da oleo.

finto ♀. Ŝajniga atako (frapo, bato, piko aū sturmo), por deturni la atenton k trompi la kontraūlon. ~i (ntr). Fari ~on.

flako. Malgranda kvanto da akvo aū alia likvavo, restanta en kavajo : ~oj sur vojo post pluvo.

flaŭro ♂. La vegetaĵaro de unu regiono, de unu terspaco aū de unu epoko. Kp FAÜNO.

flibustro. Pirato de la hispan-amerikaj maroj, en la 17a k 18a jarcentoj.

floto ♀. 1 Kelke da eskadroj sub la komando de admiralo. 2 La tuta ŝiparo de unu lando : la komerca norvega ~o. Kp AERO.

fonduso f. Kapitalo destinita por aparta, difinita celo : li testamentis ~on por subtenado de la Esp-a movado.

forci (tr) ♂. Kultivi subvitre plantojn, donante al ili la plej bonajn kondiĉojn, por ke ili plej rapide kresku. ~ejo. Vitra domo, kie oni ~as plantojn.

fortreso ♀. Fortikigita urbo aū pozicio, kun granda garnizono k la necesaj municio k provianto, por povи elteni longan siegadon.

foteti ALD ~o. 1 Fotografajo. 2 Fotografado : angulo de ~ado. **EK**~o. Momenta fotografajo. Kp KODAKI. **Kontraŭ**~o. Filmado per kamero orientita rekte en la kontraŭa direkto al tiu de la antaŭa bildokaptado. **Vetur**~o. Filmado per kamero metita sur veturilo k proksimiganta al la objekto aū mal-proksimiganta de ĝi.

foton □. Kvantumo de elektromagneta radiado, kun energio egala al la konstanto de Planck multiplikita per la frekvenco de la radiado.

fotostato ♂. Speco de multoblighilo, por reprodukti grandnombre tekstojn aū desegnojn per foto procedo. Kp HEKTOGRAFO, MIMEOGRAFO.

fraŭdi (tr). Trompoſteli iun, ne pagante al li tion, kio estas lege ŝuldata, aū ne donante tion, al kio li lege havas rajton : ~i la ŝatlon pri siaj impostoj, la doganon; la notario ~is lin je parto el liaj renloj. De~i, pri~i (tr). Ruze, ŝtelume forspreni ion, kion oni ne rajtas preni : de~i leteron, konfiditan monsumon; de la heredajo la konkubino de~is la juvelojn.

frekvenco ALD 2 (St). Ofteco de statistika karakterizo aū de valoro de statistika varianto. ~a distribuo. Tabelo montranta la ~ojn en la diversaj klasintervaloj.

freūda ♀. Konforma al la psikiatria teorio de Freud. ~ismo. Doktrino,

inicita de Freud, pri la erotika origino de ĉiaj homaj instinktoj k sentoj. Kp LIBIDO.

frida ♀. Malvarma : ~a ŝlond, akcepto, spuro, nilado, kamero; sekса~eco; ~igita viando, fluso; ~mašino. ~ujo. Ŝranko, provizita per ~mašino, por hejme konservi la mangajojn dum pluraj tagoj.

frikasi (tr) (Ku). Kuiri en saŭco viandon trancitan en pecojn. ~ajo. Tia mangajo : ~ajo de kokido, de kuniklo.

* **Frizi** ANST ~isto. Artisto, kiu zorgas pri la virinaj hararangoj. **Konstanta** ~o. Tutkapa ~ajo, farita per speciala mašino k daŭranta plurajn semajnojn.

frondo ♂. Branĉo kun folioj.

frontispico. 1 Cesa fasado de monumento ; dekoraciita enirejo. 2 Titolpago ornamita de vinjetoj aŭ aliaj dekoracioj. 3 Gravuro metita vid-al-vide de la titolpago k simbolanta la temon de la libro.

fruntalo ♥. Frunto, formanta la antauan parton de la kranio.

ftizologo ♀. Medicinisto, specialiginta en la kuracado de la ftizo.

ftizologio ♀. Parto de la medicino rilata al la ftizo-kuracado.

fuorto Ⓛ. Fortikigita konstruado, ekipita per fortaj defendiloj k destinita por malhelpi aliron aŭ bari pasejon : *unu fortreso estis generale ŝirmita per zono da ~oj.*

futuro ALD 2 ♂. La estontajo. ~ismo. Artmovado, kiu predikis abruptan rompadon de la tradicio k samtempan prezentadon de la estintaj, estantaj k estontaj sensacioj.

fuzi ALD ~ajo. 1 Substanco, kiu ~as, kiam oni jetas ĝin sur brulantaj karbojn aŭ kiam oni ekbruligas ĝin. 2 Aparato, kies movoferto estas, kiel en raketoj, produktata per ellaso de gasoj devenantaj el brulado de ~ajo 1 : *la V² estis ~ajoj-aviadilo.* Unu speco de la reakcii-aviadiloj, movata per tiaj aparatoj.

fuzeo Ⓛ. Organo, per kiu oni provizas obuson, bombon ks., por eksplodigi ĝin, kiam ĝi trafas malmolan surfacaĵon (= perkula ~o) aŭ antaŭ tiu momento (= fuzo ~o), aŭ post ĝi (= prokrasta ~o).

fuzelago (Avi). Cesa struktura korpo de aviadilo, al kiu adaptigas la aloj, empenoj k subekipaĵo. Kp HULO.

G

* **G.** La oka litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel angla-germana nomo de la kvina tono de la natura majora skalo, responda al la sonoro de 391 periodoj en sekundo (= franca-itala « sol »).

gabardino. Lanteksajo, kun fajnaj oblikvaj ripoj : *pluvmantelo el nepermeabligita ~o.*

gablo Ⓛ. 1 Supra triangula parto de muro, sur kiu sin apogas la firsta trabo, k kies flankoj sekvas la deklivon de la tegmento. 2 (Gotika arkitekturo) Malpeza ornama, ofte ajura, triangula muro, kiu enkadrigas k kronas la arkon de fenestro, pordego ks.

gago. Zorge preparita komika efekto, per paroloj aŭ gestoj, enkondukita en

revuo-skeĉon, filmoscenon ks, sen sfrikta rilato kun la cirkaŭteksto. Kp skeĉo.

gaine. Virina vesto, kiu strikte algustigas al la korpo, sen faldo aŭ flankaj malfermajoj, k kiun oni surmetas ŝovante ĝin laŭlonge de la korpo : ~o el silko kun puntoj; ~a subrobo (kiun la virinoj surhavas sub diafana robo); ~jupo; ~korseto (elasta, senbarta korseto metata rekte sur la haŭto).

galaksio •. 1 La amaso de cirkaŭ 100 miliardoj da steloj, interne de kiu troviĝas nia suno, k kiun havas formon de ovala plata kuko, kun diametro de cirkaŭ 100.000 lumjaroj k dioko de cirkaŭ 10.000 je la centro. 2 Ĉiu el la analogaj astroamasoj, kiuj konsistigas la kosmajn unuojn.

galjono. 1 Angla mezurunuo (4,5460 litroj). 2 Usona mezurunuo (3,7853 litroj).

gama. Nomo de la tria litero de la greka alfabeto (= g). Ofte prefikso uzata en vicmontra signifo kun la senco de *tria*, ~radioj □. Tria speco de radioj emanantaj el radiumo k konsistantaj el fotonoj de «alta» (granda) energio. ~kvantumo. □. Fotono emaninta de radioaktivita substanco.

Ganglio ANST ♀. Pli-malpli ronda amasiĝo da nervoĉeloj k nervofibroj, regule aranĝitaj (*ganglion*).

gangstero. Ano de bando de krudaj, perfornemaj krimuloj, precipie en la grandaj usonaj urboj.

garago. 1 Konstruajo, kie oni deponas, sirmas aŭ riparas la senĉevalajn veturilojn : ~o de bicikloj, de aŭtoj. 2 Loko, kie oni flankmetas vagonojn aŭ bargojn, por lasi la vojon libera.

* **Gaso ALD** 2 ♂. Toksa ~o uzata por milita celo : *ridiga, larmiga, terniga, vezikiga* ~o; ~atako, ~ondo; ~čambro. ~pedalo. Akcelilo (de aŭto).

gaŭčo. Ano de miksitea, eŭropo-indiana raso de Sud-Ameriko, kies metio estas ordinare rajde gardi la brutojn. **Kp VAKER.**

gaŭgo ♂. Nomo de diversaj gradigitaj iloj, servantaj por mezuri dikojn (de metalplatoj), kapacitojn (de bareloj), diametrojn (de kugloj, dratoj) ktp. ~i (tr). Mezuri per ~o.

gazono ♂. Zorge kultivata herbejo.

gejšo. Japana kantistino k dancistino.

gelato ANST. = ĝelo.

* **Gelateno** ANST ~ajo 2. = jeleo.

geno ♂. ♂. Hereda faktoro, entenata en la kromosomoj, k certiganta la reprodukton de unu aparta karaktero en la rezultanta individuo.

generi ALD Re~i (tr). 1 Reprodukti detruitajn parton de korpo per noveformitaj histoj : *marssteloj re~as siujn trantitajn brakojn*. 2 (f) Provizi per nova forto, per pli alta vivimpulso, per pli nobla animo : *re~i rutiniĝiilan institucion, pekinlan virinon*.

genero z = gento.

generatoro □. Mašino por produkti elektran povon. **Van de Graaf** ~o. Mašino, kiu akcelas elektronojn aŭ jonojn per la elektra kampo kreita, inter metalaj kava sfero k la tero, fare de ŝargo influkita sur la sfero pere de movata senfina rubando elektrostatake. Sargata antaŭ enirado en la sferkavon.

genetliko ♂. Scienco pri la heredeco, ĝia kemia fundamento k ĝia efiko sur la disvolvigón de la individuo k la evoluon de la specio.

gerillo. Partizanmilito, origine en Hispanujo : ~ano.

getao. Japana lignošuo.

gilga Δ. Pref. uzata antaŭ unuoj por signifi 10⁹ (miliardo). Simbolo : G. ~elektronvolt. □. Energio de elektronpo post traire de potencialdiferenco de miliardo da voltoj.

gineo f. Brita fikcia monunuo, egalvalora al 21 ŝilingoj.

glisi (ntr) (Avi). Malsuprenflugi sen utiligo de motora forto. Kp ŝVEB. ~llo. Senmotora aviadilo, kies flugado dependas de la aerforto k aerfluoj.

* **Globo** ALD ~eto. Ludobjekto, el diversaj materialoj, kiujn la infanoj ruljetas laŭ diversaj reguloj, por atingi ian linion aŭ kuntuší ~eton de kunlundanto. ~krajono. Krajono entenanta specon de inko, kiun ~eto ruliganta en ĝia pinto demetas sur la paperon. ~lagro. Lagro, kie la rotacio de la akso estas faciligata per intermeto de vico da libere turniĝantaj stalaj ~etoj.

gracila ANST Ne sufiĉe kreskinta; maldika pro patologioj kaŭzoj.

gradiento □. La ~o de skalara kampo estas la vektoro, kies komponantoj egelas la derivacojn de la skalaro laŭ la koordinatoj.

graduso Δ. Centono de kvadranto (400-ono de cirklo).

grapfrukto ♂. Speco de granda orango kun maldika, flava ŝelo k acide dolča, iom amara karno, frukto de ~arbo. ~arbo. Krucajo (laŭ supozo) inter pam-

pelmusarbo (*Citrus decumana*) k orang-arbo (*Citrus aurantium*).

greso ♂. Iu ajn el la herboj el fam. gramenacoj, uzataj kiel furago por brutoj k aliaj «~antaj» bestoj, aŭ en ĝardenoj kiel herbotapiŝoj (= herbo 2.).

groco f. Dekduo da dekduo.

grujero. Svisa k franca, kuirita, truhava fromago el bovina lakto.

gujavo ♂. Piriforma, bonodora k sukera frukto de ~arbo. ~arbo. Arbo, originanta el Centra Ameriko k kultivata en la Mediteraneaj landoj, el fam. mirtacoj (*Psidium*).

gulašo (Ku). Hungarmaniera raguo el bovoj, distranĉita en neregulajn grandajn pecojn, rostita k poste supigita kun legomoj k paprika saŭco.

gvati (tr). 1 Kaše, ŝtelume observi, atendi: *trans la kurteno de la kabarelo li ~is la eliradon de la kudristinoj*. 2 Dejore observi. ~isto. Soldato, kiu kaſite en taūga loko (turo, arbobranĉo, termonteto) observas la movojn de la malamikoj por alarmi en okazo de atako. ~nesto. Observistejo de mastosupro. ~turo. Turo, en urbo aŭ en kastelo, kie en Mezepoko dejoris ~isto.

G

gelo ♀. Scienca nomo por solidiginta koloida solvaĵo (= gelato): *~o de agaragaro, de silika hidrato*.

genro ♀. Speco de pentraĵo, kiu prezentas scenojn el la ĉiutaga vivo k estas nek portreto, nek pejzaĝo, nek historiajo.

giri ALD 3 ↓ Turni ŝipon, por ke ĝi ricevu la venton de la alia flanko. **4** ♂ Turni aŭtomobilon, tiel ke ĝia nova

direkto faras ortan aŭ obtuzan angulon kun la antaŭa. ~ado. Ago ~i 1, 2, 3, 4: *la U-formaj ~adoj estas malpermisitaj en kelkaj urboj*. ~ejo. Loko, kie la vojo pli-malpli forte kurbigas: *tro rapide preni ~ejon; danĝera, blinda ~ejo* (kie la post-~eja parto de la vojo ne estas videbla); *harpingla ~ejo* (kiu, en montaro, kunigas du sinsekvanj paralelaksajn pecojn de la sama vojo).

H

haĝo (R). La pilgrimo al Mekko k Medina, la kvina «kolono» de Islamo. ~ulo. Titolo de islamano, kiu faris tiun pilgrimon.

hajko ♂. Japana fiksforma poemeto el tri versoj de 5, 7 k 5 silaboj.

* **Halti ALD ~ostreko**. Longa streko, uzata en tipografio por signi dialogon, por apartigi frazpartojn pli forte ol per komo, aŭ por esprimi subtrahon (en tiu lasta uzado, ĝi respondas al la vorto minus).

handikapo (Sp). Konkurso, en kiu la ŝancoj de ĉiakvalitaj konkurantoj estas egaligitaj per iaj malavantaĝoj truditaj al la pli sortfavorataj (ekz-e ĝe ĉevalvet-

kuro, prokrasto je la starto, pli granda portenda pezo ks.). ~i (tr). Egaligi la ŝancojn de konkurantoj per ~o. ~(aj) o. La malavantaĝo, kiu estas truditaj al konkuranto: *(f) diplomata malsukceso kaŭzila de la lingva ~o*.

hangaro (Avi). Granda konstruajo, taūga por ŝirmi k enteni direkteblajn balonojn, aviadilojn ks.

harakiri (ntr). Sin mem mortigi per laŭrita entrancio en la ventron, obeante la japanan feŭdan tradicion.

hasti (ntr). Rapidigi siajn movojn, por pli baldaŭ plenumi ion; agi kun nekutima, nenormala rapideco: *je la siblo de la kugloj, li ~is al la tranĉeo*;

ne ~u fari vian taskon, vi disponas la tutan necesan tempon. ~o. Deziro, ke io estu tuj farata; senpacienza penado atingi celon : *letero skribita kun ~o; si senlis ~on edziniĝi k liberigi el la familia atmosfero.* ~a. Tre aŭ tro rapida; farita sen matura pripenso aŭ preparo : *~a manĝo, adiaŭo, konkludo; ju pli ~e, des malpli rapide.* ~ema. Repidema; nemiam volanta perdi ion ajn da tempo.

hašišo. Preparajo, kun ebriigaj k narkotaj ecoj, farita el la supraj folioj k molaj partoj de specio de kanabo (*Cannabis indica*), sekigitaj por fumado aŭ maĉado, en Arabujo aŭ orientaj landoj : *~ano* (= *toksiĝinto*).

haŭli (tr). 1 Peni tirante : *~i šnuregon, kablon.* 2 Tiri al si per šnurego (boaton, bargeon sur rivero, kanalo ks) : *~anta traktoro; ~ada vojo; la ~istoj ĉe Volgo.*

hegira. 1 Fugo de Mahometo el Mekko al Medino (15an de Julio 622 post J.-K.). 2 Muzulmana erao, kalkultita ekde tiu dato : *en la 834a jaro de la ~o.* RIM. Por trovi proksimume la jaron y de la kristana erao respondant al la jaro x de la hegira, oni apliki la formulon : $y = x + 621,54 - \frac{3x}{100}$

hektografo z. Speco de multobligilo, por reprodukti tekston aŭ desegnon skribitan sur papero per speciala inko, pere de paŭsado sur tavolon el gelateno aŭ mastiko servanta kiel klišajo. ~i (tr). Multobligi per tiu procedo. Kp. **FOTOSATO, MIMEOGRAFO.**

helikoptero (Avi). Flugaparato, kiu ŝvebas k movas sin en la aero pere de rotoro. Kp. **AUTOGIRO.**

heloto (H). Unu el la ŝtatsklavoj en la antikva Sparto : *la ebris ~o* (ebriigita por averta ekzemplo al la spartaj junuloj).

hemikranio z. Grava doloro, ordinarne atakanta nur unu flankon de la kapo, ofte akompanata de vomemo ktp.

hemistiklo ♂. Ĉiu el la du partoj de verso ĉiuflanke de la cenzuro.

hidroplano (Avi). Aeroplano provizita per rimoj (speciala hulo, flosiloj ktp), por normale ekflugi de sur la akvo k surigi sur ĝin.

hidropso z. Akvoplena, ne inflama ŝvelajo en histoj, aŭ neinflama eksudajo en korpaĵoj kavajoj, precipa en abdomeno : *~iga nefrito; ~ulo.*

hinduo. Ano de ~ismo. ~ismo. 1 Sinkretisma bramanismo, en kiun enigis multaj ne-arajaj elementoj, k iu estas nun la ĉefa religio en la Hinda duoninsulo. 2 Socia organizo, responda al tiu religio, k ĉefe karakterizita per la kasto-sistemo.

hipermetropa ♀. Nenormala eco de okulo, kiu akre vidas nur je granda distanco, dum, je malgranda distanco, la bildo formiĝas malantaŭ la retino k restas neklara.

hoj! Interjekcio de maristoj, por alvoki de malproksime : *~! de la kanolo!*

holoturio ♂. Genro de eshinodermoj, kies unu specio estas mangata sur la insuloj de la suda Pacifiko k en Ĉinujo k rigardata afrodiziigajo ; markolbaso (*Holothuria*).

hordeolo ♀. Furunketo, kiu estiĝas ĉe la rando de la palpebro.

hormono. 1 ♀ Sekreciajo de senduktaj glandoj, kiu pasas en la sangon k havas gravan efikon sur la funkciadon de certaj organoj. 2 ♂ Analoga substanco, havanta kreskigan efikon sur plantoj, ekz-e biotino.

hororo G ♂. Sento de teruro miksa kun abomeno k signata de tremego aŭ elstarigo de la haŭtharoj : *paraliza de ~o; la ~oj de la atombombado.* ~a. Kaŭzanta ~on. ~i (ntr). Eksenti ~on

hortikulturo ♂. Metio pri kultivado de plantoj k arboj, precipa ĝardenaj, plenaere aŭ subvitre.

hot! **hoto!** z. Interjekcio, uzata por antaŭenpeli ĉevalon, forpelis bovon ktp.

hulo (Avi). La ĉefa strukturo k flosilo de boato aŭ de hidroplano.

humida □. Enhavanta ian kvanton da likvo aŭ da vapo : *~a aero, herbo; grado de ~eco.*

hupo. 1 ♂ Delikata, elstara tufo el haroj, plumoj ks. 2 ♂ = korno 6.

hurio 1 (R). Nigrokula feino, destinita al la plezuro de la savitoj, en la Islamia paradizo. 2 (!) Volupte bela virino.

H

Hano **z.** **1** Titolo de princio aū reganto en Centra Azio. **2** (Mezepoko) Suvereno de la Turkaj, Tataraj k Mongolaj triboj, k imperiestro de Ĉinujo : *Gengis* ~o.

I

***I.** La dekdua litero de la Esp. alfabeto, uzata interalie kiel a) signo de formo (majuskle) : *li estas rekta kiel I; I-fero, I-relo;* b) romana cifero : I, i (=unu); c) simbolo de imaginara nombro aū kvanto (minuskle). ~ greka. Ipsilono.

I. Internacia sufikso uzata : **1** por formi landnomon el la samnoma ĉefurbo aū rivero : *Meksiko*~o z (el urbo Meksiko), *Tuniz*~o z, *Alger*~o z, *Luksemburg*~o; *Niger*~o (el rivero Nigero); **2** por formi landnomojn el la nomo de la loganto (= uj 3) : *German*~o (el popolorno : *Germano*). RIM. Kvankam por multaj landoj tiu suf. liveras nomojn pli internaciajn ol uj, la Lingva Komitato dufoje rifuzis oficialigi gin k ec protestis kontraŭgia uzado, kiu tamen disvastigis. Cetere, estas eraro uzi gin ĉe la landnomoj, kiuj ne respondas al disfinta gento, kiel Kanado, Maroko, Venezuela ktp.

Ikso. Nomo de la 21a litero de la Latina alfabeto (skribita x, X), k uzata interalie kiel simbolo de nekonata ajo, kvanto ks. ~radioj □. Elektromagneta radiado transviola, elsendita dum subita ŝango de rapido de elektraj korpuskloj de katodaj radioj frapantaj solidan trafejon en vakuum tubo, aū elsendita kauze de la ŝangoj rezultintaj en la trafejaj atomoj pro tiaj kolizioj (= X-radioj aū Roentgenaj radioj). Ankaŭ la elektromagneta radiado (fotonoj tre altenergaj) elsendata de betatrono, sinkrotron aū simila mašino, estas nomata X-radiado.

Ilion Δ. Suf. proponita de pluraj fakuloj, por eviti la dusencecon de la internacia vortoj «biliono, triliono» ktp; ĝi signifus tiun potencon de miliono, kiu montras la radiko (se n estas la nombro-radiko, la valoro de la derivajo estas 10^{6n}) : *du*~o (= mil miliardoj, 10^{12});

tri~o (10^{18}); *kvar*~o (10^{24}); *tri dekduo*~oj (3×10^{72}); *tridek du*~oj (30×10^{12}).

***Illumini ALD 2** (R). Doni eksterordinaran spiritan aū intelektan lumon, klarvidecon, intuicion ks. : *tiu naturlego inspiris Zoroastron, Solonon* ~is; *la*~itoj (nomo de diversaj sektoj de viziuloj); ~ismo (ilia doktrino). ~gl (R). En Budismo, atingi la klaran komprenon pri la origino de la doloro k pri la vojo al la nirvano : *la*~iginto (= Budao); *la arbo de la*~igado.

imaginara Δ. Kvalifikas nombron, en kiu aperas la radiko el -1 (ankaŭ skribita «i»). Pure ~a nombro ne enhavas realan parton; komplekse ~a nombro enhavas realan k ~an partojn. ~o. ~a nombro.

imamo. **1** Religia k politika suvereno de muzulmanoj, titolo de la kalifoj. **2** Teologo k kultoficanto de moskeo.

impresionismo. **1** ♀ ♂ Artmetodo, kiu celas esprimi la objektojn kiel purajn sensajn perceptojn, evitante intelektan analizadon. **2** ♫ Tekniko, kiu konsistas en tio, ke la pentristo kaptas k redonas la aspekton, kiun havas la objektoj vidataj sub ia disfinta lumo k je ia disfinta horo. **3** Skolo de la praktikantoj de tiu tekniko.

impresionisto. Ano de la impresionismo.

Incesto (R) ♂. Seksrilatoj inter proksimaj samfamilianoj (= sangadulfo) : *la malpermeso de la*~o *estas unu el la plej malnovaj tabuoj en la homa genro.*

Indekso ALD **Vivkosta** ~o. Prez~o, kiu montras la mezajn ŝangojn en la vivkostoj de mezranga familio. ~nombro. (St) Unu el la serio da nombroj, kiuj esprimas la mezajn ŝangojn en aro da statistikaj variantoj (ekz-e prezoj de diversaj varoj) de tempo al tempo aū

de loko al loko ; ordinare unu difinta jaro (aŭ loko) estas elektita kiel bazo, k la ~nombro por la baza jaro (aŭ loko) estas metita egala al 100.

Induko □. Kreado de ~denso aŭ de ŝovodenso. **~denso (elektra)**. La produkto de la elektra kampa intenso per konstanto, kiu en la elektrostatika sistemo de unuoj simple estas la dielektrika konstanto. **~denso (magneta)**. Kampo kun nula diverĝenco k kun kirlo proporcias kun la sumo de la kreskorapido de la elektra kampintenso k de ĉiu elektraj kurentoj videblaj k enmolekulaj ; alidire, valoro de la magneta kampintenso mikroskopa meznombrobrigita en malgranda regiono enhavanta multajn molekulojn. Simbolo : B.

Inercio z. 1 □ Eco de la materio, pro kiu ĝi emas, kiam senmova, resti sensangebla, k, kiam moviganta, daŭrigi sensangeblan movon : *la ~o de korpo mezuras ties mason; ~rado, ~momanto.* 2 (f) Emo de la spirito ripetadi sensangebla samajn opiniojn k rezisti al ĉiaj modifoj de siaj kutimoj : *la rutina k spirita ~o z; tiu forto de ~o terure malhelpis ĉiun nian pašon z. ~rado.* ☈ Peza rado de mašino, kies ~o ebligas kontraŭstari momentajn rezistojn k regligas la rotacion.

Inerta ANST ~eco. 1 Manko de reagokapablo : *malsana ~eco de muskoloj.* Kp PARALIZO. 2 (f) Manko de iniciato, neagemece : *al la admonoj, la knabo respondis per nevenkebla ~eco.* Kp APATIO, MARASMO, SENENERGIO, SPLENO. **~forto.** Inercio.

Influki (tr) □. Elektri polarigi kondutanton per elektrostatika kampo. Kp INDUKTO, INDUKTI 2.

Ingénia. 1 Spiritlerta, sagace k fekunde eltrovema. 2 Karakterizita per tia eco : *~a solvo de arkitekta problema.*

insulino □. Proteino, kiu reguligas la karbonhidratan metabolismon : *~o estas rimedo kontraŭ la diabolo.*

introvertito ♀. Homo, kies libido ĉefe direktigas internen.

Inverti (tr). 1 □ (p.p. sukeroj) Mal kombini, tiel ke la optika rotacio inversigas. 2 ↗ (p.p. intervaloj k akordoj) Meti la malsupran noton supren, tiel ke alia noto farigas la malsupra. ~lgi. Igi ~ata : *en acida solvajo sukero ~iĝas.* **~ito** ♀. Homo, kies sekса impulso direktigas al samseksaj individuoj. **~sukero** □. ~ita sukero, miksaĵo de glukozo k fruktozo.

iperito □ ♂. Tre dangera, sufoka, larmita k vezikiga batalgaso, nomata ankaŭ mustarda gaso — $(\text{CH}_2 \text{Cl CH}_2)_2\text{S}$. ~I (tr). Ataki per ~o.

ipsilono. Nomo de la dudeka litero de la greka alfabeto, nun prononcata kiel i, k' uzata interalie kiel simbolo algebra por la dua nekonata kvanto (Y, y) : *la akso de la ~oj.*

irizi (tr). Nuanci per ĉielarkaj koloroj. ~a. Prezentanta tiajn kolorojn, kiuj ŝangiĝas laŭ la pozicio de la observanto. Kp MUARI.

izentropa □. 1 Inversigebla k adiabata : *~a proceso.* 2 Atingebla per ~a proceso, havanta saman entropion : *~a stato.* ~o. Kolekto de la statoj ~aj.

izobaro (Me). Linio de punktoj sur la tero, kie la atmosfera premo estas la sama je donita momento.

izocela △ (p.p. triangulo). Havanta du laterojn egalajn.

izomero □. Kombinajo kunmetita laŭ sama pezproporcio el la samaj elementoj, kiel alia aŭ aliaj kombinajoj, sed malsama en unu aŭ pluraj ecoj nur pro diferenco de molekulstrukturo.

J

jejuno ♀. La meza parto de la mal-dika intesto, inter la duodeno k la ileo (*jejumum*).

jeto (Avi). Aviadilo movata per reaktoro.

jido. Germana dialekto, miksaĵo per hebreaj k slavaj vortoj, k uzata de la orient-europaj judoj.

jogo. Hindua sistemo de filozofia meditado k asketismo, destinita efektivigi

la unuigon de la animo de la disĉiplo kun la universa spirito : *~o estas malfacila por la hom' sen memregado.* ~ano. Adepto de tiu doktrino : *la ~an' pli alle staras ol askel' aŭ eruditio aŭ faranto de bonagoj* (*Bagavad-Gita*).

joro. 1 Abrupta flankenšoviĝo de aŭtomobilo, kaŭzita ekz-e de pluvglitiga vojo. 2 Momenta neantaŭvidita vojsango de ŝipo, ordinare kaŭzita de vento aŭ de fluo. 3 Angula movigo de aviadiolo ĉirkaŭ gia normala akso. ~i (ntr). Fari ~on.

jota. Nomo de la naŭa litero de la greka alfabeto, responda al la latina i, k uzata kiel simbolo de tre malgranda kvanto : *nek unu ~o nek unu streketo forpasos de la leĝo* (Bb).

jubilli (ntr). Gojkri ; elmontri bruan ĝojon (precipe en religia atmosfero).

jukao ♂. Genro de amerikaj liliacoj,

kun longaj, glavoformaj folioj pikantaj, floranta ĉiu duan jaron (*Yucca*).

Juro ALD ~medicino. Medicina fako, kiu studas la solvon de la medicinaj problemoj estigitaj de la apliko de la leĝo.

Jurisdikcio ⌂. 1 Rajto jugi. 2 Teritorio, sur kiu sin etendas la rajto de iu jura instanco : *la ~o de la kasacia kortumo sin etendas sur la tuta teritorio de la stato*.

Jurisprudenco ⌂. 1 Juroscienco, filozofio pri juro. 2 Interpretado de la juro fare de la tribunaloj. 3 Tuto de tribunalaj decidoj pri unu jurpunkto : *~o pri aŭtora proprievo*.

Justico ⌂. Stata organismo, kiu zorgas pri elektado de jugistoj, kontrolo de ilia agado, plenumo de difinitaj punoj ktp. : *~ministro, ~oficisto; ministro pri ~o*.

J

jaluzio ♀. Ajura, fiksita aŭ movebla ligna fermilo, kiun oni almetas al fenestro aŭ al alia aperturo, por ebligi al la interne estantaj personoj rigardi eksteren k ne esti mem vidataj : *~o de araba aŭ hispana domo, de loĝio en teatro ktp.* Kp PERSIENO.

jartelo. Elasta rubando, surkudrita je la malsupro de korseto aŭ korsetgaineo, k servanta por streci la ŝtrumpojn. ~zono. Mallarĝa zono, kiun la virinoj almetas, kiam ili surhavas ŝtrumpojn sed ne gайнkorseton.

jazo. Pli bona formo anstataŭ gazbando.

jeleo ANST. (Ku). Suko elpremita el fruktoj, kiu, sukerita k malvarmiĝinta, fariĝas duonsolida k tremetanta maso : *~o el pomoj, riboj ks.*

jerzo. 1 Lana trikita korsajo aŭ jaketo, strikte vestanta la torson. 2 Ŝtofo el mašintrikiti lano.

jigo. Ludo, konsistanta el bildo gluita

sur kartona aŭ ligna tabuleto, kiu estis poste diversforme k neregule dissegita : oni devas kunmeti la pecojn por refari la bildon.

Jinrikifo. Pli bona formo, ol rikiifo.

jipo. Malgranda milita aŭtomobilo, destinita por veturi sur plej malebenaj grundoj.

jonko. Platfunda ŝipo, uzata en ĉinaj maroj, provizita per veloj el pajla mato.

josī (tr) ♂. Provizore kovri per tero la radikojn de plantota planto, por konservi ĝin viva.

judo. Japana luktoarto, starigita sur moralaj bazoj.

Jurio ⌂. Aro da simplaj civitanoj elektitaj por verdikti en tribunalo pri la kulpeco de akuzito, apogante sin nur sur la decido de sia konscienco : *la ~o verdiktas nur pri la fakteto, la jugistoj decidas pri la leĝa puno*.

K

kadio. Muzulmana ŝtatoſicisto, komisiita precipe jugadi laŭ la Korano k Sunao, aŭ laŭ la konsultoj de multio.

kaido. En Alĝerio k Tunizio, ŝtata funkciulo (ordinare ankaŭ tribestro), komisiita pri la justico, la impostokolektado ktp.

kajako. Malpeza barko el fokfeloj, movata per pagajo, k uzata de la Eskimoj.

kajmano Genro, en Meza k Suda Ameriko, de krokodiluloj (*Caiman*). Kp ALIGATORO, GAVIALO, KROKODILO.

kajoli (tr). Infui personon per karesaj agoj aŭ paroloj, por atingi ion de gi: *la infano ~is la patron, gis li konsentis; trompi junulinon per ~aj vortoj.*

kakemono. Rulpendajo, ornamita per pentritaj bildo(j), kiun Japanoj uzas por dekoracii ĉambrojn.

kakia. Havanta malhelflavan, polvobrunan koloron, taŭgan por ĉas- k militvestoj.

kalcitri (ntr). 1 Frapi per la postaj piedoj, levante sin sur la antaŭaj (p.p. kvar pieduloj). 2 (f) Ribele rezisti per ĉiu siaj fortaj kontraŭ ia trudo.

* **Kalsono** ALD ~eto. Strikta, tre malvasta ~o kun triangula formo.

* **Kamerlo** ALD 4 Fotoaparato kapabla registri certan nombron da bildo(j) laŭ regula ritmo. ~isto. Kinematografa specialisto pri fotado per ~o.

kamiono. Fortika, platplanka, kvar-aŭ sesrada aŭtomobilo por pezaj ŝarĝoj; ŝarĝauto.

kamuflu (tr). 1 Maski militobjekton, donante al ĝi la aspekton, koloron aŭ formon de la ĉirkaŭajoj: *la aviadisto ne povis distingi la ~itajn kanonojn.* 2 (f) Kašmaski (p. p. sento ks). ~ado. Ago ~i. ~ajo. Io ~ita. ~ilo. Tio, kio servas por ~i (retoj, branĉoj ktp).

kancero ANST 1 Malbonprognoza, solida tumoro, kiu emas ĉiam pli disvastiigi k renaskigi post fortranĉo:

epitelia, mama, prostatia ~o; ~o de la fumantoj. 2 Plantmaisano, kaŭzata de fungo aŭ bakterio k karakterizita per vundoj, kiuj, pro la batalo inter la parazito k la mastro, ofte farigas plimalpli tuberformaj: *fruktarba ~o.*

kanelo ALD 2 Spirala sulketo, strekita interne de paftubo k destinita rotaciigi la pafajon k sekve stabiligi ties trajektorion. 3 Spirala sulko, strekita surface de gramofondisko k destinita gvidi k vibrigi la nadlon aŭ safiron adaptitan al la diafragmo.

* **Kankro** ALD 2 Konstelacio. 3 Signo de la kvara domo de la zodiako, en kiu la suno trapasas de la 22a de Junio ĝis la 23a de Julio: *tropiko de la ~o.* Kp APRIKORNO.

Kanono ALD 3 Muzikajo, en kiu temo anoncita de unu voĉo estas imitata strikte de alia: *senfina, inversa, ronda ~o; ĉenkanto estas senakompana ~o je la unisono.*

kanuo. 1 Indiana pintfina, mallarga kanoto el arboſelo, pelata per pagajo. 2 Simila kanoto el ligno aŭ kaŭčuko, uzata de sportuloj.

kapei En malbelo vetero, navigi kun kiom eble malplej multe da veloj: *~igi ſipon; ~a velo.*

* **Kapoto** ALD 2 Metalala malfermebla kovrilo de aŭtomobila motoro.

karburri 1 Miksi (metalon) kun karbonhava substanco, por produkti kombinajon. 2 Enigi hidrokarbidon en gason, por produkti brulemon aŭ eksplodem an miksajon: *en la ~ilo de eksplo-dmotoro la aero estas ~ata kun benzina vapo-ro.*

* **Kardo** ALD: *tiam anslataū tritiko kresku por mi ~o!* ^z Kp DIPSAKO. ~i (tr). 1 Pretigi por ŝpinado tekseblan materialon (lanon, kotonon ks.) paraleligante la fibrojn per ~o, kvazaŭ per kombilo. 2 Fari la saman pretigon per specialaj metalaj ~iloj en ~omaſino. 3 Per simila manipulo, purigi k elastigi

la lanon de matraco. **~lanoj.** Lanoj, kies fibroj estas pli mallongaj ol 15 cm, k destinitaj al fabrikado de fultaj ŝtofoj. Kp **KOMBI**.

kareo (Ku). 1 Hinda spicajo, konsistanta el pulvorigita pimento k kurkumo. 2 Hinda mangajo, konsistanta el kokido k rizo spicitaj per ~o 1.

karesmo (Rk). Periodo inter la Cindromerkredo k Pasko, dum kiu pluraj kristanaj eklezioj ordonas faston aŭ abstinon. Kp **RAMADANO**.

kario ♀. Putra difektiĝo de osto (precipe dento). **~gl.** Kaŭzi **~on** : *la pomvino ofte ~igas la dentojn.* **~gl.** Suferi **~on**.

karmo (R). En Budaimo k Hinduismo, lego pri la sensina interceno de la kaŭzoj k efikoj, rigardata kiel klarigo de la homa kondiĉo : ĝia perfekta sciado estas necesa, por nenigi la iluzion de la memo.

karmelano (Rk). Romkatolika monaĥo el la ordeno de la Monto Karmel. **~ino**. Monahino el tiu sama ordeno, reformita, kun aparte severaj reguloj, de Tereza de Avila.

karotido ♥. Ĉiu el la du dikaj arterioj, kiuj kondukas la sangon en la kolon k en la kapon.

kartezia. 1 ♀ Rilata al la filozofio de Kartezio (Descartes). 2 Δ Disfinita laŭ ortangula akso : **~aj koordinatoj**.

kartuziano (Rk). Romkatolika monaĥo el ordeno fondita de Bruno en 1086, k loganta en aro da ermitejoj nomata Kartuzio, laŭ la nomo de la franca vilago, kie ili komencis logi. **~a likvoro**. Fama likvoro, fabrikata de la ~oj de la Granda Kartuzio, en la francaj Alpoj.

kasono. 1 ♂ Granda, akvimuma kestego el ferladoj, kiun oni subakvigas ĝis la grundo, sur kiu oni volas masoni fundamentojn. 2 ♂ Fako de plafono, inter la relieve aperantaj traboj, ordinare ornamita per skulptaĵoj aŭ pentraĵoj.

katapuito. 1 Malnova militmaŝino, funkcianta per streĉado k subita malstreĉo de ŝnuroj, k utiligata por antaŭpaſi ŝtonojn, jetarmilojn ktp. 2 Knaba ludilo, konsistanta el ligno aŭ fera forketo kun

kaŭčuka rubando, por pafi ŝtonetojn ktp. 3 Mekanika aparato, por antaŭenjeti aviadilon for de la ferdeko de ŝipo, aŭ velglijson for de la grundo. **~i** (tr). Antaŭenpeli per ~o.

katastro Z. Mezura planaro de la bienoj, starigita por disfni la terimposton.

kaütero ♀. Kaüterizilo : **~punktoj** (punktoformaj ekbruloj de la haŭto por kuraca celo).

kerkedulo ♂. Palmopieda birdo, el la fam. de anasedoj, vivanta en marĉoj (*Anas querquedula*).

keroseno ♀. Petrola frakcio, akirita per distilado de la kruda petrolo inter 151° k 273° C.; utiligata por lumigado (petrol-lampoj), sed nun precipe kiel la ĉefa brulaĵo de la reakcias motoroj.

kilo □. Pref. uzata antaŭ unuoj k signifanta : milo. Simbolo : K.

kilsono. Laŭlonga membro, formanta la suban parton de la ĉefa framo de ŝipa aŭ aviadila hulo, k iranta de la antaŭo al la posto, paralele al la kilo, sed supre de ĝi k interne de la kareno.

kimono. 1 Longa malstriktita japanaj robo, kun largaj mallongaj manikoj. 2 Eŭropa neglito laŭ tiu modelo, sen kudrajo ĉe la braktruo : **mantelo kun ~aj manikoj**. Kp **RAGLANO**.

kineta □. Rilata la movon. **~a energio** □. Duona produkto de la maso per la kvadrato de la rapido de moviganta korpo.

kirko. 1 Kristana preĝejo. Kp **MOSKEO**, SINAGOGO, TEMPLO, KAPELO. 2 ♂ Karnomanganta birdo, el fam. falkedoj (*Circus*), ankaŭ nomata : cirkuo.

Kirli ALD ~lo. Aparato por rapide ~i ovojn, ŝaumigi lakton ktp : **elektra ~ilo**. Kp **BATMIKSI**.

kirlo □. La ~o de vektorkampo **A** estas vektoro **B**, kies fluksa tra fermitan kurbon egalas la lini-integralon de la vektoro **A** ĉirkaŭe laŭ la fermita kurbo.

kisto ♀. Tumoro konsistanta el membrana veziko k entenanta likvajon aŭ grasajon : **sebuma**, **sinovia** ~o. **~go**. Formigo de ~o.

* **Klapo** ANST 1 Ĉiu peco artikigita je unu flanko k libere svingiganta je la alia : *~o de tablo* (levebla por grandigita surfaco de la tablo), *de ĉapo* (mal-levebla por kovri la orelojn), *de maniko kip*. 2 = *valvo* : (f) *mankas ~o en lia kapo* z (li estas iom frenza). *~difekto* $\ddot{\text{v}}$. Malordigo en la funkciado de la kor-oj. *~fenestro*. Tegmenta klinita fenestro, artikigita je la supra flanko. *~lito*. Lito, kies framo povas faldiĝi, por okupi malpli da spaco. *~pordo*. Horizontala pordo en planko. *~sego*. Levfaldebla sego en teatro, kinejo ktp. *~valvo*. Valvo en formo de *~o*. **Krom** *~o*. Ĉarnirsiksita malantaŭa parto de alo aŭ vosto de aviadilo, uzata por reguligi la flugadon.

* **Klara** ALD *~obskuro* \clubsuit . Pentra efekto, kiu imitas la kontraston de la lumigitaj k senlumaj objektoj.

* **Klaso** ALD *~intervalo* (St). Unu el la intervaloj, en kiujn estas dividita la amplekso de statistika varianto.

klimatizi (tr). Per tiuelaj aparatoj, konservi la atmosferon de ĉambro aŭ domo en kondiĉoj higienaj k en egala modera temperaturo : *~ita kinejo*.

klozoneo \clubsuit . Speco de emajlo, en kiu la diversaj farboj estas entenataj en ĉeletoj, konsistantaj el maldikaj lamenoj vertikale lutitaj sur la fono.

kluēti (tr). Kunigi per iu mekanismo la motoron de mašino k la organojn, kiujn ĝi devas movi. *~ilo*. Mekanismo servanta por *~i* : *la ~iloj de la aŭtoj estas aŭ konusaj aŭ unudiskaj aŭ plurdiskaj; en aliaj mašinoj ili povas esti muſaj aŭ dentaj*. *~ado*. Ago *~i* *~opedalo*. Pedalo, servanta por *~i* la motoron de aŭto kun la radoaro. *~risorto*. Risorto, kiu fiksotenas la *~on* aŭ mal-*~on*. *~stango*. Stango, per kiu oni estigas *~on* aŭ mal-*~on*.

kodako. Portebla fotoaparato, ŝargata per kartoĉfilmo. *~i* (tr). Rapide foti per *~o*.

koito $\ddot{\text{v}}$. Sekskuniĝo, dum kiu viro elfluigas sian spermon sen konsidero pri reprodukto : *natura, kontraŭnatura, interrompita* *~o*. Kp **KOPULACIO**. *~i* (x). Fari *~on*.

* **Koko** ALD 2 = mikrokoko.

koktelo. Speco de drinkajo el alkoholaj miksitaj kun aliaj ingrediencoj, preparita jus antaŭ la konsumo.

kollero. Kolringo, kolēno.

* **Koloro** ALD 5 Ĉiu el la du grupoj de kart-emblemoj, la ruĝa (karoo k kero) k la nigra (piko k trefo) : *en multaj solitieroj oni devas alternigi la ~ojn, ne la emblemojn*.

kolumno z. 1 **Kolono** 5 : *čiufoje, kiam Jehudi tralegis tri aŭ kvar ~ojn, la rego detranĉis ilin* z. 2 Vico de objektoj aŭ personoj aranĝitaj unu post aŭ sub la alia : *la ataka kolono konsistas en kvin ~oj de kdek la tria maldekstra ~o; la peonoj de la regi~o*.

komato $\ddot{\text{v}}$. Nenormala peza dormo, kun malesto de sentokapablo k de memvola movkapablo : *diabeta, duondelira* *~o; ~a stato*.

komplekso z ALD 4 $\ddot{\text{v}}$. Tiu grupo de memoroj aŭ imagoj posedantaj emociigan povon, kiu pro repuŝado akiris ian internan koheron k relative grandan aŭtonomecon, k daŭre influas la estigon de revoj, neŭrozoj ktp : *la ~o de Edipo* (seksimpulso de la infaneto al la patrino, miksite kun malamo al la patro); *la ~oj estas la organoj de nia psika anatomio; ~o de malsupereco*.

kompliko $\ddot{\text{v}}\ddot{\text{z}}$. Kunpartoprenanto en malpermesita ago; krimhelpanto : *denunci siajn ~ojn*.

* **Kompreni** ALD 4. Havi la necesan scion, por taŭge fari ion : *terta furnalisto ~as prepari artikolon plenan je intereso por la legantoj* z; *mi ~as interrilata kun homoj malaltaj k kun altaj!* z *simila metiisto, kiu ~is vivi kun malgrandaj elspezoj* z; *simioj ne ~as konservi fajron per surmelado de ligno*.

Koncentra ANST = samcentra.

koncentri (tr) 1 $\ddot{\text{v}}$. Pliigi la kvanton de solvita substanco en solvajo, aŭ per aldonon de tiu substanco aŭ per forigo de parto el la likvajo : *~ita azotacido*.

2 Kunigi dense ĉirkau komuna centro : *~i tropojn, ŝipojn; ~ado de kapitalo;*

(f) *~i sian atenton, sian malamon sur iun; ni ~u nijan penadojn sur la junularon; ~i sin (streči siajn intelektajn fortejnoj). ~igl.* Igi ~ita: *la vivo iom post iom ~igas en la regionoj subekvaloraj z; oficejo, en kiu ~igas la laboroj de la du komitatoj z; sekcio, kie ~igados el la tuta mondo diversaj projektoj z; ĉiu rigardoj ~igis al li; (f) komence tiaj pensoj ~igis sur la mono B. ~iteco.* Grado, laŭ kiu ~igis solvajo. ~ejo. Barakaro, en kiu homoj estas ~itaj, aŭ por faciligi ilian proviantadon, aŭ por amaspanadi ilin. **Mal~i** (tr). 1 Dilui. 2 Fordisigi.

kondomo Kaŭčuka protektilo de la peniso, uzata por preventi infektigo de la viro aŭ gravedigon de la virino.

Konduktoro ANST Oficisto, kiu akompanas publikan veturilon (tramveturilon, trajnon ks.), ne kondukante ĝin, sed plenumante difinitajn devojn, kiuj koncernas ĝian funkciodon aŭ ĝiajn pasaĝerojn. Kp STEVARDO.

konfronti (tr) Enkete kontraūmeti du aŭ plurajn atestantojn aŭ akuzitojn, por el ili aj kontraūdiroj malkovri verajon.

konfuceanism (R). Socia k religia doktrino, atribuita al la granda ĉina filozo Kong-Fu-ce (Kong la Majstro), kies nomo estis latinigita en Konfucius.

kontagi (tr) Komunikiki malsanon per senpera aŭ pera kontakto inter du personoj: *la ratoj ~as peston. ~o.* Tia komunikado. **Mensa ~o.** Komunikado de neraciaj konvinkoj, deliraj imagoj ks. elde unu individuo al ili kunvivantaj: *la tiel nomata «publika opinio», la modo, la furoro estas fenomenoj de mensa ~o. ~a.* 1 Rilata al ~o: *~a infektado de lernantaro.* 2 Komunikiganta per ~o: *~a malsano.*

kontempli (tr). Longe k medite rigardi, per la korpa aŭ la spiritaj okuloj: *la ~a vivo de la budaanaj monahoj; ~ema ordeno* (kies anoj dediĉas sin precipe al meditema, ne al socie aktiva vivo).

konvojo Kelke da komercaj ŝipoj eskrortataj de milita ŝipoj k komandataj de supera oficiro. ~i (tr). (p.p. milita ŝipoj) Eskorti komercajn aŭ pasaĝerajn ŝipojn, por ilin protekti.

koopers ALD 2. Karakterizas asocion de konsumantoj, kiuj unuigas la potencon konsistantan en ilia aĉetpovo k komisias iujn el ili aĉeti pogrande la bezonatajn varojn: *~a societo pri konsumado.*

kopro Sekigitaj kernoj de kokos-nuksoj, el kiuj oni elpremas oleon.

kopulacio Seksua kuniĝo de masklo kun ino, per kio ebligas la reproduktado de la specio: *la emo al ~o estas kvazaŭ la malsato de la specio.* ~i (x). Fari ~on.

* **Korno** ALD 6 Sonavertilo: *~o de aŭtomobil; nebul~o* (sur ŝipo). ~i (ntr). Sonigi ~on. ~igl (p.p. haŭto). Malmoligigi farigi ~o. ~obati (tr). Frapi per siaj ~oj (p.p. taŭro ks).

korodi (tr). 1 Kemie difekti la surfacojn de io: *fero ~ila de rusto; ~a acido, sublimato.* 2 (f) Iom post iom detruji, elmordi: *la jaluzo ~is tian forton; ~a ironio.*

koroido Membrano de la okulglobo, situanta inter la sklero k la retino.

kosmo ALD ~aj radioj Nomo de radioj ondaj k korpusklaj, penetrantaj la teran atmosferon de el la ~a interspacoj, k de aliaj tiaj radioj kaŭzitaj de ili.

krabli (ntr). Sin movi laŭ la aparta irmaniero de multpiedaj bestoj k insektoj.

kraši (ntr) (Avi). Falfrakasiĝi. ~o. Akcidento de aviadio, kaŭzita de abrupta k forta kontakto kun dura surfaco.

* **Kremo** ALD ~ajo. 1 (Ku) Mangajo el lakto, sukero k ovoj, kies konsisto analogas tiun de densa ~o: *dokolad~ajo.* 2 Oleeca ŝmirajo uzata de la virinoj por beligi la haŭton: *tualet~ajo.*

kremacio Unu el la tradiciaj formoj de sepulto, en kiu oni forbruligas la kadavron k konservas ĝian cindron: *~a fornego; ~ejo.* ~i (tr). Forbruligi es Kadavron en tia maniero.

kriēl (ntr). Krii kiel akcipitro.

cripta. Sekrete konvencia, p.p. skribo aŭ parolo: *la slango de la krimuloj estas ~a lingvo. ~ajo.* Ĉifrita teksto, kies slosilon oni ne posedas. **El~igl** (tr). Decifri ~ajon.

kriptono ☐. Elemento, malofta gaso, kun atomnumero 36 k atompezo 83,7.

* **Krispo** ALD ~igl 2. Estigi multaj neregulajn faldeojn en ŝtofrando, tredinte tra ĝi fadenon, kiun oni poste streĉas : *velura ~igita falbalo malsupre de jupo*. Kp PLISI.

kročeti (tr). Elfari ~ajon per ~ilo. ~ajo. Trikotsimila ŝtofo, konsistanta baze el ĉenaj kudreroj. ~ilo. Maldika, malgranda stango kun hoketo ĉe unu ekstremajo.

krokizi (tr). Rapide skizi per krajono, plumo aŭ peniko, indikante nur la karakterizajn trajtojn de la modelo, ordinare sen intenco tion poste kompletigi. ~o. Rapida desegno aŭ pentraĵo, en kiu oni celas capti nur la esencan similecon. Kp SKIZO, KARIKATURO.

kromosomo ☐. Malgranda, longforma, kurba aŭ ronda organo en la/nukleo, konsistanta interalie el serio da genoj, k aperanta en konstanta nombro por la koncerna specio.

* **Kropo** ALD 2. Kp STRUMO.

* **Kruco** ALD ~oplaki (tr). Sandviĉe premglui foliojn el, ofte multekosta, ligno ĉiuflanke de kernajo el ordinara ligno, tiel ke la fibroj de la folioj estas perpendiklaj al tiuj de la kernajo : *la ~oplakado malhelpas la misformigon de la ligno ~oplakajo*. Tabulo konsistanta el ~plakitaj lignajoj.

* **Kruro** ALD ~zono. Rubando, ordinare elasta, kiu alpremas la ŝtrumpon aŭ duonstrumpon al la femuro aŭ al la kruro : *ordeno de la ~zono* (brita).

ku. Nomo de la 16a litero de la Latina alfabeto, uzata interalie kiel simbolo de kilogramcento (Q, q). RIM. La latin-alfabeta kunajo de q kun la duonvokalo u estas transskribita en Esp. per « kv » k nomata « kvo ».

kulako. 1 Riča rusa kamparano. 2 Riča kamparano, en la komunistaj landoj.

kulaso. 1 ☐ Ekstrema parto de patubo, kiu ricevas la pafotan kartoĉon aŭ obuson, kie okazas la pulveksplodo : *movebla ~o; ~sarga pafilo; ~bloko* (kiu fermas la ~aperturon); *~rigilo*

(kiu tenas ĝin fermita dum la paflo). 2 ☐ Supera parto de eksplodmotoro, kie okazas la eksplodo de la karburajo ; kapo de cilindro.

kulmo 1 ☐ Tigo de greso. 2. ☐ Kulmino.

kuloto. Gisgenua vira pantaloneto, iama vetajos de la eŭropaj nobeloj.

kultivi z (tr). Kulturi la teron aŭ prizorgi plantojn.

kupli ALD 3 Parigi por la reprodukto. 4 = kluči. **Retro**~o. En cibernetiko, reaktivaj cirkvitoj, kiu, nutrata de parto el la efiko derivata de la defa cirkvito, resendas informojn pri la estiganta efiko, por ke la sekventa efiko iĝu pli k pli gusta : *en la kontraŭaviadila artilerio, la retro~o emas aŭtomate nuligi la distancon inter la pafilo k la celata aviadilo. ~ostango*. Fera stango, destinita por transmisii pelon de unu peco al alia : *la cefradoj de lokomotivo estas kunigitaj per ~ostangoj*.

* **Kuriero** ALD 2. Ŝakpeco, kiu povas movigi diagonale en la tutu grando de la tabulo.

kurta. Mallonga : ~a paflo (maltrans la celo); *radiofoniaj ~aj ondoj* (inter 300 k 10 m.), *~egaj* (inter 10 k 1,50 m.), *ultra~aj* (malpli longaj, ol 1,50 m.).

kusineto ☐. Ringforma peco, kiu estas flksita en lagro, k en kiu rotacias akso aŭ safto.

kvadrigo z. Antikva ĉaro kun kvar ventumile jungitaj ĉevaloj.

kvantumo ☐. 1. Elementa unuo de fizika grando : *~o de energio, de mov-kvantanta momanto, de elektro*. 2 Elementa korpusklo kun nula aŭ entjera spino (= BOZONO) : *lum~o* (= fotono). **~mekaniko.** Nova mekaniko, en kiu fizikaj grandoj estas reprezentataj per matricoj aŭ operatoroj (= ondomekaniko). **~nombro.** (q-nombro) Operatoro aŭ matrico uzata por reprezentati fizikan grandon aŭ operacion. **~teorio.** Teorio pri ~oj 1.

kvartiro ☐. Loĝejo por tramarسانtaj soldatoj. ~i (tr). Trapase loĝi en urba aŭ vilagaj domoj, p.p. manovrantaj soldatoj.

L

Labirinto ALD 2 ♀. Parto de la interna orelo, kie estas la organoj por la orientado : *~a vestiblo*. Kp **TIMPANO**.

labrako ♂. Genro de maraj fișoj, el fam. de perkedoj (*Labrax*).

* **Lado** ANST Relative maldika plato el metalo, precipe el fero ; metalfolio : *galvanizila, kruda, onda, stanita ~o, ~ajoj*. Kuiraj aŭ hejmaj iloj el stanita fer~o. *~ajsto*. Vendisto de ~ajoj. *~isto*. Fabrikisto aŭ riparisto de ~aj objektoj. *~bendo*. Bendo el fer~o, uzata por fermi k fortikigi lignajn kestojn. *~botelo*. Soldato aŭ sportista botelo el fera aŭ aluminia ~o. *~bovajo, ~lakto, ~mango*. Konservita bovajo ktp., enfermita en ~skatolo. *~tondillo*. Fortika tondilo por tranĉi ~on. **En~iglo**. Enmeti preparitajn mangajojn en ~skatolon poste lutotan, por ke ili sendifekte konservigu.

laminati (tr) ♀. Transformi, per ~iloj, metalblokon en pli-malpli maldikan ladon aŭ stangon. *~ilo*. Aparato por ~i, konsistanta ĉefe el du fortikaj ŝtalaj cilindroj rotaciantaj en inversa senco, inter kiuj oni pasigas la metalblokon. *~laro*. Aro de du aŭ pluraj ~iloj, serie funkciintaj.

lanēti (tr). 1. Forlasi sensirme al la ago de fizikaj fortoj ŝpon, balonon, ponton ktp., provante ties fortikecon k funkciivon. 2 Forlasi al la ĝenerala uzado novajon (vorton, verkon, dancon, modon ktp.), provante ties sukcesivon.

lanta ♀. Malrapida : *~a pašo, ritmo, parolmaniero; ~e! ~mova filmo*. **~i** (ntr). Pasigi multe da tempo farante ion negravan ; tro malrapide agi.

latino z. Lingvo parolata de la antikvaj Romanoj, k hodiau ankoraŭ uzata de la Romkatolika eklezio : *venis fino al mia ~o z* (= elcerpigis mia tutu scio) ; *~ismo; ~igi tekston*.

latiso ♂. Regula kunmetajo el metalaj fadenoj aŭ stangoj, kiu similas reton k estas uzata, por plenigi k fortikigi aperturon, truon ktp : *gardenbarilo el*

~o; ~masio (por subteni la granddistancajn elektrajn kondukilojn) ; *~ponto* (metalaj ponto el ~oj) ; *~pordo* (kies kadro entenas ~on) ; *~trabo* (tre fortika metalaj trabo, konsistanta el kruce kunmetitaj ~oj).

latrino z. Publika necesejo.

lazo. Fortika ŝnuro aŭ ledrimeno kun fina mašo, por kapti la brutojn aŭ sovagajn bestojn. **~i** (tr). Kapti per ~o.

lazareto ♀. 1 Konstruajo aŭ ŝipo, uzata por loĝigi la pasaĝerojn de ŝipo devigita al kvaranteno. 2 Soldathospitalo.

legera ♀. 1 Malpeza : *~a aŭto, artillerio; ~aj trupoj* (facile translokigantaj). 2 Malserioza ; senprofunda : *~aj poeziaj; ~a virino*.

lemo Δ ♀. Propozicio, kiun oni antau starigas, por prepari la demonstrondon de alia grava.

leükoreo ♀. Eligo de blanka muko el la vulvo.

lio Δ. Ĉina mezurunuo, egala je 536,33 metroj.

licci (ntr) ♀. Esti permesate de la lego : *ču ~as sumi en tiu ĉi kupeo? ne~a profitu, veto, opio-komerco*.

licenco. 1 ♀ Escepta malobeo al gramatika aŭ poetika regulo. 2 ♂ Permeso donita de registaro al ŝtatano plenumi difinitan socian agadon (presi, instrui, prediki, vendi tian aŭ tian varon ktp) : *~ita, sen~a prostituado; ~o pri tabakvendado, alkoholvendado, pri eksportado de armiloj*. Kp **PATENTO, KONCESIO**.

likl (ntr). 1 Tralasi likvajon, p.p. ujo, kies vando fendetigis pro akcidento, eluzado ktp : *~as kaldo, tubo, vazo*.

2 ♂ Enlasi akvon, p.p. ŝipo, kies kareno estis ial difektita. 3 ↘ Ellasi la elektran kurenton al la tero, pro difektigo de la kondukoj. *~o*. Difektita loko, je kiu ~as la respondi objekto. *~ado*. Stato de io ~anta. *~imuna*. Ne penetrebla de la akvo, p.p. ŝipvando ks. **Trā~iglo**. Trairi tra ~o : (f) *la sekreto iel tra~igis*.

illako ♂. Siringo.

lineo. 1 Mezuro de longo (1/12 de colo aŭ 2,256 mm). 2 Maldika ŝnuro tre zorge elfarita : *~o por sondado*.

linimento Likva aŭ nedensa kuracilo por ŝmri aŭ froti : *amoniakkamfora ~o*.

lispli (ntr). Misprononci la siblajn aŭ gingivajn konsonantojn (ekz-e *th* anstataŭ *s*, *z* anst. *f*, *s* anst. *ʃ*).

* **Lito** ALD **kovrilo** *z*. Lana aŭ kotonata teksajo, kiun oni metas sur *~on* por konservi la varmon : *la ~kovrilo estos tro mallarga por sin enkovri *z*; feloj servis kiel matracoj k *~kovrilo* *z** (Kp PIED-KUSENO). *~tuko* *z*. Ĉiu el la du de tolaj aŭ kotonaj tukoj, inter kiuj dormas ordinare la okcident-eŭropanoj : *ne trovante la vestojn, ili de timo envolvitis sin en la ~otukojn* *z*. *~urinado* Nevola ellaso de urino dum la dormo. *~vagono*. Vagono provizita per *~oj*, aŭ per benkoj transformeblaj en *~ojn*.

literatoro *z*. Beletra verkisto.

Lobo ALD **Tri-ilioj**. Klaso de formortintaj artikuloj el la paleozoika erao, kies korpo estas laŭlonge k laŭlarge tri-a (*Trilobita*).

loeso. Ŝlimo el fajna, flavogriza kalka

tero, en Rejna k aliaj rivervaloj, k en norda Ĉinujo.

logistiko Tiu branĉo de la militarto, kiu koncernas la koncentradon k pro-viantadon de la armeo.

loksodromio 1 Linio desegnita sur sfero, tiel ke ĝi trapasas ĉiujn meridianojn egalangule. 2 Linio sur marmapo, laŭ kiu iradas ŝipo, kiu ne ŝanges sian direkton.

lopo (Avi). Kompleta turnigo de aviadilo en vertikala ebeno ĉirkaŭ ĝia transversa akso, dum kiu ĝi tenas la supran surfacon de la aloj interne de la tiel farita trajektorio. *~i* (ntr). Fari *~on*.

Lozanĝo ANST Nomo de kelkaj romboformaj objektoj, interalie : 1 heraldika figuro, simbolo de lancopinto. 2 Malgranda peco el medikamenta sukeraĵo, kiun oni lasas fandiĝi en la bušo : *kontraŭtusa ~o*. 3 Faceto de tajlita gemo. *~e*. Laŭ la arango de la bildo sur okkaroa ludkarto : *~e plantita arboparko*.

luĝo (Sp). Malgranda sledo uzata en vintraj sportoj. *~i* (ntr). Glitveturi per *~o*.

M

maasto Ŝipano staranta inter la rango de ŝipsoldato k tiu de ŝipoficiero.

magazino. Perioda vulgariga revuo, ordinare ilustrita k enhavanta artikolojn pri tre diversaj temoj.

magdalenio. La plej nova el la periodoj de la supera paleolitiko, karakterizita per sekva malvarma klimato, multiĝo de la rangiferoj en la tutu Eŭropo k florado de la skulpta k pentra artoj.

magmo Rokajo en fluida formo en la interno de la tero. *~a*. Konsistanta aŭ estiginta el *~o* : *~a rokspeco* (el solidiginta *~o*, ekz-e diorito).

magnetizi *z* (tr). Hipnotigi : *ili aligis al gi, ~itaj de la volo de l'aŭtoro* *z*.

magnolio Genro (*Magnolia*) el magnoliacoj) de arboj k arbedoj, kun

elipsoformaj, ebenrandaj, ofte ledecaj grandaj folioj k eksterordinare grandaj, unuopaj, blankaj, rozkoloraj aŭ purpuraj floroj, kies burĝonoj estas kovritaj per unu aŭ du vilaj skvamoj — la estintaj stipuloj de la laste falinta folio : gravaj ornamplantoj, ĝardene kultivataj. Kp TULIPARBO.

magra 1 Malgrasa : *~a longa maljunulo; ~igi; malsana ~egeco; ~a karbo* (entenantanta de 88 ĝis 90% da karbono k donanta mallongan flamanton). 2 (p.p. viando) Konsistanta ĉefe el muskola histo, ne el graso : *~a porkripo*. 3 Tro simpla, malriĉa, malabunda : *~a rikollo, pensio; ~aj jaroj* (en kiuj la vivteno estas malfacila).

mahinacio *z*. Sekreta intrigo, ruza komploto : *malamiko plena je dangeraj k misteraj ~oj z.*

majorano ♂. Legoma arbusto (*Majorana hortensis* Moench — sinonimo : *Origanum majorana* L. el labiacoj), kun ruĝaj floroj en panikloj havantaj okulfrapajn rugviolkolorajn brakteojn; la sekigita planto estas uzata farmacie k en kolbasfabrikado.

majusklo. Ĉeflitero, precipie je la komenco de vorto : *estas demando, ĉu oni devas ~igi la nomojn de la semajnotagoj.*

makiso. 1 ♀ Sovaga parto de monto, kovrita de veproj k arbedoj. 2 Soleca loko, kie rifugas k organizigas ribelantoj, partizanoj, rezistantoj ktp.

makulaturo z. Paperfolio, malbone aŭ makule presita, k jetota al rubejo aŭ uzata kiel pakpapero.

maleo. 1 ♂ Ligna dukapa martelo, kun pli-malpli longa tenilo, uzata de lignajistoj, de kroketedudantoj ktp. 2 ♂ Genro de ~oformaj ostroidoj (*Malleus*). **~opilko.** Poloo.

* **Mamo** ALD (post 1) : *se vi estus al mi kiel frato, kiu suēis la ~ojn de mia patrino z! eĉ ŝakaloj donas siajn ~ojn k nutras siajn idojn z.* 2 Tiu sama parto de la virina korpo, rigardata kiel amlogajo : *tie palpigis illaj virgaj ~oj z.* 3 La responda brustoparto ĉe vir-uloj. **~frato.** Laktofrato. **~zono.** Speco de zono kun du duonsferaj pecoj, por subteni la ~ojn k doni al ili plaĉan formon. Kp cico.

* **Mano** ALD ~kateno. Kateno kun du šloseblaj ringoj, per kiuj oni ligas la ~artikojn de arrestito. **~saketo.** Diversforma ujo, kiun la virinoj portas ordinare sub la brako, k iu servas al ili kiel pošo. **~tuko.** Speco de tualettuko, uzata por viŝi la ~ojn.

manekeno. 1 Artikigita, homsimila pupo, kiun pentristoj aŭ skulptistoj uzas por anstataŭigi poziston. 2 Simila pupo, aŭ nur supra parto de ĝi, kiun tajloroj k tajlorinoj uzas por algustigi vestojn aŭ por elmontri ilin al la publiko. 3 Svelta junulino, kies metio estas surmeti k prezentri al la publiko la novajn kreajojn de la kudroarto.

mango ♂. Karnoriĉa, persiksimila, terebintgusta frukto de ~arbo, kiun

oni mangas maturan, aŭ verdan kvazaŭ kukumetojn. **~arbo.** Hinda arbo, genro de anakardiacoj (*Mangifera*).

manglo ♂. Frukto de ~arbo. **~arbo.** Aroma k rezindona arbo, kreskanta ĉe la lagunoj de la tropika Ameriko (*Rhizophora mangle*).

manikuro. Persono, kiu profesie flegas fingrojn k ungojn. ~i (tr). Mansflegi.

marketri (tr). Inkrusti lignon per mozaiko el multekosta ligno, perlamento ktp : *ebona tablo kun ~ajo el testudoj*.

markezo ALD Tol~o. Analoga ŝirmilo, konsistanta el tolkurteno, kiun speciala aparato oblike etendas por ŝirmi montrofrenestron ks kontraŭ la suno.

marmito. Kuirvazo el metalo (stanita kupro, fero, aluminio), en kiu oni faras buljonon, supon, raguon ks (= bolpoto, viandopoto) : *prem~o* (en kiu la kondenso de la vapo ruiskas pli rapide la mangajojn).

maskerado z. 1 Amuzkunveno, kies partoprenantoj estas maskitaj; maskofesto, maskobalo. 2 Ridinda misformado de io : *la naturo estis kvazaŭ ĝirkautranĉita, alligita k envicigita — estis plena ~o z.*

masklo ♂. Virseksulo.

masofismo ♀. Perversa psikostato, en kiu iaj individuoj tiras volenton el fizikaj aŭ spiritaj kruelaj trudataj al ili de la amata persono. Kp SADISMO.

masofisto. Masofismano.

Mastro ~umi ANST (x) 1. Zorgi pri ĉio, kio koncernas la administron de hejmo : *kun la intenco aŭdi pri la ~umado de tiu ĉi modesta k bela hejmo z; ili ~umadis sian malgrandan vilagian posedojn z; si bone scias la ~umadon z; en Palestino iam devos ~umi nur la Hebreoj z.* 2 Purigi k ordigi ĉion en hejmo : *ha! kia bruoj k ~umado estas tie en la malnova monteto de elfoj! z la ~umaj laboroj; ~umistino (pohore pagala servistino); (f) li estas en sia elemento k li ~umas diable, kvazaŭ ĉiu fibro en li estas furio z. ~umo.* Ekonomio 1 : *~uma progreso de la kapitalismo nenion donas al la laboristaro; vilag~uma kolektivo. ~ostriko.* Lokaŭto. **Sub~o.** Laboristo

elektita de mastro por direkti aliajn laboristojn.

masturbi (tr) Ekscliti la seksorganoj per la mano. Kp ONANISMO.

* **Mašino** ALD ~pafilo. Pafilo, kun pli-malpli stabila afusto, aŭtomate ŝargita k pafanta, dank' al elpremo de gaso je iu punkto de la tubo, k kapabla kontinue k tre rapide pafadi (= mitralo).

mato. (Sp) Situacio de la rego, kiu estas en ŝako k ne povas trovi alian sekuran fakon. ~i (ntr). Esti en ~o. ~igl. Meti en ~on.

matineo. Literatura aŭ teatra prezentado en la posttagmezo.

matutino (Rk). Unua parto de la Diservo, farita principe post noktomezo.

mazuto. Bruligebla rekremento de la distilado de la kruda petrolo; bolanta inter 280° k 320° C.; utiligata por hejtado, en dizelejoj aŭ en la kaldronegoj de lokomotivoj, vaporŝipoj ktp (= peza oleo).

meandro. Unu el la serio da kurbiĝoj de rivero, vojeto, de ornamaj linioj. ~i (ntr). Serpentumi, hazarde vagadi, p.p. vojo ks.

medo. Alkohola trinkajo, farita el fermentita mielo.

medialo (G). En kelkaj lingvoj, verba voĉo, kiu prezantas la agon kvazaŭ koncernantan nur la agantan subjekton ekskluzive de alia objekto, aŭ rigardantan de la interno de la subjekto : *la formo «sidiĝi, okupiĝi» estas veraj ~oj.*

meg(a). Δ. Pref. uzata antaŭ unuoj k signifanta : miliono (10^6). Simbolo : M.

megalomanio Frenexo pri memekzalto k ĉiograndigo : ~ulo.

megomo Miliono da omoj ; simbolo : MΩ.

meki (ntr). Kaprobleki.

melduo Surplanta, ordinare blanka ŝimkovrajo, k la kun ĝi rilata plant-malsano (*mildew*).

mendellismo Teorio pri heredo, kiu celas redukti al nombraj legoj la reaperon de la heredaj ecoj. Kp GENETIKO.

mentolo Substanco el menta oleo, uzata en farmacio — $C_{10}H_{19}OH$.

merkurokromo Antisepsajo uzata anstataŭ joda tinkturo : 2% solvo de dibrom-oksimerkuri-fluoresceino — $C_{20}H_7O_5Br_2HgOHNa_2$.

meropo Genro el la ordo de koraci-formaj birdoj, manganta insektojn k havanta tre brilkoloran plumaron (*Merops*).

mesago. 1 Parola aŭ skriba informo, sendita de unu persono al alia. 2 Sciiigo, kiun inspirito estas komisiita transdoni al homoj. ~isto. Kuriero.

metabolo La sumo de procesoj, kiuj konstruas aŭ malkonstruas protoplasmpon.

metillo La radikalo CH_3 : ~alkoholo (CH_3OH) ; ~klorido (CH_3Cl) ; ~viole (forta viola kolorajo).

metileno La radikalo CH_2 : ~bluo (forta blua kolorajo, ankaŭ uzata kiel antisepsajo).

metonomio (G). Vortfiguro, konsistanta en la interanglo de du vortoj, kies nocioj estas kunligitaj per konstanta ideorilato, ekz-e de kaŭzo al esiko («*versi al iu la morton*» — t.e. mortigantan venenon), aŭ de entenanto al entenato («*la tutabla eksplodigis per rido*» z — t.e. tablanaro), de signanto al signato («*li rezignis la kronon*» — t.e. la reĝecon) ktp.

* **Metro** ALD RIM. **metro** estas uzata kiel sufisko, kun signifo de mezurilo, por formi diversajn aparatnomojn : *galvan~o, laktato~, tajdo~, aero~, gaso~o* ktp.

* **Mezo** ANST ~nombro Δ. En aro da nombroj, tiu nombro, kiu estas inter la plej granda k la plej malgranda en la aro, k kiu en iu senco estas tipo por tiu aro. **Aritmetika ~nombro.** En aro da nombroj aŭ kvantoj, la kvociento de ilia sumo per ilia nombro. **Geometria ~nombro.** En aro da pozitivaj nombroj, tiu nombro, kies logaritmo egalas al la aritmetika ~nombro de la logaritmoj de la individuaj nombroj en la aro. **Harmonia ~nombro.** Pri du nombroj aŭ kvantoj, la kvociento de ilia produkto per ilia duona

sumo. Kp DUILO, MODO. **~proporecia** Δ. Havanta valoron inter du aliaj k formanta kun ili proporciojn, kiel « $a : x = x : b$ » — tie ĥ estas la **~proporecia** termo.

mezono □. Iu el la diversaj elementoj korpuskloj troviĝantaj en kosma radiaro aŭ artefaritaj, kun maso inter la elektrona maso k la protona maso. Kp MUONO, PIONO.

* **Mezuri** ALD $\sim o$ 5 p. Ĉiu el la egalaj daŭroj, en kiuj estas dividita muzikpeco, k kiu iras de unu ĉeesto tempo aŭ de unu taktostreko ĝis la proksima: *dutempo*, *tritempo* $\sim o$. **~bendo**, **~rubando**. Longa mallarga peco de fleksbla materialo (tolo, metalfolio ktp), gradigita laŭ centimetroj aŭ coloj, k uzata por mezuri longojn: **~rubando de kudrislino, de inĝeniero**.

mkro. Δ. Pref. uzata antaŭ unuoj kun signifo de milionono (10^{-6}); simbolo μ : **~ampero**, **~farado**. RIM. Por eviti konfuzon kun la nomo de instrumento «mikrometro», la milionono de metro estas nomata «mikrono».

mikrofilmo ■. Serio da tre etaj fotoj sur kinofilmo, kiujn oni poste legas per pligrandiga projekciilo; tiu procedo estas uzata por malkare k rapide reprodukti ĉian dokumentojojn. ~I (tr). Registri sur \sim on.

mikrokanelo p. Treege fajna kanelo en iaj gramofondiskoj, ebliganta registradon de longa verko sur unu sola flanko: *la aŭdado de unu ~a disko povas daŭri ĝis dudek-tri minutojn*.

mikrokoko ♀. Bakterio en formo de globo: *oni distingas, laŭ la maniero de kuniĝado, tri diversajn specojn de ~oj: la diplokokoj, la staflokokoj k la streplokokoj*.

mikrono Δ. Mezurunuo: milionono de metro.

* **Miksi** ALD **~batalo**. Batalo, en kiu soldatoj aŭ rugbeanoj intermixas sin konfuze. **~edziĝo**. Edziĝo inter mal-samreligianoj aŭ malsamgentanoj. **Bat**~i (tr). ~i, forte skuante per forko aŭ analoga ilo: *oni bat~as ovojn por fari omleton, dum, por fari ŝaumovajon, oni kirlas ilin*. **Dis**~i (tr). ~i kun likvajo, evitante kazeigón: *por fari krespojn, oni dis~as farunon kun lakto...*

milli. Δ. Pref. uzata antaŭ unuoj k signifanta: milono (10^{-3}). Simbolo: m.

mimo. Aktoro ludanta senparolan rolon k esprimanta sin nur per gestoj. **~i** (tr). Esprimi sentojn aŭ pensojn nur per gestoj.

mimeografo ♀. Speco de multobligliro, servanta por reprodukti tekston skribitan per speciale plumo aŭ per senrubanda tajpado sur stencilon, k povanta liveri grandnombran kopiojn. Kp FOTOSTATO, HEKTOGRAFO.

minusklo. Malĉefa litero.

myrmekofago z. Genro de Sud-Amerikaj mamuloj, el la ordo de ksenartroj, kun longaj haroj, fortaj ungegoj, trifingraj piedoj, longa, tub-forma kapo, vermoforma lango k granda vosto, manganta termitojn k formikojn (= formikurso) (*Myrmecophaga*).

misalo (Rk). Libro entenanta la mespregojn por ĉiuj tagoj de la jaro; meslibro.

mitingo. Granda publikia kunveno, kun politika celo.

mitomanio ♀. Psika malekvilibro, karakterizita per emo al falsado de la vero, al mensogo, fabelado k simulado: *~ulo*.

mitralo ♀. Mašinapilo. **~eto**. Malgranda, senafusta, portebla $\sim o$.

* **Modo** ALD (St). Ĉe frekvenco distribuo, la plej ofta grando.

modalo z. 1 Ĉiu el la manieroj variaj, kiel povas esti la finita substanco: *por Spinosa, la ideo pri justeco, rememoro pri amaventuro k pecelo de granito estas diversaj ~oj de la sama substanco*. 2 (Logiko) Speciala kondiĉo, al kiu estas subordigita la aserto de opinio: *la ~oj de ebleco, de eventualeco*. 3 (G). Konjugacia formo, kiun la verbo alprenas laŭ tio, ĉu ĝi rolas kiel pura verbo (= finitivo), aŭ kiel kvazaŭ-substantivo (= infinitivo), aŭ kiel kvazaŭadjektivo (= participo). **~a**. Rilata al la \sim oj. **~eco**. 1 Maniero, kiel io estas, aŭ estas pensata.

mohadro. Fajna ŝtofo, teksită el haroj de Angoraj kaproj.

mokao. 1 Ekstrakvalita kafo el Moka. 2 Infuzajo de tia kafo.

mokaseno. Piedvesto, el cerva aŭ simila felo, uzata de Ruĝhaŭtuloj, Nord-Amerikaj ĉasistoj ktp.

molaro ♡. Granda maĉdento malantaŭe en la makzelo ĉe mamuloj: *la homo havas 12 ~ojn. Antaŭ-o.* Dento inter kanino k ~oj ĉe mamuloj: *la homo havas 8 antaŭ~ojn. Kp INCIZIVO, KANINO.*

molesti (tr) ♀. Malamike aŭ insulte trakti; daure ĝeni, malkomfortigi.

molibdeno z ☿ Mo. Elemento, griza substanco, kun ecoj jen bazaj, jen acidaj; atonumero 42, atomezo 96,1. ~ato. Salo de ~ata acido H_2MoO_4 ; konata reagilo estas amonia fosfo~ato.

momanto []. 1 Vektoro produkto de io per levilbrako: *~o de forto* (= *torda ~o*); *~o de movokanto*. 2 Produkto de polusa intenso per distanco aŭ per produkto de distancoj inter la polusoj: *magneta ~o; dupolusa ~o; kvarpolusa ~o.* 3 Produkto de io per funkcio de distanco: *inerci~o* (produkto de maso per la kvadrato de ĝia distanco for de akso).

moratorio g‡. Lega permeso al ŝeldantoj prokrasti siajn repagojn ĝis difinita tempo: *dum milito, la registaroj ordinare dekreatas ~on por la mobilizitoj.*

moreno ✽. Sedimento, kaŭzita de glacio, kun tre diversgrandaj grajnoj.

morfemo (G). Ĉiu el la lingvaj elementoj esprimantaj sintaksan rilaton inter la semantemoj (ekz-e, en Esp., -n, -j, -as ktp.).

mormono (R). Ano de religia sekto, fondita en 1830 de Jozefo Smith en Nov-Jorko, k karakteriza, en la komencaj tempoj, interalie per poligamio: ~ismo.

morna ♀. 1 Malĝoje premata. 2 Preme malĝojiga, malhela.

moroza ♀. Malgajhumora, ne inklinata al distrigaj amuzoj.

morsa <. Adj. kiu disfas alfabeton, en kiu la literoj estas reprezentataj per variaj kombinajoj de nur du signoj, ekz-e de punkto k streko, de longa k kurta ekbrilo ktp. ~i (tr). Signali en ~a alfabeto per lumilo, sonilo, flago, telegrafo aŭ radio.

Motivo ALD 2 b. Eta pasajo, figuro, temero, el kiu konstruiĝas temo pli granda, aŭ kiu havas apartan signifon en si (ekz-e karakterizilo de heroo, en oporo ktp).

Motoro ALD ~izi (tr). Provizi per ~veturiloj: *~izi armeon; ~izita kultivado. ~boato.* Boato movata de fiksa aŭ helpa ~o. ~ciklo. Speco de biciklo movata de ~o: *duata ~ciklo kun postsego, kun kromčaro; ~ciklo kun cilindro kapacito de 80 cm³.* ~kultivado. Kultivado per ~provizitaj mašinoj, plugiloj, falĉiloj ktp.

movimento p. Tiu divido de longa verko, kiu prezentas parton kompletan en si mem.

mu. Nomo de la dekdua litero de la greka alfabeto (= m); uzata kiel simbolo por mikro-, sed ankaŭ por mikrono (skribita μ). ~o. Mallongiga nomo por mikrono.

muezino (R). Islamia religia kriisto, kiu anonceas la preĝhorojn de supre de minareto.

muftio. Muzulmana doktoro, aŭtoritativa de la famo aŭ de la ŝtato, por donadi doktrinajn, principajn respondejojn pri religiaj k juraj demandoj.

mulao. En Hindo k Turka landoj, piulo, kiu dediĉis sin al la studado de Islamo.

mulô ♀. Humo devenanta el putrinta miksaĵo de organika forjetajo. ~i (tr). Sterki per ~o.

*** Multa** ALD RIM. Kiel oni vidas el la ĉi-supraj ekzemploj, kiam **mult-** estas prefiks uzata, ĝia ligvokalo estas ne ~a-, ĉar antaŭ nombrelaj vortoj estus gene ne esprimi la pluralon, sed ja ~e-, pro la kvazaŭsubstantiva valoro de tiu adverbo (Vd ~e ?): *~epaciencia Dio z; ~ehara kranio z; ~epinta monto z; ~evaloraj fruktoj z; ~ehoma urbo z.*

mungo g‡. Malgranda mamulo el la subordo de rabobestoj, en Afriko k Hindujo, parenca al cibeto, konata kiel serpentmortiganto (*Mungo*).

Munti ALD 3. Elekti, enordigi k kunigi en unu definitivan strion la scenojn diversloke k diverstempe filmi-

ajn : *la ~ado estas la okazo, kie aperas la stilo propra al enscenigisto.*

muono \square . Mezono kun maso inter 200-oble k 220-oble pli granda ol tiu de elektrono ($=\mu$ -mezono).

mutacio \diamond . Subita ŝangiĝo en geno, kaŭzanta ĉe la koncerna individuo, ke la eco produktata de tiu geno pli-malpli forte modifiĝas.

mutuala $\text{g}^{\frac{1}{2}}$. (p.p. societo) Karakterizita per tio, ke la anoj reciproke garantias sin

per siaj kotizoj kontraŭ certaj dangeroj, perdoj ktp : *ekzistas ~aj societoj pri helpo al malsanuloj, pri entombigo ktp.* **~ismo** z . Sistemo de ~a solidareco : *la ~ismo estas pli k pli anstataŭigata de la stat-asekuroj.*

muzelo \diamond . Elstara parto de la kapo de tiuj bestoj, ĉe kiuj la nazo k bušo elpintigas el la vizaĝo : *~o de hundo, de kato, de ezo.* **~ingo**. Bušumo.

muzulmano. Islamano, mahometano.

N

nababo. 1 Mahometana guberniestro sub la Mongola imperio. 2 Lukse vivanta riĉegulo.

nacelo (Avi). Negranda korpo en aerveturilo, konstruita ekster la fuzelago k entenanta personaron aŭ motoroj(j)n.

napalmo \diamond . Bruliga substanco, konsistanta el benzino k aluminia palmitato, sub formo de glua ĝelo.

nardo z \diamond . Bonodora substanco, kiun la antikvuloj eltiris el kelkaj radikoj, apartenantaj al fam. valerianacoj.

nargileo. Orienta tabakpipo, konsistanta en ujo plena je parfumita akvo, kiun la fumo trapasas antaŭ ol alvenis al la bušo per longa fleksebla tubo.

nazio $\text{g}^{\frac{1}{2}}$. Membro de la Hitlera naci-socialisma partio. **~ismo**. Doktrino k agmaniero de tiu partio. Kp ARJANISMO, RASISMO, ANTISEMITISMO, FAŠISMO, KONCENTREJO, KREMACIEJO.

***NE ANST** ~ 1 (tr). 1 Diri, respondi per ne. 2 Aserti, ke io ne estas efektiva aŭ vera, malkonfesi ion : ... (forigi la antaŭlastan ekz-on)... RIM. Ĉar ~ebla estas laŭregule la negacio de **ebla**, oni devas, por signifi, ke io povas esti ~ata, konservi en la derivajo la esprimon de la verbeco per la verba suf. **-ad-** (prefere al neologika **-ig-**) : *tiu eraro ne estas ~adebla.*

nebulozo ANST 1 \blacktriangleleft . Giganta nubo el gaso k mikroskopaj polveroj, kiu okupas disfinitan lokon en nia galaksio : *fluoreska, reflektanta, obskura ~o.* 2 Brilega makulo el difusa lumo, kiun grandaj

teleskopoj diserigas en gigantan amason da steloj : *spirala, ekstergalaksia ~o.*

negatono \square . Negative sarginata elektron, kontraste kun la pozitono.

nekromancio (R). Arto antaŭdiri la estontecon per elvokado k pridemando de mortintoj. Kp SPIRITISMO.

neolitiko. Pli bona formo, ol **neolito**, kiun formon oni forigis.

neutrino \square . Elementa korpusklo kun maso multe pli malgranda ol tiu de elektrono, se ne tute nula, k sen elektra ŝargo.

neutrono \square . Elementa korpusklo, iom pli peza ol protono, k sen ia elektra ŝargo : *libera ~o ne estas stabila, sed post pluraj minutoj spontanea diserigas je protono, negatono k neutrino.*

***Nigra** ALD 5. Neleĝa, praktikata nur kaše : *~a laboro* (ekster la leĝaj horoj, aŭ la sindikataj kondiĉoj); *~a merkato*; *~a listo* (= bojkota tabelo). **~umi** (tr). Kasii la domajn, stratajn ks lumojn, kiel defendita rimedo kontraŭ la noktaj flugatakoj : *~umi urbon, konvojon; ~umilo.*

nikso z . Akva feo en la germana mitologio.

nilono $\ddot{\text{x}}$. Nitrogenhava sinteza kombinajo, analoga al la plastoj, el kiu oni faras interalie specon de artefarita silko : *~aj strumpoj; nečifebla ~a corsajo; ~hara broso.* Kp RAJONO, Viskozo.

nimfomanio $\ddot{\text{x}}$. Malsaneca, ne subpremebla seksa deziro ĉe virino. Kp SATIRIAZO.

nirvano (R). En la Budismo, transceda stato de perfekta sereneco, atingebla per la kompleta nenigo de ĉia vivdeziro k per la klarvidado pri la iluzieco de ĉia memo; ĝi metas finon al la ĉeno de la renaskigoj: *la ~o estas stato de absolutula liberigo el vivo k morto.*

nitro ANST ♀. Cilindra metalala peco, kies ekstremoj estas pilargigataj per frapo, por solide kunfiksi la du surfacojn, tra kiuj ĝi pasas. ~i (tr). Kunigi du metal-tavolojn per ~o k fiksii ilin kune frapante sur ĝian ekstremon, por ĝin pilargigi. **~mašino**. Ordinare pneumatika mašino por ~i.

nitro ALD ~ato. Salo de ~ata acid HNO₃. **~ito**. Salo de ~ita acid HNO₂. **~ido**. Kombinajo de metalo kun nitrogено, ekz-e Me₃N. **~oza acido**. Termino uzata ĉe la plumbočambara procedo por la nitrogendioksidohava sulfata acido. **~a grupo**. La grupo NO₂. ~i (tr). Enkonduki la grupon NO₂ en organikajn kombi-ajojn. RIM **nitro**- estas uzata prefikso en substanconomoj, por indiki la ĉeeston de ~a grupo: **~obenzo** (C₆H₅NO₂).

noĉo. V-forma entranĉo en ego aŭ konveksa surfacajo: *~o de sago, de fervojaj ŝpaloj; seg~o; cel~o* (sur la celilo). ~i (tr). Eltranci ion, farante ~on. **~bastono**. Bastono, ordinare plata, sur kiu la komercistoj ktp faris ~ojn, por kalkuli la liveritajn varojn. **~ostango**. Stango, unuflanke provizita per serio da ~oj, por ebligi pendigon aŭ adaptigon de iu peco je diversaj altoj: *en la malnovaj fajrujoj, la bolpoto pendis de ~ostango.*

Nodo ANST 5 ♂. Rapideco de po unu marmejlo en horo (tiel nomata, pro ~o

en la logšnuro, per kiu oni mezuris la rapidecon). **6** □. Punkteto en staranta ondo, kie ne estas movo. Kp **VENTRO**. ~i (tr). Meti ~on en ŝnuron, aŭ kunligi ŝnurojn per ~o. **El~igo** ♀. Finigo de teatrajo, ĉe kiu la intrigo solviĝas.

nokturno z. ♀. Reve melankolia muzik-peco.

norio ♀. Arabdevena mašino por suprenlevi akvon, konsistanta el trogoj fiksitaj sur sensina ĉeno, kiuj enakvigas renversite k resuprenigas plenaj.

noumeno ⚭. Objekto de pura pensado aŭ de racia intuo, senigita je ĉiuj sensaj elementoj: *Kani asertas, ke, kvankam la ~o malhavas ĉian econ de fenomeno, ĝi estas la plej praktika realo en la konscio pri dovo.*

novalo ♂. Nekultivata, ripozanta plugtero.

nukleo. 1 ♂. La centra parto de protoplasmio, la ĉefkerno, kiu entenas la kromosomojn (*nucleus*). Kp **CITOPLASMO**, ĈELO, **PROTOPLASMO**. 2 □ Atomkerno. ~a. Koncernanta la ~on: **~a fiziko** (kiu esploras la konsiston de la atom-kerno). **~oproteido** . Proteina derivajo troviganta en la ĉelkernoj.

nukleono □. Korpusklo, kun aŭ sen elektra ŝargo, kun pezo inter 1836-obla k 1840-obla pli granda, ol tiu de elektrono: protono aŭ neutrone: *atomkernoj versajne grandparte konsistas el ~oj kuntehalat de iuj pezaj kvantumoj (mezonoj de entiera aŭ nula spin).*

nupto ♀. Ceremonioj k festo de edziĝo: **~a bankedo; unue la ~o, poste la volupto!**

O

oblio. Larĝa japanaj zono, uzata ĉefe kiel virina ornamajo.

obskura. ♀ 1 Malluma, ne ebliganta klaran vidon: *~a ĉambro; (f) ~a intrigo*. 2 Nekonata, senfama: *~a sciencisto, akademiano*.

obskurantismo. Politika-religia sistemo, kontraŭa al la klerigado de la popolo.

obstetriko. Akušoscienco.

obturi (tr). Hermetike fermi (aperturon de la korpo, tubon de pafilo ktp): *~iteco de la cekumo; ~a truo ĉe la koksosto; ~i denlan karion; ~i kulaslon, neuzantan kamentubon; momenta, prokrasta ~ilo de fotoaparato.*

oceanografio. Studo pri ĉiuj maraj fenomenoj.

odalisko. Orienta sklavino aŭ konkubino, speciale en la haremo de la turka sultano.

oficinala z. §. Uzata en farmacio aŭ regule preparata en la apoteko, p.p. herbo aŭ drogo.

ofseto ♂. Procedo de presado, pere de rulfolio el kaucuko, kiu ricevas la inkan reprodukton de la kompostajo k transdonas ĝin al la papero.

ogro. Infanmanĝanta legenda giganto : *la Fingruleto k la ~ino.*

oj ! Ekkrio esprimanta la bedaŭron.

okcipitalo ♀. Okcipitosto, formanta la malantaŭan parton de la kranio.

olda ♀. Maljuna.

oleastro z. ♂. Arbedo aŭ malgranda arbo (specio de eleagno, *Elaeagnus angustifolia* L. el eleagnacoj), kun longaj dornoj, argente blankaj junaj ŝosoj, k lancet-formaj, grizverdaj, surface argento-blankaj folioj, bonodoraj flavaj floroj k flavaj, sukplenaj fruktoj ; ornama arbedo ĝardene kultivata. Kp OLIVARBO.

olimpikoj. 1 Hellenaj sportkonkursoj en Olimpio. 2 Modernaj sportkonkursoj, okazantaj ĉiun kvaran jaron, inter ĉampionoj el ĉiuj landoj (= olimpiaj ludoj).

omega. Nomo de la lasta litero de la greka alfabeto (= o longa) ; uzata interalie por signifi *lasta* : *mi estas la Alfa k la ~, la unua k la lasta, la komenco k la fino* (Bb).

onanismo ♀. Desflankigo de la seks-impulso, kiu direktigas al memkontentigo per masturbacio.

onisko ♂. Malgranda, multpieda krustulo, vivanta en lokoj mallumaj k malsekaj (*Oniscus*).

ontogenio (Bi). 1 Origino k disvolviĝo de la individua estajo. 2 La koncerna scienco.

ordinato Δ. La vertikale kalkulata distanco inter unu punkto k la (horizontala) akso de la iksoj, aŭ la nombro mezuranta tiun distancon, en la koordinat-sistemo, kiu servas por difini la situon de punkto sur ebeno ; oni ordinare simboligas ĝin per ipsilono (y). Kp ABCISO.

orgasmo z. ♀. 1 Ekscitigo de korporo-organo, kun kongesto k eksveliĝo. 2 Tia ekscitigo de la seks-organoj, fina stadio de la koito.

orgojo ♀. Malhumila fiero.

orkestriono ♂. Mekanika instrumento, speco de komplikita gурdo, kiu celas doni impreson de orkestro.

orkito ♀. Testik-inflamo.

ostologio ♡. La parto de la anatomio, kiu studas la ostojn.

otido ♂. Genro el la ordo de fiaradrioformaj birdoj, relative grandaj birdoj, vivantaj sur stepoj en Afriko, Azio k Eŭropo, karakterizitaj per iom dikaj kolo, granda kapo k granda, fortak beko (*Otis*).

otito ♀. Inflamo aŭ malsano de la orelo.

otorinolaringologio ♀. Medicina fako, por la studio k kuracado de la malsanoj de la orelo, de la nazoj k de la gorgo.

oz ♂. ♀. Internacia, substantiva suf., signifanta malsanon kaŭzatan aŭ karakterizatan de la ideo esprimita en la radiko : *tuberkul~o, akn~o, pedik~o, argento~o, bakteri~o, ktp.*

ozeno ♀. Nazmalsano, karakterizita per malbonodoro eliganta el la naz-kavajoj.

P

pH ♀. Negativa logaritmo de la hidrogenjona koncentriteco : *la ~o estas mezuro por la acideco de solvajo : 7 por neûtrala, malpli ol 7 por acida, pli ol 7 por alkala.* RIM. La simbolo devenas de « potenco hidrogena» k estas elparolata « poho».

pado ♀. Vojeto en kamparo, arbaro ktp : (f) *esti sur la ~o de la militiro* (kiel la Indianoj dum la estigo de Usono).

padeli ANST padelo. 1 Ĉiu el la tabuletoj de ~rado, kiu agas aŭ reagas kontraŭ la akvopušo. Kp TROGO. 2 Ĉiu el la platoj, kiu ĉiuj estas kline fiksitaj sur la

rando de la movrado de turbino, k sur kiuj agas la fluido. 3 La plata parto de remilo, per kiu la remisto agas sur la akvon. 4 Ĉiu ekstrema membro de helico. ~I (ntr). 1 Movigi kun bruo k ŝpruce en akvo, p.p. ~o. 2 (f) Malkvietigi akvon per piedoj aŭ manoj : *bubo* ~is en la *stratkalanon*. 3 (Ev.) Pagaji. ~rado. Rado provizita per ~oj k uzata aŭ por transdoni al mašino la movon liberitan de akvosaflo (kiel en akvomuelilo), aŭ por movi aparaton, farante puſon kontraŭ akvomaso (kiel en radſipo).

paduso ♂. Arbeto el sama fam. kiel la merizarbo, kun ovalaj sed pintaj folioj, k longaj panikloj da blankaj, forte odorantaj floroj; la fruktoj, nigraj, pizogramdaj, estas ne tute bongustaj, sed mangēblaj (= grapolicerizo). (*Prunus padus*).

pagajo ALD : *la ~o povas esti simpla (kun unu padelo) aŭ duobla (kun du padeloj)*. ~i (ntr). Remi per ~o.

pakto ♀. Aparte grava internacia kontrakto : *la ~o de la Ligo de Nacioj*.

paleolitiko. Prahistoria epoko, koincidanta proksimume kun la kvaternara, k karakterizita per la fabriko de ilaro el nepoluritaj ŝtonoj, kiujn la homoj displitigis aŭ per fajro, aŭ per frapo, aŭ per premo. Kp AÜRIGNACIO, MAGDALENO, SOLUTREO.

palpitacio ♀. Malsana, tro rapida aŭ tro forta korbatado : *senti ~ojn*.

pampelmuso ♂. Speco de dikſela oranĝo, frukto de ~arbo; la frukto ŝelo estas uzata konfilita. ~arbo. Arbo el Malajlando aŭ Hindujo (*Citrus decumana*).

paneo ANST 1 ♀. Provizora haltigo de ŝipo per velmanovro. 2 ♂ Akcidenta nefunkciado de aparat : *~o de motoro, de radiofono*. 3 Akcidenta halto de motorveturilo. ~i (ntr). ♀. Arangi la velojn, ne brajante ilin, por ke la ŝipo haltu iom da tempo. 2 ♂ Halti pro ~o.

Panelo ALD 2 Longa plato, troviganta antaŭ la kondukisto de aŭtomobilo, sub la ventiſirmilo, k entenanta la diversajn ciferplatojn, la ŝaltilojn ktp. 3 Analoga plato, ofte el ebonito, sur kiu trovigas la diversaj reguliloj de radiofono, aŭ de similaj aparatoj. 4 Longa, iom larga

peco de tolo, enkadrigita per lignaj stangoj, sur kiu estas pentritaj reklamoj, sloganoj aŭ bildoj, k kiun oni fiksas antaŭ la publiko (sur fasado, aŭtomobilo ktp).

pankraco. Atleta konkurso, kombinanta la lukton k la bokson.

pansi (tr) ♀. Meti sur vundon iajn substancojn, por purigi, kuraci k ŝirmi ĝin kontraŭ eksteraj infektajoj. ~ajo. Cio, kion oni uzas por ~i. Kp BANDAĜO.

paralakso ♀. Angulo, sub kiu oni vidus de astro la radiuson de la Tero; la angulo inter observanto, astro k la Tercentro.

paranojo ♀. Psikozo, karakterizita per sistemigita deliro, sufieke kohera, kiu tamen povas koncerni nur limigitan temon, lasante normala la menskapablon por la ordinara vivbezonoj : *la ~uloj misinterpretas ĉiutagajn okazafojn en la senco de sia deliro, ĉu pri persekutiĝo, pri megalomanio, pri mistikeco aŭ pri hipokondrio*.

parapeto ANST (forigu la sencon 1.).

parazitologo ♀. Scienco pri la parazitoj de la homo.

pareo. Peco el katuno, kun grandaj blankaj desegnoj, kiun la indiĝenoj de Tahiti k de la najbaraj insuloj drapiras ĉirkaŭ la lumbo aŭ la korpo. Kp SARIO.

parenkimo ♂. Planta histo, el mal-dikvandaj, rondecaj vivaj ĉeloj, el kiu konsistas grandparte la karno de molaj fruktoj, la medolo de tigoj ks.

parietalo ♀. Pli bona formo, ol parietosto.

paronomazio (G). Sonfiguro, konstanta en la proksimigo de du sonsimilaj vortoj, ekz-e en « ordo bezonas ordonon » aŭ « post festo venas fasto ».

partikulara. Adj. karakterizanta homon, sekton, partion, popolon, kiu kulturas, flegas k emfazas ĉion, kio apartigas ĝin disde la najbara, preferas al tio, kio estas komuna al ambaŭ. ~ismo ♀. Strebo de partio aŭ minoritato al plej granda kultura aŭ politika sendependeco, interne de ŝtato aŭ imperio. Kp AÜTONOMIO, IREDENTISMO.

partizano **z.** 1 Forta aprobanto de iu partio, afero ktp, ofte sen kritika rezono : *la ~oj de Volapuko z; ~a spirito.* 2 Ano de grupo de armitaj civiluloj, militantaj sub la komando de privata ĉefo, ĉu en kontakto kun regula armeo, ĉu memstare, por ĝeni la malamikojn per embuskoj k surprizataj, precipie ĉe iliaj malantaŭaj. Kp GERILO.

* **Pasi** ALD **~uml** (ntr). Nenifare, senele, malrapide promeni.

paseo **♂.** Pasintajo. **~ismo.** Emo laŭdi la ~on, por maſati la nunon.

passiona (Rk). 1 La sufero de Jesuo, ekde lia arestigo ĝis lia morto sur kruco. 2 Muzika verko pri tiu temo.

pasteurizi (tr). Trakti per varmo bieron, vinon, lakton ktp, laŭ la Pasteura procedo de parta steriligo.

* **Pato** ALD 2. Pozicio de ŝakludanto, kiu, havanta nur sian region ludelan, ne povas ludi, ĉar ĉiu ties movo metus ĝin en ŝakon. **~i** (ntr). Esti en tia pozicio.

pausi (tr). 1 Reprodukti desegnon, bildon, skribon ktp sur diafana materialo, sekvanke ekzakte ĉiuj liniojn de ĝia konturo aŭ detaloj per pinto, plumo aŭ krajono. 2 (f) Sklave reprodukti.

paüti (ntr). Montri malbonhumoron, malkontentigon ks, antaŭenigante la lipojn en grimaceto.

pederastio **♀.** 1 Deflankigo de la vira sekssimpulso, kiu nenormale direktigas al junaj knaboj. 2 Pli ĝenerale, nenormalaj sekssrilatoj kun viro aŭ virino. Kp SODOMIO.

pediatro **♀.** Infankuracisto.

pediatrio **♀.** Studo de la infanmalsanoj.

pedunklio **♂.** Speciala portilo de la floroj.

pekarjo **♂.** 1 Genro de amerikaj mamuloj el la subordo de parhufuloj, apartenanta al la sama fam. kiel la porkoj, kun forte odoranta glando sur la dorso (*Pecari*) : *gantoj el ~ledo.* 2 Specio de proksime parenca genro (*Tayassu pecari*).

penatoj. 1 (H) Dioj de la fajrujo k hejmo ĉe la Romanoj. 2 (f) Hejmo : *reveni al siaj ~oj.*

penicilio **♂.** Genro de fungoj, kiu produktas verdajn ŝimojn sur la putranta pano, fromaĝo ktp (= penikšimo).

penicilino **♀.** Antibiotiko, ekstraktita el la penicilio, k malhelpanta la disvolvigon de la streptokokoj, stafilokokoj k pneŭmokokoj.

peptono **z.** Klaso de albuminoidaj substancoj, en kiuj transformiĝas proteinoj interalie sub la ago de acida solvajo de pepsino.

perkuti (tr). 1 Frapi (p.p. malmola objekto kontraŭ alia). 2 Diagnoze frapeti (korpon de paciento). **~lo.** 1 Tiu parto de paſilo, kiu ~as la prajmon por eksplodigi la pulvoſargon. 2 Medicina instrumento por ~i. **~instrumento** **♂.** Ciuj el la instrumentoj, kiun oni sonorigas per frapo.

permanganato **z.** Salo de permangan(ata) acido : *la ~o de kalio (K Mn O₄) estas forta antisepsajo.*

permeable **♂.** Tralasiva.

pernio **♀.** Frostabsceso, frostoſvelo.

persieno **♂.** Fenestrokovrilo, konſistanta el ligna kadro kun vico da oblikve aranĝitaj horizontalaj latoj, por ŝirmi ĉambren kontraŭ suno aŭ varmo : *duklapa, markezforma, levebla ~o.*

pesaro **♀.** Aparato, por subteni la uteiron ĉe defaloj aŭ ĉe nenormalaj pozicioj de tiu organo.

* **Peti** ALD **~veturi** (ntr). Veturi en aŭto aŭ kamiono, kies kondukanton oni gestaltigis sur la vojo k ~is pri senpaga transportado.

peticio. Petskribo. **~i** (tr). Peti ion per ~o.

* **Petrolo** ALD : *kruda ~o* (Kp NAFTO); *lampa ~o* (distiliĝanta inter 160° k 280° C., ankaŭ nomata KEROSENO); *~a etero* (distiliĝanta ĉirkau 50° C.). Kp BENZINO, MAZUTO.

piedo. 1 **♂** Absoluta sonalto de tono, skalo, instrumento aŭ voĉo : *alt~a piano; levi la ~on.*

pieroto **♂.** Rolulo en la Italala Komedio k franca pantomimo, rekonebla per lia

farunkovrita vizago k longmanika, malstriktita blanka kitelo. Kp ARLEKENO.

pigmento **z.** 1 Substanco, kiu enestas sub tre fajna formo en haŭto aŭ histo, k donas al ĝi apartan koloron. 2 Kolora substanco en grajna formo, uzata por fari farbojn, k ne solvebla en la ligilo : *feroksidia ruĝo, okro ktp estas ~oj*. RIM. La vorto **koloraĵo** estas generale uzata por organikaj koloraj substancoj, kiuj iafoge povas esti solveblaj.

pigra **z.** Mallaborema, malpenema, malvigla.

pigino. 1 Jargono el anglaj vortoj kun ĉina pensarango, uzata inter Ĉinoj k okcidentanoj. 2 Krude simpligita lingvajo, kiu oni uzas parolante al ailingvanoj.

pikniko. Kotizmango en kamparo, dum ekskurso.

pikupo = **sonprenilo**.

pilafo **z.** 1 Orienta mango el rizo kun ruĝa pipro k rostita viando. 2 Franca mango el densa rizo kun viando aŭ konkaj moluskoj.

pilēardo Specio de klupeo kun sulketaj operkuloj, kiu oni metas en oleon k konservas en ladaj skatoloj sub la nomo sardino (vera sardino) (*Clupes pilchardus*). Vd ANČOVO, SARDELO, SAR-DINO.

pillero Kolonforma masonajo, betono aŭ ŝtalo, servanta por subporti plurspanan ponton.

pimpa Gaje loga, dezirekscite eleganta (p.p. vesto aŭ virino).

pinaklo Malgranda ornamajo, finiganta per piramideto aŭ konuso, uzata kiel kronajo de apogarko, tegmento ktp.

pindo. 1 Malnova mezurunuo por likvajoj, valoranta proksimume duonlitron. 2 Okono de la brita galjono.

piono Mezono kun maso inter 260-oble k 280-oble pli granda, ol tiu de elektrono. **Nul~o**. Neutra ~o. **Plus~o**, **Minus~o**. ~oj kun fundamente unuoj de ŝargo respektive pozitiva aŭ negativa.

pipeto Vitra tubo, ofte kun ampolo en la mezo, servanta por depreni certan kvanton da likvo el ujo.

piruetu b. Kompleta turnigo, kiu dancisto faras rapide sur unu piedpinto. ~4 (ntr). Fari ~on.

pisi (ntr). Urini.

pitono Genro de grandaj, senvenenaj aziaj serpentoj, kun rudimentaj membroj; ili sufokas siajn viktimojn, k estas ofte tenataj kiel ratokaptantoj en la ĉinaj domoj aŭ ŝipoj (*Python*).

plako ANST **plaki** (tr). Almeti maldikan folion aŭ lamenon el multekosta materialo sur pli dikan k pli ordinaran subportilon : *~i oron sur kupron, mahagonon sur poplan tabulon ktp. ~o, ~ajo*. Plato, tabulo, pario ktp, sur kiun oni ~is ion : *la brilega krono estas nur ~ajo; fotografa ~o* (vitra plato, ~ita per impresebla substanco); *kruc~ajo*.

* **Plano** ALD 4 Ciu parto de filmo, kiu estis fotita sen lokšango de la kamero, k kiu povas daŭri de unu sekundo ĝis pluraj minutoj : *la ~o estas en filmo tio, kio estas la frazo en romano; fora* (generala perspektivo), *meza* (la personoj senzorge de la dekoracio), *proksima* (la personoj ĝistalie), *unua* (la vizago), *ekstra* (nur unu detalo) ~o.

planeo (Avi). Tiu aloforma parto de aviadilo, kies funkcio estas produkti levadilon aŭ ŝvebadon.

planktono Tuto de la ĉiaspecaj organismoj, vivantaj en la maroj movate de la akvofluoj, sed ne aktive naĝante : *la ~o kaŭzas la verdan koloron de la marakvo*.

plasto Ĉi substanco el la moderna grupo de la labormaterialoj, ordinare kun plastikaj ecoj, k prezentantaj, kontraŭ la naturaj analogaj materialoj, superecon de travidebleco, pluvimuneco, fortikeco ktp : *oni faras el ~o telerojn, mantelojn, korpojn de aŭto ktp.*

plateso Specio de pleūronekto, pli granda ol fleso, kun ruĝaj makuloj ; ĝia karno estas bongusta (*Pleuronecles platessa*). Kp LIMANDO, ROMBO, SOLEO.

plebiscito Decido de loĝantaro per voĉdonio pri la demando de ĝia aŭtonomio aŭ de ĝia aparteno al tiu aŭ alia ŝtato.

plejado. 1 Aro de sep steloj en la konstellacio de la Taŭro. 2 (f) Brifama

grupo de (ordinare sep) personoj, poetoj ktp.

plekstro $\text{b}.$ Elasta skrapilo, kiun oni tenas en la fingroj, por vibrigi la kordojn de iuj instrumentoj (gitaro ks). Kp **PLUKI**.

pletoro. 1 T Malsana stato, karakterizita per troo da rugaj globetoj en la sango. 2 (f) Nesana troabundo.

plinto. 1 m Kvadrata platajo, subportanta kolonon, pilastron, piedestalon ktp. 2 m Elstara parto de muro, tuj super la grundo aŭ la planko, k konsistanta el stono aŭ briko, eksterdome, aŭ el lignaj tabuloj, endome.

plisi (tr). Fari multajn paralelajn faldojn, fiksitajn per kudro aŭ per glado. Kp **FALDI**, **KRISPIGI**. $\sim(\text{aj})\text{o}$. Parto de ŝtofo, jupo, robo ktp, tiel \sim ita.

plongi (ntr). 1 (Sp) Lerte sin jeti en akvon por naĝi. 2 (Avi) Abrupte k krute malsuprenigi, direktante malsupren la nazon de la aviadilo : \sim bombi.

pluki Q . Kapti inter la fingroj, k aparte : 1 Rikolti floron, ŝirante ĝin tiamaniere de la branĉo. 2 Depreni, delevi malgrandan objekton : *li \sim is fadeneton de sia maniko*; \sim i *falintan moneron*. 3 b Vibrigi kordojn de instrumento per fingroj, ungoj aŭ plekstro.

plumpa Q . Malgracia, malelegantia, pro troa dikeo aŭ krudeco.

Pluralo ALD \sim ismo. 1 f Doktrino, kiu supozas la universon konsistanta el multaj individuaĵoj estajoj, reciproke sendependaj, substance siaspiceaj. 2 g^{t} Doktrino kontraŭa al totalismo, k celanta konservi la individuecon de la diversaj stat-elementoj, malplimultoj ktp.

Pneumatiko ANST 1 Parto de la fiziko, koncernanta la gasojn. Kp **HIDROSTATIKO**. 2 Mallongigo por \sim a bendo, t.e. bendo kun interna aertubo. \sim a 1. Funkcianta per aero : \sim a *bremso*, *depešo*, *kuseno*. 2 Elpumpanta la aeron aŭ alian gason el fermita vazo, ĝis pli-malpli kompleta vakuo : \sim a *masino*, *pumpilo*.

pneumokoko T . Specio de mikrokoko, kiu kaŭzas la pneumonion.

pneumonlo T . Inflamo de unu pulmo (*simplo \sim o*) aŭ de la du pulmoj (*duobla \sim o*).

poeli (tr). Kuirri (ovon) jetante ĝin sen selo en bolantan akvon, al kiu oni aldonis salon k citronsukon : *arlišokoroj kun \sim ilaj ovoj*.

pogromo. Registare instigita aŭ aprobita amasbuĉo k elrabado de judoj, aŭ, pli ĝenerale, de rasaj aŭ naciaj malplimultoj.

pojno T . Manradiko.

pokero. Usonevena hazarda monludo per kartoj aŭ per kubetoj : \sim vizaĝo (esprimenta nenian sentojn, kiel konvenas al \sim ludanto).

polara \square . Havanta du flankojn kun kontraŭaj ecoj : \sim aj molekuloj. RIM. La kontraŭaj flankoj estas ofte nomataj « poluso » . \sim igi. 1 Doni difinitan direkton al la amplitudo de vibrado : \sim igita lumo. 2 Elektre igi substancojn \sim a; polarizi.

polarimetrio \square . Aparato, por mezuri optikan rotacion de la polariga ebena de lumo.

pollandrio. Pluredzeco : *la \sim o estas tradicia en Tibeto*.

polifonio b . Arto ludigi samtempe diversajn instrumentojn aŭ kantigi samtempe voĉojn, kiu faras sian parton ne unisono : \sim a *orkestro*.

polikliniko z T . Medicina k kirurgia kliniko, en kiu oni kuracas diversajn malsanojn.

polikromio. Arto kolori aŭ presi per diversaj farboj : \sim aj *skulptafoj*, *potoj*, *mapoj*, *filmoj*.

polimero T . Molekulo konsistanta el la samaj atomoj en la sama proporcio, kiel alia donita molekulo, sed multobla je ĝia lău molekula pezo : *paraldehido estas \sim o de acetaldehido*; \sim igi; *la \sim iga grado*.

polinomo Δ . Generale, ĉiu aritmetika aŭ algebra esprimo, kiu konsistas el pluraj termoj. Kp **BINOMO**, **TRINOMO**.

poliomelito T . Epidemio malsano, inflamo de la griza materio de la spino (= infana paralizo).

politekniko z . Plej supera teknika lernejo.

polmo Manplato. \sim oludo (Sp). Speco de pilkludo, en kiu oni jetas k rejetas la pilkon per nuda \sim o.

poltrona ♀. Malkuraga, hontinde timema.

polucio z. Nevola elfluo de spermosen koito, precipie dum dormo.

* **Poluso** ANST 1 ■. Ciu el la du punktoj de la cielo, ĉirkau kiuj la steloj ŝajne rondiras : *la ~a stelo* (stelo en la konstellacio de la Malgranda Urso, nun ĉ. 1 gradon distanco de la ciela norda ~o). 2 Δ. Ciu el la du punktoj, je kiuj la akso de sfero trafas la sfersurfacon : *norda ~o de la tero*; *~a distanco* (inter du ~oj sur unu sfero); *~aj koordinatoj* (distanco gis la origino k du orientitaj kosinusoj). 3 □. Ciu el la du ekstremai punktoj de magneto, pilo, baterio ktp, ĉe kiuj aperas kontraŭaj fortoj : *positiva, negativa ~o*; *inter-~a tensio*. Kp POLARA.

* **Polvo** ALD ~osuillo. Elektra aparato, kiu forigas la ~on, ensuĉante gin en sakon.

pomologio ♀. Tiu fako de hortikulturo, kiu speciale rilatas al fruktoj k kultivo de fruktarboj.

pongeo. Japanorigina, tre supla ŝtofo el lano k floksilklo.

* **Porcio** ANST 1 Dividita aŭ disdonata parto de tutajo : *mi devis enfroti al mi bonan ~on da tabako* z; *mi donu al vi bonan ~on da batoj* z; *li perdis la malgrandan ~on da prudento*, *kiun li posedis* k. 2 Dividita aŭ disdonata kvanto da mangajo : *li ricevis pli, ol sian ~on*; *~o da pano*, *da glaciajo* k, *da viando* z; *la ~o de Benjamen estis kvinoble pli granda*, *ol la ~oj de tiuj* z; *~olimigo en milittempo*; *~okupoj*. ~umi (tr). Limigi la kvanton de tiu aŭ alia nutraĵo, kiun ĉiu rajtos ricevi : *la registaro denove ~umis la kafon*.

pornografio. Priskribo de la moroj de prostituitinoj, k, ĝenerale, literatura pritrakto de malĉastaj temoj.

postiljono. 1 Rajdanta poštveturisto. 2 Kondukisto de ĉevalveturilo, kiu rajdas unu el la antaŭaj ĉevaloj, en kvar aŭ ses ĉevala jungitaro.

postpozicio (G). Vorteto, kiu, en iaj lingvoj, ludas la saman rolon, kiel prepozicio, sed estas normale lokita post la koncerna substantivo.

potenciala z. Entenata en la koncerna afero, sed ne evidentiganta en la pri-parolata momento : *~a signifo de vorto, aktualigita de la konteksto*. Kp EVENTUALA.

Pozzi ALD ~ejo. En la filmarto, speco de teatro, destinita por ricevi la dekoraciojn, aktorojn ktp, k ebliganta la filmadon de internaj scenoj : *la grandaj ~ejoj havas la dimensiojn de 80 × 40 × 15 metroj, la malgrandaj de 40 × 30 × 12 m*.

povra ♀. 1 Malriĉa. 2 Kompatinda.

pozitono □. Pozitiva elektronio.

predo ♀. Cio, kion oni kaptakiras perforte, en ĉaso, milito ktp.

Predikato ANST (G). Frazelemento, esprimanta la agon aŭ staton, kiun estigas la subjekto. En «la muson mangis la kato», «mangis» estas la ~o; en «si ŝajnas juna», la ~o estas «šajnas juna»; en «for la batalilo!» la ~o estas «for».

prediktivo (G). (meti ĉi tien la difinon, antaŭe atribuitan al **Predikato**).

predikta (G). Kvalifikas tempon kunmetitan el esti k la **ont-** aŭ **ot-**participoj, k esprimantaj, ke la ago (aŭ stato) montrata de la participo estas komencota, kiam jam finiĝis la stato montrata de la halpverbo : *~a prezenco* («mi estas mangonta»), *preterito* («mi estis mangonta»), *futuro* («mi estos mangonta») ktp. Kp PERFEKTA, IMPERFEKTA.

presblopia ♀. Hipermetropia pro maljunigo : *oni komencas fariĝi ~a inter la 50a k la 55a jaroj*.

preventi (tr) ♀. Antaŭmalhelpi (malbonon, malsanon ktp) : *tiu drogo ~as la marmalsanon*; *~a medicino* (celanta malhelpi la aperon de malsano). ~ejo. Kuracloko, kie oni penas plibonigi la generalan farton de paciento per ripozo, ekzerco, nutromaniero, medikamentado ktp. ~lo. Cio uzata por ~i malsanon, aŭ gravedigon. Kp KONDOMO.

primaso (Rk). Honora titolo de kelkaj ĉefepiskopoj.

primato ♂. Mamulo havanta nur ok incizivojn k antaŭenrigardantajn okulojn : *prasimioj, simioj k homoj estas ~oj*.

primico (R). Tiu produkto de iu faro plenumita por la unua fojo, kiun la primitivuloj rigardas tabua k oferas al siaj diajoj aŭ ŝamanoj : *de la Hebreoj, la ~oj de la grena kampo, de la brutaro, eĉ foje de la homparo lege apartenis al Javeo.*

primuso ♂. Malgranda kuirorno, bruliganta vaporigita petrolo, ĝenerale uzata en nordaj landoj.

prodigi G (tr). Malavare disdoni : *la ~inta filo* (Luko XV, 11); *~emulo*.

profilaktiko Z. ♀ Tiu fako de la medicino, kiu esploras la manierojn preventi malsanojn : *persona ~o; ~a procedo, rimedo.*

progresiva. Iom post iom regule pligrandiĝanta : *~a imposto super la rentoj; allprocenta ~eco de lime depago.*

prohibicio g. Lega aŭ dekreta malpermeso importi aŭ eksporti tiujn aŭ aliajn varojn, fari tiun aŭ alian komeron aŭ industrion (speciale tiujn de la alkoholajoj).

propagi (tr) □. Disvastigi laŭ rektaj linioj : *~i la lumon, vibrojn ktp. ~igl. Igi ~ata: sono ~igas kun rapideco de po 340 m. en sekundo.*

propedeŭtiko Z. Prepara, inica instruado.

Propozicio ALD 2 (Logiko). Juĝo esprimita per vortoj. 3 ♀ Δ Formala prezentado de demonstrata teoremo, de pitraktota argumento ktp.

proprieto g. Rajo plene uzadi, disponi k eĉ detrui ajon, en la limoj de la ekzistantaj legoj : *ne ~iu posedanto havas la ~on de sia posedajo; individua, kolektiva, komerca, literatura ~o. ~ajo.* Objekto de ~o. ~i (tr). Ĝui la ~on de io. ~ulo. Tiu, kiu havas ~on super io. **Eks-~igl.** Senigi iun je lia ~ajo, laŭ lega proceduro k kun kompenso : *eks-~igo pro publika utilaco.*

protein ♂. Granda grupo de nitrogenhavaj substancoj, komplikaj kombinajoj de aminoacidoj, kiuj estas, krom sukeroj k graso, la ĉefkonsistajo de la vivantaj korpoj : *ovo-blankajo estas ~o.*

protezo ♀. Arto anstataŭigi naturan

organon aŭ korpoparton per artefarita peco : *~a aparato, kruro, dentaro.*

protono □. Pozitiva nukleono, atomkerno de malpeza hidrogeno.

protuberanco Z. 1 ♡ Elstarajo videbla sur la kranio. 2 *♀ Luma elstarajo, videbla sur la rando de la sundisko.

provincialismo Z. Lingva apartaĵo propra al provinco : *tiuj «novaj» vortoj prezentos nencion alian ol ~ojn de la unu lingvo internacia Z.*

prurigo ♀. Vario de jukanta haŭtmalsan.

psiko ALD ~ozo ♀. Mensa malsano ne kaŭzata, kiel la neŭrozo, de organa lezo aŭ difektigo : *mania-deprimiga ~ozo. Kp PARANOJO, MITOMANIO, SKIZOFRENIO, MANIO, MELANKOLIO. ~astenio. ~ozo karakterizita per tim-obsedoj aŭ impulsobsedoj, k povanta iĝi delira. ~oneŭrozo.* Mensa malsano, meza inter ~ozo k neŭrozo (ekz-e la histerio, la frua demenco ktp).

ptomaino ♀ ♀. Speco de — ofte tre toksaj — alkaloidoj aŭ organikaj bazoj, formigantaj en animalaj histoj dum putrado, aŭ eĉ dum vivo sub influo de iuj mikroboj.

***Pudro** ALD ~ujo. Malgranda skatolo, kun, ordinare, interna speguleto k ~ilo, kiun la virinoj kunportas en la mansako.

pugo ♂. La du gluteoj ĉe homo : *la bel-~a Afrodita (fama helena statuo); ~mezuro (por algustigo de jupo aŭ de pantalon).*

pulovero. Trikita torsovesto, kiun oni surmetas pasigante la kapon k la brakojn tra la tiucelaj aperturoj : *ferzea ~o kun rondigitaj ripoj.*

pum ! Z Onomatopeo, esprimanta subitan k bruuan falon.

pumo 猫. Arbogrimala amerika rabo-besto el la genro feliso, kun unukolora, flava feleo, en Ameriko ofte nomata «leono» (*Felis concolor*).

pundo. Brita monuno de kalkulo, valorante 20 ŝilingojn (= sterlinga ~o).

punkoil (tr) ♀. Trabori per nadlo la parion de akcidenta aŭ natura kavajo de

la korpo, por elcerpi la entenatan likvajon : *~i pleūron*. $\sim o$. Tia kuraca procedo : *lumba, toraka* $\sim o$; $\sim nadlo$.

* Puši ALD Re~ado $\overline{\text{X}}$ E . Freüda esprimo, por difini la agon de la nekonscia

forto (= cenzuro), kiu re~as en la subkoncion la ideojn, dezirojn, memorajojn kontraüajn al la moraleco de la paciento.

putino Q . Prostituitino.

R

racionala z . 1 E Racia. 2 Δ . (p.p. nombro aŭ kvanto) Ekzakte esprimebla sen uzo de radikalo.

radaro \square . Aparato por malkovri malproksimajn objektojn k ekkonci iliajn gustajn direkton k distancon per reflektilo de elektromagnetaj ondoj de kelkcentimetra ondolongo.

radiano Δ . Angulo, kies arko estas egal al la radiuso.

radiatoro Q . Tubaro destinita por radiigi la varmon de centra fajrujo, aŭ por malvarmigi, per tia radiado, la temperaturon de motoro.

radiestezo. Arto, per kiu iaj personoj pretendas malkovri kaſitajn objektojn, nekonatajn subterajn akvojn ktp dank'al la detekto de misteraj radioj per pendolo aŭ vergeto.

radikalo ALD 3Δ . Signo ($\sqrt{}$), per kiu oni montras, ke de la nombro aŭ kvanto skribita sub ĝi, oni konsideras la radikon, kies indico troviĝas inter la branĉoj de la V-parto; ekz-e $\sqrt[3]{7} =$ tria radiko de 7.

radioaktiva \square . Elsendanta tiajn radiojn, kiajn elsendas radiumo : $\sim eco$. Kp ALFA, BETA, GAMMA.

radiofono \leftarrow . Radiofonia ricevilo.

radiuso ALD 2Δ . Duondiametro. 3 Distanco al punkto rigardata kiel centro : *flug~o de aviadilo* (= duono de la povdaŭro).

radono X . Rn. Radioaktiva inerta gaso, kun atomnumero 86, atompezo 222 (= nitono).

raglano. Surtuto sen ŝultraj kunkudroj, en kiu la manikoj deiras tuj de la kolumo; la aperturo de la poſojo estas vertikala, kun larĝa refaldo.

rajono X . Internacie adoptita nomo por artefarita silko. Kp NILONO, VISKOZO.

rajpi (ntr). 1 (p.p. maſino aŭ motoro) Difektigilo pro nesufiela lubrikado. Kp ERODI. 2 (p.p. metalpecoj) Alifiksigo, kvazaŭ lutigante, pro manko de lubrikajo.

ramadano (R). La naŭa monato de la Islamo jaro, dum kies ĉiu taghoroj la musulmanoj strikte fastas. Kp KARESMO.

rangifero K . Genro de arktaj remeĉantaj mamuloj el la subordo de parhufoj, fam. de cervedojo, kies ambaŭ seksoj portas kornojn (= boaco, norda servo) (*Rangifer*).

rapsodo z Q . En la komenco de la helena civilizo, migra recitisto de eposoj.

rapsodio z . 1 Q . Ĉe la antikvaj Grekoj, eposa poemo, aŭ parte de ĝi, taŭga por esti recitata per unu fojo. 2 h Komponaĵo prilaboranta popolajn ariojn.

Raso ALD $\sim ismo$. Politika aŭ religia sistemo, kiu baziĝas sur la kredo, ke unu $\sim o$ aŭ gento havas historian aŭ mistikan mision, k iu, por certigi ĝian plenumadon, celas konservi tiun $\sim o$ n aŭ genton pura per malpermeso de miksedziĝo ktp.

ravino (Ge). Profunda kruta valeto en montaro. $\sim gl$. Estigi $\sim ojn$ en monto (p.p. plurvago).

Reakcio ALD $3 \square$. Reago, kontraüago, per kiu ĉiu materia punkto kompensas agon aplikatan al ĝi: *la ago k la $\sim o$ estas egalaj k malaj*. 4 Q Antaŭenmovo estigita sen mekanika perilo (kiel rimenoj, radoj ktp), sed per ellaso de ia kvanto de movo al la malantaŭo. $\sim aviadilo$. Aviadilo, kies movoforton produktas la ellaso al la malantaŭo aŭ de gasigita substanco (fuz-aviadiloj) aŭ de aero suĉata ĉe la antaŭo, kunpremita de

turbino k repelata ĉe la malantaŭo je pli granda rapido (jet-aviadiiloj) : *~aviadilo kun deltaforma alo.*

reaktoro \diamond . Aparato produktanta la antaŭenmovon de aviadilo, sen helpo de heliko, per senpera reakcio, utiligante la ĝirkauan aeron kiel karburajon (kio distingas ĝin disde la fuzajoj).

Reala ALD *Super~ismo* \diamond . \clubsuit . 1 Psika aŭtomatismo, per kiu oni celas esprimi parole, skribi, aŭ aliamaniere, la ~an funkcianon de la profunda penso, ekster ĉia cenzuro aŭ kontrolo de la racio, ekster ĉia estetika aŭ morala prizorgo. 2 Arta skolo, kiu penas apliki tiun programon.

recitalo. Koncerto de unu artisto, aŭ de solisto kun akompananto.

refektorio \diamond . Granda mangočambro en monahejo, kastelo ktp.

reflekso (Bi). Movo, sendependa de la volo, estigita kiel nevola responde al nervostimulo : *kontraŭflanka ~o* (estiganta ĉe la flanko kontraŭ al tiu de la ekskito). **Kondiĉita** $\sim o$. $\sim o$, kiu, primitive estigita de unu ekskito, estis asociita pro kutimo al alia malsama ekskito, kiu finsine akiras la kapablon estigi la unuan $\sim o$: *la kondiĉita ~o estis malkovrita de I. Pavlov en 1904.*

refleksivo (G). Speciala formo, per kiu, en iaj lingvoj, oni anstataŭigas la personpronomojn (aŭ la posedajn adjektivojn), por eviti konfuzon, dank' al ties ekskluziva funkcio reprezentis la subiekton (respektive, esprimis la pose-dantecon de la subjekto) jen de la frazo, jen de la propozicio, jen de la laste esprimita ag-vorto : *en Esp. la ~o estas uzata nur ĉe la 3a persona. Kp si, sia.*

reflekti ALD $\sim o$ \square . Geometria operacio, per kiu unu figuro estas ŝangita en sian ~itan bildon, per inversigo de unu direkto. **Centra** $\sim o$. Geometria operacio, en kiu ĉiuj radiusvektoroj de centro al ĉiuj punktoj de la figuro estas inversigitaj.

reflektoro \circ . Aparato destinita por reflekti lumon; aparte, tia aparato uzata por pliintensigi la lampojn de aŭto, motorciklo ks, k tiel lumigis la vojon antaŭ ĝi.

reformatoro \circ . Reformisto : *la eksperimentajn ~ojn mi ĉiam tenis por dangeraj z.*

refreno \diamond . Verso aŭ versgrupo regule ripetata post ĉiu strofo de kanzono, balado ks.

* **Regi** ALD *Mem~anta*. En cibernetiko, adj. difinanta ĉiujn mekanismojn, kiuj, same kiel la nervaj aŭ cerbaj mekanismoj, korektas mem siajn aktualajn efikojn laŭ la informoj liveritaj de la antaŭaj efikoj per retrokuplado.

regeneracio \circ . Regenerado.

reglementi \circ (tr). Submeti al regularo : *la plimulto da homoj bezonas por sia vivo ian eksteran ~adon z.*

* **Regulo** ALD $\sim i$ (tr) \square . Per moveblaj instrumentoj direkti la intenson, la rapidon de mašino aŭ la agmanieron de aparato ktp. \sim lo. Instrumento, per kiu oni regulas.

* **Rego** ALD $\sim i$ (f). Plej potenza industriestro en sia fako : *la ~o de la alumetoj, de stalo, de petrolo.* 3 Saka ĉefo peco, kiu devas esti ŝirmata kontraŭ mato : *~a kavaliro, kuriero, turo* (metitaj sur la ~a flanko je la ludkomenco). 4 Karto surhavanta bildon de $\sim o$, kordinare ranganta jus post la aso k antaŭ la \sim ino.

reklamacii (ntr). Turni sin al oficisto ktp, postulante, ke la ŝuldata servo estu plenumita ; plende deposituli ion, kion oni rajtas ricevi : *ne ricevontoj bonvolu ~i.*

rekviolemo ALD \sim o b . Komponajo por meso kun \sim o.

relaĵo ANST = **relaĵo**.

relaĵo \square . Aparato, kiu ricevas malfortan efikon kiu siavice resendas la saman aŭ similan efikon fortigitan, aŭ kiu resendas diferencajn efikojn deziritan. La efikoj ricevataj k elsendataj povas esti mekanikaj movoj, elektraj kurentoj, pulso de lumo ktp : *~obremso, ~odirektilej; ~omotoro* (= servomotoro). Kp KUPLADO, CIBERNETIKO, MEMREGANTA.

* **Rento** ALD \sim umo. Intereso.

repliko. 1 Respondo al tio, kion alia respondis : *sen~a argumento.* 2 (Tea) Lastaj vortoj de la rolpeco de unu aktoro, servantaj kiel signalo al alia aktoro, ke

tiu enscenigu aū ekparolu : *doni, mal-traſi la ~on.* 3 ♣. Duplikato, kiun la artisto mem faras pri unu sia verko. ~1 (x). Fari ~on.

reportero 2. Jurnalisto, kiu kolektas informojn, fotojn, intervjuojn por la gazetaro aū por filmgazeto.

reprezallo ♂. Ago, en si mem jure malpermesita, per kiu unu ŝtato respondebas al kontraŭjura ago de alia ŝtato : *~e forbruligi vilagjo*.

repudilio (tr) ♂. Jura rompo de geedziĝo, atingebla per unuflanka decido de la edzo, sen interveno de jura instanco : *la ~o estis la sola formo de eksedziĝo ĉe la Hebreoj*.

responsi (ntr). Prirespondi, respondaci.

retrati (tr). Repreni la disponon de sumoj, kiujn oni deponis : *la banko ne povis sufiĉi al la ~oj, k bankrotis*.

retreto ♀. Ceda returniro de armeo, kiu forlasas pozicion sub la premo de la malamiko.

reversi (tr). Rekudri eluzitan veston, tiel ke la interna flanko de la ŝtofo farigas la ekstera : *~ebla ŝtofo* (utiligebla sur ambaŭ flankoj).

ricell (tr) ♂. Konscie helpi ŝteliston aū rabiston, ricevante la ŝtelitajon por gin konservi, kaſi aū memprofite vendi.

rigi (tr) ♂. Provizi ŝipon aū maston per ĉiuj necesaj ŝnuroj, pulioj k veloj, k ilin almeti en difinita arango : *mova, senmova ~ilaro. ~o*. La arango de mastoj, veloj k ŝnuraro en ŝipo, boato aū barko.

* **Ripo ALD 2 ♀.** Elstaranta linio aū listelo de iaj organoj, precipe de folio (plej facile videbla dorsflanke de la limbo), k de iaj fruktoj. 3 En ŝtofo aū trikajo, streko konsistanta en serio da maſoj, faritaj en la sama loko en ĉiu linio.

ristoro £. 1 Valorajo (kredito, mono, ĉeko ks), kiun banko, asekurkompanio ks prenis aū ricevis provizore kiel garantiaj por Kovri ian riskon, k kiun ĝi redonas tute aū parte al la kliento, kiam la risiko malaperis. 2 Tiu parto de la profitoj, kiu en kooperativo, en mutuala asekursocieto aū en iu analoga entrepreno estas repagata al la societanoj je la fino de

čiu aktivperiodo. 3 Ĉia sumo repagita al kliento el ia ajan kaŭzo (eraro de kalkulo, rabato ktp). ~1 (tr). Transspezi ~on.

rivelli ALD 2. Revelaci.

Robo ALD **Sub~o.** Virina unupecia subvesto, kiu kovras la korpon de la brusto ĝis super la genuoj : *sub~o el ĉina krepo, el nilono*.

roboto. 1 Homaspekta aŭtomato, kapabla obei certajn ordonojn k fari komplikajn taskojn. 2 (f) Maſinsimila, senpersonigita laboristo.

romanika ♦. Prezentanta la konstruilojn, kiu disvastiĝis en la okcidenta Eŭropo ĉirkau la 10a jarcento, inter la malapero de la klasika romana stilo k la apero de la gotika, k kiu estas karakterizita per duonsferaj volboj, rondarkaj fenestroj k apogpilastroj : *~a pregejo, arto*.

rotario. Tutmonda multfaka socioeto, kiu celas internacie helpi al la homaro, k kies kluboj povas enteni nur po unu reprezentanto de unu difinita profesio.

rotoro ♂. 1 Rotacianta parto de dinamomašino. 2 (Avi) Granda helico, kun 2, 3 aū 4 padeloj k vertikala akso.

rubekolo ♂. Malgranda specio el la ordo de paseroformaj birdoj, el fam. de turdedoj, facile rekoneblaj pro rustruga brusto (= ruggorĝulo) (*Erythacus rubecula*).

rudro ♂. Vertikala plato aū tabulo, ordinare ĉirkaufiksita al la pôsta steveno, k ebliganta la stiradon de la ŝipo.

rufa ♀. Flavruĝa, arde flava (precipe p.p. haroj).

rugbeo. Speco de futbalo, ludata de du trupoj el po dekkvin ludantoj per ovalforma pilkego, kiun oni portas k jetas mane.

* **Rull ALD ~igl.** 1 (forigu la unuan ekzemplon !)... 2 Antaŭenigă dank' al la turnigado de la subportantaj radoj : *veturiloj ~igadis brue tra la strato* ^B ; *la kalešo ek~igis for z.* 3 ♂. Transverse balancigadi, alterne suprenigante babordon k tribordon : *la ~igado estas pli ĝena ol la langado*. 4 (Avi) Angule movigi ĉirkau la longakso : *fari plen~igon*.

Kp LOPO. ~bloko. 1 (Ev.) Pulio. 2 Mallonga cilindro el ŝtalo, kiu estas uzata por faciligi per sia ~igado la glitadon de la pecoj unu sur la alia. ~lagro. Lagro, konsistanta el ~bloketoj. ~kurteno. Speco de kurteno, kiu levigas ~igante en la supra parto ĉirkaŭ ligna aŭ metala stango : *~kurteno de fenestro, de montrobuitiko*. ~ringo. Granda malpeza ringo el ligno aŭ fero, kiun infanoj ~as kurante flanke de gi k frapante ĝin per bastoneto. ~tranĉilo. Ruleto 2.

ruleto z. 1 Hazardludo, en kiu la gajnanto estas montrata per la halto de globo sur unu el la fakoj de turniganta platajo. 2 & Ilo, kiu konsistas el la montaĝo k libere turniganta radeto kun tranĉa rando, k kiun oni uzas por tranĉi, rulante ĝin sur la supraĵo de la tranĉota peco.

rupio. Argenta monunuo en Hindujo.

* **Rusto** ALD 2 &. Kategorio de plantmalsanoj.

S

saboti (tr). (p.p. laboristo) Intence difekti mašinon, ilaron, fuſi taskon ktp, por malgrandigi la profitojn aŭ potencon de la mastro aŭ de la reganta klaso aŭ ŝtato : *la elreliquo de la trajno estis atribuita al ~ado*.

sadismo &. Perversa psika stato, en kiu la sekса instinkto estas fortege ekscitata de la vido de doloro, k trovas kontentigon nur en mikado de kruelco kun erotikeco : *~a temperamento; ~ulo*.

sadisto. Sadismulo.

sadukeo z (R). Ano de hebrea konservatisma partio, kiu akceptis nur la skriban Legion, k rifuzis la piemajn popolkutimojn k la tro modernajn kredojn, kiel la transmorta vivo, la senmortece de la animo, la ekzisto de angoj ktp. Kp FARISEO.

safismo &. Deflankigo de la virina seksimpulso, kiu direktigas nenormale al alia virino : *~ulino* (sinonimo : *lesbanino*). Kp SODOMIO.

* **Sako** ALD (post 2 la ekz-ojn) : *dorsa~o* (Kp TORNISTRO), *krom~o* (kun rimeno transsultre metita), *kuſo~o; man~o de virino; parfum~eto*.

sakarino &. Blanka substanco, uzata kiel dolcigilo anstataŭ sukero, kiam tiu estas malsaniga aŭ rara — $C_6H_4(SO_2)(CONH)_2$.

sakarozo &. La ordinara sukero, tia kian oni ekstraktas el sukerkanoj aŭ sukerbetoj — $C_{12}H_{22}O_{11}$.

sakeo. Japana rizalkohola drinkajo.

saksifrago &. Multpetala dukotiledona rokplanto (*Saxifraga*).

salamo. Speco de kolbaso, dika, malmole farĉita el malgrasa porkviando, tre longe konservebla.

salicilato &. Salo de salicilata acido — $C_6H_4(OH)COOH$.

salikoko &. Komuna nomo por pandaloj k parencaj malgrandaj krustuloj.

salpingo &. Ĉiu el la du duktoj inter la ovario k la utero. ~ito. Inflamo de ~o.

samgo (R). La komunumo de la Budaanoj ; la eklezio de Budao.

samumo. Varmega, seka, sabloportanta dezertvento en Afriko k Araba lando.

samurajo. Ano de la feuda militista kasto, vasalo de daimio, en la malnova Nipono.

sandviĉo. Mangajo konsistanta el ia nutraĵo metita inter du pantrancoj : *šinka, ova, kaviara, kukuma ~o. ~homo*. Homo, promenanta en la stratoj kun du afiſtabuloj pendantaj de liaj ŝultroj, unu antaŭe k la alia poste.

sangvina ANST Riĉtemperamenta, gajhumora, optimista.

sanskrito z. La antikva, sankta lingvo de Norda Hindujo, la plej malnova konata membro de la hind-europa lingvo-familio.

sario. Longa strio el katuno aŭ silko, kiun Hindinoj volvas k drapiras ĉirkaŭ la korpo. Kp PAREO.

satiriazo ♀. Nenormale intensa seks-impulso ĉe viro. Kp **NIMFOMANIO**.

savano z. Senarba, granda, herberca ebenajo, aparte en Tropika k Suda Ameriko. Kp **STEPO**.

Sceno ALD ~aro. Detala redaktajo de la diversaj ~oj de teatrajo, filmo ks : ~aristo.

sedativo ♀. Medikamento por moderigi tro aktivan funkcion de organo aŭ kvietigi doloron.

sekanto ANST Δ. 1 Sekcanto. 2 La inverso de kosinuso.

* **Sekci** ALD 2 Δ. (p.p- linio aŭ ebeno) Tranĉi (angulon, edron, geometrian aŭ planimetrian figuron ktp) : ~anto (~anta linio); du~anto (linio, dividanta unu angulon en du egalajn angulojn); tri~i (dividi en tri egalajn partojn). 3 Reprezenti la internon de objekto, desegnante ĝin tia, kia ĝi aperus, se oni tranĉus ĝin laŭ ia ebeno : ~o de la katedralo perpendikla al la transepto; transversa, laŭlonga ~o de fervoja trako. ~ajo ♀. Maldika tranĉaĵo preparita el esplorota organo k studata sub la mikroskopo.

selekti (tr). 1 (Bi) Elekti kun la celo plibonigi specion, rason ktp. 2 <. Ricevi difinitan ondolongan, eliminante la najbarajn k ne genate de ili. ~ado. 1 Ago ~i. 2 (Bi). Tiu fenomeno, ke la plej taŭgaj individuoj k specioj pluvivas, dum la malpli taŭgaj formortas pro la vivbatalo : la natura ~ado. ~iva <. Kapabla ~i ondon.

seleno ♀ Se. Elemento, metaloido, kun ecoj similaj al tiuj de sulfuro, uzata interalie pro la lumsentivaj ecoj; atomenumo 34, atomepo 79,2. ~elo. Lum-sentiva ĉelo, kun « bartavolo » el ~o.

semantemo (G). Ĉiu el la lingvaj elementoj, esprimantaj ideon pri io konkreta aŭ abstrakta (ekz-e : **dom**, **kur**, **flav**, **just** ktp). Kp **MORFEMO**.

semestro. Duonjaro : ~a revuo.

* **Seneo** ALD 3 □. Ĉiu el la du manieroj, en kiuj io povas movigi laŭ-longe de unu linio : du fortoj povas havi unu saman direkton k du malsamajn ~ojn.

* **Sendi** ALD Dis~i (tr). Disaŭdigis parolon, muzikon ks per radiofonio. **Dis~ilo** <. Aparato por dis~i radiofoniaojn. **Trans~i** (tr). Dis~i ion, kion oni ricevas de alia ~ostacio. ~ostacio. La loko, el kiu oni dis~as radiofoniaojn.

sepulti (tr). Prizorgi kadavron laŭ iu el la tradiciaj procedoj. ~ad)o. Ĉia maniero, kiel oni prizorgas la korpon de mortinto, ĉu per forlasado, entombigo, kremacio, mumigado, senkarnigo aŭ kanibalismo. ~eo. Loko, kie estas konservataj la restajoj de mortinto.

sero ALD (originte : Vd **SERUMO**) : artefarita ~o (olvajo de natria klorido po 7 el mil). ~umo ♀. ~o de aktive imunitaj bestoj, uzata por kuracado.

sergo. Malpeza, diagonale teksta lana ŝtofo.

serpillo ♀. Ia sovaĝa timiano (*Thymus serpylum*).

serumo ANST Vidu **SERO**.

sesio §¹. Kunsida periodo de parlamento, asembleo aŭ juĝa instanco : ordinara, eksterordinara ~o.

sezamo ALD 2. Magia aŭ mistera rimedo, por atingi ion ordinare neatin-gebilan (aludo al la fabolo de la Mil k Unu Noktoj : *Ali Baba*).

sfenoido ♥. Osto de la bazo de la kranio.

sidera *. Rilata al la steloj : ~a tago (tempo inter du sinsekvoj pasoj de unu stelo sur la elektita meridiano ; ĉirkaŭ 4 minutojn pli mallonga, ol la suna tago) ; ~a horo, jaro, horloĝo.

steno ♀. Ruĝebruna pigmento uzata en farboj (ankaŭ nomata : ~a tero).

siklo z. Antikva mezurunuo pri pezo k mono, ĉe la Egiptoj k Hebreoj (= ĉirkaŭ 6 gramoj).

slipso (G). Frazfiguro, per kiu oni akordigas vortojn inter si ne laŭ la formo, sed laŭ la ideo, aŭ male. Ekz-e : « via idaro (= idoj) estos fremduoj en lando, kiu ne apartenos al ili » z ; « la popolo malpacis kontraŭ Moseo, k ili diris... » z ; « si forlasis sian koleron k ĉaron ».

silfo z. Elementa feo de aero.

simuli (tr) ♀. Ŝajnigi (malsanon, frenezon ktp): *tiu histeria virino estas nur ~antino.*

sinekuro. Ofico, el kiu oni tiras profiton k honoron, k kiu postulas nenian aŭ tre malgravan laboron aŭ zorgon.

sinki (ntr). Malrapide malsupreni; fali, retenete de resto de ŝancelitri ekilibro, aŭ de la denseco de la medio: *la torpedita ŝipo ~is sub la okuloj de la konvojestoj; si ~is en liajn brakojn.*

Sinkopo ANST 1 ♀. Subita forta sveno. 2 ♂ Intenca mislokigo de la regula akcento.

sinkroekiklotrono □. Ciklotronsimila mašino kun variigata oscilfrekvenco de la elektra kampo. La jonoj, akcelataj de ~o, trairas la spacon inter la D-formaj partoj, dum la elektra kampo ankoraŭ ne atingis sian maksimuman valoron; la relativeca maso de la korpuskloj kreskas proksimume proporcie kun la oscilotempo.

sinkrona ♀ □ ♀. Okazanta samtempe: *la ~eco de liuj du religiaj movadoj estas signifoplena.* ~igi. 1 Okazigi en la sama tempo. 2 Fari, ke horloĝoj montru la saman, unuforman tempon.

sinkrotron □. Mašino iom simila al ciklotrono, sed kun sekciigita kava ringo, anstataŭ du D-formaj partoj, k kun variigata magneta kampo. La elektronoj aŭ jonoj, akcelataj de ~o trairas la spacon inter la sekcioj de la ringo, dum la elektra kampo ankoraŭ ne atingis sian maksimuman valoron; la relativeca maso de la korpuskloj kreskas proksimume proporcie kun la magneta maso.

sinovio z ♀. Viskoza likvajo, kiu lubrikas la membranojn de la artikoj: *el fluo de ~o.*

sionismo z = cionismo.

Sireno ALD 3 Fortsona avertilo, uzata sur ŝipo, en fabriko, en kontraŭaviadiaj alarmstacioj ktp.

sistematisko (Bi). Scienco pri la grupigo de animaloj k plantoj laŭ ilia reciproka parencenco.

skafaldo ♂. Provizora konstruo el traboj aŭ stangoj k tabuloj, kiun oni

starigas ĉirkaŭ konstruata aŭ riparata domo, por ebligi al masonistoj, muršmiristoj ktp fari sian laboron. ~i (ntr). Starigi ~on.

skafandro ♀. Hermetika vesto, garnita per vitra k metalaj kapujo, k regule provizita per freŝa aero, per kiu oni povas iri k labori subakve: *~isto.*

skalaro □. Grando, kiu ne havas direkton: *la potencialo estas ~a grando.* (La malo estas vektoro).

skeĉo (Tea). En filmo, revuo, ktp, mallonga, ordinara komika sceno, formanta kompletajon. Kp GAGO.

skizofrenio ♀. Psikoneŭrozo, karakterizita per mensa senkokheraco, atinganta iafoje ĝis disduigo de la personeco.

skizoida ♀. Adj. karakterizanta temperamenton de homo, inklina al la interna mensvivo, volonte enfermiganta en si mem k rifuzanta agordiĝi kun sia medio.

skotero ♂. Speco de motorciklo kun malgrandaj radoj k malfermita kadro ion karenforma, en kiu la kondukanto sidas ne rajde, sed en seĝo simila al tiu de aŭtomobileto.

skroto ♀. Haŭta envolvajo de la testoj: *~a hernio, inflamo.*

skvalo ♂. Genro de malgrandaj ŝarkoj kun egalaj dentoj k kun dornoj antaŭ la dorsaj naĝiloj (*Squalus*).

slogano. Konciza frapanta formulo aŭ frazo, utiligata por reklamo aŭ propagando. Kp DEVIZO, MOTO.

smokingo. Eŭropa ceremonia vesto por viroj, malpli ceremonia ol frako.

sodomio ♀. Desflankigo de la vira seksimpulso, nenormale direktiganta al viroj (= viradulto z). ~i (x). Trakti virojn kvazaŭ inon. (Kp Genezo XIX, 5).

sojo ♂. Legomo, genro de papiliacoj, devenanta el Suda Azio, k liveranta grajnojn riĉajn je nitrogenaĵoj k graso: *~abo, ~lakto, ~a saúco. (Soya).*

* **Sola** ALD RIM. sol- estas escepte uzata kiel prefikso, kun la senco de ununura, en la vortoj: *~infano z, ~flo, ~filino.*

solitiero **z.** 1 Juvelo garnita de unu sola diamanto. 2 Nomo de diversaj ludoj (per stangetoj, kartoj ktp), kiujn oni ludas sola.

solutreo (H). Periodo de la supera paleolitiko, jus antaŭa al la magdaleno, k karakterizita per plej perfekta prilaboro de la ŝtonoj, precipe silikoj, k per eltrovo de la kudriloj kun truetlo.

somero. Tiu parto de la garnajo de lito, metita sur la litkadro k sub la matraco, k konsistanta el ligno aŭ metalala framo, interne de kiu troviĝas risortoj elastigantaj la supran surfacajon.

* **Soni** ALD ~efektoj. Artefaritaj bruoj, kiujn oni produktas en radiojn aŭ filmoludejo, por imiti la naturajn k pliverŝajnigi la prezentadon. ~ekipaĵo. Tuto de la elektroakustika ilaro, ebliganta la kaptadon k reproduktadon de sonoj en filmo. ~filmo. Filmo akompanata de muziko registrita sur la sama strion, kiel la bildo. ~izoli (tr). Izoli kameron, ĉambron ktp tiamaniere, ke la eksteraj sonoj ne povas tien penetri. ~prenilo. Aparato, per kiu oni transformas en elektrajn kurentojn la mekanikajn vibrojn de gramofona nadlo iranta sur diskon. ~serpento. Krotalo. ~streko. Tiu mal-larga streko, sur filmostrio, kie enskribiĝas, sub formo de zigzaga linio, la lumvarioj respondaj al la paroloj aŭ sonefektoj. ~tabulo. Tiu supera parto de la korpo de violono, en kiu estas ~truoj k supre de kiu estas streĉitaj la kordoj. **Super~a**. Transiranta la rapidecon de la ~o (po 340 m en sekundo en normala aero).

sori (ntr) (Avi). Suprenglisi en leviganta termika fluo.

sordino ♂. Dampilo por violono ks.

spano. 1 Δ Malnova mezurunuo de longo, proksimume egala al la distanco inter la ekstremoj de la dikaj k de la eta fingro de disetendita mano. 2 ⚡ Distanco inter la apogpunktoj de du pilieroj de ponto.

sparko ALD ~ilo. Tiu organo de eksplodmotoro kun elektra eksplodigilo, kiu produktas interne de la cilindro la ~on eksplodigantan la gasmiksajon.

specio. 1 ♂. Unuo de la botanika-zoologia sistematiko, subdivido de genro

aŭ de subgenro, konsistiganta specon de plantoj aŭ bestoj kun distingebaj komunaj ecoj, grupon da individuoj, kies membroj povas interkruciĝi k heredigi siajn karakterizaĵojn (= speco 2.) (*species*). 2 ♀. Klare difinita tipo de mineralo : *biolito k muskovito estas ~oj de glimo*. **Sub~o**. Grupo de individuoj apartenantaj al unu sama ~o, sed diferencantaj de alia grupo en la sama ~o per malpli gravaj heredaj ecoj; geografia raso (*subspecies*). Kp RASO. GENTO. VARIO.

spekti (tr). Rigardi k aŭskulti tion, kion oni prezentas en teatro, kinejo, cirko ktp.

spektatoro. Spektanto.

spektroskopo □. Aparato, por observi k studi la lumospektrojn.

spektroskopio □. Tiu parto de la fiziko, kiu pritraktas la lumospektrojn.

spermaceto z ♥. Oleosimila maso troviganta en la kapo de la makrocefalo.

spermatozoo ♥. Vira sekso ĉelo.

spino □. 1 Nombro entjera aŭ entjerplusduona, indikanta la transformadan karakteron de ondokampo. 2 = ~momanto. **~momanto**. 1 Momanto de movokvanto interna de elementa korpusklo. 2 Magneta momanto de elementa korpusklo, proporcio al la ~a momanto de movokvanto.

spirilo ♀. Bakterio en formo de korkotirilo.

spiroketo ♂. Genro de mikroskopaj protozooj, el la klaso de flageluloj, el kiuj unu specio kaŭzas sifilison (*Spirochaeta*). ~ozo ♀. Malsano kaŭzita de ~oj.

splisi (tr). 1 Kunligi du ekstremojn de ŝnuroj, kunplektante iliajn ŝnurerojn : maša, retroa ~o. 2 Kunligi du elektrajn dratojn. ~ajo. La loko, kie la ŝnurfadenoj aŭ la dratoj kunplektiĝas. ~ilo ⌂. Speciale ilo por ~i.

sproso ♀. Soso.

sproto **z** ♂. Specio de klupeo kun dorreta ventro, el kiu oni faras ančovojojn aŭ sardinojn (*Clupea sprattus*).

spuro. 1 Signo postlasita de besto aŭ homo tie, kie ĝi pasis (= piedsigno) : sekvi cervon, lupon per ~o; varma

(= antaū nelonge farita) ~o; esti sur la ~o de iu; sendi iun sur ies ~oj (p.f.)

2 Materia, konkreta signo, per kiu estas eble certigi pri fakteto, eĉ sen atesto de iu ĝeestanto: *la detektivo trovis nelan ~on pri la vizito de du virinoj en la ĉambroj; odor~o; ~hundo, ~sento.* Kp INDICO.

3 (Ev.) Ŝpuro. ~i (tr). Sekvi ~ojn. ~aro. Serio de la ~oj de unu besto.

stafilokoko ♀. Mikrokoko, kiu ordinare prezentigas en malgrandaj, kompaktaj grupoj.

stako ANST 1 Altamaso da grenpajlo, kunrastita fojno, garboj, dehakitaj ŝtipoj ktp. **2 Amaso da samformaj objektoj**, metitaj unuj sur la aliaj: ~o da libroj, da teleroj. Kp KOLONO.

staplo z ANST Konstruajo, kie oni konservas varojn, atendantaj ilian vendon aŭ reekspedion; vartenejo. ~i (tr). Amasigi varojn, orde k dense, en ~o. ~ejo, ~ourbo. Ĉefa vendloko de difinita varo: *la ~ejoj de la orientlando; ~eja pago.*

starti ALD 2. Efkunkcioj, p.p. motoro. ~igilo. Elektra aparato por ekfunkciigi motoron.

statisto z (Tea). Figuranto.

staŭdo ♂. Plurjara, herbeca aŭ duonherbeca planto, kiu travintris eksterdome k tial estas aparte hardita.

staŭli (ntr) (Avi). Farigi nestabilo pro perdo de rapideco, ĉar la aviadilo estas ĉe aŭ super la ~a angulo. ~a angulo. Tiu flugpozicio koincida kun la maksimuma levkoeficiente.

steleo. Koloneto aŭ ŝtonplato, ordinare ornamita per surskriboj aŭ skulptaĵoj, starigita kiel religia aŭ sepulta memorajo.

stencilo. Membrano, kiun oni traboras per skribilo aŭ tajpilo, k kiu servas poste por reprodukti per inko-transsvito la originalan tekston.

sterila. 1 Senfrukta, nekapabla naski aŭ produkti: ~a lando, bovino, planto, jaro, peno, diskuto. 2 ♀ Libera je ĉia viva ĝermo, speciale je mikroboj, baciloj aŭ bakterioj: ~a pansajo; ~igi lakturon; ~igilo, ~igaparato.

stetoskopo ♀. Ilo por faciligi la esplor-aŭskultadon. ~i (tr). Aŭskultesplori per ~o.

stevarda. Kelnero sur la ŝipoj aŭ aviadiloj: ~ino.

steveno z ♂. Dika trabo aŭ metalpeco, kiu estas kunigita al la kilo k formas ĝian vertikalan kontinuaĵon je la antaŭo de ŝipo. Kp PRUO. **Posta** ~o. Analoga parto je la malantaŭo de ŝipo.

stigmo ALD 2 ♂. Malfermajo en la hauṭo, precipa la enirejo al la trafeo, ĉe la traheuloj.

stigmato. 1 Nevišebla marko sur la hauṭo, lasita de vundo, brulo ktp. **2 (Rk) Tiaj markoj, respondaj al la kvin vundoj de Jesuo, aperintaj sur Francisko de Asizi k aliaj post li, k atribuitaj al Di-favoro:** ~igita sanktulino.

stikli (tr) ♂. Planti junan branĉon, tigon aŭ folion detranĉitan disde la reproduktota planto.

stiri (tr) ♂. Direkti veturilon (boaton, biciklon, aŭton, aviadilon ktp). ~ejo. ♂ Loko, de kie oni ~as ŝipon. ~ilo 1. Stango fiksita al la rudro k manipulata de la ~isto. **2 Stango**, per kiu oni ~as biciklon ktp. ~isto. Tiu, kiu estas komisiita ~adi ŝipon, aviadilon ktp. **~kolono** 1. (Avi) Speco de kolono, portanta manradon aŭ ĝian ekvivalenton, per kiu la emperonaj k aleronaj reguiloj estas funkciigblaj. **2** ♂ Speco de kolono, portanta manradon, k kolektanta la ĉefajn konduk- k alarm-organojn de aŭtomobilo. **~rado.** 1 ♂ Granda vertikala rado kun preniloj, servanta por movi la rudron pere de kabloj. **2 Manrado** de aŭtomobilo, servanta por ĝin ~i. **~stango** (Avi). Stango, per kiu la direktoro estas piede funkciigbla. **~snuroj.** Snuroj, per kiuj oni movas mane la rudron de boato, kanoto ks.

stovo. Hejtorno, el la fandfero, fajenco ktp: *fiksa, movebla, konstante brula* ~o. ~ejo. Ĉambro konstante hejtata per ~o, k restoloko de la familio.

straso. Senvalora imitajo de oro, perloj, diamantoj ktp: falsbrilajo. Kp PLAKI.

stratosfero □. La dua el la du atmosferaj tegajoj de la tero, kiu komenciĝas ĉirkaŭ 10-12 kilometrojn super la tero, k en kiu la temperaturo estas preskaŭ konstanta. Kp TROPOSFERO.

stratuso (Me). Kontinua horizontala tavolo da nubo(j).

streptokoko ♀. Mikrokoko, kiu prezentigas ordinare sub formo de ĉeno da pluraj individuoj.

streptomicina ♂ ♀. Kontraŭtuberkuloza antibiotiko, nature produktata de la fungo *Actinomyces griseus*, k industrie sintezata.

stringi (tr) ♀. Forte ĉirkaŭpremi, ĉirkaŭstreĉi : *la boao sufoke ~is sian kapilon; la kadavro ~is ankorau la paflon.*

strumo ♀. Scienca nomo de kropo 2.

sturmi G (tr). Kurante aŭ alsaltante ataki : *~i tranĉeon, fuerton, ŝipon; la ~anloj* (frontaj ludantoj en futbalo ktp); *~otrupo(j).*

sublima ANST 1. Tiel distingiĝa per sia alteco, nobleco aŭ alia impresa eco, ke ĝi inspiras ian kvazaŭreligion respekt-on, admiron aŭ timon : *~a monlego, tempesto, heroismo, memofero, amo, beleco, genio, poeto; la ~eco de la unua ĉapitro de Genizo.* ~Igl. 1 Igi ~a. 2 ♀ Derivi la sekstan impulsjon aŭ ties perversajn formojn en moral-a, intelekta, estetika aŭ religia direkto.

subreto Z. Servistino, ĉambristino en komedio.

sufleo. Speco de tre malpeza mangajo, farita ĉefe el ŝaume kirlitaj ovoj, el lakto k el malmulte da faruno.

sunao (R). Tuto de la solvoj donitaj de Mahometo al la aferoj submetitaj al lia jugado ; tiuj solvojn transdonis

parkere liaj kunuloj, k kolektis liaj posteuloj en korpon de doktrino, por kompletigi la Koranon. **~ismo**. Nomo de la ortodoksa formo de Islamo, reganta precipe en Afriko. Kp ŝIAISMO. **~isto**. Año de **~ismo**, akceptanta la ~on k agnoskanta kiel legitimaj la kvar unuaj kalifojn.

* **Super ALD ~tuto.** Unupeca tut-korpa vesto, uzata precipe de laboristoj.

supila. Malrigida, facile deformebla : *~a ŝtofo, ĉemizo, kolumo, ledo, ganto; ~igi ŝuon, linfadenojn, ŝnurojn; suno k marakvo malpliigas la ~econ de la haroj.*

supozitorio ♀. Konuseto aŭ cilindreto el kuraca substanco, enmetota en rektumon, vaginon aŭ uteron, k tie lasota por dissolviĝo.

surao (R). Ciu el la mesaĝoj, kiujn Mahometo profetis, k kiuj, vicigitaj laŭ sia longo, estis kolektitaj en la Koranon.

surfо. Ŝaŭmo k tumulto de marondo(j), kiuj rompiĝas sur borda sablajo aŭ rifo k fortege retroiras. **~otabulo** (Sp.). Tabulo, sur kiu sportisto penas staradi, lasante sin porti de **~o**.

suspiri (ntr). Sopirgemi, vespri.

sutro (R). Budaisma sankta skribo.

svastiko (R). Egalbranĉa kruco, kies ĉiu branĉo kontinuiĝas rektangule — ĉiuj al dekstre, aŭ ĉiuj al maldekstre —, uzata kiel simbolo en hinduismo k en nazismo:

* **Svati** ANST (forigu la 1-an sencon k la RIM.)

S

* **Sako** ALD : *~ludo, ~peco, ~tabulo, ~lapišo.* 2 Situacio de la reĝo aŭ de la damo, kiam tiuj pecoj troviĝas sur unu fako trafata de unu kontraŭula peco : *~on!* (deviga avertto, kiam la reĝo troviĝas en tiu pozicio). **~I** (ntr). Esti en **~o** 2. **~Igl.** Meti la reĝon aŭ damon de la kontraŭulo en **~on** 2.

šakri (tr). Komerca ĉi laŭ hazarda aŭ neleĝa maniero. Kp **NIGRA, BROKANTL.**

šalti (tr) ↗. Fermi elektran cirkviton, tiel ke la kurento povas trapasi : *~i la lumon, la ekbrulon* (de motoro). **~ilo.** Aparato, provizita per prem- aŭ baskulbutono, k servanta jen por **~i**, jen por el-**~i** elektran kurenton : *duvoja ~ilo, ~ilo de la startilo.* **El-~i, Mal-~i** (tr). Malfermi elektran cirkviton, tiel ke la kurento ne povas trapasi : *el-~i la lumon, la ekbrulon de motoro, la radio-*

fonion; ne el~u, ni tuj dissendos la daürigon de la programo! **Mem~ilo.** Aütomata ~ilo, funkcianta per si mem je certaj kondicoj.

Samano (R). Tiu viro, ordinare karakterizita per nervaj perturboj k emoj al natura aü estigita ekstazo, kiu, en la primitivaj triboj, ludas samtempe la rolon de sorcisto, de pastro k de kuracisto. **~ismo.** 1 Religio de siberiaj triboj, bazita sur la kredo al diajoj k al la povo de la ~oj por influi ilin. 2 Cia analoga primitiva religio.

Sampuo. Saümiga likvajo aü pulvoro, uzata por lavi la harojn. ~i (tr). Sapumi, lavi k masagi ies kapon per ~o.

Sarifo. 1 Muzulmano, devananta de Mahometo k Fatima, k rajtanta surhavai verdan turbanon. 2 Ĉefoficisto en Mekko.

Šejko. 1 Araba estro de triba, vilago ktp. 2 Honora titolo : *la ~o de la Montaj* (= la estro de la Asasinoj.)

* **Šeiko** ALD ~eto. Rubando, kiu pasante surşutre servas por subporti virinan subveston : *sen~eta mamzonu por balrobo.*

Šeolo z (R). Subtera loko, kie, laü la hebrea kredo, simis la fantomoj de la mortintoj. Kp INFERO 1.

Šereo. Hispana, tre šatata vino blanka, rikoltata en Andaluzio.

Šerifo. 1 Ĉefa regna administranto en angla distrikto. Kp PREFEKTO. 2 Ĉefa policoficisto en usona distrikto.

Šijajsmo (R). La dua, neortodoksa formo de Islamo, reganta ĉefe en Aziaj landoj. Kp SUNAISTO.

Šijalsto. Ano de la šijajsmo, kiu forpuas la Sunaon k agnoskas kiel legitiman posteulon de Mahometo nur la duan kalifon Ali. Kp SUNAISTO.

Šilo ANST = ~ilo.

Škoto †. Šnuro, fiksita je unu fino al la malsupra angulo de velo k je la alia fino, ordinare pere de takelo, al la ſipflanko kontraü al la vento.

* **Šnuro** ALD ~i (tr). Ligi per ~o. ~eto. Malforta ~o kun malpli ol tri ~eroj. Kp LINEO 2. **~armi** z. Rigi. **~dancisto** z. Cirka artisto, kiu kapablas

ekvilibre paşı k fari dancovojn sur ~o strečita en la aero. **~kondukilo** ↗. Fleksebla kupra kondukilo, envolvita de kaūcuko k teksfadenoj, k prezentanta ekstera aspekton de ~o aü kordon. **~salti** (ntr). Salti kadence, dum ~o, tenata en propraj manoj, aü en tiuj de du helpantoj, ronde svingigas ĉirkaü la korpo, pasante super la kapo k sub la piedoj de la saltanto.

Sorbeto. Duonglacia trinkajo el frukta suko kun sukero k aroma likvoro.

Soso ♂. Verda branĉogermo, el-kreskanta k evoluanta dum la unua jaro.

* **Sovi** ALD ~odenso □. Vektoro de la elektra kampo, kies diverĝenco estas proporcio kun la (meznombrigita) denso de la ŝargoj de jonoj k apartaj elektronoj ; simbolo : D. RIM. Ĝi kontrastas kun la elektra kampintenso (simbolo : E), kies diverĝenco estas proporcio al la meznombrigita kvanto de ĉiu ŝargo en volumena unuo, inkluzive de kromaj kvantoj de enmolekulaj ŝargoj kaŭzitaj de polarizo. **Trans~o.** ✎. Nekonscia procedo de la imago, en la revoj aü sonigoj, per kiu la afekcia sento parte aü tute forlasas la originan objekton, kiu ĝin kaŭzis, k trans~igas sur unu alien, substituitan, havantan kun la unua rilatojn de asocioj per apudeco, simileco aü kontrasteco.

Špalo ☿. Transversa trabo el ligno aü alia materialo, sur kiu kušas la du reloj de fervojo k al kiuj ili estas fiksitaj : *~borilo, ~nočo.*

Špuro ☿. Traklarĝo : distanco inter la relkapoj mezurita orte al ili ĉe punktoj, kiu estas 15 mm malsupre de la relsupro : *normala* (1,435 m), *larĝa, mallarĝa* ~o; *et~a trako.*

* **Sraubo** ALD ~kanelo. Elstara kanelo, kiu helice ĉirkauas la kernon de ~o. **~pašo.** Distanco inter du homologaj punktoj de la kanelo de ~o, mezurata paralele al la akso. **~slosilo.** Speco de ~ilo, kiu servas por ~i la ~ojn, ~ingojn aü boltojn kun poligona kapo : *angla ~slosilo* (kies beko estas largigebla). **~turnilo.** Speco de ~ilo, kiu servas por ~i la ~ojn kun enkapa fendo.

* **Štofo** ANST 1 Cia teksajo por ia ajan uzo : *lana, silka, kolona ~o; or~o* (= brokato); *blankaj, rugaj k bluaj ~oj pendis sur marmoraj kolonoj z;* (f) *la ~o, el kiu estas farataj la songoj.* 2 (Arkaismo) Materialo. 3 (Arkaismo) Histo. **Sub~o.** Ia ~o, ordinare malpeza, supla k glata, kiun oni kudras sur la interna flanko de vesto. **Sub~i** (tr). Provizi per sub~o : *sub~i kimono.*

* **Štopi** ALD 4. Plenigi truon en ŝtofo (precipe trikoto), interkrucigante faden-

ojn aŭ farante densajn randkudrerojn ĉirkaŭ la truo ĝis plenigo : *~i strumpojn.* Kp FLIKI, TEKSI.

Sunto \triangleleft . Paralela konekto de rezistiloj, uzata por mezuri kurentojn. ~1 (tr). Derivi kurenton per flanka kondukilo.

Sutro \triangleleft . Kunajo el tabuloj aŭ platoj, adaptita al fenestro k povanta ĝinkovri, ekstere aŭ interne, per alkročigo, malfaldigo aŭ turnigo sur ĉarniroj, por ĝin sirmi kontraŭ ŝelistoj, taglumo ktp.

T

* **Tabelo** ALD 3 (H). Ŝtona, argila aŭ vakstegita ligna tabuleto, uzata de antikvuloj, por skribi sur ĝi per grifelo : *li skribis sur la ~oj la vortojn de la interligo z; enskribu la vizon k desegeuno bone sur la ~oj, por ke la leganto povu facile tralegi z;* (f) *skribu ilin sur la ~o de via koro z.*

tabloido $\ddot{\text{V}}$. Farmacia plata pastelo : *aspirina ~o.* Kp LOZANGO.

tajfuno (Me). Fortega uragano, kiu okazas en la ĉinaj maroj precipe inter Majo k Novembro.

* **Tajloro** ALD ~kostumo. Virina vesto, konsistanta el jaketo k jupo, laŭ vireca fasono, sen faldoj k plisoj.

tajpi (tr). Skribi tekston per mašino : *~i sian korespondafon; via ~ado estas tro hakata; ~istino, steno~istino.*

taksilo. Luebla, per taksimetro provizita aŭtomobilo, sub dispono de la publiko.

taksimetro \otimes . Aŭtoma aparato, kunkilita al takcio aŭ flakro, k montranta la ŝuldatan veturpagon je ĉiu momento.

Takto ANST 1 \triangleright Nombro k valoro de la tempoj en mezuro; ritmo de la mezuro : *observi, bati la ~on; ~o de valso, de menueto; promenadi laŭ la ~o de tamburo z; ĉu vi ne havas ideon pri ~o, ke vi kantas kiel sovaĝuloj z?* 2 \triangleright Mezuro 5 : *si eraris, forlasadis tutajn ~ojn z.* 3 Regula intermita... (ktp kiel en la primitiva artikolo). ~a. Karakterizita per ~o : *~a marŝado; laŭ via mon'*

mezuru vian veston, sed ĉio estu ~a k konvena z; sen~aj personaj atakoj z. ~ero. \triangleright Tempo 7. ~obastono. Bastono, kiun uzas kondukanto de orkestro, por batigi la ~on. ~omezurilo. Metronomo. ~osigno \triangleright . Frakcio, indikanta la ~on k montranta per la supra cifero la nombreron de la tempoj, per la suba ilian daŭron. ~ostreko \triangleright . Vertikala streko, apartiganta la mezurojn.

talanto (Bb). Talento 1 k 2.

taluso. 1 Deklivo donita al fosajo, tranĉeo aŭ terplenigajo. 2 Artefarita altajo el tero aŭ rokajoj, sur kiu pasas vojo aŭ fervojo tra valo aŭ tra malalta loko. ~1 (ntr). Konstrui ~on.

Tamtamo ANST 1 \triangleright Indigena tamburego en Afriko, Hinduko k Ĉinujo, ordinare frapata per la mano. 2 = Gongo. ~1 (ntr). 1 Sonigi ~on. 2 (f) Brue reklami (Kp DISTRUMPETI).

Tangento ANST Δ . 1 En trigonometria cirklo (t.e. cirklo, kies radiuso estas rigardata kiel unuo), parto de la tanganto, ekde la origino de arko ĝis la renkontiĝo kun la sekcanto de tiu arko. 2 En orta triangulo, kvociento de la apuda latero de unu el la akutaj anguloj per la kontraŭa latero; proporcio inter la sinuso k la kosinuso de angulo.

tangi (tr). 1 Δ (p.p. linio k ebeno) Tuſi kurbon aŭ kurban surfacojn en ununura punkto. 2 Tuſeti, apenaŭ tuſi, esti tute proksima al io : *~i la morton.* ~anto Δ . Rekta linio, kiu ~as cirklojn

tiel, ke ĝi estas perpendikla al la radiuso trafanta tiun saman punkton.

taoismo. Ĉina religia doktrino, atribuita al la du filozofoj Čuang-ce k Lao-ce, k celanta mistikan unuigon kun la Tao, t.e. kun la nedifinebla, nepersona principio imananta en la universo.

tapiro Genro de mamuloj el la subordo de neparhufuloj, kun mallonga, movebla rostro, vivanta en Suda Azio k Sud-Ameriko (*Tapirus*).

tarda ♀. Malfrua.

tartro Miksajo el gipso k ~atoj, kiu formas fecon en vino. ~ato. Salo de ~ata acido, devenanta de ~o. COOHCHOHCOHOOC. Vomiga ~ato. Kalia-antimonoksida kombinajo de ~ata acido, emetiko.

tatamo. Japana mato kun matraco, servanta kiel lito.

taŭro ANST 1 Specio de bovo, ordinare tenata kiel dombesto (= bovo 2) (*Bos taurus*). 2 Virbovo : ~batalo (la konata hispandevena ludo); ~ofero (bapto en mitraismo). ~isto. Toreadoro.

tegumento. 1 Tio, kio tegas,kovras, ŝirms la korpon de animalo (ekz-e haŭto, skvamoj ktp). 2 Membrano, kiu ĉe grajno tegas la embrion.

teko ANST 1 Veziketo, en kiu formigas la sporoj de iaj fungoj (*theca*). 2 Ĉambreto sekreciata de diversaj primitivaj animaloj (ekz-e kelkaj hidroidoj), en kiun ili povas retiriĝi ĉe dangero (*theca*). 3 Kolekto k kolektuo de dokumentoj: *libro*-~o (= biblioteko), *karto*-~o, *filmo*-~o, *mapo*-~o, *gazeto*-~o. 4 Paperujo. Kp KLASILO, DOSIERO.

* **Teksi** ALD ~oštoli (tr). Stopi truon en ŝtofo, referante la varpon k la vefton per fadenoj eltititaj el alia peco de tiu ŝtofo, tiel ke la ŝtopajo estas nerimarkebla.

tele. ♂. Internacia teknika prefikso, signifanta, ke la koncerna ago estas longdistance plenumata k sen helpo de transmisilo (t.e. precipe per elektromagnetaj ondoj): ~konduki *aviadilon*; ~komunikoj; ~vidado, ~objektivo, ~presilo, ~tajpilo, ~mekaniko, ~foto.

telemetro. Optika instrumento, por mezuri la distancon, je kiu staras neatinigebla objekto. ~i (tr). Mezuri tiun distancon per ~o.

teleologio ♀. Doktrino pri la celaj kaŭzoj, bazita sur la kredo, ke ekzistas ia intencata celo en la universo, aŭ almenaŭ en kelkaj ĝiaj partoj.

teluro ^z Te. Elemento, kun atomenumo 52 k atompezo 127,5, metaloido, aperanta en la serio de sulfuro k seleno, k akordiganta kun ili en ecoj.

tempero ♀. Pentrotekniko, laŭ kiu oni pentras per farboj miksitaj kun varmetaj ovoj, gluakvo, figlakto aŭ vakso, anstataŭ kun oleo: *freskoj pentritaj* ~e. ~i (x) 1 Pentri ~e. 2 Intence misagordi ionete la tonojn de instrumento, por igi ĝiajn intervalojn praktike uzeblaj en la harmonio: *la piano estas agradita laŭ egala* ~ado.

temporalo ♡. Ciu el la du ostoj formantaj la flankojn k malsuprajn partojn de la kranio, k entenantaj la internan orelon.

tenaca ♀. Elaste altenigema, malfacile etendebla, kiel, ekz-e, peđo.

tenera ♀. Karesema, milde amema, kormola: ~ai paroloj, rido, manpremo.

tensoro Grandio kun *n* komponantoj, transformigantaj ĉe koordinato-transformado kiel la produktoj de la komponanto de *s* vektoroj en *n*-dimensia spaco (*s* = la rango de la tensoro).

tentaklo Longa palpfadeno ĉe la kapo aŭ ĉirkau la bušo de diversaj primitivaj animaloj, ekz-e hidroidoj, anelidoj. ~uloj. Subbranĉo de celomuloj, al kiu apartenas briozooj k brakpieduloj (*Tentaculata*).

teodolito ♂. Topografia instrumento, por mezuri angulojn inter vertikalaj ebenoj k zenitaj distancoj.

tepida ♀. Duonvarma.

* **Tero** ALD ~konekto <. Tiu konekto per drato inter radiofono k la ~o, kiun oni faras por utiligi la ~surfacon kiel unu platon de granda kondensatoro, kies alia plato estas la anteno. ~kontakto <. Okaza kontakto de elektra kondukilo kun la ~o, kien elfluas k perdiĝas parto de la kurento de la cirkvito. (Kp LIKI).

~krusto ✕. Solidiginta supera parto de la ~globo, ĉirkaŭanta la centran varmegan kernon. ~**kulturo** z. Agrikulturo. ~**laboristo** z. Salajrulo, kiu prilaboras la ~on. ~**lango** z (Ge). Longa, mallarĝa strio de ~o, kiu entendigas en maro aŭ lago. ~**mezuri** z. △ Mezuri la surfacojn de agro, arbaro, herbejo ktp. Kp **KATASTRO**. ~**nukso** ♡. Specio de arakido, kies frukto estas manghebla, k liveras oleon k specion de butero. ~**parto** z. Kontinento. ~**peco** z. Pli-malpli granda peco de ~o : *ti tie* (en Grekujo) *ciu ~peco estas historia z; sur la sama ~peco oni konstruis belan domon* z. ~**poto**. Poto el bakita argilo. ~**skuo** ✕. Ĉiu el la pli-malpli fortaj sismaj movoj en ~tremo. ~**tremo** z. ✕ Grava movo de la ~krusto, ordinare okaziganta domfalojn ktp. ~**zono** (Ge). Ĉiu el la kvin grandaj dividoj de la ~globo, inter la tropikoj k la polusoj : *varmega, mezvarma, glacia ~zono*.

terakoto. 1 ✕. Ferhava argilo, kiun oni modlas aŭ muldas k poste bakas sen glazuro. 2 ♡. Ornamajo aŭ statueto el tia materialo.

termika □. 1 Rilata al la varmo. 2 Funkcianta per varmo : ~a motoro.

termodynamiko □. Tiu parto de fiziko (k de fizika kemio), kiu studas la rilatojn inter fenomenoj termikaj k aliecaj (speciale ankaŭ mekanikaj).

termoso. Varmizola botelo, kun duoblaj vandoj, inter kiuj oni faris vakuum.

termostato ♀. Aŭtomato, kiu tenas la temperaturon konstanta en difinita sistemo : ~o de centra hejtado, de elektra bakujo.

timbalo. 1 ♀ Specio de tamburo, kun latuna duonsfera resonujo. 2 (Ku) Pasta krusto de analoga formo, entenanta kuiritajon.

timida ♀. Modeste senaplomba k kašigema ; nememfida en societo ; mal-audaca antau publiko.

* **Timono ALD ~eto**. Ĉiu el la analogaj stangoj, per kiuj oni movas puščaron, ĉarmon, jinrikishon ktp. ~**paro**. Paro da tiaj stangoj, inter kiuj estas jungita unuepo tirbesto.

timuso ♥. Sendukta glando, situanta

ĉe la bazo de la kolo, malantaŭ la sternumo : *ĉe la homo, la ~o malaperas ĉe la seksmaturigo; bovida ~o kun pizoo*.

tino ANST 1 Portebla, senkovrila kuvo el ligno, en formo de duonbarelo... 2 (Ev.) Tinuso.

tinuso ✕. Grandega fišo el la ordo de akantopterikoj, fam. de skombredoj, tri-kvar metrojn longa (*Orcynus thynnus*).

tiraljoro z. Izola paflisto en armeo : ~e malvolvi (aranĝi trupon tiel, ke ĉiu soldatoj estas malproksimaj unu de la aliaj).

tiroido ♡. Sendukta glando, situanta ĉe k antaŭ la laringo, k esikanta sur la bazan metabolon k la kreskadon ; ĝia tumoro produktas la strumon.

titro. 1 ♀. Proporcio de la kvanto de multekosta metalo al la tuta pezo de la alojo. 2 ♀ Nombro indikanta la koncentritecon de likvo. ~i(tr) Determini la ~on : *oni ~as acidon per lesivo; ~ila solvajo* (kies kombino estas precize konata).

* **Tiu ALD RIM**. Konsilinde estas uzi la montron pronomon anstataŭ la persona, kiam la reprezentanto ne estas la subjekto de la antaŭa propozicio : *Jakob alproximiĝis al Isaak, k ~ (= Isaak) lin palpis z; li rakontis al sia edzino pri la maljuna viro k pri la stana soldato, kiun li sendis al ~z (= la viro)*.

tobogano. 1 Longa mallarĝa sledo, uzata por malsuprengliti, precipse sur nego aŭ glacio. 2 Ludo, konsistanta el longa deglitejo el ligno, rekta aŭ spirala, laŭ kiu oni lasas sin rapide glitti. 3 Analoga aparo por la manipulo de pakajoj, varoj ktp.

tokso ♀. Scienca nomo de ĉiaj venenaj substancoj. ~a 1 Apartenanta al la ~oj : ~a sekrecio. 2 Rilata al ~ado : ~a esiko de albuminoido. ~i (tr). Sorbigi ~on al histoj : *homo ~ila de fungoj, de alkoholo. ~ado*. Ago ~i : *akuta, kronika ~ado. ~eco*. Grado de ~opovo de substanco. ~igl. Sorbi ~on (p.p. histoj) : *la plumba ~igo estas unu el la plej gravaj metiaj riskoj; mem~igo pro nefunkciado de la renoj. ~igemulo*. Mal-sanulo, kiu daure ~as sin per nervekscitaj ~oj, morsino, opio ks.

toksino **T.** Aparta tokso, sekreciita de mikrobo k kapabla kaŭzi gravajn mal-sanojn.

toksologo. Sciencisto pri toksoj.

toksologio. Tiu parto de la medicino, kiu pritraktas la toksojn k kontraŭ-venenojn.

tolueno **T.** Senkolora likvo, homologa de benzeno, multe uzata solvilo — $C_6H_5CH_3$.

tomahaŭko. Milithakileto de la Nord-Amerikaj Indianoj, kun kapo el korno, ŝtono aŭ ŝtalo : *enterigi la ~on* (= fari pacon). Kp **PADO**.

tomboleo **Z.** Speco de societa loterio, en kiu ĉiu gajninto ricevas galanterian aŭ bagatelan artiklon.

tonalo **þ.** Skalo, akordoj k tonrilatoj, grupigantaj ĉirkaŭ toniko kiel bazo de muzikajo.

tonelo **ALD** **~aro** **Ĵ.** Volumeno de la siperntero : *kruda ~aro* (la tuta volumeno de la interno); *nela ~aro* (la volumeno nur de la mongajnaj spacoj).

toniko **þ.** La ĉefa noto de la skalo, la gammoto.

torlo **Z.** **T.** Th. Elemento kun atomenumo 90 k atompezo 232,1; neabunda metalo, havanta radioaktivajn izotopojn.

totala. Ĉion ampleksanta, ĉioma : *la ~a nombro de la ĉeestantoj; ili pereigis la ~on de la popolo.* **~ismo** **A.** Politika sistemo, en kiu la rajtoj de la civitanoj estas kvazaŭ ensorbitaj de la ŝtato, k en kiu povas ekzisti nur unu partio, tiu de la ŝtatistoj : *~isma regime*.

trado (Ge). Ĉiu el la ventoj, kiuj regule blovas dum la tuta jaro inter la tropikoj k estas deturnataj okcidenten pro la terrotacio. **Kontraŭ~o.** Vento, kiu same blovas, sed en mala direkto k en la stratosfero. Kp **MUSONO**.

trako. **1** (Avi) Projekcio de la vojo de la gravita centro sur la teran surfaco. **2** En servojoj, la du reloj, kun siaj spaloj k akcesorajoj, de unu revojo : *unu~a, du~a servojlinio; krucajo de du ~oj.* **~angulo.** (Avi) La angulo, je ajna momento, inter la ~o k meridiano. **~bazo.** La finita supraĵo de la terajoj.

sur kiun oni sternas la balaston k la ~on. **~forko.** La tuta komutilaro necesas por ŝangi flanken la irdirekton de trajno : *simpila, trivoja, londiliforma ~forko. ~largo.* Spuro. **~sterni** (intr). Sterni la ~on sur la balaston.

trampo. **1** **Q.** Ĉifona, malzorgita vagulo. **2** **J.** Ŝipo, kiu ne sekvas regulan linion, sed vojaĝadas de loko al loko laŭ la postulo de kargo.

translacio **Δ.** Senrotacia movo en unu direkto. **~i** (tr). Fari, ke iu korpo moviĝu, tiel ke ĉiu ĝiaj partoj iras en la sama direkto laŭ paralela linioj.

transmisil (tr) **G.** Komuniki (energion, forton aŭ movon) de unu mašino al alia. **~ilo.** Mekanismo aŭ organaro, kiu ~as.

transmutacio **T.** Transiĝo de unu kemia elemento en alian.

transponi **Z** **þ.** Transskribi, transludi muzikon en alian tonalon (= aligamigi) : *ei tiu ~is la kanton por tamburo Z.*

traubo **Q.** Grapolo.

traŭmo **T.** Malutiliga perforta efiko de ekstera mekanika aganto sur ies korpon : *~a hemoragio, tetano.* **Psika ~o.** Analoga efiko de ŝokanta spektaklo, parolo ktp sur ies psikon : *psika ~o estas la origino de multaj neŭrozoj.*

tredji (tr). Enmeti (fadenon, ŝnureton ktp) tra truo(j), orlo, ringoj ktp : *oni ~as fadenon en kudriltruon, tra perloj, silkan rubandon tra truvico ĉirkaŭ bluz-kolumo, lacon tra la ĝringetoj de ŝuo ktp.* **~ilo.** Ilo, per kiu oni tiras fadenon tra truo, tra la tubo de orlo ktp.

trejnlj (tr). Prepari por sporto, batalado ktp, per ekzercado k hardado : *~i ĉevalon por vekkurado, soldaton por skermado; intensa ~ado.*

trepano. **1** **T** Kirurgia cilindra segilo, uzata por depreni parton de la kranio k tiel povи kuraci la carbon. **2** **G** Aparato por bori minputon en rokajo ktp. Kp **DRILo.** **~i** (tr). Trabori (kranion) per ~o aŭ alia simila ilo : *multaj kranioj de la magdaleno estas ~itaj.*

triforio **W.** Galerio, konstruita sur la flankaj navoj de preĝejo, k malfermiĝanta sur la centra nava per arkadoj.

trikromio. Fotografa aŭ presa procedo, por ricevi multkolorajn bildojn per la kunmeto de tri fundamentaj koloroj (bluo, flavo, ruĝo).

trikrako. Ludo por du personoj, kiun oni ludas per jetkuboj k diskoj, sur tabulo markita per longaj triangulaj fakoj, alterne nigraj k ruĝaj.

trillono **z.** Vorto kun internacia formo sed sen internacia signifo : **1** (angla-germana sistemo) Miliono da angla-germanaj bilionoj : 10^{18} (= trillono). **2** (amerika-franca-itala sistemo) Mil miliardoj : 10^{12} (= duiliono). Kp ILIONO.

trilogio **ɸ.** **1** Ĉe la Helenoj, trio da tragedioj sinsekve prezентotaj. **2** Trio da literaturaj verkoj, el kiuj ĉiu estas kompleta en si mem, sed kiuj havas komunan temon : *~o da romanoj*.

trimestro. Periodo de tri sinsekvaj monatoj : *duon-~a revuo*.

trinomo **Δ.** Aritmetika aŭ algebra esprimo, konsistanta el tri termoj. Kp BINOMO, POLINOMO.

tripanosomo **kt.** Genro de parazitaj protozooj el la klaso de flageluloj, vivanta en la sango de vertebruloj, k kaŭzanta ĉe homoj la afrikan dormomalsanon (*Trypanosoma*).

trifremo **Ĵ.** Antikva militshipo, kun tri vicoj da remistoj.

trista **ɸ.** Malgaja.

trito **kt.** Genro de amfibioj el la ordo de urodeleoj, fam. de salamandredojo, kun po 5 piedingroj sur ĉiu piedo k kun laŭflanke kumpremita vosto, ofte vivantaj en akvo (*Triton*).

tritono. **1** **○** Unu el tiuj malsuperaj mardioj, prezentitaj kiel homoj kun fiŝvosto, iaoje ankaŭ kun ĉevalaj antaŭaj piedoj, k trumpetantaj en konkego. **2** **□** Atomkerno de hidrogeno kun atompezo 3. Kp DEUTERONO.

trivi **ɸ.** Eluzi per frotado, uzkonsumi.

***Trogo ALD 2.** Speco de pelveto, uzata en diversaj akvomašinoj : *la ~oj de ~eno, de akvorado, de dragšipo*. **3** Ligna ujo, en kiu oni pretigas la gipsmorteron. **~eno.** Akvoleva aŭ akvo-

ĉerpa mašino, uzata en la Mediteraneaj landoj. Kp ARKIMEDA ŜRAŬBO, NORIO.

trolo. **1** **Ĵ.** Larĝa, poſtforma ſiſtreto kun aperturo tenata malferme, kiun ŝipo trenas post si sur la sablaj grundoj : *~barko*. **2** En la skandinava mitologio, supernatura estajo (giganto, kobold, ogro ktp), vivanta en montoj k sub la tero.

troleo **ɸ.** Stango finiganta per forketo kun pulio aŭ per granda horizontala arko, k servanta por transmisii la kurenton de kablo al la motoro de veturilo : *~a tramveturilo, ~autobuso; ~čaro*.

tropeolo **ɸ.** Ornama planto, el fam. geraniacoj, kun kapuĉhavaj floroj, kies koloroj varias inter helflavo k malhelruĝo (*Tropeolum*).

tropismo **(Bi).** Kreskado aŭ translokigo de iu organismo en difinita direkto, sub la influo de ekstera ekscitado (lumo, varmo ktp).

troposfero **□.** La unua el la du atmosferaj tegajoj, kiu etendiĝas ĝis 10-12 km super la tersurfaco, k en kiu la temperaturo rapide malkreskas kun la altiĝo. Kp STRATOSFERO.

***Troti ALD 2** (p.p. homoj). Rapide paſeti : *la aliaj (infanoj) ~is antaŭen z. ~illo*. Infana ludilo, konsistanta el horizontala tabulo portata de du radetoj, unu je la antaŭo k unu je la malantaŭo, k de vertikala stango servanta kiel direktilo : la infano staras per unu piedo sur la tabulo k *~as* per la dua. **~robo.** Senceremonia, oportuna forma robo por trabutiki ktp.

truko. Artifiko uzata en' filmado, por doni la aspekton de realeco al dekoracio ktp. **~i** (tr.). Arangi pecoj de kineja dekoracio, filmi ion per artifika procedo ktp, por doni al la projekciotaj scenoj ŝajnon de realajo. **~mašino.** Mašino, kiu ebligas reprodukti bildojn aŭ bildaron de filmo, enmetante en ilin ĉiajn modifojn: pligrandigon, surimpresojn ktp.

trumo **kt.** **1** Murspaco inter du fenestroj aŭ aperturoj. **2** Alta mallarĝa panelo, ornamita per pentraĵo aŭ spiegulo, okupanta tiun spacon. **3** Centra kolono aŭ pilastro, ordinare ornamita per skulptaĵoj, kiu dividas la malfermajon de pordego.

truso ♂. Kunmetajo el pecoj, kiel traboj, angulajoj, stangoj aŭ rondferoj, tiel kombinitaj, ke ili formas framon, kiu ne povas esti misformata per apliko de ekstera forto. ~trabo. Trabo kunmetita el platoj k angulferoj ks, k formanta sistemon de triangulajoj inter la supra k la malsupra membroj.

* **Tualeto** ALD ~tableo. Meblo, kun spegulo k tabletoo, ĉe kiu la virinoj finpretingas sian hararanĝon, pudradon ktp.

tubjo ♀. Iu ajan basa latuninstrumento, alia ol trombono.

* **Tulipo** ALD ~arbo ♀. Genro de grandaj arboj, kun largaj ~formaj floroj, el fam. magnoliacoj (*Liriodendron tulipifera*). Kp MAGNOLIO.

tuno ALD ~aro. 1 La nombro da kargo~oj, kiun ŝipo povas porti. 2 La tutaj pezo de ŝipo : akvodismeto

turpa ♀. Malbela.

U

* **UJ** ALD (post: 1° Sufikso) montranta aferon, kiu laŭ sia destino ĉiam denove repleniĝas per tio, kion esprimas la radiko (Nylen), k pli precize signifanta: 1 Objekton... (post 1 aldoni) RIM. Oni ankaŭ trovas tiun suf. uzatan post verba radiko, por montri la vazon, kuvon aŭ keston, en kiu oni laudestine plenumas disitan agon: *fand~o* z (= krisolo), *kned~o*, *pist~o* z; *kolekt~o* z, *rezerv~o*; *la kuš~oj de la maro* z; *kupra lav~o* z; *trink~o* por *kameloj* z.

* **UI** ALD (post 1°) 2. Suf., per kiu oni formas nomon de animala grupo de nedifinita sistematika rango, almetante ĝin al la nomo de la tipa genro aŭ al la radiko de tipa eco aŭ karakterizo de la koncernaj animaloj: *ameb~oj*, *arane~oj*, *lamenbrank~oj*, *ramp~oj*, *skvam~oj*, *mam~oj*.

ulambano. Japana soleno por honori la memoron de mortintoj.

ulemo. Teologo-juristo, sen oficiala aŭ pastreca karaktero, kies rolo estas interpreti la Koranon k la Sunaon k postuli de la kalifoj aŭ civilaj registaroj la plenumadon de la religiaj aŭ juraj ordonoj entenataj en tiuj libroj.

* **Ulno** ANST 2 Longa maldika osto de la antaŭbrako, kiu troviĝas ĉe la flanko de la malgranda fingro, k kies kapo, dum brakfleksio, formas la kubuton (*ulna*). Kp RADIUSO.

ultra ♂. Vortero, en sciencaj vortoj, signifanta «ekstrema, eksternormala»: ~centrifugilo (aparato por centrifugi eĉ

koloidojn); ~mikroskopo (funkcianta per nerekte trairanta lumo; pli efika, ol la ordinara); ~ruĝo (= transruĝo); ~sono (vibro kun pli alta frekvenco, ol audebla sono); ~violio (= transviolo).

umeo ♀. Japana pruno (*prunus Mume*).

* **Unu** ALD ~aajo = primico.

upupo z Genro el la ordo de koracioformaj birdoj, kun longa, maldika beko k bela plumkrono sur la verto (*Upupa*).

ureo Blanka kristaliginta substanco, aperanta en urino kiel malkombinaj produkto de proteinoj — $\text{CO}(\text{NH}_2)_2$: *ce sanulo la rilatum de ~o estas proporcio la sama en la sango k en la urino. ~ido*. Derivajo de ~o, en kiu H estas anstataŭata de acidresto.

uremio Toksigo de la sango per ureo, ne sufice eliminata de la renoj.

urotropino Heksametilentetramino, blanke kristaliganta substanco, uzata por diversaj teknikaj kemiaj procedoj k en medicino, por la malsanoj de urinaj organoj.

urtikario Vario de haŭtmalsano, karakterizita per erupecio iom simila al tiu produktata de urtikuso: *hemoragia, persistema, vezikela ~o*.

utao ♀. Japana poemeto de 31 silaboj en 5 versoj (de 5, 7, 5, 7, 7 silaboj).

uzino. Metalurgia granda fabriko.

uzurpatoro z. Uzurpinto.

V

vačo ♀. Garda dejoro sur ŝipo : ordinara ~o daŭras 4 horojn; ~anaro. ~i (ntr). Dejori dum ~o.

vagabondo. Senhejmulo, vagulo.

vakero. Rajdanta gardisto de brutoj en Norda Ameriko. Kp GAUCO.

valento ♀. Kombiniveco de atomoj, rilatigitaj al hidrogeno kiel normo; ligounuo : karbono havas kvar ~ojn. **Unu~a, du~a** ktp. Adj. karakterizanta elementon, kies unu atomo kombiniĝas respektive kun 1, 2 ktp atomoj de hidrogeno aŭ anstataŭas ilin.

valeriano ♀. Genro (*Valeriana* el valerianacoj) de plurjaraj herboj, el kiuj kelkaj specioj estas ĝardene kultivataj, unu farmacie uzata (gia sekigita rizomo kun radikoj estas valoraj drogo : ~a radiko).

valuto z ANST 1 Mono aŭ monsigno cirkulanta en unu lando : *la ~oj amplexas la devizojn, la bankbiletojn, la metalajn monerojn k la akciani kuponojn.* 2 Plenvalora fremda devizo. 3 Rilata valoro de papermono al la ora aŭ argenta metaluno.

valvo ANST 1 ♀ Ĉia movebla peco destinita por enlasi likvon aŭ vaporon en tubon, ujon ks., aŭ por malhelpi gian ellasigon, aŭ inverse : *disko~o, klap~o, fungo~o, foldo~o, nadlo~o; redukta ~o* (sur gascilindro, por redukti la premon, tiel ke la gaso effluas malrapide); *sekuriga ~o* (kiu ellasas la vaporon de kaldrono, kiam ties premo superas ian limon); *sen~a motoro.* 2 Aparato, ofte havanta la formon de vitra tubo kun du aŭ pluraj metalaj elektrooj, kiu posedas la econ, permesi la trafluon de kurento en ununura senco : *brila, trielektroda, inversa, dura, mola ~o; ~oportilo.* 3 ♂ Ĉiu el la du partoj de konko de lämenbankuloj.

vanado ♀. V. Elemento, kun atomenumo 23 k atompezo 50,95, kun amfotera karaktero, nuntempe uzata en metalurgio.

Varli ALD ~o. 1 Δ Ampleksa de ~ado : *estas granda ~o inter la ekstremaj*

valoroj. 2 ♀ Unuo de la botanika-zoologia sistematiko, subdivido de specio aŭ de subspecio, ampleksanta grupon de plantoj aŭ bestoj herede samdevenantaj, sed distingitaj disde similaj grupoj per heredaj karakterizoj, rigardataj ne susfere esencaj, por ke oni rekonu ĝin kiel specion aŭ subspecion. ~igi. Fari, ke io aŭ iu ~u.

Varianto ALD 2 Δ. En algebra esprimo, elemento, kiu varias : *sen~a, unu~a, du~a sistemo.*

***Varma ALD ~botelo.** Termoso. ~izola. Malebliganta la elperdiĝon de la varmo : *asbesto estas ~izola materialo.* ~izoligi. Provizi (ujon, kondukilojn ktp) per ~izolaj envoivajoj.

vektoro □. Segmento de rekta linio, simbolanta grandon k determinanta ĝin per longo, direkto k senco. Kp SKALARO.

vermiljono ♣. Kolorajo eltitrita el cinabro. Kp KARMEZINO, SKARLATO.

verniso ♀. Solvajo de rezino k oleo, lasanta post sekigo maldiskan, senkoloran, solidan tavolon sur la ŝmirita objekto : *alkohola ~o;* (analoge) *~o por la ungoj.* ~i (tr). Provizi per tavolo de ~o : *~i pentrajon, meblon.*

veronalo ♀. Dietilbarbiturata acido, uzata kiel dormigilo — $C_4H_2N_2O_3(C_2H_5)_2$.

vertigo. Kapturnigo pro sento pri senekvilibrigo : *~on povas kaŭzi la vido de proksima profundaĵo, stomakmalsano ktp. ~odona.* Tiel alta, ke ĝi kaŭzas ~on.

***Vestiblo ALD 2 ♥.** Nomo donata al kavajoj eniraj al aliaj partoj de kelkaj organoj : *labirinta ~o; koraj ~oj.*

vetoo ♀. Konstitucia rajto de ŝtatestro, de supra kortumo, de regno-ligano ktp, forjeti provizore aŭ definitive decidon de parlamento, asembleo aŭ alia organismo : *absoluta, prokrasta ~o.* ~i (tr). Uzi tiun rajton, nuligante aŭ prokrastante ion : *~i legon.*

***Vico ALD (al la RIM.) 2** Ĝi estas ankaŭ prefiks uzata por signifi nominalan parenceton inter la gefilioj el la unua edzigo

de unu membro de edzoparo k la alia membro, aŭ inter tiuj gesiloj k la gesiloj el unua edzigo de tiu alia membro : *~patro, ~filo, ~frato; la ~parencoj havas inter si nenian sangrilaton.* Kp BO, DUON.

vikuno *z* La malplej granda specio de lamo, kun tre valora, maldika k fajna lano, k interne malfermaj incizivoj ; longas en la plej altaj partoj de la Andoj (*Lama vicugna*).

Vinkto *z*. 1 Metala peco, uzata por ripari porcelanajon ktp. 2 = nito. *~l* (tr). Alfiksi porcelanajn pecojn per *~o*.

viruso Speco de mikroboj, tro malgrandaj por esti videblaj en la ordinara mikroskopoj, videblaj nur per elektronmikroskopoj ; kelkaj el ili kaŭzas la gripon k la encefaliton. Kp BAKTERIO, PROTOZO.

viscero Ciu organo lokita en la kranio, brusto aŭ ventro ; internajo.

viskoza Malfacile fluanta, siropeca, altenigema, kiel la fruktosuko de visko. *~eco.* (p.p. fluidajoj, gasoj) Povo de rezisto al ŝango en la aranĝo de la molekuloj ; *~a grado.* *~ometro.* Aparato, por mezuri la *~econ*.

viskozo Koloida solvajo de celuloza ksantato, kondukitaj *gis* viskoza stato, en kiu *gi* povas esti fadenigita, por fabriki artefaritan silkon. Kp RAJONO.

vitamino Unu el grupo de helpaj

nutrofaktoroj, de malbone konata kemia konsisto, entenataj en multaj naturproduktoj, sed ne sinteze produkteblaj fare de la animalaj organismoj, k tial necesegaj al la vivo ; la manko de ili — kvankam ili estas bezonataj nur en infinitezimaj kvantoj — estigas gravajn malordojn ; ili estas nomataj per literoj, iafoje kun indicoj : *~o A, B, B₁, B₂* ktp.

vizon Nord-Amerika specio de mamuloj el la subordo de rabobestoj, genro de mustelo, ofte tenata en farmoj pro la valora felo (*Mustela vison*) : *~pella mantelo.*

volano (Sp). Plumprovizita pilko, kiun oni jetas k rejetas per rakedoj.

volatilla Adj. kvalifikanta likvajon, kiu spontane aŭ varmigate transformiĝas al vapo (benzino, etero ktp.). *~igl.* Transformi likvajon en vaporon per varmigo. Kp SUBLIMI.

wolframo *z* W. Elemento (ankaŭ nomata tungsteno), kun atomnumero 74 k atomezzo 184,0 ; altatemperature fandiganta metalo, uzata i.a. en ardolampo.

volovanjo (Ku). Franda pasteo, el folipasta eksterajo, entenanta delikatajn viandajn aŭ fiŝajn pecojn kun saŭco.

voluto Spiralforma ornamajo : *la ioniaj kapiteloj finigas per du ~oj.*

vomero Osto de la malantaŭa parto de la nazvando.

Z

zepelino Rigida direktebla balono.

zigomo Ciu el la du ostoj de la vizago inter la vangoj k la orbitoj.

zinio Specio de kompozitaj, divers-koloraj floroj (*Zinnia*).

zipo. Fermilo, konsistanta el du rubandoj provizitaj per vico da metalaj dentoj k implikiĝantaj aŭ malimplikiĝantaj unu en la alian per la interervo de movpeco (= fulmofermilo).

zirkono *z* Zirkonia silikato, fonto

de zirkonio ; kelkaj specoj estas tajlataj kiel gemoj. — $Zr Si O_4$.

zirkonio *z* Zr. Elemento, kun atomnumero 40, atomezzo 91,2 ; helgriza substanco kun amfotera karaktero.

zomi (ntr) (Avi). Utiligi la kinetan energion, provizitan per pliigita rapido, por akiri altecon.

zostero *z* Specio de algoj, kiujn oni uzas sekigitajn por remburi matracojn.

KOMPOSTITA K PRESITA ĆE GRANCHAMP, ANNEMASSE
FOTE REPRODUKTITA ĆE KENKYUSHA, TOKIO, 1980